HIEREMIAE DREXELII È SOCIETATE IESU OPERA CUM INDICE...

Jeremias Drexel, Philipp Sadeler

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 1
25 M

Apud Melchiorem Segen Bibliopolam: et icolaum Henricum
Electoralem Typographum. no 1629.
Cum gratia et privilegio S. esar Maiest.

PROGRAMMA
TYPOGRAPHI
AD
LECTOREM.

REDDIMVS luci, mi Lector, Scripta P. Hieremiæ Drexelij, iam ſeptuageſimis octauis curis; nec tamen omnibus accuratis. Explico myſterium. Intra hoc decennium è libris iam nominati auctoris ſeptuaginta octo millia Exemplarium a hîc Monachij ſunt excuſa. Quicquid Muſſiponti, Coloniæ, Duaci, Pariſijs, Moguntiæ, & alibi locorum editum eſt, in noſtrum hunc numerum non trahimus. Editiones illas tam diuerſas auctor non prohibuit (nec enim potuit) voluiſſet tamen quaſdam paullò caſtigatiùs, & preſſiore veſtigio prodire. Si ego P. Drexelium noui, ſentit ille in hac parte cum Iuſto Lipſio, qui præclarè dixit: Reuerentior ſum publici, quàm vt mea protrudam manu tam properante.

Hæ igitur curæ fortaſſis vltimæ, ab ipſo auctore ſunt additæ, quas tibi charactere non fugiente nec exeſo, & formâ commodâ repræſentamus.

De Æternitatis Prodromo, Lector, non eſt quòd ſollicitus ſis: breuî eum tibi exhibebimus in altero Tomo Operum, in quem locum ob cauſſas complures ipſe auctor eum diſtulit: Typos autem hîc emendandos ijs commiſit quorum oculos ſuis iam pridem hallucinantibus longè perſpicaciores credidit. Hæc principio monuiſſe non obfuerit. Vale, mi Lector, & tuo bono noſtris faue laboribus.

NICOLAVS HENRICVS
Monacenſis, Electoralis
Typographus.

a *78000. Exemplaria, & plura, in quibus & Phaëthontem, ſed præſens Opus non numeramus.*

SERENISSIMO
ET
INVICTISSIMO
POLONIÆ, SVECIÆ
GOTHORVM AC VANDALORVM
REGI
SIGISMVNDO III.
Magno Duci
LITHVANIÆ, RVSSIÆ, MASOVIÆ,
PRVSSIÆ, SAMOGITIÆ, LIVONIÆ,
SEVERIAE, FINLANDIAE &c.
THRACICI, MAHOMETANI AGMINIS TERRORI,
Septentrionis, & Moſcouiæ Domitori;
Principi, Dominóque clementiſſimo.

AD Principes, aut ad Parthenios cætus, in quibus & Principum pietas venerationi eſt, ibant libelli mei hactenus. Nunc eos porrò audere, Tua, Rex Serme regia iuſſit humanitas. Inter Reges, Te primum mihi, Rex Magne, ſupplici calamo venerandum duxi, nec vnam ſolùm ob cauſam. Non neſcio quantum inter Maieſtatem Tuam, & Sereniſſimos noſtros Boiariæ Duces candidiſſimæ amicitiæ ſit fœdus. Itaque à Septemvirali purpurâ, recto putem ordine, ad Coronam Catholicis Principibus fauentiſſimam tranſiero. Huc me impellit famæ tuæ ſanctitas, Rex pientiſſime, quæ pridem & noſtras in terras ſe penetrauit. Iam crebrioribus triumphis Tuum ſe nomen per hominum ora inuexit. Non Tuam duntaxat Poloniam illuſtras:

 ſtras:

ſtras: fatetur Chriſtianus Orbis ſe Tibi plurimum debere, qui toties Chriſtianorum hoſtem ſub iugum miſeris. Victorias & Triumphos Tuos, quibus iam ſæpius in Germaniâ applauſimus, hæc charta non capit. Hiſtoriarum materiam das Orbi: prolixioribus Annalibus opus eſt, qui bella Tua recitent, futuris pòſt ſæculis decantanda. Virtute natus ſplendor æternat. Hoc vnum maximè miramur, Nobiliſſime Regum, Togam & Sagum, belli pacíſque negotium pluſquam regio artificio à Te ſolertiſſimè coniungi. Sic enim armorum ſtudio vacas, tanquam ſi hoc vnum agas: Ita Religioni ac pietati ſtudes, tanquam ſi Iani ianuæ ſemper ſint clauſæ. Sic arma pietate temperas felici connubio. Neque enim ferro magis quàm Religionis ſtudio regnum amplificas. In hæreſin non tantùm feliciſſimè pugnas, ſed & triumphas de hæreſi. Tibi debet Polonia quòd Chriſto ſuo viuat. Per Te ſuus ſtat aris honor, per Te auita floret Religio, per Te templis reddita ſacra, ſacris Pontifices, Pontificibus ſecuritas. Nimirum ad Tuum exemplum Tuus ſe Orbis componit, diſcítque à ſuo Rege cum priſcis ſapere. Arma Maieſtatis Tuæ verè pia ſunt, quæ & Turcicum ferrum, & quicquid aliunde hoſticum minatur, nouis in dies victorijs retundunt. Ita tui virtutem Tuam amant, hoſtes felicitatem timent.

Verùm hîc Panegyrin texere, & epiſtolæ ratio, & Tua me vetat modeſtia, ô altum Eccleſiæ columen, ô magna Religionis Tutela, & luculenta Regum optimorum Imago! Quamuis enim Regiâ armorum voluptate imbutus, Rex magne, Poloniam omnem trophæis ornes, nihilominus Religionis cura & Numinis cultus multò apud Te potiora cenſentur. Hinc eo precationis ac lectionis ſacræ ſtudio teneris, vt in Te, Sigiſmunde Auguſtiſſime, Theodoſium Imperatorem ad vigilantiſſimæ lampadis excubias lectitantem, aut Alphonſum Aragoniæ Regem ſacris voluminibus inhærentem agnoſcamus. Et qui Tuus eſt ad ſacra hæc animus, Aſceticos etiam libellos regijs oculis ac manibus dignaris, vnde calentem iam antè in diuina ſpiritum magis accendas. Da veniam, Rex Potentiſ-

tentiſſime, nunquam libelli mei tantum ſibi ſumpſiſſent audaciæ, vt Maieſtatis Tuæ ſolium adire molirentur, niſi ſe ad regias manus Tuas admiſſos priùs vidiſſent, quàm admitti petijſſent. Inde his libellis animus creſcit: iámque adſunt & ad regias fores veneratione ſupplici procumbunt, rogántque ſubmiſſiſſimè, vt qui ſibi ſeparatim vocatis locus fuerat, is ſit coniunctim & vltro accedentibus.

Appianus refert, in C. Marij etiamnum iuvenis togam ſeptem aquilarum pullos delapſos. Quod in augurij confirmationem acceptum. nam Marius ſeptimùm Romanus Conſul iuſſus eſt.[a] Ego hìc, Ser.[me] Rex, non Aquilarum, ſed imbellium potiùs columbarum pullos, aut palumbulos; ſeptem libellos iunctim editos fero. Et quemadmodum olim columbæ appenſis litteris emittebantur tabellariæ:[b] ita libellos hoſce velut nuntios præmitto, ad regiæ Maieſtatis Tuæ veſtigia ſternendos; ego ipſe demiſſiſſimo gradu, hoc eſt, animo affectúque regiæ Maieſtati Tuæ deuotiſsimo ſubſequor, & vel abſens ampliſſimum ſceptrum tuum venerabundus exoſculor, & vnà voueo: Numinis cura, de noſtrâ ſingulorum vitâ, quicquid nobiliſſimum eſt, largiatur Tuæ.

Libellos quos diuerſis inſcriptionibus anteà ſignaui, nunc vnà omnes Tuo, Rex Ser.[me] Magno nomine inſcriptos conſigno; nec eis mali quidquam metuo, quos Tui ſceptri ac purpuræ præſidium tuebitur. Hìc autem Regia Maieſtas Tua facilè poterit exorari, quod ſubmiſſiſſimè, ídque vnicè rogo, vt Societatem noſtram omnem, quam tot annis regiâ prorſus humanitate ac munificentiâ complexa eſt, fouere non deſinat. Monachij 1. Auguſti, Anno MDCXXIIX.

Regiæ Maieſtati
Tuæ

deuotiſsimus

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

a Hoc Vlyſſes Aldrouandus l. 1. Ornithol. de Aquilis pag. 36. inter apologos, aut partus monſtroſos refert. Videri poſſunt Plutarch. Plin. Ariſtot. l. 6. hiſt. Animal. c. 6. b Ita I. Lipſius docet lib. 2. Saturnal. c. 6.

SVMMA
PRIVILEGII
CÆSAREI.

NOS FERDINANDVS II. Dei gratiâ electus Romanorum Imperator &c. seriò vetamus, nè quis P. Hieremiæ Drexelij è Societate IESV, Opera spiritualia à Melchiore Segen Ciue & Bibliopolâ Monacensi coniunctim edita, intra proximum sexennium, à primâ editionis die computandum, intra sacri Imperij Regnorúmque ac Dominiorum nostrorum fines, simili aut alio quouis charactere, coniunctim edere, aut sic alibi edita vendere vel distrahere audeat. Qui secus faxit, præter Exemplarium confiscationem, pœnâ sex Marcharum auri puri, partim in fiscum Cæsareum redigendi, partim Melchiori Segen sine vllâ remissione dandi mulctabitur. Datum Viennæ, die 29. Ianuarij, Anno 1617.

Ferdinandus.

APPRO-

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

VOD *P. Hieremias Drexelius, Societatis nostræ Presbyter, iam annis aliquot scripsit, nominatim*

ÆTERNITATEM.
ZODIACVM.
HOROLOGIVM.
NICETAM.
TRISMEGISTVM.
AMVSSIM.
HELIOTROPIVM.

Quæ omnia ab aliquot nostræ Societatis Theologis censa probatáque sunt, ea vt in vno volumine coniunctim typis mandentur, Ego Gualterus Mundbrot, *Societatis* IESV *per superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, Melchiori Segen Ciui & Bibliopolæ Monacensi potestatem facio; nemini tamen ademptâ libertate, nominatos libros iam editos, aut etiam edendos separatim ac seorsim excudendi, prout Cæsareum priuilegium edicit. In cuius rei fidem, hoc ei Chirographum dedi, officij mei sigillo munitum. Monachij, die 27. Iulij, Anno MDCXXVII.*

GVALTERVS MVNDBROT.

BENEVOLO
LECTORI
BIBLIOPOLA.

Oc quod agimus, Lector beneuole, iam sæpius rogati sumus, vt quicquid hactenus P. Hieremias Drexelius scripserit, volumine vno comprehensum exhiberemus. En, annuimus, exhibemus. Et hæc vna caussarum est huius operis suscepti.

Altera: Fuerunt qui diuersis locis P. Drexelij Ascetica scripta editionibus alijs atque alijs in lucem darent, auctore non refragante. Sed non omnium par fides aut industria fuit. Locis compluribus errores irrepserunt, quos auctor cuperet emendatos: Quædam etiam secundis & tertijs curis ab ipso auctore sunt addita, quæ hîc repræsentamus.

Tertia huius voluminis caussa est. Nonnulla in istis, quæ diximus, scriptis, sine imaginum symbolis, à nemine satis intelligi poterunt. Exemplo sit Æternitatis Consideratio septima, quæ proponit & explicat Æternitatis picturam, quam si non cernas, vix intelligas. Pari ratione Zodiacus, singula prædestinationis signa declarat symbolis, quæ difficulter intelligentiâ recipientur, si non priùs subijciantur oculis. Atqui hos defectus plurium alibi editionum hic emendamus.

Quarta caussa est, Ordinis inter hos libellos consequentia. Scriptionis totius fundamentum est ÆTERNITAS; viam ad Æternitatem monstrant duodecim Prædestinationis signa, quæ ZODIACVS ponit. Dux atque comes in hac viâ longè optimus est, cuiusque nostrûm Custos Angelus, quem nosse discimus ex HOROLOGIO. Maximum in hac semitâ impedimentum, Incontinentia, quam NICETAS persequitur. Adiumenta in hoc itinere præcipua, Quotidianum examen Conscientiæ, Cultus & imitatio beatorum Cælitum, & Corporis non nimia cura, quæ tria TRISMEGISTVS docet. Omnium porrò actionum, sed & dictorum atque cogitationum nostrarum regula non solum vtilissima sed & prorsus necessaria est RECTA INTENTIO, quam AMVSSIS subministrat. At verò Intentionis Rectæ illustrissimum exemplar ac specimen est, Velle in omnibus, quod vult Deus, quod HELIOTROPIVM exactè tradit. En, mi optime Lector, quo ordine, & quibus subsidijs ad beatam Æternitatem suauiter ducaris.

Sed & quinta caussa est, characteris æqualitas. Vario prorsus charactere Asceses P. Drexelij sunt editæ, & alicubi locorum non adeò commendato. Nec defuerunt viri magni qui valde se cupere significarent, hæc talia edi characteribus paullò robustioribus. Itaque recens fusos & magis adultos adferimus, quos quibuscunque oculis speramus fore non ingratos. Si quæ alia insuper ab eodem illo auctore in lucem posthac dabuntur, pari gratificandi studio, formâ non dissimili typis mandabimus.

Accedit caussa sexta. Nulli hactenus libellis, quos hîc edimus, adiuncti sunt Indices, à pluribus desiderati. Hos hîc adiungimus, & quidem quadruplices. Primi erunt Librorum & Capitum: His proximi, Rerum: Tertij, Historiarum: Vltimi Dominicis ac Festis diebus themata subijcient ex hoc volumine sumenda, concionibus & exhortationibus profutura. Causas alias taceo. Itaque, mi Lector, si rem tibi non ingratam facimus, vtere, fruere, ac bene vale.

MELCHIOR SEGEN
Ciuis & Bibliopola Monacensis.

INDICVLVS CONSIDERATIONVM DE ÆTERNITATE.

CONSIDERATIO IX.

Conclusiones septem, circa has de Æternitate considerationes.

NOMENCLATVRA
In
Z O D I A C V M.

ELENCHVS

ELENCHVS
in
HOROLOGIVM
ANGELI TVTELARIS.

PARS PRIMA.

PARS ALTERA.

BREVIARIVM
In
NICETAM
&c.

LIBER PRIMVS.

LIBER II.

C. VIII.

SYNOPSIS
In
TRISMEGISTVM
&c.

LIBER PRIMVS.
De
Cultu Animi.

LIBER SECVNDVS.
De
Cultu Cælitum.

Cap. IX.

LIBER TERTIVS, De Cultu Corporis.

SYLLABVS In AMVSSIM &c.

LIBER PRIMVS.

Cap. XII

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM
seu
Synopsis vtriusque Libri.

Liber I. *Noscendam proponit* INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAPHORAM, NVLLAM.

Liber II. BONAE INTENTIONIS *& fautores, & hostes, maximè* VANAM GLORIAM *&* IVDICIVM TEMERARIVM; *Eiusdem signa, Praxin, Præmia declarat.*

EPITOME

EPITOME
In
HELIOTROPIVM
&c.

LIBER PRIMVS
De
DIVINÆ VOLVNtatis Cognitione.

LIBER SECVNDVS.
De
HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam Conformatione.

LIBER TERTIVS.
De
HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam conformatæ Emolumentis.

LIBER

LIBER QVARTVS.

De

HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam conformandæ Impedimentis.

LIBER QVINTVS.

De

HVMANÆ VOLVNtatis ad Diuinam Conformandæ Adiumentis.

ÆTERNI-
TAS.

Ser^mis Principibus

MAXIMILIANO
S. R. I.
Archidapifero atque Electori,
Et Ser^mæ Coniugi

ELISABETHÆ
Comit. Palat. Rheni
Boiorum Ducibus,
Dominis meis Clementissimis.

ÆTERNITATEM, Serenissimi Principes, quam auribus accepistis, nunc etiam reuerente ac supplici manu, serenissimis manibus committo. nec id facerem, nisi crederem, cogitationibus vestris ÆTERNITATEM quotidie sic interesse, vt cælum sit in oculis, ÆTERNITAS in pectore. nec enim PRINCIPES ANIMOS alia vlla magis implere potest, quàm Æternitatis cogitatio. Breuius quidem opusculum suscipere nō potuissem, sed nec longius. Theologis vnum NVNC & INSTANS est ÆTERNITAS; quo quid esse potest breuius, ac contractius? at verò etiam, hoc ÆTERNITATIS NVNC tam longum est, vt nullis vnquam sæculorum tractibus sit finiendum; quo quid potest esse longius? quæcunque temporum diuturnitas ad ÆTERNITATEM collata, breue quid est, & simillimum momento. ita omnem annorum vel extensissimam seriem, non longissimis tantùm, sed infinitis spatijs excedit ÆTERNITAS. Atque huius ÆTERNITATIS vmbra in vnius libelli angustias redacta, ad Serenitatum vestrarum genua, vltro sese atque ex debito submittit, sibíque lucem ab his geminis serenissimis sideribus perpetuam pollicetur. Permittite, Ser^mi Principes, huic vmbræ suum impetum. vmbra suum solem sequitur; hæc eò audaciùs ad Serenitates Vestras procurrit, quò certiùs geminos à se soles repertos credit, ÆTERNITATIS verè capaces. Serenissimæ stirpis in nostrum ordinem innumera merita, nunc ideò non attingo, quia hoc vno iam augeri rogo, vt pictam hanc ÆTERNITATIS vmbram, Serenitates Vestræ dignentur suâ clientelâ non excludere. Monachij sexto nonas Iulij. Anno à pariente Virgine CIↃIↃCXX.

Serenitatum VV.
Infimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

LECTORI.

NECDVM, beneuole Lector, scribendorum librorum finis est: alij alios excipiunt, & in amplissimas Bibliothecarum familias, quotidianis augmentis excrescunt: qui tamen hactenus hunc sibi laborem sumpserit, scio neminem. ÆTERNITAS *velut in tabellâ hîc proponitur, non legenda solùm, sed multò magis cogitanda, perpendenda, diu noctúque vigilantissimâ mente versanda. In verbis hærendum non esse præmoneo: penicillo volante & rudi, hæc* ÆTERNITATIS *lineamenta ducta sunt, & compluribus locis plus sensui & pietati dandum erat, quàm Latinitati. Neque verò conuenit fugientes voculas sectari, cùm cælum quærimus, cùm domum* ÆTERNITATIS, *breuî eam ingressuri, contemplamur. Itaque te rogo, mi Lector, ne hæc tantùm animi caussâ, aut leuando fastidio inspicias. Hæc verè seria, ad animum, salutem, cælum, immortalitatem spectant, in alijs iocari liceat aut nauseare: hic nemo satis vigilauerit. Vale, & viue* ÆTERNITATI.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

CONSIDERATIONES, quas P. Hieremias Drexelius Societatis nostræ Presbyter, de ÆTERNITATE scripsit, aliquot eiusdem Societatis Theologis censas probatásque; Ego CHRISTOPHORVS GRENZING Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, factâ mihi potestate ab admodum R. P. N. Generali, MVTIO VITELLESCO, in lucem dari permitto: fidémque meâ manu facio, & more Societatis consigno. Monachij. XIV. Cal. Ianuar. Anno M DC XIX.

Christophorus Grenzing.

DE
ÆTERNITATE CONSIDERATIO PRIMA.

Quid sit Æternitas?

INTERROGATVS Simonides ab Hierone rege Siculo, *a* quid Deus sit, diem vnum huic considerationi petijt, elapso illo, nondum sibi liquere dixit, & biduum in eandem deliberationem postulauit. elapso & biduo, triduum sibi depoposcit. denique id vnum respondit, quò plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri se, quò diutius in hac cogitatione luctaretur. Cogitaturis nobis de Æternitate, primum omnium illud se offert, quærendorum principium, quid est Æternitas? Boëtius ait: *b* esse interminabilis vitæ totam simul & perfectam possessionem.

Nemo ægrè feret, si dicamus id sciri non posse, & quò plus indagetur, plus indagandum relinqui. & quomodo enim, definiri possit quod nullos habet fines? si quis vrgeat & vel vmbratilem delineationem cupiat, negando id fieri faciliùs quàm affirmando putamus. ita de Deo Plato: *c* quid Deus sit, ait, non noui; quid non sit, noui. Ita Hipponensis Præsul Augustinus, *d* veram illam apud superos beatitudinem, depingit, omnem cuiuscunque mali contagionem ab eâ remouendo: faciliùs, ait, inuenimus quid ibi non sit, quàm quid sit. in cælo non est dolor, non tristitia, nulla penuria, defectus nullus, non morbus, non mors, nullum malum. Ita & de Æternitate loqui possumus. quicquid enim in hac vitâ videmus, & per exteriores sensus admittimus, Æternum non est. quæ enim videntur (ait D. Paulus *e*) temporalia sunt, quæ autem non videntur, Æterna sunt. ita dicere licet; hoc meum gaudium, hæc voluptas mea & delitiæ; hic thesaurus, honor iste; hoc superbum ædificium, hæc vita mea, fluxa sunt, caduca sunt, Æterna non sunt. ita quocunque digitum intendamus, moritura ostendimus. vulgi voces sunt: hæc structura æterna est, hoc monimentum immortale. ita & impatiens æternos suos dolores esse queritur. Sed breues nimium sunt æterni-

nita-

a Cic. lib. 1. de Nat. Deor. b Lib. 5. de consol. prof. 6. c Plato in Timæo.
d Serm. 64. de verbis Domini. e 2 Cor. 4.

nitates istæ, quas facile est verbis comprehendere; de verâ Æternitate quicquid dicamus, minus dicemus. Sic Augustinus: a quicquid vis, inquit, dicis de Æternitate: ideò autem, quicquid vis, dicis, quia quicquid dixeris, minus dicis. Sed ideò necesse est aliquid dicas, vt sit vnde cogites, quod non potest dici. Trismegistus in Asclepio suo; Anima, inquit, horizon est æternitatis & temporis; quà enim immortalis, æternitatis est particeps, quà verò corpori à Deo infusa, particeps est temporis. Antequam verò vlteriùs progrediamur, ordini seruando videamus quid prisci æui homines, quid Romani, Græci, Ægyptij, alijque de Æternitate senserint. Certè agnouerunt hanc, & variè depinxerunt.

a In Psal. 6.

§. I.

Varij veterum de Æternitate sensus & picturæ.

PRimò, repræsentârunt Æternitatem per Annulum, seu circulum, qui principio caret & fine. nullâ sui parte incipit, nullâ desinit, quod diuinæ Æternitati proprium. ita cùm Deus æternus, & ipsius duratio propriè dicatur æternitas, Ægyptijs circulus Deum significabat. Persæ olim putabant à se tunc quàm maximos honores deferri Deo, si editissimâ conscensâ turri, cæli circulum, illum appellassent. quin & Turcis in more positum (vti Pierius fusiùs docet) manè ex altissimâ speculâ vociferari: Deus semper fuit semperque erit: simul & Mahometem suum salutare. Saraceni etiam Deum circulum nominabant. Mercurius ille Trismegistus quem dixi nominatissimus philosophorum (qui tot libros scripsit quot nullus mortalium; Si Seleuco & Mæneco credimus) Deum sphæram intellectualem esse dixit, cuius centrum sit vbique, circumferentia nusquam, quia nusquam Maiestas Dei & immensitas terminantur. eâ de causâ veteres Dijs suis templa struxerunt rotunda. sic Numa Pompilius Romæ rotundam ædem fertur sacrasse Vestæ, sic Augustus Cæsar, Agrippæ nomine Dijs omnibus templum rotundo ambitu dedicasse, & inscripsisse Pantheon. Hinc & Pithagoras vt Deum sempiternum ostenderet, à discipulis suis circumactu corporis adorari volebat, &, à Numâ, teste Brissonio, statutum, vt Deum adoraturi in orbem sese conuerterent. Ergo Deus priscis est circulus, sed circulus sine peripheriâ seu circumferentiâ, cuius centrum est vbique, quoniam omnium principium simul & finis est Deus. Iob meritissimò exclamat: *a Ecce Deus magnus, vincens scientiam nostram; numerus annorum eius inæstimabilis.*

a Iob. c. 36.

Deinde repræſentârunt priſci Æternitatem per ſphæram & globum. ita Fauſtinæ Imperatrici moneta cuſa hac formâ & effigie. globus erat cui inſidebat Imperatrix, manum alteram protendens, ſceptrum tenens alterâ cum inſcriptione, Æternitas. hinc veterum multi, mundum, quia rotundus, æternum fuiſſe cenſuerunt, quibus aptè D. Baſilius reſpondet: Circularis ſit mundus, at circuli principium eſt centrum.

Tertiò Æternitatem priſcis ſignificabat & ſella, quâ æternam quietem deſignabant. Naſamones Africæ populi, maiorem partem non tantùm ſedentes expirare, ſed etiam hoc ſitu humari volebant, quaſi iam Æternitatem & longam illam à laboribus ceſſationem adijſſent. vt i ſubinde hodiéque Reges & Cæſares, in ſubterraneis mauſolæis componuntur ſedentes taciturnâ & lugubri maieſtate. Romanis etiam vſitatum, mortuorum Imperatorum fuſiles ſtatuas, ſimilibus ſellis effulcire, vt qui iam fruantur æternitate. Sunt homines qui ſecum ipſi ratiocinentur ſæpius in hunc modum: En ego à curis & laboribus tam malè adhuc habitus & oppreſſus, quin reſpiro, quin pauſo nonnihil, quin labores hos & moleſtos, & longos deſino? diu ſatis laboratum eſt; laborent tantundem & alij, quantum ego. quieſco iam igitur, & ceſſo. Ita ſellas ſibi ponunt & ferias indicunt, ſed ô non diu duraturas! ſellam locant, & quietem amplexantur, ſed nec loco ſuo, nec ſuo tempore. quàm verè & ſanctè aureus ille de Chriſto imitando libellus aurem nobis vellicat his verbis: *a Diſpone & ordina omnia ſecundùm tuũ velle & videre, & non inuenies, niſi ſemper aliquid pati debere, aut ſpontè, aut inuitè, & ita crucem ſemper inuenies.* & ; *Tota vita Chriſti crux fuit & martyrium, & tu quæris requiem & gaudium?* Ergo ſella in cælo locanda eſt, non hîc; inter tot turbas quieta non ſtabit, & vt parcant ſellæ huic omnia, mors demum euertet. requies vera ſperanda nulla eſt, niſi æterna. ſi tamen vlla ſit quies in hac vitâ, iſta erit: totum ſe, ſuáque omnia Deo Deíque voluntati penitus committere, illi ex toto fidere, cetera omnia vana ducere. ita nos inſtruens Eccleſiaſticus: *b Confide*, ait, *in Deo, & mane in loco tuo,* extra hanc animi quietem turbæ meræ, merum mare, & magni fluctus, & præſentes inferi. ſed ad priſcos redeo.

Quartò, per ſolem & lunam adumbrata eſt priſcis Æternitas. Sol ſemper reuiuiſcit, tametſi quotidie videatur mori, & à ſeipſo ſepeliri, ſemper reſurgit licet quotidie in præceps eat, & occidat. ita & luna

a Lib. 1. c. 12. b Eccleſiaſticus c. 11.

luna nunquam non recrescit & ditatur, post menstruam suam paupertatem. Catullus bene monet in suis hendecasyllabis:

Soles occidere & redire possunt;
Nobis cùm semel occidit breuis lux,
Nox est perpetuò vna dormienda.

Apud inferos certè perpetua isthæc nox erit, sed sine somno: nemo illic dormit, quia hîc dormierunt cùm vigilandum fuisset: Illic ergo vigilant post somnũ in peccatis non longum, quem ipsi tamen, si potuissent, longissimum fecissent, imò æternum. Alia longè ratio in cælo. Ecclesia Romana canit de Christi martyribus: Lux perpetua lucebit sanctis tuis, & æternitas temporum. hîc quies, hîc voluptas est, post labores & vigilias non diuturnas!

Quintò per Basiliscum monstratur à veteribus Æternitas. animal hoc omnium venenatissimum est, & solum, ait Horus Niliacus, humanâ vi manúque interfici nequit. imò tam virulentum est, vt herbas necet solo afflatu, animalia cetera fuget vel sibilis suis, aues conticescere faciat quàm primùm adesse auditur. Refert Ælianus, in Africæ solitudine iumentum defecisse, & ad illius cadauer, velut ad conuiuium complures serpentes conuenisse, at solo Basilisci sibilo fugatos, arenis sese abdidisse. Æternitas quæ vel in gaudijs, vel in tormentis erit, à nullo præcidi, minuíque, multò minus tolli aut declinari poterit. nec mirum si omnes, quibus est integra ratio, perterrefaciat, vel leuiter cogitata. infinita sunt huius Basilisci volumina, immensi & ineuolubiles gyri orbésque. heu tremendum draconem! Hîc ad nos paululùm diuertamus. Fit nonnunquam, cùm in semet descendit quispiam, & instituendæ confessioni conscientiam rimatur, vt copiosos serpentum nidos, & tota viperarum agmina reperiat, miretúrque secum ipse; Et quæso vnde tantum veneni in meo pectore, vnde tot pingues colubri, tot grauia, tot mortalia peccata? vnde tantus lacertulorum exercitus, vnde tot fœdæ & libidinosæ cogitationes? horreo ipse tam numerosam pestem. ne mireris, causam rei facilè pandemus. generandis serpentibus valdè aptus est locus & humidus, & neglectus. en, duplex caussa, & humor loci, & negligentia eorum qui curare deberent. idem prorsus est in animo humano. si pleraque omnis cura impendatur corpori, delicatè id tractetur, lautè nutriatur, epulis saginetur, voluptatibus mulceatur; animum, incolam illius in humido habitare fatendum est, si iam accedat incuria & neglectus diuinorum, vix vlla salutis ratio habeatur, modò saluum corpus, modò corpori bene sit, quic-

quid fiat animo; ſi deinde confeſsio ſit rara, & ferè perfunctoria, quid mirum plurimos hîc naſci ſerpentes, plurimas reperiri letales noxas? At, ô bone Chriſtiane, immitte pectori tuo hunc Baſiliſcum, admitte cogitationem de Æternitate, & ſenties paullatim euaneſcere viroſas has beſtias. fateris ipſe cor tuum ſcatere his anguibus, ſignum ergo eſt te rarò hactenus aut nunquam de Æternitate cogitâſſe. emenda, & vel iam incipe aſsiduè illud in animo voluere: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Sextò, in hunc denique modum pingebatur Æternitas. Antrum ſtatuebatur ingens, formidabile. hoc circumplexu ſuo cingebat ſerpens, & in reuolutione iſtâ, caudam ſibi admordebat. ad antri dextram ſtabat iuuenis, amœni & floridi vultûs, arcum dexterâ & duplices ſagittas, læuâ citharam gerens. huic in ipſo antri aditu ſenex ſedet oppoſitus, & attentum in tabellam vultum defigens ſcriptitat, ſi quid vel cæleſtis globi motus, vel adſtans iuuenis dictet ſcribendum. ad læuam huius ſpelæi matrona ſedet exercitato vultu & cano capite. ad oſtium ſpecûs quatuor ſunt gradus, alius alio altior, primus ferreus, ſecundus æneus, argenteus tertius, aureus quartus. in his ludentes & vagabundi pueruli oberrant, lapſus & periculorum ſecuri. hæc pictura eſt, picturæ ſenſus eſt iſte. Antrum Æternitatis incomprehenſibilitatem ſignificat, vipera in orbem replicata, Tempus; iuuenis, Deum, in cuius manu cælum, terra, inferi: terra & tartarum tela Numinis excipit; cælum citharam duntaxat nouit & gaudia; ſenex ille fatum, ſeu, quod Deus ab æterno effatus eſt; femina, Naturam; diſtinctas ætates & ſæcula, gradus diſtincti; puelli per gradus diſcurſantes, res creatas deſignant, maximè hominem in rebus ſuæ ſalutis ludibundum, & in ipſo Æternitatis ingreſſu iocantem. Eheu, mortales, diu ſatis luſimus in ipſis ſummis periculis: Æternitati proximi ſumus, in illius aditu conſiſtimus dum viuimus. leuiſsimo mortis impulſu fit, & iam in totâ ſumus Æternitate. non opus eſt vt mors magnis viribus in nos pugnet aut longo tempore: momento præcipitamur, & è gradibus iſtis deuoluimur in Æternitatis Oceanum. Cogitate, vos qui in gradibus his luditis, & omnia alia quàm Æternitatem cogitatis, forſan hodie aut cras in illâ futuri.

§. II.

§. II.

Arcanus scripturæ sensus aperitur.

CAput hoc de picturâ & typo Æternitatis, sacra pagina diuinâ veritate non incommodè interpellabit. Nabuchodonosor Rex Babylonius, cùm tres Hebræos iuuenes impia iussa detrectantes, in accensam fornacem conijci iussisset, flamma super fornacem effusa est cubitis quadraginta nouem. a Res omnino miranda, nec sine certo mysterio. ecquis rapacissimæ flammæ volatilem altitudinem tam accuratè mensus est, quis illuc ascendit & mensoriam regulam applicuit, & cubitos non quinquagenos, sed nouenos tantum supra quadragenos deprehendit? neque verò ita loqui solemus, sed viginti, triginta, quinquaginta numeramus, etsi paullò plures sint aut pauciores quos numeramus. hîc vnicus cubitus ad quinquagesimum numerum deesse dicitur. mysterium hîc est & arcanus sensus. Numerus quinquagesimus Iubilæum olim significabat: at flammæ in Orcinianâ illâ Babyloniâ, etsi supra omnem modum tam in corpora quàm ipsas etiam animas sæuiant, & immane quantum supra omnes huius vitæ cruciatus excrescant, nunquam tamen eò pertingent, vt Iubilæi gratiam attingant. apud inferos Iubilæum nullum est, nulla venia, tormentorum finis nullus. nunc illud Iubilæum est, non singulis tantùm centenis aut quinquagenis annis; singulis diebus est, singulis horis, momentis. vna pars horulæ veniam nunc impetrare potest, quam non potest tota illic Æternitas. vna iam diecula plus debitorum potest dissoluere, quàm in lustralibus ignibus ipsi tot anni, aut sæcula.

Huic & aliam diuinæ paginæ explicationem addamus. Cùm Iordanem Dei populus transiret, b aquæ inferiores in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, vsquequo omnino deficerent. & Ecclesiasticus: c Est, inquit, *qui multa redimat modico pretio.* duo hæc testimonia scripturæ coniungit Galfridus d & super ijs sic differit: si perennis tibi amaritudo debetur, & euadere potes, percipiens temporalem, magna vtique paruo pretio redemisti. Fateor, mare est in quo nauigas, sed mare mortuum, & quantas gratiarum actiones debes Deo, quòd mare salsum, insanũ, intransmeabile merueras, & ecce illud tibi mari mortuo misericorditer commutauit. vtinam per mare mortuum ad terram viuentium valeas pertransire. Comparat hic scriptor omnia huius vitæ aduersa

a Dan. 3. b Ios. 3. c Eccli. 20. d Clareuallensis in Cant.

uerſa mari mortuo, æterna verò ſupplicia mari ſalſo & intranſmeabili. nemo vtrumque euadit. aut hoc aut illud nauigandum eſt. Quid agis, ô homo (exclamat D. Chryſoſtomus) cælum paras aſcendere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat. quicquid faciamus, hoc mare mortuum tranſeundum eſt. penes nos eſt an in tranquillum portum beatitudinis appellere velimus. Fons ſapientiæ, verbum Dei in excelſis, *a* & ingreſſus illius mandata æterna. Per mare hoc mortuum, in regionem viuorum, via alia non patet, quàm via mandatorum Dei. Oraculum liquidiſsimum habemus: *Si vis ad vitã ingredi, ſerua mandata:* per hos fines aditur Æternitas. Quòd ſi ab huius æui Theologo *b* quæratur. *Quid eſt ergo Æternitas?* Eſt circulus (dicet) in ſe recurrens, cuius centrum eſt SEMPER, circumferentia NVSQVAM, hoc eſt, NVNQVAM FINIRI. *quid eſt Æternitas?* eſt orbis vndique rotundus, ſuique ſimilis, in quo non eſt principium nec finis. *quid eſt Æternitas?* eſt rota quæ ſemper voluitur, & voluetur in omne volubilis æuum. *quid eſt Æternitas?* eſt annus iugiter reuolutus. qui vbi moritur & occidit, ibi & renaſcitur rurſumque oritur. *quid eſt Æternitas?* fons iugis, in quo per meandros, aquæ ad ſuam ſemper refluunt originem, vt iterum fluant. *quid eſt Aeternitas?* perennis ſcaturigo, iuges emanans aquas, ſed aquas vel benedictionis ſuauiſsimas, vel amariſsimas maledictionis. *quid eſt Aeternitas?* Labyrinthus innumeris ſeſe gyris intorquens, qui ingreſſos perpetuò circumducit, circumagit & perdit. *quid eſt Aeternitas?* Eſt abyſſus ſpirarum & reuolutionum; eſt ſpira ſemper gyrans & circulans in immenſum. *quid eſt Aeternitas?* anguis orbiculatim in ſe reflexus, caudam ore complectens, qui in ſui fine rurſum ſemper incipit, & incipere nunquam deſinet. *quid eſt Aeternitas?* eſt duratio ſemper præſens, eſt vnum perpetuum HODIE, quod non tranſit in præteritum, aut futurum. *quid eſt Aeternitas?* eſt æuum æuorum, ait Dionyſius, *c* quod non interit, ſed eodem modo ſemper ſe habet. *quid eſt Aeternitas?* Eſt principium ſine principio, ſine medio, ſine fine, eſt iuge, interminatum, ſempérque inchoans principium: in quo beati beatam vitam continuò auſpicantur, nouiſque voluptatibus perpetuò affluunt: in quo damnati ſemper moriuntur, póſtque omnem mortem mortiſque luctam, rurſum iugiter mori & cum morte luctari incipiunt. quamdiu Deus erit Deus, tamdiu beati erunt beati, tamdiu regnabunt & triumphabunt; tamdiu damnati, infandùm ardebunt & clamabunt: *Cruciamur in hac flamma,* cruciandi & torquendi *Aeternùm.* §. III.

a Eccli. 1. b Cornelio de Lapide. c Cap. 10. de diuin. nomin.

§. III.

Æternitatis locus cur mansio dicatur.

ALexandrinus Pontifex Ioannes,[a] summæ pietatis vir, ad ægros visebat sæpius, socium habebat quandoque Troilum Episcopum, numorum magis quàm ægrotorum amantem. huic in aurem insusurrans Ioannes: amabo, inquit, frater, amicos Christi iuuemus. callidus ad hæc Troilus & animi morbum vafre dissimulans, pecuniam omnem, quam tunc seruus rebus emendis alijs secum ferebat, egenis dari præcepit. nec ita multò post febriculâ cœpit tentari, quam ei creauit auaritia. Audijt hoc Alexandrinus Patriarcha, & morbi causam, quæ erat, facili coniecturâ assecutus, tantundem argenti, quantum nuper inter ægros distributum, secum ipse ad febrientem attulit. &, producto nonnihil sermone: iocabar, inquit, nuper, & à te stipem ægrotis rogabam, cùm ea seruo meo deesset. & en bonâ fide mutuos Philippéos refero, & gratias ago. Vidit Troilus præsentem Monetam, & mox docilis illa febris remittere, æstus mitigari, & omnia iam meliùs habere, itaque & ad prandium valentior surgere, & vnà ire ad mensam: secundùm meridiem finitísque epulis Troilus domi dormire cœpit, & suauiter meridiari. vidit hìc per somnium amplissimas ædes, & in illarum fronte supra ianuam, hunc titulum: *Mansio æterna & requies Troili Episcopi.* gaudet somnians, sed mox aliud videt & dolet. adest qui adductis secum operis seriò imperans: Tollite, inquit, hanc ædium inscriptionem, & istam eius loco suffigite: *Mansio æterna & requies Ioannis Archiepiscopi Alexandriæ, empta libris triginta argenti.* horruit ad somnium istud Troilus, nec vanum esse voluit, & ex auaro atque immiti, multò liberalior, in egenos præsertim euasit. hoc illi vel in somnis, *Aeterna illa mansio* visa persuasit.

O beatæ mansiones, & ideò beatæ quia æternæ! Quàm cupit Christus vt tabernulas nostras, & turguriola breuî ruitura fastidiamus, illas amemus, ad illas properemus MANSIONES ÆTERNAS: *In domo patris mei*, inquit, *mansiones multæ sunt*:[b] nemo hinc arcetur nisi à seipso; locus neminem excludit, longè quàm amplissimus; tempus neminem expellit, mansio illic est, & quidem MANSIO ÆTERNA.

O æterne misericors Deus: ô æterna veritas, ô vera charitas, ô chara Æternitas! cæcitati nostræ sic medere, vt è præsentibus & breuibus ærumnis, agnoscamus futuras, horribiles, æternas pœnas.

a De quo Leontius Neap. Cypror. episc. in vitâ S. Ioannis eleemos. c. 26. interprete Anastasio S.R.E. Bibliothecario. b Ioan. 14.

duc

duc nos & doce nos, vt bona peritura ſic poſsideamus, ne amittamus æterna; commiſſas noxas ſic lugeamus, vt ſupplicium euadamus æternum; ſic nos geramus in hoſpitio, ne MANSIONIBVS ÆTERNIS excidamus; ſic progrediamur in viâ, ne repellamur à patriâ.

CONSIDERATIO SECVNDA.

In quibus natura repræſentet Æternitatem.

ÆTernitatem ergo agnouerunt etiam idololatræ, qualemcunque illam, quam & per certa ſigna deſcripſerunt, Deus enim illis manifeſtauit, ita vt ſint inexcuſabiles. [a] quantò iam commendatior debebit eſſe hæc cogitatio Chriſtianis, quibus Æternitas aliter longè meliúſque depingitur, propter quod inexcuſabilis es, ô homo, quiſquis ſaluberrimam hanc Æternitatis memoriam, etiam monitus, tradis tamen ſecuræ obliuioni. Sæpe tibi in oculis ſunt anuli & circuli, ſphærulæ & globi, ſellæ & ſeſſorij lectuli; ſol & luna oculos identidem incurrunt. & hæc aſpecta Æternitatis tibi memoriam ingerunt. Sed & Natura ipſa, bona mater, ea in publicum proponit, quorum aſpectu auditúque ad Æternitatem meditandam inuitaris.

Memorat Solinus, Arcadiæ lapidem (Asbeſtos dicitur) vbi flammæ ſemina conceperit, continuis pænè ignibus ardere. ideò in delubris olim & ſepulchris ex illo lampades concinnabantur. cuius etiam D. Auguſtinus meminit. [b] Addo Plinium, Volaterranum, Dioſcoridem, plures alios qui mira referunt de lini quodam genere. varij hoc nominis eſt, nam Asbeſtinum, Caryſtium, Indicum, ſed & viuum vocatur. hoc igni non tantùm non conſumitur, ſed lauatur & extergitur. Ideò Regum aliquot cadauera rogis inijcienda & cremanda, tali linteo fuerunt obuoluta, vitandæ confuſioni cinerum, & his ab illis diſtinguendis. Ex hoc lino mantilè habuit Nero, quod contra gemmas atque aurum pretioſum æſtimabatur. En tibi ducem & magiſtram naturam, quæ digito id monſtret quod ſuam in ignibus mortē non reperiat. ita damnati omnes ardebunt & non deflagrabunt, vrentur perpetuum, & nunquam conſumentur, quærent in his flammis mortem, non reperient. rectè Amandus [c] exclamat: O væ æternum, nunquam finem habiturum!

a Ad Rom. 1. b Lib. 21. de Ciu. c. 5. c Horolog. ſapientiæ.

rum! O finis sine fine, mors grauior omni morte; semper mori, & non posse vnquam emori. ita diuinus Isaias: *a Ignis eorum non extinguetur.* Et Apocalypticus ille Angelus: *b desiderabunt mori & mors fugiet ab eis.*

Salamandram in ignibus viuam aliquanto certè tempore durare posse præter Aristotelem, Plinium, Galenum, Ælianum, Dioscoridem, etiam D. Augustinus credidit. frigidissimum hoc animal est, ex imbribus natum; sol & siccitas mors illi sunt, hinc in flammis, Plinij sensu, perinde vt glacies durat. è pelle illius lychni fiunt perpetuis lampadibus instruendis. Bonus Deus, qui Salamandram è terrâ & luto producit, formauit & hominem ex eodem scilicet auro, sed naturâ longè nobiliori; minuit eum paullò minus ab Angelis: *c* certè idem illis quod Angelis regnum assignauit, post vitæ tirocinium, habitandum. Sed homo cùm in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis *d* suâ ipse malitiâ talem se fecit Salamandram, quæ in flammis æternis, seu viueret semper, seu semper moreretur. In Igneis illis inferorum ergastulis omnia æterna sunt, sex tamen præcipuè ista.

a Is. c. vlt. b Apoc. c. 9. c Psalm. 8. d Psalm. 48.

§. I.

Quænam apud inferos sint æterna.

1. DAmnatus ipse æternus, immortalis est. nullus alterum, nec seipsum vllus poterit interimere. quærent mortem & non inuenient eam. *a* Imò hoc ipsum moriendi desiderium, quod scient nunquam explendum, ingens illis tormentum erit.

2. Carcer ipse æternus est. ruere non potest, non effringi, non suffodi. montibus atque rupibus obseratus est. hæ seræ atque repagula nimiùm firma sunt, nulli concessura egressum. Si quis damnatorum ante iudicij diem inde ad nos commeet, Deo id permittente fit, sed suos ille secum inferos circumfert, à cruciatu non immunis. Occurrit hîc duorum Theologorum disputatio non vana, de situ locóque corporum apud inferos. Illorum alter Geometer simul non rudis, in hunc ferè modum disserebat. Certum est è Christi ore, maximam hominum partem damnandam, ita vt beatorum pauci sint futuri, ad incredibilē illum numerum damnandorū. Veritatis verba sunt: *b Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionē, &* MVLTI *sunt, qui intrant per eam,* quàm

a Apocal. 9. b Matth. 7.

quàm angusta porta, & arcta via est quæ ducit ad vitam, & PAVCI *sunt qui inueniunt eam!* quæso te, creditúrne hoc in mundo? num hæc Christi verba esse censentur? sed ad institutum terræ medium & centrum, inferorum sedes est, & quî poſsit hæc (enimuerò dimetiamur) tot milliones hominum satis capere, nisi dicamus corpus illic à corpore penetrari? Non hoc necesse est, ait alter, sed erunt sicut haleces in dolio, inter quos arctè compressos sal tantùm medius est: ita inter damnatos ignis; aut erunt sicut lateres in calcariâ fornace; alter alteri hæret, flammæ vis omnes penetrat, diuina scriptura clarè assentitur, aliâ tamen similitudine. *a sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos*, non erunt vt oues in pascuis sed vt in macello iam iugulatæ, & in cumulum vnum proiectæ. Ergo & damnatorum locus æternus.

3. Non minùs æternum, est Ignis ille nullis vnqnam sæculis extinguendus. Christus apud Matthæum nimis quàm clarè præmonet: *b Discedite à me maledicti, in ignem æternum.* audis? ÆTERNVM. hunc ira diuina suscitat nunquam sopiendum; Isaias attestatur *c* Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam, nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius. Pariter relata sunt, inquit Augustinus, *d* hinc supplicium æternum, inde vita æterna: dicere ergo vita æterna sine fine erit, supplicium æternum habebit finem, valde absurdum est. Quis cunctabitur plenè conuerti?

4. Æquè ac cetera æternum, Vermis est, & conscientia ob præteritam vitam afflictiſsima & desperatiſsima. Vermis eorum non moritur, prædicit Isaias. *e* hoc olim poëtæ è sacris litteris in fabulas transtulerunt; quid enim aliud Virgilianus ille Tytius qui quotidie aduolanti vulturi iecur præbet erodendum ac lacerandum, quódque proximâ semper nocte in nouam lanienam renascitur: quid hoc aliud nisi vermis iste, & conscientia perpetuis morsibus discerpenda?

5. Ad eandem spectat æternitatem gehennæ, sententia vltima, & omnium nouiſsimum iudicis Christi decretum, decretum heu irreuocabile, immutabile, æternum. nulla ab hoc ad alium iudicem appellatio aut prouocatio, nulla quæ apud Iurisconsultos replica aut triplica, reuisio nulla; nullæ comperendinationes, aut induciæ. quod semel huius iudicis ore pronuntiatum est, reuocari non potest in omnes omnino æuiternitates. mater nostra Romana Eccle- sia

a Psal. 48. b Matth. c. 25. c Is. c. 30. & 34.
d Lib. 12. de Ciuit. c. 23. e Is. c. 66.

ſia ᵃ fideliter nos monet, ſæpiúſque illud occinit: peccantem me quotidie, & non me pœnitentem timor mortis conturbat me. *quia in inferno nulla eſt redemptio, nulla, nulla*; ſed æterna deſperatio, ſanguis Chriſti, etiam recens fuſus in Golgothæo monte, & ad ſatisfaciendum efficaciſsimus, ad damnatos tamen non pertigit. Si iugum Domini, inquit Bernardus, iugum pænitentiæ, ſuaue non creditis in ſeipſo; vel hoc non ignoratis, quia ſuauiſsimum eſt comparatione illius, de quo dicitur: Ite in ignem æternum.

6. Quod fine caret apud inferos, eſt, pœna damni, quam vocant, æterna diuini aſpectus priuatio, quæ cum omnibus alijs inferorum tormentis & cruciatibus finem nullum habebit, neque enim hîc vlla eſſe poteſt ſatisfactio, & quamuis hæc tormenta durent aliquot mille milliones annorum, tamen nec vnicus quidem dies, imò nec horula, nec momentum quieti & reſpirationi concedetur. tormentorum quidem varietas erit & viciſsitudo, ſed in maiorem pœnam & dolorem. Chriſtus diſertiſsimè præmonuit per Matthæū,ᵇ non ſemel: filij regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium, fletus in igne, dentiū ſtridor in frigore & glacie. Quâ ratione igitur homo tam ſui quàm Dei, obliuiſci, & quomodò adeò in pecudem degenerare, imò in ſaxum & rupem indureſcere poteſt, vt, cùm inexplicabiles illos & infandos cruciatus æternitate totâ duraturos cogitat, nil formidet, non horreat, non ſibi ipſe dicat: re ipsâ in viâ ſum ad æternitatem, & forſan via hæc breuî finietur: in gradibus æternitatis iam ſedeo, quouis leuiſsimo impulſu hinc præcipitor in immenſam voraginem. quòd ſi tam moleſtum & intolerabile videtur, vnicam ſolum noctem vigilantibus & inconniuis oculis, in molli tamen lecto, ſuſpirare & gemere, ob capitis aut alterius membri, ob dentium aut calculi dolores, cùm ſerum manè vix expectari poteſt, cùm ſol in viâ hærere creditur, cùm nox vna, videtur hebdomas: & tamen in plumis cubatur, ſpes eſt manſuetioris diei, ſolatium & ſubſidium à medico expectatur. Ah! quid erit ergo in flammis, mille atque mille & iterum mille annnis, noctes dieſque vigilare, eſurire, ſitire, ardere, membris omnibus extremè cruciari, refrigerium nullum, quietem nec minimam ſperare, deſperare omnia, atque ſic vſtulari & torqueri per infinitas ſæculorum myriadas, & finem horum non tantùm nullum eſſe, ſed nec vllum ſperari poſſe. Ibi, inquit Thomas de Chriſti imitatione, ᶜ erit vna hora grauior in pœnâ, quàm hîc centum anni in

a Offic.mort.noct.3.l.1. b Matth.cap.7.cap.22.cap.24. c Lib.1.c.24.

in amarissimâ pœnitentiâ. Ibi nulla requies est, nulla consolatio damnatis. O Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me.[a] Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris.[b] Perij nisi parcas, ô Deus.

a Psal. 6. b Psal. 24.

§. II.

Cur gehenna sit æterna.

HIc ad rem nascitur quæstio à cunctis sciri dignissima, quomodo fieri possit, vt Deus misericors ille & bonus, & cuius misericordia super omnia opera eius, nihilominus tamen vel vnicum letale peccatum, vel momento, vel solâ etiam cogitatione patratum, iustissimè puniat in omnem prorsus æternitatem, ita quidem vt illud nunquam satis puniri queat, & quotquot annorum millia peragantur, tamen nunquam dici possit: iam satis punitum est hoc crimen, iam satisfecit reus iste, iam cogitationem malignam quâ Deũ offenderat, eluit. Et hæc optimorum Theologorum mens est, solam morosam delectationem mortale peccatum esse. delectationem morosam vocant eam, cùm quis impuram & libidinosam cogitationem animo voluens, non quidem statuit re patrare quod cogitat, sed cogitatu illo suo sciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi vnicæ rogos æternos Deus decreuerit? & quæ hæc æqualitas est, peccato momentaneo, quod nemini noceat, supplicium æternum statuere? vt quid beatus Dauid vociferatur:[a] Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius, vt quid hoc vicies septies repetit, si Deus tam seuerus est? Ad hæc respondent D. Augustinus, D. Gregorius, D. Thomas Aquinas,[b] alij, culpam in quouis mortali peccato ex naturâ suâ esse infinitam, quia peccatum iniuria est in infinitam Dei maiestatem. accedit & illud, quòd qui moritur peccati lethalis conscius, nec dolet admissi, tantundem facit ac si æternùm peccâsset, si quidem ei æternùm viuere concessum fuisset. peccandi voluntatem non amisit iste, sed vitam, semper peccaturus, si semper victurus; ita non peccare desijt, sed viuere. Insuper & istud hîc considerandum: damnatum hominem, quantumcunque debitorum persoluat, nunquam tamen satisfacere. cùm enim vt hostis, apud Deum in gratiâ non sit, solutio eius digna non est quæ acceptetur, quando nec ipse homo est acceptus. sed nec debitorum quidquam persoluit

a Psalm. 13. b S. Thom. 1. 2. q. 87. art. 5. ad 2.

persoluit talis, cùm nihil faciat, sed solùm patiatur, eas, quibus inuitus plectitur, pœnas ab exemplo res magis patebit. Debet quis vicino mille philippéos, quos ab illo accepit, domum suam censui perpetuo subijciens, pensum quot annis soluturus. intra viginti annos, totidem philippéos persoluit vicino, quot ab eo accepit: num ergo ab omni iam debito liber, nil restat soluendum? totum omnino pecuniæ caput; quod tam integrè soluendum remanet, ac si nil vnquam fuisset exolutum. ea enim talium conuentorum lex est, vt numeratæ pecuniæ caput semper integrum permaneat, etsi reditus annuus semper persoluatur. sic prorsus damnati, quidquid demum pœnarum persoluant, ære tamen alieno nunquam exeunt. æterni debitores, perpetui Deo tributarij. Isaias vaticinatur: [a] Et erit fortitudo vestra vt fauilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur vtrumque simul, & non erit qui extinguat.

Tiberium Cæsarem olim, narrat Suetonius, [b] in recognoscendis custodijs cuidam pœnæ maturitatem precanti respondisse: *Nondum tecum in gratiam redij.* Christus iustißimus iudex, non tyrannus, non Tiberius est, sed, etsi damnatus quispiam post mille annos in flammis exactos mortis maturitatem rogaret, idem tamen ei responderet: *Nondum tecum in gratiam redij.* roget hoc idem post alios mille annos; idem audiet: *Nondum tecum in gratiam redij.* roget hoc post centum millia annorum, non aliud respondebitur. roget hoc post aliquot milliones annorum, idem semper Christus iudex opponet: *Nondum tecum in gratiam redij,* nec redibo; redire olim volui, gratiam meam millies atque millies tibi obtuli, sed tu repulisti eam. amicus esse volui, imò pater, sed tu noluisti esse filius. dissimulaui, tacui, expectaui quadraginta, quinquaginta, sexaginta annis, si forsitan mutares animum & vitam, sed nulla secuta est seria aut constans pœnitentia; despexisti omne consilium meum, & increpationes meas neglexisti; exosam habuisti disciplinam & detraxisti vniuersæ correptioni meæ. comede igitur fructus viæ tuæ, tuisque consilijs saturare. [c] Ego in interitu tuo ridebo æternùm, nec aliud tibi iustitia mea post infinita sæcula respondebit, quàm quòd *nondum tecum in gratiam redierim.* O superi! ô Deus! ô peccatum, ô præcipitium humani generis, in barathrum tormentorum, in Æternitatis luctuosissimam abyssum! sed iustus es Domine & rectum iudicium tuum. [d] iustum est, æquum est, vt qui per pœnitentiam oblatâ nunquam vti voluit misericordiâ, per pœnam semper intentatâ puniatur iustitiâ.

C 2 §. III.

a Isa. c. 1. b Sueton. lib. 3. c. 6. c Prou. c. 1. d Psal. 118.

§. III.

Alij ad Æternitatem naturæ ductus.

SEd ad naturæ magisterium redeo circa æternitatis considerationem. Thermæ reperiuntur a in montibus & scopulis, tanto talique sonantium aquarum collisione & murmure, vt qui illuc valetudinem curaturi conueniunt, si primo thermarum ingressu, certum symphoniæ genus, & instrumenta sibi musica se audire imaginentur, tam asiduo fragore aures illis obtundantur, vt musica initio suauissima, imaginatione diuturnâ in fastidium & cruciatum abeat: ij verò qui tympanum sibi, aut sonorum magis instrumentum imaginati sunt, demum pænè insaniant, ob molestisimum assiduè obturbantem strepitum. Etiam hîc ad cogitandam Æternitatem ducimur, sub montibus illis inferorum claustris, clamor ille, ploratus, fragor, vlulatus qui primo ingressu cæpit, nunquam desinet, aures & non imaginationem tantùm cruciabit asiduè, nec assuetudine quidquam horum mitigari poterit. ita contrà inter beatos cæleste illud Trisagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non tantùm nec minimum tædij creabit, sed nouâ semper voluptate audietur.

Christus cum Samaritanâ feminâ collocutus, mentionem æternitatis æternæque vitæ vltra quàm vigesies iniecit. &, qui autem biberit ex aquâ quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons salientis in vitam æternam. b vtinam & nos cum Samaritide hos fontes sitiremus, & serijs precibus rogaremus: O Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam: da, ô Christe, vel guttulam huius aquæ, vel aliquod saltem desiderium æternæ vitæ.

Sed aliud habet quod monstret Natura. Anno post Virginis partum octogesimo primo (vti Suetonius, c Dio & Plinius Secundus fusiùs memorant) Calendis Nouembribus, horâ septimâ ad montem Vesuuium in Campaniâ horribilis flammarum eruptio facta est, quam præcesit inusitata siccitas, & graues terræ motus: auditi etiam subterranei sonitus velut si tonitrua mugirent: dein mare fremere & magnum fieri, cælum omne resonare, quasi montes in conflictum corruerent, tum verò ingentia saxa subsilire, mistis fumo flammísque, aër omnis infici, sol ipse occultari. vnde plerisque persuasum, mundum in chaos redigendum, aut igne absumendum. tanta namque copia cineris effusa est, vt terram, mare, aërem compleret, hominibus, prædijs, pecoribus maximo illato damno, piscibus

a Felix Faber lib. 2. de rebus Sueuicis. b Ioan. 4.
c Suet. in Tit. c. 8. Dio in Tito. Plin. ep. ad Tacit.

bus atque volucribus necatis, duabus vrbibus, Herculano & Pompeijs, dum populus in theatro ſpectaret, penitus obrutis. Atque hæc aliáque id genus cauernoſa præcipitia & montium iuga, quæ continuis ignibus flagrant, nec tamen vnquam conſumuntur aut deflagrant, viua exempla à Deo hominibus data eſſe, incendij apud inferos Æterni, quo ſontium corpora ſemper vrentur, nunquam comburentur, Tertullianus[a] imprimis, Minutius, & Pacianus declarant. Vide, mi homo, quàm etiam hîc natura ſolerter præeat & manu ducat ad contemplandam Æternitatem.

Ipſum denique tempus noſtrum, ſignum eſt & quaſi veſtigium Æternitatis. Cuperet natura, è ſigno ſignatum diſceremus, noſtróque tempore Æternitatem illam metiremur. Auguſtinus: [b] Inter temporalia, inquit, & æterna hoc intereſt, quòd temporalia plus diligantur, antequam habeantur, vileſcant autem cùm aduenerint, non enim ſatiat animum, niſi incorruptibilis gaudij vera & certa Æternitas: Æternum verò ardentiùs diligitur adeptum, quàm deſideratum; quia ibi plus adeptura eſt charitas, quàm fides credidit, vel ſpes deſiderauit. Ah! quomodo non ſordet nobis terra, breuî deſerenda, cùm cælum aſpicimus, æterno dominio poſſidendum?

a Tertul. Apol. c. 48. Minut. in Octauio. Pacian. de pœnit. & confeſſ.
b In ſent. ſent. 270.

CONSIDERATIO TERTIA.

In quo potiſſimùm Æternitatem ſuam Romani veteres collocârint.

PLinius Secundus: [a] beatos puto, ait, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda; beatiſsimos verò quibus vtrumque. ita tribus modis cenſebant Romani, ſui nominis famæque æternitatem ad poſteros transmitti poſſe. Primò ſcripſerunt, & præclara & multa, ſed non præclara omnia, non caſta & ſancta vniuerſa. næuos etiam ſuos, turpitudines & libidines chartis commiſerunt, viâ ad Æternitatem non honeſtâ & regiâ. Quot etiam libri, auctores ſuos moriendo anteuerterunt, & ad Platonis animum, ſimiles fuerunt hortis Adonidis, tam citò mortuis quàm natis: non diu placebant quæ citò placebant. At vivant ſanè Romanorum omnium libri perpetuum, nemo tamen eorum à ſuo libro aliquid in ſe vitæ transferre poterit.

a Epiſt. 2. ad Tacit.

Deinde non ſcripſerunt tantum Romani, ſed & fecerunt ſcribenda, facinora docto ac eloquenti calamo digna, & hæc varij diſcriminis. ſiquidem in plurimis æternitatem quæſiuerunt, in nullo inueniſſe, fides noſtra nos docet. magni fuerunt, non negamus, in rebus ciuilibus & bellicis, domi foriſque; admirandi fuerunt in artibus & ſcientijs, magnifici & effuſi in ſpectaculis & donis, obſtupeſcendi in ædificijs, mauſolæis, ſepulchris, ſtatuis. exemplo ſint hæc paucula breuiſsimè perſtricta.

Ludos fecit Auguſtus ſuo nomine & ſumptu vicies quater, expenſis ærarij vicies ter, nullus horum infra quingenties aut millies HS. ſtetit. ſunt noſtræ monetæ 2500000. philippéi, ſeu, bis millies quingenta millia coronatorum; ſeſquitertius millio. & hæc tanta pecuniæ vis in vnicum tale ſpectaculum effundebatur: infimus & parciſsimus ſumptus in ſingulos ludos ab Auguſto editos, erat quingenties HS. ipſi 1250000. philippéi, hoc eſt, millies ducenta quinquaginta millia coronatorum. Nero totum theatrum illeuit auro; omne choragium & inſtrumenta comica fecit aurea. accedebant miſsilia ſeu ſparſiones, hoc eſt, ligneæ teſſeræ in vulgus ſpargendæ, quibus inſcriptæ totæ domus, agri, fundi, prædia, mancipia, ſerui, iumenta, argenti & gemmarum ſæpe maximus numerus. harum teſſerarum aliquam quiſquis exhibuit, mox id accepit, quod inſcriptio deſignauit.

Idem Nero gregario militi in donatiuum numerari iuſsit centies HS. ſunt 250000. philippéi, hoc eſt, ducenta quinquaginta millia coronatorum. Agrippina mater, in menſâ hunc tantum pecuniæ numerum expandi iuſsit, vt vel ſic tacitè filij effuſionem reprehenderet, & coërceret. Notauit Nero ſe moneri, & alterum tantum addi præcipiens; neſciebam, ait, me tam parum dediſſe.

Idem Imp. Teridati regi vt hoſpiti, nouem menſibus Romæ agenti, in ſingulos dies conſtituit viginti millia philippeorum, ſunt quinque milliones & quadraginta millia coronatorum in totos illos nouem menſes conſtituta. abeunti dedit viaticum, millies HS. ſeu duos milliones & medium. de ædificijs quid memorem?

Caligula Imp. mari pontem fecit ad tria milliaria. Templa Romæ fuerunt quadringenta viginti quatuor, pleraque magnifica. Domitianus in ſolam Capitolij inaurationem, ipſos ſeptem milliones impendit.

In amphitheatri ſaxeis gradibus commodè ſedere poterant ſpectatorum 87000. in ſuperiore parte per ambitum ſtare 12000. vniuerſim 99000.

Præter plurima alia, duodecim publica fuerunt balnea ab Imperatoribus ſtructa, in quibus gratis lauabatur. In thermis Antonini fuerunt è polito lapide 1600. ſellæ, & commodè tot homines ſimul lauare poterant. In balneo Hetruſci, ait Plinius, omnia fuiſſe argentea, canales, labra, ſolum ipſum. ſed ad alia.

Romæ tot ferè ſtatuæ fuerunt quot homines. præter infinitas æreas, marmoreas, eburneas, etiam argenteæ & aureæ. Domitianus in Capitolio auream habuit centum librarũ; Commodus & Claudius aureas, harum ſingulæ mille librarum. Claudius in roſtris etiã argenteam habuit. hinc Præfectus certus, Comes Romanus dicebatur, & multus ei miles, vt tantum ſtatuarum populum cuſtodiret.

Viâ Appiâ vir expeditus, quinq; diebus habuit quod percurreret, ab vrbe Capuam vſque protendebatur hæc via tam lata, vt duo currus obuij liberè commearent: tam firma, vt laxi nihil aut ſoluti appareret, perinde ac ſi ſaxum eſſet vnicum. plures tales fuerunt viæ. Incredendum eſt quod de aquæ ductibus fide digni ſcribunt. Claudius Imperator impendit in aquæ ductum ſeptem milliones auri & medium, ſexcenti homines alebantur tuendis tantùm aquis. Hæc certè magna, & quædam ob nimium luxum reprehendenda. fuit tamen quod ædificia illa ſplendidiſsima ſuperaret, vix tamen honeſti nominis. Cloacas Romæ habuerunt ſeu ſubterraneos fornices cum perfluentibus aquis, ad euehendas totius ciuitatis ſordes. Cloacarum iſtarum tam multæ, tam amplæ & longæ, vt inter orbis miracula non immeritò cenſeri poſsint. De his in ſpecimen ſatis, quæ ei, ſcio, minimè ſunt incredibilia, qui veterum Romanorum opes & potentiam primoribus labris libauit, & teſtes audiuit Suetonium, Dionem, Caſsium, Plinium, Liuium, alios.

Et hæc quidem, quæ commemoraui, ex ſe laudanda, adminiſtratio Reipub. tam prudens, quâ & in bellis maiorem partem inuicti, in ſcientijs & artibus eximij, virtute quoque illuſtres fuerunt, ita vt Cyneas Pyrrhi legatus homo facundus & intelligens cùm fruſtra ſollicitâſſet vrbem, ad fœdus Romanis non ſat dignum, regreſſus ſuo regi dixerit; Vrbem ſibi templũ, Senatores reges videri. In his talibus ergo laudandi Romani. Sed in hoc grauiſsimè & toto cælo aberrârũt, quòd homines adeò prudentes omnem ſuam æternitatẽ in rebus minimè æternantibus locârint. ſi Auguſtinũ [a] Romani, ad æternitatẽ, viæ ductorem delegiſſent, viam eis multò certiorẽ ad ipſã æternitatis regiã monſtrâſſet. Neq; enim nos, inquit ille, Imperatores eos felices dicimꝰ, qui multos Imperij ac vitæ años, vel victo-

[a] Lib. 5. de Ciuit. Dei. c. 24.

riæ triumphos, vel fortunæ thesauros numerârunt: hæc ijs etiam deferuntur munera, quibus nihil iuris est ad regnum illud æternum. Et quinam ergo Augustine, tuo animo felices censendi? Audite Imperatores, Reges, Principes: Augustini sensu vera æternáque felicitas à vobis obtinebitur, obseruatione legum istarum:

Lex 1. Iustitia.

Iustè imperare: omnem iniustitiæ fucum & pigmenta odisse.

2. Modestia in sensu.

Tot honorantium & salutantium linguis non extolli, sed meminisse hominem se esse.

3. Dei timor & amor.

Ad Dei cultum maximè propagandum, humanam potentiam omnem maiestati diuinæ famulá facere, timore Numinis & amore.

4. Cœli desiderium.

Ardentiùs amare regnum illud æternum, in quo potestatis consortes nulli timentur.

5. Ignoscendi facilitas.

Ad veniam pronum & facilem esse, tardum ad vindictam, & illam solam quam tuendæ Reip. poscit necessitas.

6. Misericors liberalitas.

Asperiora decreta, misericordiæ lenitate, & largitate beneficiorum temperare.

7. Continentia.

Luxuriam quantum esse posset liberior, tantò castigatiorem habere.

8. Moderatio affectuum.

Malle in affectus prauos, quàm in quasuis gentes dominari.

9. Submissionis & orationis studium.

Hæc omnia non inanis gloriæ, sed æternæ felicitatis studio facere: nobilissimum submissionis & orationis sacrificium nunquam negligere.

Has leges Augustinus ipse, a ad mundi valuas suffixit, velut omnium Principum illustre speculum. Nunc vos, ô Romani, quantum à ianuâ harum legum aberrâstis? vt taceam, pro vno fermè innumeros Deos in veneratione apud vos fuisse. Nam Roma b sibi magnam videbatur assumpsisse Religionem quòd nullam respuebat falsitatem, & cùm pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus. Sed

a Dicto l. de Ciu. Dei. b S. Leo, Serm. 1. nat. Apost.

Sed vt hæc sileam omnia, quàm vanum illud & ridiculum, omnē suam æternitatē post se relinquere velle in membranis & chartis, in marmoribus & saxis, in amphitheatris, pyramidibus, sepulchris ac mausolæis. & vbi nunc saxea hæc est æternitas? Romæ pænè idem quod Hierosolymis contigit. Apostolorum vnus, magistro Christo structuram Hierosolymæi templi demonstrans: Magister, ait, aspice, quales lapides & quales structuræ? respondit Christus: *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.* ita nihil æternum in hoc orbe. Et vbi nunc vetus vrbs Roma? quæritur: & dici potest, hîc fuit. vbi qui eam ædificârunt? perierunt omnes: nec cineres illorum nouimus. Et nos ipsi eâdem hac viâ sequemur, post aliquot annos vmbra, puluis, nihil. Heu res mortalium vel maximorum paruæ! heu validissimorum instabiles! quid enim illa omnia nunc, aut vbi sunt? euanuerunt. vbi supra fidem cumulatæ opes? defluxerunt. vbi cælo certantia opera? non apparent. sic cuncta quæ nobis magna sunt, vmbra sunt & somnium, si cum æterno & æternitate comparentur. debile nimis & ex luto fundamentum est, super quo tota vanescentis gloriæ fabrica extruitur. non ita saxis & marmoribus æternitas insculpitur. rectè Lactantius: mortalia sunt opera mortalium. Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam fuisse credimus: oculis fidem quod faciat, vix cadaueris pars superest. ita septem orbis miracula, sic aureum Neronis palatium, Diocletianæ thermæ, Antoniniana balnea, Seueri Septizonium, Colissæum Iulij, Amphitheatrum Pompeij, vix sui vestigium & nomen in libris reliquerunt, & hoc quàm diu?

a Marci 13.

§. I.

Quantum Romani à verâ Æternitatis viâ aberrârint.

NAzarethi in arcano sanctissimæ virginis conclaui mentionem inijcit Angelus de regno, *cuius regni non erit finis.* a tale non fuit Salomonis, quod quadringentis tantùm annis durauit. vsque ad cladem Babylonicam. tale Romanorum non fuit, sed nec Persarum, nec Græcorum fuit tale. Vbi enim nunc regna illa sunt, olim florentissima, vbi antiquissimæ illæ monarchiæ? quantus olim Nabuchodonosor in Chaldæâ & Syriâ, & post hunc Balthasar? ab his in Persiam migrârunt sceptra & Mediam, ad Cyrum & Darium. nec hîc diu permanserunt: in Græciam translata ad Alexandrum Macedonem, Magnum Regem & diu bellicosum, diu fortunatum.

a Luc. c. 1

natum, ſed vbi bellica virtus cecidit, etiam fortuna defecit & hinc in Italiam cum ſceptris migrauit ad Iulium Cæſarem, & Octauianum Auguſtum. At vbi nunc hi omnes? tu, mi Chriſtiane, regnum quære, *cuius regni non erit finis*. Numantiam, Athenas, Carthaginem, Spartam ſuus deleuit finis; regni, quod ſupra nos, non erit finis. Rex illius æternus eſt, æterni incolæ. *Dominus regnabit in æternũ, & vltrà.* a In quæ verba Origenes: putáſne, ait, in ſæculum ſæculi Deum regnaturum? regnabit adhuc, vel vltrà, & quodcunque dixeris, illud de regni eius ſpatijs ſemper tibi propheta dicet: Et adhuc, ſiue vltrà. Et nunc, inquit Iſidorus, b regnum hoc ſempiternum, immenſum, ex omni parte beatum, omni generi hominum promiſſum eſt, & tamen de illo altum inter nos ſilentium eſt, quotus enim quiſque eſt, qui vel minimam diei particulam in hoc ſecum expendendo impendat? de hoc commemoret? hoc vxori, hoc liberis, toti hoc familiæ inculcet? alia omnia garrimus; cæli vix vlla eſt mentiò, aut certè rariſsima. in laudando natali ſolo plerique omnes diſerti ſumus; noſtram illam veriſsimam patriã laudare pænè erubeſcimus: in eam nimirum piæ collocutionis deſuetudinem multi deueniunt, vt niſi ſteriliſsimas nugas, ſubinde etiam laſciuas ſpurcitias turgentibus buccis effundant, inurbanos ſe & infeſtiuos haberi putent. Hoc verè eſt toto cælo errare. æternis inhiandum eſt & corde, & ore, cogitatibus & colloquijs, nec vlla ſperanda eſt vera gloria, niſi æterna.

Hebræi proceres, vt contra Chriſti potentiam, ad politicam illam æternitatem, viam ſibi ſternerent, frequentem ſenatum adeſſe iuſſerunt, c & ſtolidiſsimâ prudentiâ, quod maximè metuebant, in caput ſuum decreuerunt. de his in frequenti curiâ deliberantibus eleganter Auguſtinus: d Pontifices, inquit, & Phariſæi ſibi conſulebant, nec tamen dicebant: Credamus. Plus perditi homines cogitabant, quomodo nocerent vt perderent, quàm quomodo ſibi conſulerent ne perirent. Et tamen timebant, & quaſi conſulebant, dicebant enim: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. e *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrumque amiſerunt.* Ita fit; hæc noſtrarum cogitationum vanitas eſt & affectatum ludibrium. & qui ſumus nos? quæ ſunt noſtra? Hodie floremus, commendamur, placemus. cras flos langueſcet; diſplicebimus tam ijs, quibus hactenus placuimus, quàm Deo cui nunquam placere ſtuduimus. cælum negligimus, terram

a Exodi c. 15. b Iſidor. Clarius.
c Ioan. c. 11. v. 47. d Tract. 49. in Ioan. ſub fin. e Ioan. c. 11. v. 48.

terram non retinemus; Dei fauorem non acquirimus, mundi perdimus, hinc & hinc deploratissimâ orbitate miseri. Si mors parceret felicibus in hoc orbe, reperirent fortasse hîc quandam gloriam, quandam inquam, nam vera nulla est, nisi quæ in cælo, & æterna; sed nulli mors parcit; in tenebris semper videt, nec videtur, expectat vt ex insidijs incautos inuadat. quò deducet, si malè viximus? ad sæuæ regna Proserpinæ & iudicantem Æacum. Ibi neminem liberabit nobilitas, neminem teget potentia, neminem eripiet hominum applausus, sed solius domini fauor & gloria illa, quæ per gloriæ fugam comparata est. Non est vera gloria, nisi æterna.

Hebræus sapiens, a Sapientiam reginam depingit, quam ponè comitantur duæ famulæ, dextrâ Æternitas, læuâ Gloria. nullius est pretij Gloria, si absit Æternitas, quam nos Christiani expectamus: manentem ciuitatem hîc non habemus, sed futuram inquirimus, æternam in cælis. b In memoriâ æternâ erit iustus. stipem, mi Christiane, das pauperi, inhianti gulæ subducis escam, castitatis hosti resistis; non grandia sunt hæc opera, nec multi temporis; facti tamen memoria, sed & merces erit æterna.

Quantillum Magdalena Christi pedibus impendit, quàm citò id obsequij perfecit, & tamen orbi vniuerso innotuit. c alij alia in Magdalenâ suspexissent, roseam oris pulchritudinem, blandam formæ venustatem, amœnum iuuentutis florem; raram gratiam, opes magnas, fauores maximos, gratam affabilitatem, festiuos applausus: nullam hæc ei laudem, sed dedecus comparârunt. at officium vel pedibus præstitum, eleemosyna non grandis, æternam illi gloriam, immortale nomen conciliârunt. *prædicabitur in toto mundo*, Christo teste. non fuit opus hoc incisum marmori, non ære Cyprio efformatum, non in foro promulgatum, non ad tubas & tympana proclamatum, tamen hactenus durauit, durabitque æternum. *& prædicabitur in toto mundo.* si actionem spectes, reprehendit eam auarus œconomus Iscariotes, culpauit & turgidus Pharisæus Simon; si materiam, vnguentum erat, vt summum 30. aureorum; si locum, priuatus; si testes, pauci; si personam, infamis femina; & tamen *prædicabitur in toto mundo.* quot Imperatores victrices aquilas in hostiũ castris plantârunt? quot bellicosi duces numerosissimos exercitus laudabiliter administrârũt? quot prouidi gubernatores, amplissimos populos sapienter rexerũt? quanti reges, insignia, statuas, castra, ciuitates condiderunt? quot viri eruditi omne cerebrũ in nouas

a Prou. 3. b ad Hebr. 3. c Matth. 24.

uas inuentiones, per calamum instar chymicorum distillârunt in chartas, vt inter memoriâ dignos reponerentur, qui tamen silentij nocte & obliuione inuoluti iacent. At opus iusti vnicum, æternam confert memoriam, ab omni vetustate & inuidiâ immune, à sapientibus, ducibus, regibus, Pontificibus reuerentiâ & silentio, auditur, legitur, *prædicabitur in toto mundo.* solum itaque bene & viuere & mori, via est ad æternam immortalitatem. Ite nunc, mei Romani, & Æternitatem in statuis & marmoribus quærite, nunquam reperturi. Ego potiùs optẽ & malim quod D. Hieronymus in rebus gestis Pauli Eremitæ optans: Hieronymi peccatoris, ait, memineritis, cui si Deus optionem daret, præferret tunicam Pauli, mallétque eam cum meritis suis, quàm purpuram regum cum suis regnis. Nos Christiani ne pecuniæ nostræ iacturam faciamus, versurâ facimus, imò ante nos in alium orbem præmittimus, cælum illam recipit. & hoc tutò fit, & à fidissimis tabellarijs eò defertur, sed non alijs quàm mendicis, & pauperibus. pauca illis damus & vilia, pro his in cælo maxima recepturi. ita Christus promisit & præcepit: *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula, a.* Sed à Romanis ad alios transeamus.

a Luc. c. 16.

§. II.

Melior priore, ad Æternitatem via.

DArius, clade suâ notissimus ille Rex Persarum, in exercitu suo decem millia Persarum habuit, quos immortales vocauit, ideò (vti Cælius Rhodiginus a explicat) non quòd planè nunquam morerentur (vbi enim illi tales?) sed si quis horum aut nece aut morbo numerum minuisset, confestim substituebatur alius, nec vnquam plures erant paucioréSue decem millibus. ita & Darius immortalitatem aliquam & muneris æternitatem confinxit, sed breuis admodum hæc fuit, Dario totóque ipsius exercitu funditus pereunte. Dario Medo, precantur olim satrapæ: b. Dari Rex in æternum viue. Ah! quàm inane hoc votum, & quàm curta hæc est Æternitas! annis septuaginta, aut octoginta summùm viuimus, æternùm tamen nos viuere inter somnia optamus. Non immeritò certè Xerxes, qui ex Asiâ subiugandæ Græciæ (Herodotus narrat) duos exercitus terrâ marique secum eduxit, nimirum ter & vicies centena millia, septemdecim millia, sexcentos, exceptis ijs, qui militi seruierunt: hos omnes cùm è monte prospiciens oculis obiret,

a Lib. 8. c. 2. & lib. 23. c. 1. b Dan. c. 6.

in

in lacrimas solutus hoc aspectu, idcircò se flere dixit, quòd post 50. aut 60. annos è tot centenis millibus, viris tam robustis & selectis, vix vllus esset superstes futurus.

Æternitates nescio quas fingere nobis possumus, intereà tamen omnes morimur & quasi aquæ dilabimur in terram. a

Alius & melior beatæ typus Æternitatis excogitatus est Constantinopoli. Anno post parientem Virginem 459. Ecclesia Constantinopolitana æuo Gennadij episcopi, aucta est nouo & nobilissimo D. Ioanni Baptistæ sacro cænobio Acœmetarum, hoc est, insomnium, qui iuges & peruigiles diu noctúque laudes Deo concinere consuêrant, hac ratione. cænobitæ omnes in tres classes diuisi sunt, vt ita cùm prima classis partem aliquam diuinarum laudum finijsset, secunda ordiretur, secundâ quoq; finiente, tertia inciperet. ex hoc pio instituto suum aliquod cælum vrbs habuit, sic illi repræsentata cælestis Æternitas, quâ totâ Deus sine vllo fastidio & nauseâ inter summas voluptates laudabitur. quàm iure exclamat diuinus Psaltes: Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. omnium tunc beatorum vox erit, quæ olim in rupe Taboreiâ Petri fuit: *Bonum est nos hîc esse.* nam vti D. Bernardus in Cantica; opulentia, inquit, multa nimis est Æternitas. sed & hoc addit: Æternitas nisi perseueranter quæsita non inuenitur. Sed à te, beatissime Bernarde, illius quærendæ modum flagitamus. Audite igitur patris optimi documentum: b PAVPERTATE, MANSVETVDINE, FLETV, renouatur in animâ similitudo quædam & imago Æternitatis omnia tempora complectentis. PAVPERTATE meremur futura: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. vbi pauperes spernuntur & deseruntur, vbi cor vnà cum pecuniâ in arcâ concluditur, vbi numi ad auaritiæ regulas expenduntur, ibi paupertatis affectus & amor nullus est, sed nec vllus æternitatis. MANSVETVDINE verò præsentia nobis vindicamus: beati mites, quoniam hæreditabunt terram. Quærat hîc quispiam, quid homo ille in quo nihil est mansuetudinis aut patientiæ, è quo vix vnquam mitius verbulum auditur, quid tandem lucri habeat è suâ illâ intractabili impatientiâ, quid illi commodi ferat toties indignari, sæuire, fremere, vociferari, tumultuari, omnia velle pessundare, neminem vel paullò humaniùs affari. certè aut bonorum talis iacturam patitur, aut famæ, frequenter vtriusque. nam quod habet opum, non possidet, sed custodit vt molossus, cuius est tantùm allatrare, inuadere, mordere. famam, si quam habet, impatientia

a 2. Reg. c. 14 b Serm. 2. de om. SS.

tientiæ titulo, non auget; cælum priusquam habeat, amittit. Demum LVCTV, præterita quoque recuperamus, quæ prodigè amisimus peccando. sed hic luctus non vnius horæ aut diei sit necesse est. quid enim de filio illo sentiamus, qui matris funus deducit humentibus nonnihil oculis & atro pallio, eodem tamen aut altero statim die, & siccis ridet oculis, & pullam vestem in prasinam viridémque commutat. hoc non est seriò lugere, tam breuî finire luctum. simillimum nos facimus, ah, nimis frequenter. confeßione piaculari nos hodie & communione sacrâ munimur, dolemus peccâsse; cras iterum hilariter peccamus, & sæpe grauiùs. priorem vitam detestamur, & tamen reuocamus; eiuramus commissa scelera, & eodem die iterum patramus. ita eâdem omnino linguâ, quâ Christum insontem proclamamus, hac eum cruci addicimus, germani fratres Pontij Pilati, qui vno eodémque ore Meßiam nostrum & vitâ donandum pronuntiauit, & in crucem raptandum: homines prorsus instabiles, nec in re vllâ constantiores quàm in vitiosâ vitæ consuetudine repetendâ. heu, plurimum lunæ in pectore gestamus. subinde pietas tam seriò nobis placet, vt nulla pæne hilaritas intercedere tam sanctis officijs poßit. fronte deiectâ & ad omnem remißionem irascente supercilium induimus, sed heu non duraturæ sanctitatis. mox odisse incipimus hanc ipsam pietatem, & in contrarium acto torrente, repetimus quem omiseramus & luxum & luxuriam. ita tam faciles amicitiam cum Deo factam soluimus, quàm inuiti facimus. dum hæc agimus, ecce tibi reuocata pietas adest, tristique pœnitentiâ lasciuiam rursus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ pœnitere nos incipiat. ita rarò continuis studijs Probitatis laboriosam imaginem intuemur; leui nutu ad pristinam immunditiam defluimus. hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera menti nostræ subijcit, hæc tanta vitæ inconstantia: palàm quidem Virtutem adorare videmur; intus & in animo, operoso cultu deueneramur Vitium. hæc via ad æternitatem non est, nisi ad illam quæ meros cruciatus, & tormenta habet perpetua, maxima.

Sed deligamus è Christianis Catholicis vnum aliquem corporis voluptati dedidißimum, deducamus ad succensum & flammis tumultuantem furnum, & ex eo hunc in modum quæramus: quantum tibi voluptatis deposcis pro eo vt in hoc furno diem vnum nudus consumas? respondebit indubiè: non totum ego mundum, non omnes mundi voluptates mercede vel dono ferrem, vt in his flammis diem vnum torqueri me permitterem. at paciscamur vlterius:

riùs: quid præmij petis, & medium duntaxat diem in hoc igne duras? pone, dicet, quicquid velis, delitiarum & pretij, tantis ego tormentis hoc non emo. at vt conueniamus tandem, quid præmij postulas aut voluptatis, & ardentem hunc clibanum ingrederis, in eóque vel horam vnicam perseueras? respondebit vtique, da quicquid petere possit vel auarissimus, vel impudentissimus, comparandum id non est cum vnius horæ infandis eiuscemodi vstulationibus & doloribus. Quòd si rectè rationíque congruenter responderit, quî fit, ô Deus, quòd ob lucrum exiguum & vile, ob honorem fallacem & fugitiuum, voluptatem spurcam & non longam, à tam multis parui pendatur supplicium æternum? vt horam vnam in ignibus simus, persuaderi nobis non potest, posito in præmium terrarum orbe; & æternos inferorum ignes non formidamus, modò vel lucrum inuitet, vel honor arrideat, vel alliciat voluptas. meliora, inquis, spero, & infinita Dei bonitas non tam malè ominari me iubet de futuris & æternis. ita loqui solemus, nec impia hæc verba sunt, sed facta reclamant. temerarium hoc est & nimis periculosum, vitam in vitijs traducere, & æternitatem inter beatos expectare. ad damnationem satis est vel vnicum peccatum. An nescis quid Christus comminetur? a *qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis.* An nescis quid Christus prohibeat? b *qui viderit mulierem ad concupiscendum eã, iam mæchatus est eam in corde suo.* An nescis quid Christus præmoneat? c *non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est.* An nescis, quàm multos Christus foràs excludat? d *qui diligit patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* An nescis, quàm apertè & seriò illud ingerat: e *Multi sunt vocati, pauci verò electi,* PAVCI, PAVCI. An nescis quoties ad vitæ emendationem hortetur: f *Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.* g *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & proijce abs te, bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel clandum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.* h *Si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.* & addit: *Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* An nescis etiã, quàm explicatè D. Paulus recenseat ea omnia, quæ beatam Æternitatem intercludunt: i *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, secta, inuidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia,* *quæ*

a Matth. 5. b Ibid. c Matth. 7. d Matth. 10. e Matth. 20. f Matth. 18. g Matth. 18. h Luc. 13. i ad Gal. 5.

quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. quòd si quis vel vnius ex enumeratis conscius sibi est, nec ita dolet vt modum omnem exquirat illius peccati deinceps vitandi; intereà verò vanissimum illud SPERO, SPERO. sibi ipse occentet; huius spes nulla est, sed mera temeritas. Periculum adire plagarum & verborum, tolerabile malum est: centum aut mille florenos incertæ aleæ committere, non summa iactura est: caput & vitam in discrimen conijcere, non maximum damnum est: at verò salutem cùm corporis tum animi æternam, periculo tanto exponere, adeò in incertum viuere, verbis sperare, factis huic spei contraria facere, hoc omnium malorum supremum malum est, hoc summa iactura, hoc damnum verè maximum; hoc audacia & temeritas perniciosissima, hoc stultitia & dementia extrema. Intelligite hæc qui obliuiscimini Deum: ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. *a*

a Psal. 49.

§. III.

Hanc viam sollicitè esse indagandam.

IDeò nullus sit Christiani sanguinis homo, qui non sæpius seipsum aliósque, quos Dei loco habet, interroget: quid faciam vt beatam Æternitatem consequar? istáne vera est via quâ eo, ad illam quam quæro, Æternitatem? operis quidem aliquid facio, sed illud quantillum est quámque exiguum? aspiro quidem gaudia immortalia & æterna, sed num hæc opera mea adeò pauca, adeò languida & frigida, præmio digna sunt æterno? peruenire quidem ad portum cupio, sed viam horreo paullò molestiorem, cùm tamen ea via ad cælum sit tutissima & optima, quæ asperrima & angustissima. hæc oris diuini Veritas pronuntiat; clamat Christus & monet: *a* Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt (eheu multi sunt) qui intrant per eam. quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt (eheu pauci sunt) qui inueniunt eam. nec clamare desinit, aut monere: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt, *b* ô quam formidandum atque tremendum est illud, MVLTI, & illud PAVCI? intereà miseri & in rem æternam nimis temerarij, fallimus nosmet, & in PAVCIS illis cælo adnumerandos, nescio an speremus nos, an somniemus. Vtinam dum dies sunt salutis & tempus acceptabile, attentiorem oculum in Æternitatem subinde emittamus, atque hunc in modum

a Math. 7. b Luc. 13.

nobiscum

nobiscum ipsi ratiocinemur: quid tandem est hoc omne quod ego patior, aut alios pati conspicor, quid est hoc totum ad Æternitatem? imò si cum D. Paulo enumerare possim tot labores & pericula, quot exantlauit ipse, atque ijs, quæ ad Corinthios, litteris recensuit: si famem, sitimque, si graues inimicitias & iniurias, si morbos & egestatem tolerem: imò si cum Paulo lapidibus insternar, si virgis cædar, si naufrager; quid hæc omnia ad supplicia æterna? In omnibus igitur aduersis rebus cogitandum mihi erit: *Omnis consummationis vidi finem.* a

Daniel vates, varijs recensitis calamitatibus, subdit: *Et hoc, vsque ad tempus.* b Vbi, vbi estis ærumnosi, afflicti, calamitosi, quid vestris vos lacrimis sepelitis, quid per vanos impatientiæ questus vitam vobis omnem acerbam redditis? solatium habetis & ingens, ab ipso tempore. diuersæ vos calamitates exercent? ne despondete animum: erit hoc solummodò *vsque ad tempus.* contumeliæ vos lacerant, iniuriæ fatigant, mala plurima perturbant? lamenta mittite, erunt hæc omnia non nisi *vsque ad tempus*; non vsque ad infinita sæcula vestri sese gemitus extendent; ad exiguum tempus stillabunt lacrimæ, non æterna ducetis suspiria, breui dolore perfungemini, ad immortalem felicitatem transituri. clarissimè id affirmat Ecclesiasticus: *Vsque in tempus* sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. c Sed & vos, ô beatuli, ô cara mundi progenies, ne cornua sumite, omnis vestra felicitas quàm breui carcere, quàmque angustis cancellis clausa est! *Vsque in tempus* triumphabitis; *vsque in tempus* beata vestra durabunt somnia. post tempora non longa, iubebit vos Mors fortunæ laruam ponere, & inter turbam stare coget, tantò tunc verè miseriores, quantò anteà breui figmento beatiores. Ergo *vsque in tempus* omnia. Sola nullas temporis leges admittit Æternitas. Siue ergo corpus meum patiatur siue animus; bona seu honores adimantur; dolores an tristitia, curæ vel alia me quæpiam afflictio, interior vel exterior exerceat, picta sunt hæc omnia, & momentanea ad æternas pœnas. nam vbi post extremum iudicij diem quinquagies milleni anni transierint, supererunt adhuc quinquagies milleni milliones annorum transituri: ijs etiam, ad nostram numerandi rationem, transactis, alij atque alij, & denuò alij annorum milliones transigendi restabunt & hoc sine fine. Et quis hæc cogitat? quis perpendit ista? Conamur quidem aliquandò æterna sapere, sed adhuc in præteritis & futuris rerum motibus cor nostrum

a Psal. 118. b Dan. c. 11. c Eccles. c. 1.

volitat, plenum vanitate. quis tenebit illud & affiget, vt paullulùm stet, & paullulùm ad se rapiat splendorem semper stantis Æternitatis? a

Optimè fecit Myrogenes, cùm Eustachius Hierosolymorum archiepiscopus ad eum munera missitaret, modestè recusans: hoc, ait, vnum pro me ora, vt liberer ab æterno cruciatu. nec Tullius b à vero aberrans: sapienti, inquit, nihil potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis totiúsque mundi nota sit magnitudo. sed Tullio longè meliùs Franciscus, paupertatis sincerus amator, & verus Æternitatis contemplator: modica, inquit, hîc voluptas, sed pœna post immensa: modicus hîc labor, sed gloria pòst æterna: Elige. multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.

Quisquis igitur peccato letali obstrictus est vel vnico, maturet pœnitentiam; satiùs est & suauiùs, ait, Guerricus; c fonte purgari quàm igne. pœnitentiæ tempus nunc est; præoccupet pœnitentia pœnã. qui timet pruinam, irruet super eum nix. d qui minora detrimenta metuit, ad maxima deueniet: qui leuem pœnitentiæ laborem fugit, grauissimas tartari pœnas incurret. ita D. Gregorius: Nonnulli, ait, dum temporalia aduersa pertimescunt, districtioni se æternæ animaduersionis obijciunt. huic D. Pacianus accedens: Mementote, ait, quia apud inferos exomologesis non est, nec pœnitentia tunc tribui poterit, consumpto tempore pœnitendi: festinate dum in viâ estis. sæculares ecce ignes timemus & carnificum vngulas expauescimus. comparate cum his æternas torquentium manus, apicésque flammarum nullâ ætate morientium. quæ pulchrè Ambrosius ad Virginem lapsam in hæc verba consignat. e Pœnitentia non verbis agendum est, sed actu. hæc autem sic agitur. Si tibi ante oculos ponas de quantâ gloriâ rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit; & si te iam credas prope ipsas positum tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. cùm hæc certâ fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium constitutum est post baptismum, quàm pœnitentiæ solatium, quantumuis laborem, quantumuis afflictionẽ subire esto contenta, dummodo ab æternalibus pœnis liberêris. Vrgent ægrum morbi corporis, ad corporis purgationem; vrgeant etiam nos morbi ad animi purgationem, vrgeat salutis auiditas, vrgeat æternæ mortis, æternique cruciatus horror, vrgeat æternæ vitæ,

a Aug. lib. 11. conf. c. 11. b Cic. 3. Tusc. qq.
c Serm. 4. de Purific. d Iob. c. 6. e Ambr. c. 8. ad Virg. laps.

tæ, æternæque gloriæ consequendæ spes. quicquid animum purgat id amplectamur, quidquid inquinat fugiamus. inquinat autem in primis luteum corpus. Fidelissima prorsus hæc D. Ambrosij admonitio est.

Christe Iesu, da, vt omnia vana hæc & fluxa sic fugiamus, ne perdamus æterna: sed viam teneamus illorum, de quibus eximiè Augustinus: Multi, ait, desiderio salutis, sub iugum liberi veniunt, & paullò antè sublimes ac elati, humilia affectant; cupiunt esse quòd antè despexerant, & odisse incipiunt quod fuerant: præsentium hospites, futurorum appetitores, ÆTERNAM illam patriam suspirant: abstinentiam delitijs, somno vigilias, paupertatem diuitijs anteponunt; arduum contra vitia laborem, voluptatem computant: inimicos diligunt, nullis iniurijs franguntur, propter ÆTERNAM retributionem. Ecquis non extremè laboret, tui amore, ô ÆTERNA RETRIBVTIO!

CONSIDERATIO QVARTA.

Quomodo S. Dauid Æternitatem sit meditatus, & quæ illius in hoc imitandi ratio.

QVòd Deus apostatas Angelos, & homines in extremo iudicio damnatos, æternùm sit puniturus, tam durum aliquibus & incredibile visum est, vt etiam Origenes tanti ingenij, tam præcellentis doctrinæ, tam peritus scripturarum, ausus sit in libris periarchon docere, damnatos & dæmones gratiæ restituendos, postquã in ignibus contractam culpam satis eluissent, hunc præter cæteros D. Augustinus [a] erroris damnat & conuincit. reperit hic error non paucos qui assentirentur. per Hispaniam Aniti hæretici eum disseminârunt, diuersis interpretationibus. Alij damnatos omnes, solos alij Christianos, isti Catholicos tantùm, illi solos eos qui largiores fuissent in dandis eleemosynis, ex Orco liberandos putabant. quos tametsi Augustinus erroris non argueret, nimis tamen apertè diuina pagina refutaret. [b] *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* *Et ibunt hi in supplicium æternum.* Et; *Iusti autem in vitam æternam.* nulla hîc glossemata; nullæ opponi possunt explicationes. Vnde Psaltes diuinus, rex Dauid, duo maximè tempora cordi habuit, nec tam præteritum quàm futurum obseruans: [c] *Anticipauerunt,* ait, *vigilias*

a Lib. 21. de Ciu. Dei. cap. 23. & seq. b Matth. 25. c Psal. 76.

gilias oculi mei, turbatus sum & non sum locutus. quid tibi somnum abrupit, beatissime Propheta? quæ hæc antelucana negotia, vnde hoc silentium & animi perturbatio? caussam audite: *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* En hoc est, quod illi somnum rupit, præteritos cum futuris æternisque annis contulit, neque hoc solùm fecit interdiu: *Et meditatus sum nocte cū corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Et quod huius nocturni exercitij est incitamentum? *Nunquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc?* En, vt formidet & horreat æternitatem, vt diuina iudicia pertimescat, ne perpetuis in se pœnis Deus animaduertat. Et quis meditationis istius est finis, aut effectus? *Et dixi, nunc cœpi.* ita momento pænè, seipso factus est melior; non distulit, non procrastinauit, non in deteriores annos emendationem coniecit. nunc cœpi, nunc sanctiùs viuam, non post horam primùm, aut diem. Si ita possem, dicat quis, meditari æternitatem, vt meditatus est beatus Dauid, forsan etiam illud, *Nunc cœpi,* promptus & hilaris pronuntiarem. at ego curis quotidianis inuolutus, laboribus impeditus, officijs distractus in mille partes, inter homines ago, multum mali video audioque, ita vix locus est apud me tam salubri de æternitate cogitationi; in circulis, in conuentibus, in symposijs, eius generis colloquia nostra non sunt, vt vagabundam per multa mentem ad æternitatis considerationem affigamus. in conuiuijs quidem, nugis & cyathis res agitur; seria iam pridem hinc exulant: conuentus & circuli tam tetrica vix admittunt. noua ex Italiâ, Gallijs, Hispaniâ petuntur: nimis vetera sunt & sæpius decantata quæ è cælo, ex inferis feruntur noua; hæc iam scimus. quid opus talia ad fastidium toties repetere? sic æternitati cogitandæ vix aptus vspiam locus, vix commodum vnquam tempus reperitur. Veritas te amet, mi Christiane, quàm hæc verè dixisti! vtinam culpam quam agnoscis, etiam emendes. nimis hoc clarum est, & oculis creditur, nullam pænè in mundo æternitatis curam esse, cùm tamen non desint, quæ partim illius nos sæpius, partim quotidie moneant.

Rom. Ecclesiæ ritualis liber in Episcoporum inauguratione, hæc illis verba recitanda esse monet: *Annos æternos in mente habe.* Cùm summus Pontifex recèns electus sollenni ritu ad sacellum deducitur, est qui præeat, & ardentem stuppam concutiens, ter hæc ingeminet: *Pater sancte, sic transit gloria mundi.* Quàm salubri pióque instituto, quotidie, ad omnium actionum initium & finem, nos ipsi nobis repeteremus: *Annos æternos in mente habe*; præsertim cùm est

peccandi

peccandi occaſio, cùm dæmonis ſuggeſtiones vrgent, cùm lædendæ conſcientiæ inſtat periculum, ô tunc ANNOS ÆTERNOS in mente habe.

§. I.

Diuerſæ, ad Æternitatem cogitandam, admonitiunculæ.

PHilippus Rex Macedo, per nobilem ephebum quouis manè ter ſibi dici iuſsit: *Philippe, homo es.* ſuæ mortalitatis nunquam obliuiſci voluit, quò cautiùs ageret inter mortales. Cenſeo ego, nullum debere eſſe Chriſtiani & Catholici ſanguinis hominem, qui non ſuus ipſe quotidianus ſit monitor, dicátque ſibi conſideratiùs ter minimùm; ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM. quare diſpone domui tuæ, quia morieris tu, ait Ezechiæ regi propheta, & non viues. [a] erit veſper cuius tu poſterum manè viſurus non ſis, aut erit manè, cuius non ſis habiturus ſequentem veſperem. ita ergo tu tua negotia perage, ne lædas conſcientiam; eò te rebus perituris crede, ne per eas pereas perdáſque æterna.

Mos eſt in Germaniâ, & bonus, vt cùm ſub crepuſculum lumen infertur conclaui, ſimul etiam addatur Chriſtianum illud: Deus det nobis lucem æternam. In templis ante ſanctiſsimū Euchariſtiæ ſacramentum, perpetui luminis lampas excubat, nuntiátque adeſſe LVMEN GENTIVM, & luminis conditorem. quid hæc niſi admonitiunculæ ad cogitandam æternitatem? Eſt etiam aliqua in carceribus æternitas, ſed infamis & horribilis. ad perpetuas triremes, ad perpetuos carceres damnari graue ſupplicium eſt, & multis ipſâ morte triſtius videtur. morbis aliiſque ærumnis preſsi, quandam itidem ſibi æternitatem imaginantur, vnde & voces illas audimus ſæpius: Nempe hoc aſsiduè? ſiccine æternùm affigar lecto? perpetui dolores iſti tolerandi? itáne ſemper vexabor & cruciabor? æternitates iſtæ breues ſunt, & ſuo fine clauduntur.

Sed ad carceres redeo eóſque perpetuos, quos multi ſponte & vltrò ingrediuntur, & omnem illic vitam volentes conſumunt. atq; hi, religioſi ſunt viri feminæque, quibus non eſt difficile Dei cauſsâ, æternùm mundo valedicere, & ſacris ſeſe ergaſtulis mancipare. Monaſterium eſt Bauariæ, quod ab S. Altone nomen trahit, & in duas claſſes virorum & feminarum diuiſum, vt ſic diſtinctum & duplex cœnobium, illud Conſtantinopolitanum, de quo anteà, ferè æquet, in continuis diu noctúque decantandis Dei laudibus. Hîc ergo moris eſt, cùm virgo ſacrum velamen in templo accipit, &

[a] Iſ. c. 38.

Christo in sponsam initiatur, finitis publicè sacris omnibus, noua Christi nupta, in monasterium deducitur per sacrârium; præeunt illam quatuor è monialibus, & laudabili ceremoniâ feretrum præferunt; ingressis omnibus sacris virginibus, fores clauduntur & obserantur, perinde prorsus ac si nouæ Christi sponsæ diceretur: Vide, mea Virgo, vt quod iam incipis, ritè constantérque perficias. Cogita te nunc viuam hac ingredi, non regressuram nisi mortuam, mundus, & quicquid est mundi, deserendum tibi est, & nec cogitationibus quidem illuc ampliùs reuertendum. tuus tibi Christus sit omnia. Et en, per hanc ianuam transis in domum obedientiæ, nec redibis per hanc, nisi in hoc, quod vides, feretro, cùm vltimum iter facies ad sepulchrum, super humeros tuarum sororum, ad cælum tibi via semper aperta est, hac licet expatiari & excurrere, non ad mundum, non in patriam, non in paternam domum. viuam enim te iam sepelimus, & tu ipsa tuas is exequias. Hoc multis spectatoribus lugubre videtur & mæstum spectaculum. Hem, inquiunt, æternâ caueâ sic includi, vno semper loco delitescere, omne ad parentes reditum esse præclusum, voluptatibus procul degere, ante mortem sic sepeliri? horremus nos; præeant alij atque aliæ, non sequimur. At dicite vos, quæso, Mundi alumnuli, est quod ex vobis sciscitetur Isaias vates: quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus sempiternis? [a] illud vobis videtur intolerabile, paucúlis annis, ad vitam sanctè ducendam, ad cælum tutiùs & certiùs obtinendum, ad beatam in cælo Æternitatem promerendam, ad aspectum Dei æternum assequendum includi, cùm tamen ij qui religiosè castéque viuunt, sincerius gaudium percipiant, quàm qui quotidianis delicijs & voluptatibus abundant, & diffluunt. At dicite vos etiam, nunquid damnatis santapila præferetur, quæ significet, illos iam ablegari ad rogos, & ignis supplicium, sed post aliquot annorum centurias, mortuos in feretro efferendos. ô quàm optata hęc esset & mitis sententia. at, *expectant mortem, & non venit.* [b] mille & mille atque iterum mille annis expectabunt, sed nec dum veniet, ipsi tamen expectant, etsi sciunt se frustra expectare. quisquis cælum & teipsum amas, maturè ANNOS ÆTERNOS in mente habe.

De non absimili monasterio, si ingressus spectetur, narrat Rufinus Aquileiensis: [c] Apud Thebaidem, inquit, Isidori monasterium tam amplum quàm nominatum est, laxissimis mœnibus septum, hortis, puteis, & omnibus ad vitæ vsum necessarijs liberaliter instructum, ne vlla cuiquam ansa detur vel caussa cogitandi excursus,

a Isa.33. b Iob.c.3. c Rufin.l.2.c.17.

hæc enim cœnobij lex est immobilis, vt quà quis semel pedem intulit, hàc nunquam efferat ampliùs. ad cælum & ad sepulchrum solùm, non aliò egressus patebat. Et mirum videatur, inquit Rufinus, quod hac lege ingressos, non legis necessitas, sed ipsius vitæ beatitudo retineat. opus eorum omne est, precari, Deum laudare, religiosis studijs nauare operam. quę omnia eâ obeunt industriâ vitæque sanctimoniâ, vt multi inter eos thaumaturgi, & qui patrandorum miraculorum gratiâ polleant. Eâ verò viuunt temperantiâ & singulari vitæ prærogatiuâ, vt nullus inter eos morbus sit nisi vltimus, hoc est, ipsa mors, quæ omnium vbique claustrorum seras vectésque conuellit, nec se vllis quantumuis ferratis ostijs sinit excludi. Et nunquid hoc etiam monasterium, aliquam Æternitatis vmbram præ se tulit? sed progrediamur.

§. II.

Æternitas, omnes Arithmeticæ numeros & leges transilit.

COmmunis & notissima proponi solet circa Æternitatem Arithmetica, quam infantes in scholis docentur, & est hæc. sit mons, aiunt, è minutissimis arenulis, instar totius terrarum orbis, aut mole & magnitudine illo maior, singulis verò annis non nisi granulum vnicum dematur ab Angelo. quot annorum millia, & iterum millia, & denuò millia; quot centena millia; imò quot millia millionum abibunt, donec mons subsidere appareat & decrescere? sedeat iam Arithmetices magister, & calculum moueat, numerúmque colligat, quot anni sint abituri, dum mons dimidius, & dum totus abeat, sic ab Angelo tam lentè ablatus. nos quidem vix aliter istud capimus, ac si nullus esset omninò futurus finis. sed errat grauissimè imaginatio nostra, & hallucinatur turpiter in eo, quod non satis potest assequi. re verâ istius tanti montis vltimum tandem numeraretur granum. at Æternitas longitudine incomparabili excedit (nihil certius) quia finiti ad infinitũ nulla est comparatio, proportio nulla. nullos admittit limites Æternitas, nullos fines. ergo damnati tam longo támque incomprehensibili annorum spatio vrentur in assiduis flammis, dum mons tantæ magnitudinis, dicto modo posset aliò transferri. sed tantùm abest vt eo tempore futurus sit tormentorũ modus & finis, vt tunc dici possit, iam primum incipit Æternitas; nihil decessit Æternitati, adhuc est integra post mille annos, post centum millia annorũ, post mille milliones anno-

rum, nec dum finis, necdum medium, nec dum principium est Æternitatis. sed eius mensura est SEMPER.

Eandem hanc Arithmetices rationem circa Æternitatis negotium, eodem prorsus sensu, verbis paullò alijs, huius æui Theologus explicat, quæ tibi, Lector, omnia integrè & bonâ fide admetiar, neq; enim hæc vnquam satis aut dici aut commendari, aut inculcari possunt. Vide, inquit, a quàm *longa* sit *Æternitas*. quamdiu regnabit Deus & Sancti? quamdiu ardebunt damnati in gehennâ? IN ÆTERNVM. qantũ est ÆTERNVM? cogita centum millia annorũ, nihil cogitâsti, respectu *Æternitatis*: cogita decies centena millia annorum, imò sæculorũ; nihil adhuc ex *Æternitate* decerpsisti: cogita mille milliones annorum, æquè integra adhuc restat *Æternitas*: cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc est 1000000000000000000000000000000000. sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum: cogita, inquam, tot annos in flammis transigendos, & necdum inchoâsti *Æternum*: cogita tot milliones cuborum, quot sunt guttæ in mari, necdum ad principium *Æternitatis* peruenisti, æquè *Æterna* restat *Æternitas* gaudiorum Sanctis, & tormentorum damnatis. O Iesu parce, ô Iesu, Iesu serua; miserere mei, ô bone Iesu, ne præcipiter in hanc damnatorum Æternitatem.

Quòd si Deus diceret damnatis, impleatur terra arenâ minutissimâ, ita vt totus orbis hisce arenæ granulis repleatur, à terrâ vsque ad cælum empyreum, & millesimo quoque anno angelus veniat, demátque ex hoc arenæ cumulo vnum granulum, cúmque post tot millenarios annorum quot sunt granula, ea exhauserit, liberabo vos à gehennâ. ô quàm exultarent damnati; damnatos se non æstimarent. nunc autem post omnes hos millenarios, restant alij, & alij millenarij, in infinitum, in Æternum, & vltrà. Hoc est pondus graue Æternitatis, quod opprimit damnatos: cogita, ô peccator, cogita hoc pondus tibi imminere, nisi resipiscas.

Guilielmus Peraldus, Episcopus Lugdunensis, b vir perquam religiosus & doctus, hunc ipsum innumerabilem annorum numerum apud damnatos, aliâ nobis ratione meditandum subijcit: si damnati, ait, singulis diebus nonnisi vnam extillarent lacrimulam, cum omnibus adhuc extillandis guttis asseruandam, demum plus funderent lacrimarum, quàm mare habeat aquarum: Omnes enim maris guttulæ in numerum & mensuram redigi possunt, cùm Deo difficile

a Cornelius de Lapide in c. 15. Exodi ℣. 18.

b Tom. 1. summæ. Virt. part. 7. de 8. beatit.

difficile non ſit dicere: tot maris guttæ ſunt, & non plures. At verò damnatorum lacrimæ, & numerum omnem reſpuunt, & menſuram. Eheu, quàm non cogitamus iſta, & quàm peccamus liberè, totiúſque nos Æternitatis reos conſtituimus, breui plerunque, & ſpurcâ voluptatulâ.

Sed & hac ratione calculum ponamus, dum damnatorum annos expendimus. Sit è membranis ſcheda palmum lata, tam verò longa, vt totius terræ globum ambiendo complectatur: hæc continuis & arctè ſibi iunctis nouenarijs perſcribatur, ad omnem illam longitudinem, quis iam ille Arithmeticus, qui numerum hunc exprimat, quis mons qui tot grana contineat, quis Oceanus qui tot guttas poſsideat? & tamen hoc non eſt Æternitas, vlteriùs illa protenditur, neque ſic circumſcribi ſe patitur; eſt longior, eſt extenſior: quouſque tandem? IN INFINITVM. Si cor tuum, mi Chriſtiane, nondum in lapidem atque ſaxum induruit, fieri non poteſt, vt hæc cogites, & immenſum illud Æternitatis barathrum non horreas: ſi vllus in te ſenſus eſt, hîc erit. at, quod ſupra demonſtrauimus, nimium pauci hæc cogitant, & inde ſalutis tam ſecuri viuunt, ac ſi cælum nullum eſſet, nullus Deus, nulli inferi, æternitas nulla; nullum omittunt diem quem peccatis non onerent, quaſi id ſolùm laborent, vt vltimo vitæ ſuæ die, peccatorum ſummam reperiant quàm maximam. atque ſic ludibundi adeunt æternitatem, non aliter atque ſi de carcere aliquot duntaxat hebdomadum ageretur. hi tales, inquit Gregorius, lacrimarum cauſſas tripudiantes peragunt & mortis ſuæ negotium, ridentes exequuntur. O verè cæcitas, & obliuioſa inſania! pro vitâ breuiſsimâ, pro æternitatis vmbrâ, ſupra vires laboramus, pro æternitate verâ vitæ feliciſsimæ, non dico ſupra vires, ſed nec pro viribus laborare dignamur: hanc autem vitam non acquirere, eſt mortem ſempiternam incurrere, quæ iuxta quòd ſit tormentum tormentis omnibus huius vitæ grauius, ſimul etiam hoc habet, quòd æternitate totâ nulla ſit futura horula quæ quietem, ne dum finem mali adferat.

§. III.

Conſideratæ æternitatis effectus.

ET hoc eſt quod tam multos Chriſtianorum, tot ſanctorum martyrum adeò paratos promptóſque fecit ad quoſuis cruciatus, ad quamcunque mortem, vt cùm in ſummis doloribus, in ſuomet voluerentur ſanguine, nihilominus tam animoſi & hilares, tam con-

ſtante vultu, & ridente ore tortoribus inſultârint: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt.

Et hoc eſt quod tot hominum millia, & inter hæc tot priùs impios in ſolitudines egit, in monaſteria & cœnobia concluſit, à vitâ molli & voluptuariâ, ad ſeueram rigidámque traduxit: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt. Et poſſent nominari homines religioſi complures, qui etiamnum viuunt, & fatentur, ex hac vnâ Æternitatis cogitatione totum ſibi mundum cœpiſſe deſipere ac diſplicere. talis fuit beata Tereſa, nouæ per terram Hiſpaniam religionis parens.

Et hoc eſt etiam quod religioſis viris ac feminis, omnibúſque alijs ſeueras vitæ leges amplexantibus, facilia reddit omnia & iucunda. hæc Æternitatis cogitatio laborem omnem leuem eſſe perſuadet & breuem: hæc eadem preces, ſtudia, vigilias commendat, & amabilia efficit. hæc famem condit atque ſitim, omnémque paupertatis defectum mitigat. hæc cilicia, rigidos lectos, flagella, & quamcunque vitæ aſperitatem facit tolerabilem & gratam. quiſquis ANNOS ÆTERNOS in mente habet, & quotidianis meditatiunculis altiùs atque altiùs illos ſibi imprimit, nulli labori cedit, nullis frangitur incommodis. huic tu ſi regnum offeras, ſi delicias & voluptates maximas, ille tamen hæc omnia ſuo ſtatu vel pauperrimo non mutet. & talis de nullâ re aut homine queritur, omnia perfert, omnibus ſe ſubmittit, nam illud aſsiduè cogitat: & quàm hoc atque hoc, & iſtud, & illud, modicum quid eſt! patiar itaque & durabo, non durabit hoc æternùm. horula eſt quâ hoſtes mei me premunt: eia pergite detractores, lacerate me inuidi, non ſubtraham me vobis; hæc eſt hora veſtra & poteſtas tenebrarum: ego diem Domini expecto; diem æternum. & quid lamentis me conficiam? tota hæc vita, vnius horulæ mors eſt; nec difficilis eſt victoria, triumphus æternus. quid furibundi maris expalleſcam minacias? iam portum video. Nunc quidem imbres & tempeſtatum furor in capita proborum detonant, at non & olim ſic erit ſemper, niſi Dei hoſtibus. Vaticinatur Daniel: *Multi*, ait, a *de his qui dormiunt in terra puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper.*

In priſcâ lege Deus Moſi præcipiens: Fac tibi, inquit, duas tubas argenteas ductiles. ſi ſemel clangueris, venient ad te principes & & capita multitudinis Iſraël. ſi autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit, mouebunt caſtra. duabus his tubis comparandæ

a Dan. c. 12.

geminæ

geminæ voculæ: NVNC & SEMPER. lex mundi est: nunc læti simus, nunc carpamus gaudia: nunc fruamur bonis dum sunt; venite, nunc coronemus nos rosis antequam marcescant, nunc vbique signa lætitiæ relinquamus.a qui vnum tantùm hanc tubam attendunt, & ad solum NVNC, aurem vtramque arrigunt, ij sæpe viuunt perinde ac si illud SEMPER nunquam secuturum esset. ideò castra non mouent, peregrinos se esse suauissimè obliuiscuntur, quocunque lasciua caro inuitat, beneuoli sequuntur, toti aut in struendis opibus, aut in fruendis voluptatibus. adeóque illius NVNC clangor aures illis obtundit, vt ad optima monita surdi, secuturum SEMPER non audiant. Ij verò qui vtramque hanc tubam, prout Ecclesia quotidie illis sexcenties clangit, auribus & animo admittunt, illúdque breuissimum NVNC cum prolixissimo ac æterno SEMPER conferunt, non diu deliberant, castra mouent, viuunt vt peregrini, carnem stringunt, in itinere se esse meminerunt, diuitias & voluptates in patriam præmittunt, malunt illis SEMPER frui in cælo, quàm NVNC in terrâ. Certum est, quisquis concisum hunc & prolixiorem clangorem huius vtriusque tubæ, mente seriâ attentáque percipit, & præsentia futuris, transitura æternis confert, ille mox abitum parat, sepulchrum circumspicit, funebre linteum exponit, feretrum sibi locat, sua omnia componit ad iter, vbique meminit in viâ se esse ad Æternitatem, illúdque eâ de caussâ secum assiduè pertractat: Poteróne de omnibus dictis, factis, cogitatis, Deo rationem reddere? & quando redditurus sum? quam ille sententiam in me pronuntiabit? NVNC ergo mihi moriar, vt & mihi & Deo viuam SEMPER. Bene homini illi, qui maturè iam, ídque quotidie, Æternitatem sic cogitat. quicquid agamus, hac viâ perueniemus, & forsan breuî, ad portam Æternitatis, vbi totam ante nos Æternitatem videbimus: mors supremâ vitæ horâ, ad hoc ostium nos sistet, cogétque ingredi. hoc nos moribundi sæpius & verbis & gestu docent.

Obijt Anno Christiano M D C V I. x. Calendas Apriles, Iustus Lipsius, vir eruditione & scriptis clarissimus. sæpe is sibi cum Augusto εὐθανασίαν & facilem mortem exoptare consueuerat, liberũ etiam in illâ necessitate, & intrepidum animum. vtrumque votis accidit. nam vnis tantùm quatuor diebus, summum hoc egit, MORI, toto hoc tempore nec scriptorum à se, nec studiorum vllum omninò verbum fecit. Imò cum solacij à Stoicis magnam illi materiam superesse, quispiam insusurraret: Illa sunt vana, respondit, digitóque in

a Sap. c. 2.

in Christi crucifixi propè adstantem imaginem intento: *Hæc est,* ait, *vera patientia.* mox magno spiritu subiecit: Domine Iesu, da mihi patientiam Christianam. morbi inualescentis initio, prima illi cura fuit, sacris Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ vnctionis, purgari, muniri, foueri sacramentis. piorum precibus assiduè ardentérque expeditis, & in altum oculis manibúsque moribundis sublatis, sic piè ipse precatus est: O mater Dei, adsis famulo tuo cum totâ Æternitate decertanti, & non me deseras in hac horâ, à qua pendet animæ meæ salus æterna.

Habemus hîc, mi Christiane, viri Catholici exemplum nobile: nos itidem à Christo Deo, & à beatissimâ Virgine Dei parente, eadem quotidie efflagitemus, & ardente animo de die sæpius dicamus: O Christe Iesu, ô mater Dei, adsis famulo tuo cum totâ Æternitate luctaturo, & non me deseras in illâ horâ, à quâ pendet animæ meæ æterna salus.

CONSIDERATIO QVINTA.

Quomodo alij, etiam improbi, Æternitatem sint meditati.

VEtus Patrum historia narrat, hominẽ religiosum, super psalmo octogesimo nono meditatum, ad illa demum verba deuenisse: *quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præterijt.* atque hîc hæsisse, nec illud satis potuisse capere, quâ tandem ratione mille anni, & vna diecula conferri inter se possint. hîc submissam à Deo aiunt auiculam, quæ cantus dulcedine ita deliniuit hominem, vt longissimum, quo auscultârat, tempus, vix fuisse horam putârit. Spiritus, vbi vult, spirat.[a] non tantum proborum multi cum S. Dauide æternitatem meditati sunt, sed & improbi, & pænè contra quàm volebant.

Refert Benedictus Renatus,[b] hominem vanum & impium, & ad mundi leges ex amussi factum, cui Fulco nomen, qui vti ieiunijs, ita vigilijs inassuetus, & vt in alijs, sic & in somno nil sibi deesse patiebatur; vna tamen nox illum deprehendit, quâ, vt aliàs, in vtramque aurem stertere non poterat; vigilare illum cogebat inusitata prorsus insomnia. è latere in latus se vertit, nec tamen somnum conciliare potuit; diem esse voluisset. hîc spiritus domini flare cœpit, quamuis in ignotâ terrâ, nam cogitationes bonæ in isthoc homine

a Ioan. 3. b Lib. 5. Magni Ordin. Christianos.

mine admodum erant raræ. incipit ergo è tædio vigiliarum cogitare varia. occurrit hîc animo: ecquid præmij poſcis, & ſic decumbis biennio aut triennio continuo, in tenebris, ſine amicis, in leni morbo, ſine ludo & comeſſationibus, in vinculis iſtis, ſed tamen plumeis, ſed tamen etiã ſine conuiuiali & theatrali hilaritate. Et certè ſolus ego eximius & immunis non abibo: in morbo cubare debebo, velim nolim, niſi morte repentinâ & ſubitâ obeam, quod Deus nolit (bonus hic ventus, bonæ cogitationes) quem autem lectum habiturus ſum, cùm ex iſto me mors deijciet? corpus putreſcet ſub terrâ; ita alios, ita omnes video tractari poſt mortem. quid autem fiet animâ, in altero mundo? non omnes, credo, mortales vno loco conueniunt. vbi ergo illi, vbi iſti? an non præter cælum flammæ piaculares, an non & inferi ſunt? ah, qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic iacebunt? quo, poſt initium, anno flammæ illæ ceſſabunt? Chriſtus certè in ignem æternum non ſolùm minatur mittendos impios, ſed mittit: res nimis clara, nimis certa eſt. ergo æternum in flammis ardebunt? ergo mille & iterum & iterum mille anni non ſufficient, ad eluenda breuis vitæ peccata? æternùm ergo non videbunt ſolem, non cælum, non Deum, æternùm miſerrimi? ah! ah! His talibus cogitationibus adeò inſomnis eſt factus & vigil, eóque progreſſus, vt noctes dieſque ceteros, hæc cogitata æternitas illum ſit inſectata. voluit excutere moleſtos hos animi vermes; non potuit. ludos, pocula, ſodales, ſympoſia non intermiſit: ita moroſas conſcientiæ querelas, cùm inter alios fuit, minus audijt, cùm ſolus ad ſe redijt, non effugit. inhærebat animo æternitas & vrgebat. tandem ſtatuit emendare vitam, & melioribus ſe ſtudijs dare. Et quid ego, ait ipſe ſecum, miſer hîc ago? fruor mundo, nec fruor, multa patior quæ nollem, multis careo quæ habere vellem. ſeruio: ſed quis mihi mercedem? facilè vidi hactenus quæ ſint mundi præmia, cùm diu ſeruieris. & fac frui me delicijs quaſcunque optare poſſem. & quamdiu hoc durabit? nec in craſtinum quidem certus ſum vitæ; ſatis id probant quotidiana funera, ô æternitas ſi tu non eſſes! ô æternitas ſi extra cælum ſis, vel in molliſsimo lecto iniucunda eris & acerba. ægrè quidem abſtrahimur ab ijs quibus inſueuimus. durum eſt à lautioribus epulis, largioribus poculis, carioribus ſodalibus ſic auelli. at ſi cunctemur, mors præuenit, & rapit hæc omnia. quid ergo differs? quin honeſtam tibi neceſsitatem indicis? Age, alius ero, aut nullus. vita hæc nimis mihi breuis, nimis eſt longa Æternitas. alio

nunc

nunc eundum est. non muto: ita pergo: Salue nunc mihi, ô Diua PERENNITAS.

Fecit quod dixit. & sacræ Cistercienſium familiæ se addicens, probè vixit, piè mortuus est.

O æternitas quàm pauci sunt qui sic serio de te cogitent, quàm multò pauciores qui perpendant & inhæreant! omnia alia quæruntur, sola vilis est æternitas. diuitiæ cogitantur, sed fluxæ & relinquendę: honores ambiuntur, sed breuî adimendi: voluptates amantur, sed quæ malum & acerbum habent finem: quies desideratur, sed quæ non diuturna est: amicitia expetitur, sed quam mors dirimit: conuersatio passim in voto est, sed non ea quæ in cælo: abundantia quæritur, sed eo loco vbi defectura est. quòd si æternitatem cogitaremus sæpius, certè in res tam breuis æui, nostra minus calerent desideria. testem do D. Bernardum: Æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. a

Sunt autem qui nescio quam æternitatem ore voluant, & quædam eiurent æternùm vitanda. audiuntur quandoque eiuscemodi promissa. In æternum, suspectum hunc & peccati fautorem locum cauebo: hominem illum, illam feminam, illum in malo socium, æternùm non adibo ampliùs, comessationes illas & istas choreas æternùm euitabo; satis est semel, satis est toties hîc & illic, cum his & illis peccâsse. Bene, mi homo, proponis, & quia peccatum metuis, etiam peccati periculum iure fugis. sed vtinam tam sanctè serues, quàm facilè promittis. Aliquando vix dies aut horæ abeunt pauculæ, cùm idem omnino facis quod adeò eiurâsti, & execratus es. Consideratè hîc agendum est, & fortiter. nil temerè Deo promittendum; quod verò promissum, sanctè constanterque seruandum est. exemplis admodum luculentis docemur, quàm puniat Deus, si fidem illam datam frangamus.

a Bern. epist. 2.

§. I.

Hominis & araneæ labores collati.

ALia est æternitas, sed pessima, quam sibimet pollicentur ij, qui cælum sibi struere volunt extra cælum, & beati esse antequam mortui. Propter hoc, ait Isaias, a audite verbum Domini, viri illusores: dixistis enim, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. ô insani, quàm nulla est hæc vestra æternitas! nil stabile aut perpetuum in hoc carcere. Regius Vates eleganter id expli-

a Is. c. 28.

explicans: *Anni nostri,* ait, *sicut aranea meditabuntur.* a nec potuisset breuiùs & meliùs. quid enim aliud sunt omnes anni nostri, nisi continua exercitatio & laboriosa meditatio? totum vitæ nostræ tempus vanis laboribus, multis doloribus, varijs timoribus, crebris suspicionibus, sollicitudinibus pænè innumeris exercetur; sicut aranea cum fila filis nectit. catenatus & continuus est noster labor, continua suspiria, iam vt illo fruamur, iam vt istud amoliamur à nobis. multa facimus & laboriosa suscipimus, & heu nescimus quod aranearum telam teximus, grandi labore, raro successu, nullo effectu. *anni nostri sicut aranea meditabuntur.* Aranea laboriosè telam suam orditur, diu multúmque discurrit, hac illàc circuit, in idem sæpius redit, seipsam consumit, dum suam illam multiplicium filorum rotulam absoluat. exenterat & euiscerat b sese vt suum istud perflatile tentoriolum ex arte concinnet. quod vt sublime suspendat, affigat, firmétque, sexcenties it & redit, nec visceribus suis parcit, libenter ea in tenuissimam hanc texturam impendit. cùm verò tralucidum hoc & subtilissimum conopeum iam pendet alligatum, & textile hoc opus absolutum est, ad leuem scoparum ductum, omnis labor intercidit & perit; misella verò aranea vel in telâ suâ interficitur, vel eâ velut laqueo trahitur ad mortem, pede obterenda. ita imprudens animalculum, aut funebre sibi ipsi linteum neuit quo inuolueretur, aut restim confecit quo necaretur. Ita prorsus homines, instar araneæ, multis sese laboribus exhauriunt, vt in altum emergant, vt voluptatibus affluant, vt opes struant, vt retineant, & augeant. hisce conatibus omne suum ingenium impendunt, & sæpe valetudinem. discurrunt, fatigantur, sudant, eneruantur; vti aranea viscerum egestu. & cùm omnia fecerint, telas aranearum habent & textrinum opus, ad capiendas muscas. sæpe suo ipsi operi immoriuntur; dies quos geniales sperabant, fatales inueniunt; sepulchrum est, quod palatium esse censebant. sic anni nostri velut aranea meditantur: verè maximam partem meditantur tantùm, plurima namque facturos nos proponimus, pauca facimus, & plerumque quæ rectiùs non faceremus nullam habent perpetuitatem, ad quæ tanto molimine tendimus, & plerunque non peruenimus. ita pactum cum morte, fœdus cum inferno nullum est. tabescimus omnes & morimur. hoc pessimum, quod ita cæci adeamus æternitatem, quam nunquam exibimus.

Guerricus, cùm audisset in templo legi è libro Geneseos: c Factum

a Psal. 89. b Alij aliud sentiunt: non litigo. c Cap. 5.

Factum est omne tempus quod vixit Adam, nongenti triginta anni, & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Mathusalem nongenti sexaginta nouem anni, & mortuus est &c. ita mortem concepit animo, & se quoque moriturum; tam validè impresit menti, vt demum in S. Dominici leges iurârit, quò mortem sanctiùs obiret, & tutiùs adiret beatam æternitatem, quando hîc nulla est reperienda Æternitas.

§. II.

Quæ in mundo sit omnium optima quæstio.

REfert D. Matthæus, *a* venisse adolescentem ad Christum, qui quæstionem proponeret. probus fuit hic adololcens, quod ex D. Marco licet conijcere, nam genu flexo venit, & seruatorem interrogauit in hæc verba: *b Magister bone, quid faciam, vt vitam æternam percipiam?* Præcepta nosti, respondit Christus, si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Philippis in vrbe Macedoniæ, custos carceris, Paulo & Silę ad genua accidens, quærit: Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? *c* optima quæstio; nil melius, nil & vtilius potuissent hi quærere: Sed, ô bone Deus, vbi hæc quæstio in mundo? perpetuæ vbique quæstiones volant, hæc vna ferè nusquam. & plerunque suis se quæstionibus produnt homines, protrahúntque in lucem vel simplicitatem, vel curiositatem, vel latentem alium animi morbum. qui adeò gnauè quærit, vbi venale sit vinum bonum, satis aperit, quid curæ sibi sit. quærit alius, ad quod non posit non erubescere auditor; satis hîc patet, cor plenum esse eo quo os abundat. plena sunt omnia quæstionibus, sed quàm rarum est, vt alter alterum interroget: putâsne hæc via ad cælum ducat? Omnium quidem vitiorum hoc est, maximæ libidinis & luxuriæ, vt cùm quis profundum petit & incipit submergi, non facilè serio sinceróque animo quærat: istóne viuendi genere beatam æternitatem obtinebo, siccine itur ad astra? sed tamen ij omnium minimè hoc quærunt, quibus iucunda & suauis est vita; qui parum mœroris sentiunt & afflictionis, aut si sentiunt, omnia agunt, ne sentiant. PATI, apud illos extremum malorum est: modò ipsis nunc benè sit, quicquid fiat alijs, quicquid futurum sit in illâ, de quâ nil cogitant, æternitate. quotidianum illorum carmen est: Cælum cæli domino, terram autem dedit filijs hominum. nec desunt eis, corporis &

a Matth. c. 19. b Matth. c. 10. c Actor. 16. v. 20.

& animi vires, quibus hominum conatus ad momentum effugiant: sed vt in longas illas summi iudicis manus sine effugio incidant, & longissimas scelerum suorum luant pœnas. quod si Deus arcanissimis suis iudicijs hominem reijciat, reprobétque, & ex impotentis animi libidine permittat viuere, pleraque illi omnia prosperè & feliciter euenire sinit, ne miser bis puniatur, hîc & illic, & si quid boni fecit, mercedem statim recipiat. de eiusmodi malè fortunatis hominibus, verè pronuntiauit illud Psaltes Regius: [a] In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ibunt in adinuentionibus suis, & hic est miserrimus vitæ status, si qui esse potest. quia quem Deus destinauit ducere in viam beatæ illius æternitatis, huic certè non parcit, sed *assiduat illi flagella*. [b] Ex innumeris testibus sisto vnicum, sed magnum. nil simile multis retrò sæculis visum auditúmque censeo.

a Psal. 72. b Eccl. 30.

§. III.

Quomodo Deus hic puniat, vt ibi parcat; inauditum exemplum.

ANno, post Virginis partum, millesimo centesimo octogesimo quinto, Andronicus Orientis Imperator, tertio Imperij sui anno, ab Isaacio Angelo victus, duabus grauibus ferreis catenis collo iniectis, & compedibus oneratus, verbis contumeliosissimis exceptus; ita demum ornatus ad Isaacium perductus est. hic illi sæuities & tyrannis exprobrata, factâ omnibus licentiâ, quidlibet in illum audendi. iucundum fuit irritatis, ab hoste vindictam sumere: itaque impinguntur ei colaphi, tergum ignominiosè pulsatur, barba vellitur, capilli trahuntur, dentes excutiuntur: in publicum deinde protrahitur, omnium ludibrijs exponitur, etiam à mulierculis pugnis cæditur. pòst dextra ei præciditur, & sic mutilus in furum & latronum ergastulum detruditur, sine cibo, sine potu, sine cuiusquam officio. Paucis elapsis diebus, alter ei oculus effoditur, ipse sic fœdè habitus, & vno tantùm oculo vnâque manu deformis, curtâ insuper breuique tunicellâ malè amictus, capite raso & glabro infamis, scabioso camelo auersus imponitur, ludicrâ ex allio coronâ caput præcingitur, cameli cauda pro sceptro leuæ inseritur: sic per forum triumphi formâ, lentâ pompâ deducitur, hîc plebs petulantissima, & circumforanea sordida turba, efferatis animis in eum fecit impetum, nullâ habitâ ratione, quòd is nudiustertius fuisset Imperator,

regio diademate redimitus, ab omnibus laudatus, cultus, celebratus, adoratus; quódque & ipsæ iureiurando fidem suam & beneuolentiam erga illum obstrinxissent: furor omnibus ministrauit arma. clauas alij in caput impegerunt, sordibus alij nares opplêrunt; alij spongias, hominum pecudúmque excrementis & oleto plenas, in faciem expresserunt, verubus alij latera pupugerunt. illi lapidibus, hi luto petiuerunt; isti rabidum canem, fungum alij & bardum proclamârunt. Impudens muliercula, ollam è culinâ raptam bullientis aquæ plenam, in transeuntis istius Imperatoris caput effudit: nemo erat qui ei non malè faceret. Ita demum summo ludibrio in theatrum perductus, & mox camelo detractus, inter duas columnas pedibus suspensus est. qui sexcenta mala iam perpessus fuerat, virum tamen & heroëm se gessit planè Christianum. lamentari, & eiulare, aut fortunam accusare auditus non est; & frustra id fecisset. cum Deo cœpit rationes ponere, & noxarum veniam orare. illud enim solum itenditem ingeminabat: *Domine miserere, Domine miserere.*

Miser Andronice, quòd tanta ferre cogaris; felix, quòd patienter feras, & agnoscas peccata sic esse expianda. Sed nec suspenso furibunda turba, dum vixit, pepercit: direptâ tuniculâ, variè manibus agitârunt & lacerârunt. ferocior vnus ensem per pendentis aluũ ad intestina adegit. duo alij periculum facturi, vtrius gladius esset acutior, ambabus annixi manibus, auersim corpus transfixerunt, hîc miserrimus Imperator, mutilatam dexteram ægrè admouit ori, calidum ex eâ sanguinem, vt multi putabant, ob recentem plagam, adhuc stillantem, exucturus; sic miserè vitam abrupit. Diebus aliquot interiectis, ex infami furcâ detractus, sub theatri fornicem pecudis instar proiectus est, dum humaniores aliqui in locum alium transtulerunt, eum tamen à nemine sepeliri permisit Isaacius. O Andronice, ô Imperator Orientis, quantam tibi Deus fecit gratiam, qui hæc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus diebus; breui tempore miser fuisti, ne esses æternùm. nec dubitem quin ANNOS ÆTERNOS in mente habueris, cùm hæc tam fortiter toleràris.

Scripsit hæc qui æuo illo vixit Nicetas Choniates, qui & Andronicum ab eo commendat, quod fidei Catholicæ tenacissimus fuerit, simul & deuotissimus D. Paulo Apostolo, cuius epistolas, præ manibus, & nunquam non apertas habere consueuit. Neque verò Apostolus istud obsequij gratis sibi deferri est passus; curam gessit

sui

ſui cultoris, Andronici, cui cùm exitium immineret, imago Apoſtoli auro exornata & in æde ſacrâ collocata, vbertim illacrimâſſe viſa eſt. quod oſtentum, ipſe ſtatim Andronicus, non aliter atque venturæ cladis nuntium accepit.

O Christiani, ANNOS ÆTERNOS in mente habete; ſic, quicquid malorum ferendum eſt, longè faciliùs perferetis: breue videbitur, quicquid cum æternitate conferetur. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* a hinc tam ſeriò clamat & precatur Auguſtinus: Domine, hîc vre, hîc ſeca, modò in æternum parcas. & D. Fulgentius, etſi ſanctiſsimus, morti vicinior, ſeptuaginta diebus, antequàm finiret, itentidem clamabat: *Domine, da mihi modò patientiam, & poſteà indulgentiam.* hæ illius voces & vota fuerunt, vſque dum exhalaret. Certè Deus ijs omnium minimè parcit, quos per totam æternitatem ſecum retinere decreuit.

a 2. Cor. 4.

CONSIDERATIO SEXTA.

Quomodo ſancti Patres, Eccleſia, Scriptura, Æternitatem meditandam ingerant.

RItus Catholicus eſt, ſtatis anni diebus ſupplicare & circumire, Dei & Diuorum honori augendo. Æmulatur id dæmon: habet & ipſe ſuos qui ſupplicent & circumeant. Vidit hos regius vates: *Impij in circuitu ambulant.* a vitam ſuam ſic inſtituunt, vt à voluptate tranſeant ad voluptatem, à conuiuio ad conuiuium, à delicijs ad delicias, à ſcelere in ſcelus. hic illorum circuitus eſt; & cùm putant hunc nequitiæ circuitum pænè completum, & vtcunque circinatum libidinis ſuæ orbem, denuò incipiunt, ad priora & antiqua redeunt, dum mors ita circumeuntibus non vocata occurrat.

Liberi Iob hanc inter ſe legem ſtatuerunt, vt in orbem tranſirent dies conuiuij; alteri ab alteris inuitarentur. Optimus illorum parens probè aduertit, orbicularem hunc conuiuiorum tranſitum, ſine peccatis vix futurum: *Propterea mittebat ad eos, & ſanctificabat illos, conſurgénſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.* b Vti ergo impij voluptatum circuitione gaudent, & in bonis dies ſuos ducunt, ita Deus circuitum cum illis inſtituet, ſed perpetuum, ſed in tormentis, ſed æternũ. idem hoc beatus Dauid præuidit: *Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt, Vox tonitrui tui in rotâ.* c Fames, bellum, peſtilentia, ærumnæ,

a Pſal. 11. b Iob. 1. c Pſal. 76.

morbi, calamitates, mors ipſa, aduerſa denique omnia, quæ ante mortem primam nos premunt, Dei ſagittæ ſunt, ſed tranſuolant: alatæ ſunt, celerrimè ab his ad illos atque alios tranſiliunt. At verò vox tonitrui, vox iræ & furoris diuini in inferorum ergaſtulis, velut rota circumagetur, idque æternis ſæculis. rota hæc veluti ſi puluere tormentario ſtipata ſit, vbi ſemel ignem conceperit, ardebit in omnes æternitates. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* a eſt alius hîc circuitus, iſque etiam æternus: ab inexplicabili frigore, ad immenſos ardores, & ab his ad illud iterum regreſſus erit. ad nimium calorem, inquit Iob, ab aquis niuium tranſeat. b quod expreſsiùs & ſtridor dentium, & oculorum fletus deſignat. c Horribilem hanc & incomprehenſibilem Æternitatis rotam, quò pleniùs depingamus, ordo poſtulat, vt quâ ratione ſancti Patres cum Eccleſiâ, hæc cum diuinâ ſcripturâ in hoc conueniat, oſtendamus. variæ ab his admonitiones ſunt, quas ſi attendamus, æternitatis non facilè obliuiſcemur.

a Deut. 32. b Iob. 24. c Matth. 22.

§. I.

Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ circa hoc reſponſa.

EX omni numero ſanctorum Patrum, quinque potiſsimum audiendi ſunt qui diuerſis temporibus vixerunt. Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius, Bernardus, Laurentius Iuſtinianus.

Prima hîc eſt quæſtio, ſed quæ vana & ſtulta videatur. quid faciliùs aut tolerabilius ſit, triduo pati capitis, oculorum, dentium vel calculi dolores, vel viſcerũ tormina, vel (ſi qui alij ſunt acuti dolores) noctes diéſque ſomnum non videre, ſine omni pænè reſpiratione torqueri; aut certè de piſce, in quo fel compreſſum eſt, fruſtillum edere. ridicula prorſus & otioſiſsima quæſtio. multò quàm ſuauius eſt, totum eiuſcemodi felleum piſcem deuorare, quàm diẽ duntaxat vnicum tantos perpeti dolores. illa piſcis amarities nec vitam auferet, nec ex ſe morbos creabit; os ſolum, quod acerba reſpuit, maximè conqueretur. Rectè reſponſum eſt, interea verò quot hominum millia primum eligunt ſeu verbis, ſeu facto ipſo. quoties in exhortationibus, in confeſsionibus, concionibus clamatur, quàm diſertè & apertè prædicitur: En, agitur de animæ veſtræ ſalute æternâ; æterni vos cruciatus manent, ſi hac viâ porrò eatis: Chriſtus aliam monſtrauit, aliam iuit: redite, reſipiſcite, ſatis diu abberratum eſt. in voluntate veſtrâ ſitum eſt cælo frui, aut excludi: Deus vo-

lentibus

lentibus non deeſt. habent quidem amaroris aliquid abſtinentia & ieiunium, criminum confeſsio & corporis caſtigatio, ſenſuum cuſtodia & victoria ſui; vita caſta & continens, non eſt negotium cuiuis facillimum, quicquid id eſt, ferendum eſt aliquid. *Nonne oportuit & Christum pati, & sic intrare in gloriam suam?* ne terreat breuis labor: pauculis annis, aut forſan diebus tantùm, fortia & AGERE & PATI neceſſe eſt, quies & gaudium erunt æterna. vincit omnia qui ſe vincit, qui ſe continet, qui prauis affectibus ſuis violenter reſiſtit, idque propter cælum, propter Chriſtum, propter beatiſsimam æternitatem: Chriſtus ſuis poſt reſurrectionem, appoſuit piſcem prunis impoſitum, quo doceret, quanta forent adhuc ſuſtinenda: vitam amœnam & ſuauem non eſſe cogitandam; lapidandos, flagellandos, crucifigendos, excoriandos, hanc enim viam eſſe ad lætam olim reſurrectionem, & æternitatem inter beatos ducendam: omnia quæ videmus modica eſſe & exigua, nec comparanda cum immortali, & quæ nondum videtur, beatitudine. Hæc dicuntur, ſed hæc non curantur. Et hic ille felleus piſcis eſt, qui toties in concionibus, in libris apponitur, nam hæc aliáque his ſimilia ſæpe ſæpius ingeruntur & inculcantur, leguntur atque audiuntur, & tamen non creduntur, parui penduntur, curis alijs & obliuione ſepeliuntur. & quoties ipſa etiam conſcientia concionatoris vices agit, & ſalubria hæc monita obtrudit, inſtat, dehortatur, vellicat; nihil efficit: fruſtra omnia. nam multis nec concionator perſuadet nec conſcientia. contra obducunt illi, & ſua etiam axiomata regerunt: *modò hic bene: futura sunt incerta: præsentia modò commodè habeant: nullus mortuorum reuertitur, non enim est qui agnitus sit reuersus ab inferis: Venite ergo fruamur bonis.* hæ illorum ſunt cantilenæ. Sed propoſitam quæſtionem definiat Auguſtinus: Melius eſt, inquit, modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in viſceribus. ita prorſus, verè melius eſt in hoc, quàm altero mundo contracta debita ſoluere: longè ſatius eſt ſexaginta aut ſeptuaginta hîc annis, corpus exercere continuis & quotidianis ieiunijs, flagellis, cilicijs; quàm illic vel vno die in tormentis detineri. ſed alius è SS. Patribus ſuccedat.

S. Chryſoſtomus [a] ſecundam proponit quæſtionem. ſi quis, ait, intra centum annos, vnâ ſolùm nocte ſuaue letúmque ſomnium vidiſſet, & centenis ob id annis puniretur, an ſomnium hoc appetendum eſſet? quod autem, inquit, eſt ſomnium ad centum annos, hoc eſt præſens vita ad futuram, imò multò minus; & quod eſt gutta ad pelagus, hoc anni mille ſunt ad futuram æternitatem. & alibi

a Hom. 20. ad pop.

hoc confirmans: a Tempori, ait, infinito quid conferes? quid sunt decem millia annorum cùm sæcula cogitas infinita? nonne quantum est stillicidium minimum, abysso comparatum? Noli post hanc vitam spectare finem, vbi pœnitentiæ remedium nihil valet, vbi lacrimæ cadunt, sed nihil profuturæ; verùm etsi quis ibi dentibus fremat, etsi linguam ardentem exerat, digito guttam instillabit nemo, sed audiet illa quæ diues audiuit. detur igitur quòd per totam vitam nostram voluptati vacauerimus, sed quid hoc ad sæcula infinita? hîc enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ; hîc si ardeat corpus, egreditur anima, illic verò incorrupto corpore resurgente, semper anima comburetur: peccatores enim incorrupti resurgent, non vt honorentur, sed vt immortaliter permaneant in tormentis.

Post Chrysostomum D. Gregorius, respondet ad illud cùm quæri solet, an non celerior sese insinuet ebrietas cùm in cellâ bibitur ad dolia, quàm cùm in triclinio? Gloriatur cælestis sponsa, Salomonis ore: introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. b in quæ verba S. Gregorius ita disserens: quid per cellam, inquit, vinariam congruentiùs quàm ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? Et certè quicunque cogitationem hanc de æternitate paullò altiùs in animum demiserit, gloriari poterit: ordinauit in me charitatem; nam meliorem seruabit ordinem amoris, seipsum minùs, plùs atque feruentiùs Deum, & propter Deum, ipsos etiam inimicos amando. Sed & hoc habet isthæc cogitatio, vt qui eam paullò largiùs delibat, ebriùs fiat, sed ebrietate optimorum desideriorum, quæ non eant nisi ad emendationem vitæ, ad cælestem patriam, ad æternas voluptates. Apostolis exprobratum est, ebrios esse musto. erant certè, sed ex hac cellâ. quamuis autem D. Gregorius æternitatis sæpius meminerit; illud tamen ab ipso breuissimè simul & verissimè dictum est: *momentaneum quod delectat, aternum quod cruciat* hîc merito quiuis optet cum Iobo: c quis mihi det vt exarentur in libro, stylo ferreo, nimirum hæc ipsa verba: *momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.* liber huic scripturæ aptus, cor hominis est; calamus aut stylus ferreus, seria meditatio; liquor purpureus, Christi sanguis. & hæc verba sic insculpta pectori, tum maximè voluenda sunt, & crebriùs iteranda, cùm voluptas abblanditur, cùm libido stimulat, cùm inuitat luxuria, cùm refragatur caro, cùm spiritus flaccescit, cùm peccati occasio est aut periculum.

a Hom. 2. in ep. ad Hebr. b Cant. 2. c Iob. c. 19. S. Bern.

S. Bernardus quarto loco venit, paullò post ad præmittendam quæstionem responsurus. Vita humana ea est, vt homines sint diuersissimi sensûs, quemadmodum diuersissimi sunt vultûs. reperiuntur qui continuè & grauiter affliguntur, vt pænè succumbendum putent afflictioni. hunc egestas, illum morbus, istum occulta debita, curæ alium, hunc iniuriæ aut calumniæ ita premunt & perturbant, vt qui pusillanimes sunt & impatientes, nonnunquam mortem sibi optent, ad flumen aut ad restim properent, sic enim miseri finem ærumnis imponendum arbitrantur, cùm earum faciant initium, cui nullus concedetur finis. Contra probi alij & ad omnem Dei voluntatem paratissimi, nec citò mori cupiunt, nec diu viuere. vult Deus illos mori? idem volunt & ipsi. vult citò mori? hoc ipsum & illi volunt. vult diu viuere? non resistunt. ita idem illis cum Deo & *velle* & *nolle* est. Præter duo hæc hominum genera, pars maxima est, quæ longam vitam desiderat, nec vllus ferè tam senex, quin speret & cupiat annũ adhuc vnum viuere. apud hos nulla ferme satietas est vitę. mors istis nimiũ properat, nimis adest matura, & ante tempus venire creditur. Hîc iam quæri posset, quinam hominũ viuant aut victuri sint diutissimè? D. Bernardus in diuinum hoc promissum: [a] Longitudine dierũ replebo eum, admirabundus exclamat: quid tam longum, quàm quod æternum est, quid tam longũ quàm quod nullo fine præciditur? bonus finis vita æterna, bonus finis qui finem non habet. Addit: Verus dies qui non nouit occasum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternáq; societas. Ita dicendum est, illos solùm vitâ verè longâ victuros, qui nunquã morientur in cælo: & illos morte eheu nimiũ prolixâ morituros, qui semper morientur, qui nunquam viuent in tartaro, etsi semper viuant.

B. Laurentius Iustinianus vltimum nobis quæsitum explicabit. plurima sunt in hoc orbe, quæ natura ita vni assignauit loco, vt in alijs reperiri non possint, aut nonnisi pars illorum. de floribus noui orbis solum potest haberi semen; de multis animantibus sola pellicula. Æternitas, ita res est alterius Mundi propria, vt illius non nisi semen hîc habere possimus. quod ergo semen est æternitatis? Semina æternitatis, ait Laurentius Iustinianus, sunt hæc; CONTEMPTVS SVI, CHARITATIS DONVM, OPERVM CHRISTI GVSTVS. contemnere alios, arbor est quæ totum tegit mundum, & pro inferorum incendijs excrescit amplissimè. contemnere seipsum, & minimum est semen, & ignotissimũ mundo. istud è cælo attulit Chri-

E 4 stus,

a In Psalm. 90. serm. 17. b Lib. de obed. c. 26.

ſtus, *qui exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens & factus obediens*, non tantùm vſque in ſtabulum, in præſepe; ſed vſque in Caluariam, vſque in crucem, ad mortem, in ſepulchrum, in limbum, *propter quod & Deus exaltauit illum*. En, creuit hoc ſemen in latiſsimam propaginem, in arborem omnium altiſsimam. de CHARITATE idem beatus Patriarcha mentionem faciens: a iuxta CHARITATIS, inquit, menſuram, æternæ retributionis eſt gloria. nam cui minùs dimittitur, minùs diligit. b minus obtinet gratiæ, qui minus habet charitatis; vbi verò minor eſt gratia, minor & erit gloria. ita omnino, quantò magis Deum amas, tantò magis æterna tibi præmia cumulas. tota lex, eſt AMOR, ſed purus, caſtus, diuinus. Tertium erat, GVSTVS OPERVM CHRISTI. ſcitum eſt de ijs qui ſtudent Rhetoricæ: proficere cenſendos eſſe illos, quibus Cicero ſapit, ita prorſus affirmari poteſt, in virtute progredi eos, quibus diuina Chriſti documenta non deſipiunt. quiſquis in Chriſti verbis, factis, vitâ, vix quidquam guſtus inuenit, non afficitur, non delectatur, non mouetur ijs quæ ad animum & pietatem, quæ ad beatitudinem & diuina ſpectant: at verò comedere, bibere, ambulare, ridere, iocari, ludere, perquàm ſapiunt; is tutò ſibi ipſe dicat: ô mi Deus, quàm nullum eſt in me ſemen æternitatis! cùm enim in memet deſcendo, manifeſtè in me deprehendo, quos ego patiar manes, quò meus me inuitet affectus: choreas ducere, conuiuijs hilareſcere, ad pocula vigilare, fritillum & teſſeras mouere, inanijs & fabulis auſcultare, impuras pagellas lectitare, ad cantiunculas Venereas plaudere, ſocijs paria facere, hoc poſſum, hoc mihi iucundum eſt & volupe. at verò multa de Chriſto, de diuorum vigilijs & ieiunijs audire vel legere, hoc iniucundum eſt & inſuaue; ægrè totâ duro concione, vna illius horula, ceteris longior videtur, & ideò vel ſomno vel colloquio fallenda. de hoc tali homine ſententiam pronuntiare facile eſt: OPERVM CHRISTI nullus eſt hîc GVSTVS. ſed Eccleſiæ de Æternitate ſenſum videamus.

Tanti facit Eccleſia memoriam Æternitatis, vt nullus ſit pſalmus, precatio, hymnus, quem non finiat Æternitatis memoriâ. hinc perpetuæ & ſollennes pſalmorum clauſulæ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio (ante omne ſcilicet principium ab æterno, abſque omni principio) & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, infinita, innumera, incomprehenſibilia. taceo veſtes, ritus atque ceremonias ſacras, quarum non paucæ, eandem Æterni-

a De diſcipl. & conuerſat. Monaſt. b Luc. 7.

Æternitatis memoriam ingerunt. ſed à riuulis ad ipſum fontem progrediamur.

§. II.

Scripturæ diuinæ, clara de Æternitate, teſtimonia.

TRes ſolùm teſtes produco: Prophetam, Apoſtolum, Euangeliſtam.

Quanti quotidie gemitus eunt hominum abiectorum & deſpectorum ab omnibus? paſsim reperias qui dicat: miſerum me, quàm paucos ego, quia pauper, amicos numero; apud omnes inhonorus iaceo, vbique ſpernor, omnium pænè pedibus proteror. expecta, mi homo, pauliſper, & patere, nondum omnium dierum ſoles occubuerunt: promiſſum diuinum attende; Baruch pronuntiat: *a Circumdabit te Deus diploide iuſtitiæ, & imponet mitram capiti, honoris æterni.*

Sunt alij qui naturam accuſent, & vitam cornicibus longam, breuem nimis conceſſam homini querantur. Audite queruli, adhuc alia ſupereſt vita, vbi breuis hæc & vana deſierit; Beato Paulo credite teſtificanti: *b Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in cælis.* quæ ergo tanta iactura eſt, ſi luteum hoc tuguriolum noſtri corporis corruat, cùm palatium aureum nobis paratum ſit, nunquam ruiturum? Prophetæ & Apoſtolo, teſtis accedit Euangeliſta Matthæus, cuius ore in hæc verba Chriſtus loquitur: *c Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te; bonum tibi eſt ad vitam ingredi, debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: bonum tibi eſt vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* ô ignis! ô gehenna! ô Æternitas! quodcunque damnum temporis, ad damnum Æternitatis collatum, lucrum eſt, non damnum. hoc ſenſu dat Chriſtus, oppignerationis ſeu ſtipulationis chirographum D. Matthæi verbis conſignatum: *Et omnis*, inquit, *qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poſsidebit. d* an non hæc clara ſatis eſt promiſsio de beatâ æternitate, cùm in pignus detur illud centuplum? Cùm verò Chriſtus apud eundem Euangeliſtam, de ſupremo iudicio præmonet, æternitatis ter facit diſtinctam mentionem; ſupplicij æterni, ignis æterni, & æternæ vitæ.

a Cap. 5. b 2. Cor. 5. c Matth. c. 18. d Matth. c. 19.

Expendit hęc profundiore meditatione Pachomius, qui post tot labores in vastâ eremo susceptos, nouum dormiendi, imò potius vigilandi genus excogitauit. quindecim annis non admisit vnquam somnum, in tugurio suo decumbens aut iacens; neque vlli fulcro incumbens, sed in medio cellulæ sedens, vndequaque liber, adeò vt nec tergum aut latus parieti acclinaret, sed, si quidem somnus vincere vellet, sic vinceret non deiectum, non suauiter recubantem, & recusantem vinci. Plurimum quidem, hac vigiliarum obstinatione vir sanctus affligebatur, æquo tamen ferebat animo difficillimam hanc contra somnum luctam, spe prælibans æternam illam in cælo requiem. Eò Pachomium perpetuæ quietis meditatio deduxit, vt etiam humi cubare, & terram pro lecto habere, inter delicias numerârit.

Cùm ergo sancti Patres, Ecclesia, & Scriptura variè nobis Æternitatem proponant perpendendam; nostrarum nunc partium est, vt quisquis æternus esse vult in cælo, seriò cogitet: ô mi Deus, quàm raro hactenus & quàm frigidè de Æternitate cogitaui, præterquam quod horis singulis Æternitati fiam vicinior. deinceps in re tam seriâ minus ludam, & si quidem mihi multa ex voto fluere, résque meas prosperè & feliciter euenire aduerto, proximum erit, vt cogitem: & quàm diu hoc durabit? eritne semper tam serena tempestas, itáne semper Phæbus & fortuna ridebunt? & quid mihi mercedis rependet, secutura mox Æternitas, pro hac suaui sed breui, pro gratâ hac sed periculosâ felicitate? quòd si verò res meæ sint turbidæ, si multa contra votum eueniant; si affligar, si crucier, si hinc illinc mala & infortunia in me coniurent, irruant, exagitent, illud vnicum assiduè cogitabo: Sine tantùm; sine, peragat mandata fatorum tempestas, inhorrescat hoc mare magnum & iratum, fremant afflictionis venti, impellant turbationum vndæ, nubes tentationum minentur, tenebræ mœroris inuoluant, fractus licet illabatur orbis: non semper ruinæ, non semper procellæ: hi venti aliquando ponent, subsident fluctus, nimbus & grando dispellentur; quicquid demum hîc patiar, non durabit æternùm: cadet mea crux, saltem cùm ego morti cecidero victima. at verò procellis omnibus procellosius est flammis addici æternis, hoc longum tormentum est: alia omnia quæ extra Æternitatem sunt, breuia, volucria, momentanea sunt. Vmbræ sunt & somnium (ait Chrysostomus) qualiacunque sint: illa speremus & expectemus. Et quomodo Christus discipulis suis illud MODICVM inculcat? omnes cruciatus suos, & acerbissimam

mam in cruce mortem Modicvm vocat, omnes Apostolorum labores & violentam per supplicia necem, Modicvm appellat. cur ergo non & mihi Modicvm videatur, quicquid patior, tametsi centum id annis patiar. *Adhuc enim modicum aliquantulúmque qui venturus est, veniet, & non tardabit.* a sic igitur pergam, & illud porrò vnum iudicabo esse necessarium, vt nil agam contra conscientiã, nil contra Deum. omnia ei salua sunt, cui salua est beata Æternitas.

a ad Hebr. c. 10. v. 37.

§. III.

Omnia Modicvm *sunt, præter Æternitatem.*

VErè nimis quàm Modicvm est, quicquid hîc seu laboris seu doloris perferendum est. Augustinus: a hoc modicum, inquit, longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur; cùm finitum fuerit tunc sentiemus quàm modicum fuerit.

Sapientissimus hominum, vt omnem humanæ vitæ periodum, vel ad centum annos ampliatam, proprio penicillo depingeret, minutissima rerum sibi sumpsit exprimenda; ita enim dilucidè affirmat Ecclesiasticus: b *Numerus dierum hominum, vt multum centum anni: quasi gutta aquæ maris deputati sunt, & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die æui.* En, quid vobis, ô longæui & centum annorum senes plauditis? omnes anni nostri quid sunt? lapillus arenarius & marina guttula. & quid lapillus est ad altissimos arenæ montes? & quid est guttula ad profundissimam maris voraginem? ita quinquaginta, sexaginta, ita centum anni vestri, ô senes, Modicvm sunt, nihil sunt ad illum æui & æternitatis diem. Et tamen cum hoc lapillo, cum hac guttulâ sic triumphamus. ô vani & miseri! lapillus est vita nostra, at non pretiosus lapillus, non auri & gemmæ, sed arenæ; guttula est vita nostra, at non dulcis aquæ guttula, sed salsissimi maris: Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. ait Ecclesiasticus. c Verè Augustinus: d Recole, inquit, annos ab Adam vsque in hodiernum diem; percurre scripturas: heri pænè Adam ille de paradiso lapsus est. vbi enim sunt præterita tempora? si toto illo tempore viueres, ex quo Adam de paradiso dimissus est vsque in hodiernum diem: certè videres vitam tuam non fuisse diuturnam quæ sic auolâsset. vnius autem cuiusque hominis vita quanta est? adde quantoslibet annos, duc longissimam senectutem, quid est? nonne aura est matutina? Verissima sunt hæc omnia. Dic enim quæ-

a Tract. 101. in Ioannem. b Eccle. c. 18. c Eccle. c. 2. d In Ps. 36. so,

ſo, vbi nunc Adam? vbi Cain iam? & vbi longæuus Mathuſalem? vbi Noe? vbi Sem? vbi Heber? & vbi obedientiſsimus Abraham? vbi Iacob? vbi Ioſeph? vixerunt: fuerunt Troës, ſic tranſit vita, ſic tranſit mundi gloria. ô ros! ô vanitas! quid ambis, quid longa ſperas? breue eſt, MODICVM, vile eſt, quicquid hîc vides. In ictu oculi clauduntur omnia: omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quid ergo tempus vllum, dicimus eſſe *longum?* præteritum enim iam non eſt; futurum, nondum eſt; præſens verò quódnam eſt? ipſa vna horula fugitiuis particulis agitatur: quicquid eius auolauit, præteritum eſt; quicquid eius reſtat, futurum. Vbi eſt ergo tempus quod *longum* vocamus? a non immeritò ſuis Bernardus (& ego tibi, mi lector) inculcauit, veriſsimum illud Diui Hieronymi monitum: Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Quantumcunque verò modicum ſit viuendi ſpatium & breue, ad æternitatem collatum, damnatorum tamen nemo Deum accuſare poterit, quòd vitam non dederit longiorem; ſeipſos damnabunt quòd vitam non vixerint meliorem. *Non enim eſt in inferno accuſatio vitæ.* b ſatis diu viuerent damnandi, ſi ſatis piè.

Hîc libet, mi Chriſtiane, liberiùs paullo ac fidentiùs tecum agere, & rem oculis clariſsimè cernendam ſubijcere. Ais, te cælum ſæpius cogitare, & magnis votis Æternitatem aſpirare. Ais tu hoc? ego verò nego & pernego id te facere. mihi ipſi hoc de me affirmanti iuberem te non credere. Et quî fieri poſsit, ô mi bone Chriſtiane, vt ego túque cælum ſæpiùs & feriò cogitemus, & tantis, vti nos iactamus, votis Æternitatem aſpiremus, interim tamen viuamus tam torpidi & frigidi, tam lenti & fracti ad bonum, tam viuaces & feruidi ad malum, tam parati ac lubentes ad omnem petulantiam; homines queruli & oſcitabundi, nunquam minus ſegnes quàm cùm iraſcendum eſt, nunquam magis puſilli animi quàm cùm patiendum eſt: quauis afflictione, quouis verbulo turbamur & deijcimur, ad vnam voculam, omnis noſtra patientia liqueſcit, & defluit; nunquam deſperatiores quàm cùm multa contra voluntatem accidunt. tacebo ceteras libidinis & inuidiæ latentes in animo vomicas. Et tamen nos tales, tam belli homines; tam audaces cùm timendum eſſet, nihilo minus gloriamur, ſæpe nobis Æternitatis gaudia in mente & in votis eſſe. Crede mihi, creditu hoc difficillimum eſt, nos cælum & Æternitatem in animo crebriùs voluere, &

a Aug. lib. 11. Conf. 15. b Eccl. c. 41.

& interim moribus non melioribus viuere: da veniam verbo, hoc impoſsibile eſt. Et iſtud iam demonſtro.

Iacob Patriarcha auunculo ſuo Labano, pro filia Rachele ſeptem annis ſeruiuit, *& videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.* a audis hoc, homo queribunde: tu ſeruis non impoſtori, qualis Laban, ſed Deo conditori & promiſſori fideliſsimo, nec pro vxorculâ ſeruis, ſed pro toto cælorum regno, non pro vxoriâ formâ, ſed pro æterno Dei aſpectu, non pro vxorijs blandimentis, ſed pro cæleſtibus, æternis delitijs. Et tamen vel vnius dieculæ moleſtia te ſic eneruat, vt ſubinde tuus omnis in cælum, in Deum amor, frigere incipiat: quàm primùm aduerſa ingruunt, mox in fuſiſsimas querelas prorumpis, cælum & terram inclamas, ſpiras vindictam, fortè nec ipſi ſemper diuinæ iuſtitiæ querimonia tua parcit: quandoque verò ſic te abblandiens voluptas emollit, vt ſeruitij diuini oblitus, & peccati labyrinthum à fronte amœnum ingreſſus, in letalem ſomnũ reſoluaris. En, hæc tua eſt vigilantia? En, hæc amoris tui heroica magnitudo eſt? vbinam arduum illud ſeptennium in diuino ſeruitio exantlatum? O Simon, Simon! ſiccine non potes vnâ horâ vigilare cum tuo Domino? Sed audi plura de Iacob Patriarchâ. Deceptus hic à Labano per lippientis Liæ coniugium, pro deſponsâ ſibi Rachele, ſeruiuit apud eundem impoſtorem ſeptem annis alijs. nec dubium, quin & hi ſeptem anni, viſi ſint illi pauci dies, præ eâdem amoris magnitudine. & credibile eſt eum ſubinde ab opere fatigatum, in Rachelis formam obliquâſſe oculos, ſecúmque tacitè dixiſſe: digna eſt certè hæc forma, quamuis moleſtâ & Septenni ſeruitute; atque ſi neceſſe, alijs inſuper ſeptem annis, illius gratiâ duram hanc ſeruitutem ſeruire non recuſabo. ita amoris impetus omnem laboris ſenſum mitigabat.

Capis iſta delicatè Chriſti miles? & adhuc murmuras? tu Deo, pro Deo ipſo ſeruire, pro æternâ quiete iuberis laborare; ad tolerantiam atque patientiam prouocaris pro immortali beatitudine, & adhuc ignauus dormitator conquereris? Numera ſis quæſo annos, quos in Dei famulatum totos expenderis; vide num annis viginti ita tu Deo, ſicut Iacob Labano fideliter & induſtriè ſeruieris: vix totidem menſes aut dies reperies; numera peruigilatas in precibus noctes, recenſe dies in laboribus pijs exhauſtos: poteríſne tu Deo, quod Iacob ſocero dicere: die noctúque æſtu vrebar & gelu, fugiebátque ſomnus ab oculis meis: ſicque per viginti annos in domo tuâ ſeruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregibus

a Gen. c. 9.

bus tuis. túne ita, mi Christiane, annis viginti Deo seruijsti? nosti, quæ tui laboris futura sit merces; non filiæ Labani, non greges ouium: seruitutis tuæ præmium Deus ipse erit, animi corporisque beatitudo; vndequaque tibi erit optimè, delicijs afflues innumeris, maximis; sine omni defectu, sine vllo fastidio, sine fine; natabis quasi liquidissimis immersus voluptatibus. Et tamen, aspice manus tuas ad opus languidissimas, intuére pedes tuos ad templum lentissimos, inspice cor tuum inuidiâ tabidum, irâ & vindictâ æstuans, spurcis cogitationibus verminans, socordiâ & impatientiâ ignauum. siccine Deo seruis pro cælo, pro immortali vitâ, pro æternâ beatitate? quin facis quod Iacob, & promissam tibi Rachelem aspicis, cùm suscepti laboris tædium obrepit. quotiescunque igitur ægrè tibi est, & vel aduersa premunt, vel prospera seducunt, vel labores oneri sunt, oculos cælo attolle, & teipsum sic solare: En, illa tua Rachel est, formosa nimis & decora! tota pulchra est, nec macula in eâ vlla est. en cælum, en domum quietis & voluptatis æternæ; sustine nunc paullulum non summos dolores, non maximos labores, & breui illic eris. tantò tunc lætior & beatior, quantò nunc tristior & afflictior; tunc quies illa tibi erit iucundior, quò nunc vita fuerit operosior. ergo & Age fortiter, & Patere constanter; digna est his omnibus beata Æternitas. Si sic, mi Christiane, teipsum sæpius animares, si talibus oculis cælum frequentiùs suspiceres, si hoc affectu Æternitatem quotidie cogitares, crede mihi, pauci tibi seruitutis dies viderentur, *præ amoris in* ÆTERNITATEM *hanc magnitudine*: laborem omnem tibi facilem diceres, molestias omnes gratiam computares, aduersa omnia inter lucra numerares. Vitam præsentem hoc quisque sanctiùs instituit, quò attentiùs futuram Æternitatem expendit.

CON-

CONSIDERATIO SEPTIMA.

Quomodo Christiani pingant Æternitatem.

Hæc dicit excelsus et sublimis, habitans ÆTERNITATEM. Is. c. 57.

ÆTERNITATEM amisit Adam, reparauit Christus, ad hanc inuitant Angeli, ab hac auocant diaboli: quas sequaris, VIDE.

PEr tenebrosam domum pedetentim incedendum est, parietésque palpandi. si humanus intellectus in æternitatem sese velit immittere, iter reperiet tenebris & caligine obseptum, nec vnquam in hac vitâ penetrandum. via quidem ad eam breuis est, sed exitus interminabilis. & quamuis nemo hominum Æternitatem sic animo conceperit, vt quid ipsa sit, liquidò possit dicere, eius tamen immensitatem similitudinibus & picturis, quasi quibusdam vmbrarũ lineis licet proponere. Vmbra prorsus est & vmbrarũ vmbra, quicquid vel scribitur, vel pingitur de Æternitate. neque enim omnia tempora in vnum coaceruata, eius latitudinem exhaurient: non ho-

ræ, non dies, non hebdomades, non menſes, non anni; non luſtra, non olympiades, non Indictiones, non Iubilæa, non ſæcula, non anni Platonici, & tardiſsimi octauæ ſphæræ motus. etſi hæc per quemuis numerum numerantem, millenarium aut millionem multiplicentur, aut cuicunque numero numerato comparentur, vt ſtellis cæli, arenulis Oceani, herbulis terræ, fluuiorum guttulis, Æternitatis tamen numerus non indagabitur.

Nautæ demiſsâ bolide, maris profunditatem explorant; nos item ſubmiſsâ & reuerenti cogitatione, impenetrabile profundum Æternitatis tentemus, & quò id melius expendamus, hæc à Chriſtianis propoſita imago iuuabit. ea ſic habet.

Chriſtus puerulus, quaſi à præſepi & cunis pænè nudus & inueſtis, ſtat inter nubes. aptam humeris ſuis fert cruculam. nubibus vnicum hoc verbum inſcriptum viſitur, ÆTERNITAS. infra Chriſti pedes in terrâ, humi ſedet cadauer oſſeum, pilis & cute nudum, ſolâ barbâ dignoſcendum, læuâ membranam tenet in quâ perſcriptum, MOMENTANEVM QVOD DELECTAT; dextrâ pomum extollit, iuxta coruus eſt, roſtro cochleam admordens. ſua illi vox adſcripta, CRAS, CRAS. è terrâ hiante flamma ſeſe in altum emergit, in quâ voces illæ deſcriptæ ÆTERNVM QVOD CRVCIAT. Chriſtum ex æthere prodeuntem, flexis genibus adorant è diſpari ſexu gemini homines, loco omnium hominum: pone hos fluens clepſydra, & apertus geminâ facie liber eſt: alterâ pagellâ ſcriptum: *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* a altera verò: *quis me liberabit de corpore mortis huius?* b iuxta ſtant cæleſtes genij & cernentium oculos manu regunt, eóſque ad diuinum puerum erigere iubent. hæc pictura eſt, ſenſus illius iſte.

a Iob. c. 21. b Ad Rom. 7.

§. I.

Chriſtus inuitans.

CHriſtus, æterni Dei æternus filius, non aliâ quàm nos Veſte hoc eſt, nudus in hunc orbem ingreſſus eſt. veſtem immortalitatis & innocentiæ per inobedientiam nos amiſimus. nunc omnes heu quàm malè veſtiti, in hanc lucem prodimus? Chriſtus nobiſcum, imò pro nobis luit, quod non deliquit. Sed quid crux in humeris diuiniſsimi huius puelli? lectulus eſt, in quo in mortem obdormiuit; pro cubiculo Golgotha, pro ceruicali ſpinæ, pro toro crux fuit. multi è ſanctis hoc exemplo ducti, vltro per annos ali-

quot voluerunt incommodè cubare, & malè parcissimèque dormire, modò læti ad diem æternum surgerent. Certè D. Bononius abbas, pro culcitrâ plumeâ terram, pro lodice cilicium, pro ceruicali saxum habuit. S. Lupus Episcopus, viginti annis, S. Edmundus archiepiscopus triginta annis, extra omnem lectum dormierunt. tacebo Nicolaos, Basilios, Vdalricos, aliósque quàm plurimos, quibus operæ pretium visum non est, talibus delicijs somnum paucorum annorum fouere. alia illis quies & longior in mente fuit. ideò nec ad satietatem, nec ad delectationem, extra cælum quiescere placuit. quot feminis etiam, idem animus fuit? S. Clara pro puluillo ligneum trunculum capiti subiecit. S. Hedwigis culcitram stramentitiam non nisi pro delicijs admisit. S. Brigitta ab obitu mariti, triginta annis & cilicium assiduè gestauit, & nunquam nisi humi dormiuit. omitto alias.

Et quid veteres narramus? quot hodiéque viri religiosi, semeso stramini libenter & suauiter indormiunt, nec plumas petunt cùm beatam Æternitatem sperent, quam quotidie cogitant. Sed ad Christum redeamus. mortem is oppetijt, eámque & acerbissimam & ignominiosissimam, sed vt mortem æternam à nobis arceret. omnes quidem morimur, sed mors hæc breuissima est. ictu oculi, momento à corpore diuellitur anima, & totum hoc factum est, quod Mori vocamus. non ita res agitur apud inferos. tormenta illa omnes mortis angores & dolores longissimè superant, non tantùm quia multò grauiora, sed quia incomparabiliter diuturniora, cùm sint æterna. itaque illic ista pati, est *continuè mori*. & ab hac perpetuâ morte liberauit nos puer ille. qui in nubibus pictus progreditur. sub pedibus diuini huius pueruli exesum cadauer sedet, quod primi omnium parentis esse, pluribus indicijs sciri potest. audite nunc posteri, & seri nepotes Adami, parentem vestrum, vos sic affantem.

§. II.

Adam lamentans.

O Filij, felices futuri, si parens vester sciuisset felicitate vti: nunc verò miseri hoc ipso, quòd mei filij. ego vos necaui prius quàm genui. propter me antè damnati estis, quàm nati. Deus esse volui, vix homo mansi. omnes in me perijstis, antequàm perire possetis. ita nesciò, patrem me appelletis an parricidam & tyrannum. vitiosos vos esse quid miror, aut conqueror? à me tales esse didi-

didiciſtis. inobedientes vos eſſe doleo, ſed tamen eſſe docui, ipſe Deo inobediens. intemperantes & guloſos vos auerſantur ſuperi; ah, paternum hoc eſt vitium. ſuperbia veſtra exoſos vos Deo facit. ego primus veſtrûm, ab hoc monſtro triumphatus cecidi, factáque eſt ſuperbia à me victo ſuperbior. hoc à me patrimonium habetis, miſeriarum cumulum, cælum vobis magni Dei nutu tranſcriptum erat, & certiſsimâ ſponſione. ego turbaui omnia, & hæreditatem omnium veſtrûm abliguriui bolo vnico. vxorem & pomum pluris ego feci quàm vos omnes, quàm cælum, quàm Deum: hem malum & execrandum prandium, poſt quod aliquot millibus annorum, mihi cenandum fuit apud inferos! In horto degebam ſupra quàm cogitari & fingi poteſt amœno: omnibus quæ animo collibuiſſent, frui licebat, vnicam ſi ſtirpem declinaſſem. omnium animantium rex eram, ſapiens & pulcher, valens & robuſtus: delicijs innumeris affluebam. cælum æquabili clementiâ nouis coniugibus fauebat, & in cærulæâ veſte nitidum, continuè ridebat: ſoles nonniſi puriſsimos illic vidimus. nil niſi amœnum & floridum incurrebat oculos. aures, ſuos habebant muſicos, auiculas: terra crocum & cinnamomum halabat; vndique me voluptas incredibilis ambiebat: viuebam procul omni curâ, tædio, metu, labore, morbo, morte: Deus aliquis eram in terrâ, hanc felicitatem cælites ipſi mihi gratulabantur; ego vnus eam mihi maximè inuidebam. & quia diuinæ legi non parui, & vetitum malum admordi, omnia in me mala irruerunt. paradiſo exturbatus, & Deo profugus, pudore plenus latebras captaui. labor, dolor, mœror, pauor, lacrimæ, calamitates, mille miſeriæ fatigare me cæperunt vos ſentitis, quotquot ex meâ familiâ eſtis. & quod finis ærumnarum eſſe creditur, mors, ſæpe eſt initium, & quidem æternarum. O mei filij, meo veſtróque damno ſapite, & vel vnum hoc à me diſcite, PECCATVM ODISSE. en prorumpentem iuxta me flammam; hæc eodem quo peccatum tempore cæpit vrere, nunquam in æternum extinguenda. omnia alia ſupplicia in leui ponenda ſunt; & breuî finiuntur, hæc reos ſemper cruciabit. ſed eam euadere iam poſſumus, modò ipſi velimus. vltra quinque millia annorum, mihi meiſque liberis omnibus, porta cæli occluſa fuit: nunc reſerata eſt per illum, qui, quod ego liber malè rapui ex arbore, ipſe ſuffixus in arbore, totum liberaliſsimè perſoluit, & nobis omnibus *moriendo reſtituit rem.* cunctis iam cælum patet, ſed eò non ducit niſi via pœnitentiæ, non admittit niſi porta crucis. qui hac viâ, & per hanc portam ve-

nit ad gaudia, securus venit, & certus habitationis æternæ: non excludetur illinc amplius: nemo illic lædi potest aut lædere. ô posteri, ÆTERNITATEM cogitate, breuî immortales futuri, aut inter damnatos, aut inter beatos. Hæc ad posteros monita sunt Adami, qui,

Quam meruit pœnam solus, digessit in omnes.

Thomas Morus, Angliæ Cancellarius, vir quà pleraque omnia summus, cùm re nullâ flecteretur ad assensum regiæ libidini præbendum, submissa est ad eum in carcerem vxor, si ea fortè virilem animum, quà precibus quà lacrimis emolliret. preces ergo quàm blandissimas admouere cœpit, & per sacra omnia rogare, ne se, ne liberos, ne patriam & vitam, quâ multis annis insuper liceret frui, sic iret perditum. Cùm verba lacrimis etiam commendaret, & plura de prolixiore vitâ ingereret, Et quamdiu (subiungit Morus) ô mea Aloysia, frui hac vitâ potero? Tum illa: ô mi optime marite, inquit, ipsis facilè viginti annis. Cui Morus: Vis ergo, inquit, vt æternitatem viginti annis commutem? næ tu imperita es mercatrix. si viginti annorum millia dixisses, aliquid tu quidem dixisses & videri posses cum ratione insanire. sed hæc ipsa viginti millia annorum ad æternitatem quid sunt? *modicum* & breue quid, punctum, momentum, nihilum. Ideò ego carcerem, & quicquid malorum in me coniurârit, totâ vitâ perpeti malo, quàm Æternitatis beatæ vel tantillam iacturam facere. Sic Æternitatis obiectu & hunc arietem inconcussus sustinuit. [a] Sed nigrum alitem iam consideremus.

a Thom. Stapleton. in vitâ illius c. 16.

§. III.

Coruus crocitans.

PRoximè hoc protoplasti cadauer, coruus appictus est, qui non leuiter facit ad *Æternitatem* integrè repræsentandam. notum D. Augustini dictum est: *cras, cras, coruus vox est, geme vt columba & tunde pectus.* hanc ferè ob caussam beatam *Æternitatem* plurimi amittunt, quòd illam hodie quærendam, cras quæsituros statuunt, nihil enim promptiùs in incertissimum CRAS reijcimus ac pœnitentiam, quam vt à nobis honesto nomine amoliamur, identidem promittimus:

Cras hoc fiet. idem: cras fiet. quid, quasi magnum.
Nempe diem, donas? sed cùm lux altera venit,
Iam cras hesternum consumpsimus. ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit vltrà. [a]

a Pers. sat. 5.

ita CRAS illud tam longâ ſponſione cunctatur, dum vitæ tempus eripitur, & repentè miſeri ad *Æternitatem* ſed horrendam & ſubterraneam deuoluuntur. Ipſa eſt res, ait Auguſtinus, quæ multos occidit, cùm dicunt: CRAS, CRAS, & ſubito clauditur oſtium. Salomon identidem inclamat; a *non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* verè dixit Romanus ſapiens, Seneca: Magna pars vitæ elabitur, malè agentibus; maxima nihil agentibus; tota aliud agentibus. atque veluti Archimedes, dum Siracuſæ caperentur, domi ſuæ in puluere circinum ſecurus rotabat: ita plurimi hominum, dum illorum æterna ſalus agitur puluerem illi ſuum tractant, vanis litibus, pecuniarijs negotijs, & non profuturis laboribus diſtenti. Æternitatem nunquam cogitant, aut rariſsimè, idque perfunctoriè tantùm, velut canes è Nilo bibunt, O Martha, Martha, quàm vanè turbaris & diſtraheris in plurima! *porrò vnum eſt neceſſarium, beatitudo*, ſed non hæc breuis in terrâ, ſed illa in cælo ÆTERNA.

Antequam laborem ſumamus, notam illam regulam ſæpe applicamus, & nobiſcum ipſi quærimus: eſtne hic labor ad panem lucrandum? An non potiori iure Chriſtianus cuiuſcunque operis initio, ſeipſum ſerius interroget: eſtne hoc ad cælum lucrandum; conducitne iſtud ad beatam Æternitatem promerendam? ſed nos has tales curas in aliud atque aliud tempus reijcimus, nimirum iſtud de labore noſtro tunc quæſituri, cùm non ampliùs poterimus laborare. Sed hoc omnium peccatorum eſt, ait Auguſtinus; omnis peccator dicit; *aliquando, ſed non modò.* Ah, cur non modò, ſi aliquando?

Dionyſius Rex Siculus, Apollini auream chlamydem abſtrahens: nec æſtati, inquit, nec hiemi veſtis hæc conuenit, in æſtu grauat, in frigore non calefacit, ſic multi, ait Ambroſius, cum animâ ſuâ ludunt, & cum Deo. iu ueni, dicunt, ad mundi leges viuendum eſt: ad calices & choreas, ad equos & palæſtram exercitatus ſit, aprico gaudeat & ſocijs: eremum & templa tetricis ſenibus permittimus, & cùm ſenectus adrepſerit frigida & morbida, non hæc, inquiunt, à ſenibus poſtulanda; per vires non licet: quies illis indulgenda: valetudinem curent, & ſatis agunt, ita & æſtas ætatis noſtræ tranſit & hiems, & ad futurum æternum ver nihil laboratur, ergo dum tempus habemus, operemur bonum, nec per coruinum illud, CRAS, CRAS, & hodiernum & craſtinum & æternum elabi ſinamus. craſtina dies non eſt noſtra, ſed hodierna. *Ecce nunc,* inquit

a Eccl. 5. Apoſto-

Apoſtolus, *a qui dicitis, hodie aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in craſtino. quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Rectè Meſſodamus, quod Guido Bituricenſis narrat, inuitanti ad epulum poſteræ lucis: mi amice, inquit, cur in craſtinum vocas? ab aliquot iam annis, diem ſecuturam mihi nunquam polliceri ſum auſus, quia in horas ſingulas mortem expecto. Nemo certè mortem ſatis cauet, niſi qui ſemper cauet. nimis ille temerarius eſt, & Æternitatis manifeſtus contemptor, qui cum letali peccato it cubitum, & in plumas ſeſe abijcit, totóque proflat de pectore ſomnum. ah! quanta eſt humanæ mentis & cæcitas, & temeritas? quàm frequens ſit & crebra, mors repentina, ſcimus; ipſos etiam homines nouimus, qui pridie valentes & ſani cubitum ierint, manè inuenti ſint mortui, forſan è plumis, Deus ſcit, in flammas tracti. ipſi etiam vidimus, qui ſubitâ vi tacti, ſimul ægrotare cœperint & mori, intra partem horæ ſani, ægroti, viui, mortui, & tamen adhuc procraſtinamus, & de die in diem (parum eſt hoc) de anno in annum, emendationem vitæ differimus, interim mors adeſt non expectata, & toti nos tradit Æternitati.

Viriliter in ſe cunctabundam hanc lentitudinem expugnans Auguſtinus: Sentiebam, inquit, me ab eis teneri, & iactabam voces miſerabiles. quamdiu, quamdiu cras & cras? quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? dicebam hæc & flebam amariſsimâ contritione cordis mei.

Magnus ille Antonius, teſte D. Hieronymo, ſuos ad virtutem exhortatus, iugi meditatione aiebat retinendum eſſe monitum illud: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. *b* neque tantùm ſuper iracundiam, ſolem occidere non debere dicebat, ſed & ſuper peccata alia omnia, ne vnquam ſcelerum noſtrorum teſtes Sol & Luna diſcedant.

Ioanni Alexandrino Patriarchæ, *c* litigij quid fuerat, cum Nicetâ Patricio vrbis primate: ad forum res ſpectabat, in quâ ille potiùs pauperum, hic numorum magis curam gerebat. Fuit vt vnum in locum conuenirent, pacem, ſi quâ ratione poſſent, inituri. clamatum eſt diu acriter, nec ſine ſtomachi aut bilis indicio; neuter, ſuas partes deſerere, æquum cenſebat. ita in ſeras horas conflictus hic verborum abijt, nec ampliùs profectum eſt, quàm vt animi paullò

a Iac. 4. b Ephes. 4. c Leontius Cyprorum epiſc. in vitâ illius c. 14.

quàm anteà essent offensiores. quando ergo neutrius animus ad alterius conditiones accedere voluit, discessum est lite pendente & integrâ. Patricius iure pecuniario cedere iniquum putabat, Patriarcha Dei caussam sibi agere videbatur, nihilominus tamen, cùm iam abijsset Patricius, pertinaciæ seipsum damnans integerrimus Præsul: nec in optimâ quidem caussâ (ait ipse secum) hanc inflexibilem iræ contumaciam Deo placere putes: & iam etiam adulta nox imminet; itáne solem super iracundiam nostram occidere sinemus? impiorum hoc est, & contra præceptum Apostoli, nec quieuit optimus antistes, & quàm primùm sacerdotes primarios complures, ad Nicetam Patricium submisit, eique renuntiari iussit, hæc solùm: *Domine, sol ad occasum est.* quæ paucula verba Patricij animum improuiso aggressu sic immutârunt, & adeò peruicaciam omnem expugnârunt, vt turgentibus oculis proruptura slacrimas, ægrè in statione contineret. nec distulit; abeuntes clericos è vestigio secutus, ad suum Pontificem Ioannem, quàm importunus tam gratus irruit. & statim: Sancte Pater, exclamat, in tuâ posthac ero potestate. quo dicto in mutuos amplexus, & vnà in concordiam iuerunt ambo. ita pacem, quam longa verborum velitatio nequijt, vnicum hoc dictum integrauit: *Sol ad occasum est.* Ita omnino, quisquis peccati mortalis conscius sibi est, vesperi hoc ipsum sæpius apud se animo reuoluat: *Domine, Sol ad occasum tendit*, fortassis & vita tua. atque si hac nocte moriaris, quod nec nouum nec rarum est, in quâ te futurum putas *Æternitate*? diuorum an damnatorum? conscientia tibi tua hoc dicet. quare ago quod agis. *Sol ad occasum tendit*, caue occidat super libidinem & luxuriam tuam, super tuam inuidiam & blasphemiam, super detractionem tuam & furtum, super peccatum tuum mortale vel vnicum. Deus bone, si vestis, si vultus, si pileus leui sorde maculetur, mox abstergimus aut eluimus; ergo vestis aut pilei, ergo vultus maculam tolerare non possumus, & animi turpissimos næuos tam diu toleremus? is dies, ea hora expiationis esto, quæ est peccati. agenda est pœnitentia, ait Ambrosius, [a] non solùm solllicitè, sed etiam maturè, ne fortè Euangelicus ille paterfamilias, qui arborem ficum plantauit in vineâ suâ, veniat & quærens fructum in eâ, si non inueniat, dicat cultori vineæ, *succide illam.* hoc vltimum vulnus arbori inflictum, prorsus est immedicabile. ergo quibus licet, & dum licet, medeamur. ipsæ animantes hoc docent. ceruus sagittâ confixus, ad dictamnum notam sibi herbam properat. hirundo si pullos excæ-

a Lib. 2. de pœnit. c. 1.

cauerit,

cauerit, nouit illos oculare rursus de suâ chelidoniâ. nos, heu, miseri pænè quotidie vulneramur, & sæpe letaliter, & tamen medicinæ cura nulla est. ad mensam, ad confabulationem, ad lectum vti assueuimus, properamus: & quis ad pœnitentiam, ac confessioẽ?

Si tutelaris Angeli (nam & hi in hoc Æternitatis typo expressi adstant) monita audiremus, nunquam nisi prius Deo reconciliati, cubitum abiremus. custos hic noster sæpius monet clepsydræ ad finem defluentis, monet iudicij iam imminentis. at nos viâ quâ cœpimus, pergimus. fluat clepsydra, immineat iudicium, Orcus minetur, moneat Angelus, mors instet, nos verò pergimus, & in dulcem declinamus lumina somnum. ô miser, quisquis es

——— *potes hoc sub casu ducere somnos*: a

potes conscientiam peccati mortalis ream ad lectum deferre, potes in tanto æternæ mortis periculo soporem, mortis fratrem admittere? possum, inquis, possum; nec aliquid mali mihi vnquam euenit. ne fidas, vnicâ horâ euenire potest, quod mille horis non euenit: nondum euasisti. & cogita obsecro, quanto spatio anima tua distet à morte, ab inferis, ab æternitate? vnico certè halitu. verissimè tu quoque dices: vno tantum gradu, ego, mórsque diuidimur. non magno apparatu opus est, vt mors te sternat, neque tota telorum pharetra exhaurienda, vt cor tuum transfigat: vnius sagittulæ mucro, vitâ te omni spoliabit. Ecce aura malignior & corruptior te afflat vel humor aliquis è cerebro in pectus subsidit, vel aliquod alicubi ostiolum in corpore obsepitur, aut cordis calor subitò suffocatur, aut arteriæ pulsus intercipitur, & totum tuum viuere concidit, túque te priùs ad æternitatem abreptum esse miraberis, quàm metueres abripiendum. mille sunt non tantùm tardæ, sed & repentinæ mortis viæ. mors illa maximè improuisa est, cuiùs vita præcedens non fuit prouida. mors impræmeditata, mors pessima. ideò salubriter consultum est omni ætati, vt omnem diem sibi credat vltimum, imò omnem horam putet extremam. Quot hominum subitò sunt extincti, lapsu, laqueo, veneno, gladio, flammis, vndis, leonis vnguibus, aprorum dentibus, equorum calcibus, mille mortis caussæ, quotquot corpori sunt, non dicam sensus, sed & pori, tot & morti sunt fenestræ, per quas irrepat & iugulet. Natus es, ait Augustinus, certum est, quia morieris: & in hoc ipso quia mors certa est, dies mortis incertus est. nemo nostrûm scit, quàm propè versetur terminus. *nescio*, ait Iob, *b quamdiu subsistam, & si post modicũ tollat me factor meus*. mediâ vitâ in morte sumus, quam in sinu semper circum-

a Virg. 4. Æneid. b Iob. 32.

circumgeſtamus, & cui exploratum eſt ſe ad veſperam victurum? huic hominum latroni, Morti dico, mille nocendi artes, innumera fulmina, tonitrua, ignes Phrygij & Græci, ſagittæ, gladij, falaricæ, falces, fundæ. exemplis opus non eſt quæ à priſcis petamus, ſat recentium habemus. nónne multi, nobis non ignoti, dum dormierunt, mortem ipſam obdormierunt, non excitandi ante ſupremum diem. non ſemper Mors nuncios aut Feciales mittit, qui aduentum ſuum ſignificent; ſæpiſsimè adeſt inexpectata, & ſine omnibus ceremonijs inertem hominem inuadit, ſternítque. vigilate itaque, quia neſcitis neque diem neque horam. Eſt quidem in inferno pœnitentia, ſed non vera, & ſera nimis. nunc tempeſtiuus clamor eſt: *Facite fructum dignum pœnitentiæ.* a venit nox, quando nemo poteſt operari; b operamini ergo dum dies eſt dies, inquit Origenes, c huius ſæculi ſpatium eſt. qui quidem dies nobis longus, ſed ſi cum Æternitate conferatur, eſt breuiſsimus, quam tamen diei breuitatem, infinita ſequitur Æternitatis prolixitas. ô mi homo, tu præſertim, qui peccati grauioris conſcius tibi es, *Æternitatis* oſtium contemplare, & mortem cogita. incertiſsimum eſt quo te illa loco expectet, tu itaque illam omni loco expecta. qualem te inuenerit Dominus cùm vocauerit, talem pariter & iudicabit.

a Matth. 3. b Ioan. 9. c Orig. hom. 10. in Matth.

CONSIDERATIO OCTAVA.

Quomodo Chriſtianis non tam pingenda, quàm meditanda ſit Æternitas.

ORdo poſtulat, vt à pſalte regio, aliíſque Æternitatem meditantibus, in nos ipſos deſcendamus; nobiſcum ipſi habitemus, & ſaltem ſubinde domi, & apud nos ſimus; nimis procul à ſe ſuáque ſalute abit, qui quod tranſit, videt; æternorum obliuiſcitur.

Nórunt Iuriſconſulti, ius illud quod de ſolis tribus obolis eſt, deſerendum non eſſe, ſi ius ſit perpetui & æterni cenſus. magnum ineſſe cenſetur pretium tribus tantùm quadrantibus, ſi ſingulis ij annis ſint ſuo domino pendendi, tanti eſt rei vel viliſsimæ perpetuitas. quòd ſi ius trium obolorum perſequeris, mi homo, & quî fit quòd in hæreditate regni æterni adipiſcendâ, tam ſocors ſis & oſcitabundus? De tribus obolis bellum alteri moues, & prolixum inſtituis litigium: cælum alijs rapiendum permittis: nimirum res vilis

ljs est cælum; certè apud te, qui tam parum pro cælo laboras. omnia alia tanto quæris ambitu, tanto conatu & sudore: de æternis, vt quæ procul distare videantur, vix cogitare vacat, & cùm vacat, non libet. res morosa videtur, mentis oculum fatigare in ijs quæ peruideri nequeunt. vicina & præsentia magis delectant.

Hìc, si sapimus, mirabimur nostram ipsi cæcitatem, aut veriùs insaniam, quòd cùm in plerisque omnibus, præsertim vbi pecuniaria caussa est, velimus esse certi, at verò cùm de thesauris æternis agitur, nulla quæratur, cùm haberi posit aliqua certitudo, vel, vt vocant, assecuratio. quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem litteras postulet, aut pignora? omnium hoc in ore est: certus esse volo, cupio assecurari; viam ibo tutiorem, aleam subire non placet: præsentia & certa vbique præpollent incertis & longè dissitis; melior est passer vnus in manu, quàm decem aut viginti in tecto: charior nobis est regulus in caueâ, quàm aquila in nubibus. nimirum cum Plauto sentimus, & tum credunt manus nostræ cùm sunt oculatæ. Itáne, ô mortales, certitudo vobis quæritur rerum incertissimarum, & tunc maximè fallentium cum manu tenentur; de vitâ æternâ tam non curatis esse certi: nôrunt Christiani quam hic assecurationem aut certitudinem posuerit Rex cæli, Christus: Si vis ad vitam ingredi, *serua mandata.* a qui seruat, ingreditur: res certissima, via securissima est: at verò qui vel in vnicum ex his præceptis peccat, pœnitentiam insuper differt, nec eâdem quâ peccauit horâ, offenso se Deo reconciliat, is se suáque omnia, is corporis & animæ salutem æternam, aperto committit discrimini. tribus digitis (sed nec tantùm) à morte abest, cùm mille mortis caussas intra se contineat, & tamen in illo damnationis statu temerarius persistit, in quo si mortem obiret, periret in omnem æternitatem. an non hoc est temerariè agere, & aleæ periculosissimæ, quam facilè vitare posset, æternas diuitias committere.

Quòd si tot anni in inferorum cruciatibus essent explendi, quot peccata quis patrâsset, aut etiam quot horis vixisset, quàm id esset tolerabile? at reuera sic plures viuerent inimici & hostes Dei; si ad certos tantùm annos ignis ille duraret; nam plurimi ne sic quidem terrentur, cùm sciant supplicia illa æternùm, & in infinitos annos duratura, eáque esse tanta támque immania, vt pars horæ in ijs consumpta, videatur annus, nam si conflaretur in vnam quasi massam id quod homo centenis annis in hac vitâ perpeti potest, putásne annum vnum apud inferos exigendum æquaret? siccarij, latrones,

a Matth. 19. Luc. 18.

parricidæ, & quorumcunque ſcelerum rei triduo aut quatriduo, omne ſibi debitum ſupplicium exhauriunt: diriſsimè quidem torquentur, ſed intra paucos dies omnis hæc ſtat tortura, & tota vnius circumactu hebdomadis abſoluitur. At verò damnatorum tormenta non vno anno, nec ſæculo vno alteróue concluduntur: Deus hoc ſemper punit, neque vnquam ſatis punit, etſi totâ puniat Æternitate.

§. I.

Non rem tantùm, ſed & ſpem omnem Æternitas præſcindit.

SPes in hac vitâ ſic habet, vt ſæpe ſola hominem, in miſerijs ſoletur, ad ſubleuandam enim hominum laſsitudinem, ſpe nihil eſt efficacius, & diuina lenitas plerunque aliquam in aduerſis ſpem ſalutis reliquam facit. ægroto dum anima eſt, ſpes eſt. poſt hanc vitam, hoc vltimum rerum aduerſarum ſolatium, damnatis penitus ademptum eſt: ſpe ſublatâ, ſola remanet æterna deſperatio. Vidit & audiuit Daniel Propheta, clamantem Angelum: a *Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & diſpergite fructus eius. Veruntamen germen radicum eius in terrâ ſinite.* florem, inquit Ambroſius, & folia decutit, radicem ſeruat. deliciæ hîc auferuntur, pœnæ infliguntur; ſpes tamen non adimitur. en, radix ſeruatur: ſpes manet. Apud inferos, radicitus & ſtirpitus euulſa eſt. non relinquet eis germen, neque radicem, clamat Malachias. b Iobus etiam dolens: *Et quaſi auulſæ,* inquit, *arbori abſtulit ſpem meam.* c Spes impiorum peribit. d Ergo, dum poſſumus, ſed ſimul etiam id quod debemus, ſperemus. Ouidius olim monet:

Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo,
Et ſubito caſu, quæ valuere, ruunt.

His ergo fidendum non eſt, nec ſperandum in his. Bernardus viam monſtrat meliorem, his verbis e Dicit fides, parata ſunt magna, inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis: dicit ſpes, mihi illa ſeruantur: nam tertia, charitas: curro ego, ait ad illa. ſpes vera, vti D. Gregorius affirmat, in æternitatem animum erigit, & idcircò nulla mala exteriùs, quæ tolerat, ſentit Spes vera, omnia *modicum* quid, & *momentum* eſſe non neſcit. ſed ô *momentum*, à quo tota pendet ÆTERNITAS! ô hora mortis & extremi agonis dies propriè momentum illud eſt, & illa pretioſa margarita, ob quam prudens mercator

a Dan. c. 4. b Malach. c. 4.
c Cap. 19. d Prou. c. 10. e Serm. 10. in Pſal. 91.

eator omnia vendit, vt illam emat. ſed pauci norunt huius vnionis pretium. D. Hieronymus affirmat, &; pro æternâ ſalute, inquit, omnis admodum homo negligens eſt. ſed vnde neglectus iſte in re ſummi momenti? oculos, miſeri, habemus imbecilles & malos. cominùs ſatis videmus, eminùs vix quidquam. de adultis & ſenibus non loquar: pueri puellæque à cunis recentes, & quibus nondum omnes dentes nati, vitiorum elementa accipiunt, & minimas auaritiæ ſordes ediſcunt: mox acquirendi docentur inſatiabile votum; nôrunt itaque quid lucro, quid crumenæ, quid penori faciat; de mercimonijs loqui poſſunt, & vina iudicare, & veſtium peregrinas formas dictare nôrunt, nimirum

Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem,
Hoc diſcunt omnes ante alpha & beta puellæ;
Inde ferè ſcelerum cauſſa —— a

Inde etiam tanta rerum æternarum aut inſcitia, aut obliuio; iuuenes ſenéſque numi pretium probè intelligunt, cæli & Æternitatis ignorant. Sed pergamus vlterius.

a Iuuenal. ſat. 14.

§. II.

Æternitas mare eſt, triceps hydra eſt, ſed & fons eſt omnis gaudij.

EX te potiſsimùm, mi Chriſtiane, qui concioni ſæpe interes, ſed fortaſſe rarò attentus es, quæritur. ſi tu ad mare ſtes, illúdque minuto cochleari exhaurire inſtituas, in proximum à latere vicino riuulum, qui tamen ipſe etiam mare influat, & ſic omnia quæ mari ademeras, à mari reſorbeantur; dic iam, quamdiu in exhauriendo mari laborabis? quòd ſi dolio haurire liceat, & in flumen aliorſum deriuatum effundere, quot annis vel hac ratione hauriendum tibi eſſet, dum in alium alueum mare transfunderes? intereà temporis in flammis ſedere, infandum eſſet tormentum, damnatis tamen gratiſsimum pactum, & moram dicerent non longam, modò demum ſic finiendam, vt euadere liceret Æternitatem.

Finxerunt priſci tricipitem neſcio quam hydram, cui reſecto vno capite, mox aliud atque aliud ſubnaſceretur hydra hæc verè apud inferos eſt, ſi eſt vſpiam, illic enim æternitas triceps, quæ ad pœnam damni, pœnam ſenſus, & vermem conſcientiæ nunquam moriturum, velut trigemina capita præfert. heu miſeros nos &

rerum maximarum improuidos, qui viam habemus tam breuem quàm periculosam, in eâ tamen adeò hilares sumus & petulanter læti, perinde atque si per paradisum & amœnissima tempe deambulemus, securi ab hostibus, iam iam in patriâ tutò locandi. nescire tamen sine culpâ non possumus, peruenturos nos demum ad geminas portas duplicis Æternitatis, quarum illa beatorum, hæc damnatorum est; per harum alterutram ingrediendum, prout nimirum in viâ nos gesserimus,

Laurentius Iustinianus hanc hilarem viatorũ insaniam miratus: *ô mortalium,* inquit, *lugenda conditio. quæ cùm sit exul à patriâ, exultat in viâ!* differamus ergo tantisper vanissima gaudia, dum patriam contingamus, & hoc vnum agamus, vt per illam admittamur portam, quæ principium est æternæ beatitatis. Creauit nos quidem Deus ad delicias potiùs quàm ad labores, verùm hîc neque locus neque tempus est deliciarum, sed laborum. Æternitatem Deus delicijs assignauit, huius verò vitæ spatium ad delicias illas promerendas concessit. Et quò, inquis, obsequio eas promerebor? Oraculum nôsti? Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. a Cogita tecum: Egóne violentus ille? nimirum in plumis, in poculis, in tripudijs, in delicijs. Ah! certandum est generosè, currendum strenuè, dum viuimus, & vigemus, vt in vltimo vitæ articulo, in ipso Æternitatis horizonte, qui nos in perpetuum ab hac vitâ disterminabit, & in aliam, quæ totius Æternitatis est, transcribet, de vitâ transactâ gaudere, de futurâ optimè sperare possimus. Laboremus, ergo, laboremus, & vim nobis inferamus. sic latentem in tempore sempiternam quietem, & æternam sub paucis diebus occultatam gloriam assequemur.

Verum solidúmque gaudium non in vanis his delectatiunculis, sed in æternis voluptatibus quærendum est. Ascendit hedera super caput Ionæ vt esset vmbra super caput eius. *Et lætatus est Ionas super hedera, lætitia magna. b* Et quid demum est omnis huius Mundi seu voluptas, seu vanitas? an non virens hedera, quæ textili siluâ per parietem inserpit, lætámque supra caput vmbram explicat: Lætantur opulenti lætitiâ magnâ, sub vmbrâ suæ hederæ, suarum opum: lætantur gulosi & ebriosi sub vmbrâ suarum mensarum: voluptuosi sub vmbrâ deliciarum suarum, at extrema lætitiæ, luctus occupat. Parauit Deus vermem & percussit hederam, & exaruit. vbi nunc, mi Iona, tua est hedera, & vbi lætitia tua? exaruit & illa, & ista, ita prorsus hederæ nostræ exarescunt, simúlque cum illis

a Matth. 11. b Ion. 4.

omne illud vmbratile gaudium. gaudium enim hypocritæ ad instar puncti est; a æternorum bonorum gaudium est æternum.

a Iob. 20.

§. III.

Æternitatis gustus quanti sit, illustri exemplo declaratur.

VIdit hoc, & maturè, Theodorus, a annis adolescens, sed certè iudicio senex. Christianis ortus parentibus. Hic, die toti Ægypto festâ, cùm in amplissimâ parentum domo risus, cachinni, tripudia personarent, cùm geniales mensæ ad epulas inuitarent, ipse clauso sed casto ingemiscens vulnere, secum ipse sic expostulare cœpit: Infelix Theodore! & quod inde tibi lucrum, si mundum lucreris vniuersum? multa habes, & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias: & quamdiu hæc omnia? equidem placeret & saperet hæc viuendi ratio, modò diu placere posset & sapere. ecquid autem? delicias has retineam, perdam æternas? dic Theodore, num hoc Christianæ legis est, in terrâ sibi cælum effingere, & per delicias ad delicias transire velle? aut ego me valdè fallo, aut Christus per spinas eundum dixit. Abrumpe, & breuibus gaudijs præfer æterna. Dixit, & madentibus oculis in penetralem domum se recipiens, ibique solo se absternens, sic precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus est gemitus. quid à te petam, aut quo modo, vix ipse satis scio. hoc vnum, ô mi Deus, vnicè deprecor, ne me mori sinas, æternâ morte. Domine, tu scis, quia amo te, & cupio esse apud te, & laudare te æternùm: Domine miserere. Dum hæc orat, interuenit mater, & rubicundulos madidósque oculos, curiosa obseruatrix statim animaduertit, &: vnde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua solitudo hoc die? iam mensa te vocat; tu vnus desideraris. cui Theodorus: quæso te mater, inquit, meam à mensâ absentiam honesto purga nomine: nauseanti stomacho cibum vel potum obtrudere, nec ipsa tu suaseris. Ita clementi dolo matrem à se remouit, ipse solus cum solo Deo penitiùs in æternitatis adyta est ingressus, cœpítque vitæ suæ statum omnem attentâ cogitatione rimari; &, Quis (inquit ipse secum) hactenus fui, aut potiùs, quis deinceps esse volo, si quidem Æternitatis regno nolim excidere? varia ad cælum via est, alius hac it, alius aliâ. modò perueniatur, quid refert, quâ? quando tamen non omnes viæ similes, & nos quoque dissimiles, deligenda cuique ea est, quam sibi nouit commodam. Alia breuior, alia longior ac periculosior.

a Vita S. Pachomij c. 29.

Si

Si timeam in longâ ac periculosâ, ſupereſt breuis ac ſecura, quam ſi eligam, ſine dubio mecum gaudebunt Angeli. At mei triſtabuntur? initio quidem, poſteà verò forſan & ipſi gaudebunt. Age Theodore, modò non in longum differ, & noli nimis cedere. Spero ſanè me fore fortem, vbi fortes aduerſarios inuenero. quid ſi habiturus ſim molles, blandientes, illacrimantes? hîc plus mihi metuo: Sed, obfirma animum, & quem à naturâ flexilem habes, à Chriſto infractum impetra. At, quid ſi mater vbera oſtendat? ſcis, quid S. Hieronymus dicat? ad vexillum crucis euola, virtus eſt in hac re eſſe crudelem. Aliam habes & maiorem matrem, quæ ſua pariter oſtendit, & eſt illa patrona tua beatiſsima Virgo, quæ tibi deinceps inſtar mille matrum erit, ſi tu fueris eius filius. At res ardua eſt, hæc vitæ mutatio, præſertim in ipſo æui flore. Eſt ardua, fateor. Sed experientia loquitur: plerique hoc ipſo malè Deo ſeruiunt, quòd ſerò ſeruiant. rectiſsimè omnium illi, qui ab adoleſcentiâ Domini iugum portare deuicerunt. At, delicatè hactenus nutritus ſum, nunc aſperam vitam ingrediar? ferre potero? Spero. ſed quam diu? in annum vnum alterúmue? hoc ſatis non erit, vltrà tendendum eſt, & ad finem vitæ. Perpende itaque, & aut non incipe, aut fini. Puto me in his ſuperandis ſolum non fore ſed cum ſocio Deo. Verum id quidem eſt, at contra aſſueta tendere difficillimum eſt hactenus vitam duxi nobilem & liberam, nunc humilem & ſeruilem ducam? quamdiu ducam? non licet breuem hîc comœdiam cogitare, vt vnum aut alterum diem, hanc perſonam ſuſtineam; hîc vltimus actus agitur, cùm agitur anima. Longa erit theatri huius moleſtia, & ad ſericum aut purpuram redire, non conceſſum, niſi vbi indueris immortalitatem & veſtem gloriæ. ô Theodore, quid facies in hac tam diuturnâ ſcenâ? Ad alios actores attendam; inter ceteros video Chriſtum Dei filium, ignobilem, humilem ac ſimplicem quæuis ſeruilia pati & agere. quid mihi faciendum, nunquid illo ſum melior? At reuera durum eſt in has ſeſe anguſtias redigere, & quendam quaſi carcerem ingredi: Vide, voluntas tua in poſterum erit alterius, & facies quod volet alter. Hîc quoque quem ſequar Chriſtum habeo, qui non venit ſuam facere voluntatē, ſed patris qui in cælis eſt. Nec mihi difficile fuerit; alienum ſequi ductum, ſi ducentem intuear. quis eſt, qui iubet? homo vocem profert, Deus imperat, cui ſi obedientiam non promitterem, deberem. At profectò nimis alta hæc philoſophia eſt, à locuplete in pauperem tranſire vitam: quid facies? mendicandum

dicandum tibi erit, qui mendicantibus dare poteras. delicias quas non habebis, noli quærere.

Quid tamdiu mecum ipse litigo? quid fluctuo in hoc spei & timoris Euripo? exemplum domini mei non ante me cerno? non in oculis est Christus cruci suffixus, illusus, infanda passus? Ille, cælestibus relictis thesauris, in hanc inopem venit terram. quid habuit? ortus & occasus eius ostendunt; in illo non habuit, quò diuerteret, in hoc non habuit quo se tegeret: Nudus obijt. Per vitam qualis? in fugâ, in itinere, in siti, in æstu; quàm agendo indefessus, quàm patiens perferendo! quæ docuit, hæc & fecit. quis tam attentus ad paupertatem, tam promptus ad labores, tam mitis ad contumelias? Istius me ducis pudeat, inter huius me comites censeri erubescam? aut Theodorus non ero, aut ero talis, qualem me esse vult Dominus meus Iesus. paratus sum amore illius & algere, & esurire, & sitire; paratus contemni, vinciri, vri, secari: breuia sunt hæc, nec possunt esse diuturna: sola Æternitatis vel gaudia vel tormenta verè sunt diuturna. ite caduca, flocci vos facio, sola mihi in voto est ÆTERNITAS.

Adeò incaluit hoc cogitationum æstu, vt iam solam arderet Æternitatem in cælo. Itaque decreuit, nummis, parentibus, delicijs, longum & æternum dicere VALE. firmando huic suo decreto non tam præcipitanter egit quàm constanter. non statim is fuit, qui esse cupiebat, sed tandem fuit, hoc est, Pachomij discipulus. Tragœdia hunc prologum non vna est secuta, sed contra morem tragœdiæ, post triste principium læto exitu. Ita Theodorus, ipsis Æternitatem medullis combiberat, vt mundo fieri fabula non recusaret, modò ille non crederet cum mundo, fabulam esse Æternitatem.

Vultis, mei Christiani, à Theodoro, imò à magno Paulò, imò ab ipso Christo audire verbum verum & serium? Sic plerique viuitis, ac si fabula sit omnis Æternitas. Lata porta est & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: certè non intraturi per hanc, si crederent, illic quâ intrârunt, æternùm se permansuros. ita vobis pia fabula est Æternitas. At credimus (dicetis) Æternitatem, speramus, cupimus. Quæso vos, quantilla hæc spes, aut fides, quàm frigida hæc est cupiditas? præsens voluptas, moneta in manu, blandimenta carnis tam ingeniosè fallunt multos, vt in eis omnem Æternitatis amorem suaui obliuione paullatim extinguant. Millies quidem clamatur: *Hæc dicit Dominus, hæc præcipit Deus*: millies hoc auditur, sed & millies negligitur. dicet.

cat Dominus, præcipiat Deus, hæc via nobis placet, *post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus.*[a] Ideò hæc dicit Dominus: *Interrogate gentes, quis audiuit talia horribilia:* an illi sine Deo populi, si hæc ÆTERNITATIS arcana sciissent, eadem sic contempsissent? Bene est, mei mortales; clamaui, & non audistis, vocaui, & renuistis; extendi manus meas, & non aspexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit;[b] cùm tota vos oppresserit ÆTERNITAS. Si vos hoc in statu mors feriat, iam lata est sententia, iam clausa est ianua: abite, æternùm miseri, æternùm damnati.

Euigilate itaque, Christiani, euigilate: ad ianuam stat iudex: momento fiet quod tota doleat Æternitas. Magnus ille Antonius in quadam ad suos concione: Hîc, ait, mei fratres, sunt æqualia rerum pretia, in vendendis rebus & emendis. tu mihi decem das aureos, tantiuis pretij ego tibi do aromata. quinquagenos ego tibi florenos numero, tantidem tu mihi frumentum rependis. alia longè ratio est, in ijs quæ æterna sunt, comparandis. æterna vita, vili prorsus stat pretio. obolus vnicus, cum toto auri millione, iustiùs comparari potest, quàm omnis labor noster, cum cælesti beatitudine. in psalmis lego:[c] dies vitæ nostræ septuaginta anni, si multum, octoginta: quidquid reliquum est, labor & dolor. quocirca si octoginta, aut si centum, vt plurimùm, annis, Deo fideliter & feruenter seruierimus. omnium sæculorum regnum obtinebimus, & non centum duntaxat annis regnabimus; cælum hæreditabimus: non terram. Ergo, filioli, non vos aut tædium fatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. non enim sunt condignæ passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. nemo, cùm mundũ deseruerit, ingentia se reliquisse arbitretur, omnia enim terrarum spatia, ad cælorum infinitatem comparata, breuia sunt & angusta. & licet opes nostras retineamus, lege mortis ab illis diuellemur inuiti. quin ergo virtutem teximus è necessitate, vel breuî amittenda, sponte amittimus vti exigua, maxima recepturi? hæc fusiùs narrat Athanasius.[d]

S. Pachomio vsitatissimum fuit, & perpetuum, vt quotiescunque mentem illicita titillaret cogitatio, eam Æternitatis memoriâ repelleret; recurrenti opponeret æternas pœnas, dolores sine fine vrentes, ignem inextinguibilem, & vermem nunquam omnino morientem.

a Hierem. c. 18. b Prou. c. 1. c Psal. 89. d In S. Antonij vitâ cap. 15.

tem. quare considerationem istam hic ipse D. Pachomius verbis suis firmat: ante omnia, inquit, præ oculis habeamus diem vltimum, & momentis singulis, supplicia timeamus dolorũ ÆTERNORVM.

CONSIDERATIO NONA.

Conclusiones aliquot, dictorum de Æternitate.

I. *Conclusio.*

NOn tantùm non eloqui, sed nec cogitatione satis assequi potest vllus hominum, infinitam ÆTERNITATIS longitudinem. inter hominem verum & sculptum, ignem verum & pictum, maximâ est differentia, & tamen hæc etiam suo sibi modo simillima dicuntur. at inter nostrum & tartareum ignem, inter nostros & tartareos dolores, nulla est, nulla penitus comparatio, nam illorum mensura TEMPVS est, istorum ÆTERNITAS. Christus id in palmite eleganter exprimens: *a Si quis*, inquit, *in me non manserit, mittetur forás sicut palmes. & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent*, ET ARDET. hîc ÆTERNITAS breuissimè, vnico nimirum verbo, & optimè descripta est. omnia alia Christi verba futuri habent discrimen; arescet, colligent, mittent; non ardebit, sed ARDET. iste damnati hominis status erit. ibunt mille anni, ET ARDET. iterum mille anni transibunt, ET ARDET, sicut in principio. iterum atque iterum milleni anni præteribunt, ET ARDET, sicut cœpit. quòd si post aliquot annorum milliones quæratur; homo ille ante tot millia annorum damnatus, quid facit, quid eo fit? responderi aliud non poterit quàm hoc ipsum, ARDET, ardoribus continuis, infandis, æternis: ex æuo in æuum sic erit. In hunc locum pulchrè Augustinus: *b* Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis: si in vite non est, in igne erit. vt ergo in igne non sit, in vite sit.

a Ioan. c. 15. b Tract. 81. in Ioan.

II. *Conclusio.*

SI scirent, qui in peccato mortali sunt, quàm vicini sint ÆTERNITATI, & tormentis æternis, cùm possint vnico Dei nutu (sic loquimur) morti, & ab hac diabolo tradi, totum Hispaniarum regnum, omnes Asiæ thesauros, totum mundum donari sibi nollent eâ lege: vt vel vnicam horam confessionem & pœnitentiam differ-

rent, multò minus vt cum peccato tali, cubitum facesserent. quid enim prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? a omnia si perdas, ô homo, animam seruare memento. Omnia pænè membra amisit, Arialdus Mediolani diaconus, homo patriâ nobilissimus, nam Marchionis frater fuit, sed & vitâ sanctissimus, vt qui constantissimè hæreticis, aliísque flagitiosis hominibus restitit, demum ad necem ductus est: aures ei præsectæ, superiora labra mutilata, præcisæ nares, lingua sub gutture euulsa, oculi effossi, dextra amputata, taceo cetera. hic Diuus in corpore verè perditissimo, seruauit animam, & vitam vt acquireret, vitá perdidit. b Anno à pariente virgine, millesimo sexagesimo sexto.

a Matth. 16. b Syrus presbyt. in eius vitâ. ad Rudolph. abb. Vallis vmbr.

III. *Conclusio.*

PArs magna Christianorum etiam Catholicorum, gehennæ & cæli ÆTERNITATEM esse, non credunt. certè aliter viuerent, si id verè crederent. in hos illud conuenit: *a Filius hominis veniens, putas fidem inueniet in terrâ?* sunt qui videri velint id credere: verbis agunt, factis negant. hi ÆTERNITATEM aut nunquam, aut rarissimè cogitant, & cogitant tantùm, non perpendunt, non inhærent, non examinant, intellectum & voluntatem non concitant, imaginationi nil imprimunt: vix incipiunt, & mox aliò euagantur, & si quid forsan scintillæ bonæ ex hac cogitatione natum est, id omne protinus curis, negocijs, voluptatibus, velut aquâ suffocant. ita plurimi clausis oculis, & obturatis auribus, viam ineunt ÆTERNITATIS ad mortem. quod SS. Patres in Euangelico epulone obseruant, eum tunc primùm leuâsse oculos, cùm esset in tormentis: totâ vitâ oculos habuit clausos, maximè pauperibus, sed & omni pietati: apud inferos primùm aperuit, sed nimis serò. nec est quòd miremur, multos ita cæcos, manibus & pedibus properare in domum æterni luctus. via admodum ampla est, amœna, lata, plana. in viâ hac nemo errat, sed in viæ fine. via pluribus placeret, sed displicet terrétque viæ terminus. ideò prudenter malunt viam aliquamdiu asperam, quæ tamen ducat ad hospitium perpetuò beatum, quàm viam breui amœnitate ridentem, sed quæ ducat ad carcerem, perpetuis lacrimis & cruciatibus destinatum. verè Iob: *b Sicut*, inquit, *consumitur nubes & pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet, nec reuertetur vltrà in domum suam, neque cognoscet eum ampliùs locus eius.*

IV. *Conclusio.*

a Luc. 18. b Iob. c. 7.

IV. Conclusio.

QVisquis subinde seriò in ÆTERNITATIS cogitationem descendit, is non tantùm non licenter & petulanter viuere, sed nec effusè sæpius ridere & cachinnari deprehendetur. quotquot ex mortuis, alterius vitæ rationem inspexerunt, & rediuiui ad nos redierunt, non facilè risisse visi sunt. id singulariter in illo Christi amico, è Bethaniâ Lazaro est obseruatum. potuerunt hi omnes cum Ecclesiaste de se affirmare: a *Risum reputaui errorem & gaudio dixi, quid frustra deciperis?* iure timidum in hoc fatetur se Cyrillus Alexandrinus, &; gehennam, inquit, timeo, quippe interminatam, pestiferum vermem formido, quippe perennem. Vtinam saperent & intelligerent ac nouissima prouiderent! b Quem hæc ÆTERNITATIS cogitatio ad meliora non impellit (dicam breuiter, sed dicam verè) aut is fidem non habet, aut, si fidem habeat, cor certè & sensum non habet. Non absurdè olim vir doctus affirmauit, nuptias esse breuem & lætam cantionem, sed habere longum & mœstum epiphonéma. sic verissimè dicemus: peccati voluptas omnis, breuis & hilaris est cantiuncula, sed longissimum habet & tristissimum epiphonéma, tormentum ÆTERNVM: ô Æternitas, ô Æternitas, Æternitas!

a Eccl. 2. b Deut. 32.

V. Conclusio.

CVm de Æternitate sermo est, nemo nimium dicere, aut rem nimium augere potest. quicquid dicatur, nulla est hìc exaggeratio, nulli nimis extensi numeri, semper minus dicitur, quod de infinito & æterno dicitur. nam hoc habet ÆTERNITAS, integra est quicquid inde demas. demantur tot anni quot sunt stellæ cæli, guttæ maris, arenæ granula, folia arborum, terræ gramina; adhuc tota est: addantur tot, non erit maior. quamdiu Deus erit, tamdiu damnatos puniet. hoc aliquot similitudinum vmbris suprà demonstrauimus; addamus nunc aliam è D. Bonauentura. a Si damnatorum quispiam ita ploraret, vt singulis centenis annis, non nisi vnam lacrimulam funderet: hæc autem guttulæ tot annorum centurijs asseruarentur, vt demum mare aliquod æquarent; eheu, quot annorum milliones erunt reuoluendi, dum vel riuulus, ne dicam Oceanus fiat. & tamen tunc verè dici poterit, ÆTERNITAS primùm incipit. sed fiat hoc iterum, & alius seu fluuius, seu mare, ex his tam raris guttulis colligatur, iterum toto illo tempore ex-

a Bonau. de inf. cap. 49.

acto dicendum erit, nunc incipit ÆTERNITAS. & sic deinceps in *infinitum*. nihil hîc est quod quis addubitet, nam finiti ad infinitum nulla est proportio. At hoc nobis ideò mirabile videtur & incredibile, quia id imaginatio nostra non capit; nequit assequi tam remota; non penetrat hîc, infinitum est, impenetrabile est. & hæc etiam caussa aliqua, quòd intellectus noster ad cogitandam ÆTERNITATEM tam difficulter adducatur, quia erubescit quodammodo, aut indignatur in eo se fatigari, quod penetrare non possit. sed huic malæ verecundiæ cedendum non est. impellendus & cogendus est intellectus, vt saluberrimam hanc cogitationem quotidie suscipiat, & saltem in his talibus similitudinibus perpendendis sese exerceat. nunquam errabit, nunquam nimis multos, nunquam tot annorum milliones cogitabit, quin sint plures atque plures in infinitum. res hæc certa est & extra controuersiam.

Daniel vates quò ÆTERNITATIS incomprehensibilem extensionem meliùs efferret, hoc pronunciauit: a *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas Æternitates.* quod ita enunciauit, ac si dixisset: ad explicandam ÆTERNITATEM verba non suppetunt; non possum plus dicere, etsi plus esset dicendum. in quo tamen, auxesin duplicem verbis addidit Propheta, cùm ÆTERNITATES, dixit, & PERPETVAS. & quidem, si vna est interminabilis, quid erunt duæ, decem, centum, mille, imò perpetuæ? quod si annum, aut annos MAGNOS millies multiplicatos ÆTERNITATI conferamus, ecquam illius partem explicabimus? aiunt octauum cælestem orbem plusquam lentissimè moueri, & licet quotidie primi mobilis raptu circumuoluatur, suo tamen motu non nisi singulis triginta sex millibus annorum, in orbem plenè circumuoluendum, & hoc temporis spatium, *Annum magnum, annum Vertentem & Platonicum* appellant. comparemus hoc totum cum ÆTERNITATE, & ad illam nonnisi momentum, instans, horologij minutum erit. Verè dixit Boëthius: instans seu punctum temporis, & decem millia annorum, sibi similiora sunt, quàm decem millia annorum & ÆTERNITAS. S. Ioannes: b *Filioli*, inquit, *nouissima hora est*. & tamen hoc ante mille sexcentos annos dixit. verissimè ergo, dixit D. Augustinus: c omnis res quæ finem habet, breuis est. ÆTERNITAS in verbo quatuor syllabis constat, in se sine fine est. Ama æternitatem; nullo fine regnabis cum Christo, si finis tibi Christus est.

a Dan. 12. b 1. Epist. c. 2. c In Ps. 145.

VI. *Conclusio.*

CRedibile non est, hominem, præsertim priscâ religione imbutum, tam impotentis & effrænati animi reperiri (modò non viuat vt pecus & studio in præceps eat; nam, impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit) a qui si semel de die, vel horulæ partem, huic ÆTERNITATIS meditationi tribuat, imò si quauis hebdomade vel semel de ÆTERNITATE seriò cogitet, non mutet vitam in longè meliorem, & homo fiat alius, è superbo submissus & modestus, ex iracundo mitis & mansuetus, ex impuro castus & continens, ex ebrioso temperans & sobrius. imò hic talis, verè religiosus fiet, animo certè, si non veste. Sed non raptim, non obiter & perfunctoriè hîc transeundum: trutinanda res est & perpendenda, affigenda est cogitatio, & animo reuoluendum identidem ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM. quod nunquá habebit finem, nunquam, nunquam; quod sæculis innumeris, incomprehensibilibus, infinitis durabit, & non cessabit vnquam durare. hoc, inquam, attentiùs considerandum, & velut cibus ruminandum. cibus etsi pretiosus & salubris, si non teratur dentibus, & digeratur, venenum est non alimentum; omnis generis morbos creat, hæret aliquamdiu in corpore, sed nil boni succi generat. ita prorsus, salubres sunt & sanctæ cogitationes de morte, de iudicio, de cælo, de inferis, longè tamen saluberrima est cogitatio de ÆTERNITATE, quæ meritò dici potest quinta essentia: sed hæc veluti pretiosus cibus, non ingerenda tantùm, sed & digerenda est. homo solus, curis vacuus, attentus, hæc talia inter se conferat. quod nisi fiat, pænè omnis rerum diuinarum lectio, & auditio erit sine fructu, & in ventos dabitur. multi conciones multas audiunt, quædam & ipsi legunt, vix quidquam inde proficiunt, quia nec lecta nec audita expendunt. transeunt omnia, & antequam in opus prodeant, elabuntur. immorandum est nonnihil auditis & lectis. & voluntas ijs erudienda. hoc à beatissimâ virgine Dei matre discimus: *Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* b

a Prou. 18. b Luc. c. 2.

VII. *Conclusio.*

NEmo credit, aut certè nemo intelligit & perpendit, hæc Christi clarissima verba: a *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt*

a Matth. 7.

inueniunt eam! & repetit hoc idem per os D.Lucæ. *a Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* quicunque, ait Augustinus, *b* irridet hanc fidem, vt ideò putet non sibi esse credendum, quia non videt: quando venerit quod non credebat, erubescit, confusus separatur, separatus damnatur.

Refert Hieronymus Platus, *c* non longè post institutam à D. Francisco nouam familiam, Bertoldum eiusdem familiæ virum insignem, eâ dicendi vi atque libertate, contra certum quoddam vitium, pro suggestu diseruisse, vt femina eius sibi conscia, in mortuam conciderit; mox vniuersâ concione in preces procumbente, exanimem reuixisse, & cur in vitam redire sit iussa, & quid in orbe alio viderit, in hunc modum narrâsse. Cùm starem ad tribunal Dei, steterunt vnà mecum sexaginta millia animarum, quæ ex omnibus mundi partibus diuerso mortis genere ad iudicem euocabantur. ex omni hoc numero, tres solùm piacularibus flaminis sunt addictæ, in reliquas omnes, æterni supplicij lata est sententia. Eheu! huic feminæ narranti non crederem, nisi prius credidissem Christo tam seriò affirmanti: *d Spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.* quis verò credat, non sexagenis, sed tot alijs millenis millibus hominum æternum supplicium à Deo decretum esse, nisi hoc persuaderet summa & infinita Dei maiestas, & peccati contra hanc inexplicabilis malitia, & diuinæ scripturæ apertissima testimonia. Iobus trepidat: *e Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Matthæus affirmat: *f Discedite à me maledicti, in ignem æternum.* Ecclesia pronunciat: *g Peccantem me quotidie & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio,* NVLLA, NVLLA, sed nec vlla consolatio, nec aquæ guttula, extremo digito pendula, illuc inferri permittitur. Quòd si & ij, qui in gratiâ Dei viuunt, bonæ mentis & voluntatis homines, satis caperent; quantis tormentis essent die iudicij, per iudicis sententiam liberandi, & quantis gaudijs æternùm permansuris cumulandi, nec horam quidem differrent, quin vana vanis, mortuos mortuis, & suis mundum amatoribus relinquerent, & ipsi eam potissimùm religionem amplecterentur, in quâ Deo maximè placerent, Deúmque plurimùm & amarent & laudarent per omnem vitam, ob illud conferendum sibi æternum, duplex beneficium, in liberatione à gehennâ, in dona-

a Luc. 13. b. Serm. 64. de verbis Dom. c Lib. de bono stat. relig. c. 5. d Matth. c. 7. v. 13. e Iob. c. 10. f Cap. 25. g Offic. mort.

tione paradiſi. Affirmat hoc D. Gregorius: a Mala, inquit, vitæ præſentis tantò duriùs animus ſentit, quantò penſare bonum quod ſequitur, negligit. & quia non vult præmia conſiderare quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe quæ tolerat. at ſi ſemel quiſque ad æterna ſe erigat, atque in his quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, propè nihil eſſe hoc conſpicit, quicquid ad finem currit. Idē: b carmen in nocte, inquit, eſt lætitia in tribulatione. quia etſi preſſuris temporalibus affligimur, ſpe tamen de Æternitate gaudemus.

Eodem prorſus modo ratiocinatus eſt diſertè Auguſtinus: c cùm attenderis, inquit, quid ſis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æſtimabis pro quibus illud accipias. nam vtique fratres pro æternâ requie, labor æternus ſubeundus eſſet. æternam felicitatem accepturus, æternas paſsiones ſuſtinere deberes. ſed ſi æternum ſuſtineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? ita fit vt neceſſariò temporalis ſit tribulatio tua, quâ finitâ venias ad felicitatem infinitam. & appende mille annos contra æternitatem: quid appendis cum infinito quantumcunque finitum? decem millia annorum, decies centena millia, ſi dicendum eſt, & millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non poſſunt. Huc accedit, quia non ſolùm temporalem voluit laborem tuum Deus, ſed etiam breuem: aliquot duntaxat diecularum eſt tota vita hominis. Licet ergo quis per omne vitæ ſpatium, laboribus, ærumnis, doloribus varijs atteratur; carcerem & plagas, famem & ſitim nullo non die toleret, ad diem vſque vltimam; exigui temporis moleſtiam ſubijſſe dicendus eſt: pauci dies ſunt tota vita hominis, & leuis & breuis labor eſt, quo tranſacto, regnum æternum ſuccedet, ſine fine felicitas; veniet æqualitas angelorum, veniet hæreditas Chriſti, veniet cohæres Chriſtus. pro quanto labore quantam mercedem accipimus?

Idem Auguſtinus d alibi: nimis profundæ factæ ſunt cogitationes Dei. vbi eſt cogitatio Dei? ad præſens habenas laxat, ſed poſteà aſtringet. noli gaudere ad piſcem, qui in eſcâ ſuâ exultat, nondum traxit hamum piſcator. nam ille iam habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum, breue eſt: omnia citò tranſeunt. quid eſt longa vita hominis ad Æternitatem Dei? vis eſſe longanimis? vide Æternitatem Dei. nam attendis ad dies tuos paucos, & diebus tuis paucis vis impleri omnia? vt damnentur omnes impij, & coronentur omnes boni. iſtis diebus tuis vis hæc omnia impleri?

a Lib. 10. moral. c. 12.
b Lib. 26. mor. 102. in c. 35. Iob. c In Pſal. 39. d In Pſal. 91.

ri? implet ea Deus in tempore ſuo. æternus eſt, tardat, longanimis eſt: tu autem dicis: ideo ego non ſum longanimis, quia temporalis ſum. ſed in poteſtate habes: iunge cor tuum æternitati Dei, & cum illo æternus eris. Si iam Chriſtianus es, & bene eruditus, dicis; Deus iudicio ſuo reſeruat omnia. Boni laborant, quia flagellantur vt filij, mali exultant, quia damnantur vt alieni. Duos filios habet homo; alterum caſtigat, alterum dimittit. facit vnus malè & non corripitur à patre: alter mox vt ſe mouerit, colaphis cæditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille cæditur? niſi quia huic cæſo hæreditas ſeruatur, ille autem dimiſſus exhæredatus eſt. videt eum non habere ſpem, & dimittit eum, vt faciat quod vult. puer autem qui flagellatur, ſi cor non habuerit, & imprudens fuerit & ſtultus, gratulatur fratri ſuo qui non vapulat, & gemit de ſe, & dicit in corde ſuo: tanta mala facit frater meus, quicquid vult facit, contra præcepta patris mei, & nemo facit illi durum verbum, ego mox vt me mouero, cædor. Stultus eſt, imprudens eſt: attendit quid patitur, & non attendit quid illi ſeruetur.

His ex eodem ſanctiſsimo & doctiſsimo præſule, rectè coniungamus iſta; tanquam hactenus dictorum epitomen. a Qualis miſericordia Dei? non dicit, decies centena millia annorum labora; non dicit, vel mille annis labora: non dicit, quingentos annos labora: cùm viuis, labora, in paucis annis. inde iam requies erit, & finem non habebit. Et paucos annos laboras, & in ipſis laboribus non deeſt conſolatio: non deſunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in ſæcula: gaude in Chriſto, gaude in verbo eius, gaude in lege eius. Verum eſt ergo quod dixit Apoſtolus: Etenim quod ad præſens eſt, temporale eſt, & leue tribulationis noſtræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modum, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce quantum pretium damus, quodammodo vnam ſiliquam, ad accipiendos theſauros ſempiternos: ſiliquam laboris, ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus? noli ibi fidere: triſtis es ad tempus? noli deſperare, non te corrumpat felicitas, & non frangat aduerſitas. promittit Deus vitam æternam, contemne temporalem felicitatem: minatur ignem æternum, contemne dolores temporales.

Concludamus hæc cum eodem diuino ſcriptore: b Ergo amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vitâ æternâ laborare debeamus, cùm videmus homines amatores præſentis vitæ temporalis atque finiendæ, ſic pro illâ laborare, vt quando venerit

a In Pſ. 93. b Serm. 64. de verbis Domini.

nerit metus mortis, quicquid possunt, faciant, non vt auferant, sed vt differant mortem. quantum laborat homo, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quicquid habet, dando, & se redimendo, laborando, cruciatus molestiásque sustinendo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo potest. Videte quàm consumptis laboribus & facultatibus suis, vt aliquantum viuat, potest facere; vt semper viuat, non potest. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendijs, tantâ instantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, vt aliquantulum plus viuatur: quomodo agendum est vt SEMPER viuatur? Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt vt differãt mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies: quàm stulti sunt qui sic viuunt, vt perdant diem æternum.

Cogitate hæc, ô mortales, & antequam æterni sitis, siue in gaudijs, siue in tormentis, ÆTERNITATEM præuidete. omnia transeunt, sola restat, nec transibit ÆTERNITAS.

§. I.

Æternæ mortis supplicium.

CArcerem habuerunt Messenij subterraneum, auræ lucísque ignarum, plenum stygij horroris sed vt locum funestissimum, eleganti velarent titulo, *Thesaurus*, is vocatus est, nullæ huic carceri fores erant, sed reus per funem demissus, immani saxo claudebatur. In hunc *Thesaurum* etiam magnus ille Græciæ Imperator Philopœmen reconditus est, ibique vitam veneno finijt. Et Deus *thesaurum* habet sub terrâ, sed heu qualem? sceleratorum, damnatorum, desperatissimorum hominum.

Actiolinus Patauinorum olim tyrannus (Iouius narrat)[a] multos habuit carceres, sed omni miseriarum & cruciatuum genere adeò infames, vt in ijs mors inter delicias haberetur, nec facilè prius veniret, quàm sępius vocaretur. quotquot eò detrusi, multo ferro onusti, fœtore, fame, squalore, miserabilem in modum, & lentè necabantur: verè sentiebant se mori. hîc nemo non miserrimus censebatur, nisi cui mori contigisset. morte grauius supplicium erat, cùm cogerentur viui inter mortuos habitare. nam cumulabantur illic in aceruos putrescentia cadauera, tantâ narium peste, vt verè diceretur, hîc mortui viuos occidunt.

At horum carcerum teterrimus, cum inferorum ergastulis collatus, paradisus est & amœnum palatium. quæcunque toleres in Actiolini carcere, tolerabilia sunt omnia, quia breuia sunt, quia suum sibi

a Paul. Iou. lib. elog. in Actiolino.

ſibi finem proſpiciunt, quia cum vitâ deſinunt, quia in morte omnia euaneſcunt. At verò ille *Theſaurus* damnatorum, qui Dei carcer eſt, nullum habet à cruciatuum breuitate ſolatium, mortem excludit, exitum neſcit, nullum admittit finem, nullum, nullum, eheu nullum. Veriſsimè Caſsiodorus: Vti mortalium, inquit, nemo intelligit, quid præmium ſit æternum, ita nemo capit, quid tormentum ſit ſine fine duraturum.

Apud Perſas talis fuit carcer, vt in eum facilis quidem ingreſſus, egreſſus perdifficilis, aut nullus concederetur, ideóque Lethe dictus eſt. Ad inferos facilis deſcenſus, ſed ſemel ingreſsis, exitus nullus reperitur; gradum inde nemo vnquam reuocauit. hic Dei carcer, vero nomine LETHE dicitur; ſeu OBLIVIO, ſic enim Deus damnatorum obliuiſcitur, vt eorum ad gratiam recordaturus non ſit, in omnem ÆTERNITATEM. Infernus verè obliuionis terra eſt, idque (quod pius & eruditus ſcriptor obſeruat) *a* duplici de cauſsâ. quia, inquit, qui illic ſunt, non ſunt ampliùs Dei memores in bonum, neque vllam habent priorum memoriam, niſi quæ affligat. omnium enim pomparum, voluptatum, deliciarum, aut obliuio eſt, aut non ſine cruciatu recordatio. Sed & à Deo atque Angelis flammea hæc damnatorum regio obliuioni data eſt, quia qui illic degunt, nunquam inde ſunt educendi. Inter nos & vos, clamat Abraham, chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſsint, neque inde huc tranſmeare. *b* O chaos metuendum! ô tormentorum æternitatem horrendam! Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. *c* talia ſibi ipſis ſtruunt palatia impij: mortuus eſt autem & diues, *& ſepultus eſt in inferno.* ô profundum ſepulchrum! hoc mauſolæo, hic Lazari tortor eſt conditus, cui pro lectulo flamma, ſitis pro nectare, pro dapibus ſulphur, pro tripudijs eſt deſperatio. Carcere dicuntur clauſi ſperare ſalutē; hîc nulla ſalus, ſed nec ſpes ſalutis vlla, ſed deſperatio ÆTERNA.

Concionem non tam longam quàm horrendam dictauit Ezechieli Deus, in hæc verba: *Et dices ſaltui meridiano: audi verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuccendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma ſuccenſionis.* *d* quot nunc cedri, quot impij homines in hac vitâ & virent fortunæ ſucceſſu, & arent virtutum inopiâ. Audite ergo vos, & virentia, & arida ligna, ſuccendetur ignis, & flamma ſuccenſionis non extinguetur. In gehennâ, quò vos properatis, nulli dies feſti

a Franciſc. Titelman. in Pſal. 87. b Luc. c. 16. c Pſal. 48. d Ezech. c. 20.

festi sunt, quibus succensa fornax interquiescat. æternus dolor, æterna mors, æternus luctus, nullis intermiscendus vnquam solatijs, noctes atque dies, insopita, peruigil, inextincta in vos flamma vindicabit; viuetis ad assiduam, perpetuam mortem. Augustino id credite, tam disertè quàm grauiter monenti: a Habebunt, inquit, impij in cruciatibus vitam: sed qui viuunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam, & nemo eis dat interitum, vt nemo auferat cruciatum. Sed vide scripturam loquentem & discernentem, non est dignata talem vitam vocare vitam. In cruciatibus, in tormentis, in ignibus sempiternis, noluit appellare vitam, vt ipsum nomen vitæ laudis sit, non mœroris; vt vbicunque audis vitam, tormenta non cogites. nam in tormentis esse semper, æterna mors est, non aliqua vita. Ipsam vocant scripturæ mortem secundam, post hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus. Etiam mors secunda, mors vocatur, & nemo tamen ibi moritur: satiùs & meliùs dixerim, nemo ibi viuit. In doloribus enim viuere, non est viuere. Ergo illa vita in tormentis, non est vita; & illa vita sola est, quæ beata; nec beata esse potest, nisi fuerit ÆTERNA. hoc ipsum alibi sic consignat: Si anima in pœnis viuit æternis, quibus & ipsi spiritus cruciabuntur immundi; mors illa potiùs æterna dicenda est, quàm vita: nulla quippe maior & peior est mors, quàm vbi non moritur mors.

Simillimum huic testimonium fert Gregorius: b In gehennâ miseris erit mors sine morte, finis sine fine, quia ibi mors viuit, & finis semper incipit. Idem submonens Innocentius. Tunc, inquit, erit mors immortalis. ô mors quàm multò dulcior esses, si vitam adimeres, quàm cùm cogis sic viuere! Sic est: numerus annorum apud inferos, absque numero est, nulli numerabilis. Deus ipse annum eius vltimum, in numerando illo non inueniet. post mille millia millionum annorum numerata, totidem supererunt numeranda; his etiam enumeratis, non solùm vltimus non inuenietur, sed singuli erunt, quasi essent primi. Caino post quinque millia annorum, quos illic vixit, assiduè moriendo, tam adhuc integer restat luctuosorum annorum numerus, ac si hoc primùm die, in flammeũ istud ergastulũ detruderetur. Et post aliquot annorum milliones, ex hoc numero consumptos, non magis decrescet ipse numerus, quàm si hac primùm horâ inciperet ardere. Et quamuis Euangelici illius opulenti heluonis tormenta ad duo millia annorum accedant, tamen ardet adhuc & æternùm ardebit, & nec guttulam, pridem postulatam, æstuanti linguæ impetrabit vnquam.

a Tom. 10. serm. 122. de Verb. Marcâ candidâ. b lib. 9. mor. c. 48.

Hæc audimus, hæc cogitamus, & ridemus? nimirum res leuis est, æternis flammis immori. Hîc quæri posset non immeritò: *Vbi lacrimæ vestræ, ô ridiculi mortales?* tales certè sumus: ob paucos obolos, ob paruam iacturam, lacrimarum grandes guttas fundimus: immensum, irreparabile damnum, hilari cachinno decoquimus. Ad iudicem hominem euocati, trepidamus; ad Dei tribunal, magnis quotidie passibus, vel nolentes imus, & in viâ liberè iocamur: mare nauigaturi, pericula formidamus; ad ipsam totam ÆTERNITATEM, ridibundi currimus.

Votum est B. Bernardi æquissimum: Vtinam, inquit, saperent, vtinam, vtinam. & quorsum hæc nobis, Bernarde, sapientia? Vt æternitatis imago reformetur in nobis: videlicet, vt præsentia moderemur per sapientiam, præterita per intelligentiam dijudicemus, nouissima prouideamus ad cautelam. a.

Diuini Pauli non votum hîc habemus, sed præceptum, nec enim Ephesijs optat, sed imperat: *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. b* circumspectè, diligenter, accuratè negotium salutis curandum est; insipientissimi sunt, qui breue hoc tempus, felici Æternitati comparandæ concessum, non expendunt, sed prodigunt, in vanissimas oblectatiunculas; iocando, ludendo, otiando cælum mercaturi, non fabulis redimendum est tempus, non otio vel poculis, sed crebris precibus, serio labore, constanti industriâ. Augustinus, profanis etiam negotijs, nonnihil temporis suffurandum docens: quando, inquit, aliquis tibi litem infert, perde aliquid, vt Deo vaces, non litibus; id enim quod perdis, pretium est temporis. Sicut enim das numos, & panem emis: sic perde numos, vt emas tibi quietem, & tempus vacandi Deo, hoc enim est tempus redimere.

Ita quarumuis rerum dispendio, bene agendi opportunitas est comparanda, quoniam dies mali sunt. dies vitæ huius plenissimi sunt doloribus, periculis, tentationibus, ærumnis, quæ bene agendi occasionem vel adimunt, vel minuunt, inquit Anselmus. quòd si occasionem istam elabi, & vitam nostram in meris melioris vitæ propositis sinamus effluere, non erit vel momentum ampliùs, quo neglecta reparemus. Vita nostra, inquit Nazianzenus, c quasi mercatus est, cuius dies cùm abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis. Nunc ergo emendum est, dum sunt nundinæ, nunc piè viuendum est, dum vires suppetunt. hoc ipsum Ecclesiastes identidem inculcat: *quodcunque facere potest manus tua, instanter operare. d*

a Ser. de SS. Ap. Petro & Paul. b Eph. c. 5. c In sentent. d Eccl. c. 10.

hoc ipso temporis & occasionis stimulo sæpius nos vrget Apostolus: *Dum tempus habemus, bonũ operemur ad omnes, quia hora est iam nos de somno surgere.* a Tu dormis, inquit Ambrosius, & tempus tuum non dormit, sed ambulat, imò volat, Bene illi, bene illis omnibus, qui hæc non cogitant tantùm, sed & opus monstrant, & ita viuunt, vti vixisse se volent, cùm moriendum erit, faciùntque ea, quæ in æternitate constituti, fecisse se gaudebunt. LEVIS NVNC NEGLECTVS, ÆTERNVM FIT DISPENDIVM. semel cogitatum, dictum, factúmque semel, ÆTERNVM est.

a Gal. c. 6. Rom. c. 13.

§. II.

Æternæ vitæ præmium.

VIta in cælo verè vitalis, & perfecta vita est, quà animalis, quà humana, quà angelica, quà diuina est. Viuit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum: viuit intellectus, cognitione & visione Dei: Viuit ibi voluntas, omníque bono fruitur, idque sine omni amittendi metu. Pari modo viuit ibi appetitus tam concupiscibilis, quem vocant, quàm irascibilis: viuunt sensus omnes, suísque fruuntur delicijs: nullus illic gemitus, nullum lamenti aut luctus indicium vel minimum est. merissimum ibi mel gaudiorum, omni tristitiæ felle eiecto. tacete hîc oculi, nil simile vidistis; tacete aures, nil simile audistis; tace cor, nil huic vitæ cogitâsti simile. Hæc vita delicias omnes, opes, honores & omnium vitarum, sensuum, potentiarum oblectamenta includit. Summo huius vitæ desiderio æstuans Augustinus exclamat: a *Quanta erit illic felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Beati qui habitant in domo tuâ, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis, proficient in laudibus Dei. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, sed nec eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse nisi dignus. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, & qui seipsum, quo melius aut maius nihil poßit esse, promisit. quid est enim aliud, quod per prophetam dixit? Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs, ego ero quacunque ab omnibus honestè desiderantur & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona: sic enim & illud rectè intelligitur, erit Deus omnia in omnibus; ipse finis erit desideriorum nostrorum. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in se bonum videbit, quòd nulli superiori vllus inferior inuidebit, sicut in corpore non vult oculus esse,*

a Lib. 22. de ciuit. Dei cap. 30.

esse, qui est digitus; cùm membrum utrumque contineat totius carnis pacta compago. & subdit: *Ibi vacantes in Sabbato requiei, videbimus, quoniam suauis est Deus, quo pleni erimus, quando ipse erit omnia in omnibus. O ergo chara veritas, vera Æternitas, æterna felicitas, Deus meus!*

Auctor libro de spiritu & animâ, a eandem hanc vitam sic compellat: *Non est in te corruptela, nec defectus, nec senectus, nec ira; sed pax perennis, gloria solennis, lætitia sempiterna, solennitas continua. Verè tantùm gaudium & exultatio, flos & decus iuuentutis, & perfectæ salutis. Non est in te heri nec hesternum, sed est idem hodiernum. Tibi salus, tibi vita, tibi pax est infinita, tibi Deus omnia. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: sicut enim lætantium omnium habitatio est in te. nullus in te timor, tristitia nulla: desiderium omne transit in gaudium; dum præsto est quicquid optatur, & quicquid desideratur abundat. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, ô Deus, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, cùm videbimus te in te, & nos in te, & te in nobis, visione continuâ & felicitate perpetuâ.*

Hæc tamen perpetua felicitas, breuissimo tempore, & labore non adeò magno, à quolibet hominum comparari potest. Ingemiscens Christus in plebem: b Misereor, inquit, super turbam, quia ecce iam triduò sustinent me. Suauissime Iesu, triduum nunc numeras, quo sustinemus te, & cur, Christe bone, non numeras æternitatem dierum, quibus in cælo, perpetuaturus es nobis immortale gaudium? en, quàm facilè sit, breui labore, æternam mereri gloriam: minima Deus obsequia numerat, & in pretio habet: pilos numerat per caput sparsos, & guttas sanguinis pro se fusi non numerabit?

Liceat ergo cum B. Hieronymo proclamare: O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, & habere Dominum debitorem! At durum est, inquis, tam multa quotidie pati, durum est mori, sint licet cetera facilia omnia. Quid, mi Christiane, & inaniter quereris, & pueriliter? an nescis illud? scio me ascendere, vt descendam; virere, vt arescam; adolescere, vt senescam; viuere, vt moriar; mori autem, vt sim beatus æternùm: Spera ergo in Domino, in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum. c

Augustinus adhuc mihi in mente est, qui de verbis Domini: d Conclusit, inquit, Dominus, cùm hæc verba diceret, sic: *Ibunt isti in ambustionem æternam, iusti autem in vitam æternam. hæc est vita æterna quæ nobis promittitur, quia amant homines viuere in hac terrâ, promissa est illis vita: & quia multum timent mori, promissa est illis, æterna vita. quid amas? viuere, hoc habebis. quid times? mori, non patieris. Sed & illi qui*

a Tom. 3. operum S. Augustini c. 60.
b Marc. 8. c Is. 26. d Serm. 64.

qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori & non possunt. non ergo magnum est, diu viuere; aut semper viuere, sed magnum est BEATE VIVERE.

Ergo in cælo viues, non moriturus: illic beatè viues. nam nec mala patieris, nec pati poteris. Ibi quod optabis, posside dis, & possidere desiderabis; pelli possessione non poteris, & hoc te satiabit. Eò certè famem & sitim suam omnem differens Dauid: Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua, *a* noua & mira vox in rege: mensam cibis offertissimam habet, & quasi famelicus saturitatem sperat, ex mensâ non suâ. prorsus esuriebat Dauid alienas dapes, & ardenter sitiebat cæleste nectar. quid enim est omnis regum omnium luxus: inopia merissima, & mendiculorum ollulæ, si cæleste cogitetur epulum. Comedite, dicet rex cæli, & bibite, & inebriamini charissimi. *b* Conuiuium hoc finem non habet; nihil illi triste succedet; quod hodie est, æternum erit. Neque hîc se continet Augustinus, quin iterum exclamet: *c O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternè beata, vbi gaudium sine mærore, requies sine labore: opes sine amissione, sanitas sine languore* (verè nil tale in hac vitâ) *abundantia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi plena scientia in omnibus & per omnia, vbi præsens maiestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo, mens intuentium satiatur; vident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur.*

Et vt scias, mi Christiane, hanc tam excellentem gloriam, has tam sublimes opes, hoc regnum emi posse, audi eundem Augustinum. *d Venale est,* ait Augustinus, *venale est, quod habeo, dicit tibi Deus: eme illud Quid habes venale? Requiem, inquit, venalem habeo; eme illam. dicis ei: quantum valet? pretium eius labor est. quanto labore digna est requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est: sed noli timere; misericors est Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquam peruenires ad æternam quietem Ergo, vt aliquando peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est; non quia non valet tanti, sed vt possideatur quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est vt labore temporali ematur.* Ergo, ad laborem ô Christiani, nos ipsos cum eodem exhortemur. *e*

Ponamus nobis ante oculos talem vitam, cùm promittitur ÆTERNA, *vt remoueamus ab illâ, quidquid hîc molestum patimur: faciliùs enim inuenimus quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Et tamen venale est. eme, si vis. nec multum exæstues de re magnâ, propter pretij magnitudinem. tantum valet, quantum:*

a Psal. 16. b Cant. c. 5. c Manual. c. 7. de gaud. parad.
d In Psal. 93. post med. e De verbis Domini. Serm. 64. c. 2.

quantum habes. noli quærere quid habes, sed qualis sis. Res ista te valet; tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. quid exæstuas? quid turbaris? numquid quæsiturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te, & habebis illam. Sed malus sum, inquies, & forte me non accipit? Dando te illi, bonus eris. Vt huic fidei promissionique te des, hoc est bonum esse. Cùm autem bonus fueris, pretium ipsius res eris, & habebis non quod dixi solùm, salutem, incolumitatem, vitam, & sine fine vitam: non hoc solùm habebis. adhuc alia tollo. Non enim ibi erit lassari & dormire, esurire & sitire, crescere & senescere; quia nec nasci erit, vbi numeri integri manent. Numerus qui est, ipse est, nec opus est vt augeatur, quia non ibi fit vt minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit; quia illud nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. a *Vnde enim ascenderet in cor meum, vt dicerem, quod in cor hominis non ascendit?*

Et quia hîc per Augustini libros, quasi per hortos ad cælestem paradisum deducti sumus, eiusdem disertissimi & sanctissimi doctoris verbis priora consignemus. *Si quotidie,* inquit, b *oporteret omnia nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, vt Christum in gloriâ suâ videre possemus, & sanctis eius sociari, nónne dignum esset pati omne quod triste est, vt tanti boni tantaque gloriæ participes haberemur? Insidientur ergo dæmones, parent suas tentationes, frangant corpus ieiunia, premant carnem vestimenta, labores grauent, vigiliæ exiccent, clamet in me iste, inquietet me ille, frigus incuruet, conscientia murmuret, calor vrat, caput doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, pallescat vultus, infirmer totus. deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Quæ enim erit iustorum gloria? quàm grandis sanctorum lætitia, cùm vnaquaque facies fulgebit vt sol? cùm ordinibus distinctis populum suum Dominus in regno patris sui cœperit recensere, & meritis atque operibus singulorum promissa præmia restituet, pro terrenis cælestia pro temporalibus sempiterna.*

Cogita ergo dies antiquos & ANNOS ÆTERNOS in mente habe: ÆTERNITATEM COGITA, ô mi homo, COGITA, COGITA æternantes pœnas & æternantia gaudia, nec vnquam (securus polliceor) de vllâ re aduersâ conquereris; vox illa tibi nunquam excidet: hoc graue nimis, hoc intolerabile, hoc nimis durũ est: omnia tolerabilia esse dices & facilia, nec vnquam tibi magis placebis, quàm cùm eris afflictissimus.

Refert Ioannes Moschus, c Olympium singularis patientiæ senem, in cœnobio Gerasimi ad Iordanem quascunque molestias patientissimè tulisse, intuitu æternorum. cúmque eum de viâ nescio quis religiosus hospes conuenisset, nec sine admiratione obiecisset:

a 1. Cor. 2. b Manual. c. 15. c Cap. 141.

Et quomodo tandem, mi Olympi, in hac caueâ, in tanto æstu, inter cyniphes & muscarum examina, durare potes? subiecit Olympius, & ; fili, inquit, hæc leuia sunt: ista tolero, vt cruciatus illos intolerabiles, æternos euadam; cyniphes patior, vt vermem effugiam immortalem; hos æstus perferre facile est ei, qui ignem metuit æternum: hæc mea, etsi molesta sint, sunt tamen breuia, & finem habebunt, illa nullum. Veritas te amet, Olympi, & sapientia: tam enim hæc sapienter, quàm verè dixisti. Vtinam essent multi qui hæc tecum cogitarent, multi quoque forent qui hæc tecum tolerarent.

§. III.

Epilogus dictorum omnium.

ZEuxes inter prisci æui pictores laudatissimus, operi suo morosiùs & diutius quàm artifici tam eximio conueniret, immorari dicebatur; cúmque interrogaretur; cur tam exactè quaquauersùm omnia, & tam moroso lentoque penicillo effingeret? Diu, respondit, pingo, *quia æternitati* pingo. Et nos quoque omnes *æternitati pingimus*, quidquid enim operũ facimus, sic ad æternitatem spectat, vt quiuis verè dicere possit: ÆTERNITATI scribo, lego, canto, oro, laboro; quidquid facio, dico, quidquid etiam cogito, ÆTERNITATI cogito. quod si hæc nostrorum laborum omnium est ratio, non ergo volante aut oscitante, sed attentâ pingamus manu, vt perfectè elaborata opera, in ÆTERNITATEM transmittamus. omnia certò eò mittenda sunt, vel ad supplicium, vel ad præmium. Repeto, millies repetenda & inculcanda: semel cogitatum; dictum factúmque semel, ÆTERNVM est.

S. Gregorius: *a* Vigilanti curâ, inquit, per cuncta opera, intentio nobis nostra pensanda est, vt nil temporale, in his quæ agit, appetat, sed totam se in soliditate ÆTERNITATIS figat. In omnibus ergo operibus tuis esto perfectus: ora, stude, patere, certa, labora Æternitati; viue Deo, viue cælo, viue ÆTERNITATI.

Verè D. Bernardus: *b* Non transeunt, inquit, opera nostra vt videntur, sed temporalia quæque, veluti Æternitatis semina iaciuntur: stupebit insipiens, cùm ex hoc modico semine, copiosam viderit exurgere messem, seu bonam seu malam, pro qualitate sementis. hoc qui cogitat, nullum paruum putat esse peccatum, eò quòd futuram messem potiùs æstimet quàm sementem.

O periculosam & miserabilem filiorum Adæ insaniam! ad infi-

a Lib. 11. in Iob. *b* Serm. 15. ad Cler.

nitorum ac æternorum bonorum possessionem conditi sumus; vt quid nos ipsos toto affectu ad fugaces vanissimásque reculas abijcimus? Deus nos cæli hæredes, Æternitatis possessores scripsit, quid tam auidè terram inhiamus, in vanitatum nostrarum inuolucris miserè perituri? Sapiamus, dum licet & *viuamus Æternitati*, magnísque quotidie passibus ad eam tendamus. Via breuis & angusta, terminus est amplissimus.

Sed ô miseros nos, aut fatuos! Æternam obtinere vitam volumus & nolumus viam insistere ad vitam: illic esse cupimus, illuc ire refugimus. Nemo est qui beatus esse nolit. Nemo est, inquit Augustinus, quocunque genere vitæ electo, qui non beatam vitá cupiat. a *Beata ergo vita communis est omnium possessio, sed quà veniatur ad eam, quà tendatur, quo itinere tento perueniatur, in controuersia est: ac per hoc si quæramus beatam vitam in terris, nescio vtrū inuenire possimus; non quia malum est, quod quærimus, sed quia non in loco suo quærimus. Alius dicit: Beati qui militant. negat alius, & dicit: Beati qui agrum colunt. & hoc negat alius, & dicit: Beati qui in foro, populari claritate versantur, causásque defendunt. & hoc alius negat, & dicit: Beati qui iudicant & potestatem habent audiendi & discernendi. negat hoc alius & dicit: Beati qui nauigant multas regiones, discunt multa, colligunt lucra. Videtis, charissimi, in omni illa multitudine generum viuendi, non placere vnum omnibus, & tamen beata vita placet omnibus.*

Beatitudo ergo non hîc expectanda, sed alibi quærenda, nec nisi per bonam mortem inuenienda. Etiam mali bonam mortem appetunt, sed bonam vitam fugiunt. bene mori felicitatis est; bene viuere, laboris: illud sine isto non obtinetur. *Æternitas* à morte pendet, mors à vitâ bonâ vel malâ. elige nunc: perijsse semel, *Æternùm* est perijsse.

Anni sunt non multi, cùm vir alti sanguinis, & perspicacis ingenij, sed religionis nouitiæ, interrogatus, quid de austerâ religiosorum hominum, quid de aliorum licentiore vitâ sentiret: respondit cum istis mallem viuere, cum illis mori mallem. argutè hoc quidem; sed etiam Christianè sic respondere potuisset: Cum ijs viuere volo, quibuscum moriturum me censeo. Sic & Balaami votum non malum fuit: b *Moriatur anima mea morte iustorum* sed prudentius, sibíque vtiliùs dixisset Balaam: *Viuat anima mea vitâ iustorum, vt moriatur morte iustorum.* quisquis enim vitam piorum viuit, mortem quoque piorum obibit: quisquis vitam degit impiorum, eorundem & morte interibit, ídque semel, & semper, & ÆTERNVM.

Lamen-

a Serm. de Mart. qui Massa candida vocantur. c. 2. & 3. b Num. c. 23.

Lamachus Centurio, [a] admissi erroris increpabat militem, qui vt culpam dilueret, deinceps nil tale admissurum se promisit. Cui Centurio: In bello, inquit, bone vir, non licet bis peccare. In morte, eheu, nec vel semel quidem peccare licet. nam hoc tale peccatum, est irreuocabile. semel mortuus es, semper mortuus es: semel malè mortuus es, semper damnatus es. hanc mortem corrigere, hanc damnationem excutere, per omnem Æternitatem non poteris.

Turpem, aiebat Iphicrates, Imperatoris esse hanc vocem: *non putâram.* Turpior est & longè damnosior hæc Christiani: *non putâram*, inter castam & voluptariam vitam tanti interesse; *non putâram*, ab eâ totam pendere Æternitatem; tam citò me moriturum sanè *non putâram.* Eheu quàm somnolenter *Æternitatis* negotium agimus! cùm mortalis hæc vita nostra, nec momentum quidem sui certum habeat: certòque sit certius hinc esse emigrandum, & quidem incertissimâ horâ, cúmque hora illa venerit, non tam vixisse tibi videberis, quàm momento ad mortem euolâsse. Inquilinus es, non possessor: domus locata est tibi, non donata; etsi nolis, migrabis. non habemus hîc manentem ciuitatem. [b]

Quærit Baruch diuinus vates: [c] *Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram? qui argentum thesaurizant & aurum, & non est finis acquisitionis eorum?* nunquid regna sua & gloriam adhuc retinent? Et respondet ipse sibi Propheta: *Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum surrexerunt.* migrârunt, inquit, nam inquilini erant, non possessores; domus eorum alijs locatæ sunt, illis eiectis, & ad inferos ablegatis. Si quæratur, vbi sint cæli principes, qui empyreum illud sublime palatium incolunt, responderi non potest, exterminatos esse, & alios eorum loco surrexisse, sed in regno cælesti permanere, nec ab vllis vnquam successoribus extrudendos.

Coronemus nos rosis [d] aiunt illi solutæ & deploratæ vitæ homines; nimirum rosis sese coronant perituri, quarum & decor & odor die vno euanescit. at gemmis coronantur beati, & lapillis pretiosissimis, quarum venustas non perit. In capite admirandæ illius feminæ [e] corona est non rosarum ex horto, non gemmarum è mari, sed stellarum è cælo. sicut ergo cælestes orbes sunt incorruptibiles, ita qui illos habitant, stabiles & immortales: *Iusti autem in perpetuum viuent.* [f] mundana omnia caduca, cælestia sunt sempiterna,

a Plutarch. in Lacon. hîc

b August. in Psal. 148. c Cap. 3. d Sap. 2. e Apoc. 12. f Sap. 5.

hîc labor nos fatigat non longus, illic quies nos excipit æterna. Et quid quietem ambimus ante finem laboris? adhuc in arenâ, in puluere, in cursu sumus; sudandum, perrumpendum, eluctandum est.

Optimè D. Gregorius: a Si consideramus, inquit, quæ & quanta sunt quæ nobis promittuntur in cælis, vilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia; Angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, incircumscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus, iámque illic cupit assistere, vbi se sperat, sine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit.* Delectet igitur mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. progrediendum est, & in progressu perseuerandum, nec viæ asperitas, sed patriæ beata æternitas consideranda. quod idem sanctus doctor eleganter explicans: b hoc, inquit, speciale specimen electorum esse solet, quòd sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, vt per spei certitudinem nouerint iam se ad alta peruenisse, quatenus cuncta quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent. hoc enim est quod sequenti se animæ dominus per Prophetam dicit: *Sustollam te super altitudines terræ.* nam quasi quædam inferiora terræ sunt: damna, contumeliæ, egestas, abiectio, quæ ipsi quoque amatores sæculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terræ sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum, quæ, quisquis per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna putat. At si semel cor in cælestibus figitur, mox quàm abiecta sint, cernitur, quæ alta videbantur. nam sicut qui in montem conscendit, eò paulisper cetera subiacentia despicit, quà ad altiora gressum ampliùs tendit; ita qui in summis intentioné figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines eleuatur, & quod prius in imis desiderijs positus, super se credidit, pòst ascendendo proficiens, sibi subesse cognoscit.

Huic beati Gregorij ratiocinationi, aureum diui Augustini documentum

a Hom. 37. in Euang. b Lib. 31. moral. c. 34.

eumentum non erit incongruens: a quod aliquando per necessitatem amittendum est, pro æterna remuneratione spontè distribuendum est. Diu vixit Moses, b & sanus vixit, tandem viuere desijt. diutius vixit Mathusalem, sed & is tandem è viuis abijt, & mortuus est. Hoc omnium nostrûm epitaphium: *Et mortuus est.* Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur. c Animus immortalis est & æternus, in æternum viuet, vel ad præmium vel ad supplicium. Hîc aleam iacimus, aleam ÆTERNITATIS irreuocabilem. ô felix æternitas, ô æterna felicitas! quî fit quòd tam rarò, tam modicè, tam obiter de te cogitemus. quî fit quòd tui caussâ non magis laboremus, non magis solliciti simus? ô Deus meus & omnia, aperi oculos nostros, vt cognoscamus quid sit, quàm immensa sit, quàm felix vel misera ÆTERNITAS. Creâsti nos ad te, creâsti nos ad ÆTERNITATEM, quia tu es ÆTERNITAS, tuæ nos ÆTERNITATIS participes facere voluisti, iussisti, sanxisti. da vt momentum hoc temporis piè sanctéque expendamus, vt in eo laboremus ÆTERNITATI, patiamur & certemus ÆTERNITATI; útque idem omnibus inclamemus, & quotquot possumus, animas in æternum perituras, seruemus. Audite Christiani, audite Pagani, audite Reges, & Principes, audi Germania, audiat orbis:

Nulla satis magna securitas, vbi periclitatur ÆTERNITAS.

O longa, ô profunda, ô abyssalis, ô æterna ÆTERNITAS! Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in montibus æternis. per infinitas sæculorum myriadas laudabunt te.

Moses funeri suo iam proximus, faustis Israëlem precationibus Deo commendans, vltimo loco Aseritarum genti sic valedixit: d *Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum, ferrum & æs calceamentum eius: sicut dies iuuentutis tuæ, sic & senectus tua. Non est Deus alius, vt Deus rectißimi: Ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentiâ eius discurrunt nubes, habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna.* ita per cælum Deus, in immensum protendit potentiæ suæ brachia, & sub hisce eius brachijs, omnis hic mundus, omne tempus, omnésque res huius mundi continentur, decurrunt & diriguntur: Ita Deus ab initio, imò ab æternitate prædestinationis suæ, habitaculum fuit omnium proborum, quos & complectitur, protegítque quasi quibusdam æternis, & continuis brachijs. Ascende igitur & ingredere hoc habitaculum tuum, ô anima, quæ hîc cum glebâ & luto luctaris. extende & ascende ad ascensorem cæli, ad Deum tuum qui habitat in altissimis montibus

a Tract. 3. de 12. abus. grad. b Deut. c. 34. c 2. Reg. 14. d Deut. 33.

ÆTERNITATIS. Ibi in tuto locata, in terram despice, & vide quàm modica sint, quæ hîc te sui vel cupiditate alliciunt, vel terrore percellunt. vide quàm exilia sint omnia, quæ hoc terræ puncto continentur. vide quàm præ Deo, præ ÆTERNITATE creata omnia sint vana, sint infirma, sint breuia, imò quàm vile & magnum inane, quàm imò *grande nihilum* sint OMNIA. vnum ergo summum & immensum bonum ambi, cetera parui æstima: Deo nitere, in Deo dilatare: pedibus tere quicquid sub sole, sub lunâ, vel blandum allicit, vel terribile minatur, æterna cogita, illúdque beati Hieronymi apud animum tuum assiduè reuolue: nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Cacodæmon olim Camelum obsidens, ad diuinum illum Hilarionem adductus, *a* terribilem in modum cœpit furere, quasi virum sanctum iamiam deuoraturus. Cui Hilarion: non me terres, inquit, diabole, tantâ mole corporis, in vulpeculâ & in camelo, idem & vnus mihi es. mox ferociens hic camelus, coram eo corruit, & in ridiculam mansuetudinem abijt omnis prior truculentia. Talia sunt omnia blandimenta, omnia tentamenta Mundi, & terriculamenta omnia. quid speras? quid times? quid amas? Ascensor cæli auxiliator tuus: ipse brachijs suis sempiternis te complectitur; ijsdem & hostes tuos qui te vel alliciunt vel territant, sic arctè stringit, vt omnes vno nutu, velut musculas possit elidere. Ergo libidinis aut gulæ voluptas te sollicitat? modica est, despice, æternam voluptatem cogita. terrent te minæ, premunt ærumnæ, contemptus affligit, infestat morbus, fatigat occulta paupertas? modica sunt hæc omnia, & quò acerbiùs in te sæuiunt, hoc & breuiùs: despice hæc, & cælum suspice, æternitatem cogita. *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. b* si vel cælum ruat, impauidum illum ferient ruinæ. Ergo nunquam tristis iustus: ergo nulla illum incursat tribulatio? nequaquam: multæ tribulationes iustorum, *c* sed illi mala eiusmodi omnia, pro ludicris habent; solum illud verè malum existimant, quod æternum est, quod à Deo separat, vti separat peccatum, & peccati stipendium *æterna mors. Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur* (ait doctor Gentium) *d* ea demum verè magna sunt, seu bona, seu mala.

At nos qui tam rarò contemplamur quæ non videmus, quàm adulti aut quàm senes pueri sumus? ob excussam manibus glaciem ploramus, quam retinere non possumus: circa vmbras attoniti stamus,

a S. Hieron. in vitâ Hilarion. c. 18.

b Prou. c. 12. c Psal. 33. d 2. Cor. 4.

ſtamus, & in ſomnijs altùm ſapimus; tabeſcimus in ijs, quæ non tantùm tranſibunt paullò poſt, ſed & iam tranſeunt. non præteribit figura huius mundi, ſed iam præterit; in ipſo eſt tranſitu: & ſicut bona iſta omnia, quibus hîc afficimur, inſtabilia ſunt, ſic mala omnia, quibus premimur, non diuturna. ſola illa quæ non videntur, perennem habent ſtatum, finem ignorant, terminum non admittunt, mutationem neſciunt, ſtabilia, immota, æterna ſunt. Repeto, millies, & vſque millies repetendum Hieronymi monitum: Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.

Symphorianus, a Chriſtianus adoleſcens, non ſimplici flagrorum laniena defunctus, cùm iam ad vltimum ſupplicium Auguſtoduni duceretur, occurrit in viâ mater, ſed ſaluis capillis, ſed tecto pectore, nec muliebriter eiulans, verùm prout heroidem decebat Chriſtianam: Nate, exclamat, mi nate, memento æternæ vitæ, cælum ſuſpice, & ibi regnantem intuere: non eripitur tibi vita, ſed mutatur meliore. Maternâ hac voce animatus iuuenis, ferro iugulum conſtanter præbuit.

Et nos, ô mei Chriſtiani, iam *ducimur*, ad mortem, ſupplicium ſupremum, omnes iam imus, ſed paſſu lentiore; cuncti nobis cœlites acclamant: *Mementote æternæ vitæ, cælum ſuſpicite; & hic regnantem intuemini.* hîc te Symphorianum gere, quiſquis Chriſtianus es; teipſum labori & luctæ ne ſubtrahe, & vel ferrum, ſi opus, pro Chriſto tuo fortiter excipe. hîc aude, hîc animum oſtende, & cùm tentaris, cùm doles, triſtaris, angeris; cùm contemneris, rideris, infamaris; cùm ſpoliaris, variéque ſupra Iobum cruciaris, Symphorianum & mille Chriſtianos alios imitare, & conſtanti pectore, vel millies liberam hanc vocem erumpe: quicquid hoc eſt, MODICVM eſt; BREVE eſt; valete mihi OMNIA, tu ſola iam mihi ſalue ÆTERNITAS.

a Sur. 22. Auguſti.

Finis libri;

ÆTERNITATIS nullus.

ZODIACVS CHRISTIANUS

seu

Signa XII. Diuinæ

PRÆDESTINATIONIS;

TOTIDEM

Symbolis explicata.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

AC

Domino, Domino

IOANNI

COMITI IN HOHENZOLLERN, SIGMARING ET WÖRINGEN;
Domino in Haigerloch, & Wehrstain:

SACRI ROM. IMPERII

Camerario hæreditario; Cæs. Maiest. & Sermo Bauariæ Duci ac Electori à Consilijs secretis

EIVSDEM

Supremo, & Præfecto Aulæ, & Camerario.

EDITIONEM priorem Zodiaci Christiani, Illme Princeps, nomini tuo sacraui: hanc tertiam eidem consecro, idque lubens meritò. Gracilis est hic libellus, & formâ quàm antè contractior, tamen auctior & emendatior. De humanissimâ tuâ beneuolentiâ nil licet ambigere, quin ea, hoc etiam quantumcunque tenue obsequij genus, prono affectu prosecutura sit. Seneca ad Liberalem Æbucium: Neminem vnquam vidi, ait, tam benignum, etiam leuissimorum officiorum æstimatorem. a Idem ego de te, Illme Princeps, iure affirmem. Nimirum ea maximorum virorum indoles est, vt donantis tenuitatem, humanitatis suæ opulentiâ non grauatè locupletent, neque enim nesciunt mores pauperum, qui cùm nequeunt offerre thura, lac ferunt, aut idem etiam sæpius donant: istud ego hîc facio. Reuertor igitur ad Illmam Celsitudinem tuam, & hoc prædestinationis arcanum, coram Sermo Electore Maximiliano, & Sermâ Coniuge Elisabethâ explicatum, denuò in tuas manus trado, tuis priùs auribus acceptum. Atque hac ratione Zodiacum illustrissimi Nominis tui tutelâ defensum, in publicum reduco. Monachii, die Bmæ Virginis ab Angelo salutatæ. Anno MDCXXV.

Ill. Celsit. Tuæ

obsequentissimus cliens

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

a Sen. l. 5. de benefi. c. 1.

LECTORI S.

HABES, *pie Lector*, XII. *Signa diuinæ* Prædestinationis, *è SS. litteris & SS. Patribus, subsecino studio collecta, & memoriæ iuuandæ, totidem symbolis assignata. Permisi quidem antehac, rogantibus amicis, Zodiacum edi de his ipsis* Prædestinationis *signis: sed extemporalem illam & tumultuariam scriptiunculam, nunc abolitam cupio & expunctã. Per te id liceat, mi Lector, obsecro: & abiecto priore illo Zodiaco, hunc non tantùm correctiorem, sed & altero tanto auctiorem substitue. Et hoc tibi speculum sume quotidie inspiciendum. Tuum hîc erit considerare, quot in te* Prædestinationis *signa deprehendas: an omnia, an nullum; vnum, an pauca. Ex quo proinde facilis erit coniectura, cui libro,* Vitæ *an* Mortis, *tuum nomen sit inscriptum. Supremo Mundi die, hi libri etiamnum clausi, aperientur. Et qui non fuerit inuentus in libro* Vitæ *scriptus, mittetur in stagnum ignis.* [a] *Hi verò* quorum nomina scripta sunt in cælis, [b] *immensùm gaudebunt* & æternum.

a Apoc. 20. b Luc. 19.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

ZODIACVM CHRISTIANVM LOCVPLETATVM, quem P. Hieremias Drexelius, Societatis nostræ Presbyter, de duodecim Prędestinationis signis conscripsit, aliquot eiusdem Societatis Theologis censum probatúmque; Ego CHRISTOPHORVS GRENZING Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, factâ mihi potestate ab admodum R.P.N. Generali, MVTIO VITELLESCO, in lucem dari permitto: fidémque meâ manu facio, & more Societatis consigno. Monachij III. Idus Septembres. Año MDCXXI.

Christophorus Grenzing.

I.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM PRIMVM.

CEreus ardens, quo deſignatur *Lux interna*, quæ beneficia Dei, vanitatem mundi, vitæ breuitatem, peccatorum cœnum, voluptatum omnium vaneſcentes vmbras ſic oſtendit, vt qui hæc videre incipit, cælum iam ſuſpiret & exclamet cum regio vate: ſitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei? a Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona? ſignatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui, ô Deus, & in hoc vultûs tui lumine ambulabimus. b

a Pſal. 41. b Pſal. 4. & 88.

§. I.

Habemus magiſtrum intra nos, lumen rationis, quod liberaliſſimus Deus, à ſuomet vultu deriuatum, in meliore hominis parte collocauit. Hoc lumen non tantùm à beſtijs nos ſecernit, ſed Deo iubet eſſe ſimiles. Hoc lumen menti humanæ impreſſum, indelebilis

bilis est concio, quâ identidem monemur; *faciendum alteri non esse, quod nobis ab alijs fieri nolimus.* ab altero enim ſperandum, quod alteri fecerimus; quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis. a proinde nec vi nec dolo, neque bona, neque pudicitiam aliorum temerendam. Hoc lumen & creata omnia, & ipſum nobis (ſub velo tamen) monſtrat creatorem Deum habentem omnia, perfectum, beatiſsimum, æternum, ipſum ſibi cunctíſque ſufficientem, principium & medium & terminum, qui lucem habitat inacceſſam, qui operibus & muneribus tam amabilis, quàm potens, cuius idem ſit & VELLE & FACERE; qui totus miſericordia ſit & bonitas; idem tamen ſanctus, ſeuerus, incorruptus, inadulabilis iudex, idem totus iuſtitia; qui formâ & magnitudine nobis ſit inenarrabilis, cui nihil ſimile nec videamus, ſed nec ſuſpicari aut conijcere poſsimus viſuros, præ quo venuſta omnia & pulchra, meriſsimæ ſint tenebræ & vilis vmbra: quæ quidem amabiliſsima & ſumma pulchritudo, nihil ſibi gratius habeat quàm *amari*. Hoc idem lumen, noſtri nobis conditoris oſtendit opera, alternum diei noctíſque imperium, oculeam ſtellatámque cæli maieſtatem, longiſsima ſolis lunæque itinera, florulentum terræ gremium, ſpatioſiſsimos fluminum errores. tremendum maris dominium, animalium nationes, prouentus fructuum, quæ omnia non manibus nec labore vllo fecerit Deus, ſed quia voluerit hæc fieri, facta ſint omnia.

Hoc quoque rationis & fidei lumen ſupremam hominis felicitatem in eo ſitam commonſtrat, ſi ſuo ſe opifici quàm maximè aſsimilet homo, gratum namque ſemper eſſe omne quod eſt ſimile: certè enim imagini nil fieri poſſe melius, quàm ſi exemplari ſuo ſit quàm ſimillima, & hoc demum etiam futurum, ſed alijs in terris, in orbe alio, in regione viuorum. nondum apparuit, inquit Ioannes, quid erimus; ſcimus, quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. b Ex affulgente hoc lumine, è cogitatione tali, ingens exiſtit in voluntate lætitia, ſpes ſeſe in altum attollit, magnus in Deum caléſque affectus conſurgit. quid enim dulcius, quàm ſeipſum viuam infinitæ pulchritudinis imaginem circumſpicere; ſcire, ſuo ſe exemplari eſſe chariſsimum? quia verò non omnibus hoc lumen ita liberaliter affulget, beatus Dauid, non eandem etiam omnium eſſe lætitiam expertus, de prærogatiuo hoc munere ſibi plurimum gratulatur, &: Signatum eſt, inquit, ſuper nos lumen vultûs tui Domine: dediſti lætitiam in corde meo. c non in corde omnium, ſed in meo, eorúmque qui à te, ô bonitas, præ-

a Luc.6. b 1.Ioan.3. c Pſal.18.

destinati sunt ad vitam, ideò in hoc lumine vultûs tui ambulabimus & in nomine tuo exultabimus totâ die, læti emersisse nos è tenebris, vt quotidie magis ac magis in sanctissimæ voluntatis tuæ notitiâ erudiamur, & arcaniorem in dies tecum ineamus amicitiam: Beati sumus, ô Israël, quia quæ Domino placent, manifesta sunt nobis. [a] Iobus, cùm ei omnia è terrâ, è cælo aduersarentur, huius tamen luminis iucundè recordatus; [b] splendebat, ait, lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Ergo vos, inquit Ecclesiasticus, [c] qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra: [d] Lux vestra in tenebris orietur, & requiem dabit vobis Dominus semper & implebit splendoribus animas vestras. quòd si deflexeritis à Deo, Ægyptijs vndique tenebris inuoluemini. Nam error & tenebræ peccatoribus concreatæ sunt. [e]

a Baruch. c. 4. b Iob. c. 29. c Eccli. c. 2. d Is. c. 58. e Eccli. c. 11.

§. II.

TAlia, inquit diuinus spiritus, [a] dixerunt in inferno hi, qui peccauerunt. quænam illa? neque enim otiosa videtur aut inutilis curiositas, nosse, quæ apud inferos loquantur damnati. quæ apud exteras nationes, in regum palatijs, in principum curijs agantur, audi audimus; scire, quæ apud inferos fiant, si non ingratum, multò minus erit inutile; præsertim cùm hæc non incerta sit, vti plerumque rerum nouarum narratio. qui ergo damnatorum sermones sunt? *Ergo errauimus à viâ veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis.* [b] *Ergo errauimus.* hæc quidem consequentia est, sed vbi antecedens? *Venite & fruamur bonis, quæ sunt: vino pretioso & vnguento nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.* Ad prata se inuitant; quid amplius facerent boues & vaccæ? En, istud est *antecedens*, quod fecerunt in mundo, *consequentia* primum facta est in inferno. Heu, pessimi dialectici! vbi enim antecedens posuerant, ibi & consequentiam debuissent subiungere: *Venite, fruamur bonis quæ sunt.* mox fuisset concludendum: *Ergo erramus.* nam aut in hac vitâ pœnitendum, aut ardendum in alterâ; pœnitendum hîc est, non sine fine peccandum; cruces iam cogitandæ non delitiæ; certandum hîc est, alibi triumphandum. *Ergo errâstis*: consequentia bona est & vera, sed nimis sera: *& iustitia lumen non luxit nobis.* Et quódnam hoc iustitiæ lumen? Si iustitia est, vti legumlatores volunt, ius suum cuique tribuere, iustitiæ quoque munus erit debitam rebus omnibus

a Sap. c. 5. b Ibid. v. 6.

omnibus æſtimationem non negare, illud ergo animi lumen, quod cuiuis rei congruam aſsignat æſtimationem, iuſtitiæ ſeu intelligentiæ lumen meritò dicetur.

Et hoc eſt, quò ſe caruiſſe damnati queruntur. generoſa vina dignoſcere, corollas capiti, epulas ventri ſeligere, per vireta delitias ſectari, hæc quidem omnia exactè ſciuerunt; ſed hæc eadem delitijs æternis, nequaquam eſſe præferenda, ſuauiter neſcire voluerunt. pudendas & breues oblectatiunculas tanti fecerunt, vt præ illis omnia beatorum gaudia non magni viderentur eſſe pretij. vina ſua, ſuas epulas, Veneres, roſas ſuas tam tenerè amarunt, vt audacter ſpernerent ipſas etiam cæleſtes delitias. adeò chara fuit illis peccandi libertas, vt vilis eſſet omnis *æternitas*. Sed hæc eſt iniquiſsima rerum æſtimatio: contrarium docet intelligentiæ lumen, quod vnam & vnicam ſummi vult æſtimari *æternitatem*, vili pendi cetera omnia. *Ergo errauimus?* Res ipſa loquitur. *Ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis?* Nimis iam certum eſt. Multi ſunt, qui nolunt intelligere vt bene agant: a Voluntariâ ſed blandâ ſemet ignorantiâ decipiunt; omnem viam non bonam ingrediuntur. Ex horum numero & vos fuiſtis: noluiſtis intelligere vt bene ageretis. Ergo clamate iam, & vlulate miſeri; hæc veſtra per totam æternitatem erit cantiuncula: *Ergo errauimus, ergo iuſtitiæ lumen non luxit nobis.* hic inferorum pſalmus eſt, hæc eorum flebilia carmina æternùm ploranda.

a Pſal. 35.

§. III.

Attendite Chriſtiani, & miſſos cælo radios ne excludite: det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, a hoc intelligentiæ lumine immiſſo, facilè cuiuis patet, non pluris faciendos eſſe homines quàm Deum, nec diuitias quàm conſcientiam, nec pluris humanum quàm diuinum fauorem: ſed nec voluptatem quamcunque cælo præferendam, nec fluxa hæc æternis eſſe anteponenda. Et verè non habet (ait Chryſoſtomus) quod ſuper terram amet, qui cæleſtem dulcedinem deguſtauit.

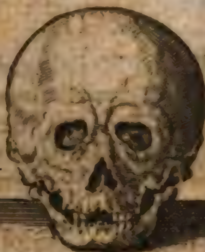
Hoc intelligentiæ lumen bonus Deus Auguſtino liberaliſsimè voluit allucere: Admonitus inquit, redire ad meipſum, intraui in intima mea, & vidi qualicunque oculo animæ meæ, lucem Domini incommutabilem; qui nouit eam, nouit æternitatem. Et inueni me longè eſſe à te in regione diſsimilitudinis. b Ab hoc intelligentiæ ac iuſtitiæ lumine non multum diſcrepat lumen deuotionis,

a Baruch. c. 1. b lib. 7. confeſſ. c. 10.

tionis, de quo D. Bernardus: a Roga, inquit, dari tibi deuotionis lumen, diem serenissimam & sabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles in laboribus vniuersis viuas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, vt quod prius cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cetero cum dulcedine peragas & delectatione. ad idem inuitans nos regius psaltes: Accedite, inquit, ad eum, & illuminamini: gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. b amœnum hoc cordis lumen est, & plena voluptatis flammula, quæ Deum homini maiorem in dies atque maiorem ostendit. Ad hoc lumen in humano pectore accensum, quotidie crescit (res mira) incrementi omnis incapax, immensus Deus.

a Sermon. 3. de circum. Domini. b Psal. 33.

II.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

II

SYMBOLVM SECVNDVM.

CRANIVM seu CALVA, quâ declaratur *animus ad mortem quandocunque illam semper paratus.* Et vos, inquit Christus, similes estote hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptijs,

nuptijs, vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Pulsat Dominus, inquit Gregorius, a cùm per ægritudinis molestiã mortem vicinam esse denuntiat. cui confestim aperimus, si eum cum amore suscipimus. aperire pulsanti iudici non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre illum, quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. qui verò spe & operatione securus est, pulsanti mox aperit, vocari se gaudet, & ob futuri præmij gloriam vel inter lacrymas hilarescit. quin ergo b dissolui cupimus & esse cum Christo, multò id meliùs, quàm si prolongetur noster hic lugubris incolatus. c Non potest malè mori qui benè vixerit, nec benè mori qui vixit malè. d Et quid illud est, quod nobis eripi adeò formidemus? vita quid est? nisi ludibriorum scena & mare miseriarum. quacunque veharis naui, aureâ an argenteâ, gemmeâ seu ligneâ, asilientes fluctus non declinabis, in aduersantes scopulos sæpius impinges, in periculosis vadis crebriùs obhæresces. beatus ille qui mare hoc transijt, beatus qui enauit, & iam in portu est. quòd si quis ad mortem ante seros annos perueniat, non magis conqueri debet, quàm qui citò nauigauit. Quid ergo mortem, laborum finem, præmiorum auspicium metuamus? hoc iudicium à Domino omni carni. prioribus sæculis nemo euasit, sed nec futuris euadet vllus: quotquot antecesserint, omnes sequentur; ad hanc legem nati sumus, & eò imus, quò eunt omnia: mors, omnibus est finis, multis remedium, probis etiam votum; ijs certè qui ad vitam prædestinati sunt: mors omnium dolorum & solutio est & terminus, vltra quem mala eorum non exeunt. insaniæ foret, optimi Domini decreto resistere, ac tributum nolle pendere quod pendunt omnes, libertatémque ambire, quæ nulli conceditur. Altior est Theologia Christianorum, quæ vitam in patientiâ, mortem habere nouit in desiderio. Cygnus, si Solino credimus, e in vitâ gemit & tristatur, in morte lætatur & canit. itidem electi faciunt, dum viuunt, gemunt; cantant in morte, æternùm in cælo lætaturi. ita octogenarius ille olor cecinit, Simeon: Nunc dimittis seruum tuum in pace. f Et cur lamentemur ruente tuguriolo nostro? scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habeamus, domũ non manu factam, sed æternam in cælis. g

a Hom. 13. in Euang. b Phil. 1. c Psal. 119. d Augustin. de doctr. Christ. e Solin. de mirabilib. mundi. f Luc. 2. g 2. Cor. 5.

§. I.

Et quis è rigido strato non surgat promptiùs? ij solùm cunctan-

tur, qui in plumeo calore molliùs foti, difficulter deserunt calentem nidum. ægrè tibi est in hac vitâ? ergo non inuitus, puto, transibis ad meliorem. bene tibi est? ergo maturum omnino est vt mox finias, ne te prosperitas, vti multos, præcipitet serâ quidem, sed graui ruinâ. non ergo timendum est, inquit Tertullianus, quod nos liberat ab omni timendo. longum Deus adimit tormentum homini, cùm vitam ei concedit breuem. ideò generosus martyr Cyprianus, auditâ Valeriani Imperatoris contra se sententiâ: *Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet*, elatis cælo manibus & oculis: DEO GRATIAS, respondit, *qui me à vinculis huius corporis dignatur absoluere.* Miratur Ambrosius, a quosdam, cùm moriendum, extrudi velle potiùs è suo carcere quàm educi. &: quid, inquit, est in mundo & vitâ hac, nisi pugna cum irâ, libidine, gulâ? Eiusdem animi Chrysostomus: b quid, inquit, dicis homo? ad regnum vocaris, ad regnum filij Dei, & oscitabundus es totus, ac desidum more scalpis ac torpes? Si namque singulis diebus vel in mille mortes insiliendum esset, an non omnia ferre oporteret? atqui principatus gratiâ nihil non faceres, cùm verò consors futurus sis regni vnigeniti Dei, non obijcies te vel mille gladijs, non insilies in ignem? at tu luges etiam quòd abiturus hinc es, & præsentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam agens. quidnam hoc est? & mortem etiam horrendum quid esse putas. Horum verè caussa sunt delitiæ & vitæ remissio, alioqui qui vitam viuit acerbam, auolare quoque vellet & ab hac vitâ liberari. ita idem nobis euenit, quod pigrescentibus auium pullis, sempérque in nido hærere cupientibus, sed quantò diutius hæserint, tantò redduntur imbecilliores: Nidus quidam est præsens hæc vita ex festucis & luto compactus. etsi magnificas mihi ostenderis ædes, etiam ipsas regias auro multo & lapidibus pretiosis splendidas; nihil tamen illas ab hirundinum nidis putabo differre. Ingruente namque hieme sponte suâ cadent OMNIA.

Ita fit prorsus, Chrysostome, auree orator: cadunt tandem omnia, & nos cum ipsis plerumque hoc ipso tutiùs quò citiùs. hinc gratulatur sapiens, raptum esse iustum, ne malitia mutaret intellectum eius. hinc & Angelus mori timentem increpans: pati, ait, timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Fidem resurrectionis non habet, qui ad meliora non festinat. Si domus ruinam minetur, nónne prompti ex eo migramus? si nauis inter procellas periclitetur, nunquid animo toti sumus in portu? mundus hic ingentibus

a Lib. de bono mortis. b In c. 1. ad Coloss.

vbique ruinis fatiscit, vbique fluctus & procellæ: quin ergo portum cogitamus, quin migramus ad patrem? vbi nos charorum turba expectat, de suâ salute secura, de nostrâ sollicita. O beati mortui qui in Domino moriuntur, *a* quia in Domini sinu quasi morientes conquiescunt, & sic quiescendo suauiter in mortem obdormiscunt. ita Stephanus *b* inter ipsos saxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, obdormiuit tamen in Domino. ita Lazarum *c* amicum suum Christus obdormijsse dixit. ita & Moses *d* seruus Domini mortuus est iubente Domino. & sicut mater infantulum brachijs suis indormientem deosculatur & sic in lectulo, taciturna molliter reponit, ita sunt qui dicant, scripturæ sensu Mosen ceu dormientem infantem à Deo per osculum & amplexum in sinu Abrahæ quasi in lectulo collocatum. Nimirum, cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. *e* Ter beati sunt hi mortui: amodò iam dicit Spiritus vt requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos, *f* tanquam famuli suum Dominum, filij suum patrem, nobiles suum principem; sequuntur vsque ad tribunal Dei, deducunt & comitantur vsque ad supremam Dei curiam, quò solùm nobiles hi famuli intromittuntur. quisquis ergo ad vitam prædestinatus est, mortem vt optimum naturæ inuentum prædicat, cùm non aliâ viâ illuc se peruenturum sciat, & quia eiusmodi homo nunquam non paratus est mori; sic securus ipse ratiocinatur:

a Apoc. c. 13. b Act. c. 7. c Ioan. c. 11. d Deut. c. 34. e Psal. 126. f Apoc. c. 13.

§. II.

Quid mori trepidem? iter patrum, imò omnium latam tritámque semitam ingredior, quid solus ego mihi nescio, quid aliud malim? libens faciam, quod facerem etiam nolens: scio, quicquid fit à volente, fit leuius, & desinit esse necessitas, cùm accedit voluntas. Sed nec tergiuersandi causam habeo, cùm esse desino, quod inuitus fui, mortalis, ideò corpus hoc accepi vt redderem, & ideò reddam, vt denuò recipiam cum fœnore. hactenus à conspectu Dei mei detentus sum per mortales has moras, quibus illi vitæ meliori præluditur. nam lux ista quam velut extremam multi reformidant, æternæ natalis est: veniet iterum qui me in lucem reponat dies, & ideò æquissimo animo, rediturus exibo. ô quàm lætus amplectar diem, qui meo me domicilio assignet, qui me hinc ereptum, & omnibus laqueis exutum restituat paradiso! In multis me reum

non nescio, sed misericordia tua, ô mi Domine, Oceanus est & immensissimum mare. In hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit mors de hoc vitæ colliculo deijcere. sic vnico meiipsius in sinum misericordiæ iactu, omnes vitæ molestias abrumpam. & vtinam mors nullas in viâ moras nectat: quandocunque veniat, volentem me inueniet, & paratum quiescere. non sic odi quietem, vt respuam malorum ferias. Et cur non potiùs tunc gaudeam, cùm vitam hanc miseriarum innumerabilium officinam licebit claudere, mortis & fortunæ iugum excutere, diem ordiri nullâ nocte finiendum. Felix nuntius cùm me Rex meus vocaturus est, & ex hoc carcere liberaturus: multa sciam solutus quæ vinctus nullo vnquam studio didicissem. Auiculâ, apertâ caueâ non eijcitur, sed euolat, sic ego in apertas illas & cæruleas plagas libens emigrabo, vitæ iam pridem satur. De loco mortis meæ, de tempore nil angor penitus. faciat ille qui me fecit, quicquid vult. *Voluntas* illius vnica mihi vitæ mortísque est regula: nil mali ab eo aut acerbi metuo qui ipsa est bonitas. Et nónne figuli in manu est, vasculum leui rotâ effingere, & idem frangere? Vasculum ego sum à magno illo Figulo: quid querar, si qui me finxit, velit frangere, imò refingere & ex misero reddere beatum? viuere me vult? quamdiu vult, volo. vult me mori? nullas mortis inducias nec ad momentum posco. initium meum & finis ab illo sunt, quicquid ille immiserit, excipiam non libenti tantùm, sed & hilari fronte: mihi viuere Christus est & mori lucrum.[a] Amo te, ô mi amantissime Deus, cupióque ardentiùs amare; hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat: nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo? sequor te, benigne parens, sequor, & eò promptiùs cùm propiùs ad te vocas.

a Philip. c. 1.

§. III.

Ita sentit qui alibi viuere, & cum Christo esse cupit: neque istud noui quid est, nam sicut medicus, inquit Theophylactus, cùm videt ægrum fastidire cibos & pharmaca, prior ea ipse sumit, vt ægrum ad eadem sumenda inducat: ita Christus prior ipse gustauit mortem, vt eam gustare non horreat Christianus. Cur iam, mi Christiane, etsi naturâ timidus sis, & mori te sentias, non priorem illum, quem loquentem audijsti, æmuleris, & intrepido ac fidenti animo tu quoque in has voces erumpas: Calicem salutaris accipiam & nomen Domini inuocabo:[a] calix iste amarior quidem

a Psal. 115.

est, illum tamen bibit ipse meus Seruator & ex cruentâ cruce eundem mihi exhauriendum propinauit. Calix iste fatale mortis poculum est, quod Christus sponte, quod omnes omnino homines perhauriunt ineuitabili necessitate; cur ego hoc sólus recusem? quisquis cœpit viuere, desinere debet, vt denuò incipiat, & quidem illam vitam quam nunquam desinat. quid ergo tibi vis vane timor, quid reuocas damnosa mœstitia? calicem, quem dedit mihi Pater, quem Christus mihi miscuit, & ipse bibit, non vultis vt bibam illum? mortalis ego sim, & mori non didicerim? Cùm apud Alexandrum Macedonem grauiùs decumbentem aliquot malè anxij amici Philippum medicum de veneno porrigendo insimulassent, Rex Philippum cum paratâ potione ad se venientem sic excepit: alterâ manu amicorũ illi litteras porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dúmque medicam potionem ori admoueret, oculos in Philippi vultu defixit, si quas fortè in illo, ob commistum toxicum, conscientiæ notas deprehenderet: cùm egregiam in se medici fidem è facie disceret, intrepidus porrectum poculum perhausit. ita & ego faciam: poculum quod me inquietem & longiorem somnum daret, Iesus meus medicus & Seruator meus mihi temperauit. & porrexit ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo summum in me amorem inscriptum legam, simúlque constans & imperterritus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet salutis, quò plus amaroris. Ita, mi Christiane, mors ipsa cùm venerit, facilè vincitur, si priusquam veniat, semper cogitetur, nunquam timeatur.

IIIum. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SIMBOLVM TERTIVM.

AVREA EVCHARISTIAE HIEROTHECA, quâ exprimitur. *Frequens Sacramentorum, Confeßionis & Communionis vsus.* Olim, erant perseuerantes in doctrinâ Apostolorum, & communicatione fractionis panis. a Obseruatum est autem luculenter, quò magis hic Ecclesiæ primæuæ mos intepuit, eò magis ardor spiritûs, charitatis ignis, sanctitas omnis refrixit. Hîc omnes cacodæmonis astus & conatus mirificè desudant. Hoc agit, hoc laborat impigrè veterator, vt à frequenti Eucharistiæ vsu quàm plurimos retrahat. Et quos ille non ponit obices? quæ non fingit impedimenta? quot obstacula molitur; nunc fidei dubia ingerit, vbi non auditur, fucatam reuerentiam persuadet, aut maiorem in eâ regustum, si rariùs fiat. nunc plurimorum consuetudinem in exemplum trahit, qui etiam boni Christiani sint, licet hîc infrequentes. modò sermones hominum & dentes opponit, modò molem negotiorum. iam inusitatas euagationes animi, angores conscientiæ, iam inimicitias & alter-

a Act. 6. 2.

na inflammat odia. huic aridam reddit mentem, & ab omni cælesti sensu exsuccam, isti præparationem efficit molestam, difficilem, tædio plenam. in alium totos variarum cogitationum exercitus immittit, vt vel sic viam intercludat ad diuinum hoc epulum: sunt, quos nescio quo religionis prætextu decipit, vt saltem differant, quod non censent omittendum. ita mille fucos facit, & tricas tricis nectit malignus impostor; ita de die in diem confessionis & communionis sacramentum differtur, ita mora moræ nectitur, propositum proposito adiungitur, & dies alius post alium constituitur, ita hebdomades eunt & menses & anni, cùm ad Christum non nisi rarissimè, & ferè inuiti ac coacti venimus.

§. I.

Et cœperunt simul omnes excusare. a hic villam emit, hic boues; iste vxorem ducit: nemo vacat, cùm ad Christum veniendum. palliolata hæc est & honesta titulo, sed re non parua insania. Et cur nec ad horulam quidem, curas villæ, boues præsepi, vxorem fornaci relinquimus, & nos ea agimus, quæ salutis nostræ sunt? si ad colendos agros, aut ad vineas pastinandas vocaremur, esset cur dormire mallemus quàm fodere, at iussi discumbere, & vnà cum Christo conuiuari, nec alium cibum quàm Christum ipsum sumere, quòd fugâ tam agresti nos subducamus, hoc demum dementiæ est insignis aut impudentiæ. Deum iratum si fugeremus, Adami nepotes nos fateremur, b sed Deum misericordem & placatum, Deum vocantem & ad paratissimam cælestúmque delitiarum plenissimam mensam suauissimè inuitantem sic auersari, hoc ferarum est non hominum. Sed vt excusationes nostræ suos habeant colores, culpam & torporem nostrum non fœdis aut illicitis prætexímus, non furta aut adulteria caussæ nostræ, sed honestissima quæque obtendimus, quid enim mali, coniugium inire, rem familiarem curare, pecora aut prædia emere? & quid verò in his, mi homo, boni est, si nos hæc auocent à summo bono, ab animi salute? sic curandum est corpus, ne pessum eat animus; sic emenda est villa, ne perdatur cælum. Ad cenam magnam vocamur, tantisper seponenda sunt cetera omnia, dum adsumus vocati: quiescant interim & villa & boues, & vxor, negotia cuncta curæque sileant, dum nos in cenâ hac magnâ, cum Angelorum rege loquimur. at nos eò sæpè impudentiæ progredimur, vt non vereamur dicere:

a Luc.c.14. b Gen.3.

non possum venire. veriùs diceremus: *nolo venire*. ita pergite, mei Christiani, ita vobis Deum conciliabitis. Ah, miserabiles & nemini quàm nobismetipsis damnosiores! Algemus & ignem fugimus, ægri sumus & medicum spernimus, cùm tantò magis medico egeamus, quò minus ægros nos esse sentimus: nimirum cepas & allium ore patulo inhiamus, fastidimus suauissimum Manna. Edixit olim Deus per Mosen, a colligeret Manna populus per singulos dies, solo sabbato feriaretur. & nos nostrum habemus Manna, idque longè præstantiùs; illo frui licet dum viuimus, & vsque dum mors nobis sabbatum indicat. Sed & hîc patrissamus miseri. Adam, ait Gerson, è ligno vitæ edere noluit cùm potuit: iure punitus est; non potuit cùm voluit, sic & nos dum possumus, adeò contumaciter nolumus, vt ad aliorum conuiuatorũ mensas alioqui promptissimi confluamus, solùm ad hanc diuinam Christi mensam, non nisi ægrè & raró pertrahamur. sic in nullo fermè quàm in salutis nostræ negotio somniculosiùs agimus, in ceteris alacres, hîc pigramur. Ad formicas Deus pigritiam nostram ablegans: Vade, inquit, ad formicam ô piger, & disce sapientiam. b illa cùm naturæ ductu præsciat, cibos hieme non posse colligi, æstate quærit, quæsitámque annonam seruat hiemi. hoc & nos studiosiùs deceret facere. Immortalitatis alimoniam proponens Christus: si quis manducauerit, inquit, ex hoc pane, viuet in æternum. Ad æternam hanc vitam prædestinati, quamdiu mortis hiemem non superarunt, vitalem hunc cibum assiduè quærunt. Et hoc ipse voluit qui dedit sanctissimum istud Sacramentum, non tantùm adorandum sed & manducandum, vt cibum cibo identidem repetito vitam tueamur corpori, alioquin ab insito nobis calore consumendi; cibo etiam frequentiùs sumpto animæ seruanda est vita, aliter ab impuro concupiscentiarum æstu pessimè depascendi. Ideò D. Innocentius monet: cauendum esse, ne si nimium huius Sacramenti sumptio differatur, mortis periculum incurratur. idem omnino monens D. Hilarius: timendum est, inquit, ne diu abstractus à Christi corpore, alienus remaneat à salute: qui peccare quieuerit, communicare non desinat. Sed hoc ipsum est quod volumus, hæc nostra sunt impedimenta: communicare potiùs desinimus, quàm peccare cessemus, hanc potiùs mensam vitamus, quàm petulantiam nostram ad sanctos castósque mores nec sic quidem suauissimè duci sustinemus. serpenti olim, Deos nos fore mentienti credidimus, nunc Deo nos in se mutandos affirmanti vix fidem habemus. promittit Christus,

a Exod.c.16. b Prou.c.6.

ſtus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo. a audimus promiſſum, at lentiſsimè credimus. præcipit Chriſtus hoc faciendum in mortis ſuæ memoriam, nec dubium quin eam velit eſſe quàm creberrimam: præceptum nobis videtur æquum, ſed, contra quàm Chriſtus voluit, non crebrò exequendum. Suadent omnes ſancti Patres, hanc menſam frequenter accedere; conſilium illorum non diſplicet, ſed præualet conſuetudo noſtra. Prælucent tot pij homines exempli ſui facem: videmus, non ſequimur.

a Ioan. c. 6.

§. II.

Si quoties Euchariſtiam quis ſumit toties mille numûm aureorum adijceretur auctarium, ſuaſorijs verbis nil opus foret ampliùs, rationes has aureas nemo non caperet; arcenda eſſet multitudo non accerſenda. heu humanam cæcitatem! aurum cernimus, & capimur; latentes Euchariſtiæ theſauros quia non conſideramus, ſpernimus. Arenularum pauxillulum eſt omne aurum, ſi huic gemmæ conferatur; pretium illius nemo ſatis æſtimauerit. Euchariſtia peccata leuiora delet, grauiora cauet, impetus animi vitioſos eneruat, intelligentiam illuſtrat, voluntatem incitat, conſcientiam exhilarat, contra cacodæmonem armat, in aduerſis, ne deficiamus roborat; in proſperis ne cadamus adiuuat, in meliore tramite vt progrediamur confirmat: Euchariſtia dat pignus futuræ gloriæ, & cum eo ſimul, mortis contemptum, cæli deſiderium, affectuum moderationem, vitiorum horrorem, virtutum amorem, ſuiipſius victoriam, in rectè cœptis perſeuerantiam.

Sed animus, inquis, mihi aridus, vanus, frigidus, immundus eſt: non audeo accedere, aut nulla hæc eſt excuſatio aut mala, eóque minus differendus acceſſus, quò magis es talis. immundus es? accede; Euchariſtia fons eſt puritatis. æger es? medicina eſt, & certiſſimum omnium animi morborum antidotum. eſuris? en panem Angelorum. letali torpes gelu? ne differ, hîc ignis eſt. tui te hoſtes exercent? ne diffide, hîc panoplia & armamentarium eſt inſtructiſſimum. triſtis es & mœrore conſumeris? hîc vinum eſt, quod lætificat cor hominis. delitias quæris? nuſquam veriores ſunt, quàm in hoc epulo quod delitias præbet etiam regibus. patriam adſpiras? en viaticum pretioſior tibi datur viatica cena ad cælum tendenti, quàm Eliæ ad montem Horebum eunti, quòd ſi ſanguinis fluxum ſtitit illicò, Chriſti veſtis vel tacta tantùm, quid Chriſti corpus non

 poterit?

poterit? Sed indignus sum, inquis, qui toties pascar tam diuino cibo, nec dignam aduersus illum reuerentiam exhibere possum. Obsecro, Christiani, pigritiam nostram reuerentiæ nomine ne coloremus: melius est ex amore accedere, quàm ex timore abstinere, inquit D. Thomas. [a] D. Ambrosius, verba Domini, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, de Eucharistiâ interpretatus: [b] si quotidianus, inquit, est panis, cur post annum illum sumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. sic viue vt quotidie merearis accipere: qui enim non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Si enim quotiescunque (inquit loco alio [c]) sanguis Christi effunditur, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper illum accipere, vt mihi peccata dimittantur; qui semper pecco, semper debeo accipere medicinam. Gennadius Massiliensis: [d] quotidie, inquit, accipere Eucharistiam, nec laudo nec vitupero; omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit. quæ præcipi posset facilior præparatio, quàm affectum ad flagitia ponere, hoc est, deinceps Deum odisse nolle. certè nimis illiberalis est in suum conditorem, qui hoc pestilenti ad turpitudinem affectu carere non vult, in gratiam sui conditoris. His talibus non immeritò iratus paterfamilias: dico vobis, inquit, quòd nemo virorum illorum gustabit cenam meam. quid ais, Domine? illimet ipsi sunt, qui cenam tuam gustare nolunt, & id tu eis in contumaciæ supplicium statuis? ita prorsus, id quod ipsi volunt, sit ipsis in pœnam, & pessimum eorum velle, sit ipsis in supplicium. Cùm graui fame laboraret Samaria, & Elisæus vilissimam annonam rei frumentariæ propediem futuram promitteret, vnus è regijs satrapis vt vanum hoc vaticinium irridens; [e] si nubes, inquit, prægnantissimæ frumento pluant, nunquid ideò farina tam vilis erit pretij? Cui Elisæus: videbis, inquit, oculis tuis, & inde non comedes. omnia ex ordine sunt facta. Multorum hodiéque pœna hæc est, vident diuini panis abundantiam, sed inde non comedunt. videbis, frigidissime Christiane, sub re diuinâ panem hunc in altum attolli, sed inde non comedes; videbis per plateas ad ægros deferri, sed inde non comedes; videbis plurimos illo in templis refici, sed tu inde non comedes: exclusus es ab hac mensâ, quia teipsum exclusisti.

§. III.

a Par. 3. q. 80. a. 10. ad 3. b Lib. 5. de sacram. c. 4.
c Lib. 4. de sacram. c. 6. d. Lib. de dogmat. Eccles. c. 53.
e Lib. 4. Reg. 7.

§. III.

At verò prædestinati, velut germani Dei filij, hoc pane diu carere, grauissimám patris iram interpretarentur. ita nullam illius fruendi occasionem negligunt, non enim nesciunt quàm benignè prouidentissimus Deus cunctis animantibus suum cuique cibum pararit, aquilis aues, leonibus feras, equo auenam, boni fænum, gramen ouibus, ceto pisces, homini panem è terrâ; si qui hominum velint esse filij, panem è cælo. hunc illi cælestem, hunc filiorum, hunc Angelorum panem, magno desiderio, submissâ reuerentiâ, ardente affectu sumunt creberrimè, malúntque piè impudentes filij quàm malè verecundi hostes videri. Ex horum prædestinatorum numero si quem Christus in magnâ hac cenâ sic alloquatur: Attende quid amore tui pro te fecerim. Spinas in capite meo numerabis, non item dolores alios in corpore. flagella & claui corpus meum sauciarunt, at verò cor meum iniuriæ innumeræ. ipsam pænè mortem pro te passus sum in horto; angores me priùs flagellârunt quàm milites, tuum iam est cogitare, quid hostes fecerint, cùm etiam amicissimi læderent. scis, in quàm duro lectulo pro te mortem obierim. Amor meus (vt disceres, quantus fuisset) acerbissimâ omnium & ignominiosissimâ morte defungi voluit, sed ignominiosior illâ crucis & acerbior reperiri non potuit. En, pro te mortuus sum, & millies pro te mori non recusassem. Tu verò pro me quid patieris? si vis vt meus in te amor sit perpetuus, fac vt sit mutuus, amantem te ama. Ego te amaui ad mortem, ad crucem vsque, & quousque tu me amabis? Quis prædestinatorum illorum non sincerissimis infusus lacrimis respondeat? Etiam ad mortem vsque ô mi amantissime Domine, etiam ad ipsam vsque crucem te amabo, si sic tibi placeat. Et quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te, mi Iesu, ô Iesu mi suauissime: quis ego sum, vt pro te mori sim dignus: & quis tuus hic est amor, vt hæc pati, vt sic mori pro me, sine me, ô vita mea, volueris? Hi tales gemitus, castissima hæc suspiria crebræ communionis epulatoria solent esse colloquia; sic animus Deo suo intimè vnitur.

Et idcircò communionem crebram (modò sinceros ea habeat affectus, etsi non ardentissimos) magnum prædestinationis signum ponimus. Verùm, quidquid vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Christianorum tam graui malæ consuetudinis veterno premitur, vt nullis piorum exemplis, nullis sanctorum monitis excitari queat, & ad frequentiorem sacramentorum vsum permoueri.

O Chri-

O Christiani quæ glacialis rupes, quod letale frigus pectora vestra constringit, vt sic refugiatis amœnissimum hunc solem? non aduertitis, hoc meras esse technas cacodæmonum, qui omnem diuini amoris ignem in nobis cupiunt extinctum, vt hoc animi pessimo frigore obrigescentes, viuamus velut mortui, pereamus in sordibus, nec in illam viuorum regionem perueniamus. At qui perseueranter Christum amat, nil magis quàm sæpe cum Christo esse desiderat, vt verissimè dixerit Cassiodorus: inaudita est dilectio quæ amicum amat, & præsentiam eius non amat.

IV.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

IV.

SYMBOLVM QVARTVM.

ALTARE NVDVM ET DEVELATVM, per quod significatur *Renuntiatio omnium.* proclamat seruator noster; qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.[a] Renuntiare iussit omnibus, suasit relinquere omnia. ita dicat, qui Chri-

a Luc. 14.

stiani

ſtiani ſanguinis eſt: pauperrimus eſſe malo quàm Dei inimicus; malo bonis omnibus quàm diuinâ gratiâ ſpoliari.

Paupertas multos fecit mercatores non aromatum aut panni, ſed cæli. Simile eſt, inquit Chriſtus, regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas; inuentâ autem vnâ pretioſâ margaritâ, abijt & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.[a] mercator iſte non damnum cenſet, ſed maximum quæſtum, omnes opes ſuas amiſiſſe. imò certè non amiſit, ſed vendidit, quia pro illis maximi pretij gemmam recepit. reculas ſuas dedit, & Chriſti chirographum acquiſiuit, quo vno erit olim beatiſsimus: aurum contempſit, & totum ſibi cælum iam habet oppigneratum: prædiola ſua non deſeruit, ſed paratus erat deſerere, & ampliſsimum ſibi regnum comparauit. qui margaritam habet, inquit Chryſoſtomus, nouit ſe diuitem eſſe, etiamſi ignotum illud ſit, cùm paruo in loculo margarita recondatur. Certè negotiandi cauſsâ viuimus, non otiandi. neque vllus tam rerum egenus eſt, qui hanc gemmarum mercaturam nequeat facere, nos enim quærit Deus, non ſine nobis noſtra, inquit Auguſtinus,[b] neque verò etiam vllus tam abundans rerum eſt & diues, cui difficile videri debeat, emendis vnionibus illis parui facere ſua omnia. Mercatus hic non exigit, vt opes amittat, ſed vt paratus ſit, ſi neceſſe, amittere; negotiationis huius ratio non eſt, vt pecuniam omnem eroget, ſed vt ſi opus, malit animæ parcere quàm pecuniæ, & multò promptiùs mendicus eſſe velit quàm Dei inimicus. non enim animam pro pecuniâ, ſed pecuniam pro animâ deponere conuenit, ſeu ſponte largiendo, ſeu patienter amittendo. Et hoc eſſe ſignum prædeſtinationis affirmamus. huc nos non tantùm Chriſtiana fides, ſed & ratio ducit.

a Matth. 13. b Lib. euang. qq. in Matth. q. 15.

§. I.

Stilpon captâ patriâ, ereptis liberis, amiſsâ vxore, cùm ex incendio publico ſolus & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, nunquid omnia perdidiſſet? nihil, aiebat, perdidi; omnia mea ſunt mecum. idem, amiſsis omnibus, auſus eſt dicere Bias: pectore enim illa geſtabat, non humeris, nec oculis videnda, ſed animo æſtimanda. Hoc generoſi pectoris nota ſit in idololatrâ; in Chriſtiano certæ *prædeſtinationis* ſignum eſt ad vitam. Ille Chriſto facit ſtipendia, qui cùm amiſit plurima, dicere tamen audet: omnia mea mecum porto: Deus meus, & omnia.

Sanctiſsimum virum, Franciſcum Aſsiſinatem accepimus, no-

ctes

ctes ipsas quatuor verbulorũ horum commendatione & creberrimâ repetitione, summâ cum animi sui voluptate transegisse. sanctissimum hunc virum liceat imitari, & in omni egestate gloriari: *Deus meus, & omnia.* alij alia quærant, alia desiderent, alijs oblectentur: vnum ego Deum quæro, Deum desidero, Deo me delectabor. *ô Deus meus, & omnia!* opes alijs & honores, voluptates alijs vniuersas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habeo. totos ego alijs mundos concedo; aureos & gemmeos montes non inuideo; exquisitissimas eorum delicias non ambio; mihi Deus meus est omnia. nihil ita bonum, nihil ita pulcrum aut iucundum est, quin summum illud, & primum; ac supremum bonum, & melius, & pulchrius, ac amœnitate incomparabili sit iucundius, *ô Deus meus, & omnia!* quàm me varia sæpe accendunt desideria, quàm diuersis quandoque ignibus ardeo, quàm multis æstuo cupiditatibus? ita vt cum lunatico illo adolescente, *a* modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appeto? heu vana, fluxa, sæpe turpia, & quæ non possunt esse diuturna; sic vt suum Dominum & amatorem vel moriendo præuertant, vel deserant morientem. Deus meus, amor meus, gaudium meum; & mea omnia, quid tandem est quod appetere possim, cuius loco non tu mihi sis, ô Deus, & sis omnia? mihi cibus, mihi potus, mihi quies, mihi gaudium & voluptas, meus mihi maximus honor est Deus, Deus mihi omnia, & plusquam omnia. nam etsi cibis quos inhio, vesci: potu, quem cupio, refici: voluptate quam ardeo, frui liceat: quid tamen istud vesci, quid istud frui est & refici? *Deus meus & omnia.* te frui, à te refici, est perfectissimè recreari, est frui omnibus bonis. At interim premit labor, dolor affligit, curæ distrahunt, opes minuunt, fauor subtrahitur, vita decrescit; homines turbant & exagitant. Nihil horum vereor, proclamat Paulus, nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodo consummem cursum meum. *b* neque enim hæc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum illud bonum opituletur, Deus: *Deus meus, & omnia.* tu mihi ô bone Deus, ô bonitas, in ipsis laboribus es quies, in doloribus voluptas, in curis securitas; in paupertate vera es opulentia; tu mihi ab omni hominum insultu, propugnaculum es tutissimum, tu mihi, quicquid malorum fugiam, es refugium; tu mihi es omnia, quæcunque tandem desiderare possum, vel optare. Omnis copia quæ Deus meus non est, egestas mihi est. quid impuros riuulos sectemur, ipsum fontem habemus eúmque limpidis-

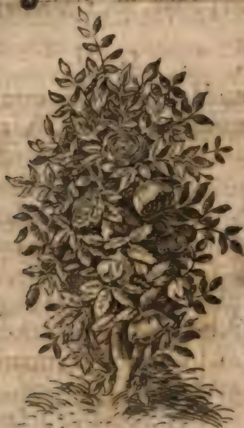
a Matth. 17. b Actor. 20.

pidissimum: Deum habemus, omnia habemus, quæcunque habere concupiscimus. si quem paupertas flagellat, si cui fortuna irascitur, minus quidem is gaudet, sed & dolet minus; suum ab hoc fortuna repetere non potest, nec alienum mors auferre.

§. II.

Huic tamen eo modo pauperi, felicitate non cedit diues ille, qui cùm plurimum bonorum possideat, nihil amat: opes arcâ claudit, non corde, tristitiâ nequaquam extinguendus, etsi perdat vniuersa. nam sine dolore amittitur, quicquid sine amore possidetur: quæ verò ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata, ait D. Gregorius. Bonum quo quis verè bonus est, nemo inuitus accipit, nemo amittit inuitus, bonum enim censendum non est quod eripi potest. I nunc Satan & tabellarium te finge, nondum omnis patientissimi Iobi familia est exdistincta, etiamnum viuunt qui renuntiare possint omnibus: Curre ergo, nuntia tali, clama altùm: res tua & pecunia tua omnis est perdita. responsum nunc audi: Nisi ego illam, fortassis illa me perdidisset; iam in viam ad cælum ero expeditior. Exonerauit me Deus, charo quidem sed periculoso pondere, & tutiore posuit loco, damnum non putabo, quod Deus mihi voluit esse remedium. Et cur me frustra & vanè affligerem? habui ista tanquam perditurus: nunc ego magis meus sum, cùm ista non sunt mea ampliùs. Auditis hæc Christiani, audis Orciniana vulpes? sic sentit, sic & loquitur, quisquis cælo prædestinatus est, nec vnquam tantum bonorum potest perdere, quin liberam hanc vocem retineat: Iactura non est, sed versura, cùm lucrum ingens dispendio leui comparamus, cùm terræ glebulis mercamur cælum.

V^um. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

V

SYMBOLVM QVINTVM.

FRVTEX ROSARVM, ſpinis ſeptus vndique per quem monſtratur *Afflictio perpetua, & exercitatio cum patientiâ.* Abraham Euangelico epuloni in flammis hoc ſignum opponit: Recordare fili, quia recepiſti bona in vitâ tuâ, Lazarus ſimiliter mala; in vitâ lætabaris, Lazarus cruciabatur: nunc tu cruciaris, lætatur Lazarus. ſic vertuntur vices certâ Dei lege. *Patiendum eſt,* aut *hîc,* aut *ibi* in alio prorſus orbe & verè *nouo*. Alterutrum nunc maturè eligendum; nemo euadit. D. Chryſoſtomus: a quem videris, inquit, virtutis ſtudioſum, innumeris tamen affligi moleſtijs, beatum hunc puta, vt qui commiſſa peccata hîc diluat, & illic paratam habeat mercedem.

Impoſsibile eſt vt qui malis indixerit bellum, preſſuris careat. nefas eſt pugilem Dei vacare delitijs, non licet epulari luctantem; luctamen enim ſunt præſentia omnia, certamen, bellum; preſſura, anguſtia, ſtadium: aliud eſt quietis tempus, hoc ærumnis deputatum eſt atque ſudoribus, nullus, vbi ad certamen ſe exuit, vnctúſque eſt, requiem quærit. Si enim requiem quæris, cur te exuiſti? cur libidinibus ac naturæ bellum indixiſti? Nihil horum te pertur-

a Orat. 3. de Lazaro.

bet,

bet, si quidem illi in quiete, tu in tentationibus viuas. a Alioquin erroris damnandum est beati Iacobi hortamen: Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis. b Nihil eo infelicius, cui nihil euenit aduersi. argumentum est talem à Deo contemni vt imbellem & ignauum. c amphitheatrum honoris est, inter aduersa luctari. Certa beatitudinis tessera est, posse in perpessionibus gaudere, & circumlatrantibus vndique malis, hilarem cælo animum attollere, etsi per genas copiosè fluant lacrimę. Sciuit equidem Christus nos ingenti ærumnarum aceruo locupletes, gaudium solidum, præter spem futuræ mercedis habere nullum, & tamen tanquam beatis: GAVDETE, ait, ET EXVLTATE. d At nos quoties vanè lamentamur cùm affligimur? sæpe puerilem in modum querimur, ac ad omnem pænè ictum trepidi expauescimus, nec agnoscimus paternam Dei & medicam manum vulnerantis, cùm tamen & pueri sciant, vulnus quod à chirurgo est, medicamentum esse & initium valetudinis. vt medeatur & sanet, vulnerat Deus, non vt iugulet. testis horum beatus Petrus: si quid patimini, ait, propter iustitiam, beati. hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis: sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. e ita & beatus Gregorius: sæpe contingit, inquit, vt electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continuâ hîc aduersitate deprimatur, à cunctis despicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat; honorari metuit, despici non refugit; corpus continentiâ afficit, solâ in animo dilectione pinguescit; mentem semper ad patientiam præparat, & erectus pro iustitiâ de perceptis contumelijs exultat.

a Idem Chrys. in epist. 2. ad Tit. c. 3. b Iac. 1. c Senec. lib. de prouid. Dei. d Matth. 5. e 1. Pet. 2.

§. I.

Verè æterna prouidentia, hominem probum in delitijs non nutrit, experitur, indurat, sibi illum præparat, ita tamen vt simul ei promittat: a Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris & flamma non ardebit in te. Nimirum in vndas immittit nos Deus & in flammas, vti sinit & mergi, æstu suos explorat & gelu, sed quos ad vitam prædestinauit, non comburi permittit aut submergi. Fidelis Deus

a Is. c. 43.

est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. a

Eximiè, si quisquam de hac prædestinationis notâ videtur sensisse Ludouicus Blosius, b qui planissimè affirmans: non est vllum, inquit, certius signum diuinæ electionis, quàm si quis afflictionem, vel quicquid aduersorum à Deo immittitur, non tantùm non repugnanter, sed submissè atque patienter sustineat, cùm homini vtilius nihil eueniat quàm AFFLIGI. Et hic est ille inæstimabilis gemmæ anulus quo Deus desponsam sibi animam donat. tanti est, vel minimam molestiam pro Deo perpeti, vt Chrysostomus velut decretum proclamet: c Nihil esse melius, quàm malè pati propter Deum. De torrente nunc electi bibunt in viâ, propterea caput exaltabunt in cælo: d nunc deprimuntur, & calcantur, vt olim assurgant & extollantur ad instar palmarum. Vult nos Deus probè scire, arduum esse bonum, & infinitum quod quærimus, pro quo obtinendo laboramus, vt verissimè dixerit Marcus anachoreta: Deus conscius imbecillitatis nostræ, nemini solet magni quid conferre, nisi præuiâ calamitate. Mosen Deo vocanti obtemperantem & aulâ egressum, glomeratâ clade inuaserunt paupertas, ignominia, contemptus, insidiæ regis, pericula mortis, fuga, exilium. Electos Dei cernimus, inquit Gregorius, & pia agere, & crudelia pati: hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si sic cruciat quos amat. Erras, mi Christiane, erras, si cogitas te integrum & non bene contusum, peruenturum ad cælum. Circumspice, & videbis, quòd plerumque qui ditiores sunt virtutum, locupletiores sint afflictionum: qui vitijs opulenti, crebrò etiam numis & fortunæ fauore. nimirum pecudes macello destinatæ, liberrimè saltant per pascua, alijs in opere sudantibus: sic & homines cælo assignati, non lasciuiunt in pratis, sed hinc illinc gemunt in angulis, adeò vt verissimè quoque Ludouicus Blosius ex magni viri ore pronuntiet: *Quemcunque Deus potioribus donis exornare sublimiterque transformare decreuit, eum non blandè & molliter lauare, sed totum in mare amaritudinis immergere consueuit.*

a 1. Cor. 10. b Instit. spirit. c. 8. c Hom. 8. in c. 4. ad Ephes. d Psal. 105.

§. II.

Galenus & Hippocrates retinere docuerunt animam & fouere, Christus odisse docuit & perdere, ita vt quod dixisse fertur Themistocles, omnes olim cælites sint dicturi: perieramus, nisi perijssemus. plurimis saluti est, perire: reuerà multi malè perierant, nisi à

Deo

Deo perditi bene perijssent. hinc Paulus, cùm perditus alijs, sibi tunc maximè restitutus videbatur: a placeo mihi, ait, in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo: cùm enim infirmor, tunc potens sum. Bernardus quærendo Deo quasi fatigatus: Circumire, inquit, possum Domine cælum & terram, mare & aridam, & nusquam te inueniam, nisi in cruce: ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Igitur Dominum serui sequamur, & breui molestiâ cruciatus æternos redimemus. Athanasius ab Iuliano Apostatâ in exilium abire iussus, cùm Alexandriæ illacrimantes circa se cerneret Christianos: Bono animo, inquit, estote; nebula enim est, quæ breuî euanescet. b verè nebula solùm est, quicquid horroris habet hæc vita, sed nebula breuî dissipanda, per æternam serenitatem. Prisci, si qui ex illis laboriosi, nullum diem volebant esse sine linea: Christiani, quotquot probi ex illis, nullum diem ire cupiunt sine nubeculâ, vt habeant semper quod amore sui domini patiantur, Iobo cælum fuit non tantùm nubilum, sed & ferreum, & tamen omnem patientię speciem, vti Tertullianus loquitur, c aduersus omnem diaboli vim expunxit, quem non abacti greges, non filij vno ruinæ impetu adempti, non corporis cruciatus à patientiâ exclusit; quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? quale vexillum gloriæ erexit? cùm ille homo ad omnem acerbum nuntium nihil ex ore promeret, nisi DEO GRATIAS? quid? ridebat Deus. quid? dissecabatur Satan. hinc omnia duplicia recuperauit. Itaque dum patimur, grandi passu in patriam proficiscimur.

a 2. Cor. 12. b Sozom. l. 5. c. 14. c lib. de patient. c. 13.

§. III.

Diuersæ ad cælum viæ sunt, tutissima est omnium & certissima, regia via *crucis*. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. a Et vti vasa figuli probat fornax, sic homines iustos tentatio tribulationis, b sed in fornace ardet palea, aurum purgatur; illa in cinerem vertitur, illud sordibus exuitur. Fornax est mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, artifex est Deus. quòd si auro vox sit & sensus, sic loquetur: quod vult ergo artifex, facio; vbi me ponit artifex, tolero. ardeat licet palea ad incendendum & consumendum me; illa in fumum abit, vt ego sordibus caream. c Videte ergo paleæ, videte & vos qui aurum estis; in eodem igne palea fumat, aurum rutilat; in eâdem afflictione improbus blasphemat Deum aut accusat, patiens laudat, & ex ipsis aduersis vires sumit, vti ignis

a Act. 14. b Eccl. 27. c August. in Psal. 60.

qui flatu impetitur & crescit, atque vnde extinguendus creditur, inde roboratur. crescit aduersis agitata virtus. Numera mihi ab orbis incunabilis omnes Dei amicos, & in omnibus hanc *prædestinationis* notam reperies. Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. a Abraham exercetur variè, & affligitur, Ioseph à fratribus venditur, Dauid à filio iniquissima patitur: Isaias serrâ medius secatur, Ezechias eliso cerebro per saxa raptatur, lapidatur Hieremias, Michæas gladio feritur, Amos secundum tempora clauo transfigitur, Daniel leonibus obijcitur, Naboth saxis obruitur: Elisæus deridetur, Iob vlcerosus, etiam conspuitur, Tobias excæcatur, Susanna innocens damnatur. paucos dixi, & quid malorum non subijt Paulus? Apostolorum ceteri flagellantur, crucifiguntur, necantur. Nemini suorum parcit Deus, quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit, omnemque, omnem. b Omnes enim qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. c

a Sap. 3. b Hebr. 12. c 2. Tim. 3.

§. IV.

At hoc habet pro certo omnis qui te colit (ô Deus) quòd vita eius si in probatione fuerit, coronabitur, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrimationem & fletum, exultationem infundis. a Ergo beatus homo qui corripitur à Deo. b si enim sustinemus & conregnabimus. c quare nemo flagellari timeat, sed timeat exhæredari. ad hæreditatem æternam flagellis erudimur, ne dum delectamur in viâ, obliuiscamur quod desiderabamus in patriâ. Si exceptus es, inquit Augustinus, à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Noli esse iniquo sensu & puerili, vt dicas: plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quicquid vult, quàm me, quia si me mouero contra eius iussionem, flagella inuenio. potiùs gaude sub flagellis, quia tibi seruatur hæreditas; illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit. d tanquam per amœna prata ad carcerem venit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum currit. Obseruant aliqui rosam iuxta allium plantatam reddi fragrantiorem. suas habet & cælestis hortulanus fragrantissimas rosas, homines paradiso destinatos. Has ipse rosas plerumque sic plantat, vt noxiarum herbarum vicinia illis sit toleranda, quò enim quisque probior, hòc in eum improborum insultus audacior, hòc etiam variarum ærumnarum incursus crebrior. sic fragrantia

a Tob. 3. b Iob. 7. c 2.Tim. 2. d S. Greg. in Iob. 5.

grantia rosarum, allij fœtoribus est acuenda. quin & hoc aiunt, rosam quæ per artem sine spinis nascitur, etiam sine odore esse: virtutum odor, præsertim patientiæ fragrantia nulla est, vbi nulli sunt rerum aduersarum aculei. Nemo sanè quantum profecerit nisi inter aduersa cognoscit: nondum se nosse cœpit, qui necdum cœpit esse miser. noctu lucent stellæ, de die latent; sic vera virtus quæ sæpe in prosperis non apparet, in aduersis eminet. Nec tam placent cælesti Domino famuli rebus præclarè gerendis, quàm aduersis alacriter & cum fiduciâ perferendis. Aquila pullos suos obiectu solis explorat, metalla argentarius coticulâ, Christus famulos suos camino afflictionis. Præ Romanis ergo potiori nos iure dicimus: *Et facere & pati fortia, hoc Christianum est:* nam quâ viâ caput præcessit, hac subsequendum est membris.

VI.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VI

SYMBOLVM SEXTVM.

Fleus, quam Christus in suis concionibus non tantùm nomina-

uit sæpius, sed quæ diuino verbo iussa comas ponere & exarescere, momento paruit. fidelem diceres diuini verbi auditricem, ideò hac designatur *Auditio verbi Dei.* An non illustre hoc Prædestinationis signum ex ore Christi? Qui ex Deo est, verba Dei audit. *a* eximiè id declarans Ambrosius: *b* Quomodo, inquit, possunt verba Dei dulcia esse in faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitiæ? Facilè agitur, quod libenter auditur, *c* sed illi veri sunt diuini verbi auditores, de quibus Seruator: Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. frustra custoditur memoriâ, quod non custoditur & vitâ. Sunt qui audita sic retinent ne obliuiscantur, hoc tamen agunt viuendo ne corrigantur. *d* Mens prædestinati diuina & sacra cupidè anhelat, seponi iubet negotia, ludos abrumpi, epulas etiam quandoque deseri præcipit, ad templum, ad concionem vrget, nec excusationes admittit, pluuium cælum non metuit, serenum etiam negligit, aprico & campis templorum fornices præponit, satagit audire, nec satiatur auditis. Auris bona audiet cum omni concupiscentiâ sapientiam; *e* quæ vtique certior haberi nequit quàm è verbo Dei. Quærit anima verbum, inquit Bernardus, cui consentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucunditatem. *f* Animus hoc cibo pastus, quoties cum Hieremiâ Prophetâ succlamat? Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei. *g* Nam D. Chrysostomo teste, vti esurire signum est valetudinis in corpore, sic amare diuina eloquia, indicium maximum sanitatis in animâ. *h*

a Ioan. 8. b in Psal. 118. c Isidor. soliloq. d August. in Psal. 118.
e Eccl. c. 3. f Ser. 85. in Cant. g Hierem. c. 14. h Chrys. hom. 14. in Gen.

§. I.

Et quis eum credat valere animo, qui aduersas à veritate aures, ad fabulas laxissimè sinit excurrere, &, dum in templis vitia verbis castigantur, ille factis domi exercet, & in piæ exhortationis vicem, vel calicem trahit, vel fritillum & tesseras mouet, aut otiosis ambulatiunculis diem imminuit, aut cum canibus agros & syluas pererrat, aut dum concionator in suggestu sudat, ipse languidissimus dormitator, adhuc dum inter plumas volutatur, nec erubescit somniculosus glis, à sole iam penè meridiano, in plumeo sepulchro deprehendi. turpe est de Christianis hoc scribere, sed longè turpiùs Christianos hoc facere. hæc signa non sunt nisi pereuntium: longè

gè alijs nõ ſcũtur prædeſtinati. Factum eſt autem, ait Lucas, a cùm turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei &c. Non ſynagogis aut templo, ſed nec ciuitatis mœnibus hæc audiendi ſancta fames coërceri poterat: in camporum ampliſsimam planitiem, ſeſe effundebat. ſed nec ſolitudines horrebant viri feminæque, modò liceret audire concionatorem eum quem ſequebantur quoquò ibat. Nos templis vicini habitamus, & ſæpe nec pedem mouemus audiendis ijs quibus meliores fiamus, ne dum vt impranſi & incenati ad ſolitudines, ad mare properemus. ita fit vt plerumque nihil magis faſtidiamus quàm diuina. hoc æuo ſanè non deſiderantur qui dicant, ſed qui audiant; concionatorum ſatis eſt, non ita ſemper auditorum. ſexcentas fingimus abſentiæ cauſſas: nec deſunt qui audire nolint, ideò ne fortè dormientem excitent conſcientiam; qui enim ſe reum nouit, etiam ſe iudicem formidat, & tribunal horret propriæ conſcientiæ.

Defleuit Hieremias, vias Sionis lugere, eò quòd non ſint qui veniant ad ſolennitatem: non minùs viæ ad templa, ſæpe nunc lugent, dum in vijs ad tabernas plauditur. non denſæ nimium concurſationes fiunt ad auditionem diuinæ legis: at ſi ridiculus hiſtrio, nouam ſpectaculi venuſtatem promittat, ſi nuptialis pompa per vrbem incedat, ſi nundinalis curioſitas alliciat, mox vſum pedum recipimus, & quicquid oculorũ habemus, adferimus; concurritur inſolitâ ſtipatione. Dei verò nuntij ſi non vt olim ſubſannantur; certè parui penduntur ſermones illorum, quòd grauiter pagina ſacra queritur. b

Non quidem negandum eſt, multos eſſe qui conciones audiant, ſed & illud tamen fatendum erit, paucos eſſe, qui animo deſiderent, à concione auditâ redire emendatiores. Aures habent, manibus carent, audiunt & non faciunt. non abeunt indè vel tantillo meliores. ſunt qui audiant, vt piæ curioſitati non obſiſtant, alij vt tempus fallant, quidam ne peccent in conſuetudinem; iſti vt doctiores fiant non vt meliores, hi vt charos oculos quos alibi minus commodè poſſent, in templis videant; at iſti vt videantur, & aliorum in ſe oculi conuertantur: ſunt qui dicentis voculas excipiant in riſum aut calumniam; ſunt etiam qui confabulaturi, aut certè dormituri accedant, aut aures præbituri, ſed iam onuſtas. pauci ſunt, & ij demum verè probi auditores, qui animum adferunt excipiendis monitis paratiſsimum, nec aliam ob cauſſam veniunt, quàm vt recedant ſeipſis meliores: non ſcholæ diſcunt, ſed vitæ; audiunt vtràque aure vincti, nec vnquam facilè audire deſinunt, niſi virtuti

a Luc. c.5. b 2.Par. c.36.

virtuti iam procliuiores. Nemo adeò ferus est qui non mitescere possit, si modò culturæ patientem aurem accommodet. Et Christi ouiculæ ab alienis dignoscendæ, cauma seu signum in aure gestant, verbum diuinum auidè audiunt & obediunt.

§. II.

Norunt prædestinati quàm sollicitè monuerit Augustinus: Non minus reum esse qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Christi in terram negligentiâ suâ cadere permiserit. non ergo tam attendendus est, qui dicit, quàm qui dictat, & dicenda imperat Deus: Ego quid sum, inquit Augustinus, a nisi cophinus seminatoris? Ille in me ponere dignatus est, quæ vobis spargo. nolite attendere ad vilitatem cophini, sed ad claritatem seminis, & potestatem seminatoris. Christianus vbique inuenit quod discat, semperque proficiat, atque hoc etiam suæ prædestinationis indicium agnoscat, sedere ad pedes Domini, & cum Magdalenâ audire verbum Dei; neque ob domestica ministeria, nec ob sororis murmura, non etiam ob amicissimorum auocamenta, ab ore loquentis pendentem auelli posse. Neque verò electionis nota est, audire tantùm, sed & meminisse, sed & exequi. quorsum est comedere, si quod comestum, mox indigestum reuomatur? in Christi matre maximæ laudis erat, quod conseruarit omnia verba hæc, conferens in corde suo, b In corde meo, ait Psaltes Regius, abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Terræ bonæ conferuntur ij, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientiâ. c Nam vti legere & non intelligere, sic audire & audita memoriâ non custodire, ferme tantundem quod negligere est. otio abutitur pictor, qui lymphatis coloribus quidlibet in tabellâ, magno studio pingit, quod mox spongiâ detergat: sic turpe Christiano est, audire, & mox omnium obliuisci. sic meminisse conetur, vt memoria non sit ignaua, sed efficax & strenua, quæ fieri vrgeat, quod meminit faciendum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. d SCIVISSE neminem ad cælum extulit, sed FECISSE; facere autem non vult, qui recusat scire facienda. Fons sciendi purissimus, libri diuini. Et quamuis ex eodem diuinæ scripturæ fonte diuersi hauriant, idque sæpius, nemo tamen vnquam poterit totas has opes eruere. Ea est huius opulentiæ natura, vt quò foderis altiùs, hoc magis exundent diuini sensus; fons est nunquam deficiens. e

a Hom. 26. in lib. 50. hom.
b Luc. 2. c Lu. 8. d Ioan. 13. e Serm. 4. de Lazaro.

quemadmodum verò formica pabulum in hiemem, æstate sibi colligit, sic Christianus in tranquillo verbum Dei excipit, vt inde in rebus turbidis pascatur. Constat, eos qui hac in re contemptores, sic quandoque puniri à Deo, vt & ipsi sentiant se puniri, & videant alij. Alium ab alio doceri; alterum alteri submitti vult Deus. Sapientissimus erat rex Dauid, præceptorem in plurimis habebat Spiritum sanctum, probè sciebat adulteria & homicidia esse vetita, & tamen pœnitentiam prius non egit, quàm de eâ disserentem Nathanem audijt. Christus Paulo *a* è nubibus concionatus est, & tamen erudiendum illum ad Ananiam misit. Cornelio *b* nuntiauit Angelus, preces eius & eleemosynas Deo probari, sed simul ei Petrum à quo instrueretur, monstrauit. Reginæ Candaces quæstori Isaiam in curru legenti, non Angelus in præceptorem, sed Philippus à Deo assignatus est. *c* Moses, quem iure diceres Deo à secretis fuisse, & supremum intimúmque Numinis consiliarium egisse, nihilominus à socero suo tametsi alienigenâ instituitur velut puer, nec sine acri verborum castigatione, modum docetur gubernandi populi. *d* Christus ipse, æterna sapientia, medius doctorum sedet & interrogat. *e* Nullus hominum sexus, nullus ordo & status, audiendarum concionum immunis est.

a Actor. 9. b Actor. 10. c Actor. 8. d Exod. 18. e Luc. 2.

§. III.

At inter doctos, inquis, censeor: nil noui audiam; quæ dicturus est Ecclesiastes, iam antè scio. En humani ingenij eruditam superbiam! & quis eò peruenit ætatis & doctrinæ, vt non plura nesciret quàm didicisset? Sed fac, omnium te esse doctissimum, nec doctiorem è concione rediturum: ita quidem intelligentia antecelles omnibus. Sed quid voluntas & memoria? an non mouenda illa & inflammanda, monenda ista erit & iuuanda? memoriæ facillimum est falli, pronissimum voluntati errare, nisi quotidianis subsidijs dirigantur, illa vt firmetur, hæc vt ab erroribus liberetur. Ergo non vtilè tantùm, sed & necessarium est omnibus, conciones audire; malis, vt corrigantur; bonis, ne corrumpantur; ignaris, vt doceantur; doctis, vt commoneantur, & vt noua discant, aut certè vetera memoriâ recolant: audiens sapiens sapientior erit, *a* &, auris sapientium quærit doctrinam. *b* Herodes multis sceleribus clarus, tam barbarus tamen, aut fatuus non fuit, quin aulicum concionatorem suum, *& libenter audiret, & audito eo multa faceret.* *c* in Herode non

a Prou. 1. b Prou. 18. c Marc. 6.

non libentia tantùm audiendi fuit, sed & longa quoque patientia: multa enim ex Ioannis concionatoris sui præscriptione facere non potuisset, nisi concionatorem sæpius, & de multis audijsset. neque per catalogum duntaxat enumerando, vitia regis Ioannes castigasse censendus est, sed rationibus & copiosè egisse, vt non tantùm indicaret mala, sed & potenter dissuaderet. Non poterant regis adulterium, & tot eius flagitia, vnicâ Ioannis concione satis elui. singula singulas conciones, imò singula plures exigebant; mens sceleribus obfirmata, crebro ariete quatienda erat: Et tamen *libenter eum audiebat*. Et quamuis ei Ioannes in os & in faciem obijceret publicè: non licet tibi habere vxorem fratris tui, ídque oratione indubiè longâ probaret, tamen *libenter eum audiebat*, tantum in Herode fuit audiendi studium, nec destitit Ioannes; cetera omnia Herodis facinora silentio politico non inuoluit. clarus testis beatus Lucas: a Herodes autem, inquit, tetrarcha cùm corriprretur ab illo, de Herodiade vxore fratris sui, & de omnibus malis quæ fecit. Itaque Ioannes in Herodis tyrannidem, in cædes, in tributa tam auarè collecta quàm prodigè in omnem luxum dissipata inuehebatur liberè, & tamen *libenter eum audiebat*. tanta in Herode fuit concionatoriæ obiurgationis patientia, vt non primâ illâ vehementiore, non secundâ, nec tertiâ, non multis concionibus sequentibus fuerit offensus, *libenter eum audiebat*. Herodi Ioannes nunquam neque nimis sæpe, neque nimis prolixe, neque nimis simpliciter aut populariter, neque seuere nimis, aut acerbè visus est concionari, *libenter eum audiebat, & audito eo multa faciebat*, modò facere perseuerasset, queri certè non potuit quód fortuna sibi veritatem inuideret. queritur id olim Seneca, b &: monstrabo, inquit, tibi, cuius rei laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit. Scilicet ille qui verum dicat. Non vides, quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, dum nemo ex animi sui sententiâ suadet dissuadétque, & vnum amicorum omnium officium est, vna contentio, quis blandissimè fallat. non fefellit Herodem Ioannes, tam candidi pectoris, támque aperti oris monitorem se præstitit, vt nil minus posse sit visus, quàm veritatem tacere. regias aures assiduè vellebat, quibus & flagitium illud itentidem occinebat: Non licet tibi, Herodes, non licet tibi. Vbi mihi nunc illi delicatuli & prurientes auribus, qui si vno verbulo, etiam sæpe detorto & perperam intellecto, notatos se patent, & concionatorem execrantur, & cathedram. Herode parricidâ & adultero, nescio an in hoc

a Luc. 3. b Lib. 6. de benefic. c. 3.

hoc non deteriores sint, qui quamuis vitia, vt ipse, non fugiant, fugiunt tamen conciones quæ vitijs medelam faciunt, quod non faciebat Herodes. Seductori dat manum qui dare dissimulat præceptori, & stulto discipulum committit, qui se solum pro præceptore agnoscit. quisquis iam adeò sibi sapit, vt neminem docentem audire, nisi se dignetur, plus elationis ostendit, quàm eruditionis. nec potest in eo virtutis esse amor, in quo cælestis doctrinæ odium est aut neglectus. Initium recedendi à Deo est, fastidium audiendi diuina, nec Deum diligit, qui pia monita non esurit. Lapis lydius explorat aurum, Euangelium Christi reuelat cogitationes hominum.

VII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VII

SIMBOLVM SEPTIMVM.

FRVTEX TABACI, saluberrimum hoc fruticis genus est, vlceribus præsertim & vulneribus curandis illustre. grande vlcus corporis est, paupertas: grandius animi, peccatum. vtrique persanando mirificè conducit *eleemosyna, illa præsertim quæ datur benigno affectu*

in

in egenos. & hæc per Tabaci fruticem repræſentatur. Ab Apoſtolo id diſcimus: Induite vos, inquit, viſcera miſericordiæ ſicut electi Dei. *a* non dantis manum duntaxat, ſed & affectum requirit. Verè beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus. *b* Diuinæ ſcripturæ ſyllogiſmo id firmatur. qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis. *c* ſed ditiſsimus Deus per pauperem accipit mutuum. facilis eſt iam concluſio. alteram ſyllogiſmi partem confirmans Salomon: Fœneratur, inquit, Domino (ſeu, quod idem, Dominus accipit mutuum ab eo) qui miſeretur pauperis. *d* Auguſtini ore Chriſtus ſic ſtipem mendicat: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro: da & redde; habuiſti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam, teipſum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Gregor. Nazianz. orat. de amore pauperum: Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando, nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri: tibi derelictus eſt pauper, velut Deo. talis in terrâ Deus Iob fuit: Pater eram pauperum, & cauſſam quam neſciebam, diligentiſsime inueſtigabam. Oculus fui cæco & pes claudo. *e* Tobias Deo chariſsimus: eleemoſyna, inquit, ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna, omnibus facientibus eam. *f*

a ad Coloſſ. 3. b Pſal. 40. c Prou. 22. d Prou. 19. e Iob. 29. f Tob. 4.

§. I.

Chryſoſtomus melius: *a* Melius eſt, inquit, hanc artem dandi eleemoſynam ſcire, quàm eſſe regem. hæc enim domos ædificat in cælis ſemper manſuras, hæc docet quomodo Deo poſsis ſimilis fieri. Magna res eſt homo, & pretioſa, vir miſericors. Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur, de panibus enim ſuis degit pauperi. *b* Ergo beneficentia, vt eodem ore aureo loquar, Deo ſimiles facit. & hæc charitatis mater, Chriſtianæ virtutis proprium inſigne, per quod diſcipuli Chriſti noſcuntur: hæc noſtrorum ſcelerum eſt medicina, hæc animæ ſordes emundat, hæc ſcala quæ in cælum vſque porrigitur. *c* Chriſtus præcipit: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. *d* Audite, ô diuites, nouam è cælo artem: nouus colligendi theſauri modus eſt, SPARGERE. Erraſtis hactenus; nam dando diteſcimus, non corradendo & ſeruando. Theſauros in orbe illo ſupero

a Hom. 33. & hom. 36, ad pop.

b Prou. 22. c Chryſ. hom. 6. in c. 3. epiſt. ad Tit. d Matth. 6.

ſupero ſtruit, qui pauperibus eos in hoc infero diſtribuit. imò nec opus quidem, plenas auro manus in egenos excutere; date obolos & aſſes; date panis fruſtilla (modò beneuolus affectus accedat) & in fœnus recipietis pleniſsima horrea, opulentiſsimum ærarium. Cenſores olim luſtrabant ciuium ædes, & num ſi quæ tineæ in veſtibus, vermes in carnibus, mures in panibus reperirentur, indagabant. non caſſus hic labor, hodièque forſan inuenirentur qui mallent hoc genus animalium paſcere, quàm pauperes. Sed iam inuentus eſt locus, patétque cunctis ad eum aditus, vbi nulli mures, non tineæ, nulli vermes. theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur. a Manna non corrumpebatur niſi quod in diem alterum ſeruabatur; numi non amittuntur, niſi quos amittere nolumus: tutiùs ſeruari non poteſt, quàm quod perit inter manus mendiculorum. Ventres pauperum ampla ſunt horrea, quicquid hîc reconditur, incendij ſecurum augetur, multiplicatâ vſurâ. Si Abſalomus auream cæſariem ſuam attondiſſet, crines capite, non funes geſsiſſet: ſi fortunatiores rem ſuam in pauperum ſubſidium acciderent, tot amicos arcâ clauderent, quot numos; nihil dando hoc agunt, vt periculoſiores ſint inſidiæ, quò plures pecuniæ. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuũ, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem, ſuadet Eccleſiaſticus. b Chriſtus: c Date & dabitur vobis. Puteus, ſi ſua non amittat, luteſcit: vberior fluit, & purior, ſæpe hauriendo. Cælo deſtinati cùm ſtipem dant, ſi poſſent, cor adderent, adeò benigno ſenſu in egenos feruntur, idcircò beatos pronuntiauit Chriſtus miſericordes, non eos ſolùm qui poſſent quàm plurimum elargiri, ſed qui vellent omnium miſereri. Pythagoras olim docuit, ſimilia non niſi à ſimilibus comprehendi: hoc vitæ mercatu, non niſi ſimile ſimili paratur, oleum emitur oleo. miſericordiam vis conſequi? hamum iace, miſericordiæ opus. At dando alijs, egebo ipſe? Puſilli animi homo, & qui mauis diffidentiæ tuæ credere, quàm ſyngraphæ Chriſti? quantos auaritia ad incitas redegit? nullos eleemoſyna. certat Deus cum liberalitate noſtrâ, nec munificentiâ ſinit ſe vinci: Date & dabitur vobis. d Sareptana vidua e non tantos fecit ſumptus, in ſiccum prandiolum Eliæ, quantos lucrata eſt. Eliſæi hoſpita f plus recepit quàm hoſpiti ſuo contulit.

§. II.

a Matth. 6. b Eccl. 29. c Luc. 6. d Ibid. e 3. Reg. 7. f 4. Reg. 4.

§. II.

At sunt, non è numero prædestinatorum, qui rarò dant, nisi dent malignè. Malignè dant qui quæ nauseant, quibus carere malunt, quæ vix aut esui sunt, aut vsui ampliùs, pauperibus elargiuntur: si quid in domo verminosæ carnis, si quid mucidi panis, si quid fugientis vini, aut morientis aceti; si quid putridi, si quid fœtidi quod vix cani porrigas, mox ad pauperes abit, munificâ donatione. Heu Christiani, quàm sæpe blandâ persuasione nos fallimus! hoc non est oleum, sed (quod Baruch *a* exprobrat) oliuarum ossa offerre. Deus ad Chain *b* & munera eius non respexit, quia vilissima de terræ fructibus offerebat, qui poterat meliora. Parum potes? sufficit multum voluisse. Multum potes? caue velis parum dare. Si re non potes, pauperem spe bonâ, & miti alloquio iuua: saltem animo miserere. Spreti non sunt Israelitæ illi qui similam, setas, aut caprarum pilos obtulerunt; meliora deerant: sed si aurum habuissent, & ista obtulissent (ait Chrysostomus *c*) maledicti protinus fuissent. Quidam non malignè dant, sed oleum misericordiæ, sordibus luxuriæ vitiant; tam faciles ad eleemosynam quàm in libidinem proni. Anazarbæi Ciliciæ populi, opimam regionis oliuitatem, virginum suarum castimoniæ tribuunt, quæ solæ illic plantant oleas, & oliuas legunt. Christianis certissimum sit, oleam hanc nostram & Veneris myrtum, inimicissimas esse arbores, nec in eodem plantario iungi posse. ingrata est Deo eleemosyna, quam fœda carnis voluptas comitatur, nec simul placere possunt, manus munifica, & libidinosus animus. Sunt alij, qui quidem hoc carnis luto non merguntur, sed quia videri amant & laudari, oleum suum sterilissimo labore effundunt. Et cur, mi Christiane, scit læua tua, quid dextera tua faciat? Iobus *d* oliuæ te comparat florem proijcienti. hæc enim arbor, inquit Gregorius, *e* etsi largè floreat, si tamen immoderatâ stringatur nebulâ, fructum omnem desperari iubet. ita qui tunc maximè misericors est, cùm spectatores habet, vel vt habeat, fructum operis perdit, ex nebulâ fauoris. Hominis prædestinati eleemosyna, vnicum obseruat oculum, sed omnia cernentem; nec laudem expectat, nisi à quo & præmium, ab vno solo Deo: Et quamuis aureas habeat alas eleemosyna, Chrysostomo *f* docente, non tamen pauonis instar, admiratores sibi deligit in terrâ, cùm muneratorem habeat in cælo, eò suis aureis alis subuolat, & Christo se sistit, quem in mendico agnoscit. Eleemosyna

a Baruch. c. 6. b Gen. c. 4.
c Hom. 32. in epist. ad Hebr. d Iob. c. 15. e Greg. l. 12. mor. c. 26. f Hō. 32.

ſyna tam non cupit eſſe nota, vt ſi poſsit, etiam clam domino ſuo latere velit, nam homo verè miſericors, non laborat vt à multis ſciatur quantum dederit, modò ſciat is vnus, qui poteſt danti reddere. ideò D. Cyprianus hunc beneuolum in egenos animum, ſecuritatis noſtræ ſalutare vocat præſidium, quo Deum debitorem conſtituimus, & Chriſtum iudicem demeremur.

§. III.

Supremo fatalis iudicij die, de miſericordiâ rigidum examen erit, & quæſtio, ij quibus cor immite, durum, immiſericors fuit, terribile velut in tabellâ decretum legent: *a Ite maledicti in ignem æternum.* At ij quos iam ab æterno diuina deſtinatio Angelorum ſocietati adſcripſit, fidentiùs loqui poterunt cum iudice; licebit illis dicere: da quia dedimus; da te, quia tuâ cauſsâ dedimus: miſerti ſumus aliorum, tu noſtri miſerere: fecimus quod iuſsiſti, redde quod promiſiſti. non erubeſcit hæc poſtulata iudex, & debitorem ſe libenter fatebitur. Cernent electi patulum in Chriſti latere hiánſque & roſeum vulnus, inque eo velut gemmis ſcriptum: *Venite benedicti, poſſidete* regnum. impetraſtis quicquid petitis, agnoſco promiſsionem meam, laudo miſericordiam veſtram, quæ iure ſiſtere ſe præmio poteſt; accipite præmium quod pretio æſtimari non poteſt. quicquid vlli meorum feciſtis, mihi factum eſt. Veſtra me commiſeratio cibo potúque ſæpius refecit: veſtris ego veſtibus tegebar, ad veſtras ego ædes peregrinus diuertebam; veſter in me amor, ipſos ad me carceres penetrauit; veſtrâ miſericordiâ vixi: *Venite benedicti.* fragmen panis famelico dediſtis? En, menſam paratiſſimam, venite æternùm epulaturi. peregrinos tecto non excluſiſtis? Angelorum ciues vos eſſe iubeo. ſeminudorum algentibus membris lanam inieciſtis? adeſte, immortalitatis purpurâ velandi: *Venite benedicti.* O quæ hæc rerum commutatio pro centonibus, pro obolis, pro menſarum miculis, paludamentum gloriæ, theſauros cæli, delicias non finiendas recipere? omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundùm meritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum peregrinationis ipſius. *b* Hæc, ſi quàm vera, tam eſſent omnibus perſuaſa, nemo foret qui non tam vili vellet cælum emere. Veriſsimè dixit Auguſtinus: Si vis mercator eſſe optimus, da quod non potes retinere, vt recipias quod non poteris amittere; da modicum vt recipias centuplum, da pau-

a Matth. 25. b Eccl. 16.

peri

peri numum, vt à Christo impetres regnum, da bucellam vt obtineas peccatorum veniam, da vestem vt mereatis gloriæ stolam, [a] da vilia vt consequaris æterna. quæ autem stultitia, inquit Chrysostomus, [b] illic tua relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Illic ergo tua repone vbi tuam habes patriam.

a Cæs. Arelat. hom. 13. b In Matth. 6.

VIII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

VIII

SYMBOLVM OCTAVVM.

CVPRESSVS. hæc perpetui viroris & iucundi odoris arbor putredinem in se non admittit, ab alijs etiam cadauerosum fœtorem prohibet; hac non immeritò *vilis sui æstimatio* significatur, quæ latentem superbiæ vermiculum interficit, nec hominem ita corrumpi sinit & putrescere, vt sibi placeat. mala certè sanies, placere sibi ipsi. Odi superbos & arceo, clamat Dauid; non habitabit in

medio

medio domus meæ qui facit superbiam. *a* Rarum aiunt esse generosum pharmacum, cui non insit veneni aliquid aut sacchari: nullum certè vitium est, in quo non aliquid superbiæ. percense omnia, & sic esse deprehendes. Initium omnis peccati est superbia, & qui tenuerit eam, replebitur maledictione, & subuertet eum in finem. *b* Superbia pessimi ingenij fomes, funestis ac multiplicibus vitijs in diuersa prorumpit, odij, amorísque & super omnia inuidiæ supplicijs obnoxia. Nec alij magis anxij aut perpetui motus sunt, quàm hominum non tam quærentium laudem, quàm hanc sibi deberi credentium. Et contemni se facilè suspicantur, & hanc aliorum, vt putant, contumaciam, in se acerbissimis curis vindicant. Iam sua vitia nesciunt, iam virtutes aliorum. Sic inflatis & turgentibus, pietas, fides & quicquid in hominibus sacrum, infra famam honorumque cupiditatem iacet. Et ceterorum quidem vitiorum materies sæpe vilissima, plerumque nobilissima est superbiæ, quæ quoduis præclarum facinus, eruditionem omnigenam & virtutem, omnem sanctitatem audet arrodere, prorsus ad instar vermium, qui non nisi optima pyra aut poma perrodunt. non est qui diaboli mores venustiùs exprimat superbo. ille altissimo par esse nitebatur, iste non exæquari vult alijs, sed præferri. Sed nusquam non resistit superbis Deus, *c* vti miles stans in pinnis mœnium, quotquot ascendunt, romphæâ deturbat: quandoque tamen etiam vi nullâ superbus à Deo sternitur, perinde ac si regius olitor excrescentes in altum herbulas ludentibus digitis attondeat. Saul humilis in regem euectus, sublimis deiectus est. Sunt qui naturâ cepas, sunt qui araneas aut feles horreant natiuo odio: hæc natura Dei est, superbos horrere & execrari: Abominatio Domini *d* est omnis arrogans: Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum. *e*

a Psal. 110. b Eccl. c. 10. c Iac. 4. d Prou. c. 16. e Prou. c. 10.

§. I.

Sed veluti pestifera lues, variâ corporis parte se prodit, sic superbia non vnâ moratur sede: quorundam occupat oculos, aliorum linguam. horum manus inuadit, plurimorum veste se inuoluit: sunt quorum collari tam pacata sedet & immobilis, vt illam nec centum concionatores loco moueant. Sunt quos sui negligentes, & iuratos superbiæ hostes diceres, nisi suas epulas ædificia sua, liberos suos atque familiam, ipsam supellectilem suam superbire docerent, arcano magisterio. Sic variè superbiam spiramus, subtili

prorsus ventulo: quandoque ipsi nos deijcimus infra quamlibet vilitatem, rosas & mulsa loquimur, aulæ byssina verba iactamus, omnium genibus aduoluimur, vt malè super alios efferamur: in alto iam positi, nec superiorem ferimus, nec parem. Quid superbis puluis & cinis? leui te mors afflatu disperget. quid tibi places Suffene? fœtes hominibus, fœtes Angelis, fœtes Altissimo, terram spiras (ô lutum prisci Adami!) & Luciferi fœtorem spargis. Si tibi non odor tantùm cupressi, sed & altitudo placeat; age, ascende, sed præter te solùm, neminem despice. hoc grande & præclarum est, in alto non altum sapere; cùm extolleris, teipsum deprimere, & (quod prædestinatorum est proprium) meritis cælum attingere, & opinione suâ circa solum repere. Bernardus: *a* semper, inquit, diuinæ gratiæ familiaris esse solet humilitas. quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloriâ nescit? non est magnum in abiectione esse humilem, magna & rara virtus est, *humilitas honorata*. Auditis hæc reges & principes, rerum Domini? Auditísne ista vos viri tam docti quàm superbi, vos tam fastuosi quàm numosi? rara virtus est, *humilitas honorata*. Veræ autem humilitatis hoc est proprium, vt quò quis, cælo teste, sanctior, eo se iudice vilior censeatur. Abraham Deo commendatissimus, nónne sibi *cinis & puluis*. *b* Petrus Ecclesiæ petra, nónne se palàm & ex animo professus *hominem peccatorem*? *c* Paulus vas electionis & Apostolorum princeps, nónne sibi *abortiuum & indignus vocari Apostolus*? *d* Verè aliud exaltationis principium non est quàm humilitas, & vilissima sui æstimatio. Ad rem dixit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum superbia est, electorum humilitas, proptereàque à Domino dictum est: Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. *e*

a Hom. 4. super missus est. b Gen. 18. c Luc. 5. d 1. Cor. 5.
e Greg. l. 34. mor. c. vlt.

§. II.

Superbia virtutum omnium ruina, & altissimum hominum & Angelorum præcipitium. qualis, ô Deus, inter cælum & terram facta est olim commutatio! pulcherrimus omnium angelus cælo præcipitatur, & miserrimus omnium mendiculus, in cælum ab angelis deportatur. nam vnde Lucifer superbus cecidit, eò vlcerosus Lazarus ascendit, quem credibile est sæpius sua vlcera numerasse, quàm suas virtutes, nec dubium quin cunctis patientior sit visus quàm sibi, genuino sui contemptu. non illepidè & verè dixit Sanctorum

ctorum quispiam: parum valet, qui se aliquid valere censet; nil penitus valet, qui se multũ valere autumat. huic assentitur Bernardus, &: omnia, inquit, illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. addi potest: cęlo natos non videri, quibus sua tantùm placent, qui alienę vitæ superbissimi censores, suæ vanissimi æstimatores, tam falluntur circa aliena, quàm in proprijs cæcutiunt, iucundâ lippitudine. Abite, ô vani, cælum eiuscemodi pauones non admittit: cælo prædestinati, nullius vitam ita rigidè censent ac suam, nullius mores toties damnant quàm suos; facilè indulgent omnibus, nunquam sibi; in neminem seueriores quàm in seipsos. miseri nos, puluis sumus & vmbra, breui ad plures abituri, & tamen origines nostras, & maiorum imagines longâ ostentatione percensemus, tanquam si magis homines sint, qui plures auos numerant. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt. a quoquò vertamus oculos, lacrimas nostras cernimus. cælum tuemur? patriam quidem eminùs videmus, sed in exilio nos esse sentimus. terram despicimus? foueam illa nobis minatur, & licet eam pedibus calcemus, caput tamen nostrum sibi ea pollicetur, paullò post pro libitu tractandum. Nos ipsos aspicimus? ô pulchrum & rubicundulum pomum! sed verminulus latet. putredo, sanies, mors penitis visceribus delitescũt. cor ipsum inspicimus? ô profundam specum, & fœdam! quantum hîc anguium & colubrorum agmen? heu, vitijs scatemus, nobis tamen necdum vilescimus. miserijs, stultitiâ, peccatis obruti iacemus, & tamen beati, sapientes, docti videri volumus, ac digito monstrari. Prædestinatos vniuersa hæc ad maximam sui vtilitatem compellunt, ita vt quò magis se suáque considerant, tantò magis in dies sibi ipsis sordescant, & his ex facili, vti beato Paulo, sordent omnia, qui sibi prius ipsis sordere incipiunt, nec difficulter omnia contemnũt, qui ante omnia seipsos. quisquis beatus esse vult, discat contemni, &, præter Deum, contemnere vniuersa. Norunt prædestinati quàm verè sit dictum à Chrysostomo: b Minimum de se sensisse, tam magnum est, quàm res maximas fecisse. Norunt clamantis vocem: qui vestrûm maior esse voluerit in regno cælorum (si tamen eò perueniat) minor est futurus. Viam humilitatis norunt esse confragosam, & initio nonnihil difficilem, sed planiorem paullatim & commodiorem: colliculum sibi esse superandum sciunt. hunc quærunt & ab alijs ostensum auidè scandunt: amant contemni, occasiones arripiunt; cùm se despici vident, lætantur, sibíque ipsis plus quàm vllus inimicorum insultant. horum nemo, sui despicientiam

a Psal. 143. b Hom. 3. in Matth.

cientiam gladio ſe vindicaturum minatur; nec verbo vindicant: nemo manum, nemo pugionem intentat contemptori, vt qui plus commodi ferat quò plus contemptus. Prædeſtinati in ſcholâ Chriſti altè combiberunt, ſe hominum ſannis non decreſcere, nec contemptu fieri minores. Tantus eſt vnuſquiſque, quantus eſt in oculis Dei, *a* non pilo maior, nec iuxta hominum intuitum Deus iudicat. *b* parui Deo ſumus, ſi magni nobis: grandes ipſi, ſi nobis exiles. puteus quò eſt profundior, hoc illius aqua purior: æſtimatio ſui quò vilior, hoc Deo gratior. defodiendi ſunt immodici, ingentes animi deprimendi, atque vniuerſa noſtra ſuperbia, miſeriarum, inſcitiæ, defectuum noſtrorum mole obruenda. moſchum aiunt in locis graueolentibus amiſſum odorem recuperare: ita nos ſi ſeriò nobis ob ſordes noſtras vileſcamus, non quem hactenus dedimus, ſed quem oportuit, emendatioris vitæ odorem exhalabimus.

a Imit. Chriſti lib. 3. c. 50. b 1. Reg. c. 16.

§. III.

Rogatus vir religioſiſsimus, quam potiſsimum ad cælum viam inueniſſet, reſpondit: *Si ſe homo ſemper accuſet.* Hoc pænè tota Chriſtianorum diſciplina eſt, inquit Auguſtinus. *a* Ambroſius: *b* ſignum, inquit, electorum eſt, male de ſe ſentire, & vulnus ſuum agnoſcere. Gregorius *c* reproborum ait, eſt proprium, ſemper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare. Omne enim quod faciunt, cæcâ mente pertranſeunt, factúmque ſuum niſi puniti, non agnoſcunt. Electi actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutiunt, nec inde ſecuri ſunt, quia videri à Deo in ſe, quod ipſi non vident, agnoſcunt. Eccleſiaſtici *d* conſilium eſt: quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur. Verè maxima in omnibus perfectio, ſuæ imperfectionis cognitio: & longè laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas propria, quàm qui eâ non reſpectâ, mœnia mundi, vias ſiderum, herbarum vires, fundamenta terrarum & cælorum faſtigia rimatur. Cogitas magnam conſtituere fabricam celſitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis: omnes delectat celſitudo, ſed humilitas ad eam gradus eſt. Excelſa eſt patria, ſed humilis eſt via, qui ſeriò inquirit patriam, non recuſat viam. *e* At verò, quod D. Hieronymus meritò deplorat: *f* multi humilitatis vmbram, veritatem pauci ſectantur: pauci ſed hi beati &

cælo

a Lib. de virg. c. 31. b Apol. de Dan. c. 4. c in c. 5. Iob. d Eccl. c. 3. e S. Auguſt. de verb. Dom. f Hier. ep. 27.

cælo prædestinati, qui quò magis seipsos vident, tantò magis sibi ipsis displicent, tantò pretiosiores Deo, quantò sibi viliores; a qui minus se vident, minus sibi displicent. Multi sciunt multa, seipsos nesciunt, tantò minores in Dei oculis, quantò maiores in suis. Magnus & tutus ad Deum ascensus est, propriæ vilitatis agnitio. Et verissimè dixit Cassiodorus: b Descendendo, cælum ascenditur.

a Greg. lib. 35. mor c. 5. b In Psal. 6.

IX.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM NONVM.

HASTIS PER OLEAGINVM SERTVM CONIVNCTIS repræsentatur *Dilectio inimicorum.* Oliuæ ramus, priscis notissimum pacis signum fuerat. Plexilis hîc oliua hastas hostiliter concurrentes conciliat, & in amplexum cogit, vti amor inimicos. Serium Christi præceptum est: ego autem dico vobis, diligite inimicos ve-

ſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt. a Opus hoc, inquis, arduum eſt & difficile. Sed quo difficilius, hoc Deo gratius & nobis vtilius. Multa ſunt genera eleemoſynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt nobis dimittantur peccata, ſed eâ nihil eſt maius, quàm cùm ex corde dimittimus peccata ijs qui offenderunt nos. b Chriſtus iam in alto pendens, linguam ſolam à flagris & clauis habuit immunem, & hanc in ipsâ cruce primò omnium ſoluit, in patrocinium eorum qui ſe manu aut linguâ crucifixerunt. Diſertus & potens ſuiſmet hoſtibus aduocatus. Et diſcipulos in hoc habuit hic in cruce Magiſter, ſed pauciſsimos. Stephano pro inimicis oranti cælum panditur, velut ſi ad nobile hoc ſpectaculum cælites omnes ſint intenti. Idem ſanctiſsimus protomartyr pro ſe, ſtans, pro inimicis vtroque genu flexo precatur, & ſimul patefactum intuetur cælum, ſtantémque Ieſum à dextris virtutis Dei. c Si liceat quærere: Domine, quid hoc agis? priúſne præmium & triumphus, quàm prælium? nondum os Stephani aperitur, & iam cæli ianuæ reſerantur? nondum viuere deſijt hic Leuita, & te iam videt? nunquid nemini bene meritorum te ſinis eſſe aſpectabilem, niſi in ſupremo tui domicilij receſſu? quid ergo eſt quod Stephano exeat obuiam beatitudo, & extra cæli ianuas procurrat? nondum ex arenâ hic miles abijt, adhuc in puluere luctatur, etiamnum orat, & quidem pro ſuis hoſtibus. O felix & potens oratio! ſed perpendamus cauſſam ſic accelerantis præmij. Tam grata Deo eſt iniuriarum remiſsio, & ſeria deprecatio pro inimicis, vt mitiſsimus Deus omnem hîc maieſtatem ponat, ampliſsimam legis gratiam faciat, nec ad regium ſolium primùm coronare athletam velit, ſed præueniat, iubeatque pulcherrimam beatitudinem ad ipſas palatij valuas, imò extra domus limina prodire, vt feliciſsimus hic pugil, qui hoſtes infenſiſsimos ac ipſos interfectores ſuos amauit, próque eis & lacrymans & moriens ſupplicauit, præter legem honorificentiſsimè ad triumphos euocetur. & hoc eſt æterni Regis priuilegium, ijs qui iniuriarum volunt eſſe immemores, conceſſum; adeò non malè pati, ſed malè facere eſt malum perpeti. Mitiſsimus Dauid, qui cum vrſis & leonibus pugnabat, & vincebat; ille ſic ſtrenuus & nullo timore perterritus, cùm hoſtem capitaliſsimum Saulem ſub haſtæ cuſpide, non ſemel teneret, parcere tamen maluit quàm occidere, illúdque veluti armorum ſuorum inſigne cantabat: ſi reddidi retribuentibus mihi mala, deci-

a Matth. 5. b Aug. in Enchir. c Act. 7.

dam meritò ab inimicis meis inanis. a Fortiſsimus Paulus qui armatorum cuneos, qui mortem, qui inferos ipſos in certamen vocabat, in inimicos adeò clemens erat & benignus, vt diceret: b maledicimur & benedicimus: perſecutionem patimur & ſuſtinemus: blaſphemamur & obſecramus.

a Pſal. 7. b 1. Cor. 4.

§. I.

Nobiliſsimum & generoſiſsimum vindictæ genus eſt, ignoſcere cùm poſsis vlciſci: & longè glorioſiùs eſt tacendo vincere inimicum, quàm reſpondendo: honor eſt homini qui ſe ſeparat à contentionibus a Ambroſius: b Vindicare ſe, inquit, non eſt actus fortitudinis, ſed abiectionis, & timiditatis: Vincitur ab inimico, non vincit, qui ſe vindicat. nec aliter ſentit philoſophorum princeps: c Sicut debilis eſt ſtomachi, ait, cibum duriorem non poſſe concoquere, ita hominis puſillanimis eſt, verbum duriuſculum non poſſe ſuſtinere. Nemo luculentiùs probat ſe Chriſtianum eſſe, quàm qui amat inimicum. virtuti exercendæ aut ſinceriſsimo amico eſt opus, aut aſperrimo inimico, cui nemo vnquam ſic nocuit, vt non magis ſibi ipſi. Chryſoſtomus, d Vindicta, inquit, in corde poſita, nocentior eſt viperâ, neque enim minus malum eſt, referre iniuriam quàm inferre. inimicum feris? teipſum letaliter iam læſiſti. & hoc eſt prunas è foco rapere, ſed omnium primò ſibi manus amburere, dein alios ijs perfundere. ſic ſemper prima pars malorum in auctorem ſuum vertitur, interdum etiam nouiſsima, cùm ſæpe interim ſit illæſus, in quem pernicies parabatur. e quiſquis alium odit, primum animæ ſuæ vulnus infligit. qui non diligit, manet in morte. f At durum eſt, quicquid dicant alij, durum eſt, inimicum amare: ſed erit longè durius inter innumeros inimicos apud inferos ardere. Difficile eſt eum diligere quem vix odio dignum cenſeas: ſed difficilius erit audire ab iride clamantem: *Abite maledicti in ignem æternum.* Nimis arduum eſt, illæſum eum ſinere qui toties læſit: montem non ſcandet, qui vitat ardua: cælum fugit, quiſquis inimicum odit. Peregrinabundi huc illuc ſæpe currimus, ſubinde deteriores redimus; templorum aras cerâ cumulamus, nos interim ſaxea pectora gerimus: impetrando Iubilæo ſatagimus, nec tamen vindictam vrgere definimus. ô mi Chriſtiane, Iubilæum Deus in ædium tuarum veſtibulo tibi ſtatuit,

 tuum

a Prou. 20. b lib. 1. offic. c. 36. c Ariſt. lib. 4. ethic. c. 3.
d Hom. 41. in Act. Apoſt. e Lactant. de irâ Dei. f 1. Ioan. 3.

tuum facis vel verbulo. dic: *Ignosco*, & noxarum omnium veniam impetrasti: Dimitte, & dimittetur tibi, [a] nam si tradideris corpus tuum ita vt ardeas, charitatem autem non habueris, etiam erga inimicos, nihil tibi prodest. [b] Diues censetur, qui multos numerat debitores: inimici in te iniurij multa tibi debent, ideò ab illis ditesces si velis. Subduc modò ratiunculam, quantum tibi sit æris tui, quantúmque alieni: diues es si non reddis ijs quibus debes. quot nomina apud Deum contraxisti? & iam negligentiâ tuâ factus es non soluendo. quin tu ergo Deum ad debitores tuos remittis, & tua nomina, quæ nunquam posses, per illos expungis? Dimitte & dimittetur tibi. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. [c] ingentia tibi debita condonat Deus, si tu alijs parua. notum illud Hieronymi: O formidolosa sententia! si parua fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittuntur. Veniam quam quis habet inimico, hanc à Deo speret.

a Luc. 6. b 1. Cor. 13. c Eccl. c. 28.

§. II.

Ergo saltem tui miserere, ô homo, & ne teipsum oderis, ama inimicum. Vltionis non longa est delectatio, misericordiæ sempiterna. Noli, obsecro, vinci à malo, sed vince in bono malum. [a] si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi. [b] vince in bono malum. De hac victoriâ Chrysostomus: [c] In olympicis, ait, certaminibus Diabolo consecratis lex est, malè faciendo vincere: in stadio Christi, omnino lex est contraria; hîc enim non eum qui percutit, sed qui percutitur, coronari decretum est. Si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles; nec vlla ad nos iniuria perueniret. Ergo, ne dicas, reddam malum. expecta Dominum & liberabit te. [d] ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei. [e] & cur damno tuo nocere cupis alteri? O canis quid lapidem mordes? cum manu age quæ misit lapidem. ô bubo, ô cæce, quid furis in aduersarium? dimitte eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret tibi. [f] Ad mortem damnatus carnifici non indignatur, sed iudici. & cur, misellle homo, carnificem tu tuum inuadis? iudicem attende. Deus est qui talem in te antagonistam immisit, sed bono tuo, plectendis delictis tuis. Iobo Diabolus nec vnam quidem ouiculam ademisset, nisi Deus id permisisset. Dominus dedit, & Dominus etiam abstulit, [g] non diabolus.

a Rom. 12. b Prou. c. 25.
c In c. 12. ad Rom. d Prou. 20. e Prou. 24. f 2. Reg. 16. g Iob. c. 1.

bolus. Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper, reſpondit Pontio Chriſtus. a idem prorſus inimico tu tuo reſponde. Plurimis plus inimici profuere quàm amiciſsimi. tyrannos tolle, non erunt martyres: non ſint inimici, tollentur plurimorum præmia. non minus Diocletianus Eccleſiam ampliauit immanitate & gladio, quàm Conſtantinus liberalitate & auro. Euangelicus ille paterfamilias, voluit frumentum & lolium vnà ſurgere: Sinite, inquit, vtraque creſcere, ſed vſque ad meſſem. b At nos præproperi & in perniciem noſtram feſtinantis ingenij homines, vt primùm noxiam herbulam conſpicamur, mox clamamus: carduos ad ignem, ad flammas lolium, inimicos ad Orcum. Lentiùs, ô boni, lentiùs; non ſic licet ante meſſem in agros graſſari. tempore meſsis dicetur meſſoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum. Cur ergo vota noſtra damnamus ipſi, tam malè feſtinato impetu, quid inimicos ad pœnas raptamus? hoc genus lolij, falcem & ignem non euadet, ſed nondum eſt meſsis. Chriſtus cùm ſuos orare, ac ſeptemplicem petitionem diuino patri offerre docuiſſet, c è ſeptenis his petitionibus non ſine cauſsâ ſolam illam de condonandis iniuriarum debitis repetijt, explicauit, & quid explicatione hac aliud declarauit, quàm, quædam monſtranda eſſe, quædam etiam inculcanda. nec enim vnquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur. Et vel inde diuinam legem dilaudans Dauid: Latum, inquit, mandatum tuum nimis. d verè latiſsimum, quod notos ignotóſque, tam benefactores quàm hoſtes, dignos & indignos, inimicos perinde atque amicos amari præcipit. Nemo torque aureâ collo affuſâ, tam certò ſe vel diuitem, vel doctum, aut nobilem probat, quàm certò quis Dei ſe filium eſſe demonſtrat, qui inimicos amat. e Sed quis ita ſemper apud ſe eſt, cùm iræ fluctus inſurgunt, qui non peſsimis execrationibus inimicum liberali ore deuoueat? At Chriſtiani eſt, imperare iræ & motos eiuſcemodi fluctus componere. pulchrè Auguſtinus: f Audiſti, ait, conuitium? ventus eſt. iratus es? fluctus eſt. vento igitur flante, fluctu ſurgente periclitatur nauis, periclitatur cor tuum, audito conuitio vindicari vis, & ecce vindicando te, feciſti naufragium, & quare hoc? quia dormit in te Chriſtus, oblitus es Chriſtum. nimirum excidit tibi, Chriſtum, cùm crucifigeretur, inimicis ſuis non crucem, ſed veniam à patre lacrimis exoraſſe. En ergo Chriſtus in te dormit, qui pro ſuis hoſtibus, non vigilare tantùm,

a Ioan. c. 19. b Matth. 13. c Matth. 6. d Pſal. 118. e Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Phil. f Ser. 3. inter 17. hõ

ſed & mori te docuit. Excita ergo in te Chriſtum, & dic tibi ipſe: Et qui ſum ego vt vlciſci me velim? forſan prius ego mortem, quàm inimicus vltionem meam ſentiet. hinc verò migrantem animam repellet à ſe Chriſtus, qui manſuetudinem docuit non furorem; ſubmiſsionis præceptor, non vltionis; charitatis atque veniæ magiſter, non odiorum & vindictæ.

§. III.

Sed ſine oculis, ſine auribus eſt vltio, ſurda & cæca fertur, quò eam rapit impetus, vt iure priſcus poëta indignetur:

——— Verùm ita ſunt iſti noſtri diuites
Si quid benefacias, leuior pluma eſt gratia;
Si quid peccatum eſt, plumbeas iras gerunt. a

Nempe plumbeo plerique ſunt obtuſóque & iacente animo, qui rebus omnibus, præterquam iniurijs indormiunt. qualibet offenſionis aurâ, gratiam auolare iubent & euaneſcere, contumeliam grandi odio, velut appenſo plumbo in pectus altiſsimè demittunt. Date veniam, Chriſtiani, ab ipſis idololatris ſuperamur: eorum & teſtimonia & exempla nos lapidant, vt ſupremo mundi die, nulla nobis futura ſit excuſatio. Sanè Pompeio magno non magis laudi datum lego, quòd tribus ampliſsimis triumphis tres orbis terrarum partes complexus ſit, quàm quòd eſſet, vt Paterculus b ſcribit amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in accipiendâ ſatisfactione facillimus. Auguſtus Imperator Cinnam necem ſibi machinantem vitâ donans: O Cinna, inquit, iterum tibi vitam do, prius hoſti, nunc inſidiatori ac parricidæ, eíque conſolatum obtulit. vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amiciſsimum, & ſolus illi hæres fuit. Phocion innocentiſsimus, & Imperator, iam capite damnatus, cùm lictor ei venenatum calicem porrexiſſet, rogatus à cognatis, quídnam ad filium mandaret? Mando, inquit, vt obliuiſcatur huius poculi, quod ab Athenienſibus propinatum nunc epoto. Iulius Cæſar nihil vnquam præter iniurias oblitus dicitur. At quis noſtrûm hîc videri aut eſſe vult obliuioſus? quàm firmâ plerique omnes memoriâ ſumus, cùm iniuriarum res agitur? Beneficia pulueri, ſilici verò iniurias inſcribimus, manet altâ mente repoſtum. nemo cedit, nec Deo quidem imperante. Iam olim Deus vindictam omnem præhibuit, & ſeuerè prorſus edixit: *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore.* c nihilominus quotuſquiſque eſt, qui non impiè reclamet: *Mea, Domine, eſt vltio, & ego retribuam.* opponit iterum

a Plaut. in Pæn. Act. 3. ſcen. vlt. b Lib. 2. hiſt. c Deut. 32.

rum Deus: *Mihi vindictā: ego retribuam.* a obluctatur iterum homo: *Mihi vindicta, Domine, ego retribuam: tu nimis es exorari facilis, fera nimis tua est vltio.* Sic improbissimo & plusquam temerario ausu, Dei munus inuadimus; gladium in inimicos nostros ab ipso stringendum flagitiosè præripimus, pars læsa cùm simus, iudicis seueritatem induimus.

a Rom. 12.

§. IV.

Narrat Rufinus Aquileiensis a (& complures alij Græcorum interpretes b) &: ad Sisoium, inquit, religiosissimum senem iniuriam quidam passus se contulit, & contumeliæ genus, ore, vt fit, tragico exponens: obsecro, inquit, permitte mihi pater, vt homo sim, & me vindicem. At senex multis apud eum precibus institit, ne sic homo esse vellet, vt diabolus fieret. Nimirum Deo id curæ futurum; Deo vindictam omnem permitteret, sat fortem esse hunc vltorem; iniuriarum reum diuinas manus non euasurum. At ille: mihi certum est, inquit, hoc ei non condonare, nec desistam dum par pari reddidero. Cui senex: quæso te, inquit, homo sis, sed Christianus, & quid ratio dictet, non quid impetus velit, attende. Et verò ratio, inquit iste, hoc suadet, vt ei non parcatur, qui nec ipse pepercit alijs. Contra Sisoius: sed hoc tuum non est, inquit, aut velle, aut facere. ius gladij in hac caussâ penes solum Deum est. Deus vltionum Dominus, Deus vltionum liberè egit. c nobis hæc agendi libertas negata est. Et nosti, credo, quid Christus non consilij sed præcepti dederit: inimicis non tantùm veniam, sed & preces, amorem, beneficia deberi. Pater, inquit iste, animus meus commotum mare est, nec quieturum dum me vindicâro. Quandoquidem ergo, inquit Sisoius, obfirmasti animum, saltem non præcipita; obsecro prius oremus. Ambo simul submiserunt genua, & vocem præiuit senex, in hæc verba: Deus, tuum nobis auxilium iam non est necessarium, nec vt pro nobis sollicitus sis, rogamus: nos ipsi omnia curabimus; nostra est vltio, & nos retribuemus, iámque in eo sumus vt inimicos nostros ponamus scabellum pedum nostrorum. d Adeò perculerunt hominis animum hæc verba, vt mox toto corpore ad senis genua prouolutus, humentibus oculis promiserit, illatam iniuriam nec verbulo à se vindicandam. Hoc iusti iustorum præceptum est; hæc germana filiorum

a Rufin. l. 3. n. 77.
b Paschasius c. 10. n. 2. Pelagius libell. 16. n. 10. Pallad. in appen. lausiac. hist. n. 13. c Psal. 93. d Psal. 109.

filiorum Dei nota, non grauatè dare veniam offendenti, insuper etiam offensam beneficio redimere: Videte, inquit Paulus, [a] ne quis malum pro malo, alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini inuicem & in omnes, nulli malum pro malo reddentes. [b] hæc Paulus, sed hæc Christus [c] apertiùs etiam, longéque seueriùs iniungit: vobis, inquit, dico qui auditis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et prout vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Et si diligitis qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt: Veruntàmen diligite inimicos vestros, & erit merces vestra multa, & eritis filij altißimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Hæc quidem iustè imperas, & liberaliter promittis, sed, ô bone Domine, quàm multi sunt qui te non audiunt, nec lex tua apud illos tanti est, vt finem ponant odijs; fatentur nolle se in istam ignoscendi facilitatem effeminari; nil sibi fore iucundius quàm præsenti & pari monetâ factam iniuriam persoluere: atque si optio illis, quæ Salomoni, [d] fieret postulandi quod vellent, non sapientiam peterent, sed vindictam. horum nemo non clamaret: da mihi Domine inimicorum meorum animas: cetera relinquam tibi. Hic germanus vindictæ spiritus est, Dei legem non curare, Dei minas parui ducere, iniuriam non tantùm non perferre sed reddere, totam bilem ad vnum verbulum euomere, furentis ex dolore animi impulsum sequi, votis omnibus inimicum perdere. Hæc vlciscendi libido, inquit Tertullianus, [e] negotium curat, aut gloriæ, aut malitiæ: sed gloria vbique vana est, & malitia Domino odiosa, hoc quidem loco maximè, quia malum duplicat quod semel factum est. quid enim refert inter prouocantem & prouocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, iste posterior, vterque læsi Domini reus est. Dominus monet, verberanti te in faciem, etiam alteram genam obuerte. fatigetur aliena improbitas patientiâ tuâ: plus improbum illum cædis sustinendo, ab eo enim vapulabit cuius gratiâ sustines. Et quem honorem litabimus Domino, si nobis arbitrium defensionis arrogauerimus? Sequester patientiæ est Deus, si iniuriam deposueris penes eum, vltor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est.

a 1. Thess. 5. b Rom. 12. c Luc. 6. d 3. Reg. 3.
e lib. de patientiâ c. 8. 9. 10. 15.

§. V.

§. V.

Sed obijcias: Semper ego auditor tantùm, nunquámne reponam, vexatus toties? Ita, mi Christiane, tu nunquam repones, etsi centies, etsi millies vexatus. Si vis esse Dei filius, tuo patri hanc caussam committe: tu sile & patere. Nocentes peribunt qui te vexauerunt, & qui gratulati sunt in tuâ ruinâ, punientur. *a* qui iniuriam fecit, recipiet id quod iniquè gessit. *b* Sed inquis: Iniuriam condono, non oblittero; non obliuiscor. Itáne? hæc tua liberalitas est? nec tu aliam apud Deum quære, homo homini, inquit Ecclesiasticus, *c* reseruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? ipse, dum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Clementiæ vanissimus fucus est, nolle vlcisci, nec tamen obliuisci velle: si quid donas, ex integro dona, aut cælum despera. nosti, quid minetur Christus: *d* sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo DE CORDIBVS VESTRIS. Sed dicas: Ego quidem non difficilis forem ignoscendo: at publicum mihi munus commissum est, impunè nemo iniuriam mihi fecerit, honorem meum eo defensum. Obsecro, Christiani, non argutemur in tam serio salutis negotio: auferte hæc picta vocularum ludibria. Munus publicum gerebat & Stephanus, nullum lapidem in hostes regerebat, neque honorem suum ita defendebat, quin sincerissimo pectore clamaret: *Domine Iesu, ne statuas illis hoc peccatum.* Iesus crucifixus, non quà hominis tantùm, sed quà Dei filius, supplices lacrimas pro hostibus ad patrem mittebat: *Pater dimitte illis.* tantæ maiestatis non est vllus mortalium, vt turpe sibi putet, iniurias præsertim proprias ex toto ignoscere. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. *e* Sed nulla, inquis, offensionis caussa illi nebuloni à me data est. Si caussam dedisses, iniuria non esset quam tolerares; parilis vtrinque foret læsio. quid de causâ disputas? quid Ioseph fratribus nocuit, cùm somnium suum narrauit? & tamen iniuriam omnem iam Ægypti prorex generoso silentio concoxit. Sed non est, inquis, leuicula iniuria quæ illata mihi est. quid iam iniuriæ grauitatem exaggeras? nec præmium erit eximium, si dimissa offensio sit leuis. virtute nunquam magnus eris, nisi magnis iniurijs exercearis. Hieronymum audi: *f* Deus faber est: inimici lima sunt & mallei, quibus nos ille expurgat sanctósque sculpit. Sed nunquid cum Paulo iam

a Baruch. c. 4. b Coloss. c. 1.
c Eccl. 28. d Matth. 18. e Leuit. c. 19. f Hier. in c. 5. Matth.

iam lapidatus, aut cum Christo flagellatus, & in crucem sublatus es? Sed nobilis sum ego, vilis ille homuncio est, & terræ filius. O testa Samia! de eodem luto es, de quo tuus inimicus, aut paullulum meliore. Si vindictæ libido te vincit, non nobilium es filius, sed peccati seruus. Ergo potius memento nouissimorum & desine inimicari. a Etsi non vindicem, inquis, vt tamen vindicare me nolim, eam mihi vim facere non possum. Potes, modò velis, sed quamdiu odijs alimentum in animo ministras, quicquid cogitas, merum est absynthium: vrticas, tribulos, sentes geris in pectore, quibus cruenta conscientia miserrimè vritur. Ardeo, inquis, vindictâ. Nisi maturè hunc ignem sopias & extinguas, cæli ianuam tibi iam obserasti, & magnis passibus ad ignes stygios tendis, vbi æternùm ardeas. Porta cæli iniuriarum perpessio est, at qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. b At nulla, inquis, quies mihi est, non somnus, non cibus, aut potus sapiunt, dum Mardochæum sedentem video & intactum, dum inimicum talia in me molientem cerno & indemnem. Pulchrè, mi homo, in caput tuum deciperis. Narrat Ezechiel de quibusdam militibus c qui posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & descenderunt ad infernum cum armis suis. En nouum ceruicalis genus, gladium! tali ceruicali somnum suum fulciunt omnes vindictæ cupidi, qui nullam sibi quietem nisi à conuitijs, à manu, à gladio petunt. Sic primus diaboli discipulus (ita Cainum vocat Basilius) in fratrem iugulatrice manu ibat, vt extinctâ fratris gloriâ, suam sibi stabiliret. contrarium euenit. Esau, Saul, Antiochus diuinam misericordiam non sine lacrimis implorarunt, non auditi. Esau non inuenit locum pœnitentiæ, quamuis cum lacrimis inquisisset eam, d ita Saul, ita & Antiochus, ab arâ misericordiæ, ad quam confugerant, reiecti, & iure: nec ipsi parcere volebant ijs quos inimicos sibi statuerant. Iudicium sine misericordiâ fiet ei, qui non fecerit misericordiam. e Rex Dauid fœdo lapsu peccatum duplicauit, & libidinem sanguine miscuit, quamprimum tamen pœnitentiæ signum edidit, & vix geminas voculas, *peccaui Domino*, pronuntiauit, mox à Nathane audijt: f *Dominus peccatum tuum transtulit.* quoties Antiochus peccasse se fassus, non sine grandi eiulatu clementiam Numinis implorauit, templo donaria vouit, emendatissimos mores in reliquam vitam promisit, sed repulsam tulit. nec mirum: longè aliter Hebræus ille rex, & aliter Assyrius tyrannus iste,

a Eccl. c. 28. b Ibid.
c cap. 32. d ad Hebr. 12. e Eccl. 28. f 2. Reg. 12.

iste, in aduersarios se gessit. Dauid nullo regum inferior bellando & vincendo; omnibus tamen longè superior parcendo, vt qui nihil minus sibi voluerit licere, quàm vlcisci, benignior vel in hostes suos, quàm in suos ciues Antiochus, qui non nisi gladios, ignes, sanguinem, vltionem, cædes spirabat.

§. VI.

Ægrotos medici non deserunt, donec videant prostratas vires ad tumbam fatiscere. est tamen morbi genus, cuius primo intuitu medicus dicat: sepulchrum aperite; hic homo moritur. ita prorsus, licet nullius improbi hominis desperanda sit salus, dum exhalârit: in hoc tamen ægritudinis genere, cùm putrida viscera felle natant, cùm animus odijs & vindictæ cupidine laborat, apertè Ioannes a Apostolus pronuntiat: sepulchrum aperite huic misero; est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis: rarò resipiscunt qui semel obstinarunt animum in vindictam. Non est sensus, vbi est amaritudo. b Sed etsi clament omnes sapientes, minentur omnes Prophetæ, hortentur omnes Angeli, vt sepultâ iniuriarum memoriâ, in mutuos amplexus ruamus, adhuc tamen audacissimè conciliationem omnem auersamur, adhuc talionem postulamus. Sapientum denique omnium sapientissimus homo, Prophetarum doctor, Rex Angelorum, auctoritate maximâ, potestate summâ venit, non vt suadeat hanc vnionem, sed vt præcipiat, non vt consilium offerat, sed vt legem figat, & adhuc impudentissimè refragamur. Audite Christum regem præcipientem, audite reluctantes subditos: Stat Christus & patris nomine imperat: c *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Stant rebelles subditi, & clamant: O Christe, frustra hæc dicis, frustra imperas. *Vobis dico, vobis Christianis.* Nos ab Ethnicis in hoc stamus; non audiris Christe. *Diligite inimicos vestros.* Vix vllus est qui obtemperet. *Ego autem dico vobis non resistere malo.* Ignaui dicemur & imbelles. *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Rara est hæc oratio & nimis frigida. *Vt sitis filij patris vestri qui in cælis est.* Nimis carò venalis est hic titulus. *Benefacite his qui oderunt vos.* Contra naturam, Domine, imperas: manda faciliora. *Dimittite & dimittetur vobis.* Non possumus, vt id scias Christe, non possumus, hoc est, nolumus iram cohibere, dentes restringere, manum continere; & quis cogitationibus imperet? *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra.* parati sumus perire, modò simul pereat inimicus.

a 1. Ioan. 5. b Eccl. c. 21. c Matth. 5. Luc. 6.

§. VII.

O Christiani, adeóne cælum odistis, vt sic velis remísque ad inferos properetis? Vbi vestrum illud? Dimitte nobis debita nostra *sicut* & nos dimittimus? aut ergo inimici vobis vestri amandi sunt, aut toties vobis ipsi laqueum inijcitis, quoties hoc à Deo postulatis: sicut nos alijs dimittimus, ita tu nobis, ô Deus dimitte. Sed nos nihil condonamus, omnia vindicatum, omnia imus punitum, odio implacabili. Ergo & tu in nobis nil impunitum relinque. Impiorum est hoc ingenium non prædestinatorum, nam hi tam grauiter lædi non possunt cùm clament: Pater dimitte illis, Ne statuas illis hoc peccatum; Ego omnia condono, omnia remitto, nihil vlturus. hæ voces prædestinatorum sunt. Sed priusquam finiam, obsecro vos omnes, qui hæc legitis, nec tamen inimicos diligitis, creditísne hæc vera esse? vera, dicetis, nisi Veritas mentiri & Christus decipere potuerit. Si ergo vera sint ista, vti sunt verissima: quæ tandem impia hæc est contumacia, quæ hæc tam obstinata diuinæ legis irrisio, quis iste tam proteruus iubentis Dei contemptus? Clamat Christus & præcipit: Ignoscite, dimittite, diligite non amicos tantùm, sed & quoscunque inimicos. Adhuc vestra stat peruicacia, adhuc inimicos odistis? nondum ignoscitis, nondum maleuolos obtrectatores amatis? nec tanti apud vos Christus? nec tanti est Deus? nec tanti cælum est, & æterna salus? & necdum extorqueri à vobis potest vel vnicum, sed serium & ex pectore promptum verbulum: Ignosco, dimitto; condonet Deus, quicquid in me à quocunque peccatum est. Adhuc, saxa statis sine sensu, sine voce, sine motu vllo ad veniam? adhuc ferreus vester animus spirat vindictam? adhuc clamatis: inimico mala crux, inimico mala omnia? adhuc vociferamini; inimicis vltio, inimicis mors, inimicis omnes diræ? Ergo adhuc in inimicum durant odia? ergo necdum imperantem Christum auditis? Ite iam, ite vos tales Christiani, quacunque libet viâ, non errabitis: securè & certò, ad illud quò tenditis, diaboli regnum peruenturi. ite compressis oculis; ad inferos iam quæuis semita vos ducet: ad hunc viæ terminum non certiùs itur, quàm errando. & certissimum est effatum istud:

Non potest amare Deum, qui non cessat odisse inimicum.

X.um PRÆDESTINATIONIS SIGNUM.

V

SYMBOLUM DECIMUM.

FLAGELLO ET VIRGIS monſtratur *Deteſtatio præteritorum peccatorum.* Facinus abominabile iudicat eſſe Auguſtinus, præteritorum peccatorum meminiſſe, & inde gloriari ac gaudere, cùm de illis magnoperè dolendum ſit, & contra nitendum; nam vt idem Auguſtinus verè affirmat: qui pectus ſuum tundit, nec ſe corrigit, peccata ſolidat, non tollit. a Lugens Dauid de ſe pronuntiat: Peccatum meum contra me eſt ſemper, ideóque Deum tam efflictim rogat: Cor mundum crea in me Deus; & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. b Beati qui ſic lugent & odio tam generoſo peccata deteſtantur, hoc ipſum dolentes quòd non ſatis doleant; ex hoc ipſo triſtes, quòd minus quàm par ſit triſtentur. Et hæc quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. c in ſtabilem ſalutem, inquit Apoſtolus, quod attentiſsimè conſiderandum. Multi ſalutem per pœnitentiam recuperant, ſed heu non ſtabilem ſalutem. Ideò Chriſtus diſertiſsimè monet: d niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. explicatè præcipit,

M non

a Lib. 5. de lib. arbitr. b Pſal. 50. c 2. ad Cor. 7. d Luc. 13.

non agendam tantùm, sed habendam esse pœnitentiam, eámque retinendam. Nec enim vt stati temporis mutuum, quærenda est pœnitentia, non transuolare permittenda, sed certò perseuerandi proposito firmanda. Ita D. Thomas Aquinas: a Vera, inquit, & seria pœnitentia, non tantùm à peccatis præteritis expiat, sed etiam præseruat à futuris. non habet pœnitentiam, qui non habet propositum firmissimum non amplius in priores noxas relabendi.

a 3. par. q. 84. art. 8.

§. I.

Christus paralytico, quem sanarat, præcepit lectulum vt tolleret: Et mox sustulit grabatum suum, & ambulabat. a occasiones peccati cauendæ, tollendæ, remouendæ sunt, & sic ad honesti rectique metam currendum. Euangelicus prodigus extremâ fame tabescens: Surgam, inquit, & ibo ad patrem meum. Nec tantùm dixit iturum se, sed iuit. Et surgens venit ad patrem suum. Hîc plerique omnes & manuum & pedum vsum, nostrâ culpâ amittimus. linguâ valemus, non opere: ore strenui, languidi manu. arcum intendimus, nec tamen sagittam emittimus: proponimus facturos, non facimus. post commissas noxas gemimus, sed ne committamus, oscitanter cauemus. nimirum vulnus obductum cupimus, & sanguinem non sistimus. peccatis medelam admouemus, & affectum ad ea non tollimus. differendo & procrastinando senescimus. ita dum proponimus & promittimus, abit vita, & inter merum & pigrum *Velle*, tota euanescit. sic demum in longis nos propositis mors deprehendit, ridétque tot annis voluisse facere, fecisse nunquam. Augustinus olim talis, sed non diu talis, maturè fecit idque ante senium, quod vidit sibi esse faciendum. Dicebam, inquit, apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat. & cum verbo iam ibam in placitum, iam pænè faciebam & non faciebam, nec tamen relabebar in pristina, sed de proximo stabam & respirabam. Retinebant me nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam & submurmurabant. Dimittisne nos? c Dimisit certè & excussit iugum: vitam priorem omnem sic detestatus est, vt aliam viueret.

a Ioan. 5. Marc. 2. c Lib. 8. Confess. c. 11.

§. II.

Nos sæpe quidem meliorem vitam incipimus, sed hoc tantùm, nec telam hanc perteximus, in cœptis non modò non pergimus, sed & in antiquam siluam redimus. Sunt, quis dubitet, multorum pij conatus,

natus, sanctæ cogitationes, optima consilia, castissima proposita: sed plerique Athenienses sumus, optimè decernimus, pessimè exequimur, aut certè in exequendo non persistimus. modos viuendi honestissimos ac planè salutares nobis præscribimus, sed cuiuis mox tædio molestiæque cedimus: sancta proponimus & grandia, sed vbi rebellem carnem, inuitantes socios, allicientem Dæmonem sentimus, non inuiti manus damus, & ad priores vitæ sordes, nos retrahi non prohibemus, instabili prorsus & nimium breui pœnitentiâ. Decreuisti, mi optime Christiane, vitam instituere castiorem, occasiones cauere, oculis in amore ducibus imperare, carnis petulantiam edomare? rectè cœpisti verecundè loqui, paginas impuras auersari? pulchrè. proposuisti bilem substringere, & iræ moderari, omne odium deponere, inuidiam omnem animo pellere? optimè. instituisti linguam coërcere, silere cum alij verbis detrahunt, sustinere cum dicterijs lacessunt? omnia præclarè, & ad normam veræ pœnitentiæ. quantò verò præclariùs, in hoc vitæ curriculo perseuerare? quàm multi se heri continuerunt, linguam & libidinem represserunt, iram fregerunt, seipsos vicerunt, qui se hodie in priorem vitæ licentiam effundunt, linguæ & libidinis iugum subeunt, iræ habenas soluunt, vitijs vt antè seruiunt, non est vera, quæ non est firma & stabilis pœnitentia: inconstans hæc & desultoria mentis leuitas est. O quales gladiatores sumus, qui doctè quidem ventilamus, eruditè præludimus, sed cum mucrone pugnatorio vtendum, cùm in gradu standum, & celeres ictus eludendi sunt, ignaui recedimus, & vulnera in statu euitanda, in abitu accipimus. O quales cursores nos, qui primo itinere brachia iactamus, pedes incitamus, pænè iam sudamus: paullò post, ante viæ medium hæremus, deficimus, succumbimus. Ah quoties præclara conamur, inchoamus cum laude, pergimus aliquamdiu spe bonâ, languemus paullatim, cadimus tandem, iacemus in fine. Arbor frustra flore suo triumphat, & fructus promittit, nisi & proferat. Architectus fundamenta incassum iacit, si ea non in parietes & muros excrescant. quid nauarchum iuuat malum erigere, antennas aptare, vela explicare, applicare remiges, si littore nauim non soluat, aut ad littus quàm primùm redeat? Ita nos cum architectis fundamenta iacimus, & nullum surgit ædificium: cum oratoribus crebrò exordimur, vix vnquam peroramus: sæpe vela damus cum nautis, sed ingruente procellâ, ad littus vnde soluimus, redimus. Illud nobis in ore continuum: volo facere, volo me emenda-

re; nihil facimus, nunquam seriò emendamus. per sacramenta ritè percepta carceribus quidem euolamus, sed medio cursu frangimur, cadimus, iacemus. & iam nullum amplius extat argumentum promissi nostri quod fecimus, aut diuini epuli quod accessimus. ita quàm memores iniuriarum sumus, tam obliuiosi propositorum nostrorum. prudentissimum animalium censetur homo. at sibi stultissimum videri, aiebat Polybius. Nam ceteræ animantes vbi semel offenderint, cauent; non vulpes ad laqueum, lupus ad foueam, canis ad fustem temerè redibunt: solus homo ab æuo in æuum peccat ferè in ijsdem incautum, obliuiosum animal.

§. III.

Per Isaiam queritur Deus. a Non posuisti hæc super cor tuum (ô anima) neque recordata es nouissimi tui. Et dixi, cùm fecisset hæc omnia: ad me reuertere, & non est reuersa. b Pœnitudo, inquit Bernardus, sine correctione non proderit. Vnus ædificans & vnus destruens, quid prodest eis nisi labor? c qui enim baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, nihil proficit lauatio eius. d verè pœnitentiæ comes est correctio, vt iam coërceas gulam, iugules luxuriam, superbiam deprimas, & facias seruire corpus sanctitati, quod iniquitati antè seruierat. Hæc nos omnia facturos pollicemur; vix dies abit, sæpe nec hora, & iam pollicitorum obliti, redimus ad ingenium, & quod Isaias e deplorat, è salubri luctu malè hilarescimus: Venite sumamus vinum & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò ampliùs. Simillimi sumus cum Pharaone ingenij: Videns autem Pharao f quod cessasset pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum. ita nos post impetratam veniam, sæpissimè augemus culpam. quoties manè ouiculæ sumus, leones vesperi, & sub humanâ fronte tigrides! quoties manè Angeli, vesperi vix homines esse deprehendimur: ita laruam aliam ex aliâ sumimus, & illa nobis sæpe familiarior est, quæ turpior: ita è vasis gloriæ in vasa contumeliæ mutamur, heu crebrâ nimium vicissitudine. Sicut autem ægrotantes, inquit Chrysostomus, g nisi semper ordinatè vixerint, nulla ipsis disciplinæ per tres aut quatuor dies seruatæ vtilitas: sic & peccantes, nisi semper sobrij sint, nihil proderit ipsis duorum vel trium dierum correctio. Pulli gallinacei iam plumantes, sæpe per domesticum atrium musculas & vermiculos, pabuli sui delitias venantur, interim eos sublimis per aërem miluus curiosè numerat, atque

a Is. c. 47. b Hier. c. 3. c Eccl. c. 34.
d Serm. 3. In vig. nat. Dom. e Is. c. 56. f Exod. 9. g Hom. 3. ad pop.

atque cùm iam volans ille fur, cunctabundo motu, eodem pænè loco pendulus circumtuetur, & quærit quorſum in prædam ſuperné ſeſe ruat fulminis vice, de cælo improuiſus adeſt, & incurioſam ex his auem roſtro transfodit, ſecúmque trepidantem ſub vngue cibum auehit. at pulli ceteri, metu celeres ſub matris alas coëunt, ſed non diu latent; mox metum omnem obliti & tegi recuſantes, è plumatili latibulo ſecurè prouolant, totâ areâ in paſtum, vt prius effuſi. Sed adeſt iterum alatus prædo, & pullum alterum ſubitò abripit. diffugiunt iterum pauidi, & notum aſylum, maternas alas repetunt. Sed hic mali metus nunquam eſt diuturnus, & tamdiu luſus iſte vtrimque luditur, dum pullis area vacuatur. non impari luſu nobiſcum mors ludit: hîc vicinum nobis, illic cognatum, amicum ibi abripit. ingemiſcimus, & quia propinquum malum non ſine cauſsâ credimus, trepidamus etiam, moréſque ſanctiores promittimus. Sed quamdiu hæc pia trepidatio, quamdiu hi gemitus? it vnus aut alter dies, & iterum vermiculos paſsim ſequimur, iámque & lacrimarum & gemituum obliti, ad hilares cachinnos & calices, ad lucella iniuſta, ad eiuratas libidines, ad vitiorum noſtrorum circulum redimus, & ad priſtinam vitæ conſuetudinem liberè prouolamus, tamdiu malè ſecuri, dum vltimæ nobis fluant lacrimæ, & mortis vngues iam noſtro hæreant pectore. tunc velle facere nimis ſerum; feciſſe ſolùm iuuat; & quod durum erat pati, tunc meminiſſe dulce eſt. Sed hæc neque alijs, neque nobis ipſis ſatis credimus: peccata deteſtamur quidem hodie, cras eadem, ſæpe plura, & grauiora repetimus. ludimus cum bono Deo; vix facta defleuimus, mox iterum deflenda facimus. ita catenam nectimus è vitijs. quod deflet Iſaias a & minatur: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, & quaſi vinculum plauſtri, peccatum. hic mos noſter eſt, peccata alia atque alia, alijs atque alijs peccatis accumulare, ac plerunque in peius proficere. & quemadmodum Antiochus Epiphanes bonus puer, ſed malus iuuenis, & vir peſsimus fuit: ſic ijſdem pænè gradibus & nos abimus in profundum. deletis námque per pœnitentiam & exomologeſin culpis, primâ forſan hebdomade calemus, alterâ tepeſcimus, frigemus tertiâ, demum omnis bonus ſpiritus euaneſcit, & rurſum morimur. O lunas, non vno duntaxat menſe nec hebdomade vnà, ſed vno quandoque die creſcentes & decreſcentes, opulentas & inopes. & quot Euripos in anguſto pectore circumgeſtamus? quoties è bonâ oliuâ in oleaſtrum turpiter degeneramus? heu volubilitatem & inconſtantiam, non fortunæ tantùm,

a Cap. 5.

sed & voluntatis humanæ, quæ sensim fit pessima, cùm esse bonum desinit. impius facit opus instabile. a

Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem, b prædestinati sic detestantur, vt ea penitus auersentur; non tutum arbitrantur, hunc cum Deo lusum reciprocare, vt peccata commissa defleant hodie, cras iterum deflenda committant. Dei semel offensi nunquam obliuiscuntur, nec sine gemitu recordantur condonatæ offensæ. hinc amplissimam à Deo gratiam ineunt. Offensum se Deus obliuiscitur, si nos offensi cum dolore recordemur.

a Prou. c. 11. b. Prou. c. 4.

XI^um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

XI.

SYMBOLVM VNDECIMVM.

ANCHORA, est, *Voluntatis in bonum propensio*, quæ sese tunc demum exerit, cùm quis firmissimè statuit, nullum vnquam grauius peccatum committere, etsi bonorum omnium ipsiusque vitæ facienda sit iactura. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. a

a Psal. 118

quòd

quod si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.[a] Ludouicus Granatensis: reprobationis, inquit, signum mihi certum videtur, facilitas letaliter peccandi, sine doloris sensu. Nimis est malus, qui quod bonum est, nec serio quidem vult velle: magna pars bonitatis est, velle bonum fieri. Cælo prædestinati, vt nil vnquam mali velint, id volunt vnicè, quod vult Deus. omni horâ & momento clamant cum Paulo: Domine quid me vis facere?[b] non est quidquam quod pro te pati recusem: nihil mihi nimis acerbum aut arduum, nihil difficile nimis erit aut inexpugnabile: omnia superabo tolerando, peruincam & expugnabo omnia, Deo meo duce & adiutore, & quicquid viribus non potero, id ardentissimis desiderijs consequar: quocunque me pedes non tulerint, eò cogitationum alæ perducent: & vti solares herbæ ad suum solem, sic ego semper ad tuam, Domine, voluntatem me vertam. In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam,[c] Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei, in medio memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ illam reposui. Bernardus[d] ad hoc diuinæ voluntati præstandum obsequium promptissimus: Pauperculus ego, inquit, non habeo nisi vnum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam ad voluntatem illius, qui toto se, totum me comparauit? Æquum omnino est, vt *voluntas diuina* regula sit humanæ voluntatis & anchora. Epictetus:[e] Constitui, inquit, & conformaui voluntatem meam diuinæ. vult me febricitare? & ego volo. aliquid aggredi? volo. potiri? volo. non potiri? nolo. mori? volo. quis iam igitur prohibere me aut cogere præter voluntatem potest, non magis quàm ipsum Deum? Turpe, hæc olim à priscis in cæcâ nocte versantibus visa, à Christianis ad clarissimum solem cæcutientibus non videri. *Fiat voluntas tua; tua*, o mi Deus, *tua voluntas fiat, sicut in cælo & in terrâ.* Quare accingimini & estote filij potentes, vt pugnetis aduersus nationes (contra insultus vitiorum) sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.[f]

a Ioan. 3. b Act. 9. c Psal. 39. d Serm. de quad. deb. e diss. 3. c. 26. f 1. Machab. 3.

§. I.

Horologia vrbica, primarium vnum sequuntur omnia, cur non & omnium hominum voluntates, velut minuta horologiola, ad illud cæleste magnum, ad vnicam diuinam voluntatem dirigantur? sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Dici non potest quàm hoc Deo sit gratum. gratulatus ipse sibi Deus velut de re maximâ: In-

ueni, inquit, Dauid filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. a Ergo diu quæsiuit Deus, quæritque eius animi & voluntatis hominem, qui id solum, in omnibus, semperque aut nolit aut velit quod ipse. Hoc tali reperto homine, gaudium non dissimulat, benignissimus pater: Inueni qui faciet omnes voluntates meas. Ideo & ipse Dei filius omnem suam ad patris voluntatem composuit: Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. b Ab hac bonæ rectæque voluntatis normâ nimis remotus est, qui non tantùm non ad nutum, sed nec ad imperium obedit. Sapiens timet & declinat à malo, stultus transilit & confidit. c hoc est comedere, ac tergere os suum, & dicere, non sum operatus malum. d Qui huius animi est, oppignerat animum diabolo, & ridet; cælum perdit, nec damnum sentit, tanquam inter omnia damna leuissimum.

a Act. 13. b Ioan. 6. c Prou. 14. d Prou. 30.

§. II.

At contra, cælo destinati sic animum in bono stabiliunt vt omnē mali speciem, & vel vmbram peccati perhorrescant: non sinunt id sibi placere quod Deo displicet, in id solum totâ mente pronissimi, quod, etsi displiceat omnibus, modò vni sciant placere Deo, hoc cogitant, hoc & loquuntur, nec dubium quin sæpius eorum voluntas sic ignescat, vt præ Epicteto longè religiosiùs exclament: Deus meus, amor meus! absit hoc à me, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego, tua voluntas, mea est voluntas; imò, mea iam ampliùs mea non est, quia tua esse cœpit; & ideò tua mihi iam sequenda est, quia mea esse cœpit. idem ego velle debeo, quod tu, & verò etiam, ô Domine, volo. Ægrotare me vis? volo. pauperem esse? volo Domine. Doloribus affligi? hoc volo. contumeliis & iniuriis affici? etiam volo. contemni atque despici? & hoc volo, quantumuis id grauiter sentiam. Vis me destitui solatiis? volo. animi angustiis premi? volo, etiamsi tu mi Domine id me velis ad extremū vsque iudicium perpeti. Vis me rebus charissimis spoliari? difficile est quidem amata relinquere, tecum tamen hoc ipsum volo. Etiam mori me vis? inter difficilia omnia, difficillimum hoc est, tamen centies mori non recuso, modò diuinis sanctissimæ voluntatis tuæ brachiis immoriar. Vis me præmaturè mori? volo, vel reluctante naturâ. Vis me cælo adscribere? volo, ô Domine, volo. inferno addicere? Ah, bone Iesu, vt tu tuâ hoc velles senten-

tiâ, factis ego meis volebam & merebar, sed vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris tuo sanguine. Atque si fieri posset (vti sanè non potest) alterutrum istorum, aut æquissimam tuam voluntatem esse irritam, vt ego beatus sim; aut me damnatum esse, vt iustissima tua voluntas sit rata; proclamo: melius est damnari me, & seruari quod tu vis, ô Deus. Sed ô bonitas, mortem meam, scio, non vis, qui filij tui mortem ideò volebas, vt posses non velle meam. per illam ergo filij acerbissimam mortem te rogo, ô pater, ab æternâ morte me serua. en vulnera, en sanguinem quo tibi pro me litatum est: filio nolebas parcere, vt posses seruulo. Ego mancipium tuum. O rex immortalis, ad omnem arbitrij tui motum versari me patiar: suaue mihi erit quicquid à voluntate tuâ euenerit. paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *a* Hos amat cæli monarcha famulos qui heriles nutus oculo tam vigilante obseruant, vt Domini voluntas, lex fiat serui, qui semper explicatâ fronte dicat: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Nihil enim melius est quàm timor Dei, & nihil dulcius quàm respicere in mandatis Domini. *b*

a Psal. 107. b Eccl. c. 23.

§. III.

Suum illud nobile monitum commendent Græci: Ne quid nimis. Tu sanè, ô Deus, tu mundasti mandata tua custodiri *nimis. a* Seruos suos vult Deus ad omne præceptum, & ad omnem nutum paratos promptos, qui vel vno etiam die, vel etiam afflictissimi, millies tamen corde & ore dicant, *quod Deus vult.* ita quicquid hi tam bonæ mentis homines volunt, hoc vult & Deus, nam illi constantissimè nolunt, quod Deum auersari sciunt & nolle, ita hi tales, quicquid desiderant, impetrant, quandoquidem non aliud vnquam desiderant, quàm vt ad vnam & vnicam Dei voluntatem se conforment; sciunt enim quàm verè Hieronymus de obitu Blæsillæ scripserit ad Paulam: Bonus est Deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. nec illi bonæ voluntatis homines pro malo habent quicquid à bono Deo est. Sani sunt? gratias referunt conditori. languent? & in hoc Domini sui voluntatem agnoscunt & laudant. Charorum orbitas irrogatur? plangunt quod accidit; sed quia sic placere norunt Domino, animo sustinent æquissimo. Vnicus rapitur filius? durum quidem, sed tolerabile; quia sustulit ille qui dedit. Imminet dura pauperies, aut grauior pauperie morbus?

a Psal. 118.

contemptus affligit aut contumelia, & iniuriarum agmen lacessit: alias sibi voces elabi non sinunt quàm istas: *Sicut Domino placuit, ita factum est, ita bene factum est; etiam in hoc laudetur Deus.* Benedictus Deus in æternum: Hac bonâ voluntate, velut anchorâ, stabiles supremam expectant horam & breue putant omne malum, quod finis melior subsequetur.

XII.um PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM DVODECIMVM.

CITHARA, quâ exprimitur *moderatio affectuum*, seu *victoria tentationum.* Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentijs suis, liberè clamat Paulus. a Eleganter Bernardus de Christo nos ad se inuitante: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, ac si dicat: qui me desiderat, se despiciat; & qui vult facere voluntatem meam, discat frangere suam. b Quod autem pugnantem fatigat, vincentem coronat. Et hoc est lucrari vitam, quotidie sibi, suisque affectibus mori. Vbi affectus viuunt,

a ad Gal. 5. b Serm. de S. Andreâ.

viuunt, ibi aut cæca, aut mortua est ratio. ideò sanctissimus David: Reuela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tuâ, [a] scio Domine in lege tuâ magna & sublimia secreta contineri, sed ego homo sum, carne pressus, & varijs affectibus obnoxius, nec ignoro, quanta sit vis illorum qui mentem meam turbant, & excæcant: tuæ igitur pietatis sit aperire oculos meos, & offusam ab affectibus caliginem dispellere. Verè de affectibus Seneca. [b] Facilius est initia eorum prohibere, quàm impetum regere. nam sicut in præceps dato corpori, nullum sui arbitrium est, nec resistere nec sistere deiectum potest, sed omne consilium irreuocabilis præcipitatio abscidit. ita animus si in iram, amorem, aliósue affectus se proiecerit, non facilè reprimet impetum; rapiet illum ad imum, vitiorum procliuis natura. Optimum igitur ipsis repugnare seminibus, cuiuscunque demum malignioris affectus. In confinibus arcendus est hostis, nam vbi portis se intulerit, modum à captiuis non accipiet. O quanto melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. [c]

a Psal. 118. b Epist. 85. & 116. c Prou. 16.

§. I.

Augustinus: [a] Beati pacifici, inquit, in seipsis, qui omnes animi motus componunt & rationi subijciunt: beati qui carnis concupiscentijs edomitis, regnum fiunt Dei, in quo nihil non ordine agitur, in quo mens imperat, non reluctantibus famulis, corporis sensibus. hæc illa pax ab Angelis, nascente Christo, proclamata, sed ea nonnisi per arma & pugnas obtinetur. Cur enim Deus [b] inter bellicos tubæ clangores Mosi legem in manus tradidit? num mitior & suauior musica, religioni Ecclesiasticæ, quò lex spectabat, non fuisset conuenientior? castris tuba quàm templis est aptior. Et nos, mi Christiane, ad castra vocamur, & ad conflictus ab eo, qui legem dedit. legem non seruabit, quisquis contra legis hostes pugnare detrectauerit. carnem suam nemo vicit blandiendo: suadentem Diabolum, Mundum seu blandientem seu sæuientem sine pugnâ nemo superauit; resistendum est & luctandum cum omni affectu, quem hostes diuinæ legis concitant. qui suis solùm noxis irascitur & affectibus indulget, is malæ arboris ramos amputat, sed saluâ radice: rami repullulabunt. ita Chrysostomus Christi verba expendens: qui viderit mulierem ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. non modò, inquit, morbũ, sed & morbi radi-

a lib. 1. de serm. Dom. c. 2. b Exod. 19.

rem euellit Christus. Radix adulterij concupiscentia est impudica, quare non solùm plectit adulterium, sed & concupiscentiam, matrem adulterij. Ita non tantùm cædes prohibet, sed & iram ad illas ducem, sed & contumeliosa verba iræ fomenta. Iracundia & amor, duo violentissimi affectus sunt, nec leges admittunt, nisi serias & seueras; blandis præceptiunculis vix emendantur. Ira non aliorum vitiorum more sollicitat animum, sed abducit, imò præcipitat. Et quamuis nemo velit tam grauiter ferire hostem, vt manum in vulnere relinquat, seque ab ictu reuocare non possit: tale tamen telum est ira, vix retrahitur cùm longiùs excurrere cœperit. Ira non abhorret ab vllo scelere, & si quem sibi destinarit suo fulmine tangendum, non nisi letali plagâ lenitur. Iracundus, velut pyrites lapis, quacunque sui parte cum silice collidatur, ignem vomit. Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior. *a* Ira & furor vtraque execrabilia. *b* Et vix vlla pestis humano generi pluris stetit. nam virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. *c* Itaque fratres amantissimi, inquit Augustinus, *d* ne obsecro tantum malum nobis inducamus; animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, obliuionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dœmonem pessimum. qui quidem tantò magis cauendus est, quò plures quotidie inuadit. In omnes personas, inquit Seneca, *e* hic exardescit affectus: tam ex amore nascitur, quàm ex odio: non minus inter seria quàm inter lusus & iocos. Nec interest ex quàm magnâ caussâ nascatur, sed in qualem perueniat animum. Sic ignis non refert quàm magnus, sed quò incidat. nam arida scintillam quoque fouent vsque in incendium. Atqui nihil est, ait, tam difficile & arduum *f* quod non humana mens vincat, nullique sunt tam feri & sui iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. *quodcunque sibi imperauit animus, obtinuit.* quantum verò est effugere maximum malum, Iram & cum illâ rabiem, sæuitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites eius affectus.

a Prou. 29. b Eccl. 27. c Iob. 5. d lib. 4. de ciuit. c. 6. e Epist. 18. f lib. 2. de irâ. c. 12.

§. II.

Quod Romanus hic sapiens dixit de irâ, idem hoc de notissimis furijs Superbia & Inuidiâ, idem de nequissimis sororibus Luxuriâ & Gulâ, déque omni vitiosorum affectuum exercitu dicendum: quantum est, hæc mala maxima effugere, & ad beatam tran-

quillitatem,

tranquillitatem, & quandam quasi harmoniam, ac omnium cupiditatum concordiam, animum componere. Beatus ergo ille, qui tantò minorem affectibus libertatem indulget, quantò minus ipse vult seruire vitijs: & vt rationi suum stabiliat sceptrum, crucem statuit affectibus. Ad triremes damnati, certas habent, tametsi breues remorum ferias, subinde sua membris est quies: qui affectibus seruiunt, quieto nunquam viuunt animo: vnus ex alio cogitationum tumultus nascitur: Seruietis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. a idcircò Ecclesiasticus: b Post concupiscentias, inquit, tuas non eas. Equus refractarius fræno coercendus; deses, calcaribus vrgendus. idem affectibus faciendum, quorum aliquos impellendo, plerósque retinendo meliùs regas. Nemo magis odisse se potest, quàm qui sic perditè se amat, vt in voluptates immodicè solutus, nec imperare sibi, nec negare quidquam posit. Sed sciant hi, quid eis vaticinetur Apostolus: c Si, inquit, secundùm carnem vixeritis, moriemini; si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nemo maius obtinet imperium, quàm qui ipse sui est Dominus; non est miserior seruitus quàm suis seruire affectibus; nec illustrior est triumphus, quàm partâ de seipso victoriâ. breuis hic conflictus, præmium æternum, affectus suos vicit qui eis seruire non vult. At seruit, ait Ambrosius, d quicunque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel mœrore deijcitur. nec vlla seruitus turpior est, inquit Seneca, e quàm voluntaria, cùm alius libidini, alius auaritiæ, alius seruit ambitioni. Bonus, Augustino teste, etiamsi seruiat, liber est: malus, etiamsi regnet, seruus est; nec vnius hominis, sed quod grauiùs, tot dominorum quot vitiorum. Cupiditatum verò non magis vnum genus ac ratio est, quàm vultus humani & formarum, quæ, cùm ex æquo homines simus omnes, maximam habent varietatem, sic alij alijs rebus afficimur, neque omnes ijsdem æqualiter delectamur. hic in libidines exæstuat, ille auro capitur, hunc strangulat inuidia, iste potando sibi quærit exitium, alius otiando aut ludendo. nemo eâ quam sibi fingit, perire se putat beatitudine, perinde atque si minus suffocaretur qui in vino submergitur, quàm qui in aquis. Rectè diuus Gregorius f asserit: reprobæ menti valdè placet quod concupiscit, sed in æternâ pœnâ, quod ei modò est dulce, amarescit. O miser, species te decipit, g & concupiscentia subuertit cor tuum, vt aquas fugaces ore decepto appetas. Et quæ

hominis

a Hier.c.16. b Eccl.c.18. c Rom.8.
d l.2.de Iacob. & vitâ beatâ. e Sen.epist.47. f l.4.in 1.Reg.c.4. g Dan.c.13.

hominis beatitudo sit libido? de quâ Ambrosius: febre, inquit, libido flagrantior est, grauiúsque inflammat, & præcipitat: sed vbi quis resipuerit à furore, tunc conscientiæ visus aperitur, & sui vnusquisque facinoris pudendam turpitudinem erubescit. Tunc Deus timetur, & peccator se celare cupit, sed non potest; patet deformitas, nudum enim est Deo omne secretum, & peccator diuinum mente consciâ iudicium formidat. Pecuniæ fames, ad omne scelus egregium calcar, non sedatur lucro, sed incitatur, nec minus animum quæsitis torquet quàm quærendis, cúmque cetera vitia senescente homine senescant, sola iuuenescit auaritia. Odium porrò & inuidia pertinacissimi morbi, nec quâ reliqui affectus facilitate sanabiles, nisi in cunabilis pereant. Gulæ verò qui seruiunt, malam certè dominam habent, quæ tantò fit imperiosior, quò fideliorem nacta est seruum, & quia cognatam habet Lasciuiam Gula, tantò plus ea nocet castimoniæ, quò plus illecebris nutritur. Quis iam ille, & laudabimus eum, qui cum Tobiâ [a] glorietur: mundam seruaui animam meam, ab omni concupiscentiâ: hoc enim est omnes citharæ fides in concordiam componere.

a Tob. c. 3.

§. III.

Saul Agagum regem carcere damnauit, quem Dei iussu, capite debuisset. [a] nos quoque non minus turpi clementiâ in affectus nostros statuimus, & iugulandos non necamus, sed solo mulctamus carcere, cùm id potissimùm cauemus, non vt extirpentur, sed ne fœdè prorumpant foràs, licet intus sæuiant. ita dum latenti hosti parcimus, eum in nos ipsos armamus, vt quod principio lapsus fuerat & error, paullatim mos fiat & consuetudo, ex quâ demum vitiosissima oriatur necessitas. ita sensim ab hoste domestico vndique oppressi, clamamus: non possum me hîc vincere: assuetis carere non possum, mori me cogit, qui hanc mihi delectationem eripit. sic errores nostri in mores abeunt; & quia malignos affectus non in herbâ opprimimus, sed crescere permittimus, tandem siluam creuisse cernimus, & ingens dumetum, quod nullis pænè viribus ampliùs conuelli possit. Sed neque hîc desperandum, cùm etiam consuetudo expugnari queat consuetudine meliori; & tantò futura sit corona pretiosior, quò difficilior pugna: volenti cum bono Deo vincere, certa est victoria. Modò Moses [b] marinos fluctus

a 1. Reg. 15. b Exod. 14.

ctus virgâ increpet, cetera curabit Deus, & tutus transibit Israël, & tota mergetur Ægyptus. Amorrhæus & Chananæus nostris confinibus exterminabuntur, modò manus à capulo non recedat, modò discamus certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. a Militia est vita hominis super terram. b Nemo sibi ipsi fidat, periculosiorem etenim insidiatorem & hostem nemo habet, quàm seipsum, cum quo nullæ satis tutæ possunt esse induciæ: neque securum est, priùs claudi hoc hominis armamentarium, quàm aperiri sepulchrum. semper in armis excubet, cui cordi est reportanda de tot hostibus victoria. pulchrè Cyprianus: c voluptatem, inquit, vicisse, voluptas est maxima; nec vlla maior est victoria, quàm ea quæ à cupiditatibus refertur. qui enim hostem vicit, fortior fuit, sed altero: qui verò libidinem repressit, fortior fuit seipso. Citharœdus tamdiu discordes inter se chordas ad musicam legem attemperat, dum in symphoniam consentiant: Prædestinatus tamdiu turbatos inter se affectus conciliat, dum religiosæ paci non contradicant. Si Platoni credimus, corpus nostrum Cithara est, citharœdus est animus, cui nunc hæ, nunc illæ fides tentandæ; modò lex oculis, modò linguæ ponenda; modò aures, modò manus astringendæ; nunc luxuriæ, nunc impatientiæ affectus, ad debitam normam reuocandi. peritus sanè citharœdus fuit qui dixit: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. d Prædestinati princeps cura est, vt quotidie citharam suorum affectuum examinet: & iam cum iracundiâ suâ litigat, nunc inuidiam reprehendit, modò suam somnolentiam extimulat, mox lætitiam refrænat, inde tristitiam mitigat: semper his suis chordis oberrat, totiésque vel remittit, vel seueriùs intendit, donec in harmoniam conspirent. Nihil suis affectibus indulget prædestinatus, nemini minus parcit quàm sibi, deprehensam in se ream cupiditatem, non nisi ad crucem absoluit. Signum itaque prædestinationis est & istud: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis.

a Iudic. 3. b Iob. 7. c l. de bono pudic. d 1. Cor. 9.

SIGNORVM

SIGNORVM

De

PRÆDESTINATIONE

Et

PRÆDESTINATORVM PAVCITATE

CORONIS.

DIctis addat coronidem mellifluus doctor, Bernardus: Nouit Dominus, inquit, qui sunt eius, [a] & solus ipse scit quos elegerit à principio, quis verò scit hominum, si est dignus amore vel odio? quod si, vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tantò delectabiliora erunt, si quà fortè electionis huius signa possimus inuenire? quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum *prædestinationis* suæ nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo & omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sanè verbo & electis consolatio ministratur, & subtrahitur reprobis excusatio. cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hæc negligit, manifestè conuincitur, in vano accipere animam suam & pro nihilo habere terram desiderabilem. Iure nemini nisi sibiipsi culpam impingit, qui nullum in se *prædestinationis* signum deprehendit. non cæcâ sortitione, cælo vel inferis, hos illos prædestinauit Deus. Notum à sæculo est Domino opus suum. [b] ita *ex præuisis omnium meritis*; vel his præmium, vel supplicium illis decreuit, vt rectissimè dixerit D. Prosper: [c] Non ex eô necessitatem pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt; sed ideò prædestinati non sunt, quia tales futuri ex voluntariâ præuaricatione præsciti sunt. consentit Augustinus: Non odit Deus Esau hominem, sed Esau peccatorem. [d] nihil enim in homine Deus aliud odit, nisi peccata. idem: [e] Solum, ait, peccatum viam obstruit ad cælum. Omnes quidem metam ad vnam properamus, sed heu quàm diuersis semitis & imus, & currimus, & perimus! arcta via Vitæ; mollis, rosea, & *lata perditionis*: asperitas montium illic, hîc vallium decliuia. *facilis descensus Auerni.* Clamat Veritas, monet & adhortatur: *Intrate per angustam portam; quia lata porta & spatiosa*

a Serm. 2. de octau. Pasch. b Act. 15.
c Resp. 3. ad cap. obiect. Gallicar. d lib. 1. ad Simplic. q. 2. e epist. 105.

tiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & MVLTI sunt, qui intrant per eam: quàm angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & PAVCI sunt qui inueniunt eam! a idem denuò ingerit: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Verè angusta hæc est semita quâ non nisi vni & sine comite licet incedere: Vnusquisque nostrûm pro se reddet rationem Deo: vnusquisque onus suum portabit: vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem. b Et hoc est quod ingemiscens Christus: MVLTI *sunt*, inquit, *vocati*, PAVCI *verò electi*. c Hoc vnicum verbulum, PAVCI, velut horrendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem è vitiorum veterno excitauit; ex vrbibus in antra atque horridas solitudines, non paucos expulit: & quot centena Martyrum millia in catastas & equuleos, in rotas atque rogos, in cruces & bestiarum fauces, in armatas tortorum manus egit? vox vna erat illorum omnium: Mori nobis facile est, modò demum viuere liceat, inter PAVCOS illos ELECTOS: ludat gladius iugulis nostris, modò PAVCIS illis sed BEATIS annumeremur. Et quis eorum non ausus dicere? si vnus ego vel centum cruces vestire possim, non abnuam; si vnus ego possim vel centum ceruices securi porrigere, nullam subtraham: centies mori, iocus mihi erit, tormenta pro fomentis habebo, modò ad illam PAVCORVM in paradiso societatē admittar. Hinc illa Ignatij martyris generosissima vox: *Ignis, crux, bestiæ, tota in me tormenta diaboli veniant, tantùm vt Christo fruar.* Hoc idem ore Christi missum tonitru, hæc eadem vocula PAVCI, tot impuræ vitæ homines è viridantibus luxuriæ pratis, in domum luctus & pœnitentiæ compegit: satius illis visum est inter paucos seruari, quàm cùm plurimis perire, non enim minus perit qui perit in turbâ. Et hæc saluandorum paucitas, omni æuo proposita nobis in cautelam. De hac ipsâ, iustitiæ præco Noë (sic appellatur à Petro Apostolo) d centenis annis & ampliùs concionatus est ante diluuium. at omnibus in scelere obstinatis, octo solùm animæ ex omni hominum numero, in ligneo illo seu carcere, seu nauigio sunt seruatæ: & inter hos pauculos, impius Cham erat. Nam vti semper odoriferis proxima spina rosis iungitur, ita rarissima proborum societas est, sine mixturâ improborum. e Quòd si Deus Sodomæam terram euersurus, vel decem probos reperisset, ad Abrahami preces omnibus alijs pepercisset, sed omnis illa terra nec denarium quidem iustorum aluit. Verè tunc sterilissima

N fuit

a Matth. 7. v. 27. & Luc. 13. v. 23. b Rom. 12. Gal. 6. 1. Cor. 3.
c Matth. 20. & 22. d 2. pet. 2. e Genes. 7.

fuit probitatis annona. *a* Igitur Lotho ab Angelis præcipitur: *festina & saluare.* *b* Ita maximo huic incendio, quo florentissimæ Sodomorum & Gomorrhæorum ciuitates deflagrarunt, non nisi tres homines sunt subducti: iræ diuinæ signa hodiéque illic locorũ extant. Sed & illud seruandorum paucitatem clarè prænuntiabat: *c* Cùm Moses sexcenta millia virorum peditum, absque paruulis & mulieribus, educeret Ægypto, & vulgus promiscuum innumerabile sequeretur, duo tantùm è tanto numero in fertiles illas terras peruenerunt, ceteris omnibus eremus pro capacissimo tumulo fuit; in hoc velut vnicum conditorium tot millia mortuorum descenderunt. At verò Ægyptius tyrannus qui populum è fugâ retracturus insecutus est, cum vniuerso exercitu, rubri Oceani fluctibus sepultus est. *d* En, quot millia viuorum in vastissimo hoc sepulchro sint condita? quis non timebit te, ô rex Gentium! *e* Porrò propter adoratum idolum, proclamat Moses: Si quis est Domini, iungatur mihi, & eodem die cæsa sunt viginti tria millia hominum. *f* Magna profectò strages quam edidit vnicus ex auro vitulus. tanti est coram Deo vel vnicum peccatum. Cùm Iosue ciuitatem Hiericho, circumeundo & clamando expugnasset, quicquid & hominum & iumentorum in eâ fuit, flamma gladióque perijt; vrbs ipsa demum quasi vnius cadaueris bustum, in altissimos cineres deflagrauit, *g* vnica domus à cæde vrbísque incendio seruata est immunis. Duce Gedeone Madianitas impugnaturo, è triginta duobus millibus militum, trecenti tantùm selecti sunt ad pugnam, reiectis ceteris omnibus. *h* Nullum Deus numerum curat, nisi bonorum: nec via ad inferos longa est; vnico itur anhelitu, vnico letali crimine, rei læsæ Maiestatis efficimur, & digni æternis rogis. ita olim propter vnicum libidinosum facinus, *i* quadraginta millia Hebræorum; Beniamitarum quinquaginta millia & sexcenti iugulati sunt. Bethsamitæ arcam Domini curiosiùs tantùm intuiti, quot millium strage hanc oculorum licentiam luerunt. *k* non minus clarè in sacrâ Regum historiâ, hæc prædestinatorum raritas oculis subijcitur. *l* Absalomo rebellem exercitum in patrem ducente, peruolat cursor, ad Regem Dauid, nuntiátque: *Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalon.* Cúmque etiam Seba furiosam multitudinem in suum regem concitasset, mox alius superuenit rumor: *separatus est omnis Israel à Dauid, secutúsque est Seba.* *m* Mundum inspice, & idem

a Genes. 18. b Genes. 19. c Exod. 12.
d Exod. 14. e Exod. 32. f Hierem. c. 10. g Iosue c. 2. & 6.
h Iud. 7. i Iud. 20. k 1. Reg. 6. l 2. Reg. 15. m 2. Reg. c. 20.

idem nunc pænè fieri dices. Christus, alter Dauid, viam nobis signat suo sanguine cruentísque vestigijs, opertum spinis gerit caput, infamem crucis trabem fert humeris, sanguine mixtim lacrimísque natant moribundi oculi, & hoc habitu Caluariæ montem conscendit, sed vt sequamur, hortatur. Sed heu, quàm raros habet comites, qui cum ipso, eo quo possunt modo, velint crucifigi! liceat dicere: totus mundus in maligno positus, toto corde sequitur non Seba, sed Satanam: paucorum iter est in montem Golgotha cum Christo. Huc illud quoque pertinet, *a* quòd cùm Dauid Rex elatiore spiritu populum censeri iussisset, septuaginta hominum millia peste sunt consumpta. Et ista quidem omnia futurorum vmbræ, & velut prologus seu exordium fuerunt concionis illius, quam Christus de paucitate prædestinatorum erat habiturus. Iudæos iam mihi numera ab Abrahamo vsque ad diem mundo vltimam, & illa in Apocalypsi centum quadraginta quatuor millia, vix pars erunt millesima omnium simul numeratorum, ita vt ex omni eorum numero millesimus Iudæus inter prædestinatos non veniat numerandus. Et quod de Hebræorum, idem de omnium aliorum hominum numero, saluâ proportione, rectè astruitur, nam quod Christus *b* prædixit, Iudæis & omnibus alijs commune est, nec enim paucos tantùm ex Iudæis arcto tramite ad vitam iturus, sed absque discrimine pronuntiauit, PAVCI *inueniunt eam.* Huic veritati confirmandæ, Prophetæ plerique omnes acclamant. Isaias: *c Dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque termino*, quia *succensa est velut ignis impietas, vepres & spinam vorabit & succendetur in densitate saltus, & inuoluentur superbiâ fumi. d Vepres enim & spina erunt in vniuersâ terrâ. e* Et vbi quæso libidinis atque luxuriæ vepres non in siluam excrescunt? vbi non surgunt densissimæ spinæ curarum, & sollicitudinum pro nummis, non pro cælo; Verè *terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum. f omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam, à summo vsque ad nouissimum. g* Hieremias non minus flebili quæstu hanc proborum paucitatem deflens: *h Circuite*, inquit, *vias Hierusalem & aspicite, & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem? æs & ferrum, vniuersi corrupti sunt. i* non diuites tantùm, sed quòd mireris, pauperes quoque superbire sciunt & lasciuire, iam-

 que

a 2. Reg. 24. b Matth. 7. Luc. 13. c Is. c. 5. d Isa. c. 9. e Isa. c. 24. f eod. c. 24. g Isa. c. 56. h Hier. c. 5. i Hier. c. 6.

que etiam paupertas didicit cum vitijs habere amicitiam: vniuersi corrupti sunt, æs & ferrum, argentum & stannum. & vt mali originem exploraret Propheta: *Attendi, ait, & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur a* (nimis verum nostro hoc æuo) *nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, quid feci? omnes conuersi sunt ad cursum suum. quasi equus impetu vadens in prælium.* Væ terræ, væ hominibus, *adulteris repleta est terra. b* Michæas æquè lamentatur hanc virtutis orbitatem; *c Va mihi,* ait, *non est botrus ad comedendum: perijt sanctus de terrâ, & rectus in hominibus non est.* Dauidi hæc consideranti, exundantes lacrimis oculi, ad instar fonticulorum cœperunt fluere: *Deus,* inquit, *de cælo respexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. d* Consideret quis lacrimabilem huius æui statum, variámque morum corruptelam, & cum regio vate sentiet, dicétque redijsse Noëmi tempora, aut simillima illis, Nam, *sicut erant ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium & tulit omnes e* ita & nunc Virtus vbique terrarum aut exulat, aut vbi admittitur, non habitationis lege vt inquilina, sed hospitii gratiâ vt peregrina recipitur, non nimis diu retinenda. At vitium amplissimi iuris & dominii, regna sua non ampliùs numerat; latè nimis dominatur. Palliata iniustitia, oculatissima inuidia res suas audacter hîc agunt; & multò quàm audacissimè, exosum cælo vitium, spurcissima luxuria. Sic demum proborum numerus ad paucos redigitur, qui ad improborum myriadas collatus, Biantis dictum confirmat: *Rari boni, praui plurimi.* huic accedens Ambrosius: In comparatione, inquit, reproborum, exigua est turba electorum. Nam vbique multitudo peccantium, vbique turba pereuntium. Verè lugent viæ Sion, at rident semitæ Babylon. *f* profectò, si quis mentis oculos in viam quæ præcipitio ad inferos imminet, intendat, aduertet eam tam esse viatoribus frequentem & celebrem, vt alius alium impellat ac trudat gratiosâ compressione. ita cuncti ad gehennæ flammas, velut ad nuptias alternis exemplis properant. Non pronum iter est tantùm ad vitia, sed præceps. Ad virtutem via ducit ardua, sed viatores, hîc pauci, & ferè ignoti. Præsago luctu commonens Isaias: *g* hæc erunt, inquit, in medio terræ, in medio populorum, quomodo si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex oleâ, & racemi,

a Hier. c. 8. b Hier. c. 23. c Mich. 7. d Psal. 13. & 52.
e Matth. 24. f Thren. c. 1. g Is. c. 24.

mihi, cùm fuerit finita vindemia. hoc vaticinio, bonorum raritas racemulis & oliuis pauculis, quæ post copiosam oliuitatem & vindemiam pauperibus in prædam relinquuntur, improborum verò copia abundanti vuarum & oliuarum segeti conferri potest. Non est enim veritas, inquit Oseas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terrâ. a Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Nimis quàm apertè proborum paucitatem Prophetæ deplorauerunt.

Post Prophetarum lacrimas, eandem hanc beatorum paucitatem, in lege nouâ deplorant Apostoli. Ioanne affirmante: *b Mundus totus in maligno positus est.* Petrus quærit: *c Si iustus vix saluabitur, peccator & impius vbi parebunt?* Paulus luget: *d omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt IESV Christi,* Hoc ipsum sæpiùs repetit. Christus ipse: *e Regnum cælorum,* inquit, *vim patitur, & violenti rapiunt illud.* nec interim minari desinit: *f Væ vobis diuitibus quia habetis consolationem vestram: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis* Nec auribus tantùm quæ audiant, sed & oculis quæ videant, opponit B. Lucâ narrante, g pars boni seminis in saxa iacitur exiccanda, pars alia in dumos & vepres spargitur suffocanda, pars etiam in viam abijcitur conculcanda, quarta pars duntaxat terram bonam sortitur. Sic è decem leprosis iam curatis, vnicus regressus agit gratias. h Inuitati ad laudatissimam cænam, cœperunt simul omnes excusare. i Motâ piscina è tot morbidis vnicus sanatur. k Vnicus Nicodemus inter Hebræos senatores, liberiùs paullò pro Christo loquitur. l E tot diuitibus & auaris Hierichuntinis ciuibus, è tot scilicet onustis camelis, vnicus Zachæus depositâ gibbi sarcinâ (sic Beda loquitur) m hoc est, opũ onere relicto & per angustam portam ingressus, rem iniustè partam restituit, è telonio vnicus Matthæus, vnica Magdalena è prostibulo ad vitæ innocentiam narrantur transijsse. n Paulus ante Philippos vrbem Macedoniæ, concionatur, auditores multi, factores ferè nulli; vni Lydiæ Christiana lex placet. o Idem Paulus Athenis in curiâ de Christo disserit: auditores non tantùm multi, sed & docti, multi etiam irrisores, qui tamen Paulo crederet, non fuit nisi Dionysius & Damaris. p In celeberrimo septuaginta duorum concilio, vix vnus aut alter reperti, qui Christi sanguinem non sitirent.

a Os. c. 4. b epist. 1. c. 5. c ep. 1. c. 4. d ad Phil. 2. e Matth. 11. f Luc. 6. g Luc. 8. h Luc. 17. i Luc. 14. k Ioan. 5. l Ioan. 7. m lib. 5. c. 77. in Luc. n Luc. 19. o Act. 16. p Act. 17.

rent. a Sic ante crucem Domini, ſpectatores multi, amatores crucis aut imitatores pauci. ſic & hodie conciones multæ, mutationes morum raræ: tanguntur vitia, non extinguuntur; notari ſe vix ferunt, ne dum eradicari: MVLTI *vocati*, PAVCI *electi*, *eheu* PAVCI. Ad fidem, inquit Gregorius, b multi veniunt, ſed ad cæleſte regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam feſtiuitatem, quòd multi conuenimus; Eccleſiæ parietes implemus; ſed tamen quis ſcit, quòd pauci ſunt, qui in illorum electorum Dei grege numerantur? Nimirum in areâ plus palearum eſt quàm tritici, plura ſunt arborum folia quàm fructus: multi in vite pampini, paucæ vuæ, multæ in roſetis ſpinæ, paucæ roſæ; multi vbique ſilices, paucæ gemmæ; ſic & numerus eorum quos diuina prouidentia, ad beatitatem prouehet, ad improborum multitudinẽ collatus, eſt exiguus. Quàm verè vaticinatus eſt Hieremias: c *deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet corde.* qui *corde* ſcilicet, *corde* recogitet: nimis volatiles ſunt cogitationes noſtræ, nec bono honeſtóque affigi ſe diu patiuntur: quà lubet expatiantur. hinc exiguus gehennæ metus aut nullus, hinc frigidum cæli deſideriũ aut inconſtans. In Chriſtianos etiam hæc cadit accuſatio: d *pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem.* quid cælo deſiderabilius? ſed quia cogitationes noſtræ, rarò illuc commeant, hoc etiam beatorũ regnum, vt rem ignotam faſtidimus, aut certè frigidiſsimè appetimus. & hinc ſpes & vires creſcũt tartareo giganti Behemoth, vti de eo Iob: e *Ecce abſorbebit fluuiũ, & nõ mirabitur, & habet fiduciam quòd Iordanis influat in os eius.* Ideò idem iſte patientiſsimus virorum: f *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti:* Omnia dicta factáque mea, imò & cogitata ſuſpecta mihi fiunt, dum inexorabilem Dei iuſtitiam cogito. Et hoc eſt quod notus ille Hilarion (de quo Hieronymus) g in morte trepidat, & iam iam tribunali iudicis Chriſti ſiſtendus, pauet. Modicus adhuc calor tepebat in eius corpore, nec præter ſenſum quidquam viui hominis ſupererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta propè annis ſeruijſti Chriſto, & mortem times? non tam mortem timuit animus, quà imminens ſibi iudicium expauit. Ite nunc mei Chriſtiani, & dum ſanctiſsimi viri de ſalute ſuâ trepidant, vos ſecurè delitiamini, auri argentíque aceruos ſtruite; alternis inuidiæ morſibus voſmet lacerate, & conſumite: honorum venationes & gloriarum aucupia inſtituite; indulgete genio hilariter: cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum, hîc eſte ciues: ſit ſua libertas

a Luc. 23. b hom. 19. in Euang. c c. 12.
d Psal. 105. e Iob. c. 40. f c. 9. g in vitâ illius c. 38.

libertas oculis, ſit & cogitationibus, ſit omnibus affectibus: excurrant ij quò volunt: quicquid lubet, licere vobis credite, nullam corpori voluptatem negate, curate vt vobis *hic* bene ſit & ſuaue: Ambulate in vijs cordis veſtri, & in intuitu oculorum veſtrorum, *& ſcitote quid pro omnibus his adducet vos Deus in iudicium. a Et quamuis annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita. b* Ergo potiùs *ſatagite, vt per bona opera, certam veſtram vocationem & electionem faciatis. c* Diuinæ Prædeſtinationis ſigna quæ ſint, audiſtis. 1. Non amici tantùm, ſed & inimici ſunt amandi. 2. Subleuandi pauperes, non argentea tantùm manu, ſed & pleno miſericordiæ affectu. 3. Aduerſa omnia ſic toleranda ſunt, vt Dei voluntas, in his etiam laudetur, & patientia continuetur. 4. Fortunæ bona præ cælo nihili facienda. 5. & 6. Admonitiones autẽ ſiue interiores Dei, ſiue hominum exteriores parum eſt ei exaudire, qui obedire detrectat. 7. Porrò prioris vitæ delicta ſic deteſtanda ſunt, ne nouis identidem cumulentur. 8. Neque vllus placere ſe putet Deo, qui ſibi nondum diſplicet. 9. Nec Chriſtum à ſe amari credat, qui in ſe Chriſti præſentiam non amat. 10. Affectibus vitioſis, principiò præſertim fortiter obſiſtendum, nam hîc eſſe poteſt, quiſquis volet, imperator. 11. Sic denique voluntas in bono firmabitur, alioqui ſemper vacillatura. 12. Sic & mors eò minus erit formidini, quò ſæpius fuerit obiecta meditationi: non inuitus morietur, qui ſe moriturum quotidie & seriò cogitauerit. Et hæc via eſt ad illam ſine morte vitam. Suam nunc quiſque conſcientiam interroget, num hæc prædeſtinationis ſigna in ſe obſeruarit, vnde ſperare poſsit, ſe viâ proborum quæ ad cælum ducit, non errare. Via peccantiũ complanata lapidibus, & in fine illorũ inferi & tenebræ. *d* Et tamen hac ſub initium facili, planâ & amœnâ viâ, denſiſsimum agmen ita confertim ruit ad interitũ, vt vel oculi teſtari cupiát, veriſsimè à Chriſto dictum eſſe: *lata porta & ſpatioſa via eſt quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. multi, multi.* Complurium ſcriptis narratur anchoretæ per extaſin viſas animas, denſæ niuis inſtar aut pluuiæ ad inferos delabi: adeò vt damnati manes (narrat id Luſitanus orator) *e* non immeritò quærere poſsint: nunquid mundus vt anteà perſeuerat? tot enim animæ in hunc locum tormentorum veniunt, vt vix credibile, tot homines in mundo eſſe poſſe.

Sanctus Vincentius Ferrarius Valentinus, è ſancti Dominici fa-

a Eccl. 11. b Idem. c 2. Petr. 1. d Eccl. c. 21.
e Philip. Diez. tom. 5. con. 2. die B. Virg. ad Niu. S. Ant. 3. par. hiſt. tit. 24. c. 9. §. 2. Hier. Plat. l. 1. de bono ſtat. rel. c. 15.

miliâ religiosissimus, & verè igneus ecclesiastes de paucitate Prædestinatorũ publicè pro suggestu disseruit, dictáque confirmauit celebri exemplo. Tanti auctoris verba mutare religioni duximus; ea fideliter adnumerata, hæc sunt: Antequam Christus veniret in hunc mundũ in humanâ carne, transierunt vltra quinque millia annorũ. a & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Israël, qui ibant ad limbum sanctorũ Patrum. Item tempore legis Mosi, cogitate quod infantes mortui sunt absq; circumcisione. Sic modò tempore legis Christi, quot moriuntur absque baptismo, & de his nullus saluatur. Item, quot Iudæi, quot Agareni, quot pagani & infideles. Item, quot mali Christiani, quia fides & baptismus cum bonâ vitâ saluat hominẽ, aliàs non. Quot Christiani sunt, qui licet habeant fidem, tamen sunt superbi, auari, luxuriosi, & sic de alijs peccatis &c. Nota hîc de Archidiacono Lugdunensi, qui per quadraginta annos fuit in eremo in magnâ pœnitentiâ, postquam resignauit sua beneficia, qui post mortem apparuit Episcopo Lugdunensi, qui quæsiuit ab eo vt diceret sibi aliquid de alio Mundo, qui respondit, quòd in die quâ ipse obijt, mortui fuerunt in Mundo triginta millia, de quibus solùm quinque fuerunt saluati, scilicet ipse, & beatus Bernardus, qui etiam illâ die obierat, qui statim sine purgatorio ascenderant ad paradisum, & tres descenderant ad purgatorium. alij quidem descenderunt ad infernum. Propterea dicit Christus: Intrate per angustam portam. Angusta porta paradisi, Voluntas Dei est. Ad istam oportet se restringere, qui paradisum vult intrare. Lata porta est, Voluntas propria. Via spatiosa inferni, conuersatio mundanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare se de iniurijs &c. Pauci sunt electi. b Hæc cohortatio beati Vincentij, cui alium addimus Euangelicum oratorem. Bertoldum memorant è D. Francisci familiâ, disertum æuo suo per Germaniam concionatorem, cùm pro suggestu certum quoddam vitium grauissimis verbis insectaretur, feminam eius sibi consciam, tantis animi doloribus haustam, vt in mediâ circumstantis populi coronâ, velut exanimis repentè corruerit, mox tamen ad populi preces redierit ad se recensueritque quæ ad Dei tribunal vidisset, illud cumprimis: adducta illuc sexaginta millia, vario mortis genere defunctorum, ex omni gente, Christianis, barbarísque, ac tres duntaxat animas ex in-

a Hic alij aliter sentiunt.

genti

b S. Vincent. Dominica Septuag. Serm. 6. post initium. Sed plures hoc idem narrant. Quid hac in re sentiendum, vide Iacobum Granadum Theol. in 1. Partem D. Thomæ tom. 2. tract. 12. disp. 4. mihi pag. 719. Putat hic auctor à Christianis plures saluandos: à quo non dissentimus.

genti hoc numero ad breuius ſupplicium relegatas, ceteras ignibus addictas æternis. O verè MVLTI qui intrant per eam, per latã & ſpacioſam viã perditionis. Hoc ſenſu Chriſti, Ioannes Chryſoſtomus [a] auſus eſt ſcribere & dicere: Multò ſunt plures gehẽnam ingredientes, ſed maius eſt Dei regnum, licet habeat paucos. Et; quot eſſe putatis in ciuitate noſtrâ qui ſalui fiant? infeſtum quidem eſt quod dicturus ſum, dicam tamen: non poſſunt in tot millibus centum inueniri qui ſaluentur: quin & de his dubito, quanta enim in iuuenibus quæſo malitia? quantus in ſenibus torpor? &c. hæc Chryſoſtomus, vir prudentiſsimus & ſanctiſsimus, Eccleſiæ doctor, lumen orbis; ídq; dixit de Antiochiâ vrbe longè populoſiſsimâ, ídq; eo tempore quo primæuæ Eccleſiæ ſpiritus nondum intepuerat. quis iam miretur, Paulum adeò ſollicitum monere: *cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini*; [b] quando Chriſtus ipſe tam apertè præmonuit: *Contendite intrare per anguſtam portam.* [c] Contendite, clamat Veritas, contendite, enitimini, adlaborate, conamini omnibus viribus, vt hanc portam dignis pænitentiæ fructibus penetretis. [d] Vacillantibus & ludibundis paſsibus huc non venitur: vigilantiſsimo conatu opus eſt, & qui velit difficultates quaſcunque perfringere. niſi enim mentis intentio ferueat, ait ex Gregorio [e] Beda, & vim ſibi ipſe inſigniter homo faciat, facilè gradum reuocat, haud valens portæ anguſtias pertranſire, præ eâ quam patitur effræniũ carnis concupiſcentiarum effuſione: vt prætercam tentationes perſecutionéſque, quos dæmon & mundus ijs mouent, qui portam hanc traijcere conantur. Et vti remiges aduerſus flumen ſcaphã impellentes, omni quo poſſunt conatu remis incumbunt: ſi quid contra tot hoſtium inſultus animam ad cælum impellunt, toto pectoris anniſu virtuti incumbere, impetúmque impetu maiori vincere neceſſe eſt: ſi nolint, anima perinde vt ſcapha, vi fluminis in errorem irreparabilem abripietur. *Euigilate itaque iuſti, & nolite peccare.* [f] is autem vigilare cenſendus eſt qui ſic ſemper & vbique viuit, vt vnamquamque lucem tanquam vltimam & non redituram conſumat: qui in omni cogitatu & facto ſic ſuam obſeruat conſcientiã, quaſi hodie moriturus. Faciamus ergo dum poſſumus, quod feciſſe vellemus, cùm nõ ampliùs poterimus. *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet:* [g] *quoniam qui ſeminat in carne ſuâ, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.*

[a] tom.3.pag.522.hom.24.& tom.5.pag.248.hom.40.in Act. Apoſt.tit.de pœn.
[b] ad Philip.2. [c] Luc.c.13. [d] 1.Cor.9. Gal.5. Col.3. Matth.3.
[e] lib.11.mor.c.20.in nou.exempl. [f] 1.Cor.15. [g] Gal.6.

FINIS.

HOROLOGIVM

AVXILIARIS, TVTELARIS

ANGELI

LIBELLI ORDO THEMA DEDICATIO PROPONITVR.

ANGELO SVO TVTORI, AVCTOR.

HVNC ego libellum, ô mi optime, ô mi amantiſsime Cuſtos, beatiſsime Angele, vniuerſis in cælo Angelis; tibi præcipuè conſecro, tibi inſcribo, ídque facio ex intimo pectore, è penitiſſimis animi mei medullis, proniſſimo in te affectu, & primi grati animi cenſu. Et quid ni hoc ita faciam? innumeris me tibi beneficijs deuinxiſti; nec dum deſeris, pridem indignum & immerentem: viuere me cogis, & mori ingratum ô chariſsime Tutor, tametſi gratus eſſe aſsiduò conitar. Verè tu tantò melior es, quantò tuus cliens eſt deterior. Somnolentum prorſus & indocilem diſcipulum nactus es, ô cuſtos vigilantiſsime. Sed hæc tuorum commilitonum & tua eſt bonitas, etiam de peſsimis optimè mereri. Et quid ego rependam pro tot annorum fidiſsimis excubijs? meliora non habeo; tua tibi reddo pro munere. Docuiſti me ſæpe ſæpius, variè inſtruxiſti; admonuiſti fideliter, correxiſti frequenter, diu noctúque me defendiſti, conſtanter rexiſti: verbo dicam, planè perſeueranter in me bonus es. En, ego tua hæc monita, quaſi ab ore tuo, in confuſam licet memoriam excepta, in chartam, vt potui, digeſſi, complurium bono. Tu verbis quidem meis, at ego ſenſu hîc tuo ſæpius loquar. Ita perge, mi optime Tutor, me porrò docere: doce me, mecúmque alios ORARE; VIVERE nos doce; doce mori. Hæc ſcire, eſt omnem neceſſariam ſcientiam habere. In pleriſque alijs, ignoratio vtilior eſt quàm ſcientia, & quid eſt, quod neſcire nos pœniteat, ſi hæc ſciamus? Quare, mi ſuauiſſime Angele, doce nos ORARE, VIVERE, MORI.

ANGELVS TVTOR SVO CLIENTI.

NONNE duodecim ſunt horæ diei? [a] *aduerte igitur animum horis ſingulis, cùm diurnis tum nocturnis, in tribus hiſce postulatis, ídque pro captu, quàm breuiſſimè te inſtruam ſed prorſus inuerſo, ac tu petijſti, ordine. Primùm docebo te* MORI: *negotium hoc eſt negotiorum omnium maximum, in quo nonniſi ſemel erratur, ſed error ſemper luendus. neque verò etiam Deo vnquam incipies* viuere, *niſi antè tibi moriaris. Deinde docebo te* VIVERE: *bene mori cupere, & malè viuere, ridiculum & puerile votum eſt. Sed nec vnquam bene orare diſcet, qui non prius dediſcat male agere: Inanis eſt oratio, vbi praua eſt actio. Postremò* ORARE *te docebo. Si Auguſtino credis: Verè nouit rectè viuere, qui nouit rectè orare. ita*

Docebo te { VIVERE / MORI / ORARE } ídque horis ſingulis.

Hæc quiſquis ignorat, alia fruſtra ſcit.

Quòd verò libellum hunc mihi, cunctíſque Angelis inſcribis, honori id noſtro factum interpretor: ſed cuius hic vſui cedet? Si me audis, volo ſiue iubeo, vt eum integerrimis adoleſcentibus, iuuenibus, viris, MARIÆ *filijs, in parthenium B. Virginis cœtum adſcriptis, dices & inſcribas. Plurima inter nos illóſque amicitia eſt; neque nobis alia vlla gratior, præ hac caſtiſſimâ cum illis familiaritate. Igitur pro more & lege amicitiæ, omnia noſtra, illorum eſſe volumus. Si nos amant, quòd certè faciunt, & noſtra hæc monita in amorem admittent.*

a Ioan. c. 11.

ADOLESCENTIBVS, IVVENIBVS, VIRIS;
OMNIBVS PER SVPERIOREM GERMANIAM
B^{ma} V^{is} MARIÆ Sodalibus salus à
Domino & Domini matre, æterna.

VIRGINEM beatissimam, Domini matrem, vniuersi vos colitis, sancto & sanè antiquissimo instituto. Cultus vester & sodalitium sub Cruce Domini cœpit in monte Golgothæo. Primum sodalem & filium hæc Virgo habuit Ioannem, charissimum Domino discipulum. Ab illo vos omnes, & sodales & filij estis, huius & Virginis & matris, quia tamen eius præsentia, quâ Ioannes fruebatur, vobis subtracta, & magna hæc mater celsiùs cunctis Angelorum ordinibus sic euecta est, vt eam Ecclesia meritò Angelorum Reginam salutet, nec iniucundum vobis erit nec inutile, etiam in Angelorum familiaritatem vos quàm intimè insinuare. Sunt Angeli Magnæ matris (nec negare audemus) proximi filij: & pro magno nobis ducendum, si nos in fratres admittere non dedignentur. Illorum certè amicitia ijs est necessaria, qui & ipsi haberi volunt filij tam opulentæ matris. Ad hanc vos amicitiam, optimi sodales, aspirare, & vt pares ijs filij sitis, Angelos esse cupere, nil dubito. Et hæc caussa est, cur istud ANGELI TVTELARIS HOROLOGIVM, in omnium vestrûm manus promptissimè tradam. Quòd si sepem, vt aiunt, in horti gratiam salutemus, Angelos ob Angelorum Reginam venerari, cuiuis pronissimum erit. Facilè patronam sentiet, hanc cœli Dominam, qui amicos habebit hos cæli aulicos. Itaque singulos ac vniuersos vos, integerrimi Sodales, obsecro, vt hanc Angelis & Angelorum Regi ac Reginæ sacram scriptionem, beneuolis oculis ac manibus admittere non grauemini. Gratis à vobis non colentur Angeli, nam & hæc amicitia si pares non accipiet, certè faciet. Monachij, ipso die S. MICHAELIS Archangeli. ANNO Christiano MDCXXI.

Omnium vestrûm

Seruus in Christo

Hieremias Drexelius, è Societate IESV.

CHRISTIANO LECTORI.

TVVM, mi Lector, votum esse reor, quod olim Poëta fuit; & nunc, credo, est omnium: quicquid dicas, quicquid scribas, dic breuiter, scribe compendio. Istud hîc facere, in animo mihi est; atque breuiter, ordine, compendio docere te tria: bene MORI, VIVERE, ORARE. *& hæc omnia in honorem sanctorum Angelorum, præcipuè Angeli Tutelaris. quisquis Angelos amas, hunc libellum, oro te, ne oderis. etiam tibi vsus hoc erit frequentior, quo tuus amor in sanctos Angelos fuerit maior.*

HORA I.ma DIEI.

Disce MORI: *id te doceat*

MORS CERTISSIMA.

MEmento, homo lutum, venturum manè illud (& forsan breui) cuius tu vespere victurus non sis, aut venturum vesperem, cuius tu manè non sis visurus. Quare, dic tibi ipse dormituro. Potes non expergisci: dic experrecto. Potes non dormire ampliùs. Dic exeunti, Potes non reuerti: dic redeunti, Potes non exire ampliùs. Mors vbique proximè te est.a Statutum est hominibus, semel mori. Debemur morti nos, nostráque omnia. At verò discere qui vult Mori, omnibus id horis necesse est discat. Et quid longas spes præcipis, quid magnis cogitationibus animum imples? cras forsitan futurus fauilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra Diuā, Mors, cuique nostrûm super caput quotidie adstat, & vltimas vitalis clepsydræ arenulas, insopito & vigili oculo expectat. Age, si quid agis; abibis breuî: virtus, si quam amâsti; vitia, quæ patrâsti, tecum ibunt, nec alios hinc habebis comites: memento mori.

a Hebr. 9.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

PATIENTIÆ.

IVre prima hæc tibi virtus sit, quia summè necessaria. vitam hanc bene noueris; sunt vbique ferenda plurima. Bonam vitam ego puto, ait Bernardus, mala pati & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Qui pati non vult, viuere recusat. nostri ad Deum pædagogi sunt, MOEROR & DOLOR. Affligi & non murmurare, est cælum iam cominus salutare. Magnum sanè malum est, non posse perferre malum. vulneris feruorem, nihil tam exasperat, quàm ferendi impatientia. Deus si sæpe ferire, at sæpissime etiam mederi consueuit, præsertim si quis leniter, & cum gratiarum actione molestias perferat, nec eum, à quo immittuntur, oderit, aut cum Dei prouidentiâ expostulet; nec in secundis tantùm rebus bonum se præbere didicerit. Sæpe protrahitur labor pugnæ, vt crescat corona victoriæ. PATIENTIA thorax ferreus est, impenetrabilis &

Virtus

Virtus dum patitur, vincit. Optimùm, cùm pateris, canticum est: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM. Omnis impatientia hoc habet lucri, proprium malum auget, promissum præmium perdit, supplicium nouum commeretur. Ergo tolera quod non vis, vt assequaris quod vis: tormentis præmia crescunt.

Disce ORARE: *id te doceat actus*
CONTRITIONIS.

DOmine 1 IESV Christe, verus Deus & homo, creator ac redemptor meus, pœnitet 2 me ex toto corde, quòd offenderim te Dominum meum & Deum meum, quem 3 amo super omnia. Et propono 4 firmiter, ampliùs non peccare, omnésque peccandi occasiones deuitare, confiteri, & implere pœnitentiam, quæ mihi fuerit iniuncta. Et in satisfactionem peccatorum meorum, offero 5 tibi passionem tuam, merita B. MARIÆ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, atque omnia opera mea, & totam vitam meam. Et confido 6 in bonitate & misericordiâ tuâ infinitâ, quòd per merita pretiosi sanguinis ac mortis tuæ, mihi remissurus sis omnia delicta mea. & gratiam 7 vberem largiturus, quà vitam sanctè instituere, tibíque perfectè vsque in finem seruire valeam. Qui cum patre sanctóque spiritu viuis ac regnas Deus in sæcula benedictus, Amen.

Includuntur hac ratione.

1. actus fidei. 2. dolor de peccatis. 3. amor Dei super omnia. 4. propositum de futuro. 5. oblatio sui per Christum. 6. spes veniæ per Christum. 7. petitio gratiæ & auxilij Dei.

Admonitiuncula
IN
Contritionis actum.

COntritio adeò res est pretiosa, vt momento vel mille, grauissima etiam peccata extinguat. hominem Deo, homini Dei gratiam restituat, ac beatam æternitatem tribuat, si quem (sublatâ confessionis occasione) sic mori contingat. *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.* a Contritio verò maximè nititur amore Dei super omnia, continétque tres actus.

Ius est DOLOR ob offensum Deum, qui dignissimus est, vt ab omnibus, super omnia & ametur, & colatur: hinc, bonum quod quouis letali peccato perditur, infinitum est, maius est omnibus bonis: hinc, & malum quod quouis letali peccato incurritur, infinitum est, maius est malis omnibus, proinde tanti boni iactura, & mali tanti perpessio, maiorem dolorem meritò inurat, quàm si bona cuncta, pecunia omnis, valetudo, fama, vita, cetera omnia sint perdita.

a Psal. 50.

dita. Interire millies, iocus est, *si æternis* inferorum ignibus conferatur, quibus nos peccatum vel vnicum obstringit.

IIus est PROPOSITVM, non ampliùs nec amore, nec timore delinquendi, atque si quid contra ius fásque sit acquisitum, restituendi. Ex hoc firmo animi decreto, ita paratum se quis offert ad omnes Dei leges seruandas, vt dicat: dixi, Domine, custodire legem tuam: quicquid præcepisti, ô mi Deus, faciam quàm possum integerrimè.

IIIus est SPES VENIAE, & PETITIO GRATIAE ad seriam vitæ emendationem. Accusare se & se non emendare, est Deum tentare: nec quidquam valet à malis veniam poscere, & mala de nouo iterare. Sanguis autem & mors Domini Iesu, hanc nobis fiduciam ingerit, vt hæc speremus, petamus tanta, seriam scilicet æmendationem vitæ, post tam graues ac multiplices offensas.

ACCVSATIO SVI ET *PROPOSITVM EMENDANDÆ VITÆ*,

vbi quis in culpam, quam sciuerat sibi maximè cauendam relapsus est.

O Mi amantissime Deus, ego ingratus, ego perditus homo ad te redeo, postquam satis à te per illicita sum euagatus: nunc te amicum quæro, quem ipse mihi hostem feci. Iterum deliqui, & post mille iam casus, iterum cecidi. Ah! Domine, pessimas illas cogitationes, iterum in animum admisi; illa pessima verba iterum dixi. Ah, in culpam illam, quam sciebam tibi plurimùm displicere, mihi maximè nocere, in hanc ipsam iterum relapsus sum. quantùm mihi hæc cauenda esset, præsciebá, & tamen non cauebam. ita Maiestatem tuam, ô Deus, offendi, gratiam tuam perdidi, cælũ amisi meipsum damnaui, ob vilissimã delectatiunculam. Scio, Domine, tu mihi super omnia es amandus: agnosco, mi Deus, quòd lex tua & tuus honor, cariora mihi esse debeant rebus creatis omnibus: & tam perditè meipsum amo, vt meum honorem, lucellum meum, meámque libidinem, tibi, tuæ legi, tuóque honori prætulerim iam sæpissimè. Ah! quàm adhuc carnalis sum! & licet ego negem, opera mea loquuntur. Mundus non tantùm mihi nondum crucifixus est, sed totus in me viuit & spirat. plenus sum prauis motibus, fœdis concupiscentijs & desiderijs; & tamen probus ac bonus haberi cupio. Vita mea merus est Euripus, merissima inconstantia, & mutabilitas, sensus mei exteriores, quoquò volũt, liberrimè expatiantur

quàm variæ & quàm fœdæ imagines animo meo inſident? quàm ego, ô mi Deus, dura & immobilis cautes ſum, cùm de pœnitentiâ agitur! ad loquendũ tam promptus ſum, quàm incautus: ſurdus ad monita, ad fabulas & ſtultiloquium attentiſsimus; quæ de cælo, de Deo dicũtur, nimis peregrina mihi ſunt & faſtidioſa: ad lucri rationes ſatis vigilo. cùm orandũ eſt, totus nauſeo; cùm epulandum, totus anhelo & propero. ad cultum diuinum teſtudo ſum, ad luſum & petulantias pernix aquila. ad honeſta repo, ad vetita volo, ad inuidiã & ſuſpiciones proniſsimus ſum; vix tangor, & iraſcor & ferio, certè linguâ, cùm manu non poſſum. nemo me lædit, in quem non vltionem mediter & vindictam. Libidinis ignes, ô Deus tu nôſti, quàm mihi ſunt vicini: hîc ergo quidẽ diſsimulo & tego, tibi tamẽ, ô mundi ocule, aperta ſunt omnia: nullum cordis ſecretum eſt, quod tibi celari poſsit. O quoties & quanta facturũ me propono & ſpondeo! mox omnia in ridiculam, imò in flagitioſam obliuionẽ euaneſcunt.

Iure igitur doleo, me dolenda toties committere: imò vel hoc ipſum doleo, me non magis dolere, nec ſatis vt par eſt, propriá ſentire miſeriã. Et quamuis hactenus ad omnẽ pietatẽ lentiſsimus fuerim, & heu nimis alacer & feſtinus ad vitia, tamẽ talis deinceps non ero: *Dixi, nũc, cœpi.* iter ad cælũ nemo benè perficit, niſi qui quotidie incipit.

Igitur firmiſsimè ſtatuo, ope tuâ, Domine, confiſus, priores culpas illas, & omnem peccandi occaſionem quàm diligentiſsimè cauere. Iam ero alius, ita me cælites iuuent. O Dominus meus, & Deus meus, cor mundum & caſtum in me crea; innoua, oro, in me ſpiritum rectum, vt tandem aliquando vitam ſeriò emendem, ex animo te amem, & ad finem vitæ ſic perſeuerem.

Pro veniâ peccatorum.

MISERERE mei Deus, miſerere mei miſerrimi peccatoris, indigna agentis, & digna patientis; aſsiduè peccantis, rarò dolentis, & tua flegella impatienter ferentis. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum: grauius eſt quod commiſi, leuius quod tolero, non iniuſtè nec crudeliter nos affligis, ô miſericors Deus. Scio Domine & certus ſum vitam noſtram non temerarijs motibus raptari, ſed à te Deo noſtro diſponi & gubernari: tibi cura eſt de omnibus, præcipuè de ſeruis tuis, qui omne deſiderium ſuum in ſanctiſsimo beneplacito tuo collocârunt. Ideò ego ad aram miſericordiæ tuæ confugio, & oro ſupplex, non me punias ſecundùm peccata mea, ſed parcas ſecundùm magnam miſericordiam tuam. flagellari, mi Deus, non recuſo: tu modò da patientiam. ſub ipſis, Domine, flagellis, & bonitatem tuam laudem, & vitam meam emendem. Miſerere mei, Domine, miſerere mei & adiuua me, ſicut tu nôſti: ſcis omnia, Domine, potes omnia, qui viuis in ſæculorum ſæcula.

Pro omnibus Dei beneficijs.

BENEDICANT te, Domine, omnes Angeli tui, Archangeli, & Principatus laudent & glorificent te in ſæcula.

Benedicant te Potestates, Virtutes, & Dominationes, laudent & glorificent te in sæcula.

Benedicant te Throni, Cherubim, atque Seraphim, laudent & glorificent te in sæcula.

Benedicite Patriarchæ & Prophetæ Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Apostoli & Euangelistæ Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Martyres & Confessores Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Virgines & Sancti omnes Dominum, laudate, & superexaltate eum in sæcula.

Fideles tuos, Deus, benedictio desiderata confirmet, quæ eos & à tua voluntate nunquam faciat discrepare, & tuis semper indulgeat beneficijs gratulari, Per Christum Dominum nostrum.

HORA II.da

Disce MORI: *id te doceat* MORTIS INCERTISSIMA HORA.

MEMENTO, homo vmbra, nullum esse in orbe artificem, qui tale concinnet horologiolum, quod tibi supremum vitæ diem aut horam indicet, *futura nullo scire potes nuntio.* a Mors vbique tibi minatur, diabolus semper insidiatur, & tu tamen torpes & nugaris? quid annos proponis, & nescio quam vitæ seriē? nulla tibi horula à morte secura fluit. Incertū prorsus est, quo te mors loco expectet. itaq; tu illam exspecta omni loco. Suauis sed periculosa est dementia, longam vitam sperare, & de bonâ vitâ vix vnquam cogitare. Magna res est, & diu discenda, cùm aduentat hora illa tam ineuitabilis quàm incerta, æquo animo abire. *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis exemplo superuenit.* b Mors: memento mori.

a Eccl. c. 8. b Eccles. c. 9.

Disce VIVERE: *id te doceat lex* OBEDIENTIÆ.

QVi *resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* a Gratæ olim erant victimæ Deo, sed multò gratior semper Obediētia. Qui suas à Deo preces audiri vult, vocem ipse imperantis audiat, & obedire discat: Citiùs exauditur

a ad Rom. c. 13.

vna obedientis oratio, quàm decem millia contemptorum. Non attendit verus obediens, quàm ſuaue ſit quod præcipitur, hoc ſolo contentus, quia præcipitur, niſi quid contra Deum præcipiatur. Virtutibus cæteris dæmones oppugnamus; obedientiâ vincimus. Parêre cùm didiceris, imperare ſcies, certè in cælo.

Diſce ORARE: *id te doceant tres iſtæ*

PRECATIONES TAM BREVISSIMÆ quàm optimæ.

1.

Benedictus Deus in æternum.

2.

Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: etſi, Domine, minor ſum cunctis miſerationibus tuis.

3.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero, in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.

Obſeruationes

IN

Tres illas oratiunculas.

1ma

ORATIVNCVLA prima ſumpta eſt ex ore Dauid & Zachariæ, Prophetarum. 1.Reg. c.25. & Luc. c. 1. Secunda ex ore Dauid regis & Iacob Patriarchæ. Pſal. 50. & Gen. c. 32. Tertia ex ore Chriſti, & Thomæ Apoſtoli. Matth. c. 6. & Ioan. c. 20. Eædem compluribus alijs ſacræ ſcripturæ locis repetuntur.

2da

Omnem bonæ orationis perfectionem continent hæ tres oratiunculæ: Laudem Dei, gratiarum actionem, opis implorationem, veniæ petitionem, demiſsionem animi, oblationem ſui, reuerentiam Numinis, voluntatis ſacrificium, principem amoris effectum, omnium bonorum deſideriorum ſummam.

3ia

Hæ oratiunculæ, tres ſunt ſagittæ aureæ, quæ vbi non è labris,

non

non ab ore ſolo, ſed ex ipſo corde hominis auolârint, non feriantur néc ceſſant, dum ipſum Dei cor (ſic loquimur) attingant & penetrent.

4ta

Folles ſunt hæ precatiunculæ, quibus ignis ſinceriſsimi amoris in Deum, aſsiduis quaſi flabris conſeruari, foueri, excitari, augeri poteſt. Incredibile dictu eſt, quàm hoc Deo gratum, vtile homini, aſsiduis hiſce talibus oratiunculis, mentem ad Deum erigere, ac cum Deo vnire.

5ta

De his veriſsimè dici poteſt: *quò crebriùs, hoc meliùs.* millies de die iterúmque millies non nimis crebrum ſit; *quò crebriùs, hoc meliùs,* ſi tamen cordis & oris diſsidium non ſit; modò cor conſentiat, & non ſolius linguæ ſit labor. nam vti fieri non poteſt, quin ignis exiliat, cùm pyrius puluis & igniarius fomes conueniunt, ita harum orationum vel vnica, & cor humanum, nunquam ſimul erunt, quin diuini amoris igniculus ſubſultet.

6ta

Nec neceſſe eſt ſemper omnes tres ſimul, aut linguâ pronuntiare, aut animo cogitare: ſæpè vnica harum ſufficit, præſertim prima, quæ aliquod centenis per diem iterationibus aſsiduè ingeminanda eſt, præcipuè duæ hæ voculæ: *Benedictus Deus, Benedictus Deus, &c. &c.* nec etiam neceſſe, ſemper illas efferri linguâ (quamuis id bonum) ſed ſatis animo eas identidem agitari.

7ma

Hominibus negotioſis, ægris, calamitoſis, ærumnoſis, conuenientiſsimæ ſunt hæ piæ ad Deum præcatiunculæ: durum eſt longas ab eis preces exigere; preces tunc penitus intermittere, impium eſt, & Chriſtus vetat: *quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.* Luc. c. 18. Ergo hæc optima cuiuis hominum lex ſit: quò plus labor vrget, dolor vrit, quò magis tædium aut mœror, aut ægritudo, aut afflictatio quæcunque premit, hoc & ſæpius & ardentiùs clamandum: *Benedictus Deus, Benedictus Deus in æternum,* &c vel, *Miſerere mei Deus, miſerere.* vel, excellentiſsimum illud: *Fiat voluntas tua; fiat, fiat: tua, Domine. voluntas, tua fiat, tua non mea.* ô mi amantiſsime Domine, FIAT VOLVNTAS TVA. Hoc ardenter, tunc præſertim repetendum, cùm noſtræ voluntatis contumaciam aduertimus.

8ua

Sunt qui corde & ore aſsiduè h c voluant, & quò rariùs, hoc ſibi

peiùs; quò frequentiùs repetunt, hoc sibi meliùs esse fateantur. Certè mirificum quid viri sancti in his talibus iaculatorijs, vt vocant, orationibus & ad Deum aspirationibus senserunt. Alatæ sunt hæ preces, quæ mentem euehunt, & in sereno locant, suaui amoris afflatu accendunt, diuinam humanámque voluntatem sic vniunt, vt tandem amarum sit homini, velle quod nolit Deus, aut nolle quod Deus velit. S. Chrysostomus (vti de eo Nicephorus l. 13. c. 37.) animam acturus, in hæc vltima verba expirauit: *Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Optima vox plebis fuit (Marc. c. 7.) *Bene omnia fecit.* Ergo, *Benedictus Deus in æternum. Benedictus centies, Benedictus millies, infinities, Benedictus in æternum.*

9na

Nemo terreatur, si hæc initio aut non tam suauia videantur, aut non tam vtilia. Nihil principio sui potest perfici. vsus & perpetua eiusdem iteratio, & facilem faciet & vtilem hunc orandi modum, modò non solius linguæ sit hoc officium; cordis solius esse potest. vox si adsit, ne desit cor: iunctæ operæ cordis & oris, nunquam non fructuosas preces Deo admouebunt.

10ma

Et quia bona (quam vocant) intentio, in omnibus actionibus nostris summè necessaria est; potest triplici oratiunculâ illâ, triplex ad Deum eáque omnium optima intentio renouari. Prima est, omnia velle facere, ad maiorem Dei honorem & gloriam. Et hanc significat illud: *Benedictus Deus in æternum.* Altera; omnia sua cogitata, dicta, facta, cum ijs quæ Christus pro nobis cogitauit, dixit, fecit: cupere vnire, & sic Deo Patri offerre. Et hanc designat istud: *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam,* &c. Verè; maxima omnium misericordia Dei fuit, filium dare vnigenitum. Tertia, sua omnia ad Dei voluntatem diuinúmque beneplacitum referre. Cuius nos monet hoc: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.*

A D

Omnes S S. Angelos, pius gemitus.

ANGELI, Archangeli, Throni, & Dominationes, Principatus, & Potestates, Virtutes cælorum, Cherubim atque Seraphim Sanctíque omnes, intercedite pro me, nunc & in horâ mortis meæ.

HORA III.

Disce MORI: *id te doceat*

POENITENTIA PROCRASTINATA.

MEMENTO, homo fænum, & emendationem vitæ (vti facis) ne differ de die in diem, de hebdomade in hebdomadem, de mense in mensem, de anno in annum: sera nimis est crastina, incipe hodie. Pars magna sanitatis est, morbum agnouisse, & pars magna bonitatis est, velle bonum fieri. in morbis pessimum est, non habere mali sensum. ecquid miserius misero seipsum non miserante? Initium est salutis, notitia peccati. nam qui peccare se nescit, corrigi non vult. Rem tuam age maturè; mors tua non claudicat, sed volat, aderítque subitò. Crastinam diem suspectam habe, & nunc dole, nunc emenda. Hoc est, ait Augustinus, quod multos in exitium trahit, cùm dicunt CRAS, CRAS; & subitò clauditur ostium: memento mori.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

TEMPERANTIÆ.

MVlta sunt quæ *sustineas*, sed plura pænè, à quibus *abstineas*. peccatum semper in foribus est, nisi tu ipse aperias, non intrabit. Temperantia, suam rebus omnibus mensuram ponit, victum iubet esse sobrium, vestitum honestum, somnum non sine parsimoniâ, omnia cum modo. id namque in omnibus cautè obseruat: *ne quid nimis*. nil tutum est quod modum excedit: Optimus est modus cupidorum, non quantum velis, sed quantum debeas, sumere. Satius est indormire stramini, & conscientiam tranquillam tenere, quàm lecto aureo recubare, & perturbationibus agitari. guloso, modulus vitæ, culina & gula est; sobrietas, abstinenti. Mensam sumptuosam fortuna, frugalem apponit Temperantia. Temperanti, lex Deus est, & ratio; voluptas, aut venter, intemperanti.

Disce ORARE: *id te doceat*

OFFICIVM PARVVM CVSTODIS ANGELI.

AD MATVTINVM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.

Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

A Septuagesima vsque ad Pascha, loco Alleluia *dicitur*, Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Custodes hominum psallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD PRIMAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

Resp. Amen.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Nam quòd corruerit proditor Angelus,
Concessis merito pulsus honoribus,
Ardens inuidiâ pellere nititur
Quos cælo Deus aduocat.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.

Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD TERTIAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Huc custos igitur peruigil aduola,
Auertens patriâ de tibi creditâ,
Tam morbos animi, quàm requiescere
Quidquid non sinit incolas.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD SEXTAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Christe sanctorum decus Angelorum
Rector humani generis & auctor,
Nobis æternum tribue benignus.
Scandere cælum.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD NONAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen, Alleluia.

Hymnus.

Angelum pacis Michaël ad istam,
Cælitus mitti rogitamus aulam;
Nobis vt crebrò veniente crescant
Prospera cuncta.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD VESPERAS.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, vt hostem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum veniens ad istud
Viscere nostrum.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

[redacted]

ngelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Amen.

[redacted]

Antiphona.

Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tre-
idicio.
In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam
ere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione de-
æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum fi-
um, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia
eculorum, Amen.

[redacted]

ngele Dei, qui custos es mei,
Me tibi commissum pietate supernâ,
Hodie illumina, custodi, rege, guberna, Amen.

HORA IV^ta.

Disce MORI: *id te doceant*

DAMNATORVM INANIA VOTA.

EMENTO, homo bulla, & seriò expende, quanti emerent da-
mnati horulam nostri temporis vel vnicam, quarum tu tam
s liberalissimâ socordiâ ludibundus prodigis. Viue memor
ugit hora, & nihil est annis velocius. rigidum ius mortis est, &
abile. Moriendũ est: cùm nascimur, huic tributo subijcimur;
endum est. Quid ad ineptias & lusus vacas: ingens tibi negotiũ
nibus est: moriendum est. Veniet dies, qui de omnibus an-
nis

nis nostris laturus est sententiam. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: quid profeceris in vita, mors dicet. Ergo dum licet, operare & profice, est qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui per[illegible] & attentissimum spectatorem Deum, qui sicut capillos, ita & minutos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad supplicium. idque [illegible]

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

FIDV[illegible] IN DEVM.

QVò magis teipsum diffidere necesse est, tantò minus Deo, cui semper, & in omnibus fidendum. *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion non commouebitur in æternum.* a Fide Deo, fide affectu quàm potes generosissimo. ecquid trepidas modicæ fidei? Deus prouidebit. b Dominus regit te, & nihil tibi deerit. quid angeris? etsi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus. ne ergo timeas iacturam membrorum, quando securitatem accipis de numero capillorum. c Mihi hoc crede: proborum vita, etiam per singula rerum ac temporum momenta, à Deo sic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Securè nauigat, qui fiduciæ suæ anchoram in Deum iactat, Deóque fidit in omnibus.

a Psal. 124. b Gen. 22. c Aug. serm. [illegible] Mart.

Disce ORARE: *id te doceant*

SS. ANGELORVM LITANIÆ.

KYrie eleison, Christe eleison,
Kyrie eleison, Christe audi nos,
Christe exaudi nos.
Pater de cælis Deus, Miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Miserere nobis.
Spiritus sancte Deus, Miserere nobis.
Sancta MARIA regina Angelorum,
Sancte Michaël qui populo Dei semper defensor fuisti,
Sancte Michaël qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cælo deturbasti,
Sancte Michaël, qui accusatorem fratrum nostrorum in profundum inferni deiecisti,
Sancte Gabriël qui Danieli visionem patefecisti,
Sancte Gabriel qui Ioannis Baptistæ ortum & ministerium prænuntiasti,
Sancte Gabriel, qui Incarnationis Verbi diuini nuntius extitisti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam saluum duxisti & reduxisti,
Sancte Raphaël, qui dæmonium à Sarâ depulisti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam seniorem illuminasti,
Ora pro nobis.

Sancti

eraphim
herubim
hroni
ominationes
irtutes
otestates
incipatus
rchangeli
ngeli
r Dei solium excelsum & eleuatum statis,
ter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus, concinitis,
ussis tenebris mentem nostram illuminatis,
na hominibus nuntiatis,
inum custodiam à Deo accepistis,
per faciem Patris, qui in cælis est, videtis.
r vno peccatore pœnitentiam agente gaudetis,
n de medio peccatorum eduxistis,
calam Iacob ascendistis & descendistis,
onte Sina diuinam legem Moysi tradidistis,
isto nato gaudium hominibus annuntiastis,
isto in deserto ministrastis,
arum in sinum Abrahæ deportastis,
a Christi sepulchrum in albis sedistis,
isto in cælo ascendente, eius discipulis apparuistis,
istum ad iudicium venturum cum signo crucis præceditis,
tos in fine sæculi congregaturi estis,
os de medio iustorum separabitis,
ntium preces ad Deum defertis,
rientibus assistitis,
nas iustorum ab omni labe purgatas ad cælum deducitis,
digia & miracula virtute Dei perpetratis,
editatem salutis capientibus in ministerium mittimini,
er regna & prouincias constituti estis,
tium exercitus sæpe dissipastis,
famulos ex carceribus & alijs vitæ periculis sæpe liberastis,
ctis martryribus in tormentis sæpe solatio fuistis,
clesiæ Prælatos & Principes eiusdem nutritios peculiari curâ souere
oletis.
sancti beatorum spirituum ordines,

Orate pro nobis.

tis periculis, per sanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.
dijs diaboli, Libera nos Domine.
i hæresi & schismate, Libera nos Domine.
, fame & bello, Libera nos Domine.
anea & improuisa morte, Libera nos Domine.
e perpetua, Libera nos Domine.
res, Te rogamus audi nos.
tos Angelos tuos, Te rogamus audi nos.
s parcas, Te rogamus audi nos.
s indulgeas, Te rogamus audi nos.
esiam tuam sanctam regere & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
num Apostolicum & omnes Ecclesiasticos ordines, protegere digneris, Te
rogamus audi nos.

Vt Imperatori nostro, Regibus & omnibus Principibus Christianis pacem & vnitatem largiri digneris, Te rogamus audi nos.
Vt fructus terræ dare & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Exaudi nos Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Miserere nobis.
Christe audi nos, Christe exaudi nos.
Kyrie eleison. Christe eleison,
Kyrie eleison. Pater noster &c.

Psalmus ex varijs Psalmis.

LAVDATE Dominum de cælis, laudate eum in excelsis.
Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
Benedicite Dominum omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius.
Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.
Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.
Quoniam Angelis suis mandauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.
Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.
Vers. Domine exaudi orationem meam.
Resp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS.

OMnipotens & misericors Deus, qui nos Angelicâ custodiâ munire dignatus es, concede quæsumus, vt tantâ protectione securi, & à prauis cogitationibus liberemur in mente, & ab omnibus aduersitatibus eruamur in corpore. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

HORA V.ta

Disce MORI: *id te doceat*

ASSIDVA MORTIS RAPINA.

MEMENTO, homo vanitas, non moriturum te, ſed MORI quouis die, quâuis horâ. Vitæ huius principium, mortis eſt exordium: prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpſit & mutilauit; hunc ipſum quem agis diem, cum morte diuidis. quicquid facis, reſpice finem. Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud Deum eſt: conſtituti ſunt termini eius qui præteriri non poterunt; non poterunt eheu non poterunt. a Et non tantùm non præteriri, ſed nec ſciri poſſunt, quàm ſint vicini. Vis eſſe immunis à morte ſubitâ? mortem aſsiduè cogita. ſemper diſcendum eſt, quod an ſciamus, experiri non poſſumus: meditare mortem. Nemo improuisò moritur, qui ſemper ſe moriturum cogitauit: memento mori.

a Iob. c. 14.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

IVSTITIÆ.

VIrtútis eſt proprium, iniuſtitiam odiſſe, & omnem iniuſtitiæ comitatum, inſidias, fraudes, iniurias: has accipere malis, quàm inferre. Non mundi, ſed Chriſti lex eſt: Rapturo pallium, etiam tunicam adijciendam in auctarium. & quod illud lucrum ſit, argentum in arcâ, damnum in conſcientiâ? lucro turpi iactura longè præferenda eſt: *quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum, & detrimentum animæ ſuæ faciat?* a Sed ijs iam moribus viuitur, vt iuſtitiæ nomen religiosè adoretur, res ipſa ad cuiuſuis ſenſum aut commodum torqueatur: iuſti haberi volunt plurimi, pauci eſſe. Pars magna iuſtitiæ eſt, vt, quod alijs vitio vertis, ipſe non committas, & quod tibi fieri non vis, alteri non facias.

Diſcite iuſtitiam moniti (ô mortales) & non temnere Diuos.

a Marc. c. 8.

Diſce

Disce ORARE: *id te doceant*

TRES ORATIONES ISTÆ.

1ma

DEvs, qui miro ordine Angelorum ministeria hominúmque dispensas, concede propitius, vt à quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab his in terrâ, vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum.

2a

BEnignissime Deus, cuius immensa bonitas & sapientia, in omnibus sanctis Angelis tuis mirificè relucet, te rogo suppliciter, vt Angelicis pro me interuenientibus suffragijs, omnia opera mea & placatus suscipias, & ad salutem meam prouenire concedas. Per Christum Dominum nostrum.

3a.

O Æterne Deus, bonitatem tuam per omnium sanctorum Angelorum atque Archangelorum preces & merita, humiliter imploro, vt quod meo in te amori deest, illorum in te ardentissimus amor compenset. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum.

HORA VIta.

Disce MORI: *id te doceant*

QVOTIDIANA PLVRIMORVM funera.

MEMENTO, homo putredo, quot hac non dicam die, sed horâ, è viuis citandi ad tribunal summi iudicis, & quot ex eis damnandi. ita non tantùm sæpe, sed asiduè mortalem te cogita. nil æquè tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quàm frequens cogitatio breuis æui huius & incerti. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere, sciens quoniam* OMNES *morimur.* a attende ergo tibi & vitæ tuæ. Ortum quidquid habet, finem timet: *ibimus omnes, ibimus.* Illi, & isti, & isti præcedunt, nos singuli, quo quemque mors ordine vocauerit, sequemur. attende tibi: Vitam lucrari est, in singulos dies mori: memento mori.

a Eccles. c. 8.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

MISERICORDIÆ.

EDICIT Veritas: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* a æquum est egentibus subueniri, non diuitibus. effundit, qui in plenum

a Matth. c. 9.

mittit;

mittit: illud potiùs reconditur, quod vaſis vacuis commendatur. Laudent te eſurientium viſcera, non ructantium opulentia conuiuia. Ter mirum! in pleniſsimo reſurgentium conuentu, coram vniuerſis Angelis, tacet Chriſtus quòd Abel primus martyr fuerit, quòd Abraham obedientiâ excelluerit, quòd Moſes legem tulerit, quòd Petrus crucem Ieſu primus aſcenderit, hæc inquam, tacet Iudex, & ſolùm proclamat, quis ſibi pauperi cibum dederit, quis nudo veſtem obtulerit, quis domo fouerit. En, quicquid datur pauperi, non eſt donum, ſed mutuum; quicquid enim tribuitur, tam pulchro quàm magno fænore recipitur. quæſtuoſiſsima omnium ars eſt, eleemoſyna, & cæli ianitoribus notiſsima. Eleemoſyna verò aurea, & ſumma eſt, INIMICOS DILIGERE.

Diſce ORARE: *id te doceant*

ORATIONES DE S. MICHAELE Archangelo.

1ª.

BEati Michaelis Archangeli tui, quæſumus Domine, interceſſio glorioſa nos ſemper & vbique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

2ª.

PRinceps glorioſiſſime, Michaël Archangele, eſto memor noſtri, hîc & vbique ſemper, precare pro nobis filium Dei.

3ª.

BEati Archangeli tui Michaelis, commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, vt quod noſtris meritis non valemus, eius interceſſione conſequamur. Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum.

HORA VIIma.

Diſce MORI: *id te doceat*

TEMPORIS IACTVRA IRREPARABILIS.

MEMENTO, homo fauilla, non verba ſolùm, ſed & tempus volare, irreuocabile. in domus combuſtæ vicem, ſurgit alia: in temporis combuſti pretium, nulli vniones ſunt computandi. paleæ ſunt, gemmæ omnes præ hoc temporis cenſu. nec furum vllus damnoſior eſt, quàm qui hoc ipſe ſibi furatur, aut malè agendo, aut nihil agendo. Aliqua eſt rerum omnium recuperatio, nulla temporis:

Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

A Septuagesima vsque ad Pascha, loco Alleluia *dicitur*, Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Custodes hominum psallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

Deus qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD PRIMAM.

Vers. Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
Resp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Nam quòd corruerit proditor Angelus,
Concessis merito pulsus honoribus,
Ardens inuidiâ pellere nititur
Quos cælo Deus aduocat.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

Deus qui ineffabili prouidentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis; & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

AD TERTIAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen, Alleluia.

Hymnus.

Huc cuſtos igitur peruigil aduola,
Auertens patriâ de tibi creditâ,
Tam morbos animi, quàm requieſcere
Quidquid non ſinit incolas.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD SEXTAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiaot te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Chriſte ſanctorum decus Angelorum
Rector humani generis & auctor,
Nobis æternum tribue benignus.
Scandere cælum.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD NONAM.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen, Alleluia.

Hymnus.

Angelum pacis Michaël ad iſtam.
Cælitus mitti rogitamus aulam;
Nobis vt crebrò veniente creſcant
Proſpera cuncta.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD VESPERAS.

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.
Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.
Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, vt hoſtem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum veniens ad iſtud
Viſcere noſtrum.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.
Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.
Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

[redacted]

Verſ. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
Reſp. Amen.

[redacted]

[redacted]

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri, defendite nos in prælio, vt non pereamus in tremendo iudicio.

Verſ. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

Reſp. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

OREMVS.

DEVS qui ineffabili prouidentiâ ſanctos Angelos tuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris: largire ſupplicibus tuis, & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

[redacted]

Angele Dei, qui cuſtos es mei,
Me tibi commiſſum pietate supernâ,
Hodie illumina, cuſtodi, rege, guberna, Amen.

HORA IV^ta.

Diſce MORI: *id te doceant*

DAMNATORVM INANIA VOTA.

MEMENTO, homo bulla, & ſeriò expende, quanti emerent damnati horulam noſtri temporis vel vnicam, quarum tu tam multas liberaliſsimâ ſocordiâ ludibundus prodigis. Viue memor leti; fugit hora, & nihil eſt annis velocius. rigidum ius mortis eſt, & ineuitabile. Moriendũ eſt: cùm naſcimur, huic tributo ſubijcimur; moriendum eſt. Quid ad ineptias & luſus vacas: ingens tibi negotiũ in manibus eſt: moriendum eſt. Veniet dies, qui de omnibus annis

nis noſtris laturus eſt ſententiam. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: quid profeceris in vita, mors dicet. Ergo dum licet, operare & profice, eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſsimum ſpectatorem Deum, qui ſicut capillos, ita & minutos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad ſupplicium. ideo [illegible]

Diſce VIVERE: *id te doceat lex*

FIDV[illegible] IN DEVM.

QVò magis teipſum diffidere neceſſe eſt, tantò minus Deo, cui ſemper, & in omnibus fidendum. *Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion non commouebitur in æternum.* a Fide Deo, fide affectu quàm potes generoſiſsimo. ecquid trepidas modicæ fidei? Deus prouidebit. b Dominus regit te, & nihil tibi deerit. quid angeris? etſi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus. ne ergo timeas iacturam membrorum, quando ſecuritatem accipis de numero capillorum. c Mihi hoc crede: proborum vita, etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo ſic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Securè nauigat, qui fiduciæ ſuæ anchoram in Deum iactat, Deóque fidit in omnibus.

a Pſal. 124. b Gen. 22. c Aug. ſerm. [illegible] Mart.

Diſce ORARE: *id te doceant*

SS. ANGELORVM LITANIÆ.

KYrie eleiſon, Chriſte eleiſon,
Kyrie eleiſon, Chriſte audi nos,
Chriſte exaudi nos.
Pater de cælis Deus, Miſerere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Miſerere nobis.
Spiritus ſancte Deus, Miſerere nobis.
Sancta MARIA regina Angelorum,
Sancte Michaël qui populo Dei ſemper defenſor fuiſti,
Sancte Michaël qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cælo deturbaſti,
Sancte Michaël, qui accuſatorem fratrum noſtrorum in profundum inferni deieciſti,
Sancte Gabriël qui Danieli viſionem patefeciſti,
Sancte Gabriel qui Ioannis Baptiſtæ ortum & miniſterium prænuntiaſti,
Sancte Gabriel, qui Incarnationis Verbi diuini nuntius extitiſti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam ſaluum duxiſti & reduxiſti,
Sancte Raphaël, qui dæmonium à Sarâ depuliſti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam ſeniorem illuminaſti,

Ora pro nobis.

Sancti

Sancti Seraphim
Sancti Cherubim
Sancti Throni
Sanctæ Dominationes
Sanctæ Virtutes
Sanctæ Potestates
Sancti Principatus
Sancti Archangeli
Sancti Angeli
Qui super Dei solium excelsum & eleuatum statis,
Qui iugiter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus, concinitis,
Qui discussis tenebris mentem nostram illuminatis,
Qui diuina hominibus nuntiatis,
Qui hominum custodiam à Deo accepistis,
Qui semper faciem Patris, qui in cælis est, videtis.
Qui super vno peccatore pœnitentiam agente gaudetis,
Qui Loth de medio peccatorum eduxistis,
Qui per scalam Iacob ascendistis & descendistis,
Qui in monte Sina diuinam legem Moysi tradidistis,
Qui Christo nato gaudium hominibus annuntiastis,
Qui Christo in deserto ministrastis,
Qui Lazarum in sinum Abrahæ deportastis,
Qui iuxta Christi sepulchrum in albis sedistis,
Qui Christo in cælo ascendente, eius discipulis apparuistis,
Qui Christum ad iudicium venturum cum signo crucis præceditis,
Qui electos in fine sæculi congregaturi estis,
Qui malos de medio iustorum separabitis,
Qui orantium preces ad Deum defertis,
Qui morientibus assistitis,
Qui animas iustorum ab omni labe purgatas ad cælum deducitis,
Qui prodigia & miracula virtute Dei perpetratis,
Qui hæreditatem salutis capientibus in ministerium mittimini,
Qui super regna & prouincias constituti estis,
Qui hostium exercitus sæpe dissipastis,
Qui Dei famulos ex carceribus & alijs vitæ periculis sæpe liberastis,
Qui sanctis martyribus in tormentis sæpe solatio fuistis,
Qui Ecclesiæ Prælatos & Principes eiusdem nutritios peculiari curâ souere soletis.
Omnes sancti beatorum spirituum ordines,

Orate pro nobis.

A cunctis periculis, per sanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.
Ab insidijs diaboli, Libera nos Domine.
Ab omni hæresi & schismate, Libera nos Domine.
A peste, fame & bello, Libera nos Domine.
A subitanea & improuisa morte, Libera nos Domine.
A morte perpetua, Libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus audi nos.
Per sanctos Angelos tuos, Te rogamus audi nos.
Vt nobis parcas, Te rogamus audi nos.
Vt nobis indulgeas, Te rogamus audi nos.
Vt Ecclesiam tuam sanctam regere & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt domnum Apostolicum & omnes Ecclesiasticos ordines, protegere digneris, Te rogamus audi nos.

Vt Imperatori nostro, Regibus & omnibus Principibus Christianis pacem & vnitatem largiri digneris, Te rogamus audi nos.
Vt fructus terræ dare & conseruare digneris, Te rogamus audi nos.
Vt omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris, Te rogamus audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Exaudi nos Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Miserere nobis.
Christe audi nos, Christe exaudi nos.
Kyrie eleison. Christe eleison,
Kyrie eleison. Pater noster &c.

Psalmus ex varijs Psalmis.

LAVDATE Dominum de cælis, laudate eum in excelsis.
Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
Benedicite Dominum omnes Angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius qui facitis voluntatem eius.
Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.
Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.
Quoniam Angelis suis mandauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis.
In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.
Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.
Vers. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
Resp. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.
Vers. Domine exaudi orationem meam.
Resp. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS.

OMnipotens & misericors Deus, qui nos Angelica custodia munire dignatus es; concede quæsumus, vt tanta protectione securi, & à prauis cogitationibus liberemur in mente, & ab omnibus aduersitatibus eruamur in corpore. Per Dominum nostrum IESVM Christum filium tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

HORA Vta.

Disce MORI: *id te doceat*

ASSIDVA MORTIS RAPINA.

MEMENTO, homo vanitas, non moriturum te, sed MORI quouis die, quâuis horâ. Vitæ huius principium, mortis est exordium: prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpsit & mutilauit; hunc ipsum quem agis diem, cum morte diuidis. quicquid facis, respice finem. Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud Deum est: constituti sunt termini eius qui præteriri non poterunt; non poterunt eheu non poterunt. a Et non tantùm non præteriri, sed nec sciri possunt, quàm sint vicini. Vis esse immunis à morte subitâ? mortem assiduè cogita. semper discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus: meditare mortem. Nemo improuisò moritur, qui semper se moriturum cogitauit: memento mori.

a Iob. c. 14.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

IVSTITIÆ.

VIrtutis est proprium, iniustitiam odisse, & omnem iniustitiæ comitatum, insidias, fraudes, iniurias: has accipere malis, quàm inferre. Non mundi, sed Christi lex est: Rapturo pallium, etiam tunicam adijciendam in auctarium. & quod illud lucrum sit, argentum in arcâ, damnum in conscientiâ? lucro turpi iactura longè præferenda est: *quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat? a* Sed ijs iam moribus viuitur, vt iustitiæ nomen religiosè adoretur, res ipsa ad cuiusuis sensum aut commodum torqueatur: iusti haberi volunt plurimi, pauci esse. Pars magna iustitiæ est, vt, quod alijs vitio vertis, ipse non committas, & quod tibi fieri non vis, alteri non facias.

Discite iustitiam moniti (ô mortales) & non temnere Diuos.

a Marc. c. 8.

mittit: illud potiùs reconditur, quod vasis vacuis commendatur. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulentia conuiuia. Ter mirum! in plenissimo resurgentium conuentu, coram vniuersis Angelis, tacet Christus quòd Abel primus martyr fuerit, quòd Abraham obedientiâ excelluerit, quòd Moses legem tulerit, quòd Petrus crucem Iesu primus ascenderit, hæc inquam, tacet Iudex, & solùm proclamat, quis sibi pauperi cibum dederit, quis nudo vestem obtulerit, quis domo fouerit. En, quicquid datur pauperi, non est donum, sed mutuum; quicquid enim tribuitur, tam pulchro quàm magno fænore recipitur. quæstuosissima omnium ars est, eleemosyna, & cæli ianitoribus notissima. Eleemosyna verò aurea, & summa est, INIMICOS DILIGERE.

Disce ORARE: *id te doceant*

ORATIONES DE S. MICHAELE Archangelo.

1ª.

BEati Michaelis Archangeli tui, quæsumus Domine, intercessio gloriosa nos semper & vbique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Christum Dominum nostrum.

2ª.

PRinceps gloriosissime, Michaël Archangele, esto memor nostri, hic & vbique semper, precare pro nobis filium Dei.

3ª.

BEati Archangeli tui Michaelis, commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, vt quod nostris meritis non valemus, eius intercessione consequamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

HORA VIIma.

Disce MORI: *id te doceat*

TEMPORIS IACTVRA IRREPARABILIS.

MEMENTO, homo fauilla, non verba solùm, sed & tempus volare, irreuocabile. in domus combustæ vicem, surgit alia: in temporis combusti pretium, nulli vniones sunt computandi. paleæ sunt, gemmæ omnes præ hoc temporis censu. nec furum vllus damnosior est, quàm qui hoc ipse sibi furatur, aut malè agendo, aut nihil agendo. Aliqua est rerum omnium recuperatio, nulla temporis:

mille florenos perdere, magnum damnum censetur; famam amittere, multò maius; tempus otio comburere, multò maximum. & quò plus temporis in vanum auolat, hôc mors formidabilior propinquat: memento mori.

Disce VIVEE: *id te doceat lex* MANSVETVDINIS.

FILI, *in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligêris.* a quicquid dicas, faciásue, super omnia vultus & verba accedânt bona: *Beati mites.* Cælestis vrbs Hierusalem non est spolium bellatorum, sed sperata hæreditas *mansuetorum.* Mites sunt, qui improbitati cedunt, & malo non resistunt, sed vincunt in bono malum. Sunt quidam mites, sed quamdiu cuncta fiunt pro eorum arbitrio: tange montem, mox cernes fumum. nimirum, qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Magni animi proprium illud est, vt sciat esse placitus, vt norit iram substringere, iniurias atque offensiones, serenâ semper fronte digerere. Verè mansuetus, est vt tractabilis cera, mitis columba, tranquillum oleum.

a Eccl. c. 3.

Disce ORARE: *id te doceant Orationes* AD CVSTODEM ANGELVM, CHRISTI matrem, Christum.

I.

Ad Angelum Custodem.

SAluto te, ô sancte Angele Dei, Princeps nobilis, custos meus fidelis, cui me gubernandum diuina bonitas tradidit, quàm multa secundùm Deum, tibi tuæque charitati debeo, quod indigno mihi tot annis, totque modis fideliter atque clementer assistis, & animi corporísque mei salutem procuras. Commendo me tibi hodie, vt aduersus malignum hostem, te duce illæsus conseruer, & in gratiâ Dei, ad extremum vsque halitum firmus & constans perseuerem, & tecum in cælo Dominum nostrum, laudem in æternum.

2.

Ad Bmam Virginem MARIAM.

Salutationes XII. totidem stellis assimilatæ.

AVe mundi decus, lampas inextinguibilis.

Aue

Aue mundi ocule, cælorum ianua, Seraphinorum gloria.
Aue mater puriſſima, quam nulla vnquam ſequior inuaſit cogitatio.
Aue ingens & portentoſum mundi miraculum.
Aue ornatiſſimum ſupremi Regis palatium.
Aue armarium vitæ, pratum totius fragrantiæ Spiritus ſancti.
Aue latens theſaure gratiæ, quæ ſola portas Verbum, quod portat omnia.
Aue vas electionis admirabile; Aue Mater Filij, filia Patris, Sponſa ſancti ſpiritus.
Aue nubes lucida, Aue columna ignea, quæ populum Dei per deſertum mundi deducis.
Aue vellus mundiſſimum de cælo humectatum, per quam & in quâ ouem induit paſtor.
Aue doctrinæ ſceptrum, deuotionis templum, donorum omnium gazophylacium opulentiſſimum.
Aue noui Adami paradiſe: Aue vrna aurea cæleſte manna continens.
Aue fax fidelium, infiniti circumdatrix, caſtarum animarum ara: Aue gaudium, ſemper & in æternum ineffabile.

NOMINA PATRVM è *Quibus hæ ſtellæ ſunt excerptæ.*

CYRILLVS *Alexandrinus, Epiphanius, Elias Cretenſis, Fulgentius, Gregorius Nicomedienſis, Gregorius Neocæſarienſis, Hildefonſus Toletanus, Origenes, Proclus, Sophronius, Theodoretus, Methodius, Olympius. Inter hos velut duodecim Apoſtolos, decimus tertius eſſe cupit Bernardus, vti fuit & Paulus. Nec ſe continet Bernardus, & ad* DOMINI MATREM *ſucclamat: Ex totis animæ viribus te ſaluto ac compello:*

Aue Virginum Regina: Aue mare gemmis pleniſſimum.

Nec hoc ei ſatis; totum inuitans orbem, ad matris iſtius venerationem: Totis ergo, *inquit*, medullis cordis veneremur Mariam, quia ſic eſt voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam.

3.

Ad Chriſtum.

IESV bone, ego nimis imperfectè tibi ſeruio, nimis frigidè te laudo & diligo. Ah, quàm longè adhuc abſum à verâ mei abnegatione; à verâ Humilitate, Patientiâ, & charitate. Te ergo rogo, vt quod minus eſt in me, tu digneris ſupplere pro me, & diuinum cor tuum amoris pleniſſimum, patri offerre pro corde meo, amoris egentiſsimo.

Domine Ieſu Chriſte, amem te ſolum propter te, & nihil amem niſi in te.

Domine Ieſu Chriſte, auge mihi laborem & dolorem, modò augeas patientiam & amorem.

Domine Ieſu Chriſte, da mihi vt in diuino beneplacito tuo, & in ſanctiſſimâ tua voluntate vnicè delecter, & in ea ſuper omnia requieſcam.

HORA VIII[ua].

Disce MORI : *id te doceat*

IMMINENTIS METVS IVDICII.

MEmento, homo puluis, conſcientiámque tuam interroga: ſi hac te horâ, ad tribunal ſuum euocaret Deus, num paratus fores reddendæ rationi? ne dicas: *cras ero.* emendationi tuæ indulgentiam promiſit Deus, ſed tuæ dilationi diem craſtinum non promiſit. Heu, heu, nos miſeros, quàm totus homuncio nil eſt? O theatrum & ludum quidquid in hoc orbe VIVERE vocatur! Age, valedic rebus humanis, & ad reddendam rationem te para, tribunal te vocat. nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære. hinc abeundum eſt; nec tergiuerſare: ratio reddenda eſt, ne excuſa. qualis vixeris, talis & iudicaberis: memento mori.

Disce VIVERE : *id te doceat lex*

VERITATIS.

ANTE *omnia opera, Verbum Verax præcedat te.* a *Veritatem enim requirit Dominus.* b Iurare & mentiri neſciat lingua tua. Veritati ſic ſtudeas, vt quicquid dixeris, iuratum putes. Non eſt ſinceri, non eſt probi hominis, aliud pectore clauſum, aliud linguâ promptum habere. Veritas, ſicut vbique mater eſt ſanctitatis, ſic vbique amanda eſt. Nullæ duæ res tam inter ſe concordes ſunt & cognatæ, vt VIRTVS & VERITAS. Premi quidem ſolet veritas, non opprimi; emergit tandem: impugnatur ſæpe, non vincitur. Veritatis amatori nullus reprehenſor eſt metuendus, aut enim reprehenſurus, inimicus eſt, aut amicus: inimicus ſi inſultat, ferendus; amicus ſi errat, docendus; ſi ipſe doceat, audiendus eſt. Tegere, polire, fingere, comere, fucare Veritatem, eſt dehoneſtare: mentiri, eſt animam necare. *os enim quod mentitur, occidit animam.* c

a Eccl. c. 37. b Pſal. 30. c Sap. c. 1.

Disce ORARE : *id te doceat*

ORATIO, EXERCENDIS DIVINÆ amoris actibus.

XIII.

Actus amoris in Deum.

OMi amantiſſime Deus, 1 Ad te ſummum bonum, toto cordis affectu feror.

In

In 2 immensissima bonitate tua exulto, 3 & gaudeo, quod te omnes Angeli adorent, beati omnes honorent & laudent. 4. O mi Creator, quàm ego cupio, vt omnes homines te agnoscant & colant; tibi vni omnes seruiant! 5 Ah, quàm me pœnitet omnium peccatorum meorum! 6 Et ideò firmissimè statuo legem tuam posthac in omnibus obseruare. 7 Omne solatium meum in sanctissimo tuo beneplacito quæram; 8 Auersabor, quicquid tibi displicuerit. Mi 9 Deus, omnia mea tua sunt, tibi omnia consecro: Propter 10 te aduersa omnia libentissimè tolerabo: 11 Permissione & dispositione tua semper contentissimus ero. 12. O bonitas, tuum in me amorem adauge. 13 O Charitas, te nunquam amare desinam.

Explicatio

Præcedentis Orationis.

Cùm virtutis laus omnis in actione consistat, amoris in Deum tendentis actiones interiores, à Theologis plerumque hæ solent asignari.

1ª. Deum, tanquam SVMMVM BONVM, videndum ac fruendum pronissimo affectu desiderare.

2ª. Sua Deo omnia velle, nec aliam ob caussam, nisi quia bona Dei sunt, vti sunt sapientia, bonitas, potentia, &c.

3ª. Impensè gaudere, Deo ab Angelis beatis, probis omnibus, seruiri.

4ª. Desiderare vnicè, vt res creatæ omnes, gloriæ honorique diuino sese impendant.

5ª. Animo dolere ob omnes in Deum iniurias. & à se, & ab aliis commissas.

6ª. Seriò constituere, omnem Dei legem exactè obseruare.

7ª. Vnicam in omnibus Dei voluntatem sibi sequendam proponere.

8ª. Auersari omnia, quæ quis Deo displicere cognôrit.

9ª. Omnia sua Deo liberalissimâ submissione offerre.

10ª. In res aduersas omnes, Dei causâ tolerandas, promptum animum obfirmare.

11ª. Diuini regiminis prouidentiam vbique agnoscere, & extollere.

12ª. Fateri, se diuinis fauoribus minus respondere, & amoris augmentum poscere.

13ª. Beatam in Dei amore perseuerantiam, asiduis precibus efflagitare.

CIRCA HAS DIVINI AMORIS ACTIONES, duo maximè notanda.

1m. Letales animi plagas non persanant, nisi AMOR aut DOLOR, siue, vt Theologorum ore loquamur, duo tantùm sunt actus, qui perditam Dei gratiam recuperent, actus charitatis, & actus pœnitentiæ; quorum alter alterum includit. Publicanus dolendo potissimùm, Magdalena diligendo præcipuè omnem animi pestem detersit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7.

2m Primaria diuini amoris actio, est, seriò & ex animo velle omnibus Dei præceptis parere. *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.* Io. 14. *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* 1. Io. 5. Ad hanc amoris diuini actionem exercendam quiuis hominum obstringitur, in triplici ferè periculo. Primùm cùm quis grauiter à dæmone impugnatur, aut alijs ad vitia illecebris inuitatur. & hæc sint exemplo: videt quis auream sine custode monetam; deprehensum habet sub vnguibus inimicum; cernit oblatam explendæ libidinis occasionem; hîc cacodæmon ingenti conatu suggerit: Sic elabi sines pulcherrimam hanc occasionem? en nummos aureos, en opportunam vltionis horam, en paratas delitias; aude aliquid, fruere, & opportunitate, dum licet vtere. Hîc necessarium omnino, vt qui letale crimen horret, suum in Deum amorem sic testetur: Domine Deus, lex tua & tuus honor, chariora mihi sunt, quàm lucrum meum, quàm turpis & vetita voluptas, quàm totus orbis. nisi is, qui in hoc lubrico stat, sic egerit, Deum perdidit, gratiâ Dei excidit, cælum amisit; aut ergo tunc Deum amabit, aut à Diabolo vincetur. quòd si hominem clandestinæ mentis, aut furtiuæ corporis libidini deditum interrogem: mi homo, amâsne Deum? amare se affirmabit. Sed an decalogum nôsti? noui, dicet. etiam præceptum sextum tenes? dicet, teneo. numquid eo libidinem omnem prohiberi censes? censeo, respondebit, nec aliter poterit. Et tu tamen in hanc expressissimam Dei legem, nihilominus tam petulanter, toties peccare audes? ergo tua tibi muliercula, tui tibi furtiui amores, tuæ tibi oblectatiunculæ præ Deo, præ Dei lege, præ honore Dei, longè sunt chariora: ergo in te nec scintilla viuit diuini amoris, quamdiu hos mores & impurum hunc amorem perseueras. *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* quid est, inquit Augustinus, quòd diligo regem, si odio habeo eius legem? & verissimè Gregorius: Verè, inquit, amat, qui ad mandata eius à suis se voluptatibus coarctat: qui per

illicita

illicita desideria diffluit, profectò Deum non diligit, quia ei suâ voluntate contradicit.

Deinde, ad eandem diuini amoris actionem, quemque obligat, alterum hoc periculum, cùm quis prudenter sibi metuit, ne ratione loci quò iturus, aut hominum, quibuscum acturus, grauiùs delinquat, tunc sanè opus, animum Dei amore sic inflammet & muniat, vt cum Psalte regio sincerè pronuntiet: *Scrutabor legem tuam Domine, & custodiam illam in toto corde meo*, Psalm. 18. *Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.*

Postremum denique corporis animíque periculum, idem quod dixi, diuini amoris, argumentum postulat, vt, cùm quis fatalem sibi horam imminere sentit, hoc ipso in suum conditorem amore feratur, ídque non pœnæ formidine, non præmij spe, sed quòd agnoscat, hoc à se SVMMO BONO modis omnibus deberi. hac certè supremâ vitæ horâ, si vnquam, lex illa, quàm integerrimè potest, obseruanda: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ*, Luc. c. 10. *Charitas nunquam excidit.* Ergo, *in charitate, crescamus in illo per omnia*, 1. Cor. 13. & Ephes. 4.

Protestatio

Ad Deum, saltem semel per hebdomadem dicenda.

SI quidquam, ô mi Deus, cogitauero, dixero, fecero per imprudentiam, quod diuino beneplacito tuo repugnet: coram te, Domine, totáque curiâ tuâ cælesti protestor, id præter & contra voluntatem meam fieri. Si aliter accidat, Miserere, Domine, & errantem illicò reuoca cadentem subleua, & ne id contingat, per bonitatem tuam rogo te misericordissime Deus, vt benedictione tuâ me præuenire, & tanquam rem tuam possidere ac regere digneris. Arbitrij mei libertatem tibi sic subijcio, vt illam à te, si opus, etiam cogi cupiam, & vinciri, ne contra te rebellet, aut contra voluntatem tuam vel minimum quid committat. Vnicè velim, mi Deus, quod tu vis; & quod tu non vis, id & ego vnicè nolim. Hæc mea vnica sit voluntas, voluntatis tuæ beneplacitum quærere, ac facere in omnibus. Si quid, Domine, à te petam, ne largiaris petenti, quod honori tuo deroget, quod tuæ voluntati repugnet. Scio, ô bonitas, scio: id mihi solum obest, quod tibi non placet. Ergo te, per omnes sanctos Angelos tuos oro, da mihi odium mei, & tui in omnibus amorem.

Gemitus

Deum anhelantes; amoris plenissimi.

AMo te, mi Deus, cupióque ardentiùs amare. Hac amoris flammâ, cor meum penitus liquefiat. Nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc euolabo?

HORA IX.na

Disce MORI: *id te doceat*

MAXIMVS DEBITORVM NVMERVS.

MEmento, homo spuma, immenso ære alieno te laborare. cogita peccata tua omnia, & in vnum ea cumulum compone: tot lasciuas cogitationes, tot verba non otiosa tantùm, sed contumeliosa, fœda, detractoria. tot facta improba nullo fuco excusanda. intuere hos tantos noxarum aceruos, & fateri cogêris: Magnus debitor sum, multorum millium talentorum, & heu, si me sic obæratum mors meo aduersario tradat: certum est: carcere non exibo, dum ad teruncium soluero. Maturè hæc cogita & alijs sæpe ignoscito, tibi nunquam: qui se cognoscunt, vti semper peccant, ita semper plorant. Vis nunquam esse tristis? bene viue. beatus ille homo, qui semper & vbique sic viuit, vt vnamquamque diem velut vltimam, & non redituram consumat: memento mori.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

CASTITATIS.

F*Ructus Spiritus est charitas, continentia, castitas:* a *omnis autem ponderatio, non est digna continentis animæ.* b Nemo iactet pudicum animum, si impudicum habeat oculum: nemo de casto corpore glorietur, cuius casta non sit cogitatio. Optimus Iob, ideò cum oculis sanciebat fœdus, vt posset etiam cum cogitationibus: *Pepigi*, ait, *fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* c *quam enim partem haberet in me Deus desuper?* Oraculum accipe à beato Hieronymo editum: quacunque, ait, virtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis. Et crede mihi, mi homo, si te pestilens libidinis vrêdo adurat, nec resistas, perijsti. Corpus, animus, pecunia, fama, omnia tibi tua perierunt: valedic cælo, & morere. Ergo principijs obsta, & caput obtere huic colubro, ne caudâ te veneneт.

a Gal. c. 5. b Eccl. c. 26. a Iacob. c. 31.

Disce ORARE: *id te doceat*

Oratio B. Francisci.

DEVS MEVS ET OMNIA.

B. Franciscum accepimus noctes ipsas quatuor verbulorum horum commendatione & creberrimâ repetitione, non semel

summâ

summa cum animi sui voluptate transegisse. Igitur voce præeuntem sequere, & dic:

DEVS MEVS ET OMNIA.

Millies hoc dicam, millies hoc cogitabo, millies hoc, & vsque, & vsque, & vsque millies repetam. neque enim vel dicere vel cogitare maius possum aut melius, quàm hoc ipsum, DEVS MEVS, ET OMNIA. alij alia quærant, alia desiderent. vnum ego Deum meum quæro, Deum desidero: ô DEVS MEVS, ET OMNIA. opes alijs & honores; voluptates alijs vniuersas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habeo. totos alijs ego mundos concedo: aureos & gemmeos montes non inuideo; summas delicias permitto; mihi Deus meus est omnia. nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut iucundum, quin summum illud & primum bonum, & melius sit, & pulchrius sit ac iucundius. DEVS MEVS, ET OMNIA! quàm me varia sæpè accendũt desideria, quàm diuersis subinde æstuo cupiditatibus! ita vt cum lunatico illo adolescente, modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appeto? num hoc vel illud genus edulij aut potionis? Deus meus, cibus meus, potus meus, & omnia. num hoc vel illud genus relaxationis aut voluptatis? Deus meus, gaudium meum, voluptas mea, & omnia. num hoc vel illud genus honoris aut dignitatis? Deus meus, honor meus, mea dignitas, & mea omnia· quid est tandem quod appetere posim; & cuius loco, mihi non Deus sit, & sit omnia? mihi epulatio, mihi oblectatio, mihi quies, mihi thesaurus Deus est, mihi Deus est omnia, & plus quàm omnia. nam etsi cibis, quibus inhio, vesci: potu, quem sitio, refici: voluptate, quam ardeo, frui: honores, quos ambio, assequi liceat: quid istud vesci est, quid illud refici, & frui, & assequi? DEVS MEVS, ET OMNIA: te frui, à te refici, est perfectisimè refici, est frui omnibus bonis: DEVS MEVS, ET OMNIA. at verò labor premit, dolor affligit, curæ distrahunt, homo turbat, & exagitat. Nil horum metuendum; neque enim hæc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum istud bonum opituletur, Deus. DEVS MEVS, ET OMNIA. tu mihi, ô bone Deus, ô bonitas, tu in labore quies, in dolore voluptas, in curis securitas, tu mihi ab omni hominum insultu propugnaculum tutisimum; tu mihi ab omni malo refugium; tu mihi es OMNIA, quæcunque tandem desiderare possum. Ergo, quandocunque in posterum, & quodcunque bonum appetiero, hoc ipse mihi semper

occinam: DEVS MEVS, ET OMNIA. Desine, ô homo, impuros riuulos sectari, cùm fontem purissimum habeas; Deum habes, omnia habes, quæcunque habere concupiscis.

Oratiunculæ selectæ.
A D
Christum Dominum.

1ma

DA mihi obsecro, Domine, diabolica vitare contagia, & ad te meam, etiam rebellem, compelle propitius voluntatem.

2da

OMnipotens æterne Deus, fac me tibi semper, & deuotam gerere voluntatem, & maiestati tuæ, sincero corde seruire.

3ia

TVa, me, quæso, Domine, gratia semper & præueniat & sequatur, ac bonis operibus iugiter faciat esse intentum, qui viuis in sæcula sæculorum.

Vna voluntas
Dei, aduersa, morbum, mortem inferentis.
&
Hominis ista perferentis.

DEus meus, amor meus, absit, vt quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego. tua voluntas, mea voluntas: imò iam ampliùs mea non est, quia tua esse cœpit, imò tua iam mihi sequenda est, quia mea esse cœpit. idem ego velle debeo, quod tu: & verò etiam, ô Domine, volo. vis me ægrotare? volo. vis me depauperari? volo. tabescere? volo. doloribus affligi? volo. solatijs. destitui? volo. aduersis plurimis exerceri? volo. mori etiam? & hoc volo. vis me cælo adscribere? volo quàm maximè. inferis addicere? Ah! bone Iesu, vt tu hoc velles, volebam ego merebar: vt ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris. Atque si fieri posset (vti sanè non potest) horum alterutrum: aut sanctissimam tuam voluntatem irritam esse, vt ego beatus sim; aut me damnatum esse, vt sanctissima voluntas tua rata sit; proclamo: melius est damnari me; & seruari, quod tu vis, ô Deus. Sed, ô bonitas, mortem meam, scio, non vis, qui filij tui mortem ideò volebas, vt posses, non velle meam. Per illam ergo filij mortem te rogo, ô Pater, à morte æternâ me eripe. En vulnera, en sanguinem, quo tibi pro me litatum est. filio nolebas parcere, vt posses seruulo. Quia ergo & potes, & vis mise-

reri, ô immensa, ô tremenda maiestas, miserere mei, parce mihi, peccaui; negare non possum; sed tu potes condonare, quicquid peccaui. Seruâ me Deus, quem creâsti: opus tuum sum, & te meum opificem videre & æternùm laudare cupio. Potes quidem instar figuli, me luteum vasculum, & sub sui auctoris manu parum obsequens frangere, & (pridem id meritus sum) in flammas abijcere, sed quia maior est tua bonitas, quàm malignitas mea, parce, Domine, parce, parce viuam amando te, quî breui moriar, hoc per vltimum halitum rogando te: MISERERE.

Annotatiunculæ
De
Diuinæ & humanæ voluntatis conformatione.

1ma.

PEr omnem sacram paginam, nihil commendatius est, quàm hæc diuinæ & humanæ voluntatis vnio. Christus vtique omnium hominum optimè orare nouit; sic autem orauit. *Pater, non mea, sed tua voluntas fiat.* Sed nec nos aliter orare docuit: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terrâ.* Mille alia bibliorum pro hoc testimonia sunt.

2a.

Vnicam in omnibus Dei voluntatem attendere, est compendium & summa optimæ ac tranquillissimæ vitæ.

3a.

Extra omnes tempestatum furias, supra nubes securus degit, quicunque sua omnia ad vnicam Dei voluntatem collineat. Amicis, summum precandi genus est VELLE: Deo amicum facit, idem in omnibus semper VELLE cum Deo.

4ta.

Quæcunque in orbe fiunt, aut verè mala, & in Deum peccata sunt, aut certè mala non sunt, quia nec peccata sunt: in prioribus illis Dei permissio, in his dispositio semper admirabilis elucet. Nam omne malum pœnæ, vti Theologi loquuntur, positiuè & effectiuè à Deo est, illius etiam quæ è peccatis nascitur. Ipse Deus harum pœnarum omnium, clarissimè auctorem se fatetur, Isaiâ proclamante (c. 45.) *Ego Dominus & non est alter: formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.* Amos hoc ipsum confirmans: *Si erit malum,* inquit, *in ciuitate, quod Dominus non fecerit?* a Ergo quascunq; demum, subeamus pœnas, æquo & fidenti animo dicamus: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat,

1. Reg. 3. a Amos. c. 3. 5. Ideò

5ª.

Ideò ſapienter Epictetus: ne poſtules, inquit, ea quæ fiunt, ita fieri, vt tu vis: ſed, ſi ſapis, ita velis ea fieri, vt fiunt. ſic omnia ſecunda tibi accident (Enchir. c. 13.) Sapientiùs Thomas à Kemp. Homo internus citò ſeſe colligit, & ſicut res eueniunt, ſic ſe illis accommodat (lib. 2. c. 1.) Sapientiſsimè Salomon: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit (Prou. c. 12.) quid enim triſtetur ille, qui in omnibus ſummam Dei prouidentiam, & ſanctiſsimam eius voluntatem agnoſcit?

6ª.

In omni fortunâ, ſecundâ & aduersâ, in quauis turbatione aut tentatione, in quibuscunq; procellis, tutiſsimum & optimum, vnicam ſibi Dei voluntatem ſequendam proponere; vniuerſa & ſingula, quæ facienda & ferenda, in vnam Dei voluntatem reducere. hâc quiſquis iuerit, tutiſsimus ibit.

7ª.

In morbo & morte non eſt vtilius exercitium vllum (Ludouico Bloſio teſte, in conſol. puſill. pag. 328.) quàm vt quis ſeipſum ex integro diuinæ voluntati ſubmittat, & immenſam Dei bonitatem ac miſericordiam, HVMILITATIS & CHARITATIS brachijs amplectatur.

HORA X^ma.

Diſce MORI: *id te doceat*

VSITATVS DEFVNCTORVM PSALMVS.

MEMENTO, homo aura, quid tibi omnes è tumulis defuncti acclament: MIHI HERI; ET TIBI HODIE: *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum.* a Hic ille communis mortuorum pſalmus eſt, quo inuitamur ad tumulum. Imus huc omnes, nec ſeiungimur, ſed leniter alter alterum anteimus. Hæc lex eſt vniuerſi: naſci, ſurgere, languere, mori. *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram quæ non reuertuntur.* b Ideò ſæpè cogitandum eſt, quod ſemel faciendum eſt. Quare ſarcinulas collige, breui aderit qui te ducet ad PLVRES. iter hoc nec auro, nec prece, nec pretio, arte nullâ redimes. Eundum eſt, eundum, & in alium orbem migrandum: ſi mortem metuis æternam, vide vt tua ante te vitia moriantur: memento mori.

a Eccl. c. 38. b 2. Reg. c. 14.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

HVMILITATIS.

G*Loriam pracedit Humilitas.* a Et qui ſine Humilitate virtutes congregat, in ventos puluerem iactat. Verè modeſtus & humilis, non vult modeſtus & humilis, ſed vilis videri. cùm affligitur & contemnitur, ſibi ipſe identidem occinit: HIS OMNINO DIGNVS ES. Cadere vult, non aſcendere, qui ad alta non per infima tendit: perire vult, qui ſe in ſuperbiam & pretium ſui præcipitat. *quantò magnus es, humilia te in omnibus.* b Et quæſo cur ſpectatores tibi deligis in terrâ, cùm theatrum habeas conſtructum in cælo? quid ſterilem gloriolam aucuparis, cui gloria æterna promittitur? Nihilominus Humilitatis vmbram multi, veritatem pauci ſectantur. Humilem oſtendit indefeſſa patientia, & generoſus ſuimet contemptus. Et hoc tibi longè ſit certiſsimum de teipſo: Tanto maior eris in oculis Dei, quantò minor fueris in tuis: tantò Deo pretioſior, quantò tibi ipſe vilior.

a Prou. c. 15. b Eccl. c. 3.

Disce ORARE: *id te doceat*

COMMENDATIO ANIMÆ IN manus Creatoris.

IN *Manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum.*

IAm commendo ſanus & valens, vt commendatum habeas, ô Chriſte, quando illum commendare non potero ampliùs, etſi ſuis vinculis nondum ſolutum. Timeo tempus illud, quo inter viuos ero, nec eſſe me ſciam. videmus in pleriſque moribundis id fieri, ſpirant, viuunt, & viuere ſe neſciunt. quis palpitantem tunc ſpiritum & migrare trepidantem, tandem tamen ex amico carcere migrantem recipiat, ſi tu excludas, orbis Conditor? Chriſte patientiſsime recordare, etiam te in extremis illis anguſtijs lacrimatum, & deſeri queſtum eſſe, ſpiritum Patri commendâſſe, exclamâſſe, expiraſſe. Ad te ego iam clamo, vt tu meus ſeruator ſpiritum meum ſuſcipias, quocunque morbo, tempore, loco, è corpore abeuntem. Recordare, bone Ieſu, in cruce te brachia expandiſſe, pectus aperuiſſe, caput inclinâſſe. Ecce anima mea à rebus creatis omnibus deſerta, refugium quærit: in illa tua brachia ſeſe immittit, in tuum illud pectus ſeſe ingerit: admitte, obſecro, miſeram, & ne inde exturba,

turba, donec ira Dei transeat. hîc secura, hîc ab inferorum satellitibus tuta lateat. Ergo, in manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, imò tuum, quia tu eum creâsti & reparâsti: Figmentum tuum, ô Deus, ne despice.

ASPIRATIONES AD

Christum pro felici obitu.

NOn intres in iudicium cum seruo tuo, dulcissime IESV, *quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* *Psal. 142.*

Ne memineris, bone IESV, *iniquitatum mearum, citò anticipent me misericordiæ tuæ, quia pauper factus sum nimis.* *Psal. 78.*

Illumina, mansuetissime IESV, *oculos meos, ne vnquàm obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, praualui aduersus eum. Ps. 12.*

Domine IESV *Christe, fili Dei viui, pone passionem, crucem & mortem tuam, inter iudicium tuum & animam meam.*

O mi amantissime Domine IESV *Christe, ob honorem & virtutem tuæ benedictæ passionis, iube me adscribi in numerum electorum tuorum.*

AD

Omnes SS. Angelos ardens suspirium.

SVccurrite, subuenite, ô vos omnes beatissimi Spiritus, sancti Angeli Dei, & cùm in extremis, vestram opem non ampliùs implorare potero, ne me deserite.

HORA XI

Disce MORI: *id te doceant*

REPENTINÆ MORTIS INSIDIÆ.

MEMENTO, homo somnium, cùm cubitum te confers, quàm plurimos somnum inchoâsse & vsque continuasse; morte subitâ extinctos. ita Sisara, *soporem morti socians defecit, & mortuus est,* a quot sani cubitum ierunt, reperti mortui? quot inter colloquendum, cenandum, ridendum subitò abrepti? mille modi sunt Leto. vnica venenata herbula, vulnusculum neglectū, pustula vix conspicua, acinus vuæ, tecti tegula, piscis spinula, guttula medicata, tenuissimus pilus, ipsa etiam vel paullò corruptior aura, necat hominem: ad vitam rapiendam innumeros habet aditus, insidiosissima

a Iudith. c. 4.

Mors. ideò dies omnis & ordiendus cautiſsimè, & claudendus: optimus ordo eſt, à Deo diem incipere, & cum Deo finire; nec prius plumis ſe mergere, quàm rationes ſint poſitæ, de luce tranſactâ. nimium temerarius eſt, qui offenſo & nondum propitiato Deo audet obdormire. Sic ſomnum ſemper inchoa, ac ſi quis auri inſuſurret: *Hac nocte repetent à te animam tuam.* a Memento mori.

a Luc. c. 12.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex* CHARITATIS.

D*iligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum,* a omnia. Beatus, ô Domine, qui amat te, & amicum in te, & inimicum propter te. Cauſſa diligendi Deum, Deus eſt; modus, ſine modo diligere. Vbi theſaurus tuus, ibi & cor, & amor tuus eſt. vis nôſſe, vbi tuus theſaurus ſit? attende quid ames. vis nôſſe quid ames? attende quid cogites. ibi theſaurum condis, quò crebras cogitationes mittis. Vbi Dei obliuio eſt, ibi Deus theſaurus non eſt. Sed nec Deum amat, qui vllum hominem odit. Paulinum dogma nôſti: *Si charitatem non habuero, nihil ſum*, etſi habeam alia omnia. &; *ſuper omnia autem charitatem habete.* b Licet ergo tota horrea, totas vineas, aureos montes, gemmeas domos in ſtipem eroges, ſi vel vnicum hominem odiſti, nihil dediſti Nunquam enim concordiam habebis cum Chriſto, ſi diſcors eſſe volueris cum Chriſtiano. Tota lex Chriſti tribus literulis includitur: Ama. Deum ama & omnes leges ſeruâſti.

a ad Rom. c. 8. b 1. Cor. 13. Col. 3.

Diſce ORARE: *id te doceat Oratio* PRO *Felici vitæ fine.*

SAnguine tuo, Chriſte Ieſu, à peccatis omnibus laua me, & concede vt anima mea, cùm è corpore migrauerit, ante tribunal tuum appareat munda. O bone Ieſu, ne deſeras me, in vltimis anguſtijs, in ſuprema mortis luctâ, à quâ tota pendet ÆTERNITAS. O mi redemptor, in manus tuas ſpiritum meum iam commendo. Tua, ô mi Deus, ſanctiſſima voluntas in me ſemper fiat, & in æternum.

A D

Christum crucifixum.

ADoro te, Iesu Christe, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemisti mundum: Saluator mundi salua me, qui per crucem & sanguinem tuum redemisti me. Trahe me ad te, ô bone Iesu, qui dixisti, cùm exaltatus fuero à terrâ, omnia trahàm ad meipsum; deprecor per pretiosum sanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluisti, vt abluas omnes iniquitates meas. Creator & redemptor meus, Christe Iesu, totum me tibi trado, non me reijcias; ad te venio, non me repellas. Ne proijcias me à facie tuâ, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creauit omnipotens bonitas tua.

A D

Omnes SS. Angelos

Hominis moribundi gemitus,

Impendentis iudicij memoria.

O Vos omnes, purissimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, respicite in me. Hîc ego iaceo gemens & suspirans, quia manus Domini tetigit me. mors mihi in oculis est: mortalium iam nemo ampliùs, vos soli potestis succurrere. iudicij dies mihi iam est indictus; eheu, comparendum est, coram summo Deo, & reddenda ratio de cogitatis, dictis, factísque omnibus. Scitis, ô beatissimæ mentes, me vilem terræ vermiculum quotidiè honori vestro dicere aliquid aut facere conatum esse. Ah, ne me deserite, in his summis angustijs meis, in hac vltimâ necessitate, à quâ mihi tota pendet ÆTERNITAS. Momentum illud iam imminet, in quo salus mea omnis, aut perenne stat exitium. Ah! iuuate, & ante regem regum pro me supplices procumbite, & meum mihi obsecro conciliate iudicem. Sententiam ego nunc expecto supremam; vos impetrate, vt ea mitis sit & ad vitam. Mortem quam ego meritus fuissem æternam, per vestras preces meritáque liceat deprecari. Subuenite sancti Angeli Dei, subuenite, succurrite, iam iam aderit iudex, Christus Iesus. Miserere, ô Iesu, miserere: per omnes sanctos Angelos tuos te rogo, Iesu

MISERERE.

HORA

HORA XII^mà.

Disce MORI: *id te doceat*

IMPROVISA MORTIS IRRVPTIO.

MEMENTO, homo nihilum, vti fures in domum illam nuntiare non solent, quam hora noctis duodecimâ, aut primâ, aut secundâ effringere vel suffodere statuerunt; sic nec mortis mos est, certis nuncijs præmonere, se tali die aut horâ venturam. vbique mors est, & semper in propinquo. Vigilate itaque, ô mortales, omni die, omni horâ. *Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.* a Iacob moriturus, collegit pedes suos super lectulum, & mortuus est. Animum tu tuum, ô homo, tuum spiritum tu collige: ibis breuî, ibis in domum ÆTERNITATIS. Punctum est quod viuimus, & adhuc puncto minus. Vita quam exspectamus verè diuturna, æterna est: memento mori.

1. Thess. 5.

Disce VIVERE: *id te doceat lex*

FAMILIARITATIS CVM DEO.

A*Ppropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* a non metuenda est hîc familiaritas nimia; quò quis Deo familiarior erit, hôc erit & Dei reuerentior. Amicos facit animorum coniunctio, & consiliorum communio. Amicus Deo nemo fit, nisi purgatissimis moribus. Hîc ego, mi homo, summè oro, tracta caussam tuam omnem cum tuorum amicorum optimo. cum Deo tuo bene tibi est? de hoc successu, Deum consule. malè tibi est? de hoc ipso, nil sine Deo tuo statue: omnia cum hoc amico tuo delibera; tam fidenter cum ipso loquere, quàm tu ipse tecum. Suauissimus est hic amicorum & fidelissimus, sed animæ solum Deum quærenti. Dei quotiescunque minùs fueris memor, mox redi & clama. O mi Deus, ô meorum amicorum amantissime, diem perdidi, quia præsentiam tuam amisi, tui memoriam neglexi. Scio, eum qui amicus est, omni tempore diligere: nec ei quidquam esse suauius, quàm esse cum amico. Amicitia quæ vera est, est ÆTERNA. Nam *omni tempore diligit, qui amicus est.* b

a Iac. 4. b Prou. c. 17.

Disce ORARE: *id te doceat*

EXAMEN CONSCIENTIÆ.

Quotidianum, practicum.

TAntò, inquit Gregorius, ſecuriùs quis Dominum expectat, quantò quotidie vitam ſuam ſuſpectiùs examinat. Eleganter huius officij ſubmonens Auguſtinus: in tribunal, inquit, mentis tuæ aſcende contra te, & te reum conſtitue ante te: noli te ponere poſt te, ne Deus ponat te ante te.

Sapienter & Chriſtianè Seneca. a Deprehendas, inquit, te oporter, antequam te emendes. Inquire in te: accuſatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouiſsimè deprecatoris. Ideò, quantum potes, teipſe coargue. Aliquando te etiam offende.

Quotidianum examen conſcientiæ, orationem eſſe longè vtiliſſimam, omnium ſapientum vox eſt. multi, quinque illius aſsignant capita, nemo eſt qui hunc orandi modum ſic doceat, vt is nemini videri poſsit difficilis. at erit facillimus volenti doceri: tu modò ſic ora, & hoc ſolùm obſerua, vt poſt duas primas oratiunculas nonnihil ſubſiſtas, & quomodo diem expenderis, cogites.

a Epiſt. 28.

ERGO

Si ſic oraueris, rem penè omnem factam habebis.

1.

O infinita bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contuliſti. tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas.

2.

O immenſa Maieſtas, da vt quicquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

3.

Hic exacta diei cogitata, dicta, facta in memoriam reuoca, & quid in Deum peccâris, expende.

4.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

5.

O æterna ſapientia, Chriſte Ieſu, firmiſſimè propono non peccare ampliùs.

Et hóc quotidianum est examen conscientiæ: Addi possunt hæc.

Pater æterne, per vitam & mortem filij tui, per omnem bonitatem tuam te rogo, concede mihi vt in bono perseuerem, & in gratiâ tuâ moriar.

Bone IESV per extremas illas in cruce voces, quibus Patri spiritum commendâsti, te rogo, suscipe spiritum meum in fine vitæ meæ.

Spiritus sancte Deus, miserere mei, & sanctâ inspiratione tuâ me semper, & potissimùm in horâ mortis meæ adiuua.

Sanctissima Trinitas, vnus Deus, miserere mei, nunc, & in fine vitæ meæ.

A M E N.

HORÆ NOCTIS.

Exegimus HORAS DIEI; *supersunt* NOCTIS, *quæ vti quietior, ita meditationi, quàm dies aptior est. Idcircò quem per diem docuimus orare, per noctem meditari & considerare docebimus: prius tamen caussas assignabimus, quare Angeli tanto amore, tótque officijs meritissimò sint colendi.*

CAVSSÆ

Cur sancti Angeli, præ ceteris beatorum ordinibus, summè venerandi.

I. CAVSSA, SACRA BIBLIA.

PLenæ sunt diuinæ litteræ testimonijs & elogijs, de felicissimo statu, déque plurimis SS. Angelorum in nos beneficijs.

II. VETVS HISTORIA.

Omnis vetus historia, amantissima circa nos Angelorum ministeria, variè deprædicat.

III. NVMERVS ANGELORVM.

Angelorum numerus nobis infinitus, soli Deo est numerabilis. ità innumeros in cælo amicos habere poterit, quisquis eos sibi conciliare voluerit.

IV. ANGELI, DEI VICARII.

Tam in priscâ quàm in nouâ lege, vices Dei funguntur Angeli frequentissimè, promittit Deus: mittam Angelum meum: præcedet te Angelus meus: immittet Angelus Domini, &c.

V. Nobis Addictissimi.

Angeli nobis beneuolentiſsimi ſunt: & hoc vnum omnibus ſuis officijs agunt, vt breuî eis quàm ſimillimi ſimus.

VI. Nostri Sine Numero Patroni.

Vnico venerationis actu tot centena millia beatiſsimorum ſpirituum; inunmeros nobis patronos conciliamus.

VII. Adversariorum De Eis Testimonia.

Ipſi etiam aduerſarij Lutherus, Caluinus, admodum honorificè de Angelis ſcripſerunt. Caluinus, etſi neget alios Diuos & beatos; Angelos tamen expreſsè docet, inuocari poſſe, vt patronos & cauſſidicos noſtros. lib. 3. Inſtitut. c. 20. §. 23.

VIII. Experientia Quotidiana.

Multos hominum quotidiana docet experientia, quàm aſsiduas pro nobis & fideles agant excubias beati Angeli, in noſtrûm omnium tutelam attentiſsimi.

IX. Voluntas Dei.

Deus Angelos curandæ noſtræ ſaluti præfecit: prouinciam cuſtodiendi nos in omnibus vijs, Deus Angelis demandauit: Angeli ſunt Pædagogi hominis, vt Baſilius loquitur, & vt Auguſtinus, a Angeli ſunt domeſtici Dei, cæli Ciues, Principes Paradiſi, ſcientiæ Magiſtri, Doctores ſapientiæ. Angelis Eccleſia theatrum eſt, in quo & Dei ſapientiam mirentur, & ignorantiæ noſtræ opitulentur. Mille nos Angeli afficiunt beneficijs; mille nos Angelos afficiamus obſequijs.

a Tom. 10. pag. 984.

HORA I^ma. NOCTIS.

Diſce Mori: *& cogita*

Nunquid non & mihi migrandum erit tandem, & moriendum? Cur ergo vaſa non colligo?

Diſce Orare.

Anima 1 Chriſti ſanctifica me, Corpus Chriſti ſalua me, ſanguis Chriſti inebria me; 2 Aqua lateris Chriſti laua me; paſſio 3 Chriſti conforta me. O bone 4 Ieſu exaudi me; intra 5 vulnera tua abſconde me; ne 6 permittas me ſeparari abs te; ab hoſte 7 maligno defende me; in hora 8 mortis meæ voca me, & 9 iube me venire ad te, vt cum 10 ſanctis ſuis laudem te in æternum; Amen,

Breuis

Breuis est hac oratio, sed exercendæ virtuti decem illustria documenta suggeruntur cogitanda, prout indicant numeri.

1. Communio crebra. 2. Confessio frequens. 3. Passionis Dominicæ meditatio. 4. Oratio assidua. 5. Iudicij metus. 6. Perseuerantia. 7. Fortitudo in tentationibus. 8. Memoria mortis. 9. Desiderium cælestis patriæ. 10. Æternitatis meditatio. *Et hac ego tibi, vnà cum adiunctis duobus alijs documentis, per duodecim Noctis horas, breuissimè explicabo. Faciamus initium hac horâ.*

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

COMMVNIO CREBRA. Nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. non habebitis vitam in vobis (Io. c. 6.) Amicum non amat, qui eius præsentiam odit: nec sanè Christum diligit, qui eius conuiuium fugit.

HORA II^da.

Disce MORI: *& cogita:*

Quid me fiet post mortem? quo anima deueniet? Incertum est. Cur ergo tam securus viuo, velut iam certus cæli?

CONFESSIO FREQVENS. Ampliùs laua me à peccatis meis. (Psal. 50.) Operum bonorum initium, est confessio malorum. quotidie peccamus, peccata si non quotidie, saltem crebriùs eluamus: peccatum enim quod pœnitentia non diluit, suo pondere mox ad aliud trahit.

Disce ORARE, *& considerare.*

ORatio vera, est cordis, non oris, aut labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed orantis cor aspicit, ait Isidorus. Itaque paullatim, mi homo, & in minutioribus docebo te corde orare, hoc est, meditari, & quæuis, diuina maximè, attentiùs considerare: optimè orat, qui res suæ salutis hoc modo considerat. pro more sic orauerat Isaac: *Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinatâ iam die* (Gen. c. 24.) Nihil est quod non assidua meditatio facillimum reddat. Primum quod tuæ considerationi subijciam, interrogatiunculæ sunt, quas tu ipse iam diu aues proferre. nunc licet tuarum partium sit quærere, mearum respondere.

Tres quæstiunculæ.

1ª. Q. O mi Angele, cur Deus pro lapsis Angelis, non itidem factus est Angelus, vti pro lapsis hominibus factus est homo?

1um. R. Ah, noli quærere: RVINAM Angelorum, & LAPSVM hominum tu nunquam satis intelliges, nisi cùm hominem exueris & inter Angelos vixeris. quis fando explicet aut cogitando satis indaget, decretum illud quo mitissimus Deus, tot milliones nobilissimorum ac pulcherrimorum spirituum cælo proscripsit, in omnẽ æternitatem. & quis ille inter homines monarcha, qui inter trecentos Principum aut Regum filios, ad gladium damnet, & in feralẽ theatrum productos securi percuti iubeat, ob culpam, multorum iudicio, leuissimam? & quid sint, ignosce mihi, mille Cæsarum filij, ad Angelum vnicum? tot tamen centenis Angelorum millibus, ipsa bonitas recusauit parcere. & delictum quod erat? vnica cogitatio, vnicum NOLLE.

Verè vigilat rex noster, tam ad iustitiam quàm ad misericordiam, vt indulgeat, & vt puniat. Creauit quidem Deus tot pulcherrimos Angelos, eos tamen ab æterno præsciuit fore fœdissimos diabolos. At sicut Deus (vt rectè Augustinus) naturarum bonarum est optimus conditor, ita malarum voluntatum est iustissimus ordinator, vt cùm illi malè vtuntur naturis bonis, ipse bene vtatur voluntatibus etiam malis. Apostatarum Angelorum sedes iam hominibus decretæ sunt, si eas velint facere suas, bene viuendo: ita Luciferi ruina humanæ genti caussa est sublimioris ascensûs. non vanè Origenes: Si earum, inquit, virium essem, vt Luciferum vincerem, Luciferi in cælo solium obtinerem, quò quis enim fortiorem ac callidiorem superauerit diabolum, hòc celsiorem inter Angelos occupabit locum. Quis autem hominum, in principis Angeli sede sit collocandus; tua non refert scire; hoc scias, eum illic sublimissimum fore, qui antè hîc fuerit veræ submissionis studiosissimus. Hæc sanctitatis regula non errat: Is apud Deum sanctissimus est, quisquis est apud seipsum humillimus.

2ª. Q. Num, oro, mi Angele, tot hominum in cælum sunt euehendi, quot Angelorum inde præcipitati? extant libri qui hoc constanter, nec sine ratione affirment.

2um. R. Et hoc velim omittas quærere: pia malim tibi placeant, quàm curiosa. Sed est humanæ gentis vitium, CVRIOSITAS: Verissimè dixit Ecclesiastes; a *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem*

a Eccl. c. 7.

hominem rectum; & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Tu hoc potiùs quære, quibus alis ad Angelorum cætus eueharis. E diuinis libris nôsti, nouem illorum esse ordines: infimum Angelorum, proximum Archangelorum, supra hos, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Vni horum inseri cupias. Sed quæris, quo modo id possis? Beata Mechtildis[a] diuinitus edocta, in hunc sensum de hac re loquitur. Ad primos ANGELORVM ordines, viam sibi sternunt, qui egenis, ægris, peregrinis, Dei caussâ inseruiunt. Ad secundam ARCHANGELORVM coronam contendunt, qui orationi rerúmque diuinarum meditationi se dedunt. Ad PRINCIPATVS spectant, qui omnem in se noxiam cupidinem expugnant. Inter POTESTATES censentur, qui alijs eâ quâ par est curâ, amore, vigilantiâ præsunt. VIRTVTIBVS annumerantur, qui opibus paupertatem præferunt; qui se patientiæ ac obedientiæ totos emancipant. Ad DOMINATIONVM chorum anhelant, qui deuotissimis studijs, omnẽ suam voluntatem ad diuinam in omnibus conformant. THRONI dicendi sunt, qui assiduis rerum cælestium meditationibus, cor suum dignam Deo sedem faciunt. Ad CHERVBINOS extollendi, qui, quod in Deo per meditationem vident; quod in operosâ hac mentis quiete discunt, in aliorum animos sermone transfundunt. Seraphinis accensentur, qui Deum toto pectore amant, ardéntque, & ipsos etiam, propter Deum, inimicos; si quid amant aliud, in Deo amant; solius Dei iniuriâ percelluntur. Et hæc via est ad sublimes illas Angelorum Hierarchias.

3ª. Q. Et cur, mi optime custos, nullus vnquam sanctorum Angelorum (quod ego sciam) chari hominis corpus insedit? quod tamen transfugæ Angeli sæpe sæpius sunt ausi. quandoque multa millia diabolorum, vnius hominis membra, velut tabernam publicam subierunt, vix multâ vi pellendi. cur non idem meliore humanitate audeant beati Angeli?

3um ℞. Homo, templum est Numini sacrum; Angeli, reuerentiâ & amore ducti, principis sui conclaue, suo ingressu nolunt temerare: impudentis famuli est, spectante Domino, aut sellam, aut equum sui Domini insidere: Angeli verò conseruos sese non diffitentur. Accedit, quòd cùm Deus hominis originem adeò nobilitârit, admirando diuinæ & humanæ naturæ connubio, tam nihil sibi in hominem licere volunt Angeli, vt non tantùm Numinis, sed & hominis seruos se dici tolerent, nihil nisi iussu Domini in homminem moliantur.

a Reuel. l. S. Mecht. c. 54.

Angelus exul, Dei æmulus, modò Deus non abnuat, omnia vi agit, & crudeli impudentiâ. Atque huic Deus sæpe annuit, puniendo homini, qui si Deo neget hospitium, hunc ab Orco hospitem iubetur admittere. Gemina in corde hominis conclauia non sunt: vnicum est, in quo aut Deus hospitatur, aut diabolus: si Deo locus non sit, certè est Diabolo: sic vbi peccatum regnat, illic exulat VIRTVS.

HORA III^a.

Disce MORI: *& cogita:*

Quo morbo, quo tempore, quo loco, mors me inuadet? Hæc nemini prænuntiantur. Cur ergo non quouis loco, & omni tempore expecto?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

MEDITATIO DOMINICAE PASSIONIS. Christo passo in carne, & vos eâdem cogitatione armamini (1. Petr. 4.) ab omni hoste tutus est qui in vulneribus Domini Iesu, se nouit abscondere: nec sentit sua deuotus miles, cùm sui ducis intuetur vulnera.

Disce ORARE: *& considera.*

Meditatiunculæ

TER NOVENÆ, QVIBVS COMPENDIO è sacris paginis, aut benignus Angelorum Amor,

Aut iusta in nos ira proponitur.

ANGELI.

1. Liberant è carcere.

APostolos in carcerem à principe sacerdotum coniectos, è vinculis educens Angelus: *Ite*, inquit, *& stantes loquimini in templo plebi, omnia verba vitæ huius* (Act. c. 5.) Nec audiendus, nec timendus est homo, cùm aliud iubet Deus.

2. Seruant in flammis.

Hebræos tres iuuenes in flammis Babylonicis, quartus ipse seruauit

uauit illæsos Angelus (Dan. c. 3.) Innocentia vbique tuta est: innocentibus flammæ pro rore sunt, leones pro agnis.

3. Vindicant à gladio.

Isaacum sub patris gladio constitutum, iam iam feriendum liberauit Angelus. *Et ecce Angelus Domini de cælo clamauit dicens: Abraham, Abraham, qui respondit, adsum. dixitque ei: non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam.* (Gen. c. 22.) Laudatissima est obedientia quæ in arduis præstatur.

4. Inter leones protegunt.

Agnellum vnum, septem impastis leonibus obiectum, Angelus defendit intactum, quod de se confirmat Daniel: *Deus meus misit Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi* (Dan. c. 6.) inter leones velut inter agnos secura degit castitas, quam Angeli tuentur.

5. In vndis defendunt.

Mosen in fiscellâ scirpeâ, Nilo innatantem, ab exitio protexit Angelus, & educationem ei velut reginæ filio impetrauit (Exod. c. 2.) Pallio pro nauigio vtitur per furibundum mare, qui Angelum habet nauarchum.

6. E vinculis educunt.

Ad Petrum Angelus geminis catenis vinctum, velut Sol irradians penetrauit, & dormientem impellens: *Surge*, inquit, *velociter & circumda tibi vestimentum tuam & sequere me* (Act. c. 12.) Omnium serarum claues habent Angeli, omnia penetrant: vinciri non potest, quem Angelus in libertatem asserit.

7. Incendio vicino subducunt.

Lothum proximo iam Sodomæo incendio, educentes duo Angeli: *Salua*, inquiunt, *animam tuam: Noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac, ne & tu simul pereas.* (Gen. c. 19.) Bonis moribus nocentissimum venenum est, malorum societas: cum his versare, qui te meliorem facturi sunt.

8. A mortis supplicio eripiunt.

Angelus castissimam Susannam, cùm iam duceretur, à morte liberauit, per spiritum innocentissimi adolescentis Danielis, qui in impuros senes publicè proclamauit: *Manet Angelus Domini gladium habens, vt secet te medium & interficiat vos* (Dan. c. 13.) Nemo gratis fidit Deo: in summis periculis, quò minus humanum, eò præsentius habet diuinum auxillum.

9. Imminentem cladem auertunt.

Angelus velut Imperatorius caduceator, vt inferendam vastitatem cohiberet, proclamat: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum* (Apoc. c. 7.) Vasa etiam vacua honori sunt, quando sic signata sunt.

ANGELI.

1. Contumaciæ resistunt.

BAlaamum asinâ vehentem, stricto gladio inuasit Angelus, &: *Ego veni*, inquit, *vt aduersarer tibi, quia peruersa est via tua, mihique contraria.* iussitque eum aliud non loqui, quàm quod ei præceperit. (Num. 22.) Pronum est homini errare, modò errorem monitus, non recuset emendare.

2. Inobedientiam reprehendunt.

Vniuersum Israëlis populum acerrimè obiurgans Angelus: *Noluistis*, inquit, *audire vocem meam, & cur hoc fecistis?* concionem hanc non tantùm magnus omnium fletus, sed & magna morum emendatio secuta est (Iud. c. 2.) Noxas ridiculè plorat, qui deploratas mox iterum patrat.

3. Superbiam puniunt.

Angelus Herodem veste regiâ nitentem, pro tribunali sedentem, & concionantem ad populum, *percussit eò quòd non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expirauit* (Act. c. 12.) Exosa est superbia vel ipsis superbis, & quâ ratione superis placeret?

4. Hostium castra euertunt.

Angelus vnicus, magnum mare Assyrij sanguinis fudit: *Deiecit castra Assyriorum, & contriuit illos Angelus Domini.* (Eccl. c. 48.) Vnica maledica lingua (qualem Senacherib habuit) & suum Dominum, & innumeros alios trahit in exitium.

5. Plurimos peste perimunt.

Angelus 70000. Israëlitarum, triduo peste necauit: cùmque Hierusalem etiam, eâdem lue laboraret, *Misertus Dominus super magnitudine mali: imperauit Angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Leuánsque Dauid oculos suos, vidit Angelum Domini stantem inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & ceciderunt tam ipse, quàm maiores natu, vestiti cilicijs, proni in terrâ* (1. Par. c. 21.) quàm seuerus est Deus in peccantes, tam mitis est in dolentes de peccato.

6. In bellis terrori sunt.

Iudam Machabæum Angelus eques, candidatus, armis aureis coruscus, contra hostes præcessit, eúmque militibus se sequentibus animum iniecit, vt in hostes leonum more irruerent, parati muros ferreos penetrare (2. Mach. c. 11.) Sub tali duce, quantumcunque paruis copijs, certa est victoria.

7. Pro amicis se opponunt.

Angeli in monte Dothain, adeò formidandam & flammeam aciem explicuerunt, vt Elisæus seruulo suo trepidanti dixerit: *Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum, in circuitu Elisæi* (4. Reg. c. 6.) Veniant Xerxis copiæ, & inuadant me: veniant vniuersæ diabolorum cateruæ, & irruant in me: ridebo tutus, dum me vel vnicus tueatur Angelus.

8. Belli duces constituunt.

Angelus Gedeonem belli ducem salutans: *Dominus*, inquit, *tecum, virorum fortissime: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israel de manu Madian. scito quòd miserim te; Ego ero tecum* (Iud. c. 6.) Per Angelos nemo non fortis est, si velit esse.

9. Futurum exitium prædicunt.

Angelus fortissimus, saxum molare ingens sustulit (spectante id Ioanne) & in pelagus excussit, clamauitque: *Hoc impetu mittetur Babylon, ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur.* (Apoc. c. 18.) Cauete Babylonij, vos balneum hoc expectat.

ANGELI.

1. Facundiam donant.

ISaiæ Prophetæ labra calculo ignito, quem forcipe tulerat de altari, attrectauit Angelus (Is. c. 6.) Facilè est ei facundos ignes in frequens auditorium spargere, qui sub tali magistro Rhetoricam addiscit.

2. Ægrotos sanant.

Aquam Hierosolymis, intra Salomonis porticus conclusam, Angelus per annum sæpius (vt plerique censent) in gratiam tot ægrotorum mouit, vt qui primus in eam descendisset post motum, sanus exiret (Ioan. c. 5.) Non plebeius hic medicus est, qui aquam duntaxat turbat, & ægros sanat.

3. *Fatigatos reficiunt.*

Eliam Prophetam ſub vmbra iuniperi dormientem, è ſomno excitans, & cum fontana panem apponens Angelus: *Surge*, inquit. *comede: grandis enim tibi reſtat via* (3. Reg. c. 19. Valeant regum deliciæ, valeat falernum omne, præ hac aquâ, quam talis è cælo pincerna miniſtrat.

4. *A caris vinci ſe ſinunt.*

A Iacob Patriarchâ vinci ſe luctando permiſit Angelus, & victorem ſuum à fratris intentatis minis tutatus eſt, (Gen. c. 32.) Dum viuimus, luctandum & pugnandum eſt: beatus es, ſi pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis.

5. *Afflictos ſolantur.*

Angelus, Abrahami ancillam Agar, à deſperatione reuocans: *quid agis*, inquit, *Agar? noli timere*, ſimul vicinum fontem deſperatæ vitæ remedium monſtrauit (Gen. c. 21.) Miſer & infelix eſt, qui non fuerit infelicitate tentatus.

6. *Ad benefaciendum hortantur.*

Angelus Philippum hortatus: *Surge*, inquit, *& vade contra meridianum, &c.* Voluit Angelus occaſionem arripi, per quam Candaces Æthiopum reginæ quæſtor, religione verâ imbueretur, (Act. c. 8.) Occaſio bene de alijs merendi, non quærenda tantum, ſed ſæpe rapienda eſt.

7. *E cælo in terras commeant.*

Angeli tam in priſcâ quàm nouâ lege, officioſo aſcenſu & deſcenſu cælum terráſq; petunt. *Vidit Iacob in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes per eam* (Geneſ. c. 29.) Chriſtus ſimillimum Angelorum huc illuc commeandi ſtudium prædicens: *Videbitis*, inquit, *cælũ apertum & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis* (Ioan. c. 1.) Errare cupit, qui viam ad cælum, ab his cæli tabellarijs diſcere negligit.

8. *Orantes animant.*

Vxor Manue, ſimplici narratione viro referens: *Vir Dei*, inquit, *venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* cúmque iterum vtrique coniugi ſeſe videndum exhiberet Angelus, ac de nomine interrogaretur: *Cur*, ait, *quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* (Iudic. c. 13.) Et terret probos, & ſolatur Deus, omniáque in eorum bonum vult cedere.

9. *Caſtos*

9. Castos vbique ardentissimè amant, & propugnant.

Castissima Iudith pudicitiam suam inter vngues Assyrii prædonis Holofernis seruatam, nulli nisi Custodi Angelo in acceptis referens: *Viuit Dominus*, inquit, *quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari* (Iudith c. 13.) Amica Angelis est Obedientia, amica Patientia, amica Demissio, super omnia amica illis est CASTITAS.

HORA IV^{ta}.

Disce MORI: *& cogita:*

An non plurimi morte repentinâ sublati sunt? & quò migrârunt? Cur ergo ego mihi tam pacificam & lentam mortem polliceor?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

ORATIO ASSIDVA, quoniam oportet semper orare, & non deficere, (Luc. cap. 18.) Meditatio docet quid desit: oratio, ne desit, obtinet.

Disce ORARE: *& considera.*

CONSIDERATIO I^{mà}

Sanctorum Angelorum naturæ & numerus.

CAPVT I^{um}

COnsidera mirificam in Angelis naturæ excellentiam, ob quam Angelus, perfectus homo; homo, imperfectus Angelus dici queat. Angeli beatissimè viuunt, sine omni corporeâ fæce, corruptionis omnis expertes. Summâ insuper præditi sunt rerum omnium notitiâ & abditissimâ cognitione, excepto solo cordis secreto. [a] *Tu solus nôsti corda filiorum hominum*, ô Deus. quamuis ad hoc pectoris arcanum penetrare, facile est Angelis: è signis plurima rimantur; & signa non sint, Deum cuncta scientem & videntem vident, & in Deo omnia. Patent eis vniuersa naturæ mysteria. nec vnum ex alio, vti nos, ratiocinando deducunt, momento & simul capiunt innumera. In gratiâ diuinâ firmati, intellectu suó Deum semper aspiciunt, idque sine velo, sicut illum nos olim (prout Paulus

a 2. Par. 6.

lus loquitur) facie ad faciem videbimus. Voluntate Deum solum ardent, amoris diuini plenissimi. Hos, stellas matutinas rectè dixeris, aut purissimos soles. quòd si solem, beatorum quilibet, septies auctiore splendore vincet, quantò magis hi proximi Deo aulici, immenso radiabunt iubare? Verè tersissimo nitidissimóque speculo sunt simillimi, in quo æterna sapientia, bonitas, potentia, & amor conditoris clarissimè relucent. Hi, illa sunt candidissima lilia, inter quæ cælestis sponsus, *a* supra omnem amœnitatem pascitur. Hi, montes illi optimorum aromatum fertilissimi. *b* Hi sunt velut amœnissimum pratum, in quo mille millia florum, inter quos tamen (quod obstupescendum) duo eiusdem coloris, formæ, odoris nusquam reperiantur. ita D. Thomas Aquinas existimat Par. 1. q. 50. art. 4. nec tamen secus sentientes reijciendi.

a Cant. 2. b Cant. 8.

CAP. IIum

NVmerus eorum tantus, vt (quod de eo verè Nazianz. orat. de natiu. Dom.) mundum nouum constituant, qui nostrum numero longissimè superet. nam vti cælum ea omnia quæ complectitur, magnitudine; sic cælites, vniuersa numero excedunt. Et nunc Angelorum numerum nec intelligentiâ comprehendi, nec linguâ pronuntiari posse, è diuinis paginis liquet. Iob *a* quærit: *nunquid est numerus militum eius?* Lacedæmonum reges, trecentos selectissimorum militum; reges Macedonum, mille in corporis custodiam habuerunt. omnia hæc numerabilia. Sed nunquid est numerus militum Dei? Daniel conatur sub calculum vocare: *b Millia millium,* inquit, *ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* nimirum hoc affirmat Propheta: Angelorum numerum esse prorsus innumerabilem. ita clarè B. Gregorius: Supernorum, inquit, ciuium numerus, apud sanctum Iob infinitus est, & apud Danielem definitus exprimitur, vt qui Deo numerabilis est, esse hominibus innumerabilis demonstretur. Accedit huic sententiæ regius Propheta: *c* Currus Dei decem millibus multiplex.

Christus in oliuarum horto præferuidum Petrum inhibiturus: *d An putas,* inquit, *quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum?* tuo, mi Petre; & sociorum tuorum auxilijs non indigeo. quiescant gladij Apostolorum, cùm respuam defensionem etiam Angelorum: ab alijs propugnari si vellem, non vos duodecim discipulos meos, sed duodenas Angelorum

a Cap. 25. b Psal. 67. c Idem. d Matth. 26.

gelorum legiones à Patre meo exoràssem: fuissent 72000 Angelorum, vti beatus Hieronymus numerat. Albertus Magnus eâdem ratione hoc supputans: in vnâ, inquit, legione sint Angeli 6000. Christus Dominus in monte oliuario, à septuaginta duobus millibus, vtique satis defensus fuisset, si sic defendi voluisset. Christo nato, ait S. Lucas *a* factus est cum Angelo multitudo militiæ cælestis. milites vocat Angelos, quemadmodum Iob, vt qui semper ad prælium, & ad honorem Imperatoris sui defendendum, promptissimi ac paratissimi. Zacharia etiam teste: *b* Circumdabo domum meam ex his qui militant mihi, euntes & reuertentes. Hi milites tam cari sunt Deo, vt nomen sibi titulósque sumpserit, non ab aureo cæli palatio, non à terræ marísque thesauris, non à tremendo inferorum imperio, sed à suis militibus vocari voluerit: DOMINVS EXERCITVVM.

Paulus Apostolus in eandem it sententiam, &: *c* *Accessistis*, inquit, *ad ciuitatem Dei viuentis Hierusalem, & multorum millium Angelorum frequentiam.* Ioannes Apostolus, arcanissimorum conscius *d* *Et vidi*, ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni, numerus eorum millia millium.* Luculenta sunt hæc testimonia, numerum Angelorum maiorem esse quàm vel capere vel dicere possimus. Dionysius Pauli Apostoli discipulus, *e* tantam innuit esse Angelorum multitudinem, vt eam numeris nostris quamuis in immensum multiplicatis non facilè simus definituri. Aliquot Thomæ Aquinatis discipuli, eam aiunt fuisse mentem magistri, vt asserant plures esse Angelos sideribus cæli, auibus aëris, Oceani guttulis, arenæ granulis, terræ herbulis & flosculis, plures imò ipsis atomis, minutissimis corpusculis; demum plures quàm sint omnia in orbe, vt vocant, indiuidua. B. Gregorij Nysseni verba non discrepant: *f* Sunt, inquit, infinita millia Angelorum. Eiusdem prorsus animi est S. Bernardinus Senensis. *g*

Mediolanensis præsul, Ambrosius, *h* quosdam sentire, ait, numerum Angelorum nonagies nouies maiorem esse omni numero hominum, idque confirmari è capite decimo quinto D. Lucæ, vbi de pastore sermo, qui 99. oues deserit, vt errabundam vnicam reperiat. ita Christus, aiunt, Angelos deseruit, & in hanc incultissimam eremum demigrauit, vt humanum genus ab errore reuocaret.

a Cap. 2. b Cap. 9. c ad Hebr. c. 12. d Apoc. 5.
e Cœl. Hier. c. 14. f l. de creat. hom. c. 18. g Tom. 4. serm. 49.
h Epist. ad Antioch.

caret. ita ſentit D. Hilarius. *a* S. Brigita: *b* tot, inquit, millia millium ſeruiunt Deo, vt ſi ab Adamo primo, homines vniuerſi, ad vſque vltimũ numerentur, omnibus & ſingulis hominibus, plures quàm decem Cuſtodes Angeli aſsignari poſſent. Hoc certum videtur, & diuinis teſtimoniis congruum, multò maiorem eſſe numerum Angelorum quàm hominum. quot eorum verò legiones, quot milliones ſint, nouit rex ille *qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat. c* Ipſi Angeli numerum ſuum in Deo, vt in ſpeculo cernunt; mortalibus hæc arcana nondum ſcienda.

a c. 18. in Matth. b l. 4. reuel. c. 11. c Pſal. 148.

CAP. IIIum

SVbmittamus ergo curioſi ingenii alas & ſcire hoc noſtrum tantiſper differamus, dum in alium beatorum Orbem deueniamus. beata nos interim ſpes ſoletur, & extimulet, vt eò votis omnibus contendamus, vbi non tantùm Angelorum numerum nôſſe, ſed & Angelos, eorum medii videre poſsimus. Intereà loci, numeroſiſsimam hanc ſupremi Regis aulam, aſsiduè vel ſic eminùs contemplemur, cui Salomonis effatum pulchrè congruit: *a In multitudine populi dignitas eſt Regis.* Æquiſsimum prorſus, vt Rex Regum in immenſo cæli regno, copioſiſsimam alat familiam, quam obſtupeſcens Dauid exclamat: *b Deus qui glorificatur in concilio Sanctorum; Magnus & terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.* Mirum illud: in orbe noſtro, à ſuâ Rex cuſtodiâ defenditur; illic ſuam Rex defendit cuſtodiam: Regum noſtrorum vires, in multo milite ſunt; Rex ſummus, ſuis ipſe dat vires militibus. Et quod obſtupeſcendum, innumera hæc militiæ cæleſtis agmina, eo inter ſe amore vniuntur, ac ſi omnibus voluntas vna, vnicus ſit intellectus. Heu! quàm diſpar cæli terræque facies! vbique hic lites, diſcordiarum & diſſenſionum vbique plurimum, omnia rixarum plena; turbæ è turbis, catenata bella, vndique bella. Pax in terrâ, pax ſit, ſed pax hominibus BONAE VOLVNTATIS.

a Prou. c. 14. b Pſal. 88.

HORA Vta

Diſce MORI; *& cogita:*

Quid mortem facit maximè formidabilem? mala conſcientia. Cur ergo nunc eam non tranquillam reddo, ac bonam?

Diſce

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

IVDICII METVS. Omnes stabimus ante tribunal Christi. Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo (ad Rom. c. 14.) Omnia tempus habent, tempus nunc miserendi, tunc verò tempus erit vlciscendi; dies illa, dies iræ.

Disce ORARE: *& obserua.*

CONSIDERATIO II[da]

Quà ratione pingantur Angeli: Seu

VESTES, HABITVS, FORMA, ASSVMPTVM schema Angelorum.

CAP. I[um]

FAciem florentissimi ac formosissimi iuuenis, penicillum eis rectè assignat: iuuenes sunt, nec vllum eos senium, aut morbus, aut annorum series corrumpet. De feminis Christum vncturis Marcus: a *Introeuntes*, inquit, *in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris.* Forma eorum, omnium etiam venustissimorum hominum formas ita extinguit, vt sol stellas. Angelorum forma non fragile bonum est, rugis aut canis non fœdatur, superbiam aut lasciuiam penitus ignorat: immortalis est, nec vnquam florere desinet. Duplicem hîc nobis cogitationem inspiret, noster in Angelos amor. Prima; si infimus atque minimus Angelorum, omnẽ humanam formam ita superet, vt illa cum hac nec conferri quidem velit; quæ olim in cælo voluptas erit, tot centena millia, tot milliones Angelorum, non eminùs aut caligante oculo, sed perfectissimo intuitu æternùm aspicere, nec vllum satietatis tædium sentire, ab hoc suauissimo aspectu: & tamen pars hæc beatitudinis erit minima. Secunda; cura nostra sit quotidie iuuenescere, non annis, sed castissimis desiderijs, ac sanctis propositis omni die spiritus innouandus est, & senium desidiosi languoris exuendum. Cadimus millies? millies resurgamus. Dauid Rex quotidie factus seipso iunior: *Dixi*, ait, *nunc cœpi.* b Nobis ipsis idem de die sæpius occinamus: *Dixi, nunc cœpi*, NVNC, NVNC: quod intra decem, viginti, triginta aut quadraginta annos neglexi; hodie, hac horâ: NVNC faciam. ita in nouam quotidie recoquemur ætatem, viginti, triginta, aut quadraginta annis iuniores. S. Carolus Boro-

a Cap. 16. Marc. b Psal. 76.

mæus, petenti è suis, quâ viâ optimè iretur ad cælum? hoc dedit documenti: Ad cælum sic eas, vt quotidie de integro ire incipias.

CAP. IIum

VEstis Angelorum rutilans, & plerunque niuei candoris visa, & talis etiam pingitur. Augustinus, *a* Angelum ad salutandam Bmam Virginem missum, ait venisse, facie rutilante, veste coruscante, ingressu mirabili. quid ni albam vestem gerant, innocentissimi, purissimi spiritus? decet illos hæc textilis & decora nix. neque verò atrati & in pullis vestibus prodire debent, cùm summis semper affluant voluptatibus, cùm eorum vita merissimum sit gaudium. Nocte quâ Christus natus, non sine lætissimo fulgore Angelus, opilionibus primum ferens nuntium: *Euangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum.* Visi tamen etiam Angeli in armis, & vt nostri milites ferro, sic illi auro quandóque cataphracti. Machabæorum historia narrat: *b* Cum irruente Lysiâ Iudas Machabæus, suis auxiliatum iret, *Apparuit præcedens eos eques, in veste candidâ, armis aureis, hastam vibrans.* Contra Timotheum *c* verò, Asiatici exercitus ducem cum pugnaretur, *apparuerunt de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo, Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela & fulmina iaciebant.*

Hîc

Tuam, mi Lector, meditationem cum veniâ interpellare liceat, & recens Angelorum, (sic arbitror) in bellis subsidium, modesto compendio narrare: Angelis certè proprium semper, militiæ curare.

Cùm Serenissimus Boiariæ Dux MAXIMILIANVS, Anno cIↄ Iↄc xx. in rebelles Bohemos moueret, non procul Bilsnâ, in vili pago (Lithiz ei nomen) per aliquot dies castra habuit, hoste satis vicino, & ad insidias variè procurrente. multis frustra tentatis, noctem vnam, quæ opportunior visa, delegit sibi hostis, forsan non minimam cladem illaturus, si inferre illi tam concessum quàm destinare. mens erat Sermum MAXIMILIANVM Ducem, & omnem illic militem, vi repentinâ opprimere; & vt cruenta hæc fraus certiore iret successu, selectissimos quosque milites ad signa euocabant primipili. ibat agminis caput, quod & belli, Fridericus, quondam Elector Palatinus, cuius regiam dignitatem, annuum magistratum fuisse, euentus docuit: ibat Dux Anhaltinus, ibat &

a Serm. 14. de nat. Dom. *b* Mach. l. 2. c. 11. *c* l. 2. c. 19. Ducis

Ducis Anhaltini filius, ibant præstanti animo & numero duces complures, cum suis quisque selectis copijs. Primum agmen Comes ab Hollach ducebat, coniunctis ex omni turmâ selectis equitibus & Mosquetarijs, vt essent mille trecenti. hos Vngari, illos Austrij, istos alij atque alij sequebantur. Principis Anhaltini filius (qui hæc suâ manu conscripsit) regem proximus antecedebat. Hi omnes castris suis, horâ septimâ primæ noctis, cœperunt egredi. Decem millium insidiosa hæc phalanx fuisse creditur. Euntibus nox fauebat, Sermum Ducem MAXIMILIANVM locus non defendebat, nec adeò numerosus, puto, miles qui hosti par esset, vigilabat; vigilabant tamen pro eo insomnes Angeli, qui (quod ipsis facilè) confusissimum hostem, & iam insidias metuentem quas structurus venerat, in castra repulerunt; re non tantùm infectâ, sed nec quidem inceptâ. Triplex hosti obiectum impedimentum. Primum: à viâ aberrârunt, qui apud illos, viæ duces peritissimi habebantur. facillimum est errare, cùm Angeli seducunt. Alterum; tantæ viarum angustiæ occurrebant, vt vniuersum agminis ordinem turbârint & soluerint. Tertium: terror planè Panicus viam omnem coëgit relegere, nam eæ inter Vngarorum præsertim ordines ortæ sunt turbæ, vt hostem quem quæsiuerant oppressuri, iam fugerent velut proditi perditique. Atque hæc vel ipsorum hostium testimonio vera esse comperta sunt. nam omnia quæ narraui, Principis Anhaltini filius, gallico idiomate accuratè perscripsit, sed in vltimo prælio & ipse & bellici ipsius commentarij sunt capti.

Attexo narrationem (in rem ipsam iudicis partes non sumo) & duorum colloquium, è quo pronum sit opinari, in vltimâ dicti anni & decretoriâ pugnâ, milites è cælo suppetias aduenisse, & luculentam opem tulisse Catholicis signis. Non ita diu post memorabilissimam illam cæsis rebellibus victoriam, Augustæ in eodem hospitio conuenerunt, miles vnus religione Catholicus, & gente nobilis; a alter dux belli è Wirtembergiâ oriundus, qui rebellium Bohemorum castra sequebatur. Hîc miles: quæso, inquit, strenue domine, fas mihi sit quærere, qui tandem fieri potuerit, vt omnis adeò animus in pedes vobis conciderit? An non vobis æquè ac Catholicis copiosus exercitus? An nō vobis locus multò æquior quàm Catholicis? An non penes vos Morauí equitatus robur? An nō vos tormentorū curulium numero illic loci superiores? an non fessum Catholicorum agmen, vos iam dispositâ per quietem acie excepistis? an non vobis vrbs à tergo munimen? vicinum pallatiū? Stella

a nominari potest, nec ignotus est.

nomine, propugnaculum? Vnde ergo Catholicis victoriam, vobis fuga? Ignoſcat mihi, Domine, tuus genius pænè auſim dicere, feminæ fuiſtis, quia noluiſtis vincere. Audijt hæc è Wirtembergicâ militiæ dux. Et: ſi finîſti, inquit, quæ in nos promere volebas, & me audi. Pugnæ ratio hæc fuit: Nos nec noſtras nec hoſtium vires ignorauimus; quis vtrimque numerus eſſet legionum, ſciuimus, & ita equitatum equitatui, turmas turmis, legionem legioni oppoſuimus, prout licuit; certè hîc ducum nec induſtria poteſt accuſari, nec prudentia: arma nobis cum hoſte paria fuerunt; locus, fateor, nobis æquior fuit, ac opportunior quàm hoſti; ex edito pugnabamus in ſubeuntes. Sed & alia, non nego, Bohemorum parti contra Bauarum militem fauebant. ideóque victoriæ iam ferè certi, non ſicut illi, diu deliberandum de ineundo conflictu cenſuimus; è re noſtrâ eſſe, viſum eſt pleríſque omnibus, CONFLIGERE: At verò poſt aliquod pugnæ felix initium, noua nobis ex aduerſo caſtra ſtare, gens incognita, & nunquam viſa ſe opponere, legio ſe oſtendere de quâ nihil vnquam nobis innotuit. hic, mihi crede Domine, ea omnium animos inuaſit conſternatio, vt nemo niſi fugam cœperit circumſpicere. nec eſt quòd quis adeò id nobis vitio vertat: ipſi equi ſtabant, & tremebant. mox partes noſtræ labare, dein multum inclinare, inde ruere, demum omnes apertiſsimè fugere; & ſanè plures è noſtris in fugâ cæſi, quàm pugnâ.

Et quæ autem hæc inuiſa fuit legio, quæ acies illa incognita, quæ noua caſtra? nos qui præſentes fuimus, vetera nouimus, non noua hæc, niſi ea fuerint è cælo: certè nullus militum è formidandâ & fulminatrice hac legione, ſtipendium à noſtris ducibus vllum exegit. Si Angelos à non nemine noſtrorum viſos, pro nobis pugnâſſe dicamus, nimium in rem noſtram honorificè locuti videbimur. Sed ſuum hoſti teſtimonium non refutamus: nobiliſsimum veritatis argumentum eſt, quod aduerſarius ſuppeditat.

—— fas eſt, & ab hoſte doceri.

Addo tertium, & recentius. Anno M DC XXII. Durlacenſis Marchio, Georgius Fridericus, contra Bauaricam aciem ad Neccarum flumen inter Wimpffen & Hailbrun ſe oſtendit, magnis copijs, nec minoribus minis. nam prædam (vti fertur) à ſe Monachij in foro breuî diuidendam ſpondebat. Bauariam certè omnem, bonus Marchio ſpe iam deuorârat: nec vires deerant. miles ei copioſus; multorum millium cenſebatur. Atque hic illius exercitus, planè inſtructiſsimus fuit ab omni apparatu bellico. Tor-

menta

menta curulia, & maiores balliſtas grandi numero ſecum aduexerat. Fuit qui vbi hæc omnia oculis ſpectâſſet, dicere non eſt veritus: ad vrbem Pariſiorum oppugnandam, hunc talem apparatum ſatis futurum. Ita Marchio hic, Poliorcetes dici potuiſſet, ſi ei ſucceſſus perinde reſpondiſſet.

Porrò Catholicum agmen gemino, ſed non adeò numeroſo conſtabat milite, Bauaro, & Hiſpano, illi Tillius ſupremus Dux, virtute ſuâ, nec vnâ victoriâ Orbi iam notus, huic Conſaluus Corduba præerat. Et vt partes Catholicæ, vel ante pugnam vincerentur metu, ijs pridie commiſsi prælij, Durlacenſis miles, victoriæ iam certus, nuntiari iuſsit: operirentur modò, diem craſtini; cæſum iri ad vnum, omnes, & nec nuntium cladis euaſurum.

Ergo pridie Nonas Maias, poſtridie aſcendentis Domini in cælum, vtrinque velitationes præmiſſæ, conſueta prælij exordia. Inde conflictus cœpit, acer, vehemens, cruentus, & qui ad ſex horas tenuit. Diu anceps ſtetit Victoria: Demum ex equeſtrium numero vnus, vndeunde aduectus (*Albatum equitem dixere quòd equo candido niueóque ſit vſus*) initium fecit victoriæ à parte Catholicâ ſtaturæ. Admiranda in hoc equite fuerunt complura. Primum illud: equus ei non ſolùm niueus, ſed adeò pernix & Pegaſeus, vt hoſti non tam currere quàm volare crederetur. Alterum: in hunc vnum equitem plures quàm quadringentæ plumbeæ glandes conuolabant, à Moſquetarijs aduerſæ partis emiſſæ, nulla læſit, ſed nec vlla tetigit. Tertium: auſu incredibili hoſtilem aciem omnem prçteruectus, à tergo hoſtium, pulueri pyrio ſubiecit ignem. Atque ita victoriæ nobiliſsimæ præluſit. Nam vbi hoſtes volantem à tergo flammam viderunt, velut feræ indagine clauſæ, collapſis metu animis, ad fugam animârunt pedes. Sed vindicem Numinis iram non effugerunt, eóque tunc numero ſunt cæſi, vt campi cadaueribus ſtrati, lugubri ſpectaculo docerent, inſultantem ſuperbiam detumuiſſe, minas recidiſſe in auctorem: non armis & viribus fidendum eſſe, ſed *Domino exercituum*, cui ludus eſt vel Xerxianas copias, vnico è ſuis milite debellare. Qui verò facinoris illius animoſiſsimi auctorem ſe ferret, qui vnà cum equo illo candido, duci ſe ſiſteret, qui præmium poſceret, nullus fuit.

Hæc mihi viſa ſunt ſilentio non inuoluenda, quæ ipſorum hoſtium teſtimonijs ſunt firmata. De re; plura ego non diſputo, nec aduerſariorum narrationem conuello, quæ ſi è ſolido vera eſt, facilè liquet, *albatum*, illum, vt vocabant, *equitem* fuiſſe Angelum, qui Catholico exercitui aſpectabilis venerit ſuppetias.

Angelis certè nil noui, militiæ gratuitis seruire stipendijs. felicia castra quæ vel vnico tali gaudent milite! & quantam olim nocte vnâ, Angelus vnicus, in castris Senacheribi regis stragem edidit? pænè ducenta millia hominum iugulauit, vnicus talis è cælo archistrategus. Atque huius ipsius Angeli, qui Assyriorum castra tantis funeribus oppleuit, fusilem è cerâ statuam, ante mille ducentos & ampliùs annos Chrysostomus a spectauit, non sine suaui sensu, & pijs lacrimis. Ita pace belloque Angeli suam nobis probant obedientiam & inuictum robur; neque tantùm scipionem ferunt vt peregrini, sed & clauam vt milites, & duces; pacem offerunt & bellum, vti olim Q. Fabius Carthagine in Curiâ, sinu è togâ facto: PACEM, inquit, & BELLVM PORTAMVS; VTRVM PLACET? Pacem ferunt Angeli HOMINIBVS BONAE VOLVNTATIS; bellũ rebellibus.

Albati porrò crebriùs visi sunt Angeli, non quod eis alius coloris veste vti non liceat, quod nescio quis Seuerus Antiochenus somniauit, perinde ac si eis purpura, vti olim Romanis feminis, esset interdicta. ridiculum figmentum. Candor placet Angelis, & in veste, & in mente. Candidatos illos esse conuenit, apud quos perpetui festi ac nuptiales dies, continuum gaudium, æterna conuiuia. Sed laxiùs paullò euagati sumus: à FACIE & VESTE Angelorum ad ALAS deueniamus, quod tertium meditationis caput est.

a Orat. quòd vet. & noui testam. vnus sit legislator.

CAP. IIIum.

ALas appingi ait Angelis, diuinus ille Areopagita Dionysius, quod nihil in eis lutei aut sordidi è terræ fæcibus. Sed nec vllum corporis pondus eos moratur, quin momento sint, vbi esse volunt. Eâ etiam amoris dulcedine inhærent Deo, ac si in aëre penderent indefessâ voluptate. Meminit alarum in Angelis Chrysostomus, a rectéque Gabrielem Archangelum alatum pingi asserit, non quòd Deus alatum creârit, sed vt nos grati semper recordaremur, mirandi volatûs è cælo, in beatissimæ Virginis Nazarethanum conclaue; vbi legationem obijt Angelus, & Dei vice, assensum Virginis expetijt, in orbis reparationem.

Pernices alas auium, sagittarum, ipsorum etiam ventorum, cursus ceruorum, aut tigridum, volatus aquilarum, velocitatem nubium, rotatus orbium cælestium, si cum Angelorum alis conferamus, res tarda est & morarum plena. nimium quantum præuertunt Angeli, vel ipsos ventos. multò celerrimos habet tabellarios, magnus

a Hom. 3. de incomp. nat. Dei.

gnus ille Dominus, Rex cæli. quà Dei nutus viam designat, hàc momento eunt Angeli, in omnem obedientiam pronissimi. Obstupescit hoc psaltes regius: a *Dominus Deus meus magnificatus es vehementer! qui ambulas super pennas ventorum: qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos, ignem vrentem!*

a Psal. 103.

CAP. IVum.

GEMMAS tribuunt Angelis, & SERTVM cruce insignitum imponunt capiti pictores. congruè id faciunt rationi, & litteris diuinis. Ezechiel a de omnium Angelorum pulcherrimo locutus: *Omnis lapis pretiosus*, inquit, *operimentum tuum*. nobilis gemma est, Obedientia: at quia hanc Lucifer excussit, gemmas suas omnes perdidit. Constantinus Magnus, B. Damaso teste, in æde D. Ioannis ad Lateranum (Basilica Constantiniana olim dicebatur) præter innumeros ex auro & argento iconas, quatuor prægrandes ex argento Angelos, varijs gemmarum ignibus collucentes statuit. horum singuli libras argenti centenas quinas pendebant. Donum prorsus regium.

Fronte crucem præferunt Angeli, quia hanc dierum vltimo, velut labarum ac trophæum sui Domini, ad iudicij locum deuehent. prædixit hoc Christus: b *Et tunc parebit signum filij hominis*: signiferi erunt Angeli; qui crucem sui Domini amant, non quòd cruce sic ab interitu seruati, vti nos (quamuis sint optimæ notæ scriptores, qui dicant Christum etiam Angelis & gratiam & gloriam promeruisse) sed quia Rex illorum, cacodæmonem debellauit cruce. ideò & Seraphim à B. Francisco, non nisi crucifixus spectari voluit, vt eo nos spectaculo suauiter submoneret: Omnes amores nostros, ad cruci-fixum Iesum debere tendere, vt animo sæpius ingeminemus: AMOR MEVS, CRVCIFIXVS; imò nos à nobis ipsis quotidie crucifigi debere, neque enim diuini amoris aurum, ad aliam coticulam certiùs exploratur, quàm ad crucem: IN AMORE, NON VIVITVR SINE DOLORE.

a c. 28. Ezech. b Matth. c. 24.

CAP. Vum.

EXcalceati pinguntur Angeli, nubibus inambulantes. Nihil hoc insolitum in Dei legatis, hæc pedum onera abijcere. fecit id Moses, Isaias, Apostoli: sed & alij viri sancti, quorũ mens cælo iam inerrabat, calceis potuerunt non egere, per annos aliquot nudis pedibus

incedentes, vti Nicolaus Tolentinas, & complures olim Christiani. Angelorum per nubes ambulatio, modum edocet, quo aduersa tranquillè vincamus. leuissimum quid nubes est, & nonnisi densatus vapor, quem ventus agitat. omnis fulgurum & fulminum intemperies in nubibus luctatur, quæ igneos hos partus in inferiora eijciunt. vltra nubes ius nullum est tempestati. ij quorum *conuersatio in cælis est*, adeò tenaci amore inhærent Deo, vt eos inde nulla fortunæ serenitas, nulla tristitiæ tempestas auellat: Deum curant & conscientiam, cetera omnia non pluris quàm fungum æstimant. atræ nubes impatientiæ, inuidiæ, iracundiæ eos non turbant; ipsi supra nubes sunt, & calcant eas imperio mentis. & hoc est cum Angelis, nubibus inambulare.

CAP. V Ium

ZOnam Angelorm vidit Daniel vates, esse non holosericam, sed aurum obryzum. Zona hæc castimoniæ nota est: *erunt*, inquit Christus, *sicut Angeli Dei*. D. Gregorius: a lumbos præcingimus, inquit, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Neque lumbos tantùm, sed & pectus cingulo stringunt Angeli, neque enim corporis solùm, sed & cordis est castitas. Sed heu, quàm sæpe vilem censemus huius vtriusque cinguli iacturam!

Sunt lusores, qui vbi pecuniolam omnem per lusum decoxerunt, eò aguntur ludendi libidine, vt vestes quoque committant aleæ, & plerumque primum est cingulum, vt quo facilius carere se posse putant, quàm pallio aut pileo. Ita quicunque concupiscentiam, in societatem lusus admittit, iam pudicitiæ iacturam fecit: modò hoc, modò illud concupiscet miser; nunc hanc, nunc illam, & breui aliam atque aliam indagabit oblectatiunculam, eò minus satur, quò plus animum impleuerit turpitudine. Peritissima ludendi est *Concupiscentia*, fraudem ex fraude struit, blandè trahit, suauiter illaqueat, retinétque planè viscosis manibus. nam è suggestione cogitatio, è cogitatione affectio, ex affectione delectatio, è delectatione consensus, è consensu operatio, ex operatione consuetudo, è consuetudine desperatio, è desperatione peccati defensio, è defensione gloriatio, è gloriatione demum damnatio. pulcher lusus! post multa, hoc lusu perdita, proxima est Zona pectoris, seu, castimonia mentis. hac amissâ, procliue est, & lumborum cingulum, seu, castitatem corporis prodigere.

Ludit mundus, mihi credite, cum hoc vtroque cingulo castitatis.

a Hom. 13. in Euang.

tis. O Castitas, inquit Ephrem, mater pulchræ dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O verè beata Virginitas, quæ cum Angelis de gloriâ certat, imò superat, virtute non felicitate.

Radix est odorifera, inimica pesti, quam ANGELICAM vocamus: verè ANGELICA hæc, est Castitas, quæ venenum cordis, cogitationes impuras, altiùs non sinit imbibi; resistit & pellit hanc animi pestem, & Angelos nunquam non amicos habet. Ambrosius: a quo quisque purior est, ait, eò magis est custoditus & circumdatus ab Angelis, qui ob similitudinem, quam virgines castíque cum eis gerunt, plurimùm cum eis versari delectantur. oderunt discinctos Angeli, nec eorum societatem amare possunt, qui fluentem vestem per omne genus sordium trahunt. Repeto illud Hieronymi: quacunque virtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis. fidelissimè de hoc admonens Christus: b *Sint, inquit, lumbi vestri præcincti.* Hanc FACIEM, VESTEM, ALAS, GEMMAS, SOLEAS, ZONAM pictura dat Angelis, quæ, nisi cæci sumus & surdi, formandis nostris moribus, taciturna, sed erudita est concio.

a Lib. 1. de virg. b Luc. c. 12.

HORA VI^ta.

Disce MORI: *& cogita:*

Qualis tandem, quà mores & vitam, à morte reperiri cupio? Cur ergo nunc talis non sum?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

PERSEVERANDI STUDIUM. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. (Apoc. c. 3.) Plus operis in eo est, vt proposita quis custodiat, quàm vt bona proponat: exiguum est bene incipere, nisi & bene finias. Scias diabolum soli semper Perseuerantiæ insidiari, quam solam virtutum scit coronari. Tolle Perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratias, nec laudem fortitudo. Non cœpisse, nec fecisse virtutis est, sed perfecisse.

Disce ORARE : *& considera.*

CONSIDERATIO III[a].

Cantus Angelorum & officia.

CAP. Ium

CONCENTVM CAELI QVIS DORMIRE FACIET? quærit Iobus. *a* Eam nos vitam viuimus, vt ſemper extrema gaudij luctus occupet. Subinde noſtras aures, ſuaues moduli permulcent: putamus canere Sirenum concordiam, ſed hoc quamdiu? tandem ſatietas, tædium, nauſea priorem ſuauitatem expellunt; aut certè dum muſicos concentus auidiſsimè audimus, & adhuc integra eſt audiendi fames, ceſſatur, & omne illud mel aurium vaneſcit in ventum: ſic ſua perit vel inuitis auribus dulcedo, & tantò poſt duriùs cruciantur ſilentio, quantò plus antè fidium & vocum delectabantur inani ſonitu.

Aliter in cælo canunt Angeli, & prolixiorem faciunt ſuæ muſicæ voluptatem. incipiunt & nunquam finiunt; ſatiant nec tædium creant: poſt aliquot millena millia annorum, ſymphonia hæc tam grata erit auditu, ac primâ fuit quâ cœpit audiri horâ: ſymphoniæ huius ſuauitas, mortalium aures nunquam attigit, immortalibus & iam beatis ſemet infundit. Sed quid canunt Angeli, quis audijt cantantes?

Iſaias audijt, & cæleſtis illius odarij verba deſcripſit: *b Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloriâ eius.* Hoc idem ſacrum triſagion canunt irrequieta illa & inſomnia animalia, quæ Apocalypticus ille Angelus vidit & audijt clamantia: *c Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat & qui eſt, & qui venturus eſt.* Conferat quis obſecro nobiliſsimos hos Dei cantores, & auletas, cum tot impijs in terrâ hominibus, tot damnatis ſub terrâ diabolis, & ſpiritibus, qui nefarijs execrationibus & blaſphemijs continuis, eundem optimum Deum inceſſent æternùm. Heu, quàm diſpar eſt beatorum ac damnatorum pſalmus!

a Iob. c. 38. b Iſa. c. 6. c Apoc. c. 4.

CAP. IIum

IOannes etiam, ille Domini oculus, ille cariſsimus diſcipulorum, hos Angelorum in cælo concentus audiens: *a Et vidi*, ait, *& audiui vocem multorum Angelorum in circuitu throni & animalium, & seniorum:*

a Apoc. c. 7.

rum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magnâ: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam, & fortitudinem & honorem, & benedictionem. Sed & alibi narrat, quæ in celsissimâ illâ æternæ voluptatis arce viderit & audiuerit: a *Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium; & ceciderunt in conspectu throni in facies suas & adorauerunt Deum, dicentes, Amen. Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen.* Neque dubium est, quin & Angelicum innumeris illis beatorum agminibus, lætissimum illud celeusma cantent, *Alleluia.* O cælum, ô domus amœnitatis & gaudij! quis non nauseet vel etiam suauissimos hominum concentus, velut inconditos pecudum mugitus, cùm de te tuáque cogitat, non dulcissimâ tantùm, sed æternæ dulcedinis symphoniâ! O mors veni, & transfer me è valle flentium, in arcem canentium, auelle me ab hominibus, vt coniungar Angelis.

a Apoc. c. 7.

CAP. IIum

OFficium Angelorum ferè quintuplex. SVNT CANTORES, sunt ORATORES, LEGATI, PROTECTORES, BELLI DVCES. Primum & princeps eorum munus est, Deum semper amare, & nunquam non laudare. Sic amant vt ardeant Deum, sic amant vt peruigili & insopitâ laudis harmoniâ collaudent. En, aulicos cantores indefessis obsequijs, suo Domino adstantes! Et tanti Deus hoc aulæ suæ officium facit, vt supremos Angelorum & nobilissimos, voluerit esse præcentores. Diuinum illud melos, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS, Seraphini præcinunt, Isaiâ teste, & dum canunt volant, vti per aërem cantando alaudulæ ascendunt. Summi hoc desiderij argumentum est, & ardentissimi affectûs, Deum ardentiùs atque ardentiùs amandi, & sic quasi propiùs ac propiùs accedendi: interim alis conuelant pedes & faciem, summæ reuerentiæ signo. Omnibus Deum precaturis, duo hæc maximè necessaria sunt: REVERENTIA & AMOR. Supremi hoc faciunt Angeli: & quid nos infimi vermiculi? *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* hortatur Rex Dauid. Laus sine amore friget; amor sine reuerentiâ sordet: amari vult Deus, sed castè & reuerenter.

Alterum Angelorum munus: ORATORES sunt. Preces & vota hominum, offerunt Deo. Testes sisto ipsos Angelos, è quibus vnus aliquis primarius Tobiæ: a *Ego,* inquit, *obtuli orationem tuam Domino*

a Tob. c. 12.

hoc ipsum alius ex Angelis, Cornelio Centurioni affirmans: *a Orationes tuæ,* inqnit, *& eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* idem à se visum, narrat ille arcanissimorum conscius, & verè Dei primicerius Ioannes: *b Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium* In hunc modum & sancti Patres loqui didicerunt, è diuinis paginis. Vnus, omnium loco sit Bernardus: *c* Solent, inquit, Angeli adstare orantibus & delectari in his, quos vident leuare puras manus in oratione. Rabbini fabularum pleni, & hîc nugas suas ingerunt; caput primum Geneseos sic exponunt: Firmamenti facies, aiunt, sunt volucres quæ Deo referunt omnia. Aliquid veritatis inuoluit deliramentum istud. Sed oculis Patriarchæ Iacob, clausis etiam & sopitis plus cerdimus. Vidit is *d* ascendentes & descendentes Angelos negotioso sanè ministerio, quasi cæli & terræ internuntios, & regios cursores, vt qui è cælo litteras ferant in hanc vallem, & hinc ab hominibus illuc referant responsa, spectatores calamitatis nostrę, auditores suspiriorum ac gemituum, testes lacrimarum & precum nostrarum. Sed quid descensus aut ascensus iste, quid hæ precum nostrarum oblationes? an Deo nuntiant quod antè nesciat? quæso te, mi homo, cùm tu oras, cùm tuam in precibus ægrimoniam deploras, nunquid Deo, quod antè ignoret, explicas? sciuit hæc, antequam ordireris, & ab æterno sciuit. ergo non orandum, ergo tollendæ preces? idem de Angelis cogita. Deo visum, sic ordine fieri, vt immensa Dei maiestas magis innotescat, dum in eius cultu operas iungunt, cæli terræque incolæ. ideò Deus omnes fecit *administratorios spiritus*, *e* bonitati ac potentiæ suæ luculentiùs nobis demonstrandæ. *Mittam,* inquit, *Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in viâ, & introducat in locum quem præparaui. f* Aliam assignans caussam Bernardus: *g* quis, inquit, dabit mihi per vos, ô benigni principes, petitiones meas innotescere apud Deum? non Deo, cui etiam cogitatio hominis confitetur, sed ijs qui cum Deo sunt, beatis Virtutibus ac solutis carne spiritibus. Sed & alia insuper huius est ratio: Precibus nostris suas iungunt Angeli, & hiemem nostrarum orationum, igne suo temperant. Hilarius affirmans: *h* Angelis, inquit, non eget natura Dei, sed imbecillitas nostra; nihil eorum quæ agimus, ignorat Deus, sed infantia nostra ad rogandum & promerendum hos tales desiderat oratores. Sed cur preces tantùm, non opera alia dicuntur offerre?

Inter

a Act. c. 10. b Apoc. c. 8. c Serm. 3. super Missus est &c. d Gen. c. 28. e ad Hebr. c. 1. f Exod. c. 23. g Serm. 7. in Cant. h In Psal. 129.

Inter opera bona, optimum est oratio, & aliorum principium. Addo & hoc: Ab Angelis orare discimus. Bernardus: Homines, inquit, docent Deum quærere, Angeli adorare, Solus Spiritus sanctus est qui doceat inuenire. Nec illud omittendum; non preces tantùm, sed & eleemosynas ab Angelis offerri Deo, diuina testantur oracula. At quo tandem modo exhibent preces nostras, cùm non videant cogitationes nostras? quid precemur? facillimè sciunt, aut nostri aspectu aut Dei. quis est qui oret, & non simul gemat, suspiret, pectus tundat, etsi verba non formet? sagacissimis spiritibus hîc facilè est assequi, quid clausum sit animo. At nil penitus in nobis obseruent, in Deo certè rerum omnium obstupescendo speculo vident omnia, ea præsertim quæ ad sui clientis curam pertinent. Gregorius: a quid est, inquit, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia, sciunt? Tempore eodem, diuersissimis locis orabant Tobias & Sara, hæc in Rages vrbe Medorum, ille in Niniue vrbe Assyriorum, tamen vno hoc eodémque tempore vtriusque preces, Deo quasi prælectæ sunt, sic enim liber Tobiæ loquitur: b *Missus est Angelus Domini sanctus Raphaël, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.* quis recitauit, quis recitatas commendauit, quis commendatas obtulit, si non Angeli? Et hoc probis omnibus summo est solatio: oratores suos, suæque caussæ patronos & actores habent in cælo; quicquid patiuntur aut agunt, quicquid precis aut stipis fundunt, hac Angeli commendatione Deo fit commendatius.

Tertium Angelorum munus: Legati sunt, idque in summi momenti negotijs. cùm Dei filius hominem indueret, cùm in cruce obiret, in sepulchro ad vitam rediret, cùm à nobis in cælum abiret, prompti parati erant, ad omne obsequium Angeli. non egebat illorum ope & operâ, sed hoc agebat bonus Deus, vt animus noster caperet, quantam ille nostræ salutis gereret curam. Solet nimirum amantissimus Deus, sic nostris conatibus quotidie interesse, vt ad nostros mores & ad nostram intelligendi rationem, sese quàm plurimùm attemperet, mirificis summi in nos amoris argumentis.

Quartum Angelorum munus: Protectores sunt. Regius Psaltes: c *Angelis suis*, inquit, *mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis:* in vijs, non in præcipitijs: gradientem, non volantem custodiet te Angelus tuus: perire qui vult, pereat. Vti verò quiuis hominum; ita quæuis regio, prouincia, regnum suum habet tutorem Angelum. & sic duo reges in quouis regno, sic in quauis diæcesi,

a lib. 4. Dial. c. 33. b Tob. c. 23. c Psal. 90.

cesi, duo sunt episcopi, sed illi è cælo episcopi & reges, secretâ maiestate, humanis sese oculis non exponunt.

Quintum munus Angelorum: Belli Duces sunt, & tales, vt quoties velint, à parte suâ stantem habeant victoriam. sine tormentis, sine commeatu, sine impedimentis, sine copijs pugnant, & copias quantumcunque maximas leui difflant halitu. *Cùm esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum & ait: noster es an aduersariorum? qui respondit. nequaquam; sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* a O veni beatissime Angele; etiamnum bellorum turbines, modò hanc modò illam prouinciam inuoluunt. Populo suo promittens Deus: *Et mittam*, inquit, *præcursorem tui Angelum, & eijciam Cananæum, & Amorræum, & Hethæum*, b *&c.* Etiam nunc conferti malorum cunei in bonos irruunt, sed feliciter pugnat in quemcunque hostem, qui non legionem horum, sed vnicum legionarium talem pro se habet pugnantem.

a Iosue c. 5. b Exod. c. 33.

HORA VII.ma

Disce MORI: *& cogita:*

Si mihi hac ipsâ horâ moriendum esset, quid facerem? Cur ergo id ipsum iam non facio?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

FORTITVDO IN TENTATIONIBVS. Resistite diabolo & fugiet à vobis (Iac. 4.) Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. (Psal. 30.) Ibi homo plus proficit, vbi magis seipsum vincit.

Disce ORARE: *& considera.*

CONSIDERATIO IV.ta

Angelorum, in homines officia.

CAP. Ium

ANgelus tutelaris, nascentes nos in suam fidem recipit. Videtur bonus Deus, præcipua Angelorum in nos beneficia, in Raphaële

phaële Archangelo, velut in imagine, oculis voluiſſe ſubijcere: duxit is Tobiam iuniorem, & reduxit incolumem ad parentes. Principium fidiſsimæ familiaritatis in Raphaëlem & Tobiam ſic factum eſt. *Egreſſus Tobias, a inuenit iuuenem, ſplendidum, ſtantem, præcinctum, & quaſi paratum ad ambulandum.* Infans materno vtero vix prodit, & en adeſt Angelus, quem ei Deus in tutelam aſsignauit ab æterno. Teſtis locuples Hieronymus: *b* Magna, inquit, dignitas eſt animarum, quòd habeat vnaquæque ab ortu natiuitatis, in cuſtodiam Angelum delegatum. hic ille ſplendidus iuuenis eſt, noſtræ peregrinationis comes. ſplendorem vnius ex hoc numero iuuenis, deſcribens Matthæus: *c Aſpectus eius,* inquit, *ſicut fulgur, & veſtimentum eius ſicut nix.* Stat iuuenis iſte præcinctus, & paratus, ad ambulandum, iter monſtraturus ad cælum.

a Tob. c. 5. b in c. 18. Matth. c Matth. c. 28.

CAP. I Ium

SVam nobis tutelam & fidem obligat. Tobiam ſeniorem ſalutans: *Gaudium,* inquit, *tibi ſit ſemper. a* Hoc ſanè votum eſt cuſtodis Angeli, hoc ipſi curæ & cordi, vt nunquam non gaudeamus, etiam cùm lacrimæ fluunt oculis, cùm luror & mœror in ore ſedet, etiam inter tormenta: *Non contriſtabit iuſtum, quidquid ei acciderit. b* ruat cælum, impauidum ferient ruinæ. Audiſne Tobia, *gaudium tibi ſit ſemper,* etſi te paupertas premat, etſi cæcitas affligat, vxor obturbet, irrideant cognati: *gaudium tibi ſit ſemper.* idem Theſſalonicenſibus inculcat Paulus: *c Gaudete ſemper.* Quæ autem cauſſa gaudij, præſertim continui? Fidem ego meam tibi obligo, ait Angelus: *Ego ducam & reducam.* Hæc illa ſinceri cauſſa gaudij eſt; ſuo ſe nobis chirographo deuincit Angelus, *ducturus & reducturus,* officiúmque fidiſsimi comitis præſtiturus. Fidamus huic ſponſori: non fallet. ducet, modò non reluctemur: reducet, modò ſequamur.

a Tob. c. 5. b Prou. c. 12. c 1. Theſ. c. 5.

CAP. I I Ium

SOlatur nos. Dum hîc degimus, & hanc ſeu vitalem mortem, ſeu mortalem vitam viuimus, ſolatio egemus aſsiduo. Nunquam deeſt quod patiamur. In ſingulos non tantùm dies, ſed & horas, in ſingula, pænè dixerim, momenta, eſt qui nos vellicet vermiculus, & quandoque omnem ſpei ac gaudij noſtri hederam depaſcitur. Sed ſint tranquilla ac fauſta omnia, fluant ad nutum vniuerſa, ſolus tamen metus amittendi, ſat grande eſt patibulum, felicitati noſtræ torquendæ. Sic nunquam ex toto feriamur à malis; aut enim

corpori ægrè eſt, aut animo. Hæc vitæ lex, cui annexum dolere in omni ſorte. Ideò perpetuum nobis ſolatij rorem inſtillans Angelus: *Fortis animo eſto*, inquit, *in proximo eſt, vt à Deo cureris.* Ne ſalutem deſpera, vicina eſt: vno ſolo fit halitu, & totam poſsides inter beatos ÆTERNITATEM. Neque tamen lacrimas ſemper abſtergit Angelus, quandoque etiam elicit refractario Iſraëlis populo, a cui rebellem contumaciam exprobrauit. Verùm ad ſolandum & exhortandum proniores ſunt, quàm ad obiurgandum, cæleſtes hi ſacerdotes, qui aſsiduè illud nobis ingerunt: *fortes animo eſtote, in proximo eſt, vt à Deo curemini.*

a Iudic. c. 2.

CAP. IVum

CAcodæmonis technas detegit, *Audi me* (ait Tobiæ Angelus) a *& oſtendam tibi, qui ſunt, quibus præualere poteſt dæmonium.* quantæ nobis quotidie, ab hoc optimo tutore noſtro, ſunt admonitiones? quoties blandè ſuggerit? hîc caue, omitte hoc; fuge illinc, & ictus cupidineos exi, fuge, fuge, hinc tibi periculum, hinc & exitium impendet. hac parte te muni, quâ debilior es: huc ne acceſſeris, latet anguis in herbâ; hunc lapidem ne tange, ſcorpius ſub eo ſe occulit. abijce hoc, quod vides, non aurum eſt, ſed lutum, non lux ſed fumus: hàc cautus gradere, aut ſenties pedicas, dimitte voluptatem hanc magno luendam, &c. ita centies, ita millies nos monet, at multi & centies & millies ad hæc monita obſurdeſcunt. Luemus miſeri, ſtudioſam hanc ſurditatem: non audiemur perituri, qui toties, ne periremus monentem, audire detrectauimus.

a Tob. c. 6.

CAP. Vum

A Cacodæmonis inſultu defendit. Vociferabatur Tobias, inſtare immanem cetum, perire ſe. cui acclamans Angelus: *apprehende*, inquit, *branchiam eius & trahe eum ad te.* adeò trepidabat Tobias, ad aquatilis huius belluæ occurſum, vt ſe iam in eius faucibus hærere crederet. exemit metum Angelus, & voce iuuenem adeò animauit in cetum, vt quem horrebat aſpicere, iam tangere non formidaret. Sapientiſsimè Apoſtolus Iacobus: *a reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.* Diabolus ſimillimus eſt crocodilo, qui, vt aiunt, inſequentem fugit, & fugientem inſequitur. ergo, mi Tobia, apprehende ceti branchiam: reſiſte diabolo, magno animo te illi oppone, & fugabis hunc formidabilem crocodilum, aut certè ille te, ni præ-

a Iac. c. 4.

præoccupes. Aude tantùm, & ſocium atque adiutorem Angelum cogita; viciſti, ſi vnà cum illo pugnes. neque enim Tobiam à ceto ſolum, ſed & à diabolo illæſum vindicauit. a *Tunc Raphaël Angelus, apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris in Ægypti.* ita & diabolum, optimus hic tutor noſter compeſcit, vt iam non magis ab illo lædi poſsimus, quàm à cane catenis adſtricto. latrare hic poteſt, mordere non poteſt, ni propius accedentem.

a Tob. c. 8.

CAP. VI um

VT fratres nos habet, adeò tenerè amat. *Tobia frater, ſi placet itaque tibi, præcedamus.* Sed & alius, probabili coniecturâ Angelus, gratulatus nobis: *Nunc,* inquit, *facta eſt ſalus, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum.* Obſerua, viator, comitis tui, aut, tui fratris honeſtiſsimas blanditias: *ſi placet itaque tibi, præcedamus frater.* Secum te vult præcedere, ſed mente ac deſiderio, & ad illam cæleſtem patriam. quis viatorum non præmittit oculos, ad viæ ſuæ terminum, etiam cùm eum oculis nondum licet contingere? at vbi vel eminùs illum conſpexerit, cor ſalit, & oculi præuolant, iamque ibi ſunt, quò pedes contendunt. ita, mi frater, PRAECEDAMVS. mens noſtra iam ibi ſit, quò breuî ſecuturum & corpus ſperamus. Amemus noſtram quietem, ſed eam ſolam, quæ nos, finitis tumultibus, & turbis omnibus, exceptura eſt in cælo.

CAP. VII um

IN periculis omnibus tuetur. Redux Tobias, narrauit patri ordine, quanta ſanctus ille vir (ſic eum vocabat) in ſe beneficia contuliſſet, quantis à periculis liberaſſet: dæmonium, inquit, compeſcuit: meipſum à deuoratione piſcis eripuit. quàm certi ſint, hi cæli principes, amici noſtri, quis eſt, qui non id expertus in rebus ſæpe incertiſsimis? quoties manus, crura, ceruicem fregiſſemus, ſi horum amicorum nobis auxilia defuiſſent. Si bene calculum ponamus, vbique naufragium eſt, & periculum. quot pori corporis, tot oſtiola mortis, per quæ improuiſa irrepat, nec ſudamus, nec algemus abſque periculo; nec menſam, nec lectum à periculis ſecuri adimus. cibus auidum ſtrangulat; fames ieiunum necat. hunc bellum rapit, illum penatum ſuorum ruina ſepelit. in equis, in naui, in fluuis; domi, foris; terrâ & mari vndique pericula, & verè ſub omni lapide ſcorpius dormit. At vigilant in rem noſtram cuſtodes Angeli: hi Ionam in ventre ceti, Paulum in vndis pelagi, Danielem in leonum

foueâ, in scirpeâ fiscellâ Mosen, Iuditham in hostium castris, Hebræos tres iuuenes in ipsis flammis seruare nôrunt. Absque horum ope fuisset, centies & nos perijssemus. Testor ego qui hæc scribo volare me nunquam didicisse, sed præcipitem è scalis in saxa: præcipitem è cliuo & curru euerso in Danubium, penitus incolumem euasisse (vt alia pericula taceam) non sine opitulante Angelorum manu: Testor præsentissimam Angelorum opem me sexcenties expertum. idem, aliorum quoque confessione constare credo. Verè integerrimos amicos habemus Angelos; tum maximè præsentes, & sollicitos, cùm plurimum vrgent pericula.

CAP. VIIIum

ALijs docet benefacere. Raphaël, exenterato pisce, fel tradidit Tobiæ, &: *a Lini*, ait, *super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cœli.* Præterquam quòd à Gabelo pecuniam, à Raguele filiam, & omnem ex asse hæreditatem, suo Tobiæ impetrârit Angelus, etiam artem docuit, quâ parenti oculos restitueret. Verissimè dixit Nazianzenus: Nihil tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri. & scimus neminem sibi nasci, neque nos nobis tantùm viuere. Sapientissimus hominum *b* venustè submonens: *Deriuentur*, inquit, *fontes tui foras, & in plateis diuide aquas tuas* Samaritis illa, *c* cæteroqui non optimæ famæ femina, vbi à Christo meliores vitæ leges accepit, mox ciues suos ad eandem pertraxit concionem. Maximæ laudis est, cum Ecclesiastico *d* gloriari posse: *Respicite, quoniam non mihi soli laboraui.* Nemo gratis quamuis ingratissimum beneficijs afficit: quò minus mercedis ac laudis habet ab homine, tantò plus remunerationis ac præmij expectet à Deo. Ab Angelis discamus bene facere, vt Angeli fiamus.

a Tob. c. 13. b Prouerb. c. 5. c Ioan. c. 4. d Eccl. c. 33.

CAP. IXum

AD omnigenas virtutes inducit. Orandi, ieiunandi, ac largiendi studium, non vt mercator merces, quas vult extrudere, commendat Raphaël, sed suâ hoc vtilitate noscendum proponit, &: *Bona est*, inquit, *oratio cum ieiunio, & eleemosyna, magis quàm thesauros auri recondere, quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternam. qui autem faciunt iniquitatem & peccatum, hostes sunt animæ suæ. a* Libello breuiore, omnes omnino virtutes docere non potuisset. Hæc virtutum

trias,

a Tob. c. 12.

trias, omnes actiones bonas includit. Oratio nos Deo reddit: nosipsos nobis ieiunium restituit; pauperes Dei amicos, & nostros esse eleemosyna facit. Oratio velut aquila est, quæ mentem ad Deum euehit, sed sine geminis ieiunij & stipis, seu, Temperantiæ ac Misericordiæ alis, conatu inani in altum se librat, & decidit, antequam incipiat ascendere. multum orare, & gulam non frenare, stipem egenis negare, est æthiopem lauare. *Bona est oratio, sed cum ieiunio & eleemosynâ.* thus sine prunis nec odores spargit, nec sublime petit; oratio friget, quam abstinentia & debita frugalitas, quam misericordia & pia liberalitas non commendat.

CAP. Xum

OMni bonorum genere nos cumulat. Tobias, tot sui comitis beneficia ordine patri enarrans, vt plurima compendio diceret: a *bonis*, inquit, *omnibus per eum repleti sumus.* idem dicere habuit & Cornelius de Angelo, b qui ei viam ad fidem & ad cælum patefecit, familiarissimo colloquio: *bonis omnibus per eum repletus est.* idem prorsus & nostrûm quisque de suo tutore Angelo, ingenuè fateri cogitur: *bonis omnibus per eum repleor.* quid enim malè nos doceant, hi sanctissimi alites, hi oculi castissimi, hæ purissimæ flammæ, quæ identidem & exemplo suo & hortatu, dies noctésque illud vnicum nobis ingerunt: Deum ama, ama Deum, cetera omnia nisi ob Deum non amanda; mi homo, creatorem tuum ama, à quo tantis impendijs es amatus. Audiamus modò sapientissimos hos doctores nostros, *bonis omnibus per eos replebimur.* nil boni desiderabimus quod per eos non assequamur. Amicos quærimus? fideliores his non inueniemus. consiliarijs egemus? intelligentissimi sunt, peruident omnia. patronos desideramus? hi sunt, & disertissimi. propugnatores ambimus? Angeli sunt, & potentissimi. benefactores optamus? his liberaliores non habebimus: *bonis omnibus per eos replebimur.*

a Tob. c. 12. b Act. c. 10.

CAP. XIum

IN mortis luctâ defendit. Raphaël suo Tobiæ valedicturus: a *Tempus est*, inquit, *vt reuertar ad eum, qui misit me; pax vobis, nolite timere.* Non est quod quis addubitet, mendico Lazaro (cuius chirurgi & medici, canes erant) Angelos adfuisse in morte, qui eum post mortem tam honorificis exequijs detulerunt, in sinum optimi patris. *Factũ est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinũ Abrahæ.* b

a Tob. c. 12. b Luc. c. 16.

Angelorum ope nunquam magis egemus, quàm cùm mors instat; & iam tota in oculis est ÆTERNITAS. hîc gelidus sudor, hîc trepidæ conscientiæ vulnera, hîc omnis generis angustiæ premunt. hîc frendet & furit dæmon, omnésque nequitiæ suæ vires exerit. non nescit, si hoc horulæ vltimo vincatur, aliam nullam de homine illo sperabilem esse victoriam. ideò ne tot annis actum egerit, tunc agit omnia, in omnem terrendi aut fallendi occasionem attentissimus. Sed æquo animo esto, mi moribunde, seu iuuenis, seu senex: tuus tibi defensor adstat: non expugnaberis, modò defendi velis. mille nos lupi cingant, hunc pastorem non mordebunt: multa diabolorum millia nos impugnent, sat defendet vnus Angelus. Aspice, mi homo, quò tibi tuus hic propugnator digitum intendat? In Christum crucifixum. huc oculi tui, huc tui gemitus, huc omne tuum suspirium eat. hic patientiam disce, huc fiduciam erige, huic Domino tuo, pro te in crucem acto, teipsum summâ submissione offer. dic centies, repete millies: fiat voluntas tua, Domine, fiat voluntas tua, fiat, fiat. paratus sum viuere, ægrotare, mori, sicut vis. peccata mea me turbant, sed sanguis tuus instaurat; mea vita me damnat, tua solatur: sicut vis, bone Iesu, sic fiat. Hæc animo assiduè volue, & tuo te Angelo ac Angelorum regi committe: perire vix potest, qui hac viâ tendit ad Æternitatem.

CAP. XIIum

POst mortem etiam inseruit. Est credibile Angelos ijs, quos flamma piacularis cælo parat, aliquid quandoque solatij affundere. Sed illud plurium testimonio firmatum est, supremi iudicij die, cineres omnium nostrûm ab Angelis legendos, ita quidem vt singuli, eorum hominum ossa sint congesturi, quorum olim gesserunt curam. a Sic demum à longo nos somno excitabunt, aut ad æternas in paradiso nuptias, aut ad perpetuas in flammis vigilias & pœnas. *Ipse Dominus in iussu & voce Archangeli descendet de cælo.* b Vox erit tunc vna omnium Angelorum ad Iudicis amicos: c *Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viuentibus* (hic præsentibus & iudicandis) *confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.*

a Franc. Suar. tom. 2. disp. 50. Sect. 4. b 1. Thess. c. 4. c Tob. c. 12.

HORA VIII.ua

Disce MORI; *& cogita:*

Quid me fecisse aut pertulisse optarem annis prioribus, si mors iam immineret? Cur ergo iam, & agere & pati fortia recuso.

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

MEMORIA MORTIS, seu, consideratio finis. Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet (Luc. c. 12.) Potentissimum in omnia vitia pharmacum est, assidua mortis memoria. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: Mors de nobis pronuntiatura est.

Disce ORARE: *& considera.*

CONSIDERATIO Vta

Angelorum, in Christum obsequia.

CAP. Ium.

DEum hominem futurum nuntiant. Gabriel in Galilæam, Nazarethum missus, castissimæ Virgini, illud è cælo AVE tulit, gratiâ plenam pronuntiauit, Dei in vtero concipiendi modum explicauit, filij nascituri nomen & stabile regnum prædixit, Elisabethæ cognatæ fęcunditatem exposuit: a *O beati mundo corde! quoniam ipsi Deum videbunt.*

a Luc. c. 1.

CAP. IIum

CHristum natum euulgant. Illustrius Angelorum gaudium, in orbe nostro, nunquam nec auditum, nec visum, quàm cùm rex illorum, in eo est natus. Aliàs, aut vnus solùm, aut duo sese videndos exhibuerunt; hic ingens exercitus, & visus, & auditus est, illam de pace odam concinere: *Gloria in altissimis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* a Sed & opiliones in colloquij societaté adsciuerunt, nec erubuerunt regis sui tugurium, & viles panniculos. *O beati, spiritu pauperes! ipsorum est enim regnum cælorum.*

a Luc. c. 2.

CAP. IIIum

CHristo fugam adornant. Dixisses Angelos, nimium quantum

pro diuino hoc infante sollicitos. non tantùm tres illos ex Oriente dynastas, Herodis hospitium, in reditu declinare iusserunt, sed & cælestem puerulum iam gladio destinatum, ab Herodianâ sicâ defenderunt. Iosephum porrò ire, & in Ægyptum secedere, monens Angelus: a *Accipe*, inquit, *puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi.* tantumdem fuit, ac si apertè diceret: Nos equidem pro rege nostro solliciti sumus. ne tibi graue sit, mi Ioseph, patriam terram exilio mutare; vtriusque orbis thesaurum tecum vehis. Sed ne longiorem in Ægypto moram sentias; opportunè iterum monebimus; inter Ægyptios, princeps hic noster, non consenescet. Extincto igitur Herode monitor redijt, & hostes pueri iam funeratos nuntiauit, viámque aperuit in terram Israël. *O beati, qui persecutionem patiuntur, propter iustitiam! illorum est enim regnum cælorum.*

a Matth. c. 2.

CAP. IVum.

ESurienti Christo ministrant. a Post Domini tam longum ieiunium, post tot esuriales dies in eremo exactos: post triplicem sui ducis cum cacodæmone congressum; post obtentam ter victoriam, post hostis recessum, præstò fuerunt siderei hi ephebi, & velut dapiferi, esurienti suo Domino mensam posuerunt. Ah! quàm malim ego, ex hac quantulumcunq; frugali cenulâ, vel micula corradere, quàm in lautissimo Herodis vel Tiberij epulo, lætus conuiua accumbere. *O beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam! quoniam saturabuntur.*

a Matth. c. 4.

CAP. Vum.

MÆstum, & orantem in horto Christum solantur. Cùm Dominus ad cliuum olearum, etiam ante crucem & flagra, suo iam sanguine maderet, tristis, pauidus, tantùm non exanimis, inter preces & mortem luctaretur, velut viuum funus, in terram se abijceret, angoribúsque supremis circumflueret, *apparuit illi Angelus de cælo, confortans illum* (ait Lucas a) illum ipsum à quo creatus, à quo in æternum beatus conseruatur. Heu, spectaculum! cæli Dominum, terræ affusum, viribus delinquentibus labantem, pallidum, suomet sanguine sudantem, tristitiâ oppressum, iam morti proximum cernere! *O beati qui lugent! quoniam consolabuntur.*

CAP.

a Luc. c. 22.

CAP. VIum

CHristum rediuiuum annuntiant. Dum in cruce, rex cæli animam ageret, Angeli velut mærore absentes, inter impios sicarios, in sceleratâ terrâ videri recusârunt. nec mirum: ipsa gemebant saxa, terra trepidabat, omne cælum exequias parabat, atratæ stellæ in funus prodibant & lugebant, sol ipse pudibundum à tanto flagitio vultum auertebat, & velo tegebat; ergo & Angeli, prout dignum erat, mœrebant. Sed enim Christo reuiuiscente, lugubri veste positâ, splendentem & candidam sumunt, crucifixum Nazarenum ad vitam rediisse nuntiant, sepulti amictus lineos ostendunt, resurgentis locum monstrant, pauere vetant, discipulis lætum nuntium afferri, & vt in Galilæam migrent, dici imperant. Liceat dicere: post grandem luctum, inter varios applausus officiosissimi sunt Angeli. *O beati, mites! quoniam terram possidebunt.*

CAP. VIIum

CHristum in cælum ascendentem comitantur. Admirandum prorsus fuit hoc iter Domini ad cælum. Hominem per aëra seu volare, seu gradi posse, primi viderunt Apostoli, dúmque fixissimis oculis obstupescendam hanc in cælum profectionem spectarent, & submissa nubes, velut sella regia, suum Dominum exciperet, spectantiúmque oculis subduceret: *Ecce duo viri adstiterunt iuxta illos, in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum, hic Iesus, qui assumptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum eum vidistis euntem in cælum.* a En iterum duo Angeli (alios omnes in occursu sui regis occupatos cogita) in hilari festâque veste, triumphum sui Domini comitaturi adsunt, simul etiam indicunt reditum ad tribunal, & iudicium. *O beati pacifici! quoniam filij Dei vocabuntur.*

a Act. c. 1.

CAP. VIIIum

VEnturum Christum iudicem stipabunt. Nil certius hoc iudicis aduentu, iudex ipse præmonuit: *Cùm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ.* a Nullus ergo Angelorum deerit, qui Christum non comitetur, *& omnes Angeli cum eo.* Aderunt vniuersi, & velut comitatus aulicus, parebunt. Coniectura est verisimillima, Angelos in corporibus supra humanam dignitatem & formam elegantibus, omnium se aspectui exhibituros. Cùm enim iudicium hoc apparatu maximo, summâ gloriâ sit transigendum, æquum erit vt assessores & ministri iudi-

a Matth. c. 25.

cis, eum habitus splendorem præ se ferant, qui augendæ iudicij huius maiestati, omnium oculis cernatur. quòd si verè tubis vsuri sint Angeli, a & Domino suo crucem prælaturi, credibile est in assumptis corporibus hæc facturos. *O beati tunc misericordes! quoniam misericordiam consequentur.*

a Francisc. Suar. tom. 2. disp. 57. Sect. 3.

HORA IX^na.

Disce MORI : *& cogita :*

Et quanti cùm moriendum mihi erit, omnes orbis delitias ac voluptates æstimabo ? Cur ergo illas tanti nunc æstimo ?

Disce VIVERE : *tua verò sit* VITA :

PERPETVA MORS. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram (Coloss. c. 3.) Ille demum censendus est optimè viuere, qui quotidie vitijs, sibíque ipsi magis magísque moritur.

Disce ORARE, *& considera.*

CONSIDERATIO VI^ta.

Angelus & Homo, inter se collati.

Discrimen I^um

ANgelus, velut filius in arce regiâ natus, & educatus rex est, verus regni hæres : nunquam deliquit, parentem sibi nunquam habuit offensum. Homo, IRAE filius, heu quàm ignobili & fœdâ prodit origine! non sine ingenti labore, assiduâ luctâ, continuis miserijs ac ærumnis, Dei fauorem & cæli regnum emeretur. & nisi longos ac catenatos labores & dolores, finis optimus coronet, frustra tulit fecítque omnia. Ergo Angelis vt filijs, hominibus vt militibus obtingit regnum.

Discrimen II^um

ANgelus, vnico rerum intuitu, penetrat, peruidétque omnia: nos vnum ex alio colligimus, nec sine tædio & morosè ratiocinamur : & adeò angusti oris est mens nostra & intelligentia, vt si quid plusculum sublimius, guttatim ei sit instillandum. Terra cælo

comparata,

comparata, punctum: homo Seraphino collatus, formica est. Theologorum eruditissimi, ad infimum Angelum pueruli sunt balbutientes & alphabetarij. quàm verè Ecclesiastes: a *Cuncta res, inquit, difficiles; non potest eas homo explicare sermone.* multa scrutamur & indagamus, & nec ea quidem penetramus cogitando, quæ oculos incurrunt. miselli, hæc infima non capimus, & qui tandem illa cæli arcana rimando peruestigabimus? blandâ & suaui cæcitate nosmet fallimus, & crebrò vanissimas coniecturas, aut ignorantias, pro venerandis scientijs adoramus. Scire nostrum nihil est, nisi pleraque omnia nescire nos sciamus.

a Eccles. c. 11.

Discrimen IIIum

LOco, ah, quàm dispari Angeli habitant & homines? Celsissimam illi arcem, ab omni hoste vndique securam incolunt; Nos paradisi exules, in sordente & vliginoso viculo; in combusto pago degimus, & tamen genus atque proauos nostros, nostras terras, & palatia iactamus. Animam Deus affixit corpori, vt suum illa carcerem, perpetuò secum circumferret, miserè compedita. Angelus è cælo in terram, inde in cælum, & quaquà vult, liberrimè commeat & celerrimè. Angelus à Deo conditore, primæuâ nobilitate donatus, sex minimùm diebus præuenit hominem, cuius dimidia pars (erubescimus) merum lutum est, sed scitè compactum. Angelus ab omni tabe immunis, nullum pendit vectigal morti. homo, ipsa putredo, ad mortem sensim defluit; tandem fit cadauer, & abijcitur; nec antehac vllus restitit, quin sese præberet vermibus, expectatum epulum. Spes sola nos alit, tales futuros olim, quales nunc sunt Angeli: *Oportet mortale hoc induere immortalitatem.* a

a 1. Cor. 15.

Discrimen IVum

VOluntas Angeli efficacissima, memoria tenacissima, iudicium electióque rerum immobilis. hîc nos omni infante prorsus infantiores sumus, malè iudicamus, sæpe peius eligimus: nummum aureum piro, equum fistulâ mutare, lucrum putamus: humana diuinis, caduca æternis anteferre, consuetam & facilem iacturam censemus. VELLE nostrum, & pigrum, & instabile est: *Vult & non vult piger.* a Memoria nostra, pænè dixerim, nulla est, in ijs planè labilior, quæ vtilissimè retinerentur. quoties vix à sacro confessionis tribunali abimus, & eiurata mox repetimus; peccata sobriè de-

a Prou. c. 13.

fleta, breuî velut ebrij. denuò perpetramus, damnosissimâ obliuione. Ob hoc ipsum Chrysostomus, auditores suos non semel, verborum mordaci aceto perfudit. a Erant Antiochiæ frequentes terræ motus: videbantur ijs etiam pectora moueri, & in pœnitentiam flecti. Sed quamdiu durabat hæc morum emendatio? quamdiu ferè terræ motus. paucis post diebus, omnia in ventum & vanam obliuionem abibant; iterum vt antè passim omnes in vetitum ruebant. Sic viuimus; hæc memoriæ nostræ labes est: iam peccâsse dolemus, mox iterum hilariter peccamus. Sic pigrum VELLE, facillimè sepelit maligna obliuio. Accusare se, nec se tamen emendare, est Deum ad sumendum de se supplicium incitare.

a. Hom. 3. ad pop.

Discrimen Vum.

FOrmam nostram quandoque ipsi adeò suspicimus, veluti cælo delapsos homines, aut instar Deorum vel Dearum, nos coli non indignemur. Sed hem quo purpurisso rubicundulas genas, vel leuis tingit febricula? mors & morbus, omnem oris purpuram extinguunt, & vultum vel venustissimum lurore cereo sic fœdant, vt non tantùm non alij, sed nec ipsi nos ampliùs nôrimus, & ad spectaculum quæramus, QVIS ES TV? Vbi nunc quæso formosissimi Adonides, vbi laudatissimæ Helenæ? fuerunt. Non tantùm fragile, sed breue quid est humana forma, & ad formam Angeli, ah neutiquam accedit. Confer in vnum humanas elegantias omnes, & vna fiat, nondum sat digna erit, vel infimo Angelo. Nitet quidem etiam aurichalcum, sed quàm illud exiguæ dignitatis est, auro collatum? Angelorum pulchritudini, cùm hominum formâ minus conuenit, quàm auro cum aurichalco. Narrat Guilielmus Baldesanus, à Franciscâ Romanâ miræ sanctitatis & pudicitiæ feminâ, tutores eius Angelos (duos habuit) visos sæpius. vestis illorum niuis aut cæli colorem habuit, brachia in crucem pectori appressa, oculi cælo elati, aurea cæsaries, vultus decorâ maiestate longè fulgentissimus, & qui verè deceret Angelum. Si vlla Dei sit effigies, Angelus erit. De Lucifero Ezechiel: a *Tu signaculum*, inquit, *similitudinis Dei, plenus sapientiâ & perfectus decore, in delitijs paradisi Dei fuisti.* Sic omnis hominum venustas, cinerea ac lutea deformitas est, Angelorum formæ collata.

a Ezech. c. 28.

Discrimen VI^um

FOrtitudo & vires Angelorum eæ sunt, vt ipsi gigantes sint. nos imbecillimi pumilliones. Sapiens quidem astris dominari dicitur, sed heu quàm debile hoc, & remotum est dominium. Stellis & orbibus cælestibus ius dicunt Angeli, qui vti Thomas Aquinas loquitur, admiranda possunt. facillimum illis, ventos, pluuias, tempestates, tenebras, terræ tremores, momento producere; flumina sistere, fontes durare, montes diluere, sidera extinguere, tartarum illuminare, cælum deponere, terram suspendere, possunt vnico, sic loquimur, digituli motu. elementorum certè partes, si non tota, de loco in locum transferre possunt. Æquè facilè illis est, homines, pecudes, sanare, necare; annonæ caritatem aut vilitatem inducere. incendia sine aquis præfocare, famelicos leones ieiunium docere, corpus ex aëre formosissimum momento efformare, & æquè celeriter in auras dissoluere. claues habent Angeli ad omnes seras & repagula: atque hæc omnia cæleritate conficiunt incredibili. Vnicus Angelus summum cælum tot millibus annorum, velut per otium circumducit, rotatu tam assiduo ac præcipiti, vt sol horâ vnicâ 260000. ducenta, sexaginta millia milliarium Germanicorum percurrat, & hic supremi cæli cursus est, quo & orbes ceteros secum rapit. incredibili prorsus velocitate, quam ei confert Angelus, & quàm lacertosum hoc brachium sit, quod immensam hanc molem sic gyret! Et quæ nostræ sunt vires, quæ illa potentia nostra? Isaias exprobrans: a *Væ*, inquit, *qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Hæc fortitudo ac potentia humana, copiosum vinum dolijs egurgitare in ventrem. cetera tam debiles sumus, vt Iob miratus dixerit: b *contra folium, quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.*

a Isa. c. 5. b Iob. c. 13.

Discrimen VII^um

ERgo, quid nos homunculi, viles formiculæ, potentiam aut genus, aut scientiam nostram crepamus? delira vanitas est. & quæso ponamus cristas; Angelos cognatione proximâ sanè non attingimus, neque de nobis pronuntiauit illud rex Dauid: a *Minuisti eum paullò minus ab Angelis*: Parum ad nos laus ista; propria Christi est. Paulus id disertissimè affirmat: b *Eum autem*, inquit, *qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum, propter passionem mortis, glo-* *ria*

a Psal. 8. non desunt, qui sic interpretentur psaltem; nos tamen communem sententiam non reijcimus. b ad Hebr. c. 2.

riâ & honore coronatum. Nos verò Angelis multò inferiores sumus, nihilominus tamen Angeli, nobis tanquam dominis suis, inseruiunt fidelissimè. Angelis toga candida, pacis ac lætitiæ signum; nobis gladius, galea, clypeus, lorica conuenit. *Militia est vita hominis super terram.* a quotidie in acie standum, quotidie tela tentationum excipienda, nunquam non pugnandum. Angeli suo nectare & ambrosiâ fruuntur, gaudijs æternùm non desituris. ob nostras dapes ingemiscens Dauid: b *Cibabis,* inquit, *nos pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrimis, in mensurâ.* Isaias: *Dabit vobis Dominus*, ait, *panem arctum & aquam breuem.* c Certè nunc Angelis quâ plurima dissimillimi sumus. Spes vnica solatur: olim in plurimis fore quàm simillimos. Veritatis oraculum est: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo. Matth. c. 22.*

a Iob. c. 7. b Psal. 79. c Is. c. 30.

HORA Xma.

Disce MORI: *& cogita:*

Quos maximè hostes, & quos potissimùm amicos habebo in morte? Diabolos & Angelos. Cur ergo nunc amicis istis non assentior? his hostibus non resisto?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

DESIDERIVM CAELESTIS PATRIAE. quàm dilecta tabernacula tua, Domine Virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. (Psal. 83.) Ah, cui non sordeat terra, cùm cælum cogitat? Mens, cælum, aut Deum, semper cogitans, quidquid affligit, requiem putat.

Disce ORARE: *& considera.*

CONSIDERATIO VIIma.

Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.

CAP. Ium.

AVersantur quidem Angeli, quidquid vitium redolet, maximè tamen oderunt in vitijs CALOREM, FVMVM, FAETOREM. Calorem *Iræ & Inuidiæ*, fumum *Superbiæ*, fætorem *Luxuriæ.* IRAE calor

lor quandoque tantus est, vt verè dicat Chrysostomus: Ira quasi fulmen in animam irruit, seruientémque sibi reddit amentem. Iratus nihil nisi crimina loquitur, & merum vomit venenum. Iratus (ait illud os aureum) dæmone plenus, dicenda & non dicenda effundit; quandoque etiam voces per iugulum redituras protrudit. Iracundus, ferrum semper in igne habet; vbi vel verbulo læditur, prosilit, & impugnat. De irâ affirmatè dixit Seneca: Nulla pestis humano generi pluris stetit. Eiusdem animi Iob: a *Virum stultum*, inquit, *interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Ira, vehemens & furibunda fera est, ferreos habet vngues & fauces igneo veneno plenas. Ideò suos Augustinus enixè rogans: Ne obsecro, inquit, fratres amantissimi, ne tantum malum nobis inducamus, animæ morbum, alienationem à Deo, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimũ. Paulus, & rogans & imperans: b *Omnis*, inquit, *amaritudo, & ira, & indignatio &c. tollatur à vobis: estote autem inuicem benigni.* Nam, *sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.* c Malum calorem, pessimus ignis sequitur: illum & hunc oderunt Angeli.

Æquè calorificum & letale toxicum est INVIDIA, oculos & cor inuidi consumit. Salomon: d *Vita carnium*, inquit, *sanitas cordis, putredo ossium*, INVIDIA. Hominum plerumque pessimi sunt, qui aliorum ærumnis læti, alienis iacturis diuites, calamitatibus locupletes, funeribus immortales. Et quid alteri alteros flagellamus? Et cui tandem inuidemus? bono? ergo & bonis dignus est. malo? sua illi malitia laqueus est, & interitus: quid opus illum sæpius perire? Qui liuoris & inuidiæ peste carere vult, illam hæreditatem diligit, quam cohæredum numerus non minuit, quæ & omnibus vna est, & singulis tota: præstans inuidiæ antidotum, est amor ÆTERNITATIS. Cælum vis ascendere? non his moribus illic viuitur: inferiores gaudent superiorum bono. ideò nec Angeli hanc à diabolo luem, in nobis tolerant, sibi quoque id dictum putant: e *neque cum inuidiâ tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Aut ergo inuidiam pone, aut Angelos & cælum amisisti.

a Iob. c. 5. b Ad Ephes. c. 4. c Prou. c. 26. d Prou. c. 14. e Sap. 6.

CAP. IIum

NEc SVPERBIÆ FVMVM ferunt Angeli, ne miremur; nec Dauid rex eum ferre potuit: a *Non habitabit*, inquit, *in medio domus meæ, qui facit superbiam.* Et vnde Angelos superbiæ nostræ amicos

a Psal. 100.

eos speramus? in regibus hanc oderunt, in æqualibus suis eam non tulerunt. turpissimum monstrum est, superbus pauper. habuit Lucifer vnde superbiret, sed habuit etiam vnde superbus rueret. nos verò mendiculi, vnde turgemus? vnde tam altum nobis supercilium; miserijs & spurcitijs scatemus, & fastu extollimur? superbi pauperes, turpissima monstra sumus. quid lutum se iactat? quid homo superbit? cuius vita, naufragium; cuius esse, momentum; mors finis & exodium. Sic Angelorum non delitiæ, sed nauseæ erimus. Verissimè Augustinus: *vix toleratur, inquit, superbus diues, pauperem superbum quis feret?* & nemo miretur, adeò inimicos esse Angelos superbis: adhuc trepidant ob veterem suorum ruinam. Ex Angelo facit diabolum superbia, omnium malorum fœcunda mater. hæc turres euertit, linguas confudit, Goliathum prostrauit, Amanum suspendit, Nicanorem discerpsit, interfecit Antiochum, Pharaonem submersit, iugulauit Sennacherib, Herodem pediculis confecit; omnes hactenus filios suos præcipitauit, & malè perdidit SVPERBIA.

CAP. IIIum

NEC LVXVRIAE FAETORES tolerare possunt Angeli; indignantur & horrent, quidquid in castitatem inuerecundè peccamus: oculei toti sunt, imò oculi iique purissimi, qui sordes nostras celerrimè, & cum indignatione notant. Asmodæus & Gabriel non bene conueniunt in vno cubiculo, multò minus in vno pectore. O homines, nolite fieri sicut equus & mulus. Tobiæ arcanum hoc pandens Raphaël: *Audi me,* inquit, *& ostendam tibi qui sunt, quibus praualere potest dæmonium. qui Deum à se & suâ mente excludunt; & ut suæ libidini vacent, sicut equus & mulus: habet potestatem dæmonium super eos.* Angeli verò homines in amicitiam adsciscunt, non pecudes: diuinus è cælo sponsus, nusquam suauius est, quàm inter odorifera castitatis lilia; eos solùm in amplexus admittit, qui omnem penitus à se Veneris & Cupidinis ignem excusserunt. castas amat & virgineas mentes, Virginis filius: abite impuri; odio estis, & Angelis & Angelorum regi. Narrat Antonius,[a] Angelum humanâ specie tectum, iter fecisse cum anachoretâ. transierunt fortè cadauer in viam temerè proiectum: anachoreta nares pressit, non ita socius. paullò post obuium habuerunt hominem supra ornatissimas imagines cultum, sed qui occultâ libidine laborabat. cetera polis-

[a] Par. 4. Sum. theol. l. 1. c. 6. §. 1.

politissimus, & incessu venusto pedes ad legem & numerum ponebat. quin & cinnama fragrans, & balsama vorans, odoros post se ventulos trahebat: optâsset quis nasus fieri cum Catullo. Sed Angelus velut mephitim fœdissimam declinaturus, vultum pressaque nares auertit caussam à socio rogatus: Homo libidinosus, inquit, olentissimum cadauer est. Dixit & euanuit, LVXVRIAE FAETORES non ferunt Angeli, procul ô procul Cupidinis ignes, à castissimis Angelorum sacris. neminem oderunt magis, quàm quem in libidinis cœno volutari cernunt. O mi iuuenis, aut libidinis amicus non sis, aut hostes habebis omnes Angelos.

CAP. IVum

EST quod Angeli summè in nobis mirantur. Hoc Esdræ sacerdoti exponens Angelus: [a] transierunt, inquit, dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis: Noli ergo adijcere, inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt, nam & ipsi accipientes libertatem, spreuerunt Altissimum, *& quidem scientes quoniam moriuntur.* Hæc Angelorum summa admiratio est, quòd sciamus, non tantùm morituros nos, sed mori, nec tamen animæ interitum sentiamus, aut exitium horreamus aut mores corrigamus. Nil noui, si fur furetur, cùm solus est, & extra lictoris oculos, & tutam credit occasionem. Sed furem iam iam ducendum, in ipso carcere caliculum in manticam retrudere, hoc noui quid est. & certè reperti tales, qui, cùm patibulum iam in oculis esset, imò sub ipsâ furcâ, & riserint, & impiè iocati sint. Nos, tales sumus; grandi passu ad mortem imus, imò morimur, atque dum morimur, audacter peccamus, & aut furtiuas libidines animo agitamus, aut in alios linguam stringimus, aut manu nocemus. Eheu, iam in fatalibus scalis stamus, mox deturbandi, & necdum petulantiam nostram desinimus? *Scientes, quoniam morimur,* adhuc vitia in nobis viuere conniuemus. Verè hoc Angelorum admiratione dignissimum est.

a 4. Esdr. 8. quamuis hic liber non eiusdem cum ceteris, sit ordinis.

CAP. Vum.

SEd est etiam, quod Angeli, saltem in aliquibus nostrûm, admodum ament, SANOS OCVLOS. Oraculum à Christo est, oculi sanitatem in totum corpus redundare: [a] *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Angeli vbi demum locorum sint, peruigili & nunquam interrupto obtutu Deum aspiciunt. Sunt inter homines, qui eo quo possunt modo, id æmulentur: Deus illis assiduè

a Luc. c 11.

duè in oculis eſt. E Sanctis quidam monuit, piſtori nos ſimiles eſſe debere, qui dum farinam aquâ ſubigit, dum brachia iactat, dum totus formandæ maſſæ incumbit, nihilominus iucundè garrit, & in colloquentem ſubinde oculos reflectit. ita nobis, non ideò, vt Deum videamus, labores deſinendi, ſed dum laboramus, oculi in Deum aſsiduè & ſuauiter emittendi. & hoc Tobias ſenex filium docens: *Omnibus*, ait, *diebus vitæ tuæ in mente habete Deum.* a hoc Dauid ſe feciſſe gratulatus: *Prouidebam*, b inquit, *Dominum in conſpectu meo* SEMPER nimirum ſaniſsimos oculos habuit Rex Dauid. Lippientes ſunt illi oculi, & multo puluere corrupti, qui in vijs, in domibus, in templis, in angulos omnes emiſsitij excurrunt, & interim mentis oculi, amiſſum Deum non quærunt. Tunc bona eſt actio, cùm manus eſt in opere, oculus in Deo. Multa ſæpe agimus, ſed ignauè & oſcitanter. Oramus: ſed vbi attentio? ſtipem damus: ſed vbi affectus? ieiunamus: & vbi Deo placendi ſtudium? nimirum vti nos Deum non videmus, ita nec videri nos à Deo cenſemus: ita quædam ſegniter, alia turpiter, & incompoſitè facimus, quia Deum ſpectatorem noſtrum non aſpicimus. Attende tibi, ô homo, & fixos ſemper oculos, intende Deo. *Non præterit illum omnis cogitatus, & non abſcondit ſe ab eo vllus ſermo* c Laſciua cogitas, & non erubeſcis? *Deus videt.* impudica loqueris, nec te pudet? *Deus audit.* illuc rapacem, huc libidinoſam manum extendis, nec cohorres? *Deus præſens eſt.* quidquid agas, quidquid cogites, quibuſcunque te latebris condas, memento te vbique deprehenſum. Epictetus: d Tamen etiam cuſtodem, inquit, cuique noſtrûm addidit, & Genium curatorem. Cùm igitur fores obduxeris, & tenebras intus feceris, ne ſuccurrat dicere: Solus ſum. non enim es: ſed Deus intus eſt, & Genius noſter intus eſt. quibus quid opus illato lumine, vt videant quid facias? Clemens Alexandrinus: e hac ſolùm, inquit, ratione fit, vt quis nunquam labatur, ſi Deum ſibi ipſi ſemper adeſſe exiſtimet. Doſitheum, optimum fecit monachum ex diſſolutiſsimo milite, hoc vnicum beati Dorothei præceptum: *Cogita ſemper Deum præſentem, & te coram illo ſtare.* Verè *in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos*: f *Spirituum ponderator eſt Dominus*; *omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* g Supremi iudicij die quot abdita peccata, quot arcana ſcelera, quot monſtra noxarum in lucem & publicum protrahentur, quæ nunc aut ſimulationis mantelo, aut arcanâ parietum fide, aut tenebrarum ſilentio

a Tob. c. 4. b Pſal. 15. c Eccl. c. 42. d lib. 1. c. 14. e lib. 3. pædag. c. 5. f Prou. c. 15. g ad Hebr. c. 4.

tio reguntur? omnia Deus audit, vidétque omnia: & quomodo grauiùs vnquam delinquat, qui intuentem se Deum non desinit intueri? quidquid agis, ô homo, videri te scias, & audiri; memento te in omnibus deprehensum.

HORA XI^ma^

Disce MORI: *& cogita:*

An non in extremo morbo, omnibus ignoscam, & omnes mihi cupiam ignoscere? Cur ergo nunc tam longas nutrio iras, tam implacabilem spiro vindictam?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA:

CONSIDERATIO PRAESENTIAE DIVINAE. opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis eius. (Eccli. c. 39.) Deo nihil clausum est: & verissima vox Augustini: Deus, totus oculus est, quia omnia videt; totus manus est, quia omnia operatur; totus pes est, quia vbique est.

Disce ORARE: *& considera.*

CONSIDERATIO VIII^ua^

Virtutes Angelorum.

Virtus I^ma^

PVritas, innocentia, castitas summa. Cælestes hi genij nullam vnquam labem contraxerunt, constantissimi Numinis amici. hos enim allocutus Deus: a *Venite*, inquit, *descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Angelos ad hunc descensum tam humaniter inuitatos, Augustinus affirmat. b Amat Deus suos hos innocentissimos ephebos, post tot millium defectionem. Infans in cunis, innocens Angelus dicitur; tamen in paradiso, alienâ manu deliquit, & primus eius auus, fur fuit. In nullum beatorum spirituum hoc dici potest, quos & Christus laudans: *Erunt*, inquit, *sicut Angeli Dei.* quòd si nostram in alijs similitudinem amemus, Angelis hòc quis carior erit, quò castior, quia sic ijs similior. Ideò pudicissimam Iudith in castris hostium singulariùs defenderunt; castissimam Susannam

a Gen. c. 11. b lib. 16. de ciu. c. 5.

ſannam inſidijs ſenum eripuerunt; Cæcilias, Agnetes, Theodoras luporum dentibus ſubtraxerunt. Vbi cor caſtum, ibi delitiæ Angelorum.

Virtus IIda

OBedientia promptiſsima. *Nónne omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus? a* cùm iuſſa acceperint, dictum factum. confirmat hoc pſaltes regius: *b qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos, flammam ignis.* ad nutum, eò quò mittuntur, celerrimè feruntur, ad inſtar volatilis ignis. *Nunquid mittes*, ait Iob, *c fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adſumus?* pluribus imperijs non fatigantur; parati ſæpius ire & redire. *Videbitis*, ait Ioannes, *d cælum apertum, & Angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra filium hominis.* vti fulgura eunt redeúntque Angeli, & nouis ſeſe officijs offerendo dicunt: ADSVMVS. hæc omnium obedientium vox eſt: adſum, ecce me, præſtò ſum; paratus ire, promptus facere, quidquid imperabitur. Tardè velle, nolentis eſt. proprium eſt libenter facientis, citò facere. e

a ad Hebr.c.1. b Pſal.103. c Iob.c.38. d Ioan.c.1. e Senec.l.2.de benef.

Virtus IIIa.

AMor in Deum, & nos maximus. Angelus Iſaacum à gladio vindicauit: ancillam viliſsimam ſolatus eſt Angelus, luctatus cum Iſaaci filio & vinci non indignatus. Angelus incendio Lothum eripuit: Tobiam incolumem velut tabellarius duxit & reduxit; Eliæ & Danieli Angelus à ferculis fuit, illi panem & fontem, huic delitias meſſorum appoſuit. Angelus Philippum ad Reginæ Candacis quæſtorem Æthiopem miſit. bono ægrotorum pauperum Angelus aquam Hieroſolymis turbauit. Angelos amor pænè veſpillones fecit; mendiculum in ſinum Abrahæ, non vnus tantùm Angelus deportauit. Suis nos manibus portant, ne offendamus, vti maiores natu filij fraterculos ſuos minores brachijs quandoque circumgeſtant. Nemo tam impius eſt, quin gaudium creet Angelis, reſipiſcendo. Lacrimæ pœnitentium, vinum ſunt Angelorum, ait Bernardus. Ab Angelis beatiſsimam Dei matrem, & Ioannem Baptiſtam cibos accepiſſe, ſcriptorum complures aſſerunt. a Amore noſtri, viliſsima miniſteria nunquam recuſârunt Angeli. O Caritas! quanta Virtutum Regina es, quàm tamen vbique paſsim, inhonora & contempta iaces!

Virtus

a Franc. Suar. diſp. 24. ſect, 3. in part. 3. D.Thomæ.

Virtus IVta

SVbmisſio admiranda. In lege priſcâ, adorari ſe paſsi ſunt Angeli. aduoluit ſe ad illorum genua, pronúſque imò humi abiectus adorauit ternos è cælo ſibi parentes nuntios, ingens ille Abrahamus: non prohibuerunt. Binos adorauit & Lothus: non interdixerunt. Adorârunt eóſdem Ioſue, Tobias, Manue: non reprehenderunt. Sed & alij hos ipſos adorârunt: non obſtiterunt. Sed neque in ſubmiſsionem deliquerunt; temporis decoro paruerunt. In nouâ lege, ſui Regis exemplo moti, & velut ſi profeciſſent, facti ſubmiſsiores, poſt tantam Domini abiectionem, hunc ſibi cultum deferri, ſeque adorari vetuerunt. Viderant enim ſummum Deum ad infimorum hominum pedes, non procumbentem tantùm, ſed & lauantem. Ad hoc nouum inuiſúmque cælitibus ſpectaculum, ſe quodammodo attemperârunt, infráque ſuam naturam ac morem deſcenderunt. Ita Ioannem in Pathmo iam procumbentem, iam adorare molientem, è terrâ erigens Angelus: a *Vide*, inquit, *ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu; Deum adora.* En ipſos cæli principes, quodammodo ſeipſis factos eſſe meliores. miratur Gregorius, &: quid eſt, inquit, quòd ante Redemptoris aduentum ab hominibus adorantur & tacent: poſtmodum verò adorari refugiunt? niſi quòd naturam noſtram, quam prius deſpexerant, poſtquam hanc ſupra ſe aſſumptam conſpiciunt, proſtratam ſibi videre pertimeſcunt. Imò etiam à nobis mendicant iam Angeli, &, quòd Cæſares & Reges ſubinde feciſſe conſtat; veſte peregrinâ ignoti, hoſpitium apud nos rogant. Sanctorum virorum complures (prout eorum res geſtæ teſtantur) opulentiſsimos hos mendicos ſuâ menſâ non ſemel refecerunt. In beatis illis mentibus nec næuulus quidem hæret ſuperbiæ. inde amor illorum & reuerentia in pauperes. nam Chriſti nati feliciſsimum nuntium, ſolis pauperculis opilionibus detulerunt. nec vnquam in terris maiore numero viſi, quàm cùm Rex illorum in extremâ egeſtate, inter beſtias hoſpitaretur: non erubuerunt ætherei hi prætores, ſui Domini viles panniculos, & ſtramineas cunas. Prædixit Chriſtus: b *qui me erubuerit & ſermones meos, hunc erubeſcet filius hominis, cùm venerit in maieſtate ſuâ & patris, & ſanctorum Angelorum.*

a Apoc. c. 19. b Luc. c. 9.

Virtus Vta

TOlerantia constantissima. Illos etiam curandos suscipiunt Angeli, quos damnandos sciunt. neque ideò minus laborant in erudiendo homine, etsi nôrint se frustra laborare. *Curauimus Babylonem, a* aiunt, *& non est sanata; derelinquamus eam.* hominem autem prius non deserunt, quàm eum diabolus sui iuris factum, ad carceres abripiat æternos. Quis olitor in horto suo, quis vinitor in suâ vineâ colendâ tam patiens, vt cùm illum aut illam votis non responsuram sciat, nihilominus tamen & illum colendo, & istam fodiendo exerceat? eius tamen tolerantiæ sunt Angeli, vel etiam in desperatissimos. ipse quoque Antichristus suum habebit monitorem Angelum. Vidit quidem Iulianus Apostata suum à se Genium abire; sed hoc monendo illi factum, vti mater fugam simulat, vt infantis contumaciam frangat. Iulianus tamen ita monitus, non resipuit; vnà & sanguinem & blasphemiam, & execrandam animam eiecit. Nos, si quem officij bis térue moneamus, abundè monitum censemus, & cessamus: Angelorum ingenium longè à nostro diuertit; Angeli & centies & millies monent: quæso te, omitte hoc; oro, fac hoc. & quò præfractè magis omittenda facimus, aut facienda omittimus, eò constantior est, eorum patientia, cuius tamen etiam imitatores habent.

Ammoni & seni & ægro, *b* Ioannes Thebæus, totis duodecim annis, mirabili & patientiâ & sedulitate seruijt. nunquam eum tetricus senex vel mitiore verbulo dignatus est: sed morti iam proximus, coram alijs compluribus, prehensâ Ioannis manu: hic iuuenis, inquit, non homo, sed Angelus est. fateor equidem, vix vnquam illum humaniùs sum affatus, tot annis tamen ægrotanti mihi, mirâ & industriâ & tolerantiâ inseruijt. Moses patientiâ, non Angelus tantùm, sed & Deus, tam Pharaonis quàm Hebræorum est factus. Angeli quam exercent, hanc & amant in nobis tolerantiam.

Narrat Pelagius Diaconus è Græco, *c* quod mirificè roboret firmétque patientiam in rebus omnibus.

In horrenti vastâque solitudine habebat cælo notissimus senex, & qui Dei caussâ plurima iam didicisset & FACERE & PATI. Domus illius magnam partem cælum fuit, cubile terra, somnus vigiliæ, cibus ieiunium, colloquia silentium, casula palatium. sustentandæ vitæ deficiebant illi pleraque omnia, maximè tamen aqua, elementum publici quidem vsus, sed non vbiuis locorum adeundum.

Ergo

a Hier. c. 51. b Vitæ Patrum lib. 7. c. 13. c Libel. 7. num. 31.

Ergo, si quando siti mederi voluit, extremè priùs fatigari debuit,& ad fontem, quasi in mercatum proficisci, ad emendum Falernum; neque ante aquam bibit,quàm viam longam deuorauit. Hoc illi sitim pretiosam valdè, imò & exosam faciebat, maluissétque esurire bis térue, quàm vel semel sitire,nam ita extra omnem aquæ viciniam habitabat, vt, quoties hydriam suam implere voluit, milliare priùs integrum pedibus emetiri debuerit: neque tamen recentem & frigidam vnquam bibebat, nisi continuò illic bibisset, vbi fontem reperisset. Hæc virum cælitibus carum sæpius turbârunt, atque ad indignationem etiam concitârunt. Fuit vt assueto iam calle ad notum sibi fonticulum, instar sitientis cerui properaret. pedibus alas addebat non timor, sed sitis, at viâ nonnihil vltra dimidiam decursâ, fauces arere, lingua faucibus hærere, vox asperari, brachia languere, pedes succumbere, anhelitus deficere, corpus pænè totum corruere, & solo asterni. itaque fracto iam planè & fatigato gressu incedebat, meditationis, quàm antè, aptior. multa igitur secum disputare, partes in omnes versare animum, ita demum secum ipse confabulari cœpit: Et quis tandem, inquit, potum tibi feret, cùm te non ferent pedes ampliùs? Et fac immortalem te esse, neque vnquam morbo tentandum, quæ tamen hæc pænè quotidiana cum tantâ lassitudine excursio? vt taceam dispendium temporis, quo interim legere, meditari, precari commodiùs possem, dum ego toties, tam laboriosè, tantum itineris conficio. Cui Creticum suum tanto stat pretio,quanto mea mihi aqua? quàm me per æstatem æstus frangit, per hiemem frigus eneruat? Et cuius hîc duret patientia, in tantis támque assiduis molestijs? ignosce mihi, mi Deus, non possum non indignari,& irasci habitationi meæ tam incommodæ.

Sed an nihil consilij est, quo riuulum mihi aut salientem aquulam viciniorem efficiam? Sempérne tot mille passuum decurram, vt bibam? profectò huius vini cella nimium à me dissita est. quid si ego illi fierem vicinior? illa certè mihi non potest, neque enim nouo alueo ad me deriuatus fons curret. ita prorsus,ita agam: sedem ego meam migrabo, & iuxta scaturientes latices domicilium mihi figam: ita demum compendium reperero immensi laboris. quid necesse est, ita quotidie fatigari? Et ô me infelicem, aut incogitantem, qui non pridem in hoc consilium iuerim.

Vix hæc effatus,cùm à tergo leuissimum insequentis strepitum aduertit, & respicit in ipso ambulationis motu, vidétque iuuenem

ſequi, qui omnes, quotquot ipſe paſſus faceret, accuratè numeraret. ad quem illicò ſenex: heus tu, inquit, quod feſſo ſeni tacitum conuitium facis, vt omnia veſtigia mea paſſúſque in digitos mittas? non ſumus inceſſu pares, vt olim cùm & mihi vireret genua; deſine hoc ludibrium. Ne ſæui, (ait Angelus, quem ille iuuenem credebat) ne ſæui, mi optime ſenex. cælo miſſus ſum, vt paſſus omnes & ſingulos numerarem, quotquot facis ad fonticulum illum: ſimul & præmia in numerum cogerem, pro his vel ſingulis paſsibus, ſed olim, ſed in cælo rependenda. Dixit & ex oculis ſe ſubduxit. Cùm eremicola cæleſti hoc affatu attonitus, in terram atque in preces funditur: &, ô mi Deus, exclamat, quæ tua hæc bonitas in ſeruulum viliſsimum! egóne impatiens ille, & iracundus; ego deſes ille, & ceſſator famulus, tantò tibi vendam pretio, veſtigia vel ſingula? ignoſce, ô mi conditor, huic & iracundiæ, & impatientiæ meæ; ſit venia fatuo prorſus conſilio. reuoco & damno quod cogitaui, quod & dixi. tuguriolum meum magis à fonte in poſterum diſtabit quàm hactenus, vt cum viâ creſcat patientia. Atque vt verbis manum adderet, mox ad demoliendam ſuam caſam ſeſe accinxit, illámque dimidio inſuper milliari à fonte remotam denuò excitauit, vt ita plus paſſuum numeraret Angelus, plus præmiorum redderet Deus.

Et te, mi homo, quiſquis es, tuus ſemper Angelus inſequitur; nunquam à te abit; omnem inceſſum tuum, paſſúſque ſingulos ad numerum reuocat. paſſus tantùm? cogitatus etiam, vel latentiſsimos; verba omnia, facta omnia, minima maxima, in numerato habet. En, quàm fidum tu habeas amanuenſem! quidquid agas, actiones ille omnes numerat. precaris tu? voces ille vel ſingulas dinumerat: ſtipem erogas? numerat obolos: flagellis te caſtigas? numerat verbera: ieiunijs te maceras? numerat abſtinentias, & omnes bolos, quibus genium fraudas: de ſomno quid ſubtrahis? numerat vigilias: Cupidinem Venerémque vincis: numerat victorias: carnē cilicio domas? numerat horas: animum meditatione piâ inſtruis? hîc vel puncta horæ numerat: mentem confeſsione purgas? hîc ille dies numerat: legis, demum, ſcribis, laboras? nec hic ille ſuū numerandi munus negligit: modò tu Deo laudādo legas, ſcribas, labores.

At ſcito habere te lateronem etiam alium; imò verum ex Orco latronem, qui non pecuniæ tuæ, ſed tuæ animæ inſidiatur. hic exterris cælo ciuis, æquè atque tutelaris Angelus, in ſuos pugillares refert omnia quæ facis, dicis, cogitas. Si iuras aut peieras, verba; ſi

lasciua loqueris, syllabas; si fœda meditaris, cogitationes; si rem diuinam negligis, horæ quadrantes; quando demum peccato letali te maculas, etiam momenta numerat, dum momentum illud veniat, quo te inimicum Dei, exhæredem cæli, Diuorum hostem, in suum regnum casu irreuocabili præcipitet. Ah! mi homo, per salutem tuam te oro, tu quoque (si sapis) numerare incipe, annos quos consumpsisti, dies quos neglexisti, horas quas perdidisti: sed & futuros dies horásque in numerum digere, si potes, cùm nec hanc ipsam, quâ tecum loquor, horulam mortis securam habeas. demum ÆTERNITATEM quam numerare non potes, saltem cogitã. Non absurdè dicebat olim vir doctus: *Nuptias esse breuem & latam cantiunculam, sed habere longum & triste epiphonéma.* Sic nos verissimè dicemus: peccati cuiuscunque voluptas, breuis & hilaris est cantiuncula, sed longissimum habet & tristissimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM. *O æternitas, ô æternitas, æternitas!* quàm sæpe turpiter peccamus, quia te vix vnquam seriò cogitamus! O ÆTERNITAS! aut in delitijs inter Angelos, aut in supplicijs inter diabolos ducenda, & nunquam finienda! Attende, mi homo, horum an illorũ amicitiam nunc ambias: Et hoc scito, tum denique te fore Angelis amicum, cùm tu fueris TOLERANTIAE & CASTITATI.

HORA XII^ma.

Disce MORI: *& cogita*:

An non à mortis meæ momento, tota mihi pendet ÆTERNITAS? supremum halitum, aut æterna salus, aut exitium excipiet æternum. Puncto constat Æternitas. Cur ergo nunc per bonam vitam, ad optimam mortem me non dispono? tutissimum est, vt quicquid in extremo decessu, se quisque vellet fecisse, id modò sanus incipiat facere.

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

CONSIDERATIO ÆTERNITATIS. Cogitaui dies antiquos & annos æternos in mente habui. (Psal. 76.) Quidquid in mundo est, vanum, breue, merum nihilum est, ÆTERNITATI collatum. Et solus ille omnium sapit, qui caducis his spretis, vnam atque vnicam sibi præfigit in terrâ cogitandam, in cælo assequendam ÆTERNITATEM.

Disce ORARE, *& considera.*

CONSIDERATIO IX^na

Cultus & veneratio sanctorum Angelorum.

CAP. Ium

TObias pater filio & oculis sibi restitutis, Tobiam filium accersens: *quid possumus*, inquit, *dare viro isti sancto?* Cui filius: *Pater*, ait, *quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit esse eius beneficijs?* & cœpit ea narrando percurrere, demum iterum: *quid*, inquit, *illi adhuc poterimus dignum dare?* quicquid demus, minus quàm promeruerit, dabimus. *Et vocantes eum rogare cœperunt vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant, acceptam habere.* Et quid nos, nostro tutori Angelo rependemus, pro tantis beneficijs, per tot annos in nos collatis? Ecclesiasticus: a *Si est*, inquit, *tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* & quo loco nobis erit, fidelissimus hic custos, qui curâ & fide sinceriore nos tuetur, quàm reges & principes possit omne regium satellitium.

a Eccl. c. 33.

CAP. IIum

ANgeli, eo honore cultúque possunt affici, quo ceteri Diuorum, quos precibus, stipe, ieiunijs; tanquam Dei amicos deueneramur. Angeli Deum assiduis frequentant laudibus; hoc crebrior apud nos æmuletur oratio: Angeli, criminis omnis purissimi, castissimam integritatem absque næuo traducunt; huic illorum virtuti æmulandæ, frequentiora nos iuuabunt ieiunia; Angeli beneficiorum in nos largissimi sunt; id eleemosynis nostris piè imitari conemur.

Constantinus Imperator verè pius, apud Constantinopolim in vtroque maris Euxini littore, illustrissima duo templa condidit, Michaëlis Archangeli honori. Imperator Iustinianus, eidem Archangelo Michaëli, alijsque sanctis Angelis, sex magnifica templa à fundamentis erexit, rectè persuasus, si hunc alatarum legionum ducem, qui tot potentissimos perduelles in cælo sub iugum miserat, amicum haberet, bellum facile & felix se cum Vandalis habiturum. Seraphicus ille Franciscus, præter quadraginta diale ieiunium Ecclesiæ, alios insuper quadraginta dies inediâ se macerauit, pro honore & cultu sancti Michaëlis Archangeli. Anno à pariente Virgine, millesimo, Otho III. Imperator Romanus, teste Petro Damiano,

miano, a Româ in Apuliæ montem Garganum, ad ædem sancti Michaëlis, nudis pedibus contendit (sunt 50. milliaria Germanica) idque suasu S. Romualdi, vt crimen paullò antè commissum, hac corporis afflictatione expiaret.

a In vitâ S. Romualdi.

CAP. IIIum

CVm Angeli sint integerrimi spiritus, ab omni sorde carnis eximij, vtique illis summo est gaudio & honori, cùm quis eâdem sese castæ integritatis veste amicit, seque illis, quantum conando potest, reddit quàm simillimum, fitque castitate Angelus. Quot sanctorum hominum castam & cælibê vitam quasi cælitem agnouerunt? nec in alio etymo Grammaticis magis credendum. verè dixit Hieronymus: Esse Angelum, felicitatis est; esse virginem, virtutis. Narrat Basilius, a Diocletiano & Maximiano in Christianos sæuientibus, Theophilam virginê, formâ & prosapiâ nobilissimam, cùm à lictoribus in lupanar vi traheretur, in viâ sic esse precatam: Mi Iesu, amor meus, ô sponse mi, ô fons castitatis, matura opem, & sponsæ tuæ pudicitiam serua. Hoc cor, hoc os, & oculi lacrimis pleni loquebantur. prostibulum ingressa, Euangelium, vt mos erat Christianis, lectura protulit. Fuerunt quidem qui irruere auderent, nemo qui tangere. Sedebat Virgo & legebat, verecundissimo vultu ad omnem modestiam composito; adstabat iuuenis è cælo, pulchritudine inenarrabili, amœnissimos ignes oculis spirabat, itáque strictorum oculorum maiestate terrebat ingressos, vt impuram vim omnem à virgine arceret. Et hic adolescens, inquit Basilius, Virginis protector fuit, vti virgineus Daniel Susannæ. Nemo amat Angelos, qui castitatem oderit: vita casta, gratissimus Angelorum cultus est.

a Tract. de verâ virgin.

CAP. IVum

QVo porrò cultu affici velint, æthereæ mentes, cælestes hi Legati, facilè id suo nos exemplo docent. Beati Pauli sensu, omnes administratorij spiritus sunt, pleni officijs & obsequijs. tales & eos esse cupiunt, quos instruunt.

Ioannes Carrera, a castissimus iuuenis, inflammato semper studio, erga tutelarem Angelum rapiebatur. cum hoc tanto erat támque familiari coniunctus vsu, vt velut intimo cum amico, sua consilia sermonésque conferret, sæpe ad eum de rebus suis dubijs arduis-

a Hist. Soc. lib. 11. n. 66.

que referret, sæpe interrogaret, exquireretque consilium. Denique in eam sancti Angeli familiaritatem venerat, vt ab eo quotidie horis antelucanis, ad orationem excitaretur è somno. quamquam hanc aliquando consuetudinem Angelus intermisit, quòd excitatus à se, languore victus, non è cubili protinus surrexisset. Sed si hæc culpa fuit, certè per dies plurimos occultante se Angelo, pœnas dedit. cuius præsentiæ desiderio multis ad Deum placandum precibus ac ieiunijs adhibitis, tandem aliquando quod amiserat, recuperauit. Receptum in pristinam familiaritatem Angelus monuit, idcircò suam se occultâsse præsentiam, quòd ad orationem se suscitantem, non protinus audisset: Deúmque ab eo pœnas voluisse repetere, vt documentum ei esset in posterum, ne in surgendo moras necteret.

Non Musis tantùm, sed & Angelis amica est aurora: manè cum Deo, interdiu de Deo loqui nos volunt: Nec tamen officiorum erga alios obliuisci. Sui cultum interpretantur, cùm in alios obsequiosi sumus. vrgent meritò, vt quod operæ alijs impendimus, id & *promptè* & *libenter* impendamus. inuitâ & lenta ministeria vix meliora sunt turpi otio. Placere non potest obsequium, quod *alacritas* & *promptitudo* non commendet. duplicem fert opem, qui celerem fert.

CAP. Vum.

SVnt qui templa, varijs muneribus colant. hi ceram, illi oleum, isti cereos; alij aras, pretiosam vestem, artificiosas imagines, calices aureos donant. Augustinus: a æquum est, inquit, monitos nos à psalte regio, & VOVERE & REDDERE: duplici modo id fiet. Sunt qui ceram, oleum, telam, similam, odores, aurum dent. Sed hæc nisi à ditioribus non expectes. nobiliora his munera habemus, è pauperum etiam arculis depromenda, quæ Angelis oblata, non poterunt non esse gratissima. Ea verò sic ordine numerat Augustinus, auro prorsus & cedro scribenda.

1m Quicunque iram, in alterum conceptam, substrinxerit, & Dei amore illatam iniuriam oblitterârit; votum obtulit iste, oleum purissimum.

2m Si quis luxuriæ cæno volutari consuêrit, resipiscat tandem, & excutiat sordes suas, & animo ad Deum secretiùs clamet: Benignissime Domine, misericordissime Deus; sufficiat, hactenus lusisse tecum: huc vsque peccaui, te contempsi, legem tuam abieci, carnis meæ fœtoribus satisfeci: nunc, ô mi Deus, ad te redeo, & voueo

a Inter sermones S. Augustini de Tempore, serm. 7.

voueo nequitiam meam me desiturum. Et hic obtulit candidissimam virginem ceram vtique carissimum munus Angelis.

3m Si quis inuidiâ laboret, ærumnis aliorum exhilaretur, felicitate alienâ tabescat, quod est peccatum, inquit Augustinus, vsque ad mortem. promittat & ipse animo, actus amoris potiùs, quàm liuoris & inuidiæ se meditaturum. Et iste votum obtulit, calice aureo donauit Angelos.

4m Si quis iniuriam intulerit alteri, aut etiam cædem fecerit, animum veneno plenum abstinentiâ cruciet & luctu, nec panem Angelorum tangat, dum se Deo, læsos sibi reconciliârit integrè. Et hic votum offert: collapsam restaurat aram Angelis.

5m Si quis aliorum actiones carpere, suas non inspicere, omniũ honori detrahere, maledicos dentes nemini non infigere sit solitus; Deo & Angelis sic voueat. Huc vsque de alijs dixi, me non inspexi: ego eram miserior, & alios miseros existimabam. Satis, ô mea lingua, satis mèque aliósque perdidisti; arctioribus te posthac vinculis constringam; seriò lasciuiam tuam emendabo. Et hic obtulit votum: grandem ex optimo ære statuam locauit Angelis.

6m Si quis se obseruet eleemosynæ parcum, in egenos asperum, in domesticos tenacem, in omnes iracundum. voueat hic Deo & Angelis, mansuetam liberalitatem. Iste quoque munificum soluit votum, sacrificam ex auro vestem dedit Angelis.

7m Si quis se humanæ laudis percupidum, arrogantem, iactabundum, insolentem aduertat: voueat is submissionem & modestiam. Peristromata hic offert & tapetia, Angelorum æstimatione, pretiosissima.

8m Si quis vino plus æquo indulgeat, & caliculis epotandis studeat, voueat is sobriam & frugalem mensam. grande votum obtulit & iste: aliquot vini veteris vrnas sacrauit Angelis.

9m Si quis languidum se fractúmque, & ad exercitia pia eneruem & lentum sentiat, alacritatem is voueat, & ad diuina feruorem. Pretiosum & hic votum obtulit: argenteam, balsamóque ardentem lampadem suspendit Angelis.

Deuota hæc Angelis munera, eiusdem Augustini verbis consigno. Et cùm hæc omnia, inquit, feceritis charissimi, offertis Deo votum placitum, & quasi remuneratis Christum. Et post hæc veniet vobis benedictio, & vota vestra offerentur ante tribunal Christi. Putamus, quàm dulce erit, quando vota nostra talia, qualia dixi, Angeli ante conspectum diuinæ Maiestatis obtulerint.

CAP.

CAP. VI[um]

SIngularis & Angelis conuenientissimus, eorúmque alumnis vtilissimus cultus est, *præsentiam illorum plurimùm semper venerari.* rectissimè Bernardus: *a* in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. túne audeas illo præsente, quod vidente me non auderes? Sanè custos iste, castissimos oculos suos & aures (hominum more loquimur) peruigiles, sempérque intentos habet, in omnia nostra facta, dicta, cogitata. Senecæ nil efficacius visum est, extirpandis vitijs, quàm viri grauis præsentiam assiduo cogitatu sibi proponere. ijsdem, mi homo, verbis te compello, quibus suum Lucilium Seneca: Accipe, inquit, & quidem vtilem, & salutarem clausulam, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus (& quis melior custode Angelo?) nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, vt sic tanquam illo spectante viuamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus quem vereatur, cuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum, qui non actus tantùm, sed & cogitatus emendat. Sapienter idem in aliâ epistolâ inculcans: *b* Sic certè, ait, viuendum est, tanquam in conspectu viuamus: sic cogitandum, tanquam aliquis pectus intimum inspicere possit; & potest: quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum est; interest animis nostris, & cogitationibus medijs interuenit. Sic interuenit, dico, non tanquam aliquando discedat. Nil veriùs aut sapientiùs, à calamo hominis non Christiani, doceri potuisset. Verè omnium actionum nostrarum Deum, Deíque legatos Angelos & arbitros & testes habemus, & quid enim nesciant, aut non videant Angeli, qui videntem & scientem omnia, sciunt vidéntque obtutu perspicacissimo, perenni?

a Serm. 12. in Psal. 90. b. Epist. 83.

CAP. VII[um]

CVpiet fortassis, bonæ mentis homo, facili compendio nosse, quid operis quotidie fieri posset, sanctis Angelis honorandis. Vt huic satis fiat, breuem ei tabellam exhibemus eorum, quæ singulis diebus, aut certè crebriùs, honori sanctorum Angelorum præstanda.

1[um] Quotidie Dominicam orationem, & Angeli salutationem nouies attentè pronuntiare.

2[um] Lita-

2um Litanias, Officium, aliáſue preces, SS. Angelis inſcriptas, quotidie recitare.

3um Quotidie aliquid boni operis, aut aliquam ſui victoriam, Angelis offerre.

4um Cùm è ſcripturis ſacris conſtet, nouem eſſe Angelorum ordines, nouenarium numerum, in pijs præſertim exercitijs, ſtudioſiùs attendere.

5um Caſtitati, ab Angelis commendatiſsimæ virtuti, ſingulariùs ſtudere.

6um Cultum eorum & venerationem apud alios propagare.

7um Templa ijs ſacra frequentare, dies eiſdem feſtos obſeruare, præſertim octauum Maij, vigeſimum nonum Septembris, & Dominicum diem Angelo cuſtodi ſacrum.

8um Odium atque inuidiam omnem, & quidquid in mente contra alios fellis, quicquid inuidiæ, quicquid odij atque alienationis eſt, in gratiam illorum ponere. pleni namque diaboli ſunt inuidiâ, amore Angeli.

9um Præſentiam illorum aſsiduè; ſæpiſsimè ſaltem de die illam cogitare: in omnibus aduerſis & periculis, Angelos atque Angelorum Reginam, Domini matrem, in ſubſidium ac patrocinium vocare.

De Angelorum apud nos præſentiâ opportunè hîc addo, quod in ruborem det Chriſtianos, qui præſentes ſibi Angelos veneratione vix vllâ proſequuntur. Ille à Madaurâ Philoſophus Angelorum circa nos præſentiam his omnino verbis deſcribit: Plato autumat ſingulis hominibus in vitâ agendâ teſtes & cuſtodes ſingulos additos, qui nemini conſpicui ſemper adſint (*tota voces*) arbitri omnium, non modò actorum, verum etiam cogitatorum.[a] At vbi vitâ editâ remeandum eſt, eundem illum, qui nobis præditus[b] fuit, raptare, & trahere cuſtodiam ſuam ad iudicium, atque illic in cauſsâ dicendâ aſsiſtere: Si qua commentiatur, redarguere: ſi qua vera dicat, aſſeuerare, proinde illius teſtimonio ferri ſententiam (*hoc nos particulare iudicium vocamus*) proinde vos omnes, qui hanc Platonis diuinam ſententiam me interprete auſcultatis, ita animos veſtros ad quæcunque vel agenda, vel medidanda formate, vt ſciatis nihil in homine præ iſtis cuſtodibus nec intra animum, nec foris eſſe ſecreti, quin omnia curioſè ille participet, omnia viſat, omnia intelligat, in ipſis penitiſsimis mentibus vice conſcientiæ diuerſetur. Hic

quem

a De cogitationibus, quid ſentiendum, ſuprà monuimus. b Præſtitutus.

quem dico, prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, proprius curator, intimus cognitor, aſsiduus obſeruator, indiuiduus arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator, ſi ritè animaduertatur, ſedulò cognoſcatur, religiosè colatur (*quid aliud dixerint Christiani?*) ita vt à Socrate iuſtitiâ & innocentiâ cultus eſt, in rebus incertis proſpector, dubijs præmonitor, periculoſis tutator, egenis opitulator: qui tibi queat tum in ſomnis, tum in ſignis, tum etiam fortaſſe coram, cùm vſus poſtulat, mala auerruncare, bona proſperare, humilia ſublimare, nutantia fulcire, obſcura clarare, ſecunda regere, aduerſa corrigere.[a] Hæc Maudarenſis.

Vnde obſecro tam luculenta de cuſtodibus Angelis cognitio ad eos penetrauit, qui nullam Chriſtianæ religionis diſciplinam acceperunt? Quantò iam firmiore aſſenſu amplectimur quod priſci Patres, auctores locupletiſsimi, quod paginæ ſacræ de Angelis loquuntur. Quanto iam proniore animo Bernardum audimus ita diſſerentem: Angelis mandauit de te! Mira dignatio, & verè magna dilectio charitatis. Quis enim? Quibus? De quo? Quid mandauit? Studiosè conſideremus, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandauit, cuius ſunt Angeli? Cuius mandatis obtemperant: Cuius obediunt voluntati? Nempe Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Nec cunctantur, quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maieſtas mandauit Angelis, & Angelis ſuis mandauit de te. Illis vtique ſublimibus tam beatis, tam proximis ſibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus & verè domeſticis Dei mandauit de te. Tu quis es? Domine quid eſt homo, quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam reputas eum? Quaſi verò non ſit homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid putas, mandauit de te? vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam? reuerentiam pro præſentiâ, deuotionem pro beneuolentiâ, fiduciam pro cuſtodiâ. Cautè ambula, vt videlicet cui adſunt Angeli, ſicut eis mandatum eſt, in omnibus vijs tuis. *Addit*: An præſentem eſſe dubitas, quem non vides? Quid ſi audires? Quid ſi tangeres? Quid ſi olfaceres? Vide, quia non ſolo viſu rerum præſentia comprobetur. Si fidem conſulas, ea tibi Angelicam probat præſentiam non deeſſe. Nec dixiſſe piget, quoniam fides probat,

a Philoſ. Madaur. ap. de Deo Socratis poſt med.

bat, quam nimirum Apostolus Argumentum non apparentium esse definit. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modò tecum, sed etiam pro te: Adsunt vt protegant, adsunt vt prosint. a Quis iam dubitandi locus, Angelos nostrûm singulis esse præsentissimos? Nunquam soli sumus, etiam cùm nos maximè solos esse credimus. Quin illos igitur in actionibus omnibus, omni loco veneramur & obseruamus? Oraculum diuinum sic præcipit: b Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes, quia non dimittet cùm peccaueris, & est nomen meum in illo. Quod si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, affligámque affligentes te, præcedétque te Angelus meus.

a Bern. in psal. 90. serm. 12. b Exodi 23. v. 22. & 23.

EPILOGVS

TVTELARIS ANGELI

AD

Commissum sibi hominem.

DOcvi te, mi homo, quam Moriendi maximè, quam Vivendi, quam etiam Orandi legem sequereris. At nôsti; scire hæc, & non facere, est bis delinquere. nota vox Domini: seruus, heri voluntatem intelligens, eam tamen negligens, vapulabit multis. Christiani hominis non est, de multitudine legum conqueri: paucas habet, imò vnicam: Deum amet, & omnes omnino leges seruauit. quicquid ceterarum legum est, in vnâ illâ continentur omnes. Genti Hebrææ, numerosum præceptorum onus fuit impositum. Aiunt Hebræi Doctores, in illo quintuplici Mosis volumine, sexcenta tredecim præcepta comprehendi, sic diuisa, vt illorum, quæ imperant faciendum quid, tot sint, quot humani corporis partes à chirurgis assignantur, ducenta scilicet quadraginta octo: tot verò eorum, quæ fieri quid vetant, quot annus dies numerat, nempe trecenta sexaginta quinq;. sic vniuersæ sexcentæ tredecim leges Iudæis fuerunt constitutæ. Ex his omnibus, vnam fecit Christus Dominus: Ama Devm, & legibus vniuersis paruisti. qui diligit, legem impleuit. a Quare, mi homo, cùm vnam atque vnicam habeas legē, éamque naturâ suauissimam, cur auersus à Deo in voluntarium

a ad Rom. c. 13.

ruis præcipitiũ: *Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate eius.* a vel tuæ, inquam, ipsius animæ miserere. multa quæris, multa ambis: vnum quære, vnum ambi, DEO PLACERE. & quæso te, delectatiunculæ quibus crebrò æstuas, quàm viles, quàm turpes, quàm & breues sunt? an cælum desperâsti? vita hæc, momentum est: delitiæ sequuntur æternæ; illis te serua, & contine cor tuum à tot noxijs, tot impuris ac fœdis, tot acerbis ac liuidis cogitationibus. at nunquam satis in officio continebis cor tuũ, nisi & linguam, nisi & aures ac manus, nisi & oculos tuos contineas. pudicus animus, & impudicus oculus, mihi crede, nunquam conueniunt; verecunda mens, & lasciua manus, amicitiam non contrahunt; petulantem linguam, & custoditum cor simul non reperies. Ergo, vt cor tuum continere possis, linguam tu tuam, tuas tu manus, tuos contine oculos, vigilantiâ, quantâ potes, maximâ. Vt scias; tibi tecum maximè luctandum est, sed ita luctandum, vt victoriam omnem in abstinendo & fugiendo, omne robur in patiendo ponas. Fuge, quicquid libidinem, & vel leuem libidinis suspicionem olet; fuge, fuge. Vbique fugere luxuriam, est vincere. Si quid verò molesti & turbidi te lædat. hîc vir esto, hîc dura: mala omnia superabis, tolerando: aduersa nemo vicit meliùs, quàm qui patientiùs tulit. quamdiu æquor hoc vitæ nauigas, tamdiu fluctus & procellas senties; & interdum serenum aliquod si blanditur, decipit, & ferè tempestas maior succedit; alia & alia tibi cogitanda. Vt flores quidam sunt, qui nonnisi ad solem se vertunt: sic tu mentem à nubilis istis auerte ad diuina, ad æterna.

Sed vnam hîc velim salutis tuæ remoram tollas, & si quidem seriò bonus esse vis, obsecro te, ne tardè velis; ne differas, ne procrastines. Fatuas virgines quid à cæli foribus excluserit, non ignoras: distulerunt, dormitârunt. horam ex horâ traxerunt. non malum erat consilium illarum, sed nimis tardum. ita plerosque cernes perire, qui mores emendare cogitant, sed nondum; vitiorum illecebras abdicare, sed nondum; diuina & æterna sapere, sed nondum; seruire Deo, prius tamen diabolo & Mundo. ita non tantùm in antiquam, sed in infinitam siluam itur & reditur, & plerisque agitur vita per lusum, dum Mors occurrat improuisa, & subitò præscindat longissimam procrastinationis telam. Historiam profanam consulis? hoc idem te docet.

O Alexander Macedo vbi es? cuius illud innotuit, victorem fuisse, *nihil differendo.* Tu ergo, *miserere animæ tuæ*, & hoc ipso sanctiùs

a Eccl. c. 30

ctiùs te moriturum crede, quò citius ad mortem te composueris. Cùm vita tam breuis & contracta, mors tam incerta sit, temerarium prorsus & fatuum est, in negotio salutis tam periculoso differre, cunctari, procrastinare. Ah, miseri homines, de beatâ vitâ in conspectu mortis agitis, & sæpe cum iam iam migrandum est, tunc primùm, quò migrandum sit, quæritis. Aurem tibi iam sæpius vellicaui: memento mori, memento ô nimium obliuiose homo. mille tibi horæ si parcant, vna sternet, & ea quidem, quam tu nunc minimè suspectam habes. Vbique mors est, ab homine, ferâ, domo, tegulâ, arbore, aquâ, vento, aurâ, herbâ, cibo, potu, & quid excipiam? non ipsum te qui eam non cogitas. At nunquid vis, vt ea omnia, quibus te ad MORTEM meliorem, ad VITAM sanctiorem, ad puriores PRECES instruxi, in compendium conferam? Ergo,

Disce MORI, & esto paratus, quia nescis diem neque horam. a Isboseth dum suauiter meridiatur, dormiente ad ostium ancillâ, trucidatur à siccarijs. b ita mors & peccatum iugulabunt te, si mortis in te dormiat memoria: audacissima quidem mors est, rarò tamen nisi incautos adoritur, & velut à tergo. Samson, dum Dalilæ gremio indormit, vires omnes amittit. I, nunc voluptati te crede, & tuam, è Samsonis fortunâ, metire. Suis olim viribus mors pugnauit in homines, vt senectâ, peste, morbis alijs. nunc etiam alienis armis vtitur, cibo, potu, crapulâ, libidine. multos in aquis submergit, sed multò plures in vino: omni loco insidiatur. Tu ergo *dispone domui tuæ, quia morieris*, c & à rebus humanis toto alio orbe disiungêris. Et quàm seriò Christus Dominus præmonuit! *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* d Morti paratus occurres, si tria hæc, Domini iussu, tibi maturè compares: Cingulum, Facem, Tintinnabulum. An recordaris, quæ de Castitatis cingulo, suprà te monuerim horis pluribus? sed millies inculcandum tibi est, beati Hieronymi monitum: *Si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis.* cinge lumbos: eorum mors turpis est & mala, quos discinxit luxuria. Facem manu præferes, si decalogum non solùm scias, sed & serues. At verò Tintinnabulum tua tibi conscientia est; hæc sæpius imò quotidie velut campanula concutienda est, & quem sonum edat, an legi diuinæ consonum, exploranda. Descende in te, & vitam tuam inspice, & teipsum quoti-

V die

a Matth. c. 24. b 2. Reg. 4. c Isa. c. 38. d Luc. c. 12.

die ad tribunal cita, nec tantùm quid facturus sis, sed & quid feceris, creberrimè cogita. ita tuum hoc tintinnabulum pulsa, conscientiam tuam de cogitatis per diem, dictis, factisque tecum quotidie rimare & excute. Sic inducijs, quas imminente morte, frustra peteres, nunc concessis vtere; disce MORI: aut idem tibi cogar occinere, quod Angelorum vnus Carthaginiensi Episcopo grauiùs decumbenti obiecit. a *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* Ergo, *miserere animæ tuæ*, & mortem, quò illa venit insidiosiùs, hòc tu frequentiùs cogita.

Sed & VIVERE disce, castè & cautè viuendo. Si cautus non sis, nec castus eris. Iobus, tolerantiæ speculum, non tantùm castimoniam noluit, nam & cum oculis fœdus pepigit, vt ne cogitaret quidem de virgine, sed & idem cautissimus vixit. magna in illo morum sanctitas elucebat, & tamen timebat, trepidabat, cauebat. *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti*: b suspectum illi erat, quicquid faciebat, ne fortè faceret, quod Deo minùs placeret. sciebat vir integerrimus, alia longè hominum, alia Dei esse iudicia. Hanc ob caussam, opera sua omnia verebatur, verè & castus, & cautus. disce, & imitare, vt tantò viuas castior, quantò in omnibus cautior, & circumspectior: *Miserere animæ tuæ, placens Deo.*

Sed & ORARE disce. Rex noster Christus, non crebras tantùm, sed & assiduas à te preces exigit: *quoniam oportet semper orare.* c & quàm fideliter sæpius exhortatur! *Videte, vigilate, & orate; nescitis enim quando tempus sit;* d *sine intermissione orate.* e Ergo, *non impediaris orare semper.* f Excellentissimam hanc ORANDI artem non disces, nisi & sæpe ores, & feruidè. hoc ipso multorum languida est oratio, quia rara. fabri fiunt fabricando, veri coram Numine oratores, sæpius orando. satius tamen est, breues esse preces & feruidas, quàm longas & languidas. vix vllarum est virium oratio, quæ nihil habet ignei. oratio marcens & torpida, idem est ferè quod ignis frigidus. Paulus oraturus, calidos spirabat ignes. quibus suscitandis: *Orabo*, inquit, *spiritu, orabo & mente.* g quid prodest labiorum strepitus, vbi cor est mutuum? ignita verò censetur precatio, quam ardentes gemitus, & ad Deum crebra comitantur suspiria: oratio vana & frigida est, vbi hoc tam graue negotiũ soli committitur linguæ. Ergo, vt rectiùs discas VIVERE, disce feruentiùs ORARE: neutrum difficile est, volenti.

Et

a S. Cypr. serm. 4. de mortalit. Baron. tom. 2. An. 256.
b Iob. c. 9. c Luc. c. 18. d Marc. c. 13. e 1. Thess. 5.
f Eccl. c. 18. g 1. Cor. 14.

Et vt compendiariâ prorsus te viâ ducam ad cælum, hanc verborum meorum summam teneto, & duplex hoc monitum, nullâ vnquam obliuione deleto.

Im Assiduè cogita, te quotidie propiùs atque propiùs, ad ipsam totam immensam ÆTERNITATEM accedere, quæ tibi vel in flammis inter damnatos, vel in delitijs inter beatos agenda erit. sic bene MORI condisces.

IIm Deum tibi semper præsentem ex oculis nunquam dimitte. ita scies rectè VIVERE.

Ad maiorem Dei, Deiparæq. Virginis, & omnium SS. Angelorum honorem & gloriam.

FINIS.

NICETAS

seu

TRIVMPHATA

INCONTINENTIA.

B.mæ V.nis
MARIÆ
NOBILISSIMIS
SODALITATIBVS.

INGOLSTADIANÆ
MONACENSI
DILINGANÆ
AVGVSTANÆ
RATISBONENSI
OENIPONTANÆ
HALENSI
LVCERNENSI
FRIBVRGENSI HELV.
BRVNTRVTANÆ
CONSTANTIENSI
EYSTADIANÆ
ENSISHEMIANÆ
NEOBVRGENSI
FRIBVRGENSI BRISG.

à

DEO DEIQVE MATRE VIRGINE,
Felicitas sempiterna.

ETIAMNVM meus in vos affectus calet (prosapiâ, eruditione, Virtute Nobilissimi Domini Sodales) nec est quod malim quàm vobis quàm plurimum prodesse, vt cùm plurimum à vobis acceperim, id demum redeat ad suos fontes. Quicquid ego adolescens vel litterarum vel pietatis hausi, id B. Virginis Sodalitati acceptum refero, & hoc Orbi testor. Vobis debeo, & vestris cætibus, quòd Virginis filius IESVS, in suam me societatem prorsus indignum admiserit. Ingenuè fateor, absque sodalitio vestro fuisset, perijssem & mecum plures alij. Sed perire vix potest inter vos, nisi pereundi cupidus animum à vobis in perniciem voluntariam abducat. Nec in scholis quidem vtiliter quis discit, nisi à vestro consortio hoc ipsum discat, quemadmodum & quàm sobriè discendum sit. Virtus & aliorum scientia est, & sui. Verissimè Romanus Sapiens, & Marianis cætibus accommodatè: Nulla res magis, inquit, animis honesta induit, dubiósque & inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorum conuersatio. paullatim enim descendit in pectora, & vim præceptorum obtinet, frequenter audiri, adspici frequenter. a Sanè vel ipse occursus vester & adspectus iuuat ad virtutem. & est aliquid quod quis à vobis vel tacentibus proficiat. Possim ego in laudem de vestris Congregationibus iure optimo affirmare, quod priscus Poëta de vrbe Româ per cauillum dixit:

Hic fiunt homines ——— b

Et nisi quis inter vos discat hominem agere, & homo fiat verecundus, sapiens, pudicus, operam perdidit, & sub humanâ specie pecudem, sæpe non vnam abscondet. Scholas & lycea occupabit iste, & inde vel bonus Grammaticus, vel disertus Rhetor, vel argutus Philosophus; aut etiam doctus Medicus, aut insignis Iureconsultus prodibit: At his omnibus valere, licet ad parandam farinam faciat; ad emendum cælum illa omnia sciuisse, cassus labor. Bonum Christianum, pro-

bum

a Sen. ep. 94. circa med. b Iuuenal. sat. 2. vers. 167.

bum sodalem fieri, hoc artis est & sapientiæ. In hanc rem vna virtus est, quam si quis inter B. Virginis sodales non didicerit, vitia sine Magistro discet auidâ docilitate. Sanè in Marianis sodalitijs varia viget virtus, *hic fiunt homines*, ad normam Virtutis. Illi in suum exitium pessimè cauti, & ferè nunquam nisi casu boni, qui cætus hos fugitant, qui huic disciplinæ nomen suum dare recusant, aut vbi dederint, publicos congressus declinant, & nusquam minus quàm in conuentu sodalium conspiciuntur, perpetui emansores, & nec ad numerum quidem augendum beneuoli: Hi tales, inquam, hoc vnum agunt vt nullum habeant cum virtute commercium, tantò liberiùs vitiosi, quantò remotiores à castis oculis. Tanti est cum bonis consortium, cui quidem me omnia debere fateor; & vt hoc testato dicam per orbem, scriptionem hanc iam alteram, & nouam, ad vestra subsellia, Ornatissimi Domini Sodales, meâ voluntate animóque libentissimo depono, grati animi vel tenue monimentum.

Libello huic nomen est *Triumphata Incontinentia*. Hic nemo malè ominetur, cum nomini vestro iuscribi. Non hoc agit libellus iste, perinde si vos aduxeret Incontinentia, sed ne adurat. Vti medicinam facimus, illis in remedium, istis in leuamentum, in antidotum alijs: sic etiam remotis vitijs, quâ ratione caueri ea possint, discendum est. Et quia difficillimum, duram iam & veterem animis pestem extrahere, prouidè omnino facit qui præmedicatus, non hoc laborat vt ægrotus esse desinat, sed vt maneat sanus. In hunc finem ad vos libellus iste properat, non vt Incontinentiæ morbum adimat, sed vt non admittat,

Sed cur non librum mitto grandiorem, decentius munus foret? Ignoscite, oro, dantis tenuitati, sed & vitijs nostri æui. hoc si placeat inspicere, magnam morum euersionem, & Incontinentiæ plurimum vbique sparsum esse non negabitis; liberè dicetis: Ægrotat Orbis, & potissimum ab Incontinentiâ. Atqui ægroto non grandes boli, aut in amplis patinis tuceta crassa sunt anteponenda; iusculis atque sorbitiunculis iuuandus est. Idem hic faciendum. atque si æui nostri genium consideremus, ægrè aliter iuuari nunc Orbis poterit.

Volumina & prolixos codices nauseabundum hoc sæculum vix admittit; & iam salutaria, pænè in transitu instillanda. Libelli & scriptiunculæ etsi minus perpolitæ, modò succinctæ, honestatis obliuionem faciliùs corrigent. Quicquid autem alij vel dixerint vel scripserint, hoc vitium Incontinentiæ sine modo, sine fine persequendum est, nam illi quoque nec finis est, nec modus. Et quoniam Incontinentia, voluptarium hoc sed pestilentissimum venenum, maximam orbis partem inficit, ad plurimos, optem, medicus hic libellus perueniat, qui ideò breuis esse debuit, ne malum quod sanare, vult, morosâ prolixitate potiùs offendat. Quod si etiam Beatissimæ Virginis Sodales spectem, quorum honori & bono libellus hic scriptus est, ne sic quidem laciniosas adhortationes his obtudere debui. Sunt quidam ex hominibus tam egregiam sortiti indolem, vt in ea quæ tradi solent, perueniant sine longo magisterio, & honesta complectantur, cùm primùm audiunt. Hæc tam rapacia virtutis ingenia & ex se fertilia, in hac Beatissimæ Virginis familiâ minimè rara sunt. Quare, obsecro, Sodales integerrimi, huic libello, nouo hospiti locum præbete: non amplum petit nec lautum, sed quem libellis pijs negare non soletis. Et quia Castitatis ac Continentiæ amore vos ardere non dubito, hoc victæ ac triumphatæ Incontinentiæ spectaculum beneuolis oculis & auribus accepturos, prorsus confido. Vestrûm omnium castissimis precibus submisiè me commendo. Monahij, die Beatissimæ Virginis lustratæ. Anno Christiano CIƆ IƆC XXIV.

Omnium vestrûm

Seruus in Christo

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO LECTORI.

FACTUM, mi Lector, ab omni sæculo inauditum, omnibus post sæculis obstupescendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, sui & libidinis victor, singularis, admirabilis, strategemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Christianâ nil reperiri simile. Possumus sanè, quod ille de Vlysse, de hoc iuuene longè veriùs affirmare: Scyllam prænauigauit, nec abreptus est; Charybti conspectus est, nec consceptus est; Circes poculum bibit, nec mutatus est; ad Lotophagos accessit, nec remansit; Sirenes audiuit, nec accessit. a Addam ego: vinctus est, ligatus est, armis omnibus spoliatus est, nec vinci potuit. Imò Sirenem fallacissimam & audijt & accessit, seu, accedere coactus est, & tamen submersus non est. Linguâ pugnauit, linguâ vicit, quâ pænè omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, sed mutilando in tormentum. Vis nosse, Lector, generosissimi stratagematis incomparabile consilium? hunc libellum lege: sed quæso te quietus lege, & animo proficiendi. Mores hic componimus, non verba, & animis hæc scripta sunt, non auribus. Scriptionis huius finis est, quem & tuum esse cupimus, illud extremum malorum, capitalissimam pestem, vitiorum omnium largissimam scaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes scelerum formas se diffundit. Qui castitatis hostis est, omnium propè vitiorum amicus est: nec vllus vnquam pudicitiæ bellum indixit, qui non priùs fœdera iunxisset cum non simplici nequitiâ. Cui mens est vitia per compendium discere, in Lasciuiæ disciplinam se tradat, & breui se magistrum ex discipulo mirabitur. Nemo sanctè vixerit, qui non & castè.

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non solis iuuenibus, non virginibus solis, nec tantùm Parthenijs sodalibus hæc scripta sunt. Ad omnem statum, ordinem, sexum, ætatem attinet hæc scriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, suam coniuges, suam sponsi & sponsæ castimoniam colant necesse est. Coniugij leges malè seruabit qui ignorarit Castitatis, imò ausim dicere, Castitatis leges exactè sciendas illi, qui seruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ septa transilire fas est. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis sit cum Virtute, cui quidem lis sit cum Verecundiâ, Virtutis sede? Ita hæc quæ de vitandâ Incontinentiâ dicuntur, nemini non necessaria scitu sunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt scias, mi Lector, quod hic sacræ institutionis summarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Ser. Electore MAXIMILIANO, & Ser. coniuge ELISABETHA, de Dei Præsentiâ in omni loco, per sacros Dominici Aduentûs dies disserui, eius tibi summam & velut expressum succum libro secundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1623. coram ijsdem Ser. Bauariæ Ducibus, & aulico comitatu de nouemplici ÆTERNITATIS inferæ tormento pro suggestu dixi, eius tibi synopsin & epitomen do, eodem libro posteriore, capite vndecimo. Et quamuis hæc scriptio tantæ molis non sit, non tamen properata aut sesquidie elucubrata est. Horatij præceptum est, nouennio premendum, quod luci & publico velis committere. b Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, Vt iam ostendi, hic est.

Viginti quatuor omnino capita libris duobus assignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ sint cùm inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus per totidem capita eidem vitio præbet antidota. Origo & caussa, sed & tenor ac clausula scripti NICETAS est, miraculum Continentiæ, & dignum cælo spectaculum. Hæc te scire volui, Lector, & cum lucro legere.

a Madaurens. de Deo Socr fine. *b De arte Poet. propiùs finem.*

LIBER PRIMVS

CAP. I.

Sermonis ingressus.

PARTHENIVS ET ÆDESIMVS colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiúsque antiquitatis doctissimus scriptor, & orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem sciisse, quod* HIERONYMVS *ignoraret.* ÆDESIMVS. Breuiter simul & copiosè laudas, doctorem laude dignissimum, cuius si vel epistolas solùm euoluas, magnum eruditionis thesaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipsas legi, quibus ille libro tertio miscet res gestas Pauli, primi anachoretæ, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam sæcula satis obstupescent. ÆDES. Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pænè in saxum steti. quid nos, Partheni, ad Heroas istos? PARTH. ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet disserere, hanc tu mihi sellam occupa, sedentes cœptum sermonem pertexemus. nam noui te è gente Peripatheticorum non esse, & Dion olim putat, vti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere. & Stagyritæ [a] scitum est, sedendo & quiescendo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num Partheni de Castitate dissertaris quies adeò est commendanda? nosti illud de Ægystho adultero: *desidiosus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædesime, non otiũ, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETAE nostri palæstram propiùs inspiciamus. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

a Aristot. l. 7. phys.

§. I.

Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit adduci: ibíque inter cadentia lilia & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum iuxtà serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus ir-

retitum relinqui. quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix ſpecioſa veniſſet, cœpit delicatis colla ſtringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, ſe victrix impudica ſuperiaceret. Quid ageret miles Chriſti, & quò ſe conferret, neſciebat. Quem tormenta non vicerant, ſuperaret voluptas? Tandem cælitus inſpiratus, præciſam morſu linguam, in oſculantis ſe faciem expuit: ac ſic libidinis ſenſum, ſuccedens doloris magnitudo ſuperauit.[a] PARTH. O factum, ſuperi omnibus retrò ſæculis inauditum! omnibus poſt ſæculis obſtupeſcendum! Hoc eſt pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego hiſtoriam ex Nicephoro[b] verbis nonnihil alijs conſcripſi nuper, exercendo ſtylo. libétne audire? ÆDES. libet quàm maximè: millies hoc mihi narra, nunquam ſatiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita, recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a Hieron. in vitâ S. Pauli primi Erem. c. 3. Baron. Anno. 253. Decij Imp. primò.
b lib. 7. c. 13.

CAP. II.

ILLVSTRISSIMVM NICETÆ *facinus, paullò fuſius narratum.*

IActat priſcum æuum ſui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præciſam in tyranni os expuit. Ne ſuperbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ noſtræ, vobis ſæpe non pares tantùm, ſed ſuperiores longè, & vel in arctiſsimis vinculis liberiores ſunt. Satis id oſtendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo ſatis, non dicam, laudet, ſed nec miretur ſatis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum. idem ego de hoc iuuene veriùs: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyriſten nactus es Hieronymum. Et videte mihi obſecro inter quot & quàm inſidioſas catenas, libertatem ſuam ſit profeſſus, caſtiſsimus hic Achilles noſter, cui longè periculoſior ſcena fuit inſtructa quàm ſocio. Lectus erat ſupra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis ſed bombycinis vinculis ligabatur. iam actum eſſe dixiſſes de retinenda pudicitiâ inter tot inſidias. circum circa Voluptas ſua inuitamenta diſponebat, quibus pudica mens ſuæ caſtitatis propoſitum vix potuit

tuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore, gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant. Has inter loquax riuulus & omni crystallo nitidior errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat, vnde pænè musico concentu pulsabatur: vtrinque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant; istinc Narcissorum niuem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? vndique ad voluptatem inuitaris, in tot florum lasciuiâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitatrici huic voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt basiliscus, solis oculis necabit. Heu! miserande iuuenis, quomodo ab hac te viperâ seruabis illæsum? nulli vnquam sua magis captiua fuit libertas quàm tibi oculos aperis? à formâ tibi laqueus est. hos claudis? aures patent, per quas veneni satis instilletur. sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati tuæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur Romanum parricidam in culeum cum cane, serpente, gallo gallinaceo atque simiâ insutum, à vulnere seruari posse innoxium, quàm te, ô iuuenis miserande, à libidinis peste immunem. quicquid agas, constrictus teneris, nec patet vel spes euadendi vlla. Lasciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venenauit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus, reperit Consilium Christianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit sibi viam quâ victrix Castitas hostem suum triumpharet. Nam, dum sic vndique oppressus iuuenis vicinissimum periculum contuetur: Quin, ait ipse secum, exurgis læse pudor, & quibuscunque potes armis, teipsum defendis? sola lingua vinculum non sentit, Rectè est: lingua mihi telum erit: malo esse mutus, quàm parum castus. Dixit, & generosissimo vulnere, mediam sibi linguam præmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, sanguinolentam eiaculatus est. O Nicæta, ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupisti, & virginei pudoris libertatem, in tutum asseruisti, fauce pro pharetrâ, linguâ pro sagittâ fortissimè vsus.

§. I.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid simile in omni historiâ, profanâ & sacrâ; veteri, nouâ; Romanâ, Græcâ reperire est: verè huic iuueni acclamari potuit: FACTVM BONVM, factum admirandum, præsigne, obstupescendum. Nihil ad hoc Lacon ille adolescens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non seruiam*, & vt primùm iussus seruili & contumelioso ministerio fungi, illisum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo castigata? sed neque sicam Lucretiæ sanguine stillantem miror: casta illa esse voluit, cùm castitatem amisit. PARTHEN. Habuit quidem & priscum æuum magna Castitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, solum NICETAM obstupesco. Xenocrates, illius fuisse dicitur verecundiæ, vt si quid vel in bestijs impudici videre contingeret, auersis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatissimæ formæ virginem sponso, vti eam acceperat, intactam restituit, tam sui quàm libidinis victor. Alexander Rex, Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultûs elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret: Democles in bulliens ahenum insiluit vt stuprum effugeret, vterque Castitatis generosus propugnator, neuter tamen cum NICETA nostro conferendus. Et quia Circum hunc ingressi sumus, libetne pedem protollere, & quà possumus, hoc stadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec est quod recusem, præsertim si tu manu ducas. PARTH. Sed si errem, veniam dabis. incidi nuper in versiculos, pauculos illos, atque si verba spectes, parum delicatos & teretes, sed sensu opulentos, & nescio an breuius quid legeris, & simul vtilius. triplex illis inscriptio, nec nisi sex vniuersè sunt: En recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS inuitamenta:

Otia, Mensa, Libri, Vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS effectus:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCON-

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS antidota:

Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœna.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti sunt, nec displicent: sed quia tu me hodie manu ducis: incipe Partheni, & explica illa tuorũ versuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. Admitte iam paucos hos Epicos: alios pòst subdam de NICETA meo, qui, nisi luxuriæ malum ingens habuisset cognitum, non illud adeò fuisset detestatus, vt cum summo dolore balbus esse maluerit, quàm eum paratâ voluptate impudicus:

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia seu discenda, seu committenda procliuius, quàm otiosa vita. In ludo Vitij, OTIVM Magister est & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otij damnati essent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt:

Otia, mensæ, libri; vaga lumina, verba, Sodales.

En, antesignanum OTIVM. non est quòd hîc quidquam controuertamus; omnium vitiorum vsitatum puluinar est Otium, quid ni etiam sit luxuriæ? Et oraculum est, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, est otiosorum negotium. portentum est profectò, homo otiosus & castus. atque vti cognata sunt vitia, *mentiri* & *furari*; illicò enim ego tibi furem ostendam, si tu mihi mendacem; ita prorsus proxima sibi sunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Castitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritissimum nosti:

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu caussa est, desidiosus erat,

A desidiâ, pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magistri hîc attenti vigilent, suis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud satyricum, a

——— at nunc
Post finem autumni mediâ de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat, accipe ceras.

a Iuuenal. sat. 14. vers. 190.

Scribe puer, vigila. caussas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.

Magni Imperatores, cùm male parere militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat lasciuire districtis. a Reuerâ,

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptaque iacent, & sine luce faces.

siquidem eodem magistro monente:

Quàm Platanus riuo gaudet, quàm Populus vndâ,
Et quàm limosa, canna palustris, humo:
Tam Venus otia amat ———

Otiosus enim, vti verissimè Romanus sapiens, b non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini.

a Senec. epist. 56. b Senec. epist. 55.

§. I.

Sed grauiores tibi testes adduco. Mellifluus doctor, Bernardus: Sicut, inquit, per rimam sentinæ, aqua latenter intrat & excrescit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauiâ cogitationes prauæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis succumbens, in peccato periclitetur. a Otij hostem capitalissimum scias fuisse Bernardum, qui seriò submonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarũ colluuies est otium, summa mentis malitia, malorum omnium sentina, mors animæ. b Et vt sciretur quàm cauendum esset Otium castitatis studioso: Luxuria, inquit, citò decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit si quem otiosum inuenit: industriæ & labori cedit. c

Laurentius Iustinianus, vir perinde sanctus ac doctus: sicut aqua, inquit, quæ caret decursu ac iacet in foueis, putrescit; ita & corpus otij tabe confectum concupiscentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit insaniam. d Id alibi confirmans: e quemadmodum, inquit, ex temporato labore carnis incendia cohibentur, sic ex otio fouentur & crescunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis segnior est, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pæne diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior est, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuacissimum: cibus potúsque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; molle butyrum, turpe otium; ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

§. II.

a Serm. de S. Andrea. b Epist. ad fratres de monte Dei.
c Ser. 51. de modo bene viu. d lib. de perfect. grad. c. 9. e lib. de ligno vitæ c. 5.

§. II.

Otium & Reges simul, & beatas perdidit vrbes. *a* Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quo nil fædius, nil similius est sepulchro. Otium sine litteris, mors est & viui hominis sepultura. *b* Proximæ sanè agnitionis sunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otiositas, c* vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus est Otij, sed dispendium semper maximum: Otium, res vna omnium disciplinæ inimicissima est. Otium non tantùm non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit: & vix quidquam est, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium, quod etiam fortissimum quemque in diuersa vitia suauiter impellit, *Multam malitiam docuit Otiositas.*

Præclarè scripsit Portius Cato, necesse est vt sua cuique vitæ ratio constet; id certè nisi operoso & laboris amanti contingere non potest. & sanctioris quidem vitæ ratio processu gaudet & crescit; cessatione torpescit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium sectetur, & à scopo suo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendiosa via est Otium. Vis veram huius monstri descriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma est Otium. Mens otiosa in mille facinorum furias discurrit; *Multam malitiam docuit Otiositas.* ÆDES. Plerique omnes contra OTIVM diserti sumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim suauius nobis esse credimus, cùm vacamus, Otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus; deteriora sequimur. PARTH. tantò peiores sumus, quantò dulcius nobis est hoc pessimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otiositas.* Hactenus in otium dixisse, satis sit.

a Catull. ad Lesb. b Senec. epist. 82. c Eccl. c. 33. v. 29.

CAP. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto est, & pridem certa: sine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, escâ stipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæstuat, quid tam in propinquo superest, quàm ad Lasciuiam

sapere?

ſapere: tunc enim libidinoſus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nuſquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimùm. ita cùm corpus fartum eſt, & cuticula bene curata, ante omnia vitia reſurgit libido, quæ annis ſæpe integris iacuerat emortua, aut certè ſopita languerat, vires reſumit, maximè dum adulterijs cælata vaſa propinant vinum, tanquam per ſe parum doceat libidinem temulentia, vt neceſſum proinde ſit vinum ex libidine haurire, ſi laſciuire lubeat. Nec vulgi dictum hîc errat: *post epulas chorea.* cui & ſacra pagina adſtipulatur: *Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere:* a ſed luſum non bonum, luſum impium. ideò vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. b Et noſti, mi Ædeſime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* quod diuinus Ezechiel clariſsimè pronuntians: c Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.

a Exod. c. 32. v. 6. b Epheſ. c. 5. v. 18. c Ezech. c. 16. v. 49.

§. I.

Ita plerumque poſt lautiorem menſam, poſt ſaliares cenas, poſt epulas copioſiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus eſt dilectus & recalcitrauit. incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum, factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo. a Ita lex vitiorum certa eſt, vt ſaginæ ſubſtructa ſit laſciuia. vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos reperis offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga, faméſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis tum maximè ſtridere, cùm maximè inflantur & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſsimum in laſciuam petulantiam exæſtuat, cùm plurimùm ab epulis vinóque calet. Optimè Gregorius: b Ex vno Gulæ vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis innumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletûs lamenta perducunt. Hoc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quàm multi perdiderunt pudicitiam, quia noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa caſtiſsimi Hilarionis: Paleis te paſcam, aſelle,

a Deut. c. 32. v. 15. b In libris Reg. lib. 5. c. 1.

aſelle, non hordeo. Itâque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt dum demum victoriam ſperet, cùm corpori, velut iumento, delitiæ omnes negantur.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum noſtrum. Atque iam ſæpe animum meum ſubijt cogitare, an non priſca illa ſæcula, ſanè non aurea, ſed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucàs: In diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem, quâ intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes, *a* Æuum hoc noſtrum conſidera, & fateberis pariſsimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur paſsim, affluenter & ſaliariter. neque hoc ſatis (venia ſit à tuis auribus mi Ædeſime) vomitur & luditur certatim, qualem ſcilicet luſum luſerat, Vdo ille infelicisſimus Magdeburgenſis antiſtes. Nuptiarum etiam & chorearum vbique ſatis eſt (vrbes ingredere, & mecum ſenties) vbique Hymenæus & Thalaſſus perſonant. Hos mores, credo, perſeuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, ſed Chriſtus, & ab iridis tribunali decretoriam ſententiam pronuntiet in omne humanum genus.

a Luc. c. 17. v. 27.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flammam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. quid caſtimoniam inter epulas & delitias quæris quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. *a* Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſsimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. *b* Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſsimas? iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in ſe flammam compreſsit; oculos cælo inhærentes, & quaſi caueâ ſuâ egreſſos, lacrimarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſub-

 tractione

a Sen. epiſt. 15. b Sen. epiſt. 51.

BENEVOLO LECTORI.

FACTVM, mi Lector, ab omni sæculo inauditum, omnibus pòst sæculis obstupescendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, sui & libidinis victor, singularis, admirabilis, stratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego, in omni re Christianâ nil reperiri simile. Possumus sanè, quod ille de Vlysse, de hoc iuuene longè veriùs affirmare: Scyllam prænauigauit, nec abreptus est; Charybdi conspectus est, nec consceptus est; Circes poculum bibit, nec mutatus est; ad Lotophagos accessit, nec remansit; Sirenes audiuit, nec accessit. a Addam ego: vinctus est, ligatus est, armis omnibus spoliatus est, nec vinci potuit. Imò Sirenem fallacissimam & audijt & accessit, seu, accedere coactus est, & tamen submersus non est. Linguâ pugnauit, linguâ vicit, quâ pænè omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, sed mutilando in tormentum. Vis nosse, Lector, generosissimi stratagematis incomparabile consilium? hunc libellum lege: sed quæso te quietus lege, & animo proficiendi. Mores hîc componimus, non verba, & animis hæc scripta sunt, non auribus. Scriptionis huius finis est, quem & tuum esse cupimus, illud extremum malorum, capitalissimam pestem, vitiorum omnium largissimam scaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes scelerum formas se diffundit. Qui castitatis hostis est, omnium propè vitiorum amicus est: nec vllus vnquam pudicitiæ bellum indixit, qui non priùs fœdera iunxisset cum non simplici nequitiâ. Cui mens est vitia per compendium discere, in Lasciuiæ disciplinam se tradat, & breui se magistrum ex discipulo mirabitur. Nemo sanctè vixerit, qui non & castè.

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non solis iuuenibus, non virginibus solis, nec tantùm Parthenijs sodalibus hæc scripta sunt. Ad omnem statum, ordinem, sexum, ætatem attinet hæc scriptio, & multum quidem. Suam & viduæ, suam coniuges, suam sponsi & sponsæ castimoniam colant necesse est. Coniugij leges malè seruabit qui ignorarit Castitatis, imò ausim dicere, Castitatis leges exactè sciendas illi, qui seruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ septa transilire fas est. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis sit cum Virtute, cui quidem lis sit cum Verecundiâ, Virtutis sede? Ita hæc quæ de vitandâ Incontinentiâ dicuntur, nemini non necessaria scitu sunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt scias, mi Lector, quod hîc sacræ institutionis summarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Ser. Electore MAXIMILIANO, & Ser. coniuge ELISABETHA, de Dei Præsentiâ in omni loco, per sacros Dominici Aduentûs dies disserui, eius tibi summam & velut expressum succum libro secundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1623. coram ijsdem Ser. Bauariæ Ducibus, & aulico comitatu de nouemplici ÆTERNITATIS inferæ tormento pro suggestu dixi, eius tibi synopsin & epitomen do, eodem libro posteriore, capite vndecimo. Et quamuis hæc scriptio tantæ molis non sit, non tamen properata aut sesquidie elucubrata est. Horatij præceptum est, nouennio premendum, quod luci & publico velis committere. b Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, Vt iam ostendi, hic est.

Viginti quatuor omnino capita libris duobus assignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ sint cùm inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus per totidem capita eidem vitio præbet antidota. Origo & caussa, sed & tenor ac clausula scripti NICETAS est, miraculum Continentiæ, & dignum cælo spectaculum. Hæc te scire volui, Lector, & cum fructu legere.

a *Madaurens. de Deo Socr. fine.* b *De arte Poet. propiùs finem.*

LIBER PRIMVS

CAP. I.

Sermonis ingressus.

PARTHENIVS ET ÆDESIMVS colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiúsque antiquitatis doctissimus scriptor, & orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem sciße, quod* HIERONYMVS *ignoraret*. ÆDESIMVS. Breuiter simul & copiosè laudas, doctorem laude dignissimum, cuius si vel epistolas solùm euoluas, magnum eruditionis thesaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipsas legi, quibus ille libro tertio miscet res gestas Pauli, primi anachoretæ, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam sæcula satis obstupescent. ÆDES. Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pænè in saxum steti. quid nos, Pértheni, ad Heroas istos? PARTH. ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet disserere, hanc tu mihi sellam occupa, sedentes cœptum sermonem pertexemus. nam noui te è gente Peripatheticorum non esse, & Dion olim putat, vti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere. & Stagyritæ [a] scitum est, sedendo & quiescendo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num Partheni de Castitate disserturis quies adeò est commendanda? nosti illud de Ægystho adultero: *desidiosus erat*. PARTH. Quietem, mi Ædesime, non otiũ, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETAE nostri palæstram propiùs inspiciamus. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

a Aristot. l. 7. phys.

§. I.

Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit adduci: ibíque inter cadentia lilia & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum iuxtà serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus ir-

retitum relinqui. quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superaret voluptas? Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superauit.[a] PARTH. O factum, superi omnibus retrò sæculis inauditum! omnibus post sæculis obstupescendum! Hoc est pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego historiam ex Nicephoro[b] verbis nonnihil alijs conscripsi nuper, exercendo stylo. libétne audire? ÆDES. libet quàm maximè: millies hoc mihi narra, nunquam satiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita, recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a Hieron. in vitâ S. Pauli primi Erem. c. 3. Baron. Anno, 253. Decij Imp. primò.
b lib. 7. c. 13.

CAP. II.

ILLVSTRISSIMVM NICETÆ *facinus, paullò fusiùs narratum.*

IActat priscum æuum sui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præcisam in tyranni os expuit. Ne superbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ nostræ, vobis sæpe non pares tantùm, sed superiores longè, & vel in arctissimis vinculis liberiores sunt. Satis id ostendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo satis, non dicam, laudet, sed nec miretur satis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum. idem ego de hoc iuuene veriùs: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyristen nactus es Hieronymum. Et videte mihi obsecro inter quot & quàm insidiosas catenas, libertatem suam sit professus, castissimus hic Achilles noster, cui longè periculosior scena fuit instructa quàm socio. Lectus erat supra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis sed bombycinis vinculis ligabatur. iam actum esse dixisses de retinenda pudicitiâ inter tot insidias. circum circa Voluptas sua inuitamenta disponebat, quibus pudica mens suæ castitatis propositum vix potuit

tuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore, gratas diffundebant vmbras,& clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant. Has inter loquax riuulus & omni crystallo nitidior errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat, vnde pænè musico concentu pulsabatur; vtrinque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant; istinc Narcissorum niuem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? vndique ad voluptatem inuitaris, in tot florum lasciuiâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitatrici huic voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt basiliscus, solis oculis necabit. Heu! miserande iuuenis, quomodo ab hac te viperâ seruabis illæsum? nulli vnquam sua magis captiua fuit libertas quàm tibi oculos aperis? à formâ tibi laqueus est. hos claudis? aures patent, per quas veneni satis instilletur. sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati tuæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur Romanum parricidam in culeum cum cane, serpente, gallo gallinaceo atque simiâ insutum, à vulnere seruari posse innoxium, quàm te, ô iuuenis miserande, à libidinis peste immunem. quicquid agas, constrictus teneris, nec patet vel spes euadendi vlla. Lasciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venenauit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus, reperit Consilium Christianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit sibi viam quâ victrix Castitas hostem suum triumpharet. Nam, dum sic vndique oppressus iuuenis vicinissimum periculum contuetur: Quin, ait ipse secum, exurgis læse pudor, & quibuscunque potes armis, teipsum defendis? sola lingua vinculum non sentit. Rectè est: lingua mihi telum erit: malo esse mutus, quàm parum castus. Dixit, & generosissimo vulnere, mediam sibi linguam præmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, sanguinolentam eiaculatus est. O NICETA, ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupisti, & virginei pudoris libertatem, in tutum asseruisti, fauce pro pharetrâ, linguâ pro sagittâ fortissimè vsus.

§. I.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid simile in omni historiâ, profanâ & sacrâ; veteri, nouâ; Romanâ, Græcâ reperire est: verè huic iuueni acclamari potuit: FACTVM BONVM, factum admirandum, præsigne, obstupescendum. Nihil ad hoc Lacon ille adolescens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non seruiam*, & vt primùm iussus seruili & contumelioso ministerio fungi, illisum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo castigata? sed neque sicam Lucretiæ sanguine stillantem miror: casta illa esse voluit, cùm castitatem amisit. PARTHEN. Habuit quidem & priscum æuum magna Castitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, solum NICETAM obstupesco. Xenocrates, illius fuisse dicitur verecundiæ, vt si quid vel in bestijs impudici videre contingeret, auersis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatissimæ formæ virginem sponso, vti eam acceperat, intactam restituit, tam sui quàm libidinis victor. Alexander Rex, Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultûs elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret: Democles in bulliens ahenum insiluit vt stuprum effugeret, vterque Castitatis generosus propugnator, neuter tamen cum NICETA nostro conferendus. Et quia Circum hunc ingressi sumus, libetne pedem protollere, & quà possumus, hoc stadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec est quod recusem, præsertim si tu manu ducas. PARTH. Sed si errem, veniam dabis. incidi nuper in versiculos, pauculos illos, atque si verba spectes, parum delicatos & teretes, sed sensu opulentos, & nescio an breuius quid legeris, & simul vtilius. triplex illis inscriptio, nec nisi sex vniuersè sunt: En recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS inuitamenta:

Otia, Mensa, Libri, Vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS effectus:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCON-

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS antidota:

Lectio, Flagra, Preces, Confeßio, Lympha, Labores,
Portarum excubia, Christi præsentia, Pœna.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti sunt, nec displicent: sed quia tu me hodie manu ducis: incipe Partheni, & explica illa tuorũ versuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. Admitte iam paucos hos Epicos: alios pòst subdam de NICETA meo, qui, nisi luxuriæ malum ingens habuisset cognitum, non illud adeò fuisset detestatus, vt cum summo dolore balbus esse maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus:

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia seu discenda, seu committenda procliuius, quàm otiosa vita. In ludo Vitij, OTIVM Magister est & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otij damnati essent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt:

Otia, mensa, libri; vaga lumina, verba, Sodales.

En, antesignanum OTIVM. non est quòd hîc quidquam controuertamus; omnium vitiorum vsitatum puluinar est Otium, quid ni etiam sit luxuriæ? Et oraculum est, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, est otiosorum negotium. portentum est profectò, homo otiosus & castus. atque vti cognata sunt vitia, *mentiri* & *furari*: illicò enim ego tibi furem ostendam, si tu mihi mendacem; ita prorsus proxima sibi sunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Castitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritissimum nosti:

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu caussa est, desidiosus erat,

A desidiâ, pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magistri hîc attenti vigilent, suis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud satyricum, a

——— at nunc
Post finem autumni mediâ de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat, accipe ceras.

a Iuuenal. sat. 14. vers. 190.

Scribe puer, vigila, caussas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.

Magni Imperatores, cùm malè parêre militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat lasciuire districtis. a Reuerâ,

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptaeq; iacent, & sine luce faces.

siquidem eodem magistro monente:

Quàm Platanus riuo gaudet, quàm Populus vndâ,
Et quàm limosa, canna palustris, humo:
Tam Venus otia amat ———

Otiosus enim, vti verissimè Romanus sapiens, b non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini.

a Senec. epist. 56. b Senec. epist. 55.

§. I.

Sed grauiores tibi testes adduco. Mellifluus doctor, Bernardus: Sicut, inquit, per rimam sentinæ, aqua latenter intrat & excrescit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauiâ cogitationes prauæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis succumbens, in peccato periclitetur. a Otij hostem capitalissimum scias fuisse Bernardum, qui seriò submonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarũ colluuies est otium, summa mentis malitia, malorum omnium sentina, mors animæ. b Et vt sciretur quàm cauendum esset Otium castitatis studioso: Luxuria, inquit, citò decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit si quem otiosum inuenit: industriæ & labori cedit. c

Laurentius Iustinianus, vir perinde sanctus ac doctus: sicut aqua, inquit, quæ caret decursu ac iacet in foueis, putrescit; ita & corpus otij tabe confectum concupiscentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit insaniam. d Id alibi confirmans: e quemadmodum, inquit, ex temporato labore carnis incendia cohibentur, sic ex otio fouentur & crescunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis segnior est, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pænè diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior est, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuacissimum: cibus potúsque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; molle butyrum, turpe otium: ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

§. II.

a Serm. de S. Andrea. b Epist. ad fratres de monte Dei.
c Ser. 51. de modo bene viu. d lib. de perfect. grad. c. 9. e lib. de ligno vitæ c. 5.

§. II.

Otium & Reges simul, & beatas perdidit vrbes. [a] Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quo nil fœdius, nil similius est sepulchro. Otium sine litteris, mors est & viui hominis sepultura. [b] Proximæ sanè agnitionis sunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otiositas,* [c] vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus est Otij, sed dispendium semper maximum: Otium, res vna omnium disciplinæ inimicissima est. Otium non tantùm non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit: & vix quidquam est, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium, quod etiam fortissimum quemque in diuersa vitia suauiter impellit, *Multam malitiam docuit Otiositas.*

Præclarè scripsit Portius Cato, necesse est vt sua cuique vitæ ratio constet; id certè nisi operoso & laboris amanti contingere non potest. & sanctioris quidem vitæ ratio processu gaudet & crescit; cessatione torpescit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium sectetur, & à scopo suo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendiosa via est Otium. Vis veram huius monstri descriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma est Otium. Mens otiosa in mille facinorum furias discurrit; *Multam malitiam docuit Otiositas.* ÆDES. Plerique omnes contra OTIVM diserti sumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim suauius nobis esse credimus, cùm vacamus, Otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus; deteriora sequimur. PARTH. tantò peiores sumus, quantò dulcius nobis est hoc pessimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otiositas.* Hactenus in otium dixisse, satis sit.

a Catull. ad Lesb. b Senec. epist. 82. c Eccl. c. 33. v. 29.

CAP. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto est, & pridem certa: sine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, escâ stipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæstuat, quid tam in propinquo superest, quàm ad Lasciuiam

sapere?

ſapere: tunc enim libidinoſus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nuſquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimùm. ita cùm corpus fartum eſt, & cuticula bene curata, ante omnia vitia reſurgit libido, quæ annis ſæpe integris iacuerat emortua, aut certè ſopita languerat, vires reſumit, maximè dum adulterijs cælata vaſa propinant vinum, tanquam per ſe parum doceat libidinem temulentia, vt neceſſum proinde ſit vinum ex libidine haurire, ſi laſciuire lubeat. Nec vulgi dictum hîc errat: *poſt epulas choreæ.* cui & ſacra pagina adſtipulatur: *Sedit populus manducare, & ſurrexerunt ludere:* [a] ſed luſum non bonum, luſum impium. ideò vigilanter monet gentium Doctor: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. [b] Et noſti, mi Ædeſime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* quod diuinus Ezechiel clariſsimè pronuntians: [c] Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ; ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.

a Exod. c. 32. v. 6. b Epheſ. c. 5. v. 18. c Ezech. c. 16. v. 49.

§. I.

Ita plerumque poſt lautiorem menſam, poſt ſaliares cenas, poſt epulas copioſiores, ab homine nonnihil diuertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: Impinguatus eſt dilectus & recalcitrauit. incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum, factorem ſuum, & receſsit à Deo ſalutari ſuo. [a] Ita lex vitiorum certa eſt, vt ſaginæ ſubſtructa ſit laſciuia. vt non mireris apud eos incontinentiam, apud quos reperis offertam menſam. Et quæſo te, vel rationem tu tuam interroga, faméſne an ſaturitas Virginitati ſit amicior. Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Caſtimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias ſcis tum maximè ſtridere, cùm maximè inflantur & plenæ ſunt vento: ita prorſus corpus humanum habet; tunc potiſsimum in laſciuam petulantiam exæſtuat, cùm plurimùm ab epulis vinóque calet. Optimè Gregorius: [b] Ex vno Gulæ vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium eſt, ſed aculei libidinis innumeri ſunt, qui præcedentem illum quaſi regem ſequuntur, qui læta quidem ſuggerunt, ſed ad æterni fletûs lamenta perducunt. Hoc totidem verbis Gregorius, qui, ſilere ſi velit, loquetur experientia. Quàm multi perdiderunt pudicitiam, quia noluerunt vincere Gulam. Vnde vox illa caſtiſsimi Hilarionis: Paleis te paſcam, aſelle,

a Deut. c. 32. v. 15. b In libris Reg. lib. 5. c. 1.

aſellæ, non hordeo. Itáque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt dum demum victoriam ſperet, cùm corpori, velut iumento, delitiæ omnes negantur.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum noſtrum. Atque iam ſæpe animum meum ſubijt cogitare, an non priſca illa ſæcula, ſanè non aurea, ſed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas: In diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem, quâ intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. a Æuum hoc noſtrum conſidera, & fateberis pariſsimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur paſsim, affluenter & ſaliariter. neque hoc ſatis (venia ſit à tuis auribus mi Ædeſime) vomitur & luditur certatim, qualem ſcilicet luſum luſerat, Vdo ille infelicisſimus Magdeburgenſis antiſtes. Nuptiarum etiam & chorearum vbique ſatis eſt (vrbes ingredere, & mecum ſenties) vbique Hymenæus & Thalaſſus perſonant. Hos mores, credo, perſeuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, ſed Chriſtus, & ab iridis tribunali decretoriam ſententiam pronuntiet in omne humanum genus.

a Luc. c. 17. v. 27.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flammam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. quid caſtimoniam inter epulas & delitias quæris quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. a Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſsimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. b Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſsimas? iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in ſe flammam compreſsit; oculos cælo inhærentes, & quaſi caueâ ſuâ egreſſos, lacrimarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſub-

a Sen. epiſt. 15. b Sen. epiſt. 51.

BENEVOLO LECTORI.

FACTVM, mi Lector, ab omni sæculo inauditum, omnibus pòst sæculis obstupescendum fero. NICETAS, Ægyptius iuuenis, sui & libidinis victor, singularis, admirabilis, stratagemate vicit in omne æuum admirando. Putem ego in omni re Christianâ nil reperiri simile. Possumus sanè, quod ille de Vlysse, de hoc iuuene longe verius affirmare: Scyllam prænauigauit, nec abreptus est; Charybdi conspectus est, nec consepius est; Circes poculum bibit, nec mutatus est; ad Lotophagos accessit, nec remansit; Sirenes audiuit, nec accessit. a Addam ego: vinctus est, ligatus est, armis omnibus spoliatus est, nec vinci potuit. Imò Sirenem fallacissimam & audijt & accessit, seu, accedere coactus est,& tamen submersus non est. Linguâ pugnauit,linguâ vicit,quâ pænè omnes vincimur; nec vicit concitando linguam in eloquium, sed mutilando in tormentum. Vis nosse, Lector,generosissimi stratagematis incomparabile consilium? hunc libellum lege: sed quæso te quietus lege, & animo proficiendi. Mores hic componimus, non verba, & animis hæc scripta sunt, non auribus. Scriptionis huius finis est, quem & tuum esse cupimus, illud extremum malorum, capitalissimam pestem, vitiorum omnium largissimam scaturiginem INCONTINENTIAM expugnare. Incontinentia omnium vitiorum fœcunda mater, in omnes scelerum formas se diffundit. Qui castitatis hostis est, omnium propè vitiorum amicus est: nec vllus vnquam pudicitiæ bellum indixit, qui non priùs fœdera iunxisset cum non simplici nequitiâ. Cui mens est vitia per compendium discere, in Lasciuiæ disciplinam se tradat,& breui se magistrum ex discipulo mirabitur. Nemo sanctè vixerit,qui non & castè.

Et ne te fallas, ô mi optime Lector, non solis iuuenibus, non virginibus solis, nec tantùm Parthenijs sodalibus hæc scripta sunt. Ad omnem statum, ordinem, sexum, ætatem attinet hæc scriptio, & multum quidem. Suam & viduæ,suam coniuges, suam sponsi & sponsæ castimoniam colant necesse est. Coniugij leges malè seruabit qui ignorarit Castitatis, imò ausim dicere, Castitatis leges exactè sciendas illi, qui seruare voluerit coniugij. Nulli hominum ordini, ætati nulli Pudicitiæ septa transilire fas est. Et quomodo ei bene conueniat cum Virtute, cui quidem lis sit cum Virtute, cui quidem lis sit cum Verecundiâ, Virtutis sede? Ita hæc, quæ de vitandâ Incontinentiâ dicuntur, nemini non necessaria scitu sunt.

Addo: plurima hoc libello doceri quæ ad omnigenæ Virtutis cultum faciant. Et vt scias, mi Lector, quod hic sacræ institutionis summarium tibi proponam: Quicquid Anno 1621. coram Ser. Electore MAXIMILIANO, & Ser. coniuge ELISABETHA, de Dei Præsentiâ in omni loco, per sacros Dominici Aduentûs dies disserui, eius tibi summam & velut expressum succum libro secundo, capite decimo propino. Et quicquid Anno 1623. coram ijsdem Ser. Bauariæ Ducibus,& aulico comitatu de nouemplici ÆTERNITATIS inferæ tormento pro suggestu dixi, eius tibi synopsin & epitomen do, eodem libro posteriore, capite vndecimo. Et quamuis hæc scriptio tantæ molis non sit, non tamen properata aut sesquidie elucubrata est. Horatij præceptum est, nouennio premendum,quod luci & publico velis committere. b Seruaui, & auctarium adieci. Argumentum libelli & ordo, Vt iam ostendi, hic est.

Viginti quatuor omnino capita libris duobus assignantur. Liber primus per capita duodecim exponit, quæ sint cùm inuitamenta tum effectus Incontinentiæ. Secundus per totidem capita eidem vitio præbet antidota. Origo & caussa, sed & tenor ac clausula scripti NICETAS est, miraculum Continentiæ, & dignum cælo spectaculum. Hæc te scire volui, Lector, & cum lucro legere.

a Madaurens. de Deo Socr. fine. *b De arte Poet. propius finem.*

LIBER PRIMVS

CAP. I.

Sermonis ingressus.

PARTHENIVS ET ÆDESIMVS colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiúsque antiquitatis doctissimus scriptor, & orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud: *Neminem scisse, quod* HIERONYMVS *ignoraret.* ÆDESIMVS. Breuiter simul & copiosè laudas, doctorem laude dignissimum, cuius si vel epistolas solùm euoluas, magnum eruditionis thesaurum inuenies eruendum. PARTH. Has ipsas legi, quibus ille libro tertio miscet res gestas Pauli, primi anachoretæ, vbi mentionem inijcit Ægyptij iuuenis, cuius heroicam virtutem, nulla, putem, vnquam sæcula satis obstupescent. ÆDES. Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pænè in saxum steti. quid nos, Partheni, ad Heroas istos? PARTH. ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet disserere, hanc tu mihi sellam occupa, sedentes cœptum sermonem pertexemus. nam noui te è gente Peripatheticorum non esse, & Dion olim putat, vti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere. & Stagyritæ [a] scitum est, sedendo & quiescendo animum fieri prudentem. ÆDES. Sed num Partheni de Castitate disserturis quies adeò est commendanda? nosti illud de Ægystho adultero: *desidiosus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædesime, non otiū, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETAE nostri palæstram propiùs inspiciamus. ÆDES. Sed hac lege, vt tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

[a] Aristot. l. 7. physſ.

§. I.

Alium iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit adduci: ibíque inter cadentia lilia & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum iuxtà serperet riuus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari iussit: &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus ir-

retitum relinqui, quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere complexibus, vt corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superaret voluptas? Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam, in osculantis se faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superauit.[a] PARTH. O factum, superi omnibus retrò sæculis inauditum! omnibus post sæculis obstupescendum! Hoc est pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego historiam ex Nicephoro[b] verbis nonnihil alijs conscripsi nuper, exercendo stylo. libétne audire? ÆDES. libet quàm maximè: millies hoc mihi narra, nunquam satiabis has aures. PARTH. Ergo recitare iubes? ÆDES. Et iubeo & volo: recita, recita. PARTH. Ergo animum & aures aduerte.

a Hieron. in vitâ S. Pauli primi Erem. c. 3. Baron. Anno. 251. Decij Imp. primò.
b lib. 7. c. 13.

CAP. II.

ILLVSTRISSIMVM NICETÆ *facinus, paullò fusiùs narratum.*

IActat priscum æuum sui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præcisam in tyranni os expuit. Ne superbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ nostræ, vobis sæpe non pares tantùm, sed superiores longè, & vel in arctissimis vinculis liberiores sunt. Satis id ostendit Ægyptius ille iuuenis, NICETAS, cuius plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo satis, non dicam, laudet, sed nec miretur satis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum. idem ego de hoc iuuene veriùs: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyristen nactus es Hieronymum. Et videte mihi obsecro inter quot & quàm insidiosas catenas, libertatem suam sit professus, castissimus hic Achilles noster, cui longè periculosior scena fuit instructa quàm socio. Lectus erat supra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abiectus iuuenis, non ferreis sed bombycinis vinculis ligabatur. iam actum esse dixisses de retinenda pudicitiâ inter tot insidias. circum circa Voluptas sua inuitamenta disponebat, quibus pudica mens suæ castitatis propositum vix potuit

tuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore, gratas diffundebant vmbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant. Has inter loquax riuulus & omni crystallo nitidior errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat, vnde pænè musico concentu pulsabatur: vtrinque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant; istinc Narcissorum niuem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? vndique ad voluptatem inuitaris, in tot florum lasciuiâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & inuitatrici huic voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te iaciet vincula, quot verba, &, vt basiliscus, solis oculis necabit. Heu! miserande iuuenis, quomodo ab hac te viperâ seruabis illæsum? nulli vnquam sua magis captiua fuit libertas quàm tibi oculos aperis? à formâ tibi laqueus est. hos claudis? aures patent, per quas veneni satis instilletur. sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati tuæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur Romanum parricidam in culeum cum cane, serpente, gallo gallinaceo atque simiâ insutum, à vulnere seruari posse innoxium, quàm te, ô iuuenis miserande, à libidinis peste immunem. quicquid agas, constrictus teneris, nec patet vel spes euadendi vlla. Lasciuus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque iam iam, quod in te venenauit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus, reperit Consilium Christianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Inuenit sibi viam quâ victrix Castitas hostem suum triumpharet. Nam, dum sic vndique oppressus iuuenis vicinissimum periculum contuetur: Quin, ait ipse secum, exurgis læse pudor, & quibuscunque potes armis, teipsum defendis? sola lingua vinculum non sentit. Rectè est: lingua mihi telum erit: malo esse mutus, quàm parum castus. Dixit, & generosissimo vulnere, mediam sibi linguam præmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, sanguinolentam eiaculatus est. O NICETA, ô macte virtutis & animi iuuenis, qui tot ex Orco compedes rupisti, & virginei pudoris libertatem, in tutum asseruisti, fauce pro pharetrâ, linguâ pro sagittâ fortissimè vsus.

§. I.

§. I.

ÆDES. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid simile in omni historiâ, profanâ & sacrâ; veteri, nouâ; Romanâ, Græcâ reperire est: verè huic iuueni acclamari potuit: FACTVM BONVM. factum admirandum, præsigne, obstupescendum. Nihil ad hoc Lacon ille adolescens fecit, qui bello captus, identidem clamabat: *non seruiam*, & vt primùm iussus seruili & contumelioso ministerio fungi, illisum parieti caput rupit. Quid Mutij dextera ardenti foculo castigata? sed neque sicam Lucretiæ sanguine stillantem miror: casta illa esse voluit, cùm castitatem amisit. PARTHEN. Habuit quidem & priscum æuum magna Castitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, solum NICETAM obstupesco. Xenocrates, illius fuisse dicitur verecundiæ, vt si quid vel in bestijs impudici videre contingeret, auersis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatissimæ formæ virginem sponso, vti eam acceperat, intactam restituit, tam sui quàm libidinis victor. Alexander Rex, Darij filias & coniugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprij vultûs elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea vreret: Democles in bulliens ahenum insiluit vt stuprum effugeret, vterque Castitatis generosus propugnator, neuter tamen cum NICETA nostro conferendus. Et quia Circum hunc ingressi sumus, libetne pedem protollere, & quà possumus, hoc stadium emetiri? ÆDES. Vacamus ambo: nec est quod recusem, præsertim si tu manu ducas. PARTH. Sed si errem, veniam dabis. incidi nuper in versiculos, pauculos illos, atque si verba spectes, parum delicatos & teretes, sed sensu opulentos, & nescio an breuius quid legeris, & simul vtilius. triplex illis inscriptio, nec nisi sex vniuersè sunt: En recito.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS inuitamenta:

Otia, Mensa, Libri, Vaga Lumina, Verba, Sodales;
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, Vita hos.

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS effectus:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes;
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

INCON-

INCONTINENTIÆ ET LIBIDINIS antidota:

Lectio, Flagra, Preces, Confeßio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœnæ.

ÆDES. Memoriæ iuuandæ facti sunt, nec displicent: sed quia tu me hodie manuducis: incipe Partheni, & explica illa tuorũ versuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. PARTH. Admitte iam paucos hos Epicos: alios pòst subdam de NICETA meo, qui, nisi luxuriæ malum ingens habuisset cognitum, non illud adeò fuisset detestatus, vt cum summo dolore balbus esse maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus:

CAP. III.

PRIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum OTIVM.

NIhil ad vitia seu discenda, seu committenda procliuius, quàm otiosa vita. In ludo Vitij, OTIVM Magister est & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otij damnati essent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt:

Otia, mensa, libri; vaga lumina, verba, Sodales.

En, antesignanum OTIVM. non est quòd hîc quidquam controuertamus; omnium vitiorum vsitatum puluinar est Otium, quid ni etiam sit luxuriæ? Et oraculum est, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, est otiosorum negotium. portentum est profectò, homo otiosus & castus. atque vti cognata sunt vitia, *mentiri* & *furari* illicò enim ego tibi furem ostendam, si tu mihi mendacem; ita prorsus proxima sibi sunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Castitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ouidianum illud tritissimum nosti:

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu caussa est, desidiosus erat,

A desidiâ, pleraque libidinum incendia excitantur. Otium fauilla libidinis. Atque vtinam parentes & magistri hîc attenti vigilent, suis vt torporem omnem excutiant: exemplo præit, parens ille apud satyricum, a

——— at nunc
Post finem autumni mediâ de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat, accipe ceras,

a Iuuenal. sat. 14. vers. 190.

Scribe puer, vigila. caussas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem posce libello.

Magni Imperatores, cùm malè parere militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. nunquam vacat lasciuire districtis. a Reuerâ,

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptaq; iacent, & sine luce faces.

siquidem eodem magistro monente:

Quàm Platanus riuo gaudet, quàm Populus vndâ,
Et quàm limosa, canna palustris, humo:
Tam Venus otia amat ———

Otiosus enim, vti verissimè Romanus sapiens, b non sibi viuit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini.

a Senec. epist. 56. b Senec. epist. 55.

§. I.

Sed grauiores tibi testes adduco. Mellifluus doctor, Bernardus: Sicut, inquit, per rimam sentinæ, aqua latenter intrat & excrescit, donec nauis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignauiâ cogitationes prauæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec nauis cordis eis succumbens, in peccato periclitetur. a Otij hostem capitalissimum scias fuisse Bernardum, qui seriò submonens: Omnium, inquit, tentationum & cogitationum malarū colluuies est otium, summa mentis malitia, malorum omnium sentina, mors animæ. b Et vt sciretur quàm cauendum esset Otium castitatis studioso: Luxuria, inquit, citò decipit homines otio deditos, & grauiùs vrit si quem otiosum inuenit: industriæ & labori cedit. c

Laurentius Iustinianus, vir perinde sanctus ac doctus: sicut aqua, inquit, quæ caret decursu ac iacet in foueis, putrescit; ita & corpus otij tabe confectum concupiscentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit insaniam. d Id alibi confirmans: e quemadmodum, inquit, ex temporato labore carnis incendia cohibentur, sic ex otio fouentur & crescunt. In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendij reperit, cùm ignis segnior est, butyrum affundunt, vt ad flammam irritent. Idem pænè diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior est, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit viuacissimum: cibus potúsque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; molle butyrum, turpe otium; ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

§. II.

a Serm. de S. Andrea. b Epist. ad fratres de monte Dei.
c Ser. 51. de modo bene viu. d lib. de perfect. grad. c. 9. e lib. de ligno vitæ 4. 5a

§. II.

Otium & Reges simul, & beatas perdidit vrbes. [a] Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quo nil fædius, nil similius est sepulchro. Otium sine litteris, mors est & viui hominis sepultura. [b] Proximæ sanè agnitionis sunt OTIVM & VITIVM, *Multam enim malitiam docuit Otiositas*, [c] vt rectè mater nugarum, & omnium virtutum nouerca dicatur. Nullus fructus est Otij, sed dispendium semper maximum: Otium, res vna omnium disciplinæ inimicissima est. Otium non tantùm non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit: & vix quidquam est, quod viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium, quod etiam fortissimum quemque in diuersa vitia suauiter impellit, *Multam malitiam docuit Otiositas*.

Præclarè scripsit Portius Cato, necesse est vt sua cuique vitæ ratio constet; id certè nisi operoso & laboris amanti contingere non potest. & sanctioris quidem vitæ ratio processu gaudet & crescit; cessatione torpescit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium sectetur, & à scopo suo quàm minimè aberrabit. Decliuis & ad omne flagitium compendiosa via est Otium. Vis veram huius monstri descriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breuiarium & epitoma est Otium. Mens otiosa in mille facinorum furias discurrit; *Multam malitiam docuit Otiositas*. AEDES. Plerique omnes contra OTIVM diserti sumus, & nonnunquam ore tragico in illud declamamus: at interim suauius nobis esse credimus, cùm vacamus, Otium melius reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus; deteriora sequimur. PARTH. tantò peiores sumus, quantò dulcius nobis est hoc pessimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otiositas*. Hactenus in otium dixisse, satis sit.

a Catull. ad Lesb. b Senec. epist. 82. c Eccl. c. 33. v. 29.

CAP. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, MENSA LAVTIOR, SATVRITAS, GVLA.

RES in aperto est, & pridem certa: sine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, escâ stipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæstuat, quid tam in propinquo superest, quàm ad Lasciuiam

aſelle, non hordeo. Itâque opimiores menſas adeò abhorret Caſtitas, vt dum demum victoriam ſperet, cùm corpori, velut iumento, delitiæ omnes negantur.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc æuum noſtrum. Atque iam ſæpe animum meum ſubijt cogitare, an non priſca illa ſæcula, ſanè non aurea, ſed ferrea vel plumbea redierint, de quibus diuinus Lucas: In diebus Noë, ait, edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem, quâ intrauit Noë in Arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. a Æuum hoc noſtrum conſidera, & fateberis pariſsimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur paſsim, affluenter & ſaliariter. neque hoc ſatis (venia ſit à tuis auribus mi Ædeſime) vomitur & luditur certatim, qualem ſcilicet luſum luſerat, Vdo ille infeliciſsimus Magdeburgenſis antiſtes. Nuptiarum etiam & chorearum vbique ſatis eſt (vrbes ingredere, & mecum ſenties) vbique Hymenæus & Thalaſſus perſonant. Hos mores, credo, perſeuerabit Orbis, dum veniat non Noëmus, ſed Chriſtus, & ab iridis tribunali decretoriam ſententiam pronuntiet in omne humanum genus.

a Luc. c. 17. v. 27.

§. II.

Ergo, ſi Veneream hanc flammam imminutum vis ire, menſæ ſaginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam ſubinde videmur fugere, dum fouemus. Canem tibi moleſtum vis abigere, & panem proijcis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc eſt operam ludere. quid caſtimoniam inter epulas & delitias quæris quam Hieronymus inter prolixas abſtinentias & plagas ægrè reperit. Ergo quantum potes, circumſcribe corpus tuum, & animo locum laxa. a Id agere debemus, vt irritamenta vitiorum quàm longiſsimè profugiamus. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procul abſtrahendus. b Iſæus Aſſyrius, teſte Philoſtrato, interrogatus: ecquas epulas iudicaret ſuauiſsimas? iſta, reſpondit, curare deſij. Vtinam & nos, Ædeſime, has curas corporis deſierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis ſeruitio vtendum, nec plus fidendum huic ſeruo quàm hoſti. Hieronymus certè ſol ille ſolitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in ſe flammam compreſsit; oculos cælo inhærentes, & quaſi caueâ ſuâ egreſſos, lacrimarum pluuiæ ſequebantur. En tibi, & aquâ pugnauit in hunc ignem, & alimenti ſub-

a Sen. epiſt. 15. b Sen. epiſt. 51.

tractione. Sed pertexamus cœptum versiculum; ita is habet: Otia, Mensa, libri —— ÆDES. Attentum habes auditoré: securus perge.

CAP. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ invitamentum, IMPVRI ET OBSCOENI LIBRI.

PEstis ipsissima sunt, hi tales libri, & certissimum venenum legentium. Et quod longè pessimum, vbique obuium est, hoc genus toxici, & liberalissimè quacunque sparsum reperies, neque enim vno tantùm idiomate obscœnitas in libros irrepsit; omnibus grassatur linguis: Germanicâ, Italicâ, Gallicâ, Hispanicâ, Belgicâ, Latinâ, Græcâ; solutâ & ligatâ oratione, suntque hoc fœdo scribendi genere, priscorum & recentium plurimi infames, è quibus alij historias texunt, alij satyras scribunt, alij poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, isti alium scribendi Circum ingrediuntur, in quo cùm veris, tum fictis narrationibus, historijs & fabulis hoc vnum agunt, vt lectorum animos Veneris lue venenent, & vt minimùm ad cogitationes impuras, si non ad lasciuos sermones, & ipsos ausus pelliciant. In hos tales iure commotior Tullius: a Molliunt, inquit, animos nostros; neruos omnes virtutis elidunt. In horum albo sunt plerique omnes prisci poëtæ, fabulatores, satyrici: non nomino, ne nosse doceam. Horum omnium scripta si castigata non sint, & ab obscœnitatis sordibus eluta, lectori merissimum venenum sunt. non tanget hos, quisquis Castitatem cordi habet. Ouidius ipse ob hoc ab Augusto in exilium relegatus, nec à Tiberio reuocatus, cautè id monet:

Eloquar inuitus: teneros ne tange poëtas;
Submoueo dotes impius ipse meas.

Audísne; ipse pestilens poëta vociferatur: ne me attingas, abi, recede. prædicit periculum, malum antè denuntiat, proclamátque: fuge, procul esto, ne inficiaris. Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum reuocantium, nec hostium repellentium voces audis; tangis, legis, relegis, expendis magis serius quàm diuinas paginas. Ergo iure vox è cælo intonat: quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestijs? b Tu igitur, ne tange hos, quisquis infici non vis, & perire. neque enim hi pestilentissimi codices aliud sunt Origeni, quàm ranæ Ægyptiæ, Hieronymo glandes

a Lib. 2. Tuscul. qq. b Eccli. c. 12. v. 13.

glandes & siliquæ porcorum, Augustino flumen Tartareum, in quo miserè deuoluitur ad inferos, humanæ gentis pars magna.

§. I.

At verò dicas: hinc verba disco, hinc stylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognosco. Nimirum, discere vis bene loqui, & malè viuere; imò verò & malè loqui, & malè viuere. ex abundantiâ enim cordis os loquitur. [a] & quid opus aurum in hoc luto quærere? Itáne mi iuuenis, ex oleto isto tantùm tibi eruditionis accedet? perinde atq; si Musæ natæ sint & denatæ cum his Venereis satellitibus. Et deinde, sit ita, mi iuuenis, sine his eruditionem parari non posse; nunquid satius est iacturam facere doctrinæ quàm pudicitiæ? & velle potiùs minus eruditum, quàm minus castum esse? At istud mantelum est & prætextus vanissimus, sine hoc obscœnorum scriptorum lenocinio scientiam, stylum, eloquentiam non constare.

Si ego tibi, mi Ædesime, Falernum capaci auro vel gemmâ propinem, priùs tamen fœdum araneum in hoc generosi potûs carchesio commoluissem: responderésne propinanti? tantíne apud te esset Opimianum vinum, vel rari artificij Chrysendeton, vt oculis tuis certum periculũ nuntiantibus non crederes, sed allicienti gulæ parêres? tam fungi te & fatuum non credo. simillimum prorsus in his libris est: phrasis, stylus, elocutio, velut aurea patera blandiuntur oculis: vestis insuper libri, purpurâ & auro nitens, icones in æs incisæ, dictio vernans & florida, fabulę etiã & facetiores historiolę, ritus prisci æui, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianũ, inuitant ad hauriendũ, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hîc innatet araneus: lasciuia, obscœnitas, libido hîc latent: mors in hæc pocula ructauit: præstat hîc sitim ferre, quàm mortem bibere.

Libri certè inhonesti quàuis colubrinâ sanie pestilentiores sunt & perniciosiores. namque obscœnus scriptor, omnium horarum leno est, nullóque non tempore ad impuros cogitatus motúsque inuitat, & letali peste inficit, quos obsequentes habet, atque in exitium suum curiosos. Ita fit vt multò maxima sit horum librorum, & turpium picturarum pernicies, cùm illi tectæ fœditatis ingenioso inuolucro alliciant, istæ tenaci oculorum visco decipiant, & Castimoniam suauiter expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciunt, quàm qui fontes publicos veneno inficiunt, tot funerum rei, quotquot inde biberint.

[a] Matth. c. 12. v. 34.

§. II.

Surena, Parthorum Dux, Crasso vnà cum plurimo milite atque filijs interfecto, inter prædam, Aristidis Milesia reperit, & ob id Romanis plurimùm insultauit. Quid cacodæmon faciet in morte, cùm Ouidios & Amadisios &c. moriturorum oculis ingeret, quos sani tantis studijs legebant, forsan etiam re diuinâ ob id facilè temeréque neglectâ. Scis, mi Ædesime, quid olim Hebræi ad Romanum tribunal succlament: *Non hunc, sed Barrabam.* Itidem prorsus spurcorum scriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc est, opere ipso succlamant: Non hunc, non libellum de Imitatione Christi, non stimulos Virtutum, non Claudium Viexmontium de Pœnitentiâ, non Dominicum Candelam de Virginitate, non Franciscum Brunum de Christo, aut Christi matre, non Ludouicum Granatensem pro pietate plurima scribentem, non Franciscum Arias de imitandâ beatissimâ Virgine differentem, non Ludouicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem: non hos volumus; apage cùm talibus. sed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabrielem Inchinum de omnium Nouissimis, non opus Marianum Martini Delrij, non sacras meditationes Ludouici de Ponte; nullum horum, sed Barrabam, sed Amadisium Gallicum, copiosum illum & illustrem scriptorem, qui vltra vicenos quatuor libros conscripsit, da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenses, Faustos, hos volumus, non illos alteros morosos scriptores. itáne vos, Christum & Christianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barrabam, parricidas libros in exitium vestrum petere & fouere? Dixi iam suprà, obscœnas has chartas ranis Ægyptijs similes, quæ absono carmine perstrepebant in omni domo, ipsas etiam mensas fœdabant, ipsa etiam cubicula turbabant. ita sacra pagina: a quæ ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum &c. Rectè, in stratum, nam & dormituro, imò & dormienti hæ tales obscœnæ ranæ sese ingerunt. Et hinc, mi Ædesime, etiam cùm dormimus, sæpe culpâ non caremus: somnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, sine noxâ non fuimus. Et quæso, quæ tandem hæc nostra insania est? iam proximus ardet Vcalegon, ac flammas vomit caminus noster, & nos resinam & oleum affusuri accurrimus, quid opus, libidinem his libris accendere? iam ante sæuit nimium quantum in humanis membris, à protoplasti letali morsu. satius profectò foret vel oculis carere, quàm illis tam malè vti.

a Exod. c. 8. v. 3.

§. III.

§. III.

Narrat Iosephus, a Theopompum mente motum fuisse, diebus triginta, quòd fuisset circa legem diuinam curiosior: Theodectæ verò poëtæ, cùm aliquid è sacro volumine tragœdiæ suæ inserere tentasset, oculos glaucomate suffusos caligasse. quòd si nec sanctæ quidem (sic loquar) curiositati sit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non bene conueniunt, nec in vnâ sede morantur, Virginitas & Curiositas, hæc præsertim in lasciuis paginis. Consuluit sibi Nonnus poëta, qui Dionysiaca sua discerpsit, & stylũ ad sacra conuertit. Æneas Syluius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quædam licentiore calamo in lucem dedit, quæ maturioris iam æui, primus ipse iudex damnarit; plurimum etiam, vt ea omnia suppressum iret, laborauit, hinc eiusdem voces illæ & preces: Seni magis quàm iuueni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem priuatum facite; Æneam reijcite, Pium suscipite. Ioannes Picus Mirandula libros amorum ab se compositos exussit. Noui ego, qui sub vitæ finem versiculos eiuscemodi molliores hoc versu damnarit: Ite mali versus animam qui perditis, ite. Æuo nostro Laurentius Gambara, Petrus Bembus, Franciscus Petrarcha, Torquatus Tassus, Petrus Ronsardus; plures alij acerbè demum deplorârunt, quidquid olim calamo minus verecundo exarârunt. Ita hi libri nuspiam tutiore sunt loco, quàm cùm in flammâ sunt. Sed ex te, quisquis eiuscemodi chartas reuoluis quæro. admitteréśne in ædes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulá? apage tu mihi hos tales hospites in honestâ domo, respondebis credo. Atqui, mi iuuenis, obscœni libri & imagines omni lenone peiores sunt, vt qui omnibus horis pelliciant. Malus homo subinde boni consilij est auctor, at ex libro malo & lasciuo honestatem nunquam condisces. Hic, vti venenata bestia tolli potest, mutari non potest, idem semper & vbique sibi similis, pestilens, animorum corruptor, euersor candoris, pudoris, sanctitatis, vniuersæ virtutis; doctor proteruiæ, inuerecundiæ, lasciuiæ, vitiorum omnium. nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydria aut Harpyia tam virosa aut noxia fingitur, atque sunt impura volumina. Quare Concilium Lateranense & Tridentinum, à Christianis oculis & manibus, ea meritò seuerâ lege arcent. Si enim sanctissimus vir Hieronymus ad Christi tribunal flagellatum se asserit, quòd Ciceronianus esset, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadisianis, futurum censes? ÆDES. Persuades,

 Partheni,

a Lib. 12. Antiq. Iudaic. c. 2. proximè finem; cùm sit longissimum.

Partheni, nec differo quin hodiernâ aut crastinâ luce bibliothecullam meam recenseam. si quos huius notæ libros reperero, expellam hospitio. sed quid de picturis censes, quæ cum veste honestatem exuerunt.

Cap. VI.

QVARTVM INCONTINENTIÆ innitamentum Picivræ Inhonestæ.

Parth. Quod de libris obscœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatissimè assero: pestem & venenum immittunt per oculos in animum. Cùm tentatio deest, pictura supplet. Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ vel aspicere honesti oculi dedignarentur. Ideò diuina Sapientia clamitat: a *Initium fornicationis est exquisitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vita.* Insani mortales, turpitudinem quam picti Dij Deæque præ se ferebant, eam ipsi honestatem interpretati sunt, nec sibi vetitum credebant quod Dijs licuisset. Ab his fontibus tales riuuli. Ab inhonestis picturis, facilis gradus est ad actus inhonestos. Ædes. Nec tamen omnes eiuscemodi picturas damnabis, mox ad Vulcanum ablegandas: quandoque artificio parcendum. Pictores & sculptores, hominem ideò sæpè fingunt inuestem, vt humani corporis eniteat artificium, quà structuram prorsus admirabile. Parth. quid? tu his patrocinare? quasi verò artificium pereat, nisi pereat pudor. laudatissimi pictores fuerunt, qui tamen casto semper penicillo sunt vsi. quales Titianus & Tintoretus, Veneti; qualis Christophorus Schwarz Monacensis? eorum opera summi artifices etiamnũ mirantur: ij nunquam inuerecundis coloribus pinxerunt. Tintoreti quidem opus, Christus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, sermone muto hodiéque concionatur. At verò Christophorus Schwarz, quicquid artis (vt ipse fassus) quicquid sensûs, animi, affectûs, venustatis habuit, in vnam Beatissimæ Virginis sedentis & puellum filium genibus fouentis imaginem ita consumpsit, vt sibi demum satisfecerit. & hæc Monachij in aulâ Scholarum Societatis Iesu etiamnum spectatur. sed (quod admirandum) nulli artificum est imitabilis, quamuis eximij pictores tentârint non semel parem effingere, successu tamen prorsus impari. Et hæc pictura eò nobilior, quò artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, sed in *Domini* matrem pingendam impendit.

a Sap. c. 14. v. 12.

Pictores illi sine fronte, venatores simul sunt, sed diaboli; his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in orbem inuehant, lasciuæ hæ imagines, & tamen vbique pænè locorum, hoc oculorum virus reperire est. in cubiculis, diætis, cænaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, vestibulis, triclinijs, in ipsis poculis, in vijs publicis; libros etiam cùm eruditos, cùm eos quos stemmatum vocant & amicitiæ, inficiunt. Et quot oculi ad hos scopulos fœdè impingunt?

§. I.

Caligula Romæ, publico epulo, seruum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, vt manibus abscissis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui caussam pœnæ indicaret, per cætus epulantium circumduceretur.[a] Sulpicius Galba numulario, non ex fide monetam versanti, manus etiam amputauit, & ad pecuniariam abacum affixit. Digni prorsus hoc supplicio sunt pictores, qui adeò verecundiæ obliuiscuntur, vt plurimorum oculos in eandem secum trahant inuerecundiam: Libros obscœnos multi non legunt, quia non habent; imagines lasciuas plurimi aspiciunt, quamuis eas non habeant. Et velut auiculæ quæ viscatis virgis falluntur, quantò magis alas his applaudunt, tantò magis inhærescunt; sic oculi hoc diaboli visco tenaciùs retinentur, quò diutius spectant. Certè vel ipsis idololatris picturæ tales minimè probabantur: si quis inter eos prudentior aut honestior, fœdas has oculorum illecebras plurimùm semper detestatus est.

Aristoteles in suis politicis: [b] Cùm verò, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum est quòd & aspicere, & picturas & actus deformes prohibemus: sit igitur cura magistratibus, nullam neque picturam, neque statuam esse talium rerum imitatricem. Sed, ô mi optime Aristoteles, iam pridem vapulas; philosophia tua moralis, dudum exulare iussa est; nos aliter mores instruimus. si hodiéque fas tibi foret, ô mi philosophe, Christianorum ædes obire & pictas in ijs tabellas inspicere, è plurimis ablegatam verecundiam omnem pronuntiares. Hæretici certè adeò iam depuduerunt, vt Christi crucifixi effigiem cubiculis & hypocaustis ejciant, Faunos pictósque Cupidines, Veneres & Fortunas ad mensæ parietem affigant, vt vnà prandeant & cenent libidines. Sed nec in templis,

a Sueton. in Calig. c. 32. & lib. 7. in Galba. b lib. 7. polit. c. 17.

plis, Christi Diuorúmque icones tutæ sunt; illinc etiam exturbantur, à mansuetissimo Caluini spiritu. Imagines lasciuæ raram patiuntur proscriptionem; nec vnius alteriúsue loci exilium horrent, cùm alibi tantò ampliore hospitio recipiantur. At verò castissimæ Catharinæ certamen, integerrimæ Vrsulæ triumphi, verecundissimæ Agnetis victoria, tot mille fortissimorum martyrum depicta supplicia procul amandantur; euocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam professæ, earum imagines sub aspectum collocantur, vt perire volenti, vbique pateat pereundi occasio. Indignum dictu est, à Christianis talia ex Orco monstra in pretio haberi, & Seruatoris, Deiparæ, Diuorum imagines, velut nescio quam idololatriam sapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proscribi: Beatissimæ Virginis effigiem nullâ domûs parte tolerari, fœdissimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

§. II.

Vnius è sodalibus Marianis Ingolstadij eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic, clam per vrbem vænire, à nescio quo propolâ, obscœnas imagines, quæ oculos honestos seque ipsas erubescerent. Constituit eas adolescens tollere: abijt: coemptásque ad vnam omnes, ne quos aspectu vrerent, flammis combussit: testatus, nihil se neque lucro maiori emisse, neque dispendio minori perdidisse. a O factum bonũ, & ad leges Pudicitiæ! Laceret, vrat inuerecundas imagines, qui discerpi non vult, & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, sæpe peiores multò sunt colloquijs impuris: dictio dicta perit, auolant leuissima verba; littera scripta manet, turpitudo picta perseuerat, & ex his oculis in alios atque alios oculos sese insinuat. Ita imagines spurcæ, aræ sunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor, huic Orci domino sacrificantur. Damnum, vix quispiam satis æstimet, quod ab impuris his simulacris infertur, tam illorum auctori quàm spectatori. Narrauit mihi nuper celeberrimus calcographus & pæne catalogum texuit eorum tantùm pictorum atque scalptorum qui artificiosè quidem, sed inuerecundè pinxerunt aut scalpserunt; demum ad incidas redacti aut præmaturo funere sublati finierunt miserrimè. Adeò nemo impunè vel conficit vel aspicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo, procul Aristidis vel Pausaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vocabat, qui votum suum in picturâ confitebantur. Apage hoc artifi-

a Anno 1614. factum.

cium quod oculis se vendit; & pudorem eripit. ÆDES. Pictorum caussam, Partheni, non agis. PARTHEN. Imò verò maximè, sed eorum quorum colores artificium monstrant, non lasciuiam docent. ÆDES. Equidem tecum sensi, vt rem fatear, antequam ista in picturas inuerecundas dissereres: nec quisquam est, puto, tam ferreæ frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitatandæ libidini plurimùm facere. Et hoc tibi de me persuade, si quid ego minus verecundè pictum in museo meo, aut inter meos libellos, aut in cetera supellectile reperero, hodie in igne erit. PARTH. Sic oportet: melius est ardere telam aut chartam, quàm animam. ÆDES. Sed promoueamus pedem, ad vagos oculos.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PARTH. Inter libidinis inuitamenta, posui *Vaga lumina*. Versiculum meum teneto:

Otia, mensa, libri, Vaga lumina ———

Libidinis malum non vno tantùm ostiolo in animum irrepit: sæpe per aurium patulas portas, at sæpius & perniciosiùs per oculorum geminas fenestras ascendit. Vix opus hîc testibus, malo nostro id experimur. Sanctissimum Prophetam Dauid, in duo ingentia scelera præcipitârunt incauti oculi. Vidit & exarsit; factus adulter & homicida, solo lauantis mulieris aspectu. *a* Ideò Iob præcipitium hoc & metuens & cauens: Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. quam enim partem in me haberet Deus desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? *b* rectissimè cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim paciscendum est ei, qui tueri vult Castitatem. nam nisi oculi certâ lege & fœdere obligati sint ac constricti, nullum erit tam firmum Castitatis propositum, quod oculorum fraus, vel importunitas, vel etiam negligentia, & leuitas non labefactet. Ephremi dictum est: Aquæ ductus confractus perdit aquas; oculorum distractio mentem castam destruit. *c* Hinc Christus vt oculorum procacitatem comprimeret, legem tulit tam seueram: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mæchatus est eam in corde suo. *d* Per Mosen, inquit Gregorius,

a 2. Reg. c. 11. v. 2.
b Iob. c. 31. v. 1. c tom. 2. tract. de Humil. d Matth. c. 5. v. 28.

gorius,luxuria perpetrata,per auctorem munditiæ Christum,etiam cogitata damnatur. a Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: ne respicias mulierem &c. Virginem ne conspicias &c. Auerte faciem tuam à muliere comptâ, &c. b Hinc illa multò prudentior quàm seuerior Zaleuci Locrensium legislatoris lex de eruendis oculis adultero, vt qui sint adulterij vel duces, vel suasores. Oculum, primam amoris viam esse, non absurdè dixit Lucianus. Oculus, Amoris principium est, Platoni: Amoris sedes, Philostrato.

Si nescis, OCVLI, *sunt in amore duces.* c

Ea, inquit Nazianzenus, oculi impudici & auidi attingunt, quæ nefas est attingere: sunt enim Organum auidissimum atque promptissimum. hinc eleganter Basilius; Oculis, inquit, velut *manibus incorporeis*, quicquid volumus, attingimus. d

a In Iob.c.31. b Eccl.c.9.v.3.5.8.9. c Propert.lib.2.eleg.15.
d lib. de vera virginitate.

§. I.

Quod de Naphtâ, sulphureo bitumine Plinius: Huic, inquit, magna cognatio ignium, transiliúntque protinus in eam vndequaque visam; a hoc quoque de ardentibus oculorum tædis, & concupiscentiæ igne affirmare licet. ideò continenda omnino sunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem, est enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio; transiliunt in illam vndecunque visam. Decor naturâ suâ, inquit Tertullianus, b libidinis inuitator est. ÆDES. At viri boni aut feminæ pudicæ forma non lædet me. PARTH. O mi Ædesime, multa bona sunt, multa sunt optima, sed non tibi, non mihi, non illi alteri. Susanna bona erat, & sancta, sed non senum illorum oculis: bona erat (puto) & honesta Betsabee sed non bona oculis Dauid: bonus erat, optimus erat Hebræus Ioseph, & tamen oculos dominæ adussit: bona erat arbor Paradisi, sed suos illic oculos amisit Eua. Insani hominis est, oculos eruendos præbere, eâ tamẽ lege, si gladiolo eruantur aureo, virginea forma gladiolus est aureus curioso spectatori, sed oculos non minus perdit, qui sic perdit. Magnus ad concupiscentiã aditus est, hoc vnum, VIDERE. nam quod Clemens Alexandrinus sapienter monet; dum lasciuiunt oculi, calescunt appetitiones. c Sic prima fornicationis sagitta, est oculus —— vritque videndo, femina. d Non tam eleganter quàm verè multis sæpius occinendum: Caue tibi, tuîsque oculis; caue animo tuo: Est mulier tactu viscus, visu basiliscus. ÆDES. sed reuerà difficilè est, hos scintillantes capitis

a Plin.l.2.c.105. b Tertul. l.de cult.fem.
c Clem.l.3.pædag.c.11. d Virg.3. Georg.

tis nostri orbiculos, tam seueris semper legibus adstringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocauit, tanquam speculatores, vt imminente malo reliqua membra præmonerent, & periculo subducerent. ita oculi aperti sint necesse est, custodes enim sunt nostri corporis. PARTH. Non nego esse, sed de his custodibus, cum Iuuenale a sæpe quis quærat ——— sed quis custodiet ipsos Custodes? Ergo faciant officium oculi, corpus custodiant, sed ita, ne hosti prodant animum, quem clausi aut modestè depressi meliùs seruabunt, quàm hiantes & aperti. erigere se volunt? cælum aspiciant: submittere? terram tueantur. ÆDES non adeò pulchrũ censeam, sic deiecto semper vultu inter homines versari, quasi furti reum. PARTH. imò verò pulcherrimum; sed nec decentior alius Verecundiæ habitus est, quàm oculos deprimere, & in terram figere. & scisne sanctissimo viro Ephremo, quid circa hoc documenti dederit muliercula? ÆDES. aueo scire, enarra sis.

a Iuuen. sat. 6. vers. 345.

§. II.

PARTH. Edessam tendebat Ephrem, a in viâ Deum sic precabatur: Domine, tu meum hoc iter sic dirige, vt primo vrbis ingressu, in eum virum incidam, qui mecum disserat super ijs, quæ sint iuuando & excolendo animo, cúmque iam citatiore gressu portæ immineret, secum ipse cœpit disquirere, & quas viro illi quæstiones poneret, quæ primo, quæ loco vltimo interrogaret. dum sic suis mersus cogitationibus incedit, en tibi mulier leuicula, sub ipsam portam illi fit obuia. Ephrem fixis in eam oculis, quasi emotæ mentis substitit: turbabatur nimirũ vir sanctus hoc feminæ occursu, dolebátque votis Deum non annuisse; ita tristes & indignantes oculos, in feminæ vultu statuit. non minus illa, eum sic stantem obtutu acerrimo cœpit contemplari. Vbi sic inter mutuos aspectus aliquamdiu silentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incussurus: non erubescis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubesco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te sic aspicere; ex te tuóque latere sumpta sum. Tibi verò conuenit, non feminas, sed terram, matrem tuam aspicere, è quâ sumptus es, & in quam reuersurus es. Audijt Ephremus inexspectatam prorsus concionem, & ipse sibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis satisfactum. Petijsti à Deo, vitæ magistrum, & nactus es. huic feminæ minerual debes, & gratias. idem

Deus

a Sozom. l. 3. hist. Eccl. 16. Sur. tom. 1. Feb. 1. è Metaphraste.

Deus viri, idem feminæ ore loquitur, habes abundè satis in hunc diem, habes in multos annos quod discas, & exerceas: oculos custodi, feminis eos claude, terræ aperi, & sepulchrum circumspice. Et nos, mi Ædesime, aut cælo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi sunt oculi, & *repere*; volare ad Deum, repere ad sepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus,

Et castigatæ collecta modestia frontis.

ÆDES. Permitte, vt te turbem, & interfari liceat. Et cur oculi in humani corporis formaturâ, vltimi omnium vitam accipiunt (sic fertur) & amittunt primi, cùm moriendum? PARTH. Optimè id constituit natura, vt quò maius est ipsorum periculum, eò minus sit nocendi spatium; & sapientissimè Deus, oculos fletûs instrumentum esse voluit, vt quo vitiorum sordes hauriuntur, eodem per lacrimus diluantur. Nec enim amori tantùm, sed & omnibus vitijs in animum per oculos via est, vt rectè affirmat Fabius. a Huic adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat; irritamenta vitiorum ducésque scelerum sunt oculi: adeòque pars innocentiæ est cæcitas, quâ cupiditatibus innumeris via incidıtur. Samson ille abstemius, & magno Dei dono natus, vt Dalilam vidit, perijt; iam cæcus perditum robur reparauit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, glutem quo affigat, hamum quo inuncet, flammas quibus adurat, sagittas quibus confodiat, & suum animum, & aliorum. his compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis adustus, his sagittis confossus est Assyrius Holofernes. vidit Iuditham, & vitam perdidit: ***Cúmque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.*** b

a Quintil. declam. 1. b Iudith. c. 10. v. 17.

§. III.

Alexandri Macedonis non tam miror inuictam dextram, quàm pudicos oculos: Darij vxorem, inquit Plutarchus, a quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum. Oculorum pestem quia prudenter timuit, fortissimè cauit, magis victor, Darij coniugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Atheniensium principem hoc quoque nomine laudatissimum nō transeo. Hic, cùm in præturâ collegam haberet Sophoclem, ac is publico officio vnà districtus, prætereuntis pueri formam impensiùs laudasset, intemperantiam eius perstringens: Prætoris, inquit, non solùm manus à pecuniæ lucro, sed etiam oculi à libidinoso aspectu

a Libell. de curiosit.

debent esse continentes. a Væ nobis Christianis, supremi iudicij die: leges nostras tam exactè nouimus, quàm facilè in eas delinquimus. Clamat legislator Christus: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te; bonum tibi est vnum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. b Seria lex: sed apud multos petulantia oculorum ab eâ non cadit; iocum putant, emissitios suos oculos, velut pecus suum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Iobi viuimus, qui cum oculis fœdus ineamus, vt ne cogitent quidem de virgine: Salomones potiùs sumus, & oculos nostros penitus exleges facimus. Omnia, inquit Salomon, quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis. c Et quam tu ab eo vitæ sanctimoniam speres, qui suos ipse oculos sic hortatur: Ite mei oculi; & quaquà lubet, expatiamini liberrimè; licet vobis, quidquid libet. Videte vt intuendo exsatiemini, pro cupidine; nullius iucundæ rei conspectum vobis eripiam: vna vobis lex est, LIBERTAS. Vbi tanta oculis licentia permittitur, actum est de animo. Vetus Patrum dictum: Incustoditus visus, incustoditæ mentis est nuntius. Et sicut domus munda non erit, cuius effractæ fenestræ, omne genus auium admittunt: ita nec mens pura, si mentis fenestræ oculi, ad omnem pateant curiositatem.

a Valer. Max. lib. 1. c. 3. b Matth. c. 18. v. 9. c Eccl. c. 2. v. 10.

§. IV.

ÆDES. Si tanta sunt animo pericula ab oculis, non immeritò sollicitus precatur Dauid: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* a PARTH. Et nos, si Castitas & pudicitia nobis sit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare insistemus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem*: iuuabit Deus iuuari volentes, sed seriò & constanter volentes. Scis quid Augustinus, de Alipio suorum sodalium optimo narret. b Auersabatur is omnem spectaculorum turpitudinem, sed cùm ad amicorum blandissimos inuitatus & preces inuictus, iam etiam traheretur familiari violentiâ: Ad amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis: animus & oculi ibi non erunt: itáque absens adero. Venitur, considetur, feruet opus: Alipius oculos, vt statuerat, comprimit; animum, quantum potest, auertit ad alia. vtinam & aures obturasset. ita quidem cœpit, non ita finijt. subitò ingens populi clamor coortus est: hîc bonus Alipius curiositate victus, noluit esse cæcus ampliùs, nec erat

iam

a Psal. 118. v. 73. b lib. 6. confess. c. 8.

iam ille qui venerat, ſed vnus de turbâ, ad quam venerat, ita oculos diu preſſos reſerauit, ſpectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, quâ ſtimulabatur, non redire tantùm cum illis à quibus antè trahebatur, ſed etiam præ illis, & alios ſecum trahere. Hanc tamen poſteà inſaniam, ad Auguſtini monita, ope diuinâ correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Solent medici, cùm morbos habent curandos ſæuiores, ægrum à quorundam ciborum non ſolùm vſu, ſed & aſpectu arcere, ne vlla inter os & oculos committatur proditio, putétque æger ſalubre ſibi eſſe, quod ſuaue futurum credit. ita (è Caſsiani ſententiâ) is ſecum ipſe agat, quem blandiens Caro ſæpius infeſtat, oculos à re gratâ quidem, ſed noxiâ, conſtanter abducat. Nam Auguſtino teſte, ſolus aſpectus via recta eſt ad opus. Oculi raptores ad culpam, vt Gregorius loquitur, præuertendi ſunt rationis imperio, & maturè, obductis quaſi valuis, ab aſpectu cohibendi.

§. V.

Vxorem Lothi, vel etiam hac de cauſsâ, exemplo tam inuſitato punitam arbitratur Ambroſius, quòd vrbem impudicam & gentem laſciuam, regreſsis illuc oculis eſſet intuita. Quandoque non eruendus tantùm eſt oculus, ſed & proijciendus, *erue eum & proijce abs te.* a Sunt qui petulantiorem oculum eruant; ſed minimè abijciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, ſed libidinis occaſiones non fugiunt. Non ita caſtiſsimus Ioſeph, qui oculum eruiſſe non contentus, eum etiam à ſe proiecit: fauores dominæ atque minas, non tantùm contempſit, ſed & blandiſsimâ vi trahentem eluſit, profugítque abiectâ veſte. Quot caſtiſsimi homines, non tantùm eruerunt, ſed ita proiecerunt curioſiorem illum, & *ſcandalizantem* oculum, vt nec matrum quidem vel ſororum conſpectum ſuſtinerent. Pior Ægyptius, ipſis quinquaginta annis ſolitudinem habitauit, Angelis quàm hominibus notior, vix demum Obedientiæ lege compulſus, ad ſpeluncæ limen prodijt, & à ſorore anu ſe conſpici paſſus eſt. Huic complures alij, ob eandem oculorum verecundam noctem, annumerandi. Nec defuerunt qui oppidò ſeueras, & ſanguine ſcriptas leges oculis ſuis dictârint.

Lucia, religioſiſsima virgo, facinus retro ſæculis inauditum eſt auſa, & ob hoc NICETA noſtro non multùm inferior. Audijt illa, impurum amatorem à ſuis oculis peſtem traxiſſe, & vri; nec diu cunctata: itáne, inquit, meos ille oculos ardet? Rex Britannorum?

a Matth. c. 18. v. 9.

adeone

adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. mox vtramque hanc lucentem stellam à cælo suo reuulsit: oculum vtrumque eruit, & proco transmisit, maluitque perire sua quàm se.ᵃ An non Domini legem, *erue eum, & proiice abs te*, fortissimâ simplicitate seruauit? non eruit? non proiecit? nec vnum tantùm, sed ambos oculos, etiam insontes, non quòd deliquerint videndo, sed ne visi alios iuuent delinquere. Amans Castitatis nec videre vult, ne videri; oculos cæcitate sanctâ castigat.

a Matth. Raderus plura de hac, par. 3. Viridarij SS. c. 9, de cæcis Sanctis, & Iacob. Bidermannus l. 2. epigram. ep. 28. & 29.

§. VI.

ÆDES. Ah, quantis nos interuallis absumus à tam illustri & forti pudicitiâ oculorum? PARTH. sed nec opus vt ferro scrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruisti; *contine*, & proiecisti; præstabit olim, fuisse luscum & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè vsum, & gehennæ addici. nimis quàm clarè legislator noster edicit:ᵃ *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & proiice abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuũ mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortasse non sit mirabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus gestis S. Caroli Borromæi admiranda sunt multa, inter prima non immeritò numerem istud. Habitauit vir sanctus aliquanto tempore ad forum, vbi ob hominum frequentiam, largissimum semper pabulum habere potuisset curiositas, sed adeò ille fluentem ad omnia curiositatem auersatus est, vt non tantùm totos dies ad fenestras non combusserit (qui plurimorum sæpe mos est) sed nec horas, nec horæ partes prospiciendo consumpserit, imò prospexit nunquam, ac si desertum aut carcerem habitaret, æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædesime, hunc virum, oculorum suorum dominum appellemus, quem constat & affectuum fuisse, & magnum sui in omnibus victorem. Viris non cedit sexus infirmior.

Sara virginum sacrarum Antistita, in monasterio agebat Scythiotico, quod loco non inamœno situm limpidissimus fluuiolus alluebat. Amnis hic placido meatu ibat illimis, & perlucidus vndis crystallinis, per quas numerabilis altè, calculus omnis erat; viridis margo mitissimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem vestiebat: quisquis vidit, laudauit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari sæpius audiuit, & vt fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens

a Matth. c. 5. v. 29.

sui

ſui, ſuorúmque oculorum verè domina & imperatrix, hanc ipſa ſibi legem ſtatuit: Riuulum illum præterlabantem vt videas (aiebat illa ſecum) nulla neceſsitas cogit; ad perennes ſuper aſtra fontes peruenire poteris, illo non viſo. Sunt in orbe maioris amænitatis plurima, quæ tamen tuos oculos nunquam attingent. inter hæc ſit & iſte riuulus. Quare ſeriò tibi edico, feneſtram ad hunc proſpectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis ſexaginta, proximè hanc aquam habitauit, eam tamen ſpectauit nunquam. Ab hoſte non potente certamen longum & difficile, victoria illuſtris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *Contioentiâ.* quæ tunc religioſior ſit neceſſe eſt, quò maius ruinæ ac lapſûs eſt periculum.

§. VII.

Et nunquámne audiſti quid monoſtichon non inuenuſtum moneat faciendum, cum oculis periculum eſt, ab illice mulierum formâ, Attende: cano.

Quid facies, facies Veneris, ſi Veneris ante?
Non ſedeas ſed eas; ne pereas per eas.

Capis? ſi virginei vultûs elegantia oculos tuos incipiat laceſſere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. ÆDES. oculos claudam, & manebo. PARTH. claudere potes, quamdiu manes. bonum eſt operire oculos, optimum & tutiſsimum abire. Alipius cautè ſe geſsit in ſpectaculis, ſed non conſtanter. diu aſſedit cæcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitioſè oculatus in fine. Nimis, quàm ſæpe Alipij ſumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modeſtè in latebras receſſuros ſperamus. fallimur; hi proditores tunc minimè ſeruant fidem, cùm maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonum eſt illos claudere, & perſuadere ne velint videre, ſed melius eſt & longè tutius; illos abducere, ne poſsint videre, etſi velint. Bernardus, antequam Religioni ſe addiceret, fœminam ſemel fixioribus oculis eſt intuitus: mox, vt ad ſe redijt, adeò ſuam ipſe curioſitatem erubuit, itáque exarſit hanc in ſe quàm celerrimè vindicare, vt neglectâ longiore deliberatione, rigente cælo, aquæ gelidiſsimæ ſtagnum inſilierit. hîc collo tenus vſque eò conſtitit immerſus, dum exſanguis pænè conglaciaret. ita omnem in ſe libidinis calorem extinxit.

Habes, NICETA, ſanctiſsimum tui facinoris æmulatorem, qui licet linguam dentibus non conuulſerit, licet cruento bolo non pugnârit,

gnârit, Cupidinem tamen egregiè triumphauit, & ob vnicum molliorem flexum oculorum omnia corporis membra ad pœnam rapuit; seipsum fortiter expugnauit, & vicit. Hoc est oculos docere alienâ formâ non lædi. sed ab oculis ad os descendamus.

CAP. VIII.

SEXTVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, VERBA PRÆTEXTATA ET IMPVDICA.

NOlite seduci: corrumpunt mores bonos colloquia praua. *a* Ah, quanti iuuenes hac vnâ peste perierunt, qui venenum, quod fortè respuebant oculis, hauserunt auribus. & vti parum interest quâ parte letalis plaga veniat, si mortem inferat; ita non multum refert, per oculos an per aures pereas, modò pereas. Ægyptij, Harpocrati facturi clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon.* b *Vita* & *Mors* verè in manibus linguæ sunt; *c* & plerumque aut Angelus aut diabolus illam insidet.

Lingua lasciua, sepulchrum patulum, spurcitiâ & fœtoribus plenum: Sepulchrum patens est guttur eorum. *d* Miratur hîc Chrysostomus, quòd, cùm cadauera terræ mandentur, & ne vicino putore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, lasciua, obscœna toties eruantur è pectore; & sæpe pluribus audientibus, vt damnum latiùs serpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus, quantus vbique horum sepulchrorum numerus! Orbem, Ædesime, percurre; domorum angulos rimare, vbique fermè reperies procaciores linguas, quæ nō otiosa tantùm, sed & fœda ac spurca instillent auribus; vbique sibilant hi colubri, vbique sermunculi, ad quos honesta frons se contrahat. Hieremias iam olim questus: *e* Attendi, ait, & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur. Tale prorsus est nostrum hoc æuum: adeò vt si quis immundissimi mundi penitus deserendi caussam non habeat aliam, hæc satis impellat ad fugam; scilicet exire tot impudicos ac spurcos sermones. Ab vrbibus iam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix satis tuta in religiosorum penetralibus. quamuis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos verò tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obscœnitas, quanta licentia & impunitas: vix

a 1.Cor.15.v.33.
b Plutarch. de Is. & Osir. c Prou.c.18.v.21. d Psal.13.v.3. e Hier.c.8.v.6.

vſpiam inuenias qui vel verecundo gemitu, aut ſeueriore aſpectu flagellet has colloquiorum ſordes.

§. I.

ÆDES. O mi Partheni, tu nunquam in nouos mores refinges mundum, riſum ferunt & plauſum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. PARTH. hoc eſt quod queror & doleo: lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſsimis. *a* Auguſtinus in ſeipſo ſuíſque fodalibus grauiſsimè hoc damnat; mutuis illi ſeſe adhortationibus vrgebant: Eamus & faciamus, & pudet non eſſe impudentem. *b*

Diuina pagina, verborum alioqui parciſsima, huic tamen ſermonis petulantiæ caſtigandæ, omnem expromit facundiam: Lingua, inquit, conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehennâ. *c* Spurci ſermones verè ſulphuratæ tædæ ſunt ex inferis, quæ mentes etiam caſtas & pudicas, nonnunquam prouocant ad impuros ignes. Cognata prorſus ſunt, turpia dicere, & turpia facere; & properè agitur quod libenter auditur: Melleus ſcriptor Bernardus: *d* vti ſunt, inquit, elingues & muti, ſic etiam ſunt facundi & loquaces diaboli, inter hos ſignifer eſt laſciuus dæmon, cuius officium eſt, colloquia his verborum ſpurcitijs aſpergere, inuerecundos ſales vbique miſcere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & ſanctus, Lugdunenſis Antiſtes, hos tales ſermones, *diaboli ſputa*, rectiſsimè vocat; nimirum ſuo rem titulo proponit. Omnino diabolorum vomitus, & ſputa ſunt, omnes hæ verborum fœditates. nec aliud agit impurus fabulator, quàm vt os ſuum diabolo locet pro nido; è quo quid boni ſperes, quid honeſti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix eſt, neque hoc in loquentis tantùm perniciem vergit, ſed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aſpergine lutulentâ inficit: paullatim pudor omnis per verba diſcutitur. Vnus eſt, inquit Bernardus, *e* qui loquitur, & vnum duntaxat verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento audientium dum aures afficit, animas interficit. Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias, alium oppono, cui nefas contradicere. Diuinus Paulus, ſeuerè hîc imperat. Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat. *f* & vt ſcias quem maximè ſermonem malũ nominet: Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia,

a Prou.c.2.v.14. b lib.2.conf.c.3.& 9. c Iac.c.3.v.6.
d Serm.de 7.ſpirit. e Serm.24.in Gant. f ad Epheſ.c.4.v.29.

ritia, nec nominetur in vobis, ficut decet fanctos, aut turpitudo, aut ftultiloquium, aut fcurrilitas quæ ad rem non pertinet. a Obferua: *nec nominetur in vobis.* nam vti optimè Tullius: pudici, ait, etiam cùm de pudicitiâ loquuntur, erubefcunt; & fi quidem rem odiffe debemus, ipfa etiam rei nomina nobis funt auerfanda. quod enim loquimur, non immeritò & cogitare, & concupifcere arguimur. è labiorum fciffurâ febris argumentum fumunt medici: è verbis turpibus mentem impudicam haud vanè coniectamus. Et quamuis omnis loquacitas pudori fit inimica, deuehit enim curiofitatem libidinum vehiculum, ea tamen præcipuè, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat, fimúlque rogans: Et nolite, inquit, contriftare Spiritum fanctum Dei. Obfcœni oris homo tam eft odio fuperis, vt vel ipfum lætitiæ auctorem Deum, afficeret triftitiâ, fi eâ Deus poffet affici.

a ad Ephef.c.5.v.3.

§. II.

Caluinianam illam pietatem meritò deteftamur quæ facros calices in profana pocula liquat, eáque impudicis ex Ouidianâ metamorphofi fabellis infignit. Et putes tu, mi Ædefime, Deo probari, fi quis ore fuo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, iocos, cantiones Venereas, & animi fui veftibulum quo diuina Euchariftia excipitur, in lupanar mutet & proftibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cæleftis epuli fedem, Veneris facere interpretem. Propter hæc venit ira Dei. a Et ferum nimis eft in flammis clamare, *vt refrigeret linguam meam.* b Neque tantùm cruciatur lingua, quòd nimium eduliorum admiferit edendo, fed quòd nimium verborum profuderit garriendo: nam prima, inquit Gregorius, malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parùm caftæ.

Petrus Damianus tam fanctus quàm facundus, linguam lafciuam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio eft. nam ex eo quod edit & egerit, vifcus prouenit, quo & ipfe & aues ceteræ capiuntur: ita prorfus impudicè garrulus, vifcum excernit ore, quo eum ftygij aucupes affigant. Contemnabit te os tuum, inquit Iobus, c & labia tua refpondebunt tibi. Plinius fterilefcere affirmat oleam, fi eam capra linguâ tondeat, aut lambat tantùm. d Sanè fi olidus caper talis, illoti oris homo, colloquijs interueniat, iuuenũ animos velut adolefcentes oleas facillimè ita corrumpit,

a ad Ephef.c.5.v.6.
b Luc.c.16.v.24. c Iob.c.15.v.6. d Plin.lib.15.c.8. & lib. .. c.24.

rumpit, vt quod semel malè audierunt, eius per omnem vitam pessimè recordentur. quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eóque grauiùs nocet, quò suauiùs instillatur. & quamuis non statim officiat, semina tamen in animo relinquit, sequitúrque auditorem, resurrecturum posteà malum.

Bernardinus gente nobilis, patriâ Senensis, tam verecundus à puero fuit, vt quoties sordidum eiuscemodi verbum audisset, non aliter colorem duceret, quàm si quis ei vultum colapho percussisset. vnde coæui pueri, si quando sordidè locuti, viso eo: tacete, dicebant, tacete; Bernardinus venit. Vtinam, ô vtinam plures hoc æuo Bernardini sint, qui acetum porrigant, ore tam illoto garrientibus. Sed quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus: a periculosum est, inquit, ad oris obscœnitatem progredi: Cùm igitur tale quippiam inciderit, obiurgabis eum qui talem sermonem iniecerit; aut taciturnitate saltem, & rubore vultúque ostendes, eam tibi orationem displicuisse.

Nil dictu fœdum visúque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti. b

Et verissimè Plautus: Ego, inquit, illum perijsse duco, cui perijt pudor. Ergóne, ô bone Iesu, ô iudex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur? ergo etiam hostes tui sententiam in nos dicent? perijmus, nisi nos vel hinc etiam perire sentiamus. Vicinum est exitium, ni illud caueamus omni verborum circumscriptione.

a Enchir.c.35. b Iuuenal.sat.13.v.44.

§. III.

ÆDES. Partheni, rigidus censor es in has proteruiores linguas, & nefas per te, liberiores facetias serere. PARTH. non per me, sed per Christianam legem. & quasi verò facetus esse nemo possit, nisi & lasciuus sit? sæpe, dum facetias aut vrbanitatem affectamus, modestiam exuimus. At, ea demum iucunda nobis sint, quæ honesta. Sed multi, vt flagitium honesto nomine prætexant, istam oris spurcitiem, aulicam comitatem appellant. Hoc est bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Paulinum, imò diuinum tibi edictum iterum occento: *Profana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem.* a neque enim in hoc hæreticorum futelis & fallacijs, verborum spurcities multum impar est, sermo eorum vt cancer serpit. Cancer, seu, gangræna, horribilis & edax morbus, viuas

a 2.Tim.c.2.v.17.

viuas carnes fœdè depaſcitur; ita prorſus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimium quantum ſerpunt, & quidquid caſti pudoris reperiunt, vitiant. Abominationes Domini, cogitationes malæ, & purus ſermo pulcherrimus. *a* qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. *b* non abſcondit ſe ab eo omnis ſermo. *c*

Refert Surius, *d* Wallericum abbatem iter feciſſe hieme, & frigoris ſæuitie compulſum, è viâ diuertiſſe in ædes hominis quem minimè profanum credebat. ſed hîc multò acerbius frigus virum optimum excepit, vbi nec ſcintillam diuini amoris reperit. Paterfamilias & loci iudex, non in otioſos tantùm, ſed & obſcœnos ſermones erumpere cæperunt. hîc Wallericus: vtique, ait, Euangelij legem meminiſtis? quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. *e* At effrontes illi monitorem cachinno eludere, audaciùs loqui, & fœdiora etiam effutire. cùm iterum Wallericus: volebam, inquit, caloris hîc aliquid haurire corpori fouendo, ſed linguę veſtræ grauiùs adurunt quàm vllum frigus; expellor. vos videritis, qui hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, iret modò bonis auibus, vt qui etiam inuocatus veniſſet; nec vllus noſtrûm, inquit alter, penulam tibi ſcindet vt maneas. abi licet, abi. Sed & abeuntem dicterijs impuris impetebant. Non diſtulit vltor Deus, & obſcœnam linguæ petulantiam vindictâ manifeſtariâ caſtigauit: illum quidem cæcitas, hunc inguinaria lues inuaſit. vrgebant miſeri, & iam reuocatum volebant, quem linguis eiecerant: fruſtra. hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutiùs vixit, ſed productiore ſupplicio cæcus.

a Prou. c. 15. v. 26. b Sap. c. 1. v. 8. c Eccli. c. 4. v. 20.
d Sur. 1. April. de S. VVallerico. e Matth. c. 12. v. 36.

§. IV.

Non immeritò Rodulphus epiſcopus Eugubinus, *a* vir ſanctiſsimus, fratrem ſuum natu iuniorem, Petrum, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abſtinere iuſsit, quòd in familiari colloquio verbum laſciuius protuliſſet. Elzearius Comes Ariani, *b* dynaſta integerrimus, has aulæ ſuæ leges condidit.

1. Diebus ſingulis, rei diuinæ intereſſe.
2. Singulis hebdomadibus, de peccatis confiteri.
3. Singulis menſibus, diuinam menſam accumbere.

a Zach. Lipeloo. 26. Iunij de S. Rodulpho. b Idem 27. Septemb.

4. Aut castè viuere, aut domo cedere.
5. Non tesseris ludere, nec alio simili lusu se oblectare.
6. Iuramentis, verbísque inhonestis ac turpibus penitus abstinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium Valuas fingantur, vnde & iuuenes senésque discant, & magis sapere, & cautiùs loqui. Maturè igitur, animũ & os ad omnem verecundiá is componat, cui curæ est Castitatis eminentissima nobilitas. ÆDES. Sed quid in mensâ, in conuiuijs, in circulis, in plurium consessu faciendum, cùm hæ verborum sordes plenis faucibus sparguntur? PARTH. Nosti quid suadeat Siracides? Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire. a Claudendæ sunt aures impuris vocibus, & quidem primis, nam cùm initium fecerunt admissæque sunt, plus audent. Qui sermones spurcos non inuitis auribus admittunt, ij castaneis similes sunt, sed in ignem coniectis & violatis, quæ veste iam scissâ non se produnt, non crepant, non subsiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tunica nondum rupta est. Ita prorsus ij quos libidinis ignis iam adussit, cùm lasciua audiunt, nihil obstrepunt, non reprehendunt, tacent, subrident, nec frontem contrahunt, & quàm hæc talia sibi non displiceant, improbo silentio satis ostendunt. His longè deteriores sunt, qui spurcè loquentem non tantùm benignè audiunt, sed & iuuant, atque de suo addunt, faciúntque huic vesti propudiosam laciniam. Diogenes obseruans duos è scholasticis in viâ sermonem & capita conferentes, interrogauit alterum, in quod colloquium cum altero venisset; cùm is quid sibi narratum esset, exponeret, vtrique plagas infligi iussit, alteri, quòd tale quid narrasset, alteri quòd audisset. rectè factum. Nec Christianis hoc ignarum, quandoque tam grauiter delinquere audientem quàm recensentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro sermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure desultare: idem hîc, & dicere talia, & audire, piaculum est.

O Clitomache, ô nobilis athleta vbi es, qui, si quis sermones iniecisset amatorios, surgere solebas & abscedere. b Ita, si quis importunior, prætextata verba iaciat, repercutias illum sæuiore vt minimum vultu, aut cum Clitomacho subtrahas te ab ore impuro, si quidem carere velis hac aurium maculâ. In perpetuâ apud te statione rubor excubet, verecundiæ signum, Castimoniæ præambula certaque testatio: ostende saltem & tibi displicere, quod Deo nunquam

a Eccle. 28. v. 28. b Plutarch. l. 7. quæst. con. 7.

quam placere potest. Paulum tibi denuò huc sisto: Nunc autem, inquit, deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. extremum hoc commendat, vt altiùs infigat. Mirum! erupturam tussim comprimimus, & fœdissimam hanc saliuam vi erumpimus, eáque omniū aures conspuimus. Ædesime, sicut censorius Dei oculus vbique nobis obseruandus, ita censoriæ Dei aures nunsquam non metuendæ: sic loquamur, vt sermo noster, si non eloquentiâ, saltem pretiosus sit verecundiâ.

Cap. IX.

SEPTIMVM INCONTINENTIÆ inuitamentum, Mali Socii.

VTi speculum, etiam tersissimum, maculam trahit ab anhelitu, sic homo cetera optimus & castissimus, à malorum societate næuos recipit. Qui communicauerit superbo, induit superbiam. [a] In quibusdam corporis morbis vehemens est contagio, sed nihil contagiosius est corruptis moribus: facillimè hi addiscuntur, adhærescunt, transfunduntur ab vno in alterum, mali mores, contagiosissima lues, nec vllus efficaciùs persuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Verissimè Seneca: [b] versat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alienísque perimus exemplis. nemo sibi tantùm errat, sed alij erroris caussa & auctor est. Primæuum hoc malum est. vix Eua deliquit, & mox in societatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitiosorum natura est, nolle solum esse, sed velle cum socio atque comite perire. Age cum improbo, & breuî senties, quàm blandè inuitet vt sequaris, quò ille præit. Proclamat Moses: [c] Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. idem proclamat & Isaias: [d] recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere; exite de medio eius.

Ægyptius seruator Ioseph tam exosus est improborum societatem, vt nec mortuus quidem, inter eos morari sustinuerit. ideò suos ex Israële hæredes iureiurando adegit, vt si quando Ægyptum migrando desererent, secum inde cadaueris sui reliquias asportarent. Voluit magnus hic Ægypti prorex, nec cineres suos illaudatæ familiaritatis notam contrahere: & vti Ægyptios mores non probabat imitationi, sic nec terram sepulturæ: consortium malorum

a Eccli.c.13.v.1. b Sen.l. de vitâ beatâ c.1. c Num.c.16.v.26. d Is.c.52.v.11

lorum omni modo fugiendum iudicabat. Certum, qui tetigerit picem, inquinabitur ab eâ. a Vnicus prauæ vitæ iuuenis, quàm plurimos poteſt corrumpere:

——— ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci:
Vuaque conſpectâ liuorem ducit ab vuâ. b

Paſtoris eſt, morbidam ouem illicò ſeparare, ne dum parcit ouiculæ, perdat gregem: cauti hominis eſt, omnem declinare amicum; omnes fugere ſocios, qui labem moribus affricare poſsint. ea enim rerum natura eſt, vt cùm bonus improbo ſe iungit, non improbus à bono emendetur, ſed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum eſſe, eſt contra torrentem natare. quod quandoque fieri poſſe non negârim, ſed tam difficulter quàm rarò. Veriſsimè Romanus ſapiens: c Sumuntur, inquit, à conuerſantibus mores: & vt quædam in contactos corporis vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus, conuictores in amorem vini traxit: impudicorum cætus fortem quoque & ſiliceum virum emollijt: auaritia in proximos virus tranſtulit.

Dum ſpectant læſos, oculi, læduntur & ipſi. d

Idcircò, mi Ædeſime, melius eſt habere malorum odium quàm conſortium. Nemo vitioſus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit: ſunt vitia quæ commendantur exemplo, alia imprimuntur ſermone, plurima allinuntur conuerſatione. tutiſsimum eſt omnes ſuſpectæ vitæ amicos ac ſodales cauere, & diſceſsionem ab ijs maturè facere. proximus periculo, diu tutus non erit. qui amat periculum, in illo peribit. e

a Eccli.c.13.v.1. b Iuuenal.ſat.2.v.80. c Senec,l.3.de ira. c.8.
d Ouid.l.2.art. d Ecci.c.3.v.27.

§. I.

Minuta quædam animalia, vt ait Phædon, cùm mordent, non ſentiuntur, adeò tenuis illis & fallens in periculum vis eſt: tumor morſum indicat. Idem pleriſque omnibus in conuerſatione malorum euenit. non deprehendunt quemadmodum, aut quando ſibi nocuerint, nocuiſſe deprehendunt. Ideò beatus Paulus ſeuerè interdicens: Ne, inquit, commiſceamini fornicarijs: ſcripſi vobis, cùm huiuſmodi nec cibum ſumere. a Idcircò, antè circumſpiciendum eſt, quibuſcum edas aut bibas, quàm quid edas aut bibas. Neſcitis, addit Paulus, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? b Omni æuo ſic fuit: cum peruerſo peruertêris. Salomon,

a 1.Cor.c.5.v.6. b Ibid.v.9.

mon, patrem induens ſapientiſsimè monet: *a* Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. ſi dixerint: veni nobiſcum &c. ſortem mitte nobiſcum, marſupium ſit omnium noſtrûm. fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt. Viua vox & conuictus ad docenda vitia, & ſuauis & potens eſt perſuaſio. habet enim vim præcepti frequenter aſpici, audiri frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris neceſſe eſt, aut inſecteris. vtrumque vitandum eſt, ne aut malis ſimilis, aut multis inimicus fias, malorum enim vbique plurimos inuenies. Cum his verſare, qui te meliorem facturi ſunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem vſus dulcior, ſed ſenum aut hominum religioſorum tutior eſt. Mulierum familiaritatem damnat Baſilius, non quia ipſe ſint malæ, ſed quia earum familiaritas: danda, inquit, eſt opera, vt mulierum colloquia funditus fugiamus. *b* Memento ſemper, ait Hieronymus, *c* quòd paradiſi colonum de poſſeſsione ſuâ eiecerit mulier. Remoue paleas, nondum extinctus eſt ignis, clamat Vrſinus. *d* Æ DES. Liceat interfari. Sæpe ardua nimis erit hæc diſceſsio à coniunctiſsimis ſodalibus. PARTH. Sit ardua, quia tamen neceſſaria, omnino facienda eſt. Arduum remedium eſt vt vitam ſerues, brachium aut crus dare præſecandum: Chriſti tamen præceptum eſſe non negabis: *Si manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & proijce abs te.* *e* quid ſibi coniunctius quis habet, quàm ſua membra? ea tamen ſæpe ſunt amputanda. immedicabile vulnus enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur. Sic & amicus, Æ deſime, ſic & ſodalis aut ſocius quicunque amputandus eſt, ſi tibi noxius eſt. & quid hîc cunctandum? multò melius eſt, familiaritatem amico quàm Chriſto renuntiare, & iacturam facere amicitiæ potiùs quàm animæ.

a Prou. c. 1. v. 10. 14. 15. 16. b Baſil. in conſt. mon. c. 4. c ad Nepotian. d S. Greg. l. 4. dial. c. 11. e Matth. c. 18. v. 8.

§. II.

O Petre, Petre! ô Eccleſiæ Petra, nec inferorum machinis ceſſura, vnius tamen ancillæ voculâ quaſſata! nimirum petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos. vix ab ijs digreſſus, improborum contubernium adijt, & en tibi iam non petram, ſed arundinem. verbulo ſternitur, quæſtiuncula vnicâ deijcitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoſo in timidiſsimum mutatur; negat eum ſibi notum, pro quo paullò ante millies mori obſtinârat; cuius ante

pauculas horas sanguinem hauserat in mensâ, cuius corpus epulatus fuerat, nosse tamen negat quem illâmet ipsâ horâ ferro propugnârat; tamen nosse negat eum cui illo ipso vespere lauandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo; & tamen nosse negat, cui carceris & mortis societatem sanctissimè pollicitus fuerat, & tamen, eheu, & tamen hunc ipsum amantissimum omnium & notissimum hominem negat sibi notum, negando iurat, iurando detestatur. O Petre, inter Apostolos cordatissimus eras Domini defensor, inter facinorosos timidissimus es desertor. Nempe aliud est aula Caiphæ, aliud cænaculum Messiæ; aliud Apostolorum, aliud sunt colloquia sicariorum: inter illos noscitur Christus, inter hos negatur. Tantum habet momenti societas bonorum vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magistra est. & etiam nunc verissimum hoc: cum electis electi, cum peruersis peruersi sumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros, caueamus ardenti studio. Nominatim verò fugiendi nobis sunt, qui & ipsi fugiunt, sed conciones in templis, litterarias exercitationes in scholis; qui piorum librorum lectionē, sacramentorum frequentationem negligunt, qui popinas & ganeas, qui conuiuia & symposia, qui mulierum amicitias, saltationes, choreas sectantur, non sine certo tam studiorum quàm salutis dispendio, & vt verbo præcipiam, quisquis otium non fugit, hunc tu maximè fuge. Otiosus ad omne vitium tam discendum quàm docendum aptissimus est. otiosus nec pios libellos, nec sacras conciones, nec sacramenta curat, nec templa. pro libellis chartulas lusorias, pro concionibus compotatiunculas, pro templis choreas frequentat: & vt tempus suauiùs fallat, nunc solem somno excludit, & mero meridie stertit, nunc ambulatiunculas instituit, mulierecularum fabellas excipit; omnia agit vt nihil agat:

——— *hic niger est, hunc tu Romane caueto.*

Otiosus nemo est, qui non & vitiosus sit: hunc talem vt vicinam pestem consortio nostro excludamus maturè.

§. III.

Quòd si etiam famæ nominísque rationem habeamus, deterioris notæ socios quàm maximè auersemur, nisi & tales habere velimus, quales illi sunt, aut illis contemptiores. Inualuit iam opinio, ab ijs viuendi nos accipere similitudinem, quibuscum versandi hausérimus cupiditatem. nec falluntur qui sic opinantur; testem habent

bent Salomonem: Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur. a Et vti vinum dilutum colorem mutat, etſi nō omnem vini virtutem perdat: ſic boni nominis ac famæ colorem amittit, qui admittit ſocios tam dilutæ probitatis. Hieronymus: b Tales, inquit, habeto ſocios quorum contubernio non infameris: non ornentur veſte, ſed moribus, non calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiam habitu polliceantur Talis quiſque cenſetur, qualis eſt, quicum verſatur. Noſti; aues concolores ſimul volant. Vis noſſe hominem? attende quorum familiaritati aſſueſcat. amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo qui probus, qui honeſtus vult videri, & proborum & honeſtorum amicitiam amet, & ambiat: qui penſi non habet famam, & omnium indiſcriminatim amicus ſit, breuî plurimos numerabit titulos, ſed parum ſpecioſos.

Auguſtinus ſenex, de ſeipſo iuuene queritur, &: c Præceps ibam, inquit, tantâ cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quàm audiebam eos iactantes flagitia ſua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes eſſent: libebat malum facere, non ſolum libidine facti, verùm etiam laudis. quid dignum eſt vituperatione niſi vitium? ego ne vituperarer, vitioſior fiebam; fingebam me feciſſe quod non feceram, ne viderer abiectior quò eram innocentior, & ne vilior haberer, quò eram caſtior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cæno, tanquam in cinnamomo & vnguentis pretioſis. O nimis inimica amicitia! ÆDES. Non adeò metuendi ſunt, quia niſi me fallo, pauci ſunt, nec ferè in numerum veniunt, qui tam profeſſæ ſint impietatis, vt primâ fronte flagitiorum licentiam vendant. PARTH. Vt vt eſt, eorum certè pauci non ſunt, qui lupum ouinâ pelliculâ tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandiùs ſe primò inſinuant, quò deinde pernicioſiùs inſtigant ad peſsimam libertatem. in hos aptè conuenit illud: *Homo, homini lupus*. Fugiamus, Ædeſime, fugiamus blandientes hos lupos. turpis & plerunque ſera nimis eſt cantilena: *Societas me perdit*. At ridebimur vt inhumani & agreſtes? rideant, modò non noceant: carior nobis ſit pudicitia & integritas, quàm vt ob eorum riſum, fieri velimus fletu & lacrimis digniſsimi. Qui vitare vult farinam, & veſtium pullarum candidos næuos, nōnne molam vitat? qui vultûs atrorem metuit, nōnne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hîc faciendum, idque tantò magis, quia vitia

a Prou. c. 13. v. 20. b ad Nepotian. c Aug. l. 2. confeſſ. c. 3. 9. & 10.

vitia pelliciunt, serpunt, transiliunt. Apollonius Thyanæus sapienter hoc vnum à Dijs petijsse fertur: *a Nosse bonos, malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, sed à Deo precemur: bonos & nosse & imitari, improbos & odisse & fugere.

a Alex. ab Alex. l.4.c.7. Genial.dier.

CAP. X.

INCONTINENTIÆ PRIMI EFFECTVS: CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.

FIniui, Ædesime, primos duos versiculos, qui Incontinentiæ inuitamenta continent:

Otia, Mensa, Libri, vaga Lumina, Verba Sodales:
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.

Versuum horum ænigmata & scrupos, vti petieras, in lucem dedi. Et si quidem ænigmatistes tuus esse debeam, etiam alteros illos versiculos aliquâ luce perfundam; sunt isti:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes:
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert:

Iubes pergere? ÆDES. quæso te, Partheni, ceremonias & delitias omitte, si permittis, iubeo: si resistis, oro & obsecro. Et hoc de me scias velim, moras à me non sentiri, dum tu differis: ab ore narrantis pendeo, nec tibi fastidio sit, auditorem habere vnicum: nos alter alteri sat amplum theatrum sumus. PARTH. Ergo deducamus sermonem, ad vsque vmbilicum diei, pòst verbis saturi, è patinis pransuri.

Primula verba vtriusque versiculi, sunt,

CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum grassatur; ipsum etiam corpus eneruat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam subducit. Hîc ego falcem meam substringo: medicorum hæc res est, & illorum pronuntiatis affirmanda. Vnicum produco testem, qui vnus pro mille dicat, quàm Venus inimica sit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam scriptis clarus, Anno Christiano millesimo sexcentesimo decimo librum typis vulgauit, in quo humanæ gentis multiplicem, quà vitam, quà mores interitum deplorat: Hic libro quinto, sexagesimo capiti, hunc præfigit titulum: Naturalis demonstratio & confirmatio, nullam pestem ad corruptionem humanarum virium; deflorationem iuuentutis, & inexpectatam humanæ vitæ præcisionem, æquè facere quàm Venerem.

nerem. Eiusdem libri, capiti sexagesimo secundo, hanc præmittit inscriptionem: Præclara & illustria testimonia physices & Medicinæ Antistitum, quòd maius in orbe malum non sit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam, quàm Venus. Eiusdem libri quinti, capitis sexagesimi tertij hoc est proloquium: Continentiam & Castitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum solum & præstantissimum esse remedium, sed multò nobilius quid, humanæque rationi conuenientiùs digniúsque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum coniugium. Audis, mi Ædesime, quod nominatissimus & regius olim medicus, pro cælibe vitâ contra Veneream improbitatem testimonium dicat, vel in fronte solùm dictorum capitum? Rationum & argumentorum pondus hîc omitto.

§. I.

Chrysostomum huic testem adiungo. agnosce illius verba: [a] Qui in delitijs & luxuriâ vitam ducunt, resoluta quidem corpora, & omni cerâ molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis est vita semper cum medicis & medicamentis: sensus autem ipsi tardi, graues, obtusi, & quodammodo iam sepulti. Magnus testis in rem præsentem. Contra verò non animi tantùm bona, è limpidissimo pudicitiæ fonte promanant, sed etiam flos, venustas, vires corporis, vita sanior, senectus tardior. Non immeritò & Continentia illud glorietur: Flores mei, fructus honoris & honestatis; in me gratia omnis vitæ. [b] Ex te nunc, Ædesime, sciscitor, ecquid sentis de tot Anachoretis, qui in tantâ cibi potúsque & parsimoniâ & penuriâ, tot annis produxerunt vitam: non illis hanc longæuitatem à Castitate potissimùm concessam censes?

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox stator, per continua ieiunia, ad annum centesimum nonum peruenit, at vt scias, vxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at coniugem ignorauit.

Paulus, primus Eremicola, centesimum decimum tertium annum attigit: at semper virgo permansit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à sole nunquam comedere visus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam vxorem duxit.

Panuphius,

a tom. 5. hom. quòd nemo læditur &c. b Eccl. c. 24. v. 23. & 25.

Panuphius, qui plurimis annis solo pane victitauit, nonagenarius euasit, & coniugium nesciuit.

Macarius, annum nonagesimum excessit perpetuis ieiunijs: nuptias nunquam celebrauit.

Arsenius Arcadij & Honorij Imperatorum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit; epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipsam ætatem attigit, cultu victúque asperrimo: virginitatem semper coluit, & animi candorem iugalibus illecebris longè prætulit,

Franciscus de Paulâ, semel de die, pane & aquâ se refecit, idque post occasum solem, nonagesimum tamen annum superauit, & iugi Castitate floruit.

Hieronymus Stridonensis laboriosam & exhaustam fame senectutem, ad octogesimum annum protulit, Castitatem tam seruauit integrè, quàm copiosè laudauit.

Beda ab ætatis suæ anno septimo, ad nonagesimum secundum, in Religione virgo vixit, coniugij penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemensis officium gessit (quod rarum, & nescio an cuiquam alteri concessum) annos totos septuaginta quatuor. Vnde Iubilæus nominabatur. vniuersè nonaginta sex annorum fuit, cùm obijt; torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonensis, octoginta sex æstates, Vdalricus Patauiensis Præsul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit. crebra his sanctissimis viris obseruata ieiunia, Virginitas perpetua.

Longum, nominare sexcentos alios, quos parsimonia, & eorum quæ auiditatem euocant, modus, & Castimonia ad longam senectutem perduxerunt. Reperies hodiéque non paucos qui venerandam suam eruditámque canitiem partim abstinentiæ, partim Castimoniæ, iure optimo adscribant. Cœnobia ingredere & hominum Religiosorum ædes, inuenies complures, qui sexaginta, septuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerârint, vitæ tantò longioris, quantò continentioris. Ante annos non multos, ad materteram meam in pauperrimo cœnobio monialem reuisi, & vt sermo ibat, quæsiui, quot iam annis illic seruijsset Deo? respondit: quadraginta. obstupui ad hanc vocem, & mox eam serio intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronuntiassem. Igitur Deo, inquam ego, gratias amplissimas memineris: extra Religionem nec virium istarum, nec huius coloris esses; iam obijsses,

ſes, aut tumbam proximè ſpectares. hoc etiam vitæ continentis merces eſt, quæ quos cælibes, hos & longæuos facit. Et quis enim ille, dic Ædeſime, tam ferreus & aheneus, qui coniugij vinculis implexus, inter tot quotidie recurſantes curas, mœrores, angores, infortunia, æquè ſanus ac vegetus viuat, quàm is qui hoc vnum curat, vt Deo ſuo placeat. illis alijs tot corpora ſunt veſtienda, tot ventres ſaturandi, tot morbi curandi, tot calamitates deplòrandæ, tot funera lugenda, toties pænè moriendum, quoties liberorum aut nepotum vnus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitæ diſpendia in coniugio: quot adoleſcentum & iuuenum ſanitas & vita in hoc vno malignæ Veneris Euripo naufragata eſt? dic mihi, vnde bubo, ſcabies Gallica, aliique innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex inſidijs prorumpunt, niſi ex hoc vno libidinis latibulo?

§. II.

De opibus, quas vti vires, licentior & libidinoſior vita ambedit, vix eſt quod addam. Verè, prout verſiculus monet, OPES PERDIT Incontinentia. res liquet, peras & marſupia mirum quantum ab impuro amore exenterari. caſtus amor ſine impenſis eſt, gratuitus inter duos pluréſque reciprocatur: ſpurcus & Venereus, tam manus auro inijcit quàm animo. hîc illa cantilena occinitur: aut da, aut non ama. ah! quot miſeri amatorculi pòſt paupertati fecere ſtipendia, qui priùs Veneri. Euangelicus ille prodigus, quàm bellè & quàm facilè omne ſuum patrimonium, inter impuræ vitæ homines decoxit? Iacta ipſi eſt alea, cuncta abſorpta ſunt; perierunt vniuerſa, non naufragio, non ægritudine, non ſiniſtro caſu, ſed *viuendo luxurioſè*. non tot abſorpſit rates charybdis vorax; non tot abſumpſit noxios Athenienſe barathrum, quot emunxerunt tales amicæ aureos in eiuſmodi luxu. ita bonus ille iuuenis, porcorum demum conuiua factus eſt, vbi meretricum ſympulo eſſe deſijt. Prodigium eſt, quod addo. Fuit priſco æuo iuuenis, cui Mundus nomen (nihil minus ei conueniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhoneſta ſollicitauit; eius pudicitiam vt auro expugnaret, viginti drachmarum myriadas, hoc eſt, viginti millia Philippeorum ſpopondit, ſi votis ſuis haberet obſequentem. Vah! quod hoc inauratæ petulantiæ portentum eſt? Noſti quid Demoſthenes prudentiſſimè, Laidi pro nocte decem millia drachmarum ſtipulanti reſponderit? *tanti pœnitere non emo* Quàm verè hoc à te dictum, mi facundiſsime

dissime orator, inhonestæ voluptati indiuiduum comitem ire POENITENTIAM. Quis vnquam Veneri vel horam, vel momentum seruiuit, quem impuræ seruitutis huius non pœnituerit, & puduerit? ÆDES. Oraculum fundis, Partheni: & priscis etiam illis notum fuit, vbi mel est, ibi & fel esse; & vbi vber, ibi tuber reperiri. PARTH. Atque, vt est in fabulis, litigârunt olim Ioue iudice, Voluptas & Dolor; neque illa huic, neque hic illi in vllo cessurus videbatur. Ad quos Iupiter: Bene est, inquit, ita vos componam, vt dirimi nequeatis. atque ita dissidentes adamantino & inenodabili vinculo colligauit, velut fugitiuos seruos, vt neuter neutrum possit effugere, inde nunquam non simul sunt. Mirum quàm eleganter Mediolanensis Pontifex Ambrosius, Voluptatem producat, hunc in modum facundam: Ille apud me primus, qui omnium perditissimus; ille meus est, qui suus non est; ille mihi gratior qui sibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnem terram; ex poculo meo biberunt omnes gentes. Et Hipponensis Præsul Augustinus quàm verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dum suadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cùm perimetis? Dum suadetis, inungitis; sed postquam iuaseritis, vsque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo iam illustria duo præmia libidinis: Corpus effætum, & depletum exhaustúmque marsupium.

CAP. XI.

INCONTINENTIÆ EFFECTVS ALTERI: ANIMAM NECAT, INGENIVM IMPEDIT.

NEc sola hæc, nec summa mala sunt impuræ Veneris. Parùm illi est vires & valetudinem corpori, crumenæ numos subtrahere: Nobiliore prædâ, & verò spolijs opimioribus triumphat. Animam impuri pessundat, & necat. Hoc illi quidem cum ceteris vitijs commune est, animum *Æternæ mortis* reum statuere. sed hoc & faciliùs & celeriùs facit, quàm verè vllum vitiorum. Hîc enim vel vnâ atq; vnicâ cogitatiunculâ impurâ, eâque solâ quam nostrates Theologi, delectationem morosam nominant, æternis flammis obnoxij reddimur. Absit facinus, absit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille se obijcit, qui vel solum impuriorem cogitatum, in oblectationem sciens volens admittit. Hoc Augustino credes, apertissimè id pronuntianti: a Totus homo, ait, damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi; sed tamen cum vo-

a lib. 12. de Trin. c. 12. 2. sent. d. 24.

luntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

Rectè castissimus Bernardus, cùm flagitiosas per puellam insidias sibi strui aduerteret, *latrones, latrones*, exclamauit. Sanè latro est omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur vt perimat; osculum mentitur cum Ioabo, vt sicam infigat in Amasam quem salutat. Et Senecæ monitum est: [a] Voluptates præcipuè exturba, & inuisissimas habe latronum more, in hoc nos amplexantur vt strangulent. Ah! quanti perierunt ab hac vnâ peste. Et quod lacrimis dignum, etiam fortissimi, etiam sapientissimi, & quod mireris, vel etiam sanctissimi; Samsones, Salomones, Dauides, hoc vno telo corruerunt. Et nos qui stabimus qui nec Samsone fortiores, nec Salomone sapientiores, nec sanctiores Dauide sumus; præsertim cùm pericula nostra sic amemus, vt in ea proni, magnoque nisu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem.

Memini ego & horreo, quoties id memini, à Præceptore meo me audire, si centeni iuuenes inferorum flammis addicantur, è centenis istis nonaginta nouem, ob hoc, de quo loquimur, vitium Carnis damnari, centesimum demum ob aliam aliquam grauiorem noxam. ÆDES. Coniectura hæc mihi non incredibilis est. PARTH. nec mihi certè. Immobilis stat sententia in impuros iam lata: Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habebunt hæreditatem in regno Dei. [b]

a epist. 51. in fine. b ad Ephes. c. 5. v. 5.

§. I.

Memoriam quoque & ingenium ab hac fœdissimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum est. & verissimè Philosophorum Deus Aristoteles, [a] Venerem amentiæ præfectam ait. Scholas obsecro & gymnasia lustremus: hîc tu mihi adolescentem aut iuuenem da, qui vnà & Veneri litet & Apollini, qui sit ingeniosus simul ac eruditus, & tamen parum castus. monstrum hoc mihi foret, albo simillimum coruo. Non sine mysterio Musæ Virgines finguntur à Poëtis: malè simul habitant libido & eruditio. De talibus verissimè Comicus: [b]

Neque ius, neque bonum aut æquum sciunt,
Melius, peius, prosit, obsit; nihil vident
Nisi quod libido suggerit ———

a l. 1. Rhet. c. 14. b Terentius Heauct. act. 4. Scen. 1.

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, assentitur:

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus.

Et verò si lubet, bibliothecas obeamus, & gnauè indagemus, an plus librorum scripserint cælibes & casti, an verò vinculis vxorijs attenti. Et quî possit, fac velle, Venereis facibus vel leuiter adustus, eâ tranquillitate animi & serenitate, quâ opus est, tractare libros? quid sani sensûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniam verbo) effodias? in impuro & sordente vase malè seruaueris opobalsamum, & diuinæ paginæ oraculum est: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. [a] In fonte cænoso ac turbido, nil liquidò satis ac perspicuè cerni potest.

a Sap. c. 1. v. 4.

Cap. XII.

INCONTINENTIÆ EFFECTVS TERTII: FAMAM INQVINAT, VIRTVTES OMNES EXTIRPAT.

AD gemini versiculi finem, & vnà sermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes grassatur; illam *inquinat*, has *extirpat*. Hieronymi voces hîc iure vsurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus *infamia*, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. De iacturâ famæ non est quòd longè differam; res ipsa loquitur. nullum certè vitium est, quod plus erubescere nos cogat quàm hoc, de quo sermo est. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimum habet insaniæ & turpitudinis. nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demum perfidè mutos esse incipere, cùm hoc genus flagitij in confessione prodendum est. nec crebriùs violari Pœnitentiæ sacramentum, quàm ab silentio commissæ obscœnitatis. O tetrum flagitiũ! quod non tantùm letalem plagam imponit, vt alia, sed & medelam excludit, & hoc vnum agit, vt quem semel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi satis corpus læsisse, pecuniam abstulisse, ingenium fregisse, memoriam hebetasse, iugulasse animam, nisi demum & famam rapiat, probíque nominis thesaurum interuertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoste omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. ÆDES. Enimuerò, Partheni, hoc vltimum nondum

dum ex toto persuasisti. habent Virtutes suum quæque hostem, habent & Vitia suum quodlibet aduersarium. PARTH. At ego te, mi Ædesime, hîc quidem inoffenso pede ire velim, nec quidquam subsistere, aut addubitare. non retracto quod dixi, idque leui operâ planum facio. Libido sic immutat hominem, vt nec homo quidem maneat, verè iam pecus, post exutum turpiter hominem. Da mihi iuuenem, eiusmodi spurcitiarum amantem, & vide quid in illo solidæ virtutis reperias? exulant virtutes, vbi libido victrix imperat. Canit olim Venusinus vates, de iuuene sui iuris facto:

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Verissimum id est de homine obscœnarum sordium non puro: Cereus is est, non in vnum aliquod, sed in omne prorsus vitium. Principio quidem, non negabis, credo, si superbiæ eos studere dicam qui lasciuis oculis probari se cupiunt; qui comptuli, qui mundūli, & nitiduli è meris pigmentis & nitelis formam sibi adstruunt, & hoc maximè agunt vt placeant. At auari forsan hi tales non esse videbuntur: non sint etiam; at erunt certè prodigi, quod æquè vitiosum est & turpe. imò quod monstrosissimum meritò dicas, frequenter isti, & auari sunt simul & effusi. Ab his pecunias auarissimè compilant, vt habeant quod in istos per prodigentiam effundant: parentibus rapiunt, meretricibus donant. Inuidiâ plenum esse amorem Venereum nemo nescit. veteres tibi tragœdias recantari vis? Troiæ labores & excidium, sed & plurium ciuitatum, imò & regnorum euersiones id satis loquuntur. De gulâ, non est quod multis astruam. in aperto est, monstrum esse libidinem sine gulâ. Sed neque familiariores amicos reperies quàm desidiam & luxuriam, otium & Venerem. Consigno cum Tullio, qui in Catone Maiore, Archytæ Tarentini verba sic refert: Nullam capitaliorem pestem, quàm corporis voluptatem hominibus à naturâ datam. Nec multo post subiungit: In Voluptatis regno Virtus consistere non potest. quocirca nihil tam detestabile, tamque pestiferum quàm voluptas; siquidem cùm maior est & longior, omne animi lumen extinguit. At verò Salomoni magis credes quàm Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc vbi libido triumphauit, vitiorum omnium mater idololatria turpissimè sub iugum misit. Quid virtutis remansit in Herode, postquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cuius incestum non lacrimis, sed cruoris riuulis deplorauit insontissimi Baptistæ præcisum caput. O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imo & corporis; quin &

omnem virtutem gulosè absorbet abliguritque. ÆDES. persuades, Partheni, & me in tuam sententiam trahis vel inuitum.

§. I.

PARTH. Ædesi me, suboleo quid velis. Epilogum expectas, & vt loqui desinam. Dentes, credo, tibi pruriunt in cibum. nec mirum —— sextâ iam linea tangitur vmbrâ. meridiem esse, & mihi stomachi mei horologium dicit. Sed quæso te, patere, vterque suam prius & memoriam & patientiam exerceat, quàm mensam accumbat. Reuocemus in cumulum & synopsin, quicquid horis antemeridianis super NICETAE nostri victoriâ prorsus obstupescendâ disseruimus. Et nisi me fallit memoria, ordinem hunc seruauimus.

Sermonis caput NICETAS fuit, verè victor, verè maior elogijs nostris quibuscunque. Quidquid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis, quidquid machinarum Incontinentia, seu, Libido habuit, in NICETAM expediuit. Omnia tentauit fœdissimus Cupido, omnia superauit castissimus NICETAS, dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnẽ expunxit; technas, illecebras, machinas elusit vniuersas. Nouo ausu & robore planè admirando suum debellauit hostem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, sermo nos suauiter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. Hîc duplicis generis arma reperimus, *Instamenta* & *Effectus* Incontinentiæ: illis oppugnat, istis iugulat. Ita primum lacessentis Incontinentiæ telum est OTIVM., horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, vt sit penetrabilius, GVLA est. de hac notum illud Ambrosij: Saturitas Castitatem prodigit. a Et sanè plures occidit Gula quàm gladius, fuitque ea semper plurimorum malorum fomes. Tertium & Quartum Incontinentiæ telum, LIBRI, & PICTVRAE lasciuæ. Rarissimum est his tangi, & inuulneratũ viuere. Quintum, OCVLORVM LIBERTAS. abundè reor, demonstrauimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, qui oculorum suorum dominus, seduci se ab illis non sinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium SERMO IMPVDICVS. multiplex hîc malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ SOCIETAS PRAVA. contra piceatam hanc tragulam, nemo nimium munitus erit aut cautus. alienis exemplis & societate plurimi pereunt, qui perire se nesciunt.

§. II.

a Serm. 40.

§. II.

Atque his armis oppugnauit NICETAM Libido. Initium pugnæ ab illo hortensi Otio cœpit, cùm fortissimus iuuenis, ad mollissimum lectulum deduceretur, tanquam illic suauissimè meridiaturus; vbi hortus variam voluptatem velut offertam epulis mensam iam explicâsset. Postquam ergo resupinus in toro iuuenis, blandè alligatus est, petulantissimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocendum longè pestilentior, castissimis illius oculis sese impudenter ingessit. Hic, audire aut aspicere; hîc tangi aut tangere, extremi res erat periculi. ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba incitabant compositissima. & quid societate hac poterat esse periculosius, quàm solum à solâ sic deprehendi? Vicit tamen, vicit NICETAS vniuersa hæc Incontinentiæ inuitamenta. in lectulo delicatissimo, etsi vinctus, minimè tamen otiosus, voluptatem paratissimam penitus exosus, ad pictam supra omnes imagines feminam neutiquam curiosus, ad omnes oculorũ illecebras cæcus, ad mellitos verborum globulos surdus, Venereæ huius societatis fortissimus aduersarius, inuictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus expugnare solet, incassum ceciderunt, arma etiam, quibus solet iugulare, frustra fuerunt. Recordarísne, Ædesime, quos Incontinentiæ statuerimus *Effectus*? & hi arma sunt illius, quibus, quos expugnârit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *effectus*, corpus viribus; alter, crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere: Quartus, ingenium hebetare: Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etsi strictim & ordine nonnihil inuerso, prout versiculi suggerebant, iam egimus.

Nunc mensa & prandium nos vocat: Adesdum, meus hodie conuiua eris, sed non asymbolus. Tres tibi quæstiunculas ponam, quæ à proposito sermone, simul & à mensâ non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ volucres innubæ, & virgines auiculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illæ flores non tangant, quos homines non pungant, quo flore maximè gaudeant? quo etiam spectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea sit membrana? ÆDES. num hæc vna est quæstio? PARTH. vna, sed conglobata. Altera: quæ herba, & oculos acuat, & Castitatem; & quæ auium tam viuæ quàm mortuæ, seu, tam naturâ suâ quàm esu nostro, sint castissimæ, & quid apud homines religiosos lactuca & hordeum,

quotidiana pęne fercula sibi velint? ÆDES. vt video, mille me quæstionibus petes. PARTH. ne diffide: reperiemus responsa. Postrema, quæ rerum delicatissimæ, quæ irreparabiles? in vtroque ordine numerabis, iam præscisco, Virginitatem. Eamus: nisi tu Chamæleon sis, & aëre viuas. De ceteris, iam pransi colloquemur.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

GEMINVS NICETÆ BENEDICTVS, Illustrissimo itidem facinore.

PARTHEN. In sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti (Plinius memorat a) Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario, ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, ficubus totidem, & rutæ folijs viginti, simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum ei venenum illo die nociturum. Satis veneni congessimus ante meridiem. vis, Ædesime, huic suum etiam antidotum quæramus? ÆDES. frustra hoc rogas: epulis tuis satur sum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orsus es. Venena nosse, te auctore didici: discam etiam nosse obsistentia venenis Pharmaca. tu mihi Mithridates sis. Marsos, Ophiogenes, Psyllos terrori serpentibus fuisse, narrat idem Plinius, & tactu ipso suctúue medico percussos leuasse. Anguis est Incontinentia, fœcundissima veneno, & quos non icit? Partheni, è Psyllorum familiâ te virum præsta, & ictis aut iciendis tactu medico succurre. PARTH. blandè cogis.

Ergo progrediamur sermone cœpto, & iam alterum à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet:

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS. Quod Seneca de suo Mucio, ego veriùs affirmârim de NICETA nostro: Confecit bellum inermis ac mancus, & linguâ truncâ totum Veneris exercitum profligauit. Vicit. ÆDES. Vicit excellentissimè; transcendit pæne omnem laudum nostrarum apicem: inimitabilis est. Et quis talem pugnam expetat, vt talem coronam referat? nil periculosius, quàm sic pugnâsse; nil tamen etiam gloriosius, quàm sic vicisse.

a lib. 23. nat. hist. c. 8.

Parem

Parem, puto, NICETAS, in hoc neminem habet; facinus illius eſt incomparabile.

PARTH. Sed habeat parem, conferri cum illo poſsint alij, hoc ipſum illius laudi accedit, quòd ſic pugnârit, vt & alios ad ſimilem pugnam animârit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, Magnus ille ſanctiſsimæ familiæ Patriarcha, poſt NICETAM feliciſſimè pugnauit. Hoſtem ex aduerſo ſtantem, & quem oculis deſignaret, non habuit; ſeipſum vicit, Cupidinem triumphauit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? ÆDES. & niſi ſponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modò; quò diutius hæc audio, hòc auidiùs. PARTH. Neque Benedictus ſine ſanguine pugnauit, in hoc pænè ſuperior NICETA, quòd non os ſolum, ſed omne corpus cruentârit, magnanimo volutatu per ſpinas. Et quæſo liceat per te, Ædeſime, pugnam hanc Benedicti, penicillo paullò moroſiore depingere.

§. I.

Sed antequam gradum promoueam, non nemini ſatisfaciendum cenſeo. Quid? (dicat aliquis) viro ſceleris tam puro, vitæ tam integro, aries tam impurus inſultet? Benedictum etiam, ſpurcus Cupido laceſſat? repugnat hoc tam ſublimi ſanctimoniæ. Imò propugnat hoc tam ſublimem ſanctimoniam, quæ nunquam fuiſſet tanta, niſi ſic fuiſſet tentata. Ne mireris, ò bone, & ſi neſcis, vel è priſco ſcriptore hoc diſce. Hos itaque Deus, inquit Seneca, a quos probat, quos amat; indurat, recognoſcit, exercet: bonum virum in delitijs non habet: experitur, ſibi illum præparat. quid miraris, bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida, niſi in quam frequens ventus incurrit. ipſâ enim vexatione conſtringitur, & radices certiùs figit. Et cuius virtus ſine aduerſario non marcet? laceſsita verò, multum ſibi adijcit; erigitur cùm tangitur, & impellitur: omnia aduerſa exercitationes putat.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare quî poſſumus? non magis quàm Pandari ſagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à ſocijs tectus immiſit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, iunctæ concordiâ quadam diſcordi, quamdiu diuinæ auræ, moles illa cibo tantùm (vt Poſsidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu inter eas malè

a. lib. de Prouidentiâ.

malè conuenit vtique cùm de imperio agatur, aut seruitute Regnum vtraque pars exambit, & magis illa quæ non debet. terra attollere se supra ignem suum conatur, & cænum hoc supra cælum. hinc in homine dissidia, turbæ, & velut assidua quædam velitantium inter se partium pugna, cui Duces & Imperatores, *Ratio & opinio*. illa pro animo, & in animo: hæc pro corpore, & in eo pugnat. Sensit hanc pugnā & Benedictus, quia homo, quia mortalis, quia vnus ex nobis. Sed sensit, non consensit. deprehendit intestini belli motus, sed nec è statu suo excessit, nec trepidus se vinci permisit. Stetit, pedē contulit, manus conseruit, & contra seipsum vires suas expertus est, quæ nunquam certam dare fiduciam sui possunt, nisi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus, & in hostis sui arbitrium non venturus, probatur; hæc eius obrussa est. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc est, seipsum pugnet: prælusionem attendite.

§. II.

Adest auicula, sed nigella, & quales in Plutonis caueâ sunt, adest ex Orco submissa, tanquam vna ex velitibus, & quæ prælio exorsum daret, docta prius à nigro illo magistro, qui ipsi stygium χαῖρε expediuit: exequitur ergo quæ iussa, & vices suas bellè fungitur. vultum viri sancti circumuolat, alis decorè remigat, & nescio quid blandum susurrat. blandiri eam diceres, quæ insidias struebat, iugulum & salutem petebat. Pergit illa, & circa Benedicti caput, assiduo volatu auram circinat. coruum crederes qui esurienti Thesbitæ Cererem deportârat. nec sese ingerere cessat vel inuito, adeò vt manu capi posset; sed cruce, quam manus bene cauta efformarat, cedere cogitur, & in infernas caueas, vnde subuolârat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. anteludium hoc fuit & initium pugnæ: lusorijs tantùm telis ater ille cornicen pulsus: & nondum vulnus, neque vera congressio. puræ solùm à ferro hastæ, vt olim & obtusi gladij in auras iactati. Iam primùm decretorios stylos & pugnatorios mucrones cernetis, & à ludicris transitum ad vera & *versa* arma.

Vix auolauit illa cocyti merula, cùm Acherontis Imperator classicum canere, omnem Veneris exercitum conuocare, inflammare in prælium, instigare in Benedictum: illatam sæpius ab illo iniuriam exaggerare, prædicare suorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victoriam pollice-

ri. Ruit immunda phalanx, ipsâ Cypride duce,& facibus Auernali sulphure stipatis, casti pectoris mœnia it expugnatum. Ah, Benedicte! in te vadit pedes iste Venereus,ni validus occurras, victus es. plures in te conuolant Cupidines,quàm olim Arcesilaus circa marmoream leænam effigiârit: E poësi hoc natum putas, Ædesime,& vnum aliquod è ceteris figmentis? rem dixi, de modo quo dixi, non laboro, nec aliud sacri codices loquuntur, qui sæpe plures cacodæmonas; quid aio? legiones totas in vnicum hominem immissas asserunt. Et certè in Benedictum non ab vno tantùm impetus; acies totæ in illum videntur pugnasse. adeò enim faces illas tartareas sensit; adeò pectus exæstuauit flammis non puris. vt vix ampliùs durare sibi visus, contra tam latè populans incendium, & propè fuit vt loca illa deserta desertum iret, & in vrbem rediret.

§. III.

Sed adest auxiliatrix manus,& qui voluit Benedictum impugnari, expugnari vetuit .adest Numen & animum fatiscentem, in prælium restaurat. mox ipse Diuus recepto animo, & quasi aquâ è languido refocillatus, semetipsum affatur, &: Benedicte, inquit,cedis? & potior tibi fugacissimæ voluptatis vmbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum spectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe cessurum voluptati, quæ pænè antequam venit, aufugit. tam vile tibi cæli præmium? tam iucunda inferorum incendia? vbi robur? vbi per tot annos, sapientiæ meditata studia, vbi ille animus, qui possit dicere: *si fractus illabatur orbis*, non expauescam. & quæso, pudorem longâ ineditâ, crebrâ insomniâ, multâ tolerantiâ adhuc seruatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem suam compellat) hæc adfectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hæc in me cudas pericula? tu me hosti prodere, cælo extrudere, infero draconi glutiendum obijcere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. mulceberis: & curabo vt hodie bene tibi sit. Dum hæc fatur, obliquos vtrinque secus dimittit oculos, & arma circumspicit, quibus in rebellem carnem vindicet. Et en tibi proximè circumspicientem densi spinarum nexus, & crudele senticetum, quod sine contactu sauciet vel tantùm spectantes oculos. Et bene est, inquit Benedictus, etiam de lectulo tibi prouisum, mea Caro; blanditer per illum volutaberis. quin ergo te, dignam hoc toro, molliusculè illic repono?

Primi quidem in omnibus prælijs vincuntur oculi: & sæpe priùs

fugæ quàm pugnæ locus quæritur. At Benedicti oculi etsi dumorum aspectu pauidi, non tamen fugitiui. neque vllus cunctationi locus in eo consilio, quod non potest laudari nisi peractum. mox enim Benedictus, post amarulentos in carnem iocos, piè iratus & sanctè crudelis, vultum asseuerat, virum se gerit, & lacinijs deuestit, neque latus obdit, vt olim pugiles, sed toto corpore ad veprium ictus expositus, nullam partem spineto interdicit. Et videte quàm non hæreat, quàm secum non multa putet, quàm sibi non ignoscat: melius est, inquit, corpus ardeat quàm animus, laceretur illud quàm iste. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari iactu in horridum dumetum præcipitat, & sacros artus horrentibus vndique paliuris fortissimè induit. Currunt ex omni parte cruoris riuuli, & virides spinarum gladios liberaliter purpurant.

§. IV.

Huc iam oculos, & spectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. huc & aures, non quæ lamenta & questus, sed quæ herois inuictas voces audiant & adorent. Iacet inter spinarum scorpiones; non lacrimat, non eiulat; nec ingemit quidem. sed ipse sui tortor & spectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete*; hoc ipse sibi acclamat, & suæ voci obsecundans, transfixa membra magis versat, & quasi extricando se laboret, altiùs intricat, sentésque toto & profundo corpore admittit, & noua vulnera infligit. siue ampliat antiqua. Nec satis, corpus quod vepres, etiam verba lancinant: Iam, mi care aqualicule, inquit heros, iam volutari licet & satiari. explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum satis. Tandem, vti solebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet.*

Ah, Benedicte (sed quid triumphis ingemisco?) ô magne athleta, iam tibi licet vocem illam emittere: *Vici*; & quidem victores gentium, ardores prauos. Et tu ille sapiens es, qui licet vratur, crucietur, in Phalaridis tauro sit, dicat tamen: *Quàm suaue est hoc; quàm hæc non curo! beatus sum.* Hæ voces in ipsâ officinâ Voluptatis auditæ: cur ergo incredibiles sint apud eos qui virtutem colunt? Quàm benè Seneca; licet corpus, plenum bonâ conscientiâ, stillet, placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit. verè:

Latium est, quoties magno sibi constat HONESTUM.

Et

Et Christianus doctor hæc consignans Ambrosius: Non frangitur, inquit, sapiens doloribus corporis: sed etiam in ærumnis beatus manet. Etiam & tu Benedicte: imò beatus non mansisses, nisi quàm sibi corpus beatitudinem fingit, abiecisses: Vicisti peccatum, quia transtulisti incendium. O rubi, nulli minùs quàm Benedicto erubescendi! vos Veneri pudorem incussistis & ruborem. illa in rubis victa, quæ rubos venerat satura. flammas ex Idâ tulit in Cassinatem, sed flammis pulsa est; æstuabat in voluptates Benedicti animus, sed hic æstus vrticarum incendio repressus, sentibus impunè licuit venas rimari, ne mersa visceribus libido, penitas medullas sorberet.

§. V.

Fingit Theocritus impurum Cupidinem ab apiculâ punctum, flentem ad Cytheren redijsse, & voces illas: Perij, mater, occidi; sæpius iterasse. Quàm veriùs ego: Cupidines omnes quotquot Benedicto insultârunt, à suo victore discessisse, nec sine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallum est, in quo vir sanctus hostem suum seipsum, exarmauit; sanguinem suum senticeto gustandum propinauit, triumphauit Venerem turpémque ignem frigere iussit. Sic miles iste vulnerato corpore, animum reddidit inuulnerabilem, incendium non quidem euitauit, sed mutauit, mentem seruauit, cùm calcauit carnem. quòd si huic pepercisset, tyrannus fuisset in illam. vulneribus ergo vulnera persanauit, & flammis restrinxit flammas. iracundis tribulorum manibus corpus obiecit lacerandum, vt ab vredine integrum seruaret animum. quòd si noluisset esse saucio corpore, fuisset animo, & hunc non effecisset sanum, nisi prius insanum illud. mirum & nouum sanandi genus, sanitatẽ amittere, & ô nouum artificium lucrandi, iacturam facere! quamuis hîc ne iacturâ quidem, nisi luti sanguine mixti, Corporis. Et sit damnũ, corpus hoc, quod, Solone teste, cùm oritur, putredo, cùm viuit, bellua; cùm moritur, vermium esca est: sit, inquam, damnum, hanc belluam, an escam belluarum? lædere: quantulum hoc est, & quàm nihil præ victoriâ quæ ex hoc nascitur. Bis vincit: qui se vincit; neque pulchrior, addo, neque opulentior est victoria, quàm de seipso. Innumerabiles sunt qui vrbes, qui populos habuere in potestate, paucissimi qui se. Neque mihi iactes vstulatam dexteram tuam Scæuola. facesse: talis actor non fuisses, nisi tales spectatores habuisses. Benedictus, Nicetas, sexcenti alij, teste cælo, spectatore

Deo,

Deo, & solo, non aspirarunt gloriam; sed profligârunt, tantò illâ digniores, quantò minus esse voluerunt: Ite Mutij, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attulistis iam violatæ. nostri hi athletæ ne violarentur. non disputo, quo iure sibi vitam eripiat, qui non dedit. Benedictus, Nicetas, alij seruârunt vitam, vel rectiùs, viuam mortem membris intulerunt, vt animi mortem effugerent, tantò clariores cunctis alijs, quantò fortiores. Secum luctati sunt; spinas & supplicium sibi attemperârunt; pigrum illis visum sudore acquirere, quod possent sanguine; verè petierunt.

——— *Pulchram per vulnera mortem,*

Mortem, aio, non corporis, sed Cupidinis impuri; mortem omniũ vitiorum. viam ad cælum non voluptariam, non stratam rosis, non quæ plano pede aditur, sed dumis asperam ostenderunt: nec ostenderunt solùm; sed iuerunt illam, peruenerunt per illam, quo plerique cupiunt peruenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valescere, languescere animus. vegetandus est hic, frænandum illud atque vti pugio vetustate obtusus asperatur saxo, & mucro ardescere iubetur: sic corpus sæpe, quò non vult, stimulis adigendum. turpe certè est comitatui, vt rectè Tacitus, virtutem principis non adæquare. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari possumus. neque vlli, Iobo sic proclamante, missio prius indulgetur ex hac militiâ, quàm è vitâ. Inquietus puer est, imò ipsa inquies, cæcus ille Deus, quietos tamen & cæcos ferit, aut feriendos cæcos facit. impiâ sagittâ Benedictum tetigit, non prostrauit. infamem sibi repulsam tulit, telúmque retulit retusum, imò fractum, & pro victoriâ lacrimas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum est, inquis, rubos insilire, membra spinis amicire, excire sanguinem. vis leniora? *Aude hunc hostem serio fugere, & vicisti.*

CAP. II.

PVGNA NICETÆ ET VICTORIA Epicis descripta.

ÆDES, Illustrissima prorsus fuit, & hæc Benedicti de seipso victoria. Sed nescio quid maioris admirationis habeat, si vincat vndequaque vinctus, quemadmodum vicit NICETAS. Benedictus cùm pugnare cœpit pugnam illam, liber fuit & solutus, nec in eo tam bulliens iuuentæ sanguis, neque vlla tunc ei femina blandientes manus iniecit, sed nec vlla suis, oculos illius vssit; nulla tunc impudica

pudica Siren, illius aures vulnerauit; omnis hostis arietauit in animum. At contra NICETAE & oculi, & aures, & manus, & Nares, & quicquid in NICETA vixit, pænè prius expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quàm NICETAS arma circumspiceret. vinctus, ligatus (obstupesco) ab hoste oppressus vndique, vincendi spe præcisâ, vicit tamen, & ausim dicere, plura potuit quàm posset. De milite Lusitano qui dentem pro plumbeâ glande in hostem bombardâ excusserit, legi: qui linguam dentibus præsectam in hostem blandissimum expuerit, nec legere me memini, nec audire. Et quis vnquam suo sanguine pro armis vsus? mirabile certamen, in quo hostem conspuisse, vicisse fuit: mirabilis catapulta quæ ore potuit abscondi: mirabilis Castitatis triumphus, quem cruentum linguæ frustulum obtinuit. PARTH. Mira prorsus, ter mira hîc pleraque omnia, & nescio an in omni Romanâ, Græcâ, barbarâ, Christianâ historiâ, quidquam huic par inueniatur. Et hoc etiam mihi puero stimulos addidit, hanc NICETAE pugnam metro & numeris includere. Placet audire? aut potiùs tu lege, audiam ego. Carmen generosi & sani coloris ne expectes; à discipulo scriptum scias, non à Magistro: Lege:

Ergone tanta animos subigit vesania nostros
Castra mouere forâs, aliósque inuadere fines;
Arma domi bellúmque pati, atque in mænibus hostem?
Hinc mouet Idalias in nos Cytheræa phalanges,
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quisquis adhuc desudas integer alma
Virgo pudicitia, Castúmque tueris honorem,
Sub mea signa veni; certam victoria laurum,
Certa trophea dabit; solam me desine pugnam,
Inq; hostes ferus esto tuos; ego bella docebo.
NICETAE, *vires Deus ingeret, arma voluntas.*
Hic matutino surgebat nobilis auo
Flosculus, atque alias suauem spirabat odorem,
Ante rosas, nam Christe tuis noua plantula in hortis
Euiruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cùm toto diffusus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus
Diuáque Parthenijs regnaret gratia labris.
Quid memorem verno conclusum flore virilem
Calestémque animum? ipse suis excelsior annis
Ibat, & ingenio præsignis, & indole clarus,
Nec pietate minor: felix cùm fortè procaces

Non

Eheu quàm malim vitreis incumbere testis.
Hortus erat varijs vestitus honoribus; olim
Ante Semiramios fortunatißimus hortos.
Siue locum, seu dona loci tuearis, amœno
Peruius aspectu; roseis huc gratia gemmis
Nympharúmque chorus, Venerúmque exercitus vnam
Deuenêre domum. viuis argentea pratis
Sidera resplendent, & mollis amaracus albis
Crinitur violis, rubras noua lilia lambunt
Intermixta rosas, suauique fruuntur amomo.
Hic paßim pingues Panchaia nutrit odores
Totáque mellifluis interuiret Hybla rosetis;
Purpureas Narcissus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim ostendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandula scenis
Et pariter dulces obsibilat aura susurros.
Paßim hedera serpunt, grauidaq; in collibus vua
Maturantur, & arboribus circum intexuntur:
Celsior erectam contra decertat oliuam
Cedrus, odoriferam diffundit amygdalus vmbram;
Garrula quas inter ludentibus vndula lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aqua dulcis; nec soli sacra palato
Fistula, demißis stat peruius humor ocellis.
Hic Zephyrique Eurique iocos, hic bella fauoni,
Æstatisque domos, & veris regna videres,
Heu loca grata alijs, soli loca iniqua Pudori.
Quippe vbi NICETAS *blandis cum fraude catenis*
Ductus in hortenses prosternebatur odores,
Continuè totis florum lasciuia castris
Militat in iuuenem, & malè sano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In scelus aspirant auraq;, & stridula tortis
Flumina vorticibus, pictis erratica riuis.
Quid facies tanto miles fortißime bello?
Arma aciémque vides in te conuersa; sed arma,
Heu nulla arma vides pro te! Quæ machina blandas
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula farta dolis? nullo manus obuia ferro est,
Fune ligata manus; Samsonis robur haberet,
Rumperet irato fallacia fila lacerto,
Non habet & proprijs exuta eluditur armis.
Porrò vbi mentito iuuenis diademate vinctus
Et prope victus erat, petulanti femina vultu

Insuper adrepit, stygia non degener hydra
Femina, lasciuis importunissima verbis.
Monstrum horrendum, ingens, tot sancta specula mentis
Quot mala verba iacit: nunquam sic flamma noceret
Missa oculis Basilisce tuis, quàm mollia lenæ,
Heu scelus! alloquia; occultum male fata venenum
Parturit, & præsentem inspirat vipera mortem.
Quid facis infelix? quibus amolire malignam
Pestem armis? quáue arte feram certabis in hydram?
Nulli adeò extremo stetit intermortua bello
Quàm tibi libertas; hem ludicra pascis inanes
Fabula Sirenes, & nulla relinquitur orba
Virtutis species. oculos aperire, perire est,
Et laqueum reperire oculis. hos claudere, frustra;
Vtraque reclusa est auris, satis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlysses
Extremum meditamen habet; nec carcere vinctæ
Auribus auxilium spondent & opercula palmæ.
Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hostes
Proturbare valent; ipsi inter byssina sudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Desperata tua iuuenis castissime dixi
Serta pudicitia, tantisque his molibus vnum,
Expugnari animum & Cyprijs succumbere telis.
Non ita Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, geminis dum morsibus vrgent
Et canis & serpens, cristatóque addita gallo
Simia: maiores (olim impenetrabilis) hostes
Sustinet integritas, nec spes super vlla saluti.
Quidquid agat (cane pressa fera est, indagine cincta)
Frustra agit, Ionio passim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena sagittis
Proximus intorquet: solum victoria plausum
Hactenus expectat, magnáque Venus fruitur spe,
Iámque suo iactat sese lasciua theatro,
Lethcósque canit versus, & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconsultum mulier sine fronte triumphum
Turpis Erynnis agit; nam quæ vicisse superba
Crediderat, victa est, dubiâ prope fessus arenâ
Nobilis athletes cœlo tutore secundum
Reperit auxilium, reperit quâ victor iniquam
Arte triumpharet lasciuo pectore lenam.

Namque

Namque vbi vicinus obseptus vbique periclis
Iam dare iámque manus mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipse sibi, prorumpis & arma requiris
Læse pudor, dabit arma dolor, dabit arma voluntas.
At frustra in vinclis gladium quæsiueris; vnam
Fortè tibi teneris non fascinat improba filis
Linguam mollities, ergo hac pudor vtere linguâ
Pro gladio quocunque potes, tibi maior honesta est
Cura pudicitia, quàm vana gloria lingua.
Dixit, & admorsam generoso vulnere linguam
Demetit, inque lupa turpem vomit oscula frontem
Oscula sanguineo effrontem pingentia riuo.
Macte animi iuuenis magnæq; amplissima famæ
Materia, & sanctis nostrorum annalibus vnus
Annumerande ducum, stygium qui viribus hostem
Et Phlegethonteos tanto in certamine funes
Inuicto rupisti animo, qui talibus ausis
Parthenitúmque decus, libertatémque perennem
Seruâsti innocuam, doctus pro fœnore vitam
Virgineo posuisse tuam, tu spicula torto
Librâsti neruo, fauces que fuêre pharetra,
Lingua sagitta fuit Paphiique diremptio belli,
Imò corona fuit, tanti fuit ansa triumphi.

ÆDES. O NICETA! ô victor gloriosissime! qui omnibus retro sæculis obstupescendus, in omnem posthumam memoriam omni póst æuo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen discipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne palpem. somniâsti feliciter in bicipiti Parnasso. PARTH. Mittamus hæc somnia, & ad rem redeamus. nemo nostrûm NICETAS erit, si sciamus solùm, in hoc Circo vicisse alios, nisi & artem calleamus, quâ & ipsi vincamus. Disseruimus super *Inuitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, restant *Antidota.* Tenes bellos illos & rotundulos versiculos? sed non tales Nasoni aut Maroni. sunt isti:

Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores,
Portarum excubia, Christi præsentia pœna.

Ne videamur, vt iam suprà monebas, Arabicè loqui, voces singulas exponamus. Hîc omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nuce Ilias continetur: Ordiamur.

CAP. III.

QVINTVM INCONTINENTIÆ *Pharmacum* LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædesime, libros impuros amouisse, nisi & meliores substituamus: nec virtutis est, noxia non legere, si profutura spernamus. Piorum libellorum lectio, tam vtilis quàm necessaria est. Cùm oramus, cum Deo loquimur; quando legimus, Deus loquitur nobiscum. a Lectio sacra pharmacopolium est, è quo suam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, statis duntaxat, & non nisi festis diebus nos erudiunt: à libris, taciturnis his concionatoribus, quotidie doceri possumus, imò debemus. Segetem non colliget, qui per plures hebdomades, vnam alterámue tantùm spiculam infert horreo: nec multum pietatis addiscet è libris, qui eos vix sæpius quàm menstruâ lectione consuluerit. quòd si simplici vice parciùs, sæpius tamen pij aliquid legendum est. Ægrotis in hoc non absimiles sumus: ne bibant ij largiùs vno ductu, iubentur frequentiùs bibere. ita nos non multa simul ingeramus, sed multum. ÆDES. hoc non satis assequor. PARTH. breuî explicatiùs id tradam. hoc iam ago, crebram, imò quotidianam lectionem sacram esse vtilissimam.

D. Bernardus, elegantis ingenij, & admirandæ doctrinæ antistes, multa illustria, quædam etiam pænè diuina scripsit; nullo aiunt magistro vsum: solâ precandi & lectitandi assiduitate, ad hoc eruditionis culmen ascendit. Vt legeret, intelligendi fecit cupiditas; vt intelligeret, oratio impetrauit; vt verò impetraret, quid nisi vitæ sanctitas promeruit? Sic cupiat, sic oret, sic & viuat, qui sic proficere desiderat. Soli ferè lectioni sacræ debemus duos illustres Patriarchas, Dominicum & Ignatium; quorum ille sanctitatis suæ primordium, Collationibus Patrum; iste Vitis Sanctorum iure adscribat. vtrumque non mutauit tantùm pia lectio, sed alios fecit homines.

Audierat Magnus ille Antonius, ex Euangelio legi: b Vade, vende quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hîc ille cælesti oraculo sibi hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis æternum Vale dixit, & Mundum res sibi suas habere iussit. Illud ingenij miraculum Augustinus, Augustinus certè nunquam fuisset, nisi talis esse cœpisset à sacrâ lectione.

a Aug. in psal. 65. b Matth. c. 19. v. 21.

ctione. ipse de se testis: a Sentiebam, inquit, me ab eis teneri (vitæ suæ sordes accusabat) & iactabam voces miserabiles: quamdiu, quamdiu cras, & cras? quare non modò, quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amarissimâ contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicinâ domo cum cantu dicentis & crebrò repetentis quasi pueri, an puellæ, nescio: TOLLE LEGE: TOLLE LEGE.

Nec distulit; arripuit sacrum codicem, aperuit, legítque quò primum coniecti erant oculi: Non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: Sed induimini Dominum nostrum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. b Hîc legentis pectori lux admiranda sese infudit, & prior Augustinus esse desijt, vbi nouus cœpit.

O quoties otiosis illis fabulatoribus occinendum hoc ipsum: TOLLE LEGE: TOLLE LEGE. libellum pium arripe somniculose cessator; inspice, lege aliquid, ostende sis te oculos nondum perdidisse. quid totos dies vanissimis colloquijs comburis?

a lib.7.conf.c.12. b ad Rom.c.13.v.13.

§. I.

Commendat sacra pagina quæstorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab industriâ sacræ lectionis: *Et reuertebatur sedens super currum suum, legénsque Isaiam Prophetam* a Mirantur Chrysostomus & Hieronymus, b tam pium támque sedulum legendi studium: En, aiunt, homo barbarus, distentus curis, septus vndequaque negotijs, cogitationibus innumeris inuolutus, legebat tamen, & quamuis non intelligeret quem legebat, nihilominus tamen legebat, idque in viâ, in curru. Si talis in ipso itinere, qualis in quiete domi fuisse credendus est? Nec defuêre Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipsam viam præiuerint illustri exemplo. Nota est Theodosij Imperatoris iunioris vigilantissima lampas, c quam adeò artificiosa concinnauit manus, vt certis libramentis monita motáque, suum ipsa sibi pabulum sufficeret, nec alienas vocaret manus, quæ oleum affunderent, sed ad Domini sui peruigiles lectiones non interruptâ seruiret flammulâ. Noluit lectionis studiosissimus Princeps, vlli suorum famulorum somnũ frangere, qui suum sibi in multam sæpe noctem omnino adimebat. Alphonsus Aragoniæ Rex, non minus sacræ lectionis auidus; vtrumque Testamentum, vetus nouumque

a Actor.c.8.v.28. b Chrys.hom.de Lazaro. Hieron.epist.13.ad Paulin.
c Niceph.l.14. c.3.

que quater decies (repeto) quater decies, neque cursim aut obiter, sed presso vestigio, & vnà cum commentarijs euoluit. *a* Quid nos, Ædesime, quid simile præstamus? in Regum & Cæsarum manibus sacros codices spectamus, & nos otiosuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas vtilissimæ lectioni piorum libellorum impenderemus.

Scripsit Magni Antonij res gestas Athanasius, ille per Orbem, Christi caussâ, exul & profugus. Legit hoc scriptum & Augustinus, atque alto spiritu de eo id pronuntiauit: Quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine? an quia præcesserunt, pudet sequi? *b* Eiusdem, beati Antonij vita, duobus ex Imperatoris Theodosij aulâ, sanctiorem vitam persuasit, tam celeri quàm admirabili prorsus metamorphosi. Mens ijs erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dum hi duo apricis vagantur campis, æstui declinando ad monasteriolum egenum deflectunt. ingrediuntur, paupertinam supellectilem otiosè circumspiciunt. hic alter fortè fortunâ beati Antonij vitam languidâ manu prehendit. aperire, inspicere curiositas suasit: etiam legere cœpit fallendo tempori. miratur primò, subsistit aliquoties, meditatur nonnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, sensim inflammatur, eâ demum lectione sic incaluit aulicus hic lector, vt defixis in socium oculis; quæso te, inquit, quid ambiunt vniuersi labores nostri? altius fastigium omnis spes nostra non habet, quàm gratiam Cæsaris, & istud quamdiu? per quot pericula itur ad periculum grandius? Mundi mancipia sumus, & sæpe diaboli Martyres sumus, & vbi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vanissimo huic otio, quod inde nobis præmium? Amicus Dei si fieri volo, nunc esse queo. Dixit, iterúmque legere cœpit, arduum quid voluens animo. Tandem exclamat: Abrupi, seruire Deo iam statui, ídque hac ipsâ horâ, hoc ipso loco aggrediar. Et ad socium: libétne, inquit, Domine adiungi & imitari: saltem ne aduersari velis: non muto. Cui alter: Comes ero indiuiduus; vsque sequar te. Cœperunt bene, sanctè perseuerârunt, optimè finierunt. Sponsas habebant ambo, quæ mutatione hac admirandâ & ipsæ mutatæ, deuotâ Deo Virginitate, in cælestes thalamos denupserunt. Hæc tantò credibiliora, quantò testis locupletior Augustinus. *c*

§. II.

a Ant. Panorm. in vitâ. lib. 1. b lib. 8. confess. c. 8. c lib. 8. conf. c. 6.

§. II.

En mi Ædesime, quid in mentem hominis posſit pia lectio. Veriſsimum eſt effatum Auguſtini: Cùm legimus, Deus nobiſcum loquitur. Qui legendo nil proficit, ne dicat, ſecum Deum non loqui, ſed Deum loquentem à ſe non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda ſunt quàm vtilia. Maronem & Ciceronem non aio penitus abdicandos, ſed Thomam à Kempis alióſque ſcriptores pios eſſe miſcendos, ne ad Chriſti tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accuſemur potiùs, quàm Chriſtiani. Auguſtinus inter Dialecticos Sophiſtas diu indagauit verum, quod non ſolùm illic non reperit, ſed in Manicheum etiam delirium incidit; nec ab hoc prius reſipuit, quàm Pauli Tarſenſis epiſtolas legit.

ÆDES. Quos ergo potiſsimùm legendos ſuades? vix eſt, quin plurimi adoleſcentū atq; iuuenum in librorum dilectu grauiter errent, neq; enim in libris idem eſſe puto quod in cibis, vt ij plurimùm nutriant, qui maximè ſapiant. PARTH. rectè ſentis; non ad guſtum ſed fructum, legendum eſt, neque vt doctiores inde fiamus, ſed vt meliores. Piorum librorum equidem hoc æuo magnus eſt numerus, & qui in dies auget. Sed en, breuiſsimum tibi ſyllabum do eorum librorum, quos ego adoleſcentibus, iuuenibus, Viris, præ millenis alijs vtiliſsimos cenſeo:

I. Stimuli Virtutum.
II. Conſiderationes de Æternitate.
III. De imitatione beatiſsimæ Virginis Mariæ.

Vltimum horum ſcripſit Franciſcus Arias, cuius viri alia itidem opuſcula omnia tibi commendo. Sed primus ſit, quem primo loco nominaui, *Stimuli Virtutum*; de quo hoc ſentio, neſcire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ iſto iuuenibus vtilior. ita primus ſit iſte: ab hoc ad alterum progredere, & illi fundamento, ÆTERNITATEM impone. Verùm, cùm illos paucos ſuadeo, non nego alios itidem vtiliſsimos lectu eſſe, vti ſunt, Dux Peccatorum Ludouici Granatæ, & ipſius alij eruditi ſanè & pij libri; Praxis ſpiritualis Antonij de Sales; Imitatio Chriſti Thomæ de Kempis; Vitæ ſanctorum à Zachariâ Lippeloo ſcriptæ; Zodiacus Chriſtianus de XII. Prædeſtinationis ſignis; Horologium Auxiliaris tutelaris Angeli; Aſcenſio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Eiuſdem de Æternâ felicitate Sanctorum; Eiuſdem

de gemitu Columbæ; Eiuſdem ars moriendi; Albertus Magnus vel Iacobus Aluarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & ſecunda Operum ſpiritualium; Manuale Sodalitatis à Franciſco Veron editum; Franciſci Bruni partes quatuor de beatiſsimâ Virgine, Vitâ, & morte Chriſti; Ludouici de Ponte partes ſex Meditationum. En cumulum, & paucos nominaui: tu ſelige. Pleroſque illorum & leui ſumptu emes, & lectione breui euolues. ita fac Ædeſime: mei te conſilij non pœnitebit. ÆDES. parebo: ſed à te legendi leges, etiam expecto. PARTH. paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione ſacrâ videntur cauenda.

I. CELERITAS.
II. VARIETAS.
III. VANITAS.

Et ne ænigmata putes eſſe hæc nomina, explico.

§. III.

Pio lectori ante omnia, & primò cauenda eſt CELERITAS. dixi iam: non multa, ſed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi lectores illos qui per libros volant, vti gallus gallinaceus per prunas, raptim multa euoluunt, nuſpiam inſiſtunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio penſiculata ſit, & crebriùs interrupta, vt quod legeris, meditando expendas, & recolendo meliùs intelligas. Sunt qui non edunt, ſed vorant, & vt de ijs propriè Plautus, tuburcinantur; grandes bolos properanter ingerunt, nec mandunt, ſed mox glutiunt. his cibus non tam alimento eſt quàm detrimento: ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitiosè legit, & cum noxâ. Pluuia eſt quàm Stillam vocant, quæ cælo placidè & guttatim rorante, terram fœcundo illapſu penetrat: nimbus vehemens, & ſubitus, plerunque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non diſtincta, velut repentinus imber, animum ad fœcunditatem non irrigat, ſed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere obſecro vt penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus ſis talis. fruſtra legis, ſi non penſiculatè legas.

Deinde VARIETAS, in omni pænè lectione improbanda. Ferculorum multitudo, multis ceteroqui ſanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis iam ægrotis, vitam præſcindit: Sic omnino librorum faſtidioſa varietas, ſolidum profectum impedit. Vagum & inſtabile quid habet, omnis generis voluminum lectio.

Nuſquam

Nusquam est qui vbique est; sed nec sanitati conducit remediorum crebra mutatio. Fastidientis est stomachi, multa degustare, quæ vbi varia sunt & diuersa, inquinant non alunt; multos morbos multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium est voluptatem potiùs in libris quærere, quàm vtilitatem. Hos tales Polybius catillonibus, & gulosis conuiuis æquiparat, qui appositos cibos variè & carptim delibantes, neque in præsentiâ voluptatem solidam, neque fructum aut alimoniam in posterum ferunt. Ita legamus, mi Ædesime, vt non quæ sapiunt, sed quæ instruunt & prosunt; vtilia magis quàm plausibilia sectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda. Vanitatem voco, legere, non vt facias, sed vt scias; scholæ discere, non vitæ. Ah, mi Ædesime, *scire* nostrum cælo non probabitur, sed nostrum *facere*. quid multa lego, si facturus non sim, quæ legi. quid iuuet sacra lectio, si profana sit nostra omnis actio? quid pios codices terimus, si nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Castitatis accipio, si ea sequi recuso? Sacra lectio nunquam ordienda est sine ingenuo firmóque animi decreto, exequendi quacunque in re, quicquid faciendum vel omittendum instinctus diuini per librum dictârint. Angelus coram Ezechiele & Ioanne, non solum *librum expandit*, [a] sed illos etiam comedere volumen iussit, & visceribus abdere. Vanissima lectio est quam opus non consignat, post lectionem tales incipiamus esse, quales esse præcepit liber. Alioqui copiosum spargimus semen, & nulla messis sequitur. Et malè illi, qui faienda sciuerit tantùm, non fecerit. Hortatus nos Christus: Ille, inquit, seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non præparauit, & non fecit secundùm voluntatem eius, vapulabit multis. [b]

a Ezech. c. 3. v. 1. Apoc. c. 10. v. 9. b Luc. c. 12. v. 47.

§. IV.

Beatissima Virgo, Domini mater (cuius sanctissimos mores nullus vnquam satis laudauerit) à nonâ diei horâ, ad primam vsque facem diuinas paginas perlegit, plúsque profuit (vt Sabellicus loquitur) vni virgunculæ, singularis lectio ad beatitatem & decus, quàm omnibus sapientibus omnes bibliothecæ.

Syluia Ruffina Alexandriæ Præfecti filia in Thebaidis solitudine, id adepta est assiduâ lectione, vt non sola esse sibi videretur, cùm maximè sola esset. & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in se conabatur effingere.

Alcibiades iuuenis (vti memorant) scholam olim ingressus, Ilia-

dem Homeri à magistro petere institit. Negauit Magister eius libri copiam sibi esse. cui audax iuuenis non verba sed colaphum rependit atque abijt, hoc vnum apud se mussans: Ludimagister sit, & Homerum non habeat? Forsan, mi Ædesime, Beatissimæ Virginis sodales reperias, quos si interroges, num libellum de Imitatione Christi lectitent, etiam habere se negabunt. An non & his iure obijcias: sodales sint, & sacrum hunc scriptorem non habeant? Non potest esse maior vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Alphonsus olim eximius ille regum interrogatus, qui essent optimi consiliarij? Mortui, respondit, libros scilicet intelligens, qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem, & institutionem sinceris documentis exprimant.

Sanus esse vix potest qui salubres cibos auersatus, gulam suam in cerasa & omne genus pomi effundit: ita nec sanctus erit, qui pios libellos exosus, audiendis aut lectitandis fabellis se pascit. Vtilia & pia legenda sunt, & nisi ea crebrò legantur, nec vtilitatem nobis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de primâ voculâ versiculi (LECTIO) sequitur altera (FLAGRA) ÆDES. Iam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni: nondum desij attentus esse.

CAP. IV.

SECVNDVM INCONTINENTIÆ antidotum, CORPORIS AFFLICTATIO.

PARTH. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* a Ædesime, Castimonia sine bello nulla est, pugnare non vis? Castitatem non amas. Res gestas omnium Sanctorum inspice, pugnas videbis admirabiles. Vix vlli non magno stetit sua Castitas. Notum illud D. Chrysostomi: Virgo à bello nunquam cessat. b Hostis tam blandus & subdolus, quàm propinquus est. Quisque sibi non solùm vicinissimus est hostis, sed & pessimus. Diabolus & Mundus licet totis nos castris oppugnent, frustra sunt, si proditor inquilinus, eorum parti non faueat. Nec ignorat cacodæmon, victorias suas pænè omnes carni referendas in acceptis. Facili molimine vincit dominam, *Rationem*, si expugnauerit ancillam *Carnem*. Hæc sui amore stultissimo decepta, vt aliquot mellis guttulas emat, cælum vendit: æternùm perire non curat, modò ei suauè sit pauxillo temporis. Insaniam hanc extremè damnâs Siracides; Quid, inquit, nequius quàm quod excogitauit caro & sanguis? c Hîc

Iac.c.. a Iac.c.4.v.7. b Chrys. tom.5. hô 9. de pœnit. mihi pag. 758. c Eccl.c.7.v.30.

Hîc mihi Iahelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robustam considera. a Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Sisara, bello iam fractus, & ex fugâ fessus. Iahel in occursum egressa, suaui verborum fuco, & blandissimis beneuolentiæ figmentis hominem inuitans: Ingredere, inquit, mi Domine, non est quod formides, ingredere. Ille, perinde si bos macellum subeat, ingressus, frigidam petere institit. Illa, velut in hospitem, vltra preces liberalior, etiam lac propinauit, & pellibus contectum, ad somnum suauiter composuit. sic sopitum & iam altiùs dormientem aggressa, trabalem ei clauum trans tempora adegit. ita miser somnum quem cœpit, necdum finiit. Iaheli simillima, imò peior illâ est *Caro* nostra, petulans, procax, fallaciarum plenissima, & mille versutijs ad decipiendum instructissima, animo sitienti lacteam propinat promulsidem, varias *Carnis* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamuis hæc potio letali toxico sit mista, tamen est grata æstuanti animo, quem & pellibus cooperit conciliando sopori. hic genius *Carnis* est, mollia semper & delectabilia offerre, reijcere quidquid asperum aut laboriosum. His lenocinijs Magnus ille dux *Animus* in somnum datur; dum dormit, suísque rebus tam nihil inuigilat, trabali luxuriæ clauo, terram affigitur & occiditur. O Sisaram! O Animum miserrimum! ita & somnum, & mortem simul incipis, & quidem æternam.

O Ædesime, non hic arripimus flagra, & nequissimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus? *Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus seruo: operatur in disciplinâ & quærit requiescere laxa manus illi, & quærit libertatem.* b

a Iudic.c.4.v.18.& seqq. b Eccl.c.33.v.25.

§. I.

Narrat Plutarchus, a agasonem ab irato iam iam percutiendum exclamasse: Atheniensis sum, Atheniensis sum. Ille irâ in asinum callidè versâ: Tu verò, inquit, Atheniensis non es. mox miserum iumentum liberali fustuario mulctauit. *Animus* noster originem è cælo trahit, hæc ei patria, hic ciuis est: *Caro* terræ filia, sordidissimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Atheniensis non est, è cælo non est, *Animus* est. Cur ergo in hoc iumentum tam faciles & benigni sumus? vitiosa hæc & fatua est mansuetudo. Sed, modò *Carni* bene sit, modò huic iucunda & mollia non subtrahantur; modò plagas euadat *Caro*: sordescat *Animus*, pereat; quid refert?

a Plut. de Irâ.

Hîc paria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Consulenti huic super Nerone filio, responderunt Caldæi; fore vt imperaret, matrémque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dum imperet.* a Ita nos in *Carnem* damno nostro indulgentes & placidi, scommate impio sanctissimos monitores eludimus. Monet Christus, clamant Prophetæ, Apostoli hortantur, vrgent Ecclesiastæ, Diui omnes exemplo docent: non secundùm carnem ambulandum, sed secundùm spiritum. b prudentiam carnis mortem esse: sapientiam carnis inimicam esse Deo: eos qui in carne sunt, Deo placere non posse: debitores nos esse non carni, vt secundùm carnem viuamus: morituros nos, si secundùm carnem vixerimus, si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, victuros. Quid nos ad hæc? Moriar, peream, occidar; modò imperet *Caro.* modò sua omnia salua sint carni, quidquid fiat animo. Redeunt monitores illi & contentiùs exhortantur: Carnis curam ne feceritis in desiderijs: c caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. d mundemus nos ab omni inquinamento carnis. e Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas, &c. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Hæc audimus, ô Ædesime, & adhuc differimus flagra, & Carnem mulcemus? nimirum asinum missione donamus, & impunissimè dimittimus; Angelorum ciuem, Animum, heu pessundamus nequissimis blandimentis: *Virga, & onus asino, virga, virga.*

a Tacit.l.14.Annal.post initiũ. b ad Rom.c.8.v.4.6.7.8.12.13. c Ib.c.13.v.14. d 1.Cor.c.15.v.50. e 2.Cor.c.7.v.1. Gal.c.5. v.16.19.22.24.

§. II.

In mari si quando Nauarchus eminus prospiciat, aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremem celerrimo cursu contra se ferri, si se viribus imparem sentiat, & fugam capessendam cogitet, mox ad remiges aduolat, quos si lentiores deprehendat, aut remigare non velle, lorum seu flagellum quàm primùm corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga Canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem persuadeat, ponit flagrum Nauclerus, & gladium stringit: nec multa præfatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. dein proximum quemque priori carmine salutat: *remiga Canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædesime, in mari sumus procelloso, furibundo, ventis &

fluctibus in ludibrium expositi: hîc syrtes, hîc scopuli, hîc scyllæ & charybdes interitum minantur. cùm vndique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc vnum agunt, vt viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otij amantissima, puluillos & lectulos circumspicit, non nisi ferias & delitias quærit, periculorum secura & incogitans, lusibus & nequitijs incumbit. Et cur hîc non viri sumus? quid cessamus? cur non flagellis & loris ad remigandum bestiam adigimus? cur non vociferamur? *Vapula Caro, vapula pecus, vapula, vapula.* Aliter certè hoc vile mancipium tractandum non est. Parua corpori facta indulgentia, rapit & euertit dominium rationis. Discat ergo subesse & seruire; laborare discat, & Castimoniam tueri. sed hoc ei rationibus aut blanditijs non persuadebitur: verberibus & vi agendum est.

Indigna res, sanctissimi viri, Castitati tuendæ acerrimè luctantur; Benedictus inter vepres, inter niues Franciscus, in lacu frigidissimo Bernardus; sexcenti alij totas horas, dies pænè totos flagellis & loris se lacerant, [a] vt suam sibi castitatem defendant. Vnus Dominicus Loricatus, [b] vnâ solùm quadragesimâ (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas se virgis atque loris acerrimè cecîdit, vt incussorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium excresceret. Et nos in periculis longè grauioribus, quàm illi tales, constituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus; cùmque ambabus manibus feriendum esset, timidissimè parcimus. ita ex facili à libidine triumphamur. Ah, mortales, hæc via non est ad astra, ad cælum non est. Et quæso te, Ædesime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel vnicum, qui suo corpori non fuerit nouerca, qui non illud parcè ac duriter aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus solebat dicere, se ad hos verberationis voluntariæ fastigium paullatim ascendisse. idem cuiuis alteri, opitulante Deo, posse contingere. vt enim peruigilijs assuesceret, vigilare cœpisse: nam, somnus, aiebat, inuitat somnum, & ex vigilijs faciliùs trahuntur vigiliæ. sic abstinendo discimus abstinere. Ergo incipiendum est: difficilia sunt quidem initia, sed à cœptis non statim resiliendum; progressus est facilior. Tu, ne cede malis —— hîc aude, aut Castitatem perdis. Vsus certè flagellorum duo habet eximia. Primum est: carnis petulantiam nimium subsultantem velut asperum frænũ insigniter coërcet. Alterum: Christi flagellis cæsi, spinis redi-

a Vide Iacob. Gretser. de disciplin.

b Ex Pet. Dam. Surius tom. 5. ad 14. Octob. in vitâ.

miti, in crucem acti cruciatus nemo satis cogitat, qui flagella, dolorésque similes non gustat. quòd si funuculos nostros, nec iratâ quidem manu incussos, adeò tamen sentimus, iam cogita quî hostiles dextræ hamatis loris armatæ, in Domini corpus sæuierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, si tamen patientis Christi summos dolores seriò velit perpendere, exiguos ipse non respuet; vtetur flagris, quæ Dominus in nostros vsus, suo iam sanguine sacrauit. Nobis dictum putemus à Salomone: a Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virgâ, non morietur. tu virgâ percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

a Prou.c.23.v.13.

§. III.

Quandoque tamen flagellis præferenda sunt cilicia. subinde caro lentis rigoribus frangenda est. hoc cameuniæ vestes & cilicia præstant. Hæ molestæ tunicæ, olim plurimi vsûs fuerunt, etiam in priscâ lege. nec plebi tantùm, sed & regibus vsitatæ. Achab, Dauid, Ioram, a aliíque reges hanc hispidam vestem, ad carnem indutui gesserunt. Illud Hebræum sidus Iuditha, castitatem atque pudicitiam suam cilicio insigniorem fecit & tutiorem. In lege nouâ apud sanctissimos viros feminásque nil vsitatius his ipsis asperis indusijs. Omnis ætatis, ordinis, statûs, conditionis, sexûs homines ea gestarunt, & etiamnum gestant domandæ & vexandæ carni. Fuerunt qui, viginti, triginta, octoginta continuis annis dies noctésque, hoc setoso amictu, carnis rebellionem omnem in se compresserint.

S. Lupus Trecensis Pontifex, qui humi somnum capere, nec annis vicenis vlli vnquam lecto indormire sustinuit, qui alternas noctes vigilijs & precibus exegit, qui vnâ solùm tunicâ se operuit, cilicium assidue gestauit, nec imitatoribus caruit. nam idem S. Maximus Rhegiensis Præsul, idem alij fecerunt. Abrahamus eremita, qui ex amplissimo patrimonio, patris ex asse hęres, præter cilicium, stoream, poculum ligneum, nihil sibi retinuit, vestem cilicinam quinquaginta annis gestauit, nec vnquam mutauit. S. Amatus abbas, non aliam quàm è cilicio culcitram admisit, eâdem in morbo & morte vsus. Comes Elzearius, serico thorace cilicium velauit. idem ad quinquagesimi psalmi (Miserere) singulos versus, tribus ictibus ídque catenulis ferreis se cecîdit. Notum Caroli Magni Imperatoris cilicium. Franciscus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum

a 3.Reg.c.21.v.27. Psal.34.v.13. 4.Reg.c.6.v.30.

rium sui iuris & extra Religionem, visitaturus feminas, cilicio se armauit. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, pilosam vestem ad genua pertingentem gestans: si corpori meo, aiebat, præesse nequeam, & quî tot alijs præero? S. Edmundus, in eodem solio successor, cilicium extra quadragesimam, in quadragesimâ loricam ferream gestauit. Ad hoc eum mater assuefecit à puero, quæ, quoties ei Parisios recentia indusia, lotum simul misit ciliciolum, suadens biduo triduóue quot hebdomadibus vteretur. ÆDES. da veniam quæstiunculæ: & quis primum cilicium induit? PARTH. primus homo, Adam cum coniuge: *consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.* a Aspera sunt hæc folia, nec blanda nudis. sic cilicium ab arbore sumptum in paradiso cœpit esse vsui. Imitatus Iacob, qui cruentam filij tunicam cernês, *scissis vestibus, indutus est cilicio.* b Imitati innumeri alij, qui piloso hirtóque hoc texto in carnem pugnârunt. Notum Ecclesiæ canticum: Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat. nec ipse nuptiarum dies hanc ei hispidam interulam potuit detrahere: aureis quidem radiabat vestibus, latente tamen cilicio mordebatur; dúmque Fescennini canerentur, suam ipsa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ vt cilicij, quod dies noctésque gessit, vexationem sanctè dissimularet, vestem cultúmque regium non abhorruit. Vidit eam sic regiè comptam, S. Ethelwoldus, & substrictâ fronte: non sic, inquit, non sic, ô mea filia, ad cælum itur. cælestis sponsus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modestè: Sancte Pater, inquit, & hoc est quod me soletur, cor à Deo non vestem æstimari. Sensit vir sanctus mentem bonam, non semper à veste iudicandam. Radegundem Clotarij Regis, Kunegundem Henrici Imp. coniugem omitto, quarum ista non indormire tantùm, sed & immori voluit cilicio.

a Gen. c. 3. v. 7. b Gen. c. 37. v. 34.

§. IV.

Quid multis? hoc vnum egerunt *omnes Sancti*; vt continuam corpori facerent iniuriam. Omnes in hanc rem mirè ingeniosi fuerunt, cauerúntque vnicè, ne sub nomine necessitatis, subreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humicubationes rigidæ, inedia perpetua, insulsi & insuaues cibi, acerbæ potiones, vestitus asperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebant cum corpore, ne ludus ei fieret animus: Vis, aiebant, ô mea Caro

dormire?

dormire? hîc poteris, ſed aut ſtando aut ſedendo, prout vis: hic lectus pro te nimis durus eſt. aut ſi mauis iacendo quieſcere, en hîc optimum puluinar, ſaxum. Vis prandere, cenare? & hoc potes. en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, ſal, oleum tibi non conueniunt. Sitis, ô mea Caro: en aquam criſtallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amariſsimè iocati, redegerunt illud in ſeruitutem. Et aſsiduas has pugnas contra carnem ſummâ contentione aggreſsi ſunt, ſciebant enim bellum eſſe intutiſsimum, cùm hoſtis eſt intra muros. Idcircò ſuum quiſque corpus, velut beneuolum inimicum (ita Nazianzenus loquitur [a]) aut inſidioſiſsimum amicum frangere laborauit precationibus, laboribus, vigilijs, inediâ, cilicijs, flagris, rigoribus alijs innumeris. Religioſiſsimâ in ſeipſos tyrannide ſeruârunt illud Caligulæ: *ſic feri, vt ſentiat ſe mori.* ſic tractârunt corpus, vt ſeruum ſe commeminiſſet, non dominum; ſic carnem exercuerunt, vt ex aduerſo pugnaret medicina cum morbo, dolor ſensûs cum voluptate carnis.

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales ſumus, ad illos comparati) nos mollicelli hoc vnum agimus vt ſuauiter pereamus. id omne ſtudioſiſsimè amolimur quod carni non blanditur. Ecquid parcimus huic aſino? non eſt Athenienſis, cæleſtis ciuis non eſt, Animus eſt. ecquid hanc vermium prædam tam blandis obſequijs in noſtram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam peſtem efficaciorem eſſe ad nocendum, quàm hoſtem domeſticum? [b] Carnem, capitaliſsimum nobis hoſtem imminere, quâuis, non dicam die experiri licet, ſed horâ; ſi libeat explorare. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur. [c] Perpetuâ hîc rixa & lucta eſt. & quò crebrior Carnis eſt victoria, hòc maiores illius ſunt vires. At ibi ſemper vincit, vbi nunquam creditur eſſe hoſtis. Ah vani, ah miſeri! quantum mortalia pectora cæcæ noctis habent! quid delitias & voluptates quærimus, nec ſuo tempore, nec loco ſuo. In alium & meliorem orbem migrandum eſt delitiarum auido. in orbe hoc noſtro appetentia voluptatis, plena eſt anxietatis, ſatietas verò pleniſsima pœnitentiæ. Triſtes eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget. hinc morbi & dolores quaſi quidam nequitiæ fructus referuntur. ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

In

a Greg. Naz. de paup. curâ. b Boëth. l. 3. de conſ. phil. c ad Gal. c. 5. v. 17.

In id verò ſolùm ingenioſa eſt *Caro*, vt *onus*, *& virgam*, *& opus* à ſe remoueat, & quiete fruatur delicatâ & voluptabili. Ergo, mi Ædeſime, ex æquo & iuſto: *onus*, *& virga*, *& opus* huic pecudi conuenit, aut illam profectò habebimus refractariam. Ad finem capitis huius, illuſtriſsimæ & prorſus ſeueræ continentiæ admirandum ſpeculum extollo. Adeſte ſpectatores; huc & oculos & animum.

Ioannes Godefridus Bambergenſis & Würzburgenſis Pontifex, Anno MDCXXII. quarto Calendas Ianuarias, Ratiſponæ in Comitijs defunctus, per omnem vitam adeò ſe totum Caſtitati conſecrauit, vt homines libidinum ſuarum mancipia, velut ipſos diabolos auerſaretur & fugeret; neque vnquam induci potuit, vt cum his talibus vel paullò familiariùs ageret. Iam inde à paruulo Godefridus, cilicio conſueuit vti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus; diebus Veneris, Sabbati, & pridie dierum Chriſto, beatiſsimæ matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis ſe acriter cæcidit. Omnibus annis, quibus Epiſcopum egit, ſtramini tantùm, quod linteamine texerat, indormijt, multas noctes nudâ humo, rudi panno ſubſtrato, exegit: ad ſolidas preces mediâ nocte ſæpiſsimè ſurrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac Sabbati diebus cibo abſtinuit, vnicâ panis bucellâ & hauſtu modico contentus. Si quando his diebus hoſpitalitatis ius, aliáue cauſſa eum menſæ admouiſſet, vt abſtinentiæ ſuæ conſtantem rigorem ſanctè diſsimularet, cibos ab opſonij magiſtro ſeu ſtructore diuiſos, tanquam cenaturus accipiebat, paullò poſt, alijs id minus obſeruantibus, famulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Chriſti patientis, & aliàs per annum crebriùs omnis cibi abſtinens, præter panem & aquam guſtauit nihil. & hoc tunc maximè fecit, cùm omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali ieiunio nil è piſcibus aut alijs animalibus eſitauit, herbis ſolùm, leguminibus, & rapis contentus. Per omnes Dominici Aduentûs dies nil carnium in cibum admiſit. Sanè non paruo ei ſtetit, Caſtitatis tam ſincerus amor. Quod vel hinc etiam luculentè patefiat.

Adoleſcens etiamnum, liberali admodum & venuſtâ erat facie, ita tamen vt in eo nobiliſsimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc eius virgineum decus cacodæmon iſto ſibi ſtratagemate ſumpſit expugnandum. E gynecæo feminæ magni nominis, inſigni iuuenis pulchritudine in beneuolentiam parum pudicam inflexæ, ad conuiuium Godefridum ſpecie honoris vocarunt. Adeſt vocatus, nec tamen ſolus (vt res tam periculo careret, quàm ſuſpicione:

tione: ſed vnà ſecum vitæ ſuæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignæ inuitationes & crebra pocula petebant. hoc enim nequiſsimâ vafritie agebatur, vt is omnium minimè greſſum è domo moliri poſſet, qui primus deberet, itàque cogeretur cum commiſſo ſibi iuuene illic pernoctare. Res è voto ſucceſsit, nam probè appotum & iam vacillantibus veſtigijs, articuliſque ſubſidentibus labentem, in proximum conclaue, blandè cubitum trahi iuſſerunt. ita & iuuenis eâ nocte pedem domo efferre prohibitus eſt: & quia nil mali ſuſpicabatur, ipſe quoque ad lectum tali hoſpite dignum deduci ſe paſſus eſt. Cùm verò adultâ iam nocte quies & ſilentium teneret, cubiculum ſopiti iuuenis furiæ illæ libidine accenſæ laneo paſſu irrepunt, iámque proximæ lectum quà verbis quà geſtibus, adoleſcentis innocentiam ad flagitium inuitant. Hîc caſtiſsimus iuuenis, velut ad ſtygij monſtri aſpectum euigilat, & mox horrendum vociferans, è lecto, vt erat lineis ſolùm femoralibus & induſio veſtitus, proſilit, impuris manibus ſemet extorquet, & omni veſte aliâ relictâ, ex inſidioſâ domo euolans, in vicini ædes, velut in aſylum transfugit, vbi reliquum noctis inter preces & gratiarum actionem, pro obtentâ Caſtitatis palmâ exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, ſunt qui tecum ſaltem certare velint, ſi ſuperare non poſsint! O Ægypti prorex Ioſephe, tuæ virtutis æmulum agnoſce! O Ædeſime, pænè rediuiuum Nicetam tibi ſiſto in hoc iuuene. Proniſsimum mihi eſt credere, Godefridum poſt tam nobilem victoriam, eum à Deo fauorem impetraſſe, quem Thomas Aquinas, cui lumbos ſtrinxerunt Angeli, vt aut nullam deinceps carnis rebellionem ſenſerit, aut facili negotio repreſſerit. Neque tamen noxiâ ſecuritate caſtimoniæ ſuæ fiſus, diaboli technas timere deſijt. ſciuit, quod ſupra monuimus, virginem à bello nunquam ceſſare. Ideò in domum ſuſpectæ pudicitiæ aliàs inuitatus: Malim, inquit, leprotrophium ſubire, & cum leproſis cenare, quàm vel ſemel caſtitatis periculo, ædes illas ingredi, meque ſponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidæ virtutis exemplo perpetuam ſibi Continentiam ſtabiliuit, in ſui corporis tormentum variè ingenioſus. Solebat namque cingulum ferreum, inſuper aculeis aſperum ad nudos lumbos appreſſum geſtare. Armillæ ipſæ, ſi quando ijs vſus, non laſciuiæ inſtrumenta ſed Caſtimoniæ, oſtentationem nullam præferebant, ſed virtutem tegebant. Siquidem ſub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluiſſent metallo tam nobili non indui,

quàm

quàm abditis ſub eo aciculis aſsiduè compungi. Godefrido certè ſua Caſtitas non gratis conſtabat: verberibus, ieiunijs, aliíſque rigoribus, corporis animíque florem & emeruit, & retinuit. a Sed verſiculus monet: Lectio, flagra, preces ——— diximus. Ad preces me verto.

a Ex funebribus orationibus Dn. D. Friderici Forneri &c. & P. Ioannis Salleri.

Cap. V.

TERTIVM INCONTINENTIÆ antidotum, Preces et Orandi Stvdivm.

ANachoretam ſenem (vti Pelagius refert è Græco a) conſulens quiſpiam de animi ſui latente malo: ecquid ego, inquit, faciam? cogitationes meæ non niſi ad libidinem me trahunt; nulla mihi ab eis eſt quies, nec per horulam quidem. & hoc non leniter me affligit. Cui ſenex: Quando, inquit, dæmones eiuſcemodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo tuo, quia dæmonum eſt talia ſuggerere; tuum, ſuggeſta identidem regerere. penes te eſt, hos hoſpites aut admittere, aut ingredi volentes eijcere. Modò reſiſtas, inuito tibi conſenſum vi nullâ extorquebunt. Ad quæ iuuenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis ſum, & tam potenti affectui vix reſiſto; vincor. Atqui nemo, inquit ſenex. hìc vincitur, niſi volens. Et ſcis quid fecerint Madianitæ? b filias ſuas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Iſraëlitarum quaſi venales propoſuerunt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Iſraëlitis omnibus integrum erat, non perire. Multi, quibus lex diuina cordi fuit, non tantùm Venereum hoc illicium contempſerunt, ſed alios etiam, illecebroſo ſpectaculo captos, vltione laudabili puniuerunt. Sic & nobis agendum. Fucatas tibi diabolus cogitationes proſtituit? Contemne, non reſponde, deſpue in illas ſordes; ſurge, ora, & clama: Fili Dei miſerere mei. Ad hæc iterum iuuenis: Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, ſed ſine omni guſtu; lapis ſum, non moueor. Tu tamen, inquit ſenex, nihilominus & ora, & meditare, & clama. Incantator ſæpe vim verborũ quæ pronuntiat, ignorat, at ſentit eam incantatus ſerpens, & velit nolit, humanæ voci ſe ſubijcit. Ita nobis quantumuis ſaxeum cor ſit, & preces inſenſile, ſentit tamen eas cacodæmon; terretur, & fugatur. Tu igitur ora, etſi ſilex tibi videaris.

a libell. 5. n. 32. b Num. 25. v. 2.

§. I.

Salomon, illud opulentiæ & ſapientiæ prodigium, & ſi ſolus hîc loquatur, ſatis perſuadeat: Sciui, ait, quia aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominum & deprecatus ſum illum.[a] Nobiliſſima gemma eſt Caſtitas & pudicitia, tolerabili tamen & leui venditur pretio: emit, qui petit; pete illam à Deo, & iam emiſti. Omnis quidem virtus, munus à Deo eſt, ſingulari tamen ratione Caſtitas, idcircò precibus ardentiſsimis petenda eſt à liberaliſsimo Domino, qui ſic rogatus, menti allucet, vt vicina pericula præuideat; voluntatem afficit, vt congrua malo remedia conſtanter adhibeat; infrenem appetentiam ſub legis imperium compellit, luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatem, vincendi ſpem deſpondeat, ſed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique nouas identidem vires ſubminiſtrat, vt is qui cœpit, hoc Caſtitatis ſtadium decurrat, promiſsúmque Caſtitati præmium obtineat. Hæc Auguſtino cauſſa fuit, ſic efflictim precandi: Deus meus, accende me. Continentiam iubes; da quod iubes & iube quod vis.[b]

Ille Paradiſi hoſpes, caſtiſsimus Paulus, Virginitatis adeò erat amans, vt omnes ſibi cuperet quàm ſimillimos, tamen & ipſe has feces luteas ſenſit: [c] Datus eſt, inquit, mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet, & quâ tandem ratione diuinus hic homo ab hac carnis iniuriâ ſe vindicauit? *Precibus*, & quidem ter repetitis: Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me. Ea demum oratio impetrat quæ perſeuerat, quæ ignes ſpirat: Preces languidæ, nec hominem quidem ad aſſenſum flectunt, nedum Deum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.[d] Falſitas eſt illa, & turpe diſsidium, cùm lingua preces & verba demurmurat, mens interim à precibus aliena, ad ludos & choreas euolat. precari putes hunc hominem; os certè occupat: cor otiatur, aut peiora tractat otio, & neſcio quid aliud nugatur. Atqui hoc non eſt *in ſpiritu adorare*: his precibus Caſtitatis gemmam nemo impetrauerit. Sanctiſsimus Dauid precationibus aſsiduis exæſtuans: Ad te, inquit, leuaui oculos meos, qui habitas in cælis: Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum; ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.[e] In manibus, inquit, domini, ſtant oculi ſeruorum, non in facie. nimirum

a Sap.c.8.v.21. b lib.19.conf.c.29.
Cor.c.12.v.7. d Ioan.c.4.v.24. e Pſal.122.v.1.& 2.

rum hic oculorum coniectus petit vt accipiat; ad heri dextram peruolat, vt eam aperiat ad dandum. Ita nos prorsus oculos nostros in Dei manu statuamus, & Castitatis vnionem pretiosissimum, violentiâ Deo gratâ extorqueamus.

§. II.

Militiæ Dux, cui castrum commissum est defendendum, si quando videat à vicinis iam hostibus castrum obsidione cingendum, litteras quàm primùm perscribit ad arcis dominum: hostem in propinquo esse, de arce agi, se cum suo milite in periculo versari, nisi quàm celerrimè submittatur auxilium; proinde rogare se, vt si quidem Dominus arcem suam velit saluam, maiores copias & recentem militem, quàm citissimè possit, suppetiatum mittat. Militiæ viuimus, mi Ædesime, & castrum suscepimus propugnandum, Animum. varius hanc arcem incurrit hostis maximè Cupido, Venereus ille iaculator, qui secum ingentia trahit agmina, tot occasionum, illecebrarum, tentationum. heu cingimur sæpe, ac vndique magnis copijs obsidemur. Quid hîc consilij? primum est, non differre. proximum, litteras exarare, & cum ijs tabellarium quàm primum amandare ad Dominum. Nuntius noster, nostra est oratio; litteras scribimus, cùm ad Deum preces fundimus. Hîc iuuat, expeditum & celerem esse quàm primùm in periculo est Castitas, cùm occasiones inuitant, illecebræ blandiuntur, cùm tentationes incitant, mox ad Deum peruolet epistola: mox ardentissimæ preces concipiendæ in hunc ferè modum: & satis est quandoque vel vnicâ tali precatiunculâ opem diuinam poscere.

Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ. Psal. 50. v. 16.

O mi amantissime Domine, succurre, pereo serua me.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina. Psal. 69. v. 2.

O Iesu castissime, de animæ meæ salute agitur, custodi me ne peream.

Ad te Domine leuaui animam meam: Deus meus in te confido, non erubescam. Psal. 24. v. 1.

O mi Iesu, O Iesu fortissime defende me; à Satanæ laqueis erue me.

Illustra faciem tuam super seruum tuum; saluum me fac in misericordiâ tuâ. Psal. 30. v. 17.

O mi Deus, fons puritatis, amator castitatis, crea in me cor mundum & castum.

In te Domine speraui, non confundar in æternum; in iustitiâ tuâ libera me. Psal. 30. v. 1.

O Iesu purissime, in cordis puritate conserua me.

Complaceat tibi Domine, vt eruas me; Domine ad adiuuandum me respice. Psal. 39. v. 14.

O Iesu desiderabilissime; totum me trahe ad te.

Potens est telum in cacodæmonem ardens oratio. quòd etiam hinc discas. Vnus è sodalitate Virginis beatissimæ fuit (mihi rebus omnibus coniunctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturnâ molitione cacodæmon impetiuerat; iam in virum procerus; mox intra pusionis modum contractus; denique virgine assimulata nihil virgineum meditabatur. In his angustijs deprehensus adolescens, quicquid armorum habuit hosti obijcere, Præsidem suam aliquando ingeminare; rursum cruce præcordia notare velle, sed irrito ferme conatu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad vltimum lingua suppetias tulit, vt inclamato Numine redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec restinctum tamen eâ fugâ incendium est; sed viuentibus adhuc flammis adolescens conflagrabat. Ergo lecto se corripit, abiectúsque humi ipse plectere se incipit. Vbi cùm per horam decubuisset, tandem ab incendio triumphauit. [a]

Christus, quotidie precari nos iussit; *Et ne nos inducas in tentationem.* sed & clausulam addi præcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus est Deus ne incurramus periculum, quàm, vt euadamus. Et hæc oratio non à summis labris veniat, sed à pectore, & intimo sensu.

a Anno 1614. factum.

§. III.

Hîc mihi duos velim consideres, in extremis pudicitiæ periculis, precantes: Iosaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi sisto. Decreuerat Thomas, primum ætatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, vt hoc animi decretum rescinderent, blanditijs, minis, promissis, inauditis artibus castissimum pectus sibi sumpserunt expugnare. Ictus vani, & in ventum abiere omnes. Obdurabat filius, destinati consilij tenax. Ergo validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum corrueret; nec consilio defuit vigilantissimus

Satan.

Satan. Solum ſe agere putabat Thomas in conclaui, quod demum carcerem eſſe ſenſit periculoſiſsimum. Eò enim immiſſa eſt puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipſo vultu petulantiam confeſſa. cœpit ea variè & blandè verecundiſsimum adoleſcentem, ad flagitium inuitare. Omnia in eâ loquebantur, vox, forma, geſtus, oculi, veſtes, veſtium odor. quot verba, tot iacula; quidquid dixerat, venenum erat.

O Thoma, quot in te ſagittæ volant? ſingulæ mortem ferunt; vel vnam admiſiſſe, plaga letalis erit. Equidem ſenſit eximius adoleſcens ad cor penetrare blandiſsimum hoc toxicum. Hîc, velut in arenâ gladiator, conſilium capit, æmulator NICETAE, & mox ad Chriſtum: Ne quæſo ſinas, exclamat, Domine Ieſu, & tu ſanctiſsima Virgo Maria, vt in oculis tuis turpiſsimum ſcelus committam. O mi Caſtiſsime Ieſu, ne permittas, vt ob ſpurcam libidinem, æternas cæli delitias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, inſidiatricem fugauit, cubiculo extruſit, occluſit oſtium; Vicit. Opportunius hæc pugna ſubſidium non habuit, quàm preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

Scenam habuit periculoſiorem Rex Ioſaphat, Regis Abenneri filius, & niſi eximia illius virtus, in eodem quaſi theatro bis viciſſet, plauſum ab Angelis non tuliſſet. a Sacra Chriſtiana regius hic iuuenis à Barlaamo eremitâ didicerat: iámque mores alios & caſtiores præ ſe ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri ſeuerior hæc vita filij non probabatur, vt qui aliud cælum non noſſet, quàm in ſordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cùmque filium non vnis machinis tentatum, ſentiret inexpugnabilem, magorum ſuaſu hoc eum ſtratagemate inſtituit adoriri. Remouit ab eo famulitium omne aulicum, & ſolas quæ iuueni ancillarentur, puellas ſubſtituit. Hîc mihi Samſonem da; da Dauidem, da Salomonem, & videamus, num duret ſceleris purus inter tot corruptelas. Nec Ioſaphato pectus adamante aut chalybe ſtetit, cœpit ſentire pellacias, cœpit æſtuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, vt huic extinguendo ſe parem non crederet. Generosè quidem contra tot hoſtes luctatus eſt: & iam Deum obiectabat animo, iam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cæleſte præmium; non minus tamen Venereæ faces animum incendebant. ita nec Deus, nec inferi, nec cælum, neque ſpes, neque metus impu-

b 3 ram

a Damaſc. l. de Barl. & Ioſ. c. 30.

ram flammam multum adeò mitigabant. Vltimum & præsentissimum visum est mali remedium, in preces se sternere. Ergo manus oculósque cælo attollens: O Deus, inquit, spes desperatorum, respice & miserere: tu omnia potes, misericors in omnes. vide, Domine, quæ patiar; meæ me cogitationes occidunt. perij, nisi tu adiuues, cordis & corporis pudicitiam seruare cupio, sed expugnor, nisi tu defendas. O mi Deus, tuus sim; pereuntem à lapsu reuoca: tibi viuam, tibi moriar. Adfuit benignus Deus sic calidè oranti, & impurarum cogitationum agmen subitò euanuit. nec tamen precari desijt iam victor iuuenis, sed ab eo tempore (valedicebat iam dies) ad alterum vsque solem in precibus peruigilabat.

§. V.

Sed nec dum omni periculo defunctus est Iosaphat. acerbior & longè periculosior instabat pugna. Abennero patri iam antè dono venerat puella, regis filia; bello capta, sed pulchritudinis tam eximiæ, vt omnem eius æui formam extinguere, & penè Dea esse crederetur. Et hæc tragœdiæ caput statuebatur, mago regio strenuè adlaborante. hic, vt certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immisit, vt sic iunctis operis instrueretur stratagema, nulli eludendum. Adest ergo personatus diabolus sub venustissimâ laruâ, & vt immitiùs pugnaret, blandissimam prætendebat pacem. Puella ad omnem dolum ingenio versatili erudita, religionis Christianæ cupidissimam se dextrè simulabat. Volebat Orcinianus piscator, Satan, eam hamis escam imponere, quam sciebat appetituros hos tales pisciculos. Iosaphatus iuuenis, præclaram hanc ratus occasionem, seruandi ab Orco hominis: nihil equidem se malle aiebat, quàm vt plurimi secum ab idolis ad Christum transirent. In eam rem vtrinque prolati sermones. Puella sensim veritati cedere, & expugnari se callidissimè mentita, in se quidem nil futurum moræ, quin sacro fonte lustranda, in leges Christianas iuraret, si modò regius iuuenis, reginæ coniugium dignaretur non aspernari. fortunam sibi regiam, non sanguinem deesse. putare se verò, à Christianis non fortunam, sed virtutes & animum in dote numerari. parentes sibi, & auos, atque atauos, & horum maiores fuisse reges. opulentiam regiam bello nonnihil accisam, aut mutatam esse: credere se tamen, non sine dote venturam, si probitatem coniugi futuro adferret. (Ah, Iosaphate, ah, ah! non periculo tantùm, sed ruinæ vicinior nunquam fuisti.)

Stabat iuuenis, & venusti sermonis prudentiam non sine tacitâ commendatione mirabatur, & vt fit, oculos suæ stationis oblitos, in loquentis vultum subinde obliquabat. Et ne adeò alienus foret ab honestissimis nuptijs, cœpit fallacissima Siren, nescio quas Sententiolas (à magistro diabolo eas didicerat) ex Euangelijs in medium recitare, ipsius Christi præsentiâ nuptias commendatas asserere, honorabile coniugium & immaculatum torum[a] extollere, multa demum in coniugij laudes garrire.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non persuaderi, diuinæ est potentiæ, non leuitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentissima est oratio; quod vult, impetrat. vbi iam verborum mel affunditur, & eblandiens animum suada facundia coniungitur, sine vi, quidquid dicitur persuadetur. Saxum anteà videri poterat Iosaphatus, & immota rupes ad omnem libidinis impetum, sed lasciuus dæmon tantâ sordentium flammarum vi hanc rupem vallauit, vt & ipsa instar solutæ arenæ defluere cœperit, & minui. Nondum quidem prostratus Iosaphat, hoc vno tamen victoriã sibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei anteà intactũ seruare corpus ab omni feminâ; iam verò vacillare, turbari, anxius hæsitare, nec turbationi satis resistere, nec dubitationem expedire.

a ad Hebr. c. 13. v. 4.

§. VI.

Digressâ ab se Oratrice illâ pestilentissimâ, quia ipse vnus, & accusatoris, & patroni partes sustinuit, ideò ipse sibi & obijcere, & obiecta diluere, secúmque ipso plurimùm luctari cœpit, & in vtramque partem fluctuare, demum se solum sic affari: Nil, inquit, inhonesti à te petitur; coniugium proponitur, & quidem non dispar: Regina est quæ sponsum quærit; nec leges Christianæ contradicũt.

Id quidem verum est, sed meministin', quid te docuerit Barlaamus? Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. [a]

At hîc occasio est lucrandæ animæ, & puellæ regiæ ad Christum traducendæ.

O mi Iosaphat, hoc non est lucrari animas, tuam negligere, vt acquiras alienam. nosti illud: Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? [b]

Sed non est omnium, viuere vt virginem, vt Angelum. Rectè hoc quidem dicitur, sed qui declinat virginum certamina, nec præmia desideret virginibus promissa.

a Eccli. c. 26. v. 21. b Matth. c. 6. v. 16.

At durum est in continuâ luctâ viuere; sibi ipsi semper contradicere. Durum est, sed gloriosum est, & res vna omnium Deo dignissima.

Credibile tamen est, multos sanctissimos homines in coniugio fuisse seruatos, qui alioqui periissent. At non minus credibile, multos in coniugio periisse, qui si casti vixissent, seruati fuissent.

Sed fac, prout destinaui, sic incipiam: quis scit an sic finiam? aliud est inchoare, aliud ad finem perseuerare. At istud Deo permittendum est, hoc ipsi erit curæ. qui suasit incipere, iuuabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra; & Deus naturâ longè potentior est.

Sed quid faciam? vror, ardeo; cogitationibus pessimis, iam diu mens incenditur: sæuit in medullis fax stygia. At hunc æstum, igne Christi superare potes: hoc tale incendium Christi sanguine potes extinguere.

Sed nunquid vnus aliquis ex Apostolis dixit? qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit. Ita est, sed idem omnino Apostolus addidit: & qui non iungit, melius facit, & bonum est homini mulierem non tangere. a

Sed an non aliqui Apostolorum, vxores habuerunt? Habuerunt, sed inter alia omnia quæ Christi caussâ reliquerũt, etiam vxores fuerunt: sic Apostoli omnes, vel erant virgines, vel post nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox est? melius est nubere quàm vri. Eiusdem tamen & hæ voces sunt: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego. b

Heu quid faciam? vtinam, virginem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admisissem. Hoc forsan melius fuisset, sed nec sic quidem omnis victoria desperanda est.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formosior est Deus, à quo rerum omnium forma & pulchritudo, velut è mari stilla vnica, aut guttula est.

Ah, ferendo non sum, si diutius duret tam vehemens cogitationum pugna.

Hic Deus prouidebit; feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipsi cura est de crastino.

Sed

a 1. Cor. c. 7. v. 38. b Ibid. c. 7. v. 6. & 8.

Sed num misellam illam virginem in stygij draconis faucibus hærere sinam?

Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis obiecerit mulierum familiaritas? vix euasisti, & regressum cogitas? nemo veriùs periculum iudicat, quàm qui expertus est.

Sed Christianum est, alienæ salutis curam agere. Suæ, ante omnia: speciosissimos titulos excogitat caro, quibus suam turpitudinem velet: mille versutias instruit vt fallat.

Diu secum ipse in hunc modum luctatus est, reciprocâ contentione. Demum, inuenit virtute viam, & ipsa sibi necessitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad sacram anchoram confugit. Precibus & lacrimis diu intentus, in soporem soluitur. hic ea vidit, vt experrectus, & fleret præ lætitiâ, & præ Numinis reuerentiâ tremeret. Inde omnis, inquit Damascenus, conspectæ mulieris pulchritudo, cæno & sanie fœdior ipsi visa est. Ita cacodæmonũ insultus acerrimi repressi sunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis. Sed precibus rectè iungitur Confessio.

Cap. VI.

QVARTVM INCONTINENTIÆ antidotum, Crebra Peccatorvm Confessio.

QVi diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum Regem.[a] Nihil æquè fauores diuinos emeretur, quàm nitidam semper ac tersam habere conscientiam. Conscientiam verò ita puram non facilè conseruabit, nisi qui eam crebriùs emaculauerit. id frequens peccatorum confessio potest: hæc autem vix erit integra, si sit rara, vt verissimè dixerit Bernardus; *computatio dilata, multa facit obliuisci.* Qui rationes suas raro inspicit, vix est vt non aliquid pertranseat conniuente oculo: & sicut accuratiores illi sunt, qui, si non quot diebus, quot hebdomadibus saltem suarum rationum libellum relegunt, ita vitæ plerunque puriores sunt, qui Conscientiæ næuos, singulis hebdomadibus ad sacerdotis aures deponunt: Velox confessio, velociter medicinam facit.[b] Et hæc prima frequentioris Confessionis caussa est. Do & alteram:

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expositi viuimus.

a Prou.c.22.v.11. b Bern.l.med. c.37.

Diabolus, Caro, Mundus, noti hostes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt; renitentes vrgent, trahunt, tantùm non cogunt, & hoc vnum agunt ne *boni* simus, nec Conscientiæ maculas tam studiosè obseruemus, eásque non nisi tardè & segniter eluamus. Quid tibi cum tam delicatâ & tenerâ conscientiâ (aiunt illi deceptores nostri) habebis semper quod agas. æternum tibi creas negotium, & simul molestissimum; semper erit quod abstergas, & nullum laboris reperies finem. Non subolet hîc tibi quid machinentur hostes tui? hæc consilia sunt secreta diaboli in amicum vestiti. si nolis ea tibi obesse, detege, qui denudat arcana amici, fidem perdit. *a* Amicitiam simulat cacodæmon; tu cuncta eius arcana pande, confessione quàm creberrimâ, & laruatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de sacramento Confessionis asseri potest: Duo illud sacramentum, inquit, operatur in nobis, vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. *b* Concilium Tridentinum affirmat eos qui hoc sacramentum debitâ præparatione obeunt, custodiri ne statim succumbant tentationibus, & multò faciliùs in viâ virtutis, cautiores iam & vigilantiores progrediantur. Ipsa verò (sunt verba Concilij) huiusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, grauis quidem videri posset, nisi tot tantísque commodis & consolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissimè conferuntur. *c* Locuples testis experientia est, ijs in vrbibus, vbi crebrioris confessionis vsus, multos per omnem vitam sine grauioribus peccatis agere.

Sed & tertiam caussam subijcio, cur conscientia crebriori confessione purganda sit. Id luminis hoc pœnitentiæ sacramento acquiritur, quo peccata eorúmque origines longè faciliùs dignoscuntur. Initium est salutis, notitia peccati. nam qui peccare se nescit, corrigi non vult. deprehendas te oportet, antequam emendes, existimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala sua virtutum loco numerent? quidam vitijs gloriantur. Ideò quantum potes, te ipse coargue. inquire in te. accusatoris primùm partibus fungere, deinde iudicis, nouissimè deprecatoris. aliquando & te offende. *d* Votum est vatis regij: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: præualui aduersus eum. *e* Conciones publicæ si quos feriant ad emendationem, hoc

a Eccl.c.27.v.17. b In cænâ Dom. de Bapt. & ablut. ped.
c Sess. 14. c. 5 & 8. d Senec. epist. 28. fine. e Psal. 12. v. 4.

hoc ipso minus feriunt, quòd feriant multos; ea verò monita quæ à Confessario suggeruntur cauendis vitijs, in concionis vicem sunt, tantò efficaciora, quantò minus multis dicuntur, cùm vni soli dicantur. *Cum dispositione initur bellum, & erit salus, vbi multa consilia.* a Bellum tibi pro pudicitiâ diu felix non erit, nisi ad illud te disponas exomologesi crebriore, in quâ etiam consilium capias de Castimoniæ hoste feliciùs vincendo. hostis certè vaferrimus est, & ferè inquilinus, nec in vllâ vspiá arenâ, tam præsenti opus consilio quàm in hac.

a Prou. c. 24. v. 6.

§. I.

His quarta accedat caussa. Piacularis confessio nunquam repetitur sine nouo diuinæ gratiæ augmento. Quantum Deo displicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus: Omnis, inquit, spes veniæ & misericordiæ in confessione est, nec potest quis iustificari à peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit. a Ideò Pipinus sub Dagoberto Galliarum Rege, Maior Domûs, hoc est, aulæ Præfectus, & à rege proximus, vir probatissimæ vitæ, famæque integerrimæ, & qui non immeritò *disciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confessurus venerat, sacrum hoc tribunal, nudis pedibus accedere solebat, in signum seriæ pœnitentiæ. b

Vis etiam quintam caussam? Qui recusat esse cautus, nec castus erit. Castissimos plerosque videas quos cautissimos. Castitas & Pudicitia omni vitro Veneto tenerius quid sunt, & illisu leui aut vitiantur, aut perduntur. At verò cautelas huic crystallino vasi seruando necessarias, maximè docet frequens Confessio, ideò cacodæmon, ille technarum & mille artium magister, adeò laborat, vt confessionem faciat inuisam & grauem, tædia ingerit, negotia obtrudit, varia caussatur, omnem mouet lapidem, vt confessio & rara sit, & frigida: Hæc, inquit veterator, exigua sunt; quid opus in minutissimis trepidare? quam tu conscientiæ lanienam patieris, si tantâ scrupulositate obserues quæuis minutula? Tu verò, mi iuuenis, etiam minutissima caue, ni ad maiora velis prolabi. Qui spernit modica, paullatim decidet: c nec cauebit magna, si negligat ea quæ videntur minuta.

Huic sextam etiam caussam adiungo. Quies & gaudium Conscientiæ, non nisi à crebrâ confessione est. Omnia, inquit Bernardus,

a De inter. dom. c. 1. b Stephanus abb. de eo lib. 1. c. 2. c Eccl. c. 19. v. 1.

dus, in confeſsione lauantur, conſcientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, ſpes reuiuiſcit, animus hilareſcit: poſt baptiſmum nullum aliud nobis conſtitutum eſt remedium, quàm confeſsionis refugium. a Quotidie ſordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea huius vitæ ratio eſt) & niſi contractas ſordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pænè in immenſum excreſcunt; fit è granis non multis, arena maris. Regum optimus fuerat & ſanctisimus, Dauid, quia tamen pœnitentiam diſtulerat, ſeipſo teſte, ab innumeris malis deprehenſus: Circumdederunt, inquit, me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem. multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. b Eius generis ſunt hæ ſordes animi, vt, niſi quàm primùm expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipſis accreſcant. Inde fit, vt, qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. c Et quæ Conſcientiæ quies ſit aut hilaritas in perpetuo harum ſordium augmento? Puram effice Conſcientiam, ſi eam ridere velis: tolle nubes tot noxiarum, ſi ſerenam eam cupias: tranquilla non erit, inter hos peccatorum morſus; tolle vermes qui eam lacerant, Sed: Leuia, inquis, peccata, pacem animi non diſturbant.

Suas habet etiam leue peccatum morſiunculas: quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu ſuauis ei quies non erit, ſed nec vnquam ſeriò hilareſcet. Secura mens quaſi iuge conuiuium. d At verò ſecuram habebis nunquam (ſanctiſsimè affirmo) niſi ab illo veræ ſecuritatis præſidio, Pœnitentiæ ſacramento, eóque quàm creberrimè repetito. Tum demum iucundo fruêris epulo, cùm vellicantes animi vermes occideris. ſi diu hos viuere ſinas, perit tibi tuum hoc conuiuium. Vbi puncturæ, ibi moleſtiæ: nec ſeriò ſe hilarem credit conſcientia, niſi ab omni verme, qui lancinat, ex integro ſit libera. iugi conuiuio illo non fruitur, niſi *ſecura mens*. ſecura non erit, niſi pura ſit, & quaſi ſemper à confeſsione recèns lota.

a l.med.c.37. b Pſal.39.v.13. c Apoc.c.22.v.11. d Prou.c.15.v.15.

§. II.

Hîc ſeptimam attexo cauſſam, priori affinem. Plurimi ſanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conſcientiæ quies & tranquillitas, Confeſsionem, quantum licuit, creberrimè iterârunt. Fuerunt qui quotidianâ confeſsione animum luſtrarent: ſæpius voluiſſent, ſi per alios licuiſſet.

Birgerus,

Birgerus, homo nobilis & potens, D. Birgittæ parens, [a] singulis diebus Veneris ad ſacerdotis pedes ſe abiecit, confeſsioni faciendæ. eámque facti rationem aſsignans: ita, inquiebat, mea hodie cum bono Deo componam & tranſigam, vt quidquid moleſtiarum ceteris diebus in me ille immiſerit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam inſuper clauſulam adiunxit, vt confeſsionem voluntaria ſui diuerberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia, eúmque ſibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem iurauit Birgittæ maritus Vlpho Idem alij religioſiſsimæ huius familiæ præſtiterunt. Idem prorſus beatæ Lydwinæ auus in more habuit, qui vbi die Veneris animum Confeſsione purgâſſet, poſtero ſabbato corpus ieiunijs exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admiſit. Ea ſemper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conſcientiæ labem admittere, aut incuriâ qualicunque admiſſam, quàm primùm abſtergere.

Ab his in diuerſum abeunt illi, quibus volupe & iucundum eſt, ſordibus mergi, qui liberrimè peccant, quibus in vili frons eſt & pudor: at verò cùm de peccatis inſtituenda eſt confeſsio, hîc illi frontem induunt aheneá, & hoc *verecundiam* vocant, nimirum flagitioſè erubeſcunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium ſilentium peſsimè verecundi.

Hîc mihi in mentem eſt, nec ſine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Lutheri æuo, rerum ſtatus fuerit. O ſæculum, planè non aureum! difficilè tunc erat ab hæreticis Catholicis dignoſcere. Sacramentorum vſus vix vllus. Confeſsio quot annis erat vna, eáque frigidiſsima, aut Confeſsionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quò rariùs, hoc peius facimus. Ita tunc omnia inuaſerat languor, vt ſæpius quàm ſemel anno toto diuinum epulum accumbere, ad inſtar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ ſtabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle ſapere cum inſanis. Hæc planiſsima via erat, ad graſſantiam hæreſin. Quid facilius plurimis, quàm nunquam ampliùs de noxis confiteri, qui anteà ſemel tantùm in anno id facere conſueſſent. Quod rariſsimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præſertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita iam mutârunt tempora, vt affirmare audeam, quiſquis noſtro hoc æuo, annuam duntaxat confeſsionem inſtituit, hoc omnibus de ſeipſo ſuadet, ne ſe alium eſſe credant quàm frigidiſsimum

a Sur. tom. 4. die 23. Iulij.

dissimum Christianum, qui, nisi lex vrgeret, nec semel quidem per annum, conscientiam expiaret, suis sordibus contentus. Fugiamus, Ædesime, fugiamus letalem hunc veternum: sæpe peccamus, sæpe etiam peccasse doleamus.

§. III.

ÆDES. Sed quò confessio tam crebra? an non abundè satis menstrua? PARTH. Vix est vt credam hîc te serium esse. Sed an non caussas recitaui eius quod affirmo? Obsecro te, vel tantùm humanæ voluntatis inconstantiam & prauitatem cogita; nisi ea nouis quotidie stimulis agatur ad rectum, in obliqua tendit, ad vetitum abit, diffluit ad inhonesta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? nisi pondera quotidie attrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor, nec indice nec tintinnabulo loquitur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non absterſi argumentum hoc est. Vitant araneæ cubicula illa ditiorum quæ sedulitas ancillarum creberrimè deuerrit. Vides hanc citharam exasciatam dexterrimè? sed nisi fidium discordia, ad musicæ leges sæpius concilietur, dissonâ voce pulsanti respondebit. Vides, hanc mei strophioli lineam niuem? vsu sordidatur, & in atrorem declinat, ni sæpius lauetur. Ea prorsus conscientiæ nostræ ratio est, nisi eam confessione sæpius laues, mox in eâ maculas, impuritatem, sordes videbis. Quare vitia sua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis est. Somnium narrare, vigilantis est: & vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Expergiscamur ergo, vt errores nostros coarguere possimus. a

Sed, num libet audire, octauam etiam caussam? breuissimè id perstringo, cuius iam suprà mentionem feci. Diabolus, insomnis, peruigil, septiceps draco, monstrum inquietissimum, alijs atque alijs insultibus nostram præcipuè pudicitiam incursat, millies victus, aliquam tandem acquirendam victoriam non desperat: via verò quâ tot hostiles incursiones auertas aut etiam anteuertas, certior vix est vlla, quàm pœnitentiæ sacramentum, & frequens Confessio. Cùm proditur hic hostis, vincitur; quàmdiu latet, victoriæ partem obtinet. Æuo Ioannis Chrysostomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus cladem intulisse fertur. venerunt ad optimum Pontificem qui suppetias peterent. ille pro suggestu respondit, non aliam sibi eius vastitatis caussam fingerent, quàm diuinæ legis contemptum, qui passim inter ipsos inualesceret. Auertendæ

a Senec. epist. 53.

autem huic cladi pœnitentiam & peccatorum confeſsionem ſuaſit.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè graſſatur, & iam non rogat, ſed imperat? ita videtur fuiſſe eo tempore quo Dei filius in crucem actus eſt; ipſe Chriſtus teſtatur: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* a Videri tunc potuit cacodæmon omnes ſui carceris clathros effregiſſe. Huius mali præſcius bonus Ieſus, diſcipulis pedes lauit, Euchariſtiam porrexit, vigilare iuſsit, & orare. Tali certè tempore, talia ſunt quærenda remedia. Ergo, cùm ſtygiæ procellæ in te ruunt ſæuiore impetu, pedes laua, affectus & conſcientiam purga, ad Euchariſtiam propera: vigila, & ora.

a Luc.c.22.v.35.

§. IV.

Finio, ad Nonam & vltimam crebræ confeſsionis cauſſam. Omnia nobis tuta ſint, nunquam erit vita. Mors incertiſsima eſt, & ſubiti caſus, eo ſæpe loci ac temporis, quô minimè veremur, nos opprimunt, quoties, quàmque ſollicitè prorſus, & omnium Euangeliſtarum voce, Chriſtus monuit: in omne temporis momentum paratos nos eſſe. neque ferè aliud æquè inculcauit, quàm hoc vnum, VIGILATE. Ore Matthæi clamat: Vigilate, quia neſcitis quâ horâ Dominus veſter venturus ſit. a Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam. b Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. c Per beatum Marcum, non minùs contentè nos inclamat: Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. d Vigilate ergo, neſcitis enim, quando Dominus domûs veniat, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè; ne cùm venerit, inueniat vos dormientes. quod autem vobis dico, omnibus dico, VIGILATE. Quæſo te, quî ſinceriùs nos & ardentiùs exhortetur ad indefeſſas vigilias? At idem prorſus per ſanctum Lucam impenſiſsimè commendat: Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. e Quid crebriùs monet beatus Paulus, quàm hoc ipſum: Propter quod vigilate. f Vigilate, ſtate in fide. g Igitur non dormiamus ſicut ceteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. h Quoties diuus Petrus hoc ipſum admonuit: Vigilate in orationibus: Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit,

a Matth.c.24.v.42.
b Matth.25.v.13. c Matth.c.26.v.41. d Marc.c.13.v.33.36.& 37.
e Luc.21.v.36. f Act.c.20.v.31. g 1.Cor.16.v.13. h 1.Theſſ.5.v.6.

circuit, quærens quem deuoret. a Nec aliud vigilantissimus Ioannes vociferatur: Esto vigilans: si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies quâ horâ veniam ad te. b Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua. En, mi Ædesime, nihil tam necessarium nobis quàm VIGILARE. atqui malè in rem suam vigilat, qui tam rarò per Pœnitentiæ sacramentum, ad Mortis aduentum se parat. Non exhorret mortem; promptus paratus est migrare, qui de peccatis frequenter confessus, vitæ suæ rationes sæpius inspexit. c Produnt historiæ, sacerdotem quendam, virum admodum religiosum, quotidie confiteri solitum, antequam sacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, vt ad exomologesin se paret, vitæ suæ vltimam. Ille, accepto hoc nuntio, sublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus sit Dominus meus Iesus: triginta iam annis sunt & plures, ex quo quotidie aliter confessus non sum, quàm si confessio alia non esset subsecutura; ac proinde satis mihi modo erit confiteri, tanquam mox à Confessione sacrum facturo. Hoc, VIGILARE est. Optimum Augustini consilium est: Præueni Deum: non vis vt ipse puniat, tu puni. puniendum est peccatum: si puniendum non esset, nec peccatum esset. d Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forsitan coram multis facere. Nam vti Bernardus loquitur, simulata confessio, non est confessio, sed duplex confusio. e ÆDES. Quod obducam, Partheni, sanè non habeo nisi meum vnicum & pigrum NOLLE. sed connitar vt id in me VELLE fiat. persuasum me tenes. PARTH. Ergo ad Lympham transeo.

a 1. Petr. 5. v. 9. & c. 4. v. 9. b Apoc. c. 3. v. 2. & c. 16. v. 14.
c Alphons. Rodriq. par. 1. tract. 2. de perfect. c. 5.
d Aug. in Psal. 44. & l. 2. de visit. infirm. c. 5. tom. 9. e Bern. l. med. c. 73.

CAP. VII.

QVINTVM INCONTINENTIÆ *antidotum*, IEIVNIA & ABSTINENTIÆ EXERCITIVM.

IGnis qui valentem materiam occupauit, aquâ, & interdum ruinâ extinguendus est: ille qui alimentis deficitur, suâ sponte subsidit. a Subtrahe ligna foco —— & fugâ vix notabili euanescet ignis. Ignis ex Orco est Luxuria, quæ ipsum etiam corpus inflammat. oppressam vis hanc flammam? pabulum corpori subtrahe, & licet extingui non sentias hunc ignem, certè senties extinctum. Fames, amica

a Senec. epist. 30.

amica est Virginitati. Sputum ieiuni hominis fugat serpentem, a ieiunij virtus stygium draconem. Hæc vna omnium sanctorum Patrum vox est. Basilius: b Ieiunium, inquit, contra exercitum dæmonum dat arma. Chrysostomus: c Aduersus dæmonum naturam, inquit, constitutum est ieiunium. Hieronymus: d Pulchra res est, inquit, ieiunium quod dæmones terret. Origenes: e Cùm ieiunatis, inquit, dæmones vincitis, omnémque illius classem malignam retrorsum agitis, mala desideria effugatis. Athanasius: f Ieiunij vim, ait, spiritus mali metuunt. Ambrosius: g Nullum, inquit, remedium maius contra inimicum serpentem poteris inuenire, quàm ieiunium. Quid multa? diabolum nemo vicit sine ieiunio. Iobus, illud cæli spectaculum, iam vndique infelicissimus, ipsis septem diebus ieiunauit, Origine affirmante. h Ioannes, Domini prodromus, venit non manducans, neque bibens, i adeò enim parci cibi potúsque fuit, vt nec comedere nec bibere videri potuerit. De Apostolorum ieiunijs, prædixit Christus: Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. k Paulus, non vnum alterúmue ieiunij diem sibimet indixit, sed in ieiunijs multis, in fame & siti, l corporis rebellionem expugnauit. Antonius per omnem vitam (Athanasius id prædicat m) adeò pertinacis fuit ieiunij, vt nonnunquam biduo triduóque impransus & incenatus ageret, & quartâ demum die, panis aliquid, sed parcissimè gustaret: sal ei pro omni condimento, pro generoso cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum iuuenis, vt omnem in se carnis petulantiam expungeret, eiusdem æmulus abstinentiæ, post occasum solem, quindecim caricis, nescio an famem fallere, an irritare sit solitus: cúmque nec sic quidem omnē libidinis scintillam in se sopitam crederet, ieiunium adeò intendit, vt triduum & quadriduum sine omni alimento duceret, vsque dum vix ampliùs spirare posset.

a Plin. l. 28. c. 4. b Hom. 1. de ieiun. c Tom. 5. serm. 2. de ieiun.
d lib. 2. contra Iouin. e hom. 4 in diuers. in Matth. f lib. de Virginit.
g lib. 6. Hexam. c. 4. ad finem. h tract. 3. in Iob. i Matth. c. 11. v. 18.
k Matth. c. 9. v. 15. l 2. Cor. 11. v. 27. m In vitâ Antonij.

§. I.

Sunt morbi, in quos medici liberè pronuntiant: mittatur è vena sanguis, nec priùs sistatur, dum linquatur animus. morbi vehementia lene remedium contemnit. Hoc idem secum Hilarion egit, ita succurrendum putabat animo, dum deficeret caro, neque enim hæc saluâ sanum sibi spiritum promittebat. Herbarum succo, in-

quit Hieronymus, & paucis caricis post triduum vel quatriduum, deficientem animam sustentabat, & ieiuniorum laborem labor operis duplicabat, sic attenuatus, & in tantum exeso corpore, vt vix ossibus hæreret. Verum est omnino beati Ambrosij effatum: quod nocet corpori, iuuat spiritum. & Christi verissimum: Hoc genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. a Acriora enim dæmonia (inquit Hieronymus b) docuit Dominus, non nisi oratione & ieiunio posse superari: Certè sic est: acerrimus ille Luxuriæ spiritus, hoc genere armorum eneruatur, de quo Augustinus: c Videte, inquit, charissimi, quanta sit ieiunij virtus, vt id facere ieiunium valeat, quod Apostoli nequiuerunt. Inde pulcherrimè atque validissimè ratiocinatus Ambrosius: d Videte ergo, ait, quæ sit ieiunij vis, quantam homini suo præstet gratiam, quod tantam præstat alteri medicinam: Videte quomodo propriũ sanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter ieiunat, & alteri prodest ieiunantis abstinentia; ille pharmacum sumit, & ille vi pharmaci curatur. Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: tam grata est, inquit, Deo, quàm terribilis diabolo ieiunantis oratio. Quòd si ea est virtus ieiunij, vt qui illo munitur, insessorem dæmonem ex alieno pellat corpore, quantò magis poterit impugnatorem è suo? alieni vim ieiunij, in eo quem iam occupat, non sustinet cacodæmon, & quomodo sustinebit proprij in eo quem tantùm impugnat? Ecclesia ergo rectissimè canit: *Qui corporali ieiunio vitia comprimis*. Diabolus intemperantiâ & gulâ vitijs omnibus pandit aditum, ideò gulam Ambrosius e vocat, *primum diaboli spiculum*: Hieronymus: f *prima dæmonum arma*: Basilius: g *primam malorum caussam, & vniuersale venenum:* Chrysostomus: h *rem summè gratam dæmoni.* ideò Hieronymus: i cùm cibo, inquit, abundanti carnem reficimus, oleum igni affundimus, vt maiores effundat flammas. & notum illud Augustini: Affluentiam ciborum, comitari solet insolentia verborum; saturitatem ventris, sequitur leuitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delitias intutissima est Castitas: esurire discat, qui Castitatem amat.

a Matth.c.17.v.21. b lib.2.contra Iouin. c Serm.65.de temp. d Serm.25. e lib.de Eliâ c.1. f epist.22.ad Eustoch. g Hom.1.de ieiun. h Hom.71.ad pop. i Epist.ad Furiam.

§. II.

ÆDES. Ingrata est concio quæ famem laudat. & quæso te, comedere, bibere, satiari, quid demum mali est? PARTH. quid hoc mali

mali sit nescio, omnium malorum initium fuisse sat scio. Noëmi æuo, cùm *omnis caro corrupit viam suam*, cùm *corrupta est terra coram Deo, & repleta iniquitate*, a hoc ipsum omnis nequitiæ principium erat, *edere & bibere*. Christus clarissimè testatur: b Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes. En, quàm bene iunguntur mensæ & nuptiæ, epulæ & nequitiæ, saturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, vbi ieiunium exulat, ibi nullo in pretio est Castitas. nam, vti verissimè Seneca: c Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum est. qui famem odit, Castitatem vix amabit. Diui Ambrosij oraculum est hoc: Pascitur libido conuiuijs, nutritur delitijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Sic est prorsus: lasciui corporis illecebræ non aliunde quàm ab immodicâ saturitate manant. Aptam huic malo medicinam passim docet Hieronymus. Cùm enim virginem Eustochium doctor sanctissimus erudiret, dicere non dubitauit, castitatem diuturnam firmámque esse non posse, nisi temperantia eam defendat, ciborúmque vsus parcissimus, vt (ita ipse loquitur) stomachum potiùs quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis asellum, paleis pascendum esse non hordeo, monuit iam suprà castissimus Hilarion.

Luxuriæ currus (vti etiã aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Vestium mollitiem, Otij desidiam, Oculorum petulantiam, Ventris ingluuiē.* à geminis equis trahitur, *Prosperitate vitæ*, & *abundantia rerum*. duo his præsunt aurigæ, *Luxus* & *Languor*. Aristoteles hæc confirmans: d Venus, inquit, comes & pedisequa est Satietatis. Ergo ieiunij & sobrietatis comes erit Castitas. eadem enim est scientia contrariorum, vt eidem philosopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adulteria genuit. Nimirum sine Cerere & Baccho friget Venus. e

Hoc est quod Israëlis populum in libidines & vitia egit præcipitem: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. f Hic ordo rerum est; post epulas choreæ. hæ enim lautioris mensæ sunt appendices.

ÆDES. Ergo etiam choreas prohibes? PARTH. Non ego, sed lex Pudicitiæ. Nostri æui choreas attende, & eas plerunque non aliud esse dices, quàm diaboli theatrum, & palæstram aut præludiũ Veneris. Tripudia sæpe totius hilaritatis velut vltima scitamenta sunt

a Gen. c. 6. v. 11. & 12. b Matth. c. 24. v. 38. c Epist. 14. d in problem. sect. 10. e Terent. in Eunuch. f Exod. c. 32. v. 6.

ſunt. Scilicet poſt menſam, etiam laſciuiæ ſacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animam & tegit, & detegit; membris tegit, ſed iiſdem etiam detegit, nam manuum iactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulans tale aliquid arguunt eſſe in animo qui non cernitur, quale in ipſis eſt quæ cernuntur. In choreis multa fiunt Vrbanitatis ſpecie quæ Caſtitatis neruos incîdunt. Liberæ hîc manus, liberi oculi, liberæ volant voces. hæc ſunt quæ pudorem labefaciunt, hi ſunt libidinis ſtimuli, hæc laxamenta licentiæ. Appoſitè quidam de choreis hæc pronuntiauit: Chorea eſt circulus cuius centrum eſt diabolus, & circumferentia omnes angeli eius. Sanè illic variè offenditur Caſtitas, & quandoque tam ſpectando quàm ſaltando, in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chryſoſtomi: [a] vbi laſciuus ſaltus, ibi diabolus. Rex Alphonſus non illepidè aiebat, ſaltatorem & ſtultum eo tantùm diſtingui, quòd ille totâ vitâ, iſte dum ſaltet, ſtulteſcat, cùm hoc vnum agat, vt ad numeros & tibiarum voces ſcitè inſaniat. Apud Iobum, petulantiam olet & libidinem, exultate luſibus. [b] Et cùm liberior muſica choreis applaudit, certè non ſpiritum ſanctum, nec caſtas cogitationes animis inſtillat. Saltando, Ædeſime, nec ſancti fiemus, nec caſti, nec ſi fuimus, tales manebimus. ludus vocatur, quod veriùs appellaretur ſcelus, aut ſceleris feſtiuum irritamentum: & quis redit à choreis caſtior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris, diaboli aucupium, è quo auceps iſte vix vnquam abit vacuus, & ſine prædâ. ÆDES. Sed vereor, Partheni, ne fruſtra moneas, nec retrahas illos tam auidos ſaltationis. PARTH. ſi ſic illis collubitum eſt, pergant, & ad Orcum deſcendant ſaltando. Ego foueam & præcipitium monſtraui currentibus; ſi nolint hunc curſum ſiſtere, ſibi culpam imputent, qui ſibi cupiunt perire. Ad inſtitutum redeo.

a Hom. 29. in c. 13. Matth. b Iob. c. 21. v. 11.

§. III.

Abſtinentiâ & ieiunijs, laſciuire dediſcit caro. Hieronymus mihi iterum in mente eſt: Omnis caro, inquit, [a] concupiſcit quidem ea quæ carnis ſunt, & quibuſdam illecebris, ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed noſtrum eſt voluptatis ardorem maiore Chriſti amore reſtinguere, & laſciuiens iumentum frænis inediæ ſubiugare, vt non libidinem ſed cibos quærat, & ſeſſorem ſpiritum moderato ac compoſito portet inceſſu.

Daniel ieiunus, inter ſeptenos & quidem impaſtos leones, velut

a Epiſt. 9. ad Saluin. c. 5.

inter agnellos, sex continuis diebus illæsus agit. a & ipsos etiam leones ieiunare docet, ait Basilius. Hoc tu miraris? inquit Chrysostomus, ieiunium interroga, à quo hæc virtus. Ideò D. Petrus contra rugientem ex Orco leonem aliud non præcepit, quàm: Sobrij estote, & vigilate. b Ideò sanctissimus ille Hebræus rex: Operui, ait, in ieiunio animam meam. c Bonum animi operimentum, subiungit Ambrosius, d ieiunium, qui non ieiunat, nudus & intectus est; patet vulneri. Adam si ieiunio se texisset, nuditatem suam non erubuisset. Cùm ieiunat Noë cunctis pereuntibus superstes est, cùm vini vim ignorat & potat, sui filij fit ludibrium. Loth sobrius incendium euadit, temulentus incestum incurrit. Dum Samson ieiunium seruat, leones sternit, mille militiæ cædit, ciuitatis portas velut plumam tollit, vincit & perrumpit omnia, ipse inexpugnabilis: iam vini & feminæ illecebris captus, robur amittit, in hostium potestatem venit, oculos, vires, vitam, omnia perdit. Sciuit hæc Dauid, & idcircò pugnæ se parauit, & ne cui hostium aditus pateret ad rapiendum, vulnerandum, occidendum, ieiunij operimentum arripuit, eóque se muniit: Operui in ieiunio animam meam. Castitatem defendere, & seruare vis? Operi te ieiunio: Abstinendo vinces. Illud Diui Ambrosij e sæpius iterandum: Fames amica est Virginitati, inimica lasciuiæ: Saturitas verò prodigit Castitatem, nutrit illecebram. Eâ de caussâ, idem hic sanctissimus Præsul, ieiunium vocat, delictorum excidium, salutis remedium, fundamentum Castitatis. Et Diui Augustini præconio: Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, Castitatis lumen accendit.

Audis hæc? & etiamnum Abstinentiam repellis? vel testium numero te obruam. Athanasius: Vide, inquit, quid faciat ieiunium; dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus sanius. Petrus Rauennas: scimus, ait, ieiunium esse Dei arcem, Christi castrum, Castitatis signum, sanctitatis trophæum. f In aperto est & extra litem, Abstinentiam plurimùm & *Sanitati* & *Castitati* facere. id enim quod noxij & nimij est in corpore, absumit, caput serenat, animum ad saniores cogitationes disponit. Et hæc Salomoni caussa fuit, de genio fraudando consilium capere: Cogitaui, inquit, in corde meo abstrahere à vino carnem meam

 transfer-

a Dan. c. 14. v. 30. b 1. Pet. c. 5. v. 8. c Psal. 68. v. 13. d de Eliâ. c. 4.
e Serm. de quadrag. f Serm. de ieiun.

transferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiam. a Ita Enos, Henoch, Mathuſalem, Noë, non minus ſapientes fuerunt quàm abſtinentes. ita Nazaræi ac Recabitæ à ſapientiâ æquè ac abſtinentiâ commendantur. Iuditha tam ſapiens quàm caſta. formam & pudicitiam ſuam cilicijs & ieiunijs propugnauit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia eremicolarum, monachorum, cœnobitarum. quorum omnis vita fuit abſtinere, & Deo ſapere. Verè anima ſicca & ſobria, anima ſapiens & caſta.

a Eccl. c. 2. v. 3.

§. IV.

Nec idololatras hoc latuit. Priſci Perſæ, ſi Xenophonti credimus, ad panem nil niſi naſturcium adhibere ſoliti ſunt, & variâ tunc virtute floruerunt, Orbis Domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delitias & vina, imperium & vitam perdidit. Priſcos Ægypti ſacerdotes Chæredemus aſſerit, carne, ouis, vino & lacte ſemper abſtinuiſſe, vt & libidinis ardorem reſtinguerent, & diuinis intentiùs puriúſque vacarent. Iudæorum Eſſæni vino & carne ſibi interdixerunt. Delitias, maximam hominis peſtem iudicauit Socrates, ideò virtutis ſtudioſos ad colendam abſtinentiam crebriùs hortabatur, eáque de re interrogatus, quid ſolus ipſe à ceteris adeò diſcrepare mallet: Alij, reſpondit, viuunt vt edant, ego verò edo vt viuam.

At mittamus vetera; longè illuſtriora præ his ſunt recentia. Sed noſti me: catalogum non texam, paucos nominabo, ſed Magnos. Inter ipſas dapes abſtinere aut eſurire, mihi ſemper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, ſæpe tunc minimè bibit cùm maximè ſitijt. Et vt ſitim ſuam redderet docilem, aquam quandoque ſpectauit, ſed nec guttam libauit inde. Silius: Exercétque ſitim, & ſpectato fonte recedit. Magnum hoc eſt, ſed Hannibalem non ideò inter Magnos numero. alios & maiores ſpecto.

Notus ille cælo Daniel, quinquageſimus ſeptimus Archiepiſcopus Moguntinus, Elector quadrageſimus primus, qui Anno Chriſtiano MDLXXXII. obijt, vir ſanè in omnibus Magnus, hoc multis ſuperior. Ieiuniorum erat obſeruantiſsimus. ſuaſerant ei medici, aliique complures ad ieiunium vernum meliùs tolerandum, vt, quandoquidem piſce non veſceretur, carnes in menſam admitteret. Pontifex etiam, eum ieiunij lege ſoluerat. ſolus ille ſibi minimè indulgebat, atque cùm aulicam eámque exquiſitam menſam

sam accumberet, ouis solùm & iusculis contentus, à ieiunij legibus nec latum vnguem abibat.[a] S. Ambrosius Mediolanensis Pontifex, annis compluribus nunquam prandit, de die semel duntaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanæ Curiæ purpuratus senator, dignus Ambrosij in tam alto solio successor, delicatè quidem educatus, eo tamen se assuefecit; vt vltimis vitæ annis solo pane & aquâ viueret; solis diebus festis aliquid obsonij addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, pisce, ouis, vino semper abstinuit: per quadragintadiale ieiunium etiam panem sibi negabat, fabis tantùm & ficubus famem mitigabat, non explebat, hebdomade sanctâ non nisi lupinis (amarorum pisorum genus est) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas ieiunij leges ipse sibi statuat, & nos ad ipsum collati, mera mendicabula, iuuenes robusti & vegeti, quibus sanguis in variam petulantiam ebullit, abstinentiam & ieiunium sic horreamus? Nimirum, nisi venter bene fartus semper nobis turgeat, mox morbum & mortem somniamus, cùm fames in omne morborum genus validissimè pugnet.

a Nicol. Serar. l. 5. hist. Mogunt. in Daniele. c. 22.

§. V.

In Italiâ certè peritissimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum est, fames & inedia. Rationi hæc admodum conuenienter faciunt, primum enim omnium morborum seminarium est ingluuies & oppletio, cui sola abstinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, sic eadem omnium in animo vitiorum est Antidotum. Non cernis, vt elato frangat ceruicem fames? Auaro, rubiginosos educere thesauros fames persuadet. Iracundus si egeat, fit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam. & quia fames fastidiosa non est, gulosum à lautitijs ad frugalitatem, luxuriosum à spurcitijs ad continentiam perducit. Omnibus vitijs resistit fames, luxuriæ plurimùm. Perpessi sunt exercitus, inquit Seneca,[a] inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. hæc omnia passi sunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, vt animum libidine liberet?

Narrat Rufinus Aquileiensis, dignum memoratu.[b] Ad religiosum senem reuisit quispiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non sum ampliùs sustinendo tot impuras cogitationes, adeò animum

a Epist. 17. b lib. 3. apud Rosvveid. n. 62. Pelag. libell. 5. n. 31.

mum meum implent sordibus. Cui senex: ad similes cogitationum sordes non memini me trahi. Ægriùs id verbi accepit homo, & id fieri vix posse iudicauit. & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, vt nunquam ab importunis hisce cogitationibus impugnareris? Senex ad ista: Ex quo, inquit, monachum indui, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi, nunquam satis somni admisi. ita prorsus, quia nunquam satur, cibum potius aut somnum appeto; nihil molestiæ mihi facessit libido. Audijt iuuenis, & plurimum profecit ex modestissimâ hac Abstinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

Cap. VIII.

SEXTVM INCONTINENTIÆ antidotum, Labores & Amor Exercitii.

ÆDES. Satis multa de ieiunio. Parht. plura debuissent. sed capere te puto, quàm cognata sit Castimoniæ Abstinentia. Sed num recordaris versiculi nostri?

Lectio, Flagra, Preces, Confeßio, Lympha, Labores.

Lympham exposui. Sanè quod lympha est igni, hoc Abstinentia est libidini. Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Castitati labores esse, quàm inimicum otium. Reperias forsan, qui nequaquam ferant, otiosorum titulo insigniri sese, illi ipsi tamen sic laborent, vt dubium sit, otiari præstet an sic laborare. Garriunt, & fabulantur vanissima, & hoc colloqui vocant & seria conferre, ludunt deambulant, potant, libros non legunt sed lustrant, otio nauseam demunt, sexcentis ineptijs diem frangũt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, a inter oleum & vinum occupati; quibus ad votum dies est actus, si bene desudauerunt; qui, quantum sudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum est Laborare: hæ sterilissimæ confabulationes Conversatio vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego verò alios tibi labores ingeram tuendæ Castitati.

Nosti Dianam ideò fingi virginem, quòd otium odisset, seque cum suis assiduo venatu exercuisset. Apud virgineum hunc cætum malè audijt, Salmacis Nympha, quòd ceteris perpetuo in opere desudantibus, sola illa ignauissimas sectaretur occupatiunculas,

a Epist. 15.

&

& vel crines pecteret, vel vultum erugaret, vel genas stibio fucaret, vel speculum consuleret, vel in veste plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen sibi visa plus omnibus agere, & se neminem esse occupatiorem. Venustè de hac Ouidius: a

Sæpe suas illi fama est, dixisse sorores:
Salmaci, vel iaculum vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.

Eædem hæ voces, iuueni tam malè occupato sæpius ingerendæ: Quid cessas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum sume, nota, stylum exerce, epistolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripsisti? nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legisti? Nunc ora, cum Deo age, pia & sacra meditare. Orasti? Ad lectionem, ad scriptionem teipsum reuoca. Nil sine magno labore mortalibus natura dedit: asiduus labor, longáque exercitatio docent omnia.

Neque ego te iubeo asiduè imminere libro aut pugillaribus; dandum est aliquod interuallum animo, ita tamen vt non resoluatur, sed vt respiret, & remittatur. Respirasti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros resume, vrge, opus. Hîc vitæ nostræ circulus est, aut laborandum, aut à labore nonnihil respirandum, nec in ipsâ tamen respiratione penitus otiandum, éstque in ipso otio cauendum otium.

a lib. 4. metamorph.

§. I.

Subijt aliquando eremi tædium Antonium, dubiúsque clamasse fertur: Seruari cupio, sed meæ mihi cogitationes aduersantur. Dum sic animo fluctuat cernit in vicino hominem monachi veste, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua subsidentem, nunc alia facientem; simul & vocem audijt: ita & tu fac Antoni. Oraculum secutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem solitudinis molestiam absterſit perseuerantiâ inexpugnabili. Instar refectionis est, mutatio laboris, & generosos animos nutrit labor. ÆDES. Et quorsum continua hæc cum laboribus lucta? PARTH. vt *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentissima, hoc stratagemate distineatur, ne quiescere incipiat, & simul lasciuire. Nimis ei pronum est, à quiete ad lasciuiam defluere. Plerunque enim, cùm manus ab opere cessat, mens sese cogitationi-

bus impuris occupat. Eâ re Hieronymi monitum eſt, ſanè ſapientiſſimum: Nunquam te diabolus non occupatũ inueniat. Eâ de cauſsâ per totam Ægyptum nulli monachorum ferebantur otioſi; a ſuum quiſque ſibi victum labore parabat, nemini grauis, cùm nec oblata quidem ab alijs admittere liceret. Tu tibi labora, dicebant, tuæ te manus nutriant, nõ alienæ: non eſt viri ſudorem timere. Hinc eorũ omnes induſtriæ fuerũt, vt nõ ſolùm ſibi, ſed & peregrinis atq; hoſpitibus cenulã inſtruere poſſent. Imò etiam per loca Libyæ quæ fames preſſerat, & per diuerſos carceres plurimũ alimoniæ, liberaliſsimis ſubſidijs partirentur. quæ omnia labor illis ſubminiſtrauit.

Inde inter eos vulgatiſsimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab vno ſolùm dæmone vellicatur; deſes & ceſſator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorum numero vnus, probatiſsimæ vitæ, Paulus Abbas, tametſi palmarum fructibus & hortuli ſui prouentu abundè reficeretur, & ideò colligendæ cenæ ſecurus feriari poſſet, ne tamen innumeros in ſe diabolos conciret otiando, & caſtitatem periculo exponeret, ſportulas texebat, & quotidianum à ſe penſum exigebat ſeueriſsimè. Tam remotus autem ab vrbe degebat, vt ſi merces ſuas venum voluiſſet extrudere, maius vecturæ quàm omnium ſportellarum pretium fuiſſet. Ita elapſo anno cùm antrum ſuum vimineis textis impleſſet, ignem ſubiecit, & vnius anni laborioſam ſolertiam Vulcano vendidit. Neque enim vllus, aiebat, aut caſtas habebit cogitationes, aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando. b

a Caſſian.l.10.inſtit.c.22.& 23. b Ibid.c.24.

§. II.

Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. a quaquà it otioſus, ſpinas offendit; omnes eius ſemitæ impurarum cogitationum ſentibus ſunt obductæ, & hoc otioſi labor eſt, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas poſteà petulante linguâ pro libitu quibuſcunque venales obtrudit. vix enim à ſpurcis ſermonibus temperat, qui eiuſcemodi cogitationes non refrænat. O Salmaci, O piger, ſume pharetram, iaculum cape, & tua induſtrijs conatibus frange otia: Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Pelagius memorat, b fuiſſe qui cupiuerit à moleſtiſsimis *Carnis* & *Diaboli* ſuggeſtionibus liberari, ſeriò tamen reſiſtere nunquam animum induxerit, Hunc religioſiſsimus ſenex aggreſſus: O curſor,

a Prou.c.14.v.19. b libell.5.n.5.

for, inquit, testudinee, tantum nobis vacat? iam viuere, iam mori scimus? O athleta dormiens, vis saluari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulsa. An nescis quid faciant Pancratiastæ? ad certamen vocati, proiectis altè brachijs consistunt, capitque & os manibus oppositis quasi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata. & calce, & pugno ferire nôrunt. Ita & nos oportet animo semper esse prompto atque intento: standum est, modísque omnibus contra nitendum; cor sanctioribus cogitationibus firmandum. faciamus nos quod in nobis est, & dominus pugnabit pro nobis.

Sic est: nobis laborandum est, nec vnquam ab opere cessandum, cetera bono Deo committenda. Quòd si necdum, ô piger, ad laborem incalescas, vel Paulum ad opus stimulantem attende: ijs autem qui eiuscemodi sunt, denunciamus & obsecramus in domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. quoniam si quis non vlut operari, nec manducet. [a] Peritissimus medicus iste, pharmaco vnico plurimorum morborum caussas incîdit, quot enim vlcera ab vna radice otij emergunt, tot vno illa omnia operis cataplasmate curantur. Quam verò alijs legem tulerat, eius ille prior obseruantissimus fuit: Ipsi enim scitis, inquit, quemadmodum oporteat imitari nos? quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrûm grauaremus. [b]

En tibi Tarsensem Paulum, vbi classicum illud inflârat, quo partem multò maximam humanæ gentis ad Christi signa traduxit, alimenta manu quæsijt; funes texuit, scenas & tentoria concinnauit. Ipsa Domini mater, quàm nunquam otiosa fuit! nulli pulchriùs diurna vitæ ratio constitit, quam Beatissimæ huic Virgini, quæ à primâ luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat sedulò, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parcissimus fuit, reliquum diei diuinarum rerum lectionibus applicabat.

a 1. Thess. 2. v. 12. b Ibid. v. 7. & 8.

§. III.

Quòd si Apostoli, ait Hieronymus, [a] habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, cur tu in vsus tuos cessura non præpares? Facito aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum.

O Salmaci, Salmaci! ô pigrũ pecus! ad laborem nati sumus, nec

a Epist. 4. ad Rust. mon.

vlla nobis ſine labore obtingit virtus. Scis, dum ſe Dauid exercet in militiâ, non inſultabat ei luxuria: cum cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio: Salomon dum templum ædificat, luxuriam ſuperat, ab opere quietus, & Aſtartem Deam colit, & Venerem. Agamus, Ædeſime, agamus ſemper aliquid, vt nos diabolus nunquam non occupatos inueniat. Conceſſum nobis otium, vertamus in negotium, nulla nobis prætereat expers laboris, non dies duntaxat, ſed nec hora, ſed nec pars horæ, ij quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *noſſe tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus, pretioſiſsimum eſt impendium, nec alterius vllius rei grauior eſt quàm temporis iactura. Perdi poteſt tempus, reparari non poteſt. aliquid temporis amiſiſſe, damnum eſt irreparabile. Idcircò ipſi Parthorum reges ne deſidiâ torpeſcerent, telorum cuſpides acuere conſueſſe, ſeduloque id feciſſe traduntur; vt non ſolùm animi oblectationem ex eâ re ſibi quæſierint, ſed & laudem. Satius profectò eſt aliquid agere, quàm nihil agere, modò id quod agitur, honeſtè fiat. qui nihil agit, eſſe omnino non videtur, niſi cadauer culcitræ incumbens & torpore multo ſepultum.

Plinius Maior, cùm nepotem ſuum cerneret otioſè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non ſine dolore gemo) ah quoties videre eſt iuuenem aut virum his ipſis vocibus compellandum: poteras has horas, hos dies; poteras imò has hebdomades, hos menſes non perdere. Breue eſt vitæ huius curriculum, inquit Hieronymus, hoc ipſum quod loquor, quod dicto, quod ſcribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit, aut deperit. Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs inſtruit, aut validiùs confirmat, quàm honeſta operatio, & ſolers induſtria. ignauiâ hebeſcunt animi, torpeſcunt corpora, fiúntque morbis impenſiùs obnoxia: vtrumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus ſita eſt, nec effugit diaboli pedicas, quiſquis fugit laborem. Labor eſt materia virtutis & gloriæ; illum qui reijcit, eijcit iſtas: non poteſt paruo res magna conſtare.[a] Ad rem noſtram veriſsimè Laurentius Iuſtinianus: quemadmodum, inquit, temperato labore carnis incendia cohibentur, ſic otio fouentur & creſcunt.[b] Centies repetendum: Aſsiduè age aliquid, vt te diabolus ſemper inueniat occupatum. Sequitur: *Portarum Excubiâ.*

a Senec. epiſt. 19 b lib. de ligno vitæ c. 5.

CAP.

CAP. IX.

SEPTIMVM INCONTINENTIÆ antidotum, sollicita SENSVVM exteriorum CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, ſupra demonſtrauimus. Verùm vrbs illa hoſtem non excludet, quæ vnam obſerauerit portam apertis ceteris: omnes claudendæ ſunt. Pars magna innocentiæ eſt, opportunè velaſſe oculos, ſed plures ſunt ianuæ per quas illabatur hoſtis. nares odorem, ſermonem aures, guſtatus ſaporem admittunt, manus tactione gaudent. Ad omnes has portas intentiſsimis excubijs eſt opus. parùm eſt hîc vigilare ianitorem, niſi & pugnare ſciat, atque hoſtiles ingreſſus vi arcere. De his quinque corporis ſenſibus nō inuenuſtè Nicetas Serronius. *a* Senſus, inquit, niſi probè regantur, ad vitium faciles ſunt viæ peccatique ianuæ; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, ac per eos in animum influit peccatum. Hi ipſi ſenſus humani ſæpiſsimè lenones ſunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt; nuntij ſunt, qui ad voluptatem inuitant; raptores ſunt, qui animum ad res creatas abripiunt; feneſtræ ſunt, per quas omnium ſcelerum contagio irrepit; oſtia ſunt, per quæ animus ſemet ſibi ſuffuratus, clanculum euolat ad prohibitam pabulationem. Idcircò Gregorius Magnus, *b* ad coſtodiendam, inquit, cordis munditiem, exteriorum ſenſuum mundities ſeruanda eſt. Mors per feneſtras aſcendit, & domum ingreditur, cùm concupiſcentia per ſenſus corporis habitaculum mentis inuadit. Sic perimus miſeri: rimarum ſæpe ac feneſtrarum pleni ſumus, & quacunque voluptas veniat & ingreſſum roget, beneuoli eam ac faciles admittimus, non aliter quàm Troiani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit eſſe exitium vrbis, cùm vrbe receptus eſt. Multa recipimus per exteriores ſenſus, quæ primâ fronte amicitiam præ ſe ferunt, recepta hoſtilem in nos ſæuitiem exercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generoſum vinum, bellaria exquiſita non applaudente guſtatu recipit? ingrediuntur blandè, ſed in nouiſsimo mordent vt coluber, & ſicut regulus venena diffundunt. *c* Quis ſuauiſſimam Sirenum ſymphoniam non auidis haurit auribus? At non ſemper pudica & caſta eſt muſica; aliquos quandoque ad bellum efferauit, alios tamen etiam ad libidinem incitauit. Quis Sabæos odores

a In comment. in orat. 38. Nazianz. b Initio cap. 31. Iob. c Prou. c. 23. v. 32.

odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? sæpe tamen hæc talia nescio quam mollitiem affricant animo, Quis elegantis formæ decus non beneuolentissimis tuetur oculis? sed heu, quoties decepto lugendum fuit: Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error!

§. I.

Ita frequentissimè *Videre* nostrum, & *Audire*, nostrum, & *Odorari*, *Gustare*, *Tangere*, in apertum nos non periculum modò, sed exitium clandestinâ proditione perducit. Salomon monuit: Omni custodiâ custodi cor tuũ, quia ex ipso vita procedit. a At cordis nulla erit custodia, nisi quinque illorum ad cor ostiorum custodita sint claustra. ÆDES. cui ergo claues ad quintuplex hoc ostium committendæ? PARTH. aut *Necessitati*, aut *Vtilitati*; alterutri sanè, nunquam *Voluptati*. Hoc assero: si quid videre velis, si quid audire, si quid alijs sensibus admittere, aut *Necessitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat; si ad solum *Voluptatis* nutum hæ portæ pandantur, vel etiam vnica illarum, non custodis cor tuum, sed prodis: proditorem tui te castri non gubernatorem fuisse, breuî senties. *Voluptas* enim vbi has claues nanciscitur ad cordis penetralia, turbam intromittit promiscuam, & plures hostium quàm amicorum. inde animus heu quantis ineptijs, phantasijs, stultitijs impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obscœnæ ad cor conuolant. ita *Voluptas* agit, cùm clauium, ad illas quinque ianuas fit domina. omnia susque déque vertuntur, illúdque vnum agitur, vt animus à *Voluptate* delinitus atque persuasus, suis se concupiscentijs vendat, nec abhorreat ab vllâ cogitationum turpitudine. Eò spectant beati Basilij verba: b oblectationis appetitus è carne, velut ex fonte manat & per omnes sensus, tanquam per flumina diffunditur. Idem: c aspectum, inquit, æquè ac auditum exæqua cum profectu inde consecuturo. Sic oportet: quisquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel solo auditu obstringet animum. Leuia forsan creduntur, arrigere aures ad vana, curiosa, ridicula, noua; ad nugas, fabulas, laudes proprias; & quis hîc surdus aut somniculosus est, cùm talia in sermonem veniunt? vnica illa vox *noua*, *noua*, aures nobis longissimas facit. Sed ignoscat mihi tuus genius, qui rerum nouarum narratiunculis delectatur, mendacijs pascitur; qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur, hinc quandoque gradus

a Prou.c.4.v.23. b lib.de verâ virginit. c serm.de abdicat.

gradus fit, vt aures sponte pateant ad scurrilia etiam colloquia, lasciuos sermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audisse noxium quàm dixisse. Nota est Bernardi censura in hos auditores: a Porrò, inquit, detrahere & detrahentem libenter audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Nec fallitur Hieronymus, b qui: Si desint, ait, audientes, non inuenientur detrahentes. sapiens erit, qui passimæ huic turbæ verborum clauserit aures, quibus ceram parum est obdere. Firmiori spissamento opus est, quàm vsum in socijs Vlyssem ferunt. Aures tuas non cereâ, sed spineâ sepe muni, & quandoque tui amantissimis surdum te præsta. c

a lib.2.de consid.fine. b ad Celant. c Senec.epist.31.

§. II.

Odoratus etiam suis eget custodibus. ÆDES. Quid si me hortorum flores, si templorum odores & thureæ nubes inuitent, num vis vt nares obstruam? hîc ego totus cum Catullo cupiam nasus fieri. PARTH. Catullianum est hoc votum, scio, sed parùm Christianum. dixi iam: sensuum exteriorum claues, non *Voluptas*, sed aut *Necessitas* habeat, aut *Vtilitas*. Si suos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet, non vt nares constringas, iubeo, sed vt simul mentem dilates, & memineris dicti Paulini: Christi bonus odor sumus Deo. a & Dauidici: dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. b Cogita phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. c Sic sine noxâ seu thuribula, seu florum agmina, suos tibi odores propinabunt. Alti hîc animi Augustinus: Dei illecebrâ odorum, inquit, non satago nimis; cùm absunt, non requiro, cùm adsunt, non respuo, paratus etiam eis semper carere. d Quòd si solius hîc negotium sit *Voluptatis*, si moschum, si muris peregrini folliculos, si ambram & cybettam vestis, chirotecæ, manus, cubicula spirent, hic iam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentiæ notam subit, præsertim si vehemens. Et huius generis oblectamenta plerunque videbis vel fæda esse vel leuia. Assyrij, Arabes, & Sabæi nostris armis domiti, suis nos odoribus expugnant. Reuerâ omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, sed latentium signum est defectuum: turpius est enim artificiosis quàm simplicibus assueuisse: omne autẽ quod turpe est, quò fit artificiosius, eò fit turpius. Meministi iuuenis, qui cùm Vespasiano Principi

pro

a 2.Cor.2.v.15. b Psal.140.v.2. c Apoc.c.5.v.8. d lib.10.confess.c.32.

pro collatâ præfecturâ gratias acturus, factitijs eiuſcemodi odoribus halaret, ſtomachatus Imperator, acri ſupercilio & voce aſperâ: Mallem, inquit, allium oboluiſſes, ſic increpitum ſine honore, reſciſsis conceſſæ iam gratiæ litteris, bene olidum dimiſit. Ita dedecori ſunt odores eiuſmodi; interdum etiam damno. Muleaſſes Rex Tunetorum; contra Amidam filium, regni recuperandi cauſsâ pugnauit, ſed infeliciter: cúmque immiſtus fugientium turbæ Muleaſſes facilè ſe regem diſsimulaſſet, cruore & pulueribus fœdatus, ſolo vnguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehenſus eſt. Capto filius vtramque oculorum pupillam candenti ſcalpello rimatus, miſerum parentem æternæ noctis damnauit. Plura his non abſimilia commemini. Horrificum illud quod Petrus Damianus prodit de feminâ Venetâ. [a] non repeto; eius narrationi hoc vnum addo cum Poëta: Optimè olet, qui nihil olet. [b] Et ab experientiâ diſcimus, eorum cadauera grauiſsimè fætere, qui, dum viuerent, optimè olebant. Fugiat has delitias, qui rerum vilium & vltimarum dedignatur eſſe mancipium. Vnguenta quidem penetrabilia, ſed penetrabiliora ſunt vitia, quæ hac viâ celerrimè ad nos ſe penetrant.

a epiſt.ad Blancam comitiſſ.de inſtitut.monial.c.11. Baron.tô.10.Añ.998.n.20.
b Cic. ad Attic.2.Plaut.Moſtel.

§. III.

Vti ad viſum, ad Auditum, atque Odoratum, ſic ad Guſtatum conſtituere nefas eſt clauigeram *Voluptatem*. De pernicioſis menſarum lautitijs, & Abſtinentiâ iam egimus. Quàm autem guſtatui, eiúſque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum ſit, inſigniſsimè docens Auguſtinus: [a] Sicut æger, inquit, ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes debet quiſque accedere, nequaquam videlicet in illis *voluptatem* appetens, ſed *neceſsitati* ſuccurrens. Et hanc guſtatûs legem à Deo ſe accepiſſe gratulatus: [b] Hoc me, inquit, docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam. Non ego immunditiam opſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Eſau lenticulæ concupiſcentiâ deceptum, & Dauid propter aquæ deſiderium à ſeipſo reprehenſum, & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Et hæc illum philoſophia non dicere docuit, ſed facere. Nam Auguſtinus, eſu carnium ferè abſtinuit, ſed & alijs ciborum lautitijs menſâ ſuâ interdixit, menſas alienas & conuiuiâ ſtudioſè declinauit, itáque ſe hîc in ordinem

a tom.9.de conflictu. vitiorum c.18. b lib.10.conf.c.31.

ordinem redegit, vt de seipso testetur: Quotidianum bellum gero in ieiunijs, sæpius in seruitutem redigens corpus meum. *a* Wolstanus, Wigorniensis antistes, *b* non minus gustatum insigni victoriâ triumphauit. Fuit vt post rem diuinam in abdito loco prolixioribus precibus vacaret. hîc ad eius nares, assæ carnis delicatus odor pertigit, & vnà appetitus edendæ. turbari sensit animum vir sanctus, & à precibus in culinam ad ollas trahi. Tunc ipse secum: Hóccine, inquit, precari est? hóccine est cum Deo loqui? dum lingua voces depromit, dum manus cælo attolluntur, mens per culinam vagatur. lues hoc commissum, ne dubita. An non libenter esitares carnes assas? ego tibi eas condiam, vt sapiant. Sic statuo: nec illas quarum ad te odor peruenit, nec vllas alias libabis in posterum vnquam. sic sancio lege irreuocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perseuerans exequendi propositi, quàm concipiendi. Hoc vno gustatûs triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ sanctitatem. miraculis illustris, obijt Anno Christiano MLXVII.

Hoc sanctissimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odisse, & Gustatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis omnibus persequi. Non solus Isidorus sacerdos, nunquam satur è mensâ surrexit: plures hac lege vixerunt, NVNQVAM SATIARI. Magnus, Daniel vates, magni socij eius hoc ipso, quòd vino regio & ferculis delicatioribus abstinuerint, contenti frigidâ & parabili victu. ita non Gulâ tantùm, sed & ipsis flammis superiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tantò securiùs Gula in preceps agit, quantò frequentiùs honesto necessitatis nomine se tegit. ita sæpe flammam flammæ addimus, & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia sponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largiùs haustum, malus est consiliarius. Ergo gulam frena, & omnem carnis appetitum faciliùs frenabis. *c*

a lib. 10. conf. c. 31. *b* Sur. de eo. 19. Iunij. *c* Thom. de Kemp. lib. 1. c. 19.

§. IV.

Claues ad *Visum*, *Auditum*, *Odoratum* & *Gustatum* negauimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Sensus hic totum corpus permeat, omnium oblectationum vaferrimus auceps; frequenter alios sensus, quorum ille operâ ad suas voluptates aucupandas vtitur, vnà secum trahit in exitium. Basilius hoc aduertens: Tactus, inquit, omnium sensuum deterrimus, socijs ab-

blanditur, vt eos adiutores habeat ad sectandam vitiorum dulcedinem. Cautè hîc, cautè prorsus agendum, & pro normâ honesti, monitum hoc habendum: *quod non licet concupiscere, noli tangere.* Tactioni non satis est, corpus vestiri, nisi & molliter vestiatur; nec ei satis, cubare, cùm dormit, nisi & mólliter cubet. Hæc primæ tactionis curæ sunt, vt omnia vbique reperiat mollia, & blanda, îdque, vt patet, ad voluptatem. At hoc pridem damnatum à Christo: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, a sed eorum qui in terrâ, non regis summi & æterni. Et Ioannem Zachariæ filium, Iordanis accolam, non à molli, sed ab asperâ & setosâ veste commendauit. Neque diuinus Lucas purpuratum epulonem à vestium mollitie accusasset, nisi eam cælites essent exosi, qui malè tecti Lazari funus frequentârunt, alterum in purpurâ mortuum, in Orco sepultum, nullo dignati sunt honore. Mollem & delicatum habitum Castitas certè non amat; hæc libidinis aut insignia sunt, aut incitamenta.

Simplici cultûs munditie gaudet pudicitia, illic plerunque pretiosus est cultus & mollis, vbi pudor est vilis. Augustus Imperator licentiosiore habitu filiæ grauiter offensus, comptam hanc in veste mollitiem, insigne vocabat superbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia sectatur tactionis sensus, nisi ad Christianas leges seueriùs coërceatur. si quando indulgentiùs habetur tunc & mollem postulat vestem, & molliorem lectum, neque somnum sperat facilem, nisi plumis profundiùs mergatur. Ab his initijs vitiosiorem licentiam proficit, & demum in leges verecundiæ impudenti audaciâ delinquit. vel nominasse, pænè nimium est, inuerecundos tactus, amplexus, oscula: satis dixi, & iuuabit forsan vel solo nomine perstrinxisse hæc dedecora. Cautè, mi Ædesime, cautissimè hîc agendum, si velis castè. è leui sæpe tactu, non leuis secuta est turpitudo. Rogatus Aurelius Augustinus, quid esset quòd nollet cum sorore habitare, ita occurrisse fertur: quia non sunt mihi sorores, quæ cum sorore meâ sunt. Enimuerò malum est videre feminam, peius alloqui, pessimum attingere. Ideò Nicetius, b ex optimo sacerdote, Lugdunensis Pontifex, amantissimus puritatis, suos assiduè monebat, & tactus & verba cauerent obscœna: ipse sui maximè memor, vel infantium etiam membra nudâ manu tangere verebatur: neminem hîc nimis cautum censebat, vbi voluptas sese

a. Matth. c. 11. v. 8. b Greg. Turon. in vitis PP. c. 8. Sur. 1. April.

ſeſe tam celeri dolo inſinuaret. Cùm ferrum tangit ſilicem, exiliunt ſcintillæ; cùm tangitur ſerpens, mox caput replicat, vt mordeat tangentem: quò caſtior quis eſt, hòc & cautior eſt, ne carnem tangat, non ſuam, vnde ſua vratur; néue ſerpentigena luxuria, mox vbi tactus impudicos ſenſerit, morſum inferat, & vulneri venenum inſtillet.

Editha [a] Edgari Angelorum Regis filia non ſolùm regio ſanguine, ſed virtutibus illuſtriſsima, poſt mortem Dunſtano epiſcopo per ſomnum viſa, de corpore ſuo monuit. & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiamnum ab omni tabe illæſum reperiendum, oculis ſolùm, manibus atque pedibus in cineres ſolutis, quibus olim puellari leuitate eſſet abuſa. dextrum verò pollicem quo toties crucem ſignâſſet, remanſiſſe integrum, vt eluceret clementiæ diuinæ benignitas in partibus ſeruatis; iuſtitiæ ſeueritas in abſumptis. Rectiſsimè ergo Baſilius: [b] Sit virgo, inquit, virgnis auditus, & viſus, & guſtus, & tactus; iugulando quidquid à verâ virginitate degenerat.

a Sur. 16. Septemb. vixit circa an. 980. b lib. de verâ virgin.

§. V.

Submoneor hîc beati Iacoponi, è S. Franciſci familiâ, viri integerrimi. hic perquam eleganter, quinque hominis ſenſus exteriores in hunc modum deſcripſit. [a] Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus Pictor: alter, Muſicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: Vltimus, Caupo, homines exigui cenſûs. horum ſororem fecit opulentam nobiliſsimus vnio. Hunc pauperculi fratres precibus extorquere certatim inſtiterunt. Muſicus: noſti, ait, rem meam eſſe tenuem; da gemmam tuam, & ſeruâſti vitam meam. pro eâ ego modos muſicos faciam quos laudes: Tu verò abi mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non eſt.

Pictor, vt gemmam impetraret, picturam promiſit, quam haberet, elegantiſsimam. ſed repulſam tulit. Idem tentauit & pharmacopola, neſcio quid nouæ fragrantiæ pollicitus, ſed eâdem repulsâ dimiſſus eſt.

Nec aliud tulit reſponſum cocus, etſi Iouis cerebrum, & delitias exquiſitiſsimas ſponderet. Caupo, homo impudens, ſcire ſe aiebat lectiſsimos iuuenes, qui omnes eius eſſe cuperent mariti: hac in re ſolertē ſe fore actorem recepit. Minimè placuit qui maxi-

a Vlrid. Raderi par. 2. de contemptu ſui c. 31

mam ſperabat gratiam, ex templo reiectus. Hanc demum gem-mam Optimas obtinuit, in cuius vnà thalamum denupſit Virgo. Hoc, ita Iacoponus explicabat: Anima, Virgo eſt: Voluntas, gemma: Virginis fratres, ſenſus exteriores, viſus Pictor, auditus Muſicus, odoratus Pharmacopola, guſtatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non inſigniter deliràſſet Virgo, ſi pro reculis viliſsimis, ſuâ ſe gemmâ priuâſſet? Optimati, Chriſto Domino erat ſeruanda. Atqui nos longè ſtultiores ſumus, & vero nomine, inſani, qui Arbitrij noſtri, ſeu, noſtræ Voluntatis pretioſiſsimum vnionem, pro delitijs eſcarijs, pro obſcœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro ſcarabæi vmbrâ, non vendimus, ſed turpiſsimè abijcimus. Ille vt cupita ſibi liceat videre, innocentiam perdit: iſte, vt gulam ſaginet, Caſtimoniam offendit: hic, vt omnis generis ſordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alij, vt omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ità noſtram nobis gemmam, Voluntatem ſeu aſſenſum, illi peſsimi quinque fratres extorquent & ſubducunt. Ad extremam ſpiritûs inopiam deuoluimur odorando, tangendo, guſtando, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, ſed rectiſsimè ſibi conſcio, qui in mortis viciniâ, velut orator ad ſeipſum, omnibus corporis ſenſibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei oculi, amo vos de hac re, quòd paſsi eſtis noctem vobis & cæcitatem perſuaderi, quotieſcunque vanitatis aut laſciuiæ aſpiciendæ fuit periculum: hæc mihi nox, hæc cæcitas ſæpe fuit ſaluberrima. O meæ Aures, gratias vobis habeo, quòd artificio extemporali obſurduiſtis, ad omnem inhoneſtum, obtrectatorium, noxium ſermonem: hæc mihi ſurditas ſæpiſsimè fuit ſaluti. O Manus meæ, vobis memori mente adſcribo, quòd delitias & tactui iucunda potuerim aſpernari: veſtra mihi ad hoc profuit continentia.

O mi Olfactus, & tuis beneficijs reſpondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos ſpernere, & ingratos perferre Dei cauſsâ: multũ me iuuit tua patiens induſtria. Et ô mi Guſtus tibi quoque me gratum præbeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars ſalutis meæ maxima in te ſtetit: potuiſti & dapibus carere, & inter dapes eſurire; potuiſti & in copiâ abſtinere, & ſuſtinere inopiam: fateor, abſque te fuiſſet, mei hoſtes me millies ſub iugum miſiſſent: abſtinendo & ſuſtinendo promouimus. Igitur, ô meum corpus, ſine me breui temporis ſpatio à te abeſſe: iungemur iterum, & vnà frue-

mur præmio inexplicabili, felicitate non finiendâ. Vtilissima monita, si sint qui ijs pareant.

Pelagius refert, *a* sanctam Syncleticam dicere solitam: Sobriè viuamus, quia per sensus corporis nostri fures ingrediuntur. Verè: & sæpe non vnus aliquis furunculus, sed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: Deprædatus est oculus meus, animam meam. *b* Voce præeuntem sequamur; clamet pro se quisque: heu præda factus sum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus est animam meam visus meus, auditus, tactus, gustatus meus. Cor sine sensuum custodiâ, vrbs est sine mœnibus, domus sine ostio, hortus sine sepe: illam hostes transiliunt, hanc fures expilant, istum conculcant feræ.

a libell. 11. n. 32. b Thren. c. 3. v. 51.

CAP. X.

OCTAVVM INCONTINENTIÆ antidotum, assiduè cogitata DEI PRÆSENTIA, in omni loco.

ÆDES. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad sanctiores mores. institutis, disputas, doces, aduersus omnem vim vitiorum me munis. PARTH. si laudare velis, hoc est, adulari, ego interrumpi nolo; pede quo cœpi, pergam, iam enim finem prospicio. restant pauca, at profectò, si rem spectes, non paucis explicanda. versiculum tenes?

Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœna.

Suas portis excubias dedimus, nunc Dei præsentiâ contemplemur.

Et principiò quidem mirari subit, nos in plurimis non circumspectiores esse, quos *oculus Domini* vigilantissimus, obseruat omni momento, omni loco. ÆDES. ergo hîc Deus ad linguam, ad oculos, ad manum meam? PARTH. dubitas? etiam intra oculos, linguam, manum tuam est, qui cor tuum vndequaque penetrat Deus. quid clariùs, quid crebriùs inculcat sacra pagina, quàm hanc ipsam Numinis præsentiam in omni loco? digitum, pro more meo intendam ad pauculos fontes. Salomon, apertissimè pronuntiat. *a* In omni loco *oculi Domini* contemplantur bonos & malos. Insomnes sunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides.

a Prou. c. 15. v. 3.

des. *a Oculi Domini* multò plus lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi; intuentes in absconditas partes. O verè nimium quàm lucidiores omni sole *Oculos*! sol excludi potest, sexcentis modis, nullo diuini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. nihil eis clausum est. Omnium luculentus testis, diuinus Paulus: Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. *b* Cuius oculi (verba sunt Hieremiæ Prophetæ *c*) super omnes vias filiorum Adam, vt reddat vnicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinuentionum eius.

a Eccli.c.28.v.28. b ad Hebr.c.4.v.13. c Hier.c.32.v.19.

§. I.

Abimelechus Rex, cùm Saram Abrahami coniugem mille argenteis donâsset, istud moniti adiunxit: Et quocunque perrexeris, memento te deprehensam. *a* Auro prorsus hoc, & cedro scribendum: *Memento te deprehensum.* Nulla tam abscondita cogitatio, tam furtiua libido nulla est, nullum tam clandestinum furtum, quin & illam, & istam, & istud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas faciásue; quidquid vel arcanissimi secreti etiam cogites, *memento te deprehensum.* Vbi vbi locorum, & quidquid denique rerum agas; etsi tam solus sis, vt nec musca tecum sit, tamen *memento te deprehensum*, ab oculo omnia cernente.

Hæc ignorantiæ nostræ labes est, ad Deum velut longè dissitum suspirare. Proximè nos est, imò in nobis est, & nos in ipso, velut piscis in mari, auis in aëre, in circulo punctum. quoquò istud se mouerit, clausum est, quoquò piscis natauerit, aquis circumfusus est, quoquò volauerit auis, ab aëre circumtecta est. Suum hunc errorem, qui Deus velut remotum fingit, damnans Augustinus: *b* Erraui, ait, & multum laboraui, quærens te extra me, & tu habitas in me; mecum eras, & tecum non eram; male quærebam foris, quod erat intus. in ista formosa, quæ fecisti, ego deformis irruebam. ea me tenebát longè à te, quæ esse non poterant nisi in te.

Æᴅᴇs. Sed num Deus sic præsens, etiam in impijs? Pᴀʀᴛʜ. Te hominem albæ mentis! præsentissimus est, etiam in impijssimis, & quidem, vt Theologorum ore loquamur, per essentiam, per præsentiam, per potentiam suam, solùm non per suam gratiam. Deus cum omni sanctitate & sapientiâ suâ, cum omnibus suis thesauris, æquè totus ac præsens fuit in Iudâ Christi proditore, quàm

a Gen.c.20.v.15. b Solioq.c.31.

quàm in Petro Christi defensore. Miseri nos & cæci, quàm non cogitamus ista! momentis singulis, diuinâ manu sustentamur, & quasi assiduè recens creamur. cesset Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ nostra vocamus, in tenue nihilum euanescent. Pulchrè Bernardus: Idcircò, inquit, sicut nullum est momentum, quo non fruamur Dei misericordiâ, sic nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeamus in memoriâ. Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adscribere potest. instillet modò vel vnicam scintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cælo iam erimus, etsi extra cælum simus. Nusquam à Deo nec latum vnguem recedimus. Et dic, quæso te, mihi: Si quis staret vndequaque flammis prææltis, & in orbem cinctus, sciretque, illicò pereundum sibi, si scintillâ vel vnicâ tangeretur, quàm parcus ei risus foret, quàm modestus se contraheret, quàm pauidus trepidaret? atqui verè in Deo, igne illo immensissimo stamus, mouemur, deambulamus, quidquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo vndique circumdati. nec nescire possumus, quòd vnicum Dei *velle*, nutus vnicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare possit: & tamen cum hoc igne intelligentissimo pugnamus, hunc conspuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc nouis quotidie iniurijs lacessimus, & nequitias nostras (quo quid dementius?) non obseruari credimus. Heu miseri, à Deo vndique deprehensi, tàmque morti, quàm inferis vicini, quid compressis oculis cæci ruimus in exitium? In omni loco *oculi Domini* comtemplantur bonos & malos. Ah! quàm cautè & quàm submissè se gerere par est, in *oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet, vel declinare. *Quocunque perrexeris, memento te deprehensum.*

§. II.

Vnicus hîc, & ad omne flagitium acerrimus est stimulus, credere se non videri: I, modò, & furem interroga: quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterum adi, & quære: Túne alienam domum inuadere, coniugem non tuam violare impurissime? si Deum non metuis, etiam magistratûs vindictam negligis? trepidè respondebit: Putabam, neminem huius fore conscium. Sed ad plures te mittam. Accede silentiô, improbissimi oris hominem, & dum Dominum suum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus euomat: territus dicet:

fet: credebam me solum esse, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectissima est, ita viuere, tanquam si nullius oculo notetur, à nemine videatur. Hinc impiorum voces illæ: quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? a Et dixerunt: non videbit Dominus; nec intelliget Deus Iacob. Contra hos acriter insurgens regius psaltes: Intelligite, inquit, insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. b En, cogitatus tuos nouit, vel latentissimos, & ignorabit ausus & facta? Sed hunc talem tenebrionem, qui humanos solùm oculos, amotos à se cupit, diuinos non curat, sic loquentem producit Siracides: c Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circumspicit me. quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Impijs his vocibus opponit istas: Et non intelligit quoniam omnia videt *Oculus* illius, quoniam expellit à se timorem Dei, huiusmodi hominis timor. ÆDES. nostra nos fides docet, nihil clam Deo fieri, omnes & omnia ab ipso videri, æquum proinde est, vt quis omnibus seipsum sic excitet: ATTENDE TIBI. PARTH. rectè: sed vide, mi Ædesime, quò hominem malignior affectus, aut lasciuior appetitus non pertrahat, & abducat ab illâ fide. Homo impurus & libidinis sectator (eadem est omnium vitiorum ratio) ante se habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notitiam. fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur; non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne ille crimen deserat, deserit fidem, & vt adulter sit, fit hæreticus facto. Idem vel solis fit cogitationibus. Cogitat quis obscœna, nec tamen nescit has in se ipsas cogitationes à Deo videri. En hîc fidem, quæ identidem pungit, vellicat, monétque: Deus videt ista quæ cogitas; cor tuum Deus penitissimum peruidet: eijce has & imaginum & cogitationum sordes. quid hîc miser? ne cogatur suas expellere cogitationes, expellit à se fidem, & tantundem facit, ac si dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, quæ mente aspicio. ita pergit infelix, & eiectâ aut sepultâ fide, cogitationes & imaginationes sordidissimas retinet, fouet, & quia ipsi pulchræ sunt, cum ijs ludit, & sic obscœnâ suauitate seipsum perimit. Huc malorum, huc deducit impium illud: *Nemo me videt.* Quàm nobile fuit par illud nequissimorum senum, qui Susannæ pudicitiam tentârunt? totum nequitiæ pallium, quo scelus suum vellârunt, hoc ipsum

a Psal. 72. v. 11. b Psal. 93. v. 7. c Eccli. c. 23. v. 26.

ſum fuit: Oſtia pomarij clauſa ſunt, & *nemo nos* videt.a Hinc omne flagitium accenditur, & animos ſumit, dum diabolus ad aures delinquentis ſuauiter occentat: *Nemo te videt*: Aude feliciter: *Nemo te videt*. ita perge conſtanter, *Nemo te videt*. ita etiam pergimus miſeri, parietes nobis circumdatos iudicamus, vt non tutiùs viuamus, ſed vt occultiùs peccemus. quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominum aureſq; vitare? ſi honeſta ſunt, quæ facis, omnes ſciant, ſi turpia, quid refert neminem ſcire, cùm tu ſcias. b Heu, ſtultiſsimi mortales, quàm hîc vltrà beſtias nihil ſapimus! mugiles & lampretæ, piſces marini, qui, Plinio teſte, c ſi caput vndis immergant, reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula ſtultitia eſt. hæc ſi ſolum abſcondat caput, iam ſe totam credit oculis ſubductam. Eundem hunc luſum & infantes ludunt: ponè ianuam, mantili caput obuoluunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri ſe credunt, quando ipſi vident neminem. Tales nos infantes, tales imò beſtiæ ſumus, modò hominum oculos à noſtro ſcelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & ſic à nemine nos obſeruari credimus. Hinc illæ voces: hoc meus Dominus, hoc parens meus, hoc meus magiſter non videt, iſtud ille non reſciet, ſalua omnia. Erras, mi homo, nil ſaluum illi qui diuinos oculos non veretur, ſui ſceleris obſeruatores. Neque cogitâſti in corde tuo, quia ego tacens, & quaſi non videns, & mei oblitus es. d ita per Iſaiam queritur Deus. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehenſum*. Videris, audiris: vbicunque es, totus in *oculis Dei* es.

a Dan. c. 13. v. 20. b Senec. epiſt. 43. c Plin. l. 9. c. 19. & c. 23. d Iſ. c. 57. v. 11.

§. III.

Quemadmodum verò, improborum plurimos, in vitijs audaces fecit, ſtultiſsimum illud: *Nemo te videt*. ita innumeros alios ad illuſtrem vitæ ſanctitatem prouexit, vnicum iſtud: *Deus videt omnia*. Primus & martyr, & Virgo, frater Caini Abel, ex hac vnâ præſentiæ diuinæ notitiâ, ad omnem virtutis cultum profecit. clariſsimus teſtis Ioſephus: Abel, inquit, iuſtitiam colebat, & omnibus actionibus ſuis Deum præſentem ratus, virtuti operam dabat. Hîc te verbulo monuerim: in biblijs, *ambulare cum Deo*, non aliter explicandum, quàm Deum vbique præſentem iugi memoriâ proſequi, neque enim ſolemus aut poſſumus cum alio, niſi cum præſente ambulare. Hinc nobile illud priſcorum Patrum encomium, *cum Deo ambulârunt*. Poſt mundi originem laudatiſsimus Henoch,

a lib. 1. antiq. c. 3. initio.

Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit illum Deus. *a* Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, *cum Deo ambulauit. b* Hoc ipsum Abrahamo iam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me*, & esto perfectus. *c* Moses, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à secretis consilijs fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non aliâ re magis diuinam in se liberalitatem emeruit, quàm asiduâ diuinæ præsentiæ veneratione. Paulus id affirmans: fide, ait, reliquit Ægyptum (Moses) non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit. *d* Hoc illi asiduò in mente fuerat: *Deus videt omnia.* hinc tantarum molestiarum patientissimus, inuictus perseuerabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte vnâ, quindecim vitæ annos à Deo emendicauit, in paucis persuadens quod rogabat: Obsecro Domine, inquit, memento quæso, quomodo *ambulauerim coram te* in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in *oculis tuis* fecerim. *e* Prophetæ omnes in priscâ lege, Reges aliquot, omnes virtutis studiosi, plurimum in omni pietate promouerunt, ex hoc vno effato: *Deus videt omnia.* Admirandus in hoc rex Dauid. regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc vno est asiduus: Oculi mei semper ad Dominum. *f* perinde atque si dicat: vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præsentis Numinis. & affirmatiùs longè de seipso testatus: Prouidebam, inquit, Dominum in conspectu meo semper: *g* asiduus mihi in oculis est Deus. Inde ingentis animi ausu: Etsi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis non timebo mala, *quoniam tu mecum es. h* Neque satis hoc illi, obtutu continuo in Dei præsentiâ oculos defigere, omnes alios ad hoc ipsum ardenter instigans: Quærite, inquit, Dominum, & virtutem eius; quærite faciem eius semper. *i* & idem ingeminat. quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius semper. *k* Cúmque à seipso minus hoc obseruatum deprehendisset, largissimis lacrimis id deplorans: Tibi soli, ait, tibi soli peccaui, & malum coram te feci. mi Domine, præsentiam tuam non obseruaui, oculos tuos reueritus non sum, te inspectantem neglexi. Vriæ quidem oculos non admisi, cùm flagitium illud commisi, sed tuos, ô conditor, excludere non potui. Tu, ô Deus, vides omnia: Tu adfuisti, vidisti, tabellis id tuis inscripsisti. ideò peccaui, sed *tibi soli* & coram te solo grande hoc malum feci: Ah: in oculis tuis, te inspectante ausus

a Gen.c.5.v.23. b Gen.c.6.v.9. c Gen.c.17.v.1. d ad Hebr.c.11.v.27. e Isa.c.38.v.3. f Psal.24.v.15. g Psal.15.v.8. h Psal.22.v.4. i 1.Par.16.v.10. k Psal.140.v.4.

ausus sum hoc flagitium designare. si te præsentem cogitâssem, adulter non essem, parricida non vocarer. O mortales exemplo meo sapite, *Deus videt omnia*. Iobus, eiusdem prorsus animi: Nonne, inquit, ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? *a* & : obseruâsti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerâsti *b* *Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat, & passus. Susanna castissima extremis angustijs conflictabatur: hinc probrosum facinus, illinc, ni consentiret, mors ei certa sic imminebat, vt exclamârit: Angustiæ sunt mihi vndique. *c* assentior? letali me noxâ obstringo, resisto? capitis supplicium incurro. Et quî tandem ex his syrtibus est eluctata? Ante Deum se stare cogitauit; Deum præsentem & sui certaminis spectatorem est intuita. inde tantum criminis horrorem hausit, vt liberrimam hanc vocem proruperit: Sed melius est mihi absque opere, incidere in manus vestras, quàm peccare *in conspectu Domini*. vos quidem pomarium clausum, nullum hîc arbitrum, à nemine vos videri dicitis: at: *Deus videt omnia*; malo subire mortem, quàm Deum omnia cernentem offendere. O voces cælo inscribendas, vt, quemcunque carnis lasciuia vellicare cœperit, cælum suspiciat, istúdque legat: *Mori malo, quàm peccare in conspectu Domini*; *Deus videt omnia* NICETAS, cùm impugnaretur, solus erat, nec tamen solum se esse credidit, Deum præsentem vidit, præsentis opem petijt, centies mori maluit, quàm vel semel coram Deo assentiri flagitio. Hinc cruenta pugna, hinc victoria gloriosa. *Deus hæc vidit omnia.* Ædesime, sunt qui museum aut cubiculum picturis impleant, tu tuum obsecro imple scripturis, & hoc vnum vel centies omnibus appinge parietibus *Deus videt omnia.*

a Iob.c.31.v.4. b c.13.v.26. c Dan.c.13.v.22.

§. IV.

Hoc ipsum: *Deus videt omnia*, homines etiam sceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thais Alexandrina, *a* femina tam malè quàm benè nota, vt grauiùs periret, multos secum perituros in voraginem traxit libidinis. Pereuntium misertus Paphnutius, & militem indutus, Thaidem adit, & vnum se simulat aduentorum. dein loci secretum stipulatur, nolle enim se à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille satis arcanum locum. itur in aliud interius; moram eandem obijcit. demum in domûs penetrale perducitur, vbi personatus miles huc illuc circum-

a S.Antonin.part.2.hist. tit.15.c.10.§.3.

circumſpiciens: quæſo te, inquit, num hîc ſecuri ſumus, & ſine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hîc nemo nos audiet, videbit nemo, niſi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruiſſet, quærit: Credíſne Deum? credo, ait illa. quærit ampliùs: etiámne credis, eum vbique præſentem, omnia cèrnentem? & hoc credo, reſpondit illa: ſubdit Paphnutius: an non improbis decreuit ignes æternos? ita, inquit illa. mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis iuſtiſsimi iudicis omnia ſpectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, ſalutis æternæ prodiga, hoc vnum laboras, vt vnà tecum tot alij æternùm pereant? tantíne eſt corporis ſpurciſsima voluptas? an duos illos, Deum & diabolum, non vereris? iudicem illum, hunc accuſatorem non times? an non *Deus videt omnia?* Icta mulier dicto, altùm ingemiſcere, excuſationis nil reperire, ſordes ſuas erubeſcere: iámque & oculi lacrimas parturire, ipſa demum in genua procumbens, pœnitentiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multò poſt omnem muliebrem mundum, libidinis ſuæ inſtrumentum combuſsit, ipſa in Virginum cœnobium tranſijt, arctiſsimo habitaculo clauſa, fonte ſolùm & pane vixit, Dei nomen pronuntiare non auſa, vnum hoc aſsiduè repetijt: Tu qui creâſti me, miſerere mei. Triennio ſic acto, ſimul & iſto, & corporis carcere abſoluta, in meliorem orbem migrauit. Magni Antonij diſcipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conſpexit. ita cæleſtem thalamum feliciter poſſedit, quia impudicum aliquando poſſediſſe dolenter tulit. Mirum hoc, ſed non ſemel duntaxat factum. Eodem illo pronuntiato, *Deus videt omnia*, beatus Ephrem, æquè profligati pudoris mulierculam ad pudicos mores traduxit.

Et certè niſi in beſtias aut in ſaxa degeneremus, fieri non poteſt, quin, ſi ſæpius ſerióque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: quomodo, inquit, negligens poteſt fieri, qui intuentem ſe Deum non deſinit intueri? Si negligentiam, quomodo non etiam luxuriam à ſe repellat, qui diuinos oculos in ſe defixos obſeruat? Dorotheus vir religioſiſsimus, in familiam ſuam cooptauit iuuenem ſpei non magnæ. erat is libertati aſſuetus, vanus, vitijs plenus, & tamen monachum profiteri omnimodo contendebat. Facile erat Dorotheo cogitare, hunc talem iuuenem præceptis & legibus non obruendum; ita vnicam dedit, ſed auro exarandam: *Cogita ſemper Deum tibi præſentem, & te coram illo ſtare.* Doſitheus (hoc nominis accepit in cœnobio tiro ille) ex vnâ hac

lege

lege, eos in virtute progressus fecit, vt elapso quinquennio, non in meliorem tantùm, sed in alium prorsus hominem mutauerit, iam ceterorum non tardus imitator, sed antesignanus, & Virtutis speculum. tantum ei profuit, assiduè cogitasse: *Deus videt omnia.*

§. V.

Phengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monstrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo vsum affirmans Suetonius: [a] Tempore, inquit, suspecti periculi appropinquante, solicitior in dies, porticuum in quibus spatiari consueuerat, parietes, Phengite lapide distinxit, è cuius splendore per imagines, quidquid à tergo fieret, prouideret. Eius generis lapidem habuisse fertur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ vrbem ingresso, gratulatum aduenit Magistratus, & chrysendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obsequij. Erat tum Imperator in conclaui, non procul à foro, vbi spectacula parabantur. digresso inde Magistratu ciuico, initium est datum ludorum equestrium. Aulici famuli plerique omnes huc illuc dilapsi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in mensâ relicto, & ianuis per quas transierat, apertis. Iam omnibus in ludos intentis, familiarium vnus in cæsareum conclaue obrepit silentio, aureos credo, numeraturus, sed suæ crumenæ. Ergo poculum inuadit, nec parcâ manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus se à nemine videri. Interim Imperator Phengitem suum dissimulanter ante se mouet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Reditur in conclaue: magna hîc omnium expectatio partiendi muneris. Iubet Cæsar singulos dominorum pro se quemque accipere. Etiam ille, qui antè inuocatus venerat, vocatus est & iussus extrahere, quantum manu prenderet. initio ille modestè tergiuersatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hic Imperator: numera, sis, inquit, quot traxeris. numerat. Cæsar iterum: Iam, inquit, & illos prome quos nobis absentibus traxisti: videamus, num anteà, an iam fueris cordatior. Fit funus miser, balbutit, contremiscit, vocē vix expedit, mussat, deprecatur. expromit tandem aureos è furtiuo sacculo, & numerat, sed longè plures esse comperti, quos prius clepserat, quàm quos iussus excerpserat. Tum Imperator: tolle, inquit, omne hoc, tuum est, sed sub oculos meos non redi. Tu, si sapis, cum magnatibus (multo minus cum Deo) non ludis; à tergo etiam habent *oculos.* Et an nescis longas

a in Domit. c. 14.

gas Regibus esse manus, acutissimos oculos, plurimas aures? an nescis, Deum merum esse *Oculum*, meram manum? disertè Augustinus: a Deus, inquit, totus oculus est, quia omnia videt; totus manus est, quia omnia operatur; totus pes est quia vbique est. Hoc nempe seruulorum linguas & manus coërcet, vt nec flosculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec frustulum panis sublegant, si nullam sibi herilis absentiæ securitatem polliceri queant. hinc crebriores querelæ illæ: Dominus meus semper mihi à tergo hæret; loco quo minimè formido, deprehendor. Et quis vspiam vnquam oculos Dei cuncta cernentis euitare potuit? *Deus videt omnia.* Ergo, quocunque perrexeris, *memento te deprehensum.*

Pausanias in Corinthiacis refert, Iouis simulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in superos, medios, inferos, imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noster triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ, marísque, & inferorum vel minutissima peruidet? Augustinus: Oculos, inquit, Dei simul vniuersa cernentis, non abdita locorum, non parietum septa secludunt; nec solùm ei acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda sunt cognita. *Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quàm præsentia.

a Epist. 111.

§. VI.

Hoc altè animo imprimere, & in laboribus roborat, & in molestijs atque doloribus erigit mirificè. Eò quisque contentiùs laborare solet, quò plures habet & nobiliores sui laboris spectatores. In Hierosolymorum obsidione, nulla præmia Romanos æquè in hostem animare potuerunt, atque Titi Cæsaris in bello præsentis oculi. fidem facit Iosephus his verbis: Romanos hortabatur consuetudo vincendi, & quia vinci non assueuerant. Ante omnia verò Titus, semper, vbique præsens. nam & inertia, spectante atque opitulante Cæsare, grauissimum facinus videbatur, & ei qui bene decertâsset, testis aderat qui rependeret præmium. Præterea fructus erat, vel cognosci solùm Principi, virum fortem. idcircò multorum maior viribus alacritas demonstrata est. a En, oculus

Domini

a De bello Iud. l. 6. c. 8.

Domini saginat equum: En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui velut viri ferrei, stant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæsaris? multò magis id poterunt oculi præsentis vbique Numinis. De Iudâ Machabæo, eiúsque copijs sacra historia hoc prodidit: Erant manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, *præsentiâ Dei* magnificè delectati. a Vicerunt, quia Deum sibi præsentem fecerunt precando. & hæc illis cogitata Dei præsentia, famem sitímque, fatigationem & puluerem, vulnera, plagas, mortis pericula, facilia omnia reddidit. Quòd si milites hi inter tubas & tympana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cæsorum, morientium clamores & vlulatus, ita sibi Deum statuerunt præsentem, vt eius præsentiâ *magnificè delectarentur*: nos quoque vel in turbatissimis etiam negotijs, præsentis Dei meminisse poterimus, si velimus. Proinde, si quis adeò delicatâ & parcente manu laboret, similis somnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oscitans, non immeritò illum proximus quisque sic extimulet: quid agis ignaue? vbi manus, vbi opus tuum? num ideò sic solutè & segniter, sic remissè & perfunctoriè laboras, quia te solum putas, & à nemine videri? ——— Sed luna videt, sed sidera testes, Intendunt oculos ——— sed vident Angeli, sed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, spectatore Deo, eò languoris prolabi, vt instar brutæ pecudis, non festines nisi ad quietem & somnum? Respice piger, & si quidem humanos negligis, diuinos saltem oculos reuerere: *Deus videt omnia*, tam alios industriè & feruenter, quàm te languidè & oscitanter laborantem: operosos Deus contemplatur, & cessatores: ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. b *Deus videt omnia.* Seneca de hoc non Christiana tantùm, sed pænè (fas sit dicere) diuina scripsit. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium: Propè est, inquit, à te Deus, tecum est, intus est. Ita, dico, Lucili, sacer intra nos spiritus, sedet, malorum bonorúmque nostrorum obseruator & custos, hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat. Nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & medijs cogitationibus

a Mach. c. 15. v. 27.
a Iob. c. 12. v. 16.

nibus interuenit. Deus vbique & omnibus præsto est. *a* Obstu-pesco tantum lucis huic viro in tenebris alluxisse Idem: *b* Sic fac, inquit, omnia, tanquam spectet aliquis. prodest sine dubio custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis iudices, &: *c* Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis adsistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate, etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantùm (alij libri, aspectus, tactus; omnia rectè) sed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui sic aliquem vereri potest, vt ad memoriam quoque eius se componat atque ordinet! Ergo, sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat, sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *d* Præclarissimè omnia. & hoc homo non Christianus scripserit? Iesu bone, quid in supremo iudicio respondendum Christianis? iam conuicti sumus vel mille testibus. Scimus, *Deum videre omnia*; sed aliter non viuimus, quàm si nihil videret ex omnibus.

a Epist.51.init. b Epist.24.med.ferè. c Epist.11.propiùs fin. d Epist.10.fine.

§. VII.

Oculos hominum tantò magis obseruamus, quantò minus Dei. Et hoc est, ex mente Chrysostomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare, studiosissimè ambimus, oculos diuinos negligimus, perinde atque si nullus sit Deus qui nos videat. In sceleribus (os illud aureum iure queritur *a*) Deo contempto homines formidamus; homine præsente nemo fornicaretur, sed pudore hominum, affectûs violentia vinceretur: cùm autem Deus videat, & hoc audemus, & longè grauiora. Nonne hoc solum satis esset, quò cælitus innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta sunt mala, quòd in rebus turpibus, non Dei oculos sed hominum timemus. Nihil est opertum, quod non reuelabitur, & occultum quod non scietur. *b* Ambrosius tam hîc disertus est & serius, vt si quis vllum conscientiæ sensum retinuerit, non posit non moueri: Detur mihi, ait, captus adulterinæ cupiditatis intemperatissimo æstu, qui nolit repugnare suæ carnis appetentiæ, incuriosus iustitiæ, tamen sollicitus famæ, erubescens testimonium erroris, qui ipsum non erubescit errorem. Si quem fortè spectatorem nouerit facinoris sui, verecundiâ sequestrat intemperantiam, & pudore incœptum scelus deserit. Ah! quantò magis, si consideret plena esse Angelorum omnia; aërem, terras, maria, ecclesias quibus præsunt Angeli.

a in epist.ad Corinth. b Matth.c.10.v.26.

Angeli. hominem vereris præsentem, Dei præsentiam non vereris? Sed cùm tibi dicitur, quia Deus nouit occulta hominum, ideò non vis audire, ne incipias scire quod timeas, & timere ne pecces. Sed an putas, quòd in lupanari te Christus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non potest) quòd nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quòd tibi præstet colludium silentij, qui tecum habebit consortium supplicij. studet plurimos sui similes videre, & hæc eius est gloria, quòd plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum; Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (vt Plautus loquitur) glaucoma obijcere, res est facillimi negotij; oculos Dei fallere nulla vnquam ars potuit. Hoc prisci explicabant apologo isto: Ceruus insequentes venatores fugiens, metu delatus est in stabulum. hic mulum rogauit: tantillum sibi spatij non inuideret, quo fugam liceret dissimulare, dum transuecti essent venatores. Cui mulus: Hîc, inquit, parùm eris securus; breuî aderunt & herus, & famulus. Ceruus opinionis suæ tenax: Videbo, ait, quas fugæ meæ latebras captem, modò tu me non prodas. Vix in tutum se recipit, & famulus irrumpit, ceruum tamen profundiore fœno vtcunque iam sepultum non obseruat; sicque abijt. Ceruus mirè sibi gratulatus, quòd famuli oculos fefellisset, iam pænè victor omnem periculi metum ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hanc talpam decepisse, non artis fuit, sed fortunæ: væ tibi, si venerit herus, lynceos is habet oculos: hunc si fefelleris, triumphum cane.

Breuî & ipse herus adest, dumque omnia sagaci lustrat oculo, ceruinũ cornu è fæno prominens deprehendit, & simul fugitiuum hospitem. mox complosis manibus, seruos inclamat. ita miser carcerem esse sensit, quod asylum putabat. Mens fabulæ ista est: Serui sunt, quotquot mortales viuunt; Dominus omnium solus Deus est. seruorum istorum oculos decipere, nimis quàm facile est; mille laruæ sunt quæ fraudem faciant; Dominum, qui merus est oculus, nemo fefellit vnquam. Scrutatur corda & renes Deus. a de quocunque homine dixeris: renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. b Homo videt ea quæ parent, dominus autem intuetur cor. c Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia.*

e §. VIII.

a Psal. 7. v. 10. b Sap. c. 1. v. 6. c 1. Reg. c. 16. v. 7.

§. VIII.

Rhetoricæ figura eſt, quæ *Conuerſio* dicitur, hæc quæſtiones complures vno reſponſo diluit. Eâ vſus Baſilius, a varium quæſitum verbo diſſoluit. Quærebant Baſilij diſcipuli: quis omnium facillimè & creberrimè iraſcitur? quis in rè diuinâ cenſendus eſt pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis leuiſsimus in geſtu? ecquis omnium inquietiſsimus eſt dicendus? Verbo ad omnia reſpondebat Baſilius: Qui non ſemper cogitat, ſuarum actionum & cogitationum inſpectorem eſſe Deum.

Sed denuò quæritur, & qui fieri poſsit, vt quis irâ nunquam incaleſcat? quis cogitationes ſic cohibeat, vt non euagentur? quis in tetrico negotio animi & ſpiritûs, æquè ſemper vegetus ſit & alacer, atque in luſu & choreis? quis tam cautus in moribus, vt nullam ſtultitiæ mixturam prodat? quis adeò ſemper apud ſe & domi ſuæ, vt omnia dicta factáque compoſita habeat, & ad decorum expolita? Vnum iterum ad omnia reſponſum eſt Baſilij: hæc omnia ei facilia ſunt, qui Deum ſemper præſentem aſpicit. Eccleſiaſticus b Si non in timore Domini, inquit tenueris te inſtanter, citò ſubuertetur domus tua. Deum non metuit qui abſentem credit. Idcircò Auguſtinus: c Deus, inquit, timendus eſt in publico; ipſo in ſecreto. procedis? videris. intras? videris. lucerna extincta eſt? videt te. lucerna ardet? videt te. cubile ingrederis? videt te. in corde verſaris? videt te. Illum ergo time, cui cura eſt vt videat, & vel timendo caſtus eſto. Cognouit enim Dominus omnem ſcientiam (vt Siracides loquitur d) abyſſum & cor hominum inueſtigauit, & in aſtutiâ eorum excogitauit: tandem fraus omnis ad ſolis teſtimonium publicatur: *Deus videt omnia.*

Ferdinandus I. Imperator, mirè delectabatur horologiolis affabrè factis & rotundatis. erat ei magnus horum numerus, & artificioſa varietas. Fuit, vt animi gratiâ loquaci hoc auro menſam oppleret, & velut mercem vendíturus, ordine collocaret, gratum aulico comitatui ſpectaculum. Vbi ſatis datum oculis, ad colloquium factus ſeceſſus. Vnus interim non ſpectator tantùm ſed emptor, furandi libidine an occaſione impulſus, vnum ex horologijs raptim in caligas abdidit ſagaci manu. Obliquo id oculo deprehendens Cæſar, hominem ad ſe vocatum, vario ſermone, ad id horæ detinuit, dum ſonorum illud aurum intra caligas loqueretur, & horam nunciaret. Erubuit miſer vel inuitus, & totam faciem minio perfuſus

a in quæſtion. fusè explicatis. q. 20.
b Eccli. c. 27. v. 3. c Serm. 46. de verb. Dom. d Eccli. c. 42. v. 18.

perfusus, sine voce confessus est furtum. Cæsar rubore contentus, liberalissimâ conniuentiâ, reum furti absoluit. Et nos, mi Ædesime, huic furi simillimi sumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clancularia confabulationes, aut furtiuæ mentis libidines oblectant? miseri, latere nos credimus. Tandem, tandem, elapsâ vitæ horulâ, horologium nostrum, nostra conscientia loquetur: Oculus Dei non obliquus, sed rectissimus atque fixissimus, in nos assiduè intentus factorum nos omnium conuincet. Nam, in omni loco, oculi domini contemplantur bonos & malos: a *omnia videt Deus*. Nunc temporis dissimulat, & hunc furari, & illum adulterari sinit Deus: quid iste, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. Erit tempus, cùm singulis obiecturus hic iudex: hæc fecisti, & hæc, & hæc etiam, & illa, & ista etiam, & tacui. b nunc tua te prodit conscientia, nec teipso iudice absolui potes. Heu, quid tunc miser sum dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix iustus sit securus? Infernus & perditio coram Domino, quantò magis corda filiorum hominum? c Si homini, ait Ambrosius, inficiaris, Deo fateris; etsi volueris negare, tuæ te cogitationes reuincũt. Lactantius huius rei optimè commonefaciens: d quid agis, inquit, quid machinaris, quid abscondis? Custos te tuus sequitur. Putas tibi contigisse vt oculos omnium effugias demens? quid tibi prodest non habenti conscium, habenti conscientiam? *Patemus Deo vndique.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum: Deus videt omnia.*

a Prou.c.15.v.3. b Psal.49.v.21. c Prou.c.15.v.11. d lib.6.de vero cult.c.24.

§. IX.

ÆDES. Fásne mihi quærere? PARTH. iuberem, ni sponte faceres; interim respiro ego. ÆDES. Vnde obsecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Christianos flagitia? an non ea omnia credunt, quæ de Deo vbique locorum præsente disseruisti? PARTH. credunt sanè, sed fide otiosissimâ, nec plus faciunt quàm si non crederent. Cursorem veredarium noui ego, proiectæ audaciæ hominem, qui assuetus diu noctúque iter facere, equum quandoque per inuia deuia, per saxa & sentes agebat; monitus periculi, & saltem vitæ suæ, si non suo equo, parceret. Irridens ille: oculos, inquit, comprimo, & omnia vbique plana sunt. Huic, ij simillimi, qui Deum vbique præsentem esse credunt, sed nil prorsus, diuinâ præsentiâ dignũ faciunt: oculos comprimunt, & quâ data porta, ruunt: tales, nebulones illi vetuli, alieni matrimonij subsessores, Susannæ

pudicitiam sollicitantes, *exarserunt in concupiscentiam eius, & euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.* a

Dauid Salomoni filio, hoc ipsum grauissimè commendans: Tu autem Salomon, inquit, fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo volnntario. omnia enim corda scrutatur dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies; si autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum. *b* Concio, regum auribus dignissima. Sed Salomon paternæ disciplinæ immemor; alienigenarum mulierum libidines affectatus, eò delirij & impietatis prolapsus est, vt Deum patris sui cœperit nescire. Ita cuticula placet aliena, vt animula displiceat propria. Hæc vitæ labes inde est, quòd Deum aut nostra non videre, aut facilè condonaturum visa, stultè & improbè persuadeamur. O tenebras humanæ mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur, in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus ostendet quos mortuos nocte sepelierit Tobias. Hic Oculus monstrabit, quot palàm, quot clam iugulauerit Herodes. Hic Oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit, qui furtiuis beneficijs, pudicitiæ periclitanti alienæ subuenerit. Hic Oculus humano generi prodet, non à Iosepho dominam, sed à dominâ Iosephum ad flagitium fuisse inuitatum. Oculus iste declarabit, Elisabetham Vngari regis filiam, in abdito horti sui angulo, scabiosi mendici caput lauisse. Secretissima omnia ad solem producet hic Oculus. Res nunc in orbe sæpe geruntur inæqualissimè, subinde etiam iniquissimè: illi ficus deuorant, & accusant istos: reis venia datur, vexat censurâ insontes; corui delinquunt impunè, columbæ inulctantur. non latebit, non est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur, & in palàm veniat. *c* Ideò Christus: Et Pater tuus, inquit, qui videt in abscondito, reddet tibi. *d* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum; Deus videt omnia.* non præterit illum omnis cogitatus, non abscondit se ab eo vllus sermo. *e* Vt verò huius nulla nos vnquam capiat obliuio, certa memoriæ statuenda sunt signa, quæ quotidie moneant, seu sit imago cubiculi, seu dictum illustrius museo inscriptum, seu pars vestis aspectui exposita, seu digito insertus annulus, seu quotidianum illud sacerdotis in sacro: *Dominus vobiscum.* quidquid illud sit, monendi sumus assiduò, Deum vbique præsenté videre omnia. Addo clausulam

a Dan.c.13.v.9.

b 1.Par.c.28.v.9. c Luc.c.8.v.17. d Matth.c.6.v.18. e Eccli.42.v.20.

fulam viri docti, & sancti martyris Seuerini Boëthij qui aureum illud de consolatione Philosophiæ opusculum, his ipsis verbis consignauit: Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis, iudicis cuncta cernentis. a Aut saxa sumus, aut his mouemur: *Deus videt omnia.*

a. lib. 5. consol. phil. fine libri.

CAP. XI.

NONVM INCONTINENTIÆ antidotum, Nouena ÆTERNITATIS *supplicia.*

HIc flere malim quàm loqui. quicquid dixerimus, minus æquo dicemus; verbis non assequemur, sed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis scripsisse, sed vana est scriptio, inanis est omnis dictio, vbi non est attenta & profunda cogitatio: Legimus ista, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, sed hæc omnia breuî euanescunt, nisi ea vigilantissimâ mente sæpius expendamus, & imaginationi seriæ infigamus. Eheu, quàm multa sunt, inferorum infanda supplicia, quæ hîc mihi, Ædesime, tibíque meditanda subijciam, compendioso ordine.

PRIMVM

Supplicium inferorum, tremendum, INFANDVM;

TENEBRAE. primus hîc cruciatus est, & maximus omnium, & verè *infandus.* Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum posse aspicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidissimæ voluptatis? hominem formosum intueri, aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet iam Deus, vti potest, infinitè formosiorem, quàm sit homo vel formosissimus in orbe; quàm ille in sui spectatoribus amœnum amorem prouocabit? hunc tu mihi homunculum vnicum cum Angelo, Angelum, imò Angelos omnes cum Deo, eiúsque infinitâ pulchritudine confer, ecquid iam sentis? omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omnium pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox est, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab huius ergo immensæ pulchritudinis aspectu excludi, idque æternùm, inexplicabile, infandum, incomprehensibile tormentũ est. & hoc Theologi, *pœnam*

damni nominant. Chrysostomo mille gehennæ minus sunt, quàm sic à Deo reijci. Verba illius adnumero; hæc sunt. *a* Noui autem, quòd plurimi pertimescant tantùm gehennam, ego tamen illius gloriæ amissionem, multò amarius quàm ipsius gehennæ dico esse supplicium. *Et pauculis interiectis.* Intolerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nesciat, & supplicium illud horribile non perhorrescat? tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo: *Non noui vos.* Est enim satius vel mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mansuetudinis pietatísque plenum, nos tamen auersantem videre, & illos placidissimos oculos nequaquam nos aspicere sustinentes. Quid ergo luctuosius esse poterit, quàm horrendum illud tonitru, vocem audire diuinam, sic repellentem: Discedite à me maledicti: Foris canes, & impudici. *b* Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni supplicium, & interiores (sic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memoriam hominis omnem fœdâ cæcitate obruent. Quicquid memoria secum repetierit, affliget; quicquid cogitauerit intellectus, malum erit & execrabile, in tormentum cogitantis; voluntas obstinatione suâ stupebit, neque enim vnquam velle poterit quod Deus: ita in se semper suæ malignitatis habebit pœnam. Verè Augustinus; exterioribus, inquit, deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine. O tenebræ formidandæ!

His, exteriores illæ iunguntur, de quibus clarè Seruator: Inutilem, inquit, seruum eijcite in tenebras exteriores. *c* & hæ, densissimas illas Ægyptiorum tenebras longè superabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in grauiorem id pœnam erit, vt videant, vnde plus crucientur: parentes, filij, amici, cognati, fratres solatio non erunt, sed supplicio. O verè terram tenebrosam, & opertam mortis caligine! ô terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat! *d* Hîc discant libidinosi oculi, ad salubres nunc tenebras seipsos vltrò damnare, & omnem à se Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.

a in c.7. Matth. hom.24. b Matth.c.25.v.41. Apoc.c.22.v.15.
c Matt.c.25.v.30. idem. Matt.c.8.v.12.& c.22.v.14. d Iob.c.10.v.21.& 22.

SECVNDVM.

FLETVS, & STRIDOR DENTIVM; vlulatus, & rugitus horribilis, lamentabilis. Post oculorum tormentum, sequitur aurium. Pro-

pone

pone hîc tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus bestiarum, fragores nubium, deiectus aquarum, & quicquid in odium potest aures adducere, id omne damnatorum fletus superabit. Apertissimè præmonens Christus: Ibi erit fletus, inquit, & stridor dentium: a multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Hic damnatorum fletus, vlulatus, rugitus velut pecudum ex acerbissimo dolore proueniet, qui vel saxeis pectoribus desperatissimam hanc comploratjonem excutiet.

His odis atque modulis, miserorum illorum aures assiduè torquebuntur. Auctarium huius musicæ erit *stridor dentium* à nimio frigore. Hæ vices erunt apud inferos, sed absque omni doloris lenimine: Ad nimium calorem transeunt ab aquis niuium. b O atrocissimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! sempiternus hîc horror inhabitat. terror, tremor, ploratus, angor vndique opprimet captiuos illos. & quia hoc non aliquot annorum centurijs, non vicenis solùm aut quinquagenis, aut etiam centenis annorum millibus patiendum erit, ideò Iobus *sempiternum horrorem* nominat. Annus videtur quandoque nox vnica, quam quis solus in tenebris, sine somno, dolore acuto compunctus, tametsi inter plumas, transigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm auidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui sic insomnis peruigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers somni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum plenissimæ ad illam sint æternitatem in Orco, vbi mœror, vbi fletus & dolor sempiternus? Ah! quàm horrendum est incidere in manus Dei viuentis! c O immittamus nos iam in manus & brachia Christi Domini in cruce mortui. Dolete aures, quicquid ad hoc temporis libidinum admisistis; deinceps vos spinis sepiri non recusate. Nimis horrendum est, in manus Dei viuentis incidere.

a Luc.c.13.v.28. Matth.c.22.v.14. b Iob.c.24. v.19.
c ad Hebr. c. 10. v. 31.

TERTIVM.

Fames & Sitis incredibilis. Vbi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame sitique acerbissimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: Crucior, exclamat, in hac flammâ, a & vel extremi digituli stillâ linguã refrigerari postulat. non dolium frigidâ plenum petijt, sed guttulam, illam tamen nõ impetrauit. En, eò deuenit inopiæ opulentus ille gulo, vt non calicem, sed digiti extremum; non Falernum, sed aquæ guttã; non pin-

a Luc.c.16.v.24.

cernam nobilem, sed Lazarum mendicum flagitaret. hæc tamen ei negata omnia. ita omnis solatij spes illic præcisa est, quacunque vel manus vel oculos moueant damnati, nusquam à dolore quies est vel minima. velut qui in mare lapsus est, vndis vndequaque inuoluitur, nec inuenit vbi pedem figat; frustra iactat brachia; fugitiuam aquam incassum captat, fallit illa miserum, & eludit: sic infelices illi in tormentorum pelago submersi, nullum vspiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil est eo loci quod famem aut sitim mitiget. Recepistis, ô miseri, bona vestra, in vitâ vestrâ. nil vobis debetur amplius, nisi tormentum, idque æternum, olim epulati estis, iam dies sunt ieiunij; nunc epulantur alij, qui quondam ieiunârunt. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur, vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritûs vlulabitis. a Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies, delitias supplicijs luendas: Nemo audijt; vocaui & non respondistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis. b Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris sed breuis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetuâ piandæ sunt. Nimis iam serum est, huic fami sitique mederi velle. post tale prandium, talis cena sequitur: saturitatem meritò fames excipit, temulentia iustissimè torquetur siti. Hæc gulæ debetur merces. O Deus! gehennam profectò euitat, qui gehennam sæpius cogitat.

a Isaiæ c.65.v.12. b Ibid. v.14.

QVARTVM.

Foetor intolerabilis. Omnes exteriores sensus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim pluit Dominus super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem. a His pluuijs extinguendus erat æstus libidinis. igni summus ardor, maximus fœtor inest sulphuri. qui ergo lasciuâ carnis concupiscentiâ fœtebant, igne & sulphure peribant, vt ex animaduersione iustâ discerent, quid spurcâ libidine commeruissent. Sic, pluet super peccatores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. b Duplex, libidinosus & impurus supplicium meretur: dum viuit, seipsum magis atque magis luxuriæ laqueis irretit; cùm viuere desinit, in lacum sulphureum transit. Quantus est autem vel vnius cadaueris fœtor?

a Gen.c.19.v.24. b Psal.10.v.6.

&

& quantus erit inter innumera damnatorum cadauera: omnis apud nos mephitis crocum spirat, si cum graueolente Auerno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, sæpius minatur sulphureum stagnum: pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure. a Ite iam, Christiani, & delitijs affluere supremam felicitatem credite, cras forsitan mergendi sulphureis his vndis. Et quid tunc proderunt delitiæ, cùm vos inferorum sepelient flammæ? cùm peregrinos odores sulphureus expellet fœtor? Ah! sapiamus, dum licet; ne dulce momentum, amarissima comitetur Æternitas.

a Apoc.c.21.v.8.

QVNTVM.

Ignis, nullo sæculorum tractu extinguendus. nimis quàm clara sunt quæ prophetæ, quæ magister prophetarum Christus, de hoc igne prædixit: Discedite à me maledicti, in ignem æternum. a Paleas comburet igni inextinguibili. b Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. c Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittteur; d ignem illum inextinctum, qui omnes tangendi sensus nimium quantum cruciabit. Non tantùm mala est arbor, quæ verminosa fert poma, sed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi sumus, non quòd grande malum patremus, sed quòd nihil boni. & plerunque citiùs ad ignem trahitur arbor, quæ nulla, quàm quæ calculosa fert pira, vti non tantùm ille seruus vapulat qui nocuit, sed etiam qui otiando non profuit: non tantùm pungentes spinæ, sed & virens lolium & Zizania colliguntur, & alligantur in fasciculos ad comburendum. e Sic erit in consummatione sæculi: exibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: Ignis eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingeniosa, exquisitissima inuenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne: Sed vti nullum est quod acrius torqueat, sic nullum est quod citius torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciat, & cruciare nunquam desinet? Sanè si hæc credantur, cogitentur attentiùs, nemo peccati letalis sibi conscius à gemitu & lacrimis temperabit, nemo procrastinabit pœnitentiam. Ædesime, nihil agimus, nisi flammas illas immortales, quantum fas

a Matth.c.25.v.42.
b Matt.c.3.v.12. c Marc.c.9.v.45. d Luc.c.3.v.9. e Matt.c.13.v.30.& 49.

fas, velut libentius atque tangamus, & oculis, & manibus. O quisquis es, cùm te vrit libido, admoue, oro, extremum digitum gracili cereo, nec eum prius flammulæ illi subtrahe, quàm orationem dominicam semel duntaxat pronuntiâris. quid cunctaris id experiri? ecquid iniectum digitum subitò retrahis? vix duas voculas pronuntiâsti, & mox intolerabilem ais esse cruciatum. Perdura, & redde digitum igni. At negas id posse fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah, per centesimam aut millesimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admouere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cùm totum corpus non pictis his igniculis, sed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantùm horam, non diem tantùm; non tantùm mensem vnum aut annum; nec sæculum tantùm aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tantùm: sed nec per centum millia millionum annorum tantùm, sed per annos innumerabiles, infinitos, in omne æuum, in æternum. Ah! ô mi Deus, & ô mi Ædesime, quisquis hoc seriò vel semel per hebdomadem cogitat, aut viuet vt hominem rationis compotem decet, aut iam in merum saxum diriguit, aut certè degenerauit in pecudem. Silex est, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum supplicium non percellit cogitatum. Sed communis insania, & sensum nobis eripit, & quidquid est sanæ cogitationis. Nam his sæpe non plus mouemur quàm si pictas fabulas cerneremus, Communis, inquàm, hæc hominum insania est, qui beatam vitam cùm petunt, fugiunt; æternam mortem quam videntur fugere, non perhorrescunt, & fugiendi laborem recusant.

O ignes! ô gehennæ flammas! ô inferorum incendia, nullis sæculis extinguenda! vnius membri, vnicus solùm acutior dolor, seu ille stomachi sit, seu capitis, pedis, pectoris, seu dentis, oculi, quàm inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verùm, sit æger qui varijs doloribus, membris omnibus torqueatur; suus sit omnibus corporis articulis cruciatus; sit homo vndequaque miserrimus & plenissimus dolorum, & qui vel silicem ad miserationis sensum emolliat: hîc tamen adeò diues tormentorum, nondum scit, quàm infandi sit doloris gehennæ flamma ad quam noster ignis, pictus videri possit; præ quâ nostri dolores ludicrum quid, & leues morsiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, maius est quàm sit maximum in orbe nostro. Magnos cruciatus habent

morbi, ſed hos tolerabiles interualla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris intentio, cito hîc inuenit finem, & tunc deſinimus dolorem ſentire, ſi nimium ſentiamus: Nemo poteſt valdè dolere, & diu niſi apud inferos. ſic enim natura diſpoſuit, vt dolorem aut tolerabilem, aut breuem faceret. [a] In gehennâ, & intolerabilis eſt dolor, ſimul & longiſsimus, nunquam deſiturus, æternus. Ignis eorum non extinguetur. [b]

a Senec. epiſt. 78. b Iſ. c. 66. & vlt. v. 24.

SEXTVM.

Laniena Conscientiae miſerabilis. Vermis eorum non morietur, affirmat Iſaias. [a] ijſdem verbis conſignat hoc Chriſtus: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur. [b] & hoc ipſum pauculis interiectis (vt id ſtupor noſter capiat) tertium repetit: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Rea hæc damnatorum conſcientia, velut rabidus canis aſsiduo latratu & morſu, in deſperatiſsimam rabiem aget miſeros. Inde omnes illi; ſceleratæ ſtultitiæ ſeipſos accuſabunt; ſua cuique conſcientia identidem hoc exprobrabit: En, perditiſsime, inter iocos & luſus perdidiſti regnum: potuiſſes eſſe felix æternùm, modò voluiſſes: breui ac leui labore beatam immortalitatem tibi parâſſes, ſed noluiſti. En ſtultiſsime, pro carnis voluptatulâ & ſpurcâ, & momentaneâ, immenſas vendidiſti voluptates: Nimirum, tua tibi caro quàm cælum carior erat. Sentis iam, quas delitias ſectatus fueris? prædixi, monui, vellicaui, nihil profeci, nunc res & ſpes abs te ſegregant, ſed tuâ ſolius culpâ. En, impuriſsime, vt oblectatiunculas ſordidiſsimas aliquamdiu retineres, perdidiſti omnia. Procul nunc à te honores, theſauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta eſt. A cæli delitijs vndique excluſiſsimus es, quia eſſe voluiſti. hæc tibi tormenta libidines tuæ parârunt, in hos ignes tua te præcipitauit Incontinentia: tuam illam hilarem ſed breuem inſaniam, nunc luis æterno luctu: Deſperatè ploras paradiſi gaudijs te priuatum? tu te priuâſti. Acerbiſsime doles, perenne, cæleſte neglectum epulum? tu neglexiſti. Obſeratam tibi cæli ianuam lamentaris? tu eam ipſe tibi obſerâſti. ex toto beatiſsimus iam eſſes, modò eſſe voluiſſes. facili operâ cælum emereri licuit: ſed differendo, & negligendo, huc ſponte irruiſti, cæcus & amens, hinc nunquam exiturus. nulla hîc libertas

a Iſ. c. 66. v. 24. b Marc. c. 9. v. 44. & 45. & 49.

libertas, nulla salus: despera centies, millies, æternùm desperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis sæculis peruenturus. Tu vnus & solus, omnium quæ pateris tormentorum, caussa es: damnatus es quia damnari voluisti: à vultu Dei proiectus es, quia teipsum ab illo auertisti. non alienâ, sed tuâ culpâ peris, æternùm periturus. Hæ conciones erunt conscientiæ, sed seræ nimis & acerbæ. Dum viuimus, oblatrantis conscientiæ morsus arte variâ eludimus, aut delinimus, nunc legendo, nunc colloquendo, nunc dormiendo; modò laborando, modò hilarius comessando. sed apud inferos non somnus, non quies, nulla lectio, nullæ comessationes, nulla consolatio; dies noctésque conscientiæ vermis laniatum vndique pectus corrodet. In seipsos furenter exardescent damnati, & tabescent; assiduò sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus, ô dies aureos, quò euanuistis, non redituri æternùm? O cæcos nos, & excordes, obstructis oculis & auribus, libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum. Huc properauimus infelicissimi, & spretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam. Quid nunc iuuant omnia quæ fallacissimus mundus offerebat: oblectationum priorum non sine dolore recordamur, voluptas omnis auolauit, & euanuit. & quamuis eâ frui licuisset, aliquot annorum centurijs, quid fuissent vniuersa illa cum his tormentis comparata æternis? vmbram solùm captauimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinauit, vt huc certatim rueremus? O si annis singulis vel semel Æternitatem seriò perpendissemus! O vel dieculam, ô vel horulam vnicam impetrare liceat! sed frustra sunt hæc vota; actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c. Hîc substringo calamum, & infandas blasphemias remitto sub Orcum. hoc vnum repeto. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Maturè sapiat, & caueat, quisquis hæc supplicia formidat.

SEPTIMVM.

Locvs & Societas detestabilis. Locus ille à sedibus beatorum nimium quantum remotus est. Clamat ex alto Abrahamus: Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare.[a] Et tamen Abraham in cælo nondum degebat.

Conclauia

a Luc. 17. v. 26.

Conclauia aut cubicula, sed nec ergastula, qualia nostra, Orcus habet. sepulchra eorum, domus illorum in æternum. *a* nec aliter illic habitant vel opulentissimi. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. *b* O sepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra, & palatia. hîc tamen habitant non soluti & liberi, sed vincti & ligati. Christus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *c* non ambulare, sed nec mouere se poterunt damnati quò volent; manus pedésque vincti, & velut infixi verubus ardebunt miserandum ignis pabulum. Quantum tormentum est ægroto, febri æstuare, & loco se mouere non posse? quod supplicium illud fuit Marci Arethusij *d* sanctissimi martyris, qui arctissimè colligatus, & perunctus melle, ad ardentissimum solem expositus est nudus, muscarum, culicum, vesparum morsibus sic pungendus, vt diu sentiret se mori. Sed, ô Christiani, picti sunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento iucunditas: solabatur martyrem & breuitas temporis quo hæc passurus, & perennitas gaudij quod in cælo consecuturus. sciebat vtique, id quod in præsenti est tribulationis nostræ, & leue, & momentaneum esse: ita durabat athleta Domini & quo plus doloris sentiebat, hoc maius præmium sperabat. At verò damnati nil penitus leuaminis habent, nec à præsenti tempore, nec à futuro loco. vbi torqueri cœperunt, illic semper torquebuntur; ab æuo in æuum sic erit. Accedit consortium execrabile: Apud superos, felicitatis pars magna est, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hæc diuinæ iustitiæ lex est, vt tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suasores & amicos antè fuerant secuti.

a Psal.48.v.10. b Luc.16.v.22. c Matth.c.22.v.13.
d refert S.Greg.Naz.orat.1.in Iulian.

OCTAVVM.

Desperatio extrema bonorum omnium. Beatitudo, compendium est omnium gaudiorum, sic Orcus suppliciorum & dolorum omnium summarium est, & epitome. quidquid vspiam acerbum, illætabile, luctuosum est, apud inferos inuenitur: quidquid vspiam est amœnitatis, gaudij, voluptatis, apud superos inter offertissimas delitias reperitur. In orbe nostro nullum tam grande malum est, cui nôn aliquid posit esse leniminis: nunc ratio, nunc tem-

pus, nunc mensa, & somnus, nunc amici, nunc alij similia experti, nunc denique spes finis, refrigerationis quiddam affundit afflictio. In Tartaro portæ solatijs omnes sunt occlusæ, omnes vel minimis leuamentis aditus sunt intercepti. opem illi neque è cælo, neque è terrâ; non á rebus præsentibus, non à futuris vllam expectent: quocunque oculos vertunt, acerbissimæ mortis spicula in se torqueri cernunt: vndique luctus & angustiæ, mœror vndique & dolor, vndique innumeri cruciatus. Verè, *circumdederunt* eos dolores mortis. a verè, tribulationem & dolorem inuenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, vt suum cuique flagitio responsurum sit supplicium.

Nemo sibi suæque carni plus æquo indulgeat. hæc ipsa caro prout deliquerit sic punietur. Hæc caro, corpus istud, si ampliora sibi atria quàm Deo templa struxerit; si laquearium, columnarum, specularium magnificentiam, si hortorum ac nemorum amœnitatem nimio studio quæsierit, in terram relegabitur tenebricosam, & opertam mortis caligine. Huic carni, si balneis calidis ad voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo, frigido gurgite ad lasciuiam abusa, *præparata est Tophet profunda, & dilatata*; cuius *nutrimenta ignis & ligna multa, flatus Domini sicut torrens sulphuris, succendens eam.* b Hanc carnem, si comendo & poliendo se, pretiosum manè imminuerit, si veste variâ superbierit, putredo & vermes hæreditabunt. c Hæc caro, si otio inerti, si somno disciplinarum hosti sic indulserit, vt pulchrum & suaue duxerit in medios dormire dies, vigilijs tunc perpetuis, insomniâ æternâ cruciabitur. Hæc caro, si choreis ac saltationibus impudicis ac libidinosis se oblectârit, omnium tunc membrorum contorsione, tractione, conuulsione, non ad suaues fidium modulos, sed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, si ebrietati & temulentiæ se mancipârit, si sic vixerit vt ederet & biberet, dirissimà fame sitique torquebitur. Hæc caro, quæ ocellos emissitios, turpitudinis & nequitiæ præcones, quaquà lubebat, euolare permiserit, nullum tunc formæ aut pulchritudinis florem delibabit, sed terribilem Behemoth, formidandum Leuiathan, fœdam & truculentam draconis effigiem inuitis oculis spectabit. Hæc caro quæ florum delitias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadauerum putore, sulphurisque graueolentiâ saturabitur: Hæc caro, quæ aures salubribus monitis, & sacris concionibus occlusas, scurrilibus verò fabellis, carminibus obscœnis,

a Psal. 114. v. 3. b Isa. 30. v. 33. c Eccli. c. 19. v. 3.

obscænis, cantionibus impuris, lasciuis colloquijs apertas habuit, lætum epithalamium in flebilem lessum, iucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum varijs libidinum formis collutulauit, fœdissimorum monstrorum amplexibus obijcietur, liquatâ pice velut vnguento perfundenda. Hæc ipsa caro, & non alia vicaria, pro singulis quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, eheu æternos. Per quæ quis peccat, per hæc punietur. a & pro mensurâ peccati, erit & plagarum modus. b

a Sap. c. 11. v. 17. b Deut. c. 25. v. 2.

NONVM.

Æternitas, nullius intelligentiâ comprehensibilis. Hæc vna vel ex leuissimo tædiolo, intolerabile demũ, & infandum facit tormentum. Æternitatis consideratio, tam serius labor est, vt in carminis leges ægrè transiturus videatur. Obseruat tamen prudenter Seneca, &: quemadmodum, inquit, spiritus noster clariorem sonum reddit, cùm illum tuba per longi canalis angustias tractum, patentiore nouissimè exitu effudit: sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit. Eadem negligentius audiuntur, minúsque percutiunt, quamdiu solutâ oratione dicuntur: vbi accessere numeri, & egregium sensum adstrinxere certi pedes, eadem illa sententia velut lacerto excussa torquetur. a Sic prorsus credo fieri, & idcirco, quò tenaciùs animo hæreret Æternitatis immensitas impenetrabilis, eam nuperrimè versiculis, quà licuit inclusi. Et ne amicus esse desinam, etiam Ædesimum meum ad huius carminis auditionem audeo inuitare. An aures vacant? Æd. ss. Ambæ, quàm maximè. Lege, obsecro, lege, lege. Nunquam ista satis nec dicuntur, nec scribuntur, nec leguntur, nec cunctantur, nec pinguntur. Parth. lego: sed tu verbis & metro ne nimium inhære; rem & sensum expende.

a Sen. ep. 118.

LACRIMÆ
ÆTERNITATI SACRÆ.

I. *EHeu; quid hoc? cor æstuat,*
Elinguat ora terror,
Concussa mens percellitur,
Horrórque quassat artus.

II. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in vndis,
Has lacrimas, hæc flumina
Vox vna concitauit.

III. *Tremenda*

III. *Tremenda vox horrenda vox*
Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod astra nulla claudent.
IV. *Vox vna, sed vox ferrea,*
Immitiórque ferro,
Grassatur hausta pectore
Per ossa, per medullás.
V. ÆTERNITAS, *est illa vox,*
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribúsque cæli.
VI. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Metà carens & ortu,
Mortalium quæ pectora
Ad auiterna ducit.
VII. *Hæc vox, totondit Cæsares,*
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium,
Impleuit inquilinis.
VIII. *Hæc mille Lauras condidit,*
Sepsitque mille Mandras;
Strinxitque setis corpora,
Et vestijt camelis.
IX. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necátque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.
X. *O tempus absque tempore,*
O finis absque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis!*
XI. *Descende sis ad Tartara*
Non vt coquare flammis,
Sed mente flammas pensita,
Vt exeas ab illis.
XII. *Voluam rotas Ixionis,*
Ætnásque sustinebo,
Pascámque fibrâ vultures,
Omnes subibo pœnas:
XIII. *Araneos, & viperas*
Pleno ore deuorabo,
Et Scorpios, & excetras,
Et noxias rubetas.
XIV. *Misce cicutam toxico;*
Piscémque mi propina,
Metalla da liquentia,
Aurúmque Crassianum:
XV. *Succos draconis hauriam*
Caldas bibam fauillas.
Venena nulla respuam;
Pestem, stygemque nullam.
XVI. *Quin tostus in sartagine*
Frigar, verúque figar,
Rogóque viuus concremer
Vel torrear caminis:
XVII. *Tauros, ahena, sulphura,*
Famem, sitim; gelúque,
Tunicas molestas induam;
Vncósque culeósque;
XVIII. *Et saculis hac perferam*
Mille, alteri que mille,
Dum spes sequatur termini,
Finisque sæculorum.
XIX. *Tormenta nulla territant,*
Quæ finiuntur annis;
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Versat, coquitque pectus:
XX. *Hæc inferos, hæc Tartara*
Facit, crucésque tendit,
Augétque pœnas in dies,
Centuplicátque flammas.
XXI. *Eheu quid est* ÆTERNITAS?
ÆTERNITAS *perennis?*
Non hora, mensis, sæculum,
Centúmue vel trecenta.
XXII. *Nec mille sunt, aut millies*
Millena sæcla Phœbi,
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem:
XXIII. *Sic itur in perennia,*
Cursus perennitatis,
Æternitatis sæcula:
Sic itur, haud reditur.

XXIV.

XXIV. *Nam finis est exordium,*
Exordiúmque finis:
O vita morte tristior,
O mors, sed absque morte!
XXV. *I, mœche nunc ad inferos,*
Sed inde non redibis;
I, Venter; I, lauernio,
Perenne sic peribis?
XXVI. *Descensus est pronissimus,*
Ascensus inde nullus,
Quos rictus hausit Tartari
In Tartaro manebunt.
XXVII. *Relatus inter cælites*
Hos inter vsque plaudes;
Rescriptus inter inferos.
Hos inter eiulabit.
XXVIII. *Nec finis vllus gaudia,*
Palmásque terminabit;
Nec finis vllus lacrimas
Absterget, aut leuabit.
XXIX. *Sed illud Orci pabulum*
Ardebit heu perenne,
Perenne cum tortoribus.
Et flebit, & dolebit.
XXX. *Viuant beati cælites,*
Viuant, canant, triumphent,
Florent stygis catharmata
In ÆVITERNITATEM.
XXXI. *Ad astra, ad astra tendite.*
Non semper hæc patebunt:
Nunc sunt adhuc induciæ,
In morte finiendæ.
XXXII. *Foràs Canes, cum Cerbero*
Cenate, vel latrate.
Ad Castitatis regiam
Soli vocantur Agni.
XXXIII. *Vultur foras, Promethei*
Prandebis in macello;
Paratur illud candidis
Conuiuium columbis:
XXXIV. *Sed dum beatos hospites*
ÆTERNITAS *saginat,*
Exclusa turba prandio
Quid rodet in canino?

XXXV. *Micam fami, guttam siti,*
Sed vnicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc sportulam negabit.
XXXVI. ÆTERNITAS *perenniùs*
Pincerna lacrimarum,
Has præter vndas flentibus
Nec guttulam propinat.
XXXVII. *Hoc, hoc bibent, quod fleuerint,*
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrimæ
Siccantur ad caminum?
XXXVIII. *Sed lacrimarum fontibus*
Succedet vrna fellis,
Heu vrna nunquam ad vltimum
Exhaurienda fundum!
XXXIX. *Fellis bibent plus quàm volent,*
Vrget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, suauiùs sitirent!
XL. *Hæc sola Bacchanalia*
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur symbolam dedisti?
XLI. *Conuiuialem tesseram*
Nunquam remittet hospes,
Hic nemo caupones stygis
Fœdifragos vocabit.
XLII. *Nec prima mensa tollitur,*
Nec ponitur secunda:
Pridem satur, nondum tamen
Promulsidem ebibisti.
XLIII. *Æterna Liberalia*
Dat Liberalis Orcus;
Malè, malè Liberalibus!
Malè Liberalitati!
XLIV. *Procrastinator improbam*
Cane corue cantilenam;
ÆTERNITATIS *vltimum*
Cras corue non videbis.

Ah! Æternitas! & quis te non dicam, capit, sed laborat capere? Ille immortali memoriâ dignissimus Godefridus Bambergensis & Würtzburgensis Præsul, quem supra diximus, ille vnus ex millibus, & pænè solus cepisse videtur, quid sit *Æternitas*, nam *Æternitatis* assiduè memor, dicere solebat: Omni momento sto ad ostium *Æternitatis*. In eum finem pictas, sculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effossas cadauerum caluas habuit, per omnia conclauia quæ habitabat, sic dispositas, vt certissimæ mortis & secuturæ post hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliuisci.

Legistine libellum de Æternitate? tremendum est, quod ille asserit, & tamen verissimum est, nec negari potest. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: [a] Cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc est, millies, millies, millies, millies, millies millies, millies, millies millena millia annorum (tam horribile hoc cogitatu est quàm facile pronunciatu) Cogita ergo tot annos in igne transigendos; simul tamen etiam cogita, hoc omne temporis spatium etsi duplicatum, triplicatum, etsi centuplicatum, nec principium quidem esse Æternitatis: post tot annorum reuolutum tempus, necdum incepisse dici poterit Æternitas. Ædesime, nisi hæc cogitatio sanctiores nos reddat, pecudes, saxa, merus chalybs sumus: nil eum mouet, quem non mouerit æternitas, immensa illa, interminata, sine fine, perpetua, semper duratura, nullis nec innumeris desitura sæculis. Quamdiu viuet Deus tamdiu morientur damnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam! nescio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? si Vita es, cur crudeliùs morte afficis? si Mors, cur crudelitatem tuam non finis? neutro te dignabor nomine. Et vita & Mors boni quippiam habent: in vitâ requies in morte terminus est; solatio sunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem quid igitur es? & vitæ malum es & malum es mortis: à morte cruciatus habes sine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Nec tamen Deus vllius crudelitatis est arguendus, quòd peccato letali vel vnico, supplicium decreuerit æternum. Deus, quia mitissimus, miserorum cruciatu non pascitur, quia tamen & iustissimus est, impiorum supplicijs non placatur. factus est malo dignus æterno, qui in se bonum peremit æternum. Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis eius. [b] Iurisconsultorum scitum est: reprobata pecunia non liberat soluentem.

Pœnitentia,

a Consid.4.§.2. b 2.Thess.c.1.v.9.

Pœnitentia, pecunia eſt ſoluendis debitis apta: tamdiu durat pretium huius monetæ, quamdiu mercatus vitæ. hoc finito, pœnitentia omnis, reiecta, adulterina eſt pecunia. apud inferos eſt quidem pœnitentia, ſed neutiquam vera, quia ſera nimis, & plena blaſphemiæ & furoris. Nec mirũ damnatos ſemper torqueri: continuè blaſphemant, & ſic quaſi ſemper peccant, ſemper ergo plectuntur: dum viuerent, corrigi noluerunt, ſemper peccaturi, ſi ſemper victuri, ergo iam ſemper puniendi, æternùm cruciandi. voluiſſent vtique ſine fine viuere, vt poſſent ſine fine peccare. Ad iudicantis ergo iuſtitiam ſpectat, vt nunquam careant ſupplicio, qui, dum viuerent, nunquam, volebant carere peccato. Quid viui dixerint, ſcimus: Venite, fruamur bonis, venite frangamus diem poculis; venite, choreæ nos vocant, inuitant horti, ludendi eſt occaſio venite. Hæc viui loquebantur. Quid verò iam dicunt ad inferos deiecti? aliæ illorum ſunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia, intolerabiliſsimum! O Æternitas cæleſtis, breui tempore, leui labore rediinenda! O Æternitas tartarea, ſolâ ſocordiâ, & ſpurcâ voluptate quæſita! O Æternitas luctuoſiſsima, & longè acerbiſsima, quàm facile te vitaſſemus, ſi te ſæpius cogitaſſemus! O Æternitas modò poſt nongenta millena millia annorum, vel dimidium tui liceret cernere! O Æternitas in deſperatione aſsiduâ deſperatiſsima! O Æternitas, Æternitas, ô omnium tormentorum multò atrociſsimum tormentum, Æternitas!

Quis, ô Ædeſime, Æternitatem hanc capere, quis eam ſatis obſtupeſcere, ecquis de eâ dignè diſſerere poſsit? nulla hîc ſuſpiria, nulli gemitus, nullæ ſufficiunt lacrimæ; verba omnia, quin & ipſæ hîc deficiunt altiſsimæ cogitationes.

Æternùm, ô mi Deus, æternùm in flammis viuere? tuo conſpectu æternùm priuari, infandis doloribus excruciari æternùm, ah æternum? Heu inſaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono, ô quàm doloſo ludibundi poculo ſenſim venenum combibimus! ita velut ebrij, voluptatum auidi, beatitatis immemores, æternitatis obliti, velut per iocum mergimus noſmet in omnium ærumnarum barathrum, in immenſiſsimum æternitatis Oceanum.

In vaniſsimam gloriam, in aurum, in Venerem æſtuamus miſeri, & illos ignes, illos æternitatis rogos, heu non cogitamus: Nullus eſt, heu nullus eſt, qui recogitet corde. a Ædeſime, ſi quid adhuc hominis retinemus, hoc vnicũ aſsiduè cogitemus, ÆTERNVM.

a. Hier. c. 12. v. 11.

Cap. XII.

DICTORVM

De

Triumphandâ Incontinentiâ Epilogus.

HOrribile dictu est, quod sanctissimus Rhemensis Præsul Remigius de Incontinentiâ & Libidine pronuntiauit: Demptis paruulis, inquit, ex adultis, propter carnis vitium, pauci saluantur. Considera iam mihi orbis statum, & miraberis, totum pæne mundum hoc Auernali igne ardere. Vix est vllum vitium quod pluris stetit humano generi, quàm hoc libidinis & Incontinentiæ. Hydra est, aut draco, non trium, nec septem tantùm, sed nouem capitum; ad singula tibi digitum iam intendo.

I. C.

Libido & Incontinentia, vitium est Insatiabile. Catenam stygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hîc series est, altera ex fine alterius nascitur. si semel huius vitij iugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec vllâ seruitute facies satis. nunquam expletur voluptas; plurimum licet ingeras, semper plus appetet: Ætnam montem æmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decrescit. Obsequeris voluptati hodie? maiora cras imperabit: negas? vim faciet: cælum proponis: distrahet: gehennam monstras? aliò auertet. Ideò Princeps Apostolorum: Charissimi, ait, obsecro vos, tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. a *Militant*, inquit, neque enim breui res hæc velitatione conficitur, sed vbi vel semel huic hosti parueris, tam diuturno quàm miserabili bello intricaberis. Canis, cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum osse potiatur, vbi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, cerberus ille trifaux, callidissimus, quantis blanditijs castimoniam sollicitat? vbi hanc nobis extorserit, heu quàm difficile fuit multis, denuò eâ potiri! Ergo canem hunc bene noueris, quò blandior hoc nequior, tunc maximè mulcet cùm turpissimè decepturus venit. Et hîc quoque facilius sæpe fuit non labi, quàm surgere. Tenacissimum est hoc vitium, vbi semel inhæserit, ægerrimè reuellitur.

Ergo principijs obsta, & primos aditus libidini omni constanter nega.

a 1.Pet.2.v.11.

nega. Quòd si collum ei submittas, tuam tibi libertatem tollet, rationem adimet. & vt verbo dicam, rapiet te tibi, & quidquid in te hominis est; omni verecundo sensu exuet te, & induet bestiâ. Hem, quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt, obscœnæ illæ, & vetitæ? quibus tamen miseri sic se mergunt, vt ijs in consuetudinem adductis carere vix posse videantur. & ob hoc miserrimi sunt, quòd eò peruenerunt, vt illa quæ superuacua fuerant, facta sint pænè necessaria. Seruiunt itaque putidæ carni, & mala sua, quod malorum est vltimum, amant. Tunc aut consummata est improbitas, vbi turpia non solùm delectant, sed etiam placent; & desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia mores fiunt. a Fuge, ah fuge, fuge, quicquid aduersatur pudicitiæ.

a Senec. epist. 39. in fine.

II. C.

Vitium carnis ferme IMMEDICABILE est. Noëmi æuo, totus orbis in omne vetitum, maximè tamen in libidinem ruebat. hinc illæ Dei querelæ: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, *quia caro est.* a Vniuersi homines (Noëmo excepto) tantùm carnem sapiebant, toti caro. Auersabatur Deus hanc illorum obscœnitatem, & profusam intemperantiam. vindictam tamen quingentis annis distulit; intereà temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictauit, omnes extremæ malitiæ damnauit, omnium interitum prædixit; crebriùs minatus est, vniuersum humanum genus, nisi resipiscerent, vndis extinguendum. Nemo resipuit, nec vnicus quidem. ita omnes vitiorum dulcedini succubuerunt, vt quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & sibilis digererent, neminem suæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccasse. Tandem Deus, vti decreuerat, signo dato imbres emisit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. atque ita genus illud vniuersum libidini deditum aboleuit, vt aliud nouum & à vitijs purum instauraret. Hæc libidinis natura est, remedia spernere, monita contemptim proculcare. hinc eam Clemens Alexandrinus, b congruente titulo vocat *morbem immedicabilem.* Christus beati Marci ore: c Deceptio, inquit, diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introëuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur. Cùm siluam ignis corripit, nil opus est igni pabulum suggerere

a Gen. c. 6. v. 3. b lib. 1. pædag. c Marc. 4. v. 19.

gerere, quo seipse pascat, abundè inuenit. Et nos siluæ instar sumus miseri, quos si libidinis ignis carpere incipiat, noua identidem in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis inualescat.

Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obstinatè diuino spiritui resistit. Siracides testatur luculentè: Verbum sapiens audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet illud post tergum suum. a Huic accedens Oseas: Non dabunt, inquit, cogitationes suas vt reuertantur ad Deum, quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognouerunt. b Ideò auersare, fuge, execrare, quidquid Venerem olet, aut libidinem: suspecta tibi sit omnis Incontinentia. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra. c

a Eccli.c.21.v.18. b Os.c.5.v.4. c 1.Thess.4.v.3.

III. C.

Vitium carnis, vitium est COMMVNISSIMVM. non errâro, si orbem pænè totum dixero, hoc igne pestilentissimo ardere. non palatia duntaxat regúmque turres luxuria subit, sed & tuguria pauperúmque tabernas ingreditur, non in plumis tantùm, sed & in paleis infestat, non ætatem solùm florentiorem, sed quandoque etiam effætam senectutem ad turpe probrum instigat. Tantò ergo magis ab omni ætate ac sexu, ab omni hominum ordine cauendum, ac respuendum hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, sexum, hominúmque ordinem sese insinuat. Sensus & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ. a Nunquam æui senio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam scelus istud obliuione sepelitur. Hoc vitium sine modo, sine fine persequendum est, nam illi quoque nec finis est, nec modus: & eò corruptela morum alicubi progressa est, vt detestandæ verborum ac gestuum turpitudines, comitatis ac vrbanitatis nomine insigniantur. Multi, vt oris spurcitiem honesto nomine prætexant, humanitatem aulicam appellant. Hoc est bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Nimirum in laudem ex crimine crescimus, eóque festiuior quis vocatur, quò iudicatur turpior. Si posis, inquit Cyprianus, b in sublimi speculâ constitutus oculos inserere secretis, recludere cubiculorum occultas fores, occulta penetralia reserare, conscientiam hominum rimari, aspicias ab impudicis geri, quod nec posit aspicere frons pudica; videas, quod crimen sit & videre. & quanta vbique libidinum probra domesticis parietibus obsepta, quorum quò secretior culpa, hoc maior est audacia. Verè,

a Gen.c.8.v.21. b lib.2. epist.2. ad Donat.

rè, Mundus totus in maligno positus est. a & maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundum, quisquis vult viuere mundus: impuritatem omnem execretur, quisquis affectat beatitatem. Sint lumbi vestri præcincti. b

a Ioan.5.v.19. b Luc.c.12.v.35.

IV. C.

Vitium carnis, Angelis est INVISISSIMVM. O extingue Veneris ignes, & rebellantes carnis motus compesce, quisquis Angelos amas, & reuereris. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. a Sed nec possunt placere Angelis Dei. Angelum & porcum in vnam aliquam amicitiam compingere difficile est. At verò porcum induit, qui puritatem exosus in libidinis cœno volutatur: contrahendam cum Angelis societatem ne speret talis. Mentes illæ castissimæ, purissimíque spiritus, quò sibi similiores cernunt, hòc integriùs diligunt; oderunt & auersantur omnes impuros. nulla eis familiaritas, societas nulla, nisi cum castis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. si quem castitatis sciunt studiosum, hunc in suam, eámque intimam amicitiam cooptant, & Angelum faciunt: Tales sunt, sicut Angeli Dei in cælo b ——— melius nil cælibe vitâ. Quàm ei facilè est fieri Angelum, quisquis se cupit præstare castum. Nam, si Chrysostomo credimus, Virtutem Angelorum tulit è cælo Christus. Et sanctorum Patrum scitum est: Vita casta, vita est Angelorum. c nec errant: *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ. d* Nota, mi Ædesime, nota: Omnis ponderatio, omnis, omnis cum casto animo in comparationē venire non potest. Tu iam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Basilij Imperatoris auro stipatas, tu omnes Persicas gazas, & Cræsi thesauros; aureos imò montes propone, nondum animę castæ pretium vel leuiter expresseris. Non est digna continentis animæ omnis ponderatio. Nos tamen, stultissimi mercatores, quadrante vno aut teruncio, non tam vendimus quàm abijcimus castitatem, & breui voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incomparabile. Nemo hîc Cypriano credit, cuius illud præclarum extat: Voluptatem vicisse, voluptas est maxima. Verè Christiani est, summam voluptatem in voluptatum fastidio, summam gloriam in carne inattaminatâ ponere, & Angelos habere amicos: summum eiusdem dedecus est, ab Angelis, hominum alioqui amantissimis

a ad Rom.c.8.v.8. b Matth.c.22.v.30.
c Chrys.hom.23.in ep.ad Ephes. Ambros.l.1.de virginib.. Basilius de vera virgin. Cassian.l.6.instit.c.6. & lib.12.c.11. Bern.epist.42. d Eccli.c.26. v.20.

mis non amari, & hostes experiri omnes cælites. Lasciuiam ne amet, qui odium metuit Angelorum.

V. C.

Vitium carnis FVGACISSIMVM est. Momentaneum est quod delectat, sed quod cruciat æternum. De hoc omnium turpitudinum fugacissimo transcursu, nemo signatiùs atque expressiùs mihi videtur locutus præ Tertulliano, qui: cogitabant, inquit, interdum vnde cecidissent, & post libidinum *vaporata momenta* cælum suspirabant. *a* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *momentum* appellat, & *vaporatum* quod priùs euanescat, quàm quis illud satis aduertat. Diuinè hoc ipsum expressit in metris suis Boëthius. *b*

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes, c
Apiúmque par volantum
Vbi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Adolescentia & voluptas vana sunt, inquit Eccelsiastes, *d* Ioannes Apostolus: Mundus transit, & concupiscentia eius. *e* Et Carnis, & Mundi gaudia, hoc sibi commune habent, celerrimè transire, & quandóque priùs finire, quàm plenè incipere; dulci vino simillima, quod in annum alterum non fert ætatem, sed acescit antequam exhauriatur. Verè, & in puncto ad inferna descendunt. *f* Fuge ergo, fuge mi homo, fuge fugacissimas illas voluptates.

a lib de mulier.hab.c.1.& 2. b lib.de consol.phil.metro.7. c Alij: fruentes. d c.11.v.10. e 1.Ioan.c.2.v.15. f Iob.c.12.v.21.

VI. C.

Vitium carnis DAMNOSISSIMVM est. Hinc sanè damna & incommoda nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas, hostibus tradidit? quanta patefecit propugnacula? quantos ad ferrum ignémque impauidos fregit, & edomuit? ad quæ non pudenda, nec antè cogitata, compulerit viros magnos, ignorare non potest, nisi qui Samsoné, Dauidem, Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium vrbs Sichimorum euertitur, vrbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *a*

Ob hoc vitium è Beniamitis viginti quinque millia, ex Israëlitis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *b*

Ob

a Gen.c.34.v.25. b Iudic.c.20.v.21.& 35.& 45.

Ob hoc vitium ſapientiſsimus mortalium, cultor fit idolorum. a

Ob hoc vitium potentiſsimus regum Dauid innumeris plagis afficitur. b

Ob hoc vitium ſeptem mariti Saræ à diabolo necantur. c

Ob hoc vitium improbi ſenes, Suſannæ pudicitiam ſubuertere aggreſsi lapidantur, ſtato in tales ſupplicio. d

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab, plagâ vnâ perimuntur. e Ad hiſtorias veteres te non reuoco: quotidianis exemplis ſat diſcimus, quantum libido & Incontinentia ſingulis etiam hominibus obſit, quibus vires, valetudinem, opes, memoriam, ingenium, famam, vitam admutilat: & relinquat hæc omnia, animam tamen & cælum rapit; pro iacturâ horum omnium reddit infernum. Romæ olim Veneris & Libitinæ templa meritò coniuncta ſunt, cùm à Venere ad mortem, animi præſertim, viâ curratur proximâ. Quot iuuenes, prius Angeli, poſt diabolo ſimillimi, caſtis moribus exutis in præceps vitiorum anhelo curſu ruerunt! Ideò Eccleſia rectiſsimè, velut mater, filiorum ſaluti metuens, aſsiduè precatur: *A ſpiritu fornicationis libera nos Domine.* Sed quæſo te, Ædeſime, quid iam diu ſiles? dic etiam tu aliquid, vt duo ſimus. quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid me loquente proficias, neſcio: hoc ſcio; à te tacente me plurimùm diſcere, cumprimis inſignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illâ, iam iam dictioni finem impono. Et verò etiam ſerus veſper, velut præco, ſuprema dicta pronuntiat: *Actum eſt, Ilicet.* Ædes. Obſecro, per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis quæſtiunculis. tu perge. Parth. tria ſolùm capita hydræ illius reſtant demonſtranda.

a 3.Reg.c.11.v.14. b 2.Reg.c.12.v.10. c Tob.c.6.v.17.
d Dan.c.13.v.62. e Numer.c.25.v.10.

VII. C.

Vitium carnis Fallacissimum eſt, præterquam quòd vix vlla peſtis exitiabilior ſit humano generi. Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, feliciſsimus diaboli hamus, quo totum pænè orbem & ineſcat, & trahit, vt perimat æternùm. Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatũ verò, cùm conſummatum fuerit generat mortem. a Ideò voluptas non veniens ſed abiens conſideranda: acceſſus illius blandus eſt, receſſus amariſsimus; à fronte mulcet, à tergo viperat, peſtis tam ſubdola, quàm noxia. Id Bernardus egregiè demonſtrans: Hæc peſtis, inquit,

a Iac.1.v.13.

inquit, eò ad nocendum procliuior, quò ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam se ingerit, blandè onerosa, displicendo placens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & nisi subitò repellatur, allicit, & incendit, & quasi virus pestilentiæ, per totum corpus paullatim se diffundit: cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicitâ delectatione afficit, & ad consensum turpitudinis, animum inflectit; omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peste, qui adstrictus tenetur, diuelli ab eâ vix potest, quoniam stimulos eius confiteri aut nescit, aut erubescit, tam subtiles & turpes sunt. Adiuua me Domine Deus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio, quod resistentem fatigat, vincentem coronat: Scio, si mentem cogitatione immundâ inquinâro, tibi qui munditiæ auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus. a

Iulius Solinus memorat, Phalangium (aranei genus est, quod & Tarantulam dicimus) dirum esse animalculum, tactu pestilens atque si nisum quæras, nulla ei vis est, si vim & potestatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. & cum æstu anni flagrantissimo assiduus sol campos Apuliæ torret, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa hæc phalangia, tam exitiali licentiâ in humanos artus grassantur, vt, quotquot ab hac pestiferâ lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacriment, vel delirent, aut tam letali stupore pressi iaceant, vt membra omnia senescente tabo putiscant, & sic animum extrudant. Phalangium est, libido, pestilentius nescio an fraudulentius, ijs maximè infestum, quibus minutum malum censetur: blandè serpit, celerrimè inficit, suauiter occidit. tacti ab hac peste in tam irrequietam insaniam prolabuntur, vt id vnum assiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium istud non tam vulnerare & lædere sentitur, quàm vulnerasse & læsisse.

a de inter. dom. c. 29.

VIII. C.

Vitium carnis, probro plenum; TVRPISSIMVM est. Præ ceteris vitijs omnibus tam singulariter fœdum & turpe est, hoc de quo agimus, peccatum, vt propriè, & suo nomine vocetur TVRPITVDO. Vndequaque vitium hoc monstrosum & spurcum est, ideò tenebras & angulos quærit, & pænè seipsum exhorrescit. Optimi parentes Susannæ, vti Danielis historia memorat, a Helcias & vxor eius, laudauerunt Deum, pro filiâ suâ Susannâ cum Ioachim marito

a Dan. c. 13. v. 63.

marito eius, & cognatis omnibus, quia non esset inuenta in eâ *res turpis.* Castissimus Paulus, Ephesijs præcepit, ne nominarent quidem hanc *turpitudinem. a* In eâ quam ad Romanos scripsit epistolâ, vbi de iniquitate & immunditiâ mentionem iniecisset: quem ergo, inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? *b* Nullum est vitium quod adeò ruborem incutiat, & pudore suffundat, atque turpissima hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amicissima.

Eximiè laudatur Hebræus rex Asa, quòd inuerecundam idoli statuam, *simulacrum turpissimum* confregerit, combusserit, & submerserit torrente cineres. *c* Vbi libido, ibi turpitudo; vbi pudicitia, ibi corporis mundities, & mentis pulchritudo. Deformis esse Castitas non potest, sicut nec formosa vnquam Incontinentia: illa rosas & lilia, vrticas hæc & spinas proseminat; illi nonnisi munda & sancta probantur, huic cænum & sordes placent. Christus Virginis filius, omnis generis tulit conuitia; at incontinentiæ noluit insimulari, tam hoc fœdæ notæ probrum est. E priscis ille sapienter dixit: Vti nec cælum respicit, nec margaritum quærit porcus, sic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxuriæ cænum delapsus, difficile potest cælestia cogitare, & aliquid Deo dignum sapere. Turpitudinis mater est Incontinentia; è sordibus nascitur, sordibus pascitur, inter sordes educatur, & moritur. Nimirum talis est riuus, qualis est fons & origo riui, nec à lutosâ scaturigine limpidus amnis solet profluere: ita quidquid ab Incontinentiâ emanat, sordet, & notam post se trahit TVRPITVDINIS.

a Ephes. c. 5. v. 4. b ad Rom. c. 6. v. 22. c 3. Reg. c. 15. v. 13.

IX. C.

Vitium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM est. Nimis parum dixi, cùm Phalangio etsi pestilentissimo animalculo libidinem contuli: bellua est, eáque truculentissima. Manticora *a* (si Ctesiæ credimus) apud Indos fera est, cui omnium belluarum feritas inest, nec vnquam ab humanâ manu mansuescit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæsij & ardentes, cauda scorpionis bifida, missili aculeo armata, color sanguineus, vox fistulæ non absimilis, velocitas cerui. & hæc fera humanæ carnis est appetentissima. Huic belluæ informi & horribili simillima est libido, vt quæ omnium verè vitiorum noxam & venenum participat; plerunque nullâ

a Vide Conr. Ges. l. 1. de quatrup. pag. 631.

nullâ cicuratur arte, quamdiu viuere permittitur. Triplex libidini ſeries dentium; primâ crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes; alterâ famam nominíſque honeſtatem diſcerpit; tertiâ omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina eſt truculentia; diuinas & humanas leges perrumpit, monita omnia peſſundat. at verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humaniſsimum videtur; initium illius blandum, ſuaue, iucundum, ſed caudâ ferit vt ſcorpio, morſum conſcientiæ infigit acerbiſsimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes ſordes eiaculatur videndo. Colore ſanguineo eſt hoc vitium, neque enim aliud præ ſe fert, quàm quod ſanguis & caro appetunt. Vox libidinis, vox fiſtulæ: fiſtula dulcè canit, volucrem dum decipit auceps: blanditur turpitudo, dum irretiat, idque facit celeritate incredibili, quandoque enim iactu oculorum vnico, in animum tranſilit libido. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mæchatus eſt eam in corde ſuo.[a] Quod exponens Auguſtinus: Etiamſi, inquit, non ſequatur factum; rea tenetur in conſenſione conſcientia.[b] Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc niſi cauiſti, mi homo, perijſti. Optima ſuadens Cyprianus: Primis, inquit, titillationibus diaboli obuiandum, nec fouendus eſt coluber, donec in draconem formetur. Reperias non rarò, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat, & ſtipem libenter erogat; non eſt potator, non luſor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumelioſus, non ebrioſus; imò officioſus, induſtrius, obſequioſus eſt, ſed ſimul eſt libidinoſus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. à diabolo ſatis captus eſt, quiſquis libidine vinctus eſt: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtuté, quiſquis habetur ab hoc vitio. Quicunque totam legem ſeruauerit, offendat auté in vno, factus eſt omniú reus.[c] Nullâ ſui parte liber eſt, quicunque in hæc vincula coniectus eſt.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium ſibi vitiorum laruas aptabit, niſi ab illo maturè te vindices, & in libertatem aſſeras: Fors comere te neſcis & ſuperbire? hoc te Vitium iſtud docebit; calamiſtratos facit & comptulos, quos in familiaritatem recipit. Numis alienis inſidiari, tuos dilapidare forſan neſciebas anteà? hinc diſces. Dies totos otioſâ vrbanitate comburere, fortaſsè non ſolebas? iam aſſueſces & otiari, & in vtramque aurem ſecurus ſtertere; ſi quid diei ſuperfuerit à ſomno & otio, id ſibi curioſa lectio depoſcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condiſces, ſi magiſtram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque

a Matth.c.5.v.29. b lib.12 de Trin.c.13. c Iac.c.2.v.10.

que turpe facinus, licet auerseris fœditatem omnem quæ oculos incurrit, modo sordida cogitare non recuses, modò scintillam libidinis animo conceptam non extinguas, modò phantasijs & imaginationibus impuris hospitium non neges, hoc tibi satis erit ad interitum; satis perit, qui sic sine strepitu perit; satis malus est, qui sic occultè recusat esse bonus. nec sanè ad cælum aspirat, quisquis in his cogitationibus sese oblectat. Verbulum otiosum vel vnicum, in examen trahetur, & cogitationes obscœnæ immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leuissimas etiam cogitatiunculas extinguit, quàm primum illas à Castitate alienas deprehendit. O Castitas (exclamat Ephrem a) Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis similes! O Castitas, cui delitiæ, cui luxus vestium, & cura corporis pudori sunt & odio. O Castitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem! O Castitas in quotidianis prælijs imperterrita, & in tuos hostes animosa atque vigilans! O Castitas, cælestis prudentia, & cælestium capax, O Castitas, currus igneus, cultores tuos in sublime euehens, O Castitas, & pulchra pretiosa possessio, donum Dei opulentissimum, O Castitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam concilias, quæ vel hostibus tuis es venerationi aut admirationi! O Castitas, tuum ipsa decus, beata, & efficiens beatos, quæ in medio corporis animique velut rosa flores, & amœnum fragras! O Castitas, in quâ diuitias æternas recondidit, puritatis amator Deus!

His Cyrillus Hierosolymitanus subscribens: b Non ignoremus, inquit, Castitatis gloriam; Angelica est corona. parcamus corporibus quæ lucere debent sicut sol. parua est ad horam voluptas, sed ex peccato æterna verecundia, & pœna.

Castitatem, mi Ædesime, docebunt nos tot millia virginum sub gladio, in patibulo, stipite, leone, axe, incendio & rogis: vt virginitatem seruarent, vitam perdiderunt, ita quò sublimior virginũ cura, maior gloria. Teclæ castimoniam adorat leo, Alciones impudicitiã vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Vestæ de virginitate censebantur: sed & quæ Delphis insaniebant, nubere nesciebant: sed & quæ Dianæ Scythicæ, quæ Iunoni Achaicæ, quæ Cereri Eleusię pro sacerdotibus seruiebant, matrimonium à se abdicârunt. Erubesce Caro, quæ Christum in lauacro induisti: illis diabolus continentiam præcipit, & auditur: tibi Apostolus Castitatem prædicat, optátque Christianos omnes virgines esse, c & negligitur. Ah, vel duas

a tom. 1. in Enc. cast. b Cathechef. 12.
c 1. Cor. 7. v. 7. volo omnes homines esse, sicut meipsum.

duas solùm has voculas pensita improbè acturus, *quid ago?* ita castissimus Iosephus: quomodo possum, aiebat, hoc malũ facere & peccare in Dominum meũ? [a] ita confortabitur cor tuum, eò quod Castitatem amaueris, & eris benedictus in æternum. [b] Quoniam bonũ est homini sic esse, *nam* mulier inupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. [c] O mi homo, quisquis NICETAM miraris, vel in hoc vno imitare, &, Teipsum castum custodi. [d]

Fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas. [e] Fructus carnis libido, *Incontinentia*, turpitudo. Ædesime, audisti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*, audi, obsecro eandem in horto *triumphantem*; sed vnà tecum audiant, velim, omnes in orbe iuuenes, audiant viri, Orbis audiat, & *Incontinentiam* omnem, vt turpissimam vitæ labem, & animi pestem certissimam, modis omnibus detestari discat. Audi tragœdiam inauditam.

In celeberrimâ ciuitate Lubecensi matrona erat venerabilis, & Consulis vxor, quæ vno partu tres filios edidit, quorum vnus elephantiasi, alter in aquis, tertius, de quo nobis sermo, suâ manu perijt. Sed quo is modo, quóue ordine tam tetram mortem obierit, sincerè conscripsit ille, qui & ipsum, & germanos ipsius, & omnem illam familiam optimè nouit.

Erat tertius hic iuuenis elegans formâ, ingenio acer, auro diues, veste nitidus, nec incultus moribus, sed, quo fœdauit omnia, libidinosus. Vnde post variam Incontinentiam, impegit in vnam earum, quæ formâ vincere credebatur omnem Lubecensium feminarum pulchritudinem. Hæc miserum inuerecundi amoris vinculo nexum, in sua castra sic captiuum duxit, vt eum nec numorum dispendium, nec fractæ libidine vires nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honestas, nec amicorum priuata correptio, à turpi consuetudine potuerint abducere. Quâ ex re factum, vt crumenâ iam depletâ, etiam necessarijs inciperet egere. Quod vbi mater aduertit (pater iam naturæ concesserat) filium indignam natalibus pauperiem incurrisse, materno affectu mota, bis terue, iterum atque iterum æs grande filio donauit, simúlque monuit illacrimans, memor esset Dei, generis item & honoris: memor salutis æternæ, probrosam consuetudinem renuntiaret, atque de cetero lasciuiæ suæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulsere cæco lumina: surdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit; languidè conatus est, & ideò è libidinum cæno eluctatus non est.

Tandem

a Gen.c.39.v.9.
b Iudith.c.11.v.11. c 1.Cor.c.7.v.26. d 1.Tim.c.5.v.22. e ad Gal.c.5.v.22.

Tandem cùm videret mater, quicquid largiretur, in filij perniciem abire, animum obdurauit, & clauſit manus. Iuuenis, animum & vultum matris mutatum obſeruans, egeſtate & libidine conſultricibus peſsimis vſus, ſtricto enſe in matrem irruit non ſemel, & (horreo dicere) calcibus etiam protriuit, ſeuere minatus, iam confodiendam, ni ocyus promptâ pecuniâ duræ neceſsitati ſuccurrerèt. Miſerrima mater ſub filij velut ſub hoſtis gladio contremuit, & territa tam præſenti periculo, quicquid exigebatur, quamuis inuita, donauit. Neque auſa eſt ſui parricidæ crudelitatem ad cognatos aut magiſtratum deferre, verita ne fortè primores ciuitatis, quorum rigida æquitas iam innotuiſſet Orbi, filium tantæ improbitatis reum ſeuerâ ſententiâ fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit ſilentio rem preſsit. ſed breuî neſcio cuius linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures ſpargebatur. Quocircà conuenerunt cognati, & conſilijs agitatis, iuueni ſub pœnâ capitis interdixerunt de ſimili auſu gladium vnquam ampliùs in matrem ſtringeret, aliâue iniuriâ eam afficeret. At ipſe, effrons alioqui, ad Manlianum hoc edictum erubeſcens, ſtatim maternis ædibus excedere, & vnà matris oculos exire inſtitit. Et ne ſolus erubeſceret, in totius familiæ notam & dedecus, ipſe cum infami muliercula in proſtibulo habitare cœpit. Hîc poſt ſericas veſtes conſumptas, poſt diſsimulatam diu famem, poſt marſupia omnia exhauſta, æger animi, & dolore vix conſolabili tabeſcens, ſine re, & propè iam exſpes, partim febri æſtuare, partim omnia deſperare, & inferendæ ſibi necis conſilium coquere. Cúmque malum in dies creſceret; nec mali remedium vllum occurreret, iam impar ægrimoniæ, morte decreuit tam acerbam vitam abrumpere. Verùm ne quis tam funeſtæ tragœdíæ epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deperibat, cùm fictis negotijs aliò amandauit. Illâ domum egreſsâ, ille iam ſolus & abſque arbitris, è culinâ cultrum rapit, & ſecedit in hortum, vbi ſcilicet *Incontinentia* ſuum ſibi triumphum ſtatuerat. hîc vagum lumen in omne latus circumferens, in ſolitudine ſe deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, palladium morbo pectus nudauit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantóque ſeſe impetu in aduerſum mucronem impulit, vt oſſeâ crate pectoris transfoſsâ, dorſi quoque ſpinam violaret. Hoc vulnere ſaucius in terram corruit, víſoque ſanguinis effluuio, ſæuioribus furijs agitabatur, quòd inuiſum ſpiritum tam acerbis impulſibus exturbare non poſſet. Heu triſte ſpectaculum!

ctaculum! Et en quo furore ſuimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrū in orbem rotet (vt è ſignis in cadauere patuit) viſcera laceret, & ſceleſtum animum non tam emittat, quàm eijciat.

Redijt interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amaſium in ſuómet ſanguine volutari: expalluit & linquente animo humi collapſa eſt. Tandem, reſumptis viribus cùm ad ſe rediјſſet, omnem viciniam fœdo eiulatu conciuit. Vicinis in hortum cateruatim irruentibus, ipſa lacrimis infuſa, quo habitu cadauer reperiſſet, narrauit. Mox fama per vrbem, & ad matrem euolat. Ad hunc nuntium mater, velut leæna raptis catulis irrugiens, pallore ſuffundi, & pænè alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, ſed currere. hìc inter ſpirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo aſpectu, animâ deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit ſpectatores iam pænè geminum, aut triplex funus. Mater è defectione recreata, vberrimis perfuſa lacrimis, & madentes oculos in filij pellicem obuertens: O mulier, inquit, quid feciſti? meum mihi ſanguinem tu ſeduxiſti; horum omnium cauſſa tu es, infeliciſsima.

Alterâ luce cognati vix plurimâ pecuniâ impetrarunt, liceret ſibi miſerabile funus terræ mandare, quod leges flammis dari voluiſſent. ita hic iuuenis ſui ipſius carnifex in profano ſepulchreto humatus eſt. Nocte vnicâ poſt ſepulturæ honorem exactâ, tumuli terrâ ita ſubſedit repentinâ labe, vt non nemo conijceret, cacodæmones, qui animam rapuerant, etiam corpus abſtuliſſe. Ipſe ego (inquit ſcriptor rei geſtæ) vidi congeſtam glebam in eminentiorem tumulum: at verò poſterâ die, tantum terræ dehiſcebat, vt difficile fuerit credere, hominem illic ſepultum eſſe.

Et hunc tam exitialem exitum habuit iuuenis illius libido & Incontinentia, in luculentum exemplum omni poſteræ memoriæ, vt norint omnes, quâ malorum voragine ij ſeſe præcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum eſt Incontinentiæ in horto triumphantis, quæ pariter in horto à NICETA noſtro glorioſiſsimè & victa, & triumphata eſt. Diſcant iuuenes, diſcant viri, diſcat Orbis alienâ clade ſapere, laſciuiæ cupiditates frenare, conſortium omne, quod libidini faueat, declinare.

Verùm, quod nos in Libidinis labyrinthum inducit, quod in Luxuriæ abyſſum præcipitat, eſt noxarum quotidianarum & crebrò repetitarum neglectus: *In pigritijs humiliabitur contignatio, & in*

infirmitate

infirmitate manuum perstillabit domus. a Cùm domus rimas accipit, & stillas admittit, in ruinam vergit, nisi rimæ obducantur, auertantur stillæ.

Plurima sunt quæ nos minuta credimus, & quoniam ea per oscitantiam non cauemus, ab his minutis in maximum sæpe malum prolabimur. Non magni nobis est vna libidinosa cogitatio, aspectus feminæ curiosior, aliquot verba liberius prolata. res hæc, vt putamus, leuicula est. ita cogitationes augentur & crescunt, aspectus iterantur, verba non iam licentiam tantùm, sed & lasciuiam olent: ab his paullatim transitus fit ad alia, quæ inter leuia quoque numeramus, vt sunt litteræ parum virgineæ, anuli, chirothecula, flosculi, bullæ aureæ, munuscula alia dono missa, aut accepta: inde lectiunculæ, & cantilenæ parum pudicæ, inde tactus inuerecundi, inde alia atque alia, mihi nec quidem nominanda: & vt cæno mergamur profundiore, hæc omnia tanquam non maxima facinora in nobis leniter vindicamus. Nimirum per has rimas & stillas, ruinæ paratur domus. *Qui modica spernit, paullatim decidet.* b Quamuis illa minimè sint modica nisi contemptori, cui solenne est dicere: quid tum posteà? cogitationes sunt, aspectus & verba sunt, humanitatis indicia sunt. Per has rimas satis grandes, letale libidinis venenum instillatur. En, domum malignis imbribus perfluentem, breuî & cadentem cernes,

Sanctus Iob, cùm statuisset apud se, ne cogitare quidem de virgine, mox huius propositi rationem reddens; *quam enim partem*, inquit, *haberet in me Deus desuper?* c perinde ac si diceret? nisi ita seriò cauerem, nisi occasiones tam studiosè declinarem, nisi omnem malam cogitationem mox animo proscriberem, nisi denique parua magni facerem, aliquod haud dubiè lasciuum desiderium in me oriretur, per quod diem amitterem.

In quo cacodæmon exercitatum furem feliciter sæpe imitatur, hic namque clausam domum expilaturus si quod foramē vel fenestellam sibi patefaciat, quæ tamen hominem adultum non admittat, puerum per illam immittit, vt is hac ratione in domum illapsus, magistro suo ianuam referet, quò rem suam intus agat. Pari modo diabolus, cogitationes impuras, iactus oculorum curiosos, lectionem incautam, voces & gestus parum verecundos veluti furunculos præuios intromittit in animum, qui veluti ostium pandant, viamque faciant ingressuro. Vnde maximi refert, summâ

g hic

a Eccles.c.10.v.18. b Eccli.c.19.v.1. c Iob.c.31.v.1.

hîc cautione vti; occasiones etiam eminus cauere, nihil velut rem paruam negligere, nec tantùm libidinem omnem, sed & libidinis vmbram auersari, & fugere. *In pigritijs humiliabitur condignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.* Verè, domini ignauia, est domus ruina, nam si sarta tecta non conseruentur, fiet vt tandem arceri non possit pluuia. Par ratio est animi, quædam velut non magna negligentis; in eo his initijs libido crescit. Verissimè diuus Gregorius: Si, inquit, curare parua negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. a cognata prorsus sunt turpia cogitare aut dicere, & turpia facere; properè agitur quod libenter auditur. Æde sime, qui incipit cogitationibus non resistere, incipit perire: cui suaue est, iam hoc, iam illud, & istud audere, huic durum non erit toto pectore libidinem haurire. Ita demum fœdissimis imbribus *perstillabit domus* tota. Nemo ergo dicat: hoc non grande facinus est, hoc modicum quid est, modò grauioribus abstineam, tolerabile erratum hæc cogitatio, & hæc, & hæc etiam; ferri potest hîc oculorum, aut linguæ, aut etiam manuum error, possunt isthæc sic abire.

Non possunt, mi homo, non possunt, nam si ista sic abeant, alia atque alia sequentur, & semper grauiora ac fœdiora; tandem tota *perstillabit domus.* Illud Gregorij repetò: Si parua non curamus, insensibiliter seducti, maiora perpetramus: Ergo hîc omnia caue, etiam quæ videri minuta possent, aut nihil cauebis.

Sed ad te redeo, tecúmque finio, ô Christiane Samson, castissime NICETA, qui victæ in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobilissimum deportasti.

O NICETA reuiuisce in nobis; pugna & triumpha in nobis, ô Victor illustrissime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum NICETA, pugnemus, vincamus. Is certam hîc habet victoriam, qui seriam non detrectat pugnam. pugnandum est: nullâ hîc sine pugnâ obtinetur victoria, hic nullum sine luctâ venit præmium: pugnandum est. Inæstimabilis pretij thesaurus est Castitas, æternis muneranda præmijs. Nec potest gratis constare Castitas. Hanc si magno æstimas, omnia paruo æstimanda sunt.

Omnis autem ponderatio non est digna continentis anima. b

a Greg.l.10.mor.c.9.fine. b Eccli.c.26.v.20.

FINIS.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

SEV

TRIPLEX CVLTVS

CONSCIENTIÆ
CÆLITVM
CORPORIS.

B.mæ V.nis MARIÆ NOBILISSIMIS SODALITATIBUS.

INGOLSTADIANÆ
MONACENSI
DILINGANÆ
AVGVSTANÆ
RATISBONENSI
OENIPONTANÆ
HALENSI
LVCERNENSI
FRIBVRGENSI HELV.
BRVNTRVTANÆ
CONSTANTIENSI
EYSTADIANÆ
ENSISHEMIANÆ
NEOBVRGENSI
FRIBVRGENSI BRISG.

à

DOMINO ET MATRE DOMINI salus Æterna.

EXpromiſſo ad vos redeo (Proſapiâ, Eruditione, Virtute ornatiſſimi Domini Sodales) vnáque adduco *Triſmegiſtum Chriſtianum*, in vno tres viros, aut in tribus vnum. Hic, meo iuſſu, tria vobis defert munera: LIBRVM vt Philoſophus, THVRIBVLVM quia ſacerdos, tanquam Rex CORONAM. Librum Sapientiæ, Thuribulum Pietatis, Coronam Regni ſymbolum eſſe non ignoratis. De triplici hoc ſymbolo, apud vos, bonâ veniâ veſtrâ, Chriſtianus hic *Triſmegiſtus* diſſerere cupit. Opportunè, puto, apud eos optimæ vitæ fundamenta iaciuntur, quibus omnis virtus amabilis eſt.

Veriſſimè olim Romanus ſapiens dixit: Non dat Natura virtutem. ARS eſt bonum fieri. a Hanc artem inter Chriſtianos vix quiſquam exactè diſcet, qui Libro illo, qui Thuribulo ac Coronâ illâ vti neſciet. E Libro hoc Conſcientiam tractare, à Thuribuli vſu Cælites venerari, ab vſu Coronæ Corpus regere, ſuaui compendio, quiſquis voluit, didicit. Fabius hoc rectè: Breuis eſt, inquit, inſtitutio vitæ honeſtæ beatæque, ſi credas. Natura enim nos ad optimam mentem genuit: adeóque diſcere volentibus promptum eſt, vt verè intuenti illud magis mirum ſit, malos eſſe tam multos. b Breuem hanc ad integerrimos mores inſtitutionem vobis exhibet *Triſmegiſtus*, qui ad triplex ſolùm documentum aures & animos petit beneuolos.

Primum eſt: Conſcientiam ſcienter diſcutere.
Alterum: Cælites religioſo cultu proſequi,
Tertium: Corpori nimium cultum detrahere.

Primam *Triſmegiſti* partem demonſtrat Philoſophi Liber, ſcrutandæ Conſcientiæ ſignum, hac enim viâ ad veram Sapientiam itur. Res ſanè maximi momenti eſt, ſeipſum non aſſiduè fugere, ſtatis horis à ſeipſo inueniri, & cum Conſcientia ſua peritè

a *Sen. Epiſt.* 90. b *Fab. l.* 12. *Inſtit. c. Vlt.*

perite loqui posse. Malorum hoc proprium est, alienam conscientiam declinare suam non timere. Nam, vt beatus Zeno Veronensis Antistes dixit: Qui suam conscientiam non timet, is est qui Deum non timet. a Optimè aureus orator Chrysostomus: Et si te, inquit, omnes accusauerint; tu vero teipsum non condemnaueris, neque ipsa conscientia reprehenderit, beatus es. itaque ne modicum & exile tibi videatur istud propriæ conscientiæ forum. b

Mihi credite, Sodales, nihil tam necessarium, neque magis cum cura dicendum est, quam qua ratione conscientiam ad examen quotidie vocemus. Ad omnia vitia persananda, tam certum ac potens pharmacum vix est, quàm frequens diligénsque sui disquisitio. Hanc quisquis temerè negligit, vitiorum dulcedini non inuitus succumbit. nec enim praua emendat, nec noxia prospicit, nec pœnitenda præcauet, sed cæco quodam impetu in illa proruit, & ignorantia sui, velut atra nube inuolutus in præcipitium non vnum deuoluitur. Certè à quotidiani huius examinis neglectu certissima sequitur *Ignoratio sui*, quæ misero homini eas tenebras offundit, vt aciem in cælestia intendere vix valeat, sed perpetuis erroribus ac labyrinthis inerret, è quibus se vix vnquam explicabit, cælesti sole subtracto. Facili negotio malus est, qui non quotidie seriò vult esse bonus. nisi enim mens nostra hoc quasi continuo freno contineatur, identidem ad assueta & erubescenda dilabitur. Succumbunt vitijs virtutes si illa non citò fodisse properaueris. Nunquam ex integro sanus erit, qui morbos à superficie tantùm curarit, nec ad mali fontes descenderit: ita nec vnquam ex solido probus erit, qui non sæpius in seipsum redierit, atque à se dicta factáque, sed & cogitata ad vnguem explorarit. Ex habitu peccare facillimè discit, quicunque se perrarò ac negligenter discutit. hinc enim necesse est vitia habitúsque praui in dies augmentum sumant, & fœdorum motuum ac turbarum caussæ crescant, vnde proxima ruina est in varias vitæ labes.

At verò seria, & non perfunctoria conscientiæ discussio, & mala retegit, & malorum caussas. hinc cuiuis perfacile ad eorum remedia deuenire. Hinc etiam sanctioris vitæ primarium subsidium est *Notitia sui*. nemo autem fortuitò se suáque cognoscet. Magnum hîc studium assiduáque diligentia necessaria est, quam ij adhibent qui sua omnia ad quotidianam incudem reuocant. Persuadet deinde hæc conscientiæ discussio rem omnium difficillimam. *Contemptum sui*, magnámque animi submissionem, cùm in miseriarum nostratum cognitionem nos deducat, milléque submississimæ mentis caussas præbeat, ac quadam verecundiâ totum hominem perfundat.

Et hinc altera pars *Trismegisti* exurgit, pia *Cælitum Veneratio*, Sacerdotis Thuribulo designata. Quò quis enim egentiorem se agnoscit, eò studiosiùs ditioribus amicis se commendat, & quò plus suæ caussæ diffidit, hoc potentiores inuocat patronos. Ita qui conscientiam suam lustrans, à virtutibus inopem se deprehendit, ad illos cæli thesauros, ad beatos cælites confugit, suæ inopiæ consulturus. Quâ in re diuinis honoribus nihil subtrahitur. Alexander Macedo nil gloriæ suæ derogatum censebat, cùm Sisygambis Darij mater, Hephestionem corpore cultúque præstantem pro Alexandro ipso nunquam viso salutasset. cúmque illa tandem ad Alexandri pedes prouoluta, ignorationem nunquam anteà visi Regis excusaret, Alexander manu eam alleuans: Non errasti mater, inquit, nam & hic Alexander est. c Nec Deo displicet, per amicos adiri & rogari, de quibus ipsemet: Ego dixi, Dij estis. d Sanè sancti Angeli, ceterique Cælites libellorum supplicum velut magistri, Deo preces nostras offerunt, suásque addunt. Cuicunque igitur sua conscientia quotidianos errores & lapsus exprobrat, is meritò in eam rem vnicè solicitus est, vt caussæ suæ patronos apud Deum quàm plurimos inueniat,

a *S. Zeno serm. de Fide.* b *Chrys hom. 26. in epist. ad Rom*
c *Curtius lib. 3. c. 24.* d *Psal. 81. v. 6.*

niat, quò diuinam largitatem *multiplicatis intercessoribus* (prout Ecclesia precatur) faciliùs in se deriuet. Ita *Notitia sui* prouocat *Venerationem Cælitum*. At seria, & quæ imitatione potissimùm constat, Cælitum veneratio, illud cumprimis exigit, vt, qui cælestes animos debito cultu velit prosequi, corpus suum non nimium colat, & herile imperium seruo nequaquam committat.

Atque hinc Tertia *Trismegisti* pars emergit, quam Regis Corona significat. Verè Rex est qui nouit regere seipsum, nec se ancillæ arbitrio permittit. Ancilla est, *Caro*, sed malæ fidei, & in exititum sui domini nunquam non ingeniosa. Hic opus imperio seueriore: indulgere velle & parcere, sæua bonitas, blandum & affabile odium est, neque hic aliud quis agit quàm vt pessimè clemens sceptrum amittat, & carnem amando animum occidat. An illum dicamus Regem cui muliercula imperat, cui pecuniola, cui gloriola, & alij animorum tyranni? Ille verè Rex est, & sui potens dominus, qui imperat sibi & suæ Carnis malignis cupiditatibus. En tibi Regem: non vitijs, non affectibus, non proprijs blanditijs subiectum, & qui omnium minimè seruiat corpori. Magnæ libertatis est, & verè Christianæ, audere corpori negare quæ iniquè petit. Corpus naturâ querulæ impudentiæ est, & hos modò cibos, has modò vestes sibi postulat. Si alterutrum duntaxat adipisci liceat, mauult lautiùs vestiri quàm cenare. Et hæc æui nostri labes est, patrimonia vestibus impendere. Obsecro, Sodales optimi, vrbium mores corruptissimos considerate, & vnà mecum liberè pronunciabitis, vix quemqam vspiam reperiri, quem vestium luxus aut lusus tam varius nunquam deceperit. Sanè rarissimæ iam virtutis est, modestiæ leges non calcare, & intra fortunam suam vestiri velle. Olim forsan vestimentorum vsui præscripserit Temperantia fines terminósque; iam nulli sunt. A numis leges petimus. tam nitidam quisque nunc vestem habet, quàm opulentam arcam, status ordinísue vix vllum à veste discrimen sibi constat. Cui plurimùm numorum, sæpe plurimum & vestium est, etiā nec sanguine is, nec eruditione inter ceteros emineat. Nec est ferè vllum genus vitij, in quo tantâ varietate, & lusu tam multiplici passim exorbitemus. Non enim multitudine tantùm vestium, sed & pretio ac formâ. sed & nouitate ac curiositate, alijsque modis delinquimus. Ita quandoque Cælites nimis quam sobriè & parca manu colimus in nostri corporis cultum crumenas totas effundimus: tum demum nobis ipsi liberales visi, si in corporis ornamentum exhauserimus marsupium. Nec vllus ferè tam stupidus est, cui in stultam hanc solertiam non multum ingenij supersit. Hic *Trismegistus* coronam suam quatit, monetque Christianos, meminerint in quam spem nati sint, ne dum corpus tam operosè colunt, perdant incultum animum.

Hæc ego ad vos, Nobilissimi domini Sodales, sub Trismegisti nomine scribo, non vt vllius hic culpæ vos arguam, sed vt illos quos castissimi vestri mores tacitè arguunt, vnà vobiscum reprehendā publica voce. Hoc certè ago, vt quàm plurimos alios, ad æmulam vestræ virtutis modestiā prouocem, idque diuersis monitis. Ideò liber iste triplicem præfert faciem, Philosophi, Sacerdotis, Regis. Philosophus Conscientiam examinare, Sacerdos Cælites venerari; Rex Corpori imperare docet. Ad omnigenam virtutem compendio discendam, triplex hæc facies mihi visa est semper momenti plurimum habere. Et id quoque est caussæ cur eam vobis potissimùm proponere in animum induxerim: effigiem vestram ad virtutis leges compositam non inuiti agnoscetis. Atque, ô vtinam, meum omnem in vos affectum vobis quàm plenissimè possim impendere. nimis mihi exiguum est, quicquid vestr[illegible] aut honori aut vtilitati laboro. Imò dum vetus apud vos nomen conor expung[illegible], nouum facio, *Horologium Tutelaris Angeli*, vestro nomini consecraui: plus reddidistis, quàm acceperitis. Sacræ liberalitati vestræ vt gratias agerem, *Nicetam* submisi. hic iterum plurima precum vestrarum remuneratio secu-

ta. Sic iam minus quàm antè soluendo sum. nam & illud inter vestra in me beneficia numero, meas scriptiunculas tam beneuolè à vobis accipi. Neque mihi iam aliud superest, quàm ingenuè fateri. vos veris beneficijs, me pænè solo affectu certare, atque adeò à vobis longè superari. Cedo facilis: suaue mihi est sic vinci, sed ne ingratus moriar, *Trismegistum Christianum*, quem scripsi, libens meritissimò iam vobis offero consecroque. Sit illi, oro, locus inter vos, qui prioribus meis libellis fuit. Scriptio non tantæ molis, nec ampla est. At hoc me solatur: Semen quamuis sit exiguum, cùm occupauit idoneum locum, vires suas explicat, & ex minimo in maximos auctus diffunditur. Idem, spero, facient hæc *Trismegisti* monita. eadem enim est horum quæ seminum conditio, non latè patent, sed in opere crescent: non multa sunt quæ traduntur, sed si illa animus vester planè idoneus exceperit, & in se traxerit, conualescent & exurgent.

Itaque, Sodales optimi, scriptionem hanc obsecro, non ab eruditionis censu, sed ab affectu meo æstimate. Omnium vestrûm castissimis precibus submississimè me commendo. Monachij, die S. Michaelis Archangeli. Anno Christiano MDCXXIV.

Vestrûm omnium

Seruus in Christo.

HIEREMIAS DREXELIVS
è Societate IESV.

BENEVOLO
LECTORI.

V*Idisti, Lector, in libri fronte* Trismegisti *nomen. Veniam dabis tam grandi titulo, si caussam audieris. Nosti,* Trismegistum *prisco æuo celeberrimum & philosophum, & sacerdotem, & regem fuisse. Nam apud Ægyptios, sicut mos maiorum ferebat, ex omni numero philosophorum sacerdotes, è sacerdotibus reges legebantur.* Trismegistus, *vti philosophos sapientiâ, ita religione sacerdotes, ita & reges superiores omnes iustitiâ superauit, doctus philosophus, religiosus sacerdos, æquus rex. Triplicem hanc personam ex decoro agere, primæ laudis est, in hoc Orbis theatro. Ideò præcepta quæ huic instituto fauent, minimè spernanda.*

Et hoc, mi Lector, hi tres libri agunt, vt te faciant & philosophum, & sacerdotem, & regem: Philosophum, arcana rimando; Sacerdotem cælites venerando; Regem, corpus gubernando. Arcana philosophia est, conscientiæ recessus penetrare, & discere seipsum nosse. Arcanorum arcanissima arcana hic latent, nec vnquam deest quod fruteris. Prauum est cor hominu & inscrutabile: quis cognoscet illud? a *Sacerdotium est nemini non competens, supremum cæli Dominum, beatósque cælites religioso cultu prosequi. Eâ ratione*

a Hier. c. 17. v. 9.

tione diuinus Petrus, omnes Christianæ professionis, genus electum, regale sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis appellat. b *Regnum est omnibus regnis maius, in seipsum habere maximam potestatem, & corpori non seruire. An non regem censes qui liberrimâ voce proclamat: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.* c *Non tibi rex videtur, qui generoso spiritu: Maior sum, inquit, & ad maiora genitus, quàm vt mancipium sim mei corporis. Nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquam ad indignam bono simulationem, nunquam in honorem huius corpusculi mentiar. Cùm visum fuerit distraham cum illo societatem, & nunc tamen dum hæremus, non erimus æquis partibus socij: animus ad se omne ius ducet. Contemptus corporis sui, certa libertas est.* d *An non hæ voces sunt regiæ? Talem te regem, mi Lector, talem te sacerdotem, talem & philosophum te formare mens est. Ita tripartita hæc dissertatio mihi prorsus non videbatur disiungenda, & in vno hominis capite vultus triplex ostendendus. Cælites perfunctoriè colet, qui sui negligens, aut nullum animo cultum, aut, quod tantumdem est, omnem impendit corpori, hæc omnino inter se nexa sunt.*

Hoc igitur est eruditè philosophari, conscientiæ latebras explorare, & in dies proficere notitiâ sui: hoc piè sacrificare est, Deum atque cælites, ritè venerari: hoc regiè imperare est, corporis seruitutem detrectare. Hunc talem Trismegistum *sibi formandum sumpsit hæc scriptio. Summa illius, & ordo hic est.*

Primi Libri, Nouem capita, de cultu Animi, & examine conscientiæ agunt.

Secundi, Decem capita, cultum Cælitum exponunt.

Tertij, Vndecim capita, cultum corporis nimium persequuntur.

En tibi triginta vniuersè capita, cultum Corporis, Animi, Cælitum complectuntur, & quasi per tres gradus necessariò sibi cohærentes eunt, Cælitibus locum medium vt honoratiorem iure aßignauimus; Vltimum corpori, vt seruo & mancipio; Primum Animo, vt hero & domino. Hoc te scire, Lector, sed, & illud rogare volui; vt si tibi quandoque fastidire lubuerit aut nauseare, non liberet hæc legere. In lectione sacrâ serium & attentum lectorem multa effugient, ne dum oscitantem & fastidiosum. Sacra, & ea quæ ad Animum sunt, non tantùm legi, sed & capi ac intelligi, sed & cogitari ac expendi volunt. Ita fac, mi Lector, & bene vale.

a Hierem.c.17.v.9. b 1.Pet.2.v.9. c 1.Cor.9.v.27.
d Seneca epist.65.proximè finem.

Argumentum

Argumentum

TRISMEGISTI CHRISTIANI

LIBER I.

Animi cultum, & rationem docet erudiendæ conſcientiæ, per quotidianum illius examen.

LIBER II.

Modum tradit colendorum cælitum, cùm per menſtruam illorum ſortitionem, tum per alia pietatis exercitia.

LIBER III.

Corporis cultum ſuperuacuum, & veſtitûs inſolentiam caſtigat.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Ingreſſus ad ſermonem De Animi cultu, & Examine Conſcientiæ.

POLICHRONIVS ET GERARDVS colloquuntur.

POLICHRONIVS. Animi cultum is minimè negligit, qui conſcientiæ curam religioſè gerit: at verò conſcientiam is optimè curat, qui quotidiano eam examine à vitijs aſsiduè purgat. Porrò examen conſcientiæ, vti res eſt vna omnium vtiliſsima, virtuti per compendium aſſequendæ, ſic forſan à paucis bene fit, ab innumeris omnino non fit. Quærere,

quid Examen conſcientiæ ſit, quæſtio mihi ſuperflua cenſetur. optandum, eius vſus tam notus nobis eſſet, quàm eſt natura vel definitio, quid ſit, ſcimus; quantum proſit, vix ſcire laboramus. Atque adeò qui conſcientiam ſuam veſperi perfunctoriè & quaſi aliud agentes examinent, fortaſsis multos reperias, eos qui examen hoc vtiliſsimum penitus intermittant, difficile eſt numerare. Romanus ſapiens queritur olim, & verè ſic eſt: Hoc nos peſsimos facit, quòd nemo vitam ſuam reſpicit. quid facturi ſimus, cogitamus. & id rarò: quid fecerimus, non cogitamus. atqui conſilium futuri ex præterito venit. *a* Atque eò iam incuriæ plerique progredimur, vt examen iſtud, quod appellamus *quotidianum*, vocari poſsit *menſtruum*, aut etiam *annuum*, quando id aliqui vix ſingulis menſibus ſemel, alij vix ſemel ſingulis annis inſtituunt. GER. Ne mireris, Polychroni: ſeipſum accuſare inſuaue negotium eſt, & tamen hoc examen aliter non conſtat. POL. Neglecti huius examinis plures ſunt cauſſæ, non nego hanc vnam earum eſſe. Omnino *ſui ipſius accuſatio*, tam pulchra eſt quàm rara virtus. Hinc ſanctus ille ſenex, Paſtor, omnes virtutes ad vnius domum commigrâſſe aiebat, extra quam fruſtra quis deſudet in quærendis virtutibus. rogatus, quænam illa eſſet virtus? Seipſum, reſpondit, ſeriò ac iugiter accuſare.

Et hoc docet examen conſcientiæ, in quo quiſque reum ſe citat ad tribunal ſuæ mentis, quod ad vitã probam compendioſa via eſt.

a Senec. epiſt. 83. initio.

§. I.

D. Baſilius, poſt documenta plurima ſuis tradita, demum ſic concludit: Quæ quotidie feceris opera, veſperi tecum commemora, & cum ijs, quæ feciſti pridie, conferto. *a* Ita voluit, vt omnes cum conſcientiâ ſuâ priùs loquerentur quàm ſomno ſe permitterent. Ratus hoc vnum, optimum fore ſtimulum ad illa omnia, quæ ab ipſo didiciſſent, in opus producenda.

D. Bernardus: *b* Multæ, inquit, ſcientiæ hominum, ſed nulla melior eſt illâ quâ cognoſcit homo ſeipſum. Beatus homo qui ſe poteſt cognoſcere, probare, & improbare. Nam qui ſibi diſplicet, Deo placet; & qui ſibi vilis eſt, Deo carus eſt. Itaque tibi ipſi carus nõ ſis, accuſa teipſum. Omnem animi morbum hoc emplaſtrum & malagma perſanat. Tardus es ad preces? in precibus vagus & oſcitans? plumbeus es ad iuſſa? volas ad menſam? effuſus es in riſum & confabulationes, fractus ad laborem, ſtudioſus libertatis, incurius tui officij?

a Baſ. ſerm. commonit. ad mon: b Bern. de int. do. c. 28. & 29.

ficij? sæpius forsan de die auribus, linguâ & oculis peccas? huic malo remedium non est opportunius, quàm vesperi conscientiâ conuenire, diei errores in numerum aut certè in cumulum redigere, & quid, quáue ratione sequenti luce sit cauendum, statuere, & nisi hoc modo, quotidie teipso fias melior, securè credas, aut conscientiam sæpius non examinatam, aut obiter tantùm & perfunctoriè. Si ferueat hîc industria, non potest ei non par fructus respondere. Quòd si leui brachio, anhelus ad lectum & semisopitus, oculis in somnũ iam turgentibus, solùm in ceremoniæ morem, hoc conscientiæ iudiciũ instituas, non erit hoc verum, sed mentito nomine iudicium, aut iudicium, aut iudicij larua, socors & ignaua cogitationũ discursatio. ex hoc fonte talis emanabit riuus: Eâdem post menses & annos in te viuent vitia quæ priùs: æquè pronus in irã, facilis ad impatientiã, instructus ad superbiã, æquè procax in verbis, asper & mordax in dictis, dissolutus & leuis in moribus, verbo, eris antiquus *Dormitantius.* Et in promptu caussa est; nunquam domi tuæ es, nunquã te deprehendis, nunquam te obseruas, teipsum nunquã seriò accusas: viuis in tranquillo frigore, omnia fluere sinis, vt fluũt. pacificus homo es, sed malo tuo. Vitijs tuis quietem non turbas, cum defectibus tuis nõ litigas, cum concupiscentijs tuis non pugnas. quid multis? pacificus homo es, in tuam maximam perniciem. alges & torpes; tunc solùm viuacissimus, cùm aut comedendum est, aut ludendum, aut etiam irascendum. hîc in te viuunt omnia, hîc vir, hîc athleta es, & heros.

§. II.

Ger. In me hæc omnia declamas, an in absentem alium? Pol. Gerarde, ne metuas. nihil hæc contra te; nisi tu binominis sis, & non tam *Gerardus*, quàm *Dormitantius*, audias. In *Dormitantium* omnia à me dicta sunt & dicentur: illum, inquam, qui qualis olim fuit, talis est & hodie; qui in placido ignauiæ statu perennat, qui nunquam obedientiorem habet somnum, quàm cùm ei cum conscientiâ loquendum, qui in se nunquam aut raro admodum descendit: qui omnia alia scire satagit, præter se, miserabili neglectu animi: verbo, qui dormit, cùm vigilandum foret. At hac ratione nemini familiaris fit virtus. non enim natura dat virtutem, multò minùs socordia; ars est, bonum fieri, hanc artem dat exacta sui notitia, & quotidiani profectûs ingens desiderium, istam autem & istud non docet nisi examen conscientiæ nullo die neglectum. Initium salutis, notitia peccati. qui peccare se nescit, corrigi non

vult.

vult.[a] Ideò D.Bernardus tam sollicitus in suos paterfamilias: Vnde, inquit, rogo dilectissimi fratres, vt vnusquisque vestrum intret in cubiculum suum, scopet conscientiam suam, se quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis.[b] Idem inculcans alibi: Redeamus, inquit, ad nos & discutiamus conscientiam nostram.[c] Ger. Sed quæ lex, à quo, & quibus lata est, conscientiæ diebus singulis examinandæ? Pol. Vt video, Gerarde, ex Volonibus non es, si lege vis cogi. Sed veniam da; sensim eò te ducam, vt ad solem cernas, quod etiamnum inter nubila videtur abditum. Primum erit scire, quàm hoc prorsus nouitium inuentum non sit. Certè ab omni æuo fuerunt, qui sicut vltimam, ita primariam diei actionem esse voluerunt, suam vesperi conscientiam excutere, eóque vel ipsius naturæ lege ac luce præeunte ducebantur. Paucos è priscis nominabo, tuendæ huic veritati.

a Sen.ep.28. b Bern.serm.11.in cœna Dom. c Proem.de int.do.

Cap. II.

Examen Conscientiæ Qui olim, & quomodo fecerint.

Ratio prorsus & Natura huc impellunt. & ausim dicere, hoc naturæ scitum esse: acto die diei acta cum animó suo repetere, simúlque despicere quid in lucem posteram aut omissu sit futurum optimum, aut factu. Indi sapientes quos Gymnosophistas dicebant, nullum suæ disciplinæ adolescentem ad mensam admittebant, nisi is prius conscientiæ suæ subijsset examen. imò quod pudorem nobis meritò incutiat, mensam ijs accumbere non licebat, qui in tertio huius examinis capite (ad morem nostrum loquor) non pulchrè stetissent. Impransus, impotus, incenatus eijciebatur domo, qui nil præclari à se gestum commeminisset. luculentè id testatur ille à Madaurâ philosophus. verba illius integra tibi admetiar:[a] Igitur, vbi mensa posita, priusquam edulia apponuntur, omnes adolescentes ex diuersis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? hîc, alius se commemorat inter duos arbitrum dilectum, sanatâ simultate, amicos ex infensis reddidisse: inde alius sese parentibus quippiam imperantibus obedisse: alius, aliquid meditatione suâ reperisse; vel alterius demonstratione didicisse. qui nihil habet afferre cur prandeat, impransus ad opus foràs extruditur.

O pulchrum institutum! & nunquid vel apud Christianos melius

a lib.1.Floridor.

lius posſit? O legem ſaluberrimam, quæ ſi hodie vigeat, multi dies plurimis ieiuni forent ducendi, quòd ſeſe his iudicibus vel non ſisterent, vel peiùs ſtarent in iudicio. En legem, Gerarde, breuem & ſtrictam: *aut non prande, aut priùs conſcientiæ rationem redde.* Vis esse? oſtende priùs te laboraſſe. Et cur nos ipſi nobis non dicamus veſpere: Vis dormire? antè cogita, quàm benè vigilaueris. Feſtinas ad lectum? priùs tecum diſquire, qualis in templo, in foro, in domo, qualis in menſâ, qualis alibi fueris. Adeóne verò à recto ſenſu degeneramus, vt quod ſciuerunt fecerúntque idololatræ, id neſciant Chriſtiani, aut (quod peius eſt) facere nolint quod faciendum ſciant?

§. I.

Phocylides, ſi Stobæo *a* fides, primus omnium mortales docuit quotidie ſeipſum ad hoc conſcientiæ tribunal citare. Pythagoras certè nominatus ille è porticu philoſophus, tam occupatus non fuit aut ſomniculoſus, quin prius in ſeipſum deſcenderet, quàm ſomnum caperet; & quicquid die toto egiſſet, ſe iudice damnaret vel abſolueret. vnde apud Pythagoréos, pulcherrimum hoc inſtitutum vsûs quotidiani fuit, *quid quoque die dixeris, audiueris, egeris, veſpere commemorare.* Et hoc eſt apud conſcientiam ſuam examen inſtituere, & ſeipſum ſibi velut cenſorem aut iudicem ferre.

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore, quid non? *b*

Faciebat hoc idem conſcientiæ examen, & P. Sextius, eo ipſo vir optimus, & adeò ſibi nihil indulgebat, adeò & ſomnum vincere, & negotia differre, & cogitationes in poteſtate habere potuit, vt conſummato die, cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet (cum Senecâ loquor *c*) interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanâſti? cui vitio obſtitiſti? quâ parte melior es? O Pythagora, ô Sexti! quàm nos Chriſtiani non paria vobis facimus, in conſuetudine tam Chriſtianâ! Ah! quàm hîc congruè illud Chriſti vociferarer: Viri Niniuitæ (viri idololatræ) ſurgent in iudicio cum generatione iſtâ, & condemnabunt eam. *d*

Noſti, quid Vir bonus (hic titulus carminis eſt apud Maronem) de hoc quotidiano examine conſcientiæ moneat. Ille igitur Vir bonus

Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad vnguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi
Securus; iuſto trutinæ ſe examine penſat,

Ne

a Stob. ſerm. 6.
b Laërt. in Phytag. S. Hieron. l. 3. apol. adu. Ruff. c. 10. Auſon. Eydil. 8.
c lib. 3. de Ira c. 36. d Matth. c. 12. v. 41. Luc. c. 11. v. 32.

Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus vt coëat, nil vt deliret AMVSSIS
Sit solidum quodcunque subest: nec inania subtus
Indicet admotus digitu pellentibus ictus.
Non prius indulcem declinat lumina somnum
Omnia quàm longi reputauerit acta diei:
Quæ prætergressus; quid gestum in tempore, quid non:
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi.
Quid mihi præteritum: cur hæc sententia sedit,
Quam melius mutare fuit. miseratus egentem
Cur aliquem fracta persensi mente dolorem:
Quid volui quod nolle bonum foret: vtile honesto
Cur malus ante tuli: num dicto aut denique vultu
Perstrictus quisquam: cur me natura magis quam
Disciplina trahit: sic dicta, & facta per omnia
Ingrediens, ortóque à vespere cuncta reuoluens,
Offensus prauis, dat palmam, & præmia rectis.

En Virum, verè bonum: tales simus. Neque vnus tantùm alterue (quod quis obijciat) è Romanis Græcísque hoc fecit, & conscientiam vesperi discusit; plures in hac classe numeramus, inter quos & laudatissimus ille L. Annæus Seneca, qui viros religiosos multos, qui Sodales Parthenios plerosque, ausim dicere, aut æquauit in hoc, aut superauit.

§. II.

Erat Seneca, potens in aulâ, Imperatoris doctor & moderator, inter strepitus & discursus aulicos, & tamen examen hoc conscientiæ non omittebat: erat in coniugio cum vxore; & tamen vesperi conscientiam suam super diei actis audiebat: erat in studijs semper aut negotijs, neque tamen studia aut negotia potiora habebat, hac vtilissimâ in seipsum animaduersione: erat inter amplissimas opes, atque si voluisset, inter maximas voluptates & delitias, & tamen sub noctem, sepositis omnibus, solius conscientiæ negotium tractabat. Ipsum tibi testem sisto locupletissimum. de fide non est quod quidquam ambigamus: malim ego Senecæ narranti credere, quàm multis alijs iurantibus. Vtor, inquit, hac potestate, & quotidie apud me caussam dico. cùm sublatum è conspectu lumen est, & conticuit vxor, moris mei iam conscia, totum diem mecum scrutor facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo, quare enim quidquam ex erroribus

meis

meis timeam, cùm possim dicere: Vide ne istud ampliùs facias, nunc tibi ignosco.[a]

Obstupesco, quoties hæc lego, nec sine admiratione & rubore vnquam legi. Homini tot negotijs, tot studijs, nobili etiam vxore districto, hæc tam arcta & quotidiana in seipsum inquisitio fuerit? Et, obsecro te, Gerarde, considera mihi, quæ vir iste incomparabilis, examinis huius capita sibi statuerit, quos in seipso errores notârit, quid in dictis suis factísque culpârit. Sic seipsum accusans: 1. In illâ, inquit, disputatione pugnaciùs locutus es. Audite litigiosi. 2. Illum liberiùs admonuisti quàm debebas: itaque non emendâsti sed offendisti. de cetero vide, non tantùm an verum sit quod dicis, sed an ille cui dicitur, veri patiens sit. Audite critici, & omnium censores. 3. Minus honorato loco positus, irasci cœpisti conuiuatori, vocatori, ipsi, qui tibi præferebatur.[b] Audite superbi & iracundi. 4. Non æquis quendam oculis vidisti, quia de ingenio tuo malè locutus est.[c] Audite Inuidi ac maleuoli, & oculos atque dentes continere discite. En, quantus vir, quàm opulentus, neque tam ad opes suas, quàm ad suam conscientiam fuit attentus. Possedit Seneca (quod ei Suillius opprobrat[d]) ter millies HS. is modus nobis esset 7500000. hoc est, septuagies quinquies centena millia philippicorum: ipsi septem milliones auri cum dimidio. Opes pænè regiæ, fateor. Sed ô virum dignum opum vi maiore! qui diuitias, & quidem tantas in sinu positas & circumfusas sibi potuit non adorare, potuit ridere, contemnere. ô virum omni laude maiorem, qui potuit in diuitijs paupertatem non odisse, semetipso & ex se nascentibus bonis contentus esse. Diuitiarum contubernio non corrumpi, sanè tam præclarum quàm rarum est, quod Annæus hic noster habuit, qui non cum suis nummis, sed cum libellis suis, secum ipse assiduè locutus est, & quod nos alijs libentissimè facimus, hoc ipse sibi fecit, hoc est, de se apud se malè existimauit.

Ita, mi Gerarde, Seneca examen conscientiæ, perinde ac si lex cogeret, quotidianum sibi esse voluit; nec sine profectu. Nam ipse de se: Hoc mihi satis est, inquit, quotidie aliquid ex vitijs meis, demere, & errores meos obiurgare.[e] O virum vel hoc ipso argumento non tantùm magnum, sed verè bonum! & qui non scripsit sensítque solùm talia, sed fecit. Et homines Christiani, Sodales Parthenij, viri Religiosi hunc stimulum virtutis reijciant?

CAP.

a Sen.l.3.de Ira.c.36. b loc.iam cit.c.36. c & c.37.
d apud Tacit.l.13.Annal. e Sen. de vit.beat.c.17.

CAP. III.

EXAMEN CONSCIENTIÆ

Quanta vtilitatis sit, & quàm id à sanctis impensè commendatum.

VTilitatem huius sanctissimæ in seipsum inquisitionis nescire non potest, nisi qui cæli & tartari securus, viuit in diem, & passim coruos sequitur; nec vllum post mortem tribunal aut iudicem pertimescit. Viri mali, inquit Salomon, *a* non cogitant iudicium. Talem mihi da, & videbis quàm is vel ab ipsis idololâtris longè superetur: da, inquam, talem & dices: hic homo non insistit viam quæ ducat ad cælum. iocando, ridendo, cachinnando totos dies traducit, securus mortis, & post illam secuturi iudicij. transacto die cenat idem hilariter, cenam confabulatio, confabulationem somnus excipit. hunc ille ordinem, hunc diei methodum seruat.

O curuæ in terris animæ & cælestium inanes! *b*

O mi homo, quid demum habes quod hîc obducas? sanctissimos illos eremi angelos Antonios, Hilariones, Onuphrios imitari non vis? Senecas saltem & Sextios, & Pythagoras, te meliores esse non sinas. Et quæ tuæ occupationes tantæ, vt hoc non possis quod potuerunt occupatissimi? priscis illis persuasissimum fuit; diem pessimè finiri; nisi sic finiretur: pænè perijsse sibi censebant diurnas horas quæ non haberent hanc diei clausulam, hoc somni præludium. Nimirum hinc maximum ad probos mores emolumentum capiebant, hanc vnam ad virtutem viam compendiosissimam credebant, in hoc continuæ tranquillitatis portu persistebant. Ecquid enim pulchrius simul & vtilius hac consuetudine excutiendi totum diem? qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber? cùm aut laudatus est animus, aut admonitus, & speculator sui censorque secretus cognoscit de moribus suis. *c* Detumescet sensim superbia; mens auara se latiùs expandet; libido frænum recipiet; mitescet ira eritque moderatior; omnia vitia minus sibi licere credent, si sciuerint sibi quotidie ad iudicem esse veniendum. Sed in digitos mitto huius examinis vespertini commoda.

a Prou. 28. v. 5. b Pers. sat. 2. c Sen. l. 3. de Irâ. c. 36.

§. I.

1. Somnus etsi tranquillus esse possit & placidus, tutus esse non potest, nisi præmittatur ei hoc conscientiæ examen. nam pænè

idem

idem eſt, ignis in ſinu, & peccatum in conſcientiâ. is demum ſecurè dormit, cui dicere licet: iam rationes poſui cum Deo meo; promptus paratus ſum ad omnem Dei nutum, nec viuere recuſo, nec mori pertimeſco; bonum *Dominum* habemus. Huic ego me, meáque omnia quàm integerrimè committo. Ades, ſomne, & fac officium; iam tuus ſum. Hoc eſt, mi Gerarde, inter brachia Chriſti Domini ſuauiter obdormire.

2. Aurora inſequens tantò erit iucundior, quantò fuerit compoſitior præcedens veſpera. Nam poſterum manè felicitatis ſuæ partem trahit à præterito veſpere. matutinas cogitationes nec lætas habebit nec ſanctas, qui pridiè cum triſtibus aut prauis quietem auſpicatur. Hinc in cœnobijs lex pia & perpetua, Completorio, quod vocant, finito, linguæ ferias indicere, & altùm ſilere. quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur. vult quis loqui? Deum habet, cum illo ſermones miſceat: vult quis deambulare? in cælo poteſt, ſat amplum deambulationi hoc pratum eſt: cupit quis eſſe cum ſocijs? innumeros habet Angelos, illis ſe iungat, ſed ſilendo & precando. ſi ſecus fiat, nec proximæ noctis nec ſecuturæ diei preces ſuccedent; quicquid enim pridiano veſpere viderit quis, dixerit, egerit, recurret, & omne orationis & actionis bonæ vim turbabit & elidet. Ergo, ne manè malus ſis, veſperi bonus eſſe incipe.

3. In omne genus vitij nil æquè pugnat, quàm firmum animi decretum ac propoſitum CAVENDI, ídque crebriùs reſtauratum. Atqui animus nitoris ſui amans, non opportunius hoc apud ſe ſtatuet, quàm vbi veſperi errores ſuos ipſe recens deprehenderit. Hîc decernat, hîc ſanciat ac proponat quàm firmiſsimè CAVERE in poſterum, quæ toties malè non cauerat. iuret, hoc eſt, firmiſsimè ſtatuat cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei[a]: non vno alteróue duntaxat die, ſed per omnem vitam, æternùm. Ad hanc animi deſtinationem facit, diſquirere ſecum, quo loco, quâ ſocietate, quibus occaſionibus, ad noxas priores committendas, ſit inductus, & has conſtanter euitare, conatu generoſiſsimo inſiſtat. Id ſi quotidie (inquit Chryſoſtomus [b]) diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus aſſiſtes. Hoc modo Paulus ſeipſum mundauit, ac ideò dicebat[c]: Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.

a Pſal. 118. v. 106. b in c. 12. Matth. hom. 43. c 1. Cor. 11. v. 21.

§. II.

4. Maximi res momenti eſt, gratum eſſe Deo, ídque ſi non ſin-

gulis horis, diebus ſaltem ſingulis· momento quouis in nos Deus beneficus eſt. quid magni reddimus, ſi nos in ipſum grati ſimus, quouis die ſemel ſub veſperè? Æſtimare beneficium, magna hoſtimenti pars eſt, & referre cœpit, qui debere ſe confeſſus. Liberaliſsimus Deus eſt, nec vinci ſe patitur liberalitate; nouis nos beneficijs aſsiduè cumulat, quoties nos ea gratè accipimus. Hîc veriſsimè dicitur, *Gratia gratiam parit*; a neque nos vnquam meritam Deo gratiam referimus, quin nouam identidem gratiam obtineamus. Certat nobiſcum Deus, ſed armis imparibus; ille beneficia conferendo, nos ſolùm gratias referendo, ſeu agendo, nec iſtæ vnquam tot ac tantæ ſunt, quin illa & multò maiora ſint & plura. Ita felicitatis noſtræ eſt, hîc ſemper ſuperari. Et quando autem commodiùs Deo gratos nos præbebimus, quàm in veſpertino examine conſcientiæ, cuius primum caput eſt GRATIAS AGERE.

5. Quoties diſſenſiones, lites, inimicitiæ planè letales oriuntur interdiu? iurgiorum ſane & diſcordiarum vbique plurimũ eſt, nec vllus finis rixandi. orto igitur incendio tali, & nondum ſopito, cubitum ire & ſomno ſe committere, facinus eſt audaciſsimum, & exitioſa planè temeritas. Si hac nocte ſubitò (plurimis contigit) mors te configeret, ah! quò iret miſer? quò migraret animus?

Eſt veneni genus lene, & quod non ſtatim ſæuiat, ſed eo hauſto ſomnus letalis eſt. Et tu, mi Chriſtiane, venenum hauſiſti, quod tibi Rixa, quod Odium & Diſcordia, quod Libido & Incontinentia propinârunt, & iam dormis? nec priùs pharmacum adhibes, nec prius hoc toxico conſcientiam liberas? Num tibi videris in plumis cubare? Mihi crede, ad ipſas inferorum fauces dormis: leui fit impulſu, & in imum præcipitaris. Ergo prius venenum expue, conſcientiam purga; ingemiſce, pete veniam, & ſic demum ſomnum admitte.

6. Eadem eſt ratio omnium letalium noxarum. Conſcium ſibi eſſe vel vnici letalis criminis, nec illud pœnitentiâ delêſſe, nihilominus ſe ſomno committere, extremæ temeritatis eſt, & periculum proximum morti, idque æternæ. Et quis magis mortuus eo (vt Bernardus loquitur) qui portat ignem in ſinu, peccatum in conſcientia? nec ſentit, nec excutit, nec expaueſcit. Vide, mi homo, ſi tibi Hiſpaniarum regnum, ſi Turcarum imperium, ſi totius Orbis dominium offerretur in præmium, vt vel nocte vnicâ ſomnum caperes, letalis noxæ conſcius, hæc tamen tibi omnia velut fruſtillũ fungi, reijcienda forent, præ illo formidabili periculo quod adires.

a Sophocl. in Oedip.

adires. Et discrimen non vides? aliquid quidem lucrari posses, sed infinitè plus posses perdere. Iam verò nullum tibi præmium ponitur, minæ ingeruntur, supplicium proponitur, idque æternum, tu tamen ludibundus, hilaris, iocabundus, potulentus in plumas te abijcis, asque vllo Numinis pauore; nullâ conscientiæ curâ, nullo inferorum metu. ô crebram, sed nimis periculosam insaniam! At verò qui læsam conscientiam, prout par est, vesperi curandum sumit, & malè acta deplorat, etsi fortè per diem letali næuo se inquinârit, eâque nocte vi subitâ extinguatur, tamen *in refrigerio erit*, a supplicium saltem æternum euadere censendus est. Et hoc verè est breui dolore, cruciatus æternos redimere. a Sap.c.4.v.7.

§. III.

Est ergo hæc conscientiæ exploratio, nostri in virtute profectûs incitamentum primarium, & vt tale sanctissimi quique ac doctissimi viri iam olim id nobis commendant. Hanc suis legem tulit Basilius, a vt quouis vespere, suam quisque conscientiam rimaretur. Idem Antonius, idem Bernardus, Bonauentura, Cassianus, Ignatius auctor Societatis IESV, aliique suis impensè commendarunt. b Cassiani verba sunt: c *Quamobrem ita nobis aduersus hæc arripienda sunt prælia, vt vnusquisque vitium quo maximè infestatur, explorans, aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac sollicitudinem erga illius impugnationem obseruationemque defigens.* At verò de vitijs exploratè iudicare, nunquam sciemus, nisi in quotidiano conscientiæ examine naturam eorum nosse didicerimus. Mercator ad incitas redigetur, nisi quà damni, quà lucri calculos celerrimè subducat. & hic quidem si industrius sit, tam acceptæ quàm expensæ pecuniæ rationes quotidie inspiciet. ita prorsus Ephrem Syrus faciendum suadet ijs qui dum viuunt, lucrari cupiunt: d diebus, inquit, singulis vesperi & manè diligenter considera, quo pacto sese habeat negotiatio tua, ac mercimonij ratio, & vespere quidem ingressus cubiculum cordis tui, examina teipsum ac dicito: Putásne hodie Deum in aliquo exacerbaui? num in re aliquâ fratrem irritaui? num alicuius famam detractionibus laceraui? &c. deprehensis noxis gemitum, dolorem & lacrimas iubet superfundi.

De matutino examine: facto iam diluculo, inquit, rursus eadem tecum meditare & dicito: Quomodo, putas, ista mihi nox præterijt; Lucratus sum in eâ mercimonium meum? numquid improbæ ac

a hom.1.de instit.monit.
b l.50.homiliar hom.24.De int.dom c.65. c collat.5.c.14.
d Ephrem tom.3.serm.ascet.

ac sordidæ cogitationes inuaserunt me, atque illis libenter immoratus sum? Eodem prorsus modo Dorotheus: *a* quo pacto, inquit, per singulos dies, nos ipsos purgare & propemodum expiare debeamus exactissimè, docuerunt maiores & Patres nostri. Nempe vt vesperi sedulò quisque perquirat & inuestiget, quomodo pertransierit diem illum. Rursus manè examinet, quomodo exegerit noctem illam, & pænitentiam agat ac resipiscat coram Deo, si quo pacto (vt fieri potest) peccatum aliquod admiserit. Chrysostomus, de hoc ipso conscientiæ tribunali disserens: Hæc, inquit, fiant singulis diebus, nec priùs dormieris, ô homo, quàm mente versaueris, quæ à te interdiu perperam acta sunt: & die sequenti eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda. *b* Post paucula interiecta: Singulis diebus, inquit, vesperi ab animâ rationem exige, & cogitationem quæ peccauit, condemna eam, veluti in ligno suspende, & torque, & iube ne ampliùs ea aggrediatur. *c* Quid clarius? Et an, Gerarde, notasti, illud, *singulis diebus*, bis inculcari? Neque etiam nescis, hæc à Chrysostomo, non monachis, sed ciuibus, sed Christianis omnibus seriò dicta.

a Dor.ser.11. b Chrysost.tom.1.in Psal.4.post med. c ib.tom.1.pag. 619.

§. IV.

Sed num vis, Gerarde, aliorum etiam Patrum testimonia recitem? Ger. Satis me istis lapidasti Polychroni, & liquere puto, de huius exercitij vtilitate; *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. a* Fateor, rem vnam omnium vtilissimam videri: modò ea etiam aut iucundior nobis videretur, aut facilior. Et quis enim est qui non in se deprehendat & maximam procliuitatem peccandi, & peccatorum facillimam obliuionem? vtrique malo, non dubitem, insigniter medetur quotidiana hæc conscientiæ perscrutatio. Pol. Rem dicis, Gerarde: hinc & hinc miseri sumus, hinc nimis temerè delinquendo, illinc properè nimis obliuiscendo delicta. Opus foret propemodum facere, quod illi apud Climacum, *b* qui pendentem à cingulo libellum chartaceum ferrebant, in quem suas etiam cogitationes quotidie referebant. Et hæc viris sanctissimis caussa fuit, non semel tantùm de die in seipsum inquirere, & in istud conscientiæ ius ambulare: vno die sæpius id factitârunt. Societatis Iesu patriarcha, sanctus Ignatius, horis interdiu singulis animum consuêrat colligere, ac sepositis curis examine conscientiam vrgere. Tum, si vis afferretur, quæ horam ei consuetudini negâsset, proximâ

a Matth.c.18.v.16. b Clim.gr.4.

proximâ confestim resarcire. *a* Ignatij sodalis, magistri sui felicissimus imitator, sanctus Franciscus Xauerius, eodem prorsus studio feruens, de die sæpius accuratâ perscrutatione intimos animi recessus inspiciebat, & ceteros ad idem faciendum magnoperè hortabatur, ratus in eo perfectæ vitæ cardinem verti. *b* Rari exempli fidus Franciscus Borgias, eodem magisterio eruditus, non satis habuit bis quotidie conscientiam pertentare, singulis horis diurnis seipse ad vnguem excutiens exploránsque, memoriâ repetebat dicta, facta ac prætermissa; inquirens in se grauiter. *c* Ab his exemplis, in legem res transijt, vt omnes in Societatem Iesu adscripti, quotidie bis examinandæ conscientiæ accuratam nauent operam. Sunt & alij hodiéque religiosi homines, qui hanc legem tam exactè obseruant, vt non tantùm bis quotidie conscientiam examinent, sed huic soli examini horam integram diebus singulis impendant.

a Ribald.l.5.vitæ S.Ign.c.1. Maff.l.3.c.1. b Tursel. l.6.vitæ Xauerij c.6.
c Schot.l.4.vitæ Borg.c.4.

§. V.

Re verâ, nisi quotidie animi nostri hortulum ingreßi, subnascentes in eo steriles herbas quàm primùm extirpemus, breuî siluam non hortum habebimus. Quisque sibi dictum putet diuinum illud: Constitui te hodie, vt euellas & destruas, & disperdas, & dißipes, & ædifices & plantes. *a* Et nisi hoc semel minimùm de die fiat, infelix lolium & steriles auenæ dominabuntur, surget gramen inexpugnabile. Nónne pigri & malè feriati hominis domum stillicidia tandem demoliuntur? *b* Nónne cum dormiret Isboseth, à latronibus iugulatus est? *c* Nónne hoc pacto Zizania dormiente patrefamilias excreuerunt? *d* *Transiui*, inquit Hebræus sapiens, *per agrum hominis pigri, & per vineam stulti, & ecce totum repleuerant vrtica, & operuerant superficiem eius spina, & maceries lapidum destructa erat.* *e* Talis est animus hominis; siluescit & fit desertum vepribus fertilißimum, nisi conscientia identidem & quotidiana industriâ repurgetur.

Neglectis vrenda filix innascitur hortis. f

Hîc ligo nunquam manu mittendus, aut mox spinæ se prodent. Ligo iste aut sarculum, est examen conscientiæ, ad omne vitium, antequam ætatem & vires acquirat, ex animo euellendum. Bernardus: quamobrem, inquit, noueris te, vt inter angustias, quæ non desunt, fruaris conscientiæ bono magis autem vt scias quid desit tibi.

a Hierem.c.1.v.10. b Eccl. c.10.v.18. c 2.Reg 4 v.5.
d Matth.c.13.v.28. e Prou.c.24.v.30. f Horat.serm.l.1. sat.3.

tibi. nam cui non deſit: omnia illi deſunt qui nihil ſibi deeſſe putat. a Neque ſatis, vt menſtruum ſit hoc examen, aut vt quot hebdomadibus, ſed vt quot diebus fiat, quod Clareuallenſis ille Antiſtes grauiſsimè vrgens: Diſce, inquit, in eo ſecundùm communis inſtituti leges tu tibi præeſſe, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipſum iudicare: teipſum apud teipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iuſtitia, ſtet rea & ſeipſam accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo te fideliùs iudicabit. Mane præteritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Veſpere diei præteritæ rationem exige, & ſuperuenientis noctis fac indictionem. Legem hanc quam alijs tulit Bernardus, eandem & ipſe ſeruans: Propterea, inquit, ſtatuam me ante me, & iudicabo meipſum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere poſsim. b

Et hæc examinis iſtius ingens eſt vtilitas, in ſupremo iudicio beata ſecuritas. Si nos ipſos iudicaremus, non iudicaremur à Domino, quem, vti D. Gregorius loquitur, c tantò quis ſecuriùs expectat, quantò quotidie vitam ſuſpectiùs examinat.

a lib. 2. de conſid. b de int. do. c. 31. c lib. 25. mor. c. 5.

CAP. IV.

EXAMEN CONSCIENTIÆ Quanta ſit neceſſitatis, & quod diſpendium illud negligere.

DIxi iam de vtilitate; attexam paucula de neceſsitate, quæ hîc tanta eſt, vt affirmare auſim, in pleriſque omnibus fruſtra nos agere, niſi & hoc agamus. Poteſt concionator clamare & clamando raueſcere; frangentur pulpita, rumpentur columnæ, trement ſedilia: omnia fruſtra, nec in te quidquam ferè proficiet, niſi tu ipſe tibi veſperi concioneris, tuam ipſius & reprehenſionem & adhortationem audias. Fruſtra monetur, qui ſe vult negligere; fruſtra cuſtoditur, qui ſe vult perdere. Sic & confeſſarius docebit te, ſed fruſtra; monebit & incitabit, fruſtra & hoc; inſtabit & præſcribet pœnam, fruſtra omnia. ſæpius tibi dicet: hoc vitium nominatim fuge; hos ſodales, has ædes ſingulariter caue; hac viâ, vt ſcias, ad cœlum non itur. hîc teipſum vince, hîc abſtine, hîc tuos impetus coërce; hîc autem generosè ſuſtine, hîc dura, hîc te virum gere,

hîc

hîc te Christianum ostende, &c. omnia hæc futura sunt frustra, nisi tu ipse tui curam geras, nisi hoc ipsum velis aut nolis, quod velle aut nolle iuberis, nisi noctu quotidie tuam ipsius confessionem audias, & à te confessario vel absoluaris vel damneris. Sic & magister in scholâ commendabit quidem diligentiam in studijs, parsimoniam temporis laudabit, probitatem in moribus maiorem desiderabit, pietatem in omnibus constantiorem à discipulo postulabit, sed quo effectu aut fructu? nisi tu tuus ipse sis præceptor vesperi temet instruendo, examinando, puniendo, non hilum proficies; perdidisti minerual.

Sic & prætor, aut iudex, seu alius quis magistratus, vinculis te addicet aut eximet; non tamen ideò verè liber eris, aut nexus, nisi tu ipse tibi laxes carcerem, aut obseres; nisi causâ cadas vel vincas teipso iudice. Atque ita conciones, correctiones, admonitiones, castigationes pleræque frustra sunt, nisi tuus ipse sis & concionator, & confessarius, & præceptor, & iudex, quod esse potes, & debes in quotidiano examine conscientiæ. Optima illa disciplina est quam quisque sibi ipse necessariò adhibet, saluberrima mulcta quam quis ipse sibi imponit. Multam, inquit Siracides, inueni in meipso sapientiam, & multum profeci in eâ. a Ah, quid tandem sapientiæ inuenit in seipso vel sapientissimus, nisi seipsum nosse, & ad æquam iudicij trutinam appendere? quod tum fit, cùm quis suam conscientiam ad vsque fundum penetrat, & boni malique congeriem secernit districto examine. Hæc illa *multa sapientia* est, quam cuiuis in seipso licet inuenire, in eáque quotidianis incrementis proficere. Vanum est in omnibus alijs altum sapere, absque hac sapientiâ.

a Eccl. c. 51. v. 22.

§. I.

Refert è Græco, Pelagius a interpres, ascetam senem apud religiosum iuuenem de domo conscientiæ semper purgandâ sic disseruisse: Diabolus est inimicus, & tua conscientia domus. Igitur ingenium inimici tui nôris, nunquam non sordes tractat, gaudétque vnicè si illas, quas odit, domos sordibus oppleuerit. hoc ergo agit, vt quicquid potest immunditiarum, in te effundat. Tuarum verò partium est, immissas spurcitias continuò regere, & conscientiæ domũ solertiâ quotidianâ conseruare mundam. Si neglexeris, tua tibi domus illuuie tantâ implebitur, vt ad eam vix ipse reperias aditum.

a libell. 11. n. 48.

Igitur principijs obsta, & sicut inimicus tuus quotidie aliquid sordium in te conijcit, ita tu quotidie, quicquid inquinamenti per diem resederit, hac velut spongiâ deterge, suum illi cænum nullo non die remitte. sic nitidam seruabis domum: cesset hæc cura, mox hara fiet conscientia, & immundum cubile vitiorum. In nauigij sentinâ quid fiat, nôsti: vti ea semper aliquid aquarum recipit, ita est qui semper exhauriat, quod perstillantium vndarum receptum fuit, aut nauis paullatim illabentibus & crescentibus aquis suauiter submergitur. Eodem prorsus modo cum quotidie aliquid praui operis, aut incauti sermonis, aut immundæ cogitationis, nobis etiam vigilantibus subrepat, necessarium omnino est, vt id quotidie hoc velut haustro, in dies singulos egurgitemus, aut sanè in dulcem succumbemus interitum. Ergo tuam vespere, mi homo sentinam exhauri; tempus est, exhauri sentinam. I modò, & vide, reperies semper aliquid illabentium aquarum. Bernardus, de hac ipsâ mentis sentinâ disserens: In illud siquidem repositorium, inquit, velut in sentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluit. [a] Tu itaque exhauri, ne per noctem proximam, in nauim excurrat sentina & mergaris. Ergo exhauri, vesper est, exhauri. Non facilè peribit, qui quouis die seriò cauet, ne pereat.

a I.ad mil.de persecut.sust.

§. II.

Si ligno aut saxo similes essemus, hoc lustrandæ toties conscientiæ labore facilè supersedere possemus. Asser dolabrâ semel dedolatus, lapis scalpro semel leuigatus permanent, quales eos vel ascia vel cauatorium ferramentum fabri formauit. At nos, hoc ipso miseri sumus, quia tam mutabiles sumus & varij. Vno anno, vnâ sæpe hebdomade, quandoque etiam die vno, & Virtuti & Vitio sacrificamus; eâdem frequenter horâ & in ridiculum furorem excandescimus, & ad mansuetudinem non duraturam descendimus: Stomachum subinde nobis mouet luxuria: citò tamen cum illâ redimus in gratiam. Sic arbori crescenti, aut luxurianti palmiti similes, sumus. hæc duo sæpius putanda, & circumcidenda sunt, ne nimium luxurient, ac in vitiosam sese amplitudinem diffundant, aut inutili fronde, aut pampino superfluo. Seipsam vermibus pro domo locat arbor, quæ nulla vnquam brachia olitoris cultro præbet præsecanda: in siluam degenerat vitis, quæ lacrimare non vult, quæ secari non sustinet. Legibus suis pareat hortulanus necesse est,

& nec

& nec viti parcat nec arbori: secet, stringat, vulneret, incîdat, amputet, quicquid vitiosi germinis subnascitur, nulli stirpium libertas sit à purgante ferro, si quidem non flores tantùm desiderat olitor, sed & fructus. Sic & homo (nisi sui nimium sit amans) in seipso nunquam non reperit, quod purget, quod inserat, quod resecet, quod excutiat. Et sicut humanis membris, inquit Theologus ille, a ab euaporatione fuliginosi & mali humoris per poros, semper aliquid sordium accrescit, ita si caput non pectas, laborabis porrigine; si oculos non colluas, lemis; si dentes non defrices, scabritie; si faciem non laues, illuuie; si vngues non reseces, in imo fient rediuiosi, à summo nigrescent & excrescent aquilarum more: si pedum curam negligas, pedore obsolescent. Sic animus & conscientia, ob concupiscentiæ fomitem perrenni scaturigine inhærentem, paullatim contaminabitur, & facies illius in carbone mutabit. ita imago illa & similitudo Dei nobilissima, Christi sanguine lota & restaurata, sensim fœdabitur, & prototypo suo fiet dissimillima. Tam necessaria est huius examinis cura: contra nihil perniciosius est eius negligentiâ & omissione, quæ reuera tabes quædam est animum exedens; est quædam scabies, seu potiùs clancularia lepra, quæ minutâ sed crebrâ letalium pustularum congerie animum malè infectum conficit.

Facilis pereundi mòdus est, minuta non cauere, & paullatim prolabi ad grandiora: Nec ille vnquam næuis carebit, qui seipsum rarò aut nunquam reprehenderit.

a Delrius sacrâ lect. 12. de sui not.

§. III.

Rex Hebræus: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum. a Lectus hic quotidie lauandus, conscientia est. nam vti lectulus fatigatis & sanis quies est & dulce fomentum, sic ægris ingens tormentum; hos vrit, hos affligit & cruciat, illos recreat & suauiter sopitos, molli gratóque calore circumtegit. Ita prorsus conscientia, ægro à vitijs animo vrens lectus, aut catasta & equuleus est, animo à vitijs libero & sano gratissimus thalamus est, cui ille quietem suam omnem in acceptis referat. Verissimè ille è D. Augustini familiâ: b Gaudebis, inquit, semper vespere, si diem expendas fructuosè. Vigila super teipsum, excita teipsum, admone teipsum; & quicquid de alijs sit, non negligas teipsum. Neque hoc nimis crebrum putes; quotidie lauanda sunt, quæ quot diebus sordescunt.

a Psal. 6. v. 5. b Thomas à Kemp. l. 1. de Imit. Christi. c. vlt. fine.

descunt. Laua ergo hunc tuum lectulum quotidie, *per singulas noctes*, quouis vespere. Nisi hoc à te impetres, vt ille tuus lectulus semper quasi recens sit lotus, nunquam tu quietus eris. Et quæ illa conscientiæ quies sit, optimos dies totósque soles fabulis, iocis, poculis, nugis, deambulatiunculis frangere, noctu ad lectum, velut fessus equus ad stabulum, festinare, vix paucas voculas precari, & in somnum defluere, conscientiâ frustra insusurrante: perdidisti diem, homo, diem perdidisti, iacturam cogita, fors sequenti die asportandus es ad tumulum. Hanc surdo fabulam occentat conscientia; non audit ille, iam somno sepultus stertit, de crastinâ luce securissimus. Hoccine viuere est, & conscientiæ tranquillitati studere? vnam quamlibet rem vix ad perfectum adducit asidua vigilia & intentio, vbi iam in vtramque aurem dormire quis incipit, antequam ad rem suam vigilasse, nil vnquam præclari operis prodibit. Statuarium aut lapicidam mihi considera, centies vno die regulam suam applicat, ne quid in artis suæ leges peccet, ne quid curui relinquat, ne quid debitam mensuram excedat: Et nos nec semel quidem de die ad conscientię nostræ lineam opera nostra reuocemus? Aspice mihi Chrysostomum & vide quàm solerter, ad suam ille regulam opus suum diurnum examinet! Expendimus, inquit, diem ô anima, quid boni fecimus? aut quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo; si quid mali, de cetero ne facias. a Nihil est, inquit Augustinus, quod sic quisque debeat cogitare, nisi vt in semetipsum oculos conijciat, se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inueniat; & quod displicet, necet; & quod placet, optet & plantet.

Hoc est quod regius Psaltes suasit, *& in cubilibus vestris compungimini.* b Spinis indormit, qui læsam conscientiam ad lectum defert.

a hom. 2. in Psal. 50. b Psal. 4. v. 5.

CAP. V.

EXAMINANDÆ CONSCIENTIÆ

Quis sit modus.

Diuinus vates Hieremias, modum examinis huius instituendi, breuissimo effato docens: statue, inquit, tibi speculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam. a Speculam principiò vult collocari, è quâ Dei beneficia die illo nobis impensa contueamur, & pro ijsdem gratias agamus, sed non cum Pharisæo

a Hier. c. 31. v. 21.

ſæo illo, qui dum gratus fuit in ſuis, maledicus extitit in alienis. Verùm de gratiarum actione poſteà.

§. I.

Cenante *Domino* cum ſuis vltimùm, & iam iam ſuum corpus in cibum, in potum ſanguinem porrecturo, cœptum eſt examen Conſcientiæ. Nec enim quidquam dubitem, quin Apoſtolorum quilibet, excepto Iſcariote, ſuam priùs conſcientiam, dein & Chriſtum interrogârit: *Nunquid ego ſum Domine?* a Perinde ac ſi pro ſe quiſque diceret: Ego, mi Domine, modò meam conſcientiam ſuper vaticinio tuo examinaui; nil illa horum fatetur, nec me reum dicit. ſi quid tamen in me, me forſan inſcio, proditionis lateat, velim, Domine, mihi non parcas, ſed proditorem tuum, quiſquis ille ſit, palàm nomines, etiamſi me nominâris: erubeſcere non recuſo, ſi reus ſim. ſi mihi tantum flagitium celarit conſcientia, te, Domine loco conſcientiæ appello, & fidenter interrogo; *Nunquid ego ſum.*

En mi Gerarde, quâ ratione corpus Dominicum epulaturi Apoſtoli, ſuam priùs conuenerint conſcientiam, ſi quid occultæ proditionis in eâ deprehenderent. Dixerat Seruator: Amen dico vobis, quia vnus veſtrûm me traditurus eſt. At illi ob hoc lugubre vaticinium triſtes, ſe reos eſſe, nec fateri nec negare auſi, quæſiuerunt ſinguli: *Nunquid ego ſum Domine?*

Ita nos veſperi cubitum ituri, à nobis ipſis quæramus: *Nunquid ego ſum Domine,* qui hodie preces multas recitaui, & ad illas nihil auſcultaui, linguâ garriente, corde abſente: *Nunquid ego ſum Domine?* qui hodie meas ipſe laudes tam liberali ore decantaui, alios ſpreui, me cælo extuli: aliorum famæ detraxi, meam immodicè auxi, liuidos dentes alijs infixi, mihimet blandè indulſi, verbis incautus, leuis, ſordidus, maledicus. *Nunquid ego ſum Domine?* qui tot impuras hodie ac fœdas cogitationes hoſpitio non excluſi, cum ijs, tamquam id nemo cerneret, colluſi, vetitæ delectationis auidus, & occultus caſtitatis hoſtis. *Numquid ego ſum Domine?* qui diem hunc perdidi, & tam malè tot bonas horas, partim colloquijs vaniſsimis, partim luſu & otio ſteriliſsimo combuſsi. *Numquid Domine ego ſum?* qui Gulæ hodie ventriq; cibo potúque nimio ſacrificaui; qui cæcus & furens irâ, in hos & illos fulmina miſi, ad Orcum illos, ſi licuiſſet, detruſurus. Ah, mi Domine, numquid ego ſum piger ille & plagis digniſsimus ſeruulus? Multis quandoque ſic interrogantibus, Chriſti nomine, reſpondebit conſcientia: TV DIXISTI: agnoſce & corrige.

Hîc

a Matth. c. 26. v. 22.

Hîc occurrit, cuius primo loco videmur monendi, vt scilicet hoc cognoscendæ conscientiæ negotium conficiatur INTEGRE. suum illi tempus aßignemus, & tantisper alia omnia mittamus, dum hoc perfecerimus. Optimus hic modus est, vt quisque totum diem secum scrutetur; factáque & dicta illius diei omnia noctu remetiatur, vt vbi viderit, quo maximè morbo laboret, ei potißimùm mederi curet. Quicquid in se non sani deprehenderit, eò magis illud persanare conetur, quò minus id videtur sanabile; & hoc ipsum fortiùs semper aggrediatur & quatiat, quo contumaciùs resistit. Nullum sit tam potens aut frequens & familiare nobis vitium, in quo dediscendo desperemus. modò id quod facimus, faciamus integrè, quà modum; quà tempus, quà omnes huius examinis partes. Pleræque res hoc ipso non bene fiunt, quia fiunt non integrè.

Neque tamen integrè solùm, hæc vespertina in conscientiam quæstio instituenda, sed & accuratè, vt iam dicam.

§. II.

Hebræorum regum optimus, Dauid, non solùm designauit tempus explorandæ conscientiæ, sed quàm accuratè id faciendum, exemplo suo docuit. Non ignorabat rex sapientißimus, quanti referret hic vigilare, ideò quæsitor sui quotidianus: *Meditatus sum*, inquit, *nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* a Neque id feci obiter, non leui brachio, non incuriosè, non oscitanter aut perfunctoriè, sed intentus operi, attentè, & accuratione magnâ, omnes conscientiæ meæ angulos rimabar, & quicquid sordium ac minimi puluisculi reperiebam, id totum cum ramento euerrebam. *Nocte cum corde meo meditatus sum*, ita vt integras quandoque noctes consumpserim, mecum ipse colloquendo, *& exercitabar* cogitando, variéque super delictis meis ratiocinando, *& scopebam spiritum meum*. huc atque illuc quasi scopis cogitationum versabam illum, animúmque partes in omnes diuidebam, penitißimos mentis meæ recessus scrutabar. Non auri venas in suffosis montibus, sed animi noxas scrutatus est Dauid, de quo pulchrè Augustinus: quanta, inquit, homo habet intus, & non fodit? Scrutabatur iste spiritum suum, & cum spiritu suo loquebatur, seipsum enim interrogabat, seipsum examinabat, in se iudex erat. *b* Verè non blandiebatur sibi rex iste potentißimus, non excusabat, sed Catonianam in seipsum censuram instituebat, & omne pectoris

a Psal. 76. v. 7. b August. in Psal. 76.

pectoris ſui arcanum rimabatur exactiſsimè, & quicquid hic latentium ſordium deprehenderat, atroci conatu effodiebat. Cenſet Gregorius hoc nobis imperari ab Iſaia, a qui ſucclamans: Ingredere, inquit, in petram, abſcondere in foſsâ humo à facie timoris Domini. Petram ingreditur qui cordis ſui duritiem penetrat: à facie timoris Domini defoſsâ humo abſconditur, qui cogitationes terræ inhiantes egerens, in imo ſuæ vilitatis, magnâ ſubmiſsione ſe contrahit. O cor humanum! ô rupem Marpeſiam! ô ſurdum ſaxum & immobile! ô duram petram, præſertim cùm monitis pulſatur! Vociferatur è cathedrâ eccleſiaſtes, inſtruit in pœnitentiæ tribunali ſacerdos, hortantur probi, exempla inuitant, funera monent, libri docent, leges vrgent, clamat Chriſtus, & tamen cor hominis, velut duriſsima petra, ad hæc omnia obſurdeſcit. ſic petra iſta, nec voces, nec vociferationes illas, nec monita nec clamores hos audit, niſi quis hanc ſuam ipſe petram ſubeat, & in omnia à ſe dicta, cogitata; cupita, omiſſa ſeuerus iudex inquirat. Et hoc alterum eſt, quod ad iſtius examinis motum pertinet, vt id fiat ACCVRATE.

a In Iob.l.31.c.21. b Iſ.c.2.v.20.

§. III.

Tetium in huius examinis modo ſpectandum, vt id fiat cum ſenſu & DOLENTER. Hieremias propheta ad hoc cohortatus: *Pone*, inquit, *tibi amaritudines*. a Hoc iubet vates, vt cum quis præteritæ diei noxas & errores deprehenderit, non illos tegere, non excuſare, non defendere conetur, ſed ſeipſum accuſet, & omnem in ſe culpam deriuet, doleátque, toties, tam proteruè & petulanter, tam procaciter & impudenter, Deum offendiſſe. Et quæ animi noſtri leuitas eſt? pecuniolam perdimus, aliquot obolorum aut rei viliſſimæ iacturam facimus, & lacrimis maximè ſerijs damnum deflemus: Deum lædimus, tempus prodigimus, cælum amittimus, & etiamnum ludentibus oculis hilariſsimè ridemus, nec damni magnitudinem ſentimus; ſtat etiamnum exporrecta & ſerena frons, nec vllum luctûs indicium ſe prodit. O audaciſsime mortalium, *pone tibi amaritudines*. Deum offendiſti? ingemiſce, dole, pectus tunde, de teipſo pœnam exige, & quantum ex immoderato vſu rerum habuiſti delectationis, tantum tibi nunc doloris ſcias eſſe animo capiendum. Rex Ezechias accuratè hoc obſeruans: Recogitabo, inquit, omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. b Ita quiuis veſperi ſeriò dicat: omnes horas quas per otium expendi, omnia

a c.31.v.21. b Iſ.c.38.v.15.

nia momenta quibus Deum offendi, in amaritudine animæ meæ recogitabo, nec antè lætitiam animi resumam, quàm Deum peccatis meis propitiauero. Iobus infensus sibi ipsi: *Nunc autem*, inquit, *oculus meus videt te idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauillâ & cinere.* a Ah quoties, mi Gerarde, possim ego vesperi dicere: O mi Deus, tui oblitus sum die isthoc integro: vagabar huc illuc, quò me vel oculorum curiositas, vel mentis libido egit: hîc colloquijs miscendis, illîc pecunijs numerandis intentissimus, istic libri & chartæ, hîc alueus lusorius & tesseræ me sibi totum rapuerunt: tu mihi, ô mi conditor, nunquam in oculis, nunquam in memoriâ eras hac totâ die. *Nunc autem oculus meus videt te*; vix serò tandem; & sub exitum diei, recordor tui, ô mi amantissime Domine, *idcircò ipse me reprehendo* & ago pœnitentiam, ob tam turpem & prolixam tui obliuionem.

De hoc conscientiæ dolore præclarissimè sanè disserit Bernardus, cuius verba omnia, prout omnino digna sunt, fidelissimè recitabo: De diuersis igitur mundi partibus, inquit, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vanè occupatur, ad seipsum redeat, & seipsum discutiat, cùmque inuenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat: repertâ autem culpâ & pœnæ caussâ, seipsum puniendo, se ante se statuat, & tanquam alium se iudicet. Se equidem culpatum, ante se afflictum: se reum, ante se iudicem seuerum: se impium, ante se ad pietatem reuersum: proponat se ante se, decernat quid à se faciendum sit de se, iustè in se iniusto infligat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi: Quia pacem deseruisti apud Dominum Deum tuum, & bellum incurristi apud teipsum, scissuram pateris, vt tu à teipso condemneris, quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & non vis quod vis, à teipso condemnaberis. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue nequam. Afflige itaque te, & statue contra faciem tuam, vt aspicias turpitudinem tuam, & recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miserijs suis ad seipsum conuertitur cor, & sistitur cor ad cor. *b*

Audis, Gerarde? priùs nobis miseriæ nostræ gustandæ quàm quies. Nemo somnum suauiùs aut securiùs admittit, quàm qui tale pœnitentiæ & doloris præmittit exordium. Ergo conscientiæ næui, cum sensu, & DOLENTER abstergendi: hic omnis ex animo eradenda est nequitia. ergo, vt idem Bernardus monet, baptizemus

a Iob.c.24.v.6. b Bern. de int. Dom. c.24.

mus lacrimis conſcientiam noſtram : a abſtergamus & eradamus, quicquid ei vitioſitatis inhæret.

a Bern.ſerm. 10.de modo bene viu.

§. IV.

Amaritudines ſibi poſuiſſe, vti Hieremias vates loquitur, ſatis non eſt, niſi & illud quod addit, ſequatur: *Dirige cor tuum in viam rectam, in quâ ambulâſti.* a Præteritam culpá horres? ergo & futuram caue. agnoſcis morbum? ergo & de remedijs iam cogita. Deprehendiſti forſitan cor tuum procul à cælò, procul à Deo in vias auias euolâſſe; retrahe,& dirige in viam rectam. erit fortaſsis cùm accuſante conſcientiâ fateri cogêris: hodie bis litigaui, vnum aliquem in viâ prætereuntem irriſi, conuitia ieci non pauca in domeſticum, abſentiũ nomen detractionibus laceraui quinquies, vni amicorum beneficium exprobraui, ter imprudenter & incautè reſpondi, diras omnes & deuotiones peſsimas in alios deprecatus ſum ſexies, temerè iuraui vltrà quàm decies, ſemel iterúmque verbum laſciuius mihi excidit, in menſâ mihi contradicentem audaci dicterio momordi, vt minimùm quater mentitus ſum,ad moroſius imperium eloquenter & copioſè obmurmuraui, in cenâ virtutes meas neſcio quas vaniſsimâ oſtentatione iactaui, & diues fui promiſsis quibus nunquam ſtare cogitaui: Sed & illud memini, quod in amici aures plauſtrum querelarum exonerauerim, ſimul & ſuſurronem egerim, atque ab vno audita ad alium detulerim amicitiæ diſſociandæ. Sed & illud recordor, quod in colloquentium circulo duorum mores temerariâ cenſurâ vituperarim: porrò verborum otioſorum nullum eſt inire numerum.

Et hæc tot peſtes à ſolâ linguâ ſunt: quid iam oculi, quid aures, quid manus, quid ingentia cogitationũm agmina die vno non delinquent? Dirigam ergo cor meum, & cum eo meos oculos, aures, & manus meas, meámque linguam in viam meliorem. ita propono,ita ſanctiſsimè ſtatuo,neque ſolùm memoriæ hoc tradam,ſed & in opere tentabo. nunquam probus ero, ſi ſciuero tantùm hæc cauenda, niſi & cauero, & fugero vitia. hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. hunc laudemus, *qui potuit transgredi & non eſt transgreſſus, facere mala & non fecit.* b Ergo hoc vnum agam,vt in ea quæ iam deteſtor, non recidam, aut id pœnâ præſenti luam: certè toties mentiri,iurare, malè imprecari, alijs detrahere,ſimiliáq; vitia quæ me toties implicuerũt, poſthac ſtudioſiſſimè fugiam. & in hoc obſtinabo animũ: dixi cuſtodire legem tuá;

a c.31.v.21. b Eccli.c.31 v.10.

Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. a Scio, tantum quisque proficit, quantum conatur, & vult. Huc ergo cunctas faciendi & non faciendi rationes dirigam. etiamsi laboriosum erit, faciam tamen, quod faciendum iam video, & quod facturum me recipio. Simili ratione, quicquid iam turpe iudico, etiam si pecuniam, etiamsi voluptatem ferat, tamen non faciam ab honesti amore re nullâ deterrebor; ad turpia spe nullâ inuitabor. decretum est, non committere, vt in antiquas sordes reuoluar. Dixi, statui, iuraui, huius tenoris mei permanere & hanc animi obstinationem quotidianis stimulis vrgere. Et modò hoc exercitij genus seriò tentemus, vsu ipso fiet facile. acerrimus quisque labor sæpe ad oblectationis dulcedinem mansuescit; nec quidquam est quod principio sui possit perfici. quod aliquanto tempore vix vllum successum habet, tandem succedit. Et quem vnquam ista destituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia sunt, non audemus: sed quia non audemus, difficilia sunt. ergo audendum & incipiendum; ergo persistendum in cœptis & perdurandum. Et hoc est CONSTANTER, ac nouis quotidie sanctionibus animum ad optima quæque impellere. Alioqui desultoria est nostra probitas, & nos ridiculi iudices sumus, qui in dies mutamus & nostra decreta ipsi conuellimus; grandes pœnas minamur, sed minamur tantùm, & cùm iam tenemus fatentem reum, mussitamus occultè: *sit venia facto; dissimuletur hoc; cur meus ipse sim carnifex?* Hoc non est CONSTANTER agere. Sed hoc ipsum paullò luculentiùs octauo capite demonstrabo.

a Ps. 118. v. 57. & 107.

§. V.

Vltima est, sed primaria ratio examinandæ conscientiæ, vt illi vitio magis insistas, à quo magis infestaris. Et hoc ego appellem, conscientiæ ACCOMMODATE mederi. Quid digitum obligas, cùm stomacho labores? quid pedi applicas malagmata, cùm in pulmone sit vitium? quid pilos præscindis, cùm membrum resecandum est, ne pars sincera trahatur. illam partem potissimùm cura quâ æger es. quid tecum ipse litigas, quod incautus somno cesseris, quod die vetito iusculum è carne nescius sorbueris, quo læuo pede è lecto surrexeris, pransurus manus non laueris, die Veneris vngues secueris? quid in his tricaris? si te luxuria vrit; si te coquit inuidia, si accendit ira, si pungit auaritia, si inflat superbia. Medere tu priùs tuæ libidini, aut ambitioni tuæ; malum expugna robustius. Quid

Gabaonitas obsides? Hethæos, Gergezæos, Amorrhæos. Chananæos, Pherecæos, Heuæos & Iebusæos impugna, hos pete, hos ad internecionem cæde, hos extingue, sed paullatim & per partes.

Ego quidem minores noxas non aio negligendas, sed vitia maligniora potentiùs subigenda. qui omnem conatum confert ad extirpationem vnius capitalioris vitij, is vnà etiam tollit radicem & fibras aliorum multorum. Quisquis itaque seriò vult proficere, ante omnia nôrit, cui vitio sit procliuior, in quem animi morbum propensior. Nam vti sua cuique crux est, quam seruator commendat portandam, ita suum cuique est vitium, quod idem imperat superandum, In multis offendimus omnes.

Nam vitijs nemo sine nascitur: optimus ille est
Qui minimis vrgetur —— a

Quotusquisque est, cuius inter illustria decora non aliquis næuus extet? Hic non penitus iracundiæ, ille non linguæ est potens. Alteri in curando corpore necessitatis imponit species, non nemini species diuinæ laudis in suis factis virtutibúsque commemorandis. Vir vsquequaque sui Dominus, perrarus est. errare, labi, decipi humanum est. suus cuique næuus, suum cuique domesticum est vitium. Huc vires, huc conatum & industriam; huc machinas & arma transfer ad expugnandum in hoc vincendo & penitus extirpando quotidie teipso fias fortior. Ira te inflammat? ad iram ergo, sub imperium & potestatem rationis cogendam totus incumbe, crebrâ eam mansuetudine retundere, vires illius & impetum aliorsum diuertere, omnia ei fomenta subtrahere illam denique quomodocunque comprimere, idque quotidianis victorijs assequi stude. Superbia te tumefacit? ad superbiam ergo euertendam, quantus es insurge eámque frequenti submissione ex alto deijcere, & nullo non die sub iugum mittere conare. ad ima descende, vbicunque supercilium & fastus in altum te inuitat; in omnibus subesse disce. Libido te stimulat? ad libidinem ergo coërcendam omne consilium confer. hoc cogita, hoc meditare, quibus artibus hanc pestem à te penitus excutias: caue & fuge, quicquid vel libidinis suspicionem olet. Quæcunque pudica, quæcunque casta sunt, grata tibi sint & amabilia. sentiat te libido capitalem hostem, & sibi nusquam non aduersari. Quâ verò ratione contra libidinem vnoquoque die fias robustior, sub noctem cum tuâ ipse conscientiâ expende. Idem assero faciendum cum alijs vniuersis vitijs. Præclarè dixit Muso-

a Horat. l. 1. serm. sat. 3.

nius, *a* eos qui sani esse velint, ita viuere debere vt perpetuò curentur. Nisi hoc agimus, frustra agimus. Nunquam non intenti simus in hanc animi curam. qui animo valere vult, diligentiam assiduam conferat in hanc valetudinem. Illud autem caput rei est, nosse in quod quisque vitiũ feratur procliuiùs. Si sic, Gerarde, inquilino malo mederi vellemus, è facili & breuî possemus sanari.

At nos sæpe decimamus mentham, & anethum, & cyminum, & relinquimus quæ grauiora sunt legis: excolamus culicem & glutimus camelum. *b* Terrores conscientiæ nescio quos in minimis fouemus, & negligimus maxima, integro brachio emplastrum imponimus, cùm exulcerati renes suppurent. Quid agis homo? tu tuum vlcus cura: tu tuam iracundiam persana, tu fastum & tumorem tuum deprime, tu tuam libidinem extingue: at tu inuidiam tuam digere, tu gulam substringe, & de hoc tecum ipse loquere. Quid autem, inquit Seneca, tecum loquaris? quod homines de alijs libentissimè faciunt, de te apud te malè existima. Assuesce & dicere verum, & audire (præsertim à teipso) Id autem maximè tracta, quod in te infirmissimum senties. *c* Nota, Gerarde, nota: ei parti præcipuè medendum iudicat Romanus sapiens, quam senserimus infirmissimam. Et hoc inde liquet, nota habet quisque corporis sui vitia: itaque alius medicamentis extersorijs leuat stomachum, alius frequenti cibo fulcit, alius interposito ieiunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino abstinent aut balneo, in cetera negligentes, huic à quo sæpè infestantur, occurrunt. Sic in animo nostro sunt affectæ partes, in pectore collectio & vomica est, cui adhibenda curatio. Quales vomicæ, quàm maligna vlcera, Superbia, Libido, Auaritia, Inuidia? Quocirca quotidie vlcus tuum cura, vomicam tuam exterge, aut crescente malo interibit animus. Et hic est modus sua dicta facta per diem exactè recognoscendi, si quis conscientiam suam INTEGRE, si ACCVRATE, si DOLENTER, si CONSTANTER, si denique ACCOMMODATE, vt iam diximus, conetur excutere. Vnum hoc superest, non scire hæc tantùm sed exequi, & vsu quotidiano facere faciliora. GER. Etiam de partibus huius examinis dicturum te spero.

a Plutarch. de Irâ çohib. b Matth. c. 23. v. 24. c Sen. ep. 68.

CAP. VI.

EXAMINANDÆ CONSCIENTIÆ *Quot, & quæ sint partes.*

§. I.

POL. Res pridem nota; plerique omnes, quibus de hac re sermo, partes assignant QVINQVE, quas nunc paullò explicatius proponemus.

Pars prima: *Gratias agere conditori, pro acceptis beneficijs.* D. Basilio teste, a optimus precum prologus est, gratiarum actio. Et hæc, vel eâ etiam de causâ, loco principe ponenda, vt nostra improbitas liberalitati diuinæ collata, vehementiorem nobis pudorem incutiat. Hac prorsus methodo diuinus Nathan, vnà cum Hebræo rege Dauide conscientiæ examen orsus est. Primo loco quæ Deus in eū beneficia confertâ manu effudisset, recensens: Rex, inquit, vnctus es, insidias Saulis euasisti, domum opulentissimā nactus es, imperium tibi in Israelem & Iudam commissum est: & si quidē tibi parua hæc videtur, paratus est Deus adijcere maiora. En, quàm suauiter & audicè (si dicam) rex iste inuitatur ad agendas gratias. Hoc primū istius examinis caput. Alterum: mox enim cæcitatis illum insimulans, & oculos adhuc clausos vi diducens: *quare,* inquit, *contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo?* b Hoc secundum examinis caput, cui mox adiunctum & tertium hoc modo: Vriam occidisti, vxorē illius rapuisti, adulter & sicarius, gemini sceleris compendio. Ergo, primum in hac conscientiæ tractandâ causâ, caput est, agere Deo gratias. Omnia faciēda sunt vt Deo quàm gratissimi simus. Et quid enim Numini magis debemus quàm gratiarum actionem. Dei beneficia nostris non tantùm non vincere, sed nec exæquare; non tantùm paria ijs, sed nec inferiora possumus reddere. Tanti nos non sumus, vt in Deū possimus esse benefici. penes nos sola est potestas referendæ gratiæ. Quotidie, quauis horâ (quid dico?) quouis momento, alia atq; alia beneficia confert in nos Deus, qui singulis momentis hoc agit, perinde si nos recens & denuo creet, atque insuper donis auget quàm plurimis. Et quod hoc monstrū ingrati animi, in tantorū beneficiorū mari natare, & nec semel quidē per diē benefactoris meminisse? misellli, nec digitū quidē mouemus, Deo nō iuuante, à quo nobis cibus, potus, vestis, corp⁹, animus, bona omnia. Quid

a In constit. mon. c. 2. post initium. b 2. Reg. 12. v. 1. & seqq.

autem hoc magni sit, semel per diem oculos cælo attollere, & benefactorem suum venerari his voculis, Ago Gratias. Num possumus liberalissimè danti, minus reddere? qui meminit, sine impendio gratus est. Pluit in nos beneficijs Deus, idque sine mercede, & nobis grande quid videatur aut graue, vespere fateri & dicere: Accepimus. O mortales tam beneficiorum auidi quàm ijs ingrati! quoties hominem exuitis & in bestias degeneratis? sit verbo venia, sic solent porci sub ilice pascentes: in deiectum pabulum cupidissimè feruntur, quis deiecerit, curæ ipsis non est; quicquid oculorum habent, in glandibus hæret, ad pastorem suum in arbore non suspiciunt. ita nos nouis semper cupiditatibus occupati, non quid habeamus, sed quid petamus, inspicimus, non in eum qui dat, sed in illud quod datur, intenti. Nihil cariùs æstimamus quàm beneficium quam diu petimus: nihil viliùs, cùm accepimus. Sæpe apud nos & gratia beneficij, & memoria omnis adeò intercidit, vt nec confessione quidem grati simus. Quod in primâ parte animi positum esse deberet & semper occurrere, ita seponimus & abijcimus, vt in obliuionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximáque vitia nullum esse frequentius, quàm ingrati animi crimen. Ger. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos esse, sed obliuione. Pol. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? Ingratus est, si Senecæ credimus, a qui beneficium accepisse se negat, quod accepit: ingratus est qui dissimulat: ingratus qui non reddit: ingratissimus omnium qui oblitus est. En obliuiosum infra omnes deprimit: & apparet, illum non sæpe de reddendo cogitare, cui quidem obrepit obliuio. Et hanc turpissimam obliuionem pars prima in examine conscientiæ nobis eximit, quæ hoc vnum apertissimè monet: Age Deo Gratias.

a Lib. 3. de benef. c. 1.

§. II.

Pete Lumen a Deo, cernendis erroribus per diem illum commissis, pars altera est examinis istius, & quidem summè necessaria. In vitijs alienis lynces, in perspiciendis proprijs talpæ sumus. Næuos nostros ab alijs videri aut notari non ferimus, nec eos ipsi videmus, nec tamen cæcutire nos fatemur. In his tenebris lumine è cælo nimis quàm egemus, vt cernamus tandem errâsse nos. Eò hoc conscientiæ iudicium instituitur, vt quis meliorem se ipse quotidie faciat, vt aliquid ex erroribus suis ponat, vt intelligat sua esse vitia, quæ putârat aliorum. Iucundè narrat Seneca a onus hæreditarium

a ep. 50.

reditarium sibi in domo remansisse, vxoris suæ fatuam, Harpasten. hæc subitò desijt videre, nesciebat tamen se cæcam esse, & subinde pædagogum suum rogabat vt migraret, neque oculis suis sed ædibus culpam impingebat, aiebat enim domum esse tenebrosam. Hoc, inquit Annæus, quod in illâ ridemus omnibus nobis accidere, liqueat tibi, nemo se auarum esse intelligit, nemo cupidum.

Crebræ sunt conciones, quæ in Auaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Inuidiam, in Vsuram & improbum Fœnus, in fraudes & dolos disertissimè inuehuntur, sed quàm paucos reperias qui sibi ipsis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Auarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata est, tua Iracundia, Inuidia tua hodie flagellata est, tu es ille nequam, fœnerator: hoc sibi nemo insusurrat, nemo. Plerique omnes dicere solemus: Euclionem illum sordidissimum hodierna concio insigniter perstrinxit; litigiosum vicinum meum optimè notauit Ecclesiastes; suis elogijs hodie ac titulis insigniti sunt superbi; contra Venerem acriter hodie dictum est, Iracundos hodie frigidâ perfudit concionator; certè Inuidis excussit dentes; notus ille in foro vsurarius non immeritò è cathedrâ vapulauit. Ita suauiter à nobis, saluberrimam concionis acrimoniam in alios deriuamus, nec fatemur nos tales esse quales depinguntur. & quis est qui in se commotior sibi dicat? *Tu es ille vir qui fecisti hanc rem.* a Cæci sumus, & tamen, cùm cæci ducem quærant, nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, nemo aliter Monachij, nemo Augustæ aliter potest viuere: vrbes ipsæ magnas impensas exigunt. non est meum vitium quòd iracundus sum, quod pessimos non laudo, quòd liberior viuo; illud natura, hoc adolescentia facit. ita difficillimè ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus, aliena discutientes, vt loquitur Chrysostomus, *b* & propria non inspicientes. Dic tu iam, Gerarde, an non opus sit lumen à Deo petere, vt nostros ipsi errores deprehendamus, accusemus, puniamus? Et hæc vespertini examinis, vt dixi, pars altera est, cupere suum malum nôsse. Ger. Veniâ tuâ, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta puer didici. Agendas Deo gratias, scimus: petendum à Deo lumen, & hoc scimus. sed, an solâ mente an conceptis verbis id faciendum, hoc, arbitror, multi nesciunt, quod tu tamen nondum docuisti; hanc à

a 2.Reg.12.v.7. b Hom.43.in Matth.

te institutionem sperabam, cùm de modo explorandæ conscientiæ differeres. POL. Num vidisti, obsecro, libellum, cuius frons hanc præfert inscriptionem, HOROLOGIVM TVTELARIS ANGELI? Hoc Opusculum, horâ diei duodecimâ (hæc ejus est partitio per horas) verbis conceptissimis docet, quî vtrumque illud sit præstandum. Repetam id in tuam gratiam. Deo agendæ sunt gratiæ, hoc modo.

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficijs tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contulisti, tibi laus & gloria in infinitas sæculorum myriadas.

Lumen à Domino sic petendum:

O immensa Maiestas, da vt quicquid tibi hodie in me displicuit, id mihi in memoriam integrè redeat.

En tibi precandi formulas. Aut, si mauis, cum Iobo Deum sic alloquere: Quantas habeo iniquitates & peccata? scelera mea, & delicta mea ostende mihi. a habes meliores? vtere ijs. cupis proliziores? inuentis addere, non magnæ artis est. vis breuiores? hoc te velle vix puto, nisi omnino nolis precari satis breues sunt precatiunculæ istæ, sed & longæ satis, modò non in solis labris nascantur, sed magno & ardente affectu, è corde ad Deum rectà euolent. ideò enim tam breues proponuntur in exemplum, vt in eas minus possit licere vagis illis & importunis cogitationibus.

a Iob. c. 13. v. 33.

§. III.

Tertia pars in trutinandâ conscientiâ est, secum hoc disquirere: QVID FECI? quæstionem hanc sequatur altera: QVID DIXI? sed & vlteriùs progrediendum interrogando: QVID COGITAVI? imò etiam quærendum: QVID NON FECI? quid omisi, quid neglexi faciendum? Vbi hæc tuam conscientiam interrogâris, audi & tace: attende quid illa respondeat. Conscientia naturâ suâ tam est facunda & impatiens silentij, vt iussa dicere, mox quicquid sciuerit, eloquatur. Citharædus aut fidicen si vel digitulo vno chelyn suam aut testudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conscientia velut garrula & sonora chelys, vix tacta respondet, & suam homini malitiam exprobrat disertè. Reticere illa & cælare non nouit, nisi prolixâ nequitiâ & scelere continuato exsurdata, & iam propemodum extincta. Si sana sit; modò ei dicendi sit locus, non tacebit, præsertim interrogata: modò ei vespere, loquendi detur spatium, fideli narratione totius diei gesta percensebit: vbi dubitauerit, hoc ipsum, dubitare se, candidè fatebitur. Ergo suam quisque con-

scientiam

ſcientiam loqui ſinat veſpere, non experietur mutam. quòd ſi vel ſola Lingua & Oculi ad hoc conſcientiæ tribunal citarentur, ſatis eſſet rerum diſcutiendarum. Quid die vno vnica Lingua malorum aut etiam peſsimorum verborum non effundit? quid non delinquunt oculi, lenones omnium vitiorum, & raptores ad culpam? Et quantâ egent diſcuſsione vel tantùm preces noſtræ? An non hîc quærendum? Num me ad precandum diſpoſui? an preces ſtatas & debitas recitaui? an ad id quod precabar attendi: an cogitationibus meis liberam euagationem & excurſum permiſi? an oculos inter orandum continui? an verba præcipiti linguâ deproperaui? an voces faſtidiosè & frigidè pronuntiaui? an ſub precibus in ſomnum declinaui? an inſtar ſomniantis, ſine ſenſu & affectu, ore ſolo, quod cor neſciret, demurmuraui? Crede mihi, delicata res eſt, ſerium ac plenum formidinis negotium, cum Deo colloqui. Si vſpiam in vllâ re, hîc certè attentatione opus vigilantiſsimâ: Deus non irridetur. a Ita longa ſatis & intricata eſt quæſtio, QVOMODO ORASTI? Vbi iam ceteri errores per diem & lapſus? Ego quidem exiſtimo, noxas quotidianas pleraſque omnes hoc breuiſsimo indiculo contineri. En illum:

Qualis { In precibus, & re diuinâ, | In occupationibus, | In verbis & ſermone, | In menſâ, } fuiſti?

An nihil hodie temporis perdidiſti?
An nulli detraxiſti, neminem offendiſti?
An nunquam iratus, nunquam impatiens extitiſti?
An omnes malas, acerbas, impuras cogitationes repuliſti?
An quod heri ſtatueras tibi faciendum, aut cauendum, feciſti hodie, aut cauiſti?

Si quæ grauiora ſunt rixarum, periuriorum, furtorum, ebrietatis, libidinis & luxuriæ peccata, in memoriam facilè reuocabit conſcientia; modo illa loqui permittatur, non diſsimulabit has animi labes; producet in medium hæc monſtra, vt plectantur. Conſcientia, fidelißimus eſt antigrapheus noſter, à Deo aſsignatus, qui, quotieſcunque poſtulatur, rerum à nobis geſtarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis veſpertini hoc præcipit: EXPENDE QVID PECCARIS.

a ad Gal. c. 6. v. 7.

§. IV.

Priorem illam ordine naturæ ſequitur hæc quarta pars: PECCATORVM VENIAM PRECARE. Formulæ, quibus & anteacta deprecemur, & futura conſtituamus, hæ ſunt.

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quicquid hodie peccaui contra te. Ego omnes offenſas huius diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono, & per mortem filij tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quicquid vnquam in te peccaui.

Emendationis conſilium & conatus ſic reſtaurandus.

O æterna ſapientia, Chriſte Ieſu, firmiſsimè propono, non peccare ampliùs.

Quarta ergo huius examinis pars eſt ſupplicium promeritum ab ſe deprecari. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitiâ tuâ, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hac cogitatio cordis tui.* a Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec ſemel quidem recordamur Dei, æquiſsimum prorſus vt vel ſerò tandem, ſub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyſes Deo familiariſsimus, promittens: *Cúmque quæſieris,* inquit, *ibi Dominum Deum tuum, inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ.* b

Quæri vult offenſus Deus, vult & inueniri, ſed ab ijs qui quantâ poſſunt induſtriâ quærunt: inuenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ. Non ignorârunt hoc puræ conſcientiæ amatores, quantis enim lacrimis ſanctiſsimi homines deflêrunt næuos non grandes, crimina non ſumma, verbulum imprudentius, molliorem offenſam, riſum leuiorem, copioſiorem cenulam, aſpectum incautiorem, negotium ſolutiùs curatum, temporis exigui diſpendium, cogitationem tardiùs expugnatam, ſanctioris operis licet non imperati neglectum, aliáque eiuſcemodi piacula minora. Hinc ille manum, hic linguam, iſte oculum pœnis mulctat grauiſsimis poſt errorem non magnum. Euagrius ſacerdos, ob neſcio quod detractionis verbum ſemel prolatum, dies quadraginta, perdius & pernox ſub dio perdurauit. Euſebius monachus ob oculos in agricolarum opus euagatos licentiùs, & hos & omne corpus ſeueriſsimis legibus caſtigauit. c Moyſes abbas reſponſum duriuſculum horribili luit ſupplicio. d Maurilius epiſcopus, quòd pueri mortem ſacro fonte non præueniſſet, ſeipſum ſede ſuâ emouit, & peregrinationis pauperrimæ damnauit. Maria Ogniacenſis, in commemorandis veſperi actionibus ſuis, ſi vel minimas noxas deprehendiſſet, acerrimo dolore in eas vindicauit. e

Timeri

a Act.c.8.v.22. b Deut.c.4.v.29. c Theodor.in hiſt.SS.PP.ſect.4.
d Caſſ.l.7.coll.c.27. e Iac.de Vitr.l.1.vitæ illius c.6.

Timeri vult Deus, etiam ab amicißimis. Proclamat Dauid: Timete Dominum omnes Sancti eius.[a] iniuriȩ Deo illatæ, etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ sunt; ex imo pectore trahatur gemitus, quo peccatum abolere cupimus. Placari se sinit Deus, sed *totâ tribulatione animæ*. Regij vatis monitum est: Et in cubilibus vestris compungimini.[b] Nisi dolor de diurnis lapsibus conceptus pungat animum atque fodiat, vanus est, & obtusus sine mucrone gladius, non penetrat saxeam mentis duritiem. Tale sequetur CRAS alterum, quale præcesßit HODIE. sic multa agendo nihil proficimus, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.[c] Dolor de offenso Deo sincerus & pungens, non solùm noxas præteritas delet, sed & cauet futuras; Satis est, ait, lapsum esse, tu iam prouide, ne lapsu repetito gemines malum; attende tibi, ne posthac tanti emas pœnitere. Nota vox Caligulæ, cùm occidendum iuberet lentiùs torqueri: *sic fieri, vt mori se sentiat.* Idem & huic dolori esset imperandum: *sic punge, vt sentiat se peccâsse.* Idcircò non semper satis erit dolere, nisi & sentias vnde plus doleas. Adiungendus erit quandoque comes Dolori, afflictatio voluntaria. Fecerunt id integerrimæ vitæ homines. Fuit, qui vbi deprehendisset vesperi crebriùs se verbo lapsum, dentibus linguam acriùs commordendam obijceret. Germanis verbum vetus est: tu suauiùs digitum admordeas, quàm hæc talia linguâ effutias. Fuit, qui errores suos, quos noctu obseruasset, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti modum attemperaret. S. Agathon vt silere disceret, ipso triennio lapillum ore versauit. S. Ignatius Loiola circa initia sanctioris vitæ, contra risum sic dimicauit, vt quoties per diem se risisse numeraret, tot sibi plagas ante somnium infligeret.

Non satis est, mi homo, vt tuus ipse sis accusator, & testis, & iudex, nisi sis ipse tuus & carnifex. Multi sunt errores, quos etsi defleas, eosdem tamen facillimè repetes, nisi & punias. Eius genij est Caro, vt vbi aliquid furtiui mellis gustârit, ad furtum identidem redeat, nisi flagellata discat, deinceps nolle furari. Mos erat priscis monachis, si quis silentij leges violâsset, triduo sine mensâ simul ei prandium & cenam (sed post quam non sunt lauandæ manus) hoc est, panem cum frigidâ apponere. Nimirum tacere citiùs non discit incontinens lingua quàm ab hoc pharmaco.

His insuper afflictationibus voluntarijs, offenso Deo facilè satisfacimus, & fauorem illius ad ampliora emeremur. Parum habet

a Psal. 33. v. 9. b Psal. 4. v. 5. c 2. Tim. 3. v. 7.

obsequij & meriti, quod ab inuito, quod à coacto fit. Honestum voluntarium est: admisce illi pigritiam, querelam, tergiuersationem, metum, quod habet in se optimum, perdidit. a *Voluntariè sacrificabo tibi.* b Hoc nomine Daniel vates se suásque preces mirè Deo commendauit. Nam & Angelus recreando illi submissus: *Noli*, inquit, *metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua*: impetrâsti quod rogabas, quia precibus rogâsti armatis. Suauissimus Deus facillimè se sinit expugnari, si preces armentur ieiunijs, aliísque corporis castigationibus. Infantulus, si lacteum fontem à matris vbere, signo solùm aut plaudentibus manibus poscat, sæpe fert repulsam, nam subinde aut negat mater, aut differt, at si ploratu & contentiosis lacrimis agat, ac seipsum affligat flendo, non continent se diutius materna viscera, iubent dari quod sic flagitat. Ita ferè nobiscum bonus Deus solet agere. Optimæ sunt preces illæ: Domine, da mihi constantem patientiam. Mi Domine, largire donum Castitatis. Da, ô Deus, victoriam in hoc prælio. Amem te, mi bone IESV. O Christe, fac me mitem & humilem. Optimi desiderij sunt hæ petitiones, sed si solis constent verbis, interdum repulsam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impensissimè amat, tunc autem maximè, cùm cernit eos sponte afflictos. Hinc illa tam crebrò imperata: c *Affligetis animas vestras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis. Si vouerit & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, &c.* In quæ verba Origenes: O mira, inquit, festiuitas! dies festus vocatur, animę afflictio, vide ergo si vis diem festum agere, si vis vt lætetur Deus super te, afflige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei lasciuijs euagari: cùm enim afflicta fuerit anima & humiliata in conspectu Domini; tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino solet optimus Deus; sibi charissimos in delicijs non nutrit, sed assiduè mergit dolorum & amaritudinum mari. Ergo, cui animus est dolore peccata expungere seriò doleat, & vt sentiat se dolere, vltro subinde addat, quod fodicet refractariam Carnem. Videat reus ad hoc tribunal consistens, vt gemitibus, suspirijs, lacrimis, quandoque & flagellis, aut alijs ad institutum aptis supplicijs, quibus hîc decernendis proprius locus est, labes animi expientur: hoc agat vnicè vt cum Deo suo in gratiam redeat & offensum placet, quacunque

a Sen. ep. 66. b Psal. 52. v. 8. c Leuit c. 16. v. 29. & 31. & c. 23. v. 27. & 29. Num. c. 29. v. 7. & c. 30. v. 14.

cunque de seipso sumptâ vindictâ: non expectet vltorem Deum, sed volũtarijs pœnis sæuiora supplicia deprecetur. Nec prius in dulcem declinet lumina somnum, quàm Deum & cælites ex offensis propitiatos sibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars huius examinis: PECCATORVM VENIAM PRECARE.

§. V.

Sequitur vltima: EMENDATIONEM QVAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni huius iudicij, non in audiendis testibus sita est, sed in sanctâ erubescentiâ, in dolore legitimo, in seuerâ sui ipsius vindictâ, in solerti culparum castigatione, in generoso animi proposito, non deflectendi amplius à vero rectóque tramite Virtutis. Hîc quisque cor suum dirigat in viam rectam: statuat apud sese, alius esse alijs atque alijs diebus, & in eam rem, pænam sibi sanciat, si, quæ rectè proposuit, tardius aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forsan hodie minus pudicum oculum, magis effrenem linguam, illi pudicitiam, huic silentium imperet, in vtroque membro nimiam libertatem castiget. Fuit fortasse alius quis in precibus somniculosus aut vagus, ad fabulas attentus & vigil: somni & cibi plus æquo liberalior, stipis erogandæ parcior: forsan obedire iussus non paruit, silere monitus non tacuit, ad meliora instructus non audiuit, ad diuina cogitanda incitatus, fastidiuit: iam ergo apud animum suum decernat, in precibus vigilare; aure surdâ fabulas & quicquid est obscœni colloquij transire, somnum & cibum ad dimensum sibi dare; stipem liberaliùs erogare; negotium salutis contentiùs curare, æterna præ his fluxis auidiùs aspirare. Quòd si Atheniensem se esse obseruet, qui semper decernat, nunquam faciat quod decreuit, mulctam etiam addat, & à seipso pænas exigat. Ita duo iuuenes illi Beatissimæ Virginis matris Sodales fecêre, qui ante quindecim annos litteris atque Virtuti nauantes, examen conscientiæ hunc in modum instituerunt. Ille quidem prior in minimas etiam labeculas seuerè vindicauit, nec sibimet ignouit, nec timidam censuram exercuit, rigidus in se testis, & accusator, & vindex. quotquot enim noxas in pugillares suos referebat, tot sibi reo colaphos infringebat generosâ manu. O dextram heroicam, & præ ambustâ illâ Sceuolæ robustam! Nam nisi Mutius spectatores habuisset, ad ardentem foculum dextram non rapuisset: iuuenis ille quia solus & sine teste, suá in se manum armauit, spectatores habere meruit & laudatores superos Diuósq; omnes. Idcircò Poëta, suũ illud de hoc verissimè pronunciârit:

Ille dolet verè, qui sine teste dolet. a

Alter, huic non multum impar, quotquot vana seu otiosa verba per diem proximum excidisse sibi annotasset, tot terræ fixit oscula, simul & minatus sibi suæque dicacitati Virgilianum illud:

Post mihi non simili pœnâ commissa luetis.

Et; redeas modò, aiebat ipse secum, cum tot linguæ delictis, non ea os tantùm, sed & tergum sentiet. Hoc est seipsum gloriosè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, si libet audire. GER. totus iam auris sum. POL. Miles fuit, qui in pessimam iurandi, & quod huic vicinum, peierandi consuetudinem deflexit: tandem adducto in consilium animo, sic ipse secum loquebatur: Vide, animam venalem circumfers, & mors tibi in oculis semper est; quocunque stes loco, sepulchrum tuum calcas: vel vnius tantùm glandulæ sibilus te tangat, & totum hoc egisti, MORI. At quò ires si sic obires in tantâ viuendi, iurandi præsertim & peierandi licentiâ (ô bonam conscientiæ propriæ accusationem!) quid animâ tuâ fieret? Agedum, legem tibi figo, quam aut violes, nunquam, aut illicò violatæ des pœnam, Lex hæc erit: Nunquam in posterum iurare, aut terram toties osculo salutare, quoties iurare contigerit. Et hanc ego legem si vir, si miles sum, sanctissimè seruabo, ita me Deus amet & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi, obsecro rei euentum admirabilem. Conflictus instabat cruentus & atrox, nec nisi multorum sanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & suas quisque vires in altero experitur: illi cominus acriter instare, isti haud timidi resistere, inter quos & noster hic miles fuit. Volant vtrinque glandes ferreæ, incerti ictus, vulnera improuisa, vtrinque cædes & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis suæ immemor, deuotiones pessimas deprecari, diris hostem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi sui propositum & dicere & agere. At en, in ipso prælij ardore, legis à se latæ recordatur, nec differt aut deliberat, sed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem suam osculatur. Dum hoc facit, glans ignita ferrea supra tergum iacentis volat, ictu certissimo traiectura stantem, quem iacentem impunè transijt, & sine omni noxâ. Non multò post prælium inde diremptum, ille saluus è cruento campo digressus, & narrauit ipse, & ab alijs narrari audijt quod in se obseruassent: Deum etiam miraculi prouidentissimum auctorem veneratus est, hancque sibi legem æternam esse voluit, vt toties pronus in terram rueret, eámque lingua lamberet, quoties

a Martial. l. 1. epigr. ep. 30.

quoties linguâ peccâsset. Factum egregium, & conscientiæ probum examen. imitari possumus, imò debemus, aut cælum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & inconcussum manet: Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique dijudicaremur. a Iudicis autem est, non tantùm absoluere, sed & damnare, & mulctam dicere. Accusatores & testes ridiculi sumus, nisi simus & iudices in nosinetipsos, & plectamus quidquid malè delirauimus. Vtique vtilissimum est, & emendationis seriæ principium, pro noxarum modo & numero, etiam pœnam iniungere, exemplum nobis positum sit huiusmodi, mulctam sibimet irrogantis.

1. Orationem dominicam & Angeli salutationem iam quinquies recita.
2. Psalmum quinquagesimum (Miserere, &c.) passis brachijs, & lentè, mox pronuntia.
3. Precum hodie segniter omissarum neglectum, nunc compensa.
4. Ob tale delictum iam toties repetitum, cenâ semel abstine.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Grauiora meritus, terram nouies osculare, & sepulchrũ cogita.
7. Quia famæ aliorum detraxisti, nunc tuæ detrahe pecuniæ, & tot sestertios cras in stipem expende.
8. Pro ijs quos offendisti hodie, crastinâ tot preces persolue.
9. Inter tot oculorum, linguæ, aurium, cordis & operis noxas, confessionis & Eucharistiæ sacramenta, ad illum aut illum diem repete.

Hæc verò in specimen duntaxat proposui monstrandæ rationi, quâ quis seipsum vt reum suo bono puniat, si quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia atque alia pro grauitate aut numero culparum, alijs atque alijs diebus sibi quisque imperet. Ita quinque sunt partes, vt iam demonstratum est, vespertini huius iudicij.

1. Age Deo gratias.
2. Pete lumen à Deo.
3. EXPENDE QVID PECCARIS.
4. Peccatorum veniam precare.
5. Emendationem quàm maximè seriam propone.

Sed quæso te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, vt duo simus: nolo mihi tradas omnes loquendi vices. GER. Si ita vis, Polychroni, loquar equidem, sed contra te: multa hîc habeo obducere. Examen conscientiæ multa sunt quæ suadeant, neque id nego, sed æquè multa sunt quæ impediant. Sit hoc genus sacri studij vtilissimum, sit

a 2. Cor. c. 11. v. 31.

omnino necessarium, quàm id autem multis sit factu difficile, facilis coniectura est. Pol. Age, Gerarde, aduersare quantum placet: oppositionum plaustro non terrebis.

Cap. VII.

EXAMINI CONSCIENTIÆ Obijci solita diluuntur.

GER. Optimè te dixisse affirmarem, si ad examen conscientiæ instituendum, tantum mihi semper otij esset, quantum animi. Pol. Itáne verò, Gerarde, tam occupati sumus? tam non vacat, parare se cælo? Et quis nostrûm æquè multis districtus est, atque fuerat rex Dauid? & tamen mediâ nocte surgebat, singulis noctibus conscientiam excutiebat, septies de die preces fundebat. Sunt hodiéque optimates, principes, reges, qui quotidie vesperi multum temporis huic curæ impendunt. Illis hoc tempus superest, & nobis desit? præ illis nos in otio sumus, & vacamus. Et quod illud negotiorum aut occupationum genus tam varium ac multiplex, vt ante salutem animi curandum sit? Et quamuis tempus deforet ad petendum cordis sui secretum vesperi, pars tamen studijs potiùs aliisue negotijs detrahenda esset, quàm omittendum illud. Adeò vilis est nobis animi salus? ecquid ei minus demus? pretiosissima gemma est Fama bona, at si hanc retinere non possim nisi velim perdere conscientiam, dico liberè; abi Fama, abi, abi: mea mihi carior est conscientia. Et hîc illud Annæi libenter exaudio: Nemo, inquit, mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi magis esse deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet.[a] Verè magnum & maius bonis omnibus est TRANQVILLITAS ANIMI. Tranquilla conscientia est, inquit Bernardus, quæ omnibus dulcis est, & nulli grauis, vtens amico ad gratiam inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus potest ad beneficentiam.[b] Huic comparandæ non ego partem horulæ libens quotidie impendam? Abite literæ, si non possim esse doctus, nisi simul sim impius, Abite. Quid mihi cum Grammaticorum libris, quando meæ conscientiæ librum inspicere oportet? illi de litteris, accentibus, syllabis, dispunctionibus altercantur, iste me vitijs docet obsistere. quid mihi syllabarum enarratio, verborum diligentia fabularum memoria, quid versuum lex ac modificatio, si meipsum ignorem? Quid mihi cum historicorum, poëtarum, philosophorum

a Sen. epist. 81. circa med. b Bern. c. 21. de int. dom.

phorum libris, qui non rarò vana, ridicula, ſpinoſa, incerta, falſa, obſcœna propinant. Procul, ô procul omnes hos codices, ſi propter illos conſcientiæ meæ liber ſit negligendus. Quid mihi medicorum, quid iuriſconſultorum aut theologorũ volumina, ſi nequeam conſcientiæ meæ inextricabile volumen quotidie inſpicere: illa alia febrim pellere, aut litem componere, aut religionem propagare me docent, at verò hic conſcientiæ codex docet me quî meipſum noſſe poſsim, & melior fieri. Clariſsimè de hoc Bernardus: Vnicuique, ait, liber eſt ſua conſcientia, & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima verò cùm de corpore egreditur, nullum alium librum præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare, atque in illo cognoſcet quò debeat ire, vel quid debeat recipere. Ex his quæ ſcripta erunt in libris noſtris, iudicabimur.[a] Illos ergo aliorum ſcriptorum libros reijcere non debeo, ſed hunc quem Deus ſcripſit in corde meo, præferre. Ergo cedant alij, cùm iſte mihi legendus & corrigendus eſt.

a Bern. lib. de cõſc.

§. I.

GER. Legendum hunc librum non nego, ſed legendum in quiete, procul turbis & ſtrepitu. At impediri multos & turbari ſæpius, facilè crediderim, & ego id domi meæ ſatis experior. POL. Quæ demum hæc impedimenta, quæ turbæ? Si conſcientiæ ſit locus, vt plurimùm aut fabulæ nos impediunt, aut ſomnus, nam ita quidem cenare ſolent, vt menſam inter fabulas claudant, vbi fabularum ſatis eſt, iámque ſomnus inuitat, & ocelli nictant ac clauduntur, tum verò rectiſsimâ viâ itur ad lectum. Hîc raptim vnóque tractu diffibulatur thorax, volat collare, excutiuntur pedibus ſoleæ, fluunt reliquæ veſtes omnes, ita denique excuſsis abiectíſque lacinijs, vno ſaltu lectus inſilitur, operítque ſuũ Curtium mollis hic & plumeus hiatus. O feſtinationem alibi malam, hîc peſsimam! quis ita ad ſcholam vti ad menſam, ad templum vti ad lectum, ad laborem vti ad ſoporem properat? an non priùs figendi humi poplites, cælo manus attendendæ, preces ad Deum fundendæ, elapſæ diei acta omnia repetenda ſunt? ita beſtiæ ſomnum ineunt, vt vbi notũ cubile obtinent, primo ingreſſu terræ affundantur, membríſque proiectis, corpore toto ſomnum admittant. Vincere has debet, qui homo eſſe vult, ne dicam Chriſtianus, Catholicus, Religioſus. Somnus licet vrgeat ac inuitet blandiſsimè, morá tamen is ferre & pati imperium poteſt; diurna licet fatigatio lectũ monſtret, & quietem anhelet, illa tamen ad horulæ partem dilata non ſuccumbet.

§. II.

§. II.

Ger. At difficilis est lucta contra blandientem somnum; fatigato protracta quies, crux est maxima. Pol. Sed obsecro cogitemus, mi Gerarde, quotiescunque serus nobis obtingit vesper, adstare tutelarem Angelum, adesse cæli Reginam, Christum ipsum in aurem dicere illud: *Non potuisti vnâ horâ vigilare mecum?* Túne has voces audies, & in lectum ac somnum corrues? Angelum custodem contemnes, Domini matrem repelles, Christum monentem negliges? Itáne non posis vigilare, non dicam vnâ horâ, sed parte horulæ vel vnicâ, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuæ dominæ, tui Principis, imò in gratiam tuam, tuíque animi? Quin ergo in teipsum excandescens, his temet ipse verbis alloqueris: Excute noctem dormitator; caussa tibi dicenda est; adesdum, iudici te siste; præteritæ lucis facta, dicta, cogitata tecum expende: differ pauxillisper somnum: libellos profanos remoue; fabellas inutiles abrumpe; cùm Deo colloquere, diuina beneficia recole, noxas tuas inspice, & ingemisce, emendationem promitte. Nisi tecum ipse sic egeris, verè dicere poteris cum Tito, imò veriùs quàm Titus: Amici Diem Hunc Perdidi. multum enim perdit, imò perdit omnia, qui nunquam ad calculos sedet, cui ratio expensi & accepti non constat: multum perdit, qui quod lucrari potest negligit, multum perdit, qui debita cùm potest, non dissoluit. Talis omninò is est qui dies, & menses, & annos ita traducit, vt ephemeridas & diaria sua raro, & non hallucinante & conniuente oculo inspiciat, qui quotidie plurimum delinquit, nihil dolet de delictis, beneficia plurima accipit, nec gratias agit pro acceptis, plurimam ad exercendas virtutes occasionem habet, nec hanc arripit, nec illas acquirit, stertit ad commoda sua, in perniciem suam vigilat. Tale quid omninò examen conscientiæ est; ephemeris est & diarium vitæ, in quod redigenda sunt omnia quæ facimus, loquimur, cogitamus: codicillus est tam peccatorum quæ ipsi committimus, quàm beneficiorum, quæ à Deo accipimus; stimulus & instrumentum est ad omnem virtutem aptissimum. Is verò nusquam est, qui raro domi suæ est: facultates perdit, qui conficiendas rationes negligit.

§. III.

Ger. Hominis conscientiam suam fugientis & somniculosi personam cœpi agere, hanc sustinebo, dum misionem dederis, Polychroni, ex hoc theatro. Vis vt ignauorum pulcherrima dicta congeram?

congeram? tuum erit ea dissoluere. Pol. Placet; audiamus. Sed verbis, Gerarde, vapulabis, prædico. Ger. non recuso. vapulem ego, modò alij sentiant. Pol. Ergo hoc dico: Vesperi domi tuæ sis, in teipsum descende; inquire in teipsum, rationes collige & dispunge. Ger. Vellem, modò possem. Pol. Pigrorum hic clypeus est. Sed tuas tibi voces reddo: posses modò velles. *Nolle* in causâ est: *non posse* prætenditur. quid enim? occupationes impediunt? at hæ differri possunt. negotia remorantur? vix hæc tanta erunt, vt horæ partem tibi non relinquant. Ger. At tot preces nimium sibi temporis petunt. Pol. si somno, si desidiæ, si sphæristerijs, si confabulationibus, si discursationibus, si iocis, lusibus, symposijs temporis partem subtraheremus, esset quod animo, quod huic examini, quod Deo daremus. Ger. At quandoque imperium heri aut iussa patrisfamilias obsistunt. Pol. fac quod iuberis, sed hoc non omitte: Dei iussa potiora sunt quàm hominum. Ger. Domesticis parendum est. Pol. Pare illis, magis tamen, & ante omnia Deo. Ger. At socij quietem obturbant. Pol. Tu tibi pessimus es socius. quòd si socius hic velit esse frugi, nemo intercedet. Hîc ego pænè idem insusurrem tibi quod olim Diogenes iuueni se secum loqui affirmanti, tacitè ingesserat: Vide ne cum malo homine loquaris. Ger. At turbæ domesticæ mea me agere non sinunt. Pol. Inter ipsas turbas, in medio vrbium fremitu breuis tibi solitudo quærenda est: animus sibi sit intentus, & nulla vox te tibi excutiet; omnia licet foris resonent, dum intus nihil tumultûs sit, dum inter se vagæ cogitationes non rixentur. nam quid prodest totius regionis silentiũ, si affectus fremunt? a Ger. Commodus locus deest. Pol. Non multum ad hoc locus confert, nisi se sibi præstet animus. qui secretum, & in occupationibus medijs si volet, habebit. Ger. At vnde mihi cera vel seuum? candelæ desunt. Pol. Húccine rerum deuenimus, vt etiam noctem accusemus? in tenebris teipsum melius reperies, & sinceriùs iudicabis, vt olim Areopagitæ. Ger. At tempus est eundi cubitum, & lectus iam vocat. Pol. Responde tu, post horæ partem te venturum, modò tibi esse quod cum Deo transigas. Ger. At somnus inuitat. Pol. Excute somnum, & caue venientem annuentibus oculis excipias. Ger. Obrepit incauto. Pol. rectè dicis incauto: cauere hanc posses & vincere, si velles. Ger. At oculos ex insidijs inuadit, & reluctantes claudit. Pol. Paruâ hîc lucta est, vbi hostis ceremonijs tam blandis recipitur. Ger. At opprimit me & terræ affundit. Pol. Nimirum cedentem ipsi

a Sen. ep. 54.

& volentem vinci. Si vir ſis, ſurges, ſtabis, in genua procumbes, ambulabis, pectus tundes, ſuſpiria duces, de debitis ſoluendis, de noxis eluendis cogitabis, non de ſomno, non de lecto, niſi de eo qui apud inferos damnatis ſternitur è flammæ purpurâ.

§. IV.

Et quæſo quæ illa temeraria ſecuritas, & exitiabilis ſocordia eſt, cubitum faceſſere & ſomnum capere cum letali peccato? Satius eſſet noctem illam inſomnem ducere, aut virulentiſsimam viperam ad dormituri latus applicare, quàm ita in ſtratum ſe abijcere, vt ſi ſomni ſoror Mors lectum inuadat, à ſomno tranſeundum ſit ad vigilias, ſed ærumnoſas, ſed tartareas, ſed æternas. Ah! audax & temerarium hominum genus!

Mirabatur Auguſtus Imp. olim, equitem Romanum ducenties HS. hoc eſt, quinquaginta millia philippicorum [a] debuiſſe, & dormire potuiſſe: adeò illi creditorum voces ſomnum non rumpebant. Quare, vbi ſupellex mortui, voci præconis & haſtæ ſubiecta eſt, ex omni eâ Imperator ſolum ſibi emi voluit ceruical, cui conſuêſſet indormire tantus debitor. [b] Et quæſo quodnam ceruical, quinam puluilli ſunt iſti, quænam hæ culcitræ, quæ hominem poſt contractam, nec priùs deletam letalem noxam, ſecurum iubeant ſomnum ducere, niſi extrema ſalutis incuria, cæli obliuio, inferorũ irriſio, mortis incogitantia, impia denique vitæ ſecuritas, & Numinis contemptus? Hæ ſunt illæ culcitræ, hi puluilli quibus indormiunt, qui conſcientiâ per diem læſâ, nec per nocturnã pœnitentiam ſanatâ, plumis ſeſe immerſos ſepeliunt, & ſoporem in altiſsimã lucem deducunt. At hoc cum Deo ludere eſt, & cælo per iocum valedicere. Neque tamen intereà talis à conſcientiæ ſtimulis & vulture cor fodicante penitus liber aget; recurſabunt ſubinde domeſtici teſtes, & à ſuis conſcientia furijs infeſtabitur, quibus quidem ſubinde ſe ſubducere, eas tamen nunquam poterit omnino effugere, niſi per vnicum & ſummè neceſſarium hoc amuletum, veſpertinam conſcientiæ cenſuram. Pulchrè & verè Minucius Felix contra idololatras diſſerens: Apud nos, inquit, & cogitare peccare eſt: Vos, conſcios timetis, nos etiam conſcientiam ſolam, ſine quâ eſſe non poſſumus. neque enim conſcientiam ſuam decipit, qui fallit alienam. [c] Et ô felicem illum qui eam ſic tractat quotidie, vt nec aliorum elogia deſideret, nec monitis egeat aut reprehenſionibus,

a Seu 500000. philip.
b Macrob. lib. 2. Saturn. c. 4. c Minuc. in Octau. propiùs finem.

nibus, dum eam factis mereri laudem conatur, quàm etsi ab alijs non impetret, à conscientiâ tamen nunquam non obtineat, dúmque ijs seipsum obiurgationibus vrget, quas etsi ab alijs non audiat, hæ tamen occultæ ad emendationem sufficiant. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* a

a 2.Cor. c. 1. v. 12.

§. V.

GER. At si quis diem optimè expenderit, & nihil næuorum reperiat? POL. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas non est in nobis.* a Nemo nostrûm non peccat, neque enim est homo qui non peccet, *b* homines sumus. Septies in die cadet iustus, & resurget. *c* Verùm sit ita, nullos die aliquo næuos tibi videaris contraxisse, non tamē ideò superfluus hic labor; qui eò suscipitur, non vt semper reperias culpanda, sed ne reperias. GER. Sed sicut stultitia est, venatum ducere inuitos canes, aut inuitos boues plaustro inducere, quemadmodum nauseanti stomacho cibum obtrudere non expedit, ita hîc prorsus putem, minimè succedere quod à nolentibus extorquetur. quid in nauseâ & fastidio vexanda conscientia? POL Etiam ij qui mari se credunt, nauseant & euersi stomachi tributum fideliter mari pendunt, neque tamen cœptam viam desinunt; progrediuntur, & spe contingendi portûs solantur stomachum, contemnunt nauseam. Virtutis est euictis fastidijs inchoatum opus pertexere. Triumphat diabolus si eam inducat nauseam, vt à precibus abducat. Nondum precari didicit, qui tædio cedit. Quod resistentem fatigat, vincentem coronat. *d* GER. At subinde ingens & monitorum impatiens obrepit tædium. POL. Vincendum est, & illud prius excutiendum quàm conscientia. Si precari nolis, nisi voluptatem inde trahas, & velut mel lingas, multi quandoque dies sine precibus abibunt. Si vesperi plura non possis, dic corde, & ex animo: Deus propitius esto mihi peccatori. Aut; Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam; deinceps ero alius, ô mi Deus. GER. Sed quid opus præterita in mentem reuocare? quæ quidem retro sunt obliuiscens: inquit Paulus, ad ea verò quæ sunt priora, extendo meipsum. *e* POL. quàm hoc argutè! vana est, fateor, præteritorum memoria, si nulla eis, aut ex eis fieri possit medicina. Hîc verò errorum cum dolore meminisse, est errores tollere. An non sapientissimè Seneca, de quo iam suprà: Hoc nos, inquit, pessimos facit quòd nemo vitam

a Ioan.c.1.v.8. b 2.Par.c.6.v.36. c Prou.c.24.v.16. d Bern.§.28. c int.Dom. e Phil.c.3.v.13.

vitam suam respicit. quid facturi simus, cogitamus, & id rarò: quid fecerimus non cogitamus. atqui consilium futuri ex præterito venit. GER. At pauci sunt, puto, qui quotidianâ hac censurâ se notent, & peractam diem ad calculos reuocent. POL. Vox ista, PAVCI, tantùm abest vt hîc terreat, vt etiam animet. Quoties proclamat Christus: Arcta est via ad vitam, & PAVCI inueniunt eam. Præstat cum paucis cælo recipi, quàm cum plurimis perire. GER. At durum est, seipsum reprehendere & reprehensum insuper pœnis coërcere. POL. Durum sit; at pulchrum est & vtile, & via recta ad vitæ sanctimoniam. Vis esse sanctus? Circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus & mitis: Ignosce alijs plurima, tibi nihil. Sed discussæ videntur pigrorum voces & querelæ. Ignauorum personam, Gerarde, insigniter egisti, dignus cui lucar persoluam. Superest videre, quo fine conscientia sit vrgenda, aut quò potissimùm in examine conscientiæ animus sit attendendus.

CAP. VIII.

IN *EXAMINE CONSCIENTIÆ* *Quò potissimum collineandum,* ET *Quanta humanæ voluntatis sit inconstantia.*

LAmijs aiunt exemptiles esse oculos, quos tunc primum fronti inferant, cùm foràs prodeundum est. Lamias, Gerarde, sæpe imitamur, & domi nostræ ad nostra vitia malumus carere oculis, quàm ea cernere, & dolere: at verò cùm ædes alienæ sunt penetrandæ, cùm vitia non nostra sese offerunt, tunc tales fronti oculos imponimus, vt suos videri posit mutuos dedisse serpens Epidaurius. Hinc tam promptè vitiositatem alienam damnamus, quàm callidè excusamus nostram. Vitia nostra quia amamus, defendimus, & malumus excusare illa quàm excutere. a Quid culpis vana nomina præteximus, miseri, & deformitatem nostram augemus, elegantiam affectando inconstantissimam? Homines sumus, miserijs, defectibus, vitijs ditissimi, & hoc vno nomine verè miserabiles, quia non tantùm vitiosi, sed & in vitijs cernendis cæci sumus, plurimáque lippis oculis transimus quæ stirpitùs sunt

a Sen. ep. 116.

ſunt euellenda. Oculatam hanc cæcitatem emendat Examen Conscientiae, ſi eo quo debet inſtituatur fine, qui ferè triplex. Primus vt culparum numerus decreſcat, fiántque ex multis defectibus pauciores, & paullatim nulli. Alter, vt errores anteà magni, tranſeant in minores, & ſenſim, quantum id fieri poteſt, in nullos. Tertius ne ſemper ſint ijdem: eandem enim culpam iterum iterúmque ac ſæpius repetere, eodémque luto hærere, magnæ ſocordiæ argumentum eſt. Hîc, Gerarde, hîc Rhodus, hîc ſaltus; hoc opus, hic labor, vt non ſolùm Velle noſtrum, ſed & Facere vires habeat. Sæpe multa proponimus facturos, at opus inter obliuionem & tædium ſubinde breuî euaneſcit.

§. I.

Vult & non vult piger, inquit Salomon.[a] Nouum hoc auditu & quod vix capi poſsit. Si enim vult, & quomodo non velle affirmatur? quòd ſi non vult, quâ ratione velle aſſeritur? Hieronymus eleganter in hæc verba diſſerens: Imperare vult, inquit, cum Christo, non ſubeſſe pro Chriſto; præmium amat, non prælium. Vult ergo deſidioſus ille, victoriam ſine prælio, coronam ſine certamine, ſine luctâ præmium, ſine ſudore gloriam. Vis, ô bone(te compello, qui nunquam talem geris,qualem promittis) vis cælo admitti? Volo. Vis pecuniam non tuam reddere? Non poſſum. Rectiùs dixiſſes, Volo. Vis beatis adſcribi? Volo. Vis vitijs finem imponere, peccandi occaſiones fugere? Volo, ſed nondum. Vis vitam immortalem auſpicari? Volo. Vis palinodiam canere, & ereptam famam reſtituere? Non audeo. Vis Chriſto placere? Volo. Vis inimico parcere? Nec poſſum, nec volo. Vis virtutes adipiſci? Volo. Vis adipiſcendis illis neruos intendere, induſtriam omnẽ adhibere? Nimis hoc operoſum eſt.En tibi,vult & non vult piger,ſimillimus Balaamo ſic optanti: Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſsima mea horum ſimilia.[b] Improbus erat Balaam, proborum tamen obitu decedere volebat: in vitijs vitam agere, cum virtute mortem obire cupiebat. Perinde vt ille qui olim interrogatus, vter eſſe mallet, Cræſus an Socrates? in vitâ, inquit, Cræſus; in morte Socrates. Vult & non vult piger; finem optimum, non item ea quæ ducunt ad finem. Deus per Iſaiam de his grauiſſimè queſtus: Me etiam, inquit, de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit: rogant me iudicia iuſticiæ, appropinquare

a Prou.c.13.v.4. b Num.c.23.v.10.

Deo volunt. a Sed nolunt cum labore, sed nec vitia, quibus assueuerunt, deserere volunt. Hoc verè & velle, & nolle est. Tu quisquis hanc notam subire non vis, esto firmus in viâ Domini. b Sed scholasticæ inconstantiæ clarum paradigma tibi nunc subijciam, è quo facile erit perspicere, quantum noceat inconstantia in corrigendis moribus, si ea sic obsit in discendis litteris.

a Is. c. 58. v. 2. b Eccli. c. 5. v. 12.

§. II.

Cernimus quotannis adolescentibus non paucis in studiorum instauratione, toto virium complexu disciplinas arripi, chartarum integra volumina, quasi totos musarum campos exaraturi sint, parari, stilos centum, calamos sexcentos exacui, aures arrigi, magistros attendi, dicta bibi, dictata scribi, multa extra ordinem notari, lectitari, scriptitari, vigilari, & propè peruigilari, denique tantum improbo labore promitti, vt iures vno die, eadémque horâ Corinthum peruenturos, tanto discendi œstro percusi ad studium ingrediuntur. Sed vbi labor & opera sensim crescunt, prælectiones geminantur, scriptiones, disputationes, exercitationes duplicantur, vbi magister vel poëmatis condendi hypothesin subijcit, vel orationi struendæ quæstionem proponit, vel suorum auditorum ingenia periclitari & tentare incipit, & nunc latinæ, nunc græcæ, nunc solutæ, nunc ligatæ scripturæ pensum exigit, iubétque suo quemque Marte quæ dicenda inuenire, inuenta loco & ordine componere, composita perpolire, tum discipulus in museo domi quærere, hærere, vngues rodere, caput scabere, libellos voluere, nihil reperire, fastidire, proijcere, surgere, testudinem aut chelyn arripere, fides tentare, an melius quàm libri respondeant: aut si indoctus lyræ, pilam vel lusorias chartulas promere, numos deponere, calicem ducere, potare, ludere, ridere, dormire, & pro armis virísque canere.

Tityre tu patulæ stertens sub tegmine plumæ.

Nec corpus leuare, donec clarum manè fenestras intret, & in lecto pandiculantem oscitantémque deprehendat. Siccine itur ad astra, ô adolescentes, hoc studere est? hoc sudare, algere, vincere? Quid deinde cùm in gymnasio classica canunt? Musis magistrísque morbos excusare, pedes, caput, dentes, oculos dolere; negotia prætexere, heros, populares, parentes, ne ferulam subeant, adducere, de litteris & progressu nihil curare, alia omnia cogitare, imò despe-

rare.

vare. Ita qui primis mensibus Cleanthes omnes & Demosthenes superaturi videbantur, tertio, quarto, quinto, & sequentibus, fracti animis, & luxu abducti, lurcones fiunt, Endymiones imitantur, glires ignauiâ vincunt. Nimirum, aliud est incipere, aliud incepto non abire: felix principium ducere, & finem non disparem subiungere. En, Gerarde, quàm breuî tempore scholasticus hic feruor elanguescat! Idem in moribus est obseruare. Par enim ferè ratio est vitæ & virtutis, piorúmque operum & litterariæ palæstræ. Et quamquam hæc, quæ in bonis artibus inconstantia, ingens detrimentum inferat, tanti tamen non est, quanti ea, quæ in bonis moribus. A litteris cessare, tametsi turpe adolescenti, cuius hoc vnum est studium vt studeat, in eo tamen fortunæ Græciæ sitæ non sunt, non vita, non salus, non beata ac perennis immortalitas hîc periclitatur. Absque librorum comitatu viam ad cælum reperies, sed non absque virtute, vitæ sanctitate, morum innocentiâ; cuius elegantiam si corrumpas, & ab integritate deficias, simul spem & rem, & omnia perdas. Hîc opus constantiâ.

§. III.

Verùm, ô quoties optimis desiderijs turgemus, velut prægnantes ac fæti copiosâ prole videmur mira parituri, magnam morum emendationem, & seriam ad Deum conuersionem: tandem turpiter abortimus, & auram atque ventum parimus. Statuimus grandia, & nihil fit; promittimus multa, & æquè nihil fit. sancta sunt quidem proposita nostra, sed nullum sortiuntur effectum; proles abortiuæ quæ lucem non aspiciunt, sed ante partum extinguuntur. Iuramus Deo, hæc, & hæc & hæc etiam non ampliùs facturos, sed breuî frigescente hoc iuramento redimus ad eiuratas sordes. Laudatur Israëlis populus ab hoc facto: iurauerúntque Domino voce magnâ in iubilo & clangore tubæ, & in sonitu buccinarum, omnes qui erant in Iudâ, *cum execratione: in omni enim corde suo* iurauerunt, *& in totâ voluntate suâ* quæsierunt eum, & inuenerunt. a Iurant multi, sed non *in omni corde suo*; quærunt Deum, sed non *in totâ voluntate suâ*; damnant peccatum, sed non *cum execratione*. nec istud seriò & ex animo detestantur, hinc facilis ad illud regressus. Ægyptio tyranno Pharaoni simillimi sumus, hac tantâ voluntatis inconstantiâ. Quoties improbus ille ingemiscens: Peccaui, ait, in Dominum Deum vestrum, & in vos. Sed nunc dimitte peccatum mihi, *etiam hac vice*. b Sunt qui sæpius in anno,

a 2. Paral. c. 15. v. 14. b Exod. c. 10. v. 17.

confeſsione piaculari ſe luſtrent, eadem tamen vitia plerumque referant, & illud *etiam hac vice* ſexcenties occentatum, identidem adhuc ingeminent, *etiam hac vice.* Condonat illis Deus delicta, *etiam hac vice,* ſed illi ad ingenium redeunt *etiam hac vice.* & condonatam culpam omnem repetunt *vicibus innumeris.* Monuit quidem Pharaonem Moyſes, & : Veruntamen, inquit, noli vltrà fallere, vt non dimittas populum ſacrificare Domino. *a* Veruntamen fefellit vltrà non ſemel, ſed ſæpius. Monet & nos ſacerdos auctoritate diuinâ : Veruntamen noli vltrà fallere, vt toties repetita, & quæ pridem emendâſſe oportuit, repetas: Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. *b*

At nos poſt paucos dies, poſt pauculas ſæpe horas, & vltrà fallimus, & noxas ſexcenties condonatas repetimus, millies ſanati, nos ipſos iterum iterúmque vulneramus, & quicquid demum nobis accidat, ex integro animoſè peccamus. O volubilem rotam, ô globum erraticum humanæ voluntatis! Lunam mutabilitate vincimus, & modò tam nobis promptũ eſt *Nolle,* quàm erat anteà *Velle.*

a Exod.c.8.v.29. b Ioan.c.5.v.14.

§. IV.

Inſiſtendum eſt cœptis, ne deſit manus vltima; vrgenda ſunt ſanctiora propoſita; magnis conatibus agendum vt in opus exeat, quod pulchrum erat ſtatuere. Clauum per parietem adacturus, non eum ſemel duntaxat iterúmue malleo leniter ferit, ſed tamdiu ictus ingeminat, ac toties reducit malleum in caput claui, dum is totus aſſerem penetrârit, & iam fixus firmúſque hæreat. Ita non ſatis eſt qualecunque propoſitum obtinendæ virtuti. Propoſuiſſe, ô mortales, non ſufficit; vlteriùs tendendum eſt, & propoſita perſequenda. Parum eſt ſtatuiſſe *facere,* niſi cùm licuit, *feciſſe* conſtet quod fuerat ſtatutum. Eò ſpectet quotidianus conatus, vt è rebus omnibus quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, maius atque maius in dies eruatur peccati odium. Hoc quantò magis creuerit, tantò feliciore incremento ſe prodet Virtus. Atque vt his veſtigijs tenacius inſiſtamus, hoc ſibi quiſque certiſsimũ perſuadeat, ſi in libræ lancem vnam mala & ſupplicia ſimul omnia, quotquot adhuc ab Orbe condito fuerunt, ſi egeſtas, ſi ærumnæ, carcer, catenæ, ſi cruces, rotæ, ignes, ſi membrorum lacerationes, ſi morbi, dedecus, dolores, ſi mors, ſi omnes humanæ vitæ formidines, ſi vniuerſi inferorum cruciatus, in vnam, inquam, lancem componantur, in alteram verò vnum atque vnicum letale peccatum

immittatur, ab hoc vnico, illa prorſus omnia, immani pondere ſuperanda. a Eheu! ô IESV mi amantiſsime! Et nobis tamen iocus eſt, peccato letali ſe obſtringere. Parum eſt cæcos nos appellari; inſaniſsimus, & cum inſanientibus furimus. Atque vt nos ipſos amplisſimè decipiamus, benignè perſuademur, ad animi ſalutem ſatis id eſſe, ſi vel olim valetudinem redituros ſtatuamus. Perinde atque ſi omnia vitæ noſtræ momenta noſtri ſint arbitrij, vt quamdiu lubuerit, liceat inſanire, & tum demum ad bonam mentem redire, cùm viſum nobis fuerit, inſaniam deſinere. Ah! miſeri, quid voluptatis eſt, ſic eruditè falli, & ſolis ſe ſolari propoſitis? Qui nunc modus peccatorum eſt, olim & ſuppliciorum erit.

a Ita Ludou. Granat. l. 2. Duc. Peccat. c. 3

§. V.

GER. Liceat interfari. Bene proponere, & nunquam exequi, aut malè, cùm obliuionis, tum imbecillitatis humanæ ſigna ſunt. POL. Verum te dicere credam, ſi addas, cùm pigritiæ tum malitiæ probra ſunt. Aliquid, non negem, boni propoſiti decerpit obliuio, aliquid imbecillitas hominis & corruptior natura: non minus tamen honeſtum propoſitum ſubuertit pigritia; nequitia verò plurimum. Hinc menſibus, hinc annis ſingulis eadem atque eadem vitia, ſæpe plura & grauiora ad ſacerdotis aures redeunt, quia licet bene incipiamus, cœptis tamen deſumus, aut nouo languore victi, aut veteri peruerſitate.

Apologum tibi recitabo ſapienter factum, in noſtrorum propoſitorum vanitatẽ. Lupo in caulâ deprehenſo mortem minatus eſt opilio. Lupus ad doloſæ facundiæ artes confugiens: Mi Domine, inquit, non redibo huc ampliùs, ſed & greges tui poſthac à me tutiſsimi erunt. ita promitto, ita ſpondeo, & fidem meam do. Cui paſtor: non me, inquit, decipies nequiſsima beſtia. & verò tunc non redibis ampliùs, cùm te iugulauero. nimis crebrò fefelliſti fidem. Et cur ego tibi parcerem, cui non ſatis eſt meos agnos & oues in campis lacerare, ſed & in ſtabulum clam ſubrepere, & ſolâ nocendi libidine, fame non vrgente, inſontes pecudes diſcerpere. Nunc lues, non parco, Ad hanc vocem lupus: Agnoſco, inquit, mi Domine vecordiam meam. & quid vis? habes confitentem reum, ſed quem nequitiæ ſuæ pœniteat ex animo. & patieris, ſcio, me bonum fieri. deinceps alijs viuam moribus, nec quidquam rapiam, niſi cogente fame. & licet dira me fames coëgerit, non tamen niſi ſeptem obolos cenabo.

Motus paſtor tam ſincerâ confeſsione, támque amplâ pollicitatione: Ergo abi, inquit, ſed memento te vitam liberalitati meæ debere: vide ſtes promiſsis.

Abit lupus; & iam dulcius ei erat viuere, poſt hanc vitæ factam gratiam. In itinere ſecum meditatur frugaliorem abſtinentiam, & menſam ſeptem obolorum. dúmque cogitationibus merſus lentiore paſſu progreditur, en tibi veruex pinguiſsimus venit obuiam. O nimium potentes illecebræ! quis hic tam lapis ſit, vt dentes ſaliuâ natantes ſubſtringat? Ergóne, inquit lupus, mihi vltro prandium occurrit? nefas videtur fortunam tam propitiam non ſalutare. Sed quî palpum obtrudam opilioni in ius trahenti? quo nomine hanc culpam purgabo, ſi fidem frangam, ſi fœdus negligam? Ponamus ergo rationes: iſte veruex nihil valet; ego certè illum non emerim tribus obolis. hoc tantùm triobolare eſt prandium. itaque prandere non differo. mox veruecem inuaſit, diſcerpſit, deuorauit. Altero ab hoc die bouem & vnà paſcualem vitulum habuit obuium. Hîc lupus priore facinore iam audacior: bene eſt, inquit, bos iſte quatuor obolis cenſeri poteſt, vitulus tribus. hac ratione tota cena ſeptem obolos non excedet. Hoc ioco & iſtud ſcelus prætexuit. Quid tibi videtur, Gerarde, an non mutato nomine de nobis fabula cantatur? An non multi ſub humanâ ſpecie lupo illi paria faciunt? Hos vbi arcanus iudex, ſacerdos cauere iubet; exitium æternum his talibus imminere, ipſi omnia ſe facturos recipiunt; ille furtum, hic crapulam, iſte adulterium deteſtatur: crederes eos iurare in leges ſanctimoniæ. Sed enim quid iam? pauculi dies abeunt, redeunt occaſiones priſtinæ delinquendi, inuitant ſocij, blanditur caro, cacodæmon inſtigat; ita miſeri paullatim audent antiqua omnia, & ne conſcientia vehementiùs reclamet, repetitam culpam, vt lupus, varijs pigmentis extenuant. Eſt qui ad popinam aut choreas inuitet. Cui alter: comitarer, inquit, ni promiſiſſem, eò loci me non rediturum. Mox prior: Non, inquit, tabernam, ſed crapulam, ſed luxuriam inter prohibita numeremus. mens ſubinde à ſerijs auocanda eſt: eamus. Itur, & in ſeram noctem bibitur, dum

——— *iam vertigine tectum*
Ambulet, & geminis exurgat menſa lucernis. a

Multò latentiùs libido ſollicitat; tenuiſsimis ſæpe principijs inſerpit animo. Munuſcula, cantiunculæ, epiſtolia, picturæ & libelli molliores

a Iuuenal. ſat. 6. v. 304.

mollíores placere incipiunt: laudatur aliena forma, colloquia quæruntur petulantiora, & insidiosa blandimenta aurium, & quò præuolant oculi, paullatim sequuntur manus. ita demum omne castimoniæ propositum corruit. Ita in alijs etiam vacillamus, & animi nostri decreta ipsi facillimè conuellimus.

§. VI.

Hunc lusum Hebræi millies luserunt cum Deo. quantam sæpius promiserunt obedientiam? mox ad ingenium redierunt, & ad iam notam perfidiam; *Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius.* a Cùm hostis hæreret à tergo, cùm serpentes ignei morderent, cùm varia eos necessitas premeret, quantis clamoribus apud Deum egerunt, vt seruarentur? *Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos,* b Nihilominus: *Exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.* tales post correctionem, quales anteà. Ab hac tam flagitiosâ inconstantiâ non multum nos abludimus; nimirum frequenter Iudæi sumus. In morbo, vitiorum omnium inimici videri possumus: at vbi morbus valedixit, nos sensim cum vitijs in gratiam redimus, postliminio morbi, nouam iungimus amicitiam cum antiquâ Superbiâ, aut Libidine, aut Auaritiâ. Si facerent sani, quæ facturos statuunt ægroti, breuì Christianus Orbis faciem indueret meliorem.

Videns Pharao quòd cessasset pluuia, & grando, & tonitrua; auxit peccatum. c Ita nos, cùm aduersis vrgemur, grande odium indicimus peccatis; cùm redit fortunæ serenitas, hilari cachinno peccatum resalutamus, & hostem toties eiectum, largiore, quàm antè, beneuolentiâ recipimus. Et hoc est non tantùm parentum suorum, aut sui nominis obliuisci, vt Messala Coruinus, sed sui ipsius, quæ omnium est damnosissima obliuio.

Hebræis inter alia monimenta plurima, & fimbriæ violaceæ erant in veste, ne sui ipsorum Deique obliuiscerentur. Ita Deus Mosi: *Recordentur,* inquit, *omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos, per varias res fornicantes: sed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, sintque sancti Deo suo.* d Isaias: *His,* inquit, *qui habitauerint coram Domino, erit negotiatio eius, vt manducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.* e Pœnitentiâ & sanctioris vitæ desiderijs

a Psal. 105. v. 13. b Psal. 106. v. 6. 13. 19. 28. c Exod. c. 9. v. 34.
d Num. c. 15. v. 38. &c. e Is. c. 23. v. vlt.

desiderijs sæpius benę vestimur, sed non *vsque ad vetustatem.* Non licet per nos his vestibus ad senium pertingere: vix eas induimus, mox petulanti manu laceramus. Inde meritò nobis obijcitur: *& nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* a Petulantiæ tuæ age gratias, quòd optimam vestem innocentiæ tam citò lacerâris, & hoc egeris, vt iam virtutum indumentis careas. Ita post initia sæpe bona, progressus malus, pessimus exitus.

a Apoc. c.3. v.17.

§. VII.

Ah! quæ nostra est hodie rerum gerendarum inconstantia? Nòn sic, quicunque vllâ in re clari magníque fuêre, sese tractauere. Philosophiæ princeps euasit ille Stagirita, sed viginti totos annos audiuit Platonem. Celebrati Pythagoréi, sed annis pluribus tacere priùs quàm loqui didicere, quanquam rectius semper tacuissent, quàm post multos etiam annos ita locuti. Laudatur hodie Apelles, sed nullum abire diem sine ductâ lineâ passus est. Agesilai dictum mihi summoperè semper placuit. Hic admonitus; ipse sibi parceret ob incertam fortunam: at ego, inquit, meipsum assuefacio, vt in nullâ mutatione admittam mutationem.

Iusserat Dionysius, notus ille ab Siliciâ tyrannus, vt omnes qui conuiuio interessent, in veste purpureâ saltarent. Recusauit Plato id facere, neque enim philosopho hoc tale vestimentum conuenire. At verò Aristippus & vestem eam induit, & imperatas choreas ingressus: Qui verè, inquit, pudicus est, nec inter bacchanalia corrumpitur. Vterque Christianè & constanter, iste dicendo, ille faciendo.

Atqui hæc ego profanis relinquo. In Christianâ Republicâ, Superi, quæ constantiæ suppeditant exempla? tacebo veteris memoriæ Abrahamos, Iacobos, Moses, Iosephos, Iobos, Tobias, Iudithas. Paulum nostrum, Ecclesiæ columen, gloriantem audi, qui immensis laborum, ærumnarum, periculorum malis terrâ maríque exantlatis exclamat: Cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus, in illâ die iustus iudex. a

Fortissimas innumerabilium martyrum legiones, ad mortem & vltima supplicia decertantes intuere, ô vagi & inconstantis animi homo. Anachoretarum patientiam constantiámque vix credendam contemplare, videbis multos ad quinquagesimum, octogesimum, centesimum annum in summâ vitæ egestate, penuriâ, asperitate,

a 2. Tim. c.4. v.7.

aſperitate, labore, æſtu, frigore, ſiti, fame conſtantiſsimè perduraſſe. Noti nobis Pauli, Antonij, Macarij, Hilariones, Simeones, Danieles Stylitæ, quorum æternæ ſtationes, eſuritiones, precationes, peruigilia omnem omnium ſæculorum poſteritatem in admirationem ſummam adducunt. Hæc magna; hæc præclara, hæc diuina ſunt. Nos ægrè ſubinde per cineralia, per menſem, per diem, ne dicam per horam, prauos animi affectus in officio continemus. Ita ſæpe quidem inchoamus, initium ducimus, facienda deſtinamus, ſed deſtinatis non inſiſtimus. Non tantùm in fine, ſed & ante finem corrumpimus. *a*

a Pſal. 74. v. 1. ſeu tit.

§. VIII.

Hîc te, Gerarde, velim eſſe prolixæ patientiæ. Nihil hîc nimium dicitur, quia, quod dicitur, vix vlli ſatis creditur; nil nimium inculcatur, ea eſt huius morbi pertinacia & malignitas. Et plerique omnes hoc malo corripimur: Sumus promiſſores grandi hiatu, hoſtes noſtros debellamus ſuper menſam vno halitu, at vbi conſtanti conatu & ardore progrediendum eſt, terga vertimus, & laborem exoſi reuoluimur ad eandem ſegnitiem. Noſti quid dicat Thomas à Kempis: O quanta fragilitas humana, quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras. Nunc proponis cauere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes. *a*

Fingebant priſci Tithonum immortali æuo ab Aurorâ donatum, eum tamen & ſenuiſſe & defeciſſe; in cicadam denique mutatum eſſe. Et nos quandoque propoſitis noſtris immortales nobis videmur & æterni. Eſt cùm & noſtrûm quis audet has voces iactare: Non mouebor in æternum. *b* Ita Dauid tot victorijs clarus: Dixi, inquit, in abundantiâ meâ non mouebor in æternum. At mox ſubiecit: Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Paullo antè ſerenitas, lux, decus, felicitas me circumdabant; fortiſsimus mihi videbar, & maximarum virium. Sed heu, robur hoc meum, à me non erat, à Deo erat: vertit ille ſe, & ego iam leui ventulo impugnor & deijcior. Princeps ille Apoſtolorum quantus erat ante pugnam, & quàm ingentibus promiſsis alacer? etiamſi oportuerit, inquit, me mori tecum, non te negabo. *c* Vix abierunt tres horulæ: cùm iam plenus trepidatione, & ad ancillæ ſibilum exterritus, timidiſsimas voces ſpargit: Non ſum, non noui hunc hominem, neſcio quid dicis. Et ceteri quid? dilapſi ſunt, fugerunt,

a Imit. Chriſti l. 1. c. 22. n. 6. b Pſal. 29. v. 7. & 9. c Matth. c. 26. v. 55. & 36.

latebras quæsiuerunt. Sed an non omnes in mortis societatem cum *Domino* coniurârunt? ita prorsus: *Similiter & omnes discipuli dixerunt.* a Sed aliud est dicere, aliud facere; aliud proponere, aliud quæ proposueris, in opus producere. Et ne miremur adeò sibi dissimiles fuisse discipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt: hinc in pugnâ victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace securitas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere solebat Cato: illum sibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moueret, pugnans pedes, clariúsque stertere quàm inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales sumus? qui antequam in conspectum hostis veniamus, grandia spiramus facinora, & pænè iam cælum rapimus magna proponendo: At vbi cominus salutandus hostis, vbi ardua fortitudinem, dura patientiam, abiecta submissionem, illecebrosa continentiam nostram desiderant, hem, non iam manus, sed pedes agitamus, & imbelli fugâ præcipites abimus ad impatientiam, ad Languorem, & Fastum, ad Luxuriam. O athlethas! ô milites, qui hostes suos inter pocula exarmant! Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. b At neminis vllius certamen legitimum fuisse dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

a Matth. c. 26. v. 55. & 56. b 2. Tim. 2. v. 5.

§. IX.

Arbor, quamuis primo vere in frondes sese induat, flore triumphet, fructúsque vberrimos polliceatur, nisi tamen ad maturitatem baccas prouehat, aut speratum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamuis germinantes spem lætam vinitori ostendant, nisi mites vuarum botros educerit, à radicibus conuulsæ Vulcano consecrantur: Architectus quamuis alta palatiorum turriúmque fundamenta rectè iaciat, substructiones moliatur, parietes erigat, si deficiat in tecto, exponit se ludibrio. Par ferè ratio vitæ & virtutis; frondemus, floremus, fructus spondemus, nullos damus; fundamenta iacimus, sed domum ad tecti fastigium non perducimus; Cum Oratoribus sæpe exordimur; cum nautis sæpe vela damus, sed ingruente procellâ, ad littus, vnde solulimus, redimus; carceribus euolamus cum cursoribus, sed medio in cursu frangimur, languemus, labimur, iacemus. Primus & vltimus est Cacodæmonis aries quem admouet, vt à benè

cœptis

cœptis retardet, vbi hoc impetrauit, sensim sine sensu ad alia atque alia, & semper ad deteriora pertrahit. ita quouis die si non peiores, ad malum certè proniores euadimus, nisi cœpta constantissimè vrgeamus.

Quoties victrices manus cum Mose tollimus, a sed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, sic nunquam seriò vincimus. Heu vitam consumimus ædificando, destruendo, & saxum Sisyphi voluendo, quod vbi ad montis vmbilicum ascendit, quasi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapsu ad imum reuoluitur. Ita nos identidem post breuem pietatem ad inolitas consuetudines reuertimur, velut diuturnioris sanctimoniæ iurati hostes. Ita Penelopes telam semper teximus, ac retexímus; ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Lædetur, inquit Iobus, quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum. b Flos oliuæ delicatissimus, quamcunque cæli iniuriam non sine grandi damno accipit. Reflorescimus nos, velut oliua, quoties peccâsse ingemiscimus, & mores emendatiores promittimus; at vbi vel strictior malignæ impugnationis, vel mollior amœnæ occasionis aura nos tangit, mox omnẽ floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatæ. quæcunque temporis iniuria aut vicissitudo vrere nos aut deijcere potest. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter constantissimè orantem. non eum æmulorum insidiæ, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitæ instituto poterat absterrere. ita decreuerat facere, & quod rectè à se decretum fuerat, in eo constantissimâ mente censuit esse perseuerandum. Nos crebrò decernimus piè viuere, sed decretis nostris non diu, non pertinaciter inhæremus, corpus habemus, sed neruos non habemus: sidera sumus, sed errantia; manus quidem aratro, sed oculi tergo inhærent. Nimirum stultus sicut luna mutatur: homo autem sanctus in sapientiâ manet sicut sol. c Vox illa prisci de Christianis hîc verissima est: Manè psalterium, meridie conuiuium, vesperi conuitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos ascensuros somniamus. Sic stulti sumus vt cùm spiritu cœperimus, carne consummemur. d Non sic, ô Christiani, non sic ad alta peruenitur; hoc non est ascendere. Attendite vobis, in disciplinâ perseuerare; e est facilis descensus Auerni. Qui in viâ ad Æternitatem non continuò ascendit,

a Exod. c. 17. v. 11. b Iob. c. 15. v. 33. c Eccli. c. 27. v. 12.
d Gal. c. 3. v. 3. e Hebr. c. 12. v. 7.

latebras quæsiuerunt. Sed an non omnes in mortis societatem cum *Domino* coniurârunt? ita prorsus: *Similiter & omnes discipuli dixerunt.* a Sed aliud est dicere, aliud facere; aliud proponere, aliud quæ proposueris, in opus producere. Et ne miremur adeò sibi dissimiles fuisse discipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt hinc in pugnâ victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace securitas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere solebat Cato: illum sibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moueret, pugnans pedes, clariúsque stertere, quàm inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales sumus? qui antequam in conspectum hostis veniamus, grandia spiramus facinora, & pænè iam cælum rapimus magna proponendo: At vbi cominus salutandus hostis, vbi ardua fortitudinem, dura patientiam, abiecta submissionem, illecebrosa continentiam nostram desiderant, hem, non iam manus, sed pedes agitamus, & imbelli fugâ præcipites abimus ad impatientiam, ad Languorem, & Fastum, ad Luxuriam. O athlethas! ô milites, qui hostes suos inter pocula exarmant! Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. b At neminis vllius certamen legitimum fuisse dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

a Matth. c. 26. v. 55. & 56. b 2. Tim. 2. v. 5.

§. IX.

Arbor, quamuis primo vere in frondes sese induat, flore triumphet, fructúsque vberrimos polliceatur, nisi tamen ad maturitatem baccas prouehat, aut speratum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamuis gemmantes spem lætam vinitori ostendant, nisi mites vuarum botros educerit, à radicibus conuulsæ Vulcano consecrantur: Architectus quamuis alta palatiorum turriúmque fundamenta rectè iaciat, substructiones moliatur, parietes erigat, si deficiat in tecto, exponit se ludibrio. Par ferè ratio vitæ & virtutis; frondemus, floremus, fructus spondemus, nullos damus; fundamenta iacimus, sed domum ad tecti fastigium non perducimus; Cum Oratoribus sæpe exordimur; cum nautis sæpe vela damus, sed ingruente procellâ, ad littus, vnde soluimus, redimus; carceribus euolamus cum cursoribus, sed medio in cursu frangimur, languemus, labimur, iacemus. Primus & vltimus est Cacodæmonis aries quem admouet, vt à benè

cœptis retardet, vbi hoc impetrauit, sensim sine sensu ad alia atque alia, & semper ad deteriora pertrahit. ita quouis die si non peiores, ad malum certè proniores euadimus, nisi cœpta constantissimè vrgeamus.

Quoties victrices manus cum Mose tollimus, a sed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, sic nunquam seriò vincimus. Heu vitam consumimus ædificando, destruendo, & saxum Sisyphi voluendo, quod vbi ad montis vmbilicum ascendit, quasi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapsu ad imum reuoluitur. Ita nos identidem post breuem pietatem ad inolitas consuetudines reuertimur, velut diuturnioris sanctimoniæ iurati hostes. Ita Penelopes telam semper teximus, ac reteximus; ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Lædetur, inquit Iobus, quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum. b Flos oliuæ delicatissimus, quamcunque cæli iniuriam non sine grandi damno accipit. Reflorescimus nos, velut oliua, quoties peccâsse ingemiscimus, & mores emendatiores promittimus; at vbi vel strictior malignæ impugnationis, vel mollior amœnæ occasionis aura nos tangit, mox omnē floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatæ. quæcunque temporis iniuria aut vicissitudo vrere nos aut deijcere potest. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter constantissimè orantem. non eum æmulorum insidiæ, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitæ instituto poterat absterrere. ita decreuerat facere, & quod rectè à se decretum fuerat, in eo constantissimâ mente censuit esse perseuerandum. Nos crebrò decernimus piè viuere, sed decretis nostris non diu, non pertinaciter inhæremus, corpus habemus, sed neruos non habemus: sidera sumus, sed errantia; manus quidem aratro, sed oculi tergo inhærent. Nimirum stultus sicut luna mutatur: homo autem sanctus in sapientiâ manet sicut sol. c Vox illa prisci de Christianis hîc verissima est: Manè psalterium, meridie conuiuium, vesperi conuitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos ascensuros somniamus. Sic stulti sumus vt cùm spiritu cœperimus, carne consummemur. d Non sic, ô Christiani, non sic ad alta peruenitur; hoc non est ascendere. Attendite vobis, in disciplinâ perseuerare; e est facilis descensus Auerni. Qui in viâ ad Æternitatem non continuò ascendit,

a Exod.c.17.v.11. b Iob.c.15.v.33. c Eccli.c.27.v.12.
d Gal.c.3.v.3. e Hebr.c.12.v.7.

dit, atque de die in diem proficit, is sanè in decliue fertur, & de die in diem deficit[c]. In Dei obsequio non progredi, est regredi. Quatuor animalia illa Ezechieli visa, illuc gradiebantur, quò spiritùs impetu ferebantur, & non reuertebantur.[a] In hoc itinere velle consistere, est velle reuerti. Luna crescit, dum ad plenum orbem ditescat, flumina currunt dum in mare se prouoluant, ascendit ignis dum ad suam sphæram pertingat[c]. Sic omnino dum viuimus, necessum est crescere, currere, ascendere constanti Virtutis cultu. Aristotele monitore, ad virtutem requiritur: firmiter & immobiliter operari.[b] Qui monitis his parent, ibunt de virtute in virtutem.[c]

a Ezech.c.1.v.12. b Ethic.c.4. c Psal.83.v.8.

§. X.

Ger. Optimè dicis, Polychroni, & verissimè dicis. Sed quicquid dicas; Homines sumus, qui ad assueta vsque & vsque, & vsque relabimur. & quàm facile est conquiniscere, cùm sic somnus vrget? Pol. Hoc ipsum nos vrgeat vt hunc animi lethargum acriùs expellamus, cùm ille nos tam nullâ vi vincat. Si minus huic hosti pateremus, esset aliqua cessationi nostræ venia, nunc verò cùm constet, nihil nobis facilius esse quàm à bene cœptis deficere, & malè agere, quid est quod adeò in nostram perniciem torpeamus? An genium nostræ voluntatis ignoramus? quæ vbi virtutis consortium declinare incipit, in vitiorum amicitiam mox transit. Putei situlam missi considera. hæc etsi iam ad supremum os fontis ascenderit, si tamen manum ab eâ retinendâ subducas, mox impetu deorsum ruit in imam scaturiginem: ita voluntas nostra sibimet permissa, sine duce ruit in vetitum, pænè in dies aut peior aut certè ad bonum remissior. Idcircò illi Deo familiares viri quotidianis incrementis se vni constantiæ parabant. Isaacum, Mosen, Dauidem aspice seipsis quotidie fortiores. Non est bonus qui non vult esse melior, & vbi quis incipit nolle esse melior, ibi & bonus esse desinit. Quæ quidem retro sunt, inquit Apostolus, obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor.[a] Persequar inimicos meos (iurat Dauid) & comprehendam illos. & non conuertar donec deficiát.[b] O malè fundatos conatus nostros, quos aut robur aut constantia destituit. Vitia nostra, hostes nostros quandoq; cædimus, sed non persequimur cædendo, non comprehendimus; conuertimur & deficimus. Pachomius suorum aures asiduè obtundebat hoc monito: Frustra ad salutis brauium currimus, nisi sic

curramus

a Phil.c.3.v.13. b Psal.17.v.38.

curramus vt comprehendamus; frustra cum hoste confligimus, nisi certemus vt vincamus. a Hoc ipsum nobis assiduissimè & quot horis occentemus: vrge negotium, vrge vrge: cœpisti mansuetus esse? perseuera hanc mansuetudinem. cœpisti castus esse? lasciuiam ne repete, retine castimoniam: cœpisti è pigro laboriosus fieri? perpetua laborem: multas vitiorum sordes euomuisti? ne redi ad vomitum. Hoc negotium vrge, hîc tibi sis similis, hanc telam pertexe & in bene cœptis perdura. Petrum Aldobrandinum purpuratum Romanum senatorem ferunt solitum dicere: Perseuerantia est virtutum baculus, quo nisi nitantur omnes, corruunt. Pars certè magna profectus est, quotidie, idque seriò velle proficere. Bilanx aurifabri tam mobilis est, vt leuissimâ quauis festucula deprimatur: ita nos vel ipsa occasionis vmbra, aut asperior iracundiæ ventulus ab honesti rectique viâ depellit, & iam iterum ad vitæ prioris sordes reuertimur, & cùm probè circumspexerimus, nos in ipsis principijs viæ bonæ deprehendemus, quos pridem longius progressos putabamus. Ita demum fama de nobis non bona in cœlo inter Angelos spargitur: *Quia hic homo cœpit* ædificare, & non potuit consummare. b exorsus est bene, progressus est aliquamdiu, collapsus est ad extremum. Geminæ illæ boues ad Arcam Domini trahendam iunctæ, nec dextrâ, nec læuâ declinabant per viam Betsames; c & licet vituli matrum absentiam inclamarent, illæ tamen cœptum iter perseuerabant. Iugum Domini ah quoties in nos recipimus, & virtutis viâ incedimus, sed heu breuî illud excutimus & ad vitulos nostros redimus. Quid agis, non bos, sed homo? progredere, non desiste; vt cœpisti, sic perge: mugiant licet concupiscentiæ, inuitet notum stabulum, tu perge: & quamuis consuetudo reclamet, socij aliò trahant, tu verò perge & nec responso dignare auocantes. Paulinum illud assiduè cogita: Fratres nolite deficere benefacientes. d

a Metaphrast. & alij b Luc. c. 14. v. 30. c 1. Reg. 6. v. 12. d 2. Thess. c. 3. v. 13.

§. II.

Ergo, bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. a In morte, bonum fuisse, non sufficiet, sed ad mortem bonum permansisse. Beatus seruus ille, quem cùm venerit Dominus, inuenerit ita facientem, b non ita fecisse. Si prudentia Samsonis & sapientia Salomonis ad suum finem maturuissent: nec ille vires amisisset, nec iste regnum scidisset. c

a Gal. c. 6. v. 9. b Luc. c. 12. v. 43. c 2. Reg. 11. v. 11.

In Christianis non principium, sed finis attenditur. malè cœpit Paulus, bene finijt; bene cœpit Iudas & malè finijt. Currit incassum qui priùs succumbit, quàm cursum absoluit. Ad desertum cum Hebræis perueniunt multi, in terras illas fertiles vix vllus. Monstrosum opus, cuius principium est ratio, finis libido. Centauros & chimæras enitimur, habent hi partus nostri caput humanum, sed pedes equinos & leoninos. Initia Saulis fuerunt optima, sed quia in rectè cœptis non perstitit, morte pessimâ finiuit. Vxor Lothi vitæ & saluti consuluit vrbem egrediendo, vitam & salutem & omnia perdidit ad vrbem respiciendo.[a] Sunt qui icti sapere incipiant, & fallacissimas mundi vanitates execrari; at mox cum Lothi coniuge curiosum oculum ad vetitas oblectatiunculas reflectunt: vident, ardent, vincuntur, pereunt. O miseri! breuis est labor, præmium erit æternum; momento stat pugna, æternitate totâ permanet corona.

Narrat sacra pagina virum Leuiten apud socerum suum diuersatum, lautè & humaniter habitum esse triduo. quarto demum die Leuites, ne hospitis sui liberalitate abuteretur, profectionem adornauit. Cui valedicenti socer: *Gusta prius*, inquit, *pusillum panis, & conforta stomachum, & sic proficiscêris. Sederúntque simul, ac comederunt & biberunt.* Vesperascente die rogat iterum socer. *Quæso te, vt hodie hic maneas, paritérque lætemur.* Leuites, *cœpit* quidem *velle proficisci*, sed non profectus est, sic eâ die, hospitali domo pedem non extulit: mansit, lætatus est. Postero manè; parabat rursum Leuites iter, quem denuo socer blandè detentans: *Oro te*, inquit, *vt paululum cibi capias, & assumptis viribus dum increscat dies, posteà proficiscêris.* Persuasus iuuenis blandissimâ hospitalitate, ientare cœpit, sed hoc ientaculum nec ad meridiem finijt. Atque vbi solem pomeridianum notauit, subitò è mensâ consurgens itineris iam certus valedixit. Cui rursum socer: *Considera*, inquit, *quòd dies ad occasum declinior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiscêris.* b Talis omnino est, Gerarde, profectio nostra in patriam, veram illam & beatam. moramur & tricamur dum dies abit. Iam hoc, iam illud vitium suauissimè inuitans: *Mane apud me*, inquit, *etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiscêris.* Quid nos ad hæc? incipimus *velle proficisci*, non tamen proficiscimur, manemus etiam hodie, & ducimus lætum diem. Altero manè profectionis occasio vrget, consurgimus velut iam iam abituri, cùm autem tantâ

a Gen.c.19.v.26. b Iudic.c.19.v.5.& seqq.

ta humanitate ad ientandum inuitamur, non difficillimè persuademur; manemus iterum, etiam hodie; & cras (dicimus) proficiscemur. Ita crastino & perendino, ita quinto & septimo, ita multis diebus alijs manemus. Et licet quandoque pedem domo proferamus & in viam nos demus, mox redimus, & veterem noti hospitij beneuolentiam inquirimus. Sic iter nullum absoluimus, etsi plurima ineamus, constanti seu rectiùs pertinaci inconstantiâ. Hoc illud voluntatis nostræ contagium est. O vacillantes animi! ô homines ventosissimi! Attendite, obsecro, ad extremam patientis Domini vocem: CONSVMMATVM EST. Hæc vox è crucè in paradisum iter aperuit. Standum, perseuerandum, consummandum est. Patientiæ soror est Perseuerantia, illam sibi non conciliat, qui hanc à se procul amandat.

§. XII.

Abrahamum sacrificio intentum, subito aginine volucres aduolarant, turbaturæ virum, si ille se turbari fuisset passus, sed enim in sacrificij parte ponebat Abraham, constantiam non perdere, aues abigere, & carnes ab ijs intactas seruare. Et quanta cogitationum agmina nos inuadunt, cùm preces fundimus, & Numini supplicamus? Tu verò abige muscas, perge precari, orationis exordio suum epilogum annecte, quod inchoasti perfice. Verùm, IN IMAGINE PERTRANSIT HOMO. a Imago hominis quem pictor sedentem aut stare parantem pinxit, nunquam surgit, nunquam stat, etiamsi videatur velle surgere & stare. Millies hanc imaginem intuere, & nunquam surrexisse cernes, sed surgere tantùm molientem. Tales plerique omnes pictæ imagines sumus, videmur velle surgere, velle stare, non surgimus, nec stamus. Surgere nos iubet dies Christi Nascentis, molimur surgere, non surgimus: surgere nos iubet dies Christi Resurgentis, nec iam aliud quàm anteà facimus: surgere nos iubent & alij per annum sacratiores dies, sed nos moris nostri sumus, æquè lenta sunt nostra molimina ad surgendum, nec tum surgimus, aut certè mox iterum sedemus, cadimus, iacemus. ita sanè, *In imagine pertransit homo*: cadit vt viuus, surgit vt pictus.

Apud Ægyptias Thebas, Memnonis statuam olim fuisse aiunt è nigro lapide ad ortum solis conuersam. Hæc imberbem adolescentem referebat, cuius ambæ manus sedi sic innitebantur, vt hominis surgere volentis similitudinem exprimerent: videbatur enim saxeus ille adolescens orienti soli velle assurgere.

a Psal 38. v. 7.

Oculorum autem & totius oris conformatio, hominem iam iam locuturum repræſentabat. Et ſunt qui dicant ab hac ſtatuâ ſonum edi ſolitum, cùm illam ſol oriens radijs ſuis attigiſſet. a Huic ſimulacro nos prorſus ſimillimi ſumus. In molli vitiorum ſede, dies & annos velut clauis affixi hæremus. Et licet ſurgere velle videamur, & abitum moliri, nunquam tamen ſurgimus, à vitijs nunquam ſeriò abimus. Videmur etiam velle loqui, & commiſſas noxas velut non ampliùs repetendas efficaciſsimè deteſtari. Sed heu quàm fractè loquimur! inanis ſonitus non ab imo pectore, ſed à ſummis labris euolat. languidas aliquot voculas ab ore fundimus: *Doleo, nollem feciſſe, inconſideratè egi.* Vbi dicta illa robuſtiora? Ex animo me pœnitet omnium noxarum, extremè damno quod feci, mallem fluxa hæc omnia perdidiſſe, quàm Deum offendiſſe: ſed ſtatuo, cum pſalte iuro, firmiſsimè propono, iuſtificationes Domini cuſtodire, & has noxas non ampliùs repetere: mori malo quàm talia denuò patrare: totis poſthac viribus in mei emendationem incumbam.

Paucorum hæ voces ſunt, & ſint licet, verbis tamen non reſpondent facta, nec ſermo cum vitâ concordat; dicimus & non facimus, ſtatuimus & nil perficimus, decernimus & non exequimur. Nimirum ſaxei homines ſumus, in prauas conſuetudines peſsimè obſtinati. & hoc ipſo illi lapideo adoleſcenti non abſimiles, quod ad maturam ſanctioris vitæ ſenectutem vix vnquam pertingamus, atque ita maneamus lapides.

In veſtis Aaronicæ orâ infimâ inter campanulas aureas, mala punica purpuraſcebant; hæc inter arborum fœtus excellunt, & rectè virtutum præmijs conferuntur, ſed illa non ad ſupremum veſtis marginem, non ad vmbilicum ſed imam fimbriam appendebantur: ita præmium virtutis non inſpicientibus, non progredientibus, nec in medio hæreſcentibus, ſed finientibus cedit. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. b

Itaque in omni bene beatéque agendæ vitæ inſtituto conſtare nos nobis ipſis decet, vt ſemper ijdem ſimus, imò & meliores ſimus, eadémque animi & maiori ſemper alacritate curramus quâ cœpimus. Si quo fortè vitij diuerticulo iuſtitiæ iter fuerit interruptum, rurſum ad illud per pœnitentiam reuertamur. quoniam autem reuertendi facultas interdum morte præciditur, diuertere periculoſiſsimum, continuare ſemper tutiſsimum. Seruiamus illi in

a Pauſanias in Atticicis l.35.c.7. Philoſtratus, Suidas, Strabo, alij.
b Apoc.c.2.v.10.

in sanctitate & iustitiâ coram ipso, *Omnibus diebus nostris..* a At nos nescio quàm morosè vitæ nostræ seriem numeremus; longum nobis videtur triginta aut sexaginta annis, integros, castósque mores perseuerare; pænè tot sæcula quot annos computamus. adeò leui morulâ nostra omnis elanguescit Constantia. O homines pusilli animi! Noëmum videte, iustum, perfectum, cum Deo ambulantem. b Hic cum moliendæ arcæ manum admoueret, quingentorum annorum erat. Finito sæculari opere illo, sexcentas iam æstates viderat; cùm morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquaginta. Eò æui constantissimam innocentiam perduxerat maturus hic cælo senex. Vbi iam anni nostri pauculi, è quibus vel vnicum, innocentiæ integrum donare, nimia nobis videtur liberalitas. A custodiâ matutinâ vsque ad noctem speret Israël in Domino. c melius est non cæpisse, quàm non finiuisse. d Nihil est quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. e Hæc Christianorum vera demum est gloria, cum Christo posse dicere: opus consummaui, quod dedisti mihi vt faciam. f

a Luc.c.1.v.75. b Gen.c.6.v.9. c Psal.129.v.6. d Aug.de Contin. e Sen.ep.66. f Ioan.c.19.v.30.

Cap. IX.

EXAMEN CONSCIENTIÆ commendatur RELIGIOSIS.

§. I.

VOs ego nunc maximè appello (sed reuerenter & submissè) quorum leges quotidianum esse volunt hoc conscientiæ tribunal. Hîc ego oro & obsecro (nihil enim in me imperij) si quid facitis, id rectè & integrè facite. Animus domi suæ sit, vigilent oculi, perseuerent genua, lingua suis partibus ne desit, opus suum faciant & manus, atque in pugillares, chartam, tabellas referant, si quid debitorum contractum, aut si quid rerum aliarum huc spectantium subnotandum est.

Inter profanissima veterum sacra clamabat olim præco: Hoc Age. Hoc ipsum quisque sibi sub noctem seueriùs occlamitet: Hoc Age, conscientiam tuam rimare, & omnes illius angulos excute. Neque vnquam deerit quod rimeris & excutias. Si Bernardo credimus, Conscientia tam nostra quàm aliena abyssus & nox est im-

perscrutabilis. *a* Ergo inquire in teipsum, de teipso fer sententiam non conniuente oculo, attentisque auribus, HOC AGE. Sed actum te agere scias, nisi iam hoc vnum, idque seriò agas. Ergo hunc diem tuum recognosce, affectus insolentiores compesce, marcentia in te excita, soluta constringe, contumacia doma, cupiditates tuas iugula: & istis dicentibus: Quousque eadem? responde, Ego debeo dicere, Quousque eadem peccabitis? remedia antè vultis quàm vitia desinere. ego verò eò magis dicam, & quia recusatis, perseuerabo. *b*

Hoc ergo agendum est, vt, quod censuram meretur, reprehendi & extirpari; quod laudem, commendari possit, & altiùs animo inseri. beatus, qui

Iudex ipse sui se totum explorat ad vnguem,
——— nil vt deliret amussis:
Cogitat; & iusto trutinæ se examine pensat. *c*

Antequam veniat tibi somnus, inquit Chrysostomus, profer in medium, codicem Conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo seu in facto, vel in cogitatione peccâsti. *d* Cum Romano Sapiente hîc quiuis optimè dixerit: Hoc mihi satis est, quotidie aliquid ex vitijs meis demere, & errores meos obiurgare. *e* O quoties per diem nosmet amittimus, & vagâ licentiâ errantes, velut perditi aut in iræ, aut in Impatientiæ, vel in Socordiæ dominium impingimus. Vesperi quisquis voluerit reuocare gradum, poterit, & à tam barbarâ seruitute se vindicare. Inæstimabile bonum est, suum fieri; & in seipsum habere maximam potestatem, nec vlli rei affectu nexum esse, nisi vni Deo, cui an mens hominis se ita donârit, non otiosè ad conscientiæ tribunal disquirendum. Hoc opus, hic labor, vt quod tunc faciendum, non oscitanter, non perfunctoriè, non somniculosè fiat. quis enim non dixerit stultitiæ proprium esse, illud quod quis curâ & studio vix rectè faciat, hoc ignauè ac segniter facere, & aliò corpus impellere, aliò animum. Quicquid obsequij Deo defertur, id quàm potest, studiosissimè & accuratissimè deferendum est: dignissimus est Deus, in cuius cultum nerui omnes, cùm animi tum corporis intendantur. nec in leui negligentiâ ponendum, quicquid hîc paullò negligentiùs curatur. Diuinus Paulus precaturus: Orabo, inquit, spiritu, orabo & mente. *f* Nimirum in alijs satis fuerit partem hominis fatigari, hîc totus homo nunquam satis laborauerit. Sedulos ministros vult Deus, & qui id quod

a Bern. serm. 4. de adu. Dom. b Senec. epist. 89. propiùs fin. c Auson. Eidyl. 2. d Hom. 2. in ps. 5 e. post med. e Sen. de beatâ vitâ. c. 17. f 1. Cor. 14. v. 15.

quod agunt, toti agant. O Religiosi! an non sæpe hoc Conscientiæ negotium remissè agitur, cùm tædium, nausea, fastidium se insinuant, cùm somnus & torpor obrepunt, cùm cursim & obiter conscientia inspicitur? Gratiæ aguntur Deo, sed languidè; Lumen à Deo petitur, sed in oculis nictantibus & semisopitis iam nox est; Culparum venia rogatur, sed frigidè & mente alibi occupatâ; Emendationis in posterum fit promissio, sed ea nec firma nec valdè seria. Ita hæc Conscientiæ quæstio & caussa per transennam agitur, & dormitante iudice, à quo meritò prouocatio fiat ad vigilantem; ita rei accusatio, damnatio, castigatio somniculosâ celeritate deproperatur. iámque pedes ad lectum festinant. O Simon, dormis? ô serui Numinis, hæc actæ diei clausula est, hoc ineundæ noctis exordium? Aliquando ad vnumquemque horum talium, vox veniet non blanda: O Religiose, sic non potuisti, non dicam horâ, sed nec vnâ horulæ parte vigilare mecum? Nunc mors tibi dies & horas computat, tu cogita an non annis præteritis sexcenties & ampliùs, Conscientiæ caussam dormiens tractâris? difficile tibi non erat ad rerum nouarum narratiunculas attentissimis auribus vigilare, at mecum per horulæ partem rationes componere, fastidij plenum videbatur. O Religiose, rebus tuis consule, ne & illa vox te feriat: quia te non videns placuisti tibi, displicebis & mihi, cum iudicaberis & tibi cum ardebis.

Idcircò sui muneris esse quisque credat cum Isaiâ profiteri: Super speculam domini ego sum, stans iugiter per diem & super custodiam meam stans totis noctibus:[a] Confitebor aduersum me iniustitiam meam, & dominus remittet impietatem peccati mei.[b]

Dorothei consilium est, non fibras tantùm noxarum amputandas, sed ipsas etiam vitiorum radices indagandas & extirpandas, quòd sanè nunquam fiet, nisi quotidiana Vigilantia Conscientiæ hoc examen quàm exactissimè instituatur. Ergo, ô Religiosi, HOC AGITE quod agitis, non satis hîc inæqualem superficiem vtcunque complanâsse; ardentiore conatu opus, altiùs fodiendum est, & ad ipsas errorum origines penetrandum. Vigilijs hæc res agenda & solertissimâ curâ, nec parcendum operæ: Nemini vnquam sua probitas paruo stetit. Sanè dormiendo vitia non dediscimus. Summũ vitæ gaudiũ bona conscientia; summũ vitæ supplicium mala conscientia; maximum vel in gaudijs tormentum, conscientiæ laniatus; maximum vel in dolore leuamentũ, pax & tranquillitas conscientiæ. Hanc quisq; tanto curat impensiùs, quantò sinceriùs amat.

a Is.c.21.v.8. b Psal.31.v.5.

BET? Filij hominum vsquequò graui corde! a Conſcientiæ puritas tanti eſt, vt operæ pretium ſit omnino, eam vel maximis laboribus, vel quantauis moleſtiâ redimere. Suppliciorum extremum eſt, in vitio ſibi facere delitias, & mentem cauterio reſectam gerere. Beatus Gregorius: quiſquis, inquit, vitæ ſuæ cuſtodiam negligit diſcutere, quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut deſpicit aut neſcit, ſibimetipſi præſens non eſt, quia ſemetipſum quotidie exquirere atque cognoſcere ſollicitus non eſt. Ille autem veraciter ſibi in præſenti eſt, qui ſe in ſuis actibus tanquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata quæ committimus, ſed idcircò grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clauſis oculis in noſtrâ nobis deceptione blandimur. b

E veteri memoriâ in vos teſtes non producam: videte obſecro vel tantùm ſodales veſtros alios, quibus hoc vnicè curæ & cordi eſt, conſcientiam quotidie in ſincerum nitorem repurgare: nullum illi diem finiunt, cui hanc clauſulam non apponant: nullam illi noctem inchoant, cui hanc præparationem non præmittant; nunquam illi priùs in lectum quàm in ſeipſos deſcendunt: errores ſuos quotidie obiurgant, quotidie aliquid ex vitijs ſuis demere conantur. De his optimè, quem modo dixi Gregorius: Electorum eſt, inquit, actus ſuos quotidie ab ipſo cogitationis fonte diſcutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exiccare. Metuunt in his quæ ſe egiſſe meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetraſſe ſe intelligunt: timent ſubtilia diuina iudicia etiam de his quæ in ſemetipſis intelligere fortaſſe non poſſunt. Vident enim videri diuinitùs, quod ipſi in ſe per humanitatem non vident. Atque in hoc ſecreto interioris iudicij ipsâ mentis ſuæ executione conſtricti pœnitendo feriunt, quod ſuperbiendo commiſerunt. Ibi namq; aduerſum ſe, quicquid ſe impugnat, enumerant, ibi ante oculos ſuos omne quod defleant coaceruant: ibi quicquid per iram diſtricti iudicis decerni poſſit intuentur: ibi tot patiuntur ſupplicia quot pati timent, nec deeſt in hoc iudicio mente concepto, omne miniſterium quod punire reos ſuos pleniùs debeat. c

Mercatores ſunt qui maria terráſque aſsiduis itineribus circulantur; nunc Romæ, nunc Mediolani degunt; iam Pariſios, iam & Conſtantinopolim appellunt, domi ſuæ vix vnquam ſunt. Pace veſtrâ dixerim tales & vos eſtis, vagâ curioſitate omnium domorum incolæ, vnâ conſcientiæ domo pertinaciter deuitatâ, ita vix vnquam

a Pſal. 4. v. 3. b. Greg. hom. 4. in Ezech. c Greg. l. 25. mor. c. 6.

domi & apud vos ipsos estis. O Sodales, nusquam est qui vbique est, foris Argus, domi talpa. Quàm autem hoc congruum rationi, vt qui per diem, cum tot alijs, vesperi secum ipse, & cum suâ conscientiâ loquatur. Ingredere & includere in medio domus tuæ; monet Ezechiel. a Tuta domus, arcanum conscientiæ: miser est, & nec Deo nec sibi viuit, qui hac domo habitare nescit, qui cùm conscientia conuenienda est, inertissimum illud obijcit, NON LVBET. Sibi dictum putet vnusquisque sodalium, quod Hugo Victorinus in hæc verba submonet; Redi ad cor tuum, & subtiliter discute teipsum: considera vnde venis, quò tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis vel deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis à maligno spiritu, acriùs impugnaris: & cùm totum interioris & exterioris hominis, statum plenè cognoueris non solùm qualis sis, verùm etiam qualis esse debeas de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem Dei. b Conscientiæ rationes quisquis bene vult subducere, quotidie subducat: hoc ipso malè curatur conscientia quia rariùs. Ah, quàm malè est extra legem viuentibus, quicquid meruerunt semper expectant. c Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. quod iudicium eò certiùs punit, quò interiùs sæuit. d Præclarissimè Bernardus: Conscientia mala, inquit, contristat animam, eámque Deo exhibet immundam, angelísque & hominibus fœdam & sibi ipsi turbatam & inquietam. Nulla enim pœna maior est malâ conscientiâ. Omnium siquidem delictorum nostrorum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer. Ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa punit, ipsa damnat. At verò conscientia bona templum est Salomonis, vt idem Bernardus loquitur, ager benedictionis, hortus delitiarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, Aula Dei, habitaculum Spiritûs sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicij aperiendus. Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil ditius bonâ conscientiâ: premat corpus, trahat Mundus, terreat diabolus, illa erit secura vsque in finem. e

§. III.

a Ezech. c. 3. v. 24. b Hugo l. 3. de animâ. c Arb. satyr.
d Greg. l. 25. mor. c. 6. e Bern. l. de consc. proximè finem.

§. III.

Idem

Alijs quibuscunque commendatur.

NEmo hîc præmoliatur, se lege non teneri. Piacularis confessionis lex neminem habet eximium. Atqui verò huic ritè instituendæ, necessarium prorsus est, conscientiam excutere & in notitiam deducere delictorum. Istud sanè quò rariùs, hoc & peius fiet atque remissiùs; ipsâ exercitatione in hanc industriam roboramur. Qui in re familiari neglectum omnem cauere vult, expensarum rationes quotidie inspicit, vbi moræ & dilationes crescunt, rem familiarem decrescere necesse est. Idem prorsus hic. seipsum nosse non discit, qui seipsum rarò inspicit. Horologij æquabilis ordo directricem manum quotidie postulat: conscientiæ sanitas quotidianis vult subsidijs fulciri. Epictetus pulchrè submonens: quemadmodum, inquit, in ambulando caues ne clauum calces, pedemue distorqueas, sic in degendâ vitâ caue, ne gubernatricē actionum mentem tuam lædas. Quòd si in re vnaquaque obseruabimus, omnia cautiùs aggrediemur. At si spinam aut clauum pede indueris, an non eâ mox horâ, eo certè die extrahes ne pars læsa in malignum vlcus suppuret? ita pedi consulis. Et conscientiam si læseris (septies enim in die cadet iustus a) non eodem mox die medicinam facies? mucronem subtilissimum pedi eximis, & letale vulnus tolerabis in conscientiâ? Videte itaque fratres quomodo cautè ambuletis, b vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes. c In quæ verba insigniter Augustinus: Dicitis, inquit, quid est ambulare? Breuiter dico, *proficere*, ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis. Proficite, fratres mei, discutite vos sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim est aliquis intus tecum, cui erubescas & iactes te. Est tibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba teipsum tu ipse. Semper tibi displiceas quod es, si vis peruenire ad id quod nondū es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, *sufficit*, & peristi. Semper adde, semper ambula, semper profice. Noli in viâ remanere, noli retro redire, noli deuiare. Remanet qui non proficit; retro redit qui ad ea reuoluitur vnde iam abscesserat; deuiat qui apostatat. Melius it claudus in viâ, quàm cursor præter viam. d

Laudata illa Moabitis Ruth, vt sacræ paginæ testantur, e *collegit in agro vsque ad vesperam, & quæ collegerat, virgâ cadens & excutiens, inue-* *nit*

a Prou. c. 24. v. 16. b Ephes. c. 5. v. 15. c Coloss. c. 1. v. 10.
d Aug. serm. 15. de verb. Apost. e Ruth. c. 2. v. 17.

nit hordei tres modios. Constantiæ monet pertinax hic labor, & exigendæ ab animo rationis sub serum vesperem. Quisquis es, hoc tibimet tutò persuade, non vsquequaque omnia ex amussi & ad vnguem te facturum, quin à te facta limam admittant, imò exigant: quantumcunque industrius & solers sit, tamen tam puri seminis aceruum non colliges, quin collectum diligenter excutere oporteat, quando multa facimus, quæ velut cassa nux omni nucleo carent, & præter solam virtutis speciem nil habent in se pretiosi. Quàm multi quærunt scientiam, & pauci conscientiam! a Verendum sanè, ne olim cùm reddenda erit ratio, eueniat nobis quod infelicibus illis Ephratæis, Iordanem transire molientibus. Hi namque à Galaaditis intercepti & interrogati an Ephrætæi essent, illis negantibus, imperatum porrò, vernaculi idiomatis notam ederent, pronuntiarentque vocem *Scibboleth*, hoc est, spica granis plena. Hîc miseris inassueta lingua non parebat, neque illi aliud enuntiare poterant quàm, *Sibboleth*, hoc est, culmus grano vacuus. è vocali hoc signo, hostes esse noscebantur, ideóque *statim apprehensi iugulabantur in ipso Iordanis transitu.* b Et nos in itu perpetuo atque transitu sumus, é nostro in orbem prorsus alium & nouum: neque fas transire vlli, quem non excipiat seuerum examen, in quo sola virtus non reijcitur. Animus à virtute vacuus, velut sterilissimus culmus ad incendia æterna deijcitur. At verò quemadmodum spicæ licet prægnantes granis, ob paleæ tamen sterilem societatem flagellis excutiuntur, ita vix vlli actus humani tam puti puri ab omni defectu & sorde, quin & in his pretiosum à vili, sincerum ab impuro sit secernendum. Ergo teipsum, tuásque actiones, mi Christiane, cæde & excute; reijce paleam, remoue omnia quæ maculant. Et sanè par esset, vt, quod Ruth fecit, trium modiorum mensuram quotidie comportares. Hos sacri interpretes aiunt esse cogitationis puritatem, locutionis veritatem, optimæ operationis sinceritatem, vt diem totum sibi rapiant & sanctæ cogitationes, & colloquia vtilia, & honestissimæ actiones vnius Numinis honori editæ. Et hoc ipsum nocturnæ discussionis pars erit, videre, nũ tres modios istos repleueris.

Omnes igitur cordis nostri recessus (inquit Cassianus) iugiter perscrutandi sunt, & ascendentium in eos vestigia indagatione sagacissimâ retractanda. c Aureus ille orator ad idem grauissimè suos hortatus: Et ne, inquit, ita simpliciter ieiuniorum hebdomade præstereant, scrutemur suam quisque conscientiam, & rationem exami-

a Bern.c.21.de int.dom. b Iud.c.12.v.6. c Cass.coll.I.1.c.12.

examinemus, & consideremus quidnam in hac hebdomadâ probè actum sit, quid in aliâ, & quale augmentum fecerimus ad sequentẽ, quas in nobis affectiones correxerimus. quòd si vitam nostram non instituerimus, magnam animæ nostræ curam habentes, nihil nobis vsui erit ieiunium vel inedia quam toleramus, præsertim si comperti fuerimus inferiores his, qui tantum studium colligendis opibus impendunt. a Opus suum probet vnusquisque: vnusquisque enim onus suum portabit. b Suum opus, inquit Anselmus, non alterius examinet, vt Pharisæus publicani. Neque tantùm peccata, sed & actiones alias, quantumuis bonæ videantur, examinari vult Paulus. Deus quàm primùm lucem creauit, inspicere illam & experiri voluit: *Et vidit Deus lucem, quod esset bona.* c Quid luci cum huiusmodi experimentis? an non de bonitate illius constabat, maximè cùm à Deo esset creata? Constabat omnino, sed ostendit hîc bonus Deus, quâ ratione nostra nobis opera tentanda sint & experienda, quantumcunque bona illa & lucida videantur. Sunt quæ nitorem, non tamen naturam auri habeant.

Christus discipulos suos super famâ suâ examinans: Quem, inquit, me dicunt esse turbæ? d Idem & nostrûm quiuis de se interroget: Et quem me aiunt esse ciues mei? Quem? expecta sis, mi homo, respondebo. Aiunt te esse hominem potulentum & madidum, vini amantissimum, & in dies pænè singulos ebrium: & forsan tu solus hoc ignoras? Aut dicunt te Veneris esse mancipium, ad omnem petulantiam & libidinem proiectum, ore, oculis, manu inuerecundum: & forsitan tu solus hæc nescis? Aut non negant te cetera probum, sed deparcum, sordidum, auarum Euclionem qui multæ pecuniæ longè sit appetentior quàm puræ conscientiæ, auidior humi quàm cæli: & fortassis te solum hæc latent? Aut, constanter asserunt te hominem esse turgentis supercilij, ore asperum, gestu inflatum, ceremoniarum & pompæ cupidissimum, ostentatione & arrogantiâ plenum: & fortè tibi vni hæc ignota sunt? Aut, non equidem dissimulant te pacis & concordiæ inimicum, omnis iniuriæ impatientem, ad arma & iram præcipitem ruere; difficillimè placari: & tu forsan te talem ad hoc temporis non credebas? Aut, plerique affirmant te dandis consilijs illustrem, politicum, comem; cetera te hominem tui sensûs & cerebri esse, pertinacem & æneæ ceruicis nec religionis adeò tenacem: & fieri potest vt tibi soli hæc nunquam innotuerint. Aut vox verè omnium est, te quie-

tis

a Chrys. hom. 11. in Gen. ante med.
b Gal. c. 6. v. 4. & 6. c Gen. c. 1. v. 4. d Luc. c. 9. v. 18.

tis tam amantem, vt nihil tibi dulcius sit quàm feriari & otio diffluere: & tu fortè hoc virtutis in te non notâras? Aut, fatentur plurimi, te precum quidem studiosum, sed patremfamilias incuriosè agere, & pecuniam vtrâque manu insigniter dilapidare: & fortè an tibi hæc à nemine obiecta? Aut, nemo est qui non accuset liuidos dentes tuos & oris mordacissimum acetum, quo omnium famam perfundi dicunt: & tu fors edentulum te credebas & mansuetæ linguæ hominem?

Quid ergo contra sermones hos obducis? omnésne falsi? Sæpe fit, mihi crede, vt hominem sibimet ignotissimum, intus alij & in cute nôrint. Tu ergo tuam conscientiam quot diebus interroga, non mentietur: si illa te reum pronuntiârit, errores ne defende, sed emenda & corrige: si insontem te absoluerit, rumores populi generosâ patientiâ contemne, Conscia mens recti, famæ mendacia ridet.

Augustinus olim intrepidè de seipso: Senti de Augustino, ait, quicquid lubet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset. a Idem, quicunque alius serenæ conscientiæ homo liberrimè dicat; Loquantur de me alij quod volunt, modò me ad Dei tribunal defendat conscientia. At quomodo defendet eum à quo neglecta, oppressa, vix vnquam loqui permissa? Hîc fortè dicas, quanti sunt, qui vix semel in anno, conscientiæ suæ potestatem faciunt loquendi: & nos quotidianas illius accusationes toleremus? Et quid oro, Christiani, malæ caussæ argumentis peioribus patrocinamur? Non est bonitas pessimis esse meliorem, aut effrenatissimis moderatiorem; non inde conscientia nostra erectior est, quòd ab alijs ea calcetur, neque nos culpæ eximit tantus aliorum neglectus. Iobus consilijs sanioribus vsus: Veruntamen, inquit, vias meas in conspectu eius arguam, & ipse erit saluator meus. & annexâ caussâ: Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. b Vt tuum, ô mi Deus, iudicium præuerterem, diebus omnibus meipsum iudicaui, & velut à deprehenso reo pœnas repetij.

Pulcherrimè & ex naturâ rei de hoc differens Chrysostomus: Est tibi tribunal, inquit, multum habens emolumentum, & nullam referens accusationem. Constitue super conscientiâ iudicantem rationem, & in medium omnia tibi patrata propone, animæ tuæ peccata scrutare, & pœnas exige diligenter, & dic: Quamobrem hoc, & hoc ausa es? Et si hæc quidem fugiat, aliena discutiat, dic ad

eam:

a Epist. ad Secundinum Manich. b Iob. c. 13. v. 15. & c. 9. v. 28.

tam: Non de his te iudico, non pro his venisti te purgatura, quid enim si ille malus? quare tu hoc, & hoc amisisti? Responde, noli accusare, tua consideres, non aliena, & eam in hanc anxietatem agas continuè. Posteà, si nihil quod dicat, habeat, sed refugiat: dilania flagellans eam quasi quandam ancillam insolentem, & fornicantem: & quotidie iudicium huiusmodi constitue (*quotidie, nota Gerarde, quotidie*) & ignis flumen designa, veneniferum vermem, tormenta reliqua: nec eam ampliùs sinas diabolo copulari, nec impudenter loquentem toleres: Ille venit ad me, ipse mihi tendit insidias, ipse me tentat, sed dic ei: Nisi tu velis, illa omnia superflua. Quòd si rursum dicat: Corpori connexa sum, carnem induta, mundum habito, in terrâ commoror, dic ad ipsam: Hæc omnia sunt excusationes & prætextus. Nam & ille carnem erat indutus, & ille mundum habitans, & in terrâ conuersans, probabilis fuit; quin & tu ipsa, cùm bene te gesseris, carne circumdata id facis. Quòd si doleat hæc audiens, ne tollas manum: non enim morietur, si percusseris, sed eam ex morte erues. At si rursum dixerit, quòd ille exacerbauit, ei responde: sed tibi licebat non exacerbari. certè frequenter iram compressisti. Si dixerit, quòd illius species me subleuauit, dicas ei, sed tu poteras continere, propone victos, propone primam mulierem quæ dixit: Serpens decepit me, nec à crimine liberatam. Cùm autem hæc examinaueris, adsit nemo, nemo tumultuetur: sed sicut iudices sub velis iudicant sedentes: sic & tu pro velis, quietis tempus & locum inquire. Et paruorum magnas exige pœnas, ne magnis vnquam approximes. Si per singulos hoc feceris dies (obserua iterum Gerarde, singulos dies) cùm fiduciâ stabis ante tremendum illud tribunal. *a*

Ita verbum è verbo expressit Chrysostomus, qui vnà grauissimè questus: Sed nos, inquit, non ita facimus, sed omne contrarium. nam simul atque reclinati sumus, omnia versamus sæcularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi verò fœnora & commercia, & corruptibiles curas. *b* Ita somnũ pessimè auspicamur, inter vanas, auaras, inuidas; inter impuras & sordidas cogitationes. ita nec dormimus quidem sine vitio, cùm tam vitiosè obdormiscimus.

Hoc est quod Christus toties repetitis clamoribus inculcat: Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam, quâ Dominus vester venturus sit. *c* Et vos estote parati, quiâ quâ horâ non putatis, filius hominis veniet. *d*

a Chrys. tom. 5. hom. 46. ad pop. Antioch.
b Chrys. ibid. c Matth. c. 24. v. 42. d Luc. c. 12. v. 40.

Pessi-

Peſtilentiſsimæ incogitantiæ, & inexplicabilis audaciæ eſt, conſcientiam ægram, & letalis culpæ, vel vnicæ ream, ad lectum deducere, ac plumis ſe ſepelire, nec priùs Numinis offenſas deprecari, & cum Deo in gratiam redire. O mortalium miſerrime, perijſti, æternùm perijſti, ſi nox hæc tibi ſit vltima. Et cuius promiſsis ſecurus, poſt hanc plures tibi noctes polliceris? Diebus pænè ſingulis immatura efferuntur funera: morte ſubitâ hinc illinc plurimi rapiuntur ad tribunal, & tu nihilominus offenſo & irato tibi Deo, lectũ temerarius irruis? Ah, infelix, quàm non ludendũ eſt cum *Æternitate!* leni obſtaculo aut concuſſu, momento vnico ſpiritus intercipitur, & omne tuum viuere conſumptum eſt: cras cadauer tuũ in ſandapilâ, animus erit in gehennâ, ſi non priùs peccatum excludas, quàm ſomnum admittas. His ſeſe periculis ſubducit, qui ſopori ſe permiſſurus, antè ſeriò euigilat, & quicquid per diem noxarum næuorúmque contraxit, dolore abſtergit, & emendationis propoſito.

Hic talis licet eâ nocte vitam finiat, vitâ tamen beatiore non excidet. Ergo vigilate, quia neſcitis neque diem neque horam: Eſtote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.

Sermonem, Gerarde, vnà cum die finiamus. Lux hæc abijt, ſed non ſine lineâ, quod tibi mihíque gratulor. Longus fui, fateor, ſed prædixi hoc futurum, & ideò longam à te patientiam poſtulaui. Ego quidem oppidò feſſus ſum dicendo, ſed non dubitem, quin tu etiam audiendo. Vtrique fatigationem ſomnus eximet, ſed ſomnus quem præceſſerit Examen Conſcientiæ, vt non doceamus tantùm facere, ſed & faciamus.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Ingreſſus ad Sermonem De CVLTV CÆLITVM.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHR. Diem primum ad Conſcientiæ tribunal exegimus: hunc alterum Diuis Cælitibus dicabimus. Ante omnia velim audire ex te, & quæſo ignoſce quæſtioni, Gerarde: Chriſtianus es?

GER.

GER. Sum. POL. Catholicus? GER. Sum. POL. Ergo iam perorauimus magnam partem. Nemo Catholici sanguinis fuit vnquam, qui Cælites negaret esse venerandos. An nos damnabimus, quicquid omnia retro annorum sæcula probârunt? Laus Sanctorum, Laus Dei, qui omnis sanctitatis fons est & origo. Quicquid honorandum aut commendandum in Diuis est, Dei donum est. quicquid igitur honoris aut cultûs Cælitibus impenditur, id omne in omnium auctorem Deum meritissimâ pensione refunditur. Laudatio serui, honor est domini. Quod beatus Hieronymus disertè affirmans: Honoramus, inquit, reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus. honoramus seruos, vt honor seruorum redundet in dominum, qui ait: qui vos suscipit, me suscipit. a In eandem sententiam beatus Gregorius Nazianzenus concedit, &: Athanasium, inquit, laudans, virtutem laudabo, quoniam omnes virtutes complexu suo tenet. Virtutem autem laudans, Deum laudabo, à quo virtus ad homines promanat, cuiúsque beneficio nobis contingit, vt ad eum per cognatam illuminationem euehamur, vel potiùs reuehamur. b

a Hier. epist. 53. ad Ripar. b Greg. de laud. S. Athanas. Alex. Archiep.

§. I.

Salomon humanæ sapientiæ miraculum, in eum errorem à feminis fascinatus est, vt pro vno, plurimos Deos venerari cœperit. Roma caput Orbis, & veræ religionis nunc Antistita, olim eò prolapsa est abominandæ pietatis, vt diuersorum Deorum ipsa triginta millia percensuerit nominatim & coluerit. Proh quæ ista est & quàm vilis Deorum annona! alij longiùs etiam progressi infinitos pænè Deos posuere; alij nullos: prouidentes alij, aliqui otiosos. Nos, quotquot Christiani sanguinis censemur, Deum vnum agnoscimus, Diuorum longè vltra triginta millia veneramur. Sed aliud est Deus, aliud Diuus, qui quicquid honoris habet & ornamenti, habet à Deo.

Prisco æuo diuersi generis amici numerabantur. Erant, quos *Primæ admissionis* amicos dixere: Alij secundæ, tertiæ alij vocabantur, scilicet ex ordine quo admittebantur. Tiberius Imperator, ipse amicos solitus describere in tres classes; & ab hoc more admissiones dictæ. Si hæc infima diuinis fas conferre, Deus etiam amicos numerat, ferè triplici classe distinctos. Amicos tertiæ admissionis dixeris, qui in gratiâ sunt apud Deum, sed etiamnum inter morta-

les degunt. Iſtos verò ſecundæ admiſsionis nuncupâris, qui vitâ functi & cælo deſtinati, ſed nec dum cælo admiſsi. At illos velut primæ admiſsionis familiares iure veneramur, quos Deus cælo iam recepit, beatiſsimis ſedibus locauit, & verè *admiſit* in conſpectum. Et hos ſciamus auxiliari nobis & nôſſe, & velle, & poſſe. Preces noſtras audiunt, miſerias & ærumnas noſtras vident, ídque in eo qui videt audítque omnia. Deus illis voluntarium ſpeculum, & theatrum longè quàm ampliſsimum eſt, in quo eis vniuerſa prout ſunt, repræſentantur. Hæc illi aſsiduè contuendo, incredibili prorſus voluptate perfunduntur. Beati vtique immortali lumine circumfuſi, & plura & clariùs cernunt in Deo, quàm vllus olim Prophetarum. Atqui Prophetæ ea viderunt quæ eſſe deſierant, & præuiderunt quæ nondum erant.

§. II.

Cur ergo Cælites, qui omnigenâ felicitate circumfluunt, ea neſciant quæ ad ipſos ſpectant, quæque ab ipſis ſciri cupiuut ij, qui opem illorum implorant? Helias clariſsimus Hebræorum vates iam in ſublime curru igneo fuerat euectus, & tamen quid Ioramo Regi euenturum eſſet cognouit, & ad eum ſuper futuro ſtatu litteras ſcripſit. *a* Diuinus Paulus à Corinthijs corpore aberat, ijſdem tamen præſens animo; & iſte nunc cæleſtis gloriæ iubar indutus, rerum inſcientiâ laboret? An non primus à Chriſto Pontifex Petrus Chriſtianis promittit, non modò ſe dum viueret, ſed & mortuum vniuſcuiuſque illorum memorem fore? Dabo autem operam, inquit, & frequenter habere vos POST OBITVM MEVM, vt horum memoriam faciatis. *b* Iſtud promiſsi probè cœpit Chryſoſtomus, eáque de cauſsâ, die Principibus Apoſtolis Petro & Paulo natali, ſuis Petrum verbis compellat, monétque fidei & pollicitationis, vt qui ſuis diſcipulis promiſiſſet, eorum ſe haud immemorem, poſt diſceſſum è vitâ futurum. Ergo nôrunt beati quinam opem illorum implorent; ergo nil obſtat quà notitiam hanc, quò minus auxiliari nobis poſsint. At iam cælo iniuriam fecerit, qui beatiſsimam illius familiam non quidem neget id noſſe, ſed nolle affirmet: *Caritas nunquam excidit.* c Caritas apud illos nunc auctior, inuiolabili curſu Æternitatis manet intemerata. Et nos proniſsimam eorum in mortales voluntatem in dubium vocemus? Verè & venuſtè Cyprianus: Magnus, ait, illic carorum numerus expectat, parentum,

a 2. Paral. c. 21. v. 12. b 2. Pet. c. 1. v. 13. c 1. Cor. c. 13. v. 8.

rentum, fratrum filiorum, frequens nos & copiosa illic turba desiderat, iam de suâ immortalitate secura, & adhuc de nostrâ salute sollicita. a Quis autem cum ratione ambigat de amplissimâ eorum potestate gratiâque apud Deum, à quo, vt canit vates Regius, *Constituti sunt principes super omnem terram.* b Ita ijs ipsis olim per Ioannem arcanissimorum conscium promisit: Qui vicerit & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas. c Ergo iuuare nos norunt, & volunt, & possunt.

a Cypr. lib. de mortalit. b Ps. 44. v. 17. c Apocal. c. 2. v. 16.

Cap. II.

CVLTVS CÆLITVM

Contra opiniones asseritur.

GERAR. Obsecro, Polychroni, bonâ tuâ veniâ, liceat mihi, sicut heri pigrum, sic hodie hæreticum agere, & quæ strictim in fundamentum à te prolata, tricorni ariete concutere.

Placidissimam quietem Diuorum turbari necesse est, si ad hominum vota vocésque animum debeant attendere, cùm alioqui immensissimæ voluptatis suauitudine sic absorbeantur, vt alio mentem nequeant auocare. Hoc primum: en & alterum cornu. In Christum Seruatorem eâ ratione iniurij erimus, si alijs insuper aduocationem nostram committamus. En & tertium. Nullum est in diuinis oraculis edictum quod ab eis opem & tutelam iubeat exposcere.

§. I.

POLYCHR. Gossipio, non ferro præfixus est hic tuus aries. Et ô fatuam religionem! beatarum mentium, quæ Deo felicissimè potiuntur, vim & efficientiam eo modulo metiri velle, quo nostros animos corporum custodiâ & concretione impeditos. Quid in mortalitatis mala superos adoptamus? hac quidem ratione Angelis, vix liberum vllum tempus aut solutum foret, si humanæ calamitates illorum continuæ felicitati obstruerent. Sic & alij Cælites æternis delicijs immersi, vix mutuos in se aspectus flectere auderent, si hac reciprocati amoris beneuolentiâ, à diuinis amplexibus abstraherentur. Somnia sunt hæc, quæ nostros mores affingunt cælo, & quod terra patitur, id fieri putant inter sidera. Alij mores supra nos sunt, & vitæ ratio nostræ longè dissimillima: Beatissimæ cùm Angelorum tum hominum mentes, in eo quem

nunquam videre desinunt, dilucidè vident, quæ ad illos pertinent omnia, tanquam lineas in suum centrum coëuntes, cùm inferior hic mundus perfectè contineatur & distinctè repræsentetur, in archetypo illo infinitæ capacitatis mundo. Gregorius de Angelis: Interiùs, inquit, exteriúsque sciendo diffusi sunt, quia ipsum scientiæ fontem contemplantur. quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? *a* Et de beatis alijs: Quia, inquit, in æternâ hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? *b*

a Lib.1.moral.c.2. b Lib.4.dial.c.33.

§. II.

Sed tui arietis cornu alterum retundo. Palàm & liberrimè fatemur cum doctore Orbis: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. *a* Hic humanæ gentis Aduocatus, Mirabilis, Vnus, Absolutus est, qui suo & nomine & auctoritate loquatur. Sed negare inferiores alios velut sequestres & proxenetas, quos eo produxerit suprema Christi auctoritas, diuinis paginis planè non repugnat. An non Moses suâ se voce diuulgans: Ego, inquit, sequester & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo. *b* Propter hanc eandem rationem Basilius in Nicæno Concilio secundo laudatus, Apostolos & Martyres vocat Mediatores, eorúmque opem implorandam docet his verbis: Qui aliquâ premitur angustiâ, ad hos confugiat; qui rursus lætatur, hos oret; hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis. *c* Eleganter Gregorius Nyssenus Theodorum clarissimum Martyrem obsecrat, vt immanitatem Scythicam armatósque cuneos Orienti iam imminentes suis precibus auertat: Vt miles, inquit, pugna pro nobis, vt martyr pro conseruis; vtere libertate loquendi, &c. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem theologum ac discipulum dilectum, vt pro Ecclesijs quas constituerunt, sint solliciti. *d* Chrysostomus, Regum & Principum, Constantini Magni præcipuè pietatem in Diuos dilaudans: Et ipse, inquit, qui purpuram gestat, ad sepulchra illa se confert, vt ea exosculetur, abiectóq; fastu stat supplex, sanctósque obsecrat, vt ipsi apud Deum præsidio sint. *e* Sed mens mihi non est priscorum Patrum, qui luculentè idem testantur, syllabum hîc texere. Quòd si censura sit ingeniorum, ijs ego facilè crediderim, quibus persuasum est neminem vllum Origenis aut Augustini

ingenio

a 1.Tim c 2.v 5. b Deut.c.9.v.5. c Basil.orat.20.in 40.Martyres.
d Greg.Nyss.orat.in Theod.mart. e Chrys.hom.26.in ep. ad Cor.

ingenio par vnquam habuisse. Igitur quid Origenes, quid Augustinus hac in re senserint, narratione breui, sed fidelissimâ pandam. Origenes: Incipiam, inquit, me genibus prosternere & deprecari vniuersos sanctos, &c. O sancti Dei, vos lacrimis & fletûs pleno dolore deprecor, vt procidatis misericordijs eius pro me misero &c. Heu mihi Pater Abraham deprecare pro me. *a* O beate Iob viuens in perpetuum apud Deum, & victor permanens in conspectu regis Domini, ora pro nobis. *b* Augustinus multò clarissimè hanc in Diuorum poscendâ ope religionem firmat, & Iobi verba sic interpretatur: Misereminì mei, saltem vos amici mei. Angelos videtur postulare, vt pro eo deprecentur, aut certè sanctos vt pro pœnitente orent. *c* Et Augustinus ipse diui Cypriani auxilium implorans: Adiuuet itaque nos, inquit, orationibus suis in istâ carnis mortalitate, tanquam in caliginosâ nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur. *d* In opere illo nobilissimo de Ciuitate Dei, hanc formulam consuetæ precationis (ô Sancte, memor esto mei) ore omnium Christianorum vsurpari affirmat his verbis:

Quique sui memores alios fecere merendo:

Prorsus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Christiano, cùm se cuique Sanctorum humilis quisque commendat & dicit, memor esto mei, atque vt id esse posit, promerendo efficit. *e* &: Cùm itaque recolit animus vbi sepultum sit carissimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. *f* Ideò idem Augustinus, ad subsidium à constantissimo martyre Stephano petendum hortatur, faciliùs enim orationes illius pro orantibus quàm pro lapidantibus admittendas. *g* Et: Iniuria est, inquit, orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari. *h* Nam, sanctorum martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui. *i* Omnes martyres qui cum Deo sunt interpellant pro nobis. Non transeunt eorum interpellationes, nisi cum transit gemitus noster. *k* Gaudeant de vobis qui orant pro vobis. *l* Num tibi, Gerarde, solem claro meridie illustrioribus radijs vis allucere? nihil capit qui hæc non capit. m 3 §. III.

a In lament. ad finem Περὶ ἀρχῶν. b lib. 2. in Iob.
c Aug. tom. 4. Annot. in c. 19. Iob. v. 21. d lib. 6. contra Donatist. c. 1.
e tom. 5. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 27. proximè finem.
f tom. 4. lib. de curâ pro mortuis gerendis. c. 4. g serm. 1. de S. Stephano.
h serm. 17. de verb. Apost. i q. 108. in Exod. k tom. 8. in Psal. 85. paul. ante fin.
l in Psal. 88. in fine.

§. III.

Quod tertio loco diuinas paginas requiris, en dictorum testes. Vates Hebræus Baruch: Domine omnipotens, inquit, Deus Israël, audi nunc orationem mortuorum Israël, & filiorum ipsorum qui peccauerunt ante te.[a] Obserua mihi verba, *orationem mortuorum.* Ergo etiam mortui orant? Vtique, sed ij qui iam viuunt supra cæruleas illas stellarum plagas. Laudatissimus dux, Iudas Machabæus per quietem vidit Oniam Pontificem passis manibus pro populo supplicantem. Proximè hunc alius senio & maiestate venerandus assistebat, quem Onias velut digito designans: Hic est, inquit, qui multum orat pro populo, & vniuersâ sanctâ ciuitate, Hieremias Propheta Dei.[b] Quin & ipse purpuratus epulo in flammis pro fratribus rogat, ne & ipsi veniant in locum illum tormentorum:[c] Et Petrus ac Paulus in summis beatorum delitijs, iam ex toto securissimi, tacebunt? Hoc sensu Hieronymus ratiocinatus: Sanctus Paulus Apostolus, inquit, ducentas septuaginta sex animas sibi dicit in naui condonatas,[d] & postquam resolutus, esse cœperit cum Christo, nunc ora clausurus est; & pro ijs, qui in toto Orbe ad Euangelium suum crediderunt, mutire non poterit?[e] Diuino pariter imperio Iobi tres cognati ad Iobum sic ablegantur: Sumite vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis, Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultititia,[f] Ergo Numinis iram mitigabit homo, etiamnum sceleribus obnoxius, & ciuis iam cælo donatus, iam Numini proximus, id non possit? Tot in cælo potentissimi oratores nullam mortalitati nostræ gratiam exorabunt? tam copiosæ fragrantiæ nubes fœtoribus nostris mederi non poterunt? quid autem sunt cælitum preces, nisi odorum suauissima congeries? Hoc eis nomen tribuit beatissimus Ioannes, &: Habentes, inquit, singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.[g] Ergo, Gerarde, hæreticam laruam quam sumpseras, iam tutò ponere licebit iterum, & certam Diuorum opem agnoscere. GER. Si ergo Cælites colendi, an non cum delectu id faciendum? an non alij præ alijs, veneratione afficiendi? num alius alio non sublimior est in sedibus beatorum.

CAP.

a Bar.c.3.v.4. b 2.Mach.c.15.v.12. c Luc.c.16.v.27.
d Act.c.27.v.24.& 37. e Hier.tom.4.contra Vigilant.
f Iob.c.42.v.8. g Apoc.c.5.v.8.

CAP. III.

Quinam Cælitum præcipuè colendi.

POLYCHR. Hîc videri possumus in ipso limine offendere & errare, dum quærimus ne erremus. Audio scriptorem sacrum qui moneat: Noli etiam inquirere de meritis Sanctorum, quis alio sit sanctior, aut quis maior fuerit in Regno cælorum? Quidam Zelo dilectionis trahuntur ad hos vel illos ampliori affectu, sed humano potiùs quàm diuino. Magnum est vel minimum esse in cælo, vbi omnes Magni sunt, quia omnes filij Dei vocabuntur. a Sed pace tuâ, ô magne, & ô sancte scriptor, præceptis tuis nil refragatur nostra quæstio: Non illorum dignitates distinguere, sed nostrum obsequium instruere animus est. Nec malè hîc credam, me omnium voce loqui, si dicam secundùm Christum Iesum qui orbem restaurauit suo sanguine, matrem Christi, & beatissimas illas mentes Angelos, præcipuo cultu esse venerandos. Hoc ratio, hoc auctoritas sacræ paginæ, hoc priscorum Patrum volumina, hoc omnis antiquitatis consensus docet. Sit, qui neminem Diuorum nôrit, matrem Dei, Deóque proximum famulatum, Angelos ignorare non potest. Non nescio Chrysostomum in beati Pauli tutelam mirifico affectu transijsse, cuius & iconem in suo museo asiduè oculis voluit obuersari. Scio sanctos Philippum & Ioannem Baptistam à Theodosio Imperatore præcipuâ veneratione cultos. Noui, Paulum Elcanum sancto Nicolao & sanctæ Catharinæ deuinctiorem quàm Diuis alijs. Non me latet à beatâ Elisabetha Hassiæ Landtgrauiâ, Ioannem Euangelistam in Diuum tutelarem adscitum; & regem Anglorum Eduardum, nulli huius Apostoli nomine petenti, quidquam negare solitum. Non ignoro, Hungum regem Pictorum diuo Andreæ, Carolum Siciliæ regem diuæ Magdalenæ, Constantiam Constantini Imperatoris filiam diuæ Agneti virgini, Zimiscam Imperatorem diuis Georgio & Theodoro martyribus, Vrbanum II. Pontificem diuo Benedicto singulariter deuotum extitisse. Pari ratione alij alios sibi patronos delegerunt. omnes bene & piè. Sed neque noster, puto, errabit amor, si præ Diuis alijs omnibus, ad Beatissimæ Virginis, Dei matris, sanctorúmque Angelorum patrocinium confugiamus. Gerarde, si piè viuere & sanctè mori in animo nobis est, à matre Dei & ab Angelis deprecationem efflagitemus: perire non potest,

a Thom. de Kemp. l. 3. Im. Christ. c. 58. n. 2. 3. & 9.

qui tales sibi conciliauerit patronos. Ita ego quidem inter Cælites Matrem Domini, & sanctos Angelos singularibus obsequijs censeo nobis in amorem deuinciendos, vtrumque paullò explicatiùs nunc docebo.

§. I.

Virgo beatißima, Dei mater Maria, nullius preces aspernatur, in omnes beneficiorum diues est. Quò maior rogantis est miseria, hoc amplior dantis misericordia. Pulchrè & cum sensu Bernardus: Ipsam, inquit, sequens non deuias; ipsam rogans non desperas; ipsam cogitans non erras; ipsâ tenente non corruis; ipsâ protegente non metuis; ipsâ duce non fatigaris; ipsâ propitiâ peruenis. a Ille solus huius virginis laudes sileat, qui fideli prece appellatam, suis necessitatibus senserit defuisse. Illud in hac Virgine admirandum, & opulentissimæ gratiæ illustrißimum argumentum. Adeò in huius Virginis vultu & augusta Venustas, & verecunda Maiestas certabant, vt vel solo aspectu, vel ipsis tantùm oculis etiam muta concionaretur, & aspicientis se animo castißimam flammam subijceret. neque solùm omnes sui spectatores, ad pudicitiam mirificè accendebat, verùm etiam si quid obscœni ignis in spectantium mente sæuiret, protinus suo vultu, velut frigidâ, extingueret. Auctores huius & testes complures sunt. b Hinc forsan antiqui Patres, contra carnis maligniores illecebras, Virginis huius imaginem, velut Virtutis speculum, aspicere, tam potens quàm suaue remedium censebant. Hinc illa Claræuallensis Præsulis assidua exhortatio: Respice Stellam, voca Mariam. Proxima Numini hæc Virgo est, quæ Numen peperit, quæ terris Deum dedit. Cùm hanc Virginem laudamus, feliciori encomio ad Deum assurgimus. Et quam laudem hac Virgine dignam humani oris paupertas reperiat? Sole clarior, Lunâ pulchrior; cælum premit, sideribus cingitur. Verè hortus conclusus, & paradisus voluptatis, imò horto floridior, & paradiso amœnior est. Propinquo Numine potentißima, virginitatis flore pulcherrima, in totâ rerum vniuersitate eminet; quàm pulchra tam benigna, quàm potens tam propitia. Vt Deum caperet, cælo maior esse debuit: sic Deum concepit vtero, & enixa est, vt cælum in terram traheret, & castißimis visceribus auream immensamque cæli maiestatem vinceret.

At cùm de Virgine hac dixerimus omnia, tacuisse plura videbimur:

a Bern. serm. 2. super Missus, &c. b S. Thom. part. 3. dist. 3. q. 1. art. 2. S. Bonau. q. 2. & 3. Gabriel Halensis, alij post D. Ambrosium.

mur: innumeris & æternis virtutum facibus collucet. Quicquid præconij & laudis, quidquid ornamentorum & nominum per quoſcunque titulos ingreſsi, in hanc Diuam congeſſerimus, maius tamen elogium non ſuppetet, quàm vnum illud naturæ ipſi obſtupeſcendum, Mater & Virgo, Mater Dei, Virgo perpetua, Virgo ſine exemplo, Virgo ſine pari, omnibus antiſtans, nec primam habere ſimilem viſa, nec ſequentem; inter ſanctas ſanctiſsima, inter puras puriſsima, cæleſte prodigium, Virtutis ſpeculum, mundi miraculum, Orbis vtriuſque gaudium.

§. II.

Vaticinatur olim de ſe Virgo beatiſsima: Beatam me dicent omnes generationes.[a] Ab æuo in æuum ſic erit. Vel hoſtes tui, ô Virgo, præconium tuum augebunt. Tu illa Regina cæli, terræ, maris: Tu Angelorum hominúmque Domina: Tu fons miſericordiæ vberrimus. Tu intemerata mater, & humani generis ſoſpitatrix perpetua, ſemper fouendis mortalibus munifica, dulcem matris affectionem miſerorum caſibus diſpenſas. Nec dies, nec quies vlla, ac ne vix momentum quidem tenue tuis tranſcurrit beneficijs otioſum, quin eos qui tuam opem inclamant, mari terráque protegas, & depulſis vitæ procellis ſalutarem porrigas dexteram. Te ſuperi colunt, obſeruant inferi. Tu ſolem luminas, Orbem exhilaras, tartarum calcas. Tibi reſpondent ſidera, ancillatur terra, ſeruiunt elementa. Supra te nihil niſi Deus eſt, infra te eſt, quicquid Deus non eſt. Tu luna ab illo ſole proxima. *Beatam te dicunt omnes generationes.* Quot enim librorum volumina, quot per orbem templa, quot diuites templorum aræ, quot facundi titulis ac donis parietes, quot ſacrorum hominum cætus, quot piorum iuuenum ſodalitia te colunt, tuas laudes commemorant, tuis honoribus deſeruiunt? *Beatam te dicunt omnes generationes.* Omnibus retro ſæculis, omnes hominum ordines, vbique terrarum & locorum te *Domini Matrem*, religioſiſsimo cultu venerantur. Vna vbique Virgo es, ſed materni diuiníque affectûs ignem locorum varietate multiplicas: templa ornas, ſcholas erudis, domos protegis, imples Orbem beneficijs, virtutibus, gratijs, miraculis. Nimirum ab vno iubare innumeri emanant radij. O ſtella maris, quot naufragos ſeruaſti? quot perditos in ſalutis regnum reuocaſti? Mater es omnium qui cupiunt eſſe filij. O magna, ô admiranda! quæ in omnes eſſe benefica per te vis, per filium autem potes: ô verè animatum cælum,

a Luc. c. 1. v. 48.

 lum,

lum, ô abyssus gratiæ, ô Mater Dei! Nemo hanc matrem coluit, & seruus fuit; agnoscit illa nomen suum amabile, & in cultores deriuat: reddit affectum, & filios appellat.

Et hanc Diuam, Gerarde, præ Diuis omnibus colamus, assiduâ sed non perfunctoriâ pietate. Totis, inquit Bernardus, medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, votis omnibus MARIAM veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per MARIAM. a Si viæ duces hîc quæris, si exempla desideras, sanctissimos homines, augustissimos Imperatores, Reges, Principes, Virgini matri deuotissimos, his ipsis vestigijs præeuntes obserua, & sequere.

At Angelorum Reginam tantò potentiùs nobis demerebimur, quantò studiosiùs & Angelos reuerebimur. Huc Ambrosius digitum intendens: obseruandi sunt, inquit, Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt. b

a Bern.serm.de Natiu.B.Virg. b Amb.t.4.lib.de viduis.

§. III.

GER. Mihi sanè placet, quòd vnà & Angelos, & Angelorum Reginam à nobis coli oportere doceas. Regina cæli supra omnes Angelorum ordines sublimis, illis præsidet, per Angelos ergo transeundum est ad eorum dominam sua vota contendenti. POL. Totus hoc sentio, beatissimam Virginem ab eo rectissimè coli, qui & Angelorum amicitiam ambiuerit: & quisquis Angelos amauerit, Reginam eorum vtique amore prosequetur. Guilielmus Baldesanus, scriptor insigniter eruditus, & pius hoc ipsum disertè docet, ante Cælites alios omnes, beatissimam Matrem Virginem, & secundùm hanc, purissimos illos genios, nobilissimos cæli ephebos, Angelos, veneratione singulari afficiendos. a Multum debemus Angelis, multum supra omnem modum, & præsertim suo quisque tutelari Angelo. Hic nobiscum quasi nascitur, & ad cunabula nostra mox vigilare non dedignatur. Hic nutricem fidelissimam longè superat, & infantem sæpius, quem nutricis negligentia necaret, tutissimis manibus (sic loquar) excipit. Post cunas custoditas, pædagogum agere, vile sibi non putat. Semina maximè & veluti fundamenta virtutum, præalto affectu insinuare clientulo suo laborat. Simul vitiorum auersandam fœditatem proponit; intemperantiæ, mendacij, fraudis, inobedientiæ, libidinis turpitudine, velut insolentiâ prodigiorum exterret, fastigium præmiáque Virtutis monstrat: præcipuè vim Numinis venerari docet, nunc benefi-

a Lib.3.stim.Virt.c.12.& c.13.

cio,

tio, nunc vindictâ suspiciendam. Et hoc ipsum non atroci aut molestâ ratione vrget: Suauissimis impulsibus, hæc prima rectæ disciplinæ initia, in sui clientis animum stillatim transfundit. Vbi lenibus his rudimentis pueritiam initiauit, ad virilem cautámque virtutem exhortatur.

Quòd verò admirandum, & in summis beneficijs æstimandum, quantumcunque indocilem & refractarium discipulum sit nactus, eum tamen magisterio suo non excludit, suâ ope non destituit, non subtrahit saluberrimos instinctus, diurnas nocturnásque excubias non laxat, non subducit se; hominẽ quantumuis improbum & contumacem ad vsq; supremũ halitum constantissimè tuetur & erudit.

O mi Deus, ô mi amantissime Tutor Angele, quantis beneficijs per momenta pænè singula obruimur, nec sentimus, incogitantis animi stupore defixi; morimur ingrati.

§. IV.

Nos misellos, viles vermiculos, tanti Deus æstimat, vt iugi castrorum incinctu prouidissimè tueatur. Basilius Magnus, illud regij vatis, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*, a sic exponens: Omni, inquit, in Christum credenti Angelus assistit. Considera igitur quanta sit Angelorum natura, quoniam vniuerso exercitui, & castris numerosæ hominum multitudinis vnus assimilatur Angelus. Ob magnitudinem itaque eius qui te custodit, castra tibi, munitionésque præbet Deus: propter Angeli verò virtutem, veluti circumuallat te vndique securitate, quæ est per illum.

Quot ergo nominibus huic castrorum vigilantissimæ fidelitati obstringimur? Et quinam Cælites in priscæ nouæque legis sacris voluminibus crebriùs laudantur quàm Angeli? Non est liber è diuinis, qui Angelorum elogia non recitet. Angeli per tota biblia largissimè commendantur. Vix quidquam olim patrauit Deus, quod effectum non sit actoribus Angelis, qui semper vigilantissimis studijs nostræ saluti curarunt. Et hæc, mihi crede, Gerarde, caussa fuit cur meipsum Angelis arctissimâ deuotione in omnem vitam obstrinxerim. Non reperio per omne cælum nec plures numero, nec origine nobiliores seu ministros Numinis, seu amicos. Ab his mihi tibique omnem beneuolentiam fidentissimè polliceor. Angelorum in nos beneficia & plurima sunt, & maxima sunt, & sunt perpetua. Nihil eis sordet in ministerijs & obsequijs erga nos, dum prosint nobis.

Et num me periturum trepidem, si pro me in extremis consti-

a Basil. in Ps. 33. v. 8.

tuto, iam iámque animam acturo, infinita pænè millia Angelorum admotis precibus Deo fiant supplices? Num in hoc tribunali salutarem mihi litteram non exorent, tot apud iudicem gratiosissimi deprecatores? Num caussæ meæ alioqui non bonæ diffidam, tantos habeam aduocatos & Oratores? Ita dico: Beatissimæ Virgini & Angelis amicus, perire non potest, nisi quem ipsa pereundi libido præcipitat. Non perit illis, nisi qui priùs ipse sibi.

§. V.

Illud tamen vnum hîc monuerim, quòd à prisco philosopho discamus. Epictetus ille origine quidem vilis, ac debilis corpore, sed mente nobilissimus, & qui inter omnis æui lumina refulsit; cuius lucerna fictilis, illo mortuo, mille drachmis, seu, centum philippéis vænijt, in memoriam & honorem viri, & ob diuinas scriptiones quas ad lucernam illam elucubrauit: non est sanè inter priscos illos qui bonam mentem magis aut trahat aut formet, tam docta scripsit, tam & salutaria. Hic, inquam, philosophus de tutelari Angelo disserens: Procuratorem, ait, vnicuique addidit, genium cuiusque, eúmque illi custodiendum tradidit: & tali quidem qui nec dormiat nec decipiatur. Cùm igitur fores clauseritis, & conclaue tenebrosum effeceritis, cauete, ne vnquam dicatis, vos esse solos; neque enim estis, sed Deus intus est, vester genius intus est. a Non erubescimus ad has voces, Gerarde? hoc viderit philosophus in illius æui tenebris? ita Deum, ita custodem Angelũ præsentem esse monuerit? Nos Christiani, nos Beatissimæ Virginis sodales, tam insanâ libertate in vetitum ruamus, ac si Deus, ac si custos Angelus longissimè remoti, nihil nostri sceleris arbitrarentur? O temeritatem furialem! O impure, ô libidinose, quisquis es, quid impium illud SOLVS SVM, in lasciuam turpitudinem te animat? ah, cogita, vbicunque es, nusquam SOLVS ES. Quibuscunque vel tenebris vel latebris tegaris, nunquam SOLVS ES. Habes tui sceleris vel secretissimi spectatorem Deum, & custodem Angelum, & eum quidem custodem (vti Epictetus) qui nec dormiat nec decipiatur. Ergo attende tibi, & obscœnarum cogitationum vel primos aspectus exhorresce: NON ES SOLVS, etiam cùm solas cogitationes animo versas, Deus intus est, intra tuum animum præsens est, libidinem tuam omnem vel latentissimam cernit. Ah, non SOLVS ES, vbique DEPREHENSVS ES; ipsa te conscientia nusquam deserit, vbique comitatur, omnium actionum testis & accusatrix, nusquam SOLVS ES.

a Epict. l. 1. disput. c. 14.

CAP. IV.

Quanam potissimùm ratione colendi Cælites.

NOn est dignior litatio sanctis, quàm Sanctorum imitatio. Satis illos coluit, quisquis imitatus est. Augustino teste, summa religio est, imitari quod colimus. Atque: Si ad consortium, inquit, sanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus: Sollennitates enim martyrum, exhortationes martyriorum sunt, vt imitari non pigeat quos celebrare delectat.[a] Neque arduum nimis videatur, eos qui hac viâ præcesserunt, eâdem & sequi. Illi ipsi iam beatissimi cælites ijsdem, quibus nos initijs creuerunt, ijsdem, quibus & nos elementis adoleuerũt, easdem quas nos, molestias senserunt, & sæpe maiores; ab ijsdem hostibus impugnati, simillimis illicijs ad vitium inuitati, ijsdem nobiscum periculis obnoxij, nec alijs quàm nos supplicijs & pœnis castigati. neque ipsis pectus ferro aut chalybe stetit; corpus eorum æquè ac nostrum fragile, & ad omnem iniuriam proiectum; tam ipsos quàm nos Mundi rabies allatrauit; ipsis non minus refractaria fuit caro quàm nobis; Satanas in eos non mitior, quàm esse solet in alios omnes. At illi vincendis suis hostibus, rationem monstrârunt, quâ nostros & nos debellaremus, si velimus esse victores. Illísne Deus adfuit? aderit & nobis. Vim eis & robur sacramenta contulerunt? & nobis conferent. Aliorum illis Diuorum fauor auxilio fuit? nec nobis deerunt, tam illorum quàm horum coniuncti fauores. Diuos igitur venerari conemur potissimùm *imitando*. Porrò nobilissimum hoc venerationis genus ferè triplici capite constat, oratione, carnis castigatione, sacrâ lectione. de his, si ita tibi videatur Gerarde, libabo paucula, vt paullò copiosiùs disserere liceat de menstruâ Diuorum sortitione, de quâ hîc dicere institui. GER. Nihil contradico.

a Serm. 30. de Sanctis, & serm. 47. qui Augustino tribuuntur.

§. I.

POL. Oratione nobis conciliamus Diuos, si tamen oratio è puro castóque pectore Deum anhelet. Nos sæpe generosum Creticum propinamus, sed poculo tam illoto & fœdo, vt id etiam vehemens sitis auersetur. Quandoque optimas preces superis allegamus, sed animus interim suo hærescit luto. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.*[a] Beatissima Virgo, Dei mater, vti narrant,[b] vni adolescentum

a Eccli. c. 15. v. 9. b Præcipuè Albert. Castell. de rosario.

lescentum per quietem sese spectandam dedit hac ratione. Vinum ei, vt videbatur, generosissimum porrigebat, sed poculo immundo. miratus adolescens tam nobile donum in vase tam sordido. Cui Virgo: Vide, inquit, fili; rosarij tui preces mihi gratæ sunt & instar optimi potûs, sed Calix quo hunc offers, non placet. Oratio tua bona est, non item vita tua; pulchrè precaris, sed turpiter viuis: vt in vtroque placeas, castiùs viuas. Motus adolescens tam salubri spectaculo, castiores mores induit, vt se cælo probaret tam viuendo quàm precando.

Illud autem frequentissimum, vt precantis quidem animum tam fœdæ sordes non inuoluant, eum tamen cogitationes plurimæ plusquam Metium Suffetium distrahant, & à precibus amabili fraude abducant. ita sæpe animus nihil minus cogitat quàm quod orat, séque ipsum sibi blandissimâ vi suffuratur. *Appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me.* a Nec tantùm puræ, neque attentæ tantùm, sed & constantes sint preces nostræ. Heu, nimium lunæ in susceptâ pietate ostendimus. Sæpe die vnum alterúmue, vnam alterámue hebdomadem magno precum numero fatigamus cælum: mox elanguescit ac hebescit pietas, & iam vel pauca tædet precari. Constantiùs obsecro, constantiùs, nec enim in re vllâ laudabilior est constans importunitas quàm in precibus. *Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte?* b *Et si ille perseuerauerit pulsans*, ait Christus, *dico vobis, dabit illi quotquot habet necessarios* panes. c Ergo orationi instate vigilantes in eâ, d orantes omni tempore in spiritu. e Ger. Odi ego meam ipse inconstantiam, nec tamen arceo: cœpi nuper Angelos quotidianis precibus venerari. Sed heu quod mihi anteà quotidianum erat, iam vix est menstruum. Pol. Nos ipsi nobis sæpe pessimo exemplo sumus, sed en meliora & maioris constantiæ.

Bernardinus patriâ Senensis, qui iam à paruulo in Virtutis leges iurârat, annis compluribus, idque quotidie, & nudis genibus, ad Beatissimæ Virginis effigiem precare solitus est. Eadem fuit plurium aliorum sanctissima in his conatibus pertinacia. Sed vicina & recentia nescio delectent magis an moueant. Prodigium est pæné, quod nostri æui testimonium habet. S. Carolus Borromæus, Pij Quarti, Summi Pontificis nepos, è stirpe nobilissimâ, Romanus purpuratus senator, vir ad omnem virtutem à teneris

factus,

a If.c.29.v.13. b Luc.c.18.v.7. c Luc.c.11.v.8.
d Coloss.c.4.v.2. e Ephes.c.6.v.18.

hactus, præter quotidianas prolixas sacerdotum preces, Officium & Coronam beatissimæ Virginis quotidie, idque flexis genibus recitare consueuit, & nec in itinere quidem moris sui negligens fuit. En, tantus præsul, Cardinalis, Archiepiscopus, tantâ mole negotiorum pressus, nihilominus velut otij abundans, diebus singulis, flexo poplite suas matri Virgini laudes liberalissimè admetitur. Idem sanctus Antistes, quandocunque æris campani signum ad Angeli salutationem audiret, quocunque loci esset, in vitâ etiam fractâ & cænosâ, mox in genua ruebat, ab equo etiam desiliebat, & humo poplites figebat, salutans cælestem Virginem. Pari pietatis officio, si quem per compita sacerdotem, qui ægro Angelorum ferculum deferret, offenderet, cœptum iter deserebat, & Christum Dominum per omnem viam deducebat, nec prius abscedebat, dum in templo Eucharistia in suum locum reciperetur. Ger. Quid nos, viles animæ, quid nos simile? est sanè quod colorem ducere & erubescere ad hæc talia velimus. Pol. Iure meritò, in quibus nec vmbra tam magnificæ virtutis elucet. Nec tacendus nobis vir ille doctissimus, Martinus Nauarrus, qui sexaginta ampliùs annis rosarij quotidie recitandi consuetudinem habuit.ª Quis nostrûm hoc vnquam fecit tamdiu, quis facturus? vtinam longè faciliora non subterfugeremus. Sine incuriâ non præterierim, illum beatissimæ Virginis cultorem eximium, Ioannem Godefridum Bambergensem & Würzburgensem Episcopum, qui diuæ matris officium & rosarium, quantiscunque negotijs distineretur, etiam in itinere, præter statas sacerdotum preces quotidie recitauit, idque adeò constanter, vt illâ ipsâ quâ obijt nocte, Canonicas preces (Matutinum & Laudes) vnà cum officio & rosario beatissimæ Virginis recitarit, quod & S. Carolus Borromæus morti iam proximus fecisse perhibetur.

Porrò Ioannes Godefridus ad diuæ Virginis Dettelbacensis ædem, duobus milliaribus dissitam, supplicationem crebriùs instituit, nudis pedibus. Diui quoque Caroli Borromæi exemplo, quotidie horâ vnâ post cenam, æris campani signo omnem aulicam familiam conuocari iussit, vt in sacello litanias vnà recitarent, & examinarent conscientiam. En, quanti hàc præeant; quin sequimur?

§. II.

ª Misellan. 24.

§. II.

Sed hîc, Gerarde, velim vnà mecum in saluberrimam consuetudinem non consentias tantùm sed iures. Solent beatissimæ Virginis, & suæ salutis amantiores singulis horis, ad cuiusque horæ principium, verbis Gabriëlis Matrem *Domini* salutare, eidemque illud præsertim, NUNC, *& in horâ mortis nostræ*, ardentiùs commendare. Mos hîc vtilissimus quot horis Angelicam salutationem recitandi, etiam summorum Pontificum sacrâ liberalitate stabilitus est. Leo Decimus piæ memoriæ, Christianis omnibus mille dierum indulgentias impertijt, qui horæ signo audito, illam Angeli salutationem pronuntiarent. Idem, piæ memoriæ Paulus Quintus Pontifex Max. Anno millesimo sexcentesimo vndecimo confirmauit. Putem ego, decere admodum, si id loci ac temporis ratio ferat, submissis genibus hoc facere. Gerarde, est quod tibi hîc in aurem, imò è meo pectore in tuum mihi amicissimum pectus transfundam, si tamen silentium spondeas. GER. fidissimum. & saxo dictum credas, quod dicturus es. POL. Ego quandocunque domi in museo meo, aut alibi solus ago, mox atque horam audio, in genua procumbo, & oratiunculam Aue Maria &c. pronuntio; addo quæ ex Horologio Tutelaris Angeli didici: Benedictus Deus in æternum. Miserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam: etsi Domine minor sum cunctis miserationibus tuis. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua. Ita Deo Deíque matri, me, mea, meúmque obitum horis singulis commendo. Hoc tu alios docere quidem poteris. de me nec verbulum poteris effutire, quia fidem tuam mihi obligasti in silentium.

Ceterum piam hanc industriam etsi facillimam, multis alijs precandi exercitijs prætulerim, modò quod instituimus facere, faciamus constanter. Et quid enim necessarium magis, aut magis optandum nobis, quàm bona vitæ clausula & felix obitus? Hunc vno die millies & vnicè à Deo flagitemus, neque enim aliter quàm precibus impetrari potest, hoc prorsus gratuitum donum. hunc ipsum obitum nostrum diuinæ matri quot horis ardentissimè commendemus: *& in horâ mortis nostræ.* Ah, ab hoc mortis momento tota nobis pendet *Æternitas.* Hoc ergo momentum, Gerarde, momentis singulis prospiciamus, & vel singulis saltem horis seriò precemur: *& in horâ mortis nostræ.* Vix malâ morte defungetur, qui omnibus

omnibus antè horis, illam vltimam præuidit, nec præuidit tantùm, sed in eam cæleste sibi præsidium comparauit. Ger. In tuam sententiam me omnino pertrahis, nec inuitum. Felici obitu nil felicius in hac vitâ, nec vllum operæ pœniteat, horis omnibus supplices preces cælo admouisse. modò vnicam illam supremam horam impetret sibi benignam ac propitiam. Igitur, *ô sancta* Maria, *mater Dei ora pro nobis, nunc, & in horâ mortis nostræ.* O Maria, *mater gratiæ, mater misericordiæ, Tu nos ab hoste protege, & horâ mortis suscipe.*

Sic statuo: hac horâ, & deinceps horis omnibus, ad vsque horam vltimam, hoc vnum assiduè rogare non desinam: ita me iuuent omnes Cælites.

§. III.

Pol. Prima ergo ratio, Diuos Cælites colendi, oratio est. Altera, Carnis castigatio. Hactenus nobis de Dei matre, & sanctis Angelis sermo est, de quibus & hæc dicta volo quæ subiungo. Diuus Bonauentura memorat, Angelorum Reginam cum deuotâ sibi matronâ (is Elisabetham fuisse autumat) in hæc ferè verba locutam: Dico tibi filia, sine magno labore, continuâ oratione, ardenti desiderio, profundâ deuotione, multis lacrimis & afflictione, nihil gratiarum aut donorum me obtinuisse, gratiâ sanctificationis exceptâ. Scias igitur nullam gratiam cælo in animam descendere, nisi per orationem & corporis afflictionem. a

Sanè iam olim saxeos illos Iudæos toties Deus vrget: Affligetis animas vestras: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis. b Hoc & Angeli inculcant: *bona est oratio*, sed *cum ieiunio.* c Testudinis fides nisi admonitæ & pulsatæ non respondent: hominis corpus nisi seueriùs habitum rationi non obedit. Res gestas omnium Sanctorum euolue, & fateberis neminem illorum non nouercam fuisse in seipsum. hoc omnium certamen erat, corpori non blandiri.

S. Carolus Borromæus, quem paullò ante nominaui, non precibus tantùm, sed & ieiunijs, ac insolitis alijs rigoribus gratiam diuinæ matris ambijt. Et quamuis frugalitatem nunquam non amarit, hostis lautitiarum, insuper tamen, omnibus Deiparæ peruigilijs pane solùm & aquâ ex more victitabat tantus princeps, velut pauperrimus mendicus. Nec in eo vno fuit hic abstinendi ardor. Non lubet hîc eorum catalogum texere qui singulis sabbati diebus, beatissimæ Virginis honori cenâ abstinuerunt, & etiamnum id faciunt.

a Bonau. c. 3. med. vitæ Christi. b Leuit. c. 16. v. 29. & c. 23. v. 29. c Tob. c. 12. v. 8.

unt. Fecerunt hoc ſanctiſsimi homines, potentiſsimi Principes. S. Nicolaus Myrenſis Pontifex etſi quauis hebdomade diebus Lunæ, Mercurij, Veneris non cenaret, nihilominus tamen diuæ Virgini honorandæ, omni ſabbato præter aridum panem & fontanæ hydriam in opſonium nil admittebat. Idem fecit iam inde à puero S. Bernardinus Senenſis, idem S. Didacus Complutenſis, qui pariter omne ſabbatum ac peruigilium Virginis, fonte & modico pane traducebat. Illuſtriſsimum illud ſidus, in comitijs extinctum, Ioannes Godefridus Bambergenſis & Würtzburgenſis Pontifex per omnem vitam, omnibus Sabbati diebus, beatiſsimæ Virginis honori, cibo abſtinuit[a]. Idem omnino fecit, qui in eodem ſolio præceſsit Nythardus Bambergenſis Antiſtes, qui quouis ſabbato circa veſperam à negotijs iam magis vacuus eſſe voluit, vt Virginem Matrem impenſioribus ſtudijs coleret, Bono igitur omine, die ſabbati natus, Pontifex creatus, inauguratus: eo demum die vitâ functus, eo ſepultus eſt, ſingulari vtique Beatiſsimæ Virginis fauore ac patrocinio. Beatus Aloyſius Gonzaga caſtiſsimus iuuenis, è Societate IESV, ſabbato cenare nefas ſibi duxit, ob amorem eiuſdem ſanctiſsimæ Virginis. Idem fecerunt alij complures, quorum exemplo ducti idem hodiéque faciunt, non tantùm religioſorum hominum plurimi, ſed & reges, & principes maximi.

a Ratisbonæ, Anno 1622.

§. IV.

Hîc ego nil arcani euulgo; vrbs tota Monachium eius rei conſcia, iam pridem tacitâ veneratione ſuſpicit, Sereniſsimum ſuum Ducem & Electorem Maximilianum cum Sereniſsimâ coniuge Eliſabethâ, omnibus per annũ ſabbatis cenam reijcere ſolere, Virginum Virgini colendæ. Et quis Monachij neſcit, omnibus itidem ſabbatis, eoſdem Sereniſsimos principes, cum aulicâ familiâ in hypogeum (Beatæ Virginis cryptam nominant) deſcendere conſueſſe, atque illic, dum res diuina fit, in pauimento humi genibus nitis locum ipſum etſi ab aulico Palatio remotiorem ſæpe pedibus adire, ita diuinæ Matri ſe deuotiſsimos in rebus omnibus approbare. Quâ in re & illud illuſtri argumento eſt. Cùm Sereniſsimus Elector, Dux Boiariæ Maximilianus rebelli Auſtriæ ac Bohemiæ arma inferret, in labaro aulico, quod ſuum dominum fidelibus auſpicijs præcedebat, Beatiſsimæ Virginis imago eleganter depicta viſebatur; cum hac inſcriptione: *Da mihi virtutem contra hoſtes tuos.* Verè

dedit,

dedit, toto expeditionis tempore, præcipuè ad vrbem Pragam, fugatis, cæsis, debellatis hostibus, victoriâ æternùm memorandâ; vtrâque Austriâ, Bohemiâque iam domitâ & in Cæsaris potestatem redactâ. Possem plura tenerrimi in Dei matrem affectûs symbola in medium dare, ab ijsdem Serenissimis Principibus petita: sed arcanum non temero.

En, Gerarde, quantis exemplis ad diuinæ Virginis & Virtutis cultum trahimur! Nec desunt aliorum principum, Regum, Imperatorum imitanda in hoc facinora.

Illa cælo dignissima Lusitaniæ Regina Elisabetha, Petro Perpiniano teste, [a] non tantùm preces plurimas, sed & plurima ieiunia Angelorum Reginæ in obsequium deferebat. Incredibile pænè est, quàm illa in orando fuerit assidua. Siquidem diebus singulis sacerdotum preces ad omnes horas, Pontificum institutis comprobatas, septem Psalmos pœnitentiæ scriptos, Officium defunctorum, vnà cum Officio Beatissimæ Virginis recitauit. Nec ei satis erat annuum vernum quadragintadiale ieiunium, huic insuper alterum duplex & geminatum, æquè diuturnum adiecit. Nam in honorem Matris Virginis à die festo D. Ioannis Baptistæ, vsque ad diem Virginis in cælum assumptæ, quadraginta omnino diebus, & ab hac beatissimæ Virginis die ad S. Michaëlis Archangeli festum diem, diebus planè totidem, si dominicos demas, pane tantùm & aquâ ieiunium perpetuauit. Idem omnibus diebus Dominici Aduentûs, omnibus S. MARIAE, & Apostolorum peruigilijs, idem diebus Veneris & Sabbati fecit, idem multis alijs diebus quos ipsa priuatâ quadam religione, propter certorum Sanctorum merita delegit. Præter hæc stata definitáque anni tempora tribus hebdomadæ cuiúsque diebus à cibo se continuit. Ita Regina hæc, vt summam ieiuniorum ineamus, post omnes Aduentûs dies ieiunio transactos, triplex insuper quadragintadiale ieiunium seruauit. Addidit per annum omnia beatissimæ Virginis & Apostolorum multorúmque aliorum Sanctorum peruigilia, omnes dies Veneris & Sabbati, quibus diebus omnibus communi continentiæ more non contenta, non solùm carnes lautioréſque cibos remouit, sed nihil obsonij adhibuit, pane tantùm & aquâ vitam ægrè tolerauit. Tu iam numera, quibus diebus per annum non abstinuerit, & eos pænè digitis computabis. GER. Repeto, quod antè dixi, iam

[a] Perpin. l. 1. laudationis, orat. 3. in B. Elisab. ante med.

multò confirmatior: quid nos simile, quid obsecro tantæ virtuti affine facimus? nescio quid magni præstare nos credimus, cùm leges non contemnimus. Illustrissima certè sunt illa, & magni nominis exempla, quorum nos nec vmbram assequimur.

Pol. Quid iam aliorum voluntarias afflictationes memorem? Henricus Imperator verè pius, verè Diuus, quotiescunque Romam adijt, primam semper noctem in basilicâ S. Mariæ maioris peruigil inter preces exegit.[a] Maria de Oegnies quotannis ad ædem Deiparæ, duobus milliaribus domo dissitam, vnicâ ancillâ comite, nudis pedibus, asperâ & rigente hieme reuisit, impransa & incenata biduo illo durauit, noctem totam in Virginis templo precando insumpsit. Eadem vnius diei noctísque spatio millies & centies in genua procubuit Æternam Virginem salutatura; & hoc salutandi officium subinde quadraginta diebus, ardore mirifico perseuerauit. Sed ista me libaturum dixi. Orationi, & corporis afflictationi, sacram lectionem subiungo.

a Iob. Naucler. genet. 34.

§. V.

Quàm necessarium sit piæ lectionis studium, id nos etiam Nicetas, seu, Triumphata Incontinentia docet: notum tibi libellum nomino. Hîc tantùm, quos de beatissimâ Virgine & SS. Angelis legamus, digito monstrare instituo. Francisci Albertini de Custode Angelo libellum non ignotum tibi reor. Horologium Tutelaris Angeli, heri, me spectante manibus versabas. Hos perge crebrâ lectione terere, neque enim Ambrosios aut Augustinos, ingentia volumina præcipio legenda. Libelluli, quos dixi, nec lectoris fastidium obruunt, & virtutum radices quotidianis incrementis erigunt. Hac ergo suauiori lectione animum irriga quàm creberrimè, nunquam non eruditior, aut melior lectionem desines. De Matre *Domini* duos itidem scriptores præ ceteris tibi commendauerim: Franciscum Arias, &, Petrum Antonium Spinellum: Ille Imitationem, iste Amorem Deiparæ Virginis conscripsit, vterque magno emolumento legendus. Sed, quæso te, vidistíne illud libri miraculum? Versus est vnicus, nec plurium quàm octo vocularum, & librum implet. In tenui scriptione ingens diuæ Virginis encomium est; in opere pusillo æternum argumentum. Poëta hic, totum versu vno complexus est cælum. Ger. Hæc ænigmata tua, ego sanè non capio. Pol. Explico: Bernardus Bauhusius, versum scripsit vnicum, hunc ipsum quem recito:

Tot tibi sunt dotes, Virgo, quot sidera cælo.

Hunc versum quatuordecim syllabarum, millies, bis & vicies mutauit, ijsdem prorsus verbis, sensu,& metro seruatis. Quis hoc scriptionis prodigium non obstupescat? Versus quidem mille viginti duo numerantur, sed vnicus est: in vno mille, in mille vnus. Res inaudita & inuisa, versum pangi qui magnitudine suâ liber atque volumen sit. Vulgus stellarum numerum, quem confusum cernit, infinitum facit, quia oculis credit. E doctis alij iam olim ad calculos cælum vocârunt, stellas numerare ausi, hodiéque non plures quàm mille viginti duæ recensentur. Hunc stellarum numerum poëta expresit versu vnico, qui in mille viginti duos versus diducitur,& planè in librum dilatatur. O admirandum voluminis compendium, nouo prorsus & inaudito carminis miraculo: faciem mutat & pulchritudinem seruat, numerum auget nec à monade recedit. Hic seu Versus, seu Liber, Proteus Parthenius inscribitur, & iure, nam mille viginti duas facies sustinet. Huic Erycius Puteanus vir eruditissimus, Thaumata pietatis adiunxit: scriptum tersum, elegans, admirabile. Ger. Oro te, Polychroni, quæ officina venalem habet hunc librum? non morabor vel centum assibus emere. Pol. Hoc volui: capta est hæc auicula. decepi te, fateor, credebam enim hac offa te facilè inescandum. Vbicunque noui quid aut curiosi emergit, huc manibus pedibúsque certatim aduolamus. O vitium humanæ gentis! O Curiositas! quàm blandè & suauiter rebus planè omnibus te insinuas? Pietas ipsa technis tuis capitur. Ger. Feci quod multi, & rei nouæ paullò appetentior fui. Pol. Hic noster morbus est. In plerisque omnibus curiosa maioris apud nos pretij sunt quàm vtilia, quàm pia. Adolescentulis in ludo litterario simillimi sumus, quibus non tam placent solida quàm picta, qui potiùs pulchra quàm docta sectantur, nec tam agentia diligunt quàm sonantia, & vt verè Chrysologus, magis gaudent foliorum amœnitate conspergi, quàm fructuum vbertate nutriri. [a] Æqua est, & illius scriptoris [b] querimonia: O quanti veritatem quærunt non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inueniunt non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ, lucra mortis negotiantur! Ita, mi Gerarde, pij esse volumus, sed simul curiosi; eruditionem sectari, sed curiositatem non negligere; in libros studiosè incumbere, sed simul etiam curiosè: amamus pia, sed vana non satis odimus. Ergo vt famam hanc sequiorem

n 3 declinemus,

a Prolog. super Matth. b Richardi de S. Vict.

declinemus, eos libellos nostræ lectioni destinemus, qui nos facturi sunt meliores. Historiam ad solam contemplationem legere, otiosa voluptas est; imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio. Da veniam libertati meæ: quærere, vbi Franciscus Arias de diuæ Virginis imitatione vendatur, hoc decet hujus Virginis sodalem. Formandis moribus, non fallendo tempori hæc talia legenda sunt. Nec multa simul aut raptim lustranda, sed vti cibum bene mansum, in stomachum traijcere, sanitati conducit; ita lecta bene expensa, in animum demittere, probitati. Vnica subinde sententiola menti fideliùs impressa, magna dedit incrementa Virtuti. Eò spectant gnomæ menstruis Diuis subscribi solitæ. Hîc nobis ostium sponte reserat: si placet, ingrediamur, & quia de Cælitum cultu dicere instituimus, hoc agamus, obsecro, & de menstruâ Diuorum electione seu sortitione breuiter, ordine, compendio disseramus. GER. hoc ipsum auidus expecto audire. etiam hîc curiositatem pascere licebit; res est noua, nec mihi audita, nec ab alijs, puto, dicta. Et hoc spero, non leuiter faciet ad cultum Cælitum vberiùs promouendum. Sed agamus lege inter nos iam notâ: magistrum alium quàm te, Polychroni, hîc neminem admitto; ex linguâ tuâ prorsum captus sum. POL. Hoc quidem auribus das. Sed quæso, ostende ex interuallo, te linguæ vsum nondum perdidisse; nimis strictè Pythagoræus es: loquere & tu interdum. GER. Pœnitet me audaciæ, quâ iam toties te loquentem interrupi. Incipe Diuis fauentibus. POL. Sed nunquid prius metas ducimus, & dictionem nostram septis includimus? Ordo & perspicuitas, vagum dicendi genus & extra suos limites effusum non amant. Certos ergo fines statuamus: & ne saltemus extra oleam, per hæc nobis capita eundum. Primum, quæ origo sit sortitionis istius menstruæ. Alterum, quid sibi velit Diui Cælitis nomen in menstruâ schedulâ expressum. Tertium, quo fine addatur sententiosum dictum. Quartum, quo consilio preces imperentur per mensem proximum. Quintum, adscripta Virtus quid moneat.

CAP. V.

Origo menstruæ sortitionis Diuorum Cælitum.

INter complura colendorum Diuorum pia incitamenta, primarium videri potest, menstrua sortitio Sanctorum, tam Partheniorum sodalium, quàm religiosorum cætuum consuetudine recepta. Origo illius hæc.

Franciscus

Franciſcus Borgias, Gandiæ Princeps, vir ſanè magnus quacunque ſpectetur. Opibus florebat, doctrinâ non carebat, virtute præſtabat, gratiâ pollebat. Nam à Carolo Quinto Imperatore Maximo in aulam adſcitus, honoribus & latifundiorum terrarúmque cenſu auctus eſt. Inter has ille diuitias atque delitias, inter has illecebras aulæ Sirenúmque cantus, ieiuniorum famem, flagellorum ſæuitiem, ciliciorum aſperitatem non intermittebat, diuina frequentabat aſsiduè, pius magis in aulâ quàm multi in cœnobio. Si quando ille aucupio vacabat, vincendi ſui cauſsâ, ſæpius captas iam volucres generoſo animo liberas rurſum auolare permittebat, & miſsionem dabat: aut etiam dum alijs minorum gentium auibus caſſes & retia intendebat, tantiſper animo volutabat, quàm non diſsimili fraude cacodæmon miſeros homines in ſuas pedicas pertraheret. Inter hæc tam varia pietatis exercitia, illud etiam minimè neglexit. Erat ſolenne familiæ Borgiæ vetere inſtituto, vt è Diuorum numero aliquem quotannis ſorte educerent. Hunc illi toto quidem anni ſpatio, ſed illo præcipuè die qui è Diuo ſacer eſſet, ſingularibus obſequijs colebant ſibique demerebantur, adhibito ad lautas epulas certo mendicorum & pauperum numero, quos vicatim colligebant, ijſdémque ad menſam miniſtrabant. Seruabat religiosè hunc morem, etiamnum adoleſcens Franciſcus, qui poſteà felici ingenio reperit, vt quot menſibus Diuorum ſinguli, ſingulis ſchedis inſcriberentur diſtribuendi.

Atque hanc ſortiendorum Díuorum rationem Borgias, poſtquam in ſancti Ignatij Loiolæ familiam tranſiuit, Societatem Ieſu amplexus, in eandem ſecum migrauit & omnium ſuffragijs hoc ſanxit, vt eo quo dixi modo ſingulis menſibus ſuum quiſque Diuum ſorte caperet, vario cultu afficeret, eíque ſe quotidie per menſem illum impenſiùs commendaret & deuoueret. Ger. Neſciueram ſanè tantum virum conſuetudinis iſtius auctorem, qui olim Dux Gandiæ, Gotholaniæ Prorex, tertius in Societate Ieſu Generalis fuit: vir magnæ virtutis & vel inde notus, quòd cùm iuuenis obeſo admodum & craſſo eſſet corpore, pòſt aſsiduis ieiunijs ciborúmque abſtinentiâ, à cenâ temperans, adeò ſe ipſe macerauit, vt ventris cutem duplicaret, & pellem togæ inſtar, quò vellet, traheret: vt rem dixiſſes eſſe inanem. Pol. Hanc tu abſtinentiam miraris? nec immeritò: ego tamen magis animi demiſsionem miror & obedientiam, quæ vtraque virtus in hoc viro verè admiranda. Habemus igitur auctorem menſtruæ illius ſortitionis, quæ ſuam nobilitatem ſuo debet inuentori.

CAP. VI.

Cælitum nomen in menstruâ schedâ expressum, quid sibi velit.

INdagauimus originem & caput piæ istius consuetudinis, nunc porrò videamus, quid in his ipsis schedulis perscribatur.

Primum quod in oculos incurrit, est nomen Cælitum, seu, Patroni menstrui aut patronæ; apposito vnà mensis die qui eidem dies mortis & vltimus fuit, seu natalis & primus vitæ quam adijt immortalem. Hîc ego te, mi optime Sodalis, aut quisquis alius menstruum Sanctum capis, ad examen cito quæroque: Amabo te, mi iuuenis, mi vir, quid cogitas, cùm in menstruali chartulâ (vt agamus de eo, in quo agimus mense) Diuum tibi in auxiliarem patronum designatū legis, & vel Misnensis Pontificis, & Monacensis Tutelaris Patroni Bennonis, vel Pontificis Augustani Vdalrici, vel magni Apostoli Iacobi, vel Christi amatricis Magdalenæ, vel Mundi deceptoris Alexij, vel nobilissimi medici ac martyris Pantaleonis nomen intueris, quæ hîc animi tui sensa, quæ tuæ cogitationes sunt? An verò satis esse putas Diuum menstruum accepisse, reuerenti osculo salutasse, nomen inspexisse, perlegisse reliqua: Mox, vbi domum ventum est, obuio libello abdere, aut pulpito velut captiuum includere, aut etiam contemptim vt vilem chartam abijcere, mensem elabi sinere, nec mense toto vel semel porrecti sancti nomen aspicere, imò nec meminisse quidem accepti. Hoc non est honorare, non est hoc colere cælites: satius esset hospitem hunc è cælo nunquam domo admittere, quàm sic habere irreuerenter, aut turpiter eijcere. Aliud sibi postulat menstrua sortitio Sanctorum. Atque ideò omnium primò in hunc modum cogitationes tuas formabis: En, nouam vitæ meæ mortisque tutelam. En, D. Christophorus, en D. Margarita, aut en D. Ignatius piâ sorte mihi assignatus est in patronum. Et hic quidem homo fuit perinde vt ego, quem fames sitisque excepere, quem frigus & calor vrere, quem humanæ miseriæ omnes, atquè vt me affligere, quem mors denique superare, solum verò Peccatum expugnare non potuit. Non quòd ille ab omni prorsus labeculâ eximiùs vixerit, sed quòd prauorum affectuum, & sui ipsius victor insignis, nullum in se grauius delictum admiserit, aut admissum maturè gemitibus & oculorum fontibus eluerit. En (dices tibi ipsi) hic Diuus, aut hæc Diua iam supra est, in illo meliori orbe, in illo cærulæo palatio, in arce illâ stellatâ &

tureâ, in immenso Diuorum theatro, Angelorum cognatus, imò ipse Angelus, Deo fruitur, Christum videt, Christi matrem intuetur, ambrosiâ pascitur & nectare, vitam viuit immortalem & beatam. ô quantum mutauit ab illo! non hoc futurum credebant qui illum olim contumelijs, irrisionibus, conuitijs impetebant: mori videbatur, & ecce viuit non moriturus æternùm. Hæ, mi Sodalis, mi Religiose, cogitationes tuæ primæ sint, quoties in manus sumis schediasma menstruum.

§. I.

Proximum est, Sanctorum res gestas libris comprehensas adire, & in ijs, quem tuus ille Diuus vitæ tenorem seruârit, exquirere. Quâ in re Surios, Lipomanos, Baronios, aliósque complures habemus luculentos scriptores, & Diuorum disertos encomiastas, è quibus tu tibi vnum delige, qui omnia ex ordine, patroni tui acta & virtutes percenseat, ostendatque quà illum imitari possis, quà debeas. Vbi mores illius sanctissimos & omnem viuendi periodum peruidisti, tecum ita deinceps statue. Ergo huic aut constantissimo martyri, aut castissimæ Virgini, huic Cæliti defensori meo, hoc mense has quotidie preces adnumerabo; hæc illi ieiunia, has illi flagellationes, has eleemosynas, hæc alia atque alia ipsius honori sacrabo, simúlque certâ die quâ alioqui non solerem, vbi prius omnem animum per confessionem purgâro, diuinissimum epulum accumbam, in quo mihi eum in amicum & patronum magis conciliem atque propitiem, per illum ipsum cæli regem dominúmque, quem linguâ meâ perinde vt alimoniam sum excepturus.

§. II.

Hic ego te, Gerarde, rem vnam bene & in solidum velim capere. De cultu Cælitum agimus & quidem tali, qui & ipsis placeat, & nobis prosit. In quo mihi videntur ij præclarissimè & sibi consulere, & Sanctis plurimum deferre, qui festis diebus omnibus Christi Domini, sanctorum Angelorum, diuorum Apostolorum, notiorum Martyrum, celebriorum Virginum, diuinam mensam frequentant, Regem Sanctorum omnium suscipiunt, & tam illum ipsum Dominum quem suscipiunt, quàm per illum, illius diei Diuum, ad vitæ suæ horam vltimam, ad supremam cum morte luctam inuitant. Ger. Consilium mihi non displicet, sed quæso, explicatiùs hoc trade. Pol. Obsequor quantum possum: ausculta. Sit dies Christo nascenti, aut è sepulchro Resurgenti, aut in cælum Ascen-

denti sacer: sit dies Matri Virgini aut Natæ, aut Lustratæ, aut ab Angelo salutatæ, aut cælo receptæ festus: sit dies Diuo Michaëli Archangelo, aut sancto Bartholomæo Apostolo, aut generosissimo martyri Laurentio, aut doctissimæ Virgini Catharinæ, aut cuicunque alteri è notioribus Diuis Natalis: hoc tali die, ita Christum, ita & Cælites meo bono venerabor. Animi sordibus per confessionem expiatis, sanctissimæ Eucharistiæ diuinum epulum accedam, & vbi cælestem hunc panem iam in ipsam linguam recepero, si dies sit Christo Nato solennis, sic precabor: *O mi amantissime IESV, ego te per teipsum, quem ore tam fero, & per hunc Natalem diem tuum humillimè rogo, sis mihi in vltimo decessu meo propitius iudex.* Quòd si dies Diuo Michaëli Archangelo, & vniuersis in cælo Angelis sit sacer, preces illas paullulùm variabo in hunc modum: *O beatissime Archangele Michaël, &, O Sanctissimi Spiritus, Angeli Dei, per hunc Dominum meum & vestrum, vniuersos vos ad agonem meum vltimum inuito, adeste tunc mihi, & in extremis meis iuuate me.* Hæc ego in specimen solùm propono: addi his potest quicquid tunc temporis melior sensus aut affectus suggesserit. Quòd si dies festus sit, aut vni Apostolorum, aut alicui è Martyrum, vel Virginum cætu, aut quibuscunque demum Diuis alijs, tum ego preces meas sic instruam: *O beati Apostoli Philippe & Iacobe,* aut, *O beate Georgi Martyr,* aut, *ô beate Ioannes Baptista, per hunc ipsum Dominum, quem linguâ gero, ardentissimè te precor, adsis mihi morienti, & à bono Deo hanc vnam pro me gratiam impetra, vt in obitu meo cum Deo sim in gratiâ.* Vix vllus ab omni sensu tam sterilis est, quin his & plura & meliora in rem suam precari possit, si animum attendat. Et hoc ego magni momenti duco, sic pijs ac prouidis curis ad vltimum cum morte luctamen, ad fatalem illam necessitatem, ad illum Æternitatis ingressum se suáque maturè disponere. Si quid ego iudico, vix gratiâ diuinâ excidet, qui gratiam illam tam laudabili ambitu quæsierit; non pauebit ad Æternitatis ostium, qui tot viæ duces ac comites habuerit; diabolorum rabiem non formidabit, qui tot Angelos obtinuerit defensores: vix caussâ cadet ad vltimum tribunal, cui tot patroni suppetias venerint; viuet, qui sic mori conabitur. Et hoc quoque arcanum è meo, mi Gerarde, in tuum mihi carissimum cor libuit transferre. Scis; consilia bona, tunc primùm bona sunt cùm fiunt. Nec ignoras, neminem gratis seruire Deo, aut Diuis. quicquid officij Cælitibus impenditur, amplissimo redit fœnore. Audi rem miram & veram, cui consignatæ tabulæ fidem tribuunt. Est certè, vt dixi: Cælitum cultus nunquam indotatus, nec sine præmio abit.

§. III.

§. III.

Henricus ab Haiden Canonicus Treuirensis, pari morum elegantiâ & nobilitate iuuenis, cùm ab extremâ pueritiâ septem annos in Collegio Germanico Romæ egisset, instanter requisitus à suis, reditum parabat in patriam: sed veram illi patriam Deo destinante incidit in febrem, quæ octauo die attulit mortem. Monitus à sacerdote de necessitate vltimâ (iam antè se generali confessione præmunierat) ad Apostoli Andreæ corpus quod Malphi colitur, pro valetudine peregrinationem vouet: certam dein pecuniam ad crucem argenteam ponendam in æde S. Apollinaris, is est Collegij patronus: itémque ad pallium, quo altare operiretur Deiparæ Virginis, in cuius erat Sodalitio, reliquit. His rebus ita dispositis, eum somnus multis præsentibus oppressit. post paullò euigilans, accersito sacerdote, qui erat ei à confessionibus: O pater, inquit, ô mi pater, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Cui æger? Quæ nec oculis, inquit, nec auribus, sed nec vllo sensu percipi possunt. Cum commouisset expectationem, & iungerentur omnium preces, subiecit inter attonitum lætúmque, sed propior læto: Salus mea fuit in angusto: at benignitas Mariae Virginis Sanctorúmque Andreæ, Apollinaris, & Martyrum nostrorum tutelarium in tempore succurrit. à dæmone sum ductus ad iudicem. magna vis (cùm solus essem) circumstabat accusatorum, varia crimina obiectantium, iam iámque exactor supplicij me pertrahebat ad gehennam. Cùm abesset propè nihil quin essem miserrimus, adstitit misericordiæ parens, & ad illos conuersa: Quò vos istum? quid vobis cum illo, qui tot annos mihi in meâ Congregatione seruiuit? Consecutus deinde Andreas, idem indignans, titulum ostendebat mei patrocinij, quam voueram ad eius tumulum peregrinationem. Sanctus postremò Apollinaris cum ceteris martyribus, quorum sacra lipsana in æde nostrâ sunt, vim inhibuit aduersariorum, memorans crucem, quàm proximè mandaui faciendam. ita, quæ Deo est gratia, periculo simul somnóque solutus sum. Hæc cùm dixisset exultans, quartâ ferè post horâ animam reddidit conditori. a

Ita nemo gratis colit Cælites, quisquis eos animo colit sincero.

CAP.

a Anno MDLXXXVI.

CAP. VII.

Quo fine menstruis Cælitibus sententiosum dictum addatur.

ALterum, quod post Diui nomen in menstruâ hac tabellâ pe-
scribitur, est pronuntiatum (nos, sententiam dicimus) vel e
ipsis diuinis biblijs aut è sanctorum Patrum monumentis, aut pi
rum scriptorum libris. quod quidem dictum etsi vnum sit, & pl
runque breue esse soleat, sæpe tamen ei cui sorte obtigit, plus attu
lit emolumenti, quàm si is omnia Abulensis præsulis Tostati volu
mina euoluisset. Paucæ sæpius voculæ, miros in animis hominum
effectus dederunt.

§. I.

S. Antonius etiam iuuenis, cùm in templo illud Christi promis
sum decantari audijsset: *Centuplum accipiet & vitam æternam possidebit*, a vix è sacrâ æde digressus patrimonij sui rutilantem aceruum
hilari ore inuasit, & maximam illius partem ambabus manibus in
pauperes tribuit, totum daturus, ni soror obstitisset. breuî pos
idem in templo, euangelico illo monito: *Nolite solliciti esse in crastinum.* b sic attonatur, vt nihil iam ampliùs cunctandum ratus, mo
ræque omnis impatiens, continuò toti Mundo, rebus suis omnibus, sibíque ipsi dixerit æternum Vale, multarum gentium in Ægyptiâ eremo factus pater. Seraphicus Franciscus prima verba dominicæ precationis: *Pater noster qui es in cælis*, attentiùs secum expendens, mox patri suo & matri, mox opibus & voluptatibus omnibus renunciauit, & ad trophæum crucifixi Regis peruolauit nudus. Notum est & illud in eiusdem Diui ore frequentatissimum: *Deus meus, Deus meus & omnia*, S. Hieronymum asiduâ formidine perculsum tenebat vnica illa sententiola: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* hoc illi epulas omnes perfudit amarissimo cinere. Christus, è rudi piscatorum plebe Orbis oratores, & cæli Principes fecit, duabus solùm voculis istis, *Sequere me.* Simeon Stylites audit in templo à sacerdote cani: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, & protinus opilionem exuens, monachum induit, vitámque egit omnibus pòst sæculis admirandam. S. Eucherius prosapiâ nobilissimâ oriundus, cùm legendo in illud D. Pauli dictum deuenisset: *Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum*, c loco quàm
primùm

a Matth.c.19.v.29. b Matth.c.6.v.34. c 1.Cor.3.v.19.

rimùm consurrexit, & suas Mundum res habere iussit, meliori se domino seruiturus. S. Paulinus, vir complurium voce laudatissimus, cùm illud Christi dictum ad opulentum iuuenem: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me*, a pensiculatiùs cogitasset, vitam priorem desijt, & ordiri nouam, meliorem, sanctam, aggressus est, atque in Gemetico cœnobio, cælesti philosophiæ se totum mancipauit. Quot hominibus salutem attulisse credendum est breuissimum illud, *Nosce teipsum?* S. Ignatius Loiola, quantum sibi, suis, Orbique toti profuit illo breui effato: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.* Neque dubium est quin multos improborum vehementi sæpius horrore affecerit serium illud & seuerum de Euangelici Epulonis sepulturâ pronuntiatum. *Et sepultus est in inferno.* b O profundum sepulchrum! exclamat Augustinus. Et quis ille animus in tantum ita obriguit, vt ad tales voces & monita, non viuat ac sentiat?

a Matth. c. 19. v. 21. b Luc. c. 16. v. 22.

§. II.

Vir olim religiosus quispiam ad mollissimum iuuenem, & pænè alterum Smindyridem, vitijs vnà & delitijs omnibus innutritum, aliâ lege aditum sibi aperire non poterat, nisi priùs promitteret, de rebus pijs, diuinis, cælestibus mentionem se nullam facturum; de morte nihil, multò minus de inferis quidquam locuturum: lex autem erat paribus poculis si certare collubitum esset, veniret, propinaret, responderetque propinanti, diceret quæcunque vellet, tantùm non pia aut sacra. conditionem etsi iniquam prudenter accepit homo religiosus, nec dubitauit iuuenem illum parte aliquâ patere, quâ saluberrimè feriri posset. Adest ergo, & sano consilio multa dissimulat, & vt pacta conuenta erant, nec de Deo, nec de diabolo quicquam sermoni aspergit. assidet lætus, ad risum etiam verba componit: iocatur simul, sed pudicè, meridiatur vnà sed parcè, respondet propinanti sed sobriè. demum abeundi veniam extorquet. Sub digressum, occasionem captat quâ in animo incauti vel vnicum pietatis aculeum defigat. cúmque bonâ fortunâ iuuenis ille lectum suum selectâ plumâ turgentissimum abituro monstraret, tum Pater: Nobilis domine, inquit, Isaias vates nouam lecti rationem describens: *Subter te*, inquit, *sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* a Atque cum hoc dicto valedixit, & placidi somni propitiam noctem precatus est. Mox iuuenis, id verò contra

a Isa. 14. v. 11.

tra pacta & legem actum esse pronuntiat, alio se tempore de eo pœnas sumpturum, delicti piaculum fore prægrande salutatorium poculum, quod in mulctam ei vni foret exhauriendum. cetera iam valeret. atque ita hominem religiosum dimittit; voluisset quidem ijsdem foribus illud de vermibus dictum excludere, sed id nequaquam potuit. hærebat illud animo & reluctantem trahebat, fodicabat, impellebat, stimulabat, vrgebat, miseris demum modis angebat; inquieti vermes omnem ei quietem turbabant. Hîc iuuenis tam insolentis & occulti concionatoris impatiens, remedium huic malo circumspicere: itáque ad solitas compotationes redire, ambulationes iterare, sociorum numerum etiam augere, nouos lusus excogitare, choreis plus indulgere, iocis effusiùs hilarescere, hoc demum agere vt à sole nunquam sobrius conspiceretur, quò hærescentem animo molestiam detergeret, abigerétque importunissimum conscientiæ monitorem, & vel sic tandem molestissimos hos vermes excuteret. non eualuit tamen, quidquid egit contra domesticum hunc carnificem. agmen hoc vermium insuperabile, animo expellere non potuit, quocunque conatu. Dum ridebat, dum bibebat, dum ludebat, vermes illi, & illæ tineæ conscientiam identidem peruellebant arrodebántque. Euigilauit tandem miser iuuenis, & prioris vitæ veternum excussit hoc secum instituto ratiocinio: Et quid, inquit ipse sibi, proficimus: dies noctésque contra importunissimam hanc & verminculosam cogitationem pugno, nec inducias vllas aut quietem impetro, nec aliud hactenus egi resistendo, quàm vt altiùs inhæreret; quo magis repugno, hoc minùs excutio. Quòd si sola de vermibus cogitatio animũ ita compungit ac lacerat, quid vermes ipsi facient, præsertim stygij, & nunquam morituri? quid facient illi æterni mortis ministri vultures? Sed mittamus hæc morosa & tristia. Si possem, equidem vellem. Da te lætioribus & gaudijs cum gaudentibus. Sed ah, quàm vanis, & simul quàm breuibus gaudijs inhiamus? hodie genialiter viuimus, cras inter alienas lacrimas perimus. Ita eodem sæpe loco quo luserunt nauigia, sorbentur. Et quis tandem finis, vbi amabili insaniâ diu luserimus? & ipsi demum ludibrium sumus immitissimæ mortis. Ergo: Ergo? dixi; nunc cœpi. Alius fui, alius ero in posterum. Vela feci ad gehennam, nunc ad cælum remigabo. Munde vale; diu satis ludos me fecisti. habes alios quos ludificeris: ego me maturè subduco. dixit, & fecit. & eodem quo cœpit pede ex magno Mundi prostibulo in castra Christi transijt, vnicâ illâ breuissimâ comminatione permotus.

§. III.

§. III.

En tibi quàm diserta fuerit & efficax concio, vel vnica sententiola. Laudatissimus ergo Partheniorum cætuum mos est, singulis tutelaribus sanctis, singulas adscribere sententias, quas quiuis non semel tantùm legat (hoc enim parum, hoc nihil est) sed toto illo mense accuratiùs in omnem partem sensúmque secum exputet. Nunquam sine fructu est, quæ de talibus instituitur cogitatio, nec frustra scribitur quod ad pietatem est calcar. Testimonio est luculentum huius rei exemplum.

Ante annos certè non multos a Ingolstadij iuuenis fuit, qui vt vel morbi sæuitiem, vel certè Mundi blanditias euaderet, Deo sese deuouit & religioso statui. Morbus abijt, & breuî post bonum hoc propositum cum illo. Sensim enim quicquid pietatis in morbo hauserat, euanuit. & ita iuuenis iste post restitutam corporis valetudinem ægrotare primùm cœpit animo, & post persanatum morbum peius habere. Principiò quidem feruebat & volebat, pòst paullò lentiùs ibat, deinde stabat, sed nec diu nec impigrè; mox languere incipiebat, tandem apertè vitiorum dulcedini succumbebat. Nam mundi facies, quæ priùs terrebat, iam arridere; religiosus status qui anteà placebat, iam terrere; societas bona quâ gaudebat, displicere incœpit. ita miser tam suauiter & facilè obliuisci potuit primùm voti sui, dein sui ipsius, posteà cæli, demum ipsius Dei. ita paullatim per gradus ibat, sed non ad cælum: tendebat in præceps, sed viâ molli & clementer decliui. neque enim repentè pessimus factus est, vt qui hodie fuit aureus, cras vix argenteus repertus est: breuî pòst æreus, exinde ferreus, denique factus est luteus, & ipsum cænum. Ita prodigus ille Euangelicus primò patrimonium repetijt: hoc impetrato in regionem longinquam abijt, parentísque oculis se subduxit: neque hîc stitit, prauæ etiam societati se iunxit. nondum finis. ea tandem fecit quæ socij & sociæ; gula & luxuria in quotidianos mores transierunt. Ita ad mentem Siracidæ, est processio in malis viro indisciplinato. b Hoc planè modo, iuuenis ille de quo cœpi dicere, sensim seipso deterior factus est, & è sancto, progressu temporis in improbum, mutatus: hoc ferè solum retinuit boni, quòd beatissimam Virginem & Marianæ Congregationis cętum non penitus deseruerit, sed subinde se præsentem stiterit, saltem in ceremoniam. Ita factum est, vt stato dię cum ceteris menstruum sanctum acceperit, & quidem sorte

a Anno 1606. b Eccli. c. 20. v. 9.

ſorte prorſus diuinâ. Nam ſententia quæ pronuntiata eſt, dum ille ante crucifixi ſignum ex more flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo tranſcripta erat, hiſce omnino verbis: Quid tardas ipſum, quem iam dudum conceperas, ſpiritum parturire ſalutis? nil mortalibus vel morte certius, vel incertius horâ mortis. quomodo viuere potes, vbi mori non audes? a Audijt hæc iuuenis, tacitus quidem, ſed quaſi fulmine ictus, monitorem è cælo agnouit, & illo ſtatim die fugam è lubrico in tutum parauit, alterâ verò luce hilaris & alacer ad Religioſam domum contendit, iiſque ſeſe aggregauit quos diu fugerat, victurus illic vbi mori non trepidaret.

a Bern.ep.105. ad Romanum Rom.curiæ ſubdiaconum.

§. IV.

En tibi vel vnica iterum ſententiola, menſtruo Diuo ſubſcripta, apud iuuenem iſtum tantum euicit, quantum vicenæ aut tricenæ conciones non potuiſſent. Ergo probo inſtituto menſtruis Cælitibus ſacrum aliquod piúmque effatum ſubſcribitur: ſed illud malo contemptu ſæpe non legitur, aut lectum non perpenditur. impius ſanè neglectus hic eſt cùm concio tam breuis non auditur, aut obliuione quàm primùm ſepelitur. Hoc ergo fine, Diuorum nomini in menſtruis illis chartulis, dictum aliquod de dictis melioribus ſubiungitur, vt aurem velicet legenti, eúmque officij moneat, addátque ſtimulum ad vitam emendatiorem. Non multùm abſimili modo ſortem olim captabant è diuinis oraculis, quod vel ex hoc pateat, quod ſubiungo. Meroueus Regis Francorum Chilperici filius, homo regij quidem ſanguinis, ſed probroſæ ambitionis, & qui ſcelus etiam per pietatem quæreret. Hic Turone D. Martini ſepulchro tria ſacra volumina, Pſalmorum, Regum, & Euangeliorum impoſuit, eáque nocte totâ illic peruigilans, ſanctiſsimum Antiſtitem Martinum rogauit, oſtenderet quid euenturum, & an regno potiri poſſet. Huic peruigilatæ nocti triduum inſuper adiecit, quod ieiunijs, precibus, vigilijs exegit. O ambitio quid non mortalia cogis pectora! Exacto hoc triduo ad Diui tumulum regreſſus, ſacram hiſtoriam Regum aperuit, primus autem explicatæ paginæ verſus hic erat: *Pro eo quòd dereliquiſtis Dominum Deum veſtrum, & ambulaſtis poſt Deos alienos, nec feciſtis rectum ante conſpectum Dei, ideò tradidit vos Dominus Deus veſter in manibus inimicorum veſtrorum.* Primus Pſalmorum verſus erat iſte: *Veruntamen propter dolos poſuiſti eis mala: deiecisti eos dum alleuarentur. quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubitò defecerunt: perierunt propter iniquitates ſuas.* Ex Euangelijs,

gelijs, in capite paginæ hoc legendum occurrerat: *Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* Ad hæc librorum responsa Meroueus, qui regnum iniquè affectârat, rubore & lacrimis confusus, assumptis in comitatum quingentis viris, discessit loco. in viâ ab Erpone Regis Gûthramni duce captus est, vti Gregorius Turonensis memorat.[a] Quemadmodum verò sacri codices olim per vsitatam sortem consulti, de futuris quandoque monuerunt, ita fit nonnunquam, vt in menstruo Diuorum sortitu, & oraculi vim habeant & vaticinij, quæ è sacris codicibus exscripta traduntur.

Vt vt sit, minimè negligendum est breue illud monitum in chartâ menstruâ perscriptum: quâtò enim minoris est operæ, illud quotidie perlegere, tantò maioris est negligentiæ, in re etiam tam facili torpere. Sed pergo.

a Hist. Franc. lib. 5. c. 14.

CAP. VIII.

Quo consilio preces indicantur in mensem proximum.

Tertium, quod in schedâ menstruâ visitur, est orandi scopus, nos intentionem dicimus, quæ aliud non est quàm propositum & pia voluntas pro istis atque illis preces ad Deum allegandi, quandoquidem in tabellâ menstruâ cuiuis sodalium suauiter imperatur, pro quibus illo potissimùm mense debeat precari. Ita pro omni statu sexúque, pro ætate omni & ordine, pro regnis & prouincijs, pro amicis pariter & inimicis, probis improbis, viuis mortuis deprecationes instituuntur; ita ad omnem virtutem impetrandam, ad auertendam omnem noxam, & pestem quamcunque, certi precandi fines præscribuntur. Inter hos tamen ij singulariter obseruandi, qui preces nobis indicunt pro ijs in quorũ incolumitate vel interitu maximarum rerum momenta vertuntur: Par est omnino, in precibus nobis commendatissimi sint principes Christiani omnes, in quorum manu salus & exitium plurimorum sita sunt. ita vigilantissimos oratus à nobis postulant tota regna & prouinciæ, afflicta bellis Hungaria, fœcunda martyrum Iaponia, vexata hæresi Germania, reuocanda ad fidem Anglia. sic & pro magnis Regibus Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ omni studio Numini supplicandum. Et quis obliuisci possit vel letaliter peccantium, vel manium in purgante flammâ luentium, vel infantium de lustrali fonte periclitantium? Pro his talibus precari quicunque mensis initio admonetur,

is certè sine culpâ sic imperatas preces penitus negligere non potest; quanti enim censendum est vel vni infantulo suis precibus cælum donare; animam vel vnicam ex igne lustrali euocare; ei qui delicto letali obnoxius est, resipiscendi gratiam impetrare, & sic è turpitudinis cæno extrahere? Quantæ item necessitatis est pro dono castitatis, sibi aliisque consequendo, Deum & frequenter & feruenter rogare, pacem & concordiam poscere, ad Indos & extremos Sinarum populos suspiria mittere, benefacta his gratijs referre, inimicis iniurias hac talione compensare, homines ad petulantiam & lasciuiam obstinatos cælitibus seriò commendare, postulare denique perseuerantiam nobis maximè necessariam. Ita verè Antiochenus orator Chrysostomus dixit: a pro se precari necessitas cogit, pro alijs charitas hortatur; pro se orare, naturæ est, pro altero autem, gratiæ. Dulcior est autem ante Deum oratio, non quam necessitas rei transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

a Chrys. tom. 2. hom. 14. in c. 6. Matth.

§. I.

Ger. Hîc ego forsan non malè obiecerim: Quantulus sum ego vnus, aut quæ sunt precatiunculæ meæ, vt ijs vel vniuersam Galliam, vel latissimam Hispaniam, vel amplissimam Germaniam, aut Italiam totam, aut principes Christianos omnes fulciam? non earum sunt virium preces meæ, vt ego Atlas sim & humeros supponam ruenti cælo. Pol. Atqui audi, mi Gerarde, non tuis solius precibus, sed aliorum etiam tribuendum est, si ijs toti alicui prouinciæ opituleris. Deus tam bonus est vt ad paucorum castas purásque preces maximis quandoque populis pepercerit: neque dici potest quantum virtus vnius etiam, & solius homunculi possit, si Deus eam posse velit. Recente mundo vnicus Abrahamus Deo supplicat pro quinque ciuitatibus, & benignissimè auditur. Et profana consideras? Vnus solúsque erat Horatius Cocles qui bello contra Porsenam, in ponte sublicio toti exercitui se opposuit, magnâ sui gloriâ & suorum bono. Q. Mutius Scæuola vnus solúsque & primus è trecentis coniuratis Hetruscum Regem à Romano Capitolio auertit. Vnus ac pænè solus Camillus fuit qui Romam iam propè bustum factam, de manu Brenni, & Gallorum ferro liberauit. a Vnus solúsque Hercules fuit qui monstris Orbem inauditis repurgauit. Sed vt hos taceam. Vnus solúsque Ioseph fuit qui fame perituram Ægyptum ab interitu seruauit. Vnus solúsque Moses tot centenis millibus Hebrææ plebis toties saluti fuit, suis partim consilijs partim

a Liuius Decad. 1. lib 5.

partim precibus. Hierosolyma funditus euersa in magnum cadauer corruissent, sed vnus solúsque Mathathias cùm lugendo & suadendo, tum hortando & agendo restituit rem. Israëlis populus vniuersus idolis litasset, nisi per vnum & solum Eliam Thesbiten à tam immani scelere fuisset reuocatus. Daniel vnus solúsque fuit, & iuuenis, cùm senum plebísque decreta rescidit, & Susannam paratæ neci eripuit, ipsósque iudices morte mulctandos æquissimè iudicauit. Vnus solúsque Dauid fuit, tunc etiam adolescentulus & contemptus, cùm carneam illam & loquentem Philistæam turrim, & quasi sedem belli Goliathum, in oculis trepidantis exercitûs fundâ saxóque expugnauit. Vnus solúsque Samson fuit, tantùm asini mandibulâ, non ære aut ferro armatus, cùm tot simul Philistæos trucidauit. Vnus solúsque Ioannes Baptistes fuit qui tacentibus vniuersis ausus est Herodem omnium facinorum quæ patrârat, arguere. Quid? etiam vna & sola mulier Hebræa Holofernem, tunc terrorem Orbis, suo sibi gladio iugulauit, itáque Assyriam militiam vniuersam vna illa superauit. Vnus Mardochæus & vna Esther omnem Iudæorum gentem à certo interitu seruarunt. Vno Ambrosio sublato florens Italiæ status magnam partem corruit. Vnus fuit solúsque Leo Magnus, cùm illud Dei flagellum, Attilam, Romanis arcibus iam iam imminentem, oratione non modò stitit, sed & in Pannoniam redire persuasit.

§. II.

At verò vt neque Danieles, neque Abrahami, neque Samsones nos simus, certè ij esse possumus qui fuerunt æuo etiam nostro vel pueri & mulierculæ. Vnica ancillula, vti narrat illustrissimus Baronius, suis precibus & cilicio, quo multos sanârat, totam gentem Iberum ad Christi fidem perduxit. [a] Carolus V. Imperator, cùm Thomam Morum, qui Regis Angli fuit Cancellarius, capite plexum inaudijsset, dixisse fertur: Henricus Rex totius Angliæ caput præcidit. Tanti erat vniuerso regno, virum hunc, vnicum amisisse. Vna Ioanna, Tulliensis virgo, pudica & sancta, ab obsidione plurimos liberauit. [b] Melior est enim vnus timens Deum quàm mille filij impij. Ab vno sensato inhabitabitur patria. [c] Vnus itidem & solus Laurentius Iustinianus Venetorum vrbem ab excidio suis precibus seruauit. nam quo tempore bellum inter Venetos & Mediolanenses arserat, in Corcyrano nemore Eremicola vatici-

a Baron.tom.3.An.327.n.11. b Aub.Myreus An.1429. c Eccli.c.16.v.3.& 5.

nijs clarus degebat. Hunc è Venetis optimatibus vir nobilis adijt quæsiuitque, cui parti bellum illud feliciter cessurum esset? huic respondens Anachoreta: Deus, inquit, vrbi Venetorum vehementer iratus, quòd nulla morum emendatio post tot admonitiones, post tantos clamores sequatur, illam perinde vt Palæstinæ Pentapolin iam dudum delesset, nisi vnicus illorum Patriarcha, suis precibus vindictam diuinam auertisset.[a] Idem pæne de Simeone Salo Leontius Neapolitanus Præsul commemorat. Fuit enim, vt cilicis Emesanus Hierosolymam iret, quò illic se precibus abbatis Ioannis commendaret. Ioannes Simeonis olim socius, cùm illum Emesâ ad se venisse cognôsset: Atqui quàm maximè miror, inquit, te tantùm viæ tam casso labore confecisse. Ecquid est, quòd me Hierosolymis quæras cùm Emesæ habeas Simeonem, cuius precibus non ego solùm, sed & orbis totus indiget. Deus bone, quæ tua sunt iudicia! quem hominem vt fatuum & stultum mundus totus deridiculo habebat, huius precibus mundus totus egebat. Ergo vnius atque vnici hominis ad Deum emissæ preces, non tantùm vnum aliquod regnum, sed & orbem terrarum vniuersum sustentare possunt. Ergo & sodalis ille, qui cùm alios innumeros iuuare posit, tamen id tam temerè negligit, innumeris nocere censendus est. verè enim nocet, qui cùm posit non prodest.

a Bern. Iustinianus orator, nepos illius apud Zach. Lippeloo tom. 1. die 8. Ianuar.

Cap. IX.

In chartâ menstruorum Cælitum adscripta Virtus quid moneat.

VLtimum denique quod menstruis schedis inscribitur, vna aliqua Virtus est per illum potissimùm mensem crebriori actu exercerda. Campum dicendi hîc nullum ingrediar, cùm exitum spectet mea dictio. hîc solùm mirari multa debeo, ac etiam indignari. Et quâ tu fronte, ô frigidissime Sodalis, quisquis es, quâ conscientiâ sanctum menstruum domi tuæ sordescere sinis, & pulueribus sitûque obduci, aut libello clausum & malè sepultum non colis vt sanctum, sed custodis tantùm vt vinctum, totóque mense illius nomen nec semel quidem aspicis legísque?

Memoriæ mihi est, Gerarde, ante annos aliquot missas ad nos Oeniponto litteras, quæ defuncti Brixinensis Pontificis manes nobis commendarunt, simul etiam de huius Principis virtute illustria quædam narrarunt, inter quæ illud eximium & imitandum. Siquidem

dem Brixinensis iste Præsul, suum sibi Diuum quot mensibus Oeniponto ad se mitti, eundémque nunquam nisi flexis genibus accipere voluit. quis ambigat quin religiosè coluerit, quem excepit tam piè. Noui ego beatissimæ Virginis sodales, qui omnium Diuorum Cælitum, quos vnquam per menstruam sortitionem acceperunt, syllabum & litanias confecerunt, quas & ipsi singulis mensibus ordinatè percurrerunt, & in mortis viciniâ sibi ab alijs prælegi petierunt. Bona vtique & iucunda est morituro hæc prælectio, si tamen eos quot nominari audit Cælites, in vitâ sibi familiares fecerit frequentiore cultu. Sed nobis nunc de virtute menstruis Cælitibus adscriptâ sermo est.

§. I.

O Gerarde, quàm longè aliud est dicere aut docere, aliud facere. Quoties apud nos virtus laudatur, & alget? Omnis in actione consistit virtus, nec vlla est sine labore. Virtutem in chartulâ menstruâ notatam circumferre, virtutis sanè non est. Quid porrò de ijs dicendum, quibus in distributione menstruâ è virtutibus Patientia obtingit, ipsi verò vel asperiore verbulo afflati, velut vento pestilente correpti, fremunt, frendent, furunt, calcaturi omnia si possint, laceraturi & pessundaturi omnia, adeò largiter bilem effundunt. ô mi iuuenis, & ô mi vir, quid menstrua te schedula docet? an non illa hortatu tacito assiduè tibi occinit: *Patientia, Patientia, Patientia.* quid ais? an omnem adeò patientiam consumpsisti, vt nec leuem iniuriam, aut innocentem iocum, nec paucas voculas, aut obliqui oculi minas possis concoquere? ô te heroëm, qui ad pulicis morsum, Herculem inclamas! Quis vnquam cælo se dignum fecit impatientiâ? quis non probè contusus in illam patriam peruenit? quis non omnia vincere potest silendo & patiendo? quid indignaris, quid sæuis, quid minaris? hi mores cælo non conueniunt. Sapientiæ comes est Patientia, quæ dolori cuicunque fert remedium. Iter ad cælum sine patientiâ nunquam reperies. Ergo schedam tuam inspice, lege, & centies relege: hæc tua lectio voce vnicâ constat, PATIENTIA.

§. II.

Et quid de ijs sentiendum, quibus in menstruis chartis Obedientia præscribitur, at ipsi nihil minus faciunt quàm quod imperatur: quibus ieiunium suadetur, illi nec vnico bolo genium suum fraudant: quibus Veritas consulitur sequenda, at illi technas, fucos, fute-

las, mendacia consarcinant. Sic auditorum vbique multos reperias, factores paucos. An non ij auditores solùm, apud quos pax publicè laudatur, rixis illi ac iurgijs turbant omnia: examen conscientiæ iubetur, illi toto mense nec semel quidem in seipsos descendunt: quatuor nouissimorum meditatio proponitur, illi mortis & iudicij immemores, cæli & inferorum securi viuunt: vigilantia præcipitur, illi venientem solem horâ septimâ in lecto salutant, vbi vbi tandem sit sacrum: pia lectio commendatur, illi libellos pios nec habere quidem student, ne dum legere: frequens confessionis vsus inculcatur, vix illi vt hoc quouis bimestri semel faciant, adducuntur. Et de illis quid dicas, quibus Virginitas & pudicitia colenda indicitur, obscœnos illi Catullos pro stimulo Virtutum legunt. O mi sodalis, an non iste mensis identidem tibi occentat *Castitas, Castitas, Castitas.* Vide obsecro quàm casti sint tui oculi, quàm verecundi gestus, quàm pudica verba, vide ante omnia quàm puræ & mundæ sint cogitationes tuæ; si hæ libidinis cænum admittant, ne mireris & oculos, & gestus, & verba eodem luto infici. vbi cor libidinem olet, vbi cogitationes castæ non sunt, nec lingua, nec vultus, nec oculi cordis indices castimoniam spirabunt. Ergo & tu menstruam tabellam tuam inspice, lege atque relege centies, sexcenties; lectio tua finitur verbo, *Castitas, Castitas, Castitas.*

§. III.

Quid porrò de ijs censendum qui menstruali schedâ Sobrietatis monentur, illi diem mero frangere, & crumenam in calices student exhaurire. Quid de ijs videtur quos pia illa sors, ad desiderium patriæ cælestis erigit, illi in variam curiositatem effusi, omnibus se vanitatibus indulgent. Quos putes eos, quibus scripta traditur Carnis afflictatio, illi hoc vnum agunt, vt Carni faciant bene, vt corpus mulceant & saginent. Quid de his, inquam, omnibus sentiendum? qui prorsùs in contrarium nituntur, & alia omnia faciunt quàm quæ sancti menstrui monent, suadent, iubéntque. De te, Gerarde, tua me virtus meliora vult ominari. In eos dixi hactenus, qui torporem & desidiam nec alienis quidem degunt oculis, qui suo se officio functos credunt, cùm consuetudini paruerunt, tametsi mense toto nec Diui cura, nec statæ preces, nec specimen virtutis vllum se prodat. Ita alios atque alios Sanctos, ita plurimos accipiunt colendos, nullum colunt, tunc maximè sensuri quàm malum sit Diuos Cælites negligere, cùm serum nimis erit velle coluisse,

cúmque nihil vltra reſtabit quàm vt tam profanæ ſocordiæ fruſtra pœniteat. Non ſatis eſt, ô iuuenes; ô viri, nō ſatis eſt menſtruas ſchedas flexo poplite, reuerenti manu, pióque oſculo excipere, perlegere, retinere, niſi & Diuos in ijs deſcriptos colere, & virtutem in ijs notatam placeat exercere. Nemo virtuti fauet, niſi qui eam ſequi poteſt, & Cælites nemo experitur propitios cùm moritur, qui eos ſibi amicos non conciliat dum viuit.

Ger. Sæpe cœpi, ſed ſæpe etiam deſij Diuis menſtruis honorem habere, nunc obliuione, nunc etiam tædio victus. Pol. Vix eſt vbi altioribus clamoribus ſit opus, quàm cùm bene cœptorum Conſtantia docenda. Animus humanus ingenerato pondere nunquam non deflectit in praua, varius ſemper & mutabilis: virtutem præſentem ſæpe non odimus, ſed negligimus. ita virtutum radices non rarò antequam adoleſcant, ſterili frigore exareſcunt, vt iam ſupra demonſtratum eſt. Sed quidquid dixerimus, minus ſemper quàm par erat, dixiſſe videbimur. Et quia de Conſcientiæ, de Cælitum, de Corporis cultu agimus, hunc nobis laborem neceſſario ſumemus, Gerarde, vt belluam iſtam huic triplici cultui infeſtiſsimam pro viribus impugnemus. Sanè ab hac animi leuitate & inconſtantiâ admirandæ metamorphoſes, & ſæpe monſtra vitiorum horrenda proueniunt, quæ ab ijs eduntur qui quandoque ſanctiſsimè incipiunt, finiunt ſceleratiſsimè, ab Angelis, ſuo vitio, in diabolos mutati. Hæc enim inconſtantia, & lentus ad vitium deſcenſus, non vnam aliquam virtutem eneruat, ſed vniuerſas. Audi funeſtam tragœdiam, in quâ hiſtrio ſeu actor, & conſcientiam & Cælites religioſiſsimè cœpit colere. ſuum etiam corpori, qui conueniret, cultum tribuere: ſed quàm ſanctè incœpit, tam impiè finiuit. Audi miram, bis miram cataſtrophen.

Cap. X.

INCONSTANTIA.

In Animi & Cælitum cultu, exemplo inaudito coarguitur.

VNus quidam adoleſcens, & honeſto loco natus, & à fortunis felix atque copioſus, melioris ſanctioríſque vitæ ſtudio incenſus, parentem obnixè rogauit, liceret ſibi rebus mortalibus abdicato, Chriſtum & immortalia ſequi. Negauit hoc ei pater. Inſtitit rurſum ac ſæpius filius: cùm actum agere ſe putaret, propin-

quos in parentem immiſit, vt id à parente extorquerent. Impetrauit tandem ab inuito poteſtatem abeundi, & mox in cænobium ſe incluſit, in quo tam magna & illuſtria continentiæ & abſtinentiæ quotidie documenta ceteris dedit, vt haberent omnes quod imitarentur. Cùm aliquamdiu in cœpto vitæ curſu profeciſſet, ratus ſe perfectiorem quàm erat, affectat ſolitudinem, & à Cænobiarchâ ſecedenti copiam flagitat. dehortatur iuuenem prudens hoſtilium technarum pater, pericula proponit, inſidias exponit, enumerat damna ex eo diſceſſu ſecutura, nec perſuadet tamen iuueni, quem iam perſuaſit, imò abripuit affectus. Si ergo, inquit Præſes, audendum eſt, dabo ſocios qui comitentur. ita diſcedenti comites geminos è contubernio ſuo adiungit, qui nouo eremicolæ locum opportunum quærant. Faciunt vnà iter diem vnum atque alterum, ac per vaſtam ſolitudinem feſsi oberrant, æſtúque tandem ac labore fracti in terram corpora abijciunt, ſomno pauxillum vires refecturi. Cùm aliquamdiu placidè omnes quieuiſſent, ecce tibi ales ſtreperis aduolat pennis, è clangore alarum excitat ſopitos. Hîc comites: en, inquiunt, ſociene, Dominus cælitem tibi miſit, ſequere ducentem. Ille de prouidentiâ Dei mirè lætus, ſalutatis comitibus, ſequitur præuiam ductricem. Ales poſt pauca ſpatia ſemel atque iterum ſubſidit, ac vaneſcit, in quo loco nouus incola ſiluæ antrum reperit, iuxtáque ſalientem ad ſedandam ſitim, & dactylos ad pellendam famem. Intellexit eam ſibi regionem à Deo per auem deſignatam, vbi Deo preces aſsiduas ſterneret, & vitæ curſum feliciter perageret. Ergo totum ſexenniũ in ſummâ vitę innocentiâ & ſanctitate ſolus & vnicus traducit. Etiam de tironis felici progreſſu nõ parum ſollicitus erat cacodęmon, timebátq; ne tam altas virtutis radices ageret, quas non poſſet ampliùs conuellere. Aggrediendũ itaque ſibi militem aduocatis in conſilium conſuetis artibus decernit, perſonam inculti & horridi natúque grandis anachoretæ ſumit, tironẽ adit, ſeſéque ſpectandum primùm exhibet. horret iuuenis, & aſpectu inuſitati hoſtis percellitur, nam intra ſexennium mortalium neminem aſpexerat. Dat ergo ſe in preces, precatur vnà in ſpeciem vaferrimus inſidiator, ſurgentémque hortatur, vt denuò ſecum etiam votis Deum conueniat. Tum perſonatus ille dæmon: quamdiu, inquit, hîc degis? Sexennium inquit iuuenis. O infelicitatem, inquit hoſtis; qui te tam vicinum tamdiu ignoraui! non ampliùs quatriduum eſt cum hîc eſſe te cognoui, ſtatímque conſurrexi loco, & ſalutatum te perrexi, vti de ijs inter nos rebus, quæ ad vtriuſ-

que salutem pertinerent, ageremus. Quid agimus hîc in tam vastis & desertis ambo saltibus, à sacris Christi mysterijs, à diuino Eucharistiæ epulo exclusi? vereor equidem ne ab eius quoque regno excludamur. Ad decimum quintum hinc lapidem duo sita sunt cœnobia, quæ licebit nobis festis diebus adire, ac perceptâ sacrâ synaxi redire. Visa res imperito tironi salutaris ac necessaria, specum deserit cum ipso dæmone, quem virum sanctum existimabat, & dominico die monasteria petit. Templum ingressus, & in preces fusus cùm paullò post circumspiceret, & socium ac ductorem suum requireret, nusquam inuenit. Quærit ex cœnobitis vbi comes suus & pater esset: neminem, inquiunt illi, nisi te & prorsus incomitatum huc aduentantem vidimus. Tum demum sensit se à veteratore circumuentum, & per dolum è cubili suo extractum, neque tamen nimium doluit, ad homines post tantum temporis, reuisisse. Ergo ad latibulum suum reuersus progreditur in consueto vitæ instituto. Sed adest rursus stropharũ fabricator dæmon, verùm iam aliâ longæviâ perniciẽ incauto machinatur. Iuueuis formam induit, habitum ciuilem & patrium finxit, vt cui semel illuserat, eundem denuò falleret, ac tandem à loco, pietate, religione penitus auerteret, ac in sempiternum exitium præcipitaret. Adest ergo & in latebrâ sedentem ad sui spectaculum elicit, nihil effatus, sed perinde ac si è patriâ, quæsitum religiosum iuuenem venisset: adstat, intuetur curiosè, hæret & modò vultum, modò alias corporis patres respicit, vt ad sciscitandum prouocet tacentem. Nec frustra; rumpit silentium prior imperitus anachoreta, &: Quid, inquit, ades, quid me tam exquisitè contemplaris? Hîc architectus mendacij: haud videris me nosse ampliùs, religiosissime domine, post tantam temporis intercapedinem. Ego sum vicini patris tui filius, Pater tuus ita audiebat, hoc nomen erat matri, hoc sorori: Sed mater quidem ac soror ante biennium naturæ concessêre, pater hoc anno defunctus, te hæredem ex asse scripsit, vt tu veluti pius ac religiosus filius relictum aurum ac thesarum omnem, pro vtriusque salute in egentes dispertias, misitque, qui te peruestigarent, nec hactenus ab vllo reperiri potuisti, quod equidem vehementer gaudeo, mihi eam felicitatem diuinitus oblatam, vt in te inciderem. Respondet anachoreta religiosè, modò etiam constanter: Ego verò pecuniæ caussa locum hunc deserturus non sum. Et ille: Quid enim mali suadeo? non sum auctor tibi vt opes possideas, aut retineas, sed in pauperes tribuas, ac relictam solitudinem quàm primùm repetas. Quid re-

ſpondebis, de neglectâ & direptâ tantâ pecuniæ ſummâ, ſummo iudici? quid patri? quid egenis ac miſeris quos tantâ miſericordiâ priuas? Huic anachoreta. Ego, inquit, hactenus rerum caducarum curam penitus nullam habui: conſcientiam ſolùm, & cælum atque Cælites curaui. Et hoc eſt (inquit laruata vulpes) conſcientiam & cælum atque Cælites curare, parentibus in cauſsâ præſertim tam piâ ſuccurrere, pauperibus per occaſionem tam bonam non deeſſe. qui hæc non curat, conſcientiam negligit, & cælum atque Cælites contemnit. Ad hæc anachoreta iterum: An non ſunt, inquit, alij, an nemo ſupereſt cognatorum qui me abſente, bona hæreditaria in egenos diuidat? Si tu deſis, inquit impoſtor, auariſsimus quiſque aduolabit, & prædam faciet pro libitu: interim mendicorum turba lugebit & abibit inanis, cuius culpam tu ſuſtinebis. Ductus & victus his dolis ſimplex & ſtolidus iuuenis, ſurgit, pedem quem retulit nunquam, ex ædiculâ profert, ſolitudinem ſimul ac cælum Cælitéſque deſerit, viam init, patriam repetit. In viâ non pauca nec leuia nequitiæ rudimenta accepit à viæ ſocio, à quo inſigniter & cum fallaci venuſtate malus eſſe didicit, antequam id ſe doceri crederet. In patriam vbi peruenit, ecce domum paternam ingredienti pater ipſe, quem dæmon finxerat mortuum, occurrit, miratur nouum hoſpitem, nec agnoſcit filium, ſed probè filius patrem. Quærit pater, quis, vnde domo, quid adeſſet? Attonitus propè filius, quòd videret viuum, quem audierat defunctum, fingit (tantum in itinere ex comitis ſocietate profecerat) fingit inquam, ſe deſiderio patris extremum videndi & ſalutandi adeſſe. agnitum pater in ædes admittit, & amiciſsimè vt filium tractat. Sed non diu in ædibus paternis verſatus, Mundi mores & leges exactè addidicit, fortaſsè illas nunquam ſatis oblitus, tantò iam appetentior vanitatis, quantò antè pietatis ſtudioſior, perinde ſi doleret tamdiu vitijs non ſeruijſſe, ita ſapere cœpit miſero peccandi licentia. Conſcientiam quam anteà quotidiano examine ſolebat explorare, iam opprimere, eíque ſilentium imperare: Cælites quos priùs aſsiduiſsimis obſequijs conſuerat colere, iam contemptim negligere, & faſtidire; corpus quot aliquot annis laboribus & inediâ macèrarat, iam verè colere, & molliſsimè procurare cœpit. his gradibus in præceps ibat, ſeipſo deterior factus in dies. adeò dulcis ei erat vitiorũ libertas, quâ tamdiu carere ſe potuiſſe mirabatur. Sic per ſummum ſcelus, pudorem & innocentiam amiſit, turpiſsimíſque ſeſe flagitijs contaminauit, ita vt à parente plagis etiam multatus,

tus, tamen non resipisceret, sed infelicem animam in scelerata vita exhalaret.

O prodigium! ô portentum! quis vnquam hoc sanctiùs incœpit, quis flagitosiùs finiuit? Mali origo esse solet: melioribus non parere, sibi fidere, seipsum non nosse. hinc istæ lacrimæ. Verùm quid huic misero irascor? mihi deberem. Et ego hunc lusum in alijs atque alijs quotidie ludo: Et hoc, & istud, & illud incipio, nullum finio.

§. I.

Tales Protei sumus, hodie conscientiam lustramus, & purgamus, & vix crastinum expectamus, cùm eandem nouis sceleribus implemus: hodie Diuorum genua aduoluimur, ijsdem cras tergum obuertimus. Isaiæ vaticinium in nos planè non quadrat: *current & non laborabunt; ambulabunt & non deficient.* a Nos ambulamus quidem, sed breuî deficimus; currimus, sed medio sæpe cursu lassescimus; quandoque etiam finem iam vicinum, iam proximum stultissimâ præcipitatione corrumpimus. Saul regum optimus, si eius principia spectes, à Samuele iussus septem diebus expectare, dum victimas simul immolarent. Expectauit omnino ad vsque septimæ diei serum vesperem, cúmque populus ab eo dilaberetur, tanquam coactus sacrificauit. Et en eo ipso tempore aduolans Samuel: *Stultè*, inquit, *egisti: nequaquam regnum tuum vltra consurget.* b Heu lacrimabilem iacturam regni! sex diebus Saul expectauerat, & vndecim horis septimi; angustijs tandem compulsus, & de Samuelis aduentu diffisus, ipsâ vltimâ horâ priorem perseuerantiam omnem corrupit, defecit, itáque sibi posterísque regnum perdidit. ex quo tempore per eos scelerum gradus cœpit non ire sed ruere, vt post mortale regnum amissum, immortale quoque amiserit & æternum. c Quàm tutum est alienis malis sua dediscere, & aliorum ruinâ cognitâ, in statu firmiore se componere. Et sanè vltima vitæ perseuerantia plurimum ab eâ pendet quæ quotidianis actibus roboratur. Qui bene cœpta toties támque facilè deserit, in supremo vitæ actu ægrè sibi constabit. Ideò sanctissimus Rex Dauid: Inclinaui, ait, cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum & : in æternum non obliuiscar iustificationes tuas. d Nil magis necessarium nobis, quàm quotidie firmissimè statuere ac proponere.

Quid

a Is.c.40.v.31. b 1.Reg.10.v.1.& c.13.v.8

c Ita sentiunt Tostatus Abul. Thomas Aquin. Bernardus, Hieronymus, alij.

d Psal.118.v.112.& 93.

Quid autem iuuet quotidie proponere, si licet propositum quotidie deponere? Nihil hoc est aliud, quàm felici manu substructa, ridiculâ pœnitentiâ destruere, aut molem Sisypheam in rupis fastigium educere, mox in infimam vallem rotatu præcipiti reuoluendam. GER. Hæc labes nostræ mortalitatis est, non diu eadem consilia probare. POL. Amamus mixtas pœnitentiæ voluptates, & bona semper placitura vix admittimus. GER. Statui iam sæpe, nullo die conscientiæ discussionem intermittere: proposui quot mensibus oblatos sorte Cælites studiosiore cultu prosequi: decreui iam crebrò corpori minus indulgere, oculorum incendia cauere, linguæ pestilentes impetus coërcere: cœpi non semel insaniam amabilium nugarum & sordium mearum detestari. Et tamen, quæ statui non feci; quæ proposui neglexi; quod decreui violaui; quod detestatus sum, rursum amaui. quæso, vnde hic morbus, nunquam facere, toties statuere? POL. Mi Gerarde, forsan non satis firmè statuis. perfunctoriè ac leniter leuiterque velle, non animi decretum, sed impetus est, qui vti citò vires acquirit, sic citò amittit. subita cæli serenitas, subitis nimbis fœdatur, herbæ ac flores celeriter nati, celeri morte subducuntur. Firmum propositum non est, quod in cerâ aut arenâ scribitur: rigido metallo commendandum est quod diuturnum esse cupimus. Iobus hoc fecit; quod statuit, perinde si exarasset id ære, sic executus: donec, inquit, deficiam & moriar, non recedam ab innocentiâ meâ: iustificationem meam & virtutem quam cœpi tenere, non deseram. a

a Iob. c. 27. v. 2.

§. II.

Narrant hominem generosi sanguinis, sed vitæ profligatissimæ, latrocinijs insuper infamem, eius sibi consuetudinis inuiolabilem legem dixisse, vt nullus iret dies, quo se Matri Dei non commendasset Angeli salutatione. Quantula scintilla pietatis, in vasto mari flagitiorum! Habuit hic miræ & prolixæ fidelitatis famulum, qui ipsis quatuordecim annis industriè illi seruijt. Patuit tandem famulatum hunc fuisse insidiosissimum. Siquidem vir sanctus qui in castro illo captiuus detinebatur, hunc famulum adegit IESV Christi nomine, fateretur quis esset. Ille vim imperij sentiens, demum se diabolum fassus est sub humanâ specie tot annis illic seruijsse, idque in mandatis habuisse, vt si quo die herus salutandæ Virginis consuetudine inomitteret, suffocatum abriperet

riperet ad impiorum carnificinam, verùm ad id temporis nullum omnino diem abijsse quo herus Dei Matrem pro more non coluisset. a Hæc ego fide complurium aliorum recitaui. Hoc liquet, mirificè placere Deo cuiusque boni operis constantiam. Sicut natura indefessa operatrix ab exili plantâ arborem educit admirandæ altitudinis, non subitis incrementis, sed diu & continuè operando; aquæ guttulæ lapidem cauant, non vi sed sæpe cadendo; ignis immortalitas tamdiu durat, quamdiu subministrantur alimenta; semper viuit flamma, semper vorando: sic Deus, assiduè operatur benefaciendo, sic homo probus ad immortale fastigium exurgit nunquam ignauè cessando.

Felicem Pilatum si quo pede cœperat, decurrisset. Turpe est cedere oneri, & luctari cum officio quod semel receperis. Posito fundamento, imponenda est & coronis. Virtus boni operis perseuerantia est, quâ vbique est opus.

Orpheus Euridicen ab inferis reducturus accepit conditionem, ne inconstanti curiositate duci se sineret, & retro torqueret oculos. At miser,

——— auidúsque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est. b

Orphei & nos sumus (ingemisco cùm cogito) & vix parta, mox iterum perdimus inconstantiâ miserabili. Et quoties suam quisque animam ab Orco reuocat pœnitentiâ? verùm quia ad pristinos amores cor iterum reflectimus, iterum etiam atque iterum, relapsam ad Orcum animam damnamus. Quid iuuat, hodie in castimoniæ leges iurare, cras iterum libidinis cæno se mergere? quid prodest, hodie infra omnes se submittere, cras grande supercilium resumere, & omnes alios despicere? quid magni, hodie præclarum patientiæ specimen edere, cras omne patiendi studium abijcere? hodie frugali quadrâ viuere, cras helluari & græcari; hodie agni mansuetudinem induere, cras in lupum efferari; hodie cælum atque Cælites solicito cultu ambire, cras Veneri & Pluto ceterísque inferorum monstris applaudere. Gerarde, si Dei Matrem, si Diuos alios venerari cœpimus, quæso, non hoc solùm die aut hebdomade, non hoc tantùm mense aut anno veneremur: constemus nobis, nostrísque cœptis, & cras simus quales hodie fuimus.

§. III.

a Iacob. de Vorag. archiepisc. Ianuens. Hercules Vincemala lib. 1. mirac. mir. 14. Pet. Anton. Spinelli de Amore Deiparæ c. 5. fine.
b Ouid. l. 10. metam.

§. III.

Equidem multa sunt quæ nos ad constantiam hanc accendant. Nota tibi non ingeram vel aliàs audita. Illustre & prorsus inauditum apponam pro clausulâ. Narrat is qui & auribus suis & oculis non immeritò vult credi. Nuperrimè in scriptoris huius notitiam deueni, è cuius fide hæc ego tibi fideli narratione pandam.

Franciscus Retzanus rerum diuinarum consultus, è S. Dominici familiâ, in Austriæ Academiâ Viennensi triginta sex annis sacras litteras docuit. Hic à teneris vnguiculis beatissimæ Virginis cultor tam feruidus quàm constans fuit. Quotiescunque Dei matrem vel nominari solùm audijt, vel eam ipse nominauit, mox occasione proximâ salutationem Angeli submissè pronuntiauit. Idem fecit, quotiescunque illius imaginem, & quocunque loco transiret. Eâ de causâ non tantùm in museo suo, sed & alibi diuinæ Matris iconem voluit esse frequentissimam. Preces, seu, Officium Mariæ Virginis vel vnico die intermittere nefas duxisset. Pecuniam omnem quam docendi munere fuisset promeritus, in beatissimæ Virginis cultum expendi voluit. Singulis Sabbati diebus dimidiam prælectionis partem decorè & cum gratiâ in laudem diuinæ huius Virginis deflexit, & frequenter eo sensu, vt vberes lacrimæ verba dicentis interciperent. In precibus, quas magno numero quotidie huic beatissimæ Matri adnumerauit, ingenti affectu animum omnem in hanc cæli Reginam intendit. Medullis ac visceribus ei hærebat pietas in istam matrem. Neque verò interim quæ sui muneris esse nôrat, negligebat. Sic ad annum octogesimum quartum ætatem prouexit, vir miræ abstinentiæ & hostis sui corporis, quo nudo telam lineam non attigit, culcitræ non nisi laneæ indormijt, religiosi silentij semper obseruantissimus. Si quando è cubiculo in bibliothecam, aut triclinium, aut templum iret, aut domo ad scholas prodiret, ne tantilli temporis iacturam faceret, Dei parentem Angeli verbis assiduè salutabat. Post lucubrationes plurimas & libros à se compositos, in illa Salomonis verba: *Per me principes imperant* &c. digressus, tria bene magna volumina conscripsit in laudem cælestis Virginis Mariæ, cuius in cælum Assumptæ die, suum ipse laborem elimare cœpit, & curis secundis perficere. Dum ergo manum habet ad tabulam, en febricula scribentem occupat. tantisper ergo calamum ponit, dum impetus morbi solueretur. At vbi febris in dies recurrebat auctior & grauior, æger ad socium conuersus: quid hoc sibi vult, inquit, Virgo beatissima, quòd me suis

octodia-

octodialibus festis suóque opere distentum, æstu febríque iactari sinat? sed feramus, quicquid in nos Dei bonitas decernit. Et hoc etiam scribere est, hoc etiam est Deum Deíque matrem laudare, non repugnanter pati. ergo patiamur. Fecit, vt dixit. Iámque dies beatissimæ Virginis Natæ aderat, cum sacramentis omnibus confirmatus Franciscus, visu tamen (quod rarum in hoc ætatis) auditu ac mente integrâ consisteret. Horam nouissimam præsentiens, more suo salutationem Angeli recitare cœpit, & licet in vltimis esset, iámque animam ageret, nihilominus tamen verba formabat, quantumuis exili spiritu ac intermortuis vocibus, illúdque suum (sancta Maria mater Dei, ora pro nobis) continuè pronuntiabat, vsque dum labra non ampliùs contrahere aut diducere valeret. sic extremum vitæ spiritum in ipso matris desideratissimæ affatu edidit. In extincti facie nil horroris, sed hilaritas & propè vitalis decor spirabat, qui ad gaudium inuitaret spectatores.[a] En, Gerarde, insignissimam in Deiparæ cultu constantiam per tot vitæ spatia ad ipsum vsque quartum & octogesimum annum. Et quid miremur tam lenem & felicem exitum, post vitam in huius dominæ tam pio famulatu exactam?

a Ioan. Nyder. l. 4. formic. c. 7.

§. IV.

Huic omnino geminum & planè recens addo, quod non ita pridem Pater quidam è Societate Iesu mihi narrauit, & ego nunc tibi. Paulus Hoffæus, quem incanum egomet sæpissimè vidi, neque enim adeò multi anni sunt cùm naturæ concessit. Hic in Societate Iesu sacerdotem egit vltra quinquaginta annos, muneribus & curis varijs exercitus. Cúmque à Collegij Rectore moneretur, pro veterum more, primum sacrum in templo publicè repeteret, vir modestus & submissi animi, omnísque honoris & applausus fugiens, priuatim & in suo Bethlehemo (sic appellarat extemporaneum sacellum, quod ipsius senio excitatum est) sacrum illud fecit. Post plurimos labores otiosus repertus est nunquam. Manè diebus singulis ante horam tertiam surrexit: totum tempus vsque ad sextam meditando & orando traduxit. meditationibus sacrum, sacro lectiones & scriptiones illius sacræ successerunt. Tam in verbis semper consideratus & cautus, quàm in cibo potúque omni abstinens & moderatus fuit, quo effecit vt infestam podagram

dagram vltra ſeptuageſimum annum à ſe diſtinuerit. Et teſtati ſunt medici, vitam ipſi in tot annos ideò prorogatam, quòd tam contumaci & ſeuerâ abſtinentiâ ſeſe exercuiſſet. Cibos delicatos etiam in morbo auerſatus eſt, facilè parabiles & communes alijs omnibus amauit. Patientiæ fuit tantæ vt ſæuiſsimos dolores calculi & podagræ, ſubinde etiam iocularibus dictis tegeret. Paupertatis religioſæ ſic amans, vt ob res leuiſsimas facultatem à maioribus petere ſit ſolitus. Manes ſæpius (res ei iam nota erat) ad cubiculi fores auxilium ab ipſo flagitârunt. Eundem vitæ terminum habuit magnus vir iſte, quem prior ille, de quo dixi, nam pariter ad octogeſimum quartum annum ætate proceſsit. Hæc ideò noſſe intereſt vt ſciamus quantæ virtutis viri in clientelam fidémque cæleſtis Reginæ confugerint. Quantum verò hic ipſe Paulus Hoffæus beatiſſimam Virginem Matrem amarit & coluerit, vel ex eo ſolùm conijcias. Omnibus diuæ Virginis peruigilijs ieiunium religioſiſsimè ſeruauit. & quem ſenem non facilè vllus vnquam cantantem audijt, is ipſe paucis diebus ante mortem carmen de beatiſsima Virgine præter omnem morem cecinit. Dixiſſes octogenarium olorem funeri ſuo præludere. Mortuus, ſubridenti ſimilis, támque amœno erat vultu, vt ab eo vocem expectâſſes.

§. V.

En, mi Gerarde, adultos iſtos & propè nonagenarios Æternæ Virginis clientes, & cultores conſtantiſsimos. His, Franciſco & Paulo, qui Angelorum Reginam præcipuè coluerunt, ſubiungo Franciſcum & Philippum, qui Angelos. De S. Philippo Nerio facile eſt conijcere quo honore affecerit Angelos, cùm eum tanto affecerint Angeli. Nam in eam ſeſe humilitatem ſubmiſit Angelus erga Philippum, vt ab eo etiam ſtipem petere, mendici habitu dedignatus non ſit, dixerítque, cùm perſonam aperiret; *Veneram experiri, quid facturus eſſes.* Eundem hunc integerrimum virum in altiſsimam foueam noctu prolapſum, penitus illæſum eduxit Angelus. Idem vir ſanctus ſuauiſsimè concinentes Angelos audiuit, vti in eius rebus geſtis teſtatur Antonius Gallonius.[a] At verò Franciſcus Aſsiſias, ille pænè vnus ex Angelis, ardentiſsimo ſimul ac conſtantiſsimo affectu complexus eſt Angelos. Atq; vt omnibus beatarum mentium ordinibus ſe verè deuotiſsimum probaret, à die beatiſsimæ Virginis in cælum euectæ quadraginta continuos dies ieiunio

&

[a] In vitâ S. Phil. Nerij pag. 45. 46. 47. & pag. 383.

& inedia traduxit. Et quia Franciscus animorum salutem mirè ardebat, Michaëlem Archangelum, cui ius aliquod in animos corpore solutos, singularibus obsequijs sibi demereri studebat. Tantorum exemplis ducimur, ad præstantissimam in cultu Cælitum constantiam. Magni prorsus momenti est in omni actione nobiliori, non temerè ordiri, non leuiter & citò desinere. Atque hîc præclarissimi documenti loco sit, quod Mathois abbas dicere solitus: Malo, aiebat, aliquod leue opus & continuum, quàm graue & citò finiendum. a Vt autem bene cœpta continuemus, necessarius est planè in rebus agendis ordo. D. Ambrosius id significans: Animum, inquit, relaxaturi, videamus ne omnem harmoniam & quasi concentum bonorum operum soluamus. b Concentus iste vt constans sit, plurimum refert, si omnes diei occupationes eo fiant ordine, vt primarijs hora conueniens assignetur, ad quam statim designati operis capiatur initium. Hunc diues ille Booz suorum messorum labori præfiniuit modum, vt horam nossent, quâ ad messem venirent, quâ cibum sumerent, quâ ad opus redirent, quâ quietem interponerent, quâ demum vesperi labores finirent. c Ne turbulenter facias, quicquid facere vis constanter. ordine fiat quicquid diu faciendum est.

Sed meministi, Gerarde, de triplici nos cultu cœpisse disserere. De Cultu Conscientiæ & Cælitum, ego meam tibi sententiam peregi: quàm bene, tui hoc arbitrij facio. Restat de cultu corporis agere. Sed hoc nostræ lucis opus erit. Iam Hesperus os cælo exerit, & dies flectit in noctem. Ego in crastinum promitto, vt quod cæpimus finiamus, & constantiam doceamus non verbis, sed re.

a Pelagius interpres è Græco, libell. 7. num. 11. apud Rosvveid.
b Ambr. l. 1. off. c. 20. c Ruth. c. 2. v. 14.

LIBER TERTIVS

De CVLTV CORPORIS.

CAPVT I.

Animóne potiùs, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHR. Ergo nos diem auspicamur, ad solis occasum, cum

priscis Ægyptijs? a GERARDVS. Quid hoc verbi, Polychroni? num tibi sol breuî obiturus est? mihi vix ortus est. POL, Hoc aio: diem hodiernum non hodie, sed heri exorsi sumus ad solem iam decumbentem. An non hesternus vesper hodierno sermoni dedit initium? si quidem vterque de *Cultu corporis* nos acturos condiximus. GER. Iam capio, & sic est: lucem hodiernam heri sub noctem inchoauimus, prorsus ad Ægyptium ritum. POL. Hoc igitur habemus: Cœpimus. vt autem amici finiamus, præmoneo, tuam à me patientiam explorandam variè. & timeo ne subinde feriam vitalia, & de viuo quid resecem. Sed nosti, Gerarde: Constans nunquam erit, qui non didicerit esse patiens. De *Cultu corporis* agere, res tam delicata quàm seria est, quare ne in limine offendamus, & præmaturè serij simus, Deo Fabulino priùs hostiam feramus.

Fabula est, quam refert Lactantius, Cererem, cùm Proserpinam filiam quæreret, venisse ad Eleusium regem, cuius vxor Meganira puerum peperit Triptolemum, sēque nutricem simulasse. Hanc regina libens filio suo recepit. Ceres cùm alumnum suum immortalem vellet, interdiu lacte diuino nutriebat, noctu clam igne obruebat. itáque præterquam soliti erant mortales, crescebat. Cùm hoc pater miraretur, nocturno tempore obseruauit nutricem, & cùm Ceres puerum igne perfunderet, pater expauescens & filio metuens exclamauit. Irata illa Eleusium exanimauit, ac Triptolemo alumno suo æternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currum draconibus iunctum dedit, quibus ille victor orbem terrarum frugibus obseuit. Inest non raro sua fabulis sapientia. fictæ illæ sunt quidem, sed ad docendum, non ad decipiendum, si fictas esse intelligamus. Ego profectò, si hac de re sententiam rogarer, quòd Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene, dicerem. Verum equidem est, illud primum quod curetur, occurrere, cui natura ipsa primum suum consecrauit laborem. Nam cùm animo constemus & corpore, animus aptum sibi domicilium à Naturâ vult extrui quod occupet. Idcircò natura primam corpori curam exhibet, animo tunc nondum præsenti non potest. At nos incipere debemus, vbi natura desijt: diuisam operam cum illâ habemus, vt sicut illa sedula fuit, fecítque quod debuit instar fidissimæ nutricis, ita nec nos desimus muneri nostro: corpus illa aptauit animo, nos animum aptemus, vt rectè præsit corpori. Dignior est animus cui seruiatur, qui imperet, qui colatur. nam & ab ipso Naturæ conditore homini

a Alex. ab Alex. l. 4. dier. gen. c. 20. initio.

mini datus est tanquam rector. Venit ille ad corpus nudus ab ornamentis omnibus, & suppetias à nobis expostulat, vt ad immortalitatem, sublimem illam & beatam, crescat & ornetur. immortalitas nobis cum Cerere curanda, seu lacte sit opus seu igne, siue animus eruditione nutriendus, siue exercendus pietate. Ecquis rectè sentiens denegabit operam animo, quàm corpori non denegat? Magnificum est aulas principum seruitio colere: & cur nos nulla huius seruitutis gloria titillat? cur non magni facimus, si magnum seruitium præstemus animo? est ille à magno illo Deo verè magnus, & aliquo modo illum refert, ad cuius imaginem conditus est.

§. I.

Nihilominus corpus origine suâ longè vilissimum, nimium sibi iuris tribuit in animum, eodem ferè dolo quo vsus est Amasis. Hic Ægypti rex factus, ob natales obscuros ægrè tolerabatur ab incolis. maluissent illi viuere sub illustriori domino. Aduertit hoc Amasis, & ne qua fortè ob id oriretur seditio, cautum voluit eruditâ calliditate. Pelluuium habebat aureum, ex eo hospitibus vestigia & manus abluebantur, immundúmque reddebatur ab immundâ aquâ, hoc in ignem coniectum conflauit fecitque ex eo statuam, tum in publico tanquam Deum adorandum proposuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam anteà vt sordidam cum stomacho aspexerunt, iam osculis attriuerunt. Nec diu cunctatus Amasis, aduocatâ concione huiuscemodi verba fecit: Viri Ægyptij & qui habitatis regna nostra, quod videtis, etiam noscite. Pelluis erat antè, receptaculum sordium, oculi vix ferebant nauseabundi, nemo coluit: at verò postquam arte purgatum, & formatum in hanc statuam est, induítque Dei similitudinem, omnibus esse honori cœpit meritissimo. Sic quoque mea nunc vitæ conditio est. fui olim vnus ex vobis, imò plerisque inferior, & meritò à vobis contemptus: at postquam ornamenta regia suscepi, & sceptro vestro potitus sum, alius esse cœpi, quòd alia gestem insignia. similis iam sum alijs regibus; in eorum numero iam habete similem, quem alioqui iustè aspernari possetis.

Egregius hic regis sermo, etiam nobis Gerarde, vtilis est, si attendamus. Si animus è fæce hac terreâ concretus esset, si ex affi-

nitate & cognatione animorum mortalium prodiret, esset fortasse cur cunctaremur, esset fortasse cur tanquam plebeio denegaremus famulatum, sed cùm supremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus est. Corpus, quod luto proximâ cognatione iunctum, pro seruo tractandum est. At pænè simile quid contingit corpori nostro, quod Amasis pelluuio. Corpus à naturâ ad seruitutem abiectum est, sed praui amoris ignis, & nescio quis adscititius vestium splendor illud sic immutat, vt à multis pro Deo habeatur, & in animum dominetur. Sed verissimè dixit ille, nullos dominari deteriùs quàm quos ad seruiendum natura creasset. GER. Sed antequam, quid corpus sit, explices, quæso quid est animus? quid enim colam hospitem ignotum?

§. II.

POL. Heu quàm multa sunt quæ esse concedimus; quæ & qualia sint, ignoramus. Habere nos animum, cuius imperio & impellimur & reuocamur, omnes fatebuntur: quid tamen sit animus, ille rector dominúsque nostri, priscorum philosophorum turba nunquam satis expediet. Alius illum dicet esse spiritum, alius concentum quemdam, alius vim diuinam & Dei partem, alius tenuissimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui sanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo non potest liquere de ceteris rebus, vt adhuc ipse se quærat. Empedoclem fero, si negligat culturam animi, quem nihil aliud esse contendit, quàm cordi suffusum sanguinem. Zenoni ignosco, qui animum ignem esse docet, ignis autem colendus non est, nisi fortasse à Persis qui illum pro Deo habent. Democrito quoque venia danda, si hac in parte hallucinetur, corpúsq; præponat animo, quem ex vilissimis atomis conflatum somniat. Pherecrates etiam pacatè viuat, imò hilariter, & cuticulam demulceat. quid enim ad animum attenderet, qui vt ipse eum definit, nihil est. At verò nos meliùs & peritiùs animum noscimus, rem diuinam & immortalem, originis nobilissimæ spiritum, & propè Deum in humano corpore hospitantem: par igitur erit eum pro dignitate colere, corpori autem tanquam seruo herilem maiestatem nunquam induere, aut id in solium attollere.

Habuit Isocrates inter suos discipulum, quem aduertit horti colendi studiosissimum esse, ceterùm in ornandis moribus languere, nec ferè quidquam in studijs proficere. Ideò aggrediendum sibi hominem ratus: Obsecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem

quàm

quàm animum. Breuis exhortatio, sed seria, & omnium auribus ingerenda, eorum præcipuè qui suos hortos, qui domos suas, qui sua corpora, qui alia sua omnia colunt potiùs quàm animum. de quibus iure conquestus Demonax: Stultissimi mortalium, inquit, omnem solicitudinem suam ponunt, in extruendis ædibus, & hominum qui ædes illas habitaturi, nullam penitus rationem habent. Et quid magis miremur, quàm cùm omnes & cupiant optimè viuere, & sciant non aliâ re quàm animo sic viui, nec fieri posse, quin si optimè viuant, animus colendus sit, tamen animum suum minimè colant. a Sunt qui villas opiparè extruunt, & domos ditissimè exornant, & familias numerosè comparant: sed in istis omnibus, in tantâ rerum affluentiâ, nihil est cuius illos minùs pudeat quàm inculti animi. Habent igitur omnia cumulata, omnia affluentia, omnia opulenta, culta omnia & ornata præter animum, quem velut alienum & rem non suam negligunt. ea contra quæ aliena sunt, inter laudes suas numerant. Et quid, mi homo, de bonis non tuis te iactas? Nobilis, generosus es? parentibus age gratias. Diues es? Fortunæ non credas. Honoratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? ægritudine fatigaberis. Pernix es? abibis in senectutem. Formosus es? expecta paullisper, & non eris. Animus tibi cultus & eruditus est? Hoc tuum est. hoc enim nec à patre hæreditarium, nec à casu pendulum, nec à fortunâ mutuum, nec à suffragio annuum, nec ab ætate varium, nec à corpore caducum est. hoc à te, hoc verè tuum est. Animus cultus proprium cuiusque & reuera magnum ac solum bonum est. Animus neglectus & incultus, intima, inhærens nimis, & verè summa paupertas est.

a Madaur, de Deo Socratis, fine.

§. III.

De modo colendi animi, vt video, Gerarde, quæsiturus es. An non nudius tertius abundè de hoc actum? conscientiam curare, est, animum colere. Hoc tu, siue conscientiæ, siue (quod fortè vsitatius) Animi cultum appelles; per me licet. Sed vt iam de cultu corporis sermo sit planior, de Animo colendo summam rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo est. quid fecit illa? alumnum suum, quem curauit, igne perfudit, vt immortalem redderet, nec Cereri duntaxat hæc ad immortalitatem visa fuit via. Nam & ipsam Thetin indignatam se Deam mortali Peleo in ma-

trimonium collocatam, filios, quotquot oriebantur, in ignem exurendos conijcere solitam tradunt mythologi, quòd ita rebatur mortalitatem exuri, & quod immortale esset, perpurgari & conseruari, vti aurum ære confusum ignis ope purgatur. atque ita sex iam filios consumpserat, donec ad Achillem ventum, quem pater superueniens ab igne exemit. Vtraque mulierum istarum animum curarunt per ignem, & eam hominis partem immortalem cupiuerunt, quæ esse poterat. Duæ nobis pariter pro excolendo animo constituendæ sunt nutrices, quænam illæ? Pallas & Pietas. Pallas se primam offert sed inermis & onusta libris, hæc suos quos informandos recipit, igne perfundit, vt æternet. quis ille ignis quem affundit? Doctrina est, mente homineque digna; nam cùm omnis doctrina deriuetur ab æterno illo doctore, & cælestis quædam quasi flamma sit, quid ni mortalitatem in animo comburat, & ad illas beatorum sedes erigat? Sed tamen hic ignis satis pusillus est, quantus quantus est, si virtus eius spectetur; instar scintillarum duntaxat vrit, parum aut nihil in animis excoquit, nisi & Thetis, hoc est, Pietas accedat, quæ non solùm stricturas nobis inspergat, sed totos in focum præcipitet. absque his flammis crudi manent animi & confusa massa. Pietas verum ignem habet, & luminosum purúmque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illustrat. Ad cælestia & diuina animi nostri non aliter se habent quàm argillaceæ Promethei statuæ, quæ etiam solis radijs expositæ nec vigorem tamen habebant, nec mouebantur. At verò vbi conscenso olympo virgulam soli admouit & incendit, redúxque in terras flammam superis ereptam, statuis inseruit, illico in membris motus & in statuis gressus sequebatur. ita mentes nostræ vecordes & statuis immobilitate similes, etiamsi doctrinæ igne perfundantur & collustrentur, tamen nisi cælestis & diuinior illa lux superueniat, nullus animo vigor, nullæ sunt vires. Sed interuenit non nemo qui Thetin hanc impediat, qui culpet, qui exclamet & damnet. eam iam ætatem viuimus, in quâ nec pietatem apud alios ferimus, nec in nobis ipsis colimus, quam à nobis facimus per scelera extorrem. Tandem quid sumus? pulchræ statuæ, quemadmodum Stilpon interrogatus, quem statuis simillimum censeret? Hominem, inquit, stupidum, & animi sui negligentem.

Verùm, extra chorum salto. Recepi dicturum me hodie de corporis cultu, non de Animi. quamuis ille ab isto pendeat. Nos

eo ipſo animum negligimus, quia nimium colimus corpus. ita cultum hero debitum, iniquiſsimâ permutatione transferimus in ſeruum. Quicquid ſapientum voces moneant, nos ſæpe in ſolius corporis curam intenti, mirè inſanimus in exornando hoc mancipio. Et hoc eſt quod ſeuerâ caſtigatione digniſsimum. Suum corpori cultum non eripiemus, ſed nimias ei phaleras detrahere conabimur. Et quid eſt corpus, vt in illud potiùs quàm in animum, omnem benignitatem tantis blanditijs effundamus? Sit ergo nobis hæc altera quæſtio: quid eſt Corpus?

Cap. II.

Quid ſit corpus, & vnde tam dignum coli?

GER. An non hæc quæſtio ſuperuacua? quid quærimus, quod videmus, quod tangimus? POL. Equidem videmus, ſed fallacibus oculis, equidem tangimus, ſed manibus in adulationem corruptis, hinc hoſti noſtro etſi noxioſiſsimo, honeſtiſsimos tamen titulos imponimus, & pro amico colimus, odijs digniſsimum. Auxiliator noſter videtur eſſe Corpus, ſed non minus inſidiator eſt; adiutor cenſetur, magis tamen impugnat quàm vllus hoſtium. quid ergo eſt CORPVS?

§. I.

Corpus hominis ſepulchrum eſſe affirmabant priſci. GER. Itáne ſepulchrum? POL. Ita prorſus. GER. quid ergo nos ornamenta ei adijcimus, & ſpecioſam facimus miſeriam noſtram? atra & triſtia illud melius decerent. POL. Corpus græcè σῶμα dicitur, quòd rectè Plato a vocauit σῆμα, hoc eſt, ſepulchrum, quaſi animus in corpore deliteſcat ſepultus. b Corpus certè ſimillimum ſepulchro, mephitim exhalat vndique. Hem! quàm vanus eſt labor noſter! popina vermium, taberna ſerpentum, bufonum hoſpitium, ſordium ſentina, ita ſplendeat, ita curetur, ita ſuperbiat? infelix hæc terræ gleba tam ſordida, tam putris ita tegatur? tanto labore inſeruiatur famulæ carni, relicto hero Animo, nudo & intecto?

Qui corpus ſepulchrum vocant, honeſtiore nomine id afficiunt. fuere qui tartarum & inferos illud appellarent. Cælius Rhodiginus: Corpus, inquit, eſſe velùt tartarum ſcripſere; in quo fluxiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur non abſque

a Plato in Gorgiâ. b Macrob.l.1.in ſom.Scip.c.11.

âbſque æſtuoſis ardoribus, ſitque planè mortuorum conceptaculum ac verius ſepulchrum. Adijciunt & illud auctores ſanctiſsimi, multorum animas corpore tanquam mylone quodam, hoc eſt, piſtrino eſſe obuolutas occluſáſque. Et primi illi theologi nil aliud inferos putarunt quàm ipſa corpora, quibus incluſi animi, per omnium incommodorum, ægritudinum, dolorum ſpecies raptantur. *a* Auctor huius ſententiæ Macrobius: Antequam, inquit, ſtudium philoſophiæ ad tantum vigoris adoleſceret, qui per diuerſas gentes auctores in conſtituendis ſacris ceremoniarum fuerunt, aliud eſſe inferos negauerunt, quàm ipſa corpora, quibus incluſæ animæ, carcerem fœdum tenebris, horridum ſordibus & cruore patiuntur. Hoc animæ ſepulchrum, hoc Ditis concaua, hoc inferos vocauerunt. Obliuionis fluuium errorem dicebant animæ obliuiſcentis, diuinæ originis maieſtatem: Phlegethontem, ardores irarum & incendia cupiditatum: Acherontem humanæ varietatis dolorem & ægritudinem animi fluctuantis: Cocytum, quicquid homines in luctum lacrimáſque compellit: ſtygem, quicquid inter ſe humanos animos in gurgite mergit odiorum. *b*

a Rhodigin. lib. 7. antiq. lect. c. 9. b Macr. lib. 1. in ſom. Scip. c. 10. 11. & 12.

§. II.

Neque verò hi adeò aberrarunt à vero, cùm corpus hoc quà mortale, & mille tam vitiorum illecebris, quàm incommodorum ſupplicijs obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt, quod & Hebræo Sapienti *animam aggrauans* vocatur. *a* Hoc corpus, quod nos palatium aut paradiſum cenſemus, pro carcere habuit ſapientiſsimus pſaltes, nam velut carcerem hunc exoſus in vinculis exclamat: Educ de cuſtodiâ animam meam. *b* Num carcerem in quo Samſon molebat, iſto fuiſſe moleſtiorem putas? aut Ioſephi lacum, aut Hieremiæ foueam, aut Danielis inter leones ſpecum, aut Petri geminis catenis vincti militarem cuſtodiam? non arbitror.

Cur igitur ſepulchro, carceri, piſtrino, tartaro, inferis tam pretioſum cultum, tam delicatum paſtum in noſtram perniciem impendimus? Hoc ſciamus, à nullo noſtrorum hoſtium tam nobis cauendum eſſe, quàm à noſtro corpore. Vis plura & ſpecioſiora corporis elogia? Cælius, quem ante nominaui, ſua corpori pigmenta conquirens: Imprimis verò, inquit, quam circumfers veſtem,

a Sap. 9. v. 15 b Pſ. 141. v. 10.

ſtem, exuere oportet (corpus deſignat) indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, ſenſiuum cadauer, ſepulchrum circumuertile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur, odit; dum odit, inuidet, vmbraculum inimicum, ad ſeipſum raptans deorſum, ne forte conſpicias veritatis decorem, & eius oderis prauitatem. [a] Hoc eſt, CORPVS ſuâ laude ornare. Et tamen domeſticum hunc furem tam operosè nos & veſtimus, & alimus, vt, ſi fortè parcior ſit aut lentior furando, noſtris ſubſidijs creſcat in maiorem audaciam. Hoc non eſt aliud quàm furi ſuam rapiendi licentiam non tam laudare quàm imperare, quin & modum docere quo peſſimas artes factitet liberiùs.

a Cæl. l. 3. antiq. lect. c. 9.

CAP. III.

Quantus noſter hoſtis ſit CORPVS.

NOn tantùm rem nobis & excellentiâ noſtrâ indignam facimus, cùm corpori ſeruimus, ſed etiam pernicioſam. Noſtíne, Gerarde, ingenium Crocodili? Audi obſecro. Penes mulierem Ægyptiam crocodili catulus educabatur: hanc Ægyptij beatam putabant, quòd ſcilicet Deum nutriret, ideóque & mulierem & alumnum demulcebant. mulieri huic erat filius cum crocodilo educatus & ludens: deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore ingenium detexit, puerúmque illum occidit. atque hic finis fuit amicitiæ illius infidæ. has ſcilicet gratias altrici ſuæ retulit perfida beſtia, quæ, antequam puerum ſorberet, lacrimas profudit ſceleris futuri teſtes. Quid nos aliud curamus & educimus niſi crocodilum, ſi corpus tantùm curamus? ſuppetias ferimus hoſti, & cùm poſteà pugnandum eſt, vincimur à ſubſidio noſtro. Nec poteſt eſſe miſerabilior clades quàm proprijs armis confici. Verè nullus maior hoſtis hominis eſt quàm CORPVS, cùm illud amicum habemus & amicè tractamus: blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quantò nos magis candidè & fideliter, tantò magis ſubdolè illud atque perfidè, crocodilo animalium nocentiſsimo ſimillimum. Imò, quod peius, non ſuis tantùm, ſed & alienis pugnat viribus, vt iam oſtendam.

§. I.

Rem mihi dixisse visus est, qui Corpvs, diaboli Vallum & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pugnat opportunitate maximâ. Vndequaque patemus hosti, ad omnem incursum, ad omnem ictum, & ne frustra sudet hostilis calliditas, corpus nostrum operam suam adiungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Semiramis olim regij vernæ apud Babylonios ancilla fuit: captus illius formâ rex Ninus, adeò eam deamauit, vt illa tandem temerè quiduis auderet petere, ille negare non auderet. Illa in hanc occasionem prona, velut leue quid postulans, vnicum sibi diem à rege indulgeri petijt, quo sceptri & solij ius penes se esset. Facilè rex annuit, in preces, vt videri poterant, tam modestas. Itaque poscenti concessit, in solio suo ius diceret, eiúsque iussis omnes parerent. Hæc, potestatis quidem auida, primò tamen leuiora imperat fieri. Fiunt. Dein seria magis mandat perfici. Perficiuntur. Tandem regem comprehendi iubet; comprehenditur. vinciri, vincitur, interfici; interficitur. Sic ancilla ex diurno diuturnum principatum adepta est. a Æquè improbâ vafritie Corpus sceptrum eripit malè conniuenti rationi. Initium à blandimentis sumitur, his fraudes succedunt, inde vis & Manliana imperia. Nec facile est Corpus ab assuetis deducere, malè seruit hoc mancipium, postquam dominari assueuerit. Quicquid ei vel semel per indulgentiam concessum est, hoc vt debitum exigit. subinde morbos simulat aut inualetudinem, vt abstinentiæ legibus fraudem faciat: iam pisces recusat, & stomachum caussatur; iam inediam non fert strictioris ieiunij; iam has iámque illas vestes exigit: & vt delicijs ac pompæ honestum titulum prætexat, id ad statûs sui decentiam spectare pertendit. Hoc agit Corpvs vt imperet, & rationem, quam tollere non potest, ad turpissimos assensus emolliat.

Iobus de homine corpori nimium indulgente differens: *Dulcedo illius vermes*, inquit, *non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum*. b In quæ verba Gregorius: Potest, inquit, apertiùs vermis nomine caro designari, vnde, *homo putredo, & filius hominis vermis* dicitur. c Sanè, quisquis putidas corporis voluptates anhelat, quid nisi vermes amat? corpus agnatione proximâ vermibus iunctum esse, sepulchra fatentur sincerâ veritate. Ita *dul-*

a Muret. lib. 6. var. c. 17. è Græcorum commentarijs.
b Iob. c. 24. v. 20. c Greg. l. 16. mor. c. 29.

cedo

cedo illius vermes. Hinc fœdo cupidini vincendo plurimum facit, vt hoc quod viuum quis diligit, quale sit mortuum expendat. Fecit hoc Anachoreta, vti Hugo memorat, qui ad abolendam memoriam mulieris, quam dæmon illius animo identidem repræsentarat, tumulum iam sepultæ & tabescentis clam reserauit, & ablatam inde cadaueris partem toties naribus opposuit, quoties animum titillaret libido: & en, aiebat ipse sibi, *dulcedo tua vermes.* a Ita præsigni victoriâ seipsum triumphauit. Verè omnium luxuriæ deditorum *dulcedo vermes*, hoc est, corpus, breuî obijciendum vermibus pabulum. & quia homines impuri ac libidinum suarum serui, talem amant dulcedinem, & in eâ felicitatis suæ summam collocant, *non erunt in recordatione* apud Deum, vt ab eo præmium beatitudinis accipiant, *sed conterentur velut lignum infructuosum*, in flammas stygias deijciendum.

a Hugo Cardin. in c. 24. Iobi.

§. II.

Europa regis Agenoris filia, vt in fabulis est, ad littus Tyrij maris in prato nitidissimum taurum conspicata, quamuis primò contingere metueret, tamen vbi mitem & abblandientem nec minarum quidquam habentem vidit, dempto metu adire, tangere, manu demulcere sustinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus stare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modò cornua serto impedienda offerre, iam etiam niueum tergum subijcere, & velut ad sessionem inuitare. Tam humanam pecudem experta virgo regia, ausa est etiam, nescia quem premeret, tergo considere. Hîc taurus sensim atque fallaciter à sicco littore abducere, & in primis vndis falsa vestigia ponere, inde subito impetu per medium æquor, cum insidente sibi prædâ natâre. Misella littus relictum frustra respicere, & sero nimis sui lusûs audaciam damnare. Verissima hæc effigies est hominis, carnis blanditijs iam capti. Plato (vti Augustinus Cælius refert a) Europam regis filiam, Animam Dei sponsam interpretatur. Nam, sicut regia illa virgo, etsi patriam humentibus oculis respectaret, tamen à tauro, cui nimium blandita fuerat, à patriâ abducebatur; eodem prorsus modo anima æterni Regis filia, maximo salutis periculo, per medios huius vitæ vortices, per procellosum hoc mare, ab indomito tauro, à suomet corpore

a August. Cæl. l. 5 9.

in vitiorum præcipitia abripitur; & licet illa cælum, suam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem suum sæpius respiciat, tamen à furente hac bestiâ, longè à patre abducitur. Sed sibi culpam illa imputet: cur tam facilis & blanda fuit in hoc pecus, cur se illi permisit, cur fictæ illius mansuetudini fidem habuit? sic agit corpus, vbi suis nequitijs vires acquirit, sic abducit miseram animam, sic ingemiscentem abripit per voluptatum fluctus, in lacrimabile exitium. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. a Nam, qui in carne sunt, Deo placere non possunt. b Huic ergo fallacissimo tauro, ô regis filia ne fide, ne blandire, ne illum poppysmis demulce, ne sagina, aut tuum in te hostem incitas beneficijs nusquam peiùs collocatis.

a 1.Cor.15.v.50. b Rom.8.v.8.

§. III.

Elisabetha, sanctissima illa Lusitaniæ regina, quid non fecit tulitque (iam supra demonstratum est) vt huius tauri impetum frangeret, furorem frenaret, rabiem coërceret, vt denique hanc bestiam immanitate teterrimam perdomaret. Neque verò aliud quàm hoc ipsum se fecisse diuinus Paulus tam animosè proclamat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. a Hic ei cultus, hæc illi beneficia debentur, his obsequijs cicuratur in melioris disciplinæ cautionem. eadem enim corpori conueniunt quæ mancipio, quæ asino, flagellum, onus, seuera castigatio. Nam, debitores sumus non carni, vt secundùm carnem viuamus. b Et certè, qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs suis, c quoniam qui seminat in carne suâ, de carne & metet corruptionem. d Ideò vel millies nobis ingerendum monitum illud saluberrimum: Si secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. e Nemo à vitijs liber est qui corpori seruit. nam vt alios dominos, quos nimia pro illo sollicitudo inuenit, transeas, ipsius corporis dominium quàm morosum & delicatum est! Ger. Ergo negligendum est corpus, imò & iniurijs afficiendum? At tu, Polychroni, dicturum te promiseras, quâ ratione colendum sit corpus, non quâ vexandum aut affligendum. Pol. Ergo tibi, mi Gerarde, agricola ille non censebitur agrum colere, qui eum aratro proсciderit, qui steriles herbas euulserit, qui effætum solum mille vulneribus sauciârit? Nunquid non hoc colere est terram, ferro eam subigere? hæc cultura debetur agro,

a 1.Cor.9.v.27.
b Rom.8.v.12. c Gal.c.5.v.24. & c.6.v.8. e Rom.c.8.v.13.

agro, alijs alia, cuique ſua. Certe vix quidquam eſt in orbe, quod non ſilueſcat, ſi abſit cultura. Sterileſcit ager niſi in exercendo illo aſsiduæ manus defatigentur: ſordeſcit domus, niſi eam à ſordibus cura peruigil defendat: obſoleſcit veſtis, & turpes næuos contrahit, ſi illam aquæ non lauent, non purgent ſetæ. Deſit cultura, plantæ non ſurgent, flores non erumpent, arbores in directum non creſcent, ſegetes non emergent, paſcua non vireſcent; lapideſcent & ſilueſcent omnia. Adſit cultura, plantæ ſtabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, reſpondebunt meſſes, ridebunt campi, virebunt & gaudebunt omnia. Tanti eſt in pleriſque omnibus cultura. Atqui ſi iſta humanam & operoſam manum poſtulent, à quâ colantur, homo ipſe ſine cultu erit? Primus eſt qui coli debeat, & ante alia omnia. At cùm homo corpore conſtet & animo, corpus autem animum degrauet, impediat, mille damnis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & ſuaui quidem ac benignâ humanitate colendum cenſebis? Hîc me ſine non elinguem eſſe, & liberè profari quæ ad natam quæſtionem erunt. non omittam dicere quæ dedecent corpus, dum ea, quæ decent, dixero. Oſtendam hoc ipſo coli corpus optimè, ſi non nimium colatur.

CAP. IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hoſtium noſtrorum maximo.

HErus fuit, qui duos in ſuo famulatu ſeruos numerabat, planè diſpares; æthiops alter, noctis colorem æmulabatur corpore; genere obſcurus, doctrinâ rudis, artificij omnis indoctus; contumax etiam, vecors, ignauus, & qui non ſemel de Domini nece cogitabat, iámque aliquoties impactâ ſicâ grauiter ſauciabat: Alter verò proſapiâ nobiliſsimus, ſcientiarum amantiſsimus, elegantiſsimus formâ; natus ad omnia magna, & qui heri ſui ſalutem curabat vt ſuam. & hic quidem ab hero extremè neglectus, non niſi laceris panniculis, & vix quidem tegebatur: cùm alter ille fœdus æthiops ab hero plurimum amatus, non niſi pinguibus & pretioſis tunicis ſuperbiret, & iuſſu heri in formoſum illum iuuenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Duæ ſunt homini partes tanquam ſeruientes, Animus & Corpus, ille è cælo, hoc è cæno, & tamen cænum iſtud ſe ſupra cælum ſuum erigit, mancipium ingenuo, corpus animo præfertur. Ah', contra oportet,

oportet, & grandis iniuria est, Animi nobilitatem sic abiicere, vilitatem corporis sic attollere. Ornatius est corpus, quò minus ornatur, & tunc est longè cultius, quò magis præ illo colitur animus. Ger. Atqui ego hic putem, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertusas tunicellas, crines incomptos & sine lege errantes, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, puluere & sudore madidum, illuuiem, pædores, aliámque similem sorditudinem inter ea verè numerari quæ corpus dedeceant. Pol. O bone, quàm facis, quod ego sæpe, & erras! ista sint dedecora humani corporis, quæ quandoque etiam inter ornamenta illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpuram auro crepantem, capillos surgentes & scitè contortos, vultum longâ saginâ nitidum, stibio & cerussâ perunctum, ad vitreum oraculum sæpius examinatum, vestes concinnas & ad omnem ostentationem factas: hæc, inquam, affirmas corporis esse decora? O quàm rem tetigisses, si contrarium dixisses. Ger. Atqui, hic omnium sensus est, qui meus. Pol. Atqui ego velim seriò sciant omnes, nihil magnum aut præclarum esse quod omnibus placeat. Communis furoris mala est defensio, furentium multitudo.

§. I.

Certè aliter de cultu corporis sentit Romanus sapiens, quàm sentiant isti tui omnes: Hanc sanam, inquit ille, & salubrem formam vitæ tene, vt corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini satis est. Duriùs tractandum est, ne animo malè pareat: cibus famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit aduersus infesta corpori. Hanc vtrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. Scito hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Contemne omnia quæ superuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter Animum nihil esse mirabile, cui magno nihil magnum est.ᵃ Animus certè si nobilitatem suam nosse velit, corporis velut oneris necessarij non amator sed procurator erit, nec se illi cui impositus est, sed illud sibi subijciet. Et hoc Senecæ iudicium est, cui qui ogganniunt, non è sapientiæ scholâ prodijsse censendi, sed è tabernâ illiteratæ plebis, quæ nihil minus hodie negligit quàm quod deberet maximè, quæ noctes & dies sudat pro corpore.

Conferamus nos paullisper in hoc magnum orbis theatrum: dispiciamus mortalium conatus, quid actitent inquieti. Hinc in-

a Senec. epist. 8.

undant milite campi, hinc institorum turbâ feruent semitæ, hinc maria sternuntur classibus, hinc in montibus anxiâ & crudeli diligentiâ aurum effoditur; illinc concurrunt acies, & ferreis nubibus obtexunt cælum, vnde, vt Papinius canit:

——— stant ferrea calo
Nubila, & copiosa telorum grando volat.

Vrbes ingrediamur, & videamus quæ non fiant in corporis gratiam, istic curiæ litigantium vocibus pænè rumpuntur, illinc opere assiduo æstuant officinæ, hinc summis contentionibus agitur, sudatur, curritur; omnia strepunt plena negotijs. nihil vacat ab operosis mortalibus; & moliuntur, & satagunt, & contendunt. Quò verò tot labores, tanta rerum impendia pertinent nisi ad corpus? cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes diuiditur.

§. II.

Nunc verò parum ad nos redeamus, nósque ipsos nostrámque domum inspiciamus. Non edimus vt animus viuat, ipse immortalis est, sed vt corpus sustentetur; bibimus non vt mens madescat, ipsa non bibit, sed vt corpus refocilletur; dormimus non vt Animus perpetuetur, qui mori non potest, sed vt conseruetur corpus. Quæ verò alia nostra studia? quærimus gaudia, sed corporis; opes ambimus, sed corporis; ædificia struimus, sed corpori; thermas ædificamus, sed corpori; viuaria, piscinas, viridaria, hortos grandi sumptu molimur, sed omnia corpori. quicquid ferè in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximè pascendo, vestiendo, ornando, comendo. Quotidiana cura nostra omnis quò tendit nisi ad corpus? quò vestitus tam vanus, nisi ad hoc ipsum corpus, propter quod nouus dies nouas vestes videt. Ecquid vani ac miseri noctes & dies pro corpore sudamus? Quorsum omnis noster labor & molimentum spectat nisi ad corpus & corporis commoda cultúmque? A naturâ luxuria pridem desciuit, quæ quotidie seipsam incitat, & tot sæculis crescit, & ingenio adiuuat vitia. Primò superuacua cœpit concupiscere, inde contraria, nouissimè corpori animum addixit, & illius deseruire libidini iussit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur ciuitas aut strepit, corporis negotium gerunt, cui omnia olim tanquam seruo præstabantur, nunc tanquam domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum, illinc sartorum officinæ sunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus cantúsque docentium. Recessit enim ille

naturalis

naturalis modus desideria ope necessariâ finiens: iam rusticitatis & miseriæ est, velle quantum Sat est. Sic multa concupiscendo, omnia amittimus, & necessaria ignoramus, quia non necessaria discimus. Ita dum corpori nimium indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hîc mihi in mentem est quod Reginaldetus narrat hunc ferè in modum. Duo fratres vnà iter fecerunt, quorum vnus intelligens & prouidus, alter non sanæ mentis, homo rudis & bardus. Delati ad biuium litigare cœperunt, quà eundum esset. Amens ille viam primâ fronte delectabilem ingrediendam ratus: heus tu, inquit ad fratrem, hàc eamus; inuitat iucundissima semita, en merum viridarium. At ille prouidus: Mi frater, inquit, hæc viæ facies non displicet, amœna est: at exitus viæ me terret, ad pessimum hospitium deducit. itaque tibi mihíque suaserim, hanc potiùs nonnihil asperam insistamus; principij & progressûs molestiam hilari fine pensabit, ad hospitium ducet nobilissimum. At fatuus ille suæ sententiæ tenacissimus: Ego, inquit, oculis meis malo quàm tibi credere: hàc eo, sequere. Sic alter quamuis inuitus, ne fratrem desereret, comes iuit. Dum progrediuntur, in prædonum insidias deueniunt. ab his in carceres sed diuersos rapiuntur. Post aliquantum temporis, è vinculis educti, ad nescio quod tribunal sistuntur iudici. Hîc alter fratrum, prudens ille & sanæ mentis: Mi domine, inquit, in has ærumnas frater iste meus, homo fatuus me coniecit. viam adijmus bonam & tutam, at ille stultitiæ suæ potiùs quàm verbis meis fidem habere maluit, & aliam, per quam infesta sunt itinera, ingressus est. ita refractarium secutus sum alterâ viâ, amœnâ quidem sed intutâ, & hæc latronum nos prædam fecit. itaque si moriendum est, ille horum omnium caussa pro me moriatur. Contra fatuus: Imò, inquit, non mihi sed fratri meo moriendum. nam si tam sapiens est, qualem se gerit, cur me tam facilè secutus est? cur persuaderi se passus est, cur reluctatus non est? cur viam iuit quam sciebat latronibus infestam? Ad hæc alter: O domine iudex, inquit, verba mea contumaciter reiecit; nullâ ratione ab errore abduci potuit. Cui stolidus: Si me, ait, reclamante tu viam tenuisses tutiorem, ego vel inuitus redijssem, & te secutus fuissem: tu meæ mortis es caussa. Mox prudentior: Tu stolide, inquit, tu caussa es meæ mortis. Ita vtrinque verbis acriter certatum est.

His auditis iudex sententiam in hæc ferè verba pronunciauit:

Tu fatue noluisti sapienti credere, & tu sapiens secutus es fatuum, ideò pœnas mihi dabit vterque. a

Ita prorsus, mi Gerarde, ita supremo iudicij die, cùm *Corpus* & *Animus* ad Christi iudicis tribunal stabunt inter reos, in vtrumque sententia dicetur: Quia *Corpus* fatuum, omne consilium Animi spreuit, & *Animus* sapiens omnem petulantiam corporis tulit, damnationem vterque meruit: Ite maledicti, ite, ite: simul deliquistis, simul luetis: Ite, in ignem non vnius horæ, nec vnius diei vel anni, non vnius nec mille lustrorum, non vnius vel centum millium sæculorum, sed, Ite in ignem æternum. Verè de iudicis istius ore *gladius vtraque parte acutus exit*, b qui & Corpus & Animum feriat: Corpus quòd Animi monitiones non admiserit, Animum quòd Corporis libidines non coërcuerit. Ideò iudex ipse fidelissimè nos præmonens: Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam, ita dico vobis hunc timete. c

Sed ad Corporis curam redeo, quâ & Corpus perit & Animus.

a Petrus Reginald. in speculo final. retrib. b Apoc. c. 1. v. 16.
c Matth. c. 10. v. 28. Luc. c. 12. v. 5.

§. III.

Chrysostomus, hanc pro corpore nimiam curam meritò castigans: Animæ, inquit, nobilitas quanta sit, nobis seriò cogitandum, ne quid eâ indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne sub carnis seruitutem eam subiugemus, ac tam nobilem, tantáque dignitate sublimem sic crudeliter & immisericorditer tractemus. a Sed nos conciones istas tanti non facimus, vt hosti nostro minus faueamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari. & siue amicum illud alij dicant siue inimicum, id nobis curæ non est, sed hoc pænè solum laboramus, ne Corpori malè sit. Idcircò Bernardus, nostrum hunc hostem ipsummet seriò allocutus: propterea, inquit, noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere vt nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuam: quòd nimirum antè reparari non poteris, donec suam in eâ Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes, ô Caro, nobilem valdè, & tota salus tua pendet de eius

a Chrys. hom. 12. in Gen.

ſalute. Da honorem hoſpiti tanto. Tu quidem habitas in regione tuâ: anima verò peregrina & exul apud te eſt hoſpitata. Quæſo te, quis ruſticus, ſi fortè nobilis & præpotens quiſpiam apud eum voluerit hoſpitari, non libenter in angulo domûs ſuæ, aut ſub gradibus ſuis, vel in ipſis cineribus accubabit, cedens hoſpiti ſuo locum (ſicut dignum eſt) potiorem? Et tu ergo fac ſimiliter. a

Sed ô beate Bernarde, non facit hoc, Corpus, non facit, recuſat ſubeſſe ruſticiſsimum hoc mancipium, nec dat honorem hoſpiti, non cedit, non reueretur, non obedit; omnia turbat agitque pro libitu. Animus verò inſipiens, tametſi ſatis ſciat vix vllũ pernicioſiorem ſibi eſſe hoſtẽ quàm Corpus, nihilominus & conniuet, & blanditur, & indulget, ac hoſti ſuo in ſuum exitium benignè facit: nec grande damnum reputat, vnà cum perfidiſsimo ſeruo ſuauiter perire: Quicquid vel cælum ſpondeat, vel inferi minentur, modò corpori bene ſit. hæc vnica pæne actionum omnium norma eſt & regula: modò corpori bene ſit. Animus quidẽ millies & ſuæ originis & officij ſui monetur, ſed diſsimulat ille, & modò corpori bene ſit, malè ſibi eſſe tolerat Corpus ipſum, quicquid ei minarũ ingeras de morte, de domicilio poſt mortem; quicquid ei de diabolorum crudelitate, de cruciatuum atrocitate, de tormentorum æternitate proponas, hoc vnum contumaciter agit, ac ſi reſpondeat, id ſcilicet curat Corpus, modò corpori bene ſit. Sic viuimus, ſic obimus, ſic interimus.

a Bern. ſerm. 6. de Aduent. Dom.

§. IV.

Pachomius, Tabennenſis abbas, a nobiliſsimis olim præceptis Animum inſtituit, & velut dictat, quâ ratione is corpori ſuo quotidie concionetur: Cùm, inquit, veſperi venitur ad lectum, ſingulis membris ſui corporis dicat: Suadenti mihi optima, obſecro, morem gerite, dum in loco meliore ſimul ſimus; Domino mecum alacriter ſeruite. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cùm veſtra iactantia cadet, cùm pugnus ab irâ collectus ſoluetur, cùm digiti ad res furtiuas extenſi, rigeſcent. Dicat & pedibus: Erit, cùm omnia vobis itinera obſepientur, cùm ad omnem petulantiam excurſus negabitur, velitis, nolitis. Sed & alia membra ſua pariter alloquatur: Eia, quæſo, antequam mors nos dirimat, certemus fortiter, ſtemus perſeueranter, viriliter dimicemus; ſeruiamus Deo ſine pigritiâ, vſque dum abſterſis ſudoribus, ad beatam æternitatem nos euocet. Et quid mihi vobiſque proderit, omnem vitæ ſuauitatem

a In vitâ eius. c. 46.

guſtaſſe,

gustasse, si qua tamen est vlla sincera suauitas, in tantis vitæ miserijs? Quid vultis vos labori subtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recusatis pati? breuî vobis moriendum est, & sub terram eundum. Quid mollitiem & delitias quæritis? illic, illic in cælo reperietis, si tamen hæc prius velitis perdere. Iactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc delitiarum tempus, non locus est, supra est inter beatos. Hoc velim vos exactissimè capere, per delitias iri ad flammas non ampliùs extinguendas, at per spinas perueniri ad delitias non ampliùs finiendas, & æternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cùm ieiunia, cùm vigilias, aut preces impero? Indulgentia mea præsentissima vobis pestis est. Nemo vnquam alteri sic nocuit sæuiendo, quantum ego vobis parcendo. Hoc meum parcere, est & vos & me in exitium sempiternum conijcere. Si mitior essem, vestram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum pariter habebitis, inuiderem. Vultis mecum vnà quiescere? vnà etiam laborate: vultis mecum simul gaudere? simul etiam pati & dolere ne recusate. quæ societas fuit in luctu & labore, ea etiam erit in gaudijs & honore. Rem vobis dicam: Si vos iussis meis reclamare & obsistere, ego contumaciæ vestræ parcere velim ac indulgere, & me & vos supplicia manent æterna. Et quæ ista insania vestra est, breuissimo tempore, momento, laborem non summum, dolores patibiles sufferre nolle, & tormenta sempiterna non formidare? Quare obsecro patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium facietis, & beatus finis labores vestros excipiet. breuis est luctus, gaudium immortale; leuis est pugna, præmium æternum.

Hanc membris concionem ab Animo quotidie haberi, sapienter suasit Pachomius. Et sanè si hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumuis asperum imperium abnuet, nullum quantumuis vile tegumentum respuet.

Hæc generatim & vniuersè dicta sint de cultu qui corpori debetur. nunc manum propinquiorem admoueamus ad prauum, curiosum, perniciosum cultum, qui corpori planè non debetur. Sed vide, Gerarde, vt nec patientia tua deficiat, nec constantia.

CAP. V.

Quàm varius sit cultus Corporis exterior?

VErissimè proclamat priscus poëta: a

Auferimur cultu ———

a Ouid. l. 3. de arte.

Nec in alio magis aſſentior Auguſto Cæſari, quàm eùm inſigniorem corporis cultum, & amictum plus æquo nitidiorem superbiæ vexillum & Luxuriæ nidum vocauit. a Verè ſic eſt, Decipit hac oculos Ægide diues amor. Et vti orexin quantumlibet dormientem excitant odores, ſapores, colores, & exotica ciborum condimenta; ſic libidinem quamuis languentem & ſopitam reſuſcitant hæc ornamenta, lenocinia, pigmenta corporis. O quanta vbique & quàm incredibilis eſt veſtium tam varietas quàm pretium! Chriſtus ad Magnatum palatia nos amandans: Ecce, inquit, qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. b Aulas ingredere, & videbis illic nitere veſtes Attalicas, veſtes pictas, palmatas, cycladatas, polymitas, phrygias, vndantes, ſegmentatas, fimbriatas, patagiatas, raſiles, conchyliatas, ſurriculatas, auro virgatas. Et vtinam hæc veſtium monſtra inter aularum ſepta ſe modò continuiſſent: in alias etiam domus iam pridem immigrarunt. Támque nos alij, etiam è plebe dociles ſumus, vt quicquid in veſte ingenioſa oſtentatio inuenit, felici genio quàm primùm imitari ſciamus, antequam didicerimus. Inde ingens & copioſiſsima ſupellex vel ſoli capiti comendo reperta. Noſti, Gerarde, Sycophantam Plautinum ſic olim gloriari ſolitum: Tam longum eſt nomen meum, vt ab aurorâ ad concubiam noctem ſi ambules, vix ad finem perueneris. Cui aptè ſenex ſubijciens: Opus eſt, inquit, face & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas. Hîc ego prorſus idem dixerim, & iure meliore: viatico & face opus eſt ad iter tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis inſtructum & mundum explicet. Singula pænè membra ſuum ſibi, eúmque ſingularem cultum vendicant. Hinc modo lunulâs, modò torques, modò armillas & monilia poſcimus: nunc mitellas, nunc murenulas, nunc diſcriminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc palliola depromimus: iam veſtem ſericam, ſubſericam, holoſericam, iam byſsinam, iam bombycinam, iam cymatilem, c praſinam, ruſſeam, xerampelinam, caltulam, crocotulam & carbaſinam hoſti noſtro aptamus: iam & anulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: iam & ſpecula, & acus, & vittas, & ſindones, iam theriſtra & Zonas, & faſcias pectorales, & periſcelides cum curâ & ſtudio, nimirum ornando noſtro carceri diſponimus. Omnino face & viatico eſt opus, dum colores, formam, pretium, materiam, imò & odores veſtium diſtinguimus. Infinita res eſt cùm de corporis cultu

a Sueton. in Aug. c. 3. b Matth. c. 11. v. 8. c alij cumatilem.

cultu agitur. Et ſanè priſcis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri poſsit quod Athenæus & Plutarchus, *a* inter Græcos ſcriptores celeberrimi memorant, conſueſſe Sybaritas ad conuiuia, aut etiam ad ſacrificia, annum antè inuitare feminas, ne quid temporis deeſſet, corporis cultui parando. Nec Perſæ Reges feminam admittebant, niſi per annum priùs lotam, comptam, politam, pumicatam, delibutam exornatámque. *b* Et id etiam ſacra Eſtheris hiſtoria confirmat. *c* Nulla ſunt apud nos hæc miracula; ſubinde audemus maiora. Nec noſtro æuo rarum, dies & annos, & pænè ſæcula in vnius corporis cultum, vaniſsimis laboribus impendere.

a Athen.l.12.Dypnoſoph.c.6. Plutarch.tom.1.opuſc.in conu.7.ſapient.
b Vide Perer.tom.3.in Gen.diſp.3.c.12. c Eſth.c.2.v.12.

§. I.

Et quantus olim vel in pedibus ſolùm priſcorum luxus fuit? Quantum veteres Romani ſtemmata & proſapiam lunatis calceis iactitabant, quos aut elegans lunula inſigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certè luxus veterum, vel in hac infimâ & viliſsimâ parte humani corporis. Antiochi regis Syriæ cæcam & amentem luxuriam imitatus exercitus, magnâ ex parte aureos clauos calceis ſubiectos habuit. *a* Agnon Teius aureos quoque clauos crepidis ſuppactos ſolitus fuit geſtare. *b* Fuerunt qui gemmas & vniones calceis adderent. Tertullianus teſtis; & in peronibus, inquit, vniones emergere de luto cupiunt. *c* Teſtis & tranquillus: Nec crepidarum tantùm obſtragulis, inquit, margaritas ponunt, ſed totis ſocculis addunt. *d* Teſtis & Plinius: Tolerabiliorem tamen fecit (*Pompeius Magnus*) Cauſſam Caij Principis, qui ſuper omnia muliebria, ſocculos induebat è margaritis. *e* Fuerunt qui pedi altiuſculos calceos inducerent, vt incrementum darent ſtaturæ. Et habuerint priſcorum feminæ elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mulleos patricij, ſoccos alij aut ſocculos, crepidas, cothurnos: Nos ſanè neque hîc cedimus, imò ſuperare contendimus, qui hanc humani corporis partem ad lutum damnatam, ſæpe ſumptuoſiùs tegimus quàm caput. Face mihi denuò ſit opus & viatico ad commemorandas tot nouas, tot deſitas formas calceorum. E rebus geſtis complurium Diuorum diſcimus, quàm pertinaci luxu ſuperioribus ſæculis repandi & roſtrati calcei paſsim

a Valer.Max.l.9.c.1. b Ælian.l.9.var.hiſt.c.3. c Tert.l.6.de pall.
d Suet.in Vitell.Imp. e Plin.l.47.c.2.initio.

apud omnes obtinuerint. Clamabant quidem contra hos à sugge-stu concionatores diuersi, sed multis clamoribus parum proficie-bant, valentior erat ostentationis istius pertinacia quàm vt verbis cederet. a Huic tandem calceorum formæ, seu illa sponte displice-re cœperit, seu placuerit noua, aliæ atque aliæ successerunt. Nec dum finis est cogitandi nouas in annos pænè singulos. Nam modò acuminati placent, modò lati à fronte, modò fenestrati & dissecti, modò illos sine vulnere malumus. Ante paucos annos è simplici soleâ depressi fiebant, nunc passim cothurnos, & frangendo cruri perquam aptos videas. hic nostri æui furor est, altiusculum lignum calceis addere, & vt audiaris quaquà incedis, & vt pedem nisi cautè figas facilè frangas.

Sed nec idem color in calceis placet: plerisque nigri, alijs candi-di aut crocei præferuntur. tam varius est lusus, in hac pedum, vt Ter-tullianus loquitur tutelâ. b Et vti non idem color omnibus, ita nec eadem omnibus placet materies. Aliquibus sordet corium, & pro eo holosericum substituunt. Taceo Tyrrhenicum & Hetruscum sandalium Italis Hispanisque feminis vsitatum. Eò iam luxus ali-cubi locorum abijt, vt aliqui, pænè phæcasiati, velut antistites & Præsules, incedant. Proximis annis vsque eò calceorum precium excreuit, vt olim totidem florenis vestem toti corpori velando faci-liùs præstinasses, quàm nuper tale par calceorum. Neque verò lu-xus, remittente annonâ, remittit, & aliquibus vix menstruum mili-tare stipendium in calceos sufficit, tot suturis & elegantijs est opus. Neque temerè & sine delectu omne corium admittimus, nam sæpe delicatâ curiositate tam corij patriam quàm vini exquirimus. Et nisi calceus ad pedem strictus, sine rugâ & plicâ niteat, velut nostro pede indignum reijcimus: imò pedem vri & miserè torqueri malu-mus, quàm calceum paullò laxiorem admittere. Quid ni hos tales, tam stultæ patientiæ homines, diaboli martyres vocemus?

Quid iam de calceamentorum vinculis dicam? olim ansulæ è polito ferro, aut etiam argento in vsu erant: his corrigiæ, obstra-gula, ligulæ, successerunt. Iam verò & hæc euiluerunt. & quod mi-reris, periscelides à genibus migrarunt ad imum crus in calceos. nam sericas fascias quibus olim vtrumque poplitem vincire potera-mus, nunc in calceis luculentiùs ostentamus; nonnunquam ex eo-dem serico rosas apponimus, & suam pedibus æstatem facimus. Vniuersè, superbiam & luxum non tantùm pedibus non calcamus,

sed

a Terald. tom. 2. pag. 180. b Tert. c. 6. de pall.

ſed in regnum & ſupra caput attollimus. Sed quæſo, Gerarde, liceat ab imis veſtigijs ad hominis verticem aſcendere. GER. Sed & priùs quæſo, Polychroni, hoc diſcamus, num olim etiam has ſeu veſtium ſeu calceorum oſtentationes ſic amarint? POL. Etiam olim, mi Gerarde, ſed nec olim quoque deerant, qui vanam hanc elegantiam reprehenderent. Quantum aureus orator Chryſoſtomus contra hanc in calceis pompam ſtomachatus ſit, audi, ſed audi patienter; tam prolixus quàm diſertus eſt. Ego nec verbulum Chryſoſtomi mutabo.

§. II.

Vultis igitur, inquit, vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus? Sed nolite, oro, iraſci, imò verò etiamſi iraſcimini, parua mihi cura eſt, non enim ipſe, ſed vos huius moleſtiæ cauſſa eſtis, qui cùm nec peccata quidem iſta putetis, ad reprehendendum acriùs tale prodigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori vſi examine quale malum hoc ſit. Quantum vobis dedecus eſſe putatis, cùm ſerica licia calceamentis veſtris, quæ nec veſtibus quidem vir probus vnquam ſubtexerit, diligenter inſeritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quòd ſi huic noſtræ ſententiæ non acquieſcitis, audiatis Paulum quantâ hæc cum acrimoniâ reprehendat, & auctoritate ipſius, turpitudinem rei cognoſcite. Quid igitur hac de re Paulus ſcribit? Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis vel veſte pretioſâ. Quam igitur veniam habere poteris, cum neque vxori tuæ, iubente Paulo, pretioſæ veſtes permittantur: tu calceos luxurioſiſsimè polias, ac ita conſtruas, vt nimum attentus ad ridiculoſa dedecora eſſe videaris? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges ac gubernatores, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patriâ, vxoribus & liberis relictis, ac vitâ contemptâ & fluctibus commiſsâ; ad extremas barbarorum partes mille periculis peruenire propter ſerica hæc licia, vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras, & corium exornes? Dic, oro; quid hac abſurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, ſed viris probè conuenientia. Quare ipſe timeo ne tempus veniat, in quo adoleſcentes apud nos veſtibus atque calceamentis ſine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem moleſtius differendum eſt, quòd iuuenum parentes, cùm indifferentem hanc rem cenſeant, non increpent, non expoſtulent. Vultis vt afferam quod grauiſsimum mihi videtur, quòd pecunijs ita abutimini,

cùm multi inediâ laborent, cùm esuriens Christus ac nudus in medio vestri versetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquam: & quibus non ista digna sunt fulminibus? Illum quidem cibo necessario indigentem negligentes, vos sericum calceis inseritis. Ipse cùm discipulos suos legibus instituebat, nullos illis calceos permittebat; nos autem non dico nudis pedibus, sed viriliter calceatis deambulare non sustinemus. Quâ turpitudine atque ritu quid peius fiet? Magnam enim animi mollitiem hoc ostendit, atque etiam sæuitiam & crudelitatem, magnam denique leuitatem vnà cum curiositate temerariâ. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs, diligenter vacare? quando animæ suæ curam habebit? imò verò, quando se omnino habere animum cognoscet? pusillanimis enim omnino est, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de caussâ pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui studium suum ad hæc contulit vniuersum. Nam qui gloriam serici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curiosè perspicit: quando in cælum suspiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas istas respiciens, & ad terram flexus altiùs se non potest erigere? Et Deus quidem cælum extendit, ac solem accendit, vt oculos tuos sursum erigat: tu verò ad terrena quasi porcus, diaboli artibus persuasus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illâ tu beatitudine priuatus, ad hæc miserrima detrudaris. Ita Deus qui cælum tibi offert, à diabolo serica tibi licia offerente superatur: imò verò nec ista offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei sunt ad mollitiem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppressi adolescentes aspicere terram coguntur, qui cælorum philosophiæ studere iussi sunt, magis calceis suis gloriantur, quàm si nouas res atque inauditas gessissent. Digitis enim pedum subleuatis deambulant in plateis, nimio plerunque inde mœrore confecti, ne cæno in hieme, aut puluere in æstate, calcei sui maculentur. a

a Chrys. tom. 2. hom. 50. in c. 14. Matth. pag. 373. & seq.

§. III.

Pol. Hæc tota Chrysostomi dictio est, & studio prolixam hanc facundiam in medium expromere volui, vt euidens & perspicuum nobis sit, quam ab illo æuo longè diuertamus. quæ olim vt piacula habebantur, nos velut inane ludicrum ridemus: nostro an temporis vitio? Hinc liquet quædam à priscis patribus seuerissi-

mè

mè castigata, quæ nos inter minuta numeramus. Chrysostomus hac ipsâ oratione, eius rei caussam reddens: Nam etsi, ait, parua hæc peccata videantur, ac ideò negligantur, maiorum tamen delictorum caussas nobis præbent. Quòd hîc prorsus verissimum. Illud etiam iam clarum ex hac obiurgatione Chrysostomi, quàm non otiosè nos contra nimium & vitiosum corporis cultum agamus; res digna est acerrimâ insectatione. Sed permittes, credo, Gerarde, Chrysostomum quod cœpit, pertexere: sic in eundem luxum disserendo pergit. Quid facis homo? animam hac luxuriâ in cœnum coniecisti, eam in terrâ negligis detineri, & calceamentorum tanto mœrore angeris: discas vsum ipsorum, & tanti ea facere pudebit. Quòd si tu ab huiuscemodi labe munda cupis calceamenta seruare, ceruicibus tuis aut capiti connecte. Ridetis hoc audientes; mihi autem lacrimandum potiùs videtur, cùm studia in his rebus vestra & vesaniam considero, cúmque intelligam corpus nos malle luto, quam calceos deturpare. Ita pusillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam aliâ ratione pecuniarum auidi. Nam qui vestibus, calceis, ceterísque huiusmodi valdè inhiare soliti sunt, cùm multa in his rebus consumant, magno indigent pecuniæ cumulo: quòd si acciderit, vt ambitiosum etiam & ostentatorem patrem quispiam habeat, tunc verò hac turpissimâ captus cupiditate, acrioribus seruitutis vinculis coarctatur: sin verò auarum, cogitur ad alia peiora confugere, vt sibi pecuniam ad impendia ista conquirat. Hac ratione multi ex adolescentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque parasiti diuitum constituti, vt huiusmodi cupiditatem atque animum suum expleant, turpia nimium ministeria subierunt. Quòd igitur auarus, effeminatus, pusillanimis atque otiosissimus sit, & ad omnem luxuriam pronior qui hæc optat, manifestum ex istis fecimus; quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquam non insanus dubitabit? Crudelis enim est, quia cùm viderit pauperem, tantâ sui ornatus curâ detinetur, vt nec aspexisse quidem videatur: sed auro quidem atque serico seipsum ornat, pauperem autem fame deperire sinit. Inanis verò gloriæ cupidus est, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe sic arbitror, Romanorum vnquam Imperatorem fuisse, qui se tantum propter trophæa sua iactaret, quantum luxu perditi adolescentes, ob calceorum ornatum, ob vestes scitè constrictas, ob Cæsariem in modum pilæ tonsoris opere circumductam: nec pudet alienis

artficum operibus gloriari. Adderem alia his grauiora &c. [a] Et hæc Chrysostomi hac de re sententia est. Cui nostra dissertatio, Gerarde, bilem mouerit, huic ego litem non intendam; id vnum à me audiet: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo litiga, Chrysostomus respondebit. Nunc, vt dixi, à pede & calceis, ascendamus ad caput.

a Eod.tom.2.hom.50.in c.14.Matth.

§. IV.

Verùm, omnia capitis ornamenta insequi, mei instituti non est. Vix vlla fax aut viaticum ad tam longam narrationem sufficiat. E capitis cultu id duntaxat sumam, quod nos collare appellamus, translatâ voce à canum vinculis. Collaria nostra, vt scias, ferè cum lunâ mutant, ita vt singulis pænè mensibus, aliqua collarium nouitas se prodat. Perpetua hîc mutatio, & sæpe ridicula. Iam collare densum, & multo sindonis volumine impeditum, iam è simplici telâ collo affunditur; iam in orbem, iam pænè quadrangulum disponitur: iam ferro aut chalybe à prunis calente, iam asserculis ligneolis in plicas & sinus ordinatur, iam à lotione temerè plicatum collo inijcitur. Memini, etsi facies mea nondum computet annos, cùm è simplici bysso collaria in pectus vsque, geminum cornu protenderunt; nec ita multò post dempti sunt apices, & cornua illa quasi forfice præfecta: quamuis & hoc pridem desitum. cœperunt deinde collaria nimium quantum in humeros expatiari, & tergum etiam vestire, credidisses mantilia ceruicibus circumposita. Nec istud diu placuit. Vidimus dein è Galliâ aut Italiâ collaria aduolare, quæ velut alæ collum ambiebant, & linei candoris radijs cingebant. Sed neque ista ætatem tulerunt, iámque alia atque alia, sempérque nouæ formæ in consuetudinem veniunt. Passim iam videas collare multiplici plicâ grauidum, quod instar valli collum ambiat. Pleraque segmentata, rugata, & striata liberaliter.

Quid, quòd nec idem color in collaribus placeat qui olim. Ante annos aliquot nemini nisi candor in collari probabatur, & quò illa candidiora & magis niuea erant, hoc mundulis illis placebant magis. Iam verò & cærulea, & nigricantia & purpurea passim videas, seu filo, seu tincturâ sic facta. Ger. Equidem spero ad id ætatis me peruicturum, vt etiam prasina cernam & viridia collaria. Pol. Olim pepla crocea, pulcherrima censebantur, quod æui sui muliebre iudicium Guilielmus Peraldus Lugdunensis Antistes acriter

perstringit.

perstringint. Sed tædet me prorsus omnem huius insaniæ prodigentiam percensere, & sæculi nostri pudorem tam multiplici delirio onerare. Illud constat, neque id ipsi rei inficiari possunt nimium laboris & pretij in hoc luxûs genere collocari. Femina fuit nostro æuo, numorum quàm pietatis ditior, quæ eò delitiarum & luxûs processit, vt in vnicum collare lauandum, explicandum, & ad certas leges componendum, ipsos quinquaginta Philippeos expenderit solitâ mercede. Prodigium omnino nobile, & suspiciendum portentum in re tam paruâ tam magni luxûs! Sed nauis & mulier nunqam satis ornantur, dicebat Cato. Ceterùm maiorem partem videre est in viris feminisque protensa nimium & in humeros excurrentia collaria, nimis exquisitè & operosè fimbriata, in quibus nimium & operæ & pecuniæ ponitur: neque aliò nomine hæc culpa purgatur, nisi quòd plerunque dicant, ita moris esse; hos, & illos, & istos idem facere, se illis non æquales tantùm sed & superiores esse tam censu quàm sanguine, aut dignitate; si illis hæc & hæc liceant, eadam sibi potiori iure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnatos, componimus nostros; peccatis à peccantium multitudine patrocinium quærimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. V.

Et quid de aliarum vestium fastu, lasciuiâ, luxu, nouitatibus innumeris dicemus? Repeto; face iterum & viatico foret opus ad narrationem tam prolixam. Ausim iterare quod dixi: nouus dies, nouas vestes videt, adeò nihil neque nimium, neque satis diu bellum & elegans nobis videtur; pænè quotidie nouitia repertura emergit, quæ pretium sæpe à nouitate metitur. Adijcit ornatus proxima quæque dies.

Pileus iam fastigiatus caput circumtegit, iam depressus; iam acuminatus placet, iam in rotunditatem planus; iam cum spirâ, iam sine spirâ elegantior habetur; iam cinerei, iam candicantis, iam mustelini aut ceruini coloris præfertur. Pallium modò simplex, modò alatum est, iurares vespertilionis exuuias esse. Et an non istud insignioris luxûs nobile argumentum, cùm pallium è lanâ, quantum quantum est holoserico subducitur, quasi tegere velimus expensarum superbiam, dum maximè ostendimus. Et quis thoracis patriam inuestigauerit, quem modò ex Galliâ, modò ex Italiâ, ex Hispaniâ modò petimus, iam dissectum, iam institis obductum

gerimus,

gerimus, quandoque singularem elegantiam censemus, vestis materiem omnem fimbriarum numero cælare. Manicæ quæ? modò amplæ, modò arctissimæ, & ab brachium strictæ. Et quis omnes caligarum figuras explicet? Caligæ nunc ad genu, nunc infra, nunc supra genua clauduntur; nunc laxæ, nunc adstrictæ sunt: iam volitant & genibus illudunt, iam in globum aptantur: modò follicant, modò crassâ farcturâ intumescunt; aliqui Gallos caligis, alij Anglos ijs æmulantur. Ligulæ olim in eum duntaxat vsum erant, vt caligas thoraci necterent: nunc numerosa ligularum agmina, totis caligis sparsa, puerilem prorsus & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, vt vetus verbum habet, Afræ aues sumus. Omnia hîc varia & pænè in dies noua, infinita series est mutationum cum statim moriturâ nouitate. Neque tantùm se circumspectat qui has nouitates excogitare, sed & qui sequi scit & imitari. Sed & alius atque alius in veste color placet: ater, nimis lugubris est; lanæ natiuus, simplex nimis. Luxuria, vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. a Vestes quærimus non solùm quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem: nec solùm quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quæ per colorem oculos seducant. Tertullianus eleganter & facetè, versicolorum vestium & purpuræ vsum perstringens: Nimirum Deus, inquit, demonstrauit succis herbarum, & concharum alueis incoquere lanas. Exciderat illi, cùm vniuersa nasci iuberet, purpureas & coccineas oues mandare. b

Et ô quoties, vestium partim pondere, partim tormento miserè vexamur! Illum calceus vrit, tolerat tamen; istum thorax constringit, tamen dissimulat; hunc frigus vltro aduocatum contrahit, non tamen queritur, ne sua vesti pereat venustas.

O curas hominum! reliqua taceo, quæ ipsa per se oculis loquuntur: sileo aurium vulnera, olim vsitata, quasi satis anulorum digiti non caperent: omitto nebulas lineas, ventos textiles, togas vitreas, vt Arbiter & Varro loquuntur: oratione nemo satis euoluat tot tænias, tot redimicula, tot strias & fimbrias, tot vndas & vncinulos, tot globulos & clauos. Nam habitu ad omnem nouitatem mollis elegantiæ assiduè correcto, peregrina semper magis æstimamus quàm nostra: modò aliunde sit forma vestis quæcunque, mox in laudem trahitur. nec formam tantùm, sed & materiam vestis peregrinam amamus, lanam, & rudioris naturæ beneficium

a Plin. l. 21. nat. hist. c. 8. b Tertul. de cult. fem.

ficium ſpernimus. Peregrinitas vbique gratiam reperit, à quâ res quæque pretium poſsidet. Quis veſtes parat in quod inuentæ ſunt? victum cultúmque ad noua identidem exempla componimus. Hinc luxus noſter tranſalpino ſerico pretium fecit; hinc non mollisſimis tantùm pellibus contecti, ſed ſerico ſplendore ad luxuriam vibrantes, veſtium ambitioſa pretia mirè augemus. Non eſt locus vt defleam ſatis, aut vt ſatis execrer ludibria hæc externorum habituum, quos nobis ab extremis mundi finibus furibunda præſens ætas intulit, & etiamnum quotidie infert.

Minatur Deus per Sophoniam: Viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrinâ. a Diuus Leo Pontifex de Româ vetere: Hæc ciuitas, inquit, ignorans ſuæ prouectionis auctorem, cùm pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erroribus: & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem. Idem ego pænè auſim dicere de Germaniâ, quæ cùm ſuos in omnium nationum terras emittat, omnium nationum ritus recipit, & magnum ſibi videtur adſciſcere ornamentum, ſi nullum reſpuat peregrinum habitum. Vis videre veſtitu Gallos, Italos, Hiſpanos, Anglos, Polonos, tantùm Germaniam luſtra, & videbis. Iuſſerat ſibi, vt ferunt, Turcarum imperator, omnium gentium habitum veſtitúmque pingi. Pictor, vbi plurimarum nationum diuerſisſimas veſtes expreſsiſſet, hominem induſio tectum ſtatuit, & iuxta varij generis pannos. Hanc picturam ſuam interpretari iuſſus: Hi, inquit, Vngari ſunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali iſti, ita & de alijs. vbi ad hominem illum inueſtem deuenit, hic, inquit, Germanus eſt; certâ veſtitûs formâ pingi non poteſt, nam quotidie nouam excogitat. Rem dixit hic pictor. Hinc videre eſt peregrinas omnis ſtultitiæ ineptias, & exoticum laſciuiæ habitum ornatúmque, vnde ferme nec in moribus quidquam patrij ac vernaculi ſuper eſt. Tanquam originis pudeat, hoc vnum omnes agunt, vt videantur à maioribus deſciuiſſe. b Et hæc illa ornamenta ſunt, quibus ſuperbus cinis neſcio quàm altum ſtemma mentitur, & pænè Adamum tranſilit.

a Sophon. c. 1. v. 8. b Comus Erycij Put. pag. 137.

§. VI.

Interiungamus hîc paulliſper. Ecquid, Gerarde, hoc libri eſt quod manu tenes? Ger. En nomen auctoris in fronte. Pol. Non hoc quæro. Ger. quid ergo? Pol. quod gaudeo me non reperire.

Ger.

GER. ergo ſuſpicabaris mali quid latere? POL. metus potiùs quàm ſuſpicio erat. & quid apud te diſsimulem? mores æui noſtri corruptiſsimos iam noſti; nihil non audemus. Hinc aliquibus non ſatis eſt domi, horas optimas peſsimè conterere inſpiciendo ſpeculo, libellis etiam inſeri, & vnà compingi curant ſpeculum, vt vbi demum locorum ſint, vitrei huius iudicis reſponſa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domeſticum hoc oraculum conſulunt, quantâ patientiâ reſponſum quamtumuis prolixum præſtolantur, quàm ſollicitè oculos in omnem partem flectunt, ne quid næuuli induſtriam oculorum effugiat. Vah! vanitatem vaniſsimam! O vane quid ſpeculum conſulis? mores tuos intuere, conſcientiam tuam inſpice, in Chriſtum crucifixum oculos conijce. hoc tibi ſpeculum & opifex ſplendor ſit, in hoc non fabram læuitatem, ſed cruenta tubera, & alta vulnera conſidera. Quid vis Speculum omni occaſione conſulere, anxiè inſpicere, cùm tamen cognito Deo & ademptâ placendi voluntate, per luxuriæ vacationem, omnia illa vt otioſa vt hoſtilia pudicitiæ recuſantur. Nam vbi Deus, ibi pudicitia, ibi grauitas adiutrix & ſocia eius. a Tertullianus, quaſi pudicitiæ nundinatrices eas feminas habet, quæ (vt loquitur) conſilium formæ à ſpeculo petunt. b Potiori iure & in viris hoc ipſum reprehendit. Veriſsimè Seneca: Iam ſpeculum, inquit, ornatus tantùm cauſsâ adhibitum, nulli non vitio neceſſarium factum eſt. c Scis, Gerarde, quid olim Pudens in oratione cenſoriâ velut grande crimen deteſtetur, & clamitet: Habet ſpeculum Philoſophus, poſsidet ſpeculum Philoſophus. An nos non vehementiùs vociferemur? Habet ſpeculum alumnus Parthenius, poſsidet ſpeculum ſodalis beatæ Virginis, inſpicit ſpeculum iuuenis Marianus. Quid hoc, mei iuuenes, ad pietatem aut litteras facit, formam ſuam ſpectaculo aſsiduo explorare? Socrates quidem philoſophus, ſuis ſuaſiſſe fertur, vt ſemet in ſpeculo contemplarentur, ſed in morum ac diſciplinæ, non in formæ gratiam id ſuaſit. hoc enim volebat vir ſapiens, vt ſi quis ſuorum à pulchritudine commendaretur, impendio procuraret ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui verò minus ſe commendabilem formâ putaret, ſedulò operam daret, vt virtutis laude turpitudinem tegeret. Non iuſsit Socrates, ad ſpeculum curioſiùs comam ſtruere, non capillamentum in ſtatione diſponere, non crines velut ſuggeſtum ædificare, non turres

a Tertull. d.l.
b Tert. de virg. vel. c. 12, & de cult. fem. c. 8. c Sen. l. 1. nat. qq. c. 17.

turres ſublimibus cincinnis in occipitio excitare, non deníque tempus nobiliſsimum apud vitreum hunc cenſorem perdere, quod nos iniuſsi ſæpe facimus. Grauiſsimè queritur Seneca contra otioſos hos fucos, quibus apud tonſorem multæ horæ tranſmittuntur, dum decerpitur ſi quid proximâ nocte ſuccreuit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut diſiecta coma reſtituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo iraſcuntur ſi tonſor paullò negligentior fuit? quomodo excandeſcunt, ſi quid ex iubâ ſuâ deciſum eſt, ſi quid extra ordinem iacuit &c. Quis eſt iſtorum qui non malit rempublicam turbari, quàm comam ſuam? qui non ſolicitior ſit de capitis ſui decore, quàm de ſalute? qui non comptior eſſe malit quàm honeſtior? Hos tu otioſos vocas inter pectinem ſpeculúmque occupatos? [a] Si hæc Seneca non immeritò exprobrat, ignoſcendum Cyrillo Alexandrino exclamanti: Væ calamiſtratis ad lædendas & vulnerandas animas. Crede mihi, hæc talia omnia, ſpeculum, & ad ſpeculi examen vibratus capillus, cirri, cincinni, gypſatiſsimæ chirotecæ, peregrini odores, moſchum, ſmigmata, tot quæſitæ elegantiæ, tam diuerſæ amictûs deliciæ, hæc, inquam, omnia caſtitatis & pudicitiæ amorem non olent. Qui caſtimoniam amat, hæc fugit & vitat omnia: optimus odor in corpore, eſt nullus. [b] Iam olim minatus Iſaias: Et erit, inquit, pro ſuaui odore fœtor, & pro Zonâ funiculus, & pro criſpanti crine caluitium. [c] Mirabilis mutatio! illis ego carere malim, quàm cum iſtis mutare: alterutrum neceſſarium. Qui illis abſtinere non vult, audiet tandem horrendum iſtud: Quantum ſe glorificauit, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. [d] Neque tantùm grauiorem cenſuram incurrunt hæc talia, vbi honeſtas Chriſtiana viget, ſed & ab idololatris honeſti amantibus damnantur. Flauio Veſpaſiano Imperatori iuuenis quidam gratias egit pro impetratâ præfecturâ. At hæc gratiarum actio minimè placuit Cæſari, eâ ſolùm de cauſsâ: iuuenis ille plus æquo comptus videbatur, & quia etiam vnguento fragrabat, Veſpaſianus ſeuero eum nutu contemnens: maluiſſem, inquit, allium oboluiſſes, mox & litteras conceſſas reuocauit.

Optimè olet, qui nil olet, & ſatis formoſus eſt, qui formæ iudice ſpeculo poteſt non egere.

§. VII.

a Sen. l. de breuit. vitæ c. 12. b Sen. ep. 108. c Iſ. c. 4. v. 24. d Apoc. c. 18. v. 7.

§. VII.

Ger. Si ſpeculum damnes, Polychroni, multò magis pigmenta damnabis, quæ ad ſpeculum prælinuntur vultui. Pol. Optimè mones; omiſeram pæne nobiliſsimum genus colendi corporis. Fui tamen, fateor, in errore antehac: feminas noſtri æui fuco non vti credebam. Ger. Errabas ſanè, ô mi Polychroni, pridem reuixit Iezabel, nec iam vna tantùm ceruſſatas buccas oſtentat. In vrbibus tales inuenire eſt, quæ ſibi ipſæ non placerent, niſi purpuriſſatum os ſpeculo propinarent. Noui feminas quæ vt tutiore nequitiâ hanc artem factitent, maritos id velle fingunt. Pol. Pulchrè conueniunt, fingere & ſtibio ſe pingere, quid enim figmentum, niſi falſitatis ſtibium? Sed ô miſeræ, & in propriam perniciem vafræ! velint nolint, iubeant non iubeant mariti, ceruſſatam cutem nunquam ſatis excuſabitis. hîc ratio & Chriſtianæ leges reclamant. Audite, oro, quid priſci æui Patres in peſsimum hoc pingendi ſe ſtudium pronuntiarint.

Tertullianus non ſine ſtomacho: In illum, inquit, delinquunt, quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. diſplicet illis nimirum plaſtica Dei, in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium, reprehendunt enim cùm emendant, cùm adijciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, diabolo. Quod naſcitur, opus Dei eſt, ergo quod fingitur, diaboli negotium eſt. Quantum autem à veſtris diſciplinis & profeſsionibus aliena ſunt, quàm indigna nomine Chriſtiano, faciem fictam geſtare, quibus ſimplicitas omnis indicitur, effigiem mentiri, quibus linguâ non licet appetere quod datum non ſit, quibus alienum abſtinentiam in ſpeciem exercere, quibus ſtudium pudicitiæ eſt.

Atque vtinam miſerrimus ego in illo die Chriſtianæ exultationis vel inter calcanea veſtra caput eleuem, videre, an cum ceruſsâ, & purpuriſſo, & croco, & in illo ambitu capitis reſurgatis, an taliter expictam Angeli in nebulâ ſubleuent obuiam Chriſto. a

De cetero cultu corporis moderando ſic monet Tertullianus: Quamobrem erga veſtitum quoque, & reliqua compoſitionis veſtræ impedimenta, proinde vobis curanda eſt amputatio, & decuſſio redundantioris nitoris. Nam quid prodeſt, faciem quidem frugi, & expeditam, & ſimplicitate condignam diuinæ diſciplinæ exhibere, cetera verò corporis, laciniosis pomparum & deliciarum ineptijs occupare:

a Tertull. de cult. fem.

occupare? Hæ pompæ quàm de proximo curent luxuriæ negotium, & obstrepant pudicitiæ disciplinis, dignoscere in facili est. a

Clemens Alexandrinus non minus acerbus in tam sterilem solertiam: Turpe est, inquit, pudicam facere flauentes pilos, sed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miseræ, se propriam perdere pulchritudinem dum externam inducunt. Summo itaque manè se lacerantes & extendentes, variísque ac confusis mixtionibus effingentes, viuum quidem cutis colorem refrigerant, carnem autem venenis effodiunt, curiosísque ac superfluis abstersionibus proprium decoris florem corrumpunt, & marcidum efficiunt. quocirca à cataplasmatibus quidem pallidæ cernuntur, à morbis autem facilè arripiuntur, vt quæ adumbratam carnem venenis iam liquefactam habeant: hominum opificem contumeliâ afficientes, tanquam qui pro meritis non fuerit eis largitus pulchritudinem. Iure ergo quod ad domum seruandam & administrandam familiam attinet, ignauæ fiunt, vt quæ sedeant, veluti depictæ ad spectaculum, non natæ ad domûs custodiam familiæue administrationem. Quo autem nihil dici aut fingi potest absurdius, fictæ istius suæ formæ, perinde ac si res ab eis bene gesta & confecta sit, specula excogitarunt, cùm huic fraudi esset potiùs admouendum operculum. *Et paucis interiectis.* Si ergo naturalem corporis pulchritudinem minus quàm pulchritudinem animæ æstimat Dominus, quid sentiet de adulterinâ, qui quicquid falsum est, omninò expulit. b

Vt autem huius probrosæ artis primum magistrum fuisse diabolum sciamus, Cyprianus hoc fucandi artificium grauißimè detestatus: Quæ omnia, inquit, peccatores & Apostatæ angeli suis artibus prodiderunt. Illi, & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere: mutare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt, *Addit*: Manus Deo inferunt, quando id quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt; nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, diaboli quodcunque mutatur. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio veritatis. Et: Num sinceritas perseuerat & veritas, quando quæ sincera sunt, polluuntur colorum adulterijs, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum vnum

a Idem in eodem lib. post init. b Clem. Alex. l. 3. pædag. c. 2.

album aut nigrum; & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te esse potiorem? Audaci conatu & sacrilego contemptu crines tuos inficis, &c. Non metuis, oro, quæ talis es, ne cùm resurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoscat, & ad sua præmia & promissa venientem remoueat & excludat; increpans vigore censoris & iudicis dicat: opus hoc meum non est, nec imago hæc nostra est, cutem falso medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti; expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est. Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es; de inimico tuo compta, cum illo pariter & arsura. a

Seria sunt hæc, ô Deus, & altè cogitanda! Atque de corporis colendi studio, vniuersè sic sentit Cyprianus: ornamentorum, inquit, ac vestium insignia, & lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis feminis congruunt. Et; etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus præbeas, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica, redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus. b

Gregorius Nazianzenus: Quod si ob adscititiam formam, inquit, ita insolescis, nunquam certè pudicum animum habebis, vtpote qui fucum auersatur. c

Chrysostomus, huic vitio verecundam honestatem opponens: quæ vnguentis, inquit, delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio nihil ex se addere quasi arte molitur. Quid enim studium tuum, quid artem consummato à Deo opificio admouere præsumis, atque ad auctoris iniuriam ornaris? d

Sed & profani scriptores hunc corporis cultum vituperant. Optimè dixit priscus satyricus: e Color arte compositus, inquinat corpus, non mutat.

Theophylactus Sophista feminam ætate progressam, suaui vituperio abstracturus ab hac insaniâ: Naturale, inquit, ornamentum tibi præterijt, & ad rugas properat elegantia. Tu verò veritatem obscurare conaris fictitio ornatu. quid frontem sputo & cerussâ signas? obtempera tempori. Non enim decent prata in autumno flores. Memineris etiam mortis, cui vicina es, & modestiam ex

necessitate

a Cypr. de hab. virg. b Cypr. l. de discipl. & hab. virg. medio ferè.
c Carm. de orn. mul. d Chrys. hom. 4. in 1. epist. Tim. e Arbiter in sat.

necessitate disce colere. Alioqui senium & iuuentam afficis iniuriâ: hanc enim promittens, frustraris, illud autem possidens adulterare conaris. a

En, vndique vapulant purpurissatæ genæ: sacri iuxta & profani scriptores stibium & cerussam ab honestis matronis remouent. Ergo vilior ei honestas est, cui purpurissum & fucus tantopere commendatus est.

Finio cum Tertulliano qui hîc agmen duxit: Quare, inquit, meditemur duriora, & non sentiemus: relinquamus lætiora, & non desiderabimus. Stemus expediti ad omnem vim, nihil habentes quod relinquere timeamus. Retinacula ista sunt spei nostræ: projiciamus ornamenta terrena, si cælestia optamus. b

Multa dixi hoc capite, sed in summam colligam, quæ dixi. Quicquid carnem olet, nihil sanctimoniæ spirat: quod Corpori iucundum & pulchrum, Animo plerumque noxium: Conscientiam non curat, Cælites parum honorat, qui corpus nimium amat.

a Simocathes Theano Euridicæ epist. 3. b Tertul. loc. cit.

Cap. VI.

De cultu Corporis

Quid sacra pagina, & sancti patres sentiant.

E Veste virum noueris. Nam, *amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de eo.* a Vt risus, vt sermo, vt incessus, animi cogitationúmque character & nota sunt, sic & habitus non immeritò esse perhibetur. Vestitus leuis, leuem; muliebris, effeminatum; monstrosus, monstrosum; plus æquo nitidus ostentationis amantem: ac vicissim grauis prudentem, modestus continentem arguit: atque vt ille probrum, sic iste laudem Domino suo conciliat. Minatur olim Deus seuerè, omnem cultum corporis auferendum, &: In illâ die, inquit Isaias, auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, &c. b

Esther, quamuis reginarum amplissima, tamen imminente suis fatali periculo, vestem regiam omnémque mundum muliebrem ponens, & indumentis ad luctum vestita, has Numini preces supplex admouit: Tu scis necessitatem meam quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meũ in diebus osten-

a Eccl. c. 19. v. 27. b Is. c. 3. v. 18.

tationis meæ, & detester illud. [a] Quibus illa verbis luculentè testata est orbi, quantum oderit cultum corporis, qui verè signum est superbiæ. Hîc ego non diffiteor, terreri me sæpiùs illo Christi monito, de Epulone purpurato: *Homo quidam erat diues, & induebatur purpurâ & bysso.* [b] Tantine res flagitij est, ô Christe, byssinâ & ostrinâ veste amiciri? neque enim aliena vi aut dolo rapuit, vt purpuram & byssum emeret, nec opifices manupretio fraudauit, nec mercedem famulis negauit, nec inuasit aliena; è suis loculis, ære suo hæc sibi comparauit, & vt videtur, dignitati & opibus congruè se vestijt. Et tamen sepultus est in inferno, in hoc ei sepulchrum viam strauit, è bysso & purpurâ vestitus. Horreo cùm cogito. hunc mihi horrorem augent Diui Gregorij verba: Sunt, inquit, non nulli qui cultum subtilium pretiosarúmque vestium non putant esse peccatum. quòd si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos, purpurâ & bysso indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pretiosa nisi ad inanem gloriam quærit, vt honoratior ceteris esse videatur. [c]

a Esth.c.14.v.16. b Luc.c.16.v.19. c Greg.hom.40.in Euang.

§. I.

Ger. At decorum est egregiè vestiri. Pol. Mos est, nec tu id ignoras, vilia & fœda coloribus & fuco venalia facere. Hoc illustrium vestium callidum munus est, vt viles & abiectos animos velent illustri fuco. Ita profundissimum cænum vestit fragilis indignâ fronde cespes; ita fimum niues induunt; nec ipsis anguibus pulchrum veneni tegmẽ versicolore tergo, & squamis fulgentibus deest. [a] Ger. Honori est, exquisitè indui. Pol. Pudebit te cultûs exterioris, quoties quid eo tegatur, cogitabis. insana enim est ambitio, fimum operire purpurâ. Ger. Ecquis reprehendat vestes quàm mundissimas habere? Pol. Non audisti quid ille vir fortissimus apud Crispum dicat: Munditiem mulieribus, laborem viris conuenire. Et quamuis sequiori illi sexui diuus Paulus plusculum quid ornamenti concessit, aurum tamen & argentum & vestem pretiosam adimens: Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut argento, aut margaritis, vel veste pretiosâ, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera. [b] Eiusdem animi & diuus Petrus: Quarum, inquit, non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. [c] Ger. At

vestitus

a Madaurens.l.1.Milesiar. b 1.Tim.c.2.v.9. c 1.Pet.c.3.v.3.

vestitus insignis auctoritatem addit. Pol. Sæpissimè minuit, dum suspicionem auget, eum vanissimâ curâ placendi laborare, qui has sibi phaleras circumdat. Et sæpe cultus corporis qui ad famam quæritur, risum mouet: nec vllâ re peiùs sibi consulit deformis homo, quam cùm formosus vult videri: quòd si natura ei formam non inuiderit, quid adscititijs his pigmentis naturalem gratiam corrumpit? Ger. An non festi dies plus cultùs indulgent corpori? Pol. Cadaueri, dicas. Pone in feretro aureo cadauer pallidum, gemmis illud ostróque circumda, quo plus ornatûs, plus & horroris erit. Et ne ad iniuriam trahas quod dixi, origo nominis inquirenda est. Cadauer à cadendo dicitur: mortui corpus cecidit, viui casurum est, cadítque continuè, semper enim morimur quamdiu viuimus. ita exili discrimine, istud ab illo discedit. Hoc sensu Iacobus Apostolus: Agite nunc diuites, inquit, plorate, & vlulate in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta à tineis comesta sunt. a Factum dicit, quòd certò & proximè futurum erat vt fieret.

Tertullianus interrogans: Quo pacto, inquit, pudicitiam sine instrumento eius, id est, sine grauitate tractabimus? quomodo autem grauitatem administrandæ pudicitiæ adhibebimus, nisi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contemplatione seueritas circumferatur? Nam, vt idem testatur, pudicitiæ Christianæ satis non est, esse, verùm & videri. At verò quâ rationè in illo videatur, qui tantopere studet, vt Tertullianus loquitur, sese *expingere*.

a Iac. c. 5. v. 1.

§. II.

Magnus Basilius, hîc velut legem condens saluberrimam: quicquid necessitatis, inquit, vsum excedit, vitandum, neque corpori plus ornatûs dandum est, quàm quantum animæ prosit. a Non minus eleganter & verè Ambrosius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipsum quòd nos non ornamus, ornatus est. b Eximius hac in re Bernardus nobilissimè de cultu corporis philosophatur, &: Serica, inquit, & Purpura, & tincturarum fucus, decorem habent, sed non præbent. quicquid tale applices corpori, exponit speciem suam, non deponit. Secum denique tollit, cùm tollitur ipsum. Porrò decor qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestis procul dubio est, non vestiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi

r 3 perdide-

a Bas. de leg. lib. gent. hom. 24. b. Amb. l. 1. de virg.

perdiderint suam. *a* Eiusdem diuini doctoris sensu, mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt, aut esse ostendunt. Mollia, inquit, indumenta, animi mollitiem indicant. Mollibus vestimentis delectatur regis curia: asperis verò & humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta seruorum & ancillarum Dei, in quibus nihil possit notari nouitatis, nihil superfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, aut ad vanam gloriam. Nam, quantò ampliùs in compositione corporis lætamur, tantò magis à superno amore disiungimur. *b*

Orabat sapientissimus Salomon, tantùm victui suo tribui necessaria, non superflua. *c* Habentes (inquit Apostolus *d*) victum & vestitum, non ornatum. Alius quidam Sanctorum: si dederit, inquit, mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar. *e* Nota, quo operiar. Sic ergo & nos, inquit Bernardus, contenti simus vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari vel placere studeamus. GER. Sed hoc faciunt ij quibuscum habito: si non facio quod ceteri, notabor quasi numero velim eximi, & esse singularis. POL. Licétne, Gerarde, tuâ veniâ Bernardi responsum addere? GER. cur per me non liceat? non est auditoris, magistro legem dicere. POL. Addo ergo: querelæ tuæ Bernardus sic respondet: Propterea exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti, pugnant & vincunt, pulsant & intrant, cælum rapiunt & regnant, & tu sedens super ambulatorem tuum, indutus purpurâ & bysso, circuis plateas, vicos perambulas? Purpura non propulsat libidinem, non superbiam, non auaritiam repellit, & si qua sunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quos magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet. Vbi sunt arma bellica, vbi scutum fidei, vbi galea salutis, vbi patientiæ lorica? *f* Laurentius Iustinianus operosiorem cultum corporis graui censurâ notans: Sicut, inquit, continens ac pudicus vilibus induitur vestimentis, vt se oculis diuinæ maiestatis exhibeat mundum: ita impudicus ac incontinens, vt videatur magnificus, satagit vestiri pretiosioribus ac mollibus. *g* Ephrem hic aptè interrogans: Quid lucrabi-

a Bern. epist. 113. ad Sophiam virg.
b Idem de modo bene viu. ser. 9. init. & fine plura in Apol. ad Guil. abb. ante fin.
c Prou. c. 30. v. 8. d 1. Tim. c. 6. v. 8. e Gen. c. 28. v. 20.
f Bern. epist. 2. ad Fulconem. g Laur. Iust. l. de ligno vitæ c. 5.

brabimur, inquit, vestimentorum cultu, & ornato elationis amictu nisi inextinguibilem? a

a Ephr. l. 1. de luctâ Spir. c. 2.

§. III.

Gregorius Magnus originem indagans cultûs qui corpori impenditur: Res ipsa, inquit, testatur, quòd pro solâ inani gloriâ vestimentum pretiosius quæratur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri. a Diuus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoretæ tunicâ, velut de opimis spolijs triumphans: Vos, inquit, in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem vestimentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet; vos auratos gehenna suscipiet; ille vestem Christi, nudus licet, tamen seruauit; vos vestiti sericis indumentum Christi perdidistis. b Aureus ille Constantinopolitanus orator Chrysostomus, tam disertè quàm copiosè de cultu corporis hæc pronuntians: Audiant, inquit, opulenti & qui luxuriantur in vermium operibus, & vestiuntur sericis, discántque quomodo ab initio humanam naturam misericors Deus docuerit. Pelliceas vestes fecit eis vt confusionem tegerent, quò docuit nos vt mollem & dissolutam vitam fugiamus, nec interim & remissam sectemur, sed magis austeram amplexemur. Itaque vestium amictus continuum nobis sit monimentum, quo memores simus quantis bonis exciderimus, & discamus quanto supplicio humanũ genus ob inobedientiam sit affectũ. Dicant igitur nobis qui tanto vtuntur apparatu, vt iam vsum lanæ prorsus audire nolint, sed serico vestiantur, eóque insaniæ peruenere, vt aurum vestibus intexant. Inprimis autem mulieres huic mollitiei deditæ sunt. Quare, dic obsecro, corpus ita ornas, & gaudes eiuscemodi ambitu? Non cogitas quòd pro magno supplicio, propter transgressionem, tegmen hoc excogitatum est? Et quare non audis Paulum dicentem: Habentes victum & amictum illis contenti simus? Vides quod vnius duntaxat rei habenda sit hîc cura, videlicet, ne corpus nudum sit, sed vt tegatur. Num adhuc de vestium varietate oportet sollicitum esse? c

Ger. O mi optimè Chrysostome, quàm apud multos tam sacros quàm profanos, tam Ecclesiasticos quàm politicos, antiqua nimis est & simplex hæc tua oratio. hæc illi monita, etiam millies ingesta, & occentata millies, non pensi habent. Te in cathedrâ

a Greg. hom. vlt. in Euang. b Hier. t. 1. in vita Pauli. sub finem.
c Chrys. tom. 1. hom. 18. in c. 3. Gen.

clamantem non turbant; audiunt monita, ac interim domi, non quod tu mones aut iubes, sed quod illis lubet, faciunt, & pro more nostri æui dicunt: Fuit vehemens oratio. Hic omnis illorum profectus est, concionem frigidissimè laudare: cetera nec hilo meliores, in eodem hærent luto; nemo est qui dicat: rei sumus, emendemus nos. Pol. Sed non terretur Chrysostomus, qui omnem luxum perosus, sic pergit: Quali venia dignandi sunt, qui & in vestimentis multam vanitatem ostendunt, & quod grauissimum, in his superbiunt? Si omnia quæ intus reposita habent, indigentibus diuites distribuerent, neque sic supplicium effugerent eorum peccatorum (nota, Gerarde) quæ in delitijs vestium & conuiuiorum admittunt, quo enim supplicio non sunt digni, qui modis omnibus dant operam vt sericis & auro intertextis induantur; & post se pompam trahunt in foro, Christus verò nudus obambulat necessario alimento destitutus. a Post pauca: Quot pauperum ventres poterant inde pasci, & quot corpora nudè agentium poterant contegi ex his quæ à solo collo & humeris pendent, nullius alterius vsûs gratiâ, quàm in damnum & nocumentum animæ? Et vt dictorum caussam reddat: Hoc enim studium, inquit, in ornando corpore internam indicat deformitatem, & huius delitiæ illius manifestam faciunt famem, & huius vestium sumptus illius indicat nuditatem. Impossibile enim est aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; sicut & impossibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam. Ita, Chrysostomi sensu fieri non potest, vt is exteriorem cultum adeò curet, cui quidem curæ sit animus. Ger. Chrysostomus hæc solis mulierculis obijcit. Pol. Ignoscat mihi tuus genius, mi Gerarde, erras luculentè: etiam viros ob hanc colendi corporis insaniam acriter reprehendit. & en verba Chrysostomi tomo quarto, homiliâ vigesimâ octauâ in caput XII. epistolæ ad Hebræos. Lege, lege, hæc illius verba sunt: Non enim mihi sermo ad solas mulieres dirigitur, sed etiam ad viros. omnia enim reliqua quæ habemus, superuacua sunt. Soli pauperes superuacanea & vana non possident, fortassis autem etiam ipsi ex necessitate. ceterùm si liceret, neque illi prorsus abstinerent. Ita Chrysostomus ad verbum. Si quis contradicat, huic ego non aliud, quàm quòd supra, insusurrem: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo age, Chrysostomus respondebit. Ger. Do manus; magis à te victus sum quàm ab Apolline Marsyas. Pol. Ergo iam ad alia.

a Chrys. tom. 1. hom. 37. in c. 15. Gen.

CAP. VII.

CVLTVS CORPORIS NIMIVS,

Quàm à ratione, & prisci, nostrique æui legibus alienus sit.

SOlebant Indi Reges maiorum suorum cadauera igni siccare, deinde in palatij penetrali pretiosis funibus suspendere, auro & gemmis ornare, sic ornata seruare, & pænè adorare. Ridenda superstitio, sed an nos non etiam in illâ sumus, qui corpus in cadauerosam tabem breuî abiturum sic comimus, sic ornamus, sic excolimus? Num hoc cum ratione, & rectè fieri dicendum? Sed hîc opportunè monuerim, nullum mihi sermonem esse de habitu cuiuis hominum ætati & ordini conueniente. Sunt ceteræ inter homines (quis nescit) distinctiones & gradus ab ætate, ab nobilitate, ab eruditione & virtute, ab officijs & dignitate, sunt & certa pro his gradibus vestium discrimina, de quibus ego hîc nihil; neque illos philosophos audio, qui omnes attrito pallio suo amiciunt; hoc solum contendo, nec omnem, nec nimium cultum corpori esse indulgendum. quod probè solo rationis ductu intellexit Saladinus, ille Christianorum olim terror, qui cùm Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem subegisset, morti iam vicinus in cogitationem hanc seriò descendit, & solam interiorem tunicam, pro omni pompâ funebri, in hastâ sublimem ferri iussit, cum acclamatione; *Hoc unum ex domitore Orientis restare.*

§. I.

Obsecro te, quicunque corpori plus æquo faues, & rationi tam audacter insultas, intuere Adami purpuram; ouem habebat indutam, sed non ostro rubefactam. Non malè Demonax quondam purpurato alicui insolentiùs sese iactanti, ad aurem immurmurans: Heus tu, inquit, hoc antè gestabat ouis. Et quoties sub tali oue ferocia lupina, pigritia asinina, vulpina astutia, superbia pauonina delitescit? Sunt in Palæstinâ poma Gomorrhæa, quorum intrinsecus fauillaceam fuliginem, extimæ cutis ambitus elegans & formosus quidem continet, at si hæc vel leui tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum puluerem fatiscunt. Simillimum huic pomo corpus humanum est, quod sæpe cinnama fragrans, balsama rorans, & vario comptu elegans est: sed prematur nonnihil sepulchro purpurascens hoc pomum, quid exprimetur præter puluerem, fœ-

torem, saniem? Non immeritò castigat olim Athenienses suos Græcus Cicero, quòd cùm in Philippum Macedonem eundum esset, cùm aggeres muniendi, miles colligendus, exercitus instruendus, ipsi turres & mænia dealbârint. Quid nos facimus aliud? carcerem nostrum dealbamus, cùm in stygium draconem iuratum & æternum hostem nunquam non sit pugnandum, cùm mille alia potiùs agenda sint. Num hoc rationi congruum? Refert è Senecâ Augustinus, ille antistitum Antistes, apud Romanos in Capitolio idolis ex more lumina accensa, velut in tenebris agentibus, salutantium nomina pronuntiata tanquam audientibus, speculum quasi videntibus ostensum, capillamenta pexa, vti sentientibus; easdem etiam illas statuas aquis lotas, strigilibus frictas, vnguentis permulsas, linteis extersas, velut veros homines. a Quàm imitamur auidè hanc impiam religionem! Idolum habemus *Corpus*; hoc lauatur, hoc vngitur, hoc comitur, hoc colitur. Vbi speculum animo, vbi lauacrum, vbi vnguentum? Ah, sordescit Dominus, dum seruus bene nitidus incedit; herus calcatur, dum extollitur mancipium; princeps conspuitur, dum subditus adoratur; rex cruciatur, dum epulatur famulus; necatur imperator, dum triumphat gregarius miles. Et hoc prorsus contra omnem rationem. O improbum mancipium, ô execrandum idolum! quod in suum, Dominiíque sui malum tantis impendijs exornatur, quod videri vult & conspici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus seruitijs vult coli; proximum est vt faces ei accendamus, & adoremus. An non hîc & ratio & veterum exempla grauissimè reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, sed non æquè ab exemplis veterum, qui ab hac sapientiâ longissimè diuerterunt. & si quidem de corporis cultu sit sermo, quæ non hîc portenta habuit priscum æuum?

a August. l.6. de ciuit. Dei c.10. Senec. epist. 105. post med. I. Lips. l.2. elect. c.18.

§. II.

Feminæ fuerunt, teste Antiphane, quæ crocodili excrementis faciem polirent. hem, eruditam insaniam, & ô dignas quæ hoc vultûs sui medicamen etiam glutirent. Clemens Alexandrinus iure grauiter indignatur: Ter enim, inquit, non semel dignæ sunt vt pereant, quæ crocodilorum excrementis vtuntur, quæ spumâ sepiarum vnguntur. a Poppæa Domitij Neronis Imp. coniux quingentas secum per omnia trahens fætas asinas, balnearum solio to-

a Clem. Alex. l.3. pædag. c.2.

tum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem & vultûs candorem seruari credens, aiunt enim ab hoc lacte faciem erugari & tenerescere, a Hæc eadem, etiam in exilium relegata, suas secum asinas trahebat. Affirmat Plinius, notum esse quasdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas asinas custodito numero in hanc ipsam curam fouere. b O scyllas & charybdes patrimoniorum, quæ per hunc vnum corporis cultum profusissimâ luxuriâ sorbentur. Et quod illud monstrum, non femina, quæ, vt Vmber poëta canit

——— incedit census induta nepotum.

Plinius visam à se ait Lolliam Paullinam Caij Principis matronam, ne serio quidem ac solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cenâ smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque, quæ summa quadringenties H S colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. c Portentum & prodigium in Oceanum deportandum! vna mulier, vno corporis cultu decies centena millia philippeorum d gestet sibi circumposita? Queritur iure Seneca, &: Video, inquit, vniones non singulos singulis auribus comparatos; iam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt: iunguntur inter se, & insuper alij binis superponuntur. non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina ac æterna patrimonia auribus singulis pependissent. e De Christianis feminis Tertullianus: Aiunt & de frontibus draconum, inquit, gemmas erui, sicut & in piscium cerebris lapidositas quædam est. Hoc quoque deerit Christianæ, vt de serpente cultior fiat. sic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, ceruicibus suis aut ipsi capiti ornamenta struit. f Neque hic sexus immodico tantùm pretio subinde, sed & nimio studio animi ergastulum adornat, & hoc anxiè agit vt omnia corporis æquabiliter sint ad regulam, vt incessus ad artem compositus, vestigia nihil extra mensuram aberrantia dirigat, vt caput aliquot horis ornatum decorè emineat, vt denique omnia cultum præ se ferant & gratiam, velut si de arcâ prodirent, aut vt Seneca loquitur, de capsulâ totæ. g

§. III.

a Plin.l.11.c.41.Nat.hist. b Plin.l.28.c.12. c Plin.l.9.c.35.
d 1000000. Silberkronen / siue zwainzig Bätzner. tanti enim philippeus, quod hic & alibi notandum. e Gell.l.7.de benefic.c.9.
f Tertul.de hab.mul. g Senec.ep.115.initio.

§. III.

At ne solæ feminæ in ius ambulent, & luxum luant, etiam viri olim in hac noxâ sunt. Quis nescit quàm solicitè nitorem & venustatem vestitûs consectati sint Demosthenes & Hortensius, quorum iste diem collegæ dixit, quòd ei in loco angustiore fortè obuius, togæ structuram disturbauerat. a Ita, mi Polychroni, veteres ne nimium lauda: leges ijs non malæ sed victrix legum audacia, in colendi corporis studium certatim se effudit. POL. Quid cum prodigijs aut laruis luctemur? quòd si à prisci æui moribus patrocinium quæras cultui corporis, frustra es, & tuo te iaculo sauciatum videbis. ijsdem tibi nominibus occurro. Constat, illum ipsum oratorem Græciæ Demosthenem propter nimis accuratum exquisitúmque cultum, probris sæpe laceratum fuisse. fecit ergo quod nec illius quidem sæculi homines probabant. Hortensium item Censorum & reprehensorum voculas ob nimiam munditiem, nimísque affectatum decorem haud effugisse. si rem æuo suo dignam Hortensius fecisset, in hanc reprehensionis notam non incurrisset. Quin & ipsis feminis Romæ lex Oppia, nec veste varij coloris vti, nec auri plus semiunciâ habere permittebat. Et nostro æuo an non bonæ leges, & praui mores inter se pugnant? quàm præclarè multarum vrbium sanctiones sunt in hoc vestium luxu abolendo? Promulgantur, & non seruantur, tabulæ figuntur & negliguntur. Quàm seriò edixit Augustissimæ memoriæ Imperator Carolus V. ne quis fraudem faceret legi seu latæ seu ferendæ circa rem vestiariam. Edita est Augustæ Vindelicorum, Anno 1548. Reformatio politiæ Imperialis, quæ vt legis dicendæ caussam exponat, vestitûs insolentiam his ipsis omnino verbis perstringit: *Modus autem vestium ac ornamentorum, cùm in tantum luxum deuenerit creueritque inter dominos, equites, nobiles, ciues, & colonos seu agricolas, hoc pacto modóque, vt idcircò non solùm priuatæ personæ verùm etiam nationes, & prouinciæ inde extenuentur, egentioré sque efficiantur: videlicet cum per aurea, argentea, sericáque indumenta, per Damasena, Attalasena, Byßina, aliósque peregrinos pannos, mitras, margaritas, vniones, qui hodie abusus ad luxum magnus est multúsque in Germanicâ natione, ex quâ traijcitur atque auehitur in peregrinas & alienas regiones ingens pecuniarum copia: vt interim de liuore, odio, atque inuidiâ in diminutionem ac detrimentum Christianæ dilectionis conticescamus. Quandoquidem igitur in tantâ luxuriâ, & vt ita dicam, pretiositate & prodigalitate immodestia exuberat, sic vt inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilem,*

a Gellius l.1.Noct.Attic.c.5.

Nobilem, inter Nobilem & ciuem, inter ciuem & colonum siue agricolam, nullum discrimen nulláque agnoscatur differentia. Idcircò &c. Quid aliud diceret è cathedrâ religiosus Ecclesiastes? Ne igitur commune malum deflere solùm videatur Imperator, & inaniter queri, etiam imperat & coërcet: inter cetera & hoc quod maximè mireris: *Porrò* (verba legis sunt) *Nobiles, sericas, aut carmasinas atlasinas vestes non gerant.* Ergo Nobiles serico *a* abstineant? ergo natales suos corio aut panno patrio abdant? ergo nefas ijs veste sericâ aut holosericâ vti? certè sic lex iubet. Sed quis legi paret? iam enim textores, cerdones, sartores in totas sibi vestes holosericum conscindunt, quod viris nobilibus, in fimbrias solùm lex permittit, quæ & addit: Nobilibus torques aureos non nisi inuolutos, pro veteri ritu, nec vltra ducentorum florenorum licere gestare: euolutos torques & sine fasciâ, tantùm equestri dignitate auctis permitti. Eadem lex Baronibus & Comitibus vestes intertextas, seu, Attalicas penitus interdicit, & nec fimbrias quidem tales assui concedit. *b* Tu illic reliqua vide, & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos inualuisse, quamuis etiamnum maximorum virorum modestia sibi constet, & communem furorem exemplis luculentis damnet. Sed hoc ipsum vberiùs iam demonstraimus.

a Sammat. b Constit. Imperiales, in Reform. Polit. c.9.10.11.12.13. ad finem tomi.

CAP. VIII.

In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modestia.

MOdestiam cultûs appello eam virtutem, quæ decorem in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu seruat. *a* Alexander Rex Macedo, hoc etiam nomine magnus, & iure laudandus, quòd ei cultus corporis habitúsque paullulum à priuato abhorrens fuerit. Cúmque corpus à labore calidum adhuc & sudore perfusum, in Cydno amne pararet abluere, decorum quoque futurum ratus est, si ostendisset suis, leui & parabili cultu corporis se esse contentum. *b* Augustus Imperator, vel hoc ipso nomine augustior, quò modestior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantùm sumptuosas illas vestium elegantias exagitauit, sed & exemplis damnauit modestissimis. nam nec toro cubitauit nisi humili & modicè instrato, nec temerè aliâ quàm domesticâ veste, ab vxore, sorore, & filiâ neptibúsque confectâ vti consueuit. *c* Has sartrices,

a Lessius de Iure & Iust. lib.4.dub.14. b Curtius l.3.c.10. c Sueton. in Aug.

sartrices, ditissimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi aluit, & compendio admirando eandem & coniugem suam & sartricem, easdem & filias & netrices suas habuit. En, cunctorum dominus, paucas quidem sibique iunctissimas feminas occupabat: nos, aliorum serui, disiunctissimas fatigamus gentes. Equidem nobis Christianis, addo, nobis & mendicis ad Augustum collatis, turpissimum est à tanto principe moderatione in hoc superari. Neque verò alij non secuti sunt post ipsum Imperatores. Hadrianus Cæsar frequenter vili tunicâ contextus processit in publicum, baltheo præcinctus in quo nihil esset auri. Septimius Seuerus Imp. humili amictu contentus, sic factum defendit: Imperatoria Maiestas virtute constat, non corporis cultu. Vespasianum etiam scimus veste & habitu neglecto fuisse, & vix à gregario milite distante. Nescio an non præcipuus adstricti moris auctor Aurelianus Imp. qui non modò vestem holosericam in vestiario suo non habuit, sed nec alteri vtendam dedit. Quid ni etiam Alexandrum Seuerum nominem, quem constat vestes holosericas nunquam induisse: subsericam nunquam donasse. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidisse, aurum autem in ærarium contulisse, dicto addito: gemmas viris vsui non esse. Quid Tacitum Imperatorem memorem, qui holosericâ veste viris omnibus interdixit; togâ quâ ipse priuatus fuerat vsus, nonnunquam in Imperio vtebatur. Verùm, ne fabulas à me narrari putes, etiam nostri æui Principes, Reges, Imperatores in cultu corporis modestissimos, paullò post tibi sistam.

§. I.

Nec omittendum illustre Cari Imperatoris exemplum, quia nec vulgatum. Narrat hoc Synesius, sed quod ille de Carino homine ignauo per errorem affirmat, hoc ad Carum qui in Persas mouit, referendum. Carus ergo Imperator, cùm ad Armeniorum limites peruenisset, militem corpus curare iussit, & cibum è suo commeatu capere, breuî ex hostico (simul elatâ manu Parthorum agros ostendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adsunt hostium legati, neque tamen sperant se illicò ad Imperatorem admittendos; opinabantur scilicet futurum, vt primò ad proceres quosdam aulicos deducerentur; deinde dierum aliquot interuallo ad ipsum belli ducem. At ille ad se rectà iubet adduci. Cenabat tum casu, cùm ingressi sunt. Et vide, mi Gerarde, quæ in victu vestitúque

tanti

tanti Imperatoris pompa fuerit. Iacebat in herbâ Carus, frequens miles circumſtabat, ſed argento vel auro nil cultus. Veſtis Cari erat punicea chlamys; cibus, vetus aliquot & nigrum pulmentarium; & in eo fruſtula quædam ſalſæ ſuillæ carnis. Atque vt vidit oratores illos ad ſe ita iacentem ingreſſos, nihil omnino turbatus, & illos ad ſe vltro vocans: Scio, inquit, quid veſter hîc aduentus velit, hic ipſe Carus eſt qui vobis quæritur. Sed redite, & iuueni veſtro regi renunciate, niſi reſipiſcat, futurum vt intra vnam Lunam omnis illius ager, tam glaber ſit & nudus, quàm hoc meum caput, & ſimul cum dicto pileum ſuſtulit, & caput tam glabrum oſtendit, quàm galea eius fuit quæ adiacebat. Vos verò manum in ollam mittite, & mecum pultem haurite, ſi quidem appetitis: ſin minus, ſtatim abite, & extra Romana caſtra eſte, tanquam legatione omni iam defuncti. Ita me Deus amet, iſta virum olent, imò heroëm, qui in comitatu ſuo, qui in victu, qui in omni vitâ quàm minimum voluit eſſe tragædiæ & pompæ.

§. II.

Neque Græcia viris caruit, qui cultum in animo, non in corpore poſuerunt. Ageſilaus dignus rex Spartâ, ſenex iam in Ægyptum Regi Tacho ſuppetias iuit, & cùm naui vehens propinquaret, ingens Ægyptiorum turba in portum ſe effudit, ad celebrem illum ducem ſpectandum. Præceperant animo, maieſtatis plenum virum, veſte, comitatu, ipſo corpore ſpectabilem. At ille prodijt vili & defloccato palliolo, gregalibus ſuis non multum aſpectu cultúque abſimilis. Non impar huic Philopæmenes, Achæorum præſtantiſsimus dux, de quo non ſine lepore Plutarchus hæc narrat. Megaram iuit hic Philopæmen ad quemdam ſuorum familiarium, cui ſe veſpere affuturum conuiuam prænunciari iuſsit. Ciuis ille Megarenſis lætus ob talem hoſpitem, curam vxori demandat vt quàm celerrimè domi paret, verrat, ſternat, nec quicquam eorum omittat quæ tanto hoſpiti conueniant: ipſe in forum officioſus properat vt obſonet. Dum abeſt & rerum ſuarum ſatagit, adeſt Philopæmenes obſoletâ amictus chlamydula, & comitibus poſt ſe relictis, hoſpitam inquietam ſalutat, illa reſalutat, ſed vt erat curarum plena, virum non agnoſcit, ſed de cultu eius & corpore vnum aliquem ex miniſtris & antecurſorem ſuſpicata: heus tu, inquit, manum admoue, & adiuta; feſtinamus. en, paratum tibi laborem, quæſo te, hæc mihi ligna finde. & vnà porrigit ſecurim. ne-

quæ ille moratur; chlamydem abijcit, & vt rogatus seu iussus, ligna scindit impiger. Superuenit intereà ille de foro, & attonitus exclamat: Quid hoc rei est, Philopæmen, ita te & me dedecoras? Subridens ille: pœnas, ait, do cultûs & vultûs mei. adeò non indignatus est se pro seruo habitum, vt vltro in se sit iocatus.[a]

Quàm nos, ad hunc virum delicati sumus! vbi vel suspicio est nostram dignitatem lædi, mox ira & impotens sui animus se prodit. superbire scimus exactè, quid sui dispicientia sit, planè nescimus. Auctoritate florere volumus inuiolabili: nemo nos tangant; honoris vel minimi derogationem non ferimus sine stomachi noxâ. Verbo, belli homines sumus, & prætereà nihil. Sed Cari & Philopæmenis modestiæ comites damus.

a Iust. Lips. lib. 2. monit. Polit. c. 15.

§. III.

Quinque & quadraginta magistratus gessit Phocion, ille Atheniensium clarissimus, sed quo sit vestis genere interim vsus, calceandi ratio in eo demonstrat. Nam, inter vrbanos in prouerbium cessit, vt cùm immensum frigus & intolerabile significare vellent, Phocion, dicerent, calceatus est. Omitto hîc Synopæum Diogenem Cynicæ disciplinæ assectatorem, qui pallio vixit vnico contentus, tantò rigidior Antisthene, qui eius sectæ princeps, pallium duplicauit. Reipsâ hi tales viri docuerunt, etiam in hoc vestitûs genere verissimum esse illud: Natura paucis contenta.

Portius Cato (vt Romana Græcis misceamus) qui à nobilissimâ censurâ quam gessit, Censorij cognomen tulit, nunquam togâ vsus est pluris quàm drachmis centum emptâ.[a] Apud nos mediastini & atrienses famuli lautiùs vestiuntur. Nec Catone sumptuosior esse voluit, Thebamus dux Epaminondas, tot victorijs clarus, qui tam exactæ fuit continentiæ, vt vnicâ veste contentus ætatem fuerit, & si quando vetustate detritam resarcire opus foret, domi se clausum continere cogebatur, dũ sarta vestis rediret. Huic tam rerum inopi, quàm fortitudinis & prudentiæ diuiti, cùm rex Persarum magnam vim auri dono misisset, modestè repudiauit. In quâ quidem munerum abstinentiâ, vt mea fert opinio, celsiore animo fuit is qui tantùm auri potuit non accipere, quàm qui potuit offerre.[b] Epaminondâ & Catone ditior esse noluit Agesilaus, sextus Lacedæmoniorum rex, qui sub eâdem veste & æstiuos calores, & brumæ frigus pertulit. Porrò Dionysius Siculorum tyrannus,

a Sunt tantùm XIII. floreni, & X. sestertij b Ælian. l. 5. var. hist. c. 5.

nus, cetera illaudatiſsimus, hoc vno tamen in præconij partem venit, quòd cùm ſicarios aut depeculatores, grauibus ſupplicijs afficeret, ijs tamen qui ſplendidarum veſtium aut ornamentorum fures eſſent, iram donare difficilis non eſſet, quò ſcilicet faciliùs Syracuſani laſciuam habitûs elegantiam dediſcerent.

Ergo iam ſatis liquet, priſco etiam æuo exquiſitum corporis cultum veſtiumque luxum, & exemplis præclariſsimis, & honeſtiſsimis legibus damnatum fuiſſe. Neque tibi, Gerarde, ampliùs integrum negare, quòd veſtium curioſitas, vt Bernardus loquitur, & morum iudicium ſit, & mentium deformitas. a

a Bern. lib. 3. de Conſid.

§. IV.

Priſcorum in habitu modeſtiam, etiam noſtri æui magnates ſanxerunt. Benedictus XI. ſummus Pontifex, humili loco natus, cùm ad hoc dignitatis faſtigium euectus eſſet, non erubuit ſuæ paupertatis rudimenta. Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos lauit. Hanc, creatus iam Pontifex ad ſe venire iuſsit. Venit illa, ſed pænè alia quàm ante fuerat. Matronæ illam, vt Pontificis matrem, ſummis honoribus extulerunt, & veſtibus in diuerſam à priori feminam mutarunt, decere hoc ratæ, pro magnificentiâ ſummi principatûs in filio. Ita in cònſpectum filij producta eſt. Pontifex, vbi eam aſpexit, agnoſcere diſsimulans: quid, inquit, facitis errando? meam mihi matrem adducite; hanc ego dominam non noui. mea mater lotrix eſt, cum hac colloquar: ite. Obruebantur pudore, qui honoris cauſsâ matrem deduxerant. Detracto igitur omni mundo muliebri, pannuciam illi ſuam reddidere, ac denuò reduxerunt. Tum eam amplexatus Pontifex: In hoc, inquit, veſtium apparatu matrem meam reliqui, ſic iam noui, ſic recipio. a O tempora, & ô mores, nouos quidem ſed malos! ab antiquis illis moribus quantum mutatum eſt? Quis iam è ditioribus illis non ruborem ducit, ad occurſum pauperculorum parentum aut cognatorum? ita tenuitatis noſtræ primordia erubeſcimus; veſtes & numos humaniùs ſalutamus quàm cognatum ſanguinem. Hos mores graui cenſurâ notans beatus Iacobus: Etenim, inquit, ſi introierit in conuentum veſtrum, vir aureum annulum habens, in veſte candidâ; introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclarâ, & dixeritis ei: Tu ſede hîc bene: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut

a Albert Crant. l. 8. metrop. c. 48.

sede sub scabello pedum meorum: nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum? a

a Iac. c. 2. v. 2.

§. V.

Post Pontifices, Imperatores & Reges maximi, maius sibi decus pararunt aspernando cultum corporis quàm vsurpando. Rudolphus I. Austriacus, Imperator, in vestitu adeò moderatus fuit, vt à plebeio nihil differret. & accidit vt Moguntiaci quodam manè solus egressus pistoris domum ingrederetur, & se ad prunas furno eiectas conferret, tremulas manus (aura frigidior erat) calefacturus. Hîc à pistoris vxore, cùm pro milite haberetur, non tantùm audaces calumnias in Imperatorem iactas audiuit, sed tandem etiam vase aquario in prunas coniecto, vapore, fumo, cinere perfusus, domo eiectus est, nec re minimâ vltus est. O verè virum qui adeò omnem corporis splendorem contempsit, vt ob illum etiam contemni non indignaretur. GER. Sed iste cultus eius priuatim fuit; non dubitem, quin publicè plus ostenderit Imperatorij splendoris. POL. Prorsus imperitè iudicas; parce dicto. Nec in publico quidem ornatior fuit Rudolphus. Quis dies lætior, & aptior pompæ, quàm cùm victum Ottocarum, Bohemiæ regem, ad se vocatum, excepturus erat, & fidem ab eo (homagium vocant) accepturus? a Rex Ottocarus cum magno & splendido comitatu veniebat: viri & equi, auro, gemmis, serico nitebant. Dictum Rudolpho, talem, taliter aduentare, & sedulò à quibusdam additum: Pararet se, veste & cultu ornatiore, tantum Regem admissurus. Rudolphus renidens: Imò rex Bohemiæ, inquit, griseam b meam vestem sæpe derisit, nunc ipsum vestis mea grisea deridebit. At vos arma & equos expedite, & accincti instructique, vt ad pugnam, state. Decus Teutonicorum armorum, non vestium, aduenis illis ostendite: hoc me vobísque dignum est. Ottocarus certè illi vili cultui se & aurum suum submisit, & ad genua supplex accessit. Imperatorem nimirum, non vestem veneratus est.

Carolus Quintus Imperator Augustissimus, vt sanguinem ab eo, sic & hanc virtutem traxit, in omni vitâ temperans, maximè verò in cultu. Vestium adeò fuit incuriosus, vt non temerè aliâ quàm amiculo laneo plebeióque vteretur. Ostendit hoc in primo & sollenni ingressu Mediolanum. Nam cùm viæ omnes aulæis, tabulis, frondibus superbirent, ciues verò vestibus quàm cultissimi cum

a Anno 1277. b Latinis, cineream, aschenfarb.

fureâ vmbellâ obuij venirent, ille & Imperator, & non semel Rex ac Princeps, in laneâ & nigrâ penulâ, vilique pileolo sub aureum illud cælum se dedit. Videbant illum & tamen quærebant quem videbant. passim audisses interrogari: Istene Carolus, iste Imperator est? cultu tam modicus? Vana plebs vestes auro illusas, & fulgentes in vestibus gemmas expectabat.

Macti virtute Imperatores! magni fuistis, quò minus corporis cultu magni esse voluistis.

§. VI.

Secundùm hunc, Carolus Alberti Neapolitani Regis parens tam eminuit hac modestiâ, vt præter restrictam, & subductam vilem tunicam, tegumentum aliud non admiserit. Ludouicus secundus Rex Gallorum, gloriâ regnóque, imprimis liberalitate, quantum vllus superiorum regum, ingens, victorijs etiam clarus, lanâ aut bombyce induebatur, cùm alij reges serico & auro radiarent. Denique Ludouicus X I. Galliæ, Matthias Pannoniæ, & Alphonsus Neapolis ac Siciliæ, Reges, nihilo fuere à vulgo elegantiores hoc corporis mundo. Et Alphonsus quidem notatus à quopiam quòd parum regiè vestitus esset; respondit; Malle se moribus & auctoritate regem videri, quàm diademate & purpurâ. Vox magnifica & rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu consentire.

Sed quàm dispares ab his, Imperatores Græcanici, quos luxus & deliciæ ad cultum vix virilem traduxerunt, quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo Byzantino principe. Hic cùm inaudijsset ab Henrico Quinto Imperatore legatos ad se mitti, suos omnes quàm ornatissimos, auratos & gemmatos adesse imperauit, ipse à capite ad calcem nil nisi splendor & nitor fuit, rarum vel in templo aliquo spectaculum, quo legatorum oculos præstringendos putauit. Germani verò vt venerunt, Germanos se ostenderunt, hoc est, viros, & tantum abfuit vt hoc aspectu in metum adducerentur, vt etiam ad prædæ cupidinem incitarentur, nihilque iam magis vellent quàm cum effeminatis istis quàm primùm manus conserere. Accedentes interim Græculi, cubitis eos tangebant, & loquente digito hortabantur: viderent gemmeam Imperatoris vestem, quâ ille vt floridum pratum, variè nitebat. At Germani luculentè probarunt se his spectaculis minimè terreri: tempus esse, vt Græci his sepositis aurum commutent ferro, nam & legatio sit ir-

rita, Græciæ pugnandum non cum pauonibus, ſed cum viris verè Martijs & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos iam tum verbis territos. quid ſi ad rem ventum fuiſſet? & fuiſſet, niſi mors Henrici Imp. ſubſecuta, conſilia iſta turbaſſet. Hæc, maiorem partẽ doctiſsimi Lipſij verbis percenſere volui, qui aurum & gemmas non digna ſatis ornamenta magno Principe agnoſcit. a Et præceſſerunt æuo ſuperiore, magni faſtigij exempla, quæ doceant, vt dixi, virtute plebem vincere, non veſte. Narrauit mihi vir fide dignus, inuentas alicubi in vetuſtâ chartâ ſubductas rationes; in his inter expenſa cetera, & iſtud ſtudiosè annotatum: Item, Cæſaris thoraci reficiendo 6. cruciferi expenſi. O Deus! hæc priſcam frugalitatem ſapiunt; hæc illa tantorum Principum adoranda modeſtia; hæc longè plus ſuſpicienda poſteris, quàm ſi legant: Pro pallio nuptiali expenſa tria millia Philippeorum, pro criſtis & pilei ornamento mille floreni, pro thorace & caligis mille ducenti aurei, pro cetero mundo corporis octingenti Philippei, præter vniones & gemmas ſparſim additas. Et hæc erubeſcendi luxûs egregia ſunt ſpecimina: mirabuntur poſteri lecturi talia, & ad audenda maiora animabuntur. Hæc forſan admirationi ſint apud imperitos, laudi nunquam erunt apud prudentiores. Et ſanè quiſquis feriò laudari vult, non à veſte, aut corporis cultu, ſed aliunde laudem colligat. quod illuſtri facto, priuſquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

a Lipſ. l. 2. Monit. Polit. c. 15.

§. VII.

Elegans cumprimis & ſcitu dignum eſt, quod Ioannes Damaſcenus vir miræ ſanctitatis & eruditionis, in hunc ferè ſenſum commemorat. Iter faciebat Rex Magnus, numeroſâ ſatellitum manu ſtipatus. In viâ viri duo ſordente & lacero habitu, ora macie confecti, exangues & pallidi obuios ſe tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntariâ afflictatione & laboribus, Dei cauſsâ toleratis, hunc oris pallorem contractum. Vt igitur eos cominus vidit, è curru deſiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humaniſsimè complexus ſalutauit. Iniquis oculis id tulerunt aulæ proceres, alienum hoc rati à regio faſtigio. Ita germanum regis ſubornarunt, moneret fratrem, ne diadematis maieſtatem ad infimorum hominum pedes deprimeret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obſcuris reſpondit. Mos autem illic locorum erat, vt ſi quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illius

fores

fores canere iuberetur. Rex igitur sub vesperem ad fratris ædes letalem hanc tubam, velut extremi supplicij nunciam misit. Audijt regis frater, & cohorruit ad fatale hoc classicum. Proximo manè atratus & lacrimis perfusus, cum omni familiâ ad fores palatij adest. Rex ad se accitum asperius affatus: O demens, inquit, si fratris, cum quo idem tibi sanguis, & honor pænè par, præconem sic exhorruisti, quamuis nullius tibi criminis conscius, eccur mihi vitio vertebas, quòd supremi regis summíque iudicis olim affuturi præcones, ego non vnius sceleris reus, nuper submissiùs salutarim? Tuæ ergo dementiæ castigandæ hoc factum: in posterum non è facie, non è veste iudicabis hominem: sed & illi faxo errorem suum intelligant, qui hanc tibi mentem iniecerunt, nunc saluus abi. Fratre sic correcto, quatuor arcas ligneas fieri iussit, quarum duas auro vestiri, sed cadauerum ossibus referciri; duas alias pice & bitumine oblini, sed selectis vnionibus & vnguentis impleri præcepit, atque has ita compactas proceribus suis, intempestiuis illis monitoribus proposuit, vt suam vtrique æstimationem facerent. Illi duabus auro inductis pretium ingens imposuerunt, vt quæ indubiè coronam & ornamenta regia continerent, ijs verò quas bitumen obduxerat, pretium leue fecerunt. Quibus Rex: O boni, inquit, erratis largissimè; nec me fugiebat hanc à vobis censionem statuendam. mox arcas omnes aperiri iussit. Et en, ait, stultitiæ vestræ præsens argumentum: oculis nimium credidistis, & hinc viros his diebus mihi obuios, ab exteriori habitu imperitissimè iudicastis. Sed ite iam; non sic feretis impunè tā impudentis iudicij errorem.[a]

Sapienter prorsus rex ista. Quemadmodum enim stultus est qui empturus equum, non ipsum inspicit, sed stratum eius & frenum: sic errat qui hominem ex veste aut conditione, quæ modo vestis nobis circumdata est, æstimandum putat. [b] Hoc non philosophia tantùm arguit, sed ratio, & Senecam testem adiungo: Equum empturus, inquit, solui iubes stratum; detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem inuolutum æstimas? Mangones, quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum, siue brachium aspiceres, nudari iuberes & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythiæ Sarmatiæue regem, insigni capitis decorum? si vis illum æstimare, totúmque scire qualis sit, fasciam solue: multùm mali sub illâ latet, quid de alijs loquor? si

a Damasc.hist.Ios.& Barl.c.6 b Marcob.l.1.Saturn.c.11.

perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipſe conſidera. Nunc qualis ſis, alijs credis. a Imò, mi Seneca, veſtibus & noſtris & alienis credimus, & tunc demum nos, aut alios, quaſi magnos ſuſpicimus, cùm lautè veſtitos cernimus. Abſurdè fallimur; & hoc eſt in emendis equis phaleras conſiderare, & baltei polimina inſpicere, & ornatiſsimæ ceruicis diuitias contemplari. b Quoties ſub ſordido palliolo culta latet ſapientia? quoties in vaginâ aureâ, plūbeus abſconditur gladius? ſed progrediamur.

a Sen epiſt. 80. fine. b Madaurenſ. de Deo Socr.

Cap. IX.

Cultum corporis, Sanctiſſimi homines quàm & oderint, & fugerint.

NATVRA, omnium parens & opifex ſolertiſsima, abundè ſatis docuit hominem, ſi vnum id animal non ſeipſum obliuiſceretur, quàm non operoſo ſit opus velamento ad tegendum corpus. Niſi quis hanc vocare malit nouercam (quod nefas dicere) vt quæ ceteris animantibus variè tegumenta tribuerit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera; truncos etiam arboréſque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata ſit; ſolum hominem nudum, & in nudâ humo natali die ad vagitus ſtatim & ploratum abiecerit. Atqui ſapientiſsimè hoc egit natura, velut ſolerter prouidens, non diu placiturum homini quicquid demum tegminis ei aſsignaſſet. Itaque nudum ſtatuit hominem, docuit tamen quo fine, quibus legibus veſtes ſibi aptaret ipſe, nimirum vt eæ tegerent & velarent, aeríſque iniurias defenderent. At homo legibus naturæ procul relictis, eò proceſsit, vt per furorem & inſaniam, non iam veſtitum qui tegat, ſed qui oneret & torqueat humana corpora, inter ignotas feras, inter peregrinos vermes & maris belluas, tam ſtultè quàm laborioſè quærat.

Protoplaſtorum hominum prima veſtis, è ficu folia fuerunt, huic crudæ pelles ſucceſſere. Nec multò cultiùs vixit Ioannes Zachariæ filius, Iordanis accola, camelorum ſetis amictus, ſcortâ Zonâ cinctus. Chriſto, Regi ſummo, Mariæ Virginis filio, veſtes quidem mundæ fuerunt & honeſtæ, ſed, vti Iſidorus Peluſiota loquitur, qualibus vſi ſunt pauperes in Galilæâ. a Si harum pretium ſpectaſſent Pilati milites, Chriſtum ijs amictum crucifigere potuiſſent, tam non fuerunt pretioſæ. Sed altius hîc Æternæ Prouidentiæ conſi-

a Iſid. l. 1. epiſt. 74.

consilium, quæ in nostros vsque annos seruari voluit vestem illam quæ arte ineffabili contexta veriùs quàm sarta; cuius magnum in opificio miraculum, maius in vsu, neque enim perpetuo vestitu atrita, neque minus habilis, sed ad corporis modulum augescebat: dignissima prorsus, quæ vaticinijs multò antè laudaretur, & in Caluariâ rupe in sortem abiret, ne scinderetur. Sed enim, hanc in cultu sobrietatem, quàm admirando spectaculo docuit Christus in cruce nudus, in præsepi linteolis obuolutus? Inuenietis, inquit Angelus, infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio a Iam tum diuinus infans vel mutus concionabatur, & mortalium in vestitu vanissimas curas damnabat, sed eâ exhortationis dulcedine, vt delicatos illos iure pudeat nō persuaderi. Et en suauissimus puer, nostrum nobis luxum non exprobrat, nec amarulentis verbis fastum nostrum vt intolerabilem perstringit; hoc vnum agit vt ostendat pompam nostram sibi non placere.

Quid seruuli cunctamur, has Domini vestes minimè pretiosas, hunc regis habitum modestissimum æmulari? Clamant in stramineis cunis viles pannuli, clamat in cruentâ cruce nuda & extrema paupertas. heu nimis potenter inuitamur ad vestitum modestiorem. Sed confer mihi obsecro, Gerarde, has Christi fasciolas & inelaboratas telas cum vestium nostrarum lasciuo & subinde monstroso ambitu. Rem miram audi, & planè monstrum pretiosæ elegantiæ. Fuit Anno à pariente Virgine millesimo quingentesimo decimo octauo Princeps sacri ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, suffultam pellibus, quas pellio è carduelium seu acanthidum capitellis, opere prorsus incredibili, confecit. b Hem, quot centurijs, quot millibus auicularum, ad vnam hanc togam conuolandum erat? nimirum vt vnicus homo ad raram venustatem vestiretur, tot auium turmæ, suis vestibus erant spoliandæ. Adeò multum apud nos possunt Christi exempla & monita? Verissimè dixit Bernardus: In signum positi sunt panni tui, domine Iesv, sed in signum cui à multis vsque hodie contradicitur. c Sed nos ad lineam.

a Luc. c. 2. v. 12. b Auß Stigellitzen köpflen.
c Ber. serm. in Natali. Dom.

§. I.

Nota lex Christi, quam discipulis tulerat, singuli singulas haberent vestes, non arcas vestiarias secum traherent, è quibus modò

has, modò illas indutui sumerent. Iacobus Alphæi filius, qui ob faciem similitudinis indiscretæ, Christi frater dictus, è matris vtero sanctus, sanctior dein Christi disciplinâ factus, nunquam balneo vsus, nec vnguento vnctus, nunquam attonsus, qui esu carnium penitus abstinuit, vinum & siceram non bibit; de quo Chrysostomus: Aiunt, inquit, genua eius obduruisse callo, tantámque in eo carnis incuriam fuisse, vt adhuc viuentis omnia ferè membra morerentur, atque orationis assiduitate, iugíque ad pauimentum corporis prostratione, frontem quoque eius callo similiter *(quod inauditum)* obductam, vt nihil ferè à cameli genibus, si duritiem spectes, discreparet: a hic sanctissimus vir, non laneis vestibus, sed amiculo lineo vsus est, tam membris suis quàm membrorum tegumentis piè iratus. Petrus, ille Apostolorum Princeps & Ecclesiæ caput, ille primus à Domino Pontifex, nihil amplius tegumenti habuisse creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calceamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apostolorum Actus testantur. Rideant hanc tenuitatem, qui ignorant Ecclesiam ab ipso fundatam, olim in paupertate gloriantem; postquam cumulari diuitijs cœperit, virtutibus decreuisse. Nemo diuitum nunc ægrotos verbo sanat, tunc autem seminudi Pontifices etiam mortuos reuiuiscere iusserunt. Nec alios Domini discipulos delicato aut eleganti serico vestitos crediderim. Nec multum ab his diuersus Aurelius Augustinus, gemma Præsulum, qui vestitu calceatúque indiscreto vixit cum ijs, quibus sanctitate, scientiâ; dignitate longissimè antistabat Si quis ei vestem excultiorem obtulisset dono, acceptam venum iubebat dari, vt pecuniam inde exactam cum alijs communicaret, quandoquidem vestis ipsa communis esse non posset. itaque Clericis suis officio præstitit; habitu par fuit. Facile est ei vestium pompam spernere, qui purpuram immortalitatis ambit.

Paulus, qui primus eremum habitauit pietatis studio, non laneam, non scorteam, non lineam habuit vestem, sed quàm inculta solitudo suppeditare poterat, è palmæ folijs contextam, illustri exemplo humanæ luxuriæ à naturâ repudiatæ, quando ipsa tam modicis contenta est. Antonius abbas, qui Paulum ope leonum velut vespillonum terræ reddidit, defuncti pallium adeò in delitijs habuit, vt illud festis duntaxat diebus indueret, tam memorabili exemplo quàm Hieronymi optatu clarum, qui maluisset in vilibus exuuijs Pauli quàm in regum ostro conspici. Nam: si mihi Dominus, inquit,

a Chrys. hom. 5. in c. 1. Matth

quit, optionem daret, multò magis eligerem tunicam Pauli cum suis meritis, quàm regum purpuram cum regnis suis. Porrò Timotheum anachoretam non folia, sed capilli texerunt, adeóque humanam ei speciem ademerunt, vt à Paphnutio in solitudine repertus, immanis fera primo aspectu, non homo sit creditus. vox inde hominem aperuit, quem cultus efferatior inuoluit. Felix Timothee, cui sua vestis in capite nata est. Haud multum absimilis huic Onuphrius, & ipse eremi incola, qui consumptâ veste, quæ illi vnica fuit, folijs se texit. Satis indutus est, qui sic cum Christo nudus est. Animam Onuphrij ab Angelis, aspectabili obsequio sideribus illatam tradunt. Quis nostrûm rudiores pannos aspernetur, cùm nudi etiam ab Angelis honorentur. Hilarionem taceo, tótque alios viros sanctos, qui generosissimum, quo feruebant, spiritum sacco velabant. Patientissimus Iobus hoc exemplo illustris: Saccum, inquit, consui super cutem meam. a Non minus aspera fuit interior lorica illius Hebræi Regis, qui: Ego autem, inquit, cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. b Quo etiam vt veste vsus: Et posui, ait, vestimentum meum cilicium. c Sed hæc aliquantò vetustiora; nec recentioribus & notis destituimur. Franciscus Asisias rigidæ paupertatis cultor studiosissimus, non in eremo vastâ, vt illi, sed medio in luxu, crassi, natiuique panni tunicam nudo induxit corpori, inductam fune compressit, nudis pedibus ligneas subiecit soleas, vt quantum liceret, animum à corporis contagione seduceret, & cælestibus donaret. Omitto innumeros Francisci cum virtute æmulatores.

a Iob. c. 16. v. 26. b Psal. 34. v. 13. c Psal. 68. v. 12.

§. II.

Norbertus tam sanctitate quàm submissione singulari clarus, dictus iam Magdeburgensis Pontifex, quia aspernabili togulâ & excalceatus incessit, à ianitore velut mendicus repulsus est. a Clareuallensis abbas Bernardus, tenui etiam & despicatiore tunicâ est vsus, ceterùm minimè sordida, cuius illud scitè dictum: Vestem sordibus obsoletam, socordiæ testem esse. Ad tantorum virorum tam eximiam in habitu modestiam, an non ruborem ducant, quibus parum est, si vestis munda sit, nisi sit & nitida. Hîc veniam & pacem præfari oportet, neque verò aliena vineta cædere, aut cuiquam importuniùs insultare mihi mens est, sed monere solùm, idque succinctâ modestiâ. Scio; admoneri bonus gaudet: pessimus

a Zach. Lippeloo 6. Iunij.

quiſque correptorem aſperrimè patitur.[a] Reperias forſan, Gerarde, noſtro hoc æuo viros ſacros & eccleſiaſticos, homines religioſos & Deo deuotos, Antiſtites & ſacris titulis inſignes, qui magiſtri morum audire velint, qui Chriſti paupertatem & Euangelium verbis ampliſsimis doceant, ſed exemplis pænè contrarijs confutent, quibus panniculi Chriſti & ſtramineæ cunæ ſordent, qui legum ſuarum obliti, paullatim in profanos cultus degenerant, qui comam accuratiùs ſtruere, barbam curâ & arte pectere, collari leges ſuas dicere, indumentum aut colore non congruum, aut filo nimis pretioſum, aut formâ parum religioſum, aut opere vltra quàm decet, ſumptuoſum geſtare ſolent, qui nitorem à templis & aris in corporis cultum, aut menſarum apparatum, aut equorum phaleras transferre religioni non habent: qui mappas à cenis ſuis repudiarent, quas Dominico Corpori ſubſterni nimis modeſtè ferunt, qui numos in pauperes erogandos, in pompam effundunt, variâ ſed malâ liberalitate. Ego hîc quidem digitum labellis impono, ſed clamat pro me Bernardus; audite ſanctiſsimi viri iuſtas querelas: Nobis autem, inquit, eſt pro victu ſatietas, nec veſtitum appetimus ſed ornatum. quæritur ad induendum, non quod vtilius, ſed quod ſubtilius inuenitur, non quod repellat frigus, ſed quod ſuperbire compellat: non denique (iuxta regulam) quòd vilius comparari poteſt, ſed quod venuſtiùs, imò vaniùs oſtentari. Et paucis interiectis: Ecce enim habitus noſter (quod & dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne, à monachis temporis noſtri, in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouincijs inuenimus quo veſtiri dignemur. Subijcit: Vanum cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt.[b]

Indumenta molliora & animi mollitiem indicant.[c]

a Sen.l.3.de Irâ c.37. b Bern. Apol. ad Guilielm. abb. c Monoſt. Trochaic.

§. III.

Hîc cum Bernardo non immeritò quis quærat: Vbi ſenatus principis Chriſti per vrbem Hieroſolymorum aſinâ vehentis? Vbi ſanctiſsimi Ioannis Baptiſtæ hirſuta tunica à camelo mutua? Vbi ſaccus Hilarionis, vbi melota Serapionis, vbi cilicium Benedicti? Laudamus veteres, & noſtris vtimur annis. Ex eiuſdem diui Bernardi epiſtolâ vnicâ, quàm ad Henricum Senonenſem archiepiſcopum dedit, quid vetat paucula delibare, vbi de ſacerdotum officio:

Honorifi-

Honorificabitis autem, inquit, ministerium vestrum, non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificijs, sed ornatis moribus, studijs spiritualibus, operibus bonis. [a] Quàm multi aliter? Cernitur in nonnullis sacerdotibus, vestium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. Vide cùm vacat, Gerarde, quæ sequantur. Illis addit: Verùm tu sacerdos Dei altißimi, cui ex his placere gestis, mundo an Deo? Si mundo, cur sacerdos? si Deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Nam si placere vis Mundo, quid tibi prodest sacerdotium? nec enim potes duobus dominis seruire. qui autem vult amicus esse huius mundi, inimicus Dei constituitur &c. Sed etsi ego fileo, clamatur tamen in Ecclesiâ, non in veste pretiosâ. Nunquid etsi ego non loquor, sua cuique non loquitur conscientia? quid si alius audacior me, illud gentilitium ingerat: Dicite Pontifices, non quidem in sancto, sed freno quid facit aurum? quàm tolerabiliùs cernitur in sancto, quàm in freno! Hoc me etiam tacente, etsi non curia regum, tamen penuria pauperum clamat: Sileat licet fama, sed non fames. clamant nudi, clamant famelici &c. nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis, nostris neceßitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vnâ prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando (*ignoscamus hanc vocem Bernardo*) peritis & nos spoliando perimitis. Plura addit Bernardus, & æquè seria. & crede mihi, non sunt è pelui hæc tonitrua. Vera hæc esse, satis loquuntur oculi; improbanda esse, abundè testantur sacri codices. Hi tantùm? etiam monita priscorum. Carolus IV. Imperator, cùm Moguntiæ ageret, [b] fortè in colloquium venit cum Archiepiscopo Gerlaco. [c] Vna tum aderant, honoris causâ, aliquot è Canonicorum numero. Hîc Imperator paullò attentiùs circumspiciens, obseruauit vnum aliquem profanæ elegantiæ hominem, cuius pileus maximè, auro & gemmis nitebat. Dicebatur is Cuno ab (sed familiæ, quia notæ, parco) hunc Imperator humaniter accedens pileum ei, velut per facetias blandâ manu detraxit è capite, & suo imposuit. & quæ comitas eius erat: mi Domine, inquit, dic obsecro, quis tibi nunc videor, sacerdoti an militi similior? Et ad Moguntinum Pontificem conuersus: Domine Archiepiscope, inquit, tempus & neceßitas flagitat, vt disciplina Cleri corrigatur, & hi vestium abusus

a Bern. epist. 42.

b Anno 1359. Naucler. volum. 3. generat. 46. Serarius hist. Mogunt. l. 5.

c Qui Elector 26. Archiepiscopus 42. Episcopus 82.

abusus tollantur. Parere nolunt? nec sacerdotijs fruantur. O Carole, Imperator Magne, ô veniant dies qui corrigant mores: qui tollant vestium abusiones, qui faciem meliorem restituant Orbi!

§. IV.

GIR. Liceat hîc paucula. Ergo nitelam omnem à veste proscribis., ergo nefas ornari? Et an non vestium mundities curanda? POL. Non ego ornatum omnem accuso, lasciuiam accuso. Eò iam ventum, vt munditiem solâ pompâ æstimemus, & vestis non vestis sit, nisi pretiosa. In corporis cultu plerunque non sordes fugimus, sed aularum delitias adumbramus, nec tam vestiri volumus quàm ornari; non calorem in habitu, sed colorem quærimus. Diui Hieronymi monitum est: Elegantias & sordes pari modo fugiendas, quia alterum delitias, alterum gloriam redolet. a Nescis illud Augustini? Etiam in ipsis sordibus luctuosis posse esse iactantiam, & eò periculosiorem, quò sub nomine seruitutis Dei decipit. b Hoc nomine non immeritò reprehensus Antisthenes, qui cùm depexum & pertusum palliolum spectatoribus vaniùs iactasset: aspicio, aiebat Socrates, per pallij scissuram, animi tui vanitatem. quin desinis teipsum ostentare? c Idem Diogeni fuit animus. hic cum Olympiam venisset, adolescentes quosdam Rhodios illic conspicatus, cum risu: hoc nihil est, inquit, nisi fastus. Rursus cùm in Lacedæmonios incidisset, vilibus tuniculis ac sordibus opertos: En, inquit, alius fastus. tam enim Spartani squalore, quàm Rhodij ornatu sese iactabant: illi, se iusto plus colebant, isti se iusto plus negligebant. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ delitiæ laudem pariunt. pulcherrimum est, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpauerim quod pulchrum, aut decenter ornatum, sed quod inane, quod redundans, quod fastum, mollitiem, delitias, luxum, lasciuiam, pompam præ se fert, hoc vitupero, & mecum sentit Bilbilicus vates: Pectere te nolim, sed nec turbare capillos;

Splendida sit, nolò, sordida nolò cutis. d An nescitur medium à beatis teneri, virtutem in medio, & modum in rebus esse? Sed & hoc addo: Meminisse me apud Hieronymum legere, Sordes vestium candidæ mentis indicia esse. e & beatus Hilarion saccum quo semel amictus fuit, nec lauit vnquam, nec mutauit, superuacaneum asserens, munditias in cilicio quærere. Plures omnino inuenias, in

sacris

a Hier. epist. ad Nepot. b Aug. t. 4. l. 2. de serm. Dom. c. 12.
c Ælian. l. 9. var. hist. c. 35. d Mart. l. 2. epigr. in Pannicum. ep. 29.
e Epist. ad Rust. mon. quæ incipit: Nihil Christiano felicius &c.

ſacris paginis, & ſapientum libris, ab illo munditiei & lotionum contemptu laudari, quàm ab earundem ſtudio. Et pars quædam pœnitentiæ eſt, neglectus polituræ, omniúmque harum concinnitatum & elegantiarum. Iſaias olim proclamat: Deſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terrâ. [a] Lauat ſe Dauid, ſed poſt fletum. Lauat faciem Ioſeph, ſed poſt lacrimas, quas viſo Beniamino fuderat. Lauat ſe Iudith & ornat, ſed Aſſyrium ducem Holofernem hoc laqueo deceptura. Sanè veſtitus mollis & pumicata illa ac polita munditiës, libidinum fomes, oculorum rete, animorum ſuauis eſt pernicies. Hinc Ambroſius, ſerius hac in re cenſor auſus dicere, mulierem comptam, domum eſſe omnium infernalium dæmonum. [b] Hinc & Siracides clamat: Auerte faciem tuam à muliere comptâ, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. [c] Hinc regina Eſther has tales elegantias ſignum ſuperbiæ nominat. [d] Hinc & Hieronymus: Ingrediuntur, inquit, expolitæ libidinum victimæ. [e] Hinc omnes ſancti, & quibuſcunque cordi fuit pœnitentia, hunc corporis cultum velut libidinis incitamentum, adeò & oderunt & fugerunt, vt inter prima ſemper pœnitentiæ ſpecimina fuerit, ſuas corpori plumas & ornatum detrahere, veſtem mutare, ſacco ſe operire.

a Iſ.c.47.v.1. b Ambr.l.de virgin. c Eccli.c.9.v.8.& 9. d Eſth.c.14.v.16. e Hier.l.aduerſ. Heluid.

§. V.

Sapiens illa mulier, & regum progenies Eliſabetha, plerunque tritâ & panniculis ſartâ veſte amiciebatur, geſtiebâtque magis mendici centonibus, quàm Regum oſtro ſpectari. Fuit, vt hæc ſollenniori die, publico ſe commiſſura, exquiſitè in reginam ornaretur, & auro, gemmis, inſuper regiâ coronâ irradians ad templum, rem diuinam auditura deduceretur à frequenti familiâ. Primò ferè ingreſſu templi, crux Dominica, & ex eâ pendentis Chriſti eruenta imago incurrit oculos. Hoc illa aſpectu feriri grauiter, & animo ſauciari, hîc altùm ingemiſcere & velut pudefacta erubeſcere, lacrimas demum vi prorumpentes non continere. Mox varij cogitationum æſtus in animo ſe prodere; En creator, dicebat illa ſecum, en ſeruator meus Ieſus, nudo corpore, flagris laceratus, ſpinis redimitus, ſanguine perfuſus, in altâ trabe mortem pro me obijt ignominioſiſsimam: At ego miſera tot vitijs immunda, tot delictorum rea, byſſo tamen auróque, purpurâ gemíſque culta niteo. heu vitam diuinis beneficijs indignam perdo magis, quàm ago. Ah,

diuinum illum verticem in Pilati domo sertum spineum perforauit: ah, Domini mei aures opprobria innumera saturarunt. At verò caput meum corona cingit aurea, me numerosum circumdat famulitium, cuncti venerantur, suspiciunt, pænè adorant. Me mulierem infelicem! siccine præceptis Domini obtempero? itáne Dei beneficia recogito? istâne viâ Christi vestigia sequor? ô membrum sub spinoso capite nimis delicatum! ô me nimis dissimilem meo Domino! Adeò mentem intimam cogitationes hæ penetrarunt, vt Elisahetha iam ægriùs respirare, pallorem in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec priùs ad se rediit, quàm gelidæ aspersione fuisset recreata. a

Vna hæc regia mulier altiùs aliis videtur cepisse, quis cultus corporis eos deceat, qui Christi disciplinam profitentur, regi Crucifixo auctorati. Elisabetham reginam sibimet irascentem intuemini vos expoliti pauones, cultissimæ imagines, vos pompæ fercula, quibus nil magis curæ est quàm speculorum, anulorum, inaurium, strophiorum, cycladum & huiusmodi nugarum vanissima supellex. Vobis, ô munduli, pectunt, vobis nent, vobis texunt, Belgæ, vobis Persæ, vobis Seres, vobis Indi; vobis Tyrius murex natat, vobis fragrans bacca hispidis pendet arbusculis, vobis oues Britannicæ albicant, vobis Indica sandix rubet, vterque vobis sudat Oceanus. Eò vsque decreuit apud vos virtus, creuítque superbia, vt iam pudor sit imitari sanctissimos viros feminásque Norbertos aut Elisabethas; iam optimis contemptis abire placet post pessimos: sed nec Augustum Imperatorem in vestitu frugalem prorsus & sobrium sequi lubet, sed Caium & reliquos quorum nec ciuilis vnquam, nec virilis, nec Romanus certè, nec humanus, sed insanus & nunc femineus, nunc diuinus, ab omni autem parte profusus atque monstrificus cultus fuit. b Hæc societas est vitiorum, & nouæ cupiditati inhærentium oculorum, pérque varios illecebrarum motus volitantis animi: sic virtus atteritur, sic animi corporísque vires expugnantur.

Qui exemplis vult viuere, ne periculosa sit imitatio, honestissima sectetur.

CAP.

a Sur.tom.7.Nouemb.19.c.7.p.447.
b Franc.Petr.l.1.de vtraque fort.dial.20.

CAP. X.

CVLTVS CORPORIS

Quantorum malorum caussa sit.

CVltus corporis nimius, non solùm peccatum est, sed multorum malorum vel caussa vel effectus, & argumentum est. Peccatum esse arbitratus Gregorius: Nemo, inquit, existimet in luxu & studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus Ioannem de vestimenti ipsius asperitate laudasset: si hoc culpa non esset, nequaquam Apostolus feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret dicens: Non in veste pretiosâ. *a* Isaias sanè Hierosolymorum vrbi inter grauiores culpas, & hoc opprobrans: Et ornasti, inquit, te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua. *b* Christus ipse hanc circa cultum corporis, solicitudinem & curam manifestè damnans: Nolite, inquit, solliciti esse, dicentes; quid manducabimus, aut quid bibemus, *aut quo operiemur?* Et: *de vestimento quid solliciti estis?* *c* Idololatrarum hoc est non Christianorum, diffidentiæ hoc argumentum est non fiduciæ. *hac enim omnia gentes inquirunt.* Quod quid aliud est quàm ordinem rerum turbare, & rei vanissimæ curam diuino cultui anteponere: *Primùm quærite regnum Dei.* Quòd si Deo displicet solicitudo circa necessaria, quantò magis curiositas circa superflua? Atque, si quidem theologos audiamus; peccatum etiam letale est, si quis corpus eo animo colat, vt ad libidinem spectatores pertrahat: aut si propter cultum hunc ita semet extollat, vt alios despiciat, salutem aliorum nihili pendat, ne curet perniciosum exemplum prodere: aut si quis alios ideò suppilare, debita non soluere, eleemosynam non erogare, aut aliâ demum ratione ob corporis ornatum grauiùs delinquere non detrectet. *d* Neque Deus in his puniendis tardus vindex. Prætextatæ matronæ nobilissimæ, cùm Eustochium virginem, coniuge Hymetio etiam iubente, ad sui sæculi lasciuiam venustatem componeret, manus arefactæ sunt, euidenti vindictâ Numinis. & vbi per quietem monita, necdum ornatrices manus à virgine abstineret, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: en tibi, quinto pòst mense, miserabili & præmaturo interitu sublata est. Huius rei narrationem Hieronymus in hæc verba concludit: Sic gemmas & pretiosa ornamenta Christus defendit. *e* Verissimùm in

a Greg.hom.6.in Euang.& hom.vlt.in ead.
b Is.c.57.v.9. c Matth.c.6.v.31. d Less. de Iure & Iust.l.4.c.4. dub.14.
e Hier.ep.ad Lætam de Instit. filiæ.

in hac caussâ, quod de aliâ quapiam Cyprianus affirmat: Tormenta paucorum, exempla sunt omnium.

§. I.

Ger. Quid caussæ est, hæc minuta sic puniri à Deo? Pol. Caussam rogas, & minuta vocas? Expecta sis, & grandia dices, & caussarum satis, has ad digitos numeremus.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi neglecti pænè certum est indicium. Vti auis è pennis noscitur, sic homo è veste. Dilucidè Bernardus: Quantò ampliùs, inquit, corpus foris propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tantò interiùs anima fœdatur & sordidatur. Non ita curaretur corporis cultus, nisi priùs neglecta fuisset mens inculta virtutibus. [a] Chrysostomus: difficile est, inquit, difficile, ô dilecti, fortasse autem etiam fieri non potest, vt sic ornato corpore, simul quoque ornetur anima. sed necesse est, vt si alterutrum curetur, alterum negligatur. non est enim eiusmodi eorum natura, vt simul fiant. [b] De Paulâ non minus sanctâ quàm nobili matronâ Hieronymus: Si vidisset, inquit, comptiorem aliquam, contractione frontis & vultus tristitiâ arguebat errantem, dicens: Munditiam corporis atque vestitûs, animæ esse immunditiam. Venustè & grauiter, vt solet, Ambrosius: Neglecta, inquit, decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est. His subscribens Cyprianus: Sericum, inquit, & purpuram indutæ, Christum induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alij fuerit exitio? quis id appetat & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo? &: Nullarum ferè pretiosior cultus est, quàm quarum pudor vilis est. [c]

Ita corporis cultus, animi parum culti signum est. Nec id veteres nescierunt. Philippus rex Macedo quendam ex Antipatri familiaribus in iudicum subsellia extulit: verùm vbi eum nescio quo fuco barbam & capillos tingere resciuit, officio mouit, & caussam hanc dedit, eum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur, qui in capillis fidus non esset. Augusto Imperatori, conuiuiorum & vestium luxus, ægrotantis Reipublicæ signum fuit. Hic idem Imperator licentiore vestitu filiæ grauiter offensus, cùm illam postero die, veste mutatâ vidisset; quantò, inquit, probabilior est hic cultus

a Bern. in Apol. ad Guil. abb. &, super Missus &c.
b Chrys. hom. 18. in ep. 1. ad Cor. c Cypr. lib. de discipl. & hab. virg. med.

ius tam honestus in filiâ Augusti! a Hanc ob caussam Augustinus: Verus, inquit, ornatus Christianorum, non tantùm nullus fucus mendax est, verùm nec auri quidem vestísque pompa, sed mores boni. Ergo, plerumque vbi corpus sic nitet, squallet animus. Omnis gloria eius, filiæ regis ab intus. b

Ger. Ne tamen, Polychroni, tot honestissimas feminas in turbam earum conijciamus, quas parum laudauimus, feminæ factum audi prorsus illustre, nec ab antiquo sæculo petitum. Hoc ipso anno c nobilissima matrona, non sanguine tantùm & opibus, sed & ingenio florens, nouum vestimenti genus inuenit tantæ concinnitatis & elegantiæ, vt omnium oculos in sui spectaculum raperet. mirabantur aliæ feminæ; non solum vestis pretium & artificium, sed tantam ingenij felicitatem quæ hoc artificij reperisset. Palla erat perquá spatiosa è purpurâ sericâ; hanc acu pinxerunt ex auro tres Phrygiones, qui annum & amplius huic vesti assiduam operam impenderunt. Ad Cycladem hanc seu pallam, quam dixi, additus est thorax feminæ habilis, ex eodem purpureo serico, aureis filis pariter pictus. Primo autem die quo hanc vestem matrona illa indutui gerebat, obseruauit nimium in se oculos conuolare, timuítque ne aliæ atque aliæ noui artificij curiositate ductæ, imitari vellent quod vidissent, peterentque eius conficiendæ modum sibi dictari. Itaque ne facere rogaretur quod recusare vix posset, hortante vehementer conscientiâ, omnem hanc imitationem maturè præcauit. Ergo vestem illam, vnico die spectatam & semel exutam, nunquam induit ampliùs, sed pio consilio, quod superbiæ fuerat instrumentum, religiosæ liberalitatis & eleemosynæ ornamentum esse voluit, & illum omnem mundum Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit sacrauítque. Porrò ex hac vnâ tam pretiosâ veste, altari sacrum frontale seu pallium, sacerdoti sacrificanti indumentum, calici velum, libro missali tegumentum, sanctissimæ Eucharistiæ amiculum confectum est. En, Polychroni, etiam feminæ in triumphum ducunt superbiam. Pol. Vtinam, quibus luxum illum sectari placet, norint & hanc frugalitatem suíque victoriam imitari. Sed caussam alteram addo.

a Macrob. l. 2. Saturn. c. 5. b Psal. 44. v. 14. c Anno 1624.

§. II.

Altera caussa: Vestimentorum luxus, non tantùm animi corrupti est index, sed & corruptor, fons, origo malorum multorum.

Apertè Chryſoſtomus: Nunc autem, inquit, multa etiam alia mala naſcuntunr ex nimiâ ornandi ſui curâ, manifeſtæ ſuſpiciones, ſumptus intempeſtiui, blaſphemiæ, auaritiæ, & plura habendi cupiditatis occaſiones. *a* Teſtem locupletem addo Tertullianum: Quid alteri periculo ſumus, inquit, quid alteri concupiſcentiam importamus: neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit cauſſa perditionis. Perit enim ille ſimul in tuâ formâ, ſi concupierit, & admiſit iam in animo quod concupiuit, & facta es tu gladius illi. *b* Eâ cauſsâ diuus Antonius Florentinus Archiepiſcopus, feminas petulantiore habitu, velut illicium diaboli, in templis non ferebat. *c* Appoſitè quærit Chryſoſtomus: Quid enim ornaris, dic quæſo? vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. At verò contrarium fit, incultior domi, foràs prodis cultiſsima. Vtinam hîc tam modeſtè peccaremus, vt culpa ſe domi contineret. Sed malum hoc publicari vult, vt pluribus noceat, quò plurium oculis hanc vanitatem ingerit. Quis eam quam nulli oſtenderet, induit purpuram? nemo oculis ſuis lautus eſt, ſed alienis. His implendis, aut ſaltem in admirationem rapiendis tot hominum omnes pænè cogitationes laborant. Hoc mihi nemo perſuaſerit apud hos comptulos multum profundæ, aut piæ cogitationis reperiri; prima virtus, quæ apud hos exulat, notitia ſui eſt. Et ſicut ligno putrido innati vermes, lignum magis corrodunt: ſic è ſuperbiâ, vanitate animi, cupiditate oculorum, ſuperfluus cultus, & veſtium luxus naſcitur, idémque pòſt luxus ſuperbiam auget, erigit, conſummat. Ab artifice diabolo ſunt hæc irritamenta, quæ de proximo curant laſciuiæ mercimonia, & obſtrepunt pudicitiæ diſciplinis. Hinc illa Laconum ſeuera lex, cuius ſeruandæ curam gerebant Ephori (ſupremus magiſtratus) vt quotidie obirent inſpectiones veſtimentorum, ſi quid in illis fortè à decenti iuſtóque ornatu alienum inueniretur. *d* Eandem ob cauſſam apud Syracuſanos lege cautum erat, ne mulieres auro, veſte floridâ, contextu purpureo vterentur, niſi quæ pudicitiam vulgaſſent. ne quis etiam vir ſuperuacuâ veſte modum excederet. Factum bonum: nam ſi Tertulliano credimus, pudicitia non tantùm in carnis integritate, ſed & cultûs ſimplici munditie conſiſtit. *e* Non nimus præclara lex illa veterum Francorum, quam totidem verbis exſcribere non piguit. Hæc eſt:

Nemo

a Chryſ.hom.in epiſt.ad Coloſſ. b Tert.l.de cultu fem.
c Sur.tom.3.in vita illius. d Ælian.l.14.var.hiſt.c.7.
e Tert.l.de cult.fem.c.1.

Nemo pluris vendito aut emito, quàm sagum optimum & duplum XX. solidis: simplex X. Vilnos autem minoris: Roccum Martrimum seu Lutrinum optimum XXX. solidis. Sisimusimum optimum X. solidis. Qui secus faxit XL. solidis multator, & delatori XX. solidos exsoluito.

GER. Prisca hæc sunt, & ad Euandri matrem pertinent. POL. Ergo etiam nostri sæculi vis specimen? Antuerpia Europæ oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit à suo encomiastâ, qui de nobilissimâ hac vrbe: Magna, inquit, vbique maiestas oculorum, incessûs, oris, vestium: in quibus nihil quod libidinis negotium curet. nulla hîc purpura multo saturata conchylio, intexta auro, coloribus distincta; aut sanè non nisi perquam rara. Plurimûm pullâ veste gaudent: & respondet innatæ morum grauitati & modestiæ. vestitus enim pudoris prænuntius est, nam mores ferè habitus prænunciat. grauitatem ergo hic & quamdam maturitatem sapit. nihil leue, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedeceat. [a] Itaque honestatis exempla non desunt, sed imitatores.

a Carolus Scribanius in Antuerp.tit. 5.

§. III.

Tertia caussa, dispendium temporis, quod corporis cultum sequitur. Notum illud Comici: Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Præsul, cùm videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad vnguem vndequaque gemmis & auro cultissimam, fortè tum transeuntem, in eius contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumstantes versus: Et quot, inquit, horas putatis hæc mulier expendit, dum se in cubiculo comit, lauat, vngit, componit, ornat, dum se omnium oculis quàm exactissimè polit? & nos quantillum temporis neque id sine nauseâ, insumimus, vt Deo placeamus? Cum dicto in lacrimas & preces solutus est. Et certè à Deo hoc impetrauit, vt Pelagia ex impurâ, in castam & pudicam mutata, longè aliter finierit quàm cœperit, vitæque pessimæ clausulam optimam apposuerit.[a]

O temporis iacturam irreuocabilem! quanti horulam emerent vel vnicam ad inferos deiecti? & nos tot horas optimas prodigentiâ pessimâ perdimus magis quàm viuimus. Bernardi querela est æquissima: Tempore nihil esse pretiosius, sed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. Transeunt, inquit, dies salutis, & nemo

a Sur.in vitâ S.Pelagiæ.Herib,Rosweidus in vitis Patrum,lib.1.pag.377.

recogitat: nemo sibi non reditura momenta perisse caussatur. a Cùm re verâ tamen dispendium temporis vel modicum, damnum sit grauissimum, damnum irreparabile, nec vllo auro reconcinnandum. Crede mihi, Gerarde, si cultus corporis aliud malum non inureret, nisi hanc temporis amissionem nullo censu sat æstimandam, dignus esset vtique quem modis omnibus detestaremur. Thomas Morus, ille martyrum æmulus & Angliæ gemma, litteris & pietate clarissimus vir dicere solebat: *Quàm plurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuissent.* b Cúmque hic ipse vir sanctus interueniret virgini ad speculum stanti, quæ multo cum labore, nec sine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quò gracilior videretur, arctissimè stringebat, tam festiuè quàm sapienter interpellans: *Nisi Deus*, inquit, *tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò iniuriam faciet.* Ita est; hi tales labores malo otio peiores sunt, nam & temporis pretium auferunt, & pestem afferunt non vnius vitij.

Alexandriam contenderat Pambus c eremita, ab Athanasio Episcopo accitus: occurrit in viâ mulier sumptuosiùs ac delicatiùs ornata, quæ omnium oculos in sui spectaculum flexerat. Hanc vt Pambus tacito stupore conspexit, attonito similis hæsit, vti Nonnus, & protinus in lacrimas ijt. Rogantibus socijs, quid hæ lacrimæ sibi velint? duplex mihi caussa flendi, respondit: vna, quòd videam hanc mulierem sibi aliísque exitio esse: altera, quòd ego ah neutiquam tantum studij ac curæ adhibeam, vt mihi prosim & Deo placeam, quantum femina illa, vt sibi obsit & Deo displiceat. d Certè hoc paullò aliquid supra dementiæ malum est, fatigari in suam perniciem. Apage sis hunc impium laborem, si non possim corpus colere, nisi velim tempus perdere.

a Bern.in Euang.Ecce nos reliquimus omnia &c.multum ante finem.
b Stapleton.in vita Mor.c.12 c Alij; Pammon.
d Rufin.Aquil.apud Rosvveid.num.164.

§. IV.

Quarta caussa: Cultus corporis non alium vllum aut fructum quærit aut finem respicit, quàm *vanam gloriam.* Sæpe plus expendimus vt oculos pascamus quàm vt ventrem. Verissimè Seneca: Non sunt, inquit, homines ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque gulosi sunt. a Nec ille inscitè dixit: Mundum esse animal mirabile, quod maiores habeat oculos quàm ventrem. Ergo, vt os hominum meramur, oculis placere cupi-

a Sen.Nat.qq.l.3,c.18.

cupimus, & vt laudatores habeamus, ſpectatores ambimus, & tum demum operæ pretium feciſſe credimus, cùm voces illas audimus: En, quàm ſcitè, quàm eleganter, quàm venuſtè veſtitus eſt! en hominem ad omnem gratiam excultum! Nimirum tanti eſt Deum lædere, vt ab homine lauderis. quâ vnâ re vti nihil in ſe vanius, ita diuinæ legi, & Chriſtianæ diſciplinæ nil repugnantius. Meo iudicio liberaliſsimè deſipit, qui ob cultiores veſtes vult aut ditior, aut doctior, aut ceteris dignior videri, quaſi verò equum phaleræ faciant generoſum? aut quaſi verò interior domus ideò ſpecioſa ſit, quòd foris magnificâ ſe ſpecie oſtentet? Helenam olim pingebat vnus aliquis è tironibus Apellis, eámque picturam auro liberaliùs quàm artis erat obduxerat: vidit hoc magiſter, & iſtud pingendi compendium minimè probans: O adoleſcens, inquit, cùm non poſſes pingere pulchram, pinxiſti diuitem. Tales ſunt qui ab exteriore corporis cultu formam ſibi quærunt, & neſcio quod nomen vel auctoritatis ſplendorem venantur, ſimillimi templis Ægyptijs, de quibus eruditè Clemens Alexandrinus: Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, veſtibula ac luci magnificè inſtructi, & atria multis columnis cincta ſunt. Parietes autem lapidibus externis & artificiosè depictis reſplendent, ita vt nihil deſit. Ædes enim auro, argento & electro collucent, & ex Indiâ ac Æthiopiâ varijs fulgentibus lapillis: adyta verò intextis auro adumbrãtur peplis. Sed ſi penetralia templi ambitus ſubieris, & ad eius quod præſtantius eſt, ſpectaculũ properans, imaginem quę templum habitat, quæſieris, non inuenietur Deus qui quærebatur & expectabatur ſub tanto apparatu, ſed felis, vel crocodilus, vel ſerpens indigena, vel aliqua eiuſmodi bellua, quæ templo quidem eſt indigna, ſed antro ſpeluncæ, ac cæno magis congruit. a Ita corpus noſtrum, velut templum, variam ſibi venuſtatem adſciſcit à crine, à pigmentis, à veſte, filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi. b En templum, ſed Deum intus quære huius ædis incolam, & reperies animum ignorantem, indoctum, rudem, puſillum, abiectum, ſordidum, impurum: en crocodilum, en felem, en colubrum in cultiſsimâ domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperrimè mihi narratum) iuuenem cetera cultiſsimum, ſed indoctum & Romani ſermonis penitus ignarum, latinè inſtituit examinare. hîc miſero nec vox erat nec ſenſus. Cum cantharo & poculis loqui didicerat bonus iuuenis, non cum viris doctis: Bacchum nouerat & Cupidinem, non

a Clem. l. 3. pædag. c. 2. b Pſal. 143. v. 12.

Musas, ita vel pisce magis mutus stabat, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat. Vbi hominem vir ille doctus tam amusum vidit: pulchra est, inquit, bestia; sed dolendum, eam nil didicisse quàm superbire. De hoc tali homine verissimè dixeris: ô pulchram statuam, modò ei cerebrum non deesset! ô plumbeum gladium in aureâ vaginâ! ô elegans templum, sed in quo Ignorantia pro Deâ colitur!

Innocentius Pontifex hoc ipsum sapienter adstruens: Quid, inquit, aliud est pretiosior ornatus, quàm sepulchrum foris dealbatum, intus spurcitia. a Cræsus rex Lydiæ regiè ornatus, sublimi solio residens, Solonem interrogauit, an pulchrius vnquam spectaculum vidisset? Vidi, respondit, in gallis gallinaceis, phasianis, atque pauonibus. b Certè pauones sumus; spectari volumus, & ab hoc spectaculo quod alijs præbemus, laudari. Xantippe olim, Socratis vxor, lautiùs se vestierat. à marito caussam eius rei interrogata, respondit se spectatum prodituram. ô mea coniux, inquit ille, non vt spectes, sed vt specteris, sic vestiris. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes (ostenduntur enim istæ res, non possidentur, & dum placent, transeunt) vanitas vanitatum, & omnia vanitas. c Ecquid vanius ijs hominibus, qui quò meliorem habent togam, eò sibi meliores & ipsi videntur. quâ vnâ in re bis errant. neque enim minus falluntur quòd meliorem putent togam suam quàm quòd se: Cur enim si vestis vsum spectes, tenuioris fili lana præstat crassiori? At illi tamen tanquam naturâ non honore præcellant, attollunt cristas, & sibi plus pretij credunt accedere ab ornatu, honorémque quem viliùs vestiti sperare non essent ausi, elegantiori togæ, velut iure suo exigunt, & prætermissi negligentiùs, indignantur. d Vanitas vanitatum! Et hanc Anglus quispiam non è plebe, tam festiuè quàm opportunè oculis subiecit. Londini in Angliæ metropoli moris est, vt ciues primarij, præsertim exdecuriones, statis diebus apud Prætorem vrbis prandeant, etiam inuocati. Ad has ergo Prætoris ædes, ciuis honestè quidem, sed non delicatè vestitus venit, cum ceteris pransurus. Verùm à ianitore, velut è cætu indignus, repulsam tulit. Ille caussam erroris facilè addiuinans, domum redijt, vestem mutauit, structiùs processit, & priorem aditum denuò tentauit. Iam notus, iam gratus hospes admittitur, accumbit, prandet. Prandio iam expirante, & ceteris gratiarum actionem parantibus, ille togam sibi detractam imponit mensæ, & obseruan-

tiâ

a Lib. de vilit. condit. hum.
b Laert. l. de vit. Phil. c. 2. c Eccles. c. 1, v. 2. d Th. Morus Vtop. l. 2.

tiâ singulari venerabundus, suæ vesti ob prandium illud gratias agit amplissimas. Alijs insolentiam facti mirantibus, sui consilij rationem memorauit cum risu & applausu omnium. Vanitas vanitatum! quæ nos gloriæ sed vanæ, sed stultæ facit mancipia. Pulchrè Chrysostomus: Gloriantur, inquit, in re quam vermes & gignunt, & perdunt. a Nosti, Gerarde, aues in nuptijs Aquilæ indignissimè tulisse, vpupam auem pastu aliàs obscœnam, tamen ob versicolores pennas & plicatilem cristam ceteris præferri. Non minus stultum est laudare vel honorare quempiam, ob vestem potiùs aut formam, quàm virtutem. Hinc ille, b non immeritò in suas ipse vestes sæuijt, quamuis ridiculâ crudelitate. Expertus is fuerat sibi in obsoletiore togâ ad forum descendenti, honorem illum minimè deferri, qui tamen in nitidâ veste prodeunti, magno ceremoniarum apparatu deferebatur ab omnibus. Idcircò cùm è publico domum redijt, vestem humi abiectam pedibus calcans: Esne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iste tribuitur, an mihi? Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

a Chrys. hom. 3. in epist. 1. ad Tim. b Germannus Buschius.

§. V.

Caussa quinta: Vestium luxus & numos dissipat, & rem domesticam frangit. Pecuniæ comparcere difficile est, vbi tam multiplex imperium iubet effundere. Crumena sæpius hiet necesse est, vbi corpus studiosiùs ornari cæptum est. Iam hoc iam illud deest, aut certè deesse fingitur, modò istud, modò aliud argento pensandum. Res tam nota quàm mira est, neminem egenum esse, cùm superbiæ negotium agitur. Petunt pauperes? non suppetunt numi. Corpus ornari postulat? iam abundamus. Opem pecuniariam rogant amici? iam pridem ipsi egemus. Noua vestis commetienda est? iam turget marsupium. Opificibus merces soluenda est? differri hoc potest in aliud tempus. Nouum collarium genus repertum? simile quàm primùm conficiatur. Necessarium quid domesticis emendum? expectent; pecunia deficit. Nuperus & nouitius corpori cultus parandus? paretur; superest loculis quod dent. Ita paupertatem nunquam peiùs odimus, quàm cùm vestium nitori aduersum it. Tunc opulenti sumus, cùm sumptus faciendi in corporis lenocinium. Iure Bernardus queritur: Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur; cum periculo animæ acqui-

runt, vnde oculos hominum delectent. Neque hîc formidamus nomina facere, & æs alienum cogere, modò vestis splendeat, quisquis nomina expungat, aut ære alieno nos leuet. Fit quandoque vt quis in veste se iactet quam adhuc sartori & mercatori debet. neque iniuriarum agi posset qui accederet & moneret: heus tu, hæc vestis nondum est tua, quid te in alienâ vendis? tuus creditor suam appellat. Et quàm turpe est corniculæ plumis non suis superbire? Sed ea est libido quorundam sumptuosè se vestiendi, vt nullas expensas seu suas seu alienas vereantur. Hinc monstra illa & prodigia: Nero nullam vestem bis induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificibus sculptas in calceamentis ferebat, quæ nunquam iterabat; sed nec linteamen lotum vnquam attigit, mendicos dicens qui lotis vterentur. Nec nostro æuo talium monstrorum inopia est. Gualterus Raiolæus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratiosus homo, visus est in aulâ crepidas gestare ita gemmis distinctas, vt 6600. *hoc est*, sex millium sexcentorum aureorum & amplius æstimarentur. Ante annos non adeò multos, cùm feminarum syrmata etiamnum in vsu essent, sed minimè laudabili, Comitissa quædam in materiam vnius huiúsce syrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici verò in manupretium & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numerauit liberali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veste baiulare ac deterere pulchrum est, tantâ stultitiâ contemnere audent opes, qui iactant; qui gerere malunt quàm possidere. Sic aliquibus omne in ornatu patrimonium est. Et eò iam luxus vestiúmque pretium excreuerunt, vt quo vestitu olim Comites, Marchiones, Duces vsi fuerunt, illo nunc noui homines & infimæ nobilitatis viri feminæque vtantur, & qui anteà nobilium erat habitus, is iam plebeculæ & mechanicis vix approbetur. Hinc pretia rebus sic inflammantur, vt iam inter maximos sumptus numeretur, Tegi. Verissimè Satyricus etiam de nostro hoc æuo:

Hîc vltra vires habitûs nitor; hîc aliquid plus
Quàm satis est: interdum alienâ sumitur arcâ.
Commune id vitium est, hîc viuimus ambitiosâ
Paupertate omnes ——— a

Quando ergò Principes suum famulitium splendore & sumptu vestium ægrè superare queunt, rectissimè sapiunt, qui sumptuosissimum hoc certamen detrectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modestiâ. Olim qui mollibus vestiebantur, in domibus

a Iuuenal. Sat. 3 v. 180.

Regum

Regum erant. Desierunt iam ista sæcula, alijs nunc moribus viuitur. Etiam in tabernis, tugurijs, casis sunt qui mollissimè vestiantur, quique potiùs sordidè & parcè cenare, quàm minùs sumptuosè vestiri velint. multi malunt malè esse, modò bene & opiparè vestiantur, adeò etiam gula multum superatur à superbiâ. Mirum! saccus optimo tritico refertus, trioboli fune stringitur; saccus noster, corpus nostrum immunditijs plenum, non tam vestimentis quàm ornamentis sumptuosissimè vult cingi.

Vociferatur Amos Propheta: Væ vobis optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël. [a] Quantis hodie clamoribus ageret vates, si cerneret quo apparatu, quantâ pompâ, non optimates solùm, sed è plebe vterque sexus in templa sese inferret. Numen suppliciter exoraturi, quantâ possunt ostentatione in ædes sacras, velut ad choréum conueniunt; ad diuinum cultum properant, sed vt suum ostendant. Num hoc, Gerarde, mores Christianos sapit? Theophylactus velut templi custos, comptiorem feminam examinans: An saltatura, inquit, ad Ecclesiam pergis? nunquid hîc nuptias & lasciuiæ oblectamenta conquiris? num vt tui spectaculum præbeas aduenisti? Non iste supplicis est habitus, accessisti vt Deum pro peccatis tuis depreceris, vt cum gemitu & lacrymis veniam petas; quid teipsam ornare improbo & intempestiuo studio contendis? Profectò hæ curæ nec domos ditant, nec templa ornant; illæ sumptibus exhauriuntur, hæc leuitatibus & petulantijs implentur.

a Amos. c. 6. v. 1.

§. VI.

Caussa sexta: Ostentatio hæc vestium sine modo est, nec finem inuenit. Audi obsecro musteum prorsus, recénsque prodigium. E Cæsaris nostri rebellibus, vnus aliquis Princeps (nomini parco) qui militiæ his annis occubuit, vestem sibi fieri iussit, sed eâ lege, ne similis in vllo aulicorum alio conspiceretur. Hîc iam frequens Senatus sartorum coijt; & de re omnium grauissimâ seriò, vt omnino par erat, deliberatum est. Id pro se quisque studuit in medium consulere, quod nouæ inuentionis auctorem faceret. In dicendis sententijs plurimæ vestium formæ sunt explicatæ, quæ vel arte, vel sumptu excellerent. quibus tamen hoc vnum deesse videbatur, quod non satis venustæ raritatis videri possent. Demum vnus è pedarijs his senatoribus sartor: Hoc, inquit, agamus viri, & vestem

conficiamus, quæ complurium ſartorum manus fatiget: conficiendæ modus ſit iſte: ſumamus, ait, holoſericum ſeu purpurei, ſeu violacei coloris; ſed hanc materiam omnem aurei teretes ſubtiléſque funiculi ſic tegant aſſuti, vt gratioſiſsimâ nouitate fallamus oculos, qui veſtem holoſericam, iurabunt eſſe auream. Omnium calculis in huius ſententiam itum eſt. Ita pallio, thoraci, caligis, non limbos aut latiores regulas, ſed ex auro funiculos aſſuere decretum, opere ſic partito. huic quidem thorax, illi caligæ, pallium iſti conficiendum ceſsit. ſed necdum ſatis diuiſus labor: ipſi ſartorum Magiſtri, in alios iterum atque alios operoſiſsimam hanc elegantiam ita diſtribuerunt, vt huic pallij ala, iſti thoracis manica vna, illi pars altera caligarum committeretur funiculis operienda. Exaſciatum eſt denique venuſtum opus, & ſanè dignum in quo tot hominum laſſarentur manus. Tu iam addiuina, mi Gerarde, quot funiculorum vlnæ, in hanc vnam veſtem ſint conſumptæ? Sex millia vlnarum Viennenſium. Et quæſo, ne hoc incredibile videatur: nam miror ego numerum non fuiſſe grandiorem. & cogita ampliſsimum pallium, thoracem capacem, & laxas caligas, quibus hi funiculi ſic aſſuti, vt alter alteri proximus hæreret. Hinc mirè ponderoſa fuit hæc veſtis. neque nos tamen miramur, quòd dominum inuenerit, qui baiulus eſſet tam patiens: Iam ſcimus ſuum ſibi tormentum eſſe ſuperbiam. O verè prodigium ſeu veſtis, [a] ſeu hominis qui hanc veſtem dictauit, aut geſtauit.

Hîc dubites, quid hæc veſtis ſibi voluerit, an pecuniam perdere, an eius contemptum oſtentare, an dominum ſuum onerare? Quærimus nimirum non quo inuoluamur, ſed quo numos proijciamus: vſque adeò fortunas perdere magnum eſt. Ita lubet, & ſe & alios fallere, magnifico veſtium nitore. O miſeri! In paradiſo inueſtes viximus; ignorabat veſtem innocentia; peccatum veſtiuit; quid pœnâ extollimur? Quàm fruſtra dixit Siracides: In veſtitu ne glorieris vnquam. [b] Hæc maxima eſt noſtra gloria, ſplendidè veſtiri. Et quis ille eſt, qui placendi ſtudium per veſtium decorem non quærat? à veſtibus venerationem venamur, qui à virtute non poſſumus. Eſt ergo quod dixi: hæc veſtium pompa & oſtentatio ſine modo eſt, & finem planè nullum inuenit. Quod præclarè docuit Clemens Alexandrinus. Ebrioſum eſſe, inquit, & vinoſum, etſi ſunt magna vitia, non tamen tanta, quantum eſt nimium

a 6000. elen güldiner Schnürlein bey einem einzigen Klaid. Vlnæ Viennenſes Monacenſibus pares. b Eccl. c. 11. v. 14.

mium ſui ornandi ſtudium. Menſa plena & frequentes calices ſatis ſunt implendam ingluuiem. Ac qui auri, purpuræ & gemmarum nimio ſtudio tenentur, ijs nec quod ſuper terram, nec quod ſub terrâ eſt, aurum ſuffecerit. Dum ergo cupiditatis limites ſibi non conſtituunt, in impudentiam impingunt. his enim opus eſt & theatro, & pompâ, & ſpectatorum multitudine, & errore in ſacris, & diuturnâ morâ in triuijs, vt ſint manifeſti omnibus. Ita vitia nec finem habent nec modum, iuuátque ludere impendijs, & luſus hos geminare, dum quotidie aliquid nouitatis ſumptuoſiùs adijcitur. Linum aut byſſum patriam pridem faſtidimus, peregrinam quærimus, Belgicam aut Batauam quantouis pretio mercamur, muſcus quo chirothecæ aut veſtes imbuendæ, ab vltimâ Thule & terræ finibus apportetur neceſſe eſt; omnia vicina & quæ vilioris pretij ſunt, ſordent. Sic earum veſtium ſumma commendatio eſt, quarum odor inuitet etiam aliud agentes. O Gerarde, malè olet quicquid carnem olet, etiamſi moſchum oleat. Sed & hoc ſpectamus in cultu corporis, vt is plus artificio debeat quàm naturę, & maius pretium ſartor exigat quàm mercator, labore materiem ſuperante. Noui virum doctum dicere ſolitum: à Iuriſconſultis quibuſdam minores ſumptus fieri in libros & Iuris codices, quàm à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non inuenit, & modo caret ambitioſus hic veſtium cultus, qui iam olim excogitauit quâ ratione aranearum textura in amictum tranſiret. diſertè Plinius affirmans: Telas, inquit, araneorum modò texunt, ad veſtem luxúmque feminarum, quæ bombycina appellatur. a Telas illas raritate texturæ, & macularum peruiâ latitudine tralucidas, ſeu veſtem Coam, cum araneorum opere confert Plinius. Sed an non hoc extra modum eſt, ſic veſtiri quaſi araneos textores habueris, & eorum retia in veſtem aptaris? O quantum à loricâ diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes! ô quàm commodè poſſemus veſtiti eſſe ſine commercio. Serum & exoticis his delicijs! Prudentius olim iure quærit & indignatur:

Num pudet eſſe viros? quærunt vaniſſima quæque
Queis niteant: genuina leues vt robora ſoluant,
Vellere non ouium, ſed Eoo ex orbe petitis;
Ramorum folijs fluitantes ſumere amictus
Gaudent, & durum ſcutulis perfundere corpus:
Additur ars, vt fila herbis ſaturata recoctis
Illudant varias diſtincto ſtamine formas.
Vt quæque eſt lanugo ferè molliſſima tactu

a Plin. l. 11. c. 22.

Pectitur,

Vellitur, hunc videas lasciuas prapete cursu
Venantem tunicas, auium quoque versicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.

D. Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ in eandem hanc nimiam & pellucidam mollitiem inuectus: Spernat, inquit, bombycum telas; Serum vellera, & aurum in fila lentescens. talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. [a] In Marcellæ viduæ epitaphio ad Principiam virginem: Solent enim, inquit, purpurisso & cerussâ ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare ceruicibus. Nostra vidua talibus vsa est vestibus quibus arceret frigus non membra nudaret, aurum vsque ad anuli signaculum repudians. At nos plerunque omnia nostra, bona & pulchra esse malumus, quàm nos ipsos & animum nostrum. Vir nobilis & opulens Aristippum [b] philosophum in ædes suas introduxit, & circumduxit quaqua versum. Varia vbique & pretiosa suppellex, summus in omni angulo nitor, & accuratissima vbique mundities. Et iam gratiæ agendæ erant ab eo qui sic humanè fuisset deductus: cùm ecce philosophus sputum colligit, & in ipsius heri barbam iacit. Ille, quasi coniecto in se Tisiphones angue, totus in fermento esse & ardere irâ. Philosophus vt huic incendio, verborum lymphas affunderet: quæso te, inquit, ignosce; totam domum lustraui, nec angulum reperi qui immundior esset hac horrente tuâ barbâ. videbar ergo rectè facturus, si in locum domûs tuæ sordidissimum has oris sordes eijcerem. GER. Hîc silentium rumpo, vel te inuito. Quanta & quàm incredibilis huic philosopho fuerit audacia! POL. Longè maior est sed tectior diabolo. vaferrimus hic philosophus ex Orco, vbi in homine omnia compta videt & exculta, præterquam animum hominis, varijs eum suggestionibus conspuit, & hoc prolixè agit, vt tantò magis sordescat animus, quantò magis nitescit corpus. Erubescat ergo seipsum homo malum & turpem, inter res suas bonas & pulchras. Et sanè vestes pudori nobis sint potiùs quàm honori. Nam vestis apertissimum signum est, primum omnium parentem fuisse furem. nisi vetitum malum è paradiso sublectum fuisset, natiuâ etiamnum pulchritudine gauderemus. Quis verò stigmaticorum, stellantem & cauterio inustam frontem in laude ponit? Neque ad claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradi vel argenteo, cùm defectûs fulcrum sit, non argumentum

a de hoc queritur Seneca l.7.de benef. c.9. & in Consol.ad Helu.c.15.& epist.90.
b Alij; Diogenem, quisquis fuerit.

tum roboris; neque est quòd scabiosus triumphet si scabiem panniculis nitidioribus velet. & quid ægrotus cataplasmatum aut medicamentorum copiâ superbit? Quid ergo nos vestes notissimi furti argumentum inter decora nostra numeramus? GER. At vestes ornant nos. POL. Hoc laudis esset, si nos illas ornaremus.

§. VII.

Caussa vltima: Iactura nominis & famæ. Nos laudem aucupamur ambitioso habitu; plerunque contra fit, & vituperium reportamus, aut in suspicionem sinistram venimus. Rex Ochozias, nuntios suos ad se redeuntes interrogauit, cur spe citiùs reuerterentur? At illi remissos se aiebant à viro, qui occurrerit in viâ. Institit porrò rex quærere, cuiúsnam habitus esset vir ille qui occurrisset, & mox è viri veste colligens quis esset: Elias, inquit, Thesbytes est, hic ipsus est.a O mi Gerarde, si te viderint alij adeò comptum, & velut pumice expolitum, non te dicent Eliam, sed Thrasonem, sed pauonem, sed cultam statuam. Animum nostrum reseramus ijs qui nos vident; defectus nostros aperimus spectatoribus nostris, eósque qui fortè nos frugales & sapientes censebant, errasse ostendimus. Latentis in animo vanitatis indicium est, ambitiosior corporis ornatus. quàm verò prona & facilis, post hæc indicia, suspicio? Salomon dum se tantopere in sui cultu occupat, Dei obliuiscitur, & sensim per tot corporis lenocinia] ad gentium idola turpissimè deflectit. Verè *dedit maculam in gloriâ suâ*, b & sapientiam stultitiâ confudit. Quando nux ante tempus corticem abijcit, intus se corruptam ostendit. Quando Christianus exteriorem habitum disciplinæ Christianæ congruum reijcit, hærescentis in animo vermiculi cariem prodit.

Vulgare feretrum efferendis cadaueribus assignatum, nunquam decentiùs vestitum cernitur, quàm cùm cadauer in illo recumbit: ah multi tales, & huic feretro simillimi sunt, qui corpus suum tunc maximè ornant, cùm animum letali culpâ emortuum circumgestant. In hunc talem Abacuc iam olim pronuntians: Ecce iste, inquit, coopertus est auro & argento, & omnis spiritus non est in visceribus eius. c Tam varia támque disparia simul ex æquo curare non possumus; corpus comere, & animum excolere vix eiusdem hominis est. In nimium diuersas curas hæc agunt, quantóque plus solicitudinis huic impenditur, tantò plerunque minus alteri.

ita

a 4.Reg.c.1.v.2. b Eccli c.47.v.22. c Abac.c.2.v.19.

ita dum corpus curâ & diligentiâ nostrâ complectimur, animum otiosi & negligentes ferè transimus: nimirum vt seruus niteat, herus in squalore est. Arca testamenti erat intus obducta auro, at foris cooperta cilicio: sit animus noster amore diuino plenus, parum interest, qualem se ostendat exterius. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris quâ veste corpus alienis oculis commendes. Commemorat Paulus probatissimos homines priscæ legis, camelorum & caprarum pelles vice vestium habuisse. a Sciebant se nudos in hunc orbem prodijsse, nec aliter discessuros.

Nescit natura diuites, inquit Ambrosius, quæ omnes pauperes generat. neque enim vestimentis induti nascimur, nec cum auro argentoque generamur. Nudos fudit in lucem egentes cibo, potu, amictu, nudos recipit terra quos edidit; nescit fines possessionum, sepulchro nos includit cespes angustus, qui & pauperi abundat & diuiti, & terra viuentis quem non cepit affectum, iam diuitem capit. b Eodem sensu Seneca: Nemo, inquit, nascitur diues: quisquis exit in lucem, visus est lacte & panno esse contentus. At ista non cogitat; alios mores sapit qui vestes lautiusculas tam prouidè quærit, atque hoc vnum agit vt placeat, sed plerunque hoc vnum minimè omnium impetrat: sæpissimè alia omnia dicuntur quàm sæpe in laudem. En, aiunt, politissimam statuam, en pauonem speciosè ingredientem; en, vestitûs insolentiam, en cultum censu maiorem! Vnde huic homini ad hanc lautitiam tam diues crumena? tam magnificè non incederet, nisi & aliena marsupia emungeret. en ostentationem inanissimam. en pompam idoli! Et quis tandem est hic Thraso, quâ domo, quâ gente, quinam ipsius progenitores? homines è pago, rustici, gens aggrestis: ille ipse olim olus vendidit, & nares brachio abstersit, noluisses de manu eius panem accipere, nunc quantus, quàm sublimis est? Hæc illa sunt elogia, hi speciosi tituli, quibus liberalissimè afficiuntur ij qui sui statûs & ordinis rationem ignorantes, in vestitûs elegantias plus expendunt quàm laudari possit. Ita melioris notæ famam non auget, qui corporis cultui tam religiosè studet: malignas suspiciones non effugit, qui seipsum tam affectatè comit. Pulcherrima deformitatis excusatio est, vestitûs decentia & honestas.

Cap.

a Abac.c.2.v.19. b Hebr.c.11.v.37. c Ambr. tract. de Nabuchodon.

Cap. XI.

Dictorum ratio, confirmatio, coronis.

GEr. Et cur, mi Polychroni, aut vnde tam disertus es in vestium luxum, & quidem facundiâ tam prolixâ? Pol. In aurem tibi dicam ipsissimam veritatem: Hoc vitium multa secum trahit vitia, curiositatem, delitias, vanam gloriam, pessimam liberalitatem, temporis iacturam, & post hæc omnia, re verâ potens Libidinis fomentum est. Non venit de integrâ conscientiâ hoc studium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorem libidinis scimus. Ita Hieronymus sentit, &: Si vir, inquit, vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur, quia venenum attulit, si fuisset qui bibisset. a Est ita, vt dicit: concinno vestitu alienos oculos vulnerare facillimum. Ger. Absit hoc. Pol. Ita loqui solemus, sed commune nobis vitium est, aliter dicere & aliter facere, vt meritò idem Hieronymus moneat, aut loquendum nobis vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Linguâ castitatem iactamus, veste leuitatem aut impudicitiam sæpe non dissimulamus. Ger. Modò in leges diuinas non peccemus. Pol. Vbi politicæ calcantur, nec diuinæ in honore sunt. at politicas hîc sperni, vel oculi loquuntur. O Lex Oppia quàm dudum exulas! O leges vestiariæ tot vrbium & prouinciarum, quàm dudum expirastis! iam pridem nullos limites patiuntur effusissimi sumptus in vestium pompam. Et quoso te, Gerarde, dic quæ biblia docent cineres serico velandos, cænum auro tingendum, fimetum purpurâ operiendum? & an non corpus nostrum cinis, cænum, fimetum? Cur istud, mi homo, sic operis, sic comis? subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. b Pulchrè Ambrosius: Audi, inquit, omnes nascimur nudi & morimur: nulla distinctio inter cadauera mortuorum, nisi fortè quia grauiùs fætent corpora diuitum distenta luxurie.

Voluit bonus Deus, spiritum hominis, velut diuinæ particulam auræ, & sui simulacrum nullo pretio sat æstimandum, nihilominus vili sacco corporis abscondere: cui iam verosimile videatur, opificem hunc voluisse, corpus quod vilissimum est, pretioso tegmine inuolui, qui spiritũ inæstimabilis pretij tam vili tegumento circumscripsit? Et cur ipse Deus protoplastis pelles in vestem dedit, si nos

a Hier. ad Nepot. b Is. c. 14. v. 11.

auro & gemmis vestiri voluit? Aut igitur miserabili virtutis inscitiâ laboramus, aut insaniam hilarem insanimus.

§. I.

Quæsijt nuper è Dionysio cognato meo quispiam, quos ille in stultorum nauigio primâ sede putaret honorandos? Hæsit nonnihil Dionysius ad subitam quæstionem, &; res hæc, inquit, multæ cogitationis est. At tu luce crastinâ redi, & responsum à me aufferes: interim ego senatum in animum aduocabo, vt suis momentis quæstio tam seria ponderetur. Redijt alter postero manè, &; an responsum, inquit, reperisti meæ quæstioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & vt scias secretâ æstimatione rem probè pensiculaui, demum hoc statui: In stultorum triremi primos omnino videri aut primis proximos, qui à vestium luxu magnum sibi ornamentum crederent accedere. Cúmque alter eiusmodi responsionis rationem sibi non liquere dixisset, subiecit cognatus meus: tu ergo vide quid fieri dementius posit, quàm operimenta, quæ dedecoris nostri & infamiæ, à primis parentibus contractæ, certa sunt indicia, in laudem & ornatum velle trahere? nisi verò tu dicas nebulonem numellis, aut furem ornari fune? Addo: cùm à lapsu protoplasti, libido & omnis generis fœdæ concupiscentiæ in membris nostris iam antè nimium quantum exardescant, nos infami huic incendio pabulum insuper sufficimus, & ardenti camino prælargè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & sic cultos comptósque mutuis aspectibus propinamus, vt si fortè sopita dormiat lasciuia, ad has illecebras reuiuiscat. Memini, etsi nondum senex, cùm non tantùm corpora, sed & vestes ipsæ honestissimè tegerentur: Viri suas promissiore nigro pallio, suas matronæ nigrâ & per totum corpus defluente pallâ tegebant. At nunc tantùm abest vt vestes tegantur, vt pænè etiam detegantur corpora, & initium alicubi iam factum est, ritu planè non Germano, sed extero & inuerecundo. Non satis est pompaticæ ostentationis curiositatem omnem oculis ingerere, iam etiam, quæ olim velata, nudamus, & paullatim pectus aperimus. quod quid aliud est quàm pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quàm irritare cupiditates hominum iam antè incitatas? an non hoc nobile specimen est flagitiosæ stultitiæ, & quæ primas mereatur? Quicquid dicas; hæc in veste lenocinia non sunt pudoris tegumenta, sed irritamenta libidinis. Luculenta hæc est & manifestaria insania. ad mortem damnati

damnati ſumus omnes, capitis ſupplicium nemini non impendet, ex quo natus eſt: iam ducimur, in viâ iam ſumus ad ſupremum exitum, & tamen etiamnum de curioſiore cultu ſoliciti ſumus! Et quàm illud ſolers ſed grandis ſtultitia eſt, domum quæ iam vitium facit & ruinas minatur, foris magno ſumptu depingere, intus nil opitulari ruituræ. Quid corpus, ruinoſum hoc tugurium tam exquiſito veſtium nitore, tot pigmentis obducimus? iam ad ruinam inclinat; brue abijcietur in tumbam, terrâ obruendum. Cyprianus obiecturo hîc occurrens: At locupletem, inquit, te dicis & diuitem; & vtendum putas ijs quæ poſsidere te Deus voluit. vtere, ſed ad res ſalutares: vtere, ſed ad bonas artes: vtere, ſed ad illa quæ Deus præcepit, quæ Dominus oſtendit. Diuitem te ſentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo fœnera, Chriſtum ciba; commenda illic theſauros tuos, vbi fur nullus effodiat, quò nullus inſidians graſſator irrumpat. a

a Cypr.l.de diſcipl.& hab virg.

§. II.

Vix credi poteſt, quantum poſt Apoſtolos viri doctiſsimi, Apoſtolorum imitatores laborarint, vt Chriſtianos quà cultum corporis, in modeſtiæ officio continerent, præſertim cùm idololatræ in eos qui neglectioris habitûs erant, variè iocarentur & dicteria ſpargerent, vti diuus Hieronymus commemorat, cuius verba hæc ſunt: ſi tunica non canduerit, ſtatim illud è triuio: Impoſtor, aut Græcus eſt. a Laborandum ergo fuit ne Chriſtiani vitandis his conuicijs, corpus potiùs excolerent quàm mores. Hinc Tertullianus de cultu feminarum, Cyprianus de habitu virginum ſcripſit; hinc Ambroſius, Hieronymus aliíque complures ad hanc ipſam in cultu corporis modeſtiam grauiter cohortati ſunt. Sed ante hos omnes Iuſtinus martyr iam olim in eas declamat, quæ arte dolosâ tentarent quod feminis Chriſtianis eſſet interdictum, atque has ita obiurgat: Vſu venit quibuſdam ſeipſas fallentibus, vt cùm apertè vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in vndam aut oleum facie inclinatâ deſpicientes de ſeipſis iudicant, an aduerſus caſtitatem belligerare poſsint. b E quibus facile eſt ſcire, Chriſtianas pudicas feminas nec ſpeculo quidem licenter vti ſolitas, cùm eæ, quas Iuſtinus perſtringit, legem eluderent arte. Nec diſſentit Tertullianus, qui eas pudicitiæ nundinatrices nominat (ſupra expoſui) quæ conſilium formæ à ſpeculo pe-

u tunt

a Hier.ad Marcell.epiſt.13. b Iuſt.ad Seren.de vit.Chriſtian.

tunt. a Et quæso quid Numinis & naturæ ordinem inuertimus? Cur seruum ornamus ad speculum comimus, & delitijs pascimus, dum herus & Imperator fœdâ macie tabescit? Bernardo, magna abusio est, & nimis magna, dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim stati dies Saturnalium erant, quibus per ludum & iocum, ius herile serui occupabant: At nos Christi Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, supra dominum extollimus, vt & de nobis verum sit, quod Ecclesiastes notans: Vidi seruos, inquit, in equis & principes ambulantes super terram quasi seruos. b Incredibile dictu est quàm acri pœnitentiæ studio, quantis oculorum fontibus, illud viduarum decus Romana Paula, hanc in se culpam expugnarit, monita namque, parceret oculis, néue illos effleret, respondit: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussâ, & stibio sæpe depinxi; affligendum est corpus, quod multis vacauit delitijs; longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina, & serica, & pretiosa, asperitate cilicij commutanda: quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere contendo. c

Eiusdem animi fuit Edildrida Anglorum Regis filia. Hæc, extremâ ætate sacrarum virginum antistita, è colli tumore magnos dolores capiebat, quos non tantùm moderatè & placidè, sed & egregiâ animi alacritate, & voluntate summâ tolerans, dicere solebat: Rectè omnino mecum agitur, rectissimè; quibus membris delinquimus, his punimur. Memini me iuuenculam superuacua monilium pondera gestasse collo, iure igitur pœnas expendit sui peccati collum. Tuum hoc, ô mi Deus, beneficium austerum quidem est, sed saluberrimum: Animi pharmaca sunt, tua, mi IESV vulnera: his plagis docemur modestiam.

a Tert. de cult. fem. c. 8. lib. de virg. vetand. c. 12. b Eccles. c. 10. v. 7. c Hieron. in epitaph. S. Paulæ.

§. III.

Thomas Morus, sidus illud Anglicum, ille supremus Regis Henrici Cancellarius, tantò maiorem meretur laudem, quantò minorem ipse curam sui corporis gessit. Sileo, in mensâ eum vno tantùm cibi genere, quod vt plurimum bubula caro fuerat, vesci solitum. Vestis ei simplex, & tunc solùm serica, cùm publici magistratus officium cogeret. Vnâ eadémque semper vtebatur, nisi cùm famulus mutandam moneret dicerétque: here, hodie curiam ingredimur; paullò melior vestis sumenda. Ita herilis habitûs arbitrium

trium omne penes famulum erat, qui calceos, caligas, aliáque in hunc vsum necessaria præstinabat. Hunc eâ de caussâ *tutorem* suum solebat vocare Morus, cúmque die aliquo calceis admodum attritis & pænè pertusis prodiret, monitus est, veteres soleas nouis emutaret: Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat. a Denique in his quæ corporis curam cultúmque attinebant: maluit vir illustrissimus, religiosorum hominum more, alienis imperijs parere, quàm suo nutu agere, siue vt animus excelsissimus ad hæc tam minuta non deuocaretur, siue vt principem hominis Christiani virtutē, submissionem & modestiam insignius in se exprimeret. Verè, nusquam in minore pompâ magnæ virtutes, quàm hîc habitarunt. Saxoniæ Dux Guilielmus, honesti habitûs amantissimus; in aulicâ familiâ hominem habuit vetustæ stirpis, sed mentis vanæ, & qui nouitio ritu, prout nunc verè mos est, vestem gerebat. Hunc affatus princeps: quæso te, inquit, ne recuses mihi gratificari: sartorem adi, & ex optimo panno vestiri te iube meo sumptu, sed more meo, & scissas has vestes depone. At ille aliquantulum præceps & biliosus: & cur, inquit, illustrissime princeps, non meo me arbitrio vestiam? Et cur, subiungit dux, non meo te arbitrio aulâ submoueam? Atque mox misione datâ, alium sibi Dominum iussus est quærere. Non iniquum imperium, & ad prisci æui modestiam attemperatum. Certè & Lacedæmonij hospitem Milesium, in vestitu sumptuosiorem, quàm pro Spartanâ consuetudine, iusserunt ciuitate excedere, & domi suæ, aut vbi demum vellet, modò extra vrbem suam, Milesiam exercere. Augustus etiam Cæsar habitum vestitúmque pristinum reducere studuit. Ac visâ pro concione pullatorum turbâ indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum Dominos gentémque togatam! Itaque negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro circóue nisi positis lacernis, togatum consistere. Optima pudicitiæ custodia, vestitûs honestas.

Epictetus, philosophorum longè clarissimus, & pænè dixerim, Christianus, eleganter prorsus cum iuuene confabulatus: O adolescens, inquit, quem vis pulchrum facere? Cognosce prius quis sis; ac tum te ornato. Homo es, hoc est, animal mortale, quod visis cum ratione vtitur. Ratio verò quid est? quod naturæ fit congruenter ac perfectè. quid ergo eximium habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vti visis? Non. Rationem habes eximiam, hanc orNato & expolito; comam verò relinquito ei qui illam finxit, vt ipse

a Th. Staplet. in vitâ illius c. 6.

voluit· *Et ad capitis finem*. Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegantissimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam vt formosus sis. Quid ei dicit: finge comam tuam, vesti tuæ nitorem adde? Absit. Sed ornato voluntatem tuam, malas opiniones abijce. *a* In hanc Epicteti sententiam præclarè dixit Iulianus Imperator: Turpe esse sapienti, cùm animum habeat, captare laudes ex corpore. Quòd si tantopere sericum, pigmenta, byssum, purpuram amemus, Tertullianum sequamur, qui, quâ ratione hæc in laudem venire possint, ingenuè docens: Vestite, inquit, vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpurâ pudicitiæ, taliter pigmentati Deum habebitis amatorem. Nec est quod quis addubitet nitidas & numerosas vestes, ad animi profectum & ad cultum virtutis parum facere. Certum est enim vanitatis aut infirmitatis argumentum, *pluribus indigere*. Prorsus ad viuendum velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. *b* Cui pulchrum est corpus, & anima mala, bonam habet nauim, sed malum gubernatorem.

a Epict.l.3.dissert.c.1. b Madaurens.l.1.Apol.

§. IV.

Sed vitijs facilè fucum inuenimus, vel quod peius est, ea quoque importuno patrocinio tueri non dubitamus. Passim responderi audias, diues sum, nobilis sum, in magistratu sum; sponsus, conuiua, paranymphus sum, sum iuuenis. Quisquis demum sis, mi iuuenis, homo es, lutum es; & ad te mihi nunc potissimum sermo, nec indignaberis, si cum prisco pedestri Satyrico *a* pauca ex te quæram: Dic quæso, quò spectant flexæ pectine comæ? melius flectitur peruicacia: quò facies medicamine attrita? animus magis indiget: quo crines in fronte refugi, & in altum erecti? mens erigitur rectius: quid facit gemma in articulo? si nescis, in scriptis pulchriores sunt gemmæ quàm in digitis: quid tot fasciæ pedes implicant? faciliùs ferrent suum truncum absque his impedimentis. Aspice mihi mendiculum disparibus & malè consarcinatis centunculis semiamictū, & purulentam manum ad excipiendam stipem porrigentem. squallent horréntque comæ, sine nitore vultus est, extant nuda & sole perusta membra; an ideò illum ex hominum cætu exturbabis, velut extremum busti cadauer, velut primum vitæ dedecus, solum Orci fastidium? Flecte oculos ad longa retro sæcula; primus homo inuestis & nudus stetit suo figulo, imò nudus non fuit, nam satis tectus est quem tegit innocentia. deinde sit nudus qui in ponte mendicat,

a Arbitro.

mendicat, an neſcis tales nec à decem quidem palæſtritis ſpoliari poſſe, & ſæpe tantò minus vitiorum habere, quantò minus numorum. Ade, pares omnes naſci, pares mori, licet quod temporis intercurrit, in illis purpura fulgeat, gemma niteat, aurum ſplendeat, alios vix trita tegat lacerna. Nemo tamen tam nudus fuit, tam vilibus tectus, quàm cùm naſceretur; illud momentum æquauit omnes. de morte quid dicam? Omnium idem exitus & idem domicilium. Corpus hoc ſub quacunque purpurâ ſudauerit, areſcet in puluerem; ſub quacunque gemmâ ſuſpirauerit, tenuabitur in cinerem; ſub quocunque odore fragrauerit, in nidorem pudorémque laxabitur. Nunc ergo beatos cenſebis illos qui gemmâ bibunt, qui in oſtro dormiunt, in argenteâ ſpondâ recumbunt, qui manus auro, ceruicem monilibus onerant, qui delectantur catenis & vinculis, dummodò auro ligentur; nec putant onera eſſe ſi pretioſa ſint, neque vincula eſſe putant, ſi in his theſauri corruſcent: Apud quos & gemmæ ſua habent pondera, & veſtes ſua habent frigora; qui in gemmis ſudant, in ſericis algent: hos tu beatos dixeris? nil horum exterret mortem. tam certâ manu hos rapit, quàm infimæ fortunæ mendiculos. Mors nec blandiri didicit, nec blanditias admittere.

§. V.

I, nunc conuerte calamiſtro crines, vultum vnguentis enubila, byſſinis & hyacinthinis lænis corpus amici, ventos balſaminos poſt te trahe, & quaquà incedis, vias imple, idem tamen gurguſtiolum ſortieris, quod hominum poſtremiſsimi. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. a Specus ſubterranea, ad corporis modulum anguſtiſsima, breuî tuum palatium erit. Et ſcíſne, mi iuuenis, quam beſtiam ita colas comáſque, cùm corpus colis comíſque? qualem in oculis vix feras, fœdum ſerpentem. Nam audi Plutarchum & Plinium, quorum iſte affirmatè docet è medullâ quæ tergi ſpinâ clauditur in homine, ſerpentem enaſci. Attende ſis, caput integrum è Plinio recitabo. GER. Modò non longum ſit. POL. En iterum dolo te cepi. Hæc noſtra legendi & audiendi patientia eſt; ſæpe nauſeamus, & damnamus antequam audire vel legere incipiamus. GER. Audio, mi Polychroni, audio, tu tantùm recita. POL. vix ſunt viginti voculæ; ſic Plinius loquitur. b Anguem ex medullâ hominis ſpinæ gigni, accepimus à multis. pleraque enim occultâ & cæcâ origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere. Hoc totum caput eſt, & dignum ſcitu. Plutarchus verò in vitâ Cleome-

a Pſal. 48. v. 12. b Plin. lib. 10. c. 66.

nis hæc habet: Cùm comperiſſet Ptolomæus, Cleomenem ſuâ ipſius violentâ manu trucidatum, cadauer detractâ pelle in crucem ſuſtolli iuſsit, & cum curâ cuſtodiri. Ponuntur aliquot dies in hac cuſtodiâ, animaduertunt tandem milites circa ſuſpenſi caput, miræ magnitudinis ſerpentem repere, & ſaginam ſibi ex adeſis artubus inſtruere. Inceſsit regi Ptolomæo trepidatio, & cum eâ quoque ſuperſtitio, ne fortaſsis innocentem & humanâ ſorte maiorem in furcam extulerit. Alexandrini quoque ad ſupplicij locum confluunt, & viperam illam per cadaueris caulas (vt loquitur Lucretius) liberè vagantem, curioſè ſpectant, Cleomenem heroëm appellant, & Deorum filium. ſed erepta illis hæc mens eſt ab eruditis aliquot viris, qui liquidò docuerunt, è putreſcente boue apes, ex equo veſpas, ex aſino ſcarabæos, ex hominis medullâ ſerpentes progigni. En quantos theſauros veſtes contegant: an non meritò pretioſæ ſint, quæ ſemen tam pretioſum, nempe viperinum conuelant. Plutarcho & Plinio fidem vix negabis: ſed alium do teſtem & recentiorem.

§. VI.

Fuit hoc noſtro æuo nobiliſsimus iuuenis, & qui Hyacinthus aliquis, aut Damocles haberi poterat, ob eximiam oris venuſtatem. At cùm moriendum eſt, eximius nullus eſt: neque ille iuuenum formoſiſsimus cæcum furorem mortis tam eleganti & luculento vultu à ſe abſtinuit; moriendum fuit. Hîc locus induciarum nullus eſt. Venit ergo ad extrema in ipſo ætatis flore, & dum naſceretur hæc roſa, conſenuit. Adſunt cognati, lectum ſepiunt, diuerſa plorant, precantur multa, illud tamen maximè, vti poſteris vultûs ſui vel ſic exhauſti & palleſcentis effigiem velit non inuidere. ita rogant omnes, hoc ſibi monimentum relinquere non grauetur.

Surdus eſt æger ad has preces (vti olim ad ſimiles fuiſſe dicitur Ageſilaus) hoc ſolum illis annuit, vt pluſquam pluſculos dies cum matre ſuâ Terrâ fuerit, ſepulchrum aperirent, & eam, quam tum reperirent formam, penicillo excipi ac depingi curarent. Maluiſſent equidem cognati obſecrationem ſuam non repudiari, pondus tamen & momentum habuit apud illos hæc iuuenis iuſsio, quia extrema. Faciunt ergo vt iuſsit, extinctum terræ inhumant, certoſque dies, vti edixerat, expectant. Tandem vrnam pandunt; ſed heu quàm fœdè mutatum offendunt! Illam paullò antè venuſtiſſimam faciem certatim vermes lacerant, diaphragma ſeu dorſi ſpi-

nam

nam aliquot ſerpentes occupant; macellum dixiſſes è quo carnes emerent eſurientes colubri. Horrent conſanguinei tanquam ad reuelatam Perſei parmam, & pænè lapideo frigore obrigeſcunt, nec iam vel oculis vel naribus viciniores eſſe ſuſtinent, & quia id morienti datis dextris promiſerant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt qui iuuenem non iuuenem ſed ſepulchralem laruam depingat. Extat adhuc hodie in illuſtri Germaniæ loco lacrimanda hæc effigies, quæ vt ætatem ferret, ſaxo etiam inciſa eſt.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus ſeruitium & cultum, cùm corpus colimus? Sed amor corporis ad illam ſubinde dementiam excreſcit, vt malimus perire, quàm non ſeruire corpori. Et vt lignum occulta teredo conſumit, ſic animum vitiat paullatim & exedit ignaua & ſe vnam contemplans luxuries. Hinc ad inſaniam concupiſcimus, quidquid corpori placet. Apud pleroſque tandem piaculi loco eſt, corpori non in omnibus obſequi.

Sed antequam tertiam hanc veſperam claudamus, alter in alterius ſinum, Gerarde, ſuauiter & candidè rem magnam confabulemur.

Ecquis eſt hodie, obſecro, qui cum inſanientibus, non dico, inſaniat, ſed non inſanierit aliquando? Contemplare mihi hominem non exquiſitiſsimè cultum, quantum tamen etiam iſte in cultu exhibet inaniarum. Vide pileum è pilo canis Pontici, vnà cùm pilei cingulo ſexcenties iam mutato: vide comam curioſè ſtructam, barbam in peregrinos ritus attonſam, neque hîc tamen vlla conſtantia: collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc ſolo venuſtum, quod nunquam idem, quod varium ſemper & mutabile: thorax ſuam patriam ignorat, nam in pluribus prouincijs domi eſt: caligæ toties in nouam formam tranſeunt, quoties hero ſuo delirare lubet. Et quid tibi, quæſo, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mirâ ridiculæ elegantiæ vanitate. Ligularum harum ea lex eſt, vt ſolutæ caligis inuolitent, non adſtrictæ. An hos tales, non dicas pueros, ſolutis ligulis iam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligarum ligulis præfigunt aurum, vt fures eſcam habeant cui inſidientur: tintinnabula ijs commodiſsimè appenderentur, ad conuocandos ſpectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hîc mentem ſubit. Velim vrbes illas plenas eſſe furibus, ſed qui tantùm has auro armatas ligulas, & ſi quid harum nugarum eſt, dextrè præſcindant, arriſuro vtique Mercurio. Sed poſt caligas tot ligulis non ligatas, ſed

pænè ad volatum paratas, etiam perifcelides infpice,quæ modò ante genu dependent, iam ad latus, iam etiam pone genua in globum adftringuntur. De calceis nihil habeo dicere,cùm pænè nullus illorum ampliùs fit vfus, nifi inter pauperrimam plebem. Iam cothurnos gerunt viri feminæque. Ignotum tibi effe haud poteft nouum calceamenti genus, vtrinque liberaliter feneftratum, & bafi ligneolâ fuffultum. Ita cothurnati iam incedimus, & calceos caprinos oftentamus. Non abfurdè, hiftriones & mimos nos dixeris, ad agendam in fcenâ fabulam conductos. Ecquis non hodie, aut Heraclitum induat oculis iugi fonte rorantibus, aut Democritus fiat petulanti fplene cachinno? adeò multum ridiculi, multum & lafciui habet veftitus nofter.

In feminarum comptu res infinitæ obferuationis eft. Ambitiofæ ligulæ etiam per illarum capita iam ferpunt, fed adftrictæ. Cetera quis narret? Illud cui rifum non moueat? Olim collaria largiùs excurrentia filis ferreis aut argenteis fulciebantur, a iam nefcio quis fericus paries à ceruice in obliquum fefe attollit; iam collo geruntur propugnacula,quibus ftructifsimum collare quietâ ftatione recumbat.

Hoc tam multiplex luxûs choragium innumera infert damna, vt iam demonftrauimus. b Rem hîc in compendium conferam. Veftitus ad huius æui mollitiem factus, Caftimoniam, Tempus, Pecuniam occultis, fed maximis viribus fuffuratur, & vbique fpargit nequitiæ femina. De Caftimoniâ res in aperto eft: ad libidinem fæpe potentiùs inuitat petulantia adfcititiæ polituræ, quàm præftantia formæ; imò hæc fine illâ quandoque fpernitur. ita lafciuiæ negotium maximè agit oculis blandiens veftitus. De Tempore quid controuerfi? Ille omnium minimè temporis parcus eft, qui fui corporis feruus eft. Horæ integræ in otiofifsimos hos labores infumuntur, nec id in damno ponitur, quod longè damnofifsimum eft. Quifquis horam aufert vel vnicam,nil dignum tanto impendio redditurus eft. Pecuniam varijs meatibus illic diffluere, vbi veftium luxus in pretio eft, nemo non experitur. Mihi nuper maximæ vrbis patricius ingenuè faffus eft, fe fuófque ciues occultâ fed ambitiosâ paupertate incredibiliter laborare, atque fi cui ciuium etiam primariorum mille anteà floreni fuiffent, iam nec centenos fupereffe. Hîc ego interpellans: Quo ergo, inquam, omne aurum diffluit? Non in menfas primas, nec fecundas, refpondit ille, fed in arcas veftiarias: quamquam & conuiuia apud nos olim

a Kreßhteer. b Proximo c. 10.

&

& rariora fuerint, & frugaliora, Tanti est Vestiri. Hæc nostra est patientia; ne luxus decrescat, patimur decrescere diuitias.

Sed num scire cupis, Gerarde, quid Christianos Hierosolymis, quibus olim potiebantur, eiecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus, Admiraldum vocant, in Christianos humanissimus; Canonico Traiectensi Guilielmo quondam narrauit, Christianorum leges inde sibi notas, quòd puer educatus esset Hierosolymis; in eâ tamen vrbe mores tunc viguisse corruptissimos: Gulæ & Luxuriæ cognatis vitijs neminem non deditum; vestitus verò insolentiam fuisse tantam, vt verbis æquari vix possit, tam variè & formâ, & colore, & pretio exorbitatum. Quantum istud me offenderit, aiebat, vestes meæ pro me dicent. Eæ profectò nec auro nec serico virgatæ, sine plicis, sine artificiosis suturis, nihil curiositatis aut artis præferebant. Addidit: Ecce, hæc illa sunt vitia, ob quæ Deus Palæstinam Christianis denuò ereptam, alijs commiserit. Ita nos non tam nostris viribus vos illinc eiecimus, quàm vestris vitijs. Hæc Canonicus ille Traiectensis Guilielmus, qui posteà sacræ Cistercienſium familiæ se adiunxit, fideli narratione aperuit.a

En, Gerarde, etiam ab hostibus nostris sapere docemur, modò sint qui discere non recusent. At nos, post clades etiam nostras, cladium caussas amamus, tam altè nobis hæret inepta & misera vanitas. Pedi ligneo in aureâ crepidâ, vt verbum est, simillimi sumus.

Fuit in Asiâ vir opulentus, cui calamitoso casu, cùm per niues iter faceret, putrefactus frigore vterque pes deperijt. Ille tam miserabilem fortunam expertus, vt infelicitatem suam solaretur, mutilo corpori aptauit pedes ligneos, quos & calceis texit; ipse famulis innixus, nouo sed ægro incessu sese inferebat. Vbi hoc insuper ridiculum comminiscebatur, vt crepidas pulcherrimas semper & nouas haberet, quibus scilicet speciosam faceret miseriam suam. b O nobilem compositionem! *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Istud nos felicissimè æmulamur: Miseriarum, vitiorum, ignorantiarum scatemus, claudâ mente & sensibus ficulneis sumus, planè *pedes lignei.* vestibus tamen, supellectile, libris, ac ædibus speciosis studemus enitere. Nimirum, vt magis conspicua sit nostra insania, & miseria speciosior, libet cum ratione insanire. Ita humanæ stultitiæ præclarum stat trophæum & symbolum, *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Quid tu ad hæc, Gerarde?

u 5 §. VII.

a Fusè narrat Cæsarius Heisterbach. l.4. de mirac. c.15.
b Lucianus aduersus indoctos.

§. VII.

Ger. Tot ictus infers, Polychroni, vt vel superbissimam quercum deieceris. Tam à me quàm ab alijs emendationem spera. Pol. Si modò sperare liceat constantem. Mores nostros nosti; Apriles dies imitamur, quorum sæpe serenus ortus, occasus pluuius; id iam supra demonstrauimus, de Conscientiæ & Cælitum cultu. Sed omnibus horis dicendum est, quod nunquam satis dici potest. Nimium flexibiles sunt hominum voluntates, instabiles nimium mobilésque. Leuiter incipimus, variè imus, inconstanter progredimur, dissimiliter finimus. Volaticus est sępe conatus noster, qui à seipso breuî desciscit. Itaque assiduissimè ingerendum nobis est illud: Constanter.

Fons est in Idumæâ, vt refert Isidorus, qui ter in anno mutat colorem. Parum est hoc nostræ inconstantiæ; ter in hebdomade, subinde ter in die sincerum Virtutis colorem mutamus, sicut lacus ille qui apud Troglodytas esse dicitur, ob maleficam vim insanus appellatus. Hic ter de die fit amarus salsúsque, ac deinde dulcis, totiésque noctu etiam mutat, scatétque albis serpentibus vicenûm cubitorum. a Ab huius aquæ genio non multum dissident mores nostri, qui tam inæquabili motu feruntur, vt iam blandi, iam asperi; aliquando profusi, mox sordidi simus; iam vehementer amemus, iam supra modum oderimus, nunc sanctimoniam induamus, iam toti prolabamur in vitium: omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non est quòd huius rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mundo. Neminis alterius vitio mali sumus, sed nostro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc semper in animo hæret: Athenienses scire equidem quæ recta essent, sed nolle facere. Atheniensium nos prorsus simillimi sumus, quæ agenda sint, exactè scimus, sed agere ea nolumus: Noluit intelligere vt bene ageret. b Ignorantiam culpæ prætexere non possumus, cùm ignorantiâ voluntariâ laboremus: voluntariè ignorat, qui discenda discere non curat, aut si quæ rectè didicit, didicisse malè dissimulat. Atque his quidem decretum est non bene agere, sed modò hunc, modò illum voluntatis impetum sequi. Vt Chamæleon, quoniam aurâ (vt aiunt) non cibo vescitur, hianti semper est ore: sic illi variarum cupiditatum vento inflantur; hoc volunt, hoc nolunt; hoc hodie spernunt, cras appetunt. & vt rami aut tigilla quæ fluminibus innatant, temerè impingunt in hanc illámue partem: ita nos variè fluctuamus, & sæpe nec icti sapimus, vel bestijs magis excordes. Memini me legere,

a Plin. l. 31. c. 2. med. b Psal. 35. v. 3.

gere, a viro nobili in aulâ Wirtenbergensi canem fuisse, qui vbi vel semel tantùm ab aulicis canibus malè acceptus est, iniuriæ damníque memor, deinceps herum suum ad vestibulum tantùm arcis aulicæ comitatus est, & mox domum se recepit in tutum. Obseruauit Dominus sui canis tam circumspectum obsequium, & : verè, inquit, meus canis plus me sapit: ego in aulâ toties pessimè habitus, in dies tamen vsque redeo.

Et nos quoque, moniti toties, rogati, castigati toties in easdem iterum culpas impingimus, frequenter grauiùs quàm antè, *& mentitur iniquitas sibi.* b Ita fit subinde vt ad aliquam habitûs sobrietatem nos componamus, corporíque detrahamus superflua. Et quamdiu hoc? dum nos pœniteat fuisse hac in re sobrios & frugales. tunc autem eiuscemodi pœnitentiæ obnoxij sumus, cùm videmus alijs non eandem in veste modestiam placere, cùm veremur ne minus opulenti, aut parci sordidíque habeamur. Sic nostra probitas ad aliorum oculos se fingit; ad sermones aliorum huc illuc se vertit, & quod erat, esse desinit, sic modò palliati, modò togati, modò frugi sumus & graues, modò prodigi & vani; mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus quam exuimus; planè multiformes sumus. Magnam rem puta, vnum hominem agere. c Malæ mentis indicium est hæc fluctuatio, ac inter simulationem virtutum, & amorem vitiorum assidua iactatio. Vsquequò claudicatis in duas partes (clamat Elias) si Dominus est Deus, sequimini eum, si autem Baal, sequimini illum. d Quid ora hominum pauemus, quid mortalium oculos reformidamus, si Deus est Dominus noster, si modestia in cultu placet, cur Deum offendere, modestiam abijcere non veremur? Diui Bernardi soror, hac in re animo fuit planè non femineo. e fortiter incœpit, constanter perfecit incœpta. Petiuerat illa in colloquium cum fratre admitti; sed quia comptior erat quàm fratris oculis probari poterat, ab aditu monasterij repellebatur. Hanc illa iniuriam mitiùs ferens, fratri renunciari iussit, si delinquentem reijceret, saltem admitteret corrigi volentem. Admissa est. Hîc ei Bernardus grauissimis verbis, & in os illum vestium luxum & vanissimum lenocinium obiecit: Christianæ feminæ non esse, corpus breuî in putredinem iturum sic perornare. Profuit illi hæc audijsse; nec distulit ad frugem se corrigere: mox pretiosam vestem, mitras, armillas, monilia, inaures, vittas, speculum, discerniculum, anulos, gemmas, & omnem mundum exilio damnauit æterno,

a Io. Manl. tom. 3. collect. pag. 196.
b Psal. 26. v. 22. c Sen. ep. 120. d 3. Reg. c. 18. v. 21. e Vita S. Bern. l. 1. c. 7.

æterno, iussitque Pompam & Voluptatem res sibi suas habere, ipsa Domino deinceps seruitura. modestiam quam cœpit, hanc & finijt. Non languidè ad virtutis difficultatem exurgendum: alacriter incumbendum est inchoatis. Vera modestia non tam principium inuenisse gaudet, quàm finem addidisse; in extremo actu non corruit, vsque ad *Plaudite* persistit; à carceribus ad metam decurrit.

§. VIII.

At nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus vestitos! quibus tunc demum modestia in cultu placere incipit, cùm nummi in fundo suspirant, imò sæpe ne tunc quidem. nam multis suauius est nomina contrahere, quàm aliquid pompæ vestium detrahere. O Iordanis accola, ô Ioannes Baptista! quàm constanter rigidissimam tui vestitûs modestiam, ad vsque vltimum vitæ actum retinuisti! cameli pellem, non purpurâ, non serico vnquam emutasti. Nos verò indociles discipuli, nec monita sequimur magistri, nec exempla: annis & sæculis in eâdem classe hæremus, aut si paullulum promouimus, mox ad eandem recurrimus.

Cleobulus in conuiuio septem sapientum apposité narrans apologum: Luna, inquit, à matre petijt, tunicam sibi suísque annis conuenientem texeret. Cui mater: Et quâ ratione id possim, ô mea filia; cùm te modò grandem & obesam, modò gracilem & perparuam videam? mutabilitatem eiura, & vestem à me spera. Lunæ nos germani fratres sumus, & iam decentem in veste modestiam sapimus, iam pompam & fastum spiramus, frequenter in hoc etiam expiramus. Indubiè, Gerarde, nosti, quem exitum sortita sit, nobilissima illa Campaniæ Comitissa, Maria Ludouici Pij Galliarum regis filia, sed moribus non perinde similis parenti. Hæc, licet vidua, nihilominus ambitiosissimum corporis cultum non desinebat, dum mors pulsaret fores, & irrueret importuna. Iam ergo moribunda Persaniæ abbatem acciri iussit, cui conscientiam aperiret. verùm cùm ille aduenisset, illa iam è vitâ discesserat. Neque hîc morati famuli; rerum suarum quisque satagebat, hic vestem, hic vasa; ille culcitras, iste tapetia diripuit. sed nec mortuæ parsum est. nam infimæ sortis homo, dominæ suæ cadauer lectô euolutum, in terram pronum eiecit, & sibi linteamina in spolium rapuit. Admissus, demum abbas in defunctæ conclaue, vbi miserabile hoc spectaculum vidit, & corpus illud, cultissimum olim, iam malè opertum & abiectum humi reperit, exclamauit: Venite, cernite nobilissimæ Comitissæ pompam: En, hic rerum humanarum

exitus

exitus, hæc fides eſt fallacium voluptatum, hanc habent clauſulam, mortalium triumphi. ô vanitas, ô ludibrium! *a* Ita, mi Gerarde, ita qui hodie florent, in autumno ſuo decident, & fortaſsis etiam calcabuntur. Viderit, quem iuuat de carne gloriari.

a Thom. Cantiprat. l. 1. mirac. c. 7.

§. IX.

Ger. Licétne interrumpere? huic non abſimilem euentum nuperrimè mihi recitari audij. Pol. dic liberrimè. Ger. Camberiæ in prouinciâ Lugdunenſi, anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo, matrona nobilis, amœniore cultu, quàm decebat, delectabatur dum viueret. Admonebat eam frequenter ſacerdos, qui ei à confeſsionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, ſed Deo. Illa, vt erat ingenio liberiore, ſerium ſermonem familiari ioco eludens, ſolebat rogare, corporis colendi curam ſibi relinqueret, aliud nunc æuum, alios eſſe mores, ſciret, & ſibi, animi ſui ſalutem cordi eſſe, quare hoc vnum potiùs orare, vt in extremo vitæ tempore adeſſet morienti. Sacerdos, adfuturum ſe recepit, ſi quidem vllo modo poſſet. Et verò etiam adfuit, ſed illa ſibimet non ſatis aderat, nam morbus miſeræ audiendi vſum abſtulit. ita æquo Dei iudicio factum videtur, vt quæ ſalutaria ſacerdotis monita noluit audire cùm potuit, nec audire quidem poſſet, cùm velle debuit. Pol. Igitur, vt audio, mortua eſt ſurda & tacens, ſed nunc etiam viuit exemplo & inclamat imitatores ac imitatrices, vt ſint in cultu moderatiores.

Quin ergo iſta contemnimus, propter quæ vulgus inſanit? Satis paruimus corpori, reddamus nos tandem in diſciplinam Virtuti. Pæclarè Romanus ſapiens: Pateor, inquit, inſitam eſſe nobis corporis noſtri charitatem; fateor nos huius gerere tutelam, nec nego indulgendum illi, ſeruiendum nego. Multis enim ſeruiet qui corpori ſeruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, ſed tanquam non poſsimus ſine corpore. Huius nos nimius amor timoribus inquietat, ſolicitudinibus onerat, contumelijs obijcit. Et hoc ipſum tam verè quàm ſapienter in hæc verba conſignat: Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt. *a* Et ſicut plerunque quorum corpora in ſaginâ, eorum animi in macie & veterno ſunt, ſic etiam quorum curæ adeò feruent in colendo corpore, horum in ornando animo ſtudium ferè nullum eſt. Vt catuli ad venandum inepti ſunt, qui ſaltare & eiuſmodi delicias norunt:

a Senec. epiſt. 14 & 88.

norunt: ſic ad exercitia magis ſeria & ſacra parum apti, qui in curioſiore ſui cultu operam ponunt. Simplici curâ conſtant neceſſaria; in delicias laboratur: ſed labore non vano tantùm, ſed & noxio.

Dionyſius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretij veſtè donauit, quas tamen Archidamus modeſtè recuſans aiebat: Vereri ſe ne ſuæ filiæ tam inſolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu meliùs ornari quàm ſimplici. Sanè vt luxus veſtium animum parum ſobrium arguit, ſic ſpectatores ad libidinem ſuaui fallaciâ inuitat ac pertrahit. Decet autem vt homo caſtitatis amans & virgo, vndique virgo ſit, nec vllâ ex parte ſignificationem det corruptæ mentis. Cur ergo vitijs iam antè in nos graſſantibus ſubſidium feramus, labore tam ſumptuoſo? Optimè dixiſſe mihi videtur Muſonius, qui eodem modo vtendum eſſe aiebat veſte, quo armis, nimirum tutando corpori, non oſtentando. Sicut igitur ea optima ſunt arma quæ firmiſsima, non quæ nitidiſsima; ſic optimus eſt amictus, qui corpori commodiſsimus, non qui ſplendidiſsimus, aut qui ſpectantium oculos in ſe rapiat, ſed qui ſeueritatem redoleat, qui pudicitiam teſtetur.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, hoſti noſtro ſplendorem quærimus tot ſumptibus? quid ingenioſi ſumus in perniciem noſtram? Deum culpâ offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos ſubſidijs fraudamus, rem familiarem frangimus, tempus pretioſiſsimum, irrecuparabile, dilapidamus. Apage mihi hanc peſtem, ſi aliter placere alijs nequeam, niſi diſpliceam Deo; malo diſplicere omnibus, vt vni placeam Deo. Gerarde, ſanctè potiùs quàm ſcitè veſtiri velimus, &, vt Auguſtinus loquitur, a non affectemus veſtibus placere, ſed moribus.

Et hæc de cultu *Conſcientiæ, Cælitum, Corporis* dicta ſint. triplex funiculus eſt ruptu difficilis. b hæc trias mihi viſa eſt inſeparabilis: Cælitum cultus illic exiguus eſt, vbi nullus eſt cultus conſcientiæ vel animi, & multus corporis. Qui corpus tam ſtudioſè colit, conſcientiam profectò negligit; porrò qui conſcientiam ſilueſcentem habet & incultam, quomodo colet Cælites? Ergo, mi optime Gerarde, vt non negligamus conſcientiam, minus colamus corpus, & plus Cælites.

a In reg. tom. 1. fine. b Eccl. c. 4. v. 12.

FINIS.

AMVSSIS

Omnium

HVMANARVM

ACTIONVM

RECTA INTENTIO.

Ser[mis] Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero, Electori;

Et Ser[mæ] Coniugi

ELISABETHÆ

Comitibus Palatinis Rheni,

Boiorum Ducibus,

Dominis meis Clementissimis.

CAPITIS ornamentum olim (si Suidæ credimus) fuit Tiara. Hanc soli Reges rectam ferebant apud Persas, Duces autem inclinatam. a Demaratus Rex Spartæ, sed tunc exul, regum potentissimo Xerxi, quid è re foret suscepti belli prudenter suaserat. Xerxes iam non vnâ clade sapere doctus, Demarato gratias egit, quòd solus sibi verum dixisset, & permisit petere quod vellet. Petijt ille, vt Sardes maximam Asiæ ciuitatem curru vectus intraret, *rectam capite tiaram gerens.* Id solis datum Regibus. b Recta Intentio Ser. Principes, non solùm ostendit Reges. vti Tiara recta, sed & facit, nec tantùm ornamentum est capitis, sed & caput humanarum actionum omnium. Sine hac Tiarâ, seu, Cidari rectâ, nemo beatum illud in alto regnum adibit.

Et quamuis non malè Recta Intentio, huic Regum insigni, rectæ Cidari conferri possit, eam tamen longè melius Seruator noster *Oculo* comparauit, & quidem *simplici.* Hic oculus instar regulæ est, quâ omne Rectum probari solet. Mille errores sunt, quibus inuoluimur, si vel momento deflectamus oculos ab hoc seu oculo, seu hac amussi & regulâ. Ab hac sanè pendent omnia, ad hanc omnia examinanda sunt. Eam ob caussam necessaria prorsus est exactissima cognitio Rectæ Intentionis, seu, nostri finis in rebus agendis omnibus. Et Plato censuit *inutilem omnem scientiam, sine notitiâ optimi finis.* c Et quamuis plurimi non nesciant, omnia ad Deum dirigenda, ijs tamen euenit quod aliquibus, qui nesciunt se scire quod sciunt, quemadmodum id sæpe quærimus quod manu tenemus: ita plerumque non tam ignoramus, quid Recta Intentio sit, quàm exercere illam negligimus. Hæc caussa fuit, quæ non impulit solùm, sed coëgit me pænè illud quod dixissem, etiam scribere, vt rei summè necessariæ vsus non solùm optimè sciretur, sed etiam exactè & assiduè adhiberetur. In plurimis errabit, imò in omnibus, qui aut nescierit quid Bona, quid Mala sit Intentio, aut illam actionibus omnibus applicare, hanc repudiare in omnibus neglexerit. Tanti est, non tam facere quod decet, quàm respicere quò oportet. Ad illum oculum omnia videntem, omnium oculi erigantur necesse est Nihil videt, aut certè cum noxâ videt, quisquis oculum illum non assiduè intuetur. Inter illos in cælo Reges nunquam censebitur, qui Tiaram hanc

aut

a *Suidas in histor. mihi pag. 966.* b *Seneca l. 6. de benef. c. 31.*
c *Plato in Theat.*

aut inclinatam gesserit aut recuruam : Intentio à recto detorta paruum efficit; quicquid contingit. Nec vnquam dici poterit Bonum, quod Intentione factum est Malâ. Intentio actionum prorsus omnium AMVSSIS est.

Et hanc Amussim, Ser. Principes, hunc simplicem Oculum, serenissimis oculis vestris velut rem suam expectantibus, hic desero. Orbi liquere puto, quàm Serenitates Vestræ hunc Rectæ Intentionis Oculum, vel suis oculis longè habeant chariorem, quàm in omnibus Deum & Diuina spectare, quàm sincerè Dei honorem quærere, quàm denique sua omnia ad diuinæ voluntatis nutum dirigere soleant. Hæc illa Rectæ Intentionis argumenta non fallacia sunt, hic ille *simplex Oculus* est, adeò commendatus ab ipsâ Veritate. Hunc igitur oculum, cùm Serenissimis oculis offero, non tam mea do, quàm sua illis reddo, & ad se spectantia. Et vtinam hoc facere scirem congruè tantorum Principum fastigijs. Erubescit hic liber tam tenuiter excultus, Serenissimos oculos ac manus adire, atque, si liceret, suum auctorem non proderet. Verùm à suâ fronte sumit audaciã; solatur illum & in spem erigit, præfixus sibi titulus *Recta Intentio*. Hæc enim vilissima etiam munuscula commendare nouit.

Notum è veteri historiâ, Sinætâm, hominem paganum regi Artaxerxi aquam è Cyro flumine cauis manibus obtulisse. In auream phialam exceptum hoc munus, & in pretiosissimis numeratum est. a Tam tenue donum, gratum vtique non fecit, nisi tam *Bona Intentio*. Regi Galliarum Ludouico XI. Conon agricola rapam insigniorem obtulit. munus fuit & hoc gratissimum, auróque repensum. b Sed quis rapæ hoc pretium posuit? *Bona Intentio*. Siquidem nec argentum nec aurum, nec quidquam eorum, quæ pro maximis accipiuntur, beneficium est, sed ipsa tribuentis voluntas. Et hoc est, Ser. Principes, quod mihi meóque libro animum addidit, vt mea se voluntas explicare auderet per tam tenue obsequium. Non enim refert quid detur, sed quâ mente: quia non in eo quod fit aut datur, obsequium consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo, seu *Bonâ Intentione*. Sicut nec in victimis (ait Romanus Sapiens) licet optimæ sint, auróque præfulgeant, Deorum honos est, sed pia ac recta voluntate venerantium. c Hac ipsâ, Ser. Principes, hanc ego Amussim, hunc Oculum simplicem Serenitatibus Vestris offero dicóque. Liceat, obsecro, Serenissimi nominis splendore frui & hunc librum; qui tum demum quorumcunque oculorum noctem non metuet, cùm ei talium Principum oculi serenissimum diem suum nomne gauerint. Monachij Anno Christiano MDCXXVI.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

a *Ælian. l. 1. Var. hist. c. 32.* b *Io. à Cock l. 2. Aphor. c. 17.*
c *Sen. l. 1. de benefic. c. 6.*

LECTORI.

DE Voculis, *Lector*, *litem mihi non mouebis, spero, Hic sæpiusculè Vallam iubemus Valere, seu quemcunque comptioris sermonis audum. Animus est piè disserere; quid refert, si minus scitè? De* RECTA INTEN-

loquimur; hanc alius finem appellet, aut scopum, mentem vocet aut metam: nomen rei tribuat quodcunque placuerit, nos rem curamus, neque enim hic discere cupimus loqui, sed sapere. Nec nescimus, non tantum vitij esse, non intelligi, sed & agrè intelligi. Ita minus comptè loqui non refugimus, modò possimus clare. Et vtinam redeat Augusti Cæsaris annus, quo hominibus verba sua nondum periculosa erant. a

Dissertatio nostra, Summam rerum, omnium humanarum actionum regulam & caput complectitur, INTENTIONEM RECTAM. *Hanc tibi vocem, licet huc non è Latio adductam, millies ingeremus, vt, Christo monente,* b *importunitas saltem persuadeat, quod nequit ratio.*

INTENTIO RECTA *virtutum omnium caput, & dux; castrum, & arx, & metropolis non malè appelletur, vt qua omnes amplissimis viribus defendat. Quia verò nec ipsa suos ignorat hostes, ideò duo ingentia mala humana ingentis,* VANAM GLORIAM, & TEMERARIVM IVDICIVM *bonæ Intentionis hostes capitalissimos iure insectamur. Hæc verò, mi Lector, coram Serenissimo Electore* MAXIMILIANO, *& coram Ser. eius coniuge* ELISABETHA, *Bauariæ Ducibus, Anno 1623. dicta; tuo autem bono, quicunque legis, scripta sunt. Si lubet, fruere. Atque vt scias,* RECTAE INTENTIONIS *notitia, ars est, quæ compendio doceat,* nunquam errare. *Artes ceteræ panem, hæc cælo lucrando facit. Hanc artem nescisse, est cælum perdidisse.*

Quare, mi optime Lector, in rem tuam vigila, & disce sine impensis cælum emere: tantò melior erit omnis tua actio, quantò sanior INTENTIO. *Hoc te volui scire, & saluere.*

a Senec.l.3.de benef.c.27. b Luc.c.11.v.8.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

DVos libros, quos P. Hieremias Drexelius, Societatis nostræ Presbyter, de RECTA INTENTIONE scripsit, ab aliquot eiusdem Societatis Theologis censos probatósque; Ego Gualterus Mundbrot Societatis IESV per Superiorem Germaniam Præpositus Prouincialis, factâ mihi potestate ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitellesco, in lucem dari permitto.

In cuius rei fidem auctori chirographum hoc dedi, officij mei sigillo munitum. Landspergæ. 25. Aprilis. ANNO MDCXXV.

Gualterus Mundbrot.

LIBER

LIBER PRIMVS.

INTENTIONEM BONAM, MALAM, ADIAphoram, Nullam explicat.

CAPVT I.

Quid sit

RECTA INTENTIO.

DARIVS, clade suâ & Alexandri Macedonis fortunâ, notissimus rex Persarum, acinacem habuit, cui ex gemmâ erat vagina, quem Zonâ aureâ muliebriter cinctus suspenderat. a Nobilis gladius modò virilem dexteram fuisset sortitus. Celeberrimus est multorum scriptis gladius Georgij Castrioti, quem Scanderbegum vocabant, qui hominem medium ictu transuerso vnico dissecare potuisse ferebatur. Noti sunt è sacris voluminibus Goliathi & Saulis gladij: Celebres sunt ab eruditis paginis complures alij equestrium virorum gladij, nonnunquam superstitiosâ religione culti.

At verò nullius herois gladius vnquam tam vitalis fuit famæ, atque Hebræi Mosis Virga: Illa tot miraculorum, tot stupendorum prodigiorum operatrix Virga. Quæsierat è Mose Deus, quid manu teneret? Virgam, respondit. Cui Deus: *Proijce eam*, inquit, *in terram. Proiecit, & versa est in colubrum.* Iusserat iterum Deus, extenderet manum, & apprehenderet caudam colubri. *Extendit, & tenuit, versaque est in virgam.* b

Hîc pulchrè subiecit oculis Deus, bonas & malas actiones sic à nobis esse, vt si terram & res terræ spectemus cùm agimus, colubri fiant; actus malitiæ veneno tincti; sin animum cælo attollamus, virga Mosis, opera cælesti præmio digna existant. Tanti refert, quomodò Mosaicus iste scipio tractetur, an manu teneatur, an humi proijciatur. Hic scipio, hæc Mosis virga omnium Magorum virgas deuorauit; hæc flumina in sanguinem mutauit; hæc rupem in fontem diluit; & è duri silicis venis subitum torrentem elicuit; hæc marinos fluctus in tutissimos parietes diuisit. potuit dicere Moses, hoc baculo duce, & saxa, & maria penetro; omnia mihi peruia sunt. Hac Mosis virgâ sacri Doctores designatam aiunt

a Curtius l. 3. post initium. b Exodi c. 4. v. 2. 3. 4.

RECTAM in omnibus humanis actionibus INTENTIONEM, cui penetrabilia sunt omnia. Hîc autem, prima omnium quæstio, quid sit RECTA INTENTIO.

Christus Dominus RECTAM INTENTIONEM appellat OCVLVM SIMPLICEM. Cur Oculum? cur simplicem? DEVM Theologi *substantiam simplicissimam* vocant, in quâ nulla sit compositio aut mixtura: nil aliunde collecti aut emendicati, nihil enim in Deo est, quod non est Deus. Sic oculus, sic & Intentio simplex dicitur, cui nihil impuri, nullus sui amor, non fatuus timor, non spes vana sit admixta, sed quæ pura, nec vllis eiuscemodi sordibus turbata, ad Deum solum directa, eo solo contenta sit.

Ergo, Intentio Recta est, quæ cùm operatur, operis sui finem constituit Deum, seu, quæ omnia ad Dei gloriam & honorem reuocat. Explanat id sanctus Ambrosius Aquilæ solertiâ. Hæc pullos suos inuolucres exploratura, & à legitimis separatura spurios, vngue suspensos tenet in aëre, eósque opponit solaribus radijs: qui irretortis & hiantibus oculis excipiunt solem, ij agnoscuntur in filios, submittuntur in nidum, fouentur & aluntur. perinde si dicat mater: hi mei filij sunt; stirps Aquilina, digni quos nutriam. ceteros qui solem tremulis ac palpitantibus oculis, idque ægrè admittunt, vt degeneres nido præcipitat, & vt genus non suum exhæredat miserabili lapsu. Ita & ij prorsus qui Deum obtu tu asiduo sic possunt respicere, vt omnes suos actus SINCERE ac INTEGRE ad Dei honorem dirigant, vnicam voluntatem diuinam in omnibus sectentur, verissimi Dei filij sunt, his SIMPLEX OCVLVS est.

§. II.

Fuit è priscis Ascetis vnus aliquis, qui quotiescunque operis aliquid erat aggressurus, subsistebat aliquantisper cogitanti similis. Interrogatus quid hoc ageret: opera nostra, respondit, ex se nulla sunt, velut informis trabs, nisi recto fine sinceràque intentione velentur ac vestiantur. Et velut qui sagittis ad scopum eiaculandis certant, non emittunt antè sagittam, quàm oculo collinearint ad metam: sic & ego, quicquid demum acturus sim, ad Deum finem & scopum nostrum vltimum, intentionem meam dirigo. & hoc est, ait, quod ago dum subsisto, id enim Deus à nobis exigit. a Optimè factum dictúmque.

Rectè sentit Bernardus, inlusam esse Deo nostram omnem & obedientiam & patientiam, nisi omnium quæ agimus vel patimur,

a Vitæ Patrum.

mur, ipſe ſit cauſſa. Et quemadmodum qui propoſito præmio bombardas explodunt in eundem orbem ligneum, quò minus ab orbis centro aberrent, oculum læuum plerumque claudunt, ſolo vſuri dextro, quò vegetior ſit acies & certior feratur in vmbilicum ſcopi: ita prorſus claudendus & nobis eſt ſiniſter oculus tot humanorum reſpectuum, tot peſsimarum obſeruationum, tot inanium ſcientiarum, ſolus verò dexter largiſsimè aperiendus aſpiciendo Deo per ſinceram intentionem.

Sederat ad fontem Seruator noſter à viâ feſſus, fame ſitique exhauſtus, & vbi colloquium cum Samaritide finijt, diſcipuli ea quæ emerant, anteponentes: *Rabbi*, aiunt, *manduca*. Quibus Dominus: *Ego*, inquit, *cibum habeo manducare quem vos neſcitis*. Nec tamen inter ſe quærere omittunt diſcipuli, &: *Nunquid*, aiunt, *aliquis attulit ei manducare?* Tandem apertè Chriſtus, *Meus cibus eſt*, inquit, *vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius.* a Hic itidem cibus eſt omnium Deo ſeruire cupientium, *vt perficiant opus eius.*

Atque ſi rem ad calculos reuocemus, omnes ex eâdem patinâ cenamus, herus & famulus, opulentus & egenus, doctus indoctúſque, vnus omnium cibus eſt, vnica Dei volantas, vnicus Dei honor; támque contentus ſit ſorte ſuâ primus & ſummus, quàm ſuâ poſtremus & infimus, quando omnium vna debet eſſe actio, vnam, atque vnicam Dei gloriam in omnibus ſpectare.

a Io.c.4.v.41.& ſeqq.

§. III.

Ratio viuendi, inquit Baſilius, in homine Chriſtiano, verum ſibi ſcopum habet propoſitum, Gloriam Dei. a Et diuini Pauli præceptum eſt: *Non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo.* Et vt hoc altiùs infigat animo, idipſum ingeminat: *cum bonâ voluntate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus.* b Amandus eſt Deus operando, & amando Deum, operandum eſt propter Deum. ab exemplo id patebit.

Honeſtæ vitæ matrona, cùm reducem habet è viâ maritum, ſoſpitem & ſanum, qui vtrum viueret ignorabat, à quo diu nullas acceperat litteras, cùm præſentem videt, ingentia edit lætitiæ ſigna: hîc famulæ vices obire, ocreas detrahere, pedes abluere, non infra ſortem ſuam reputat. Scit quidem hoc ancillarum aut ſeruorum eſſe; ſed illa ſeruilem hanc operam præoccupans, & amorem teſtari vult & gaudium. non vile videtur ei obſequium, quod amor

X 3 facit.

a Orat.16.de ebriet.& ingluuie. b Epheſ.c.6.v.6.& 7.

facit tam suaue: honori ducit sic à seipsâ abijci. Pari modo, si nos quicunque simus, nostrum duntaxat munus, laborem, officium, fortunam attendamus, facilè obrepet tædium, & oneri erit etiam facillimus labor; grauiter queremur quoties non iucundè licuerit quiescere: At verò si oculos aliò mittamus, & Deum respiciamus, *seruientes sicut Domino, & non hominibus*, nullum nec vilem nimis, nec nimis grauem censebimus laborem; quies erit molestiæ. Opifices cùm ipsis Dominis se laborare sciunt, solertiâ longè maiore id faciunt. thoracem accipit sartor reficiendum: hîc prima quæstio est, cuinam? si Domino, mox sepositis tantisper alijs, ipse magister hanc operam præstat, quam alioqui puero imperasset. Ergo, non nos, sed Dominum attendamus, *seruientes sicut* DOMINO; *& non hominibus.* Pura erit Intentio, inquit Bernardus, si in omni actione nostrâ aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus. a

Præclarissimè Seneca: Non potest, inquit, quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad vtilitates suas conuertit: alteri viuas oportet, si vis tibi viuere. b Quodlibet vitium sic à Deo abducit hominem, vt is sibi viuat, ad sua commoda vigilet, stertat ad aliena. Vbi ergo Intentio anhelat ad æs & nummos, ibi carior hospes non est quàm pecunia: vbi intentio carnem sapit, illic voluptas inter intimos amicos numeratur: vbi verò in altum suspirat intentio ad honores & dignitates, istic anxiâ sedulitate colliguntur pennæ quæ euehant ad alta, nec vllus gratius fert munus, quàm qui alas donat huic ambitioso volatui idoneas. En, vt horum oculi auersi abeant à Deo in res vanissimas, quas ocultâ Intentione concupiscunt. ita sibi ipsis viuunt. At, nequit Deo viuere, qui vult viuere sibi.

Ergo, Oculus ad Deum perseueranter reflexus, hic demum, SIMPLEX; Intentio Deum vbique obseruans, nec aspiciens quidquam nisi simul aspiciat Deum, hæc demum & RECTA & SINCERA est Intentio. Per hanc viuimus Deo, vti Hebræo psaltæ iucundissimum erat dicere: *Et anima mea illi viuet.* c Hinc pulcherrimum illud à seipso impetrans: *Non proponebam*, inquit; *ante oculos meos rem iniustam.* d

CAP.

a Bern. in sentent. b Sen. epist. 48. initio.
c Psal. 21. v. 31. & Psal. 100. v. 3. d Ibid.

CAP. II.

Quæ sit

INTENTIO RECTISSIMA.

TRiplici ferè modo Intentionem nostram dirigimus ad Deum. Primo: seruit quis Deo, & à noxis grauioribus se continet, formidine pœnæ; inferorum ignes, æternos cruciatus metuit. hic talis subinde audet aliquid non carcere tantùm aut breuibus Gyaris, sed inferis dignum: audet, inquam, aliquid, & rem in casum dat, nam cogitat: nondum tam vicinus inferorum ergastulis sum, quin lætiusculè hoc aut illud audeam: debitum quo me forsan obstricturus, confessione piaculari tollere, noxam quam fortasse contracturus, iterum delere potero: audeamus ergo: perendie licebit redire ad officium. Ah, oculus iste simplex non est, nec, si sit, diu talis est, non enim solum Deum respicit. Si manes & inferi fabula essent homo ille cælum sibi extra cælum strueret, & beatum se crederet, si licenter & ad ventris curas abiectus viueret vt pecus. Hæc Intentio eorum est ferme, quos Paulus homines vocat *Animales*, qui non percipiunt ea quæ sunt spiritûs Dei. a

Altero modo, Intentio ad Deum dirigitur: Seruit quis Deo, quia cupit inter beatos viuere. cælum ei dulce: merces æterna, merces magna nimis. inclinat cor suum ad faciendas iustificationes propter retributionem. b Intentio hæc primâ multò melior est, nec tamen optima est: melior, inquam, nam iste qui cæli gaudia concupiscit, cautior est, quàm ille qui orci tormenta solùm metuit, neque ea metuit semper, sed quandoque suæ formidinis oblitus, ruit in vetitum.

Tertio modo, Intentionem ad Deum rectissimè dirigit, qui sic animo sentit: Seruio Deo, & ideò seruio, quia hic Dominus dignissimus est, vt ei seruiatur ab omnibus, & quia me beneficijs eximijs, innumeris præuenit; omnia ipsi debeo. Huic placere cupio, & propter hunc omnia facio, quæcunque facio: de præmio & mercede nihil omnino solicitus sum: Ego Deo seruio, seruiámque dum vixero, vbi vbi demum sit remuneratio.

Hæc omnium optima, hæc RECTISSIMA est Intentio, non sui, sed Dei; non Vtilis, sed solius Honesti aspectu facere omnia. De hac Intentione gloriatus Hebræus Rex Dauid: Voluntariè, inquit, sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, *quoniam bonum est*. c

a 1. Cor. 2. v. 14. b Ps. 118. v. 14. c Psal. 53. v. 8.

Facundiſsimè hîc Auguſtinus: Quare, inquit, voluntariè? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipsâ laude gaudeo, ipſius laude gaudeo, quo laudato non erubeſco. Gratuitũ ſit, & quod amatur, & quod laudatur. quid eſt gratuitum? ipſe propter ſe, non propter aliud. Quod præmium accepturus es à Deo, ô Auare? Non tibi terrá ſed ſeipſum ſeruat, qui fecit cælum & terram. Voluntariè ſacrificabo tibi; noli ex neceſsitate. Si enim propter aliud laudas Deum, ex neceſsitate laudas: ſi adeſſet tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum, verbi gratia, vt tibi det amplam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecuniam, non à Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè ſacrificas Deo, ſed ex neceſsitate ſacrificas, quia præter illum neſcio quid aliud amas. Contemne omnia, ipſum attende, ipſum gratis dilige, quia melius ab eo non inuenis quod det quàm ſeipſum. Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum eſt. Ob nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo Domine, quia das mihi fructuoſa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas diuitias, excellentiſsimam dignitatem: non. ſed quid? *quoniam bonum eſt.* Melius nihil inuenio quàm nomen tuum, ideo confitebor nomini tuo Domine, quia bonum eſt. [a]

a Aug. tom. 8. in Pſal. 53.

§. I.

En, ſeruire Deo propter Deum, hoc demum verè Deo ſeruire eſt. Sic enim & Deus nos amat, ſic & ipſe nobis ſeruit, vti per Oſeam promittens: Diligam, inquit, eos ſpontaneè, [a] hoc eſt, merè gratis. Idem à nobis iure exigit, neque enim vult vt nos ſeruiamus ſibi, ſicut canis ſeruit ſuo Domino pro oſſe aut offâ. nam ſi Deo ſeruiamus pro cælo, cælum nobis charius eſſe Deo, ſatis monſtramus. Appoſitiſsimè huc Seneca: Inueniuntur, inquit, qui honeſta in mercedem colant, quibúſque non placeat virtus gratuita: quæ nihil habet magnificum, ſi quidquam habet venale, cùm virtus nec lucro inuitetur, nec abſterreatur damno, adeóque neminem ſpe ac pollicitatione corrumpat. Calcatis vtilitatibus ad illam eundum eſt, quocunque vocauit, quocunque miſit, niſi reſpectu rei familiaris; interdum etiam ſine vllâ ſanguinis ſui parſimoniâ vadendum, nec vnquam imperium eius detrectandum. Quid conſequar, inquis, ſi hoc fortiter, ſi hoc gratè fecero? quod feceris. Nihil tibi extra promittitur. Si quid fortè obuenerit commodi, inter acceſ-

a Oſe. 14. v. 5.

ſiones numerabis. Rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt. a Præclariſsimus teſtis in hanc rem venit Ludouicus Bloſius, qui hoc ipſum confirmans: Dominus, inquit, ad ipſam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vellem electis meis perſuaſum eſſe, quòd eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipſi ſeruiunt expenſis ſuis. Illi autem expenſis ſuis mihi ſeruitium præſtant, qui licet ſaporem deuotionis minimè ſentiant, fideliter tamen (vt poſſunt) orationes & alia pia exercitia ſua peragunt: confidentes de pietate meâ, quod ego illa libenter & gratè ſuſcipiam. Plerique ſunt, quibus ſi ſapor & conſolatio interna concederetur, non eis prodeſſet ad ſalutem, & meritum ipſorum valdè minueretur. b

Hanc igitur Intentionem vt optimam & puriſsimam probamus, quâ quis facit quippiam, quia Deo ſic placet, quia Deus vult, quia Deus ob immenſam bonitatem ſuam digniſsimus eſt, vt eius honori fiant omnia. Quare ſecum quiſque ſic ſtatuat: Seruio Deo propter Deum, qui TANTVS eſt, vt ſi cælum non ſit, nec ſint inferi, ſolus tamen digniſsimus ſit, cui omnes Angeli, cui gens humana, cui quicquid creatum eſt, ſeruiat quàm accuratiſsimè.

Facile autem eſt deprehendere, num quis animo ſic ſentiat. Fit enim non rarò vt alteri alteros temere aſpernemur, & contemptim dicamus: ecquid magni habet hæc ſcriptio, hæc dictio? quid egregij in hoc conſilio, hac actione, hoc opere? mandetur hoc alijs, quiuis id poſsit. His cauillis Rectæ Intentionis homo minimè turbatur, ſed generoſâ mente: Domine mi, ait, parum ego laboro tibi hoc diſplicere. non hoc feci vt tu laudes; tibi & mille alijs non placeat, id mihi curæ non eſt, modò vni Deo non diſpliceat. Mihi maxima laus eſt & merces, rectè feciſſe. Probet hoc Deus, etſi vniuerſus Orbis improbet, id ego ſcilicet nec flocci facio; contemnere & contemni iam didici. Sciant homines eum me eſſe quem offendere ſine periculo poſsint. Scio quem debitorem appellem poſt laborem; in ſinu gaudere ſcio. Hæc Amuſsis rectæ Intentionis docet.

Quòd ſi quis res ſuas ab alijs non magni fieri, grande ſupplicium putet, turbetur, doleat, triſtetur & animo concidat, dicátque: ergo poſthac penitus feriabor, vt non habeant hi ſcioli quod damnent: otiari mihi ſuauius erit, quàm hæc tam iniqua iudicia ſubire. En, miſer, hîc deprehenderis in flagranti delicto. nam ſi recta tibi eſſet ad Deum Intentio, in minimis poneres te tuáque ab alijs non commendari, aut ſiniſtris iudicijs atque ſermonibus flagellari. hæc puræ

a Sen. l. 4. de benef. c. 1. b Bloſ. Monil. ſpirit. c. 3. ante med.

Intentionis hominem nunquam deijciunt gradu: ſpernit ſe ſperni, Deum reſpicit, cui vni ſe ſuàque probare cupit. Hem, quàm eſſemus miſeri (& ſumus certè) qui aliorum iudicia in tormenta noſtra vertimus, alijs diſplicere ſupremum malum credimus, laudem ex plurium aſſenſione venientem maximum bonum cenſemus, nec vnquam nobis ſuaue eſt laborare, niſi cùm alij nos incipiunt laudare, aut certè laborem noſtrum beneuolè ſpectare. An ignoramus, ægrè & rarò ſatisfieri humanis oculis, qui ſolum opus quod vident, æſtimant, animum cæci prætereunt? Deo ſeruire & iucundum eſt, & facile. Deus enim cor, vt Gregorius loquitur, & non ſubſtantiam penſat, nec cogitat quantum, ſed ex quanto quis operetur.

§. II.

Arboris radix aut fructum dulcem facit, aut amarore inficit, nam prout radicis ſuccus dulcis aut amarus eſt, ſic & fructus. *Si radix ſancta, & rami.* a Et ſicut riuulorum aqua eiuſdem cum fonte ſaporis eſt; ſic & humanæ actiones, eiuſdem bonitatis aut malitiæ cum Intentione, quæ illarum & radix, & fons eſt. Optimè, ſimúlque breuiſsimè Auguſtinus: Non, inquit, valdè attendas, quid homo faciat, ſed quid, cùm facit, aſpiciat. b Donauit aliquis magnam pecuniam: ſed diues, ſed non ſenſurus impendium. Donauit alius: ſed pauper, ſed parte patrimonij ceſſurus. Summa eadem eſt; beneficium idem non eſt; Intentio variat. Seneca velut vnus ex integerrimis Chriſtianis præclariſsima hac de re monita ingerens: Quoniam quidem, inquit, non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat. Exemplis hoc firmat: eadem res ſi gulæ datur, turpis eſt: ſi honori, reprehenſionem effugit. Amico ægro aliquis aſsidet? probamus. at hoc ſi hæreditatis cauſsâ facit, vultur eſt, cadauer expectat. Eadem & turpia ſunt, & honeſta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet perſuaſio (nos Intentionem vocamus) ad totam pertinens vitam: qualis hæc perſuaſio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. M. Brutus dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus. Hæc nemo faciet quemadmodum debet, niſi habuerit quò referat. Proponamus oportet finem ſummi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum noſtrum dictúmque reſpiciat (nemo Chriſtianorum magis Chriſtianè hoc dixerit) veluti nauigantibus ad aliquod ſidus dirigendus eſt curſus. Vita ſine propoſito vaga eſt. c Quid poſſet dici religioſius.

Publius

a ad Rom. c. 11. v. 17. b Aug. in Pſ. 31. c Sen. longiſſ. ſed aureâ ep. 95. circa med.

Publius Mimus ſuccinctè quidem ſed præclarè quoque dixit: Malus eſt vocandus, qui ſuâ cauſsâ eſt bonus. Ergo non tantùm non licet mihi eſſe malum propter me, ſed nec bonum etiam propter me: propter Deum omnia. Ad finem ſummi boni, vt Seneca loquitur, omne factum dictúmque noſtrum reſpiciat.

§. III.

Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei. a Sed quâ id ratione verum? An non Paulus, cùm orbis eccleſiaſtes eſſet, iuſtus fuit? quantas tamen per ambages, per quot anfractus, quàm curuis itineribus ductus eſt ad cælum? Principiò, Iudæus erat Phariſæorum diſcipulus, ſectæ ad quam formabatur tenaciſsimus. Deinè diſcipulo magiſter, feruens Phariſæus, pertinax Rabbinus. Tertiò, factus eſt Chriſtianorum inſecutor & tortor, præſes lictorum, *vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.* b Quartò, fit denuò diſcipulus, ſed Ananiæ optimi Chriſtiani. Quintò, fit & ipſe Chriſtianus, & Chriſtianorum Orator. Sextò, in omnem Orbis plagam emiſſus à Deo, terras tranſilijt & maria, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. An non flexuoſæ ſunt hæ viæ? Quot prætereà caſibus, quantis quotidie periculis, quàm pænè innumeris vrgebatur ærumnis? nunc ei mortem minatur mare, nunc falſi fratres, nunc latrones in Pauli caput coniurant; modò gentes infeſtant, modò Iudæi vexant, iam in naui, iam in carcere, iam in ſolitudine, iam in vrbibus contrarios experitur euentus: nunc virgis cæditur, iam lapidibus inſternitur, quotidie ferè moritur. Septimò demum Romam venit, & illic caput amittit. Quis has ſemitas non dicat ſinuoſas? Sed audi, mi bone homo, via hæc tam tortuoſa, recta via non eſt ad cælum. Potuiſſet alius, non Paulus, æquè multum & plus Paulo perpeti, & tamen aberrare à cælo. Ergo, rectiſsima via Pauli ad cælum, fuit eiuſdem puriſsima ac ſinceriſsima Intentio ad Deum: in illis perferendis omnibus, vnicum Dei honorem ſpectabat. Hæc amuſsitata ad cælum via eſt; hanc omnes Sancti tenuerunt, ab hac nullus proborum hominum obliquo tramite ingreſſus eſt: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas.* At illi tam varij caſus, tam multiplices ærumnæ, tam incerti ac mali euentus, quibus omnis vita pleniſsima eſt, militiæ morem à nobis obſeruari volunt. In bello nil noui aut miri eſt tortuoſos aggeres moliri. imò quandocunque dux belli ad vrbis mænia vallum ducere inſtituit, non rectis lineis ſed incuruis

a Sap.c.10.v.10. b Act.c.9.v.2.

flexuoſum

flexuosum ducit. Hæc ad obsidendam vrbem directa via est, quæ tam curua est & impedita. Ita nos Deus per omnigenam calamitatum varietatem ad cælum ducit, at quoniam in hoc ipso tam flexuoso calle, rectissima est proborum ad Deum Intentio, verissimè affirmatur: *Iustum deducit Dominus per vias rectas.* & quod huic proximum: *Iusti in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud altißimum.* a Quia illi hoc assiduè cogitant, hoc vincè curant, placere Deo, non hominibus; ideò & à Deo præmium capient amplissimum. Hæc ergo, vt Bernardus loquitur, puritas Intentionis est, vt quicquid feceris, propter Deum facias, & ad locum, vnde exeunt gratiæ, reuertantur, vt iterum fluant. b

a Sap.c.5.v.16. b Bern.in vig.Natiuit.Dom.serm.3.med.

CAP. III.

Quàm necessaria sit RECTA INTENTIO.

SI diuinæ paginæ de necessitate rectæ Intentionis altùm alibi silerent, ab vnico Seruatoris dicto abundè constaret, quàm illa omnibus sit necessaria. Apertissimè Christus: Si, inquit, oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. a Affirmat Augustinus, Christum Dominum hîc propriè locutum de RECTA INTENTIONE, vt qui paullò antè de precibus, eleemosynis, ieiunio differuerit. Ne quis ergo suarum precum, stipis, aut ieiunij vim omnem elideret aucupandis rumusculis, addit Seruator saluberrimam institutionem de oculo, qui aut simplex & purus, aut multiplex & nequam est.

Sicut ergo, cùm oculi nitidi sunt, clari, acres, atque vegeti, corpus sibi suum habet diem, & solem suum circumfert secum; quaquà vult se mouet, & in luce est. At verò si oculi ægri & affecti, si pæti aut lusciosi, si lippientes aut tunicis obducti, omne corpus miserum est, & infra domesticas nebulas ingemiscit: Ita prorsus si Intentio sincera sit, & ab omnibus falsæ gloriæ vmbris libera, preces, eleemosynæ, ieiunia à vitiorum fæce sincera sunt; sin mala sit Intentio, omnes hominis actiones tales sunt. Quid per oculum, inquit Gregorius, exprimitur, nisi opus suum præueniens cordis Intentio? quæ priusquam se in actione exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi vnaquæque actio, quæ Intentionem suam quasi intuentem oculum

a Luc.c.11.v.34.

sequitur

sequitur? Lucerna itaque corporis est, oculus, quia per bonæ Intentionis radium, merita illustrantur actionis. [a]

a Greg.l.28.mor.c.6. propè finem.

§. I.

Optimè solitus dicere Ambrosius: Quantum intendis, tantum facis. Nimirum tanti pretij est tuus labor, quanti est tuus iste oculus qui laborem præcedit. Si recta sit Intentio, recta erit & actio, certè in oculis Dei, nam hîc millies oculi humani falluntur. De his pulchrè dixit Bernardus: Opera probant, quæ cernunt, sed vnde prodeant, non discernunt. [a]

Ita omnium actionum nostrarum Amussis, & fundamentum, & basis est Intentio. Clarè de hoc Gregorius: Bases, inquit, vniuscuiusque animæ sunt Intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intimâ Intentione subsistunt. Et quia scriptum est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus: tunc bases in fundamento sunt, cùm Intentiones nostræ in Christo roborantur. [b] Tales omnino sumus, qualis est nostra Intentio: Virtutis laudem, aut vitij notam ab Intentione sortimur, si Intentio terram spectet, terrei simus; si cælum, cælestes. Et plerunque vbi deest finis Virtutis, ibi se miscet vanus, aut naturalis, aut vitiosus.

Præclarè Laurentius Iustinianus: In cunctis operibus, inquit, quicunque animi salutem exoptat, Intentionis suæ componat obtutum & ad illum quem diuina lex mandat dirigat finem, vt non casso labore desudet. Addit: Parum prodest ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conuersari, sanctitatis & scientiæ celebre nomen acquirere, & obliquâ Intentione hoc agere. [c] Richardus Victorinus: Quod est, inquit, corpus sine vitâ, hoc est opus sine Intentione bonâ. [d] Quælibet actio quamuis bona videatur, tamen quasi mortua iudicantur, si non per Intentionem bonam animatur.

a Bernardus tract. de grad. Humil. grad. 5. b Greg. d. l. in c. 38. Iob. ad finem.
c Laur. Iust. de Regim. Prælat. c. 22. d Rich. de statu inter hom. c. 7.

§. II.

Quotiescunque ferè Christus illud suum, ATTENDITE, proclamat, vti cùm monet; Attendite à Scribis, Attendite à fermento Pharisæorum, Attendite à falsis Prophetis, [a] plerunque periculum graue

a Luc. c. 20. v. 46. Luc. c. 12. v. 1. Matth. c. 7. v. 15.

graue imminet, & cautiſsimè tunc agendum. Hac voce Chriſtus nos omnes altum inclamans: ATTENDITE, inquit, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. a Cautos pedes figite, ponè vos inſerpit lauernio detracturus pallium: vbi reſpexeritis, amiciſsimum ſe finget, manum deoſculabitur, mille obſequia ſimulabit. Ecquis fur iſte, quis hic lauernio? Intentio, ſed obliqua illa hominibus placendi, hominum oculos implendi, humanas laudes emerendi. Ideò Chriſtus ſignatè addidit: *vt videamini ab eis.* Auguſtinus: Videant, inquit, bona facta veſtra, & glorificent non vos, ſed Deum. Nam ſi propter vos glorificandos facitis opera bona, reſpondetur vobis quod ipſe dixit de quibuſdam talibus: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Ergo, inquies, debeo abſcondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non, ait Dominus, diuerſa iubeo. Finem attende, in finem canta: quo fine facias, vide. Si ideò facis vt tu glorificeris, hoc prohibui: ſi autē ideò vt Deus glorificetur, hoc iuſsi. Pſallite ergo non nomini veſtro, ſed nomini Domini Dei veſtri. Vos pſallite, ille laudetur; vos bene viuite, ille glorificetur. b

Sanctus Gregorius, illud Domini monitum de tegendâ ſtipe exponens: Sic ſit opus, inquit, in publico, quatenus Intentio maneat in occulto; vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per Intentionem, quâ ſoli Deo placere quærimus, ſemper optemus ſecretum. c Ergo Intentio bona ſummè neceſſaria eſt, quæ ſola manticularios hos eruditè nouit declinare. Ergo ATTENDITE.

a Matth.c.6.v.1. b Auguſt.tom.8.in Pſal.65. c Greg.hom.11.in Euang.

§. III.

Inter priſci fœderis ceremonias, quas Deus ab Hebræis exigebat, commendandis ſacrificijs, & illa è præcipuis erat, *victimæ manum imponere.* Ita lex imperabat: ponet manum ſuam ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit. a Quærunt interpretes: Ad quid Deus hanc manûs impoſitionem exigat, quo ſacrificium & ſibi gratum, & offerenti foret vtile. Oleaſter: Voluit Deus, inquit, vt ſacrificaturus non ſolam hoſtiam offerret, ſed ſeipſum inſuper; cor, voluntatem, Intentionem adiungeret. Hoc omninò neceſſarium eſt; nam ſolæ pecudes nec Deo acceptæ, nec offerenti fructuoſæ. Hinc Auguſtinus, in illud regij vatis, *In me ſunt Deus vota tua:* Quæris, ait, quid des Deo? non animalia aris oblata: de cordis arcâ, de cellario bonæ conſcientiæ, de teipſo profer teipſum. b Ita prorſus, voluntatem,

a Leuit.c.1.v.4. b Aug.in Pſal.55.v.12.

luntatem, animum, cor tuum offer; dic Deo: In me sunt, mi Deus, vota tua: quæ enim exigis à me intra meipsum sunt: hæc tu, mi Domine, in sacrificium tibi postulas, non illa exteriora cordis & Intentionis vacua.

Chrysostomi sensu, vera Christianorum sacrificia sunt eleemosynæ, oratio, temperantia. At Deus hæc non nuda vult, sed vt seipsum quis addat, vnde holocaustum fiat medullatum. Nam regius psaltes apud seipsum statuens: Holocausta, inquit, medullata offeram tibi. [a] Quid est, inquit Augustinus, medullata? Intus teneam charitatem tuam: non erit in superficie, in medullis meis erit quod diligo te. Nihil enim interius medullis nostris. Carne interiora sunt ossa, medullæ interiores sunt ipsis ossibus. Quisquis ergo in superficie colit Deum, magis placere vult hominibus, quàm Deo. Aliud autem intus sentiens, non offert holocausta medullarum: cuius autem medullam inspicit, ipsum totum accepit. [b]

Illa igitur opera medullata sunt holocausta, quibus voluntas seu Intentio bona inest. Nullo modo vult Deus ossa exucca, arida, emedullata. Reperias multos qui frequenter orent, sacris etiam intersint, non rarò inediâ se macerent, stipem dent, sed heu quàm nihil medullæ inest his operibus! sunt hæc quidem velut candida nitidáque ossa, sed deest medulla, spiritus, recta Intentio, pius affectus, qui hæc opera subuehat ad Deum.

Inter omnia sacrificia, primas habuit holocaustum; alia, in bonum etiam offerentium cedebant, istud Deo eiusque honori totum cremabatur. Et quemadmodum sacrificia olim erant distincta, ita nunc nostra opera: quædam & nobis etiam commoda sunt, vt esse, bibere, dormire, deambulare, legere, scribere, monetam numerare: bona sunt hæc opera si bene fiant, & vt debent: alia solùm honori diuino institui solent, veluti holocausta, vt orare, inediam tolerare, rei diuinæ interesse, confessione se lustrare, diuinum epulum accumbere. Illa primi generis apud plerosque rarò medullata sunt: nam cùm hora vocat, ad mensam itur, nec vltra cogitatur; cùm somnus inuitat, ad lectum properatur, nec aliud animo agitatur quàm quies; cùm cæli fauor in campos euocat, exitur, nec aliud in corde versatur quàm hilàris deambulatio: ita multi edunt, bibunt, garriunt, ad negotia incumbunt, nec aliò respiciunt; satis est illis hæc fieri, animum cum Deo in his non vniunt, Intentionem ad Deum non attollunt. Non sunt hæc sacrificia medullata, non sunt. Sed mirandum magis, & grauiùs culpandum, quòd ipsa

a Ps. 65. v. 15. b Aug. tom. 8. in dictum ps.

ipſa holocauſta nihil habeant medullæ, quòd oratio ſine attentione, ieiunium ſine emendatione, eleemoſyna ſine commiſeratione, Dominici corporis communio ſine deuotione; è labris preces, è crumenâ ſtipem fundimus, ſed vbi calentes affectus, vbi mentis ardor, vbi Deo placendi ſtudium, vbi medulla? Ergo qui Numini gratum quid offerre vultis, holocauſta offerte medullata. Effundite coram illo corda veſtra: a Intentione plenâ totâque Deum honorate.

Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimæ ſanguinem vetuerit edi, illúmque omnem iuſſerit ad aram effundi? b His ita reſpondet: Sanguis ſedes animi; qui ſanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni ſacrificio voluntatem, cor, Intentionem velut ſanguinem effundi coram ſe, nec guttulâ in alios vſus reſeruatâ. Cùm ergo ſacrificamus, cùm oramus, aut ieiunamus, eò ſolùm tendat Intentio vt Deo placeamus, & quicquid huic contrarium, reijciamus.

a Pſal.61. v.9. b Leuit.c.3. v.17.

§. IV.

Ex his Euſebius Emeſenus duo hæc ſtatuit. Primum: Opus bonum quodcunque tanti eſt apud Deum, quanti hæc cordis effuſio, & Intentio in homine. Alterum: Nobis opus bonum aggreſſuris ſumma ſit cura rectæ Intentionis, ſeu, Voluntatis bonæ. a Lex olim edicebat: Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderabitur. b hæc enim ſola pondera fallaciarum erant expertia. Ita prorſus & opera noſtra, non ponderanda nec æſtimanda ſunt ex opinione vulgi, aut nitore exteriori, aut oculorum fide & indicijs ſæpe falſiſſimis, ſed è ſolâ cordis Intentione. Quoties nobiliſsima opera vix vnius drachmæ cenſentur, quæ à Deo æquiſsimo rerum æſtimatore velut centenarium argenti pondus recipiuntur? Æra duo minuta Hebrææ viduæ quantilli pretij credebantur, ad illam argenti molem, quæ à Phariſæis iactabatur? & tamen hanc illa longè ſuperabant. Quàm ponderoſæ videri poterant Phariſæi in templo ſe laudantis preces, ieiunia, eleemoſynæ? vix æquabant diſcolorem lapillum: frigidiſsimis hominum elogijs omnia penſari poterant.

Non neſcit hoc cacodæmon; exactiſsimè perſpectum habet, omne operi pretium à rectâ Intentione accedere, propterea omnē mouet lapidem, & extremè laborat, vt Intentionem rectam vel ſubtrahat, vel inficiat, ſatis gnarus, tum nos incaſſum fatigari, &

agendo

a Euſeb.Emeſ.in c.6.Matth. b Leuit.c.27. v.25.

agendo multa nil agere, ac frustra expectare præmium, vbi tam ingratus Deo labor præcessisset. Certè Deus hoc simplici oculo mirè se capi luculentè fassus: Vulnerasti, inquit, cor meum, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. a Idiomate Hebræo: rapuisti cor meum. Tertullianus hoc expendens: Salomon, inquit, morem mulierum in Oriente attendit, quæ honestati tuendæ prodibant opertâ facie, oculo vnico detecto. Sponsus ergo hunc morem tanquam honestatis argumentum commendans, ab vno hoc oculo in amorem se raptum fatetur. At verò alij hoc ministerium profundiùs eruentes, commendatam hîc aiunt admirabilem oculorum seu vnionem seu vnitatem, vterque enim pari semper passu graditur, nec iste ab illo vnquàm diuersus abit, vnà idem semper aspiciunt, nec potest esse inter eos tanta dissensio, vt ille cælum, hic terram contueatur: eadem & capillorum est vnitas, cùm omnes in eum ordinem compositi sunt, vt vnus videri possit capillus. Oculi cordis, affectus & Intentio capilli, cogitationes sunt. Hîc nil deformius quàm discors horum oculorum varietas, si huc iste, aliò feratur ille; si cupiamus placere Deo, sed & Mundo non displicere; si hoc oculo cælum, isto lucrum aut luxuriam, aut aliud vetitum quid spectemus. Tunc amore Numinis cor vulneratur, cùm hominis vnus est oculus, isque in Deo fixus; vna Intentio, eáque ad Deum erecta.

Et hoc Deus in Abrahami sacrificio pulcherrimè declarauit, in quo & aues & animantes alias iussus est offerre, has quidem diuisas & concisas in frusta, illas minimè. b quo significatum est, quamuis partiri quis possit curas suas in vxorem, liberos, familiam, subditos, Intentionem tamen quam aues designabant, nullo modo diuidendam esse. Attendat pater filijs, merces cogitet mercator, oues pastor, ciues consul, pecuniam numularius; in omnium horum animis innumeræ cogitationes se prodent capillis densiores, hi tamen capilli sint vniti, hæ cogitationes omnes vnum quid spectent, Deum, Dei honorem, Dei obsequium. Vnus hic crinis, oculus vnus ante omnia necessarius. Hac ratione cor supremi regis suauissimè vulneratur *in vno oculorum, & in vno crine colli.*

a Cant. c.4. v.9. b Gen. c.15. v.10.

CAP. IV.

NVLLAM HVMANARVM RERVM actionem Deo placere sine RECTA INTENTIONE: *Vbi strictim de Vanâ gloriâ.*

SVmmi sacerdotis Aaronis vestis, in quâ diuino cultui operabatur, tanti pretij & pulchritudinis erat, non solùm quâ materiâ, sed & quâ arte, vt omnium Regum ac Imperatorum vestes cum eâ nequaquam conferri possint. Beseleel, maximus artifex vestem illam confecit: sed maiorem se artificem habuit, Spiritum sanctum, qui dictauit, qui conficiendæ modum præscripsit, & ipsi magistro velut puero manum duxit. a De hac veste Siracides: *Sic pulchra,* inquit, *ante ipsum non fuerunt talia vsque ad originem. Gloria honoris & opus fortitudinis; desideria oculorum ornata.* b Quicquid in hoc genere venusti vel curiosissimus oculus desiderarit, id in vnâ hac veste spectare potuit: *Desideria oculorum.* Omnem vel auidissimi oculi cupidinem satiauit hæc vestis; nil pretiosius, nil & pulchrius in opere non maximo videre quisquam optarit.

Hoc bonus Deus eo fine voluit, vt summus sacerdos ad templum progressus, omnium ad se oculos raperet: eâ etiam de caussâ ad huius vestimenti imum marginem, trecenta sexaginta sex aurea tintinnabula iussit appendi, vt ipso sacerdos incessu ad hoc spectaculum vndequaque omnes conuocaret. Nec erat qui non oculos suos in hoc spectaculo libenter perderet. Intereà tamen huic ipsi summo sacerdoti, qui omnium in se oculos conuertit, in neminem oculos emittere licuit; ab omnibus aspiciendus neminem ipse debuit aspicere. Voluit enim Deus, vt iuncti sacerdotis oculi in vnicum ineffabile Dei nomen irent, quod eâ de caussâ sacerdos aureæ laminæ insculptum fronte præferebat.

Nobilissimum hoc paradigma est hominis ex asse probi. Homo seriò bonus in se spectandum præbeat, quicquid castis oculis videre in voto est: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.* c In hoc tali homine opulenti videant exemplum piæ Liberalitatis; afflicti & pauperes, Patientiæ; Iracundi & pugnaces, Mansuetudinis; impuri & intemperantes, Continentiæ; Ignaui, & desides industriæ: sit denique talis, *desiderium oculorum sanctorum*: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.

Enimuerò qui aliorum oculos vitæ sanctioris exemplo ad se trahunt,

a Exod.c.13.v.2.& 3. b Ecclesiast.c.45.v.14. c Ad Tit.c.2.v.7.

trahunt, ipsi suos oculos nequaquam in sui spectatores emittant, vt ipsis placeant, sed vt ab ipsis discant: vnum atque vnicum Dei honorem spectent in omnibus, velut Aaron solum frontale suum oculis admittebat. Ita hi solum Deum obtutu assiduo contemplantes, laudem etiam oblatam respuant, & à se deriuent in Deum, quantúmque sibi ipsis displicent, tantum soli Deo cupiant placere, per veram, sinceramque in omnibus Intentionem, de quâ proximo capite dictum, quàm sit necessaria, nunc porrò demonstrabitur, quàm nulla nostrarum actionum sine hac Deo possit placere.

§. I.

In epithalamio diuino,[a] regiæ Virginis oculos mirificè commendat regius è cælo sponsus, sed per similitudines dissimillimas, ita vt homo cælestium arcanorum rudis, non immeritò quærat: quæso, an sponsus hic temulentus est, quibus verbis sponsam laudat? *Oculi tui*, inquit, *columbarum*: Et: *Oculi tui sicut piscinæ Hesebon*. Ecquid oculis columbinis cum piscinâ? quid minus sibi simile, quàm oculus & amplissimum stagnum? Mysterium texit diuinus Spiritus eleganti inuolucro. Oculi columbinis oculis sunt similes, vt videant; piscinis Hesebon conferuntur, vt videantur. Hesebon, Vrbs regia, Hieronymo teste, viginti milliaribus distabat à Iordane. Ad huius portam vnam duæ erant nobilissimæ piscinæ, crystalli æmulæ. Huc populus feriatis diebus cateruatim effundebatur animi caussâ, ad spectaculum crystallini maris. His ergo piscinis pænè quotidianum erat, *videri*. Et hinc sanctus Spiritus oculos sibi placentes & piscinis confert, & columbarum oculis. Et principiò quidem comparat oculis columbinis. Columba omnium gentium sensu symbolum erat mutuæ fidelitatis coniugum, cùm alter alterum pari fide respicit. Et hoc cælestis sponsus in animâ castâ dilaudat, oculos eam habere columbinos: Oculi tui, ait, columbarum; oculi fideles & casti, quos in me solum deflectis, & quos ego solus expleo, neque enim agendo, alium quàm me respicis. *Et ad me conuersio tua.*[b] Et velut alteruter coniux oculos à coniuge diuertens, adulteræ mentis suspicionem mouet: sic Anima si oculum Intentionis in aliud quid quàm in Deum conijciat, fidem fallere, & alijs à Deo placere se velle ostendit. nam quæ fidelis est, illud assiduè ingeminat: *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requirã.*[c] oculi mei tam & amplæ simul & angustæ capacitatis

a In Canticis canticorum sæpius. b Cant. c. 7. v. 10. c Psal. 26 v. 8.

capacitatis ſunt, vt præter te, mi Deus, capiant neminem, nec vllius oculis ſeruiant quàm tuis. Eam ob cauſam tam fideles columbarum oculi, etiam piſcinis Heſebon conferuntur. vult enim Deus ſibi caros ab omnibus videri, vult omnium oculos in illis defigi, vt ſuperbus in ijs intuendis diſcat, quàm eximia ſit virtus Humilitas, vt auarus cernat, quid poſsit Liberalitas, vt impurus videat quàm decora ſit Caſtitas; vt iracundus norit quid præſtet Manſuetudo & Placabilitas. Vult Deus amicos ſuos eſſe velut piſcinas Heſebon, quas plurimi contemplentur, è quibus hauriant, à quibus virtutum exempla capiant. Et quamuis hæ piſcinæ videantur, non tamen ſentiant ſe videri, neque alios ita videant, vt ijs placere cupiant, prorſus vt Aaron qui omnium in ſe oculos recepit, ipſe ſuos in neminem auſus emittere.

Ergo alijs placere non cupiat, qui cupit Deo; nec Intentionis oculum in rem creatam vllam defigat, qui creatoris in ſe amorem concitare deſiderat. Hîc rerum cardo vertitur, vt Deum omnium actionum ſuarum finem aſsiduè obſeruet homo. Certè officium Chriſtianum non ab initijs metiendum eſt; poteſt quis è viliſsimo tugurio Romam ire in Summi Pontificis palatium, ex hoc pariter ad pauperrimam caſam tendere, & ab his viæ terminis æſtimandum eſt & illud, & iſtud iter. Sicut autem viator Romam iturus, cum animo ſuo aſsiduè voluit Romam, Romam diu noctúque ſecum agitat, Romam ſomniat, hæc eum cogitatio & cubitum euntem & ſurgentem non deſerit. Roma enim viæ terminus eſt: ſic in omnibus noſtris actibus finem nobis noſtrum præſtituamus: quiuis ipſe ſibi dicat quotidie, quo tendo? quid quæro? propter quid me fatigo?

Hæc Intentio tam neceſſaria eſt volenti piè viuere, atque neceſſarium eſt ſpiritum ducere volenti naturaliter viuere; ídque duplici de cauſsâ. Prima, arcendæ Vanæ gloriæ: Altera, augẽdis meritis.

§. II.

Vana gloria vitium ſimul & periculoſiſsimum & ſubtiliſsimum, tam multiplici vaframento inſidioſum, vt euitari poſsit difficillimè. Alia vitia inſidiantur nobis in terrâ, hoc etiam in ipſo pænè cælo pedicas tendit, vndique virtutibus occupatum inuadit. Imò quò ſanctiùs quis viuit, hoc maiorem illud ſibi ſumit licentiam tantóque irruit audacius, quantò plus contra ſe cernit præſidij; è virtutibus noſtris creſcit, & acquirit vires. Omne genus inſectorum, velut

ranæ,

ranæ, ſcarabæi, mures, cimices, vermes, & id genus animalculorum è putri materiâ naſcuntur: at verò fœdiſsimus hic vermis, Vana gloria, ſemine prodit recenti & generoſo, è largâ eleemoſynâ, è rigido ieiunio, è feruidis precibus ortum ducit, & nulli loco, vt Hieronymus loquitur, nulli ſtatui, ætati; ordini, aut ſexui parcit, & victum in victorem inſurgit vehementiùs. Vana gloria, vehemens hectica eſt medullas exugens, & vix vnquam, ſi quem occupauit, deſerens, primum & vltimum vitium nobis ſuperandum, Auguſtini ſenſu.

Quàm ſuaue fuit Prophetæ Ionæ ſub vmbroſâ hederâ meridiari? vnicus vermiculus omnem amœnitatem illam turbauit. Virent ſubinde opera noſtra, velut arbor feracia diffundens brachia, ſed quamprimum vermiculus ſuperbiæ hanc arborem admordet, momento exareſcunt omnia. Vermiculus iſte ſic ſe nouit abdere, ſic furtim rodere, vt ij ipſi qui Vanâ gloriâ turgent, non tantùm id non notent, ſed nec credant notanti, & monenti: Vermiculus iſte abigi ſe patitur, & cedit incantationi, ſed mox redit. Non ſatis eſt Vanam gloriam ſemel effugiſſe, centies redit, millies redit, & ſæpe impetu maiore. Ideò venenatus hic anguis quotidie, & ſæpius ſacris carminibus vrgendus eſt. Vera contra hanc peſtem incantatio eſt illud regij vatis: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. a Dum viuimus, monente b Bernardo, è corde & ore non abeat iſtud Hebræi regis ſacrum carmen.

At quis ſemper ad hoc cantandum tam alacer? is qui in omnibus eſt ſinceræ rectæque intentionis: hæc excitat & impigrum facit, hæc docet bene agere, & ſibi aſsiduè præcinere: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: tuo, Domine, non noſtro nomini, nec noſtris meritis, ſed tuis. Sanctus Ignatius Loiola, chariſsimum ſibi ſymbolum habuit: *Omnia ad maiorem Dei gloriam.*

a Pſ. 113. v. 9. b Bern. ſerm. 5. de Sanct.

§. III.

Adeò neceſſaria eſt recta Intentio, vt ſine hac nemo effugiat Vanam gloriam, quam rectè Cyprianus vocat ſubtiliſsimum malum, quod reconditiora cordis arcana penetrat, & ſpiritualioribus mentibus inſenſibiliter ſe infundit. a Eleganter Petrus Chryſologus: Vana gloria, inquit, ſecretum virus, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. b Optimè Ioannes Chryſoſtomus: O nouæ, inquit, calamitatis

a Cypr. l. de Tent. & ieiun. initio. b Chryſol. ſerm. 7.

tatis genus, ô furiosam hanc turbationem, quæ tinea corrodere non potest, nec fur violare, ea inanis gloria omnino dispergit. Hæc est tinea cælestis thesauri, hic est fur qui æterna regna furatur, qui immarcessibiles à nobis diuitias aufert, qui tanquam contagiosus morbus omnia corrumpit. Ita quoniam prospexit diabolus tam latronibus & vermibus, quàm alijs machinis inexpugnabile illud esse præsidium: per inanem gloriam hoc expugnat. a

En etiam cælum ab his vermibus tutum non est. Suadet Christus: thesaurizate vobis thesauros in cælo. b & tamen ne sic quidem penitus secura sunt quæ illic reponuntur; Vana gloria furtiuo meatu surrepens, thesauros cælo iam repositos clanculum asportat, nisi custos apponatur recta Intentio, quæ nec latum vnguem abeat à commissis sibi diuitijs. Quicquid vnquam boni fecimus, quicquid facturi sumus, Intentione rectissimâ vndique communiamus, nisi nos delectet frustra laborem sumere.

Nullius sunt meriti difficillima etiam & excellentissima opera, nisi accedat Intentio bona: vanus est omnis labor, quem non recta Intentio commendat. Hanc Deus spectat in omnibus actionibus nostris, huic daturus est præmium. Haud maius, nec magis memorandum facinus est, quàm alterum alteri vitam impendere: sed etsi quis suo corpore centenas cruces vestiat, sexcentas rotas induat, mille secures purpuret, & moriatur millies, nisi id fiat pro Christo, Dei caussâ, sanctâ Intentione, mori poterit, sed martyr nunquam erit, ad cælestem gloriam id ei nihil proderit. Non pœna, sed caussa, sed Intentio facit martyres, vti Hieronymus testatur. c

Eadem est ratio, in alijs maximi momenti rebus; Intentio baptizat, Intentio consecrat &c. eum è mille panibus sacerdos in Dominicum corpus, verbis Domini commutat, quem Intentione sibi destinat.

Omnis meriti nostri, quà nos, fundamentum est Intentio, ideò Christus orationis Dominicæ caput esse voluit: *Sanctificetur nomen tuum*, ne scilicet vnquam alio agendi principio moueremur, quàm Dei honore. Cùm ergo tantæ sit nobilitatis Intentio, iure in diuinis paginis Cor vocatur. Cor initium est vitæ; talis vita, quale cor. homo in pecudem migrat, si ei cor pecudis inseratur; pecus in hominem transit, si ei cor humanum addatur.

Nabuchodonosorem Regem voluit Deus fieri *bestiam*, & inter illas velut vnam ex illis agere. ideò iussit: *Cor eius ab humano commutetur,*

a Chrys. in c. 24. Matth. hom. 72. propiùs finem. b Matth. c. 6. v. 20.
c Hier. in c. 5. ad Gal.

tetur, & cor feræ detur ei. a Sed voluit bonus Deus vt hæc bestia denuo in hominem mutaret. factum est, & : *super pedes suos quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* b Talis est Intentio, cor omnium eorum, quæ agimus.

a Dan.c.4.v.13. b Dan.c.7.v.4.

§. IV.

Considerate hîc mihi obsecro eandem sententiam in duabus curijs pronuntiatam. In Curiâ Hierosolymitanâ, Præside Caiphâ summo Pontifice, pleno consessu Senatorum dictum est: Expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. a Hoc summus Pontifex decreuit, subscripserunt cæteri. Idem prorsus in curiâ cælesti à sanctissimâ Trinitate decretum est: Expedit vt vnus moriatur homo pro populo. Hæc autem eadem decretoria sententia, in Hierosolymitano quidem concilio summæ fuit stultitiæ & iniustitiæ; in concilio cælesti summæ sapientiæ & iustitiæ; illic ferinum cor Caiphæ & Senatorũ eius odio & inuidiâ incitabatur, *in hunc vnum hominem*, hîc verò cor diuinum *in eundem hominem* summo amore ferebatur. Ita cor principium vitæ; & sicut corde læso, vicina est mors omnibus cordis functionibus: ita nullum hominis opus dici potest viuum, quod non fit propter Deum: intermortuus est labor omnis, quicunque hac viuâ Intentione destituitur.

Rem miram narrat Appianus Alexandrinus de duplici victimâ excorde. Iulius Cæsar eo die quo in Curiâ occubuit, senatum ingressurus, de more fecit: apertâ victimâ cor defuit. Extispice nescio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irrisit Iulius, & aliam admoueri iussit, sed & hæc corde caruit. b Mirum prorsus, bis mirum. Et quâ ratione viuat animal sine corde, an tunc primùm absumpto, an verò anteà desiderato? si anteà, & quomodo vixit? si tunc, & quomodo consumptum est? Quicquid id est, victima sine corde, certus mortis nuntius; sic & opus sine Intentione rectâ opus mortuum, inutile, nullum.

Ergo, omni custodiâ serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. c Ergo quotiescunque laborem nobis sumimus, aut precaturi, aut rem diuinam audituri, aut eleemosynam daturi, aut quiduis aliud acturi, hoc vnicè curemus & ante omnia, vt agentibus hoc tale cor non desit, vt per Intentionem rectam ad Dei honorem agamus,

a Ioan.c.11.v.50. b Quamuis id Cicero l.2. de diuin. eludat. c Prou.c.4.v.23.

agamus omnia. Non est virtus, non est vilum rectè factum, cui deest pars optima, Intentio recta. Videte vosmetipsos ne perdatis quæ operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis. a

a Ioan. epist. 2. v. 8.

Cap. V.

IN QVO POTISSIMVM CONSISTAT RECTA INTENTIO: *Vbi aliquid de actu & habitu Intentionis.*

NOuum pacti genus & pænè inauditum; si quis cum altero sic paciscatur: Amicitiam coibimus, sed in mutui fœderis stabilitatem ego te denasabo: tuus mihi nasus loco litterarum, & signi, & subscriptionis erit. Hoc tamen cruentum & Scythicum pactum tolerabilius foret, quàm fuit illud Ammonitarum regis Naas cum viris Iabes-Galaad, qui rogarunt haberi se fœderatos, & sic seruituros regi. Quibus Naas Ammonites: In hoc, inquit, feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrûm oculos dextros. a Volebat sæuus rex miseros ad bellum prorsus inutiles reddere, sinister enim oculus tegebatur scuto, dextrum volebat erutum. Itáque hoc agebat, vt non tantùm nescirent vincere, sed & pugnare.

Rex inferorum Lucifer non aliâ lege amicitiam init cum homine, quàm vt sinat sibi erui oculum dextrum *bonæ Intentionis*, oculum illum simplicem, ad Deum dirigendum. Vbi fœdus hoc admittitur, triumphum canit Satan; hominem facillimè vincit, eúmque sibi facit mancipem, nam oculo illo caret, quo solo vtendum est contra hostem. De dextro hoc oculo, quem Christus simplicem vocat, hactenus actum, quid sit oculus iste simplex quàm necessarius, & quàm sine hoc nihil Deo placeat. Nunc porrò explicabimus, quid huic oculo sit gratissimum, siue, in quo potissimum recta Intentio consistat.

a 1. Reg. c. 11. v. 2.

§. I.

Fuit vt Christus reprehenderet suos, in quo minimè videbantur commeruisse reprehensionem. Reuersi sunt, iuquit Lucas, septuaginta duo, cum gaudio, dicentes: etiam dæmonia subijciuntur nobis. a Nimirum præclarè rem gesserant, & miracula quoque patrarant; num igitur eis tristandum ob hoc, aut flendum? subijcit tamen Christus illa narrantibus; *Veruntamen in hoc nolite gaudere:*

a Luc. c. 10. v. 20.

facta,

facta, ô mei discipuli non improbo, sed hoc in factis sanè spectandum non est, huc vestra Intentio non eat, neque enim sat purus est iste fons gaudij, quamuis rarum ac magnum sit hoc donum, mirabilis & magnifica hæc potestas in cacodæmones, non tamen vestrum hoc opus est, sed mea gratia; nec ad vestram salutem spectat spiritus vobis subijci, sed ad aliorum. alia sunt & potiora dona de quibus solidè gaudere liceat. Hoc vnum vobis maximi faciendum, vos bono loco esse apud patrem meum: *Gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cælis*; huc omnis actio vestra, huc vestrum gaudium collineet.

En vt cælestis medicus suorum oculos malignè humidos terserit, & fluxum Intentionis non commendandæ siccarit. Intentio mala semper caducum vacuúmque spectat, eóque vitiosè contenta est. Intentio bona puráque, non nisi æternantia desiderat, atque si sit purissima, solum Deum.

Diximus capite secundo, cauere culpam eo tantùm animo, ne culpâ in flammis sit luenda, Intentionem esse non damnandam, sed nequaquam puram, nec adeò magni pretij æstimatori Deo. Et quemadmodum ciuis ille tam probæ notæ non est, qui ciuicam legem de symposijs extra vrbem non instituendis religiosè quidem seruat, non tamen reuerentiâ legis, sed nummorum amore; crumenæ parcit non famæ. nam altero tanto cariùs potaret in paganis tabernis: itaque potiùs in vrbe helluatur: Ita nec illa omnino purissima Intentio est, diuinæ legi parere, ideò, vt vitam agere liceat æternam in gaudijs: Bona est quidem, & melior priore, sed aliquem sui amorem sapit. Optima & purissima est Intentio, & verè *simplex oculus*, qui Deum solum respicit tam fixè, vt qui habet hunc oculum, sincerissimè de se pronuntiet: seruiam Deo propter Deum. Hoc sensu vociferatur olim Hebræus rex, &: quid mihi est, inquit, in cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. a Propter te solum, mi Domine, omnia libenter vitabo, quæ vitari iusseris; omnia hilariter & faciam & patiar, quæ mihi facienda venient, aut patienda.

Illud vnicum, *propter te, Domine, propter te*, ô mi Domine, *propter te*, vsque & vsque sexcenties, & vsque millies, imò assiduè ingeminandum. Nullus dies abeat, sed nec horâ quâ non & labori, & cuicunque demum molestiæ nos promptè submittamus; isthoc identidem per calentem affectum repetito: *propter te, Domine, propter te.* & ab hoc abstinere, & sustinere illud: hos agere & istud perpeti paratus

a Psal. 72. v. 26.

ratus sum, sed *propter te, Domine, propter te.* Nam *propter te mortificamur totâ die.* a

a Psal.43.v.22.

§. II.

Rectè Bernardus, purus amor, inquit, non est mercenarius. a Mercedem operis secuturam non nescit, sed eo nunquam respicit neque ideò bene loquitur vt bene pascatur, nec ideò sanctè agit vt copiosè id exsoluatur : Amor purus imitandum sibi proponit Deum, qui vniuersa propter semetipsum operatus est, & propter gloriam suam. b Æquum omnino est, vt homo propter hunc eundem dominum, & conditorem suum nihil facere, aut ferre detrectet. Talis erat illa cælestis sponsa, quæ omnia poma, noua & vetera, dilecto se seruasse ait. Noui recentésque fructus sunt, ea quæ in nouâ lege à diuinâ gratiâ oriuntur, vt sunt Deum amare, in Deum credere, sperare, precari, inediam & vigilias, aliáue aspera propter Deum tolerare, & hoc est vitiorum ex Adamo traduces crucifigere, & hi sunt fructus horni. Poma vetera sunt illa naturæ opera, edere, bibere, loqui, dormire &c. quæ tamen vnà cum nouis offerenda, vt etiam hæc facturi nunquam non dicamus, *propter te, Domine*, edam & bibam, *propter te*, dormiam, *propter te* omnia faciam, vt tibi vni placeam, etsi hominibus vniuersis displiceam.

Et quamuis difficile non sit illa primi generis opera propter Deum facere, difficile tamen est illa generis secundi, cùm vis animę inferior, ac deprauatior natura, incredibili affectu ad se trahat quicquid nouit sibi esse commodum & suaue, huc tota festinat, & id vnum agit ne malè sibi sit: atque si ibi ipsa relinquatur, sibimet seruit fidelissimè. Itaque vi adigenda est, vt illa omnia Deo permittat fieri; vt quis ideò tantùm velit edere, bibere, loqui, dormire, quod id placeat Deo. Et hoc est quod diuinus Paulus tam seriò commendans: siue ergo manducatis, inquit, siue bibitis; siue aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. c Tertullianus apud Christianos in more positum fuisse asserit, ad principium cuiusque operis cruce se signare. d quod tantundem erat ac dicere: hoc fiat ad gloriam Dei, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

a Bern. serm. 83. b Prou.c.16.v.4. c 1.Cor.c.10.v.31.
d Tert. l. de Coron. mil.

§. III.

Quærit Basilius, a quâ tandem ratione quis possit edere, & bibere ad Dei gloriam? Huic suæ quæstioni respondet in hunc modum:

a Bas. in reg. breuior. reg. 196.

dum: Mensam accedat animo non nimium soluto,& in solū cibum hiante,qui tantùm imperet: affer,affer,cibus est meus, meam quadram lambo, è meo penore viuo,ideò curabo vt mihi bene sit,& sentiam me viuere. non sic loquendum, neq; sic edendum,sed istud animo voluendum: Inspectorem habeo Deum,ergo cibum ita sumam, vt nullus inde offendatur, Dei gloria non minuatur: nolo ventris mei esse mancipium,vt solam hîc voluptatem secter,neque enim viuo vt edam,sed edo vt viuam,& par sim ferendis laboribus. Verbo,qui refici vult sine culpâ, nunquam edat & bibat, quin hoc ipsum in Dei laudem faciat. *Propter te, Domine, propter te* comedam & bibam; te meum finem in omnibus quæram.

Sed num hoc nobis cogitandum eo ipso tempore quo mensam accedimus? Notandum, hîc aliam esse Intentionem, quæ dicitur ACTVALIS, aliam quæ VIRTVALIS. Actualis est, cùm quis Deo offert quod facit dum facit, aut dum facere incipit. Hac certè Intentione omnis nobis dies est ordiendus, antequam quidquam agamus, offerendo diuinæ gloriæ, quicquid acturi sumus. Sed expedit non confusam operum turbam & conglobatim,sed explicatè & præmeditatè futuræ diei actiones sic Deo sistere: Mi Deus, quicquid ego hoc die dixero, fecero; quicquid etiam cogitauero, id omne tibi offero. Ego has & has preces, illum & illum laborem, ista atque ista negotia mea tibi consecro, nec aliud cupio, quàm vt quicquid hodie horis omnibus acturus sum,id omne cedat in tuum honorem,mi Deus. Hæc Intentio dum manè suscipitur *actualis* est, tunc enim voluntas est in opere. Hac ita susceptâ abit quis in templum, in forum,in curiam, in sphæristerium, nec ampliùs cogitat,pro Dei honore illuc aut illuc se iturum: atq; tunc Intentio quæ manè erat *actualis*, incipit esse *virtualis*, si tamen vis eius aliqua remotis illis actionibus hæreat impressa, sicut lapis manu excussus, sursum per aërem volitans, non suâ mole, sed manûs impulsu regitur ac mouetur.

§. IV.

Hîc notandus perpetuus mos Sanctorum,qui minimè contenti matutinâ illâ Intentione,omnia opera velut in cumulum congerere,& sic Deo in plenum tradere,sed insuper quotiescunque noui operis aliquid sumunt, toties Intentionem illam restaurant, illud assiduè secum ingeminantes: Domine, hoc propter te faciam;

ciam; propter te, Domine, orabo; propter te laborabo; hoc propter te cogitabo; nunc propter te tacebo, nunc & propter te loquar: Quemadmodum homo potulentus quoties ferè bibit, toties combibonum vni propinat, & plerumque poculum exsiccat; ita homo probus ad cuiuscunque operis initium, illam actionem suam quasi Deo propinans ait: Domine, omnis hic meus labor tuus est, hæc lectio, Domine, hæc scriptio, hæc mea meditatio tua est; tibi Domine, & propter te hæc omnia facio. Hæc proborum hominum perpetua est consuetudo, & sunt Theologi qui vnicam illam matutinam Intentionem negent sufficere, ad omnes diei actiones Deo consecrandas. Nam Intentio *virtualis* actionem saltem impellat & promoueat necesse est: at quis impulsus est à matutinâ Intentione, cùm quis meridie ad mensam sine vllâ Dei aut diuini honoris memoriâ, à tempore, à fame, à consuetudine monitus venit? Non est in illo matutino proposito vis alia, quàm vt ex eo bona censeantur, quæ illius velut iussu fiunt, fiunt autem illa sola quæ hinc non interruptâ vi oriuntur: eam autem interrumpit obliuio, cogitatio, vel actio naturalis diuersa.

Hinc liquet non sufficere homini iusto ad promerendam singulis actionibus gratiam & gloriam, principio diei totum se Deo offerre, cum proposito omnia ad ipsius gloriam faciendi: sed necesse est vt hoc propositum efficax sit, & verè caussa operum quæ postea fiunt, ad quod generalis Intentio non satis est, sed requiritur vt peculiariter constituatur, exempli caussâ, summa pecuniæ danda pauperibus, quæ deinceps vi illius propositi erogetur. hæc Theologorum mens est. [a] Hinc etiam luculentum, cur Christus bonis actionibus mercedem gloriæ promiserit, non tamen sine hac appendice, si fiant propter nomen suum. Est quidem propositum initio hebdomadis aut diei conceptum, ob Dei amorem omnia ad eius gloriam agendi, actus Charitatis ac Religionis, tantò præstantior maiorisque meriti, quantò amplius & extensius obiectum habet, non tamen omnibus illius diei aut hebdomadis actionibus suam nobilitatem induit. Nam vt opera sequentia ex tali actu promereantur diuinam gratiam & cælestem gloriam, necesse est vt sint effectus illius. E bonâ Intentione seu actuali seu virtuali sunt, quæ vi illius prodeunt, velut arbor surgit è semine: Vt si quis peregrinationem instituat ad locum Deo sacrum, omnes actiones in viâ exercendæ, aut perferendi labores, præclari erunt meriti, si exerceantur

a S. Thom. 1.2. q. 114. art. 4. S. Bonauent. dist. 41. art. 1. q. 3. & aliorum.

ceantur illæ, isti perferantur ex vi ac necessitate propositi illius nunquam reuocati. Et vt summatim dicamus: Opus hominis iusti, æternam gloriam tunc promeretur, si ab actu Charitatis seu Rectâ Intentione imperetur, atque in Deum vt finem vltimum referatur, siue per præsentem actum bonæ Intentionis (quod est actu referri) siue per præteritum, à quo tanquam causâ mouente opus procedat, quod est referri virtute.

Ergo, si proborum exempla æmulari, si ex virtute agere, si omnes actiones nostras Deo consecrare cupimus, huius operæ non laboriosæ nos minimè tædeat, quin proposito matutino sæpius per diem instaurato, & Intentione actuali (quæ certiori pede graditur quàm virtualis) omnia dirigamus ad Deum. Quoties mechanici opifices opus suum ad certam normam, amussim, regulam examinant? quoties de die faber lignarius, aut cæmentarius regulâ longitudines, normâ angulos, altitudines libellâ explorant? quoties statuarius, latomus, marmorarius canonem applicant? quoties Architecti, pictores, Mathematici ad chorobatam aut lineam vndequaque omnia mensurant? Ita Christiani singulos actus suos ad diuini beneplaciti perpendiculum exigant, ne fallantur aut errent néue obliqua Intentio subrepat, & optima quæque deprauet.

§. V.

Gratissimum est Deo, actionibus omnibus & singulis, diuini honoris lineam dictâ ratione applicare. Refert Ludouicus Blosius, Gertrudem sanctam virginem à Christo monitam, sua sibi opera omnia minutatim consecraret, nec tantum lectionem omnem, aut scriptionem, sed voces quas lectura, characteres quos scriptura; neque tantùm cibum aut potum quem sumptura, sed bolos quos comestura, verba omnia quæ locutura, gressus omnes quos positura, anhelitus omnes, quos & vigilans & dormiens ductura, singulari affectu offerret.[a] Quid hoc aliud est, quàm exigere, vt centum floreni, qui vt æs alienum debentur, per singulos asses aut obolos numerentur. Sed cur id Deus à nobis exigit? Nostrum non est quærere, cur hoc aut illud velit Deus (quis enim dicere potest, cur ita facis?[b]) Sed tamen ratio in promptu est: Vult Deus homines sui seruitij exquisitè sedulos, vigilantes, industrios, & in omne suum obsequium esse attentos, qui non obiter, perfunctoriè, & oscitanter faciant quod debent, qui nunquam in officio claudicent, nullámque

a Blos. instit. spir. c. 9. mihi. pag. 392. b Iob. c. 9. v. 12.

quę rem dissolutè conficiant, sed qui studiosissimè omnia diligentissiméque curent, qui noctes & dies nihil aliud agant, quàm vt Domino suo placeant, qui omnibus neruis ac facultatibus contendant, vt ei se probent cui placere cupiunt.

Hæc hominis contenta industria, Deo accepta est, etiam in minimis. Palladius Helenopoleos episcopus, de seipso iuuene: Quodam die, inquit, conueni Macarium Alexandrinum valdè anxius, dixíque: Ecquid faciam, pater, affligunt me cógitationes meæ, illud asiduè ingerentes: nihil facis, recede hinc, frustra sunt tua omnia. Ad hæc Macarius respondit: Dic tu tuis cogitationibus, propter Christum custodio parietes. a Quid obsecro faciliùs quàm parietes custodire, qui non tantùm non aufugiunt, sed nec asportari queunt, & tamen hæc ipsa parietum custodela magni æstimanda, ob simplicem illum oculum in Christum conuersum.

Duo sunt in omni peccato *Auersio* & *Conuersio*. Qui agit contra rationem, conscientiam, Dei legem, auertit se à Deo, vt degener filius reluctante patre & altùm reclamante: mane fili, mane hîc, mane. Ille nihilominus domo excurrens in tabernam à parente vetitam se penetrat. Dupliciter delinquit refractarius hic iuuenis; à patre abit, & subit ganeam prohibitam. Eadem prorsus ratio est omnium grauiùs peccantium. Cui sua libido, aut dignitas, aut crumena potior est quàm Dei lex, hic è facili diuina iussa contemnit, rei amatæ aditu arceri non vult, ideò auersus à Deo abit, & excurrit ad illicita, hic quidem ad pecuniam, iste ad mulierculam, ille ad alias vetitas voluptates.

Sed vtrum in contemptoris filij delicto grauius est? num excursus & fuga è paternâ domo, an ingressus tabernæ? grauior certè videtur fuga hæc à patre, velut caussa culpæ sequentis: Ita prorsus in omni peccato, Auersio à Deo grauissimum malum, & malorum omnium inde prouenientium origo.

Eodem planè modo in quauis virtute duo spectanda sunt. exemplo sit pia liberalitas in pauperes, in quâ cernitur, & benefica manus in egenum, & conuersa mens ad Christum, cui placere vult, & cuius legi satisfacere cupit is qui sic in egenos liberalis est. Atqui hæc ad Christum conuersio præ illo altero maioris est meriti, & plurimum gratiæ conciliat omni actioni. *Tantum ergo facis, quantum intendis.*

a Pallad. c. 20.

CAP. VI.

VTRVM BONA, SEV, RECTA INTENTIO possit opus malum, facere bonum?

DEVS Abrahamo sacrificium imperans: *Sume,* inquit, *mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.* a Columbam solam non vult Deus, nisi iungatur ei turtur, ea scilicet auis quæ spectet ad cognationem: non vulturem, non vpupam, non accipitrem in hanc societatem admittit, sed turturem. Nimirum exigit Deus, vt omnibus quæ ipsi offerimus, columbam addamus, sinceram Intentionem: at si quis huic columbæ iungat fætentem vpupam, sacrum faciet ingratissimum. Sit turtur cum columbâ; sit opus vt minimè non malum cum Intentione bonâ: alioqui columba & vpupa in coniugium conueniunt inæquale. Bona Intentio, & opus malum, exosum Deo sacrificium.

Hinc liquet quàm Deo non gratum munus veniat ab eo, qui aufert donandi gratiâ; qui pauperes vestit, sed pannum ac corium furatur pro his vestibus; exuuijs diuo Petro detractis, diuo Paulo induuias præstat. Hoc aliud non est quàm columbam & vpupam in idem sacrificium cogere, opus malum bonâ Intentione vestire velle.

Sed non immeritò quæras: Cur bona Intentio non possit malum opus reddere bonum? cùm tamen mala Intentio possit opus bonum reddere malum? Vnde tantum quæso roboris intentioni malæ, vt opus etiam optimum corrumpat, cùm Intentio bona tantarũ viriũ non sit, vt operi malo mederi possit? opus bonũ intentione malâ contaminatur, & quî fit quod opus malum Intentione bonâ non emendatur? si nullius est pretij ieiunium ex auaritiâ, cur non alicuius sit meriti plagium ex misericordiâ? clarissimè Christus: si oculus tuus, inquit, fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Videtur ergo ex æquo iure bonam Intentionem præstare posse in opere malo, quod mala potest intentio, in opere bono. Respondemus,

a Gen. c. 15. v. 9.

§. I.

E diui Bernardi sensu: Duo mala robustiora sunt vno bono. Vbi non bona est Intentio, etsi bonum sit opus, ibi duo sunt mala, mala sci-

la ſcilicet Intentio, & fallax error. Exempli gratiâ: triduum ferè à potu tempero, & quàm parciſsimè bibo, venturus eſt enim ad me potator inſignis, vt huic reſpondere poſsim viribus non imparibus; iam minus bibo, vt poſteà poſsim bibere largiùs. Hîc duplex malum. Primum: Intentio mala, ſitio in gratiam ebrietatis. Alterum: error fidei qui perſuadet vt credam hanc potûs temperantiam Deo non diſpliciturам. Atque hîc opus bonum eſt duplici malo coniunctum, intentioni & errori, quod Bernardus eleganter: Vt oculus, inquit, ſit verè ſimplex, requiritur charitas in Intentione, & Veritas in electione. a

At verò vbi opus malum eſt, cum bonâ Intentione, bonum vnicum eſt Intentio, cetera mala ſunt omnia. Hinc fermentum iſtud etſi bonum, tam potens non eſt, vt maſſam malam penetret aut tranſmutet in meliorem. Notum illud: In aſymbolis, vti ſunt ignis & aqua, non facilis eſt tranſmutatio: bene opinari & malè facere, maximè ſunt aſymbola. Ad actionem bonam non ſatis eſt, putare illam bonam eſſe; neceſſe eſt etiam, abſit & error, & dolus. Ad malam actionem ſatis eſt ſi pars eius vnica ſit mala. Vulgatiſsimum eſt illud diui Dionyſij: bonum conſtat ex integrâ cauſsâ, malum verò è quouis defectu. Quod confirmans Seneca: Adijce nunc, inquit, quod nihil honeſtè fit, niſi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nullâ parte ſui repugnauit. b Ad bene ambulandum, inquit Hieronymus, mediâ tritâque viâ eundum eſt: bonum agere malâ intentione, eſt nimium ad dextram flectere; malè agere bonâ Intentione eſt nimium ad læuam declinare. Vtrum fiat, non multum curat diabolus, modò fiat alterutrum, modò viator abducatur à medio, cùm ſit vbique virtutis modus; æquè peccat quod excedit, quàm quod deficit. Paulus monet: Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iuſta eſt. c

a Bern.l.de præcept.& diſpenſ. b Sen.ep.82.propiùs finem. c ad Rom.c.3.v.8

§. II.

Gregorius Nazianzenus confirmans dicta: quis dubitet, inquit, maioris eſſe artis valetudinem ægro reſtituere, quàm adimere ſano; difficiliùs amariſsimum liquorem dulceſcere, quàm dulciſsimum vinum amareſcere, ad hoc enim paucis guttulis opus, ad illud grande dolium vix ſuffecerit. Dialecticis lex eſt: Concluſio ſequitur debiliorem partem. vbi Intentio bona, & opus malum eſt, concluſio tota mala eſt. Ita

Ita fucus eſt, & mera fraus, actionem ex ſe malam bono fine honeſtare velle, Vitium bonâ Intentione ſic cupere veſtire, vt id DEVS velut virtutem probet. Optime Gilbertus: Quid cùm opus bonum prætenditur, inquit, & non ipſum bonum, ſed aliud totum intenditur. Oculúſne iſte tenebroſus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebroſus ex toto videtur. Nam etſi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoſcitur in Intentione. Quomodo autem Intentio bona, quæ bonum non optat: aut quomodo ſimplex, quæ ſub boni velamine ſeipſam occultat? a

Qui ſtatum priorum annorum, ab 1618. ad 1625. annum in memoriam reuocat, perpendítque horribiles Romani Imperij turbas, & grauiſsimam tot prouinciarum rebellionem, in eam fortè ſententiam benignè deſcendet, vt perſuaderi ſe patiatur, multos rebellium honeſtiſsimo fine deluſos fuiſſe. Quantus tunc clamor ad arma vocantium, ſeque mutuis adhortationibus animantium! ſed quo fine, quâ Intentione? Quantos audiſſes dicere: *Vt Verbum Dei creſcat, Vt Euangelium propagetur.* multi, non dubitem, ſanctiſsimis ſeſe vocibus fefellerunt, quibus hoc vnum in ore: *Deo pugnamus, & Euangelio.* Sed, ô boni, ſiquidem Deo pugnatis & Euangelio, cur in legitimum magiſtratum inſurgitis? cur indictâ cauſsâ, in hos & illos tam ſæuè animaduertitis? Hoc contra Deum, contra Dei verbum eſt, hoc vetat Euangelium. Verbum Dei non gaudet ſeditionibus, non tumultibus, non rebellionibus. Neque mali quid patrandum, vt inde aliquid boni eueniat. Ergo ſpecioſiſsimos titulos omittite, bonâ, vt putatis, Intentione opus peſsimum nunquam ſatis velabitis. Malè iunguntur finis bonus, & medium malum; Vpupa & columba ingratum Deo ſacrificium; malâ vi auferre vni quod des alteri, vetitum eſt. Operi malo bona Intentio veram honeſtatem nunquam induet.

a Gilbert. ſerm. 22. in Cantica. D. Bernardo in hoc labore ſuccenturiatus.

§. III.

Pari modo, an non & illi qui Apoſtolos iugulabant, Intentione optimâ factum purgabant? Chriſtus clariſsimo vaticinio præmonens: Venit hora, inquit, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. a Nimirum ideò necabantur Apoſtoli, ne religio nouaretur, neue peregrina ſacra introducerentur in prouincias, ita grauiſsimum crimen honeſtiſsimo nomine prætexebant, vix enim vllum iniuſtitiæ genus eſt, quod honeſtatis mantelo

a Ioan. c. 16. v. 2.

velari non posſit. Clariſsimè hoc videre eſt in Saule rege Hebræo. Iuraſſet quis à Samuele Prophetâ magis impetu quàm ratione regem obiurgatum eſſe, Saulem prouidè & bono animo egiſſe. res ita habuit. Præceptum eſt Sauli regi: *Vade & interfice peccatores Amalec, & demolire vniuerſa eius.* a Volebat Deus homines & pecudes mixtim ad internecionem deleri. At, *pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulchra erant, nec voluerunt diſperdere ea, quicquid verò vile fuit & reprobrum, hoc demoliti ſunt.* b Adeſt ergo Samuel, &: *quæ,* inquit, *eſt hæc vox gregum quæ reſonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio?* Cui Saul: *De Amalec adduxerunt ea,* inquit, *pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.* Quid hîc obſecro mali? an non hæc optima Intentio, *vt immolarentur ea Domino Deo tuo?* An non hoc prudenter eſt agere, melioribus parcere in vſum ſacrificij, ceterorum viliſsima quæque deſtruere?

At verò Samuel aliâ lance hoc factum trutinatus: *Quare,* inquit, *non audiſti vocem Domini, ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini: Imò audiui vocem Domini,* ait Saul, *& ambulaui in via per quam miſit me Dominus.* Cui Samuel: *Nunquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini?* Timuiſti populum? at Deum magis debuiſſes. Obtuliſti ea Domino? at *melior eſt obedientia quàm victima.* Putaſti Dei iuſſa mitius interpretanda? At *quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare.* Arbitratus es Deum id non tam rigidè imperare? At *quaſi ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſcere.* Summa ſummarum hæc eſt, ſtultè egiſti, mi Saul: Inobedientia Intentione bonâ defendi nequit: corium ſublegere, & calceos egenis diuidere, eleemoſyna patibulo digna eſt.

Eiuſdem generis eſt & hoc. Iubet herus accerſiri ad ſe ſeruum, qui tunc crapulâ plenus, nec pedibus valet conſiſtere. huic excuſando ſeruorum alter: here, inquit, malè habet. Hic honeſtè, vt putat, mentitur. Num hoc licitum? nequaquam. mendacium veritatis hoſtis eſt, vitium eſt, etſi palliolum bonæ Intentionis ei iniijcias. Verum quidem eſt, quod Bernardus monet, Intentio bona dictum factúmque non adeò bonum excuſat, ſi non à toto, ſaltem à tanto, vt minor culpa ſit in eo, qui bonum diligit, & malum neſcius agit. c Ita minus peccat, qui alterius honori ſeruando aliquid fingit, ſed tamen peccat. Omne mendacium eſt peccatum, nec bonâ intentione penitus depurgari poteſt.

§. IV.

a 1. Reg. c. 15. v. 3. b Ibid. v. 9. c Bern. l. de præcept.

§. IV.

Quantis angustijs premebatur castissima Susanna, à subsessoribus vetulis deprehensa in horto sola? famæ vitæque amissio versabatur ob oculos, neque tamen vt famam & vitam non perderet, committere potuit adulterium, * & rectam ad Deum Intentionem amittere.

Eodem modo quærit quis relaxationem animi. rem quærit hic non illicitam; bona Intentio. sed si duos in mutuum iurgium & pugnam committat, factum malum bonâ Intentione non defendet. Idem facit, qui feras alit vt licitam venationem instituat, sed hoc cum damno vicini, & plurium aliorum, quorum segetes conculcat, & agros vastat: bona hîc quidem Intentio, sed actio mala nunquam excusabilis, perinde vt furtiuum corium, & ex eo calcei pro stipe dati.

Disertè hæc omnia confirmans Augustinus: Inter est plurimum, inquit, quâ caussâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ caussæ obtentu, nullo quasi bono fine, nullâ velut bonâ Intentione facienda sunt. Et vt opera ex se mala, ab alijs neque bonis ex se, neque malis distinguat, subdit. Ea quippe opera hominum, sicut caussas habuerint bonas seu malas, nunc sunt bona nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata. Cùm verò iam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemiæ, vel cetera talia, quis est qui dicat caussis bonis esse facienda, vt vel peccata non sint, vel quod est absurdius, iusta peccata sint. Quis est qui dicat, vt habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut testimonia falsa vendamus, maximè si non inde innocentes læduntur, sed nocentes potiùs damnaturis iudicibus eruuntur? duo enim bona fiunt huius venditione mendacij, vt & pecunia sumatur vnde inops alatur, & iudex fallatur, ne homo puniatur. Testamenta etiamsi possumus, cur non vera supprimimus & falsa supponimus: vt hæreditates vel legata non habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni, sed hi potiùs à quibus esurientes pascuntur, nudi vestiuntur, peregrini suscipiuntur, captiui rediminuntur, ecclesiæ construuntur? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sunt mala? Quis ista dicat, nisi qui res humanas omnésque conatur mores legésque subuertere? b

Ergo Augustini sensu, nihil mali faciendum est, etsi multiplex inde

a Dan. 6. 13. b August. tom. 4. l. contra mendac. c. 7. ante med.

inde ſperetur ſecuturum bonum. Sed ipſe Auguſtinus ſibi obijciens: Dicet aliquis, inquit, ergo æquandus eſt fur quilibet, ei furi qui miſericordiæ voluntate furatur. Quis hoc dixerit? ſed horum duorum non ideò eſt quiſquam bonus, quia peior eſt vnus. peior eſt enim qui concupiſcendo, quàm qui miſerando furatur: ſed ſi furtum omne peccatum eſt, ab omni furto abſtinendum eſt. a Eodem prorſus modo cum Auguſtino dicere licebit: ſi mendacium omne delictum eſt, ab omni mendacio refugiendum eſt, ſeu mendacium honoris, ſeu officij, ſeu commiſerationis ſit. Nam, eodem Auguſtino teſte, ſi hanc peccatis aperimus viam, vt committamus minora, ne alij maiora committant, lato limite, imò nullo, ſed conuulſis & remotis omnibus terminis, infinito ſpatio cuncta intrabunt atque regnabunt vitia. Hoc ſapere, quid eſt aliud niſi deſipere, vel potiùs inſanire?

a Ibid. c. 8

§. V.

Quàm ergo parentes ſibi ſuíſque liberis malè conſulunt, dum in omne genus lucri inhiant, ne prolem minus opulentam relinquant. Bonus finis, liberorum facultates augere, ſed actio mala, pauperum reculas diripere, publica valetudinaria ſpoliare, varium vſuræ genus exercere, omne lucrum venari.

Anno nongenteſimo quadrageſimo nono, Taxis Rex Vngarorum ingenti exercitu Italiam inuaſit. Berengarius rex Italam terram liberare, & hoſtem repellere cogitabat. bonus finis, optima Intentio, modò bonum etiam modum huic rei adhibuiſſet. Rationem certè inijt non bonam: templa & egenorum domos adeò exhauſit, vt immenſum theſaurum vndequaque corraſerit, è quo Vngaris, decem modios nummorum facilè potuit admetiri. Quicquid remanebat, ſibi retinebat, factus vel ab hoſte ditior. a

Sic etiam, cùm quis ſanari cupit, & à morbo reualeſcere, finis optimus: ſed mittit ad fatiloquos & vaticinatores, ad diuinos & hariolos, ad coniectores & magos, hoc iam peſsimè agit, nec peccatum purgabit honeſto fine. Sic ambit quis officium, munus, dignitatem; cupit emergere, finis in ſe non malus: *ſi quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* b at ſi hoc ſatagat ne pauperior, etſi aptior præueniat, ſi monetam & munera ſpargat, ſi poſt plurima data, plura promittat, & ita per argenteos gradus in ſublime aſcendat, aut ſi etiam alium loco moueat, vt ipſe in eum ſuccedat, actus ſunt peſsimi, tametſi illud quod cupit malum non ſit.

a Luitprand. Ticin. l. 5. hiſt. c. 15. b 1. Tim. c. 3. v. 1.

Sic alius quis caussæ iudiciariæ finem appetit, rem certè bonam appetit, sed quia his atque illis manus argento oblinit, & donis in suam partem trahit, ideò bonum finem pessimâ liberalitate corrumpit & destruit. Non sunt facienda mala, vt eueniant bona: in conclaue ingredi, licitum mihi, sed non per fenestras.

Sic omnes actiones quæ Christianâ prudentiâ carent, veræ virtutis honestatem nunquam induent, etsi optimâ Intentione fiant. Sine prudentiâ nullus actus bonus: Estote prudentes, sicut serpentes.[a] Nec excusat dicere: putaui sic agendum, non putaui secuturum hoc damnum, putaui hunc hominem castigandum. Erat omnino, vt dicis, castigandus, sed non infamandus, non tam insolenter tractandus. Multi, *æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam.*[b] Iudæi eo ardore ferebantur in legem Mosaicam, vt vbicunque possent, honorem Christi extinctum vellent: en sub magno Zelo legis, odium latebat legislatoris. Hæresiarchæ, & horum asseclæ habuerint Zelum Ecclesiæ in pristinum nitorem reformandæ: Bonus erat hic finis, bona Intentio. At verò in omnis ordinis & statûs homines maledicta congerere, magistratum contumelijs lacerare, minuere maiestatem, odio insaturabili in Pontificem pugnare, plebem in proceres armare, concitare bella, alia ex alijs mala proseminare, non erat hoc aliud facere quàm quod fecit Thracius rusticus, qui cùm vicinum putantem vites oleásque vidisset, ipse à stirpe omnes incîdit: ita illi; neque excusari poterunt hæc talia, vel millies ingerendo: putaui omnia meliùs cessura, non putaui tantum damni secuturum.

Frigidissimum hoc, *Non putaui,* Virtutis patrocinium suscipere non potest. Turpissimam aiebat Fabius Imperatori excusationem esse, *non putaui*: ego turpissimam censeo homini Christiano, cuius est talem imprudentiam omnem cauere.

Quòd si bona Intentio malam actionem nequeat in solidum corrigere, quid erit Intentioni malæ malum opus addere? si bonis malè vti malum est, malis malè vti pessimum erit. Laudatur cælestis sponsa à genarum pulchritudine: Pulchræ sunt genæ tuæ.[c] Nemo pulcher, Bernardi æstimatione, cui altera gena nimium tumet, aut ceræ similis est, vtraque necesse est amabili colore viuat: Stude, inquit, ambas speciosas habere has genas tuæ Intentionis.[d] Nam satis non est Intentionem esse bonam, sed & actio insuper bona requiritur, aut quæ saltem mala non sit. Huc nobis collineandum, vt

a Matth. c. 10. v. 16.
b ad Rom. c. 10. v. 2. c Cant. c. 1. v. 10. d Bern. serm. 40. in Cant. post med.

omnia fiant à nobis Intentione quàm sincerissimâ. nec decipi amemus tam speciosis nominibus: *Tamen bonæ Intentionis sum, eius rei rationes mihi sunt & caussæ; istud aut illud, hoc illóue inductus facio.* Quæso non fallamus nos ipsos; actionibus nostris honestatem verbis non conciliabimus. parùm bonus est, qui ore tantum est bonus. Et verendum certè, ne sæpenumero præter blandam nobísque illudentem assentationem, nihil virtutis sit. Nimis quàm frequenter iudicium affectus interpellat. Et quoties vel consuetudine, vel impetu non bono, in hoc aut illud ferimur, nihilominus vanè iactamus istud: *Ad Dei gloriam.* Scrutare quæso, teipsum, mi Christiane. verène Dei gloria ad hoc te impulit? an non aliunde id voluisti? an non consuetudo aut tuus te affectus huc duxerunt? Et quî fit te ad mensam, ad ambulationes, ad animi relaxationes sic properare, imò & currere; ad ea verò quæ tui muneris, quæ virtutis sunt, vix ire, imò & serpere: siccine omnia pari passu ad Dei gloriam aggrederis? Crede mihi, hæ tales loquendi formulæ sæpe meri sunt prætextus, quibus malè facta Deo nunquam purgabimus. Repeto quod dixi: Deus columbæ vult iungi turturem, non vpupam.

CAP. VII.

QVINAM GRADVS SINT PVRÆ RECTÆQVE INTENTIONIS.

Experientia docet aquam ex alto defluentem, quamuis multis ambagibus cursum suum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem ascendere, & cum ortu suo æquari. Idem pænè obseruare est in humanis actionibus, quæ omnes ab Intentione dimanant, hæc illarum scaturigo & fons est, nam cum ratione nemo agit qui sine Intentione, quò iam altior est Intentio, hoc & actio. Enimuerò actiones nostræ quandoque in imam voraginem se demittunt, decurrúntq; in profundam vallem, & velut seipsas amittũt.

Quot hodiéque sunt homines religiosi, qui delicatè nutriti, vestibus non nisi pretiosis, mensæ non nisi lautæ, actionibus solùm honorificis assueti, scopas anteà tractare, pauimentum verrere, ollulam vel vnicam tergere, grandissimum duxissent piaculum. At cùm religiosam vitam amplexi sunt, illa omnia & longè abiectiora promptissimè facere, honori ducunt & voluptati. Ita sanctus Ioannes Damascenus, regius antè præfectus aulæ, pòst pannosus monachus, etiam latrinas purgare deprehensus est à magno viro. En in

quam

quam profundam altitudinem hæc aqua sese præcipitarit? Verùm, sicut torrens ex edito delapsus, ad suum fontem recurrit, sic & actiones istæ licet vilissimæ, quia originem habent altissimam, quia propter Deum suscipiuntur (ex hac enim Intentione promanant) ideò suam originem repetunt, redeúntque ad primum fontem; à Deo à quo sumpserunt exordium, etiam finem capiunt & præmium. Tanti refert actionibus etiam abiectissimis ad maximam nobilitatẽ extollendis, altissimam habere Intentionem, ipsum Deum. Atque de hac locuti sumus hactenus: superest certos in eâ gradus, & quidem tres ostendere; supremum horum, omniúmque celsissimum ascendere, difficile non erit *volenti*. Hos gradus nunc ordine assigno.

§. I.

Primus est: In omnibus rebus vnicum Dei honorem sic attendere, vt omnis affectus ad caduca hæc iuguletur, id solum spectando, quid placeat Deo. Qui sudo cælo, itinere longo fatigatus domum redit, omne vestium onus defluere sinit, pileum deponit, pallium excutit, thoracem aperit, collare & cingulum soluit, soleas destringit, ita captandæ auræ se exponit. Pari modo, cuius animus Deo æstuat, is facilè affectum exuit, quem in hæc fluxa priùs gerebat. Bernardus de domo interiore: quomodo enim, inquit, perfectè diligis, aut diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis? Collige teipsam ad temetipsam, & in solo diuinitatis desiderio requiesce. [a] Atque hîc dictum Augustini verissimum: Minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat.

Esther illa imperatrix potentissima, quæ Assuerum centum viginti septem prouincijs imperantem suæ potestatis habuit, quæ omni voluptatum genere (modò voluisset) affluere potuit, nihilominus tamen: Tu scis Domine, inquit, quòd nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum, vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. [b] Atque hic primus est puræ Intentionis gradus, *rerum conditarum obliuio.*

a Bern. de Do. int. c. 69. fine. b Esth. c. 14. v. 18.

§. II.

Secundus est, *obliuio suiipsius*. Hæc docet quâ ratione quis possit suimet non meminisse, & solam inter voluptates numerare in solâ Dei voluntate acquiescere. Sicut enim beatis in cælo summæ voluptati est, videre Dei voluntatem per vniuersum Orbem pérque ipsos

pſos inferos velut inoffenſo pede progredientē, nec vſquam quidquam reperiri, quod diuinę poſsit reſiſtere voluntati. Imò, quod mirisſimũ, voluptas illa non ſic eos afficit, quòd bona poſsideant nunquam amittenda, quàm quòd Deus in illos beneuolentiſsimus ſit, illis maximè cupiat, illorum gaudijs plurimum faueat. Et hoc eſt, quod rex Hebræus Dauid exclamat: Confitemini Domino, *quoniã bonus.* a Confitemini Domino, non quia me regem fęcit ex opilione, non quia me pauperem ditauit, nec ideò quia tanta inſuper daturum ſe mihi promiſit, ſed, Confitemini Domino, *quoniam bonus*, quoniam in ſæculum miſericordia eius. Hic alter puræ Intentionis gradus eſt, ab illo tamen non facilè ſuperandus, quem regium carmen ſic notat: *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* b In hoc ergo gradu & relinquit, & obliuiſcitur quis ſeipſum, quod non omnibus tam in expedito eſt. Non enim arduum relinquere ſua, ſed valde arduum relinquere ſe. Virtute conſtat, hæc *ſui oblimio.*

a Pſal. 117. v. 1. b Pſal. 48. v. 19.

§. III.

Tertius eſt, cùm quis ſeruit Deo, non ſolùm vt id Deo placeat, hoc enim neſcio quid humani etiamnum retinet, ſed quòd ſibi ſic ſeruienti placeat Deus, vel quia Deus tam bonus eſt, vt noſtrum obſequium dignetur approbare, eóque ſe capi ac deliniri oſtendat. Diuinus pſaltes: Introibo, inquit, in potentias Domini, memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius. Deus docuiſti me à iuuentute meâ, & vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua. a Ego quidem homo doctus non ſum, *quoniam non cognoui literaturam*, ſed Dei omnipotentiam ac iuſtitiam ita capio, vt nil aliud crebrioribus vſurpare poſsim ſermonibus. Huic igitur Domino tam bono, tam potenti, tam iuſto promptiſsimè ſeruiam, & ideò ſeruiam, quia tam & bonus, & potens, & iuſtus eſt. Bernardus: O pura, inquit, & defæcata Intentio voluntatis! eò certè defæcatior, quo in eâ de proprio nil iam admixtum relinquitur. Sic affici deificari eſt. b

Chriſtus primum Pontificem iuſſurus, quàm accuratè puriſsimam hanc Intentionem in eo excitans: Petre, inquit, amas me? Hoc iam ago, vt tibi mei muneris vicariam operam commendem, meáſque oues committam paſcendas; at hoc officio fungi, & meas partes ſuſcipere non poteris, ſine puriſsimâ Intentione. Ergo, mi Petre, amas me? Nec ei Chriſtus antè hoc munus aſsignauit, quàm Petrus ter apertè pronuntiaſſet, quò ſuum cor, oculi, Intentio

a Pſ. 70. v. 16. & 17. b Bern. de dil. Deo. irent,

irent, dixiſſetque: Domine, tu ſcis, quia amo te. Demum Chriſtus: Ergo, mi Petre, ſi ego tibi adeò placeo, & ſeruire mihi vis propter me, nunc tibi meum gregem committo, Paſce oues meas. a

O Præſules, ô Epiſcopi & Antiſtites, ô Principes, ô magiſtratus & Præſides, ô Iudices & populi Paſtores, attendite, quò veſtri oculi, quò mens & Intentio veſtra feratur; videte quid quæratis, an vos ipſos & prædam è ſubditis, an verò ſalutem & bonum ſubditorum: aduertite an veſtram potiùs cauſſam agatis, an Reipublicæ: conſiderate, obſecro, num Deum Deique gloriam Intentione puriſsimâ in omnibus ſpectetis. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.* b

a Ioan.c.21.v.15.& ſeqq. b Pſal.2.v.10.

§. IV.

Auguſtus Imperator iuueni olim non optimè ſe gerenti miſſionem dedit è bello, cúmque iuuenis quæreret, quid domi reſpondendum eſſet parenti? Auguſtus ei iterum: Dic, inquit, me tibi non placere. voluit dicere: tu mihi non places, ideò tuâ operâ carere poſſum. Nos Chriſtiani ſic agamus cum Deo, vt pro ſe quiſque ſic ſentiat: Domine, ſeruire tibi cupio, & ſeruiam tibi pro viribus, quia mihi places in omnibus eximiè; ideò, mi Domine, ideò prorſus, & hac omnino Intentione tibi ſeruiam, quo ad vixero, atque in hoc vnū neruos omnes contendam, vt ſeruitijs tuis omnem affectum meum, méque totum impendam, quia tu mihi non potes non placere.

Hæc verè ſincera puráque Intentio, hæc Midæ virgula, inaurans omnia quæ tangit. Sed hæc Intentio quia tam pura, ideò etiam tam delicata & omnis mixturæ impatiens eſt. Norunt hortulani quoſdam fructus ſolo ad terram caſu vitiari. formoſum pomum pirúmue vix vllum ex arbore decidit, quin næuum contrahat, & læſum ſe monſtret. Intentio ſincera tener fructus eſt, & vnico ad terram illiſu corrumpitur. Seruire Deo, metu ſupplicij æterni, non vetitum, nec metus hic malus eſt, ſed tamen ſeruilis eſt. niſi bonus eſſet, Dauid non bene rogaſſet: Confige timore tuo carnes meas. a Aiunt tamen Theologi, peccaturum eum qui ſic ſentiret; ſi inferi non eſſent, peccatum hoc committerem: talis enim voluntatis eſſet peruerſæ. Seruire Deo ſpe præmij æterni, melior eſt Intentio priore illâ, nec tamen optima, Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributio-

a Pſ.118.v.120.

butionem. *a* Seruire Deo propter Deum, hæc omnium optima & purisſima eſt Intentio: Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia eius. *b* Hæc poſtrema Intentio continuò inculcanda eſt omnibus, ſummi enim refert, quâ quis Intentione ſua omnia faciat; hîc agitur de mercede ac præmio inexplicabili, æterno.

a Pſal.118.v.120. b Pſal.117.v.1.

§. V.

Fuit qui amicorum optimo bene ſuaſurus, ex eodem prius quæreret: Quæſo te habéſne argentum infectum & purum? Cui amicus: Habeo, inquit, plus minus quingentorum florenorum. Ille iterum: ſi me audias, ait, non id in monetam cudes, ſed parabis in dona. Donem? ait iſte, non hoc mearum opum eſt. Ille denuò: Mi optime amice, inquit, hac ratione donabis, & donando diteſces. Crede mihi, fœnerari eſt, donare in loco. Hoc tu ages, meo conſilio, malluuium vnà cum perfuſorio fieri curabis è tuo argento, & donabis huic Principi. Primâ à dono hebdomade, quinque millia philippeorum ad te redibunt, vnà cum gratiâ & amplis fauoribus. niſi ſic fiat, domum meam oppignero: dominus iſte nil minus ferre poteſt, quàm gratis ſibi aliquid donari, omnémque in ſe liberalitatem tanto fenore compenſat, vt donum ipſi oblatum deculpo tanto pluris, quàm quanti eſt, æſtimari poſsit. Huic ergo dona, ſi vis rem tuam augere amittendo. Iſte ingentes egit gratias, & eius conſilijs ſe vſurum promiſit. Intellexiſtis hoc? Eadem prorſus eſt ratio Intentionis: Aliqui Deo ſeruiunt, & vt viles abiectæque animæ plagas metuunt, gehennam formidant, verè mancipia. Alij faciunt quod alimentarij, qui vt cibaria ſibi publicè locentur, omnem pecuniam expendunt, ſic enim alimenta perpetua ſibi comparant: ita plurimi ſpe præmij Deo ſeruiunt pro cælo tanquam mercede, propriè ſerui. Alij denique Deo ſeruiunt amore, vt parenti amantiſsimo filij. Filius impuber cum parens conuiuium celebrat, inter vernas quidem adſtat, & conuiuis miniſtrat, non tamen vllam mercedem cogitat, nam filius eſt, qui à patre ſuauiſsimũ illud ſæpius audit: *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. a*

Tales, ô Chriſtiani, tales omnino & nos ſimus in Deum, non mancipia, non ſerui, ſed filij, quando Deus ipſe nos homunculos, terræ vermiculos honore tanto dignatur, Nam, Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. *b*

Nunquid

a Luc.c.15.v.31. b 1.Ioan.c.3.v.1.

Nunquid non & seruus qui plusculum ingenuitatis habet, maximi æstimat, domino suo à se satisfieri, & famulatum suum probari? hoc illi contra aurum carum est. filius ergo non maximas opes censeat, placere patri? Chrysostomus: Aliam adhuc, inquit, præter hoc ipsum quod placere meruisti, mercedē requiris? verè ignoras, quantum bonum sit, placere Deo. a Estote igitur imitatores Dei sicut filij charissimi. b Iucundum vobis sit, omne argentum bonorum operum Deo non vendere sed donare, nec mercedem pro ijs aut præmium exigere: ita non tantùm mille floreni pro centenis, sed & pro obulo tot & plures redibunt. Aptissimè monens Chrysostomus: Ne putemus, inquit, nos præmio carituros, si pro præmio non laboremus, imò ob hoc ipsum, præmium erit maius. c Omne enim opus, quò minus operantis lucrum spectat, hòc puriorem habet Intentionem, ipsúmque est perfectius. *Si filij & hæredes. hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* d

Deus promptior est vt donum pro dono reddat, quàm vt argentariam faciat & nummum commutet.

Pharaonis Ægypti regis filia, mercede conduxit matrem Mosis, vt paruulum illum sibi educaret, at illa non nummis persuasa, sed amore materno inducta promptissimè fecit quod rogabatur. Hos tales oculos, hanc amoris Intentionem vult Deus. Nam qui Deo seruiunt præmij spe, aut supplicij terrore, sic ei seruiunt, vti nos pani & vino, non propter ipsa, sed propter nos. hîc se miscet plurimus sui amor, quem Christus suis coloribus depingens: Quæritis me, inquit, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. e

a Chrys. l. 2. de compunct. cord. b ad Ephes. c. 5. v. 1. c Chrys. hom. 5. in ep. ad Rom. d ad Rom. c. 8. v. 17. e Ioan. c. 6. v. 26.

§. VI.

Diabolus hac in re nihil non tentat vt Intentionem aut vitiet, aut quam vitiare non potest, saltem terreat. Duo quidam in eremo Deo magis viuebant quàm sibi, magnâ concordiâ, nec minore profectu. Inuidit illis cacodæmon has vitæ diuitias in tantâ paupertate, & vt tragulam inijceret, Angelum induit nitidissimi vultûs. ita se seniori sistens, vt rectiùs falleret: Nuntij non boni, inquit, baiulus tibi sum, aut certè socio tuo. Nam iuuenis ille, tuus in hac Dei palæstrâ commilito & socius, à Deo præscitus, æternis flammis iam destinatus est, ideò quantumcúnque bene agat, frustra agit omnia. Cohorruit ad hanc vocem senex, &: ô terribilem, inquit, nuntium!

nuntium! Ergóne pessum eant huius iuuenis conatus & labores tam præclari? ah, animo misereor. Hîc iterum angelus ex Orco: Sciebam, inquit, non sine dolore ac gemitu te auditurum ista; verùm diuina decreta rescindi non possunt. ita oculis se subduxit venustissima larua. Inde factum vt senex iste socium iuuenem nunquam sine præsago suspirio intueretur. Obseruauit id tandem iuuenis, nec distulit quærere, quid caussæ esset, quòd, quotiescunque se aspiceret, simul etiam ingemisceret? ad quæ denuò altùm ingemiscens senex? quid iubes, inquit, infandum dolorem renouare? hîc me potiùs tacere velis quàm loqui. Ipsa hæc senis tergiuersatio stimulabat iuuenem ad extorquendum responsum. Multis ergo precibus fatigatus senex, vt quicquid id esset eloqueretur, non sine gemitu tandem: significatum mihi est, inquit, te damnandum, frustra pro cælo laborare. Hîc iuuenis singulari alacritate: ô mi pater, inquit, hoc te non turbet neque affligat: Ad hoc temporis Deo seruij, non vt mercenarius pro cælo, sed vt filius ex debito, quia ipse summum bonum est, cui ego me totum debeo, quicquid demum ille in me statuat. Admiratus senex tam sinceræ Intentionis animum: Seruiamus, inquit, Deo quàm possumus fidelissimè: bonus ille pater non poterit patrem exuere; ipsi curæ est de nobis.

Neque verò distulit Deus paternum animum monstrare in filios tam obsequentes. Breuî post submisit verum Angelum qui moneret senem, impostoris diaboli mendacijs ne crederet, iuuenem illum æternis præmijs à Deo destinatum esse, Deóque singularissimè placere tam generosum illius in seruiendo animum.

Vult ergo Deus sibi à nobis seruiri, non ideò vt æternos carceres euadamus, neque ideò vt cælestia tempe habitemus, sed quia ipse dignissimus est omnium hominum & Angelorum obsequijs. Quapropter maxima rectè factorum merces est, *Deo placuisse*. Est quidem tantæ bonitatis atque liberalitatis Deus, vt etiam mancipiorũ inferos timentium, & seruorum cælum sperantium officia non reijciat, sed si qui seruiant voluntariam prorsus & gratuitam seruitutem, hos vt verè amantissimos filios complectitur, horum singulis amabilissimum illud respondet; *Fili, omnia mea tua sunt.*

CAP. VIII.

QVID SIT MALA INTENTIO.

EXile animalculum est crabro, illud tamen membrum quod læsit, quàm dolet & ardet, quàm vritur! multò exilius volatile est culex;

lex; quàm illi rostellum gracile? eo tamen velut siphunculo sugit sanguinem, & pars quam vulnerauit, mox intumescit. Quid subtilius scorpionis aculeo? vix oculis deprehenditur, illo tamen velut gladiolo vix visibili totus homo iugulatur. Exiguum fermenti quantam farinæ massam permeat paucis horis? vnicus aceti caliculus, aut modicum fellis, totum generosi vini dolium corrumpit.

Intentio Mala venenum tam potens est & malignum, vt optimam quamque actionem deprauet. Egimus hactenus de Intentione bonâ, quid ea sit, & quàm necessaria: Nunc porrò agemus de Malâ, & ostendemus, quâ ratione hoc fermentum, & fel istud pessimum optima quæque vitiet, quomodo subtilissimus hic scorpionis aculeus sine tumultu occidat.

§. I.

Statua Nabuchodonosori regi visa, prodigium erat quà pretij, materiæ magnitudinis, inuisa prorsus turris ex auro, argento, ære, ferro. Sed quia imum statuæ firmum non erat, quia pedes erant lutei ac fictiles, ideò pretiosam hanc molem lapillus vnicus sic contriuit, vt nec testula quidem fuerit relicta, quæ posset esse vsui: *Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento.* a Ita prorsus Mala Intentio bonum opus quodcunque sic conterit, vt ei nil penitus relinquat boni. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Seditiosi illi ducenti quinquaginta proceres synagogæ thus obtulerunt; quilibet horum suum habuit thuribulum. Dixisses tot esse sacerdotes, quot erant factionis huius capita. è regione horũ vnicus stabat Aaron. Ita vtrinque idem fecerunt, tanquam si certarent quis melius hoc officio fungeretur. Vtra pars ergo vicit? vtra magis Deo placuit? Illos omnes extremè auersatus est Deus, non quòd eorum thuribula parùm pretiosa, *b* aut thus minus fragrans, sed quòd Intentio illorum fuerit pessima, quâ Mosen & Aaronem in odium populi trahere conabantur. Quocirca omnes hausti sunt à terrâ vindice, *descenderúntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* c Thuribula eorum in laminas producta & altari affixa, vt hoc æternum monimentum esset Israëlitis, quo commonerentur, Deum non ad actionem, sed ad Intentionem respicere. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Ab

a Dan. c. 2. v. 35.
b Nam Aaronis thuribulum ex auro purissimo erat, horum autem ænea. Vide Iacob. Salianum tom. 2. Annal. vet. test. Anno mundi 2547. n. 1.
c Num. c. 16. v. 33.

Ab omni æuo quanta sunt facta, & quanta etiamnum fiunt per Orbem, quæ humanis oculis videantur optima, sanctissima, cùm eadem vt pessima damnent oculi diuini cernentes omnia. Et videte mihi, obsecro, regium iuuenem Absalonem, quàm is humanus, quàm obsequiosus, quàm & modestus fuit? primo diluculo stetit ad portam regiam velut ianitor, & vbi quispiam accessit salutaturus illum, extendebat Absalon manum suam, & apprehendens osculabatur eum. a Quis vnquam regij sanguinis iuuenem æqualis vidit esse humanitatis? nam si quis & negotia in aulâ tractaturus venisset, eum humanissimè ad se vocatum interrogabat, è quâ ciuitate adesset. quod vbi cognouisset, , familiarissimè solatus hominem: videntur mihi, aiebat, sermones tui iusti & boni, sed non est qui te audiat constitutus à rege. O mitem, ô & benignum Dominum, & quàm olim idoneus erit qui ad regni gubernaculum sedeat, & imperet! Nam audite: quis me, inquit, constituat iudicem super terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iustè iudicem? b En, tam laboris quàm iustitiæ amantissimum.

Sed quis non videat sub hoc lapide scorpionem latere, qui vniuersas Absalonis actiones insidiosissimè veneneť. Quorsum enim omnis illa mansuetudo, & prolixa humanitas, quorsum tot blanda obsequia? quorsum tam manè surgit, aduentores & hospites manu prensos osculatur, se iudicem promittit, nisi vt coronam regiam parentis capiti decutiat, & imponat suo? Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Quid porrò sanctius quàm vouere Deo & reddere? hoc ipsum fecit probus iste, sic dicam, veterator Absalon. sacrificium & peregrinationem vouit, eâque de caussâ à domino parente abeundi veniam petens: Vadam, inquit, & reddam vota mea quæ voui domino in Hebron. vouens enim vouit seruus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ dicens: Si reduxerit me Dominus in Hierusalem, sacrificabo Domino. Nunquid non eximius hic est actus, quis illo melior? *Vouens*, ait, *Voui. & sacrificabo Domino.* Omnia laude dignissima videntur. Sed quæ horum omnium Intentio? Furtiua, peruersa, impia. Vt optimum patrem solio pelleret, & ipse imperaret, ista excogitauit; nimirum huc ibant omnia. Hinc votum pessimum, pessima peregrinatio, sacrificium pessimum. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

§. II.

a 2. Reg. c. 15. v. 5. b Ibid. v. 4.

§. II.

Eiusdem pictæ nequitiæ fuit illa vulpes Galilæa Herodes. Peregrinationem quoque rex iste simulauit à se instituendam Bethlehemum, nouo regi Iudæorum adorando. Vt & ego, inquit, veniens adorem eum. a Nunquid non sanctum hoc iter fuisset? imò verò, sed quâ Intentione venisset? vt infantulum recèns natum in cunis iugularet. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Quàm verò istud in aulis Principum frequens, quàm pænè quotidianum est, simulare & dissimulare, manus osculari & amplissimè porrigere, ad aliorum genua se submittere, mille delicias facere, ceremoniarum nil omittere, omne obsequium polliceri; amicissimum se fingere, verba sesamo & papauere sparsa ingerere, merum mel loqui. Sed vbi cor & Intentio? Lingua in melle, cor in felle; manus quidem beneuolæ sunt, plenum obsequijs os, vultus amicitiam promittit, sed aliud susurrat Intentio. hæc sæpe patibulum, laqueos, diabolum, & omnem malæ fortunæ comitatum apprecatur. Lingua quidem humanissimè salutat: non est, mi frater, quem alium malim cernere, quàm te. Intentio addit, sed in patibulo. Lingua, prout docetur, familiarissimè garrit: nil magis cupio quàm Domino meo seruire. Intentio subdit: sed meo commodo. Lingua officiosissimè optat: Vtinam fratri meo amantissimo quàm plurimum gratificari possim. Intentio explicat: sed sine labore meo. O Herodes, ô vulpes! quàm longè aliud est, dicere, aliud etiam sentire quod dixeris. Verba vendere facile est, Intentionem bonam dictis factísque omnibus adiungere, hoc virtutis est.

Optimè Publius Mimus: Non aspicias, inquit, quàm plenas quisque manus Deo, sed quàm puras admoueat. In huius rei testimonium, duos simul Oratores propono, Ezechiam & Pharisæum, qui ex eodem precatorio libello Numini supplicant. Rex Ezechias: Obsecro, Domine, inquit, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. b Pharisæus: Deus gratias ago tibi, inquit, quia non sum sicut ceteri hominum. Quid hoc aliud est dicere, quàm ambulasse se coram Deo, in veritate & corde perfecto, quod & Ezechias de se dixit. Pergit Pharisæus: ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. c Vterque se laudat, eadem vtriusque precatio. Cur ergo illius placuit, huius displicuit? Hoc dubium diuus Gregorius explicans: Sæpe, inquit, contingit vt iusti

&

a Matth.c.2.v.8. b 4.Reg.c.20.v.3. c Luc.c.18.v.11.& 12.

& iniusti habeant verba similia, sed tamen cor semper dissimile: & ex quibus dictis Dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque à iustis placatur. Ecce Pharisæus iustificat se in opere, Ezechias etiam in cogitatione, vnde ergo hic offendit, & iste placat? Omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur.

§. III.

Sed duos alios propono simillimè facientes, dissimillimè sentientes, Thomam Aquinatem virum sanctissimum, & Troianum adulterum Paridem. Beatus Thomas, vti de eo memorant, assidens in conuiuio, feminam venusti vultûs fixioribus oculis aspexit. Eius rei caussam rogatus à socio nonnihil ob hoc offenso: Admirabar, inquit, mundi creatorem: si enim rebus creatis tantum est formæ ac pulchritudinis, ipse opifex & creator, infinitè pulchrior sit, & formosior necesse est. Si caduci homunciones adeò vultu præstant in hoc Xenodochio, quales erunt beati post Resurrectionem in cælo? a Ita Thomas Aquinas, conscientiâ illæsâ, & bonâ Intentione surrexit è mensâ, creuitque Dei amore. Et fortè hic sanctus vir, non minus egit ex virtute quàm Pior Abbas, qui contrarium fecit, qui nec suam quidem sororem, ægrotam & viduam anum in oculos voluit admittere, sed se illi spectandum præbuit clausis oculis. Thomæ Aquinati similis fuit facto, non Intentione, Paris lasciuus iuuenis, qui vix aliud fecit quàm Thomas, in Menelai mensâ, vbi Helenam coniugem non suam continuò aspexit, sed oculis non castis, sed in dedecus suum suorúmque æternum, nam raptum, nequitiam, adulterium cogitauit. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Propono tres alios homines, Matrem Christi, discipulum Christi, quem ipse diabolum vocauit, & Christi hospitam, quorum actio eadem pænè, Intentio fuit dissimillima. Mater Christi millies vtique in cunis filium reuerenti osculo salutauit: Magdalena pari reuerentiâ pedes Domini osculata est, cùm Simon Pharisæus, ob neglectum hoc officium reprehensus est: sed & Iudas Iscariotes ori Dominico fixit osculum. Tam hîc impar meritum, quàm Intentio. Mater diuini fauoris & amoris ingens augmentum obtinet: Magdalena delictorum veniam, Iudas gehennam. Vnde hæc tanta inæqualitas in matre, discipulo, famulâ, eundem prorsus hominem osculantibus? Mater, amore castissimo: Magdalena,

a Vide Specula P. Ioan. David. Spec. 9. pag. 111.

dalena, affectu religiosissimo; Iudas, prodendi studio nequissimo hoc fecit. Cuius finis malus est, & ipsum quoque malum est. Idem in alijs plurimis videre est. Assidet quis ægrotanti amico, non quia bonus amicus est, & officij memor, sed quia captator, imò quia vultur est, qui lassa morbo pecora & castra è proximo speculatur; imminet morti & hæreditatem exspectat. En vt bonam actionem fœdissimè corrumpat Intentio mala. Pari modo, & Herodes & Zachæus, Christum videre cupijt; eadem fuit vtriusque actio, dispar Intentio. Chirurgus hominem ægrum arctè alligat, brachium ei vulnerat, manum amputat, pedem secat, illi tamen gratiæ aguntur, & rependuntur aurei: prædo hominem etiam mutilat, sed in præmium ei debetur rota. & ratio est, ille vt læsum sanet, hic vt sanum lædat, ferrum expedit. Eâdem ratione homo pius lapidem tollit, vt ad templi structuram conferat; homo iratus tollit & ipse lapidem, sed vt illum, cui stomachatur, eo feriat: Duo vnà Romam eunt, ille religionis exercendæ, iste inimici iugulandi caussâ; illi merces è cælo, isti ab Orco debetur. Mercedis discrimen facit Intentio. Fuit, qui alterum ferro læsurus, tuber aperiret. Num ideò huic gratiæ agendæ, aut reddendum præmium, quòd vomicam quam medicorum manus reformidauerant, diuiserit, & eum, cuius exitij cupidus erat, sanarit nocendo? Vides? non esse magnum in actione ipsâ momentum, sed in agentis Intentione. Ita non videtur dedisse beneficium, qui malo animo profuit[a]. Casûs enim beneficium est, iniuriâ hominis. a

a Vide Senec. l.2. de benefic. c.19. initio. Ciceronem l.3. de Nat. Deor. Valer. Max. l.1. c.8. Plutarch. de Vtilitate ex inimicis capiendâ.

§. IV.

Inobedientia ex obliuione, negligentiâ, errore, plagas meretur non ita multas. At verò cùm accedit Intentio & repugnandi studium, hoc plagis vix centenis expiabitur. Istud enim pertinaciæ & contumaciæ, ariolandi peccatum est. Pulchrè & verè Bernardus: Elatio, inquit, contemnentis, & obstinatio impænitentis, in minimis quoque mandatis, culpam facit non minimam. a Hîc admodum cauendum ne in vllo delicti genere ad negligentiam, incuriam, inobedientiam accedat superbia, contemptus, pertinacia, hac enim ratione vitia mirè se multiplicant, & in immensum excrescunt. & quandoquidem illa, quæ dixi, latentia sunt crimina, mirâ celeritate grauitatem eis addit fœdissimam Intentio mala. Ideò diabolus non tam curat quid boni vel mali faciamus, modò hoc ob-

a Bern. l. de præcept. & disp.

tineat, vt bonum faciamus Intentione malâ. De hac diaboli vafritie Gregorius: Totam arborem, inquit, fructus sibi ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Et Bernardi sensu bonum hominem prorsus condemnat Intentio praua. Christus ipse clarissimè: Si oculus tuus, inquit, fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. a

Sed est personatorum grex, vbique terrarum reperiendus, quem Deus cælo nunquam admittet, scilicet Opera bona malam Intentionem induta. De his diaboli laruis dici potest: Lupus sub pelle ouinâ furit, Vitium virtutis palliolo incedit, Satanas Angelum lucis se gerit.

Iobus: Abominabuntur, inquit, me vestimenta mea. b Tam fœdus sum & purulentâ tabe plenus, vt ipsæ me vestes meæ horreant, velut tangere recusent tam impurum hominem. Vestes, exteriora sunt opera bona, hæc illum, qui intus & in animo tam vlcerosus est, malisque intentionibus scatet, abominantur, damnant, refugiunt, velut si doleant hominem foris tam esse nitidum, intus plenum sordibus. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit*: etsi ouinam pellem, aut Virtutis palliolum, etsi Angeli vestem ei circumponas. Gregorius: Cum peruersâ intentione, inquit, vel rectum quid agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. c

a Luc.c.11.v.34.Matt.c.6.v.23. b Iob.c.9.v.31. c Greg.lib.28.mor.c.6.

§. V.

Et hoc DEVS, quandoque luculentè ostendit. Rem miram narrat idem sanctissimus scriptor Gregorius, in hunc modum. Tudertinus Pontifex Fortunatus vir miræ sanctitatis, diabolum humani corporis insessorem precibus expulit. Diabolus hospitio pulsus, vt iniuriam suam sarciret, Deo sic annuente, habitum hominis peregrini induit, quem ex arte simulans vrbem obijt sub crepusculum, & velut exul egénsque contra Fortunatum episcopum querelas cœpit spargere, &: En, inquit, quàm sanctus vir sit Fortunatus episcopus vester; ecce quid fecerit. hominem peregrinum, & à fortunâ pessimè habitum hospitio insuper exclusit. quò tendam? non est qui miserum domo recipiat. Dum hæc queritur, audijt ea ciuis, ad prunas cum vxore & filiolo considens, & mox inuidâ curiositate sciscitatus est pressiùs, quid iniuriæ illi fecisset episcopus? Vbi vaferrimi peregrini querelas audijt, liberaliter ei domum suam

in hospitium obtulit, non tam vt peregrino faceret benè, quàm vt episcopum, cui pessimè volebat, traduceret. Sic laruatum dæmonem vnâ secum pertraxit ad prunas. Hîc vbi multa confabulati, exiliens subitò peregrinus, filium hospitis arripuit, & vi maximâ in ignem excussit, elisitque animam. *a* Heu miserrime parens agnosce demum, vel quem tu domo receperis, vel quem Antistes tuus domo exegerit. Laudatissima virtus est Hospitalitas, sed si eam Intentio deprauet mala, à virtute degenerat in vitium; peregrinos hospitio suscipere, etiam in magno illo Abrahamo commendatissimum fuit, sed si bona desit Intentio, tam facilè diabolus recipitur quàm Angelus. Eadem est ratio virtutum aliarum omnium, quibus si praua sese insinuet Intentio, cacodæmon apertam inuenit tabernam, quam occupet pro libitu, facitque hominem idololatram, vt suum ipse ventrem, pecuniam suam, suam arcam numariam, aut escariam mensam adoret, quod fieri constat in omni lethali noxâ.

Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. *b* Ah, quàm hîc circumspectè attendendum, ne frustra nos fatigemus, & operam ludamus, ne meritum bonis actionibus obtinendum perdamus omne, Intentione non bonâ. Ideò cum Hebræo psalte precandum assiduè: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: *c* vt tibi seruire cupiam, tibi in omnibus placere.

a Greg. l. 1. Dial. c. 9. b Matth. c. 6. v. 23. c Psal. 50. v. 12.

CAP. IX.

QVA RATIONE MALAM INTENTIONEM prodat operis publicatio.

EXploratores Hebræi, à militiæ duce Iosue missi, vrbem Hiericho ingressi, notissimæ feminæ Rahab hospitium subierunt. Excepit illa, abscondit, aluit. Illi vt hospitæ suæ gratias meminissent, rem magni momenti promiserunt, eâ tamen lege: *Si tamen,* inquiunt, *non prodideris nos. quòd si nos prodere volueris: & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos.* a Norant homines prudẽtes fieri vix posse, vt penitus laterẽt. Et certè vicini latebras has odorati, rem ad magistratum mox detulerunt. At Iosuani plus non exigebant, quàm hoc ipsum: *tu ne prodideris nos,* nam si euulgetur per te, nos hîc esse, tuum tibi hospitium nec quadrante soluemus, promissis neutiquam stabimus.

a Ios. c. 2. v. 14. & 20.

Opera bona exploratores ſunt, & ad cælum tabellarij, qui in orbe hoc peregrini ciuibus omnibus exoſi ſunt. Inter ciues ſuos Mundus numerat Dolum, Iniquitatem, Vitium, Fraudem. Porrò exploratores illi promittunt nobis inaudita & inuiſa præmia, à magno illo Ioſue Chriſto tunc danda, cùm Hiericho, hoc eſt, orbem ſuccenſurus aduenerit: Eam tamen illa conditionem requirunt: *Si non prodideris nos.* Cùm facis eleemoſynam, monet Chriſtus, noli tubâ canere ante te. a Virtutes proditæ euaneſcunt.

Enimuerò tam garrula eſt Iactantia & Inanis gloria, vt nihil non ſimul, & prodat & perdat. Huic ergo tam garrulo monſtro non tantùm os, ſed manus pedéſque ſunt ligandi, ne vllum dare poſsit ſignum cæleſtium nunciorum, operum bonorum latentium. Hoc, Chriſti præceptum crebriùs ingerit: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. b Cùm tamen in eâdem concione imperet: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona. c Quâ ratione iſta conueniant, & quis noſtrorum operum bonorum proditor ſit, nunc exequemur.

a Matth.c.6.v.2. b Matth.c.6.v.1. c Matth.c.5.v.17.

§. I.

Quærit è Iobo, cognatorum vnus, &: Nunquid viuere, inquit, poteſt ſcirpus abſque humore, aut creſcere carectum ſine aquâ? a Scirpi in paludibus & piſcinis virent, neque enim ſine humore ſcirpus, neque ſine aquâ carectum proficit. Sed inutiles ſunt hæ ſtirpes; nullæ inde ficus colliguntur, nec quidquam quod in humanos vſus ſit. Ita multos reperias, quorum habitus exterior planè decens & compoſitus, qui multa præclarè & dicunt & faciunt, ſed ideò quia & auditores & ſpectatores habent: itaque creſcunt & virent dum videntur & laudantur. hoc ſcirpum facit virere, humor humanæ laudis; cùm hi tales deſinunt laudari, deſinunt & virere. Quia enim, inquit Gregorius, ſine Intentione rectæ cogitationis bona ſtuduit agere, indicat ſe ſine radice floruiſſe. b Idcircò ingemiſcens hic idem vir ſanctiſsimus: Magna, inquit, vecordia eſt, laborioſa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cæli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna agit, ſed minima recipit. c

Plato,

a Iob.c.8.v.11. b Greg.l.8.mor.c.24.ante finem. c Greg.ib.c.25.initio.

Plato, cùm nobiliores aliquot amicos ad cenam inuitasset, tricliniúmque ornari iussisset non omnino sordidè, irrupit Diogenes Cynicus, & spurcis suis cænosísque pedibus cœpit lectulos conculcare. Ingressus cum conuiuis Plato: Quid agis, inquit, ô Diogenes? Calco, ait ille, Platonis fastum. Calcas, respondit Plato, sed alio fastu maiore. Iactantia certè in Diogenis animo impotentior erat, quòd inops esset, quàm in Platonis, qui cultum illum amicorum oculis dabat, non sibi. Ita inuenias superbos plurimos simul & egenos, qui hoc tantùm nomine meliores & sanctiores bonis sed diuitibus sibi videantur, quòd nihil habeant: ceu verò modicum censum laudarit Dominus, non modicum animum, & tanquam virtutis sit egere, & non potiùs egestatem æquanimiter ferre.

Idem ille Diogenes perpessu aspera tolerabat multa, sed eo animo, vt omnium oculos ad se suspiciendum raperet. Idcircò cùm mediâ hieme frigidissimâ lauaret aquâ, frequénsque populus ad id spectaculi conflueret, & verò etiam aliqui hominis miserti rogarent vt sibi parceret, Plato inter spectatores exclamauit: *Si vultis misereri, abite.* Nouerat Plato ingenium huius morbi, qui tunc suis viribus destituitur, cùm alienis oculis aut auribus caret.

§. II.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, VT VIDEAMINI AB EIS: quantum alij humanos oculos quærunt, tantùm vos fugite. Aristoteles quidem magnanimum putat eum, qui nec maiore nec minore vult honore, quàm sibi conueniat, affici. a At in Christi Academiâ hæc præceptio exploditur: Christus magnanimum iudicat: qui omnem honorem potest spernere, insuper & seipsum. Certè honor quicunque, non sat dignum virtutis præmium erit. Volucre fugáxque bonum est honor, & inter res extrarias euanescit, nec in honorati potestate, sed in honorantis est. Ideò Christus infantiæ nostræ miserescens, tam sollicitè monet: Attendite, ne virtutes vestras vilissimo pretio vendatis: Si VIDERI vultis ab hominibus, oculos à vobis auertet Deus, Attendite, alioqui mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Ergo, ne velitis decipi; Maximus honor pro opere bono minimo, impar prorsus & indigna merces est.

Equidem Seneca hoc probè intellexit, idque in epistolis vrgens: Virtutum, inquit, omnium pretium in ipsis est: rectè facti merces est, fecisse. Nemo mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi

a Arist.l.1.mor.c.25.

illi magis esse deuotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet. a Maximi quidem est bonum nomen, at pluris bona conscientia. At dicas, commendari à solis hominibus non cupio, sed à Deo hominibúsque. O mi bone, Deum nondum nosti, si tibi non sufficit laudari à solo Deo. En, ne fallaris, terrarum orbis & Deus, non maius quid sunt Deo. Arca Dei & idolum Dagonis non plus sunt quàm arca: Tantum ergo tibi sit Deus, quantum Deus & alia simul omnia. Scis etiam Christum & mundum amicos non esse, quid ergo ditari vis aut commendari ab inimico Christi? neque nescis Deum tui curam habere, si tibi id prosit, spoliabit is Ægyptum vt te honoret: Virtutis maximum præmium est, quòd latere suos non sinit; producit illos ad gloriam, sed suo tempore. Interim patere omnem tibi noxium honorem submoueri; & ne queraris: *non honoror, prout meritus sum, alia me deceret veneratio, &c.* vanissimæ sunt hæ querelæ; *Attendite.* Imò tam non vult Deus humanos fauores & honores à nobis amari, vt permiserit suum etiam filium dici Beelzebub; nec ferè vllum est contemptûs aut iniuriæ genus, quo affectus non sit seruator Mundi, qui vt omnem humanam laudem nobis redderet inuisissimam, illâ nobilissimâ concione, quam Matthæus descripsit, hoc pænè vnum persuadere conatus: *Te autem*, inquit, *faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.* b Vultus Christiani totus introrsum respiciat, nunquam curiosè foràs exeat cum Dinâ, non quærat alienigenam cum Samsone, non Ægyptiam cum Salomone. Eccur humanis laudibus, tanquam ridentibus hæredibus nostrarum virtutum opes permittamus? ridendo rapiunt omnia. *Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextra tua.*

a Sen. ep. 81. b Matth. c. 6. v. 3.

§. III.

Contendit Christus, & pluribus modis inculcat, Omne opus Intentione purissimâ propter Deum esse faciendum, neque hîc quærendum, quid nobis sapiat, quid placeat, aut adlubescat: *Nesciat sinistra tua.* Plurimum sanè laborum nostrorum perdimus, dum in ijs solummodo gustum & sensum sectamur, & vt vocamus, deuotionem nostram quærimus: Si hæc desint, & nostras preces, & functiones nostras, & hoc atque illud temere omittimus, quia gustum operis non habemus; at verò cùm hic adest, cùm sapit quod facimus & oramus & laboramus, hoc est sibi sacrificare, non Deo.

Si pueri discere nolint, nisi butyrum & similagineus panis ad scholas ferendus detur, serò doctores fient. Opera nostra plerumque tum plurimum habent meriti, cùm minimum delectationis, cùm nosmet piâ vi ad ea adigimus, cùm in ijs molestiam & nauseam sentimus, illam tamen vincimus.

Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. Subinde & ipse qui iuuatur fallendus est: vt habeat, nec tamen à quo acceperit, sciat. Optimus quisque cælo & Deo teste contentus est, & cum Iobo se solatur: Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. a Hoc nostræ stultitiæ pars est, cùm videmur nobis frustra laborare, nisi sint multi spectatores, & testes laboris nostri. Deus, ô vani, theatrum suum in tenebris habet, quid vos lucem & publicum ambitis? Sed quærat quis: quid mali est, si seruus suo domino placere, seque illi probari cupiat? Aio, quiuis suo munere sic fungatur, quemadmodum iubetur: cùm ambigit, quid velit dominus, facienda quàm accuratissimè potest, faciat; de cetero anxius non sit, placuerit an displicuerit, alioqui humanis tantùm oculis seruijsse censebitur.

Gedeonis milites in Madianitas pugnaturi, læuâ lagenam, in quâ lumen, dextrâ buccinas tenebant. Ac vbi res congressum & prælium spectabat, buccinis clangebant, & lagenas frangebant, atque vnà conclamabant: DOMINO & GEDEONI. b Nos itidem, cùm lagenam frangimus, & de cropore supplicium sumimus; cùm buccinis clangimus, & Christi religionem in templis extollimus, lux effulget: præclarè hæc omnia, modò nemo clamet: MIHI & GEDEONI. Non ita, sed DOMINO & GEDEONI. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: non mihi, sed CHRISTO: non mihi, & meo gustui, sed GEDEONI, & aliorum plurimorum saluti. Solam Dei gloriam, & Deo soli quæramus, non nobis; tam alieni à nostrâ, vt *nesciat sinistra quid faciat dextra nostra*: Petrus Rauennas: Si teipsum, inquit, vult nescire, quantò magis alium? Augustinus, dextram appellat amorem & puram Intentionem ad Deum; læuam, obliquum oculum ad vmbras falsæ gloriæ. c Hebræus psaltes: Si oblitus fuero, inquit, tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. d Cùm cæli non meminimus, obliuiscitur nostri dextra nostra, nec iuuat nos, perinde ac si eâ prorsus careamus; cùm dextra hæc vacat, tunc

a Iob. c. 16. v. 20. b Iudic. c. 7. v. 20. c Aug. serm. 60.
d Psal. 136. v. 5.

Viget ſiniſtra. Sed nunquid infantes corripimus cùm ſalutanti læuam porrigunt, cùm læuâ cibum eximunt; quis illis non obijcit? pudeat te non manu honeſtiore vti. ſed nec in adultis id diſsimulamus, cùm Scæuolas eſſe cernimus. At verò in rebus animi, læuâ vti & rumorem aucupari, longè turpius eſt, neque ſolam poſt ſe trahit turpitudinem, ſed & noxam. At ſicut infantibus ligatur læua, dextrâ liberâ: ſic qui obſeruat Intentionem ſuam in multis ſiniſtram, liget illam conſideratione damni, quod inde maximum & æternum emergit.

§. IV.

Pulcherrimè Petrus Chryſologus: Iuſtitia, inquit, quæ ſe humanis oculis locat, diuini Patris mercedem non expectat. Voluit videri, & viſa eſt; voluit hominibus placere & placuit; habet mercedem quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit. a Et quàm congruè Chriſtianæ legi Seneca: Pacem, inquit, demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad vnius honeſti cupiditatem. Conſcientiæ ſatisfiat, nihil in famam laboremus, ſequatur vel mala, dum bene merearis. b An non hæc eadem diuinus Paulus ſæpius inculcat? Sed iam paſsim (quod Plinius annotat) multi famam, conſcientiam pauci verentur. Plerique non attendunt, quàm ipſi bene agant, ſed quàm alij de ipſis bene ſentiant: quàm promptè applaudant; modò in ore hominum ſint, modò laudentur, quàm laudanda faciant, hæc apud illos curarum minima eſt.

Longè aliter ſponſa cæleſtis: Læua eius, inquit, ſub capite meo: & dextra illius amplexabitur me. c Centum hîc myſteria, ſed noſtrum hoc eſt: Læua ſub capite cerni non poteſt, amplexantem verò dexteram cernit is qui amplexu ſtringitur. Læuam ergo ſponſa non videt, videt tamen dextram. In ſponſi læuâ diuitiæ ſunt & gloria, ſed cum tempore peritura; in dextrâ longitudo eſt dierum, beatiſsima æternitas. Hinc fidelis ſponſa oculos ſuos in æternitatem à ſe defixos; opes autem & honores, veluti læuam manum à ſe non aſpici affirmat. Quod ergo Chriſtus imperat, Neſciat ſiniſtra tua, hoc & ſponſus mandat: Læuam meam ſub capite habeto, dextram in oculis.

Quemadmodum autem ille fidelis ſeruus eſt, qui multa millia florenorum numerat ſuo domino tantâ fide, vt nec vnicus quidem

a Chryſol. ſerm. 9. b Senec. l. 3. de Irâ c. 41. c Cant. c. 2. v. 6.

dem quadrans piceatis vnguibus adhæreſcat: ita is optimâ fide agit cum Deo, qui quicquid humanæ laudis accipit, huic domino ſuo in ſolidum adnumerat, nec ſibi vel minimum inde reſeruat. De quo inſigniter Chryſoſtomus: Maxima virtus eſt, inquit, omnia Deo adſcribere, nihil ſuum eſſe ducere, nihil ſuæ gloriæ cauſsâ facere, ſed ad Dei voluntatem perpetuò intentam oculorum aciem habere. Hic enim eſt qui vitæ actæ rationes exacturus eſt. Nunc verò rei ordo inuerſus eſt: atque illum quidem qui pro tribunali ſeſſurus ac rationes repetiturus eſt, non valdè metuimus; eos autem qui nobiſcum ſtabunt, ac iudicium ſubituri ſunt, expaueſcimus. [a]

Fit quandoque vt litteræ reddantur non illi domino ad quem ſcriptæ ſunt, ſed alteri. has ſi prudentior quis accipiat, quam primum litterarum frontem inſpexerit, ſtatim: hæ litteræ, dicet, ad me non pertinent; hæc tituli præfatio non me alloquitur, nec mihi tam grandia nomina conueniunt: ita prorſus facit qui laudes non ſibi ſed Deo deberi agnoſcit, qui omnem à ſe gloriam in Deum deriuat, hic demum fidelis ſeruus, Deo ſincerè ſeruit, huius ſiniſtra ignorat, quid dextra faciat.

a Chryſ. hom. 5. in ep. 2. ad Cor.

§. V.

Sic autem neſciat ſiniſtra noſtra, quid faciat dextra, non vt nihil in publico faciamus, nec vllum noſtrorum operum ab alijs videri, ſed vt non velut noſtrum commendari velimus. Non eſt ingrata Deo, inquit Chryſoſtomus, quæ viſa fuerit ab hominibus eleemoſyna, ſed quæ ideò facta eſt vt viſa ſit. [a] imò ij quibus eminens & publica perſona impoſita eſt, quædam publicè faciant, eóq; exemplo alios animent ad audenda ſimilia. Neque hîc timidi ſint aut puſilli animi: Nam, vt præclarè Auguſtinus, ſi times ſpectatores, non habebis imitatores: videri debes, ſed non ad hoc facere, vt videaris; opus publicum, Intentio ſecreta. [b] Vt glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. [c]

At qui debili eſt virtute, huic Propertianum illud ingerendum:

——— diſce manere domi, [d]

Quod & Gregorius optime monens: Sed valdè perfectorum eſt, inquit, ſic oſtenſo opere, Auctoris gloriam quærere, vt de illatâ

 laude,

a Chryſ. in Matth. hom. 9. b Aug. tom. 9. tract. 8. in Ep. S. Ioan. c Matth. c. 5. v. 6. d Propert. l. 2. eleg. Heſternâ, mea lux &c.

laude, priuatâ nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm namque innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, vt bonum hoc quod operantur, abscondant. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriam laudem quærunt, sæpe verò in ostensione operis, Auctoris patefacere gloriam cupiunt, sed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cúmque semetipsos dijudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quid agunt, eorúmque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio Largitoris putant. [a]

Atque his quidem triplex hoc documentum seruandum. Primum: in Deum vbique præsentem mentis oculos intendant, siue priuatim quid agant, siue publicè: Optent soli Deo placere, quasi solus Deus in Orbe sit. quamuis infirmioribus istis difficile sit Dei præsentiam in publico non amittere. Alterum: non edant signa rectè factorum: publicare virtutem, est perdere. publicatio hæc est tuba conuocans spectatores, qui spectent & laudent. Christus hoc prohibens: Cùm facis, inquit, eleemosynam, noli tubâ canere ante te. [b] Sic & ieiunia vult tegi, ne illa tanquam in vultu describantur: Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. [c] Sic bona nostra introrsus spectent. Tertium: non tantum publicum fugiant hi tales, & sua laudatoribus oculis occultent, sed fugiant seipsos, & operis sui obliuiscantur, ne fortè sibi ipsis placeant: Nesciat sinistra tua quid faciat dextra. Optimè Iobus: Etiamsi, inquit, simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. [d] Spiritus, mi Christiane, spiritus bonus & rectus sciat quid facturus sis, hic opera tua dirigat, nec multum super ijs cum Carne deliberet, alioqui mille repugnantijs & pertinacijs implicaberis, aliæque Intentiones carnem & terram olentes miscebunt se innumeræ, ita te potiùs quæres quàm Deum. Sic ergo opus tuum perfice, Carne illius non consciâ, & hoc vnum specta vt velis quod vult Deus.

Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextra tua: eleemosyna tua, & alia tua opera bona, sint secretissima, prorsúsque ostentationis expertia. Manus autem tunc quasi stipis est conscia, quando ad erogandam

a Greg. l. 8. mor. c. 30. post med. b Matth. 6. 6. v. 2.
c Ibid. v. 17. & 18. d Iob. c. 9. v. 21.

erogandam illam adhibetur. Quare si dexteram eius rei consciam fieri sufficiat, non adhibeatur etiam sinistra. Vsque adeò ergo absis ab omni ostentationis studio, istóque hypocritarum affectu, qui actiones suas hominum oculis ingerunt, vt tu, quantum ad te, prorsus velis ea quæ facis latere, neque desideres testes; sed & ipse scire nolis quæ rectè agis, neque memineris eorum diutius quàm dum operi incumbis, móxque tradas obliuioni quod fecisti, ne tibi ipsi hoc nomine placeas quod feceris, *ea quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, teipsum extendens.* a Quod si maior quàm par sit boni operis nostri consideratio in animum admittatur, si res facta voluatur versetúrque mente, nobis ipsis nostrorum operum spectatoribus, admiratoribus, laudatoribus oblectabimur, quod aliud non est, quàm si altera, quâ minimè opus est, manus adhibeatur. Ad rem planè Chrysostomus: Nihil, inquit, æquè inania reddit benefacta disperditque, atque eorum quæ nos rectè fecimus, memoria, duo enim parit mala; negligentiores facit, & in arrogantiam tollit. *b*

Præcepit olim Deus altare sibi strui è lapidibus non sectis: Quod si, inquit, altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum super eo, polluetur. *c* Ecquid hîc tantæ religionis? multum sanè. Lapides secantur vt videantur; intra parietis sinum locandi, hoc ferri polimine non egent: ita Deus in hominis animâ velut arâ sibi structâ, illas virtutes probat, quæ simplici & purâ Intentione fiunt. quæ verò ideò fiunt vt videantur, ceu secti lapides ad hanc aram idonei non sunt. Omnibus bonæ mentis hominibus, satis est, satis súperque sua rectè facta extremo die iudicij scienda ab omnibus & Angelis, & hominibus. Hic demum verus erit honor, bene egisse, ídque laudari ab Orbe vniuerso.

a ad Phil. c. 3. v. 13. b Chrys. hom. 12. in ep. ad Philip. c Exod. c. 20. v. 5.

CAP. X.

QVAM VARIA SIT ET MVLTIPLEX MALA INTENTIO.

SAlamandra non grandis fera, sed variegatæ & versicoloris pelliculæ animalculum est, vt stellio, tantum tamen veneni thesaurum secum vehit, vt si radicem arboris contingat, fructus omnes in radice

radice iugulet, & arbori adimat omnem vitam. Diabolus, Orcinianus ſerpens, veriſsima Salamandra, nullo igne conſumenda, ſi fœcundæ arboris radicem admordeat, totam corrumpit. Radix omnium operum noſtrorum eſt Intentio noſtra, hanc ſi contingat diabolus, & prauæ Intentionis veneno inficiat, tota ſterileſcit arbor; omne opus inutile, peruerſum, venenatum redditur, quodcunque hac cacodæmonis fraude læditur. Notum eſt illud: Cùm peruerſa eſt Intentio quæ præcedit, prauum eſt omne opus quod ſequitur. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.

Oſtendimus proximo capite quàm affine ſit Malæ Intentioni, opus ſuum publicare: nunc explicandum, quàm varia ſit Mala Intentio, & quàm è diuerſis fontibus hoc veneni genus ſcaturiat.

§. I.

Vix quidquam è terrâ naſcitur, quod adeò contra hiemem ſe muniat & inuoluat atque cæpe: ſeptem ei tunicæ non ſufficiunt, inſuper etiam caput defigit terra. His ita tunicatis cæpis, non abſimiles ſunt illorum oculi, de quibus Siracides: Oculi inſipientium ſeptemplices: a multas habent tunicas, vti cæpæ. Tales oculi minimè ſimplices ſunt, prout eos Chriſtus eſſe voluit. His oculis, & his tam bene veſtitis cæpis ſimillima eſt Intentio Mala, huic ſi vnam tunicam ademeris, adeſt mox alia. hanc etiam demis? continuò alia atque alia ſe prodit. Et vti cæpæ ſe abdunt, ſic & Mala Intentio: nemo mortalium hanc ſatis excuſſerit, aut penetrarit. Mala Intentio, mala videri non vult; omnigeni colores & prætextus ei non deſunt. Reprehendit Chriſtus Phariſæos quòd ſtipem daturi iuberent ante ſe tubâ cani. illi honeſtiſsimæ excuſationis tunicam obijcientes: Non hæc, aiebant, facimus, vt eleemoſynam noſtram commendemus, ſed vt pauperes conuocemus, non vt nos alij liberales dicant, ſed vt egeni ad ſtipem confluant: Oculi inſipientium ſeptemplices: Intentio mala multiplex, verſicoloris & variegati tergoris eſt, vt Salamandra.

Scire naturâ omnes cupimus, quàm eſt autem varia & multiplex Intentio in hoc vnico ſciendi deſiderio? Pulcherrimè Bernardus: Sunt, inquit, qui ſcire volunt, eo fine tantùm, vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Sunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. hi profectò non euadent ſubſannantem ſatyricum, & illis talibus occentantem: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc

a Eccl. c. 20. v. 14.

hoc sciat alter? a Et sunt qui scire volunt; vt scientiam suam vendant, verbi caussâ, pro pecuniâ, pro honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, vt ædificent, & charitas est. Et sunt item qui scire volunt, vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium solùm vltimi duo non inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant. b

En, quàm sit multiplex in re vnâ Mala Intentio; en, quàm multi non vitæ sed crumenæ discant! & quantos vanitas ac voluptas, quæstus ac curiositas ad libros trahat? Idem obseruans Seneca; Quidam, inquit, veniunt vt audiant, non vt discant, sicut in theatrum voluptatis caussâ ad delectandas aures, oratione vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam auditorum partem videbis, cui philosophiæ schola, diuersorium otij sit. Non id agunt vt aliqua illic vitia deponant, vt aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores suos exigant, sed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non vt res excipiant sed verba, quæ tam sine profectu alieno discant, quàm sine suo audiant. c

a Pers. sat. 1. b Bern. serm. 36. in Cant. med. c Sen. epist. 108. post init.

§. II.

Æquè propemodum diuersa est Intentio eorum qui concionem audituri in templo coëunt. Quidam veniunt non vt discant, nec vt meliores euadant, sed tantùm vt audiant. Alij vt tempus fallant, & moram ad prandium minus sentiant: alij vt consuetudini satisfaciant, isti vt dormiant, & ante meridiem suauiter meridientur; concionator illis pro tibicine est, somnum blandè conciliante: Porrò alij concionibus intersunt vt garriant, & commodiùs modò cum hoc, modò cum illo confabulentur: alij vt imperio herili pareant, neque enim aliter possunt; velint, nolint, adiguntur ad hoc genus obsequij. Si quis iam quærat: Vnde obsecro post tot conciones, post tantos clamores, post tot serias exhortationes, non aliam probitatis faciem Orbis induit? facile est respondere. Plurimi ad conciones omnino non veniunt, plurimis alijs, etsi veniant, deest Intentio; curiositate, consuetudine, necessitate trahuntur, nam multi, si sui iuris essent, penitus emanerent. & ex illis ipsis qui conciones frequentant, quotusquisque est, qui animũ vacuum adferat, qui aure vtrâque audiat, qui non innumeris phantasijs scateat, qui auditis animum seriò aduertat, qui denique velit

esse

de piaculum, modò ſit occultum, cui innocentiæ fucum allinere non poſsit variegata illa & multicolor Salamandra. Habet Intentio mala ſuos prætextus, colores, nomina, titulos, laruas, quibus ſe pulchram fingat. Et vbi ſe quæſo non oſtentat Auaritia ſub palliolo Parſimoniæ? Sub Neceſsitatis nomine veſtium pompa, & menſarum affluentia, & omnis Intemperantia ſe vendidat: ſub ſchemate officij, muneris, auxilij Ambitio proſerpit: de iuſtiſsimæ indignationis titulo Inuidia ſibimet gratulatur. Mala Intentio ſemper rimam reperit quâ euadat, eſt enim ſubtiliſsima. Sed exemplis rem demonſtremus.

§. IV.

Principiò, ob humanos reſpectus, ah quantum boni ſæpiſsime omittitur, & quantum committitur mali? Quotuſquiſque eſt qui non alios potiùs attendat quàm ſe, nec tam quid ſui officij, quàm quid alieni ſit iudicij, perpendat. Quàm multi cetera non vitioſi, alijs tamen ad probitatem plus adiumenti adferre deberent, ſed his ipſis reſpectibus impediuntur: Et quid iſte & ille diceret, aiunt, quàm illi & iſti hoc non probarent, quàm toruis oculis me peterent? mille talia ſunt in quæ oculi ſeptemplices aſsiduo volatu feruntur. Oculus ſimplex vnum atque vnicum Dei honorem ſpectat. Is qui ſimplicem habet oculum: hoc, ait ipſe ſibi, Iuſtitia, hoc conſcientia mea; hoc curæ, & hoc officij mei eſt: quicquid hic aut ille obiectet, huic aut illi placeat, id ego parum moror. hoc faciendum eſt, & ideò aliorum iudicium circa hoc curandum non eſt: Deum reſpicio, non homines. quicquid dixerint mortales, ſi aliud Rex immortalis iubeat, hunc ſequor.

Deinde & quod ſecundo loco ponendum: Ob ſolum lucrum quanta non fiunt? Pauperiem fugiens Mercator currit ad Indos. Taceo cædes innumeras & latrocinia. Mundi lex eſt: Lucri odor bonus eſt, ex qualibet re, & quolibet modo. Vnius lucelli gratiâ infinita facimus, quæ ſi Intentione rectâ, Dei cauſsâ faceremus, cælũ centies promereremur. Veriſsimè dixit ſanctus ille vir: Pro modicâ præbendâ longa via curritur, pro æternâ vitâ, à multis vix pes ſemel à terrâ leuatur. Vile pretium quæritur; pro vno numiſmate interdũ turpiter litigatur: pro vnâ re & paruâ promiſsione die noctuque fatigari non timetur. [a] Iethro Moſen olim generum ſuũ increpans: Non bonã, inquit, rem facis: ſtulto labore conſumeris. [b] Idem

prorſus

a Thom. à Kemp. l. 3. c. 3. n. 2. b Exod. c. 18. v. 18.

prorſus omnibus illis lucrionibus quæſtui ſeruientibus ingerendum eſt; vnuſquiſque horum ſic monendus: Quid agis, ô homo, ſtulto labore conſumeris: non bonam rem facis. ſed vt facias bonam, bonâ Intentione vtere. vt lucreris, dimitte lucrum, præſertim omne non honeſtum, aut quod bona conſcientia odiſſe ſolet.

§. V.

Tertiò, quantum toleratur in gratiam ſuperbiæ? Veriſsimum illud: Aut ſuperbus non ſis: aut ſis patiens, Multi frigere ſe diſsimulant, ne venuſtam gracilitatem veſtium turbent; nolunt vt ruſtici fartas & pingues tunicas induere. Calceus modò niteat & ſine rugis pedi ſtrictus hæreat, etſi vrat, non refert. Hunc è ſuperbis collare ſtringit, illum thorax. Iſte vt ſuperbiæ ſuæ genium exprimat, etiam onera veſtium non recuſat, hic vt ad æui luxum ſe veſtiat, etiam famem tolerat. Quin imò & cretam vorare iam didicimus, vt vultui decorum pallorem perſuadeamus. quid cetera narrem huius inſaniæ tormenta? Hæc aliáque infanda patiens ſuffert Superbia, ſed ſibi ſuffert, & in ſui gratiam, quæ ſi propter Deum rectâ Intentione perferrentur, quanta inde rediret merces? Sed & huic tali ad ſuperbiæ leges patienti verè occinitur: Stulto labore conſumeris. Thomas Morus æquè ſanctus ac doctus vir, Angliæ magnum decus, fortè fortunâ virginem in conclaui reperit coram vitreo iudice, ſpeculo, quæ multo labore atque etiam dolore comas plicabat, vt frons lata; & mammillare amictorium ſtringebat, vt ipſa gracilis videretur. huic Morus: Niſi Deus, inquit, tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò iniuriam faciet. Affirmabátque ſeriò, perſuaſiſsimum ſibi eſſe, quàm plurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent. Cuiúſnam rei defectu hoc fieri cenſendum, niſi ſolius Intentionis bonæ?

§. VI.

Quartò, quid non fit acquirendæ, retinendæ, augendæ gratiæ? hîc nulli labori parcitur, nulla moleſtia recuſatur, nihil intolerabile æſtimatur, totos dies dominorum obſequio apparere, graue non cenſetur. Viri ſancti olim in columnis ſtabant annis compluribus, inde & nomen traxerunt Simeon Stylita, Daniel Stylita, Alipius & Theodulus Stylitæ. Hi dies noctéſque ſtabant colendo Deo, & corpori affligendo. Hæc religio Stylitarum annis aliquot conti-

continuis ſtantium deſijt, non item eorum qui continuis horis aliquot perſtant, & ſæpe ſolam gratiam expectant, quæ tamen in ſaxo lubrico & veſtigium fallente ſita eſt, & longè citius perdi poteſt, quàm acquiri.

Ioſeph Ægypti prorex in ſummâ gratiâ fuit apud ſuum Pharaonem, ab illo proximus, ſed ſucceſsit rex alius qui Ioſephum noſſe recuſauit. Quàm charus Dario Daniel, & tamen omnis Darij gratia Danielem à leonum foueâ ſeruare non potuit. Achitophel Abſalonis topanta, gratiſsimus conſiliarius fuit, ſed hæc gratia collo eius non aureum torquem, ſed laqueum iniecit. Aman gratiâ potentiſsimus; & pænè alter Aſſuerus, ſed per hos aureos gratiæ gradus altiſsimum patibulum conſcendit. Et quis Beliſarius ſub Iuſtiniano, tot victorijs illuſtriſsimus Dux? tandem non gratiam tantùm, ſed & oculum vtrumque perdidit, ad extremam mendicitatem deuolutus. Quis ſub Tiberio Seianus? iam pænè alter Tiberius, & gratiam ſimul & vitam amiſit, vnco tractus & in Tiberim abiectus eſt. Dies priùs finiat, quàm ego tragœdiarum iſtarum vel tantùm nomina expreſſero. Habeat Argus mille oculos; Gratiam nemo negauerit mille habere alas quibus auolet. Et tamen hæc tam fallax & incertiſsimæ fidei gratia, tantis deſiderijs ac votis expetitur, tot laboribus ambitur, tantis ſudoribus quæritur, tot ſolicitudinibus & curis, vix tandem & ægrè obtinetur: vt obtenta retineatur, non minus laborum & ſolicitudinum impenditur, mente ſemper pauidiſsimâ, & in omnem partem ſe torquente, ne, quod tantis impendijs impetratum eſt, leui flatu diſsipetur. Ita videas hos gratiæ aucupes ſemper trepidos & anxios, ſemper ſolicitos, & gratiæ iacturam, velut ſupremum malum, formidantes; terret eos ſonitus folij volantis: a pænè vt lepores apertis dormiunt oculis, adeò ad omnẽ gratiæ auram trepidant. Nam (quod magnum malum eſt) incipit illis opus eſſe fortunâ: ſequitur vita anxia, ſuſpicioſa, caſuum patiens, temporúmque ſuſpenſa momentis. Nunquam dant virtuti fundamentum graue, immobile, ſed iubent illam in loco volubili ſtare. Hæc obſecro notate Aulici. Et quæ iſta tam rigida ſeruitus eſt, hæc diu noctúque & pati, & agere, in vnius Gratiæ gratiam? Qui hæc & pateretur & ageret Intentione bonâ, Dei cauſsâ, quantum is præmij reportaret? Dum hoc autem & iſte, & ille, & alius, atque alius negligit, vnicuique illorum occinendum eſt: Non bonam rem facis; ſtulto labore conſumeris, ſtulto prorſus, ſtultiſsimo, hoc enim agis vt tibi ipſe importunè noceas, & cum tædio.

a Leuit. c. 26. v. 36.

§. VII.

Quintò, quid non tolerant alij extra aulas famuli, & ancillæ? non ijs verba tantùm sed & colaphi sæpè glutiendi sunt. Quoties herus aut hera stomachosi clamant, furcifer, trifurcifer, stulte, bestia, flagrio, asine, flagitium. post hæc vocum tonitrua frequenter & fulmina sequuntur à manu venientia, volant fustes, & quicquid armorum ira furórque ministrat. Et quid miseris inde lucri est? merces exigua, victus tenuis & plerumque intempestiuus, sæpissimè & frigidus. Qui hæc ideò fert, tantùm vt viuat, stulto pariter, stultissimo labore consumitur. Quòd si ancilla vel famulus generoso animo hæc omnia offerat Deo, dicátque: Domine, propter te fatigari me patiar & vexari, propter te, mi Domine, hæc feram omnia, scio equidem te mitiorem & liberaliorem esse Dominum, quàm cui me mancipaui: à te, mi Deus, expectabo præmium. Hic profectò sapit, qui suos labores sic vendit, quemadmodum diuinus Paulus hoc genus hominum præclarissimè his instruit: Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo. a

Sextò, quid mechanici opifices non ferunt miseriarum? Ad grauissimos labores summo manè redeunt, eósque vrgent in seram & adultam noctem, sæpe tamen vix mucidum panem pro se suísque extundunt: æstum, fætores, gelu, incommoda plurima tolerant modici lucelli gratiâ, quis pauperior istis, si solum spectemus corpus? & quis ijsdem ditior, si quis horum subinde animô dicat: mi Deus, hunc sudorem meum in tuam manum effundo, labores meos omnes tibi offero; tibi fatigor, mi bone Domine. tu diues ille paterfamilias es, qui tuorum famulorum labores nunquam non superas mercede, nec gratis tibi quidquam fieri permittis: opellas nostras præmijs excedis infinitè. Omnes ergo meos cum filij tui laboribus tibi consecro & dono. De his talibus sua omnia Deo sic offerentibus verè Paulus: Diuites, inquit, facti estis in illo, in omni verbo. b

a ad Ephes. c. 6. v. 6. b 1. Cor. c. 1. v. 5.

§. VIII.

Si omnes hominum status ordinésque lustremus, in omnibus sanè perferenda plurima reperiemus. Et vos ipsi, quos vt diuites & beatos salutamus, & pænè adoramus, an non molestiarum & ærum-

ærumnarum satis abundè habetis? quis vestrûm queritur deesse sibi quod patiatur? Virtutis est, cùm sanctissimus quisque licet afflictissimus, audet generoso spiritu dicere: Domine, da plura, immitte grauiora quæ patiar. Apud hunc hominem res optimè habent, hæc talis postulatio puræ Intentionis luculentum iudicium est. Sed vos alij, ô beatuli, ô Magni & omni opulentiâ instructi, & quâ ratione vos afflictiones vestras toleratis? variè vos affligi, nil penitus dubito, etsi negent id oculi, quibus hîc nulla fides habenda. Imò persuasum habeo, vos sæpe acerbiùs, licet occultiùs, torqueri quàm vllos religiosos homines, quorum vitæ tenor, merus est pœnitentiæ labor: Vobis quidem molliores sunt lecti quàm religiosis, sed quæstio fit, vos an illi quietiùs dormiant, non enim dormitum imus, vt bene cubemus, sed vt bene dormiamus: somnum vestrum prolixiorem esse, quàm illorum sit, non negem, sed nescio an credam esse tranquilliorem, & suauiorem: plurima sunt quæ vestrum, illorum verò soporem minimè turbant.

Cibi vobis & multò plures, & longè meliores, sed iterum quæstio sit, quibus hi meliùs sapiant, neque enim dubitem quin religiosorum hominum plurimis oluscula sua & auenaceæ pulticulæ, lixum hordeum & lactucula iucundiùs sapiant, quàm vobis galli spadones merâ similagine & lacte pasti, ac ipsum Iouis cerebrum. Vestes vobis pulchriores quàm illis & plures, sed & hîc interrogem, quibus sint habiliores, qui in ijs minus frigeant, minùs stringantur? Religiosos viros rarissimè premunt calcei, vos sæpius: accedunt occulta cilicia, vobis etiam inuitis iniecta, quæ animum vexent, fodiant, lacerent.

Vobis largius otium & plures sunt feriæ, sed forsan multi suauiùs laborant, quàm vos otiemini. Vobis denique libertas longè maior est quàm religiosis, sed vestram libertatem multa comitantur vincula, morsus animi, & laniena conscientiæ incredibilis. In summâ, cruces quas feratis minimè desunt, sed fortasse deest Patientia & Intentio recta, quâ cruces sunt perferendæ.

Hîc igitur, obsecro, attendite an propter Christum, an verò propter Lazarum Bethaniam veniatis; an quæ vobis sustinenda, eo quo par est animo sustineatis.

In monte Golgothæo duo iuxta Christum vtrimque pendebant, vterque latro, vterque crucifixus, vterque in vno hoc eodémq; supplicio mortuus est: at ille paradiso, iste tartaro receptus est. Quid quæso æquè reos, æquali supplicio affectos tam inæquali sorte se-

 parauit?

Ad Salomonis tribunal duæ feminæ litigabant de infante; vtraque quidem prolem habuit, sed illa viuam, hæc mortuam, vt quam dormiens oppresserat. Nos instruit lis ista, si aduertimus. Nos quidem oramus, stipem damus, consilijs aut manu iuuamus, inediam aliáque toleramus; hos velut liberos gignit bona Actio, sed nisi ad hæc omnia vigilemus, nisi semper Intentio sincerissima liberos istos defendat, incurioso somno eos opprimimus, orationem nostram, & eleemosynam, & inediam, & omnem tolerantiam nostram somnolentiâ perdimus, & ita quicquid illis virium & vitæ inerat, adimimus. Nam, vt præclarè Richardus Victorinus: Quod est, inquit, corpus sine animâ; hoc est opus sine Intentione bonâ.[a] Si ergo hi liberi nostri nobis sint chari, si nolimus frustra laborare, ita semper laboremus, vt illa faciamus, non quia sic nobis placet sapitque, nec solùm quia sic moris est, aut quia fit ab alijs, sed quia sic placet Deo. Oculus simplex ad vnum atque vnicum Dei honorem collineet in omnibus, in quibus errare refugit. Deus in caussâ sit, quare hæc faciamus, ista fugiamus, illa perferamus. Si iam, quod sæpe fit, operam nostram alijs locatam, parciùs illi quàm par est, compensent, Deum vadem & sponsorem habemus. Quod Deus Abrahamo dixit, hoc omnes bonæ Intentionis sibi à Deo dictum censeant: Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.[b]

a Rich. tract. 1. de statu int. hom. b Gen. c. 15. v. 1.

CAP. XI.

EXEMPLAR NOBILE INTENTIONIS MALÆ *fuisse Herodem Magnum, Ascalonitam.*

A DIVO Ludouico Galliarum Rege missus est ad Damasci Sultanum Orator è sancti Dominici familiâ Iuo, vir doctus & religiosus. Huic in itinere mirum quid contigit, & quod credibile, studio id adornatum est, complurium instructioni, hac ratione. Anus Iuoni loco quodam occurrit, alterâ manu hydriam aquâ plenam, alterâ vas cupreum prunis refertum gestans. Miratus Iuo insolitum occursum vetulæ, aquam & ignem gestantis, quærit quid hæc sibi velint? Cui mulier: Prunas, inquit, fero vt ijs paradisum incendam & comburam: aquam defero, vt eâ flammas inferorum extinguam, & Orcum aboleam. Iámque magis miratus Iuo responsum tam insperatum, interrogat vltra, quid hæc móliri cogi-

tet, & cui bono? Illa, vt in posterum, inquit, omnis Intentio non recta aut non pura cesset, vt nemo probus sit solùm spe cæli & præmij; nemo etiam peccare oderit formidine pœnæ & inferorum horrore, sed solo Dei amore, & desiderio placendi Deo.

Ad Christi pueri præsepe atque stramineas cunas, tres ab Ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hospitem, quàm alibi nihil æquè frequenter audiebantur respondere, quàm illud rectissimæ Intentionis: *Et venimus adorare eum.* Sed & Herodes idem prorsus grandi ore pronuntiabat: *Vt & ego veniens adorem eum.* Hîc nulla spes præmij, nullus pœnæ metus se miscuit, nec enim vlla vel inferorum vel cæli fit mentio: Vnicus itineris Bethlehemitici finis est, diuinus cultus & adoratio. Tam Herodes quàm illius hospites, in vnam illam verè sanctam Intentionem conspirasse videntur. Adsunt adoraturi, nec metu supplicij vllo, nec spe præmij prouocati. Et quis Herodem non idem sentire dixerit, quod pios illos aduenas? Verum, iam demonstrabimus, inter Herodis & trium hospitum Intentionem, tantum esse discriminis quantum inter cælum terrámque. Et apparebit Herodem Malæ Intentionis egregiam ideam existere.

§. I.

Philosophorum scitum est: Vltimum in actione, primum est in Intentione. Finis est ad quem referuntur omnia. Ab experientiâ quotidianâ id constat. Sumit sibi quis diuersissimos labores; hac hebdomade calcem conuehit, alterâ lateres & saxa, arenam tertiâ, asseres quartâ, dein cum amicis deliberat, modò hoc modò illud ad regulam reuocat, iam circinum rotat, iam & nummos numerat, modò cum architectis agit, iam cæmentarios accersit, modò vitriarium, & ferrarium fabrum conducit. Et quorsum hæc omnia? Ad domum. Finis omnium domus est, prima quidem Intentione, sed Actione vltima.

Narrat Matthæus, tres ex Oriente dynastas iter ingressos Hierosolymam versus. iter hoc longum, difficile, laboriosum, & magnarum impensarum fuit. Ecquis huius itineris finis & scopus? Noui Regis adoratio. *Et venimus adorare eum.* a Hoc, toto itinere agitabant secum, *Venimus adorare eum.* Hæc illorum Intentio iter indixit, hæc diuersa muneta congessit, hæc in viam necessaria præscripsit, hæc Hierosolymam Iudææ metropolim duxit, hæc hospitium Herodis quæsiuit, hæc præeunti sideri fidelissimè obtempe-

a Matth. c. 2. v. 2.

rauit.

rauit. Finis hæc omnia dictauit, finis ſanè optimus ac laudatiſsimus, *Et venimus adorare eum.*

Sed & Herodes idem ait, & quidem verbis ijſdem: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Quis non credat Herodem, & illius regios hoſpites vnius eſſe animi, æqualis propoſiti, eiuſdem prorſus Intentionis? Sed videte, obſecro, quantum tellus & aſtra diſsident, tantum Herodis & trium Magorum animus, propoſitum, Intentio diſcrepant. Horum longè optimus, illius longè peſsimus finis fuit. Argumenta huius clariſsima hæc ſunt.

Principiò, *Audiens autem Herodes rex turbatus eſt.* a Res iam ſuſpecta, & en primum Malæ Intentionis argumentum, turbari. Homo bonæ Intentionis, nunquam totus turbatur, vt vt res eueniant, etſi omnia teterrimè cadant, ſibi conſtat, ſui ſimilis eſt. Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. *b* Nam bonâ, quàm habet, Intentione non poteſt excidere. Herodes ideò turbatus eſt, quia regno pelli metuebat. Sed vnde hic metus? ſibi ipſi nimium amicus, ſeipſum nimis ardenter & amabat & quærebat.

Anno 1414. tres erant Pontifices (ea erat æui labes) Ioannes, Benedictus, Gregorius. In his turbis è purpuratorum Patrum numero Ioannes Dominicus, vir integerrimus, animum ſuum Intentionémque verè optimam diſsimulare non potuit. Nam licet is vnus omnia apud Gregorium poſſet, ab eo etiam ad illud faſtigij euectus fuiſſet, nihilominus tamen Gregorium monere non deſijt, deſcenderet ſponte ſuâ ipſemet de tam ſublimi ſolio, in quod viâ negatâ & non legitimâ peruenifſet. Paruit tam ſincerè monenti Gregorius: Alij duo hac ſede vi ſubmoti ſunt. Quo facto Ioannes Dominicus purpuratus ſenator, & ipſe ſeſe in ordinem redigere aggreſſus, Concilium Conſtantienſe adijt, purpuram ſuam digniori dandam exuit, & infra epiſcopos ſe locauit. En, quàm variè & quàm feliciter Ambitionem triumpharit recta Intentio! Herodes quia tam ambitioſus, hinc etiam tam turbatus. Si quis illius auribus dies noctéſque ingeſsiſſet, natum eſſe quidem Meſsiam, non tamen vel minimâ ex parte nociturum, neque enim veniſſe vt regna eriperet, ſed vt daret: nihilominus Herodes turbatiſsimus aſsiduè timuiſſet, nec aliud animo voluiſſet, quàm regis infantuli properatam cædem. Quòd ſi Herodi vel vnica bonæ Intentionis venula fluxiſſet, ſic ſecum fuiſſet ratiocinatus: Si natus puer verè Meſsias

a Matth. c. 2. v. 3. b. Prou. c. 12. v. 21.

& Christus sit, aderit illi Deus; sin autem, Deum à me staturum confido. Sed nihil tam sanæ cogitationis admisit rex impius: hoc vnum ei erat in animo: Moriatur hic puer, moriatur; & etsi per mille, etsi per quatuordecim millia corpora a mihi configendus sit, configatur, trucidetur, moriatur. Et tamen hunc parricidam animum tam pijs vocibus vultúque velans: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum*. Bene locutum, pessimè cogitasse, primum signum prodidit, Turbatio: *Audiens autem Herodes rex turbatus est.*

a Tot occisorum infantium fuisse, optimorum auctorum assertio est.

§. II.

Secundò, *Et congregans omnes Principes sacerdotum & scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur.* a Quæ hîc Herodis Intentio? Nosse locum nati pueruli. Quid verò hoc mali? Istud certè, quod nihil hîc boni sit. Scire velle, ex se quidem indifferens, vt vocatur, Intentio est, quæ nec bona nec mala; huic si iungatur actio mala, neutrum bonum dici poterit. Et cur Herodes Christi nati patriam nosse voluit? an vt salutaret, munera ferret, adoraret? Vt iugularet. Hæc mens illius, hæc erat Intentio.

Tertiò, *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ.* b Neque hoc bonæ Intentionis signum est. Vocare Magos, nil vitij erat: clam vocare, parum virtutis, & vitio proximum est. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. c Hoc cuiuis certum sit signum Intentionis non bonæ, si quid adeò laboret occulere, contegere, supprimere, vt nullo modo ab alijs sciri velit: odit lucem iste, & latere cupit non se, sed sua vitia.

Multa quidem clam fiunt, quæ fido silentio committuntur; sua sunt arcana curiæ, sua & militiæ, & tamen in his ipsis conscium habere nemo reformidat, si id expedire sciat. Quantum eleemosynæ clam datur, auctore vix vni, sæpe nemini noto? piè hoc, sanctè, & ad Christi mentem. Si tamen ij qui dant, scirent ad maiorem Dei honorem facere, sciri se, vtique non supprimerent has voces: ego sum, ego do. Non eadem in vitijs est ratio. sunt enim recessus & latebræ vbi luditur, vbi potatur, vbi furtiuè amatur, vbi contra leges laboratur: hi latebricolæ, lusores isti, potatores, aut amatores nequaquam sciri volunt. Quis Orator his talibus persuaserit fore ad Dei honorem sciri, quinam ipsi sint, qui socij illorum. Nihil audiunt, sed omnibus minaciter imperant, aut sile, aut peri. Nemo

est

a Ibid. v. 4. b Ibid. v. 7. c Ioan. c. 3. v. 20.

est illorum, cui vocem illam extorseris: Ego sum lusor, ego sum potator, ego procus & decoctor. Hæc furtim *& clam* fieri consuêrunt. Sed hoc ipsum CLAM, euidens est indicium, hæc omnia fieri Intentione non bonâ. Tecta, plerumque suspecta. Herodes ergo dum Magos *clam* accersit, se palàm malæ Intentionis suspectum reddit. Ab hac vitiatâ radice similes enati sunt rami. Quicquid hîc egit Herodes, vitiosè egit. Cùm peruersa est Intentio quæ præcedit, prauum est opus omne quod sequitur. Vbi ergo clam Magos vocasset, tempus stellæ ab eis diligenter didicit, amandauit eos in Bethlehem, de singulis solerter interrogari, & sibi renuntiari mandauit; omnia malignè & cum noxâ, nam addidit fucatissimam ac nequissimam Intentionem: *Vt & ego veniens adorem eum.* En diabolum, sed pulchrum, & Angeli veste decorum! O vulpes callidissima, non sine caussâ Herodianæ stirpi hoc nomen tribuit Seruator. Vulpinâ vafritie cruentum, immanem, scelestum animum posse tegi sperabant.

§. III.

Herodis verò sacri senatores & Patres conscripti, cuiúsnam animi & Intentionis fuerunt? Variæ. Cùm enim senatus indiceretur extra ordinem, credibile est ex ijs fuisse qui dicerent: Quis diabolorum exteros hos homines ab orientis oris adduxit, tanquam si absque illis non satis negotiorum nobis esset? Alium audisses dicere: Velim idololatræ isti domi maneant, & nostram nobis pacem non turbent. Alius pessimè precatus, forsan dixerit: In malam rem abeant hi homines, pudore nos affecerunt maximo: in Arabiâ hoc sciant, & nos nesciamus in Iudæâ? Alij, paullò modestiùs: Ex officio, aiebant, hoc Regi debemus, cui nos in omnem hanc operam obligauimus. ergo libros adire, & inquirere oportet, quæ Christi sit terra patria. Sed neque hi adeò erant laudandæ Intentionis. Nam Intentio bona raro impellit, cùm vis & necessitas cogit. Non est virtutis bene iubenti dicere: Nolo quidem, sed debeo. Licet ergo curiam Herodis omnem scrutemur, vix vllam Intentionem rectam in eâ inueniemus, & quod sequitur nullam actionem bonam. Illa enim omnia, conuenire, inquirere, libros consulere, responsa dare, sunt politicum quid, & actiones adiaphoræ, quibus si non iungatur Intentio bona, nil cælestis præmij assequuntur.

Porrò illa Herodis turbatio, Rabbinorum consultatio, trepidatio Vrbis, tres illos ex Oriente reges admodum dubios reddere, imò

in errorem trahere, & re infectâ regressum eis persuadere potuisset. Promptum enim illis fuisset dicere: Quàm nos infantes sumus, & digni regum cachinnis! En in ipso Iudææ meditullio, de hoc Iudæorum rege quem quærimus, nihil scitur, & nos tam temere mutum ignem secuti, nostris regionibus desertis, in peregrinas has oras nosmet eiecimus: turbauimus Herodem regem, regijs consiliarijs negotium facessiuimus, vrbem Hierosolymam frustra commouimus: quid vani hoc itinere nobis voluimus? Nihil harum cogitationum, nihil admiserunt, sed quo cœperunt pede, Intentione bonâ quâ orsi, eâ etiam constanter progressi, hoc vnum omnibus responderunt: *Venimus adorare eum.* Si quis illorum aliquem in antro Bethlemitico interrogasset: Et quid hæc vestra sibi munera volunt? quid humilis procidentium habitus, quid prona in terram corpora? non aliud vnquam respondissent, quàm hoc ipsum: *Venimus adorare eum.* huc nos neque metus, neque vis, aut vlla necessitas adegit, non spes opum vlla impulit, hoc vnum nos domo exciuit; *Venimus adorare eum.* Et quem illum ô viri, quem venistis adorare? Illum ipsum, aiunt, cujus stellam vidimus, cui parent sidera, qui nobis facem cælo extulit, hunc *Venimus adorare.*

Tandem assecuti suum finem, *& procidentes adorauerunt eum.* Poterat pro se quisque dicere: Ego gloriam meam non quæsiui, sed nati Regis Hebræi, huc animum intendi, eâ de caussâ hoc iter suscepi, hoc fine munera hæc attuli: vna mens & vox vna omnium: *Venimus adorare eum.* Delati demum, sidere duce, ad vilissimum tuguriolum, ad pecudum ædes, ad puerulum pauperrimum, nec diuini quidquam præ se ferentem, nihilominus, *procidentes adorauerunt eum*

En, mi Christiane, quid mala, quid bona doceat Intentio: En, quàm fucata illa & trepida, quàm hæc constans & erecta sit, & quàm sese vtraque suis vtcunque prodat indicijs! Herodes, licet homo abstrusus & tectus, ex arte truculentum animum dissimulare nouerit, vitiatæ tamen Intentionis signa edidit satis aperta. Tres ab exortu Magi aberrarunt nonnihil, hospitem quærendo Herodem, sed hic ipse error bono eis fuit, ob bonam Intentionem: profuit sic errasse. Quando ergo Intentione optimâ ferebantur ad Christi nati cunabula, non tantùm stellam ducem habuerunt, sed & Angelum monitorem; qui fidelissimè instruxit, perfidum hospitium studiosè declinarent, ad Herodem ne redirent, aliâ viâ domum

remea-

remearent, ne Intentionem optimam, quâ venerant, deprauarent. Neque enim Magi aliâ mente secuti sunt stellam, quàm vt illius se voluntati ac nutui, qui stellam in ducem miserat, ex integro submitterent.

Hæc vera & prorsus pura est Intentio, *Dei voluntatem in omnibus sequi.* De hac nostri æui Theologus: a Qui sic animatus est, inquit, vt nihil aliud expetat, nisi Dei voluntatem explere, eum DEVS nunquam potest deserere. Ingens promissum.

Hæc ergo hominis Christiani sit Intentio in rebus agendis omnibus, vt sincero corde hoc apud se asiduè voluat: Domine, tuo honori facio omnia, tuæ voluntati parere cupio in omnibus, siue illa mihi facilia sint factu, siue difficilia, aspera an iucunda, *Venio adorare te*, non vt Herodes, sed vt tres ab Ortu reges, te Domine semper, & omnibus actionibus meis adorare cupio; eam ob caussam viuo, ideò edo, bibo, dormio, laboro vt tibi seruiam, tibi placeam, tuæ voluntati obsecundem vbique, semper, in omnibus: sic viuam, sic moriar.

a Matth. Tymp. in spec. episc. signo 117.

CAP. XII.

QVID INDIFFERENS, QVID NVLLA INTENTIO *à nobis vocetur.*

QVamuis nulla sit actionum voluntariarum, quæ non originem trahat ex Intentione aliquâ; quicquid enim volentes & scientes agimus, desiderio alicuius consequendi finis agimus: nihilominus multa tam ambiguè, plurima tam oscitanter, incuriosè, properanter facimus, vt in multis adiaphoram vel indifferentem, in plurimis nullam habere Intentionem videri posimus. Quam autem Intentionem vocemus Indifferentem, quam Nullam, dilucidè iam explicabimus.

§. I.

INDIFFERENS appellatur Intentio, seu Adiaphora, quæ nec bona est in se, nec mala, nec ad probitatem, nec ad improbitatem confert, & hæc plerunque actiones merè naturales pro fine habet, vti sunt, edere, bibere, ambulare, dormire. Lucem hîc allucebit Seneca, qui sensu prorsus Christiano: Indifferentia, inquit, esse dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem: nihil horum per se gloriosum est, nihil tamen sine his. Laudatur enim non paupertas, sed is quem non submittit,

mittit, nec incuruat: Laudatur non exilium, ſe qui hoc non doluit: laudatur non dolor, ſed quem nihil coēgit dolor. Nemo mortē laudat, ſed eum cui mors antè abſtulit animum quàm conturbauit. Omnia iſta per ſe non ſunt honeſta, nec glorioſa: ſed quicquid virtus ex illis adijt tractauitque, honeſtum & glorioſum facit. Illa in medio poſita ſunt: intereſt, vtrum malitia illis, an virtus manum admouerit.[a] Et vt liquidò ſciamus quid Indifferens, quid bonum, quid malum ſit, Addit Annæus: Omnis res quod non habuit decus, virtute additâ ſumit. Cubiculum lucidum dicimus; hoc idem obſcuriſſimum eſt nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic iſtis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, diuitijs, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertimuimus, aut malitia aut virtus dat boni vel mali nomen. Maſſa per ſe nec calida nec frigida eſt: in fornacem coniecta concaluit, in aquam remiſſa refrixit.[b]

Ergo, ſola virtus, bonum: ſola malitia, malum: Indifferentia, per ſe nec bona, nec mala: vſus dat ijs nomen, ſiue cùm virtus, ſiue cùm malitia acceſsit. Ita ingenium, ars, ſcientia, ſanitas, vires, opes, gloria, nobilitas, indifferentia ſunt, quia naturalia ſunt, nec altiùs exurgunt quàm quò ea erigit bona Intentio, quæ ſi & ipſa intra naturæ fines ſe contineat, nec ad Deum ſubuolet, indifferens manet & ſine præmio. Hinc ire, ſtare, ſedere, currere, loqui, laborare &c. bona non ſunt, nec promeriti nomen acquirunt, niſi à bonâ Intentione, quæ actiunculam etiam minimam ac viliſsimam in altiſsimum dignitatis gradum extollit. quod vt optimè capiamus, Ludouicus Bloſius præclarè nos inſtruit hunc in modum: Quæ agenda ſunt (etiam dum manducare, bibere, dormire, vel quoduis aliud ſolatium carni indulgere oportet) tu tali conſideratione præueni, vt ea ipſa purè ad Dei honorem facere deſideres. Nam, quemadmodum opus quod ex ſe grande ac magni momenti videtur, Deo prorſus diſplicet, ſi operantis Intentio impura fuerit: ita opus quod ex ſe frigidum, nulliúſque momenti iudicatur, Domino plurimùm placet, ſi operantis Intentio fuerit recta. Etiam ſi pietate ductus ceruicem tantùm inclinaueris ante crucifixi IESV imaginem, vel ad altare Dei genitricis Mariæ floſculos obtuleris, aut pedem moueris propter charitatem; non fruſtraberis à ſpe iuſtæ mercedis.[c] Et hoc poteſt Intentio bona; Intentio indifferens horum nihil poteſt, ſed actionem, cui iungitur, nec deteriorem reddit, nec meliorem, vt infrà pluribus dicemus. §. II.

a Senec. epiſt. 82. med. b Idem Ibid. c Bloſ. in Can. vitæ ſpirit. c. 30. initio.

§. II.

Intentio Nvlla, vocatur à nobis ea, cùm quis ex consuetudine temere hoc illúdue facit, nec sibi vllum actionis suæ finem proponit, & quasi casu viuit. Ingens hoc vitæ malum est, & omnium laborum cæca vorago. Iustissimè queritur olim Seneca, &: Necesse est, inquit, multum in vitâ nostrâ casus possit, quia viuimus casu. Quoties, quid fugiendum sit, aut quid petendum, voles scire, ad summum bonum, & propositum totius vitæ respice. Illi enim consentire debet quicquid agimus. non disponet singula, nisi cui iam vitæ suæ summa proposita est. Nemo, quamuis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi iam constet quid velit pingere. Ideò peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de totâ nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui sagittam vult mittere: & tunc dirigere, & moderari manu telum. errant consilia nostra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est, a Omnia præclarissimè; & verè ignorat quem portum appellat, qui Intentione Nullâ incassùm se fatigat. Vbi certus actionis scopus & finis deest, illic confusio, & omnia indigestum ac rude chaos.

Deus olim præcipiens: *Omnis adeps*, inquit, *Domini erit iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris.* b Quid mirum, inquit Isychius, aruinam & adipem tam seuerè à Deo exigi: Adeps iste, recta est Intentio, in omnibus ad Deum dirigenda: hanc Deus nemini remittit. Qui verò nullam suis actionibus Intentionem præstituit, is quod optimum est sacrificij, Deo subtrahit hic talis, quicquid facit, aut ex inclinatione, aut ex consuetudine facit, nescit enim quare faciat, aut quorsum, & cui faciat. Miserrimum est hoc genus hominum, quibus post varios labores, nulla speranda est merces.

a Sen. epist. 71. initio. b Leuit. c. 3. v. 16.

§. III.

Pueris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? totos dies huc illuc oberrant, nec vnquam vno loco diu consistunt: nunc equitare se putant, nunc volantem plumam agitant, iam domunculas ædificant, iam per sedilia sursum deorsum saltant. ita sese plurimùm fatigant, in summo otio nunquam otiosi. & vbi totum diem ad lassitudinem, diu multúmque semet agitauerint, quid tandem est omnis hic labor & lassitudo? Nugas egerunt, muscas depulerunt,

caligamus, imò nobis omnia tenebras facimus, & subinde nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. totâ vitâ incursitamus, nec ob hoc resistimus, aut circumspectiùs pedē ponimus. Quis verò nescit quàm sit furiosa res, impetus in tenebris? At nos certè id agimus vt longiùs reuocandi simus: & cùm ignoremus quò feramur, velociter tamen huc illuc, quocunq; demum, cæco impetu ruimus.

§. IV.

Fidelissimè Deus per Aggæum prophetam commonefaciens: Ponite, inquit, corda vestra super vias vestras. Seminastis multum & intulistis parum: Comedistis, & non estis satiati, bibistis & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti. & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras. a En, quàm vrgeat Deus illud: *Ponite corda vestra super vias vestras*, quàm velit considerari quâ viâ, & quò eamus; En, quàm vbique Intentionē bonam requirat. Omnibus verò hoc negligentibus occinitur: *Seminastis multum & intulistis parum*. Sunt qui nummos seminent, tantum scilicet pecuniæ in mensam erogant, tantum in vestes & supellectilem, tantum in recreationes, lusus, conuiuia, tantum etiam in rerum nouarum auditionem, tantum in varias animantes, tantum in libros quos nec ipsi legunt, nec alijs legendos permittunt, sed custodiunt vt canis præsepe; tantum æris insuper expendunt in adulatores, sanniones, mimos, parasitos, moriones; tacebo aliam hominum impuram fæcem; tantum etiam insumunt in artificiola curiosa, & sæpe perniciosa, tantum in alias vanissimas insanias, tantum denique in stipem & eleemosynam exponunt, & modò id Intentione sanâ fiat. Hi sanè plurimum argenti seminant: de vnoquoque horum rectè dixeris, DISPERSIT, non autem *dedit pauperibus*, sed iam antè diuitibus; aut dedit sartoribus, dedit cocis, cupedinarijs, palponibus, gesticulatoribus, susurronibus: dedit his, & illis, & istis vt eos in suam caussam traheret, vt corrumperet, vt os illorum sibi emeret. O miseri! *seminastis multum, & intulistis parum*, quia Intentione non debitâ seminastis, hinc messis tam modica, tam nulla: dimidio pecuniæ vestræ cælum emissetis, sed altero tanto maluistis emere gehennam.

Comedistis, & non estis satiati; bibistis & non estis inebriati. Sunt qui comedant & bibant, sunt qui de rebus diuinis multa & præclara

a Agg. c. 1. v. 5. 6. 7.

audiant,

audiant, virtus eis variè ſuadetur: & vt coci ſolent qui modò lixa, modò aſſa, modò frixa; iam ſicca, iam iuſculis perfuſa, iam frigida, iam fumantia & calida apponunt, vt edendi appetitum acuant: ſic faſtidioſis his rerum ſacrarum auditoribus, amabili varietate virtus commendanda eſt; audiunt illi, & velut audita comedunt, auidos ſe oſtendunt, ſed mox aliud eſuriunt, audita celeri obliuione ſepeliunt, & animum aliò conuertunt. inde nec habitiores nec robuſtiores fiunt, nam ſacris admonitionibus non eâ Intentione auſcultant vt meliores ſanctioréſque euadant. O miſeri! *comediſtis, & non eſtis ſatiati.*

Operuiſtis vos & non eſtis calefacti. Sunt qui etiam virtuti quandoque operentur; templum frequentant, orant, exomologeſeos & Euchariſtiæ ſacramentis ſe muniunt, nec tamen inde caleſiunt, partim quia hæc per ſinceram & feruidam Intentionem ad Deum non dirigunt, partim quia ſe frigori mox iterum exponunt; è templo, ab oratione, à confeſsione vix digreſsi, ad antiquum libidinis volutabrum redeunt, priſtinam iurandi & imprecandi conſuetudinem repetunt, peſsimas occaſiones non fugiunt. Ita mores inolitos nunquam deponunt, in aſſuetis noxis frigidi, vt antè, perſiſtunt. O miſeri! *Operuiſtis vos, & non eſtis calefacti.*

Et qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum. Liberaliſſimus eſt Deus in tribuendis muneribus, quæ nos ſacculo noſtro excipimus, ſed ſæpe pertuſo. Mens noſtra velut ſacculus tot habet foramina per quæ cæleſtes dotes excidant, quod occaſiones non vitat, quæ ad nequitiam inuitant. Hæc omnia pulchrè complexus Gregorius: Multum, inquit, cordi ſuo ſeminat, qui de mandatis cæleſtibus, vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoſcit, ſed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & non ſatiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam ſæculi concupiſcit. Bene autem non ſatiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud eſurit. Bibit, & non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, ſed mentem non mutat. [a]

Deus olim Ezechieli: Fili hominis, inquit, venter tuus comedet, & viſcera tua replebuntur volumine iſto, quod ego do tibi. [b] Ventris autem viſcera, inquit, Gregorius, quid ſunt aliud niſi mentis interna, id eſt, recta Intentio, ſanctum deſiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Penſemus, chariſsimi fratres mei, quàm ſit pia iſta promiſsio. Multi enim legunt, & ab ipſa

lectione

a Greg. l. 1, in Ezech. hom. 10. poſt. init. b Ezech. c. 3. v. 3.

lectione ieiuni sunt. multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. quorum etsi venter comedit, viscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliuiscendo & non seruando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. a O miseri! *mercedes congregatis, sed eas in sacculum pertusum mittitis.* Hîc idem beatus Gregorius: In sacculo, inquit, pertuso videtur, quando pecunia mittitur, sed quando amittitur non videtur. qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed quanta rapiunt non perpendunt, in pertusum sacculum mercedes mittunt: quia profectò has in spem suæ fiduciæ intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt. b

Ita demum frustra laboramus, quia laboris animam INTENTIONEM non curamus. Id quod boni facimus, ante oculos nobis statuimus, Intentionem rectam quam negligimus, nihili pendimus: ita *mercedes congregamus, & in sacculum pertusum mittimus.*

a Greg. loco proximè cit. b Greg. par. 3. curæ pastoral. c. 22. fine.

§. V.

Non est molestior labor, quàm labor irritus & sine effectu: nemo est qui velit operam ludere. Enimuerò aliqui vt asini laborant, multa grauiáque in se onera recipiunt, & omnem laudem in eo ponunt, vt operæ quàm plurimum sumant: Issachar asinus fortis &c. supposuit humerum suum ad portandum, factúsque est tributis seruiens. a At hi non sibi laborant sed alijs, cùm Intentione careant, quâ Deo laborem suum vendant. Aliqui porrò patiuntur vt Martyres, sed non cantabitur de illis: Gaudent in cælis animæ Sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti. b Miserandi prorsus, & fletu tantò digniores, quantò numero plures. Ah, quanti sunt qui ponderosis crucibus premuntur, & tamen in viâ ad cælum vix quidquam promouent, solò Intentionis defectu. Grandia patiuntur, sed ideò, quia pati coguntur. Tergiuersantur quidem, torquent se miserè, resistunt vt possunt, quia verò impositam crucem excutere nequeunt, vacillando pergunt. Hoc non est pati pro Christo; hoc est in aëre remigare, frigido furno panes immittere, in arenâ ædificare.

Baalami Sacerdotes quid tandem laboris omiserunt, vt Eliam sacrificando vincerent? bouem imposuerunt aræ, & inuocarunt Deum suum à primo manè vsque ad meridiem, continuò vociferantes, Baal exaudi nos, Baal exaudi nos &c. *transiliebántque altare*

a Gen. c. 49. v. 15. b Ecclesiæ offic. in 2. vesp. de mart.

quod fecerant. Cúmque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore. Clamabant ergo voce maiore, & incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine. a Nulla tamen Baalami vox, nullus igniculus, successus rei nullus se prodidit. Debuissent amentes sacrificuli prius ignem excitasse in animo (quod fecit Elias) Intentionem extimulasse ad Deum, hac ratione ignem euocassent è cælo. Mundus velut alter Baal variè suos exercet, fatigat, vexat; istos ad omnem nequitiam, illos ad quamcunque seruitutem rapit: exagitantur miseri eundo, stando, currendo: laboribus sæpe odiosis, difficilibus, molestis, improbis, insanis, indignis exercentur. qui mundo seruiunt debent glutire posse omnis generis inuectiuas, conuitia, reprehensiones, vituperia, morsus acerbos, crebros despectus: & sicut histriones arte gesticulatoriâ deuorant cultros, ita hi tolerare coguntur & glutire, velint, nolint, acerba multa & admodum aculeata dicta. Habent hi suos obtrectatores, æmulos aduersarios, maleuolos, & inuidos antagonistas, nihilominus tamen horum genibus aduolui, manus osculari, mille ceremonijs & delitijs hos ipsos venerari adiguntur, aut Mundo seruitium obnuntiare. neque verò desunt curæ, solicitudines, perturbationes, rei familiaris angustiæ. Hæc omnia simul sumpta instar obesi & in frusta dissecti bouis essent, modò non deesset ignis, modò Intentio recta, velut cælestis flamma, ea delibaret. Verùm quia multi talia ferunt, sed impatienter; ferunt, sed Deo illa non offerunt, patiuntur ista, sed sine Intentione rectâ; patiuntur non propter Christum, sed propter se, in suam & Mundi gratiam. hinc nihil hîc promeriti aut mercedis cogitandum: nebulas diuerberant, & in saxis seminant, nullam à Deo gratiam merentur.

De his eleganter & verè Bernardus: Væ, inquit, portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyrenæus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui huiusmodi sunt, quando & hîc pro temporali gloriâ temporaliter se affligunt, & in futuro pro internâ superbiâ ad supplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Christo, sed non regnant cum Christo. De torrente bibunt in viâ, sed non exultabunt caput in patriâ: lugent nunc, sed tunc non consolabuntur. b Ita maledicus ille latro iuxta Christum quidem crucifixus, sed è cruce in paradisum cum Christo non migrauit. Pari ratione multi multum laborant, sed frustra; multa sustinent, sed & frustra; virtutes etiam, vt videtur, exercēt, sed frustra hæc omnia, imò cum damno, quia rectâ in his omnibus Intentione carent.

a 3. Reg. c. 18. v. 26. & seqq. b Bern. in Apol. ad Guil. abb. initio.

Oseas vates Hebræus hos ipsos designans: Vitula, inquit, docta trituram. a Qui absque Intentione certâ & rectâ laborant, bobus similes sunt qui triturant. hi etsi ab opere soluantur, redeunt tamen vltro; iam assueuerunt huic operi, quo etiam fruuntur, nam subinde os mergunt auenâ, & sic lubentes perpetuant hunc laborem, iugúmq; facillimè recipiunt. Non aliter agunt illi Mundi alumni, quos insigníter notans Gregorius: Pro Mundi gloriâ, inquit, cunctis sudoribus libenter inseruiunt, & grauiũ laborum iugo colla deuotissimè submittunt. Et quæ merces operis? os plenum auenâ, marsupiũ non adeò turgens pecuniâ. Certè vituli docti trituram, laborant vt iumenta plaustralia aut molaria, vel vt equi cæci in fullonicâ. hi ab vnico puero voce & flagello aguntur, currúntque toto die. & quò tandem vesperi perueniunt? in eodem omnino loco sunt, quia in orbem acti sunt: Sic qui rectâ carent Intentione, verè cæci sunt, & in virtutibus progressum nullum faciunt; hodiernus, crastinus, perendinus dies nullo illis discrimine veniunt. Hi boues semper in eâdem areâ triturant, & hunc laborem suum pro mercede habent, ideò à Deo aliam non expectent. Hæc est caussa, cur Paulus tam contentè præcipiat: Omne quodcunque facitis, in verbo & in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum. b Idem æquè grauiter inculcans: siue ergo, inquit, manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite: c Omnia, omnia. Sic edendum, sic bibendum, sic aliud quiduis faciendum, vt Deus honoretur, nullus hominum lædatur, aut offendatur. Chrysostomus Paulinum hoc præceptum explicans: Etiamsi, ait, spirituale quid fuerit, si tamen propter Deum non fiat, cum primis illum lædit qui facit. d Et sicut cæmentarij amussim suam ab Angulo ad angulum ducunt; sic nostrarum actionum amussis sit diuinum illud Pauli effatum: siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Itaque rectissimè Laurentius Iustinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem. e Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

a Os. c. 10. v. 11. b ad Coloss. c. 3. v. 17.
c 1. Cor. c. 10. v. 31. d Chrys. tom. 5. orat. Calendis dictâ.
e Laur. Iust. de discipl. & perfect. mon. c. 10. fine.

LIBER SECVNDVS.

BONÆ INTENTIONIS ET FAVTORES ET HOSTES, maximè verò Vanam gloriam, & Iudicium temerarium; Eiusdem signa, praxin, præmia declarat.

CAPVT I.

RECTAM INTENTIONEM ESSE bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.

BONA voluntas, actionis anima est, bona voluntas nunquam non diues est, bona voluntas omnia potest. Nocte nascentis Christi nouam, inauditam oden cecinerunt in terrâ cælestes genij. Horum è cælo cantorum auditores erant opiliones; odeum, campus; ode ipsa: *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis. a* Et quid est *Bona Voluntas?* Obsecro, tantùm nobis otij sumamus, vt ex omnibus illis qui ad Christi nati stramineas cunas obsequiosè sese stiterunt, hoc ipsum quæramus, quid sit *Bona Voluntas?* Interrogationis nostræ initium petamus ab ipsis Angelis.

a Luc. c. 2. v. 15.

§. I.

O purissimi, beatissimíque Spiritus, quid agmine facto ad tuguriola nostra descenditis, quid in terrâ quæritis, quod deesse possit in cælo? nullum apud nos est dignum vobis hospitium. Ad hanc quæstionem nostram Angelorum omnium vna vox est:

O mortales, loci genium & incolas probè nouimus, neque hoc aduentu nostro illustria facinora, raras inuentiones, exoticas artes, artificia peregrina, neque aurum aut gemmas quærimus, sed Bonam Voluntatem, quæ & auro, & gemmis omnibus pretiosior est, nobísque charior.

Et in hoc quidem fecisse mihi videntur angeli, quod magnates aliquando solent in pauperculam cereuisiariam cauponam peregrè delati. Caupo namque si generosum Baronem aut illustrem Comitem

mitem videat ſuum eſſe hoſpitem, primum omnium inſtituit hoſpitij tenuitatem excuſare, cupedias & delitias apud ſe nullas reperiri, lectos tanto hoſpite non ſat dignos eſſe, panem & Zythum ſuppetere, cetera pænè omnia negari, neque verò aliam ruri viuendi rationem eſſe: ſi tamen libeat manere, dominus modò imperet, ſe quidem promptiſsimè daturum, quicquid omni domo poſsideat. Comes homini animando modeſtè & placidè: Scio, ait, mi vir, quas ædes ingreſſus ſim; ſi mihi par ouorum, & tuæ cereuiſiæ hauſtum tuleris, in hanc cenam ſatis appoſuiſti. neque ego huc comeſſaturus veni; ignotus hoſpes latere cupio, & te relinquere ditiorem. vis hoc? Caupo lætitiæ plenus, & renidenti ore: quid ni velim, inquit, ô mi domine, quid ni velim hoc votis omnibus? manda, iube, impera; ego, meique iuſſa faciemus pro viribus. Hanc animi promptitudinem, paratiſsimam hanc voluntatem potentiſsimi illi ab æthere dynaſtæ Angeli quæſierunt in Orbe hoc inferiore, idque noſtro commodo vt nos relinquerent, longè quàm anteà ditiores. *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Sic Otho Imperator ad Romualdum viſere, cellulam illius non tantùm ingredi, & vnà cibum ſumere, ſed etiam in Romualdi paupere ac duro lectulo cubare voluit tanta Maieſtas. [a] Sic alij Reges, & Principes, deſertiſsimas quandoque caſas ingreſsi, fonte ſolo & pane pænè ſaxeo in cenam vſi ſunt non ſine voluptate. Sic & Angelorum apud nos voluptas, eſt bona voluntas, rectáque Intentio. Sed & ex Ioſepho quærâmus, quâ ipſe Intentione Bethlehemum venerit.

a Hier. Platus l. 2. de bono ſtat. rel. c. 37.

§. II.

O ſanctiſsime Paterfamilias, caſtiſsime Ioſeph, quid hoc itinere quæris, tam & longo, & difficili tempore præſertim tam alieno? quid Bethlehemum migras, omnia vbique hoſpitia occupata ſunt, tibi nec angulus patet, excluſiſsimus es vndique; mille domos adeas locum requiémque petens, mille domos occludent ſeræ, te tuámque coniugem nulla recipiet. Ergo potiùs iter relege, & Nazarethi habita: hîc nemo te hoſpitē ſalutabit, multò minus honorario vino donabit. Ioſephus Intentionis ſanctiſsimæ plenus: Non refert, inquit, nullam mihi patere habitationem hominum: ergo pecudum ſubibimus, neque enim huc migrauimus, vt laxè commodéque habitemus, ſed vt voluntati diuinæ obtemperemus, id

quod quærimus, est obedientia, huic omnem animum intendimus. sequemur, quacunque nos vocauerit voluntas diuina.

Sed cum bonâ veniâ tuâ, ô mi optime Ioseph, videris errare à limine: non hæc voluntas est Dei, sed superbia Imperatoris Romani. Cuperet Augustus Cæsar nosse vires ac potentiam suam. eâ de caussâ regiones & prouincias omnes turbat, vt quantus sit sciat, & inde magis superbiat.

Iosephus contra: Hanc ipsam, inquit, superbiam hominis idololatræ, Deus suæ voluntati perficiendæ aptum reperit instrumentum. *Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.* a Quandoquidem ergo Augustus Cæsar, summus magistratus, Dei nutu edixit per Orbem, vt quiuis in suæ tribûs ciuitatem se conferret, ideò & nos hoc iter suscepimus, vt huic edicto pareremus. Hæc mea, & commissæ mihi Virginis est Intentio, quam æquè commodè in humillimâ casâ, in vilissimo angulo, in stabulo exequemur, quàm in Herodis Regis, aut Annæ Pontificis palatio. Sed ipsam etiam beatissimam Virginem matrem super hac ipsâ re interrogemus.

a 1. Reg. c. 3. v. 18.

§. III.

O Virgo beatissima, te si matrem Dei dixero, omnem in te laudem congessero. Tu verè dignissima mater es, ad cuius virgineum puerperium è cælo descendant Angeli: quid obsecro, Virgo diuina, quæris in natali loco prosapiæ? An nescis? cognatos pauperes nemo nouit. Et valde verendum, ne hoc tuum iter frustra susceptum sit, nam ditiores è stirpe Dauidicâ, omne vrbis diuersorium præoccuparunt, vobis aut in publico habitandum, aut redeundum est. Gentiles vestros vobis loco cessuros ne sperate. nemo erit ex his qui ad vos reuisat, qui cibum potúmque honorarium mittat, qui vllum honorem deferat; cognationem nemo agnoscet. humanitas omnis hinc pridem exulat, nec vllum vos diuersoriolum recipiet. Contemnuntur qui pauperes sunt, etsi optimi sint. Et verè dicitur: Mortuus viuos frequentat, pauper inter diuites. a Quare, ô Virgo integerrima, aut publica platea domus tibi erit, aut via quâ venisti, erit repetenda.

Adhæc virgo puerpera: Meus Iosephus, inquit, & ego, non quærimus cognatos, nec nostri stemmatis reuerentiam, neque commodum habitationis locum, sed vnam atque vnicam Dei voluntatem, quam nobis Deus declarauit per Augustum Cæsarem.

a Vet. monost. Troachic.

Sed,

Sed, ô beatissima Mater, sit verbo venia, non hæc videtur esse voluntas Dei, sed hominis Deo inimici. nam quòd pauperes tam miserè & sine caussâ fatigentur, iussu Cyrini præsidis fit, hic vir hic est qui vniuersam Syriam inquietat, & obturbat; iste est qui vniuersos suis sedibus huc illuc euocat. Ad quæ Virgo: sed quis, inquit, Cyrino id permisit? Putem, inquam ego, Augustum Cæsarem. Virgo iterum: Ecquis permisit Augusto Cæsari? DEVS vtique, respondi. Hîc demum Virgo cælestis: Huius ergo, inquit, permissum diuinum sequimur, huius voluntati paremus, hac Intentione iter istud suscepimus. De diuersorio iam anxij non sumus: Deus prouidebit. a Si locum negent homines, forsan pecudes non recusabunt: Fiat voluntas Dei. Sed & ex ipso diuinissimo infante istud quærere iucundum sit.

a Gen. c. 22. v. 8.

§. IV.

O infans omni Salomone sapientior, ô Rex Angelorum, quid tandem hîc quæris inter exules, quod non millies melius reperias inter tuos ciues Angelos? num animi gratiâ peregrinum & paganum panem gustare placet? num cælestia tempe cum horridissimâ hac siluâ commutare delectat? O Domine, Mundus non nouit te, & nisi te aliter patefacias, omnigeno contemptu te calcabit.

Adhæc Christus puer, vel solo nutu oculorum, vel lacrimis solis, responsionis sat dedit hoc sensu: Honores egò non quæro, nec voluptates, nec vllam mensæ lauticiam desidero, Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. a Alijs cibis omnibus carere, facile mihi erit, illum verò cibum gratissimum, cibum verè meum auidissimè consector, hunc quæro, hic meus est finis, hæc Intentio. Vti verò nunc cernitis præsepi me incumbere, ita olim cernetis cruci. Et hoc omne ad paternæ voluntatis regulam fiet. Nam sicut Pater meus Imperatoris Romani superbiâ, & meorum cognatorum inclementiâ eò vtitur, vt iam in fædissimum hoc antrum detrudar, ita vtetur Hebræorum Ponsicum inuidiâ, vt olim in trabem ignominiosissimam extollar. Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me. b quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. c quia descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. d Hoc Christi ad nos responsum est.

a Io.c.4.v.34. b Io.c.4.v.34. c Io.c.5.v.30. d Io.c.6.v.38.

§. V.

Quid ergo est, Voluntas bona, cui Angeli pacem imprecantur? Optimè ad hoc quæsitum sanctus Leo: Christiano, inquit, vera pax est, à Dei voluntate non diuidi. Horis omnibus ex animo dicendum: Domine, fiat voluntas tua: fiat, & in me, & in omnibus hominibus, perfectissimè, omni tempore, sicut in cælo. Hæc, ô Christiani, bona voluntas est, in rebus omnibus toto pectore hoc vnum velle: Domine fiat voluntas tua. Hanc voluntatem, Intentionem hanc animi commendant Angeli. de hac verè D. Gregorius: Nil ditius, inquit, offertur bona voluntate. a Hæc voluntas veram conciliat pacem. Voluntatem hanc ad Christi cunas attulerunt pastores: Voluerunt ire & quærere, iuerunt & quæsiuerunt illum ipsum infantem, quem quærendum suasit Angelus, hinc illorum mutuæ cohortationes: Transeamus vsque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes. b Hac voluntate penitus caruit callidissima vulpes illa, Herodes Ascalonita, qui & se venturum, imò & adoraturum promisit: nimirum pueri iugulum petiturus, non genua osculaturus venisset.

In hac demum bonâ voluntate rectâque Intentione quies & pax vera consistit. Quicquid agas, ô Christiane, mille turbas in rebus alijs omnibus inuenies: nihil vspiam satis pacati extra hanc bonam voluntatem: inquietatio & molestiæ innumeræ à corpore, ab animo, ab amicis, à consanguineis, à liberis, à subditis, à seruis, ab officio, à negotijs; turbæ domi, foris, in templo, in publico, in aquis, in siluis, turbæ in ipsis relaxationibus & voluptatibus; turbarum vbique affatim te circumsistet. Et licet omnia componas ad pacem, nihilominus nusquam reperies pacem nisi in hac tantùm bonâ voluntate, quæ voluntati diuinæ vinculo insolubili seipsam alligat. Et hoc cælum est extra cælum, seu cæli vestibulum. Pax hominibus bonæ voluntatis, pax bona, constans, tuta; pax vera, & nemini pœnitenda.

In plurimis alijs illud vulgi vsurpare quis possit: Malo bonam guerram, quàm malam pacem, si spiritus velit cum carne pacem inire, cupiditatibus illius indulgere, omnem contumaciæ noxam dissimulare, pax pessima, & longè peior bello & discordiâ. Pax ergo nemini aut tuta aut bona esse potest, nisi hominibus bonæ voluntatis, rectæque Intentionis.

a Greg. hom. 5. in Euang. b Luc. c. 2. v. 15.

CAP. II.

RECTÆ INTENTIONIS ACTIONI à solo Deo persolui posse præmium.

GEmmarium olim accessit homo pretiosæ illius mercis imperitissimus, & auidè quærens: Quanti æstimas, inquit, hunc lapillum bone vir? Gemmarius ad hæc promptè in hunc modum respondit: Hæc margarita meritò vænit, centum & quinquaginta millibus coronatorum. a (Hanc gemmam donauit Iulius Cæsar Seruiliæ, matri Bruti à quo occisus est; b & hæc, vt dictum, æstimabatur sexagies HS.) Miratus supra modum ille qui interrogarat, &, O superi, ait, quid virtutis aut fortunæ in hoc lapide? Sed & denuò quærens de alio cimelio: Quanti ergo, inquit, hos simul lapillos æstimas? Cui Gemmarius: Pretio, inquit, exsolui vix possunt: dimidium regni dederis, nondum tamen persolueris: cimelium est inæstimabilis pretij. Hîc ille primùm seriò in admirationem rapi, & non capere, tanti vænire lapides.

Stephanus, flos martyrum, *Vir plenus fide & spiritu sancto*, c merces proposuit solos lapides & quamuis nec pyropos, nec adamantes, nec topazios venales habuerit, sed meros silices sanguine tinctos, eo tamen pretio indicauit, vt tam diues emptor repertus non sit, qui pretio vel minimum lapillum potuerit facere suum. Quis non miretur cum imperito illo, ad hoc dignitatis & pretij peruenire potuisse silices, vt etiam contra gemmas sint chari. Siliceos hos lapides Stephani, Bethlehemiticus infans præsenti demum monetâ emit, omniúmque pretium liberalissimè persoluit.

Sub hac Stephani protomartyris, & Christi diuinissimi infantis imagine nunc explicabimus, omnem actionem bonam etiam vilissimam, rectâ tamen Intentione susceptam, tanti esse pretij, vt id solus Deus infinitè diues possit persoluere.

a Sunt 150000 Silberkronen seu Zwaintzigbätzner.
b Sueton. Budæus de Asse. c Act. c. 6. v. 5.

§. I.

Ad hoc lapidum mercimonium, quod Stephanus Leuita venale proposuit, principio matrona graui vultu, & honestissimo habitu accessit, PHILOSOPHIAM nominant. Hæc Stephanum miris argutijs fatigauit, vt suos illi lapides extorqueret. *Surrexerunt quidam de Synagoga quæ appellatur Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorum, &c. disputantes cum Stephano*, a in suas illum partes pertrahere conabantur.

a Actor. c. 6. v. 9.

conabantur. Sed frustra. Suos Stephanus lapides acerrimè defendit, certò eos amissurus, si cum illis sentire voluisset. *Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur.* Ita ab emptione abijt *Philosophia,* de quâ Paulus optimè monet: Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam. a

Secuta Pvsillanimitas, anus rugosâ fronte, exangui & mortuali vultu, tremulis manibus, támque pauidè videbatur emere, ac si assem porrigeret elephanto. Hæc vt purpuratos illos lapides sui iuris faceret: O mi Stephane, inquit, mille testibus conuictus es, omnium sententiæ contra te eunt. Nunquid vniuerso senatui te oppones? Caussam licet optimam tuearis, non sat tibi virium est, vt institutæ rei exitum expedias. Dogmata quæ propugnas, nimium noua sunt, permitte illa tempore adolescere & firmari: Initia hæc lentè volunt tractari; aliquanto tempore hos impetus tuos dissimula. Sed nihil obtinuit trepida hæc anus, *Stephanus autem plenus gratiâ & fortitudine*: b Tametsi, ait, senatorum altero tanto plures sint, animo non cadam. Hæc Domini caussa est, hîc non licet esse pauidum; facesse à me Pusillaminitas.

Hac vix digressâ, adfuit Incontinentia procax femina, ipso vultu lasciuiam professa, & facilè apparebat non seriò illam empturam. Ne tamen Stephani lapidibus nullum pretium posuisse videretur, hoc vnum anxiè agebat, vt iuueni persuaderet coniugium. Quid tergiuersaris, mi Stephane, inquiebat, quin tu more priscorum Patrum matrimonium contrahis? æmulare sanctissimos maiores tuos Abrahamum, Isaacum, Iacobum, Mosen, Aaronem, & ne sperne nuptias. Ad maiora natus es, quàm vt solùm mensis seruias. Hæc, vt eam decuit, breue responsum tulit: Procul inde facesseret, stare animo, non nubere, sed virgineam integritatem tueri. *Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.* c

Post illam, mox adrepsit Vana Gloria, omnium oculos suis deuorans, alijs omnibus præmercatura. Hæc, contra morem emptorum, merces quas emptura videbatur, impensissimè laudauit, garrulam mercatricem dixisses, nam post copiosè recitata Stephani elogia: O sanctissime iuuenis, inquit, tota Hierosolymorum vrbs in te vnum conuersa, te spectat, te veneratur; omnium ciuium ora de te loquuntur. In luce sunt prodigia quæ patras (*faciebat prodigia & signa magna in populo.* d) At nostri te tibi maximum esse debitorem,

a ad Colossi.c.2.v.8. b Actor c.6.v.8. c Ibid.v.15. d Ibid.v.8.

bitorem, in famâ præſertim & nomine ſeruando. Ergo Spartam quam actus es, tuere, & orna. Fauentiſsimum tibi ſenatum habes, ſi potes illi eſſe non inimicus. Non tulit Stephanus loquaciſsimæ femellæ fabulam, ſed eâ protinus reiectâ: Fallaciſsima eſt, inquit, omnis gloria, quæ à mortalibus offertur: Cor meum, meóſque oculos aliorſum defixos teneo, gloriam cæleſtem iam eminus proſpicio, in Chriſtum Dominum omnis mea fertur Intentio: *Intendens in cælum vidit gloriam Dei.* a

Prioribus illis repulſis, VIOLENTIA nota furia ex Orco irruit, non tam emptura lapides, quàm ereptura. varijs iſtud machinis aggreſſa eſt. 1. *Tunc ſubmiſerunt viros qui dicerent, ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moſen & Deum.* b En teſtes; veri an falſi, nil intereſt. 2. *Commouerunt itaque plebem, & ſeniores, & ſcribas: & concurrentes rapuerunt eum.* Et hæc quidem vis expugnabit iuuenem; patietur Stephanus frangi pertinaciam ſuam. 3. *Audientes autem hæc, diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.* c Concluſus eſt Stephanus inter fulmineos apros; non euadet. 4. *Et impetum fecerunt vnanimiter in eum.* d Stephane quid agis? tu toto ſenatu ſis ſapientior? cede ſententiâ. 5. *Et eijcientes eum extra ciuitatem lapidabant.* Ita vincendus eſt, qui neſcit cedere.

Sed fruſtra fuêre omnia. O imbecillem VIOLENTIAM, nec vnico quidem iuueni expugnando ſatis robuſtam! merces veniſti raptura Stephano, imò dediſti.

a Act.c.7.v.55. b Act.c.6.v.11. c Ibid.v.12. d Act.c.7.v.54.57.& 58.

§. II.

Ita ſeruauit Stephanus ſuos ſibi lapides, à peſsimis his nundinatricibus; nulla eos, nec vi, nec pretio, potuit extorquere. Demum paruulus ex oppido Bethlehem, ad iſtas merces acceſsit, & hos ipſos lapides ſanguine pictos liceri cœpit. Cui Stephanus: Mi diuiniſſime puer, inquit, placéntne tibi? accipe, tui ſunt. Noui equidem, parentem habes opulentiſsimum, qui ſolus poteſt & hos lapides æſtimare, & dignum ijs pretium rependere; omnes ergo tibi dono: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei.* a Ad illum Dei oculum inſomnem, & omni momento peruigilem mei affixi ſunt oculi. Pro veritate; & pro Chriſto hunc ſaxorum nimbum ſuſtineo, hos lapides Deo, eiúſque honori conſecro.

Ita PATI, ita & AGERE oportet, ô Chriſtiani; bonæ actionis cuiuſcunque pretium, omnibus alijs, etiam Angelis, præterquam

a Act c.7.v.69.

Deo

Deo est insolubile. Loquimur hîc de ijs tantùm actionibus, à quibus, vt suprà docuimus, abest malitia, quibus adest gratia, nec deest Intentio recta. Et huiuscemodi quidem actiones, cetera vilissimæ tanti sunt pretij, vt sermone nemo vnquam expresserit vel minimi boni operis valorem. Terrarum orbem da, imò da cælum, nondum satis dederis, nisi des Deum. Imperium in cælestes orbes & sidera, in omnes omnino Angelos, non æquat dignitatem actionis cum virtute coniunctæ. Exempli gratia: Obolus mendico porrectus, sed sanâ rectâque Intentione, quanti, putas, in cælo æstimatur? Confer in vnum regna omnia, & Turcicum, & Sinense, & Persicum; Hispanicum & Gallicum, cum omni eorum opulentiâ, cum omnibus imò voluptatibus, & nondum obolo illo dignum pretium statuisti. Ratio huius euidentissima est: vniuersa illa vti principium habuerunt, sic & finem suum reperient; suis vtrinque terminis vrgentur: At obolus ille mendiculo datus pretium acquisiuit æternum. Momentaneum & leue tribulationis nostræ; supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. a Quid minus dixeris, quàm, *momentaneum & leue?* Ita vnicum ad Deum suspirium, serius ob priores noxas gemitus, acus fracta pauperi data, frigidæ calix sitienti propinatus (an vilius quid dicam) mercedem emerentur supra omnem modum maximam, æternam: *æternum gloriæ pondus operantur.* Omnium regum aurum in vnum locum congestum, vnius hebdomadis spatio facilè totum ad libram examinetur, neque enim infinitæ molis est: At verò illud oboli, quod diximus, pretium, per omnem æternitatem appendi non potest, infinitum est.

Sed vnde hic obolus tam pretiosus? A diuinâ gratiâ quod verissimè affirmans Augustinus: Omne, inquit, meritum nostrum in nobis non facit, nisi gratia: Et cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua. b Dei gratia animam Deo iungit vt sponsam. Assuerus regum potentissimus, centum viginti septem prouinciarum Imperator Estherem pauperculam, parentibus orbam, captiui Iudæi cognatam, suam tamen coniugem esse voluit, & reginam fecit. Nec caussam pete: Sic illi placuit. Quis iam Assueri & Estheris filios, regni hæredes neget? Mens nostra à se pauperrima (*cùm non sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis.* c eam tamen Deus in sponsam sibi adsciscit admirandâ gratiæ benignitate. Et hinc regni hæreditas in liberos nostros,

a 2. Cor. c. 4. v. 17. b August. epist. 105. ad Sixtum. c 2. Cor. c. 3. v. 5.

ostros, hoc est, in actiones nostras deriuatur; hinc nos olim futuri *diuinæ consortes naturæ.* a Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. si autem filij; & hæredes. b

a 2.Pet.c.1.v.4. b ad Rom.c.8.v.17.

§. III.

Solus ergo Deus, illi quem diximus, obolo persoluere potest præmium, nec vult aliâ solutione, quàm seipso. Ille Theologiæ sol Thomas Aquinas, inter preces olim è terrâ elatus, voces illas audijsse dicitur: *Bene scripsisti de me Thoma. quam ergo recipies pro tuo labore mercedem?* Ad quæ Thomas promptissimè: *Domine, non aliam præter te.* Vtique probè cepit vir sanctissimus, dignum actione bonâ præmium, Deum esse. Ideò diuinus Paulus accuratissimè commonefaciens: Non cesso, inquit, gratias agens pro vobis, vt Deus Domini nostri IESV Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. a Hæc Apostolus asiduè precabatur, daret illis Deus *spiritum sapientiæ & reuelationis.* siquidem tale præmium à Deo asignatum est cuiuis bonæ actioni, vt id omnis philosophorum sapientia non capiat. *Quicunque potum dederit vni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* b Proponit Dominus personas abiectissimas, & rem vilissimam, calicem aquæ non calidæ, hæc enim sine impensis non calefieret; sed frigidæ sic è fonte manantis: *Non predet mercedem suam*, quâ gaudeat æternùm.

Maxima fuerunt munera quæ duo Reges, sed iam temulenti promiserunt. Assuerus à vino calidus: Quæ est, inquit, petitio tua Esther, vt detur tibi? etiamsi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. c Herodes pænè idem saltatriculæ pollicitus: Quicquid petieris, inquit, dabo tibi, licet dimidum regni mei. d En, maximum regis donum, dimidium regni, sed perituri. Deus liberalior Rex, in operis boni vel minimi, in vnius oboli præmium, daturus est totum regnum suum, nunquam periturum, seipsum. *Vocauit vos in suum regnum, & gloriam.* e Nunc temporis Deus pleráque omnia tribuit per res creatas, per cælum, sidera, terram, terræ germina, per ministros Angelos. At verò, *cùm euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem,* f tunc rerum creatarum ministeria cessabunt, tunc Deus omnigenas voluptates beatis afferet

a ad Ephes.c.1.v.16. b Matth.c.10.v.42. c Esth.c.7.v.2. d Marci c.6.v.23. e 1.Thess.2.v.12. f 1.Cor.c.15.v.24.

ret seipso, in bonarum actionum præmium; *Erit omnia in omnibus.* a Ideò Chrysostomus, illum in seipsum crudelem tyrannum iudicat, qui potest alio contentus esse præmio, quàm Deo. b Et sanè hic talis multò stultior est illo qui nobilissimum adamantem quinque sestertijs, aut aliquot pomis commutat.

a 2.Cor.c.15.v.18. b Chrys.hom.21.in Matth.

§. IV.

Si ergo præmium cuiuis bonæ actioni decretum est infinitum, inexplicabile, æternum, Deus ipse: vel, vt clariùs loquamur, si pro quouis opere bono vel minimo, speranda merces æterna: Nil iam miri quòd Stephanus suos lapides, neque Vanæ gloriæ, neque Violentiæ, nec ex illis emptricibus vlli vendere voluerit, nemo enim eos digno pretio soluere poterat, nisi Pater illius infantis, cuius cunæ Bethlehemi, præsepe & paleæ fuerunt. At nos, infantes stultissimi (parùm dixi) tyranni in nosmet atrocissimi, tot præclaras actiones, pro pomulo, pro testulâ, pro vitreis fractis aut pictis spinis, imò pro breui gloriolæ fumo, pro leui fauoris aurâ vendimus vel oculis, vel auribus, aut linguis eorum quibus placere cupimus. Ita tota merces est, visum esse, auditum esse, laudatum esse. Quàm verè sanctus Gregorius: Qui pro virtute, inquit, quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni ac ingentis valoris vili pretio venalem portat: Vnde cæli regnum mereri potuit, inde nummum transitorij sermonis quærit. a Eâ de caussâ tam serio hortatus Paulus: Serui obedite per omnia, inquit, dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis: Domino Christo seruite. b Hoc igitur vnicè caueamus ne nostra obsequia hominibus duntaxat probare studeamus, eorúmque præsentiæ solùm atque oculis seruiamus, sed animi potiùs singulari quodam candore, cum diuino timore coniuncto, omnes nostri muneris partes expleamus. Quocirca quicquid fecerimus, verè atque ex animo agamus, certóque nobis persuadamus, non nos hominibus sed Deo bonorum omnium auctori ac Domino seruitutem seruire. Et quoniam certum nobis atque exploratum esse debet, sempiternam illam beatorum sedem, nostris laboribus ac conatibus, tanquam palmam, præmium, ac mercedem esse propositam, æquum profectò est.

a Greg.l.8.mor.c.28.ad finem. b ad Col.c.3.v.22.

ſt, vt in vnum Chriſtum noſtra omnis feratur Intentio, in Chriſtum hi noſtri eant oculi, Chriſto liberalitate tantâ emere volenti, noſtra omnia quàm promptiſsimè vendamus.

CAP. III.

RECTA INTENTIO QVANTVM à diabolis impugnetur.

IOANNES ille Apocalypticus Angelus, vidit feminam ſole veſtitam, lunâ calceatam, coronatam ſideribus, & hanc parturientem. Coram hac ſtabat draco ſepticeps, & expectabat dum pepeiſſet, vt abreptum filium glutiret; ſed expectauit fruſtra, & inani hiatu. Nam femina illa, *peperit filium maſculum, & raptus eſt filius eius ad Deum, & ad thronum eius: & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo.* a Ita famelicus draco eluſus eſt.

Incredibile eſt, quantum diabolus draco peruigil laboret, quàm ſubtili artificio hoc vnum agat, vt bonam Intentionem in prauam, aut inutilem detorqueat: hîc expectat hians beſtia, dum edatur in lucem fætus, vt eum mox glutiat. Vix Petro nouum Pontificis officium detulit Chriſtus, cùm ſtatim *conuerſus Petrus: Domine*, inquit, *hic autem quid?* b O Petre, quid hæc obſecro ad te? teipſum aſsiduè obſerua, teipſum reſpice. Eſt qui in inſidijs obſeruet, vt munus delatum turbet: *Quid ad te, tu me ſequere*: tui oculi attendant meos; tui pedes meis hæreant, *tu me ſequere*.

Vt ergo bonam Intentionem ab huius ſepticipitis draconis vi tueamur, diui Ioannis viſum iam explicandum eſt, & vnà demonſtrandum, quàm variè, quámque ſolicitè cacodæmon neruos omnes in eo contendat, vt rectam Intentionē aut adimat, aut vitiet.

a Apoc.c.12.v.5. b Ioan.c.21.v.20.

§. I.

Mulier illa prægnans à Ioanne viſa, Animam deſignat, quæ in gratiâ eſt apud Deum. Huic Animæ omnia ſeruiunt, ipſa ei ſidera famulantur, ſol & luna obſequium ferunt; cælum ei tranſcriptum eſt. Talis Anima nunquam non parturit optima deſideria, fideliùs & accuratiùs Deo ſeruiendi, neque tantùm parturit, ſed & partum emittit, & ſanctiſsima propoſita in opus deducit, enititur feliciter, & præclariſsima quæque opera in lucem edit. Et velut femina prægnans delicatiſsimi faſtidij eſt, nauſeátque ſæpe quæ anteà merum ei mel videbantur, appetítque quæ priùs iudicabat

fellea.

fellea. Ita mens hominis castis desiderijs grauida, omnes carnis voluptates, Mundum omnem fastidit; At verò aduersa quæcunque & vniuersum patiendi apparatum magno affectu amplectitur. Hîc vigilat draco septiceps, & omni momento insidiatur, vt mentem illam inficiat vel occultâ superbiâ, vel subtili auaritiâ, vel cæcâ inuidiâ, vel clandestinâ luxuriâ, aut etiam pietate sed fucatâ, aut aliâ quauis pictâ quidem, sed sinistrâ Intentione. Sic armatus coluber ex Orco ante parturientem feminam excubat. Quid ergo hîc agendum Animæ, si vel minimo indicio, læua Intentio se prodat, quâ ratione resistendum? Rapiatur filius *ad Deum & ad thronum eius*, Intentio ad creatorem se sustollat his precum alis: Mi Domine, tui solius amore hoc fecerim, & facturus sim. *Et mulier fugiat in solitudinem.* Dicat huius filij parens: Non cupio, mi Domine, videri, non sciri, non laudari affecto: nolo in foro id proclametur, nolo tanquam magnum aut rarum commendetur: sic istud factum volo, velut si fecissem in extremâ solitudine, in eremo desertissimâ: modò tu, mi Deus, id scias, vti scis omnia: tu solus satis amplum theatrum es omnibus meis actionibus.

Cornelius Centurio, ille notus superis miles, omnes filios suos filiásque, hoc est, opera bona sua omnia, ante se præmisit in cælum; ideò Angelus eum humanissimè affatus: *Orationes tuæ*, inquit, *& eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* a Vir enim erat *religiosus ac timens Deum, & deprecans Deum semper.* Ita filij eius omnes rapiebantur *ad Deum, & ad thronum eius*, eluso dracone stygio, qui prædones, piratas, latrones omnes longè superat. Hic enim prædator nunquam non in insidijs subsidet, viatorem obseruat antequam transeat, & in ipso quoque transitu. Indefessi laboris est diabolus, sæpe initio actionis, quandoque medio, non raro in fine Intentionem rectam conuellere nititur, quòd disertè Gregorius exponens: Sciendum est, inquit, quod bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conspectu vitietur. Aliquando namque in bono opere Intentionem polluit, vt omne quod in actione sequitur, eò purum mundúmque non exeat, quò hoc ab origine perturbat. Aliquando verò Intentionem boni operis vitiare non præualet, sed in ipsâ actione se quasi in itinere opponit, vt cùm per propositum mentis securior quisque egreditur, subiuncto latenter vitio, quasi ex insidijs perimatur. Aliquando verò nec Intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine

a Act. c. 10. v. 4.

actionis

actionis illaqueat: quantóque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longiùs recessisse se simulat, tantò ad decipiendum bonæ actionis terminum astutiùs expectat: & quò incautum quemque quasi recedendo securum reddiderit, eò illum repentino nonnunquam vulnere duriùs insanabiliúsque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cùm facilia ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desiderijs auram transitorij fauoris apponit, vt in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, fortitudine Intentionis inclinentur. Vnde rectè sub Iudææ specie de vnaquaque animâ miseræ Intentionis laqueo captâ, per Prophetam dicitur: Facti sunt hostes eius in capite. a Ac si apertè diceretur: Cùm bonum opus non bonâ Intentione sumitur, huic aduersantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur, tantóque eam pleniùs possident, quantò & per initium dominantes tenent. b

Imò, quod Chrysostomus c annotauit, diabolus quandoque reposita iam apud Deum opera, per malam Intentionem etiam nunc vitiat. Atque si opus obiectis difficultatibus nequeat impedire, Intentionem lacessit eámque vitiare conatur. Necdum astus succedit? actionem ipsam varijs perturbationum machinis adoritur. Nec sic quidem quod vult, efficit? actionis finem studet peruertere.

a Thren.c.1.v.5. b Greg.l.1.mor.c.19.initio.
c Chrys.hom.1.in illud: Vidi Dominum.

§. II.

Narrat Horatius de comite importunissimo, quem vt à se amandaret, varia negotia hic illic conficienda simulauit. At ille importunissimè illud vnum respondit —— vsque sequar te. Nil habeo quod agam, & non sum piger: vsque sequar te. a Sic diabolus, qui non habet aliud quod agat, quàm vt nos impugnet ac vexet, & verè non est piger: hic velut comes indiuiduus, assiduè illud mussat —— vsque sequar te, vsque, & vsque te insectabor: vsque tenebo te, & persequar: non interquiescam, non cessabo, non desinam dum Intentionem tuam aliò deflectam, ne sic recta tendat ad Deum; vsque sequar te. Certò sic agit, quem inani gloriâ nequit fallere, hunc decipit per Iram aut per tristitiam, aut impatientiam, aut etiam per lætitiam, aut immoderatum feruorem, aut nimium languorem. Mille nocendi viæ. Si labor malè succedat, reddit pusillanimem: ecquid dicetur de te? nihil fies, rideberis ab omnibus, hoc certè tibi

a Horat. l. 1. serm. Sat. 9. post init.

damno erit. Sin è voto ſuccedat labor, adeſt iterum vulpes Orciniana: En artificem, en artificium! bellè, præclarè, eximiè; non potuit melius, quid iſte aut iſte ſimile? nemo eſt qui hoc opus imitetur; omnes laudabunt. Ita cæcus homo tam bellus ſibi videtur, tam ſibi placet inſigniter: aures vt aper, vbique arrigit quid alij de ſe ſentiant, quàm laudent auditurus: nempe vaniſsimo homini magnum eſt, & pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt. [a]

O miſerum! verè, *facti ſunt hoſtes eius in capite.* Principium & caput operis eſt Intentio, huc diabolus collineat, in hanc frontem ſaxum dirigit, quod Dauid Goliatho fecit. Si caput hoc læſum, ſi bonus affectus ad Deum corruptus aut extinctus ſit, ruit omnis reliqua moles. Hoc caput ſibi defenſum gloriatus Dauid: Domine, inquit, Domine, virtus ſalutis meæ, obumbraſti ſuper caput meum in die belli. [b]

Narrat Plinius, Erodium [c] aſtutiſsimam auem ad aquas raptu viuere hoc modo. Ad illas aues, quæ ſe mari mergunt, aduolat, & capita illarum morſu corripit, donec capturam extorqueat. [d] Homines probi volucribus non abſimiles, in edito quidem habitant, pabulatum tamen ad aquas deſcendunt, iiſque ſeſe immittunt: curas, ſolicitudines, labores, exercitationes varias non refugiunt; his ſeſe fluminibus mergunt, neque enim aliter opera bona conſtant; ſudore opus & induſtriâ: nemo cum virtute inediam tolerat, niſi corpus id ſentiat; nemo prout oportet, orat, niſi vigilet, animúmque excitet ad attentionem: Ita probi, ſui ſpiritûs alimenta ſibi comparant. At diabolus, inſtar Erodij, harum volucrum caput, *Intentionem* impetit. Cernit orantem? Intentionis rectæ regulam conuellit, &: Multi, ait, te vident, eant nunc & dicant te orationis non eſſe amantem. Videt ſtipem in manu? Hîc oculos ad eleemoſynæ ſpectatores rapit, aut aures ad mendici clamores importunos trahit, vt dum ſtipem dat, conuitium addat, dicátque en, improbe canis, ceſſa latrare. *Multi homines miſericordes, virum autem fidelem quis inueniet?* [e] Obſeruat in te aliquid patientiæ, charitatis, obedientiæ? Mox commendatitias litterulas quærit, laudantium voculas excipit, & tibi in aures inſtillat: en, bono es nomine, placuit huic domino tua ſubmiſsio; profectò hoc in laude ponendum. Mille tales morſus infigit hic ex orco Erodius, dum caput vulneret, Intentionem rectam confodiat. Ideò in omnibus actionibus, illud ob-

uerſetur

a Perſ. ſat. 1. v. 28. b Pſal. 139. v. 9. c Alijs Pelecan, Platea, Plataleа nominatur. d Plin. l. 10. Nat. hiſt. c. 40. e Prou. c. 20. v. 6.

obuersetur animo: *ad Deum, & ad thronum eius.* alioqui stygium Erodium non effugiemus, nisi omnis fœtus noster, omnes bonæ actiones nostræ, rapiantur *ad Deum, & ad thronum eius.*

§. III.

Mirandum est quod in rebus gestis sancti Seuerini Coloniensis Pontificis memoratur. a Fuit æuo Seuerini præsulis eremicola è principum stirpe oriundus, delitijs omnibus innutritus iuuenis, qui cum ad nuptias contrahendas iam ematuruisset, sponsam opibus & sanguine non imparem accepit. Iámque totis ædibus personabat Hymenæus, iámque nouos coniuges nuptialis thalamus vocabat, cùm sponsus subitò pauore correptus, vidit iuuenem formosissimum lateri suo hærentem, qui eum hilari vultu affatus: Si ego, inquit, maiores tibi delitias, & gloriam longè illustriorem sponderem, velléſne præeuntem me sequi? Vellem, ait sponsus, si spondeas his ampliora. Cui personatus Angelus: Spondeo, inquit, delitias cælestes & immortalem gloriam; si tamen tu vir sis, & præ illis ista noris contemnere. Mox sponsus, totâ ambitione promissis inhians, & sponsoris amore captus: En, inquit, virum: sponde, & duc quò lubet, sequor. Dixit, & fecit: nec aliud quidquam ex omni thesauro suo, præter vasculum ligneum, asportauit. Tam generosè sequentem Angelus, in remotum ab omni humano consortio locum perducens: Hîc, inquit, Deo & tibi vaca: cetera curare omitte. Ita se oculis illius subduxit. In hoc theatro nouus hic actor personam quam suscepit, præclarè diu egit, & Deo Angelisque spectatoribus, austeram vitæ rationem annis compluribus perseuerauit, precandi assiduitate, inediâ, vigilijs admodum exhaustus. Tandem incessit hominem cupido cognoscendi quis æquale secum præmium esset accepturus in cælo, vitam enim viuebat pænè inimitabilem. Responsum est ei cælitus, Coloniensem episcopum parem ipsi futurum in sedibus beatorum. Admiratus eremicola hanc præmij æqualitatem in vitæ statu tam inæquali. Ostendi ergo sibi hunc virum, summis precibus contendit. Nec mora, idem ille qui eum illuc duxerat, se stitit, monstrauítque viam quâ ad illummetipsum episcopum perueniret. Ita instructus eremicola sollenni die Coloniam venit, & rei diuinæ interfuit, è templo digressus, in episcopi triclinium etiam spectatũ admissus est. Vidit hîc anachoreta, epulum, tametsi non ad nostri æui genium saliare, tamen lautum

a Surius tom. 5. die 23. Octobris. claruit Seuerinus circa Anno. 400.

tum & liberale. hoc vrbis proceribus Coloniensis Pontifex dedit. Ferculorum copia, delitiarum varietas, argenteæ supellectilis opulentia, illo æuo rari luxûs exemplum censebatur. Hîc ipse secum in animo fabulari cœpit religiosus spectator: Ergóne ego cum hydriolâ meâ, inquit, cum pane arido, radiculis & olusculis insulsis, ieiunijs quotidianis, precibus pæne continuis, & hanc lauticiem omnem sponte deserendo, non plus apud Deum emeruerim gratiæ, quàm hic episcopus in tanto luxu? quid ago, si non plus ago, quàm rerum & delitiarum diues hic Præsul? O mi optime Anachoreta, sapienter forsan ratiocineris, sed non sanctè; audi, obsecro, & responsum admitte à tuo ductore Angelo, cuius hæc sunt verba: Hic quem cernis, episcopus, minus afficitur omni ferculorum pompâ, quàm tu ligneo tuo vasculo. Capis ista? Magnus ille est, qui fictilibus sic vtitur, quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento vtitur, quemadmodum fictilibus. a Agnouit hîc prudens Asceta, quâ ratione Deus non tam actiones, quàm agentium Intentiones ponderaret, nec æstimaret quantum quisque faceret, sed ex quanto. Sic est prorsus:

Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Et en, vt Acheronticus Erodius Seuerino, per omnem luxum extorquere nequiuerit, affectum & Intentionem optimam ad Deum: Coloniensis hîc Antistes, omnes actiones suas, tanquam suos liberos, ante se præmisit *ad Deum & ad thronum eius.* Atque hoc stratagemate, vigilantissimo draconi subduxit, quicquid pietatis exercuit. Sed quis est qui imitetur? Rarissimæ virtutis est, inter diuitias & delitias non corrumpi, cùm etiam rigidissima Paupertas inueniat quo bonam Intentionem nonnihil offendat. Nam huic alteri, eremi cultori cetera sancto, & qui vitæ fuit laudatissimæ, aliquid tamen bonæ Intentionis, & melioris affectûs in ligneum illud vasculum exciderat. Adeò in rebus etiam minimis, non minimum quid aut amittimus aut acquirimus, prout scilicet ad Creatorem, aut ad res creatas nostra vergit Intentio. Habet Satan plurimas & pænè inobseruabiles pedicas, quas irretiendæ rectæ Intentioni latenter recondit. His sese retibus implicandos deliciarij sensus nostri, & sui amor immodicus offerunt vltro. suaue illis est sic capi. Quicquid ergo actionum nostrarum non quàm primùm *ad Deum & ad thronum eius* emittitur, mox à celerrimo dracone irretitum glutitur.

§. IV.

a Sen. ep. 5.

§. IV.

Hebræus vates Ezechiel, quatuor vidit animalia, quorum & alæ & capita attollebantur cælo : *Et facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper.* a Non aliud monet erectus hic animalium & vultus, & volatus, quàm hoc ipsum, à dracone illo nil satis tutum esse, quicquid non mox subuolet ad Deum, alis bonæ rectæque Intentionis. Perit, quicquid non hac ratione draconi se subtrahit. Ideò Richardus Victorinus, eum qui bona quidem opera malâ tamen Intentione patrat, filiorum suorum homicidam appellat. Hîc duo notatu dignissima occurrunt.

Primum : In quæstione sit, in quo medulla, nucleus, vis & robur, seu neruus Intentionis bonæ consistat ; quò hîc maximè collineandum, aut quis vnquam hominum optimam habuerit Intentionem? Christus humanæ gentis reparator, de quo Pater ab æthere pronunciauit : Audite illum. *b* Hic præceptor noster, tres potissimùm habuit Intentiones. Prima fuit *Obedientiæ*. Hoc mandatum, inquit, accepi à Patre meo. *c* Nam primo momento quo in virginis visceribus hominem induit, Patris præceptum ei propositum fuit : *Crucifigendus es*, ita Pater imperat. Huic imperio paterno Christus obedientissimè se subiecit. Hinc verè dici potest : Seruator Mundi triginta quatuor annis pependit in Cruce. Nam Intentio Christi per omnem vitam ibat ad crucem, hærebat in cruce : *Hoc mandatum accepi à patre.* Altera *fuit Reuerentiæ in paternum honorem.* Ego autem, inquit, non quæro gloriam meam, sed honorifico patrem meum. *d* Tertia fuit *Dilectionis & amoris* in paternam Voluntatem. Ego, inquit, quæ placita sunt ei, facio semper : Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Veruntamen, non sicut ego volo, sed sicut tu, fiat voluntas tua. Triplex hæc Intentio re quidem pænè eadem est, sed tamen in eâ etiam differentia videri potest. Aliud enim est, ideò quid facere, quia sic imperatur : aliud, quia in alterius honorem cedit : atque aliud demum quia alteri sic placet. Qui huius animi est, vt alterius voluntatem & nutum etiam obseruet, ac paratissimum se offerens, dicat : Quid opus est, iuberi? non vi, non imperio, non legibus cogendus sum, vltro hoc faciam, eo solo persuasus, quia scio id illi Domino placere, illius voluntatem eò ferri. siquidem illius *velle*, est meum *facere*, voluntas illius mihi instar mille mandatorum est. Et hic, arbitror, apex & culmen est omnis bonæ Intentionis. Atque ista fuit Christi Domini Intentio

a Ezech. c. 1. v. 11. b Marc. c. 9. v. 7. c Ioan. c. 10. v. 18. d Ioan. c. 8. v. 49. & 50.

in vitâ, in cruciatibus, in morte, in rebus omnibus, *Voluntas Patris.* Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. a Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum eius vita æterna est. quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor. b

Hinc nec ab ore, nec à corde nostro illud abeat: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me & mea omnia tibi offero, ad omne beneplacitum tuum.* c Vel illud: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te, Ita Pater, Ita Pater &c.* Vel istud: *Veruntamen, non sicut ego volo; sed sicut tu, fiat voluntas tua.*

Alterum etiam quæstionis est, & quidem creberrimæ, inter homines pauidæ conscientiæ, quos illa variè angit pungitque. Sæpe audias dicentem: Modò scirem quo loco res meæ essent apud Deum, an ego in gratiâ, & seruus Deo charus, num illi sapientissimo cordium scrutatori actiones meæ placerent: modò hoc mihi constaret, libentissimè, quidquid à me exigitur, præstarem. O mi Christiane, auésne hoc scire? Intentionem tu tuam interroga: expende tantùm qualis tua sit Intentio, quàm sincera & pura, quantò enim hæc sincerior est & purior, quantò voluntati diuinæ conformior ac coniunctior, tantò tu melior es, tantò Deo gratior & charior, ne dubita. An nescis? quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Fieri non potest, vt tu sinceræ sis Intentionis, & optimo animo in Deum, Deo tamen non placeas, nisi Deum velis esse iniustum. Dei vox est: *Ego diligentes me diligo*: d & non contineo me, nec aliter possum, quin tam bene erga me affectos, benigno itidem affectu complectar.

a Ioan.c.14.v.31. b Ioan.c.12.v.50. c De quo vide Horolog. Angeli tutelaris, editione secundâ pag.18. d Prou.c.8.v.17.

§. V.

Tu ergo, mi Christiane, hoc vnum age, vt ad omnem diuinæ voluntatis nutum, semper sis paratissimus; Dei VELLE, sit tuum & VELLE, & FACERE. Ita vulnerabis cor diuinum aureo amoris telo. a Hoc enim adeò diuinos fauores emeretur, vt lucrari plurimum possimus, non tantùm dicendo & agendo, sed & omittendo ac feriando. Ludouicus Blosius, verè pius scriptor: Si quis, inquit, propter DEVM, voluntati suæ in rebus etiam minimis reluctetur, rem ipsi Deo gratiorem præstat, quàm si multos mortuos (Notetur) ad vitam reducat. Et vt rem firmet exemplo: Duo, inquit, vnà iter faciunt, in viâ vterque elegantem flosculum cernit.

a Cant.c.4.v.9.

ternit. & alter quidem iam in eo eſt, vt illum carpat, deliberans tamen, ipſe ſibi imperat: manus ab hoc flore, propter Deum abſtine. Alter, nihil præmeditatus, florem illum carpit. Et hic quidem nil delinquit decerpendo, ſed ille prior eundem non attingendo, tantum præ altero promeritus eſt, quanta eſt diſtantia cæli à terrâ. Quòd ſi Deus pro tantillo obſequio tantum daturus eſt præmium, quantum dabit ijs qui maiora fuerint auſi pro Deo? a

Ita paratus promptus ſit neceſſe eſt in alijs omnibus, qui voluerit eſſe bonæ Intentionis, vt ſi norit Deum quippiam velle, hoc ipſum & ille velit, quantumcunque voluntati ſuæ aduerſetur. Idcirco frequenter (vti Bloſius inſtruit) ſecum ipſe dicat: Propter te, Domine, nolo illud videre, cùm neceſſe non ſit, vt id videam: propter te nolo illud audire, nolo illud guſtare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Domine, ſi tibi mea veſtis, ſi menſa, ſi negotia, labores, aut negotiatio mea diſpliceant, non recuſo craſſo ſabano veſtiri, pane & aquâ victitare, hæc & illa procul à me amandare.

Sed nos, ô quoties longè aliter & agimus, & loquimur? audias quandoque qui dicat: Mei iuris & arbitrij ſum, quem Dictatorem timeam? ita ego ſoleo; hoc meæ conſuetudinis eſt: è meâ crumenâ hic ſumptus; meam quadram lambo: quid ego morer alios? ſic ego volo; hîc mihi nemo modum conſtituerit &c. Hoc non eſt ad diuinæ voluntatis nutum ſeſe attemperare. O ergo ter beatum qui vnam atque vnicam in omnibus Dei voluntatem, Intentione ſinceriſsimâ ſectatur, iſte demum peruigilis draconis oculos & vngues exit, & quicquid cum virtute agit, ſaluo commeatu præmittit *ad Deum & ad thronum eius.*

CAP. IV.

RECTÆ INTENTIONIS HOSTEM maximum à cacodæmone, eſſe Vanam Gloriam.

HIc hoſtis rectæ Intentionis, iure omnibus metuendus eſt: omnium virtutum præmia ſubducit Vana gloria, & ſupplicijs damnat grauiſsimis.

Herodes Agrippa, non degener nepotulus à maiorum ſuorum flagitijs, Iacobum Zebedæi filium, virum ſanctiſsimum occidit, diſsimulauit id DEVS: Petrum in vincula rapuit, neque ob hoc à

dd 4 Deo

a Bloſ. Inſtit. ſpirit. c. 2. propiùs finem.

Deo punitus est; alia prioribus flagitia iunxit, necdum vindicauit id Deus: At cùm concionaretur, veste regiâ coruscus, non populi docendi, sed sui ostentandi caussâ, plebsque acclamaret: *Dei voces, & non hominis, Confestim percussit eum Angelus, eò quòd non dedisset honorem Deò: & consumptus à vermibus expirauit.* HABET: homini vitam ademit, & tacuit Deus, Deo gloriam rapere voluit, hîc defendit se Deus. *& consumptus à vermibus expirauit.* Tanti constabat ventus. In Herodem rectè pronunciat Augustinus: Qui laudari vult Domine de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quæsiuit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defenditur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. a

a Aug. in medit.

§. I.

In cunctis Dei operibus duo quædam reperienda sunt, Vtilitas & dignitas: homini Deus vtilitatem cedere voluit, dignitatem sibi seruauit. Veluti pictor celeberrimus, imaginem à se factam facilis cedit alteri, vnum illud suum esse ducit quod subscribit, Protogenes inueniebat, Timanthes faciebat, Apelles pingebat. Ita Deus: eâ etiam de caussâ sacrificia olim sic iussit fieri, vt cum carnibus, frugibus, panibus, simul thus illucidissimum offerretur, partitione tam benignâ, vt quicquid hîc commodi esset, in sacrificantium vtilitatem abiret, sibi thuris suffitum solummodò deposcebat. Et velut cùm duo mercatores societatem coëunt, vterque in negotiationem expendit, quod facultates suggerunt. Subinde vnus expensas omnes, alter industriam; quandoque pares aut pecuniæ aut mercium portiones exhibent, lucrum quod negotiatio facit, diuidunt; neutri totum debetur. Ioannes DOMINI oculus, affirmat sanctos habere *societatem cum Deo.* a hæc societas eò coitur, vt æterna beatitudo, tanquam lucrum obtineatur. Non solus Deus hanc mercaturam facit, nec homo solus. Notum Augustini dictum: Qui enim fecit te, sine te, non saluabit te, sine te. Ad hanc negotiationem Deus expensas omnes tribuit, Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bonâ voluntate, b homo solam adfert industriam quicquid ex hac negotiatione lucri prouenit, inter Deum & hominem diuidendum est: Deus solo honore & gloriâ contentus, quicquid beatitudinis & opum est, homini

a 1. Ioan. c. 1. v. 7. b ad Phil. c. 2. v. 13.

homini aſsignat. Fiat igitur bona diuiſio: Gloria ſit in altiſsimis Deo, homini pax, & omnium bonorum poſſeſsio. Qui iam ſibi arrogat quod Deo debetur, iniquiſsimè agit, & ſocietate hac eijci, ac priuari bonis vniuerſis meretur. Vniuerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus. *a* Hic rerum omnium opifex, honorem velut tributum ab omnibus ſuis operibus exigens: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. *b* Hoc Deo vectigal fideliſsimè reddit Intentio recta; hoc idem nequiſsimè rapit inanis gloria.

Ecquis autem ferat vaniſsimè ſe iactantem de ſuo ædificio, quod tamen è marſupio non ſuo eduxit. quid gloriaris ſuperbe, qui nec lapillum contuliſti è tuo, ad hanc ſtructuram; alienis ſumptibus ædificare cuiuis facile eſt. Pari modo quid nos miſelli, actiones & promerita noſtra, velut grandia ædificia iactamus? à Deo ſunt omnes impenſæ quibus ædificamus, in vſum noſtrum, non in præconium. Clariſsimè Chriſtus: Sine me, inquit, nihil poteſtis facere. *c* Quid ergo gloriamur? ædificium habitare permittimur, honor qui ædificij fabricam ſequitur, ſolius Dei eſt. Ergo, Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. *d* Ideò autem tam ſolicitè monet Chriſtus, quia hoc vitium Cenodoxiæ, ſeu inanis gloriæ, & ſubtiliſsimum eſt, & ipsâ ſuâ ſubtilitate nocentiſsimum. Climacus: Omnibus, inquit, ſtudijs Cenodoxia aggaudet. Verbi gratia: ieiuno? inaniter glorior. ſi latendi cauſsâ ſoluo ieiunium, tanquam prudens iterum glorior. Si ſplendidè veſtitus; vincor eâ peſte. Si viliùs induar, denuò glorior. Si loquar, hac ſuperor, ſi taceam, iterum ſuperatus ſum. quocunque hunc tribulum ieceris, erecto perſiſtit aculeo. *e* Eiuſmodi verò glorioſus, eſt fidelis idolorum cultor, qui Deum quidem colere & venerari videtur, hominibus verò non Deo placere ſtudet.

Dixi iam, ſubtiliſsimum eſſe hoc vitium, & prorſus ſic eſt. Perſæpe gloria vt acquiratur ſpernitur, & ab ipſo gloriæ contemptu inanis gloria enaſcitur, & eos quandoque qui omnem gloriam iam pridem videntur proculcaſſe, fortiſsimè aggreditur. Nihil hîc meo ſenſu definiam. Vir maximus, noſtri æui Theologus, *f* hac de re

a Prou.c.16.v.4. b Iſ.c.42.v.8.& c.48.v.12. c Ioan.c.15.v.5.
d Matth.c.6.v.1. e Climac.Grad.21.de Cenodox.initio.
f Hieron.Bapt. de la Nuza Theologiæ Doctor, in S. Dominici familiâ Prouincialis, nunc epiſcopus Barbaſtenſis tom.1. Tract.2.part.2.§.5. de recto affectu in Deum.

sic disserit: Fit sæpius, vt cultissima femina ex omni muliebri mundo; aut eques torquatus ex omni suarum vestium nitore tantopere sibi non placeat, quantum monachus pauper, pannosus, in paupertini monasterij angulo desidens, è pannis, è cucullo lacero & malè sarto, à nudis pedibus, à vacuâ cellulâ, & ab ipsâ pomparum omnium victoriâ, sibimet placet & applaudit. O verè miser, quem Cenodoxia honoribus nequiuit fallere, per ipsam decipit humilitatem.

Ita nemini parcit Inanis gloria, omnes hominum ordines inuadit, sed, vt diuus Basilius loquitur, leniter, blandè, suauiter, insensibiliter, & antequam aduertatur, omne bonum opus inficit, totámque illius pulchritudinem consumit. Imperitis dulce quid est, Vana gloria, dulcis animorum prædo. a Multi occultè seipsos quærunt, in rebus quas agunt, & nesciunt. b Et sæpe, inquit Gregorius, bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat, quæ quamuis quæsita non fuerit, tamen oblata delectat. cuius delectatione cùm mens bene operantis resoluitur, ab omni Intentionis intimæ vigore dissipatur. nam qui bona agere videtur, & per hæc non Deo, sed hominibus placere desiderat, Intentionis suæ faciem deorsum premit. c Eâ de caussâ sanctissimi quique homines vigilantissimè in illam pugnarunt.

a Basil. de Constit. Mon. c. 11. b Thom. de Kemp. l. 1. c. 14. n. 2.
c Greg. l. 1. mor. c. 10. post initium, & l. 1. in Ezech. hom. 4.

§. II.

Narrat Laurentius Surius, &: Cùm fortè, inquit, Pachomius inter sui Ordinis senes consideret, monachus duas storeas eo die à se confectas attulit, posuítque è regione sedentium, vt commodè spectarentur, sperabat enim à Pachomio se auditurum: En fratris diligentiam, diurnum opus sibimet duplicantis, duásque storeas texentis, cùm alij die vno non nisi vnam conficiant. At verò Pachomius ob vanissimum hoc laudis aucupium, seriò ingemiscens: Patres, inquit, iste frater à summo manè ad hoc diei multum laborauit, sed omnem suum laborem diabolo consecrauit, siquidem laudem humanam prætulit diuinæ. Hominem igitur ad se accersitum grauissimis verbis obiurgans: Alijs, inquit, ad orationem euntibus, tu tuas storeas in humeros recipe, & clama: Obsecro Patres Fratrésque, Deum mihi miserrimo homuncioni exorate, quia duas storeas pluris feci quàm cælum. Fecit vt iussus. Præcepit deinde Pachomius, vt alijs ad cenulam vocatis, iste plus æquo sedulus homo,

mo, incenatus medio triclinio ftaret cum fuis ftoreis. Sed neque dum fatisfactum arbitratus Pachomius, hominem cellæ includi iuffit, & quinque totis menfibus folo pane, fale & aquâ parcè refici. fimul etiam quotidie duas ftoreas plecteret, imperauit, vetuítque fic claufum ab vllo adiri aut falutari. a His machinis expugnanda eft Cenodoxia, malum alioqui ferè inexpugnabile, & quod poft omnia vitia expugnata, valentiùs infurgit, & ab ipfis virtutibus fumit incrementum. Rectè Climacus: Gaudet defperationis fpiritus, inquit, cùm videt multiplicari vitia, Cenodoxia verò cùm virtutem multiplicari videt. Obferua diligenter, & vfque ad mortem & fepulchrum inuenies hanc nefariam labem veftigijs tuis hærere. b Addit: Qui in prærogatiuis naturalibus, puta acumine, peritiâ, lectione, pronunciatione, ingenio, ceterífque omnibus, quæ nobis fine labore noftro proueniunt, extollitur, hic nunquam eis, quæ fupra naturam funt, bonis potietur. qui enim in modico infidelis eft, in multo quoque infidelis erit. Eiufmodi verò eft feruus inanis gloriæ.

Pulchrè Gregorius hoc fenfu dixit: Quifquis fe, beneficus in alterum extollit, maiorem culpam fuperbiendo incurrit, quàm mercedem largiendo acquirit, fitque nudus dum nudum veftit, & dum fe meliorem putat, deterior euadit. minus quippe inops eft, qui veftem non habet, quàm qui Humilitatem. c Græcus & fanctus Orator Chryfoftomus, in hanc peftem facundifsimus, & pro cathedrâ eam fæpifsimè flagellans: Et quomodo, inquit, non hoc extremæ ftultitiæ eft, hominum mente adeò corruptorum, & temerè omnia agentium, gloriam quærere? cùm oporteat ad oculum qui femper eft infomnis confugere, & ad illius fententiam afpicientes, omnia facere & dicere. Nam ifti quidem etiamfi laudauerint, nihil nos iuuare poterunt. Ille autem fi ea, quæ fiunt, fuerint ei accepta, & hîc reddit claros & illuftres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus. d Eiufdem & hæc funt: Quare, fi gloriam adipifci ftudes, repelle gloriam. quòd fi eam aucuperis, eâ excides. Ac fi lubet, hunc fermonem in ijs quoque, qui promifcuum huius vitæ genus fequuntur, ventilemus. Ecquos enim cauillis incefsimus? An non eos qui ipfam expetunt? Itaque ipfi maximè funt, qui eâ carent, vt qui innumeras reprehenfiones habeant, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rurfus, dic quæfo, fufpicimus ac prædicamus? An non eos qui hanc fpernunt ac pro nihilo putant? Ergo hi funt qui gloriâ afficiuntur. Quemadmodum

a Sur.tom.3.die 14.Maij. b Clim.d.l.Grad.21.de Cenod.
c Greg.l.21.mor.c.14. d Chryf.hom.12.in 1.ep.ad Cor.fine.

modum enim is demum diues est, non qui multis, sed qui nullâ re indiget: sic clarus ille & celebris est, non qui gloriæ cupiditate æstuat, sed qui eam contemnit, ac nihili ducit. Vmbra enim gloriæ est hæc gloria. Nemo autem picto pane conspecto, etiamsi millies fame teneatur, picturam attinget. Eodem igitur modo tu quoque minimè committe, vt vmbram consecteris. vmbras enim sequi hominis est insaniâ laborantis. a Fieri non potest, vt quisquam magnus, & excelsus ac strenuus sit, qui non ab inani gloriâ immunem se præstat, verùm humi serpat, ac multa labefactet necesse est, dum sceleste Dominæ, ac barbaro quouis crudeliori ancillatur. Et quid enim eâ truculentius esse queat, quæ tum maximè sæuit & efferatur, cùm maximè colitur atque obseruatur? Atqui hoc ne feræ quidem habent, sed multo obsequio deliniuntur. At contra prorsus inanis gloria; contempta enim mitescit, honore affecta exasperatur, atque aduersus eum à quo honore afficitur, arma sumit. b Qui est in seruitutem redactus inanis gloriæ, non solùm non poterit videre, quod alijs, sed nec quod sibi est vtile. c Et vt hæc omnia à se dicta consignet Chrysostomus: Mater gehennæ, inquit, est inanis gloria, ignémque illum vehementer accendit, vermémque pestiferum confouet. Et huius rei rationem assignans: alia, inquit, vitia finiuntur morte, hæc & in mortuis vires obtinet. d Aspice sepulchrum plus æquo sumptuosum, & obseruabis quàm id subtili flatu spiret inanem gloriam. O demens, quid tibi prodest tam ambitiosè quæsita memoria? si vbi es, torqueris; & vbi non es, laudaris.

a Hom.29.in ep.2.ad Cor. b Ibid. c Hom.35.in ep.1.ad Cor.
d Hom.17.in ep.ad Rom.

§. III.

Non minus eleganter sanctus Valerianus, Massiliensis Antistes: Stultitiæ genus est, inquit, vt cùm alij debeas vitæ beneficium, tibi adscribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille sibi de corporis integritate blanditur: hic diuitias labori suo imputat, ille scientiam doctrinæ vigilijs adsignat. O miseri, vacillat humanum studium, vbi non requiritur Dei auxilium: nostrum est bonum velle, Christi verò perficere. Totum perdidit quod laborauit, qui proprijs virtutibus fructum sanctitatis adscripserit. a Ita prorsus est, nam vt summa omnia habeas, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formam imperio dignam, si res tantas inani gloriâ, tanquam sale condias, arbitreris stillicidia mellis de canali venenato fluere, vt omnis venustas, opinio

a Valerian.hom.11.fine huius serm.

nio, amor priorum pereat, vnâ gloriæ vanitate tanquam toxico in mortem temperato. Sis licet bonus cantor, bonus ſcriba, bonus pictor, bonus pugil, bonus poëta, bonus orator &c. ſi horum omnium malus ſis æſtimator, omnia perdidiſti: at verò malè hæc æſtimat, qui ea inani gloriâ deprauat. Et quamuis ita ſe vitia nonnunquam prodant, vt nullus ſit negandi locus, ſupereſt tamen fucus quem illinamus noſtræ famæ; hîc nemo tam tardi oris eſt, quin promptè oggerat: Ille me magis claudicat, balbutit, delirat, cæcutit, atrior eſt. Ita nobis formam aſtrui putamus, ſi non numeremur inter deformiſsimos.

Plebs Iſraëlis Ægypto educta, impio conſilio vitulum aureum quem fecit, pro Deo colendum propoſuit cum acclamatione: Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti. a Vix aliud ab his faciunt, qui ſe ſuorum operum magiſtros magnifico ſupercilio circumſpiciunt, & quicquid conſilio, arte, induſtriâ efficiunt, velut pro Dijs haberi volunt. O idololatræ! Soli Deo honor & gloria, proclamat Paulus: b Soli Deo, ſoli, ſoli honor & gloria: c noſtra eſt operum vtilitas, Dei eſt dignitas.

Agaſicles ab Halicarnaſſeis extorris factus eſt, quòd tripodem, quem ipſe ludis obtinuerat, non dedicaſſet Deo, ſed donum hoc domum retuliſſet. d Omnis gloria rectè factorum à Deo eſt, & ſoli Deo tribuenda.

Dijs te minorem quòd geris, imperas.
Huc omne principium, huc refer exitum. e

Nihilominus omni infante infantiores ſumus, ſicut enim pueri tam ſe alios credunt in nouis veſtibus, vt ſibi perſuadeant notiſsimos etiam oculos ab ornatu ſuo decipi: ita nos quinquaginta aut centum annorum pueri, rebus etiam minimis ac viliſsimis ambitionem induimus. Ille ſe iactat, quòd ceremoniam venuſtiùs adhibeat, iſte quòd cibos elegantiùs carpat, hic quòd alijs erectior incedat. infinita ſunt oſtentationum genera. Sed & ad probra & pudendas artes deſcendimus, atque dedecore noſtro ſuperbimus:

Malus numerat ſceleſtè facta in gloriam. f

Ille ſe vnum ex omni numero plurimum vini capere gloriatur: iſte cuiuſcunque luſûs peritiſsimum aſſeuerat: hic ſe omnium nequitiarum magiſtrum oſtentat. Verè infantes, ſed nequiſsimi, & qui Zabulo ſacrificant. Zabulus aleam fertur inueniſſe primus. Hic non

a Exod.c.32.v.4. b 1.Tim.c.1.v.17.
c Omnis enim honor & gloria quâ homines afficiuntur, ſolidè in Deum vt in auctorem & vltimum finem referenda eſt.
d Herod.l.1. e Horat.l.3.ode.6. f Vet.Iamb.

non modò insigni se statuâ consecrauit, cuius in gremio tabula lusoria cernebatur, sed sibi quoque sacrificari ab aleatoribus voluit, antequam ludum aggrederentur. a Nimirum improbi, non solùm vitiorum fomites nefariâ quærunt solertiâ, sed ijs inuentis triumphant, *& exultant in rebus pessimis.* b Alij paullò altiùs se credunt sapere, peccántque modestiùs, à quibus voces illas spargi audias: Hoc consilium à me est, bardis illis id nunquam occurrisset: hoc prudentiæ meæ, istud meæ fuit vigilantiæ: Absque me fuisset, negotium hoc finem nullum vidisset: est quod mihi agantur gratiæ, hoc ego effectum dedi: hoc quidem artis est, sed à me repertæ: officio meo, si quisquam alius, fungi scio: noui equidem neminem mihi in hoc genere parem: operam meam, sat scio, quanti desiderent. Est qui clamet: Omnes voco gladiatores contra: Ille, & ego consiliarios omnes: Hic, & ego omnes doctores: Iste, omnes ego torquatos equites: Alius, & ego cunctos voco artifices contra. O vanitas, ô somnia, ô quantum est in rebus inane! Amore inanis gloriæ quid inanius? Optime Siracides de vanissimis his ostentatoribus: Vana spes, inquit, & mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes. c Omnis hominum laus, fauor, gratia, honor, commendatio, quid nisi ventus, aura, flatus, bulla, fumus, vanitas, merum somnium? Nam, si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. d Cùm exiguntur mella, fumo abiguntur apes. Fumus est vana gloria quo sparso dæmon liquentia bonorum operum mella diripit, vt verè dixerit Basilius: Odium quo apes fumum prosequuntur; significat, eos qui Deo mellificant, re nullâ æquè offendi quàm humanarum laudum fumo. e Eò dixit Isidorus: Pompa & fastus, & inanis gloria, cum cælesti luce non bene congruunt. f Supremo omnium die, non tantum non proderunt ista, sed multis plurimùm oberunt. quoniam tu benedices iusto. g In quæ verba Chrysostomus: Quid enim, inquit, damni accipit, si homines contemnant, & vniuersus Orbis terrarum, quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quemadmodum, si ipse non benedicat, etsi omnes laudant qui terram & mare habitant, ei nihil prodest. Nam etiam beatus Iob, & in sterquilinio sedens, & vulnerum sanie exulceratus, & innumerabilibus scatens vermium fontibus, & illa indignissima patiens, vt qui à seruis conspueretur, eique ab amicis & inimicis, & ab vxore insidiæ tenderentur,

a Cyprianus, de Aleatoribus. b Prou. c. 5. v. 14. c Ecclesiast. c. 34. v. 1.
d Gal. 6. v. 3. e Basil. in Ascet. f Isid. Pelusiota epist. 197. g Psal. 5. v. 13.

rentur, & ad inopiam, famem, & immedicabilem ægritudinem illam esset redactus, erat omnium beatissimus, quoniam Deus ei benedicebat, dicens: Homo à reprehensione alienus, iustus, verus, pius, ab omni re malâ abstinens. a

Diuinam minimè assequitur, qui humanæ seruit gloriæ.
Esse quæris gloriosus? gloriam omnem despice.

a Chryſ.tom.1.in Pſ.5.propius finem.

§. IV.

CHRISTVS Dominus non habuit in more positum, ad risum aut ad vultus hilaritatem suos auditores prouocare, multò minus luxum ijs suadere, nihilominus tamen permisit, imò præcepit, dissimulando ieiunio, vnguentis ritu patrio vti: *Vnge caput tuum,* a Vt odore & nitore vultûs ieiunium tegas, *ne videaris hominibus ieiunans.* Pharisæi cùm ieiunium obseruarent, omnia sibi hilaritatis signa interdicebant, vt omnibus testatum facerent, se voluptatum contemptores, luctuoso asperóque ieiunio dare operam. Seruator in contrarium iubet, ne quidquam insolitâ vitæ ratione mutemus, ostendendo ieiunio, quin potius pro more regionis, vultu simus læto, hilari, amœno, ad occultandum ieiunium, vt secreti sincerique operis à Deo referamus præmium. Ne igitur alij nostram laudent continentiam, hanc potiùs præ nobis feramus lætitiam: præstat vngi & nitere, quàm abstinentiam præ se ferre, & videri velle. sæpissime namque virtutum officia publicare est perdere: præsentium laudes, adulationes sunt, laudes non sunt.

Inter prodigia recensens Plinius: Inuenimus, inquit, natas sine folijs vitem & malum punicam, stirpe fructum tulisse, non palmite aut ramis. b Hoc viri boni, & Humilitatis studiosi faciunt: fructus, hoc est, actiones sanctas occultant, cauéntque maximè ne in publicum emanent. Ita virtus eorum est tutior, & minus obnoxia insidijs dæmonum, qui ad explicatas merces vno agmine prosiliunt. Vis virtutes tuas augere? noli prodere. Viue tibi, & longè nomina magna fuge.

Viatores, vt, quod portant aurum, custodiant, an non illud calceis etiam, aut caligis, cingulo, thoraci, pileo insuunt, aut baculo infundunt; in ipsum denique ventrem, vt olim Iudæi, in obsidione Hierosolymis, recondunt? ecquid opus metallum tam pretiosum sic abdere? Hoc ipso quia pretiosum, ab hoste nunquam tutum est; vt seruetur, occultatur: Gregorius: Qui in itinere,

a Matth.c.6.v.17. b Plin.l.17.nat.hiſt.c.25.

nere, inquit, de prædari formidat, abſcondat neceſſe eſt bona quæ portet. *a* Ita prorſus actiones cum pietate ſuſceptas longè intutiſsimum eſt oculis aut auribus, non dicam alienis, ſed & ſuis exponere: neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua. Sic Hebræus rex Ezechias, theſauros ſuos perdidit, quia oſtendit.

Præclariſsimè monet Hieronymus, &: Conueniat, inquit, vnuſquiſque cor ſuum, & in omni vitâ inueniet, quàm rarum ſit fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumuſculos hominum faciat. neque enim ſtatim qui ieiunat, Deo ieiunat; aut extendens pauperi manum, Deo fœnerat: vicina ſunt vitia virtutibus. difficile eſt Deo tantùm iudice eſſe contentum. *b* Hieronymo accedit Ioannes Sarisberienſis, *c* Carnotenſis Præſul, vir eximiè doctus, qui Vanæ gloriæ proſapiam deſcribens: Si quempiam, inquit, inanis gloria ſtimulat, neceſſe eſt vt per abrupta vitiorum præceps ruat. hoc eſt autem quod nobile cenſetur vitium, adeóque humanæ fragilitatis demulcet ingenium, vt vix ſit vel à præclaris mentibus alienum, nam & ortum nobilem habet, ſuíque diſpendij proceſſum neſcit, antequam à faſtigio corruat quod optauit. nam & de ſe inuicem vitia oriuntur. At inanis gloria etiam in virtute originis ſuæ figit radicem, in quo enim quiſque præ ceteris pollet, in eo, niſi adſit moderatrix gratia, faciliùs intumeſcit. Vix tamen eſt qui Vanæ gloriæ non inſiſtat, & eam quæ ab hominibus eſt, non concupiſcat laudem. Ad hanc alij virtute, alij virtutis imagine, alij naturæ aut fortunæ beneficio proficiſcuntur. *d*

Gloria ambitio, virorum morbus eſt felicium.

a Greg.l.8.mor.c.30. b Hier.contra Lucif.c.6. c Obijt An.1182.
d Sarisb.l.8. Policrat.c.2.

§. V.

Deplorauit hunc morbum ſecum ipſe Gregorius Magnus, ille oculus Eccleſiæ, nec eum ſine lacrimis deplorans: Dum ipſam, inquit, ſubtiliter radicem meæ Intentionis inſpicio, Deo quidem ex eâ me ſummopere placere voluiſſe cognoſco. Sed eidem Intentioni quâ Deo placere ſtudeo, furtim ſe, neſcio quomodo, Intentio humanæ laudis interſerit. quod cùm iam poſtmodum tardéque diſcerno; inuenio me aliter agere, quod ſcio me aliter inchoaſſe. Sic etenim ſæpe Intentionem noſtram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè ſibi ſubiuncta, & eam velut in itinere comprehendens, Intentio humanæ laudis aſſequitur: ſicut pro neceſsitate

quidem

quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furtim gula subrepit, edendi delectatio permiscetur. Vnde plerunque contingit, vt refectionem corporis, quam salutis caussa cœpimus, caussâ voluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quòd rectam Intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnunquam Intentio minus recta, quæ de donis Dei, placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitus districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra, pura mala sunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt. *a*

Objicias: Quid ergo Deus homini appetitum dedit gloriæ, si gloria omnis ab homine sit repudianda? quid viri maximi frustra se fatigant in obtinendâ gloriâ, si eam obtinuisse piaculum sit? Non omnem, mi homo, gloriæ appetitum damnamus, sed inordinatum & illicitum, qui suaui sed furtiuo illapsu vbique miscere se solet. Inordinatum aio & illicitum, qui hoc agit, vt homo gloriæ cupidus, gloriam quærat è virtute quâ caret, aut è re cui tale præmium non conuenit. Vt noris; Gloria vmbra virtutis est: inuitos etiam comitatur. *b* At nos hanc vmbrã & sollicitè nimis quærimus, & nimis cupidè amplexamur: gloriam non à Deo, sed ab hominibus expectamus, acquisitam non ad Dei honorem, sed ad nostrũ conuertimus. Verissimè dixit Seneca: O quàm ignorant homines gloriæ cupidi, quid illa sit, aut quomodo petenda. *c* Et quæso, dic quibus in terris, & inter quos homines inueniendus est honoris appetitus vndequaque moderatus? Res rara prorsus —— coruo quoque rarior albo. Facilius, gloriam omninò fugere, quàm rite quærere.

Ita sanctissimos etiam viros feminásque inanis hæc aura quandoque afflauit, sed afflauit tantùm, non infecit, non prostrauit. Dominicus certè, illud amplissimæ familiæ sidus illustre, acriter in pestilentem hanc auram pugnauit. Nam cum Tolosæ plures Christo adiunxisset, Carcosiæ tamen potiùs figebat domicilium. Eius rei caussam rogatus: Quia, inquit, plures ibi me honorant; hîc verò me omnes impugnant. Credidit vir sanctus, inter odia hominum tutiùs habitari, quàm inter blandimenta & encomia, maluitque se vexationis, quàm inanis gloriæ stimulis conficiendum exponere. *d* Honoris repulsa, magna est gloriæ eminentia. Raræ virtutis est, magna facere, & magnum se nescire; sanctitatem omnibus manife-

a Greg.l.35.moral.c.16.& vlt. b Sen.ep.79.fine. c Sen.ep.95.fine.
d Vita ipsius l.4.c.10.

ſtam ſolum latere auctorem. Nil difficilius quàm omnem calcare gloriam. Ea tamen etiam à feminis inſigniter triumphata eſt.

Sara ſacrarum virginum Antiſtita, admirandæ ſanctitatis virgo, tredecim annis ab impuro cacodæmone impugnabatur aſsiduè, nec aliud volebat laſciuus Satan, quàm vt ſe hominem fateretur Sara, velléetque ſuauiſsimè vulnerari. At virgo conſtantiſsimè obſtitit, nec hoſtem vnquam intra portas recepit, illæſo ſemper Caſtitatis propugnaculo. Idcircò diabolus alio ſtratagemate rem agendam ratus, vt, quam laſciuiâ non potuiſſet, Cenodoxiâ ſaltem expugnaret. Nec dubitauit vaferrimus hoſtis, quin animum huius teli non metuentem occultiſsimâ plagâ ſauciaret. Itáque ei Parthorum more, à fugâ placuit petere victoriam, vt, quam ſtando nequijſſet, fugiendo vinceret. Ideò viſendam ſe Orciniana larua præbuit, & velut iam abitum deſperatâ victoriâ moliretur, horrendùm vociferari cæpit: Viciſti me, Sara, viciſti, viciſti. At virgo non ignara hoc etiam telum exire: Non ego, inquit, te vici, ſed Dominus meus Ieſus: Hæc eſt vera gloria, gloriam omnem velut rem minimè ſuam ad Deum remittere: Soli Deo, ſoli; ſoli honor & gloria. Hinc ſibi nemo prædam ſine crimine pollicetur.

§. VI.

Accipiter olim, vt eſt in fabulis, irriſit Trochilum, illam litoralem auem, quòd cùm ſibi colore non abſimilis, tam anguſti tamen pectoris ſit, vt vermiculis & viliſsimo paſtu malit viuere, quàm ſuauibus aliarum auium carnibus veſci. Cui Trochilus: Non eſt, inquit, quòd tibi tantopere gratuleris, mi frater, de cibis non tuis, & quos iniquiſsimum tibi aucupium parat. ego viliore menſâ contentus, maiore quàm tu pace fruor, & erit forſan cùm gulam tam delicatam malè lues, & ſerò nimium te pœnitebit, venationes has nullo iure licitas inſtituiſſe. Vates videri potuit hæc auis. Nam paucis poſt diebus Accipiter, in ipsâ venatione à ruſtico, cuius columbas inſectabatur, captus, & more ceterorum, ex altâ turri, alijs in terrorem ſuſpenſus eſt. Trochilus, pendulum funus vel eminus vidit, & mox aduolans: O mi frater, inquit, quàm vitæ tuæ longè fuiſſet conſultius, vna mecum vermiculos in cibum legere, quàm alienas aues inſectari, & omnium auium ludibrium fieri. ſi venari noluiſſes, iam viuere poſſes.

O miſer, ô inanis gloriæ venator! mutato nomine de te, fabula cantatur. Tu ille Accipiter es: ſed quid rumuſculos & præconia, quid

quid applausus & gratulationes, quid fauorem & gratiam, quid blandientes voculas & commendatiunculas, quid popularem famam, & speciosos titulos venaris? nullo tibi iure permissa est hæc venatio, ô Accipiter. Non est hæc gloria quam quæris, non est; vmbras consectaris gloriæ, & quidem falsæ, idque in tuum exitium. Quantò tibi satius foret Trochilum æmulari, & victitare vermibus; illis, inquam, quos sepulchrum tuum, quò properas, claudit. hos tu vermes cogita, & aues alienas, laudes humanas facilè spernes. Pulcherrimè Augustinus: Melius est, inquit, vel de paruo Dei dono gratias ipsi agere, quàm sibi agi velle de magno. a Ecquid in orbe hoc magni speras aut æterni? nulla hîc diuturna possessio est. Armis, eruditione, opibus, solertiâ, fraudibus, etiam virtute paratus honos verè prius euanescit, quàm in plenum eo fruaris. Floris instar solstitialis est tota humana gloria. ecquid sudorem sudore cumulas? fugitiua adeóque & volatica omnis laus & gratia est; non tenetur corpore, ac ne pennâ quidem, sed neque inuita teneri potest, non magis quàm rapidissimum flumen. Quid ergo cogitationes in elogia & famam iacularis? nescis mortalium cuncta incerta esse, quantóque plus adeptus fueris, tantò te magis in lubrico ac fragili versari?

Vitam agit leporis quicunque vanus auceps gloriæ est.

Et vt votis responderit euentus, ac in possessionem te fortunæ speratorum immiserit, quanta hæc erunt, & quamdiu? fors cras, fors hodie, fors hac ipsâ horâ posteritati fabula iacebis, & præda vermibus.

Narrat Plinius, ad extremos fines Indiæ gentem Astomorum degere sine ore, corpore toto hirtam, vestiri frondium lanugine, halitu tantùm viuentem & odore quem naribus trahant. b Cenodoxi seu inanis gloriæ studiosi, os nullum habent, quo vel Deo laudes debitas pendant, vel homines bene meritos seriò laudent, à veri honoris ornamentis inuestes sunt, nec quidquam habent præter pilos & folia, hoc est, humanarum laudum quisquilias; halitu tantùm viuunt, aurâ scilicet vanæ gloriolæ quam naribus trahunt, cùm ore careant, & nunquam cenent lautiùs, quàm dum laudantur. Alij, quibus os & frons est, tunc plurimùm erubescunt & verecundantur, cùm eis hæc aura largiùs in cibum apponitur. Optimè religiosissimus ille scriptor: Qui veram, inquit, & æternam gloriam desiderat, temporalem non curat. Et qui temporalem

 requirit

a August. epist. 32. ad Paulinum. b Plin. l. 7. nat. hist. c. 2. propius finem

requirit gloriam, aut non ex animo contemnit, minus amare conuincitur cælestem. Magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia. a

Gloria vmbra, est parua magnis, pusillis maxima:
Si compendio assequi vis gloriam, contemnito. b

In theatro es vacuo eóque angustissimo, quid hic plausum expectas? altum illud & amplissimum cæli theatrum suspice, & frigidissimos hos plausores ridebis.

Auctior redit, spreta in tempore gloria.

Quid? quòd sicut temerarijs iudicijs, ità inanibus elogijs peccant homines frequentissimè, quorum hic solennis error est, laudanda vituperijs, vituperanda laudibus afficere. Inde Christianus sapiens: Nolo, inquit, ab his laudari, quórum laus vituperium est: nec ab his culpari vereor, quorum criminatio laus est. Quid? quòd ijs sæpe minimè placemus, quibus placituros nos maximè speramus. Refert Herodotus, c Agaristam Clisthenis filiam vario ambitu plurimorum, in coniugem postulatam. Certabat inter florentissimos Græciæ iuuenes, Tisandri filius Hippoclides, qui saltandi peritissimâ venustate se nemini secundum sibi persuadebat. Itaque impetrandæ coniugi, omnem artem in illud tripudium consumendam censuit, & mirè gesticulatus est. Displicuit multis, cumprimis Agaristæ parenti, qui desaltato cantico: O Hippoclida, inquit, perdidisti coniugem saltando. Cùm tamen stultus iuuenis se omnium crederet scitissimum, & sibi vni virginem deberi. Ita nos vani frequentissimè credulâ persuasione fallimur, quando alijs nos admodum placere credimus, quia ipsi nobis adeò placemus priùs, vt sibi quisque sit miraculum. Ecclesiastes quispiam insigniter se dixisse autumat, & nulli placuit: Musicus, omnes sibi applausuros opinatur, & nemo laudat: Pictor sibi mirè gratulatur de sui operis elegantiâ, & plurimi reprehendunt: Dux militiæ coronas & triumphos expectat, & vix æquis oculis aspicitur: Palatinus, miros principis fauores somniat, & proximè abest, vt excludatur aulâ: Choragus nescio quem plausum sperat, & nauseam ostendunt spectatores: Parasitus, adulator, sannio omnes à se hilarandos putant, & nemo ridet: Calamistratus aliquis Iopas, aut ad omnem venustatem excultus Hortensius, admirationem ac laudes sibi promittit, & omnes irrident, ita miseri sæpissimè ijs nauseam mouemus, quos inanijs nostris maximè deliniendos sperabamus: coniugem perdimus saltando. Demosthe-

a Thom. de Kemp. l. 2. c. 6. n. 2. b Monost. Trochaic. c Herod. l. 6. ante fin.

Demosthenes antequam eloquio Græco innotuiſſet, operoſioris cultûs nitorem appetijſſe dicitur. ſciebat enim à purpurâ vendi cauſsidicum. At poſtquam facundiæ famam aſſecutus eſt, togâ viliore contentus dictitabat, ſe velle ſibi à ſe potiùs quàm à veſte aut cultu exquiſito conſtare gloriam. quem enim ſuus attollit honor, vilitas aliena non deprimit; ſed nec alienus erigit honor, quem ſua vilitas humo affligit. Emendicatum nec vlli honeſtum laudis ſuffragium eſt, quod totum extrinſecus accerſitur. Chryſoſtomi verbis hæc conſigno: Præſentis temporis gloria & nulla eſt, & inſtabilis fluctuat: & ſi aliquamdiu permaneat, repente tandem extinguitur. a

Sequitur fugientes gloria, ſequentes fugit.

a Chryſ. hom. 3. in 1. ep. ad Tim.

§. VII.

At, difficile eſt, inquis, non amare, non ſequi gloriam, etiam vanam hanc & inanem. Omnibus inſidet opinio ſui & pretium, viuítque etiam in optimis quibúſque viris neſcio cuius gloriæ aculeus, quippe raró ita in plenum emoritur, vt nulla ſuperſint ſemina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. Ah, quoties ad famam potiùs, quàm ad conſcientiam laboramus? Ah, quanti acerba omnia ſuperarunt, turpiſsimè ſuperati ab inani gloriâ? Identidem ad nos redimus, & in noſtrum honorem reuoluimur. Gloriæ cupido hominibus exuitur nouiſsima. a

Et vbi quæſo reperias eos, qui laudem omnem auerſentur? Superbiam palàm omnes deteſtamur, noſtra tamen encomia ſine aurium vulnere audimus. Vanæ gloriæ ſtudium nemini probatur, cùm interim hoc pænè omnibus hæreat, quod omnibus diſplicet. Et ſæpe dum laudari nos prohibemus, tacitè inuitamus, ne qui cœpit, tam citò deſinat: difficile eſt odiſſe gloriam, laudem omnem & laudantis fauorem ſpernere, difficillimum. Nemo ſuæ vnquam refragatus gloriæ eſt.

Hic mihi Chryſoſtomus etiamnum in mentem eſt: Quomodo ergo, inquit, ab hac durâ ſeruitute liberabimur? Si aliam gloriam adamauerimus, nempe eam quæ vera eſt gloria. quemadmodum enim eos qui corpora amant, alia ſplendidior facies viſa, à priore ſeparat: ſic & eos qui gloriam hanc depereunt, ſplendida illa cęleſtis gloria conſpecta ſi fuerit, ab iſtâ abducere poterit. Vanæ gloriæ cupidus, ſimilis illis eſt qui tempeſtates ferunt, ſemper tremens,

a Monoſt. Trochaic.

ſemper timens, innumeróſque dominos obſeruans. Qui verò extra illam eſt tyrannidem, rectè comparatur ijs, qui in portu conſtituti, integrâ iam libertate potiuntur. Alius verò non item, ſed quàm multis eſt cognitus, tam multos habet dominos, omnibus ſeruire coactus. *a*

Vniuerſis ſingulíſque ſeruit ſeruus gloriæ b

Inter hos non poſtremus ille ab aulâ Dominus. *c* Obuium is habuit quendam è regiâ domo, ad quem ſuperbâ fronte: heus tu, inquit, quiſnam de me in aulâ ſermo? Alter rubore ſuffuſus: Nullus, inquit, Domine, neque qui ad laudem faciat, neque qui aduerſus eam. Audijt hoc homo gloriæ appetentiſsimus, qui ſe per omnium ora volitare credebat, & adſtantium oculis notari indignatus, mox hominem inſontem fuſtibus excipi; poſt plagas, quinquaginta aureis donari iuſsit, quibus ipſe dictum inſuper hoc adiecit: iam tibi materies & laudis eſt, & vituperij; vtere, & adhibe in palatio. Hunc tu ſui Dominum dixeris? mille heris ſeruit, quicunque gloriæ: Imò eſt omnium ſeruus, quiſquis eſt gloriæ, Nam

Gloria ſeruire, mentis non niſi abiectiſsima eſt:
Gloriæ ſeruus nihil rectè inchoat, nil perficit.

Rectè, ne finis ſuo principio non reſpondeat. Vnum igitur, inquit Chryſoſtomus, intueamur, ſolum ad id tota noſtra dirigatur Intentio, quo ſcilicet pacto, Dei mereamur ore laudari. Non laudat te ille aut ille? nihil inde amittis: & ſi vituperet quiſpiam, nihil omnino te læſit: ſiue enim laus, ſiue vituperatio, ex Deo tantùm emolumentum habet, aut detrimentum. Ceterùm humana omnia ſunt prorſus inania. *d* Verè, inaniſsima.

Hæc erat mens, hæc doctrina Seruatoris Chriſti Ieſu, cuius eruditionem cùm admirarentur Iudæi, dicerêntque: Quomodo hic ſcit litteras, cùm non didicerit? Ad iſtud verus Magiſter Humilitatis: Mea, inquiebat, doctrina, non eſt mea, ſed eius qui miſit me. *e* Ita cùm admiranda patraret, & homines valetudinis deſperatiſsimæ curaret, plerunque ne cui dicerent, imperabat. Noſtræ hoc inſtitutioni factum, vt ſi gloriari velimus, in Domino gloriemur, non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat. *f*

Ergo, quod præclariſsimè monuit Seneca, Conſcientiæ ſatiſfiat, nihil in famam laboremus. Et verò ſeipſum ad hoc adigens Annæus:

a Chryſ. hom. 17. in ep. ad Rom. circa finem. b Vet. troch.
c Ego non nomino, ſed Floreſta, qui de illo. d Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Tit.
e Ioan. c. 7. v. 16. f 2. Corinth. c. 10. v. 18.

Annæus: Nihil, inquit, opinionis caussâ, omnia conscientiæ faciam. a Bernardus hæc explicatiùs confirmans: Pura erit Intentio, inquit, si in omni actione nostrâ aut honorem Dei, aut vtilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus.

Deus olim sub pœnâ capitis sanxit, rem primo intuitu minutam, ne quis scilicet odores diuino cultui destinatos vsu profano incenderet: *Talem compositionem non facietis in vsus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicunque fecerit simile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis suis.* b Pretiosum thymiama est Gloria, sed Deo debetur, & soli: quisquis homo es, caue tangas hos odores, capitis res est: Soli Deo honor & gloria.

Vigilanti igitur curâ, inquit Gregorius, per cuncta opera, Intentio nobis nostra pensanda est, vt nihil temporale in his quæ agit, appetat: totam se in soliditate *Æternitatis* figat, ne si extra fundamentum, actionis nostræ fabrica ponitur, terrâ dehiscente soluatur. c Quisquis bonam Intentionem amat, gloriam inanem odisse debet, aut cælum non magni æstimat.

Fusiùs diximus de hac peste rectæ Intentionis. Sed vt capite sequenti, hac ipsâ de re plura disseramus, exigit tam obstinati, & vbique vulgatissimi morbi malignitas.

a Sen.l.3.de Irâ c.41. & de vit.beat.c.20. b Exod.c.30.v.vlt.
c Greg.l.28.mor.c.6.propiùs finem.

CAP. V.

QVID DEMVM SIT VANA GLORIA, & quàm ea RECTAM INTENTIONEM *fœdè iugulet, ni praeueniatur.*

INanis gloria, scopulus est immanis, ad quem vix vlli hominum, non naufragium, aut certè damnum patiuntur. Ecquis ille tam peritus nauta, qui satis caueat, ne nauim ad hunc scopulum illidat? Quàm autem ipsa in se varia est inanis gloria, tam diuersa sortitur nomina à priscis scriptoribus. Basilius: Fugiamus, inquit, dulcem spiritualium operum exploratricem, iucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blandissimam bonorum operum deprædatricem, eandémque mellis illitu, veneni coloratricem. a Tituli digni quos expendamus: *Dulcis*, inquit, *spiritualium operum expoliatrix*, similis deceptrici Dalilæ, quæ humanissimis blanditijs Samsonem viribus exuit, & obiecit hosti-

a Basil. de Constit. Mon. c. 11.

bus. *Iucundus animæ hostis*, grauiùs necat, quò plus delectat. &, vt ante Cyprianus, dum extollit, emollit: & pungit, cùm vngit. *Virtutum tinea*, Inanis gloria. Sicut autem è pretiosiore veste, robustior nascitur tinea, quæ suos parentes lacerat, & corrodit, sic è virtute nobiliore gloria nascitur vanior & perniciosior, mors suæ matris. *Blandissima bonorum depradatrix*, allicit & delectat, erigit & demulcet, vt iugulet, & animo bona sua rapiat omnia. *Veneni coloratrix*. Ah! quis hominum tam religiosus & sanctus, vt omnes Vanæ gloriæ insidias deprehendat & caueat? Sanctus Ignatius Loiola hoc vno vir sanè magnus, quòd singulari Dei fauore consecutus dicatur, vt annis compluribus ante mortem, nullam inanis gloriæ nec cogitationem quidem habuerit. Imò tam sui & cognitor, & contemptor erat, vt nullum se vitium diceret minus extimescere, quàm turgidæ huius vanitatis. a Audite filij, & parentis sanctitatem, vel hoc vno æmulamini.

a Ribaden. l. 5. vitæ, c. 3.

§. I.

Quàm autem hoc vitium supra cetera sit audax, & noxium, egregiè Chrysostomus: Nihil, inquit, ab hoc inimico securum, qui tanquam contagiosus morbus omnia corrumpit. Christus Dominus hortatus fuit, vt thesauros nostros in cælo reconderemus, quò fur non appropinquat, & vbi tinea non demolitur. Nihilominus inanis gloria eò pertingit, & sæpe quæ quis in cælo per bonorum operum fructum thesaurizauerat, vnius inanis gloria impetus perdit, consumit, & expugnat. a Eodem prorsus modo Basilius: Callida insidiatrix, inquit, Vana gloria, vel in ipsius cæli conuexis, insidiarũ aduersus nos collocatrix. b Non minus eloquenter de hac peste Petrus Chrysologus: Subtile malum est, inquit, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Aduersa omnia nituntur suis viribus, armis suis pugnant, impugnant palàm; vnde & cauentur tam facilè, quàm videntur: hæc tamen crudeli arte virtutes runcat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, misericordiam miseratione prosternit: hoc vitium de remedijs creat morbos, & de medicinâ conficit languorem. c

Eleazarus Hebræus, ille heroum gemma, vt vnus ipse totum vinceret exercitum, elephantem regium sibi sumpsit sternendum, nam *visum est ei quod in eo esset rex*. d Itaque pugione armatus, generosissimo cursu subter bestiam ruit, ferróque ventrem medium,

a Chrys. hom. 22. in Matth.
b Basil. Mon. Constit. Mon. c. 11. c Chrysol. serm. 7. d 1. Machab. c. 6. v. 43.

quà mollior est, rupit, sed sub ipso elephante quem occidit, & ipse occubuit, remansitque, vt Ambrosius loquitur, a suo triumpho sepultus. Facinus mirandum! In prælio & nos versamur, sed contra nos stant Vitia pugnántque diuerso impetu. Primus & maximus hîc labor est, nostræ Carnis elephantum deijcere. Sed heu miseros nos, quos ipsa sæpe victoria opprimit, & extinguit, dum sub hoste quem superamus, cadimus. Ieiunijs, vigilijs, alijsque rigoribus lasciuientem carnem vincimus, sed hoc ipso triumpho nostro vincimur, & sepelimur, non à carne, sed ab inani gloriâ cæsi. Nimius sui suspectus, & insitum mortalitati vitium, se suáque mirandi & æstimandi, nos iam victores iugulat. Facinus miserandum! Epictetus hîc nobile documentum suauiter ingerens: Sicut sol, inquit, preces aut blandimenta non expectat vt exoriatur, sed statim fulget, & ab omnibus salutatur: Sic tu nec plausus expecta, nec strepitus vel laudes, vt bene facias, sed sponte bene facias, & pariter ac sol charus eris. b

a Ambros. l. 1. offic. c. 40. b Stobæus de Magistrat.

§. II.

Struthio auis, nobile symbolum stultitiæ, mole corporis non inæqualis camelo, vnde & Struthiocamelus dicitur, sed capite, instar anatis, exiguo; pennas habet amplas vt accipiter, sed nunquam volat, velut quadrupes bestia. Mirâ fæcunditate parit oua, eorum tamen plurima non fouet, sed in puluere viatoribus calcanda deserit. pullos ouis exclusos summè amat, hos ipsos tamen truculenter negligit. Qui laudes humanas ambit, stultitiâ Struthioni non cedit, pennas habet Herodij pennis simillimas. Hominum sanctorum alæ quibus in sublime feruntur, sunt orationes, eleemosynæ, ieiunia, vigiliæ, quæ Struthionibus illis non desunt, sed ijs in altum non tolluntur, terræ hærent, nec aliud cupiunt, quàm VIDERI, & licet fætus edant, pias actiones, quas & ipsi amant æstimántque plurimùm, & ab omnibus amari ac æstimari volunt, nihilominus charissima hæc pignora, locis non abditis miniméque securis commendant; publicum expetunt, & quæ faciunt, videnda exponunt. *Amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare vt videantur ab hominibus: exterminant facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes.* a Cainum per Inuidiam, Abiron per superbiam, Zambri per Luxuriam, Iscarioten per Auaritiam, Purpuratum epulonem per Gulam, Virgines fatuas per Socordiam, ad inferos ruere nil mirum: hoc mirum est, bis mirum, esse non paucos qui per preces, abstinen-

a Matth. c. 6. v. 5. & 16.

tiam, eleemoſynas, per nobiliſsimos labores tendant ad Erebum. En ſtultiſsimos Struthiones! Ergo, *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* a Chryſoſtomus: Si gloriam amas, inquit, magis eam ama quæ à Deo eſt. b Quàm ſtultus ſit athleta vel pugil qui certaminis ſui ſpectatores habet Regem, & omnem regium comitatum, in præmium verò propoſitum cernit coronam auream gemmis diſtinctam, is tamen mendiculum cæcum interrogat, num placuerit, & ab eodem pugilatûs ſui mercedem poſtulat, nitentem ſcarabæum, aut verſicolorem lapillum. In ſtadio & nos ſumus, quotquot viuimus, ſpectaculum facti Mundo, & Angelis, & hominibus, c ſed vani ac fatui, quàm præclarè nos geſſerimus ex ijs quærimus, qui abditæ virtutis actus cernere nequaquam poſſunt; ab ijſdem etiam in præmij locum laudatiunculas frigidiſsimas auidè acceptamus. Numquid non inſigniſsimæ ſtultitiæ hoc eſt, laborioſa agere, vt Gregorius loquitur, d & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cæleſtibus inſeruire, & terrenæ retributionis præmium quærere. *Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius.* e Aranea huc illuc excurrit, & mirè ſe fatigat, itque reditque ſexcenties, è ventre ſtamina deducit, f & irretiendis tenuiſsimis animalculis venabulum conficit, atque in retis ſpeciem diffundit. textrinum hoc opus araneę, multi laboris & miræ ſubtilitatis eſt, ſed huic penitus deſtruendo non opus malleis, non ſecuribus, aut bombardis; aura paullulùm concitatior omnem laborem auehit. Aſpice obſecro actuoſorum hominum ſudores & diſcurſus; vt nituntur, vt ſatagunt, vt moliuntur, idque toto corpore, atque omnibus, vt dicitur, vngulis! varijs ſe laboribus frangunt, & exhauriunt, officinas ingredere, curias adi, ſcholas luſtra, Aulas inſpice, & miraberis multorum miſerandam ſedulitatem. Tot menſium, tot & annorum labores ſæpe puncto temporis intereunt, nam vbi recta Intentio deficit, in ventum labor omnis euaneſcit; aura humani fauoris omnia tollit *& ſicut tela aranearum fiducia eius.*

a Gal.c.5.v.26. b Chryſ.hom.2.& 28.in Io. c 1.Cor.c.4.v.9.
d Greg.h.ſupra.cit.maximè l.8.moral.c.25.& c.26.initio. & c.30.
e Iob. c.8.v.14. f Scio alios aliter ſentire.

§. III.

Narrat qui oculis fidem habuit, a viſum à ſe illuſtriſsimum Comitem, qui grauiter admodum offenſus à filio, cùm non opportunum duceret in ipſum è veſtigio filium vindicare, tale ſupplicij genus inuenit. Effigiem filij fortè conſpicatus, eam à pariete ſoluit, &

a Hieron. Nuza.tom.1.tract.2.part.2.

& mox in frusta concerpsit, æquissimum paternæ iræ argumentum præ se ferens. Hanc filio sapientiam præire voluit vt is denique fateretur, sibi hanc pœnam fuisse persoluendam, quam sua effigies dependeret. Aiunt & Persas cùm supplicium de illustri viro sumpturi sunt, vestem & tiaram ei detrahere, eáque suspensa verberare vt hominem ipsum. Non multùm absimili pœnâ Christus Dominus Vanæ gloriæ cupidos puniuit. Viderat Seruator in viâ ficum folijs abundantem, sed carentem fructibus. ideò seuerè in eam pronuntians, & vitam ei omnem adimens: Nunquam, ait, ex te nascatur fructus in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea. [a] Hæc arbor, comis tam decora, pomis vacua, germana eorũ effigies est, qui ad speciem valent, sed carent rectâ Intentione. Hos vt Christus terreret, dum eis parceret, effigiem illorum exsecrationibus lacerauit, vt indignationem quam ipsi promeruerant, in suâ imagine cernerent.

Miramur primos omnium parentes ob malum vnicum admorsum supplicio tam graui affectos. Quis enim Diocletianus aut Phalaris, ob pauculas ficus, aut aliquot flosculos, aut vnicum pomum, mille homines in crucem rapuit? Cur igitur Deus non mille homines, sed innumeros hominum milliones æternæ mortis damnauit, ob arbusculã vnam, non solo excisam, sed pomo priuatam, & quidem vnico? Puerile præceptum, inquit Theodoretus, [b] & infantibus conueniens videri potuisset illud: De ligno hoc ne comedas. cur ergo tam diuturnâ seueritate punitur transgressio? Meritò sanè, quòd imperium hoc expeditissimum, & nec pueris difficile, detrectauerint tamen Protoplasti. Si grandia Deus & difficilia imperasset, habuissent quo culpam purgassent. At verò cum illis amœnissima libertas in omnes paradysi arbores esset, exceptâ vnicâ, facinus fuit intolerabile, & tanto supplicio dignum, nec ab hac quidem vnicâ tam seriò vetitâ velle manus abstinere. Hinc iá liquet, quàm Deus & illos detestetur, qui gloriam, quam sibi vnam vult deberi, iniquissimè præreptum eunt: odit Deus omnes vitiosos, sed superbis & arrogantibus etiam resistit, [c] quos scilicet infecit vitium idololatriæ cognatum. Pro teste stat Veritas, &: Quomodo, inquit, vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? [d] O miseri, theatrum vobis in cælo constitutum est, in terrâ tamen spectatores colligitis. [e]

§. IV.

a Matth.c.21.v.19. b Theod.ser.19.de prouid. c Iac.c.4.v.6. d Ioan.c.5.v.44. e Chrys.in epist.ad Rom.hom.17.ante fin. vbi plura huc facientia licet videre.

§. IV.

Augustinus veterum Philosophorum turbam, telo ab ipsis accepto, feriebat in hunc modum. a Picturam illi talem statuerant. Regina, nec veste, nec vultu eam dignitatē decente, sublimi tamen solio sedebat; Reginæ nomen VOLVPTAS. Adstabant nobilissimæ virgines, VIRTVTES, velut ancillæ ad omnem herilem nutū paratæ: Has varijs imperijs fatigabat proterua domina, & modò Prudentiæ, modò fortitudini, modò Temperantiæ dictitabat, quid in rem suam curatum vellet. Bene, inquit Augustinus, hac picturâ expresserant Philosophi, quod volebant, sed ad laudis appetitum, quo ipsi maximè laborabant, pulchrè conuincendum.

Ergo simillimam priori tabulam pingamus, sed pro voluptate, VANAM GLORIAM substituamus, cui pariter imperanti Virtutes sic ancillentur, vt nihil prouideat Prudentia, nihil distribuat Iustitia, nihil toleret Fortitudo, nihil Temperantia moderetur, nisi quòd à Vanâ gloriâ iubeatur, & aliorum oculis placiturum speretur. Et quid, oro, improbo hoc dominatu iniquius? Fœdissimum illud monstrum, illa veræ gloriæ larualis vmbra, amplissimis reginis, Virtutibus sic illudat, & vel inuitas cogat sub imperium prorsus detestabile? Ita sanè fit, sic viuitur, sic seruitur: hæc mundi sunt spectacula, hæc illius miracula, operosa, fateor, & sæpe multi sudoris, sed laudis appetitui non difficilia: sub Vanæ gloriæ amabile imperium fluunt omnia; ipsæ Virtutes ad hanc suauissimam vim degenerant, & generosam suam contumaciam, hic expugnari non valde nolunt, transeúntque in arbitrium fucatæ Gloriæ. Sed, *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* b Romani rerum domini, quàm præclarè gesserunt multa, quanti armis togâque? quàm laudata eorum Iustitia, quàm exquisita Prudentia, quàm Clementia celebris, quàm inuicta Fortitudo, quàm Temperantia illustris, quàm casta & impenetrabilis Pudicitia, quàm admiranda Constantia? Sed *receperunt mercedam suam.* Locupletissimus testis Augustinus: Honor, inquit, & gloriâ quâ Deus Romanos fecit illustrissimos, merces fuit bonorum operum quæ egerant, nec est quòd de summi & veri Dei iustitiâ conquerantur. c Eximia illorum erant opera, sed præmium se dignum retulerunt. Gloriam ambierunt, & certè obtinuerunt. Fines imperij Romani, Orbis & Oceanus, ita vt quicquid opportunum fuit aut dignum vinci, vicerint. Itaque terminos sibi fecerunt Orientem & Occasum, exceptis locis inacces-

a Aug.l.5.de Ciuit.c.20. b Matth.c.6.v.2.5.16. c Aug.l.5.de Ciuit.c.15.

inaccessis aut inhabitatis vel ignobilioribus: *Receperunt mercedem suam*. Æquissimus Deus, nihil vitij, nihil & virtutis sine supplicio & præmio transmittit. Vnde actionibus illis melioribus, quibus tamen cælum debere non vult, congruam, & extra cælum remunerationem assignat: recipiunt mercedem suam, sed ita vt non recipiant æternam. Ah, quantum vbique laboratur, sed nihil ad cælum hi labores. Obsecro, vel Aulas tantùm inspiciamus, quàm hîc varij generis seruitia sunt, quàm exactæ sedulitatis, quàm comptæ patientiæ, quàm pictæ fidelitatis, quàm operosæ solertiæ! totos dies & sæpe in adultam noctem stare, aut ad omnem lassitudinem huc illuc excurrere, plurimorum inuidiam tolerare, omnes heriles nutus obseruare, illic quotidiani vsus est. Et sunt qui hæc omnia religiosissimâ vrbanitate faciant, sed præter pecuniam & gratiam nil expetant: *Receperunt mercedem suam*, non enim quàm Deo, sed quàm Principi chari essent, laborarunt. Alij ad negotia & curarum subtilitatem in aulis admoti, vigilantissimos oculos in omnem partem emittunt, ne quid regijs gazis aut honoribus decedat, sed sæpe hi boni viri, dum attentissimâ sollicitudine curant omnia, animum suum inter curanda non numerant; modò crumenam farciant, modò Principis gratiam non perdant, tantisper sui ac cæli negligentes esse, licitum credunt, & seipsos vix vnquam conueniunt, cum conscientiâ suâ rarissimè, & non nisi obiter loquuntur, suam in rebus agendis Intentionem non examinant: ceterùm de rebus omnibus suauissimè confabulari norunt, de cælo per horam disserentem, audire ægerrimè sustinent: verbo dicam, non solent esse domi suæ, & secum loqui, omnibus alijs fideliores quàm sibi. Et hi quoque, *Receperunt mercedem suam*, humani fauoris auram, & aurum splendentis terræ particulam, heu mercedem post funera non duraturam! Ergo, *videte vosmetipsos* (ô Aulici, ô quicunque alij) *ne perdatis quæ operati estis, sed vt plenam mercedem accipiatis.* a Seduli estis, & diligentes in officijs vestris? bene hoc quidem: Sed quòd diligentes videri vultis, hoc iam malè: imò hoc iam pessimè, quòd sæpe vobis curæ non est, quàm fideles & industrij sitis, sed quàm esse videamini. Videte ergo vosmetipsos, ne & vos olim audiatis: *Receperunt mercedem suam.*

a 2. Ioan. 6. v. 8.

§. V.

Occurrit olim Iephtæa Virgo parenti è bello reduci, laudes amantissimi patris decantatura, & vnà victoriam ac triumphum

gratulatura.

gratulatura. Audijt Iephte quantis patrem præconijs afficiceret filia, ſed tamen hanc laudatricem, quamuis inuitus, pro laudum præmio iugulauit. *a* Facinus ingens, & nobis prorſus imitandum quà licet. In bello ſumus & nos, nec vnquam non ſatis hoſtium eſt: omnis diabolorum impetus deſæuierit, ſola tamen Caro nunquã non refractaria, bellum mouet continuum. Poſtquam rem præclarè geſsimus in hoc bello, noſtra nobis filia prodit obuiam, pulcherrimis nos elogijs affectura. Hæc eſt, vt Origenes explicat, *b* Inanis gloria, quæ tunc maximè apparet laudibus inſtructa, cùm res ſtrenuè & feliciter geſta eſt: Cùm Xenodochium locupletaſti, cùm templum condidiſti, cùm prolixas preces inijſti, cùm pauperculam virginem dotaſti, cùm liberaliorem ſtipem dediſti, cùm ſtrictius ieiunium obſeruaſti, tunc blanda illa filia ſeſe fert obuiam, ore pleno, quicquid factum dilaudans, & velut ſuaue carmen, hæc talia ingeminans: Quàm præclarè; quàm piè hoc & laudabiliter; quàm iſtud religiosè & ſanctè; quàm hæc res boni exempli? factum nobile, quis negauerit? viciſti teipſum, res loquitur: ſic decuit, & vtinam multi te imitentur: inſigniter egiſti. His victori applaudit blandiſsima hæc filia. Quid hîc agendum? Tu, ſi vir es, & labores tuos non vis eſſe caſſos, hîc grandem affectum indue, & laudatricem hanc generosâ manu iugula; quicquid à te factum, vnà cum omni laude integerrimè ad Deum remitte, & rectam Intentionem quam actionis initio tibi ſumpſeras, ardenter reſume. Auguſtinus ad hoc addens animum: Huic cupiditati, ait, melius reſiſtitur ſine dubitatione, quàm ceditur. Non enim huius hoſtis vires ſentit, niſi qui ei bellum indixerit; quia etſi cuiquam facille eſt laude carere dum denegatur, difficile eſt eâ non delectari cùm offertur. Tantò quiſque eſt Deo ſimilior, quantò ab hac immunditiâ mundior. *c*

Sed quis ille vir qui omnem Vanam gloriam ſatis cauerit? Iephte quò minus filia prodiret in occurſum, impedire vix potuit, ſed efficere potuit, vt non caneret, aut priùs vitam quàm cantum abſolueret, vocem ei & animam ſimul auferendo: Sic homo quantumcunque religioſus & ſanctus, vetare vix poteſt, quin poſt plurima bene geſta, Vana gloria occurrat, quin canere, quin titillare incipiat, ſed prohibere poteſt, imò debet, cantum finiri. Hunc igitur occurſum deteſtari, laudantis carmen auerſari, ipſam incantatricem hanc gloriam rectâ Intentione confodere nil cunctetur, ſi Deo

potiùs,

a Iudic.c.11.v.39. b Orig.hom.5.in Gen.ad f.
c Aug.l.5.de Ciuit.c.14.ipſo initio.& epiſt.64.ad finem.

potiùs, quàm sibi placere malit. Omnem rectam Intentionem Vanà gloria iugulat, ni præueniatur, & occursu primo ipsa iuguletur.

Verè, Vana gloria, vt optimè Chrysostomus, sæua est bellua, horrendus dæmon, pestis Orbis terræ, venenata vipera, quomodo enim illa bestia vnguibus vterum matris discerpit, ita etiam hoc vitium parentem dilacerat. a Et quàm eximiè Thomas ille à Kempis? Verè, inquit, inanis gloria, mala pestis, vanitas maxima: quia à verâ trahit gloriâ, & cælesti spoliat gratiâ. Dum enim homo complacet sibi, displicet tibi: dum inhiat laudibus humanis, priuatur veris virtutibus. Quærant Iudæi gloriam quæ ab inuicem est: ego hanc requiram quæ à solo Deo est. Omnis quidem gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, æternæ gloriæ tuæ comparata, vanitas & stultitia est. b Atque si Climaco credimus, Inanis gloria est laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurorum insidiæ, perfidiæ alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in areâ formica, quæ etsi tenuis est, laboribus tamen omnibus & fructibus insidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum, Cenodoxia verò dum congregentur opes: gaudet illa vt furetur, hæc autem vt dissipet. c Operarius ebriosus, inquit Siracides, non locupletabitur, qui quod actione honestâ colligit, per ebrietatem vanæ gloriæ dissipat. d

Sed vereor, ne multi hæc monita non satis capiant. Hos mores hoc æuo amamus, vt cùm vitium aliquod perstringitur, neminem facilè reperias, qui illo se laborare fateatur; nec mille testibus sinceram ei confessionem expresseris. Et quis est qui se arrogantem credat & doleat? Cùm tamen Augustinus Antistes longè sanctissimus, huius se culpæ minimè immunem pronunciarit, nam seipsum disertè accusans: Hoc mihi ipse, inquit, canto quotidie, & tamen vehementer cum aduersario dimicans, sæpe ab eo vulnera capio, cùm delectationem oblatæ laudis mihi auferre non possum. e Nos quidem Inanem gloriam damnamus omnes, non omnes fugimus. nemo est, nemo qui hunc morbum non peritè dissimulare se credat: plurimi ab hoc morbo sanissimos se iurabunt, cùm eo maximè sint infecti, ebrijs illis simillimi qui tunc sibi maximè sapere, & animo constare, ac bellè omnia facere videntur. cùm & lingua titubat, & pedes: ita gloriolæ vanæ sitientes, tunc se primùm velut religiosissimos homines circumspiciunt, cùm ex hoc mulso probè

a Chrys. hom. 12. in ep. 2. ad Cor. b Thom. de Kemp. l. 3. c. 40. n. 4. & 6.
c Clim. grad. 21. de Cenod. d Eccli. c. 19. v. 1. e Aug. ep. 64. ad Aurel. episc. fin.

probè sunt appoti. Idcirco Chrysostomus: Intolerabilis, inquit, quædam ebrietas est, Inanis gloria, quicquid facit, aliorum tantùm gratiâ facit. a Eâ de causâ Christus illud suum ATTENDITE, tam fideli præmonitione ingeminat, vt Inanem gloriam, velut furem vaferrimum, & furandi peritissimum omni studio caueamus. Ergo, ATTENDITE. Omne bonum quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti aduersarij iuri mancipatur, inquit Gregorius. b Spoliari vult, quisquis ab hominibus vult videri.

a Chrys.hom.2.in Ioan, b Greg.l.8.mor.c.30.

CAP. VI.

ALIQVOT QVÆSTIONES SVPER RECTA INTENTIONE.

DEo seruire, non tantùm omnibus legibus, & omni rationi congruum, sed & nobilissimum ac optimum obsequium est in Orbe, & res prorsus necessaria obtinendo cælo. Illa verò solatij dulcedo quam multi sentiunt, qui Deo seruiunt, mel est è cælo, & res sanè pretiosa. Nihilominus Deo seruire ad emerendam hanc animi dulcedinem, exiguæ laudis est, & à sanctioris iudicij viris habita semper est hæc Intentio vitiosa. Adeò delicata res est INTENTIO PVRA, & sui ipsius amori nunquam non inimica, quacunque demum ratione is sese insinuet. Est autem sui ipsius amor omnium delectationum amicus, earum etiam quæ minimè profanæ censentur. Et quia DEVS sibi non temperat, quin suis fidelioribus seruis aliquid eiuscemodi mellis è cælo stillet, amor proprius mox illud excipit, & ob hanc ipsam gustationem, in ampliora seruitia se offert. At hoc non est Deum quærere, sed seipsum, nec in donantis sed doni gratiam laborare. Quod quidem à vitio non penitus immune censetur, neque enim aliud est, quàm si seruus aut ancilla operam suam locet cauponi, quòd speret seu honorarios seu furtiuos caliculos, & crebriores dominicæ cenæ reliquias: aut si quis in seruitutem se tradat pharmacopæo, aut dulciario, aut cupediario ob mellita crustula sæpius lambenda. Hoc amor sui ipsius tam occultè agit, est enim subtilissimus artifex, vt aliquando seriùs, ab industrio etiam homine deprehendatur tam tecta impostura. Deprehendi tamen potest, & tunc maximè cùm preces & labores, cùm quicquid virtutis est, ideò in fastidio esse incipit, quia mel illud deficit. Atque si talem interroges, cur non oras, cur non laboras, sicut

ſicut nuper feceras? reſpondebit: non ſapit, nauſeo, inamœna res eſt oratio, tædet laboris. Verùm qui Intentionis eſt ſinceræ, his minimè mouetur: etſi eum laboris tædeat, laborare tamen ſuſtinet, etſi orationem faſtidiat, orare tamen non deſinit: etſi moleſtiæ cumulentur, eas tamen tolerat, neque enim Deo ſeruit propter cælum, ſed propter Deum. Et hoc puræ atque ſinceræ Intentionis proprium eſt, quod enucleatiùs videtur exponendum, ideò nunc aliquot ſuper hoc ipſo quæſtiunculas ponemus.

I. QVÆSTIVNCVLA.

Quid minus aut facilius poſſet à nobis exigere Deus, quàm hoc ipſum, rectam Intentionem? Nimirum id à nobis poſtulat quod nullus hominum cuiuſcunque ſtatûs, ordinis, ſexûs, quantumcunque æger & pauper ſit, negare poſsit. Quid creditor minus exigat à ſuo debitore, quàm hoc ipſum, velle seriò ſatisfacere? hoc ipſum poſcit à nobis Deus: vis ſoluere quod debes? iam partem maximam ſoluiſti, nam apud me etiam velle, eſt facere. Et cui non conceſſum eſt VELLE? hoc voluntatis ærarium ægerrimus ac pauperrimus, hoc afflictiſsimus quiſque penes ſe habet. Iure olim Deus contra illos queritur, qui vel leniſsimum imperium detrectabant: Mandatum hoc, inquit, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poſsis dicere: quis noſtrûm valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare poſitum, vt cauſſeris & dicas: quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vſque deferre, vt poſsimus audire & facere, quod præceptum eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum. a Idem prorſus de rectâ Intentione dici poteſt, *iuxta te eſt valdè*. Intentio illa, *in ore tuo & in corde tuo*, quid autem tibi propinquius quàm os & cor tuum? Pauperem veſtire nequis? da duos obolos; adde deſiderium ingens & ſerium omnibus egenis propter Deum opitulandi; & en pauperem veſtijſti. Orationes prolixas fundere, tuarum virium non eſt? fac quod potes, ſed adde affectum validum, ſemper laudandi Deum: & en prolixiſsimè oraſti. Huius rei teſtem locupletiſsimum tibi ſiſto Chryſoſtomum, qui diſertè hoc confirmans: Non parantur, inquit, hæc ſumptu, non labore, non ſudore: ſufficit velle, & confecta ſunt omnia. b

ff II. QVÆ-

a Deut. c. 30. v. 11. 13. 14. b Chryſ. hom. 24. in ep. ad Hebr. fine.

II. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis poteſt plures actiones bonas ſimul eodémque tempore exercere? Poteſt omnino,& leui operâ,ſolâ Intentione. Non omnibus quidem facile eſt, de vnâ fideliâ duos dealbare parietes; varium pulmentum eodem pultario ſimul coquere; diuerſos colores ex eâdem conchâ promere: At hoc bonæ Intentioni facillimum eſt, non duobus tantùm parietibus,ſed decem,opus albarium ſuperinducere ex eodem vaſe. Vtiliſsimum prorſus eſt, ad operis initium plures ſibi fines ſeu Intentiones præſtituere. In exemplum ſit hoc. Ad rem diuinam, & ad ſacrum eo. 1. Ex obedientiâ in Dominum meum, quem ex officio comitari debeo, vti Aulica Nobilitas ſuum principem. 2. Obſequium meum volo ſincerum ſit, non enim deducam tantùm Dominum, vt aliquorum mos eſt, qui poſt primum ingreſſum templi, mox ſe ſubducunt, ad finem præſentes ſe ſiſtunt Domino,tanquam ſi ſemper adfuiſſent: talem ego hypocritam non agam. 3. Ex obedientiâ in Eccleſiam, cui hoc Dominicis & Feſtis diebus debeo. 4. E grato animo in Deum, vt illi gratias agam ob accepta tot beneficia. 5. Cùm hodie cælum rigeat, & tempeſtas perfrigida ſit, patientiam exercebo. 6. Cùm non deſint qui me peſsimè oderint, pro his inimicis meis Numen ſeriò deprecabor. 7. Fidam Deo; haberem equidem abundè quod domi agerem, ſed Deus hanc à domo abſentiam occulto fenore penſabit. En tibi ſeptenas Intentiones, ſeu, ſeptem virtutis actus, duplicis Obedientiæ, Sinceritatis, Grati animi, Patientiæ, Charitatis, Fiduciæ in Deum. Addi poſſent totidem alij: Hoc nimirum eſt, Virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij. a At dicas: Mihi difficile nimis eſt tot actus multiplicare, & vno quaſi halitu tam multa intendere animo. Hoc ergo conſilij tibi do, mi homo, vnam atque vnicam Dei voluntatem animo tuo amplectere,& quicquid agas, hoc ſemper præmittas: *Propter te Domine*, & hoc, & illud, & iſtud, & omnia faciam: propter te Domine, tuo honori, tuæ voluntati, tibi ſit quicquid demum à me ſit.

Qui tamen æmulari vult illos Deo familiariores viros, ducem habet qui viam monſtret,ad ſublimiorem hanc ſapientiam. Sanctiſſimus rex Dauid, in ſuis actionibus & tam immenſi populi gubernatione,plures indubiè ſanctas Intentiones iungebat,nam quos ſuæ fidei & ſceptro commiſſos ſuſcepit, *pauit eos in innocentiâ cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos.* b Quid hoc? nunquid & manibus

a Cant. c. 3. v. 6. b Pſal. 76. v. 72.

manibus est intellectus? Etiam plures, sed tales quos Dauid suis manibus inserebat. Vtique sapientissimus, optimus rex in suis actibus, quos ille manus nominat, præstantissimos diuersi generis affectus in Deum copulabat. Quid sacra regis huius carmina sunt aliud, quàm nobilissimorum affectuum medulla, seu, thesaurus sanctissimarum Intentionum? quid frequentius suspirauerit rex Dauid, quàm hoc ipsum: O si tibi placeam Domine: populum mihi commissum rectè gubernem: cultum tuum vndique terrarum augeam: Vtinam, mi Deus, te nunquam non laudem: Vtinam omnia membra mea linguæ fiant decantandis tuis laudibus. Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi. *a* Misericordias Domini in æternum cantabo. *b* Etiam impios docere non recuso, vt redeant ad te, ô mi Deus. Vilissimus sim & abiectissimus, modò sim in tuâ domo, mi Domine. Malè sit, malè hostibus Dei, malè omnibus qui oderunt Deum: Bene seruis, bene amicis Dei, bene omnibus qui diligunt Deum. En præclarissimos piarum manuum intellectus! mille talia spirabat animus illius Hebræi monarchæ. Verè, *in intellectibus manuum suarum*, deduxit velut oues populum suum; innumeris bonis Intentionibus cælum fatigauit. Hæc illa pia vis est cælo cum virtute inferenda. Cælum rapit, Deum expugnat, qui hoc modo, qui toties ad cælum, ad Deum aspirat.

a Psal. 70. v. 23. b Psal. 88. v. 1.

III. QVÆSTIVNCVLA.

Quid rectam Intentionem plurimùm vitiat? AMOR SVI. Verbo dicam: cùm quis omnia suaui meatu ad se deriuat, & hoc vnum animo agitat: Mihi hoc placet, hoc mihi sapit, mihi hoc prodest, hoc meo bono, meo commodo, hoc ad meum sensum & lubitum fit, hoc mihi iucundum & volupe, hoc demum me mihi reddit. Hic *amor sui* siluestris taurus est, fera pessima, quatuor cornibus arietat in rectam Intentionem. Cornu primum, honoris, titulorum, laudis Auiditas, quæ hoc vnum magni æstimat, eminere, & præ alijs videri. Cornu alterum, Auiditas delectationis, quæ docet cibum potúmque sumere, non tam necessitati quàm voluptati, neque mensam accumbere, vt sedetur fames, sed vt Gula propitietur. idem in alijs corporis oblectationibus obseruat. Cornu tertium, Auiditas opum, quæ labores ingerit multos & graues, eo solùm nomine, vt magis magisque intumescant marsupia. Cornu quartum, Auiditas damni alieni, hæc multiplici fraude instructa, dicit facit-

que quod alijs noceat, ſaltem quod moleſtiæ, quod offendiculo, quod nauſeæ ſit: neque tamen ſemper apertâ molitione in aliorum perniciem laborat, nonnunquam enim tam commodè, tantóque circuitu peccat, vt nihil minus videatur velle, quàm eos quos odit, lædere. Aſsiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratioſi, prætextu iuuandi aut monendi, ſatiant inuidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, vt maligna deinde inſerentibus ſit pronior fides. Ita *ſui amor* cornuta beſtia eſt, & omnem bonam Intentionem quadruplici hoc cornu ferit, ac deijcit, caueto. Peſsimum veri affectus venenum eſt, ſua cuique vtilitas.

Itaque *amor ſui* hoc ſpectat, vt vbique in ſagniâ ſit; ipſe ſe paſcit, ſe curat, facítque quod ille olim, de quo Gellius memorat. Cùm quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum ac ſtrigoſum, rogatus quid eſſet in cauſsâ quòd ipſe longè curatior ſit, quàm equus ipſius? reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo ſuo eſſet habitior, quandoquidem ipſe ſe curaret, equum Statius ſeruus. *a* Ita prorſus *Amor ſui*, quicquid non ſuum putat, aut id alijs mandat, aut leuiſsimè curat: ad commoda ſua ſudare, hoc eſſe ſui muneris putat. Certùm: tantò miſeriùs peſſum it bona Intentio, quantò feliciùs *Sui amor* inualeſcit.

a Gel.l.4.Noct.Attic. c.20. ſeu vlt.

IV. QVÆSTIVNCVLA.

Cur in diuinis paginis tam multa æſtimationis alioqui viliſsimæ adeò exaggerantur? vt incautior Arcæ tactus, ligna ſabbato collecta, multitudo ſubditorum numerata, calix frigidæ porrectus, laſciuior feminæ aſpectus, &c. Moſes olim proclamans: Hæc autem ſunt, inquit, quæ accipere debetis, aurum & argentum, & æs, hyacinthum, & purpuram, coccúmque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum, &c. *a* Inter munera cenſeri aurum & argentum, nil miri. Sed quo pretio inter hæc ſunt pili caprarum, donum prorſus ignobile? Etiámne Deo chara tam vilia & minuta? Quantilla res, pugillus farinæ & paullulum olei Eliæ obſequio impenſum? *b* Quid duo illi numuli viduæ, num tantum poſtulabant elogium, quantum tulerunt? Sederat Chriſtus & tanquam ad maximè ſerium ſpectaculum intentus, ſpectabat turbam quæ in ſacrum gazophylacium ingentia munera iactabat. Inter tot opulentos vidua quædam paupercula plus non attulit quàm æra duo minuta, vnicum quadrantem, in hanc Dominus benigniſsimè pronuncians: *Verè dico vobis*, inquit,

a Exod.c.25.v.3. b 3.Reg.c.17.v.12.

inquit, *quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit.* a Exiguum fuit quod illa muliercula in ærarium contulit, sed ampliùs non potuit: multóque gratius venit quod tam facili quàm quod plenâ manu dabatur. nam hæc munera non in rebus, sed in ipsâ benefaciendi voluntate consistunt. plurimum dat qui pauca etiam dat magnificè, & regum opes æquat animo, qui exiguum tribuit sed libenter: qui paupertatis suæ obliuiscitur, dum alienam respicit: qui accipere se putat beneficium cùm largitur: qui dat tanquam non recepturus, qui occasionem quâ prosit, & occupat & quærit, hic & ditissimus est, & liberalissimus, ob rectam Intentionem. Quid igitur, obsecro, adeò commendauit illos numulos, quid farinulam illam, quid caprarum pilos? vna atque vnica RECTA INTENTIO. hæc est quæ omnium penora, thesauros, æraria, quæ omnes Persicas gazas superet. Nil ditius Rectâ Intentione.

a Luc. c. 2. v. 3.

V. QVÆSTIVNCVLA.

Num quis dormire simul & precari potest? Equidem Seruator serio præcepto exigens: Quoniam, inquit, oportet semper orare & non deficere. *a* Ergóne etiam dormientes orare possumus? Possumus, si velimus, idque hac ratione. Quieti præmittenda est oratio, & ipsa quies in Dei obsequium offerenda, eiuscemodi ferè verbis: Cupio, mi Deus, vt, quoties hac nocte animam duxero, toties singulæ respirationes meæ te laudent, tanquam si semper illud pronunciem, Benedictus Deus in æternum, Benedictus Deus, Benedictus, &c. Aut: Cum tuo, mi bone Iesu, somno, quem tu in terrâ cepisti, iungo & meum, tibíque vnà offero. Qui sic ad somnum se parat, semper orat.

Ludouicus Blosius huius rei mentionem faciens: Dominus, inquit, ad virginem Mechtildem dixit: Quando quis somnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecum loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam dormiturus quisque desideret, vt singulas respirationes, quas nocte illâ faciet, tanquam eximiam mei laudem suscipiam, & ego qui sanctis votis piæ amantísque animæ deesse non possum, in veritate desiderium eius implebo. *b*

Sanè non satis capere videmur quantum emolumenti adferat, sic omnia in diuinos honores reducere. Nullo non temporis momento lucrari possumus. Et quàm suaue hoc virtutis compendium

a Luc. c. 18. v. 1. b Blos. Monil. spirit. c. 9. mihi pag. 93.

est edendo etiam, bibendo ac dormiendo posse emereri cælum? Solâ profectò Intentione potest quis vno die plus promereri quàm alius quispiam toto anno. In vineam laboraturus serò venit, qui horâ diei penultimâ venit, non minùs tamen denarium accepit quàm qui à primo manè in serum vesperem sudarunt. a Aliud est operam impendere prolixam, aliud intentam. Non tam spectat Deus, quamdiu quis laborarit, sed quàm bene.

Nec rarum est, vt facillimum quid factu & vilissimum, maioris sit pretij ob rectam Intentionem, quàm actio quæuis excellentissima, sed illâ Intentione destituta. Et cui non placeat ars, quæ ingeniosam ditescendi celeritatem doceat? Hæc est ars illa, *Rectæ Intentionis notitia*, hæc illa Midæ virgula est, quæ quicquid tangit, inaurat.

Hoc sanctum Ignatium Loiolam mouit, vt suis omnibus assiduum rectæ Intentionis studium altissimè voluerit impressum, hac ipsâ lege: *Omnes rectam habere Intentionem studeant: non solum circa vitæ suæ statum, verùm etiam circa res omnes particulares; id semper in eis sincerè spectantes, vt seruiant & placeant diuinæ bonitati propter seipsam*, b

a Matth. c. 20. v. 9. b Reg. 17. Summarij.

VI. QVÆSTIVNCVLA.

Quodnam opus Deo gratissimum? Si nos hac in re possimus æstimatores esse, censemus illud omnium præclarissimum, cui plurimum inest diuini amoris, seu, quod à feruentissimâ Intentione vni Deo placendi prouenit. Ludouicus Granata hac de re differens: illud opus, inquit, Deo gratissimum, quod solis eius oculis conspicuum, ei qui operatur nec vtilitati, nec honori, sed nec voluptati est, nisi hoc solo nomine, quòd Dei caussa sit factum. Quantis sæpe desiderijs pectora sanctorũ æstuant ampliandi diuini honoris, etsi decies, etsi centies impendenda sit vita. Hæc ipsa desideria tam ardentis in Deum affectûs, inter maxima virtutũ opera sunt recensenda.

Reperiuntur actores Comici, qui in gratiam vnici alicuius domini totam exhibent comœdiam; sed vnus ille liberalius lucar persoluit quàm aliorum spectatorum plurimi: Sic homo integerrimæ Intentionis quotidie diuinis obsequijs se offerens: Tuis, inquit, solis oculis, mi Domine, spectaculum edo, tibi spectatori actor sum horis omnibus: aliorum spectantium oculos & aures penitus non curo: quicquid illi de me dixerint, senserint, susque deque habeo, modò tuis oculis, modò tuis me auribus probem; omnes res posteriores pono, atque operam tibi do, tuum, mi Deus, honorem curo.

Priscis

Priscis celeberrimum erat: Alter alteri satis magnum est theatrum vir probus. Epicurus cùm vni ex consortibus studiorum suorum scriberet: Hæc, inquit, ego non multis, sed tibi: satis enim magnum, alter alteri theatrum sumus. a Homini probo nimis quàm magnum theatrum est Deus; Deo quoque sat amplum theatrum est probæ Intentionis homo. qualia theatra fuerunt Deo vnicus Abraham, vnicus Paulus, qui sincerissimæ erant Intentionis?

a Senec. epist. 7. fine.

VII. QVÆSTIVNCVLA.

Quoties renouanda est recta Intentio: Sanctus Bernardus: Si quis diem, inquit, ita consumat, vt omnibus actionibus graue Dei odium misceat, peracto die quot gehennas promeruerint toties repetita flagitia? Contra verò si quis diem sic transigat, vt in cunctis actibus sincerum Dei amorem exerceat, quàm altam in cælo sedē hic obtinuerit? est enim Deus pronior ad danda præmia, quàm ad irroganda supplicia. Ita Bernardi consilium est, rectam Intentionem quàm creberrimè de die instaurare, quod nos iam suprà demonstrauimus.

Christus Matthæi ore: Qui recipit prophetam, inquit, in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. a Non tantùm hospitium concedi vult Christus, sed & certam Intentionem adiungi. Quid enim magni facis, si domum peregrino pandas, & obstruas cor? Ex quo colligere est, quàm vtile sit & necessariũ cęlestis lucri auido, Intentionem bonam sæpius instaurare, nam tanti præmij non est hospitio prophetā accepisse, quanti est optimâ Intentione id fecisse.

Quòd si quis innouandæ Intentionis statam horam nosse cupiat, quinque præcipuè tempora de die obseruanda iudico. Primum est, post quietem, matutinum. Alterum, meridianum, ante mensam, & post illam. Tertium, ante preces, maximè verò sub re diuinâ. Quartum, ante labores & quæuis negotia. Quintum, ante somnum. Per hæc potissimùm interualla diei, Animus suæ potestatis fiat, & ad seipsum sese recipiat, Conditorem suũ velut respirans adoret, atque ita rectam Intentionem innouet. Nemo tam negotiosus est, quin id facillimè posit ac commodissimè: tribus solùm voculis hoc negotium omne perficitur. Faciles Deus habet aditus, nec vllum noctis aut diei momentum est, quo sui copiam neget. Itaque rectam Intentionem innouaturus, præsente animo horum aliquid dicat:

a Matth. c. 10. v. 41.

dicat: Domine, propter te: Honori tuo Domine: In tuam gratiam: Ad tuam gloriam: Tuo nomine: Ob amorem in te: Tibi, mi Deus, hoc fecíam, hoc dicam, hoc perferam, tibi omnia. Incredibile dictu est, quàm hoc actiones nostras commendet, quàm & opulentet. Nullum enim merè naturale opus, vt Theologi loquuntur, meritorium est vitæ æternæ, qualia sunt, ieiunare solùm valetudinis, laborare mercedis, deambulare sanitatis, edere, bibere vitæ duntaxat seruandæ caussâ. Nisi hæc per Intentionem eant ad Deum, nihil sunt ad lucrandum cælum. Et hæc crebriùs repetita Intentio, plurimis vitijs aditum intercludet, alioqui miserè in nos grassaturis. simul & vanitatem, quæ se rebus omnibus blandè insinuat, fugabit vnico desiderio placendi Deo.

VIII. QVÆSTIVNCVLA.

Quomodo è muscâ fiat elephas? Si peccata alioqui leuiora, Intentione fiant non remissè improbâ. Huius rei certissimus testis venator Esau, cui tantopere vitio vertitur, rufum pulmentum comedisse, tanquam si nescio quas Apicij delitias fuisset consectatus. Quid tandem mali est, lentis edulium absumere, præsertim fame sic stimulante? At Esau velut venaticus canis tam auidè coctas lentes inuasit, vt gulâ dominante rationi locus non fuerit, vt propter pulticulam ius primogeniti vendiderit, & quod turpius, vendidisse parui duxerit. [a] Ita quorundam gula plus peccat in vilissimis cibis, quàm aliorum temperantia in exquisitissimis epulis: & quandoque plus superbiæ latet sub rudissimo panno, quàm sub aureâ togâ. Animus & Intentio hîc spectatur, non ferculum aut tegumentum. Et quemadmodum maiori cum laude orat, qui breuiùs quidem sed tamen ardentiùs orat, quàm qui prolixissimas fundit preces, sed sine vllo igne: ita sæpe grauiùs peccat qui in rem cetera leuiorem, maiore tamen ardore impetúque fertur, quàm qui languidè, & velut aliud agens in culpæ societatem venit deteriorem.

a Gen. c. 25. v. 34.

IX. QVÆSTIVNCVLA.

Quotuplex emolumentum sit rectæ Intentionis? Sparsim, iam suprà demonstratum, quàm Intentio recta sit cognoscentibus se iucunda, vtilis, necessaria. Hoc loco breuiter & summatim septemplex emolumentum percensendum venit.

Primum est: Deo hac ratione pro culpis satisfacimus. Pœnas

&

& supplicia peccatis deberi non nescimus, & hæc vel olim certè dependenda; horum partem tollimus, quoties animum bonâ Intentione à rebus caducis quasi seducimus, & erigimus ad Deum.

Alterum: Magna virtutibus fit accessio, & ingens gratiæ incrementum, non tantùm ab exercitijs pietatis, sed etiam à quotidiano vitæ tenore. Rectæ Intentionis homo nunquam frustra laborat, siue enim legat, scribat, audiat; siue vendat, emat, iter faciat, negotia tractet; siue comedat, bibat dormiat, quicquid denique rerum agat, modo Dei honorem, suum sibi finem in omnibus præstituat, quæstus semper facit honestissimos. Re verâ salutis initium, sincera Intentio.

Tertium; miram vim addit precibus recta Intentio. Hæc enim illa est suada conciliatrix, quæ Deum flectere scit, & in vota precantis deducere, Intentio recta non tantùm orare nouit, sed & impetrare. Vsque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite & accipietis. a Neruus orationis recta Intentio. Diligentiam suo iure virtutum omnium fæcundissimam vocant; idem pænè, aut amplius de rectâ Intentione meritò prædicauerim: Intentio recta virtutum omnium & fæcundissima, & coram Deo facundissima.

Quartum, Intentio bona mirabili nexu hominem vnit cum Deo. Præclarè de hoc Rusbrochius: Simplex Intentio ea est, inquit, quæ nihil spectat nisi Deum, & omnia in ordine ad Deum. Ipsa virtutum omnium finis, initium, decus, & ornamentum est. Ipsa fictionem, hypocrisin, & duplicitatem omnem pellit: vires animæ dispersas in vnitate spiritûs colligit & adiuuat, *ipsúmque spiritum Deo adiungit*. Ipsa naturam pessum premit, atque proculcat, virtutesque omnes incolumes conseruat, & pacem, spem atque confidentiam in Deum, tam hîc quàm in die iudicij præstat. Quamobrem danda tibi opera est, vt in cunctis actionibus tuis illam retineas & colas. b Ingens thesaurus recta Intentio, & seriò volenti inexhaustus.

Quintum: Perpetuum gratiæ canalem à Deo deriuat ad hominem recta Intentio, ídque tunc maximè apparet, cùm toleranda sunt aduersa. Bonum aut malum corium in pluuijs potissimùm se prodit; bonus aut malus homo in aduersis. quàm patiens & Dei obseruans est homo probus, tam impatiens, & Deo contumax est improbus. Eximiè hoc Augustinus declarans: Vnde, inquit, in

a Io.c.16.v.24. b Rusbroch.in farrag.Instit.apud Ludou.Blos.

eâdem afflictione, mali Deum detestantur atque blasphemant: boni autem precantur & laudant. Tantum interest non qualia sed qualis quisque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cænum, & suauiter fragrat vnguentum. a

Sextum: Intentio recta in hostes pugnat stratagemate nunquam fallaci, sempérque victoriam reportat. Dum in rupe Moses cælo extolleret manus, vicit Israël & Amalecitas fugauit memorabilissimâ victoriâ. Quamdiu Intentio ad Deum stat erecta, tamdiu nullis succumbit hostibus, inuincibilis, inexpugnabilis est: vbi lassata terram spectare incipit, mox vires amittit, & à suis hostibus triumphatur.

Non omiserim hîc, quod mirum videatur. Fit nonnunquam, vt duo litigent coram Iudice: quisquis suam agit caussam, ille affirmat, negat iste, vterque suis certat legibus, vterque ius petit ab iudice: Si caussam spectes, vterque vincere non potest; si Intentionem, vterque sæpius euadit victor, tunc scilicet cùm neuter dolo malo controuersiam intendit, cùm iustitiam damnantem neuter odisse vult, paratus litem perdere aut euincere, prout iustitiæ visum fuerit. Sic ambo vincunt, non causâ, sed Intentione, quæ in ambobus admodum laudabilis est.

Septimum: Intentio recta in rebus omnibus ingens solatium est, illâ præcipuè horâ quæ de annis omnibus fert sententiam. Equidem reor supremo vitæ tempore, nil moribundo fore iucundius, quàm omnia per vitam præteritam Intentione optimâ egisse. Securissimè profectò morietur, quisquis vixerit sincerissimè. Si enim bonus Deus tam liberalem munificentiam decreuit in singulas quantumcunque viles actiunculas, sibi tamen bonâ Intentione oblatas, quàm largis muneribus excipiet omnem vitam sibi semper sincerâ mente deuotam?

Sed quis horror & tremor occupabit miserum, cui conscientia omnem vitæ seriem pandet ex ordine, illúdque flebili exaggeratione vociferabitur: Nec inter homines, nec cum Deo egisti sincerè: sæpe alios, teipsum semper turpissimè fefellisti: alius videri volebas, alius eras: honestatem verbis præferebas, non animo: quoties amicitiam gestu & ore mentiebaris, mente capitalis hostis? quoties actionibus tuis pulcherrimam laruam induebas, vt eâ Intentionem improbam velares? mulsum & mera mella loquebaris, mens inuida nouaculam acuebat: variegatâ pauonis tunicâ te creberrimè ostentabas, animo miluum & vulturem fouebas, tam pulcher

a Aug. l. 1. de ciuit. c. 8. fine.

pulchér foris, quàm turpis intus. Sed teipſum decepiſti, non Deum cui patent omnia. Væ tibi, væ omnibus qui Intentione ſæpius nullâ, frequenter non purâ, plerumque malâ, actiones ſuas non Deo, ſed ſuo genio, ſibique offerunt, & perdunt.

Supremo die iudicij plurimis illud poterit opprobrari: Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam: Vinum tuum miſtum eſt aquâ: a Equidem nitebant opera tua, velut purum putum argentum, ſed quia tam frequentem malæ Intentionis miſturam admiſerunt, in argentum reprobum, imò in ſcoriam mutarunt. Quàm igitur aſsiduè clamandum: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. b Chriſti præceptum eſt: Sic luceat lux veſtra coràm hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent (non vos, ſed) patrem veſtrum qui in cælis eſt. c Ergo, *benedicite omnia* opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula. d Omnia omnino opera noſtra, minima maxima benedicant Deo in æternum.

a Iſa.c.1.v.22. b Pſal.113.v.9. c Matth.c.5.v.17. d Dan.c.3.v.57.

Cap. VII.

E DICTIS CIRCA RECTAM INTENTIONEM quæ conſequantur: vbi vberiùs De

Temerario iudicio.

PLures ſunt artium pulchræ quidem, & minimè plebeiæ, at quia nil faciunt ad farinam, aut lucrandum panem, ideò non magno ambitu frequentantur: quid prodeſt, aiunt, hæc ſcire, & eſurire? Multa inter doctos, multa etiam in templis pro ſuggeſtu diſputantur, de quibus illud verè pronuncies, *non eſt de pane lucrando*, imò, *non eſt de lucrando cælo*. Cui bono eſt, facundiſsimè temporum ſeriem percenſere, quid iuuat ſtellarum numerum & ortus noſſe, quid prodeſt orbium cæleſtium motiones ſcire, ſi neſcias artem quæ te ſupra ſtellas euehat? Quàm multi potientur cælo, tametſi nunquam audierint dubitari, an conſiſtat cælum, moueatur terra.

At verò ars hæc, quæ docet quâ ratione tranctanda ſit omnium humanarum actionum AMVSSIS, vt maximè facit ad lucrandum panem, panem Angelorum, panem in regno Dei manducandum. a

De pecuniâ vetus eſt precatiuncula, Et genus & formam regina

a Luc.c.14.v.15.

pecunia donat. Vertamus, & rectiùs cantabimus. Et genus & formam regina Intentio donat. Intentio sincera rebus omnibus conciliat cæleste pretium; absque hac omnes etiam nobilissimæ actiones iacent inhonoræ & nullius pretij. Ad huius rectæ Intentionis ampliorem cognitionem necessarium prorsus est ostendere iam quid ei sit è dictis consequens. Itaque aliquot ordine consecutiones subiungam,

I. Consecutio.

Qui errat in Intentione, errat in omnibus. Res tota in aperto est, & mille testimonijs hoc vnũ certius est: *Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* a totum corpus, totum. Quid clariùs? Qui in itinere aberrat â viâ, quò plus progreditur, grauiùs errat: sic quò quid vehementiûs agitur, aut quò nobilior actio suscipitur, hoc peiùs fit, si bona Intentio desit. Omnibus actionibus nobilitatem impertitur Intentio; si hæc ignobilis sit, & carnem vel terrã oleat, quî alijs dabit, quo ipsa caret? Qui tractat litteras tantùm vt sciat, qui religionem ambit, ne panis desit; qui aulam sectatur, vt ditescat, vel extollatur, qui sacerdotium quærit, vt culinam inueniat; toto cælo aberrat: horum omnium quia nequam oculus est, totum corpus tenebrosum est. Rectè Gregorius: Lucerna itaque corporis est oculus, inquit, quia per radium bonæ Intentionis, merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: quia cum peruersâ Intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur. b Addit: Vide ergo, ne lumen quod in te est tenebræ sint. Si lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex malâ Intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse, etiam cùm agimus, non ignoramus. c

a Matth.c.6.v.23. b Greg.l.28.mor.c.6.ſpropiùs finem. c Ibid.

II. Consecutio.

Opus bonum bonâ Intentione omitti potest, sed malum fieri non potest. Thomas à Kempis: Pro nullâ, inquit, re mundi, & pro nullius hominis dilectione, aliquod malum est faciendum, sed pro vtilitate tamen indigentis, opus bonum liberè aliquando intermittendum

mittendum eſt, aut etiam pro meliori mutandum. a Hîc ſæpe grauiter impingimus nec ſentimus. Sunt quibuſdam in dies ſingulos ſtatæ precatiunculæ, ſunt certæ, quas vocant, deuotiones, his quandoque tam pertinaciter inhærent, vt fame ſitique alios potiùs perire, quàm aliquid ſuæ conſuetudinis intermittere velint. Hanc ego piam malitiam vocauerim, quâ ſæpe ad infamiam laboramus: nullâ aliorum curâ tangimur, in noſtram duntaxat rem ſapimus: quicquid fiat alijs, noſtra nobis ſemper potiora ſunt: hîc deuotiones, & precatiunculæ noſtræ nemini cedunt. Sed quantò ſatius eſſet, charitati Chriſtianæ, quàm pietati tam obſtinatæ morem gerere, quantò maiore lucro hæc talia aut omitterentur, aut certè differrentur? Fuerunt plurimi inter priſcos Aſcetas obſeruantiſsimi ieiuniorum, reperti tamen ex his, qui in gratiam hoſpitum ſexies, aut ſepties poſſent prandere, & ſemper eſurire. In rebus animi longè viliſsimum eſt, vtilitates ſuas in tempore omittere; & ſæpe maximum eſt commodum, nullam ſui commodi rationem ducere. Optimè in rem Gregorius: Plerumque enim virtus, inquit, cùm indiſcretè tenetur, amittitur: cúmque diſcretè intermittitur, plus tenetur. b Hinc aptè deducitur.

a Thom. de Kemp. l. 1. c. 15. n. 1. b Greg. l. 28. mor. c. 6.

III. Consecvtio.

Hòc purior eſt Intentio, quò quis minùs quærit ſeipſum, & hòc impurior quò quis magis rem ſuam ſapit & agit. Abel primus & martyr, & virgo ſacrificaturus Deo, optima quæque ſacrificio deſtinauit, daturus meliora ſi potuiſſet. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* a Miram hîc Abelis Deum in liberalitatem obſeruans Chryſoſtomus: Non tantùm, inquit, de ouibus, ſed de primogenitis, de optimis & ſelectiſsimis obtulit, & ex his ipſis quod præſtantiſsimum erat, ſelegit, *& de adipibus eorum* pinguiſsima quæque altari ſecreuit. Nil ſimile fecit Cainus, ſed, *factum eſt autem poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino*, arborum fætus, & obuia quæque ad ſacrificium rapuit. Itaque Abel quaſi conuiuium inſtruxit Deo, Cain conuiuij epilogum poma, nuces, pira, agreſte munus congeſsit. De hoc pulchrè Auguſtinus: Cain, inquit, non rectè diuiſit, quia malè viuens, dedit Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſeipſum.

In Moſe, Deuteronomium prædicat: Non caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt. b Interpres vetus: Nube malitiæ, inquit,

a Gen. c. 4. v. 4. b Deut. c. 34. v. 7.

quit, intuitus piæ Intentionis à recto non deuiauit: Moses enim Deum quæsiuit, non se. hinc Intentio illius tam pura & firma.

Bernardus illud de paschatis agno præceptum explicans: Custodit Dominus, inquit, omnia ossa eorum, a vnum ex his non conteretur, quia nunquam propositum cordis eorum, nunquam salubris Intentio conteritur, vt concupiscentiæ titillanti detur assensus. Intentionem igitur & propositum mentis eâ sollicitudine custodiamus, fratres, quâ vitam animarum nostrarum. Tantò igitur, ô Christiane, sincerior est tua Intentio, quantò minor tui ad teipsum affectio.

a Psal. 33. v. 21.

IV. Consecvtio.

In rebus plurimis sola Intentio, præmio aut supplicio afficitur. Nimirum cùm deest facultas, mercedem accipit voluntas. In omni officio, magni æstimatur dantis voluntas: promptè dedit, qui citò voluit; plurimum contulit, qui plura non potuit. Sciebat Plato fastidiri se à Dionysio rege Siculo. Quapropter admitti petijt, & aures sibi dari. Admissus, sic fari cœpit: Rex potentissime, num impunè sineres abire, si quis Siciliam fuisset ingressus eo animo, vt grande tibi malum inferret, tametsi obiectis impedimentis mali nihil intulisset? Ad hæc Dionysius: Nequaquam, ô Plato, inquit, nam hostium non tantùm mala facinora, sed & consilia ac proposita mala sunt punienda. Hîc Plato subiungens: Quòd si quis, inquit, venisset in Siciliam, Maiestatis tuæ honori, & bono, plurima facturus, impediretur autē non suâ culpâ, sed occasionis & fortunæ, num æquum foret, hunc talem sine omni gratiâ, cum dedecore & ignominiâ dimittere? Ecquis est iste, ait Rex. Mox Plato: Æschines, inquit, vir sincerissimus, tam fidus Socratis amicus quàm vllus alius, & qui eos omnes, quibuscum consueuit, possit facere meliores. Hic plurimum maris enauigauit, commune acturus negotium, & alios quoque artis suæ facturus participes, hactenus tamen neglectus est. Breuis hæc peroratio sic affecit Dionysium regem, vt Platonem anteà exosum amare, Æschinem lautè tractare cœperit. a En etiam homines solam puniunt Intentionem, aut munerāt, quantò magis Deus? si voluntas prompta est, secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet. b

Quantâ cum laude exaggerauit Deus illud Abrahami facinus illustris.

a Laërt. l. 3. b 2. Cor. c. 8. v. 12.

lustrissimum: Et non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. a Tamen parentis gladius filium non attigit, non pilum ei læsit. Voluntate Abrahamus, filio non pepercit, animo illum iugulauit, Intentione iam sacrificauit. Hoc Deus in sacrificium perfectissimum acceptans, *Nunc*, inquit, *cognoui quòd timeas Dominum.* b Tu non pepercisti ob meum iussum, ego autem peperci ei ob tuum obsequium: satis est mihi, Abrahame, te hoc voluisse, ideò non minus amplè remunerabo tuam Intentionem, quam remuneraturus fuissem tuum factum.

Noëmus vix Arcâ egressus mox aram struxit tumultuariam, *& tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare*, c certò sciens voluntatem bonam, animique Intentionem in his Deo plurimùm probari. *Odoratúsque est Dominus odorem suauitatis.* En etiam nidorem & fumum sacrificij gratissimum fecit Intentio. d Non æstimauit Deus aues aut quadrupedes, sed odorabatur in eis fragrantissimum quid, affectum Noëmi. Qualecunque, inquit Chrysostomus, nostrum sacrificium sit, siue oremus, siue ieiunemus, siue eleemosynam demus, hic illius sacrificij sit odor qui solus placet. Hoc sensu dixit Bernardus: Sola interdum bona voluntas sufficit, cetera non prosunt, si sola defuerit. Valet itaque Intentio ad meritum, actio ad exemplum. e Exemplo, quod dicimus, sic oculis subijciamus. Videt quis mendicum miserrimum, ipse non diues, animo dolet huius vicem, suspicit cælum, agítque Deo gratias ob sibi concessa, &, ô si, ait ipse secum, & huius mendici penuriam ex integro subleuare possem, quàm id facerem hilariter! Hic talis, etiamsi nihil, aut exiguum quid det, mercedem tamen, ac si dedisset, recipiet.

Pari modo si æger, seriò & ardenter exoptet, & preces fundere, & inediâ corpus affligere, aut alia pietatis opera exercere, ea tamen virium defectu præstare nequeat, non minus Deum sibi debitorem habebit, quàm si omnia illa quæ optarat facere, fecisset. modò animus cum Deo sic agat: Mi Deus, quàm ego in tuum honorem hoc libens facerem! sed tu scis Domine, id in meâ potestate non esse. hoc ergo desiderium & voluntatem meam in locum operis tibi submisissimè offero.

Hinc Chrysostomus ingenti plurimorum solatio affirmans: Da, inquit, indigenti, si minus habueris, vel suspirium si profers, omne

a Gen.c.22.v.12. b Ibid. c Gen.c.8.v.20.
d Seu bonus affectus, quem cùm Intentione subinde confundimus.
e Bern.l.de grat. & lib.arbitr.

omne tribuiſti. nam in ſomnis ille oculus videt te dediſſe quod habueras. a Hinc & Gregorius: Ante Dei oculos, inquit, nunquam eſt vacua manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate. b Ideò & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictiſsimi, tam opulenta & præclara poſſunt Deo ferre munera, quàm ditiſsimi atque ſaniſsimi. Non hoc opum aut virium negotium eſt, voluntatis eſt, quæ ſi verè bona ſit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo eſt diſertus etiam qui tacet, fortis etiam qui compreſsis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in ſicco eſt: ita & liberalis, & laborioſus, & obſequioſus eſt, qui vult tantùm, nec habet huius voluntatis ſuæ vllum alium, quàm ſe teſtem. Regius pſaltes: In me, inquit, ſunt Deus vota tua quæ reddam laudationes tibi. c Etſi, ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipſo tamen inuenio, quod tibi offeram: in memoriâ, in intelligentiâ, maximè verò in voluntate meâ repoſita ſunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non ſunt.

Hæc omnia diſertiſsimè confirmans Chriſtus: Quicunque, inquit, potum dederit, vni ex minimis iſtis, calicem aquæ frigidæ, *tantùm in nomine diſcipuli*, Amen dico vobis, *non perdet mercedem ſuam.* d Scio non eſſe omnium, hoſpitium præbere, & vitæ neceſſaria ſubminiſtrare, ergo quod pauperrimis quibúſque in manu eſt, hauſtum frigidæ præbeat ſitienti, *non perdet mercedem ſuam.* Ergo nemo per inopiam ſe excuſet, quò minùs ijs, qui Chriſti ſunt, ſubueniat, cùm ijs etiam beneficijs, quæ nullius ſunt æſtimationis, tam nobile ſit promiſſum præmium, *non perdet mercedem ſuam.* Et ne quis ſumptum lignorum in dandâ calidâ pro abluendis pedibus cauſſari poſsit, det ſolùm frigidam, nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem ſuam.* Non enim in hoc beneficij genere opulenta liberalitas, ſed pia voluntas, & recta Intentio attenditur. Æſtimat Deus opera magis è ſtudio & conatu, quàm è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni pretio. Hinc etiam minimum quid & viliſsimum, in Chriſti honorem datum *non perdet mercedem ſuam.* In vilioribus iſtis fruſtra nos fatigari, puſillanimitatis noſtræ cogitatio eſt, non intelligentium, quanti Deus faciat, beneficium etiam viliſsimum, bonâ tamen Intentione collatum.

Hac de cauſsâ Auguſtinus: Deus, inquit, coronat bonam voluntatem

a Chryſ. hom. 7. de pœnit. ad finem. b Greg. hom. 5. in Euang.
c Pſal. 55. v. 12. d Matth. c. 10. v. 42. e Aug. in Pſ. 105.

luntatem, quando non inuenit facultatem. a Eiusdem animi Bernardus dixit: Deus indubitanter tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati. Quid planius, quàm quod volumus, pro facto reputetur, vbi factum excludit necessitas. b Nec sine caussâ Parthenius cætus beatissimæ Virginis Matris, menstruis schedis subscribi iubet, *Desiderium Martyrij*. Quisquis vult, fieri potest Intentione Martyr. Magni est vtique, Deum animo sic affari: Quàm vellem, mi Deus, tibi è meo sanguine propinare purpureum poculum: paratus sum caput meum, & omnem vitam certæ morti obijcere, propter te. Profectò hic talis, cui non voluntas moriendi, sed facultas deest, *non perdet mercedem suam*, eámque amplissimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluisse sat est.

At sunt homines ignaui quibus æterna hyems est in pectore, ex horum numero si qui aut leui tussiculâ tententur, aut caput sentiant grauatius, aut si aura afflet strictior, voces tam pias vsurpare solent: sacris hodie interesse non possumus, itaque manebimus domi, piè voluisse bonus Deus propriè fecisse munerabitur; cùm deest facultas, sufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cùm Auaritia, tum Pigritia multorum se solatur. Cùm pauperes iuuandi sunt: non possumus, aiunt, itaque voluisse iuuare sat erit. Cùm ieiunium tolerandum: valetudo impedit, non possumus ferre inediam; itaque dies esuriales, in nos nihil imperij sibi vendicent. Cùm difficultas ardui operis, generosè perrumpenda: en, inquiunt, quis hoc possit? veniat ergo in locum operis Voluntas.

O ignauas pecudes non cælo natas! ò impiam hyemem expirantis animi! siccine vestram vobis inertiam purgare, & à re diuinâ pro libitu abesse, ceteráque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc socordiæ vestræ patrocinantur. Aliud est, ô boni, difficulter & ægrè quid posse; aliud omnino non posse. Si ea omnia negemus nos posse, quæ difficulter possumus, quid tandem erit inter honesta & pulchra quæ nos posse fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Istud igitur (*cùm deest facultas, supplet voluntas*) caussæ vestræ nil penitus fauet: possetis, modò velletis. Si, quicquid non facilè fit, liberè omitti posset, quid demum honesti aut præclari vnquam in opus exiret? habent hæc omnia suas quæque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pelecanus auis fluuiatilibus conchis se complet, eásque stomachi calore concoctas remouit, eligitque ex his quæ sunt esculenta. Ita, ô torpidi Christiani, si quid

gg difficultatis

a Aug. in Psal. 105. | b Bern. ep. 77.

omne tribuisti. nam in somnis ille oculus videt te dedisse quod habueras. [a] Hinc & Gregorius: Ante Dei oculos, inquit, nunquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate. [b] Ideò & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictissimi, tam opulenta & præclara possunt Deo ferre munera, quàm ditissimi atque sanissimi. Non hoc opum aut virium negotium est, voluntatis est, quæ si verè bona sit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo est disertus etiam qui tacet, fortis etiam qui compressis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in sicco est: ita & liberalis, & laboriosus, & obsequiosus est, qui vult tantùm, nec habet huius voluntatis suæ vllum alium, quàm se testem. Regius psaltes: In me, inquit, sunt Deus vota tua quæ reddam laudationes tibi. [c] Etsi, ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipso tamen inuenio, quod tibi offeram: in memoriâ, in intelligentiâ, maximè verò in voluntate meâ reposita sunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non sunt.

Hæc omnia disertissimè confirmans Christus: Quicunque, inquit, potum dederit, vni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, *tantùm in nomine discipuli*, Amen dico vobis, *non perdet mercedem suam.* d Scio non esse omnium, hospitium præbere, & vitæ necessaria subministrare, ergo quod pauperrimis quibúsque in manu est, haustum frigidæ præbeat sitienti, *non perdet mercedem suam.* Ergo nemo per inopiam se excuset, quò minùs ijs, qui Christi sunt, subueniat, cùm ijs etiam beneficijs, quæ nullius sunt æstimationis, tam nobile sit promissum præmium, *non perdet mercedem suam.* Et ne quis sumptum lignorum in dandâ calidâ pro abluendis pedibus caussari possit, det solùm frigidam, nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem suam.* Non enim in hoc beneficij genere opulenta liberalitas, sed pia voluntas, & recta Intentio attenditur. Æstimat Deus opera magis è studio & conatu, quàm è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni pretio. Hinc etiam minimum quid & vilissimum, in Christi honorem datum *non perdet mercedem suam.* In vilioribus istis frustra nos fatigari, pusillanimitatis nostræ cogitatio est, non intelligentium, quanti Deus faciat, beneficium etiam vilissimum, bonâ tamen Intentione collatum.

Hac de caussâ Augustinus: Deus, inquit, coronat bonam voluntatem

a Chrys. hom. 7. de pœnit. ad finem. b Greg. hom. 5. in Euang.
c Psal. 55. v. 12. d Matth. c. 10. v. 42. e Aug. in Ps. 105.

luntatem, quando non inuenit facultatem. a Eiusdem animi Bernardus dixit: Deus indubitanter tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati. Quid planius, quàm quod volumus, pro facto reputetur, vbi factum excludit necessitas. b Nec sine caussâ Parthenius cætus beatissimæ Virginis Matris, menstruis schedis subscribi iubet, *Desiderium Martyrij*. Quisquis vult, fieri potest Intentione Martyr. Magni est vtique, Deum animo sic affari: Quàm vellem, mi Deus, tibi è meo sanguine propinare purpureum poculum: paratus sum caput meum, & omnem vitam certæ morti obijcere, propter te. Profectò hic talis, cui non voluntas moriendi, sed facultas deest, *non perdet mercedem suam*, eámque amplissimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluisse sat est.

At sunt homines ignaui quibus æterna hyems est in pectore, ex horum numero si qui aut leui tussiculâ tententur, aut caput sentiant grauatius, aut si aura afflet strictior, voces tam pias vsurpare solent: sacris hodie interesse non possumus, itaque manebimus domi, piè voluisse bonus Deus propriè fecisse munerabitur; cùm deest facultas, sufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cùm Auaritia, tum Pigritia multorum se solatur. Cùm pauperes iuuandi sunt: non possumus, aiunt, itaque voluisse iuuare sat erit. Cùm ieiunium tolerandum: valetudo impedit, non possumus ferre inediam; itaque dies esuriales, in nos nihil imperij sibi vendicent. Cùm difficultas ardui operis, generosè perrumpenda: en, inquiunt, quis hoc possit? veniat ergo in locum operis Voluntas.

O ignauas pecudes non cælo natas! ô impiam hyemem expirantis animi! siccine vestram vobis inertiam purgare, & à re diuinâ pro libitu abesse, ceteráque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc socordiæ vestræ patrocinantur. Aliud est, ô boni, difficulter & ægrè quid posse; aliud omnino non posse. Si ea omnia negemus nos posse, quæ difficulter possumus, quid tandem erit inter honesta & pulchra quæ nos posse fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Istud igitur (*cùm deest facultas, supplet voluntas*) caussæ vestræ nil penitus fauet: possetis, modò velletis. Si, quicquid non facilè fit, liberè omitti posset, quid demum honesti aut præclari vnquam in opus exiret? habent hæc omnia suas quæque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pelecanus auis fluuiatilibus conchis se complet, eásque stomachi calore concoctas remouit, eligitque ex his quæ sunt esculenta. Ita, ô torpidi Christiani, si quid

a Aug. in Psal. 105. | b Bern. ep. 77.

difficultatis & laboris deuorare volueritis, etiam difficilia vos posse ab effectu comperietis. Qui nucleum esse vult, frangat nucem. Non detrectat pugnam, qui amat victoriam: non metuit plagas, nec certamen refugit, qui lauream appetit. Quod autem negatur posse, hoc saltem seriò velle, sit promptum. Sed progrediendum.

V. Consecutio.

Summæ temeritatis est, vllum hominem iudicare, aut damnare sceleris, non aperti, cùm Intentio quâ omnes vel absoluimur, vel damnamur, soli Deo sit nota. Accersebatur olim Moses abbas, vt in fratrem qui deliquerat, sententiam diceret. Venit ergo, sed saccum arenâ plenum humeris detulit. Rogatus quid illud spectaculi sibi vellet? Peccata, inquit, mea sunt, quæ nec nosse satis & vix ferre valeo; iam de alienis quomodo iudicauero?

Extremæ hoc prorsus audaciæ est, & vitium longè inuisissimum Deo, animi arcana rimari velle, & ipsas aliorum cogitationes ad tribunal rapere, ac sententiam in eas dicere. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. *a* Dominus illius, cor illius scrutatur; si Domino suo probetur, quid tu hîc te ingeris? propter quod inexcusabilis es, ô homo, omnis qui iudicas, in quo enim iudicas alium, teipsum condemnas. Quot actiones ab omni æuo visæ sunt pessimæ, quæ tamen ob Intentionem, non tantùm non malæ, sed & laude fuerunt dignissimæ. Ambrosius vir integerrimus lupanar ingressus est, sed vt sacros honores fugeret. Abraham eremita, vestem mutauit velut apostata, & solitudinem deseruit, sed vt rediret sanctior, sed vt neptem à flagitijs abstraheret: Pynuphius anachoreta ad Thaidem Alexandrinam diuertit, sed vt eam à Veneris cultu auerteret. Quotusquisque nostrûm est, si illorum aliquem ad infames latebras contendentem vidisset, qui non pessimè suspicatus, mox vt iudex prosiluisset cum dicto: Videte hominem impurum, qui sub fornice lasciuas delicias quærit. Pronissimum nobis fuisset hoc iudicare, sed an non falsissimum fuisset hoc iudicium? Ergo, Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes. Quod verè dixit Bernardus: Intentionis propositum culpas discernit, & merita. *b*

a ad Rom.c.14.v.4. b Bern.epist.69.ad Guid.abb.

§. I.

In diuinis paginis res hæc longè clarissima. Iacob Isaaci filius, ille Abrahamo dignissimus nepos, patrem maternis artificijs indu-

xit, fratrem ſpe ampliſsimâ fraudauit, & tamen fauſtiſsimam patris precationem impetrauit. Fuit vtique Iacob Intentionis optimæ, qui & hoc quoque meruit elogium: *Iacob autem vir ſimplex.* a

Phinees duos homines vnà confodit, nec tamen rotâ laceratus, aut in crucem actus eſt. facinus illius mirè Deo placuit: *Stetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* b Cain Abelem, Dauid Goliathum & Vriam, Ioab Abnerum & Amaſam, Herodes Magnus Aſcalonita, Bethlehemiticos infantes, Herodes Antipas Ioannem Baptiſtam, Herodes Agrippa Iacobum, Petrus Ananiam & Sapphiram interfecerunt: mera homicidia & vel manu vel iuſſu facta, ſed eorum Intentiones & cauſſæ longè diuerſiſsimæ. Eodem modo Apoſtolus vnus, & quatuor Reges illam dolentium vocem pronunciarunt, PECCAVI. Dixit hoc Pharao, dixit & Dauid, nec non & Saul hoc dixit, hoc idem prorſus & Manaſſes rex, & Iudas Iſcariotes dixerunt, ſed heu quàm non pari effectu! nam vti diſpares prorſus Intentiones erant, ſic & effectus diſsimillimi. Veriſsimum etiamnum illud: Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Et quantæ actiones videri poſſent laudatiſsimæ niſi eas Intentio peſsima vitiaret. Illud Romani nominis inſigne dedecus, Catilina, ab opere cenſeri potuiſſet Apoſtolus, non ab Intentione. Æſtûs, frigoris, inediæ, ſitis patientiſsimus erat. Iſta tolerabat, inquit Auguſtinus, vt immaniſsimas expleret cupiditates: Apoſtoli vt eas premerent, & dominanti rationi ſeruire cogerent. c. Stirps Herodiana huius rei ſpecimen præbuit luculentum. Herodes Aſcalonita: *Vt & ego veniens*, inquit, *adorem eum.* veniſſet certè, ſed pugionem cruentum retuliſſet. Herodes Antipas Baptiſtæ parricida, Chriſto, quem Pilatus tranſmiſerat, viſo lætatus eſt quidem, ſed non vt Zachæus; hanc ei lętitiam curioſitas creabat; prodigium expectabat. Herodes Agrippa interfector Iacobi, concionatorem egit. nam, *concionabatur ad eos.* d ſed non vt populum erudiret, ſed vt ſeipſum in ornatu regio ſpectandum proponeret, ideò in ipſâ cathedrâ ab Angelo interfectus eſt. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Cùm ergo Deus non tam opus attendat quàm operantis Intentionem, Intentio autem ſciri nequeat niſi à ſolo Deo, nimium quàm audax & intolerabilis temeritas eſt, vllius hominis actiones, etſi peſſimæ videantur, iudicare. Hoc enim facere, eſt perinde atque dicere: Ego cerno hominis iſtius cogitationes, ego Intentioné illius intueor,

a Gen c.25.v.27. b Pſ.105.v.30. c Aug l.2.de mor.Manich. d Act.c.12.v.23.

tueor, ego Christus sum, ego renes & corda scrutor, ego sum Deus. Ex Orco hi tales iudices vociferantur: Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. a Exteriora aspeximus, & ab his interiora iudicauimus, inde noster tam temerarius, támque fatuus error. Iobus in grauissimis illis ærumnis mira prolocutus, nunc disputare cupiebat cum Deo, nunc peccata sua appendi, & examinari trutinâ, nunc scire se aiebat quod nihil impij gessisset: eiuscemodi verba malignâ interpretatione cognati exceperunt, nec aliter iudicarunt, quàm eum velut hominem flagitiosum iure merito puniri à Deo, qui tamen Deo fuerat charissimus. O iudices temerarij & improbi! Atque hi tales, vt probè noscantur, cùm in suis sint cæci, in alienis sunt oculatissimi; monstro similes. Domestica & è propinquo sua non vident; aliena, etiam remotissima, vsque ad ossium medullas scrutantur. Quin etiam vident in alio quæ nusquam sunt: solis suspicionibus in aliorum vitia defigunt oculos, in quorum laudibus carent oculis. Si quid tenebrarum est, vident, noctémque non rarò in alieno cælo inueniunt, in quo plena lux est, diem esse in densissimâ nocte suâ credunt. ita in nocte diem, noctem in die reperiunt, prodigioso vbique errore. minima in alijs vitia, apud illos maxima sunt; vitia sua, virtutes arbitrantur. quò fit vt in grauissimos errores labantur. nec mirum, oculos habent nequaquam simplices, sed in alienis inuidiâ ac odio, in suis amore sui grauidos. O non Areopagitarum, sed cæcum nimis iudicium!

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutùm,
Cum tua peruideas oculis male lippus inunctis? b

Errasti, & errabis hîc millies. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

a Sap.c.5.v.4.& 5. b Horat.l.1.Sat.3.

§. II.

At hæc iudicandi libido totum Orbem turpissimè infatuat: Verè dixit Chrysostomus: Non facilè reperies quemquam expertem huius erroris. Omnes homines vt thronum non conscendant, vt carnifices, vt fidiculas, ac compedes minimè habeant, attamen & ipsi quoque eos quos peccare intelligunt, iudicant in colloquijs, in communibus cœtibus, in conscientiæ calculo. a Et Augustinus: Maxima, inquit, pars generis humani, indiscreto iudicio ad repre-

hendendum

a Chrys. hom. 5. in c. 2. ad Roman. ante med.

hendendum prompta, & parata esse probatur. cùm tamen non ità velit ab alijs iudicari, quomodo vult alios iudicare. a

Ita est prorsus; alteri alteros temerarijs iudicijs continuè flagellamus. Neque in ea tantùm, quæ mali speciem præ se ferunt, sententiam proferimus, sed in ea etiam quæ benignam interpretationem non tantùm admittunt, sed & exigunt, iniqui iudices sumus. Quantum Roma vetus in Fabio Maximo hallucinata est; tantum, nec minus in Minutio. In hoc temeritatem pro fortitudine, in illo prudentiam pro timiditate grauiter auersata est. vna tamen hora docuit, multitudinis esse proprium, nihil sapere, temeréque iudicare, vt vbi consilio est opus, euentum requirat. Sed omitto profana, quando sacris testibus abundamus.

Cùm Moses ex Æthiopiâ vxorem sibi accepisset, mox soror connubium hoc malè interpretata, fratrem mordaci iudicio perstrinxit. Neque sanctissimus rex Dauid suæ coniugis acerbissimum iudicium potuit euitare.

Si quis patrij moris ignarus aut libidinosus, vidisset Iacobum ad fontem Racheli ferentem osculum, de læsâ castitate haud dubiam hausisset suspicionem, aut Iacobum sibi similem, hoc est, libidinosum iudicasset. Quis Iuditham adeò comptâ in Assyrij ducis castra properantem intuitus, non simul pessimè de illâ fuisset suspicatus?

Longè aliter Iosephus, ille beatissimæ Virginis castissimus sponsus. Vterum gestabat Domini mater, æterna Virgo, Iosephus quia coniugem suam Angelo similiorem norat quàm homini, in eam sententiam adduci non potuit, vt ab eâ quidquam contra coniugij fas actum crederet. ita rem omnem iudicio diuino commendabat. Et quamuis argumentum ab oculis validissimum mouendæ suspicioni vrgeret, huius tamen arcani iudex esse nequaquam sustinuit. Et verò Christus ipse, iam morti proximus, cùm immanissimum facinus illorum qui se crucifixerant, negare non posset, excusauit malitiam, & scelerum nefandam seriem, miti nomine appellauit ignorantiam.

Ita omnes verè Christiani, cùm factum non possunt, Intentionem excusant; cùm nec Intentio videtur excusabilis, sibi tamen iudicandi auctoritatem non sumunt, sed id omne, omnium iudici Christo transscribunt. Hi sanè norunt quàm verè dixerit religiosus ille scriptor: b In iudicando alios, homo frustra laborat, sæpius errat, & leuiter peccat.

 §. III.

a Aug. de temp. serm. 202. b Thomas à Kempis l. 1. de Imit. Christi. c. 14. n. 1.

§. III.

Narrat Anastasius Sinaita, fuisse hominem in cœnobio, veste quidem religiosum, moribus tamen minimè probatum, vt qui plurimum vitæ per otium & torporem exegit. Venit is ad extrema, iámque vicinus morti, nihil tamen formidinis aut horroris ostendit. Sollicitos hoc habuit adstantes, qui malè metuebant homini, ne vitæ parum emendatæ clausulam apponeret non bonam. Itaque præsentium cordatior vnus: Mi frater, inquit, quantâ desidiâ hucusque vitam egeris non nescimus, & ideò miramur, vnde tibi hæc securitas tam periculosa: gemitus & lacrymas hoc sibi tempus poscit, non intempestiuam hanc lætitiam. Ad hæc moribundus: Ita est, Patres, nec ego nego, inquit, vitam traduxi turpi socordiâ, nec vllas iam virtutes numero. Verùm, hac ipsâ horâ, omnium noxarum mearum chirographum attulerunt ad me Angeli, & verò etiam interrogarunt, num meas esse agnoscerem? Quibus ego: Agnosco, inquam, & doleo. Vnicũ tamen est, quod iudicem mihi promittat mitiorẽ. Ex quo monachum indui, nisi me fallat memoria, *Neminem vnquã iudicaui, nec vllius iniuriæ meminisse volui.* Obsecro igitur, mihi reo patrocinentur verba Domini dicentis: *Nolite iudicare, & non iudicabimini: dimittite & dimittetur vobis.* His auditis Angeli, peccatorum meorum chirographum lacerarunt. Hinc ego nunc hilaris & spei bonæ plenissimus, in Orbem alium migrabo. Hæc vbi moribundus fractâ voce narrauit, extremum vitæ spiritum edidit placidissimè. Et ne meam hîc fidem appelles, Lector, en eam signatis tabulis exhibeo. a Tanti est, ô Christiani, tanti est vel vnicum hoc velle & posse, NEMINEM IVDICARE. Plurimum poterit apud iudicem Christum, quisquis poterit non iudicare apud seipsum. Ergo, Nolite iudicare, & non iudicabimini. b Quisquis errare metuit, iudicare formidet.

Sed quis est qui hos errores velit cauere? Precabatur olim Anna, & ardentes preces largissimis distinguebat lacrymis. Vidit hanc Heli sacerdos, & precantis os obseruans, atque temulentam ratus: Vsquequo, ait, ebria eris; digere paullisper vinum quo mades. c Iniquissimo iudicio feriebat, suspiciosus hic senex, optimam feminam, quæ *cùm esset amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantúmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur.* Hunc orantis habitum considerans sacerdos, iudicauit

a S. Anastasius in oratione de sacrâ synaxi. Baronius tom. 8. Ann. 599. n. 14.
b Luc. c. 6. v. 37. c 1. Reg. c. 1. v. 10. & seqq.

iudicauit illam probè appotam, vano labiorum motu demurmurare verba. Tam falſum quàm temerarium iudicium; nec illo minus tale quod ſequitur.

Miſerat Hebræus rex Dauid ad Ammonitarum Principem qui ſuo nomine dolerent obitum parentis nuper defuncti. Credidit ille non officij cauſsâ ad ſe miſſos, ſed vt ſua omnia explorarent. In hanc ſententiam deductus, barbam ijs qui miſsi fuerant contra ius gentium abraſit, & veſtes turpiter circumcidit. Temeritas ingens, & quæ non impunè illi ceſsit. Enimuerò legatis barbam ademit, ſibi autem regnum. I, nunc, & optimæ mentis conſilia peſsimè interpretare. Pulchrè Gilbertus: Et praua Intentio, inquit, & peruerſa interpretatio, vtraque malignatio eſt, vtraque fellea, vtraque falſa, nihil habens cum columbarum naturâ commune. Oculi columbarum ſunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt. a

At Chriſtus ipſe, actionum noſtrarum omnium multò excellentiſsimum exemplar, heu quàm crebra, quàm & iniqua ſubijt iudicia! Phariſæi captatores acerrimi, cenſores impudentiſsimi, nequiſsimi iudices aſsiduè in ſpeculâ excubabant, ſi quid fortè in verbis factiſque Domini deprehenderent, quod inuido dente lacerarent. Seipſum ſubinde non vocatum ad cenas inuitabat Seruator: mox è ſuâ ſpeculâ proclamabant Phariſæi: Ecce vobis prophetam, vini amantem, comeſſatorem, menſarum aſſeclam. Cùm Dominus nobiliſsimam illam de paſtore & ouibus diſſertationem inſtitueret, multi auditorum non verebantur dicere: *Dæmonium habet, & inſanit; quid eum auditis?* b Si cui Chriſtus ſabbato valetudinem reſtituiſſet: mox iterum è ſpeculâ ſuâ prorumpebant Phariſæi, &: En, clamabant, hic homo ſabbatum audaciâ manifeſtâ violat. Quicquid demum egiſſet aut dixiſſet Ieſus, Phariſæa gens quàm primum maligniſsimam interpretationem apponebat. Nec mitiora iudicia in Domini diſcipulos ferebantur. cùm fame adacti ſpicas vellerent, cùm manus ſuperſtitioſè non lauarent, cùm ieiunium non vt alij obſeruarent, mox rigidâ cenſurâ notabantur: cùm denique diuino ſpiritu afflati facundiſsimè ſimul & conſtantiſſimè de Chriſto rediuiuo perorarent, fuerunt qui nequiſsimâ criſi facundiam hanc cauillati dicerent: quid miramini? facundi calices hoc poſſunt: boni viri largiùs obbibentes immaduerunt muſto, hinc tam diſerti.

 §. IV.

a Gilb. ſerm. 40. in Cant. fin. b Ioan. c. 10. v. 20.

§. IV.

Nemo est qui hæc temerariorum iudicum subsellia possit effugere. Si quis paullò lautiore vestitu incedat, mox eum ad iudicium raptamus, & more nostro quærimus: Vnde huic quæso tantum æris est, vt sic ad omnem pompam sese exornet? credibile, ipsum & dominum ipsius ex eodem viuere marsupio, & quod domino subtrahitur, in vestes expendi. Si quis tritiore veste contentus, curam omnem ad mores transferat; mox adsumus, &, O hominem auarum, dicimus, nec sibi nec alijs bonum; vt numis parcat, vestitum obsoletum ac humilem probat. Si quis Confessionis & Communionis sacramenta plus alijs frequentet; mox eum censuræ & calumniæ sequuntur, nec desunt qui dicant: En simulatam sanctitatem, alijs non minùs nequam est, sed alium fingit se esse quàm sit. Si quis crebriùs ínediâ se maceret, mox sibili & notæ: En abstinentem Pharisæum, vt laudetur esurit. Si quis fractis viribus & incommodâ valetudine ieiunium indictum non obseruet; mox iterum pessimæ voces, & nigrum theta: En hominem gulonem & ventri natum, qui ab vnius diei inediâ mortem metuit. Si quis solitudinis & silentij amantior, vitam cogitet religiosam, breuî adest non vnus tantùm, qui eum his vocibus lapidet: Otium sectatur iste, & bonos dies; labor ei sordere cœpit, aut desperatio illum ad hæc consilia protrusit. Si quis prauorum sodalium fugiens, moribus viuere sanctioribus conetur: hîc varij & inconditi clamores oriuntur; illi adulatorem, hypocritam isti, misanthropum alij nominant. Nemo tutus à volantibus his pugionibus, quibus multorum nomen turpiter configitur. Si quis cogitationibus suis immersus transeat nec aperiat caput honoratiori, illicò prosilit iudex, &: En, exclamat, fastum hominis & grande supercilium! Si quis obuium amicum non salutet, aut duriusculum se faciat, in promptu est accusatio, & iudicium: En, vociferantur, quàm iste odium & hostilem animum non dissimulet, en quàm dedignetur nosse pauperes! Verè Augustinus: In homine, inquit, carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi. *a* Sanctus Cassius Narniensis Antistes, vultu fuit rubicundiore, mox eum Totila sacerdotem potulentum iudicauit. Vt autem omnibus liqueret iudicij huius falsitas, Cassius in conspectu Totilæ famulum eiusdem à malo dæmone insessum, signo crucis liberauit. *b* Vitalium integerrimæ vitæ monachum lupanari egressum, colapho excepit homo temerarius.

a Aug. serm. 147. de temp. b Greg. l. 3. dial. c. 6.

merarius. at mox deformis æthiops colaphum illum liberaliter rependit, & ipse viri sancti percussor furijs agitantibus amens & spumans, tandem ad ipsum Vitalium perductus est. Vitalius omnem iniuriam sanctissimâ obliuione oblitterans, hominem ab impuro genio vindicauit. Interim alij curiosiores tugurium Vitalij lustrantes, in chartâ repererunt perscriptum: Viri Alexandrini, nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus. a O vocem in concionem omnium mortalium emittendam! Nolite iudicare, nolite, O viri Monacenses, viri Augustani, viri Ratisbonenses, &c. iudicare nolite.

Nihilominus, ah quoties, quàm temerè religiosorum hominum cœtus & iudicantur & damnantur, tam superbiæ quàm auaritiæ, aliorúmque vitiorum? Quò quis ore promptior & audacior, hoc seuerior in eos iudex decretoriam sententiam pronunciat inexorabilis; defensionem non admittit, rationes non audit, nemini nisi sibi aut sui similibus credit. Verè, Et nos in vitium credula turba sumus.

Hinc fulminatrices illæ iudicum voces: crux superbo huic Iesuitæ; auarum illum Oeconomum ad leonem; ad scalas Gemonias improbum hunc monachum.

O mortales, quantum supplicij vobis imminet ab his iudicijs? Orbem pænè totum ad interitum trahunt, & impudica Venus, & temeraria Crisis: illic incontinentiâ homines & libidine furunt, illic iudicij supercilio in alienos lapsus sæuiunt. Adeò vafer est diabolus, vt quos velut sanctiores ad spurcam pecudum voluptatem pertrahere nequit, hos temerarij iudicij consuetudine facillimè irretit. Nemo ferè est qui alijs hac in re norit parcere. Quanti reperiuntur qui vbiuis locorum ceram miniatulam, tanquam omniũ censores secum circumferant, & vbi demum quod displiceat vident, audiúntue, mox miniatulâ illud insigniunt.

a Fusè. sed paullò aliter hoc narrat Leontius Neap. Cypror. episc. in vitâ S. Ioannis Eleemos. c. 35.

§. V.

At dixeris: si quid narret fide dignissimus, si quid hisce meis oculis videam, si quid audiam his ipsis auribus meis, nihilominus sententiam promere non audeam? Non audes, mi homo, nam & sic falli potes, & ante te falsi sunt hac ipsâ ratione innumeri. Ad Pastorem presbyterum venit religiosorum quispiam, rogauitque veniam sibi daret è cœnobio migrandi, nolle enim se cum

fratre illo qui tam malè audiret, diutius versari. Cui Pastor: Ne facile, inquit, malum credideris, quod audiuisti. Ille contra è viri fidelissimi relatu id se accepisse, & ideò abitionem vrgere. Ad hæc optimè Pastor: Si, inquit, fidelis esset, nunquam id tibi dixisset. Susurronum & detractorum nequitiam dextrè notauit. Sed licet quippiam ipse videris & audiueris, tu tamen (ni tui officij sit) iudex in visa & audita esse non poteris. Si sapis, dices: Hoc esse factum, scio, quo id animo, quâ Intentione, quas ob caussas, quibus impulsibus sit factum, nescio. Si tamen (quod fieri non potest) omnia tibi liquido forent percognita, tu nihilominus substringe iudicium, & Dorotheo *a* monente, dic apud teipsum: Heu mihi, quia ille hodie deliquit, ego forsan crastinâ. stare mihi videor, cras forsitan casurus & illum quidem fors facti iam pœnituit, quod mihi de me polliceri sanè non possum. Bernardus: Etiamsi, ait, perperam actũ quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa Intentionem si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quòd si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem? *b*

Lex Christiana non tantùm imperat: noli furari, noli fornicari, sed & noli iudicare. Qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. *c* Mirum, ter mirum! nos miselli ad abstrusissimos angulos nostri pectoris penetrare non possumus, & tamen parietes perfodere, atque aliena secreta scrutari tentamus; in nostris marcente ac hebeti visu sumus, & vel cominus cæcultant nobis oculi (nam *delicta quis intelligit?* d) Et tamen alieni pectoris penetralia eminus peruidere, & de ijs iudicium ferre aggredimur. Hîc ego cum Chrysostomo vociferor: Vitam tuam, ô homo, animaduerte, in tuam ipsius conscientiam descende. Quid vides festucam in oculo fratris tui; & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: sine, eijciam festucam de oculo tuo; & ecce trabs grandis, trabs ingens est in oculo tuo: Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. *e* In quæ verba Chrysostomus: Qui tam acer, inquit, in alienis fuisti, vt etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitisti, vt etiam magna transcurreres. Velut si aliquis sæuissimo hydrope, vel quolibet

a Dor.serm.6. b Bern.serm.40.in Cant.fine.
c ad Rom.c.14.v.13. d Psal.18.v.13. e Matth.c.7.v.3. & Luc.c.6.v.41.

libet immedicabili languore constrictus, hunc quidē etiam negligat, eum verò culpet, qui exiguum in aliquâ corporis sui parte non curat tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum est iudicare alios, & in suo oculo trabē absque dolore gestare. a Verùm ita nos solemus, hic mos noster est: dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

Quid agis, iudex temerarie? cùm nec auribus tuis, sed neque tuis oculis tutò possis credere; imò si vel Angelus è cælo tibi narret quid alter fecerit, ne sic quidem semper sententiam in alterum dicere poteris, cùm nec Angelus humani pectoris arcanum rimari queat. Solus Deus est, *Dominus scrutans corda & probans renes.* b huic vni omnium hominum Intentiones perspectæ sunt. Cùm autem ab Intentione pendeat quàm quisque nocens vel innocens sit, quæ hæc temeritas nostra est, suo Deum tribunali emouere, imò extrudere, & nosmet in eo reponere audaciâ incredibili: quæ hæc, inquam ego, temeritas, & quàm digna vltricibus flammis, Dei partes vsurpare, sententiam in quosuis liberrimè proferre? Hinc illa Iacobi Apostoli grauissima commonitio: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Tu autem quis es qui iudicas proximum? c

a Chrys. tom. 5. orat. de prouid. & tom. 2. in c. 7. Matth. hom. 24. post init.
b Hier. c. 17. v. 10. c Iac. c. 4. v. 11. & 13.

§. VI.

Tam autem fædum est hoc & graue quàm commune ac vsitatum flagitium. Totus Orbis laborat exitiali hac, sed suaui peste. Iucundum est & volupe plerisque omnibus, tam licente censurâ quosuis notare. Ita vix vllum est vitium in hac vitâ frequentius, nec in vllâ vitæ parte densior existit humanæ mentis caligo, nusquam maior ignorantia. Nam incerta pro certis affirmamus, aut si certa sint, ad nos certè non pertinent; aut si pertineant, occulta pro manifestis iudicamus; aut si etiam manifesta sint, quo tamen animo ea facta sint, ignoramus, nihilominus tanquam perperam facta persequimur. Et eò sæpe audaciæ progredimur, vt ob vnicum proditorem Iudam omnes Apostolos, totum Christi collegium; ob aliquot malos Præsules, omnes Pontifices, & Episcopos; ob religiosos aliquot exleges, totos religiosorum cætus; ob aliquot improbæ vitæ sacerdotes, Clericos omnes & presbyteros; ob discordes aliquot coniuges, omnes matrimonio iunctos, ob infames aliquot virgines & viduas, omnem cælibem vitam; ob merca-

tores aliquot iniustos, omnia mercimonia; ob perditos aliquot ciues aut opifices, totam ciuitatem; ob paucos Senatores aut Consules non bonos, totum senatum; ob Principes aliquot, Reges, & Imperatores illaudatos, omnia magnatum fastigia, iniquissimâ temeritate damnemus. Heu nimium hîc audaces sumus, & plusquam dici potest, temerarij qui nostro iudicio æternum iudicem præuenire non formidamus. Veniet Christus, vt iudicetur Mundus: quisquis præuenit, non Christus, sed Antichristus est. Magistratus interpretes Dei sunt, neque illis, tanquam diuinis oraculis, de quoquam, nisi quod auctore Deo cognouerint, pronuntiare licet. Si aliter faciant, suísque affectibus seruiant, iudicium & ipsi seuerissimũ subibunt. Hominibus vt hominibus iudicare vetitum.

Prohibuit Deus in priscâ lege, sacerdotem de leprâ iudicium ferre, ante diem septimum. Tantæ res moræ fuit in discernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur: & quomodo permittet bonus hic Deus, vt alter alterius iudicet Intentionem, quæ nulli patet oculo nisi diuino.

Fæderis Arcam non violarunt Betsamitæ; sed paullò curiosiùs spectarunt. At suam hanc curiositatem, quæ leuissima poterat videri, aut etiam pia, supplicio tamen luerunt longè grauissimo. Nam è primoribus septuaginta, è plebe quinquaginta millia hominum vnâ strage perierunt. [a] Quantò maius arcanum, obsecro, est Cor humanum, quàm arca illa lignea? Et tu tamen, quisquis es, temerarie, hoc Dei archiuum non curioso tantùm oculo, sed & improbo iudicio reuelare audes, & alijs etiam in spectaculum vel irrisum proponere?

Liberrimè hîc iuxta & verissimè Chrysostomus: Si nullum, inquit, peccatum à nobis aliud fuisset admissum, pro hoc solo gehennæ nos tradi, satis abundéque sufficeret. Quippe qui in aliorum delictis seueri & amarissimi iudices residemus, nostras autem trabes, oculis infixas proprijs non videmus: qui aliena, etiam minima sollicite perscrutamur, & ad condemnandum ceteros, omne vitæ nostræ tempus absumimus: à quo vitio neque sæculi hominem, neque monachorum vllum facilè inuenies liberum. Et quidem cùm tanta sit in hoc posita comminatio, diuina enim sententia dicit: In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipsi iudicabimini. Cùm ergo mali huius pœna quidem tanta sit posita, libido verò aut voluptas, vt in ceteris solet peccatis, ex hoc nulla sumatur, omnes tamen festini ac præcipites huic sæuitio subiugarunt, tanquam si studium nobis

a 1.Reg.c.6.v.19.

&

& certamen esset propositum, quis ad hoc malum prior omnium peruenireт. a

a Chryſ. tom. 4. l. 1. de compunct. cordis. circa med.

§. VII.

Ergo, quod præclariſsimè Seneca monet, Tollenda ex animo ſuſpicio & coniectura, fallaciſsima irritamenta: Ille me parum humanè ſalutauit, ille inchoatum ſermonem citò abrupit, ille ad cenam non vocauit, illius vultus auerſior viſus eſt. Nunquam deerit ſuſpicioni argumentatio: ſimplicitate opus eſt, & benignâ rerum æſtimatione. Nihil niſi quod in oculos incurret, manifeſtúmque erit, credamus: & quoties ſuſpicio noſtra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem, hæc enim caſtigatio conſuetudinem efficiet non facilè credendi. a Addo nec temerè iudicandi. Porrò ij qui de omnibus malè ſentiunt, & quicquid egeris, vitio vertunt, non abſimiles ſunt cucurbitulæ medicæ, quæ eò tantùm facta eſt, vt impuriorem ſanguinem eliciat: ita temerarij hi iudices, optima relinquunt intacta, ſi quid autem inter aliorum virtutes non laudandum, ſi quid in alijs praui conſilij latet, in lucem, vt putant, protrahunt; ſimul omnia vitiorum virtutúmque nomina turpiſsimè confundunt: Demiſsi animi hominem, inertem aut ſimulatorem vocant; piè ſimplicem, fatuum; ſobrium, nimis auſterum; abſtinentem, delirum; ſerium in delinquentes, crudelem: ingenioſæ quieti vacantem, ignauum appellant; prouidum, cunctatorem & timidum nominant; parcum auaritiæ notâ inſigniunt; fortis & magnanimus illis contentioſus eſt; taciturnus pro illiterato habetur; modeſtus, inficeti nomine infamatur: Contra verò adulatorem pro amico venerantur, & adulationem, amicitiam interpretantur; temeritas ab ijs ſub titulo fortitudinis laudatur; temulentia ſub hilaritatis ſchemate commendatur; pro cauto timidus; prodigus pro liberali; ſordidus & inhumanus pro parco & frugali accipitur; auarus induſtrij fert nomen; inuidus & iracundus in magnanimorum ſocietatem tranſeunt; ambitioſus & turgidus inter generoſos cenſentur; fraudulenti prudentium, ſuperbi conſtantium, garruli & laſciui affabilium titulos ſortiuntur; ceſſatores otioſiſsimi, inter quietos, velut Dij referuntur.

Súſque déque omnia vertuntur his iudicijs tam temerarijs, quibus magnam irrogamus Deo iniuriam, nam temerè nobis arrogamus quod ad ſolum Dei tribunal ſpectat. Et ſicut in Reipublicæ da-

a Sen. l. 2. de Irâ c. 24.

mnum

nimum insigne cedat, si quisque sibi iudicis auctoritatem assignet controuersias inter ciues ortas suo calculo diremptururus; aut si pro fani tribunalis iudex hominum sacrorum caussas vi ad se trahat. Sic temerarium prorsus est, Christi iudicis, (cui soli perspectissimum, quo quæque animo fiant) officium sibi minimè commissum liberrimè vsurpare. *Vnus est Legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?* Tu domi tuæ cadauer habes, cui lacrimas tuas impendas & tamen domum alienam quæris, vt in eâ mortuum defleas. ô miser,

I, nunc, & noctes disce manere domi.

Tuos priùs defle mortuos. Nox alta ignorantiæ te premit in cernendis rebus proprijs, & tu tibi diem polliceris in alienis?

Et quæ hæc audacia vestra, ô Christiani, *Nunquid faciem Dei quasi laruam, accipitis, & pro Deo iudicare nitimini?* a Et quæ turpior sit temeritas, quàm abditissima illa, vti est Intentio, quæ nemini vnquam præterquam suo Domino satis cognita esse potest, dijudicare? *Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* b Imò & ipsummet hominis spiritum multa prætereunt quæ diuinus solùm spiritus nouit, cui omnia patent pectoris penetralia. *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* c

Rectissimè Franciscus Assisiàs Seraphicus, comitis sui oculos in alienam mentem audaciùs immissos sic retraxit. Iter egit Franciscus, & obuium habuit in viâ hominem vultu lurido, & seminudum. Ingemuit altùm hoc aspectu vir sanctus, doluítque sibi non largissimam stipem suppetere. At Francisci comes: Quid, inquit mœrore afficeris pater? egeat indumentis hic homo, at forsan concupiscentijs abundat? Franciscus ad hæc seriâ frontè: Itáne frater inquit, sic tu de alijs iudicare? tuam illi vestem quamprimùm da, sed & abi, atque ad hominis genua supplicem te prouolue, ac dic veniam pete. Ita disces in posterum non tam temerè ferre iudicium. Optimè factum: *Dominus intuetur cor*, non homo.

a Iob.c.13.v.8. b 1.Cor.c.2.v.11. c 1.Reg.c.16.v.7.

§. VIII.

Cùm ergo humanus oculus ad hæc interiora minimè pertingat, is qui temerè iudicat, vltione non humanâ homines sed diuinâ flagellat. Super quo questus Iob: *Quare*, inquit, *persequimini me sicut Deus?* a Imò hæc vltio diuina non est, sed est prorsus diabolica. Diabolus namque præcipiti iudicio Iobum incursans: *Nunquid Iob, ait frustra timet Deum?* b En, re incognitâ suspicio ac iudicium falsum

&

a Iob.c.19.v.22. b Iob.c.1.v.9.

& iniquum. Quapropter Deus ipse (quod Gregorius obseruat *a*) quò nostram iudicandi pronissimam temeritatem coërceret, in Sodomæas turpitudines & flagitia, non priùs sententiam pronuntiare voluit, quàm vndequaque ad amussim omnia explorasset. Ideò: *descendam*, inquit, *& videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt sciam.* b Quâ loquendi ratione declarauit Deus, se non relatu solo, aut leuibus coniecturis, sed rebus penitissimè perspectis in ius vocare.

At nos, non Dij, non Angeli, nec dum beati, sed homines vanissimi, tribunal hoc non modestè conscendimus, sed impudenter inuadimus & irruimus; si quis obstet, irrumpimus vi, & occupamus. Ita de occultis asseueranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad nos nihil spectantibus arroganter, de omnibus denique prauè & impiè iudicamus, cùm mitissimi sumus, minimùm suspicamur. At hæc ipsa suspicio, iudicium est, sed nonnihil dubium, & leuibus coniecturis nixum.

Hanc autem tam temerariam suspicandi ac iudicandi consuetudinem, ingentia sequuntur damna: Quisquis ita iudicas, persuasissimus sis, tibi grauius imminere iudicium, non ab hominibus tantùm, sed à Deo. Vt enim peccata tua diligentiùs examinentur, ait Chrysostomus, legem priùs ipse posuisti, seueriùs de his quæ proximus peccauerat, iudicando. Fidelis hîc monitor etiam Bernardus: Ita clemens esto, inquit, in alienis delictis, sicut in tuis, nec quemquam districtiùs quàm te iudices: sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit: iudicium quod alijs imponis, ipse portabis. *c* In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. *d*

Pharisæus qui vnà cum Publicano templum subierat, & precando quasi certauerat, victus & damnatus est, non quòd Deo pro beneficijs gratias egisset, sed quòd Publicanum temerè iudicasset, impium eum arbitratus quem pœnitentia iam expiauerat. Atquè vt præceps hoc iudicium ipsi Pharisæo plurimùm, ita nihil Publicano nocuit. Sic sæpe, inquit Augustinus, *e* iudicandi temeritas nulli plus nocet quàm ipsi iudici. Pulchrè dixit abbas Pastor: Sunt qui linguam contineant & ore sileant, sed quia intus non tacent, & corde iudicant, ideò sine cessatione garriunt, sed neminem iuuant, & sibi plurimùm obsunt. *f* Et fit frequenter vt in eadem incidamus ipsi, quæ prius damnaueramus in alijs, vt vel sic insania nostra discat erubes-

a Greg. l. 19. mor. c. 14. b Gen. c. 18. v. 21. c Bern. de inter. domo c. 45. d Matth. c. 7. v. 1. e Aug. l. 2. de ser. Dom. in monte c. 6. f Pelag. lib. 10. n. 51.

erubescere. Ita senex ille Machetes (Cassiano memorante a) in seipsum questus: Reprehendi, aiebat, fratres meos in tribus, & in iisdem ipse grauiter deliqui.

Illud verò frequentissimum, vt, qui tam lynceus iudex est in culpis alienis, in suis noctua sit & talpa. festuculam alieno inhærentem oculo educit solertissimè, trabem è suo tantum abest vt eximat; vt nec quidem videat. Hic temerarij iudicij mos est, nemini parcere, obuium quemque censurâ perstringere, pessima quæque de alijs suspicari, omnium Intentiones rimari & examinare, seipsum penitus ignorare. Quod deplorans Gregorius: Stulti tantò intentiùs, inquit, de alijs iudicant, quantò sua profundiùs ignorant. b Siracides verissimè: Pes fatui facilis, inquit, in domum proximi. c quia suis neglectis, alienas ædes irruit & scrutatur.

Huc omnino spectat quod de comitijs Atheniensium, quispiam olim dixerat: Sapientes ac docti proponunt, indocti verò ac stulti iudicant & decernunt. Idem hîc fit: Homines modesti & prudentes plurima quidem obseruant, sed iudicium semper continent, & substringunt; stolidi & temerarij pauca capiunt, & omnia continuò iudicant. Euidente hoc indicio, à fatuis facillimum est distinguere modestæ sapientiæ viros ac feminas. Et quemadmodum Apes cælo pluuio, & sparsis per aërem nebulis, in aluearia conficiendo melli se recipiunt: ita homines bonæ mentis, & oris minimè venenati, in seipsos descendunt, secum ipsi habitant, & optimarum cogitationum mel faciunt, nec in apertum suo periculo euolant, cùm in rebus humanis omnia plena nebularum cernant. Rectissimè prorsus: quid enim densioribus nebulis inuolutum quàm humani cordis Intentio: Sermones audimus, actiones cernimus, Intentiones latent, nec vllius Lyncis oculi ad illam vnquam penetrauerint. Quicquid agant homines, Intentio iudicat omnes.

Ictericis, & ijs qui regio morbo laborant, omnia videntur esse cerei ac flaui coloris. huic sanando morbo chelidonium plantæ pedis supponitur. Noxa hæc iudiciariæ temeritatis, Icteros est animi quæ omnibus hoc morbo laborantibus, non suo, sed maligno colore omnia repræsentat. Qui sanari cupit, à pedibus suis, hoc est, à suis affectibus medendi ducat initium. Affectum in alios non morosum, non difficilem, non stomachosum, non odiosum, non inhumanum, non hostilem gerat; sed potiùs mitem, benignum, facilem, qui omnia molliore contegat interpretatione, qui vitium oderit,

a Cass.l.5.instit.c.30. b Greg.l.14.mor.c.1. c Eccli.c.21.v.25.

oderit, non vitiosum, qui dicat: alia erit ipsius & melior Intentio quàm sit actio: sed errauerit, fors illum erroris iam pœnituit? Nobilissimũ hoc misericordiæ genus est, non tam dando multa, quàm nihil iudicando beneuolum se alteri præbere. Qui succum Ophiusæ Æthiopicæ bibunt, serpentes à se & nescio quæ terrifica monstra putant videri? Qui superbiæ, ambitionis, inuidiæ aut odij succos hauserint, omnia quæ viderint & audiuerint, carpent & damnabunt, seipsos duntaxat mirabuntur & extollent, tam sibi ipsis pretiosi, vt dicere non vereantur: Non sum sicut ceteri hominum. a Morbus hoc ipso pessimus, quòd plerunque spernat remedia.

a Luc.c.18.v.19.

§. IX.

Et hoc est quod diuinus Paulus grauissimè inculcat, hoc illud est quod acerrimè nos dehortatus: Itaque nolite, clamat, nolite ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium. a Quid iudicatis præproperi, lis etiamnum pendet, & tota est sub iudice. Adhuc dum secretissimâ quæque consilia cordium in archiuo diuino latent, quò nulli hominum accessus; nondum dies dictus, necdum producti testes, aut peroratæ caussæ. Sed sit tempus dicendi iuris, non tamen hoc vestrum, sed Dei est, Deus *illuminabit abscondita tenebrarum*. Tantisper ergo, dum iudex omnium adsit, iudicia vestra continete.

Hoc idem Christus ipse, contentissimè vociferatur: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite & dimittemini. b Ergo, *Nolite iudicare*, nolite dicta factáue dubia sinistrè interpretari, vel delicta leuia exaggerare, vel crimina etsi certa diuulgare, vel calumnijs benefacta impetere, vel delinquentem desperatæ salutis proclamare, nam hoc temerè iudicandi vitium Pharisæis est familiarissimum, qui sibimet omnia ignoscunt, nihil alijs: *Nolite iudicare*, nam quisquis in alios curiosus, seuerus, iniquus est censor, tales experietur censores & suæ vitæ, qualis ipse fuerit alienæ: *Nolite iudicare*, alioqui subeundum erit vobis apud Deum quoque iudicium exactum, seuerum, rigidum: *Nolite iudicare*, nam adeò benignus est Deus, vt vel hoc ipsum NOLI vestrum amplissimè remuneraturus sit; hoc vestrum erit præmium, *Non iudicabimini*: Vos orbis iudex non vt reos gehennâ damnandos, sed vt amicos cælo donandos humanissimè affabitur die omnium supremo.

a 1.Cor.c.4.v.5. b Luc.c.6.v.37.

Aſcetarum aliquis, Ioſephum abbatem interrogabat in hunc modum: Quid obſecro, mi Pater, faciam? ſtipem quam largiar, non habeo; tot moleſtias ægerrimè tolero, quid ergo mihi faciendum ſuades? Ad hæc Ioſephus: Si horum, inquit, nihil poſsis facere, hoc age, & neminem iudica: multum fecit, quiſquis hoc potuit. a Sed quàm multi ſunt, qui hoc, etſi facillimum, nolunt poſſe. In quos Chryſoſtomus meritò excandeſcens, in illa Domini verba (Nolite iudicare) ſic diſſerit: Si ergo non per vnam, ſed per omnes, vt ita dicam, vias, & per omnes aditus currimus, & feſtinamus occupare gehennæ ignes, & non ſolùm pro his, quæ laboris aliquid & continentiæ videntur exigere, proni in ea ruimus, ſed etiam pro ijs quæ leuia ſunt, & neque neceſsitatis aliquid, neque illecebræ quidquam continent aut voluptatis, pari lineâ vtrobique præuaricationis damnamur. Arguimur enim ex his facilibus & leuibus, quòd etiam in illis quæ videntur laborioſa eſſe, propriâ ignauiâ deſidiâque delinquimus. Nam dic mihi, quid laboris habet, vt non iudices alium, neque peccata aliena diſcutias, neque condemnes proximum tuum? imò verò magis in diſcutiendo & perquirendo aliena commiſſa labor eſt, & iudicare de alterius mente, ſumma difficultas. Quis verò hoc audiens credere aliquando poſsit, quòd cùm poſsimus ſine labore ſeruare mandatum, laboramus, & nitimur, vt præuaricemus. Si per otium & negligentiam peccaremus, eſſet fortaſſe aliquid veniæ his qui laborare nequiſſent. Vbi verò laboratur vt peccetur, ſtudiúmque adhibetur & contentio, quatenus prætereatur mandatum, quis eſt qui pro hoc malo veniam ſperet? Hoc enim eſt contendere aduerſus eum qui præcepta dedit, & bellum legibus eius inferre. b

Ex hac Chryſoſtomi ratiocinatione liquet, illam iudicandi temeritatem eâ de cauſsâ inter grauiora flagitia cenſeri, quòd ea legem ſeruatu facillimam procaciter euertat. Quiſquis à ſe illud vnicum, Nolo Ivdicare, impetrauit, iam obtemperauit legi. Quòd ſi te tanta iudicandi libido ſtimulat, audi obſecro eundem Chryſoſtomum optimè ſuadentem his verbis: Vis iudicare? tua iudica. Nemo te accuſat, ſi teipſum condemnes: accuſat autem ſi non iudices; accuſat, ſi teipſum non arguas; accuſat ſtuporis. Vides quempiam iraſci, irritari, aut aliquid aliud facere graue & indignum? ſtatim etiam tu quoque cogita, quæ ſunt tua, & ita nec illum valdè condemnabis, & à peccatorum onere te liberabis. Si ſic

a Pelagius è Græco libell. 10. n. 51.
b Chryſ. tom. 5. l. de compunct. cordis circa med.

ſic vitam noſtram componamus, ſi eam ſic exerceamus, ſi nos ipſos condemnemus, non multa fortè peccata admittemus, multa autem bona & præclara faciemus, ſi mites ſimus & modeſti. [a]

Hæc de iudicijs temerarijs neceſſariò erant interſerenda. Et pænè certum, quò quis minùs ſuam examinat Intentionem, tantò proniùs iudicat alienam, ſed ſuo damno, quod plerunque tantò eſt grauius, quò minus ſentitur.

a Chryſ. hom. 21. fine in ep. ad Hebr.

CAP. VIII.

QVÆ SIT RECTÆ INTENTIONIS Praxis.

MAthematicis figura rotunda omnium perfectiſsima eſt, cuius idem & principium, & finis eſt: Actiones hominis nobiliſsimæ ſunt, quæ vno gaudent & principio, & fine, Deo, Deíque honore. Qui tam puram & candidam mentis ſinceritatem actionibus ſuis omnibus induit, nunquam non plurimum emeretur: & facillimum eſt huic tali, plus vno die promereri, quàm alius poſſit anno integro. Sanè oblata Deo, vti Saluianus loquitur, non pretio ſed affectu placent. Hoc eſt quod egregiè Theologus ille dixit: [a] Chriſtianos non per verba, ſed per aduerbia cælum adipiſci; cùm non attendendum, vt actio bona ſit, quàm vt bene fiat, neque enim ieiunare ſolum, aut orare, & eleemoſynas dare, aut aliud præclari quippiam patrare, cælum obtinet, ſed rectè ieiunare, bene orare, piè eleemoſynas dare, omnia ſanctè facere: duplici Eliæ ſpiritu; geminis bobus ad portandam Arcam; duobus pullis ad perficiendum ſacrificium eſt opus, ſcilicet opere bono, & bonâ Intentione.

Ceterùm reſtat exponere, id quod in rebus animi & ſalutis præcipuè ſpectandum, vt ſcilicet non tam laboremus, quâ ratione ſalubria monita capiamus, aut memoriæ tradamus, quàm quomodo audita in opus educamus, & ſic iſta diſcamus, vt quæ fuerunt verba, fiant opera, & vt inſtitutionem probemus rebus. [b] Facere docet lex Chriſtiana, non dicere. Ergo hoc iam agamus, & quomodo reipsâ actionibus diuerſis, Intentio iungenda ſit, exponamus.

a Phil. Boſq. par. 4. Acad. conc. 14. n. 11
b Sen. epiſt. 20. initio.

§. I.

Ad auſpicium diei.

Initium ergo ſumamus à lucis exordio. Prima omnium cogitatio quouis die ad Deum eat. Præclarè Laurentius Iuſtinianus: Prima vox, inquit, prima cogitatio, primus affectus diuinam reſonet laudem, & illi ſe ſincero corde committat. a Atque ſi de verbis agatur, hæc eſſe poſſunt.

O mi amantiſsime Deus, totius diei huius actiones, ad gloriam & honorem tuum tibi offero, In nomine Patris, & Filij, & Spiritûs ſancti, Amen.

Addi poteſt:

O bone Ieſu, per paſsionem tuam te rogo, ab omni prauâ Intentione, hac die me conſerua.

Nec aliud quàm hoc ipſum ſomni principium ſit. Neque enim ſine culpâ ignorare poſſumus, diabolum in hoc diei aut noctis confinio eſſe occupatiſsimum, quando hoc ſatagit veterator, vt hominem ſemiſomnem peſsimis cogitationibus ſuauiter præoccupet, & in eo vel inuidiæ, vel libidinis, vel impatientiæ ſemina ſpargat in totum diem plurimùm valitura. Nouit Orciniana hæc vulpes, dimidium facti ſe habere, ſi tam induſtriè cœperit. Idcircò vigilandum tam ad diei principium, quàm ad finem, nam & noctem cacodæmon ex voto habet, ſi noctis initium fecerit ſuum. His igitur temporibus potiſsimùm, caſtiſsimis cogitationibus muniendum eſt pectus, ne illud hoſtis priùs expugnaſſe ſentiatur, quàm obſediſſe.

a Laur. Iuſt. l. de diſcipl. c. 10.

§. II.

Ad ſingulas horas.

Vtiliſsimum prorſus exercitium eſt, & magni momenti, horis ſingulis ſe Deo Deíque matri commendare, exitum vitæ cogitare, atque ita rectam Intentionem reſtaurare. Huic fini commodiſsimum, ſingulis horis Dominicam orationem, aut, Angeli ſalutationem recitare, illúdque (Nunc, & in horâ mortis noſtræ) affectu excitatiore pronunciare. Et quî enim poteſt benigniſsimus Deus illi non optimum vitæ finem concedere, qui eum aliquot annis, omnibus horis petijt? Poteſt quidem Deus, neminis debitor, hoc ipſum æquiſsimè negare, ſi velit, tametſi quis mille annis nullâ non horâ id petijſſet. Verùm, *Sentite de Domino in bonitate*: a *Pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe*: b Omnia quæcunque petierimus in oratione credentes, accipiemus. c Ergo qui ſibi quàm optimè

a Sap. c. 1. v. 1. b Luc. c. 11. v. 13. c Matth. c. 21. v. 22.

optimè consultum volet in nouissimâ vitæ horâ, id horis singulis à Deo Deíque matre flagitet. Ad hanc vtilissimam pietatem promouendam Leo D. Pontifex Max. omnibus qui quot horis salutationem Angeli pronunciarent, mille dierum indulgentias concessit. Paulus V. in eodem solio successor, Anno Christiano M. D C. XI. hoc ipsum confirmauit. a Rectissimè fecerit, qui ad priorem illam, tres precatiunculas istas adiunxerit:

Benedictus Deus in æternum.

Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum.

Hæc ideò addenda, quia tunc maximè renouatur bonæ Intentionis studium, cùm quis seipsum diuinæ voluntati quàm integerrimè committit. Ludouicus Blosius testatur, sanctam Gertrudem diuinitùs eius rei admonitam, trecenties sexagies quinquies hæc verba pronunciasse: *Non mea, sed tua voluntas fiat, ô amantissime Iesu.* b Hoc nemini non imitabile est, ídque cum laude, vti præclarè idem Blosius: Nulla, inquit, præstantior oratio est, quàm vt quis petat gratissimam Dei voluntatem, in se, & in omnibus alijs fieri. c

Cui tale nullum est exercitium, huic eunt horæ, & dies, huic hebdomades, & menses, & anni effluunt, quibus tamen rarissima Dei memoria est, vix vnquam & non nisi frigidè de Deo cogitatur, quod non tantùm nō Christianum, nec humanum, sed ferinum est.

Si quis autem omnes actiones suas, ad generalem Intentionem, velut ad regulam, cupiat dirigere, hanc ei formulam damus Intentionis optimæ.

O mi amantissime Deus, ego me meáque omnia, ad sanctissimam voluntatem tuam in omnibus conformare vnicè desidero.

Hæc vna, omnes bonas Intentiones complectitur, nec est quidquam homini ad veram tranquillitatem & felicitatem expeditius, quàm idem in omnibus velle quod Deus. Quisquis ad hunc apicem pertingit, supra omnes procellas est, & proximus cælo.

a Vide Trismegistum Christ. l. 2. c. 3. §. 2. b Blos. Monil. spirit. c. 11.
c In Instit. spirit. c. 1.

§. III.

Ante orationem, sacrum, examen conscientiæ, confessionem, communionem.

ORATVRVS sic animo secum statuat. 1. Orabo vt Deum honorem, colam, & laudem. 2. Vt Deo placeam, & gratum ei sacri-

ficium exhibeam, & sic in eius gratiâ me conseruem. 3. Vt Deo meo grrtias agam, pro illius in me liberalitate, & beneficijs innumeris. 4. Vt satisfaciam pro noxis meis. 5. Vt animo & corpori necessaria impetrem; vires, valetudinem; animi lumen, mei ipsius notitiam, 6. Vt obtineam virtutis augmentum in hac vitâ, gloriæ in alterâ, 7. Vt voluntatem meam cum diuinâ magis magisque vniam. Perfunctoriè non orabit, qui ad orationem tam seriò se præparabit.

Fuit sacerdos qui horarijs precibus has Intentiones sanè pias præfixerit.

Preces MATVTINAS dixit in honorem sanctissimæ Trinitatis, pro conuersione omnium in peccato letali existentium,

LAVDES, vt vocant, recitauit in honorem omnium sanctorum Angelorum, pro omnibus suis inimicis, & obtrectatoribus.

PRIMAM, in honorem Christi Iesu ad columnam flagellati, pro suorum peccatorum veniâ, & virtute sibi maximè necessariâ impetrandâ.

TERTIAM, in honorem Christi Iesu spinis coronati, pro Regibus & Principibus Christianis omnibus.

SEXTAM, in honorem Christi Iesu eâ horâ crucifixi, pro omnibus eo die singulariter afflictis.

NONAM, in honorem Christi Iesu eâ horâ exspirantis, pro omnibus eo die animam agentibus.

VESPERAS, in honorem beatissimæ Virginis Mariæ exanimem filium tunc complectentis, pro omnibus eo die defunctis.

COMPLETORIVM, in honorem omnium Sanctorum Cælitum, præcipuè tutelaris Angeli & Patroni, pro felici perseuerantiâ in bene cœptis.

Nobilissimum hoc orationis condimentum est, si sint qui eo velint vti seriâ imitatione, piâque consuetudine. Blosius sacerdoti hanc precatiunculam ante Canonicas preces dicendam suggerit:

Domine IESV, ego pro tui honore humiliter obedire, & tibi fideliter seruire, téque purè laudare desidero, in vnione illius perfectissimæ attentionis quâ tu patrem orasti & laudasti in terris: & quia sine te nihil possum, adiuua me gratiâ tuâ.

AVDITVRVS sacrum, easdem quas Oraturus, Intentiones sibi proponere, sed & has addere poterit. 1. Sanctissimum hoc sacrificium, ô Deus, cum sacerdote tibi offero, vt tester te esse Deum, Dominum, Conditorem meum, cui omnia méque totum debeo. 2. Vt

particeps fiam tanti myſterij, in quo verum Chriſti corpus & ſanguinem offerri firmiſsimè credo. 3. Vt pro viuis ac defunctis orem.

Examinatvrvs conſcientiam, hæc præmittat. 1. Rationes à conſcientiâ meâ exigam, vt meipſum noſſe diſcam. 2. Vt conſcientiæ puritatem obtineam. 3. Vt tam crebros relapſus in priſtinas noxas ſtudioſiùs caueam. 4. Vt apud Deum in gratiâ maneam, & per hanc actiones meas illi commendem. 5. Vt confeſſioni faciendæ hac ratione me præparem. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regẽ.a

Obitvrvs Confeſsionem, hæc ſibi proponat. 1. Firmè ſtatuo animum meum ſacerdoti aperire integerrimè. 2. Meipſum accuſando ſubmiſsionem exercebo. 3. Cum Deo in gratiam redire cupio. 4. Turpi mole mearum ſordium, & pœnis ob eas debitis liberari appeto. 5. Conſcientiæ tranquillitatem, & ardentiorem ſpiritum in diuinis obſequijs obtinere deſidero.

Perceptvrvs Euchariſtiam, ad hæc animum intendat. 1. Diuinum epulum accedam, vt Dominicæ Paſsionis memoriam in meipſo reuocem, iubente Domino: Hoc facite in meam commemorationem.b 2. Vt Chriſto meo per amorem quàm arctiſsimè vniar. 3. Vt contra diaboli tentamenta, & inſidias omnes meipſum muniam. 4. Vt Deo meo verè deuotiſsimus & ſubiectiſsimus fiam. 5. Vt omnigenam gratiam, omniúmque virtutum, præſertim Humilitatis, Patientiæ, & Charitatis incrementum conſequar.

a Prou.c.22.v.11. b Luc.c 22.v.19.

§. IV.

Ante quaslibet virtutum actiones.

Gratificatvrvs gratiam alteri, præſertim non adeò benemerito, hæc apud animum ſuum voluat. 1. Huic homini, ô Deus, gratiam hanc præſtabo pro ſingulari quo in te ſum affectu, & vt te Dominum meum, qui in omnes etiam hoſtes benigniſsimus es, pro viribus imiter. 2. Vt ego maiorem apud te gratiam ineam, & poſt hanc vitam, ampliorem gloriam obtineam. 3. Vt tibi morem geram, qui mihi charitatem in alios, etiam inimicos, tantoperè commendaſti & præcepiſti.

Datvrvs ſtipem, hos ſibi fines conſtituat. 1. Benignè faciam egenis, ad maiorem Dei gloriam, vt vniuerſis illius beneficijs me gratum exhibeam. 2. Vt quod mihi fieri velim, id alijs faciam, & vt mendiculorum vtilitati ſeruiam, eóſque Chriſtianâ charitate complectar.

complectar. 3. Vt Orbis iudex æquissimus, mei quoque misereatur, quando ipsemet misericordibus promisit misericordiam. a 4. Vt pro noxis meis satisfaciam. 5. Vt meritum ac præmium æternum, quantum in me, augeam.

Porrò expedit summopere, vnam eandémque actionem pluribus ad Deum Intentionibus dirigere, hoc enim mirabile dat incrementum amori diuino. Nam cùm multiplicantur actus, augetur habitus. At verò recta Intentio amoris actus est, igitur his actibus amoris multiplicatis, necesse est amor ipse mirficè augeatur. Vt autem rerum omnium quas Numinis honori agimus, plures Intentiones velut in parato habeamus, paradigma subijciemus, ad quod omnes actiones alias licebit conformare. Hoc sit exemplo; Est qui extra legem & esuriales dies ieiunium velit seruare; vt autem istam à cibo abstinentiam Deo reddat commendatiorem, hanc precatiunculam præmittet.

O mi amantissime Deus, hoc ieiunium tibi offero. 1. Ad gloriam tuam, & ad Iesu Christi crucifixi honorem, in vnione omnium ieiuniorum, quæ filius tuus Dominus noster, cùm in deserto, tum alibi tolerauit. 2. Ita nunc ieiunare statui, ob amorem in te. 3. Et vt tibi gratior fiam. 4. Digniorésque tibi gratias agam ob innumera tua in me beneficia. 5. Vt etiam maiorem gratiam & sublimiorem paradisi gloriam promerear. 6. Easque virtutes quæ mihi in hac vitâ necessariæ sunt, impetrem. 7. Vt pro peccatis meis pœnitentiam agam, pœnísque mihi perferendis me exonerem. 8. Vt immoderatam cibi vel potûs appetentiam refrenem. 9. Vt castitatem, statui meo conuenientem, illibatam conseruem. 10. Vt Christi Domini mei vestigijs insistam, qui, vt mihi exemplo esset, ieiunauit.

O mi Deus, ego tibi hoc ieiunium, omnes afflictiones ac miserias meas, & quicquid animo vel corpore passus aut passurus sum, simul etiam omnia omnino opera mea, tam cogitationes, quam dicta & facta tibi offero, ad tuum honorem, per merita Christi Iesu Domini mei, qui tecum viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Cùm ab Ecclesiâ, confessario, aut alijs præceptum est ieiunium, decem superioribus illis, addi potest hæc vndecima Intentio.

11. Vt obediam, & Ecclesiæ legibus satisfaciam.

Sed & hæc duodecima.

12. Vt hoc (illúdue) beneficium, quod peto, à te impetrem.

Eadem hæc oratiuncula, pauculis mutatis, præmitti potest quibuscunque alijs virtutum actionibus. Atque vt huius rei specimen demus: Est qui actum heroicum, quem vocant, actum generosum, difficilem, arduum velit exercere, & suam Deo castitatem asserere, hanc oratiunculam velut scutum obijciet;

a Matth. c. 5. v. 7.

O IESV

O IESV castissime, statuo cum tuâ gratiâ castitatem seruare inuiolatam, omnibúsque carnis inuitamentis pro viribus repugnare. 1. Vt sanctissimo nomini tuo plus inde honoris accedat. 2. Vt ego tibi magis magisque placeam, & accuratius inseruiam. 3. Vt tot sanctissimarum virginum, tot aliorum castissimorum hominum, tótque purissimorum Angelorum suauissimâ societate gaudeam, & sic vberiori gratiæ me præparem. 4. Vt effrenes libidinis motus, & omnem carnis petulantiam retundam atque sic noxas priores eluam. 5. Vt præmium singulare, cæleste, æternum castis omnibus promissum obtineam.

Est porrò, cui cum iracundis, peruicacibus, præfractis hominibus agendum sit, hic ergo vt Christianâ submissione & mansuetudine omnem verborum contumeliam possit concoquere, his sese Intentionibus præmuniat, & precatiunculam opponat istam:

O IESV mitissime, ego iram & omnem verborum acerbitatem detestor, cupióque cum omnibus mansuetè & benignè agere. 1. Vt gloriam tuam amplificem. 2. Vt te magistrum meum imiter, qui tuis discipulis omnibus hoc vnicè commendas: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. a *3. Vt omnibus bono sim exemplo, neminem lædam, nec vllum ad iram aut impatientiam prouocem. 4. Vt in meipso tranquillitatem animi, cum alijs amicitiam & pacem conseruem. 5. Vt extremâ vitæ horâ te iudicem eò benigniorem experiar. 6. Vt te Dominum meum sponsorem ac debitorem habeam à quo mansuetis promissum: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram,* b *beatam scilicet illam viuentium. 7. Vt eò altiùs euehar in cælo, libenter omnibus me submittam, cùm sciam illud longè certissimum: Qui se humiliauerit, exaltabitur.* c

Est qui tetricum, seuerum, rigidum habeat dominum, aut similem huic dominam, aut etiam plures non tam dominos quàm reges, siue humaniores tyrannos. Hic ergo vt generosâ obedientiâ hero superbo etiam & imperioso pareat; semetipsum adigit ad obsequelam, his Intentionibus:

O mi Deus, voluntatem tibi meam offero, & constituo ijs omnibus quibus obligor, promptè, integrè, sincerè obsequi. 1. Vt dum homini obedienter seruio, tuæ voluntati tuísque iussis obtemperem, nam noui à quo mihi dictum sit: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. *d* 2. Vt tot mala immorigeris & rebellibus imminentia euitem. nam & illud, noui, quis dixerit: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. non est enim potestas nisi à Deo. quæ autem sunt à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi

a Matth. c. 11. v. 29. b Matth. c. 5. v. 4. c Matth. c. 23. v. 12.
d Luc. c. 10. v. 16.

ipsi sibi damnationem acquirunt. *a* 3. Vt victoriâ mihi præscriptâ meipsum triumphem, nam nec istam iussionem ignoro: Serui, subditi estote, in omni timore, dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. hæc est enim gratia, si porpter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. *b* 4. Vt à vestigijs Domini & Seruatoris mei non abeam, qui propter me, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. *c* 5. Vt promissum ingens obedientiæ præmium adipiscar, scio námque quanti Deus hanc vnam virtutem æstimet, Melior est enim obedientia quàm victimæ. *d* Et: Vir obediens loquetur victoriam. *e* Tanti est Ludouico Blosio, suam alterius voluntati subijcere, vt dixerit: Qui relictâ propriâ voluntate, facit humiliter ad honorem Dei, voluntatem alterius in re licitâ, magis Deo placet, quàm si multo tempore corpusculum suum pane & aquâ tantùm sustentaret, asperísque flagellis cruciaret ex voluntate propriâ. Victoriam loquetur vir obediens. Sed & illud addit Blosius notatu dignissimum, & quod rectæ Intentionis studium mirificè commendat: Acceptius obsequium, inquit, homo præstat Deo, quando à vano & non necessario visu, auditu, olfactu, gustu vel tactu discretè abstinet, voluntatem suam in huiusmodi rebus, putè propter Deum, mortificans, quàm si mortuos ad vitam temporariam reuocaret. *f*

Est qui carnem subinde sentiat refractariam. vt ergo hanc bestiam cicuret, & dicto faciat audientem, vario illam stratagemate adoritur: nunc cibo fraudat, nunc siti cruciat, nunc edulia præstantiora vilibus emutat, nunc ad offertam ferculis mensam esurire docet; iam vigilijs torquet, iam flagris coërcet, iam laboribus vexat, iam molesto itinere fatigat; modò ei vestem setis horrentem inijcit, modò in rigidum cubile illam abijcit, modò alijs rigoribus exercet: vt hæc omnia & Deo grata, & animo sint salutaria, harum Intentionum industriâ seipsum extimulat:

Hanc pœnitentiæ myrrham è cruce tuâ collectam, mi bone IESV, tibi offero; hanc egomet mihi vim inferam. 1. Vt tuum honorem dilatem. 2. Vt meum in te amorem augeam. 3. Vt tuam in me beneuolentiam mihi magis deuinciam. 4. Vt tuis in me beneficijs maximis, continuis respondeam. 5. Vt improbam carnis rebellionem comprimam. 6. Vt scelerum meorum pœnas, meipso iudice & vindice, dependam. 7. Vt hac tam piâ vi beatorum sedes expugnem.

a ad Rom.c.13.v.12. b 1.Pet.2.v.18. c ad Phil.c.2.v.9. d 1.Reg.c.15.v.22. e Prou.21.v.28. f Blos.in Tabellâ spirit, mihi pag.576. col.2

nem. Ad hanc Seruatoris dictum me animat: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.[a]

a Matth. c. 11. v. 12.

§. V.

Ad labores aut etiam dolores rectè tolerandos.

LABORATVRVS, aut negotium suum quodcunque curaturus, hæc animo verset. 1. Hunc laborem meum, ô Deus, quem cum curâ, impigrè, fideliter & accuratè obibo, tibi ad tuum honorem offero. 2. Vt vitam meam in obsequium tuum impendendam sustentem. 3. Vt ad obedientiam me exerceam (si labor præscriptus sit aut imperatus.) 4. Vt charitatem in alios demonstrem (si labor alijs etiam profuturus sit.) 5. Vt ad submissionem me excolam (si opus sit abiectum, & ignobile.) 6. Vt patientiam discam (si labor molestus, difficilis, & incerti euentûs sit.) 7. Vt carnem otio & petulantiæ pronam, opere frangem & edomem.

Cùm aduersa ingruunt, cùm molestiæ, tædia, difficultates, afflictiones, anxietates fatigant, cùm quid obtingit graue & perpessu asperum, tunc maximè vigilet RECTA INTENTIO. Quando autem vix quisquam est qui non vel vnico die centenas habeat occasiones exercendæ patientiæ accuratissimè hoc agendum, vt eâ quâ par est Intentione cuncta perferantur. Plurimos reperias, qui & valetudinis, & facultatum, & famæ nominísque iacturam faciant; ægri, inopes, contempti, sed quia nihil tranquillè, nihil patienter, nihil non repugnanter patiuntur, quia omnia non aliter ferunt, quàm quòd cogantur ferre, nunquam non impatientes & queruli, ideò nihil promerentur, nisi supplicia & pœnas, intolerantibus debitas. Nam quod illis Deus submittit in pharmacum, hoc illi mutant in venenum. Hîc ergo negotium suum sedulò agat Intentio recta, vt quod ferendum est, cum lucro & quæstu nobili perferatur, fiatque è necessitate virtus.

Quotiescunque igitur res incommodæ & asperæ; graues, afflictæ, turbidæ sunt, qui lædi non vult, his Intentionibus se armet. 1. Hoc quicquid est, mi Deus, patienter tolerabo, vt ad tuam sanctissimam voluntatem, meam conformem, cùm certò sciam, hoc à te, meo bono, in me immissum esse. 2. Istud, mi Iesu, libenter perferam, tui amore, & vt tuis vestigijs, quæ mihi hanc viam signarunt, inhæream. 3. Aduersa omnia hilariter & excipiam, & patiar,

tiar, vt priorem vitæ improbitatem luam, Dei fauorem, & gloriæ futuræ præmium augeam. Maximæ artis eſt, quælibet MALA BENE PATI poſſe. Sed & maximi lucri eſt erudita hæc patientia. Optimè Ludouicus Bloſius: Etiam exigua moleſtia, inquit, propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præſtantior eſt, quàm ſint multa & grandia bonorum operum exercitia. a

a Bloſ. in Inſtit. ſpirit. c. 8.

§. VI.

Ante ſtatus mutationem; ad ſacerdotium, aut Religionis ingreſſum.

Orta eſt quondam inter eruditos ac Religioſos viros quæſtio, quis omnium Ordinum ſit rigidiſsimus? Varij varia ſuper eâ quæſtione pronunciarunt: illi, S. Brunonis, hi, S. Franciſci rigidos fratres, alij alios vitam maximè auſteram viuere cenſebant. Tandem vnus auditis omnium ſententijs: Pace, inquit, veſtrâ dixerim, viri: quà de ſcientiâ non malè, quà de experientiâ iudicaſtis peſsimè: Non eſt in orbe Ordo magis adſtrictorij rigoris, quàm ſit matrimonium: ídque argumentis diuerſis firmare ingreſſus eſt. Veriſsimè hic omnium videtur dixiſſe, ſi quidem non eâ quâ par eſt Intentione matrimonium ineatur. Qui aut Reginam pecuniam, aut Dominam Formam, aut Heram Nobilitatem tantùm in coniugem adſciſcit, miſerijs ſeſe implicat innumeris; Verè in ordinem hic ſeſe redigit, ſed rigidiſsimum: Vxorem ducit, Libertatem vendit. Ita ſolet Deus ſæpiſsimè corruptam Intentionem punire (experientia loquitur) vt qui delicias, aut diuitias Intentione peruersâ quæſijt, rixas & diſſenſiones inueniat perpetuas. Heu quid æquè miſerum eſt, quàm toties vel ab inuito confeſsionem hanc edi? Nec poſſum tecum viuere, nec ſine te.

Hoc tale coniugium inteſtinis bellis afflictum, rectè dixeris viuum inferorum ectypon, *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* a Videte igitur qui coniugium cogitatis, vt illud Intentione quàm ſaniſsimâ ordiamini. Non proſapiæ ſolùm, neque ſolùm formæ, aut pecuniæ nubendum eſt: optimi ac probiſsimi mores quærendi ſunt. Imprimis illud curandum, ne impares iungantur. Hæc enim imparitas non poteſt non eſſe ſeminarium litigij. Ante omnia recta ſit oportet vtriuſque coniugis Intentio, ne Achab & Iezabel, ſed vt Tobias & Sara, vt Ioacim & Suſanna conueniant. *Hi namque qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe & ſuâ mente excludant,*

a Iob. c. 10. v. 22.

studant, & sua libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos a Ergo non antè in coniugium mutua eat consensio, quàm recta Intentio. Huius Intentionis formulam dat Tobias istam: Domine, tu scis quia non luxuriæ caussâ accipio coniugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum. b Sed ad sacerdotes & homines religiosos me verto.

Hîc gemitus velim & suspiria pro me loqui. Heu vereor, ne fortè sint qui in Sacerdotium veniant, non vt pium officium, sed vt largius alimentũ inueniant, vt penum congerant, vt culinam instruant, vt cellam impleant. taceò peiora, quæ tamen obliquè suggerere solet Intentio praua, etiam tunc cùm ad honestissima tendimus. Vetus sed æqua est querela de sacerdotibus. Dei loco clamat Malachias: *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestrâ.* c Perinde si dixissem, quamuis ministrorum meorum labores nolim esse sine stipendio quo se alant, nolo tamen eos officium suũ, ob finem adeò vilem præcipuè facere. Obsequio meo cumprimis studeant, commodum suum pro additamento habeant. Hinc liquet letalem esse noxam, diuinum officium, & huiuscemodi munia, eâ præcipuè Intentione exequi, ne reditus annui censúsque amittantur. Pari modo ad ingressum Religionis summè necessaria est sinceritas Intentionis. Ah, metuo ne forsan aliqui, etiam ad Religionem properent, non vt religiosè viuant, aut infra omnium vilitatem se abijciant, sed vt parentum aut cognatorum auaritiæ non displiceant, vt dies quietos & suaues reperiant, vt tandem emergant, & inter ceteros emineant, vt in solium, eò alioqui nunquam peruenturi, conscendant: imò tam subdolæ nequitiæ est mala Intentio, vt nonnunquam per ipsam vitæ austeritatem delitias quærat, & illic indulgere velit genio, vbi omnes seruiunt Christo.

O Sacerdotes, ô Religiosi (vos appello quoscunque non sincera huc agit Intentio) hoc est toto cælo aberrare, & non in vno delinquere, sed in omnibus. Si vobis hac viâ libeat pergere, ad inferos rectà tenditis. Ergo aut semitam aliam insistite, aut Intentionem pessimam mutate. Hàc ire, & hoc animo, perire est.

Quisquis ergo sacerdotium aspirat, non suum, sed Dei honorem sincerâ Intentione quærat, non tondere oues aut deglubere velit, sed pascere, non meliorem victum, sed sanctiorem vitam cogitet.

Quisquis

a Tob.c.6.v.17. b Tob.c.8.v.9. c Malah.c.1.v.10.

Quisquis in religiosam familiam adscribi desiderat, in vnam atque vnicam Dei gloriam totus intendat, nec quidquam aliud precupiat, quàm Deo perfectiùs seruire, fortiter agendo, & sustinendo plurima. Cui non in voto est, quotidie multum perpeti pro Christo, ad Christi scholam ne veniat. Qui pati non vult, ineptus est discipulus in hoc lyceum. Abite, delicati, abite, abite: procul hinc impatientes & queruli; sed omnium primi hinc recedite superbi. Exeste religiosi, qui cathedras, qui claues, aut mitras quæritis. Omnia vitia odit Religio, sed ante omnia Superbiam, è quâ omnium vitiorum propago est. Angelos & diabolos cælum vnum non capiebat nec vnum cœnobium aut collegium Humiles & Superbos.

Nimia hæc morum discrepantia est; in veram societatem nunquam coalitura.

Igitur, ô Sacerdotes, ô Religiosi, videte, cauete; æternæ salutis negotium non cæco impetu aggrediendum est. Ad hæc sacra dux esse non potest nisi recta, sincera, puráque Intentio. Quisquis ad sacerdotiũ, quisquis ad religionem alio venit duce, vel comite, quàm bonâ Intentione, aut hinc ad pristina redibit, aut hîc certè interibit.

§. VII.

Christi actionibus nostras esse iungendas.

Incredibile dictu est quantum conferat in hoc bonæ Intentionis exercitio, suas Christi actionibus iungere, & sic eas diuino Patri offerre. Hortatus ad hoc Paulus: Omne, inquit; quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi. a Sanctissimè fecerit qui cum hoc auctario nobilissimo sua omnia diuinæ Maiestati obtulerit. In exemplum sint hæc paucula:

O mi Deus, hunc ego laborem meum tibi offero, cum omnibus filij tui Domini mei laboribus.

AVT.

Istud quod ego patior, cum omnibus ijs, quæ in terrâ passus est filius tuus, tibi consecro.

AVT.

Hanc ego actionem, hanc orationem, hanc fatigationem meam ad filij tui actiones, orationes, & fatigationes velut guttulam in mare deferens, appono, simúlque tibi omnia immolo.

AVT.

Pater æterne, hanc ego necessitatem, hanc miseriam, hoc grauamen, hoc impedimentum, hunc mærorem, hos dolores, hanc tentationem, calamita-

a ad Coloss. c. 3. v. 17.

tem

tem, tribulationem, vnitam Passioni & ærumnis Vnigeniti tui, tibi offero, ad æternam tuam gloriam.

AVT.

O mi amantissime Deus, ego me meaque omnia tibi offero, per vnicum filium tuum, ad omnium hominum salutem & laudem nominis tui æternam a

Sic actiunculæ nostræ etiam vilissimæ, sic miseriæ & calamitates nostræ vniuersæ, Christi actionibus, iniurijs, doloribus & cruciatibus coniunctæ summi pretij dignitatem induent, nec poterunt cælesti Patri non esse acceptæ. Hoc nil aliud est, quàm plumbi granulum in liquatum aurum immittere, & auream illi nobilitatem donare: aut aliquot aquæ guttulas in dolium generosissimo Falerno plenum spargere, & ad vini dignitatem attollere: sic & opera nostra ex se imperfecta, frigida, defectuum plena Christi operibus iuncta, pretium acquirunt maximum; ab vnione hac tam excellenti. hoc est enim vestibus Esau optimis induere Iacob. *b*

Hac de re præclarissimè Blosius: Consuescat, inquit, tam illa quæ agit, quàm ea quæ patitur, coniungere atque vnire operibus & doloribus Christi per orationem siue dèsiderium. Sic enim ipsa opera & grauamina, eius, quæ ex se vilia, obscura, atque imperfecta sunt, nobilissima, clarissima, Deóque gratissima erunt. Ineffabilem namque dignitatem ex meritis Christi, quibus vnientur, accipient. Et: Bona opera illius qui istud piè obseruat, excellunt incomparabiliter bona opera eius qui non obseruat. *c* Idem hoc ipsum in suo speculo confirmans: Si bona opera, inquit, & exercitia tua copulaueris vnierisque actibus & exercitijs Christi, atque ita obtuleris illa Deo in laudem æternam: erit sanè ista oblatio ipsi domino longè gratissima, & opera tua claritatem dignitatémque ineffabilem recipient, ex actibus Christi quibus vnientur. Plumbum tuum (vt ita dicam) mutabitur in aurum optimum, & aqua tua in vinum excellentissimum. *d* Ita omnia Dominus familiarissimis amicis suis reuelare dignatus est, vt nos hac ratione opera nostra reddamus nobilissima, hac ratione nostram inopiam ex inexhausto meritorũ Christi thesauro subleuemus, & animas nostras eiusdem Christi meritis exornemus: hac denique ratione pro peccatis nostris facillimè satisfaciemus. *e*

Hoc sacrificij genus ita placet diuinis oculis, vt Christus voluerit sibi à beatâ Gertrude, omnes omnino actiones minutatim etiam offerri,

a Blos. Monil. spirit. c. 3. fine. & Instit. spirit. c. 9.
b Gen. c. 27. v. 15. c Blos. Instit spirit. c. 9. initio. d In spec. spir. c. 5. fine.
e In Institut spirit. c. 9. fine.

gratiam Lusitaniæ regis id vellet, orare. Hîc immane dictu, Elephas, clarè hæc duo verba ingeminat, *Hoo, Hoo*, quod Malabarum linguâ est, *Volo, Volo*; ac sine morâ nauim traxit in mare. a Tanti erat elephanto, regis Lusitani gratiâ laborare. Quid nos ratione præditi, disciplinæ capaces homines? quoties præfractè resistimus, & imperata etiam leuia detrectamus, etsi millies inuitemur: *Eia quæso, in gratiam Christi Domini, Ad voluntatem regis cælestis, Ad gratiam Iesu crucifixi.* Ne sic quidem mouemur; ad nobilissima hæc inuitamenta obsurdescimus, vel bestijs contumaciores.

At quibus salua est semper sinceritas Intentionis puræ, cùm quid faciendum, in supremi regis gratiam, promptissimè illud vel centies ingeminant: *Volo, Volo.* Propter te, mi Domine: Et quamuis ad hoc præstandum, me nulla vis adegerit, licet nullum præmium, nec supplicium vllum hoc mihi persuaserit, nihilominus tamen in Christi gratiam, hoc libenter præstabo; Propter te, mi Domine, hæc faciam, hæc omittam, hæc perferam, propter te Domine.

In omnium potestate est, hæc dicere, hæc sentire & velle: nec valentibus, nec ægris hæc difficilia. Alioqui agendo multa, nihil agimus. Sine mercede labor est, quandocunque est sine rectâ Intentione. Qui perdere non vult operam, assiduam gerat rectæ Intentionis curam.

a Christoph. à Costa in hist. aromatum. operâ Caroli Clusij, editus Antuerp. An. 1582.

CAP. IX.

QVÆ SINT SIGNA RECTÆ INTENTIONIS.

HEbreæ plebis homines magnam partem rudes & asperi, tamque obtuso captu erant, vt ægerrimè crederent, quod non oculis cernerent. Vt ergo suis ipsi oculis exploratissimum haberent, quid sit Intentio mala & præuaricatrix, voluit Deus vt manna quod ex præscripto in sabbatum collegissent, integrum, recens, incorruptum seruaretur. quod verò contra legem aut vitiosè prouidi, aut repetendi laboris pertæsi, in alios etiam dies collegerunt, id omne mox corruptum, vermibus cœpit ebullire. Hîc neque locus, neque vas in quo cæleste hoc alimentum asseruabatur, neque ipsum manna in culpâ fuit, sed sola voluntas & Intentio praua, legi se subijcere dedignata.

Hoc Deus Hebræorum oculis sic obiecit, tanquam si è cælo

proclamasset: Cernitis tandem immorigeri, quid voluntas possit in homine, quid sit velle aut nolle obedire, quid bona maláue Intentio progignat? hi vermes rebellionis vestræ testes sunt. hos fructus producit contumax voluntas vestra, & peruersa Intentio. spectate hæc oculis, attrectate manibus increduli.

Cum Christianis Deus post Filij tot conciones, aliâ ratione agit: bonæ malæque Intentionis signa ijs etiam proponit, sed magis recondita, & non tam oculis quàm animo cernenda.

Si quis corporis oculos consideret, eos admodum esse garrulos, quamuis sine voce comperiet. Illi namque suâ garrulitate dominum suum sæpissimè produnt, cùm ex oculis valetudinem & morbum, hilaritatem, & mœrorem, odium & amorem deprehendere sit facillimum: latentes hos affectus oculi euulgant. Porcus quà interiora corporis, simillimus homini, morbum suum linguâ & oculis detegit aspicienti. Si ferendum sit iudicium quàm sana sit hominis actio, interrogandus est interior illius oculus, Intentio: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. En tibi, ab oculo discitur, quod de toto corpore pronuntietur.

At sicuti nil artis est scire, morbum in oculis deprehendi, nisi & sciatur quibus signis & indicijs deprehendatur: ita non satis est nosse vitæ probitatem ab Intentione probâ colligi, nisi etiam nouerimus, quæ probæ Intentionis signa sint & indicia, de quibus nunc agendum est. Igitur vt fidem sibi quisque habeat, & rectâ ire viâ se credat, duodecim ordine signa numerabimus, è quibus suam cuiuis facile erit Intentionem æstimare.

I. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

Non facilè turbari, non tumultuosè aut turbulenter rem aggredi. Indoles eorum non bona est, qui inconsultâ leuitate ad labores accedunt, qui cum impetu agunt omnia, & in res non veniunt, sed rapidè feruntur; æstuant, manus pedésque iactant, anxij trepidant, ac si suis curandis defuturum sit tempus; inquietissimi discursant, tanquam primo aggressu omnia deproperaturi. Quid opus hac æstuatione & impetu? Festina lentè, mi homo. Consilio est opus, non impetu, Quinto Curtio monente. Qui principio tam contentè currit, citò deficit: qui gradu clemente ac presso incedit, etiam progreditur, & minùs fatigatur. *Qui festinus est, pedibus offendet.* a Temperanter sumendum est illud priscorum: Sis in consilijs cochlea,

a Prou.c.19.v.2.

lea, in factis aquila. Itaque sub initium plerunque placidè incedendum, dum ab ipso incessu accrescat vigor. Nota nobis verba sunt à præceptis de Christi Imitatione: Quòd homo non sit importunus in agendo. a Et: Sint actiones tuæ sub te &c.

Qui sinceræ Intentionis est, in negotijs etiam impeditissimis hoc versat animo: Deus mihi hæc negotia dedit curanda; vtique dabit etiam tempus & gratiam ad ea conficienda: Deo laboro, & eius honori, facióque quod mearum virium est: bonus Deus curabit cetera. Itaque quod etiam poëtæ monent, Permitto Diuis cetera. b

a Imit. Christi l. 3. c. 39. b Horat. l. 1. Carm. ad Taliarch. Odâ 9.

II. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

In omni actione sic affectum esse, vt si quæreretur, quorsum hæc? Promptissimè responderet: Ad maiorem Dei gloriam. Quorsum illa? Ad hanc ipsam. Quorsum ista? ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, sine morâ respondet, Ingolstadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque si vel leuiter itinere se decessisse intelligat, quàm primum in viam regiam redit. Qui solùm animi caussâ deambulaturus exit, sæpe nec panem, nec pecuniam secum defert, nec enim tabernam ingredi in animo est. At qui peregrè ituri, aut nummos sumunt in viam, aut panes: vti ferè solent homines à pago, & cùm venter iam mugire & magnũ inane queri incipit, annonam suam è sacciperio extrahunt, & solantur oblatrantem stomachum. Ita prorsus homo rectæ Intentionis, qui se nunquam nõ meminit peregrinum esse, cùm in opere fatigatus vitæ molestias grauiùs incipit sentire, mox secum ipse Intentionem rectam renouans: Et cui hæc facio, inquit, cui laboro, cui lego & scribo, cui sto & curro? Nunquid Deo? an non propter Deum hæc omnia tolero? Abi ergo torpor, abi tædium; Abi otium & desidia, Abi procul impatientia; abite pessimæ pestes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par est illi soli hæc fieri, ergo & patienter, & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc vniuersa. Ita pergo, propter te Domine; omnia mihi & facilia & iucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi, quibus vita velut deambulatiuncula transigitur, qui nec panem secum ferunt nec pecuniam; & seriâ & sincerâ carent Intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro sale data est. horum viuere, est animi caussâ deambulare, quò pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis est & pecunia, Intentio non tantùm seria, sed & sincera.

III. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

Non angi, nec ob agenda distrahi in curas, quæ hominem à precibus, à conscientiæ curâ, à Dei memoriâ auocent. Qui sinceræ Intentionis est, hoc agit vt facultati & viribus suis agat conuenienter. Obseruat Chrysostomus, eum ab hero Euangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. a Sed dicas: cur vtrique par honor habitus? Quia in vtroque par fuit diligentia, tametsi circa imparem pecuniam. Hoc creberrimè contingit, vt duo in eâdem re operam suam ponant, sed effectu prorsus inæquali, illo ab hoc longissimè superato: fieri tamen potest, vt æquale præmium promeritus sit vterque, certè apud Deum, qui non attendit quale opus, sed à quali conatu & industriâ prodierit. Sunt qui viribus aut ingenio, aut prudentiâ polleant, & quæ alijs difficillima, ipsi velut per iocum faciant. Sunt & alij quibus aut fractæ vires, aut infelix & pingue tardúmque ingenium, hi quamuis sudent & conatum omnem exerant, omnémque industriam in opere consumant, tandem tamen vrceus exit, opus sine omni gratiâ & Venere. quinam horum maiore digni præmio? sæpe illi, quorum opus velut nimis inelaboratum ab omnibus spernitur. Ab humanis longissimè distant iudicia diuina. Et hoc ijs qui aut ingenij celeritate præstant, aut ad omnia fauentes habent gratias, superbiæ alas meritò incidat; istos erigat, iísque animum addat, cùm nullius momenti sit humanis oculis placuisse, maximi diuinis. Præclarè Thomas ille: Si Deus, inquit, semper esset pura Intentio nostri desiderij, non tam facilè turbaremur pro resistentiâ sensus nostri. b

a Chrys. hom. 41. in Gen. b Thom. à Kemp. l. 1. c. 14. n. 1. Imitat. Christi.

IV. SIGNVM.

Opere peracto non discursare, aut sollicitè aliorum iudicia expiscari. Sunt qui instar comicorum histrionum, dramate peracto quærunt: quî placuimus? nemóne plaudit? ita isti quærere solent: quid sentiunt Domini de me, meóque opere? num satisfeci, num placui? quid tacent? Intentionis corruptæ signum euidens. Nam qui sinceræ Intentionis est, ita secum ipse loquitur: Scio, cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. a Ego quidem feci quod potui, ídque sincero animo in diuinum honorem: laus inde sequatur, an non, mihi perinde est; scio quàm seriò volenti facile sit, & seruire & placere Deo.

Fuit qui anulum gemmatum summi pretij inuenit, quem mox

a 2. Tim. c. 1. v. 12.

ad proximum ſutorem deferens: dic quæſo, inquit, mi magiſter, quanti æſtimas hunc anulum cum hoc lapillo? Cerdo, cui corium notius quàm aurum & gemmæ: Inſignis, inquit, ſplendor eum forſan euexerit ad trium florenorum pretium. Ecquis, obſecro, horum amborum ſtultior, an qui talem interrogauit, an qui talia reſpondit? Certè inuentor anuli videtur ſtultitiæ palmam præripuiſſe, quòd ad imperitiſsimum gemmarum iudicem, gemmam æſtimandam detulerit. Gemmæ ſunt pretij prorſus inæſtimabilis, opera bonâ Intentione edita: quid verò de his hominum aures oculóſque interrogamus? minùs hæc æſtimare norunt quàm ſutor vniones; præſertim cùm Intentio, à quâ pretium actioni accedit, nemini vnquam ſatis poſsit eſſe cognita. Nux & cælum, guttula & Oceanus, lapillus & terrarum Orbis, mutuam inter ſe comparationem ægrè admittunt: minùs tamen quod bonâ Intentione factum eſt, comparari ſe ſinit cum eo quod malâ. Et quomodo tandem hîc poſsint iudices eſſe oculi, cur apud hos de margaritarum noſtrarum nobilitate vaniſsimè litigamus? Deus ſolus eſt qui hæc æſtimet, huius iudicio permittenda ſunt omnia, huius ſtandum. Ab hominibus virtutes ac vitia plerunque non ex merito æſtimantur, ſed ex populari iudicio. Hinc longiſsima ſeries errorum.

V. SIGNVM.

Euentu rei aut laboris minus ſecundo non turbari aut concuti, cùm Deus, ad quem Intentione collineandum, non tam ſpectet quid effectum, quàm quomodo, quâ Intentione, quâ diligentiâ quippiam factum ſit. Magnus ille Apoſtolus Iacobus, totâ Hiſpaniâ, vt narrant, non plures Chriſtianis ſacris imbuit quàm octo homines, ita velut ab irrito conatu reuerſus Hieroſolymam, Herodis gladio caput præbuit ſecandum. An Deus Iacobo non idem præmium daturus quod ceteris Apoſtolis, qui reges & regna integra ad diſciplinam Chriſtianam traduxerunt? Idem vtique, & forſan maius. Neque enim illi Deus quid efficeret, ſed quid faceret imperauit: ab Apoſtolo ſemen ſpargendum erat, ſeminis incrementum penes Deum fuit.

Hoc probæ Intentionis homo altè combibit, ſuum eſſe laborare; Dei, labori aſpirare. Itaque cùm ars decipit, cùm nihil procedit, cùm aliquid in perniciem ei vertit, cùm ſpes ad irritum cadit, vix quidquam turbatur, hoc enim, inquit, non in meâ eſt poteſtate, ſed Dei. Feci quod licuit, quod debui, quod decuit. res aliter ceſsit?

humanarum hæc natura rerum est. Atque hoc admodum necessarium est scitu, neque enim infrequens est vt operam ludat etiam laboriosa diligentia, & sine effectu sit præclarus quique labor. Num quis ideò discrutietur animo? Nequaquã: Si bonæ Intentionis est, tam secundos quàm aduersos euentus Deo committet, diuini consilij securus. Christus ipse postremis quatuor vitæ annis, quot obsecro sibi, diuinissimis suis concionibus adiunxit? non adeò multos numerabis. longè plures Apostoli ad nostras religiones permouerunt.

Pari modo qui nihil non sanctâ Intentione aggreditur, quamuis in seipso plurima desideret, tametsi prauitates & errata in se deprehendat, non tamen continuò abijcit animum, non consternatur, non exanimatur, sed quàm illum sua miseria deprimit, tam erigit Dei misericordia, neque tam malè vnquam res vertunt, vt bonam Intentionem mutet. Inter aduersa & prospera idem ei animus, hoc est, ad Deum semper erectus. Cetera omnia velut nubes infra se calcat, firmat animum in fortuita, & in omnes casuum impetus; omnia æquo ac hilari aspicit oculo. Animus ei semper æqualis, & qui secundo cursu eat, placidóque statu maneat. Itaque eò peruenit, vt magnum illud Deóque vicinum obtinuerit, NON CONCVTI. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. a

a Prou. c. 12. v. 21.

VI. SIGNVM.

Re quapiam peractâ, Inanem gloriam, & omnem cogitationum vanitatem fugere. Quis est hic, & laudabimus eum, qui sibi ipse nunquam applaudat domi, cui suus labor apud se non sit in pretio, qui à seipso non audiat: bene, bellè, præclarè, ecquis meliùs? Hoc verò aliud non est quàm totis hebdomadibus corbes plectere, & operam tam longi temporis Vulcano consecrare. Euanuerunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum. a

Sunt qui sua duntaxat laudent, aliena aut damnent, aut silentio transeant; laudes suas etiam ab imperitis auidè excipiant, aliorum deiecto vultu, fronte, oculis hauriant, & cùm improbare non possint, nunquam tamen probent. Hi non Deo, sed famæ suæ tantummodò nati, ingentes arrogantiæ montes sub modestâ fronte tegunt. neque aliunde prouenit parca hæc alienarum virtutum laudatio, quàm ab animo laudis suæ auido, qui cùm aliorum commendationibus detractum iri veretur suis, seriò cauet ne quid elabatur

a Rom. c. 1. v. 21.

batur in alio laudandum: odit pares in potiundâ gloriâ. Ad rem hîc submonens Annæus Seneca: Illud, inquit, adhuc tibi affige, quòd paullò antè dicebam: nihil ad rem pertinet, quàm multi æquitatem tuam nouerint. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. Non vis esse iustus sine gloriâ? at mehercules sæpe iustus esse debebis cum infamiâ. Et tunc, si sapis, mala opinio bene parta delectat. a

Iacob Patriarcha moriturus: Fiat Dan, inquit, coluber in viâ, cerastes in semitâ, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. b Cerastes, serpens non spatiosi corporis, sabulo se abdit, equi illac transituri vngulam admorsurus, vt is dolore furens excutiat sessorem. Diabolus Cerastæ simillimus, dum nos arctiore viâ virtutis incedimus, ille humanæ laudis puluere se occulit, vt equi vngulam, hoc est, Intentionem rectam vitiet, & sic per falsæ gloriæ imaginem præcipitet. Qui bonæ Intentionis est, hunc Cerasten cautissimè declinat, & vbique locorum assiduè ingeminat: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: c Soli Deo gloria: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.

a Sen. ep. 113. fine. b Gen. c. 49. v. 91. c Psal. 113. v. 1. Psal. 8. v. 10.

VII. SIGNVM.

Nec inuidiolâ quidem tangi. Qui diuino tantùm honori studet, parum curat, etiamsi in artibus aut scientijs pares, vel etiam superiores habeat: nullam rem à se solo tantùm vult confici, neque hoc vnquam in votis habet, ab alio non superari: nunquam inuidet altiùs stanti; quod in alijs magnum, non deprimit, vt sua extollantur. Nobilissimum huius rei specimen præbuit Moses. Venerat ad illum adolescens inuidiam in alios concitaturus, nam eos insoliti vaticinij accusauit. Diuina pagina rem sic narrat; Cucurrit puer & nunciauit Mosi, dicens, Eldad & Medad prophetant in castris. Statim Iosue ait: Domine mi Moses, prohibe eos. At ille: quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum? a Fit in aulis Principum, vt legati, aut aliud aliquod munus obeundum sit, & forsan ad id deligitur qui minimè putabatur, negligitur qui se maximè deligendum suspicabatur: hîc rem magnam facit, qui potest non inuidere. Idem inter religiosos contingit: varia apud eos officia gubernandi, docendi, concionandi, hoc illudue curandi. hîc ille magnæ virtutis, & Intentionis optimæ censendus, qui tam æquis oculis alium gubernantē,

a Num. c. 11. v. 27. & seqq.

docentem, concionantem, hoc aut illud curantem aspicit quàm se. Sed quandoque alius sese affectus prodit. Quoties accidit, vt alicuius inopiam leuari velimus, sed à nobis ipsis; inscientiam doceri, sed à nobis ipsis; vitium corrigi, sed à nobis ipsis; confessiones excipi, sed à nobis ipsis; hos aut illos officiosè salutari, sed ab alio nemine quam à nobis ipsis, conciones ad populum haberi, sed non ab alijs, cùm nos ipsos æquè bene aut meliùs id præstituros non diffidamus. Quàm rari hodie Moses sunt qui seriò clament: quis tribuat vt omnis populus prophetet? Vt omnes sint legati, aut legatorum curatores: Vt omnes ad gubernandum, ad docendum, ad concionandum sint apti, quis tribuat?

Eodem modo cùm alij ab industriâ, ab ingenio, à fidelitate, ab eruditione, ab alijs naturæ atque animi, scientiæque dotibus largiùs laudantur, si quis has laudes æquis auribus admittere, & inuidiolâ possit non tangi, & ipse quoque rem magnam fecerit. Quisquis autem bonæ Intentionis est, ad hæc omnia ex animo dicet: Velit Deus, vt mille tales sint, & istis, & illis non inuideo: Velit Deus, vt dominus meus, huic laudatissimo famulo tot similes habeas alios quotquot optat; ego, quod in me erit, fideli operâ præstabo, ab hoc aut illo me vinci absque inuidiâ patiar. Hæ probæ notæ voces sunt, & longè meliores istis: Tam fidelis & diligens non est hic homo, atque esse creditur: Iste reuerà non summã eruditionem habet: Ille non tantæ virtutis est, quantæ putatur. Hoc est inuido dente alienas laudes conuellere, & tunc demum se circumspicere vt Magnum, cùm præ se omnes alios in paruo censu posuerit. Quæ omnia à bonâ Intentione longissimè abhorrent.

Sed ô Inuidia, ô malum pessimum! quot aulas, quot, pænè dixerim, religiosas domos aut euertis, aut inficis? O Inuidia alienis incrementis semper inimicissima! Hinc illud est tædium, & nusquam residentis animi volutatio, & concessi otij tristis atque ægra patientia. Inde mœror marcórque, & alienorum processuum auersatio, & mille fluctus mentis incertæ: inde ille affectus otium suum detestantium, querentiúmque nihil ipsos habere quod agant; alios se neglectis ad honorificas functiones produci. Hæc secum agitat animus sibi relictus, nec sibi sufficiens. Et quis est, qui si aliquid præclarè fecerit, & facti honos ad alterum etiam redundet, non statim cum stomacho vociferetur: Hos ego versiculos feci, tulit alter honores: Per me victorem triumhpant alij, ego sub iugum mittor.

Verùm

Verùm alienis delectari malis, voluptas non hominis, ſed diaboli eſt; alienis bonis torqueri, æterna miſeria eſt. Hi æmulationis & inuidiæ non riuuli, ſed flumina à prauæ Intentionis fonte exundant, ad RECTAM INTENTIONEM exareſcunt.

VIII. SIGNVM.

Iudicia hominum poſſe contemnere. Hæc vna maximarum, & maximè neceſſariarum artium eſt. Nunquam vir erit, quiſquis hoc poſſe non exactè didicerit. Hoc nobis omnes ſapientes ex omni domo conclamabunt, iudicia hominum non formidanda. Infra Chriſtianam nobilitatem eſt, ab hominum iudicijs huc illuc agitari, & malum ſanè ingens, ex alienâ opinione tanquam è filo pendere. Quæ enim eſt tam modeſta felicitas, quæ maligniores cenſuras vitare poſsit? Priſcorum monitum eſt: ſi vis beatus eſſe, cogita hoc primum, contemnere & contemni. Nondum es felix, ſi nondum te turba irriſit. Sed longè præclariùs Thomas à Kempis: Iacta cor tuum, inquit, firmiter in Domino, & humanum ne metuas iudicium, vbi te conſcientia pium reddit & innocuum. Bonum eſt & beatum taliter pati. a Non es ſanctior ſi laudaris; nec vilior, ſi vituperaris. Quod es, hoc es; nec maior dici vales, quàm, Deo teſte, ſis. Si attendis quid apud te ſis intus, non curabis quid de te loquantur homines. homo conſiderat actus, Deus verò penſat Intentiones. b

Qui ſinceræ Intentionis eſt, ideò hos iudices non veretur. 1. Quia exploratum habet quàm illi grauiter fallantur in plurimis, & hoc vel à ſeipſo diſcit, toties in alijs iudicandis decepto. 2. Scit ab his iudicijs nihil ſibi accedere, nihil demi. Notum Seraphici Franciſci dictum: Talis quiſque eſt, qualis eſt in oculis Dei, & non ampliùs. Verè non ampliùs, quamuis illum nemo non oneret encomijs. 3. Quia conſcientiam habet teſtem, quòd agat ſincerâ Intentione. 4. Scit neminem vſquam placere poſſe omnibus, nec Petrum, nec Paulum, nec ipſum Chriſtum. 5. Scit etiam eximiæ virtutis eſſe, hæc iudicia Chriſtianâ nobilitate poſſe concoquere, quod certè potuit Tarſenſis Paulus, qui etſi omnibus omnia factus, tamen liberè proclamabat: Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer aut ab humano die. c 6. Quia Deus olim hæc iudicia ad certiſsimam amuſsim iudicabit exactiſsimè. Hæc cùm probè ſciat bonæ Intentionis homo, hominum iudicia velut minorum

a Th. de Kemp. l. 3. de Chr. imit. c. 37. n. 2. 1. b Idem. l. 2. c. 6. n. 3. c 1. Cor. c. 4. v. 3.

eanum latratus facilè contemnit, nec vnquam laborat qualis alijs videatur, sed qualis Deo & sibi.

IX. SIGNVM.

In omnibus quæ carni blandiuntur, moderatum valde ac continentem esse, sin minus, certum pænè indicium est, aliquem sibi ipsi nimis esse pretiosum & charum. Amor sui ipsius tectissimus est, simul & callidissimus: amor sui, cùm inualuerit, nec humana nec diuina pensi habet; ad æterna præmia, ad ignes æternos planè cæcus est: omnia benignâ interpretatione ad seipsum trahit; commodis suis vbique impensissimè studet, in omnibus sibimet ignoscens liberaliter indulget, præcipuè verò mollia amat & curiosa; hos duos bolos, velut soporatam offulam, & corpori obijcit, & animo. Animum vt sibi conciliet, curiosissima quæque ingerit; corpus vt demulceat, ad omnem mollitiem inuitat, idque cauet vnicè, ne quid duri aut asperi offendat tam bonum amicum. Atqui verissima D. Gregorij, imò virorum SS. omnium vox est: Sicut carne quiescente spiritus deficit, ita eâ laborante conualescit: & quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. illa namque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. a Spiritus deficit, vbi caro requiescit: vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Si quis ergo ad mollia & curiosa inclinet animum, signum de se præbet impuræ Intentionis, quâ non Dei honorem, sed suum commodum attendit, vti ancilla quæ pistori suam operam locat ob panem similagineum. Hic talis vt primum asperiora senserit, manum retrahit, & ad mollia flectit, deligitque in ignauâ potius commoditate sordescere, quàm per ardua viam ad meliora sternere: aut si quando ad difficilia dextram porrigat, non extendit conatum ad maiora, quàm quò eum honoris ac dignationis propriæ libido impellit. Bernardus eiusce modi hominem sub religiosâ veste latitantem depingens: Ad omnia sua strenuus, inquit, ad communia piger; vigilat in lecto, dormit in choro. Sic & Philautia ad sua omnia maximè strenua est, & quicquid sibi opportunum credit, blando ambitu ad se trahit. Hic seipsum bonæ Intentionis homo rigidissimè coërcet, illúdque sibi assiduè occentat: Non teipsum, sed DEVM quære.

X. SIGNVM.

a S. Greg. tom. 2. in 3. ps. pœnit. v. 16.

X. Signvm.

Æquè libenter priuatim quid agere ac publicè, & æquè diligenter ab aliorum oculis remotum laborare, quàm si oculi omnium in ipsum conuolarent; neque etiam suos spectatores, auditores, laudatores numerare. Sunt qui lacrimas fundunt vt ostendant, & toties siccos habent oculos, quoties spectator defuit. Sunt qui laborent diligenter & impigrè, quamdiu aspiciuntur, deme illis testes spectatorésque, non placebit labor secretus. Seneca hominem nimis amantem publici, & spectari volentem præclarissimè instituens: Non est, inquit, quod te gloria publicandi ingenij producat in medium, vt recitare istis velis, aut disputare. Cui ergo, inquis, ista didici? Non est quod timeas ne operam perdideris, si tibi didicisti. Sed ne mihi soli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregiè dicta circa eundem ferè sensum tria (Notate hæc obsecro, vos illi quibus summa votorum est, à multis videri vel audiri, notate hæc) Democritus ait: Vnus mihi pro populo est, & populus pro vno. Bene & ille, quisquis fuit, cùm interrogaretur, quò tanta diligentia artis spectaret ad paucissimos peruenturæ? Satis sunt, inquit, mihi pauci, satis est vnus, satis est nullus. Egregiè hoc tertium. Epicurus cùm vni ex consortibus studiorum suorum scriberet: Hæc, inquit, ego non multis, sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Ista, mi Lucili, condenda in animum sunt, vt contemnas voluptatem, ex plurium assensione venientem. a Sic nostrûm quilibet dicat: Vnus mihi Angelus, vnica conscientia, Deus vnus pro vrbe, pro regno, pro Orbe toto, pro omnium oculis & auribus est: Satis mihi est, si pauci, satis est si vnus, satis si nullus sciat, quæ ego hactenus cùm perfecerim, tum pertulerim. Sic Christianorum quiuis ad Christum: Alter alteri sat magnum theatrum sumus; Christe tu mihi longè amplissimum theatrum es Obedientiæ, Amoris, Patientiæ, & omnium virtutum: Ego tibi theatrum copiosissimæ miseriæ sum, & omnium ferè vitiorum. Hæc sincera est Intentio, quæ solis diuinis oculis laborat, & omnia ijsdem tolerat; humanos oculos, absint, adsint, perinde æstimat.

a Senec. epist. 7. ad finem.

XI. Signvm.

Vituperijs non deijci, nec innumeris aliorum respectibus deterreri à bene cœptis.

Notum, quid responsi Bernardus in cacodæmonem aptissimè regesse-

regesserit. Laudarat illum diabolus largissimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm insigniter! cùm non moueretur, vertit stylum veterator, &, quàm nihil est quod agis, quàm ineptè & insulsè agis omnia: cessa, muscis domicilia struis. His sanctus ille vir hoc vnum respondit: Propter te non cœpi, nec finiam propter te. a Hanc bona Intentio loquendi formulam habet: Non incœpi vt laudarer, nec desinam cùm vituperor. At dicas, si herus, aut hera, aut alius quis, in cuius gratiam laboratur, & cui meritò probetur placeátque labor, eum tamen tantopere sibi displicere non obscurè significet, quis id non ægrè ferat? Id sanè non ægrè feret puræ Intentionis homo, sed ita secum ipse ratiocinabitur: feci quod potui, ídque optimâ mente, quòd verò huic aut illi non satisfecerim, iacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici simus; hîc, nisi valdè me fallo, extra culpam sum. Vanissima spes est omnibus se placiturum sperare. Num ideò ad restim properem, quòd laudatus non sim, quòd displicuerim? propter hæc crepundia non cœpi, non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus est, & omnia est. Ita bona Intentio philosophatur. Et verè, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat nec vituperia. b Felix qui hoc elogij meretur: *Non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum.* c Verbum vetus est & verum, Despectus, suspicio, & respectus euertunt Orbem. Non est simplicitatis, sic alios respicere, vt obliuiscaris tui: Estote simplices sicut columbæ. d Lothi vxor ad Sodomam & igneum imbrem reflexit oculos, & perijt: Stephanns à saxeâ grandine auertens oculos ad Christum suspexit, & sanctissimè finijt. Christi vox est: *Quid ad te? tu me sequere.* e Culpent te alij an laudent, quid ad te? ad Christum suspice, hunc sequere, aliorum vituperia rectâ Intentione despice. Non est vitij vituperari, sed vituperanda facere.

a Res gestæ S.Bern. Dicti huius vsum ostendit S.Ignatius, l.Exercit.de dignosc. scrup. b Imit.Christi l.2.c.6.n.2. c Matth.c.22.v.16. d Matth.c.20.v.16. e Ioan.c.21.v.22.

XII. SIGNVM.

Ad vtrumque semper promptum paratum esse. Philippus III. Hispaniarum rex, hoc sibi familiare habuit symbolum, AD VTRVMQVE, quod leo expresserat qui dextro pede crucem & oleam, altero equestrem hastam præferebat. Bonæ mentis & Intentionis homo, sic AD VTRVMQVE paratus est, vt apud eum nullo ferè discrimine sint aduersa & prospera, opes & inopia, honor & contemptus, fauor & neglectus sui, valetudo & morbus, longa & breuis vita: huic

tali perinde est, in diuitijs aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut stomachante fortunâ vitam exigere; circa hæc omnia indifferens est, prout ea Deus ex alto immiserit: Deum quærit iste, hac an illâ viâ ad Deum peruenire possit, illius non interest, modò perueniat. Qui aliquid tam paratè facit, non est dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum est de numeris, lineis, dimensionibus, & circinationibus agere, an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno, plumbo, an argento, aut etiam arenæ imprimant, quod Archimedes fecit, id ipsis curæ non est, cùm omnis eorum dissertatio circa quantitatem abstractam, quam vocant, sese occupet. Sic omnes, quotquot seriò virtuti student, Intentione totâ feruntur in Deum, Deique honorem: si iam ipsis tam expeditum sit per aduersa hanc metam contingere, quàm per prospera, per inualetudinem quàm per sanitatem, per egestatem quàm per abundantiam, nil sanè altercantur, sorte suâ contenti, & parati AD VTRVMQVE. faciles in omnia; æquo certè ferunt animo cuncta quæ eueniunt: nemo horum est qui non vel vno die centies dicat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.[a] Pronissimus in tuam abeo voluntatem. Quod si omnis generis aduersa, si paupertas, ignominia, dolor, breuiorem illis tutioremque ad Deum tramitem monstrent, quàm prospera, quàm opes, honor, voluptas, hîc illis deliberatissimum est, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorem obuijs vlnis amplecti, nec queri quicquam de difficultate viæ, cùm ad tantam ducat amœnitatem vitæ, & quidem æternæ.

Quisquis hanc rerum notitiam adeptus est, persuasissimum sibi habet, omnia quæ in Mundo sunt, optimè à Deo administrari; scit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expauescimus, esse tributa vitæ, quorum immunitas nec speranda sit, nec petenda, cùm non accidant ista, sed decernantur. Et isto quidem modo tam rectæ Intentionis homo ad id fastigij ascendit, vt iam incipiat nil optare, aut sperare, nil appetere, timere nihil nisi Deum & peccatum, illum vt summum bonum, istud vt omnium malorum malum maximũ.

Si horum omnium signorum summa sit ineunda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam Intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium esse. 4 Rebus peractis non sollicitè indagare quid alij sentiant. 5. Euentu laboris improspero non turbari. 6. Inanem gloriam omni mo-

[a] Psal. 56. v. 8.

regesserit. Laudarat illum diabolus largissimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm insigniter! cùm non moueretur, vertit stylum veterator, &, quàm nihil est quod agis, quàm ineptè & insulsè agis omnia: cessa, muscis domicilia struis. His sanctus ille vir hoc vnum respondit: Propter te non cœpi, nec finiam propter te. *a* Hanc bona Intentio loquendi formulam habet: Non incœpi vt laudarer, nec desinam cùm vituperor. At dicas, si herus, aut hera, aut alius quis, in cuius gratiam laboratur, & cui meritò probetur placeàtque labor, eum tamen tantopere sibi displicere non obscurè significet, quis id non ægrè ferat? Id sanè non ægrè feret puræ Intentionis homo, sed ita secum ipse ratiocinabitur: feci quod potui, ídque optimâ mente, quòd verò huic aut illi non satisfecerim, iacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici simus; hîc, nisi valdè me fallo, extra culpam sum. Vanissima spes est omnibus se placiturum sperare. Num ideò ad restim properem, quòd laudatus non sim, quòd displicuerim? propter hæc crepundia non cœpi, non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus est, & omnia est. Ita bona Intentio philosophatur. Et verè, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat nec vituperia. *b* Felix qui hoc elogij meretur: *Non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum.* c Verbum vetus est & verum, Despectus, suspicio, & respectus euertunt Orbem. Non est simplicitatis, sic alios respicere, vt obliuiscaris tui: Estote simplices sicut columbæ. *d* Lothi vxor ad Sodomam & igneum imbrem reflexit oculos, & perijt: Stephanus à saxeâ grandine auertens oculos ad Christum suspexit, & sanctissimè finijt. Christi vox est: *Quid ad te? tu me sequere.* e Culpent te alij an laudent, quid ad te? ad Christum suspice, hunc sequere, aliorum vituperia rectâ Intentione despice. Non est vitij vituperari, sed vituperanda facere.

a Res gestæ S. Bern. Dicti huius vsum ostendit S. Ignatius, l. Exercit. de dignosc. scrup. b Imit. Christi l. 2. c. 6. n. 2. c Matth. c. 22. v. 16. d Matth. c. 20. v. 16. e Ioan. c. 21. v. 22.

XII. SIGNVM.

Ad vtrumque semper promptum paratum esse. Philippus III. Hispaniarum rex, hoc sibi familiare habuit symbolum, AD VTRVMQVE, quod leo expresserat qui dextro pede crucem & oleam, altero equestrem hastam præferebat. Bonæ mentis & Intentionis homo, sic AD VTRVMQVE paratus est, vt apud eum nullo ferè discrimine sint aduersa & prospera, opes & inopia, honor & contemptus, fauor & neglectus sui, valetudo & morbus, longa & breuis vita: huic

tali

tali perinde eſt, in diuitijs aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut ſtomachante fortunâ vitam exigere; circa hæc omnia indifferens eſt, prout ea Deus ex alto immiſerit: Deum quærit iſte, hac an illâ viâ ad Deum peruenire poſsit, illius non intereſt, modò perueniat. Qui aliquid tam paratè facit, non eſt dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum eſt de numeris, lineis, dimenſionibus, & circinationibus agere, an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno, plumbo, an argento, aut etiam arenæ imprimant, quod Archimedes fecit, id ipſis curæ non eſt, cùm omnis eorum diſſertatio circa quantitatem abſtractam, quam vocant, ſeſe occupet. Sic omnes, quotquot ſeriò virtuti ſtudent, Intentione totâ feruntur in Deum, Deiique honorem: ſi iam ipſis tam expeditum ſit per aduerſa hanc metam contingere, quàm per proſpera, per inualetudinem quàm per ſanitatem, per egeſtatem quàm per abundantiam, nil ſanè altercantur, ſorte ſuâ contenti, & parati AD VTRVMQVE. faciles in omnia; æquo certè ferunt animo cuncta quæ eueniunt: nemo horum eſt qui non vel vno die centies dicat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.[a] Proniſsimus in tuam abeo voluntatem. Quod ſi omnis generis aduerſa, ſi paupertas, ignominia, dolor, breuiorem illis tutiorémque ad Deum tramitem monſtrent, quàm proſpera, quàm opes, honor, voluptas, hîc illis deliberatiſſimum eſt, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorem obuijs vlnis amplecti, nec queri quicquam de difficultate viæ, cùm ad tantam ducat amœnitatem vitæ, & quidem æternæ.

Quiſquis hanc rerum notitiam adeptus eſt, perſuaſiſsimum ſibi habet, omnia quæ in Mundo ſunt, optimè à Deo adminiſtrari; ſcit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expaueſcimus, eſſe tributa vitæ, quorum immunitas nec ſperanda ſit, nec petenda, cùm non accidant iſta, ſed decernantur. Et iſto quidem modo tam rectæ Intentionis homo ad id faſtigij aſcendit, vt iam incipiat nil optare, aut ſperare, nil appetere, timere nihil niſi Deum & peccatum, illum vt ſummum bonum, iſtud vt omnium malorum malum maximū.

Si horum omnium ſignorum ſumma ſit ineunda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam Intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium eſſe. 4. Rebus peractis non ſollicitè indagare quid alij ſentiant. 5. Euentu laboris improſpero non turbari. 6. Inanem gloriam omni modo

a Pſal. 56. v. 8.

do fugere. 7. Ab inuidiâ immunem ſe tueri. 8. Iudicia humana posse contemnere. 9. In omnibus quæ carni grata, temperatiſsimum eſſe. 10. Non publicum, non ſpectatores vel auditores ambire. 11. Opinionibus non ſeduci, vituperijs non deijci. 12. Circa omnem vitæ tenorem, ad vtrumque paratum & indifferentem eſſe. Quàm bonus Iſraël Deus, his qui recto ſunt corde! [a] qui vnum id vnicè laborant, vt hæc ſalutis ſigna in ſe deprehendant.

a Pſal. 72. v. 1.

Cap. X.

ALIQVOT CONCLVSIONES De RECTA INTENTIONE.

OPinabantur veteres, præcipuam hominis pulchritudinem in oculis eſſe, cùm in his primariam ſibi ſedem delegerit frontis elegantia. Nam etſi totius vultûs ſymmetria & proportio requiratur ad formam, nulla tamen pars in facie eſt, per quam animus animique affectus ita traluceant, ſicut per oculos. Certè per vitreos hos globulos cor perlucet. Hinc priſci poëtæ, Dearum formam laudaturi, ab oculis laudarunt. Homero Minerua γλαυκῶπις, Iuno βοῶπις, Muſæ ἑλικώπιδες dicuntur.

Hæc veterum opinio, formoſiſsimum in homine ineſſe oculis, longè certiſsima eſt, ſi de interiore hominis pulchritudine ſit ſermo. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. [a] Hi oculi admirandam homini conciliant pulchritudinem, totum reddunt formoſum. Per oculum, Intentionem hominis deſignari, iam ſupra demonſtratum eſt. Nunc illud reſtat, vt omnes has de Bonâ & Malâ Intentione præceptiones in compendium conferamus. Idcircò concluſiones ſiue decreta, & placita theologorum ſuper hac re, ſubiungemus.

a Luc. c. 11. v. 34.

Prima Concluſio.

Operis boni cuiuſcunque quod mercede dignum ſit, tres ſunt conditiones. 1. Abſit malitia. 2. Adſit gratia. 3. Non deſit Intentio recta. Si vna harum defuerit, opus nec Deo gratum, nec homini vtile, ac ſine merito eſt. Quod primam conditionem attinet, excludit hæc omnia opera ex ſe, ſeu ex obiecto (vt loquuntur) mala, vt eſt luxuria, inuidia, &c. nunquam bonum pannum dicemus,

cuius ſtamina & licia omnia ſunt mala. Altera conditio boni operis eſt, vt illius auctor apud Deum ſit in gratiâ, quæ omnium meritorũ fundamentum eſt: quamdiu quis Dei hoſtis eſt, tamdiu non agit, quod gratum ſit Deo. Tertia, Intentio bona, nam vti quinque illæ dormitatrices fatuæ, ſine oleo admittendæ non erant à ſponſo, ita nec opera noſtra probantur Deo ſine rectâ Intentione. Inanibus votis pulſamus cælum, ſi nobis bonæ Intentionis deſit oleum. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. [a]

a Matth. c. 6. v. 23.

Altera Concluſio.

Omnia indifferentia opera, Recta Intentio efficit æternæ vitæ meritoria. Indifferentia opera iam ſuprà diximus ea eſſe, quæ ex ſe nec bona nec mala, vti ſunt comedere, bibere, legere, ſcribere, ambulare, pingere, dormire, laborare, negotiari, nundinari, &c. hæc enim omnia vltra naturæ vim nihil habent: at ſi bona Intentio ijs iungatur, nouam induunt dignitatem, & promerentur æternum præmium, modò diuina gratia omnis meriti fons non abſit. Ita prandendo, cenando, dormiendo, &c. promereri nos poſſe cælum benigniſsimus Deus voluit. Nam in hac tali actione tria illa, quæ dixi, coniunguntur. 1. Abeſt malitia; edere enim, bibere, dormire, &c. ex ſe nihil mali habent. 2. Adeſt gratia; hoc enim ponimus. 3. Non deeſt Intentio bona; & en cælum pro his vult debere Deus. ſic viliſsimæ quæque actiunculæ, quæ vix nomen laboris habent, vt fila facere, explicare, conuoluere, bacillos cuſpidare, pecuniam numerare, menſæ adſtare, imò & parietes cuſtodire propter Chriſtum (quod Magnus ille Macarius Palladium iuſsit facere [a]) æternam beatitudinem emeretur. An non Deum iure meritiſsimo BONVM, an non æquiſsimo nomine PATREM appellemus, qui cælum venale fecit pretio tam tolerabili, tam vili? Quod ſi humanarum actionum infimas illas, ad tantam euehit dignitatem Dei gratia, & Intentio recta; meliori iure illas ex ſe commendabiles, vt orare, ſtipem dare, obſequium præſtare, cæleſti præmio reddent digniſsimas.

a Pallad. c. 20. apud Roſvveid.

Tertia Concluſio.

Triplex eſt hæc concluſio. 1. Mala Intentio actionem quamcunque; licet excellentiſsimam ita vitiat, vt nullius omnino ſit pretij. Quid generoſiùs quis audeat, quàm vt ſeipſum viuum flammis objiciat? At ſi gratia Dei, aut recta Intentio deſit, nihil habet laudis,

nihil

nihil virtutis hoc facinus. Clarissimè Paulus: *Si tradidero*, inquit, *corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodest*, a si charitatis actus, recta Intentio defuerit.

2. Mala Intentio quodcunque opus indifferens mox malum efficit. Nam si bonas, imò optimas quasque actiones suâ contagione corrumpit Intentio mala, quantò magis nondum bonas? Lues contagiosissima est praua Intentio, quicquid afflat, iugulat. Hinc dicere aliquid aut facere vt æstimeris aut lauderis, nil boni habet, quia & fons malus, Intentio inanem gloriam olens. Ita emere, vendere, artes exercere solùm vt ditescas; ita cibum & potum capere, somno indulgere, confabulationi, lusui, venationi vacare, tantùm quia hoc suaue & iucundum, nullius ponderis, & vitiosa sunt.

3. Mala Intentio, malæ actioni coniuncta, res longè pessima, & diaboli opimum spolium est. Isidorus: Bonis, inquit, malè vti, malum, sic malis malè vti pessimum est. *b* Huius generis sunt, furari vt habeas quod in lusum, in gulam, in impuros amores effundas; nitere vestium luxu, vt alios ad lasciuiam pellicias; carpere alterius famam, vt graue nocumentum inferas; obruere rationem vino, vt ad flagitium animosior sis; studere auaritiæ, ne quid desit superbiæ, &c. Hoc verè est vtroque pede ad Orcum currere.

a 1.Cor.c.13.v.3. b Isid.L.3.sent.c.63.fine.

Quarta Conclusio.

Indifferens Intentio, indifferenti operi iuncta, nil promeretur apud Deum, Theologorum notissimum effatum est: Nullum opus merè naturale, meritorium est vitæ æternæ. qualia sunt, artem mechanicam exercere, solius lucri gratiâ; cibo abstinere tantùm sanitatis causâ; deambulationes instituere, tempori solùm fallendo &c. Hæ actiones nunquam inter virtutum officia censeri poterunt. Et hoc è Theologiæ scholis sic pronunciatur: Omne opus æternæ vitæ meritorium, necesse est vt habeat supernaturale aliquid, quod acquirit per rectam ad Deum Intentionem.

Salomonis sacrum ædificium diuina pagina sic laudat: Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur, sed & totum altare oraculi texit auro. *a* Cogitationes, sermones, actus nostri sic auro bonæ Intentionis vestiendi, vt nihil in animo, nihil in ore sit aut opere, quod non huius auri nobilitatem participet. Ecquid oro, dicite, quid corpus est sine animo? nec sensum, nec formam, nec

a 3.Reg.c.6.v.22. motum

motum habet, miserrimus truncus est. quid arbor est sine radice? quid domus sine fulturâ & substructione? Hoc est actio sine INTENTIONE RECTA.

Quinta Conclusio.

Vir in omnibus sinceræ Intentionis, vnus idémque, immutabilis, inconcussus permanet, &, quod mireris, nunquam errat suo vel alieno damno. Salomon hoc asserit: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit, impij autem replebuntur malo. a Illas vitæ vices euitare non licet, quin iam læti, iam dolentes, iam alacres, iam fastidiosi simus, modò has modò illas mutationes sentiamus, sed (vt loquitur Thomas à Kempis) stat super hæc mutabilia sapiens, & bene doctus in spiritu, non attendens quid in se sentiat, vel quâ parte flet ventus instabilitatis: sed vt tota Intentio mentis eius ad debitũ & optimum proficiat finem. Nam sic poterit vnus & idem, inconcussúsque permanere, simplici Intentionis oculo, per tot varios euentus, ad me impræterimissè directo. b Dementiæ & plebeij per omnia ingenij est, fortuitis potiùs casibus, quàm ratione res metiri. Fit subinde vt inter se diuersi luctentur venti, sed si supremus sit Subsolanus aut Fauonius, apertum cælum & sereni dies perdurant. Sic in homine sinceræ Intentionis, nonnunquam diuersæ affectiones inter se certant, at ille *simplici Intentionis oculo ad Deum imprætermissè directo*, per euentus maximè dispares, saluus & incolumis transit. & quò purior ipsius Intentio, hoc ipse constantior inter omnes procellas, nec se sibi patitur extorqueri, diuinis decretis vndecunque immissis nunquam non optimè contentus. Sic omnia præterquam animum mutationibus permittit, perinde si quis hodie galeâ, cras petaso caput tegat, perendie ligonem, paullò post calamum manu verset, & nunc stramini nunc plumis indormiat, itáque vestem mutet aut cubile, non frontis serenitatem, non animum. Talis est sinceræ Intentionis homo, hac vnâ ratione sibi semper simillimus, omnia ad maiorem Dei gloriam componit; aduersa non dico, non sentit, sed vincit; illud marmoris, hoc hominis est. Si nihil aliud (inquit Thomas ille) quàm Dei beneplacitum & proximi vtilitatem intendis & quæris, internâ libertate perfrueris. Si rectum cor tuum esset, tunc omnis creatura speculum vitæ & liber sanctæ doctrinæ esset. c

Addidi: nunquam eum errare qui quidem rectæ Intentionis sit: Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. d Et

a Prou. c. 12. v. 21.
b Imit. Christi l. 3. c. 33. n. 1. c Imit. Christi l. 2. c. 4. n. 1. d Rom. c. 8. v. 28.

quomodo is à Vero aut Bono aberret vnquam, qui in omnibus quæ agit, & Verum & Bonum, Deum ipsum, Intentione semper amantissimè complectitur. Scio sapientissimos quosque viros multa delinquere; scio, neminem tam circumspectum, cuius diligentia non aliquando sibi ipsi excidat; neminem tam maturum, cuius prudentiam non in aliquod feruidius factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidat. [a] At hi errores (si vocemus) politici, ipsi erranti, sæpe alijs quoque bono sunt, cautioni & documento sunt. Tres illi ex Oriente dynastæ in errore fuerunt, cùm apud Herodem noui Regis capitalissimum hostem diuerterunt, quia tamen rectissima eorum erat Intentio, error hic tam illis ipsis quàm Christianis omnibus bono fuit. præstabat sic errare, vt multi suos errores dediscerent. Non aliter bonæ Intentionis homo, politicè, sic loquar, errabit sæpius, sed suo aliorúmuqe bono. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

a Sen. l. 3. de Irâ. c. 14.

Sexta Conclusio.

Rectæ Intentionis hostis est maximus, humanæ laudis appetitus, & huius pater, Amor suiipsius, nunquam sine improbitate ingeniosus. Nos in rem nostram callidi homines, felibus simillimi sumus. Felis quomodocunque ex alto ruat, in pedes decidit, & cadere desinit stando. Quacunque demum ratione nobiscum agat Deus, quicquid minetur, quicquid promittat, nos identidem ad nos ipsos relabimur, & stamus vitiosis pedibus, malignis affectibus. Blandimenta carnis, hæc nostra sunt fulcimenta, his basibus nitimur. Quod carni suaue, quod gratum, quod delectabile, hoc à nobis auidissimè ambitur. Verissimè dictum ab illo: In multis caligat oculus puræ Intentionis, respicitur enim citò in aliquod delectabile quod occurrit. Nam & rarò totus liber quis inuenitur, à næuo propriæ exquisitionis. Sic Iudæi olim venerant in Bethaniam ad Martham & Mariam, non propter Iesum tantùm, sed vt Lazarum viderent. Mundandus est ergo Intentionis oculus, vt sit simplex & rectus, atque vltra omnia media ad me dirigendus. [a] Quanti sunt, è quibus si quæras, cur hoc facis? responsum aliud non referas, quàm istud: quia ita mihi placet, quia hoc iuuat, & mel mihi est, quia hoc ad meum stomachum facit; hac re pascor, in hanc meus calor inhiat, hoc mihi volupe. Sic nos nobis ipsis semper

a Imit. Christi. l. 3. c. 33. n. 2.

semper fauentissimi cenas apparamus, sic vestes dictamus, sic ædificamus, sic titulos affectamus, sic omnia facimus suaui semper in nosmet indulgentiâ & miti affectu. Sed & illud felium feliciter imitamur; illæ vix vnquam à domo tam procul asportantur, quin norint redire domum: Sic nos tametsi à nobis ipsis discessionem subinde faciamus per rectam Intentionem, breuî tamen redimus ad nos, & eâdem quâ priùs industriâ commoda, delitias, lucra, & quicquid nostrum putamus, quærimus. Cùm omnia fallunt, illud, *sic mihi placet*, mordicus retinemus. & sic quandoque animi caussâ mali sumus. Virum autem fidelem quis inueniet? a qui nunquam seipsum, Deum quærat in omnibus.

a Prou. c. 20. v. 6.

Septima Conclusio.

Rectâ Intentione ad Deum se semper attollere, omnia facili animo tolerare, Dei voluntatem & honorem in omnibus spectare, cælum est extra cælum, & æternæ beatitudinis nobilissimum gustatorium, quo nobis propinatur summum bonum. Augustinus: Quicquid tibi Deus, inquit, aliud dederit, minus est quàm ipse; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipsum accipies. quod enim dulcius à Deo præmium quàm Deus ipse? a An non amantissimè nobiscum agit munificentissimus Deus qui ad suum nos seruitium sic inuitat: Quò plus præmij petis, hòc mihi charior es seruus; plus autem petere nequis, quàm meipsum, *summum bonum*; hoc ipsum non negabo, si tamen actiones tuas ad hoc disposueris.

Quàm illud cupiditatem nostram suauiter demulceret, si esset qui promitteret in horas singulas quinque aureos, modò singulis horis bis térue seriò quis fateretur, se id quod facit, in gratiam aureorum facere. O Christiani, quin hoc tandem capimus? quauis horâ non quinque aureos, sed summum, sed omne, sed infinitum bonum promereri possumus, modò quot horis ad summi boni honorem, id quod agimus, referamus, vel vnicâ tali cogitatiunculâ: Mi Deus, hoc tuo honori facio: Domine propter te omnia. Dum hanc vitæ militiam sectamur, assiduè clamandum: DOMINO & GEDEONI; b DEO & DIVINAE GLORIAE; DEO & DIVINAE VOLVNTATI.

a Aug. l. 50. hom. b Iudic. c. 7. v. 18.

CAP. XI.

ADHORTATIO

AD RELIGIOSOS, AD AVLICOS,

Ad omnis Ordinis homines, RECTÆ INTENTIONI *exercendæ.*

Ad RELIGIOSOS.

CÙm RECTA INTENTIO Amussis sit omnium prorsus humanarum actionum, nihil æquè magis curandum, quàm ne illa in obliquum detorqueatur. Fit enim plerumque vt quò nitidius quid est, eò citiùs inficiatur; quò tenerius, eò faciliùs lædatur; quò præstantius, eò grauiùs impugnetur. Intentio recta cùm sui vigoris est, nitidissima prorsus, tenerrima, ac præstantissima est, hinc tam citò inficitur, tam facilè læditur, tam grauiter impugnatur.

Ipsa quidem Religio commissos sibi clientes docet omnia Rectâ Intentione obire, sed heu quàm facilè ac pronum est errare, nec ferè quidquam minus habet negotij quàm seipsum decipere. Nemo hîc vesti suæ credat, sed seipsum altiùs rimetur, & suæ Intentioni vigilantissimis curis attendat. Nil vsitatius stygio leoni quàm horrificas iubas sanctâ veste tegere. Tria sunt occulta, inquit Bernardus, illicita actio, dolosa Intentio, impudica affectio. a Actionem illicitam & affectionem impudicam licet effugeris, dolosam tamen Intentionem non tam facilè cauebis, quæ mille ostiolis nouit in intimos animi recessus se penetrare.

Et videte obsecro, quàm lubricis illapsibus dolosa Intentio omnia pererret: Quid laudabilius in homine religioso, quàm semper esse in actione, & iam rudibus docendis, iam confessionibus excipiendis, iam concionibus habendis, iam ægris instruendis occupari. Sed in has ipsas religiosissimas actiones quàm arcanâ malignitate obliqua sese insinuat Intentio! Nam, subinde nihil malumus quàm agere, sed non tam vt agamus, quàm vt tædium nostrum minuamus: prodire cupimus, non vt multis prosimus, sed quia latere non didicimus: labores varios ambimus, non vt otium fugiamus, sed vt in plurium notitiam veniamus. Non operosum tantùm, sed & religiosum est concionari; at omnem concionis fructum non à conatu sed ab euentu æstimare, auditores paucos, aut pauperes, simplices aut paganos spernere, celebriores cathedras nó aperto quidem ambitu

a Bern. in serm. breu. serm. 2.

ambitu inuadere, sed occultis meatibus aditũ in illas sibi aperire, & ea pro suggestu disserere, quæ admirationi sint potiùs quàm instructioni, quæ doctiores faciant auditores non sanctiores, corruptam prorsus arguit Intentionem. Eiusdem generis est, à viliorum hominum confessionibus audiendis abhorrere, aut saltem tam promptum non esse, quàm cùm primates viri feminæque confluunt.

Eodem spectat, in scholis non sine pompâ & ampullis docere, in scientijs præcellentem se ostendere, alios tanquam ex solio despicere, & omnem curam in hoc intendere, vt palmam laudémque nemo, vel paucissimi præripiant: ceterùm temerè, inconstanter, & inconsultè pleraque aggredi, nullam iniuriæ ferre imaginem, & pænè omnia ad plausum facere, nec suauiorem musicam vllam putare, quàm audire: hic ille Rhetorum facundissimus, hic magnus ille Concionator est, ille acutus Philosophus, hic ille profundæ scientiæ Theologus est. O Religiosi, ô serui Dei, hoc est nobilissimas merces pretio vilissimo vendere, imò in ignẽ abijcere. Videte quorum mores Chrysostomus deploret his ipsis verbis: Ita etiam nunc vsu venit in Ecclesiâ: Ignis omnia deprehendit. Honores quærimus ab hominibus, & amore gloriæ accendimur. Honoris serui facti sumus, Deo dimisso. Non amplius possumus increpare eos qui à nobis reguntur, cùm ipsi quoque eâdem febre teneamur; & ipsi egemus medicinâ, quos Deus posuit, vt alijs mederemur. Quænam autem iam restat spes salutis, cùm ij ipsi qui medentur, aliorum manu indigent? a

Moses bis rupem in fontem diluit, & largissimas aquas è petrâ scaturire iussit, sui scipionis illisu, sed non vtroque facto Numini placuit. Et quæ caussa discriminis? vtrobique enim ingens miraculum, vtrobique ad iussus diuinos, saxum virgâ percussit, vtrobique de solidi saxi vulnere patefecit flumina. Ratio diuersitatis hæc fuit. Primo illo prodigio, dum Moses virgâ scopulum tetigit, intentissimos oculos in Deum fixit. Deus enim pollicitus. *En ego,* inquit, *stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiésque petram, & exibit ex eâ aqua, vt bibat populus.* b Altero autem prodigio hic idem Moses, non in solo Deo defixos tenuit oculos, sed in Israëlis populo. Nam: *Audite,* inquit, *rebelles & increduli, num de petrâ vobis aquam poterimus eijcere?* Non placuit hic Moses, vt antè. Deus ipse in illum & Aaronem commotior: Quia non credidistis mihi, inquit, vt sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis hos populos in

 terram

a Chrys. hom. 10. in ep. ad Ephes. b Exod. c. 17. v. 5.

lum facilè remedium inuenit, quia vix vllum non ſpernit. Neque ſolum Inuidiæ malum propè inſanabile multos in aulis exercet: alia quoque non deſunt, quæ meliùs tamen vinci nequeunt, quàm tolerando. Notiſsima vox eſt eius, qui in cultu regum conſenuerat. Cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rariſsimam rem in aulâ conſecutus eſſet, ſenectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. a Nam potentiorum iniuriæ hilari vultu, non patienter tantùm ferendæ ſunt. Sæpe adeò iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat. Ergo licet in aulas Fortuna bona, Fortuna aurea, cum maximis copijs immigraſſe videatur, niſi tamen ſæpius in ſubſidium vocetur & Patientia, nulla felicitas in aulis diu ſalua erit. Etiam in ampliſsimis palatijs & regum turribus, patientiâ opus eſt & quidem crebrâ, & ſæpe non vulgari aut plebeiâ. Si ars patiendi deſit, innumeris omnia querelis miſcebuntur: vix quiſquam erit qui ſibi ex integro ſatisfactum fateatur; nullus ſuo ſe pretio ſatis æſtimatum credet; omnes aut maiora ſe ſperaſſe, aut minora meritis impetraſſe dicent. Nobiliſsimum in hæc omnia mala eſt antidotum RECTA INTENTIO. Sine hac vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quæcunque regibus delata obſequia. Certè Deus conuenientiſsimo præmio eos remunerat, qui omnem ſuam induſtriam prauâ Intentione corrumpunt. Sunt qui ſolis principum oculis & auribus ſeruiant, modò illos impleant, has occupent, hoc ſummam votorum ducunt: de rectâ in Deum Intentione aſsiduè dirigendâ parum laborant; Dei gratiam vti non ſpernunt ita ſanè nec ambiunt, ſed nec aliter viuunt, quàm ſi apertè dicant: *Quis nobis pecuniam de cælo?* Regum aureæ manus noſtra marſupia ſaginant; aureos è cælo imbres expectet qui volet, nos ab aulis excipimus opulentas has pluuias. His regum fauor ſumma felicitas eſt, ac tum demum beatos ſe credunt, cùm principum oculos ſibi maximè propitios & annuentes habent. Hos, inquam, Deus, prout de illo meriti ſunt, tractare exſequitur. quandoque illis omnia alia quàm ſperarant, eueniunt: illis ipſis oculis, quibus deuotiſsimi erant, diſplicere incipiunt, nec iam ampliùs, vt olim, tam patentes ac beneuolas aures obtinent. Hîc illi cælum & terram querelis inceſſere, nil ſuis obſequijs dignè rependi, meliora ſe meritos; ſi humanum deſit auxilium, Deum iniuriæ ſuæ fore vindicem. Et quid vos, ô boni, Deum in veſtram nunc partem trahitis? Principis oculos obſeruaſtis, non Numinis, omnium laborum veſtrorum Intentio in aulam ibat, non in cælum. Vos iam ſine fronte, ſubſidium

a Seneca l.2.de Irâ. c.33.

dium è cælo, quod nunquam quæsijstis; opem à Deo, cui nunquam seruijstis, speratis? Vbi sunt Dij in quibus habebatis fiduciam? de quorum victimis comedebatis adipes, & bibebatis vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.« Hæc dignissima illis merces est, qui rectam Intentionem quam vni Deo debebant, in homines obliquam detorserunt. Demum ab hominibus & Deo iustissimè deserti, sibi ipsis relinquuntur in exitium. Tanti est rectam Intentionem quam Deo vniuersi debemus, improbo furto in seruitutem humanam traducere: tanti est diuinis oculis neglectis ad humanos omnem suæ industriæ Intentionem auertere.

Vos ergo, quicunque Aulas sectamini, per vestram salutem obsecro, hoc saltem velitis, scilicet labores vestros non perdere. nec enim vtilius quidquam est, quàm sibi sic vtilem fieri. Placeat vobis virtus, & ante omnia Intentio recta, non quia delectat, sed ideò delectet, quia placet; minima maximáque è consilio rectæ Intentionis vobis gerenda sunt. Sæpe Deo gratior est modus agendi, quàm actio ipsa, quamuis præstantissima. Sicut cibus exquisitè conditus, suauior interdum est, quàm alius longè pretiosior, si malè condiatur. Quid humilius Dauidis ante Arcam saltatione? In eâ tamen affectus & præclara Intentio mirè placuit. Deo displicere nequit quod à rectâ Intentione prouenit.

Intentio recta multis Aularum malis suauiter mederi poterit, si admittatur. Reperiuntur in Aulis, præter illos quos diximus, nec pauci, qui quamuis vultu rideant, animo tamen tristes & omnia deplorantes, quibus nulla non caussa in querelas placet, perturbati & omnia gementes, quibus nec aureus imber satis sit, vt queri desinant. Infelix genus hominum, quibus nihil placet, nisi quod ipsi faciunt; quibus quicquid datur, semper minus est quàm cupierant, vel sperarant. O ærumnosi! sed vestrâ culpâ. quod de Aulâ conquerimini, hoc nusquam non inuenitur. Cogitate ergo sæpius, nullam esse tam bonam felicitatem, de quâ nihil queri possimus. Quisquis autem rectæ in omnibus Intentionis est, contentus est se teste & suâ conscientiâ, teste Deo & cælo: omnium quæ meritis suis non respondent, Deum debitorem appellat. Sunt in Aulis alij, primis illis non multùm absimiles, quos non benefacere delectat, sed videri benefecisse, qui gloriæ dediti rebus suis omnibus pompam induunt, qui principum oculis aut auribus ostentatricem & inanem operam vendunt, omnium minimè solliciti de

a Deut. c. 32. v. 30.

rectâ

rectâ Intentione. Vt quidam fructus ad videndi voluptatem sunt non ad gustum; & vt quædam obscuriores gemmæ interdum ab artificio & circumposito auro lucem accipiunt optimis parem, sic illorum functiones splendescunt adscititijs radijs fucatæ solertiæ. Verè de his Gregorius: Cùm se ostendere alienis oculis appetunt, damnant, quod agunt. a Horum inanissimi sunt labores & planè nulli, quia rectâ Intentione destituti. Quòd si frustra fatigari nolint, discant Intentionem rectam actionibus omnibus miscere, & omnem muneri suo pompam detrahere; discant plurimum facere, & minimum de se loqui.

Sed sunt etiam in Aulis, qui, cùm eorum maxima sit cura, gratiam & fauorem ambire, vices periclitantis dignitatis, & voluptatum fugitiuos ac mutabiles vultus assiduè formidant. Hi vitam leporis agunt, inquieti semper & trepidi, atque ad omnem auræ sibilum pericula somniantes, alia illos ex aliâ fatigat cura, qui si rectâ Intentione animum firmarent, extra metum & tremores istos viuerent, Deo nixi non humanis fauoribus.

Quid porrò de ijs sentiendum qui omnium minimè ferre possunt, quod ipsimet faciunt, hoc est, inuidere alijs & æmulari. Aliorum inuidiâ cùm petuntur, res ipsis intolerabilis videtur, verùm se alijs inuidere suauissimâ sui indulgentiâ dissimulant. In hos iam suprâ pronuntiauimus; Rectæ Intentionis hostis est, quisquis inuidiæ tam familiaris est. Ecquid alteri alteris noxam inferre tam laboriosè contenditis? Imperitorum hoc est, qui dum hostem ferire statuunt, seipsos aduerso telo transuerberant. Nemo alteri vel leuiter inuidet, quin sibi ipse plurimùm noceat.

Aude animo inuidiam contemnere: non nocet illi
Quem petit; auctori sed nocet illa suo.

Coneris itaque, quisquis es, æmulos tuos tuâ patientiâ, & rectè factis macerare; sic vincis. Scis, quàm bene aut Phaëthon curru, aut Icarus pennis sit vsus: Si te altiùs supra alios efferre volueris, cades.

Neque verò desunt in aulis quos delitiarum consuetudo corpori blandiens, & pietatis quasi superfluæ obliuio eò deducunt, vt sibi ipsi tantùm in pretio sint, alios quasi è sublimi despiciant, & nihili præ se faciant; impotentiores premant, & omnem iniuriæ vel vmbram horreant. Tam autem gratiosa virtus est, vt insitum sit etiam malis, probare meliora. Quis illorum est qui non beneficus videri velit? qui non inter scelera & iniurias opinionem bonitatis affectet?

a Greg. l. 8. mor. c. 30.

affectet? qui non ijs quæ impotentiſsimè facit, ſpeciem aliquam induat recti? velit etiam & ijs videri beneficium dediſſe, quos læſit? Gratias itaque agi ſibi ab his quos afflixere, patiuntur; bonóſque ſe ac liberales fingunt, quia præſtare nolunt. Sed & hos recta Intentio (ſi tamen diſciplinam admittant) docebit, vitæ tractum proſpicere, & alternantis fortunæ viciſsitudinem contemplari: diſcent humanæ fragilitatis non obliuiſci, nec nimiâ ſui fiduciâ extolli, aduerſus minores humanitatem, aduerſus maiores reuerentiam ſeruare, lentos eiuſcemodi odioſóſque mores exuere, omnia ſine contumaciâ ſic agere, vt nulla ſit in audiendo difficultas, nulla in reſpondendo mora, & ipſi, cùm opus, ad omnia quæ agenda ſunt, quietâ cum induſtriâ adſint. Sed & illud docet recta Intentio: Si imbecillior eſt qui te læſit, parce illi; ſi potentior, tace, & fortunam tuam, quæcunque illa ſit, reuerenter habe: Noris ſapienter dictum: Dum excelſus ſteti, nunquam pauere deſtiti. a Nam

Fortuna magna non caret formidine,
Nec ſplendor eminens vacat periculo:
Et quicquid altum eſt, haud tutum diu manet.
Vt quod ruat vel inuidiâ, vel tempore. b

Ne nimium tibi fide, imò nihil, quiſquis es, propoſitique memor contrahe vela tui. c Frequenter eminentis vitæ exitus fuit, *cadere*. Qui caſum metuit, omnium actionum ſequatur ducem Rectam Intentionem: hac qui caret, nec ſibi commodat, nec alijs. Non dat beneficium qui malo animo prodeſt. In pręcipitium tendit, qui ſuas actiones non optimo fine inſignit: incaſſum laborat, qui Deum laboris terminum non cogitat; omnium ſeruorum miſerrimus eſt, cui recta Intentio deeſt. Nolite igitur, ô Palatini domini, ô quicunque Aulici, nolite ſerere in ſpinas. d Nolite meritis veſtris tantam inſerere contumeliam, vt ea velitis cæleſti præmio fraudari. Obſecro non ambitioni, non famæ, non oculis laborate, quicquid laboris veſtra vobis munia exhibeant; & quicquid demum tolerandum veniat, non fauori & gratiæ, non numis & opibus, non oſtentationi & gloriæ tolerate, ſed Deo, cui ſe nemo vnquam aliter probauerit, quàm rectâ Intentione.

Ad

a Sen. Thyeſt. act. 3. b Apollod. c Ouid. l. 3. Triſt.
d Hierem. c.4. v. 4.

Ad
OMNIS ORDINIS HOMINES.

Optimè dixisse mihi visus est Diogenes, qui aiebat: Homines ea, quæ faciunt ad viuendum, summâ curâ perquirere, sed quæ ad bene viuendum conducant, nihili pendere & negligere. a Ita prorsus est, omnes hoc agimus, vt res nostras agamus, quàm bene, & quâ Intentione agamus, paucissimi sunt qui serium ad id animum applicent. O Christiani, non solùm quid faciamus, sed quo id animo faciamus, maximi momenti est. Hinc contra Sardensem Antistitem Apocalypticus ille Angelus Ioannes grauissimè conqueri iussus: *Scio,* inquit, *opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo* b Episcopi huius opera hominibus quidem plena & præclara videbantur, sed non talia erant coram Deo, qui intimam hominis Intentionem inspicit, ideò illa vt vacua prorsus & inania accusantur, carebant enim rectâ finis Intentione. Ideò etiam hic ipse Sardensis Ecclesiæ præsul, mortuus pronunciatur, tametsi ab alijs inter viuos censeretur.

O quantus talium mortuorum numerus in orbe viuere credendus est! qui nomen habent quòd viuant, & mortui sunt, quorum opera plena quidem videri possunt, sed quia Intentione rectâ destituuntur, inania sunt, & cassæ nuci similia. Fœda nox & meræ tenebræ omnia inuoluunt, vbicunque rectæ Intentionis splendor non effulget. Nullum corpus pulchrum sine hoc oculo, nullum cum hoc fœdum: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* c Diximus iam suprà: rectè agere, vt inferos euadas, illiberalis serui est: vt cælum obtineas, quæstuosi mercenarij: vt Deo placeas, hoc demum charissimi est filij. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. d Verè thesaurus cordis, Intentio est cogitationis. Intentio est, inquit Augustinus, quâ facimus, quicquid facimus, quæ si munda fuerit & recta, & illud aspiciens quod aspiciendum est, omnia opera nostra, quæ secundùm eam operamur, necesse est bona sint. e

Itaque non tam quid demus, quid faciamus, vel quid toleremus refert, quàm quâ mête, quâ Intentione. Nam virtus non in eo quod datur, quod fit, aut quod toleratur, consistit, sed in ipso dantis,

aut

a Stob. serm. 2. b Apoc. c. 3. v. 2. c Matth. c. 6. v. 22. & 23.
d Matth. c. 12. v. 35. e Aug. l. 2. de serm. dom. c. 22

aut facientis, aut tolerantis animo & Intentione. Quâ in re pensandum est, inquit Gregorius, vt omne bonum quod agitur, per Intentionem semper ad cælestia leuetur. a Intentio est quæ parua extollit, sordida illustrat, magna verò & in pretio habita dehonestat, prout ipsa vel recta vel praua est. Illa quæ appetuntur, neutram naturam habent, nec boni nec mali: id refert quò ea Intentio impellat, hæc enim formam dat rebus. Omnes virtutes ruunt, sine rectâ Intentione, quæ vita virtutum est, & omnium meritorum scaturigo. Bernardus in illa Domini verba (Tu autem cùm ieiunas, laua faciem tuam) Per hoc, inquit, quod iubet faciem lauare, præcipit nobis Intentionem puram seruare: quia sicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ consistit in Intentione. b

Cælestis rex sponsam suam à proceritate commendans: Statura tua, inquit, assimilata est palmæ. c Hoc encomio bonæ Intentionis rectitudinem ac firmitatem appositissimè designat, quæ constans & recta perpetuò se ad Deum erigit, quod palmæ proprium, in altum scilicet ramos emittere, & inter arbores eminere. Sponsa sic laudata, ne ingrati animi sit: Omnia, inquit, poma noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi. d Me meáque omnia sanctissimæ voluntati tuæ trado, honori tuo me totam consecro, oculos meos rebus omnibus clausos, tibi vni aperio, illos in te solum intendo, sed & omnibus membris alijs in tuum duntaxat famulatum vtor. Quâ verò ratione membra omnia diuinis seruitijs impendenda sint, insigniter Chrysostomus: Oculum, inquit, tibi fecit; oculum illi vtendum exhibe, non diabolo. quomodo verò illi exhibebis? si creaturis eius visis, ipsum glorificaueris, visúmque à mulierum conspectu abduxeris. Fecit tibi manus; illas ipsi possideto, non diabolo: non ad rapinam & auaritiam, sed ad ipsius mandata & beneficia, & ad continuas preces, & ad succurrendum deficientibus eas porrigens & extendens. Fecit tibi aures; illas ipsi exhibeto, non lasciuis concentibus, obscœnis fabulis, sed omnis meditatio tua sit in lege excelsi. Os tibi fecit; illud nihil agat eorum quæ illi non probantur, sed psalmodias, hymnos, & spirituales odas concinito. Fecit tibi pedes; non vt ad malitiam curras, sed ad ea quæ bona sunt. Fecit tibi ventrem, non vt eum cibis rumpas, sed vt philosopheris. Dedit indumenta vt tegamur, non ad ostentationem, non vt illa quidem multum habeant auri, Christus verò nudus

a Greg.l.1.in Ezech.hom.4. b Bernard.in sent. c Cant.c.7.v.7. d Ibid.

dus pereat. Casam, pecuuias, & fruges dedit, non vt solus habeas, sed vt & alijs, præsertim egenis impertias. a Hæc omnia docet recta Intentio quæ omnes humanas actiones ad Deum eleuat, nec quidquam in se venale habet, sibi semper bene conscia, infatigabilis, omnibus exposita, nudo homine contenta, nunquam enim vsque eò interclusa sunt omnia, vt optimæ Intentioni locus non sit. Nunquam recta Intentio vritur, nec sibi odio est, nec quidquam mutat, quia semper sequitur optimum, vnum Deum, summum bonum. Illuc ergo ascendit, vnde nullâ vi detrahitur: quò nec dolori, nec spei, nec timori sit aditus, nec vlli rei quæ summi boni complexum eripiat. Intentio recta quicquid aduersi euenit, perfert, non patiens tantùm, sed etiam volens & hilaris, omnémque temporum difficultatem scit legem esse naturæ. Intentio recta optimum est, etiam pessimæ fortunæ condimentum. Et vt bonus miles vulnera non horret, cicatrices enumerat, & transuerberatus telis, moriens amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: Sic recta Intentio vetus illud præceptum, DEVM SEQVERE, pro regulâ habet, Deúmque semper totis sequitur viribus, nihil vnquam quod Dei caussâ faciendum, recusat; asperrima quæuis pro Deo promptissimè amplectitur; Deo in omnibus parere maximam libertatem iudicat; pro Deo mori, felicitatis suæ iucundissimam clausulam arbitratur. Hac ratione recta Intentio nunquam sine lucro est, quacunque se vel leuiter moueat, maximos quæstus facit, nihil frustra tentat, è rerum euentu non pendet, omnia ei ex sententiâ cedunt, neque impediri vllâ ratione potest. Et quamuis nondum sit in regno, ad regnum tamen & quidem æternum se natam nouit. Oculatissima est recta Intentio, imò tota est oculus, sed qui continuè fixus hæreat in Deo. Quicunque igitur rectæ Intentionis estis, putate Deum vobis dicere: Quid est quod de me queri possitis vos, quibus recta placuerunt? Alij bona falsa rapiunt, & animos gerunt inanes, velut longo fallacique somnio lusos. Auro illi, argento, & veste pretiosâ ornantur, intus boni nihil est. Isti quos pro felicibus aspicitis, si non quà occurrunt, sed quâ latent, videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & sincera felicitas: crusta est, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent & imponunt: cùm aliquid incidit, quod disturbet ac detegat, tunc apparet quantum altæ ac veræ fœditatis alienus splendor absconderit. Vobis dedi bona certa, mansura: quantò magis

a Chrys. in moral. hom. 10. & 11

ea versaueritis & inspexeritis, meliora erunt maioráque. Permisi vobis metuenda contemnere, cupienda fastidire, non fulgetis extrinsecus: bona vestra introsus obuersa sunt. non egere felicitate felicitas vestra est. At multa incidunt tristia, horrenda, dura toleratu: quia vos bono vestro his subducere nolui, animos vestros aduersus hæc omnia armaui. Ferte fortiter, *a* & assidue in vobis Rectam Intentionem, velut ignem iugis sacrificij restaurate.

Igitur, ô Christiani, in vobis ac vestrâ voluntate situm est, nunquam aut semper errare; rariùs an continuè mereri velitis. Rectæ Intentionis inopiam nemo patitur nisi qui vult, prima siquidem & maxima pars illius est VELLE. Quisquis sincerè omnia propter Deum vult, hic virtutibus omnibus per compendium studet. Nam vt omnium aliarum virtutum, ita huius ad animum tota redit æstimatio.

a Sen. l. de prouid. c. 6.

CAP. XII.

De RECTA INTENTIONE *dictorum Epilogus.*

ATTENDE TIBI, *a* Tobiæ & Timotheo saluberrimè dictum, in virtutis tutelam. Ostium pandit vitijs omnibus *sibi non attendere*, rarò domi suæ, sibi ipsi præsentem non esse; animo, quaquà lubet, euagari, rebus plurimis se miscere, cupiditates longè mittere, nihil præcogitare, in superuacuis aut alienis laborare, multa & nihil agere, omnia turbato animo, & in incertum emissis oculis aspicere. Simplex oculus laudatissimus.

a Tob. c. 4. v. 13. & 1. Tim. c. 4. v. 16.

§. I.

Cyrus Persarum rex potentissimus, vti Xenophon memorat, etsi Tigranem Armeniorum regem bello exarmatum, vnà cum coniuge captiuum in vinculis haberet, humanitatis tamen obliuisci noluit, & se quoque hominem esse prudenter meminit. Cùm itaque variam regum fortunam altiore cogitatione secum ipse perpenderet, duos illos regios coniuges, non ad colloquium tantùm, sed & ad mensam suam adhibuit, ipse velut conuiuator & cenæ Dominus, inter epulas variè facetus, nec sine risu hilaris. Demum coniugarum animum exploraturus: Dic Tigranes obsecro, inquit,

pro

pro tuâ coniuge quod mihi redemptionis pretium das? Cui Tigranes liberè: Equidem regnum darem in lytrum, si tua fortuna id mihi non inuidisset: nunc cùm regno caream, caput meum in illius salutem promptè dependam. Mirificè delectatus Cyrus tam sincero amore, in commiserationis affectum libenter transijt, & vtrique libertatem vnà cum regno restituit. Tigranes iam sibi & regno redditus coniugem interrogare institit, quid ei de Cyri prudentiâ & magnanimitate, quid de formâ videretur? Ad quæ prudens regina: O mi optime coniux, inquit, non ego in Cyrum oculos, sed in illum conieci, qui se capite suo libertatem meam redempturum pollicebatur; hunc ego vnum aspexi, dum inter Persas egimus. Prudentissimum dictum: Ei oculos iure deberi, cui nec vitam negare possis.

§. II.

Quin ergo, mi Christiane, *Attendis tibi*, & oculos ei tuos non negas, cui & vitam tuam debes. Scis, te tuum non esse: nosti, quis pro te moriendo vitam tibi dederit: & quomodo non in vnum hunc assertorem tuum tuus ibit oculus, tua Intentio? Frusta viuis, nisi in huius vnius obtutu assiduo hæres. Hac enim vnâ ratione tibi præsens es, cùm in tuum conditorem & reparatorem sic transis. Ah, quoties domi nostræ non sumus, & extra nos abimus? quoto cuique habere se contingit? Hominem iratum mihi obserua, & audies quàm ipse vltro fateatur, se non esse apud se præ iracundiâ, nihil enim minùs in potestate habet quàm seipsum, & iram suam. Aspice libidinosum; hic & oculos & animum perdidit in alieno vultu: non est apud se, nihil illi cum oculo simplici. Auarum cerne, suæ mentis nunquam est, pecunia eam ipsi rapuit. Et quis inuidum sui compotem esse dixerit? sibi nunquam attendit, sed alijs quos it perditum. Hominem gulonem intuere, exsensâ mente est, totus in patinis, aut poculis sepultus est. Omnia omnino vitia, errores omnes hoc sui principium habent, *non attendere*, vix vnquam sibi præsentem esse.

Hoc se quisque modo fugit ——— a

Sic & impatiens à se exit, totus extra se agit, & hinc in stultissimas quærelas effunditur. Qui aliquid sui & sanæ mentis retinet, ita secum ratiocinatur: Quid ago? rem meam ex malâ meliusculam non fecero furendo: si quod damnum passus sum, augebit illud ab hac rabie; si quod illaturus sum, incautum habeo ministrum furorem;

a Lucret. l. 3.

omnium malorum, quæ venientia longè antè videris, aduentum lenit. éstque sapientis, quicquid homini accidere possit, id modicè ferendum esse si aduenerit, præmeditari. Christus suos in omne genus iniuriarum & cruciatuum armaturus: Hæc, inquit, locutus sum vobis, vt cùm venerit hora, eorum reminiscamini. a Tanquam si dixerit suis: faciliùs omnia feretis, si præuideatis ferenda. Prouisio hæc animi ad vitam rectè instituendam summè necessaria est. Ideò vrget Siracides, &: Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitiâ, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationē. b Præpara te, siquidem hominis est præparare cor. c In aduersa omnia clypeus adamantinus est, seria eorum præmeditatio. Leuiùs lædit, quicquid antè præuidimus, Nam præuisa minùs tela ferire solent. Repentina omnia videntur grauiora, & facillimè nos subruunt, quæ subito impetu in nos feruntur.

Romanus Sapiens, præclarissimè hac de re philosophatus: tutissimum, inquit, fortunam raro experiri, ceterùm semper de illâ cogitare, & sibi nihil de fide eius promittere. Nauigabo, nisi si quid inciderit: & prætor fiam, nisi si quid obstiterit: & negotiatio mihi respondebit, nisi si quid interuenerit. Hoc est quare sapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum casibus hominum excepimus, sed erroribus: nec illi omnia vt voluit, cedunt, sed vt cogitauit. in primis autem cogitauit, aliquid posse propositis suis resistere. Necesse est autem leuiùs ad animum peruenire, destitutæ cupiditatis dolorem, cui successum non vtique promiseris. d

Qui hîc sibi non attendit, si quid contra quàm destinauit, accidat, fremit & insanit, moderatè id toleraturus, si præuidisset. Ita Zeno Citiensis cùm inaudijsset omnia sibi sua mari submersa: Laudo, inquit, tuum factum fortuna, quæ nos in palliolum & porticum redigis; iam expeditiùs philosophari me iubes. Præuidit vtique hanc plagam, ideò placatè tulit. Inexpectata plus aggrauant: nouitas adijcit calamitatibus pondus. Ideò nihil nobis improuisum esse debet. In omnia præmittendus est animus, cogitandúmque, non quicquid solet, sed quicquid fieri potest. Nullum tempus exceptum est ab acerbo euentu: in ipsis voluptatibus caussæ doloris oriuntur: bellum in mediâ pace consurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt: ex amico inimicus, hostis ex socio fit. Sæpe sine hoste patimur hostilia; & cladis caussas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas inuenit. Inuadit temperatissimos morbus, validissimos phthisis,

a Ioan. c. 16. v. 4. b Eccles. c. 2. v. 1. c Prou. c. 16. v. 1. d Sen. de Tranquil.

innocentißimos pœna, ſecretißimos tumultus. a Ea verò plerunque plurimùm dolent, quæ vt inopinata & inſolita miramur, & quærimus: Vnde hoc? Quomodo? Quis putaſſet?

Ergo *Attende tibi*, nihil eorum quæ pateris, inſolitum, nihil inexpectatum tibi ſit. Offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, quàm queri quòd ſpargaris in publico, aut inquineris in luto. Eadem vitæ conditio eſt quæ balnei, turbæ, itineris: quædam immittentur, quædam incident. Non eſt delicata res, viuere. Longam viam ingreſſus es; & labaris oportet, & laſſeris, & cadas. Alio loco comitem relinques, alio efferes, alio timebis, *Attende tibi.* Per eiuſmodi offenſas emetiendum eſt confragoſum hoc iter, præparetur ergo animus contra omnia. Sciat ſe veniſſe vbi patiatur fulmen, ſciat ſe veniſſe, vbi

Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ,
Pallentésque habitant morbi, triſtiſque ſenectus. b

In hoc contubernio vita degenda eſt. Effugere iſta non potes, præuidere potes, contemnere potes; contemnes autem, ſi ſæpe cogitaueris, & futura præſumpſeris. Nemo non fortiùs ad id cui ſe diu compoſuerat, acceſsit, & duris quoque, ſi præmeditata erant, obſtitit. At contra imparatus, etiam leuißima expauit. Id agendum eſt, ne quid nobis inopinatum ſit: & quia omnia nouitate grauiora ſunt, hæc cogitatio aßidua præſtabit, vt nulli malo tirones ſimus. Nihil miremur eorum ad quæ nati ſumus, quæ ideò nulli ferenda indignè, quia paria ſunt omnibus; Quicquid dixeris, multis accidit, & accidet deinceps. Ita dico, paria ſunt. nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. Æquum autem ius eſt, non quo omnes vſi ſunt, ſed quo omnibus latum eſt. Imperetur æquitas animo, & ſine querelâ mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit; algendum eſt. Æſtas calores refert; æſtuandum eſt. Intemperies cæli valetudinem tentat; ægrotandum eſt. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior omnibus feris, *Attende tibi.* Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non poſſumus: id poſſumus, magnum ſumere animum, & homine Chriſtiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum eſt pati quod emendare non poſsis: & Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari. malus miles eſt qui imperatorem ſuum gemens ſequitur. Hic eſt magnus animus qui ſe Deo tradidit: at contra ille puſillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mundi

a Sen. epiſt. 91. poſt init. & ep. 107. paucis mutatis. b Virgil. l. 6. Æneid.

cui malè existimat, & emendare mauult omnia quàm se. Deo nos tradamus & simplicem Intentionis oculum in Deo vno figamus. Sic viuamus, sic loquamur: paratos nos semper inueniat atque impigros sanctissima Dei voluntas.

§. IV.

Hoc ipsum insignissimè confirmans Epictetus: Cuiusque rei, inquit, antecedentibus & consequentibus consideratis sic eam aggreditor. Alioqui cupidè quidem eam aggredieris: quippe qui nil eorum quæ sequuntur consideraris. Posteà verò cùm aliquæ molestiæ ac difficultates intercesserint, turpiter desistes. Cupis vincere Olympia? Considerato antecedentia & consequentia: & sic, si è re tuâ fuerit, rem aggreditor. Est tibi accurato ordine opus, bellarijs abstinendum, exercendum corpus vel inuito, idque horâ præfinitâ, in æstu, in frigore: non bibenda frigida: aliquando nè vinum quidem; denique lanistæ tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine laniari corpus contingit, manum lædi, distorqueri lumbos, multum pulueris deglutiri, flagris cædi, & cum his omnibus interdum vinci. His rebus consideratis, si placet, certamen inito. Sin minus, vide vt puerorum more acturus sis, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tubâ canunt, nunc tragœdias agunt, cùm illa viderint admiratíque fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, mox philosophus, posteà orator, toto autem animo nihil: sed vt simius, quicquid videris, imitaberis. Subinde aliud ex alio tibi placebit, visitata verò displicebunt. Neque enim consideratè quidquam aggressus es, neque rem totam explorasti, aut examinasti, sed temerè & frigidâ cupiditate impulsus. a Ergo in posterum *Attende tibi.*

Diogenes interrogatus quid in philosophiâ didicisset? Respondit: Præuidere aduersa, & cùm aduenerint illa, patienter ferre. Nihil scit, quisquis ista non didicit. Quæ alijs diu patiendo leuia fiunt, vir sapiens leuia facit, diu cogitando. b In tantâ rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione, si non quicquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus aduersis, quas infregit, quisquis prior vidit. c Basiliscus, vt aiunt, prius videndo necat hominem; sin ipse priùs ab homine videatur, in fugam vertitur. Idem nobis euenit, si calamitas celerior sit nostris cogitationibus, & in securos irruat, facili negotio totos deijcit; sin animum in eam ob-

 firme-

a Epictet. l. 3. dissert. c. 15. b Sen. l. de tranquill. c. 11. c & l. 6. qq. nat. q. 3.

firmemus, & venientem oculo illo simplici aspiciamus, sine viribus est, & iam paratos leuiter stringet, idque cum profectu & emolumento nostro. Ergo, *Attende tibi*, & ad asperrimam quamque sortem excipiendam te para.

Cùm Anaxagoras apud Athenienses in vinculis esset, duo ad eum nuncij vno die allati sunt in carcerem. Prior mortem ei decretam esse significabat. Ad quem Anaxagoras constanti vultu: Iam pridem, inquit, sententiam tulit natura, tam in me, quàm illos qui me damnant. Porrò alter, duos ipsius filios interijsse nunciabat. Et huic, saluo colore respondit: Sciebam me mortales genuisse. En, tela tamdiu præuisa, quàm non læserint! Seuerus Imperator vti alia pleraque, sic & mortem præmeditari solitus, loculum ad lectum habuit, quem frequenter allocutus: Tu virum, aiebat, capies quem Orbis non potest. Vlysses viginti annis militiæ vagatus, iam redux Penelopen coniugem flentem siccis salutauit oculis; sed catello ad Domini præsentiá insanè gestienti, & repentè mortuo illacrimauit. a Nam vxoris lacrimas præcepit, atque animo secum antè peregit; in illum autem fletum subita res & inexpectata eum coniecerat. Sic aduersa omnia præcipienda sunt animo, & longè tranquilliùs perferentur. Quemadmodum enim is qui se turbæ immiscet, aliud non expectet quàm impelli, trudi, comprimi: ita is qui peregrè iturus non speret nisi cælum caliginosum, immite, ventosum, pluuium, spurcissimam tempestatem, hospitia incommodissima, non tamen modicos sumptus exactura: iam errores viæ, lapsus equorum, euersionem currûs, varios casus, tanquam solitas itinerum appendices consideret, vt cùm hæc euenerint, dicere possit: *ista præuidi*. Turpissimæ sunt voces illæ: Sperabam meliora: Non putaram sic mecum agendum: Tam grauia non expectabam: Nesciebam fortuná mihi nouercam esse: Quis hoc futurum credidisset? Quis tam hostilem animum in hoc homine suspicatus fuisset? Quis hæc omnia præuiderit? Ita magna pars hominum est, quæ nauigatura de tempestate non cogitat. At hoc sapientis non est. Si tibi sapere vis, *Attende tibi*, & prouidum animum in omnia præmitte, vt cum Anaxagorâ dicere liceat: Præuidebam hæc, sciebam ista, iam antè illa cogitabam. Pecuniam amisi? sciebam posse adimi. Gratiam perdidi? noueram quàm instabile bonum possiderem. In paupertatem decidi? Pridem credidi hanc expeditam, hilarem, tutam esse, si pauper non sit vitiosus. Malè de me loquuntur homines? Faciunt, non quod mereor, sed quod solent.

a Plutarch. de Tranquil. animi, ante finem.

ſent. quibuſdam canibus innatum eſt vt non pro feritate ſed pro conſuetudine latrent. Morbus me affligit? & morbis & morti obnoxium me ſcio. ſed exhibetur etiam in lectulo virtus. Graues inimicos habeo? Iam olim in Chryſoſtomo legi: Neminem lædi niſi à ſeipſo. Inuidia, tœdium, mœror me cruciant? neque hoc contra expectationem euenit. Luctus, dolor, metus, non tam supplicia quàm viuendi tributa ſunt. Mors, liberos, parentes, cognatos, amicos abſtulit? Quid iſtud aut nouum aut mirum? periere perituri: ego illis proximus. mortalium mortem non acerbè deflendam iam didici.

Hoc ſi quis in medullas admiſerit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia eſt, ſic aſpexerit, tanquam illis liberum & ad ſe iter ſit, multò ante ſe armabit quàm petatur. Ergo, *Attende tibi*, & iſtud quoque eodem animi robore præſtabis, ne quid ex hîs quæ eueniunt, tibi ſubitum ſit. Quicquid enim fieri poteſt, tanquam futurum proſpiciendo, malorum omnium impetus mollíet. Serò animus ad periculorum patientiam inſtituitur, *Attende tibi*.

§. V.

Sed & in ceteris rebus omnibus idem tibi aſsiduè ingero: *Attende tibi*. Pedetentim ad præcipitia ducimur. à minimis ſcilicet initijs, ad latiſsima damna deſcenditur. Nihil rationis eſt, vbi ſemel affectus inductus eſt, iúſque illi aliquod voluntate noſtrâ datum eſt. faciet de cetero quantum volet, non quantum permiſeris. In primis, inquam, finibus hoſtis arcendus eſt, nam cùm intrauit, & portis ſe intulit, modum à captiuis non accipit. [a] Affectus contumaciter parent. Nullum vitium eſt ſine patrocinio: nulli non initium eſt verecundum & exorabile, ſed ob hoc latiùs funditur. Non obtinebis vt deſinat, ſi incipere permiſeris. Ergo, *Attende tibi*, & principijs obſta. Incipientibus vitijs obſtruendæ ſunt viæ, per Rectam Intentionem; ſi malitia radices ſemel egerit & inueterauerit, ſicut coalita ægritudo difficilis erit extinctu. Facilius eſt excludere pernitioſa quàm regere; & non admittere, quàm admiſſa moderari. nam cùm ſe in poſſeſsione poſuerunt, potentiora rectore ſunt, nec recidi ſe minuíue patiuntur. Deinde ratio ipſa, cui freni traduntur, tamdiu potens eſt, quamdiu diducta eſt ab affectibus: Si miſcuit ſe illis, & inquinauit, non poteſt continere, quos ſubmouere potuiſſet. Commota enim ſemel & concuſſa mens, ei ſeruit à quo impellitur.

a Sen.l.1.de Irâ c.7. & 8. & epiſt.116.

Quarundam rerum initia in nostrâ potestate sunt: Vlteriora nos suâ vi rapiunt,& ægrè relinquunt regressum. Vt in præceps datis corporibus nullum sui arbitrium est, nec resistere morariúe deiecta possunt, sed consilium omne & pœnitentiam irreuocabilis præcipitatio abscindit, & non licet non eò peruenire, quò non ire licuisset: ita animus si in iram, libidinem, aliosque se proiecit affectus, impetum difficulter reprimet. rapiet illum, & ad imum aget vitiorum natura procliuis. Ergo intrantibus vitijs resistamus: quia faciliùs, vt dixi, non recipiuntur, quàm recepta exeunt. Curam nobis nostri natura mandauit: sed huic vbi nimium indulseris, vitium est. Sic ab initio non malo ad carnem transimus, & corporis commoda, & quicquid illis vicinum. Optimè Isidorus: Diabolus, inquit, serpens est lubricus, cuius si capiti, hoc est, primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis,dum non sentitur, illabitur. a Ergo Attende tibi, & obsta principijs rectâ Intentione assiduò restauratâ, alioqui sæpius in præcipitia rues vix emendanda.

a Isid. li. 3. de sum. bon. c. 5.

§. VI.

Proximum ab his erit attendere, ne in superuacuis laboremus, aut alienis, id est, ne aut quæ non possumus consequi, concupiscamus: aut adepti, cupiditatum nostrarum vanitatem serò, & post multum pudorem intelligamus. ne etiam labor aut irritus sine effectu sit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his tristitia sequitur, si aut non successit, aut successus pudet. Circumcidenda est concursatio, inquit Seneca, qualis est magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis se negotijs offerunt, semper aliquid agentibus similes. Horum si aliquem exeuntem domo interrogaueris: quò tu? quid cogitas? respondebit tibi: *Non mehercule scio: sed aliquos videbo, aliquid agam.* Domum cum superuacuâ redeuntes lassitudine, iurant nescisse seipsos, quare exierint, vbi fuerint, postero die erraturi per eadem illa vestigia. sic sine proposito vagantur, quærentes negotia: nec quæ destinauerunt agunt, sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis vanúsque cursus est, qualis formicis per arbusta repentibus: quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique similem vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit, qui negotia magis amant quàm agunt. Omnis itaque labor aliquò referatur, aliquò respiciat, nec vnquam sanâ careat Intentione. Ex illo

malo

malo dependet teterrimum hoc vitium, auscultatio, & publicorum secretorúmque inquisitio, & multarum rerum scientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur. a

Quoties aut alienis negotijs nos miscemus, neglectis nostris, aut non necessaria curamus, omissis vtilibus & necessarijs, nec quidquam ferè sanctiore curâ componimus, quàm quod ad nos non pertinet. Quid vana, quid inutilia aut noxia discimus? Discamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatẽ æquis oculis aspicere, frugalitatem colere. Questus olim Isaias: Quare, inquit, appenditis argentum non in panibus? laborem vestrum non in saturitate? b Quid de homine illo sentias, qui iam extremâ fame laborat, pecuniolam tamen quam reliquam habet omnem, ad mercatorem defert, & plumas emit in pilei ornamentum? Non disparem ab hoc, insaniam plurimi committunt, quos strenua exercet inertia, qui omnia agunt, præterquam ea quæ animi sunt & salutis. curis & laboribus variè se conficiunt, sed curas & labores aut nullâ, aut non rectâ Intentione insigniunt: pecuniam ambiunt aut gratiam, aut vtrumque; obtinendo cælo nunquam fatigantur: in omnibus alijs ad lassitudinem exerceri in lucrum trahunt. Apud hos diuinus Paulus merito vociferatur: Tanta passi estis sine caussâ? c

Sunt qui maria emetiantur, omnes regiones lustrent, circulentur orbem: sunt qui omnes pænè libros scrutentur, & quicquid vspiam rerum nouarum est, in suas aures deriuent, de his verè dixeris: Hi tales neminem ex omnibus difficiliùs domi, quàm se, conueniunt; semper extra se sunt, ac per aliena vagantur, & quod hinc sequitur, nemini minùs noti quàm sibi ipsis. Miserum genus hominum, qui sub vitæ finem ipsi de se fatebuntur: Per totam noctem laborantes nihil cepimus. d Ergo, attende tibi, & res tuas age: sibi ipse animus hæreat, se colat, nihil alieni agat. Omnium virtutum tenera sunt principia, tempore ipsis duramentum & robur accedit. Itaque initio vis moderata erit animo facienda, vt vigil in hac attentione perstet, & ijs quæ agit, intendat, ne volaticâ instabilitate huc illuc per diuersa rapiatur; sed vbi vel paullulum respirare licuerit, in sinum adamatæ orationis (etsi minimè prolixæ) refugiat. Animus ita sibi præsens non tantùm ad aliena non diffluit, sed & in proprijs cauet, ne quid vltra limites.

a Senec. l. de tranq. c. 12. b Isa. 55. v. 2. c ad Gal. c. 3. v. 4. d Luc. c. 5. v. 5.

§. VII.

Denique obseruatio sui assidua, negotijs omnibus rectè præsidet. hîc maximè *Attende tibi*, & nunquam sic accede ad negotia, vnde tibi ad Deum liber regressus non sit. Vtique animus ab omnibus externis ad seipsum sæpius reuocandus est. Subinde saltem, vt in periculosâ nauigatione portum pete, nec expectes donec res te dimittant, sed ab illis te ipse disiungas, & in te, quantum poteris, recedas. Assuesce in medijs etiam occupationibus cælum inambulare, & frequentibus ab imo pectore ductis suspirijs communem omnium parentem adire, vnáque rectam Intentionem restaurare. Memento properantis Æternitatis, & ad Deum, quoties per interualla licuerit, ardenter euola. Deum tibi semper terminum fige, in quo oculi tui nunquam non desinant. Sic omnia tam diligenter facies támque circumspectè quàm homo fidelis, sanctúsque solet tueri fidei commissa: Sic non expallesces ad ardua, nec retrahes timidus pedem, sed incurrentibus celsior, nihil temerè, fortiter multa aggredieris: sic profutura iuxta obfuturáque prospicies. Nosti, prudentissimum haberi, qui à se non ab alio consilia mutuatur. Istud hîc non laudabile tantùm, sed necessarium. Omnium actionum tuarum animam & vitam, non ab alienis oculis aut auribus pete, sed à te tuáque Intentione. Hæc vera prudentia est; hæc tutissima sunt consilia, omnibus actionibus, minimis maximis, rectam semper Intentionem præmittere, & oculos à Deo nunquam deflectere.

Liceat hîc indignari, & æquissimè in ignauiam humanam excandescere. Plerique omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes: Intentionem rectam non solùm per plurimas vitæ partes negligimus, sed & prauam nimium frequenter actionibus nostris miscemus. Iacob olim filios obiurgans: Quare negligitis, inquit, descendite, & emite nobis necessaria. a Idem ego hîc proclamem: Quare negligitis, ô mortales, quid vanissima studia sectamini, quid labores sumitis non profuturos, omissis necessarijs? De plurimorum vanis & otiosis conatibus non malè ego dixerim, quod ille de suis suorúmque sociorum studijs ingenuè fassus: Omnia, inquit, discimus præterquam necessaria. Eodem prorsus modo reperias non paucos, qui omnia discant, omnia sciant, præterquam ea quæ faciunt lucrando cælo. Qui solùm scit *agere*, is sanè nihil scit, nisi sciat & *bene agere*, actionibúsque suis omnibus Intentionem rectam adiungere. Heu quanta facimus, &

a Gen. c. 42. v. 2.

facta

facta nostra Intentione prauâ corrumpimus, atque sic agros nostros ipsi vrimus, & propria cædimus vineta. Oramus, sed vt orationis amantes habeamur: Stipem erogamus, sed vt auari nomen effugiamus, & benefici dicamur: Ieiunamus, sed quandoque ideò tantùm vt plus posteà voremus: Laboramus, sed lucro tantùm, sed oculis, sed laudi, sed necessitati, sed crumenæ solùm: Templa frequentamus, sed vt videamur, aut certè videamus tunc non videnda: Rei diuinæ intersumus, sed ex merâ sæpe consuetudine, aut tempori fallendo: Conciones audimus; sed curiositate tracti, vt doctiores fiamus, non vt meliores: Confessionis mysterium obimus, sed ne minùs alijs præstare censeamur: Epulum cæleste accedimus, sed neque hîc nos ipsos deserimus, & sæpe non nisi dulcedinem hîc quærimus: Peregrinationes instituimus, sed tantùm vt animum relaxemus, & domesticum tædium vitemus: Inuitamus ad conuiuium, non pauperes, sed eos à quibus & nos inuitemur: Donamus, vt & nobis donetur: Obsequium impendimus, vt impendatur & nobis: Laudamus alios, vt & ipsi laudemur: Subinde mel & rosas loquimur, sed vt affabiles audiamus, vt humani æstimemur, vel vt eò suauiùs fallamus: Edimus, bibimus, non tantùm quia esurimus & sitimus (hoc enim & bos facit in prato) sed quia esse, bibere, nobis admodum sapit, gulámque mirè demulcet: Opes congerimus, non vt egenos iuuemus, sed vt nos diuites simus: Garrimus, deambulamus, nugamur, dormimus, non vt fessum animum aut corpus reficiamus, sed vt genio nostro sacrificemus, & faciamus quod magis lubet, delectátque: Quoties in humilitatem etiam nos submittimus, sed vt emergamus, & ascendamus altiùs: Quoties minutula quædam grandi religione obseruamus, negligimus peccata grandia: Quoties acerbum frigus, arctas vestes, strictos calceos, & nescio quæ patimur, sed quia id nobis superbia persuasit: Reprehensiones etiam silenter ferimus, non à modestiâ, sed ab obstinatione sic instructi. Heu mille talia facimus! ita vitam nostram implemus innumeris erroribus, & quod miserrimum est, errare nos nescimus, aut sanè non animaduertimus. Ita thesauros colligimus, sed palearum, aut damnatæ monetæ.

Anno, à Virgineo partu, Millesimo decimo sextò, vti Ditmarus commemorat, a Italiæ littora Saraceni barbaro furore infestarunt. Benedictus VIII. Summus Pontifex hosti in finibus occurrendum ratus, instructissimâ classe comparatâ tam feliciter rem gessit,

a Ditmar.l.7.

gessit, vt hostiles exercitus ad internecionem delêrit, & regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minùs assueta fugæ capta est, & capite truncata. Rex supplicio & morte coniugis suorúmque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit spargere, & vltionem parare. Atque vt prius Italiæ metum inijceret, quàm pugnæ aleam tentaret, Summo Pontifici saccum misit ingentem castaneis plenum, simúlque nunciari iussit: Sciret, tot milites æstate proximâ Italiam vastaturos, quot in sacco illo castaneas numeraret. Benedictus Pontifex, vt huic tam barbaræ denunciationi responsum attemperaret, regi marsupium amplum milio plenum remisit, eidémque renunciari præcepit: Veniret modò, tot illum in Italiâ loricatos inuenturum, quot milij grana marsupio illo continerentur. a Hic saccus, & hoc marsupium non croco, non pipere vel auro, sed vili merce turgidum humanæ vitæ ludibria præclarè repræsentat. Docuit nos Christus, quâ ratione thesauros cælo recluderemus, b at nos tugguriolis nostris contenti, castaneas & milium pro thesauro accumulamus: actiones aceruamus innumeras, sed parum pretiosas, vtpote Intentione sanctâ destitutas. ita milio & castaneis diuites sumus. Tandem, vt Gregorius loquitur, c finis operis probabit, quòd operationis Intentio proba non fuerit. Cùm ergo mors fores pulsauerit, cùm spiculum fatale torserit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare iusserit, quos inde thesauros asportabimus? Marsupia milij, saccos castanearum refertissimos (actiones purâ Intentione cassas) heu merces in cælo minimè venales! Ideóque, vt rectissimè monet Bernardus, maximè opus est puritate Intentionis, quâ soli mens nostra Deo & placere appetat, & valeat inhærere. d Quicquid agamus, actio recta non erit, nisi recta fuerit voluntas, seu Intentio, ab hac enim est actio. Optimè ad rem Seneca: Nulli non virtus, inquit, & viuo & mortuo retulit gratiam, si modò illam *bonâ secutus est fide*, si se non exornauit & pinxit, sed idem fuit. e Videte, obsecro, nec Seneca quidem satis esse censet virtutem sequi, nisi quis eam sequatur *bonâ fide*, quod quid aliud est, quàm bonâ Intentione? Hæc certè neminem sinit à seipso sic exornari & pingi, vt actus illius non tam sint, quàm esse videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extremè odit Intentio bona: Virtutem vt sequamur imperat, sed vt *bonâ fide* sequamur, non spe vanâ illecti, non metu adacti, sed ipsius amore virtutis. Insignissimè hoc explicans

a Baronius, idem narrat tom. 11. Anno 1016. initio. b Matth. c. 6. v. 19.
c Greg. l. 1. dial. c. 9. d Bern. serm. 7. in Cant. propius fin. e Sen. epist. 79. fin.

explicans Augustinus: Implebis, inquit, amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, si liceret. Itaque etsi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare, Quia timeo. Nondum amas iustitiam (*nondum sobrietatem, nondum castitatem amas*) adhuc seruus es: Esto filius. Sed ex bono seruo fit bonus filius. Interim timendo noli facere, disces & amando non facere. a Idem sanctissimus Antistes, obliquam nimis Intentionem auari sic perstringit: Auare quid inhias cælo & terræ? Melior est qui fecit cælum & terram. ipsum visurus, ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa, & transiens per illam dicis: Beatus cuius est possessio ista. Hoc dicunt quàm multi qui transeunt per illam: & tamen cùm dixerint & transierint per illam, possunt caput agitare, & suspirare; nunquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas: sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus, cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius est. quid? iam nostis quid dicturus sim. Ergo desiderate vt habeatis, tunc demùm beati eritis. Hac solâ beati eritis, re meliore, quàm vos estis, meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te. b Erige te ad illum, & quicquid oculorum habes, in hunc vnum conuerte.

Quod ergo Tigranis coniux fecit in Persiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, assiduè in omni vitâ: suos illa oculos in vnum illum defixit, qui caput pro illâ suum offerebat: idem à te iure meritissimo postulatur, vt tuos in illo vno defigas oculos, qui & oculos, & caput, & totum se téque vnà tibi donauit, qui vitam & sanguinem suum pro te redimendo, non solùm offerre paratus fuit, sed obtulit. At parum est regiam Tigranis coniugem imitari: exemplis sanctioribus vrgemur. Quisquis bonam Intentionem cordi habes, regium Numinis psaltem æmulare, & prouide Dominum in conspectu tuo semper. c In hunc vnum tuus eat oculus, sed vide vt simplex eat & rectus. in hunc vnum tua feratur Intentio, sed vide vt pura feratur & sincera: nec aliorum quidquam aspiciendum est, nisi per hunc vnum, aut in hoc. Ergo, quod vltimum moneo, ATTENDE TIBI.

a August. tom. 8. in Psal. 32. conc. 1. med.
b Idem in conc. 2. eiusdem Psal. 32. post med. c Psalm. 15. v. 8.

FINIS.

HELIOTROPIVM

SEV.

CONFORMATIO HVMANÆ VOLVNTATIS CVM DIVINA.

Ser^mis Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero, Electori;

Et Ser^mæ Coniugi

ELISABETHÆ

Comitibus Palatinis Rheni,

Boiorum Ducibus;

Dominis meis Clementissimis.

MIRE variant, Ser. Principes, humani affectus in virtutum studio. Sunt qui vni se dedant *Rationi*, virtuti ad omnia necessariæ. Bene, & sapienter. Alij *Obedientiam* in solium euehunt, eique plurimum iuris esse dicunt, in omnem Virtutis comitatum. Non malè & isti. Sunt qui sanctioris vitæ fundamentum vocent *Demissionem animi*. Et hi quoque benè. Multi principem Virtutem salutant *Iustitiam*. Eruditè. Alij Reginam in omnes virtutes faciunt *Charitatem*: Quippe ni optimè? Iam verò quâ viâ virtutum illarum singulæ sint adeundæ, sensus iterum diuersi, & penè innumeræ præceptiones. Mihi Demetrius philosophus, vir illo æuo magnus, etiamsi maximis compararetur, præclarissimè dixisse visus est: *Plus prodesse, si pauca præcepta teneas, sed illa in promptu tibi, & in vsu sint, quàm si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* a Ita prorsus est: ecquid opus multis præceptionibus, vbi vna sufficit? si subsilire in cælum liceat ex angulo, quid opus tot gradibus?

Hæc mihi caussa fuit, Ser. Duces, quare iam aliquot annis, Serenitatum vestrarum attentissimis ad sacra hæc auribus, nihil æquè quàm vnum illud commendarim, VELLE QVOD VVLT DEVS. Sciebam equidem à nemine hoc meliùs capi, quàm ab ijs qui iam pridem id fuissent experti.

Sed quia non eadem omnium auditorum mens est, nec æquè capax; videbatur è re fore, si dicta scriptis firmarentur. Hoc agit libellus iste, qui vel ideò etiam ad Serenitates Vestras properat, vt quod auditores ceteri non potuerunt nisi solùm nosse & intelligere e meis verbis, insuper discerent & facere, è tantorum Principum exemplis, atque ita quæ verba erant, fierent facta.

Hoc spectat humanæ voluntatis ad diuinam *Conformatio*, quæ suauiter docet, præstare se semper in vtrumque facilem; omnia & velle cum volente Deo, & cum nolente nolle. In hoc vno præcepto, diuini atque humani iuris peritia omnis consistit. Hac regulâ, vitæ opera distribuenda sunt: ad hanc legem & agat cuncta, & exigat, qui non perfunctoriam pietatem amat. Vbi hæc sanctissima humanæ diuinæque Voluntatis mixtura est, illic indiuiduus ille comitatus est omnium virtutum. Plato non vno loco felicitatem definit, *Dei assimilationem*. Verba ipsa

Platonis,

a *Seneca l. 7. de benefic. c. 1.*

Platonis, auro digna, viliore hoc liquore scribantur: *Mortalem hanc naturam & hunc inferum locum, Malum circumstat necessariò & adhæret: Ideo conandum quàm celerrimè hinc illuc fugere: fuga autem* DEI ASSIMILATIO, *quatenus potest.* a Quis autem Deo magis assimilatur, quàm qui suam voluntatem in omnibus subijcit diuinæ, iámque nihil minus vult quàm quod maximè se velle sentit, in id vnum intentissimus, ad diuinæ Voluntatis perpendiculum omnia facere. Quisquis hoc vnum didicit, scientiam vtilem ac necessariam omnem consummauit. Hæc scientia instruit, quemadmodum se quisque, & in dubijs, & in aduersis, & in lætis sapienter gerat, vt dubia prudenter, aduersa fortiter, læta moderatè tractet. Cui cum Voluntate Dei bene conuenit, is fortuita omnia contemnit, supra omnem metum se attollit, animum virtuti consecrat: & quocunque vocat illa, planum putat; in solido ac sereno stat semper; quoties vult, cælo interest; nec vnquam esse potest tam miser, quin suauissimè in sinu Dei respiret. Et quemadmodum artifices, si ex alicuius rei subtilioris intentione oculos defatigent, in publicum prodeunt, & fessam aciem liberâ luce & aurâ delectant: sic animus in hoc tristi domicilio corporis clausus, quoties vult, apertum petit, & in diuinæ Voluntatis contemplatione requiescit, cum religiosissimâ voluptate. Hæc voluptas æqualis est, intrepida, nunquam sensura sui tædium. Hic solida securitas, inconcussa fiducia. Ad humani boni summam peruenit, qui totus in diuinam Voluntatem transijt.

Atque hoc vnicum sapientiæ præceptum traditur, his quinque libris, quos ad vestra, Ser. Principes, genua velut ad Clementiæ aram depono. b Commisi antehac serenissimis manibus, de ÆTERNITATE Considerationes. His addenda omnino fuit, Humanarum actionum Amussis, RECTA INTENTIO. Hanc ordine sequi debuit, Humanæ voluntatis cum diuinâ CONFORMATIO. Humanæ vitæ terminus, est *Æternitas.* Ad hunc terminum *Recta Intentio ducit.* At verò *Rectæ Intentionis* exactissimum exemplar est, *Velle quod Vult* DEVS, idque in rebus omnibus. Ita suo velut generi, suæ nectendæ erant species. Et has scriptiunculas à verbis, fateor, rudes & impolitas, sed à re, quam velut digito monstrant, æstimandas, Vestris Serenitatibus omni iure & nomine, libens meritissimô consecro. Nam pænè hoc vnum mihi superest, *Velle non ingratum mori.* Hoc volo, & totâ mente volo, beneficijs quotidianis prouocatus. Ceterùm tantæ in omnem nostrum Ordinem beneficentiæ hic panegyrin ordiri, finis epistolæ recusat. Res in aperto est, Nostrum tot locis viuere, beneficijs vestris deberi, ô Magni Principes, quibus nunquam est dandorum beneficiorum inopia, datorum pœnitentia; qui hanc vnam videmini potentiam sortiti, PRODESSE.

Inter cetera beneficia rectè numerauero, si Serenitates Vestræ dignentur & huic libello, serenissimi sui nominis radios non subtrahere. Serenitatibus Vestris Societatem nostram vniuersam, méque vnà submisissimè commendo. Monachij, Die Virginis Matris ab Angelo salutatæ. Anno à Virginis partu MDCXXVII.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

a *Plato in Philebo, & alibi.* b *Plin. l. 11. hist. c. 45. med.*

En tibi, mi optime Lector, virtutum (audacter dico) omnium fundamentum solidissimum. Heliotropium *placuit appellare, nomine huic rei, arbitror, convenientissimo, & maximè proprio. Heliotropium pharmacopolijs notissima herba, ad omnem solis motum tam strictâ religione caput suum circumfert, vt solem etiam nubibus obiectum nunquam non aspiciat; inde* sponsam Solis *nominarunt. Voluntas humana, si errare nolit, ad omne momentum, & ad vniversos nutus diuinæ Voluntatis ita se libret, vti se ad suum solem Heliotropium. Et hæc illa inexpugnabilis est sapientia; Hoc firmum, & in omnia adversa impenetrabile scutum.* VELLE QVOD VVLT DEVS. *Hanc doctrinam* de hominis voluntate ad diuinam Conformandâ, *epitomen omnium sacrorum voluminum esse reor, & omnis sanctimoniæ compendium. Quisquis didicit diuinæ Voluntati suam subiungere, iam tota callet Biblia.*

Sed hoc maturè monuerim: in re tam seriâ, vocibus non inhærendum. Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ: Resignatio suimet in diuinum beneplacitum: Vnio voluntatum humanæ ac diuinæ &c. *re prorsus eadem, solo differunt nomine. Veniam da, Lector, & aude non indignari vocibus parum latinis: Animus est, cum multis hic loqui, & diuinæ Voluntatis arcanum eruere in lucem, non tegere verborum involucris: hæc in remedium animi, non in exercitationem ingenij scripta sunt. Plura quidem è meis in tuas manus pervenisse credam. Præcesserunt.*

ÆTERNITATIS *Considerationes.*

ZODIACVS *Christianus, seu, signa* XII. *Prædestinationis.*

HOROLOGIVM *Tutelaris Angeli.*

NICETAS, *seu, Triumphata incontinentia.*

TRISMEGISTVS, *de Conscientiæ, Cælitum, Corporis cultu.*

RECTA INTENTIO, *omnium actionum Amussis. sequitur iam*

HELIOTROPIVM; *seu*, CONFORMATIO *humanæ voluntatis ad diuinam.*

Hoc vltimum, priorum omnium, sed & virtutum vniversarum Summam & Compendium putem. Hoc autem is optimè capiet, qui & priora iam viderit. RECTA INTENTIO *ducit ad Deum; humanæ voluntatis ad diuinam* CONFORMATIO *(liceat dicere) introducit in cor Dei. Et vide, mi Lector, quàm brevis ad beatam Æternitatem, & quàm expedita te ducat via! His vnis verbulis tota describitur:* Velle quod vult Deus. *Hoc totum iter est, è terrâ in cælum. Lubet hinc eò ascendere? hac viâ pervenitur. Alijs vijs ire poteris, nunquam pervenire. Et quæso te, ne tibi hæc videantur æquo prolixiùs dicta. Hic fundamentũ iacitur ad omnem virtutem: hic aditus obstruitur omnibus vitijs. Examina quæ legis: & caput sapiẽtiæ in istis habebis.*

Hoc iam vnum amicè te monuerim, mi Lector, cùm tibi ægrè est, nec multa lubet legere, id saltem à te impetres velim; Libri primi caput primum, & libri quinti seu vltimi caput vltimum inspice, dictorúmque capitum vel vnam solummodo partem die vno perlege, & morbo tuo (penè polliceri ausim) melius erit. Omnia quæ ceteris videntur mala, & mansuescent tibi, & in bonum abibunt, si didiceris super illa eminere, diuinæ Voluntatis amplexu. Ita, mi Lector, Deum audi, audiendus.

LIBER PRIMVS.

De

Diuinæ Voluntatis

COGNITIONE.

CAPVT I.

Hypotyposis omnium quinque librorum: duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei Voluntate prouenire ostenditur.

REx Macedo Alexander, cùm Darium bello peteret, æstu & itineris feruore percalefactus, Cydno amni corpus suum immersit, sed hebetatis subito torpore artubus, expiranti similis in tabernaculum delatus est. Huc amicis pariter & medicis admissis, melius sibi fore Rex aiebat, mori strenuè, quàm tardè conualescere: proinde si quid opis aut artis esset, scirent se non tam mortis quàm belli remedium quærere. Itaque medici attentissimo consilio salutis remedia circumspiciebant, qui cùm ad vnam potionem sententiam direxissent, Philippus medicus, Regi puero fidus admodum comes & custos salutis datus, non præceps sed strenuum remedium afferre, potionémque illam suis manibus temperaturum, & eâ vim morbi leuaturum esse promisit. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum, literæ superuenerunt, quibus rex monebatur, ne salutem suam Philippo committeret, mille talentis à Dario esse corruptum. Ingentem animi sollicitudinem litteræ incusserant regi, & quicquid in vtramque partem, aut metus aut spes subiecerat, secretâ æstimatione pensabat. Bibere perseueraret? vitæ periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitæ fidelitas dissuadebat. Diu animo in diuersa versato, nulli quid scriptum esset, enunciauit, epistolámque sigillo annuli sui impressam, puluino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat intrauit. Quo viso, Alexander, leuato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistrâ manu tenens, accepit dextrâ poculum, & hausit interritus: tum epistolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistolâ perlectâ, plus indignationis

quàm pauoris ostendit, proiectísque amiculo & litteris ante lectum: Rex, inquit, semper quidem meus ex te spiritus pependit, sed nunc verò (arbitror) sacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Laxa paullisper animum, quem sollicitudine intempestiuâ amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant. Non securum modò hæc vox, sed etiam lætum Regem ac plenum bonæ spei fecit. Itaque si tibi permissum esset Philippe, inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluisses: sed certiorem quàm expertus es, ne optasses quidem. Hac epistolâ acceptâ, tamen quod dilueras bibi. Hæc locutus, dextram obtulit Philippo. Vt verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit, primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit: quippe Rex post tertium diem, iam sospes in conspectum militum se dedit. a

Hîc mihi, Lector, quinque obseruabis sedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia nosse voluit quo pharmaci genere iuuari posset. Deinde Philippi medici in se fidem non indiligenter expendit, & quem is animũ erga se gereret, è vultu didicit.

Alterum: Vbi Alexander perspexit Philippum medicum tam intemeratâ fide pro salute suâ sollicitum esse, omni suspicione positâ, medicamentum Philippi manibus temperatum, sine vllâ cunctatione intrepidus hausit.

Tertium: Pro tam constanti erga Philippum medicum iudicio, dignissimam mercedem, integram valetudinem intra triduum recepit. Ideò Philippum seruatorem suum vnà secum perduxit ad statiua militum, vbi pro se quisque dextram medici amplexus, grates habebat velut præsenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex reualesceret, ingens sese impedimentum obiecit, nec vnum duntaxat: Literæ fidissimi Parmenionis b suspicionem veneni pluribus indicijs ingerebant, & amicorum sedula quidem sed vitiosa sollicitudo plurimùm turbabat.

Quintum: Hoc vnicè Regem Alexandrum iuuit, quòd sui medici cùm solertem ac eruditam prouidentiam, tum sanctam & incorruptam in se fidem agnoscere non recusarit, & inde maximam conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recuperauit felicissimè.

En,

a Curtius lib. 3. c. 10. Arianus l. 2. Iustinus l. 11. Valerius l. 3. c. 8. Seneca l. 2. de Irâ c. 23. b Matris, ait Seneca.

En, mi Lector, totius scriptionis & quinque librorum qui sequuntur, Hypotyposin ac summam. Nimirum hoc ordine progrediemur, quo Macedonum regem consanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in diuinâ constituendam esse, hac viâ & connexione trademus.

Primum erit, ostendere, quâ ratione Voluntas diuina sit cognoscenda. Omnium vox & sensus est: Te mihi prius velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander antè audit, quid Philippus medicus velit ac iubeat, quàm ipse medicamentum sumat. Primum ergo est, diuinam voluntatem nosse.

Proximum ab hoc, cum diuinâ Voluntate suam conformare. Cur enim illam scrutari aut nosse volo, si amplecti, si sequi non volo? Non cunctatus est Alexander, quin idem, quod medicus, vellet, traherétque in se ore suo (quod Philippus dicebat) spiritum sui medici.

Tertium est, proponere, quantæ felicitatis sit, diuinam Voluntatem non solùm habere notam, sed suam illi agglutinatam. Non oderat Alexander pharmacum, quia vitam & valetudinem amabat. Certè omnis amaror pharmaci, spe valetudinis dulcescit. Amaritudinis subinde aliquid habere videtur Voluntas diuina, sed illud spe summi boni superandum est.

Quartum erit, impedimenta omnia quæ hanc humanæ voluntatis cum diuinâ consensionem turbant, amouere; voluntatem propriam iugulare, vt amplecti liceat diuinam. Rex Alexander amicissimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accusabatur vt inimicus.

Quinto denique loco, adiumenta illa explicabimus, quæ ad diuinæ humanæque voluntatis concordiam potissimùm valent: Ea sunt, diuinæ Prouidentiæ cognitio, & inde concepta in Deum Fiducia. Perijsset Alexander, nisi medici doctam sincerámque prouidentiam agnoscere, eíque fidere voluisset.

Hæc sunt, & in hunc ordinem digesta, quæ his quinque libris sumpsimus exponenda, vt humanæ voluntatis cum diuinâ nexus & certior sit, & firmior. Nunc ad rem.

§. I.

Omnis doctrinæ, quam Christus tot diuinissimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, diuinæ Voluntati seipsum integrè perfectéque in rebus omnibus ac singulis conformare. Hoc Seruator quà verbis quà factis amplissimè docuit, & nobis semetipsum formam

gesſit, vt hoſtiles exercitus ad internecionem delêrit, & regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minùs aſſueta fugæ capta eſt, & capite truncata. Rex ſupplicio & morte coniugis ſuorúmque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit ſpargere, & vltionem parare. Atque vt prius Italiæ metum inijceret, quàm pugnæ aleam tentaret, Summo Pontifici ſaccum miſit ingentem caſtaneis plenum, ſimúlque nunciari iuſsit: Sciret, tot milites æſtate proximâ Italiam vaſtaturos, quot in ſacco illo caſtaneas numeraret. Benedictus Pontifex, vt huic tam barbaræ denunciationi reſponſum attemperaret, regi marſupium amplum milio plenum remiſit, eidémque renunciari præcepit: Veniret modò, tot illum in Italiâ loricatos inuenturum, quot milij grana marſupio illo continerentur. a Hic ſaccus, & hoc marſupium non croco, non pipere vel auro, ſed vili merce turgidum humanæ vitæ ludibria præclarè repræſentat. Docuit nos Chriſtus, quâ ratione theſauros cælo recluderemus, b at nos tugurioliis noſtris contenti, caſtaneas & milium pro theſauro accumulamus: actiones aceruamus innumeras, ſed parum pretioſas, vtpote Intentione ſanctâ deſtitutas. ita milio & caſtaneis diuites ſumus. Tandem, vt Gregorius loquitur, c finis operis probabit, quòd operationis Intentio proba non fuerit. Cùm ergo mors fores pulſauerit, cùm ſpiculum fatale torſerit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare iuſſerit, quos inde theſauros aſportabimus? Marſupia milij, ſaccos caſtanearum refertiſsimos (actiones purâ Intentione caſſas) heu merces in cælo minimè venales! Ideóque, vt rectiſsimè monet Bernardus, maximè opus eſt puritate Intentionis, quâ ſoli mens noſtra Deo & placere appetat, & valeat inhærere. d Quicquid agamus, actio recta non erit, niſi recta fuerit voluntas, ſeu Intentio, ab hac enim eſt actio. Optimè ad rem Seneca: Nulli non virtus, inquit, & viuo & mortuo retulit gratiam, ſi modò illam *bonâ ſecutus eſt fide*, ſi ſe non exornauit & pinxit, ſed idem fuit. e Videte, obſecro, nec Seneca quidem ſatis eſſe cenſet virtutem ſequi, niſi quis eam ſequatur *bonâ fide*, quod quid aliud eſt, quàm bonâ Intentione? Hæc certè neminem ſinit à ſeipſo ſic exornari & pingi, vt actus illius non tam ſint, quàm eſſe videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extremè odit Intentio bona: Virtutem vt ſequamur imperat, ſed vt *bonâ fide* ſequamur, non ſpe vanâ illecti, non metu adacti, ſed ipſius amore virtutis. Inſigniſsimè hoc

explicans

a Baronius, idem narrat tom. 11. Anno 1016. initio. b Matth. c. 6. v. 19.
c Greg. l. 1. dial. c. 9. d Bern. ſerm. 7. in Cant. propiùs fin. e Sen. epiſt. 79. fin.

explicans Augustinus: Implebis, inquit, amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, si liceret. Itaque etsi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare, Quia timeo. Nondum amas iustitiam (*nondum sobrietatem, nondum castitatem amas*) adhuc seruus es: Esto filius. Sed ex bono seruo fit bonus filius. Interim timendo noli facere, disces & amando non facere. a Idem sanctissimus Antistes, obliquam nimis Intentionem auari sic perstringit: Auare quid inhias cælo & terræ? Melior est qui fecit cælum & terram. ipsum visurus, ipsum habiturus es. Quæris vt tua sit illa villa, & transiens per illam dicis: Beatus cuius est possessio ista. Hoc dicunt quàm multi qui transeunt per illam: & tamen cùm dixerint & transierint per illam, possunt caput agitare, & suspirare; nunquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas: sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus, cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius est. quid? iam nostis quid dicturus sim. Ergo desiderate vt habeatis, tunc demùm beati eritis. Hac solâ beati eritis, re meliore, quàm vos estis, meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te. b Erige te ad illum, & quicquid oculorum habes, in hunc vnum conuerte.

Quod ergo Tigranis coniux fecit in Persiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, assiduè in omni vitâ: suos illa oculos in vnum illum defixit, qui caput pro illâ suum offerebat: idem à te iure meritissimo postulatur, vt tuos in illo vno defigas oculos, qui & oculos, & caput, & totum se téque vnà tibi donauit, qui vitam & sanguinem suum pro te redimendo, non solùm offerre paratus fuit, sed obtulit. At parum est regiam Tigranis coniugem imitari: exemplis sanctioribus vrgemur. Quisquis bonam Intentionem cordi habes, regium Numinis psaltem æmulare, & prouide Dominum in conspectu tuo semper. c In hunc vnum tuus eat oculus, sed vide vt simplex eat & rectus. in hunc vnum tua feratur Intentio, sed vide vt pura feratur & sincera: nec aliorum quidquam aspiciendum est, nisi per hunc vnum, aut in hoc. Ergo, quod vltimum moneo, ATTENDE TIBI.

a August. tom. 8. in Psal. 32. conc. 1. med.
b Idem in conc. 2. eiusdem Psal. 32. post med. c Psalm. 15. v. 8.

FINIS.

HELIOTROPIVM

SEV

CONFORMATIO HVMANÆ VOLVNTATIS CVM DIVINA.

Ser^mis Principibus

MAXIMILIANO

S. R. I.

Archidapifero, Electori;

Et Ser^mæ Coniugi

ELISABETHÆ

Comitibus Palatinis Rheni,

Boiorum Ducibus;

Dominis meis Clementissimis.

MIRE variant, Ser. Principes, humani affectus in virtutum studio. Sunt qui vni se dedant *Patientiæ*; virtuti ad omnia necessariæ. Benè, & sapienter. Alij *Obedientiam* in solium euehunt, eique plurimum iuris esse dicunt, in omnem Virtutis comitatum. Non malè & isti. Sunt qui sanctioris vitæ fundamentum vocent *Demissionem animi*. Et hi quoque benè. Multi principem Virtutem salutant *Iustitiam*. Eruditè. Alij Reginam in omnes virtutes faciunt *Charitatem*: Quippe ni optimè? Iam verò quâ viâ virtutum illarum singulæ sint adeundæ, sensus rerum diuersi, & penè innumeræ præceptiones. Mihi Demetrius philosophus, vir illo æuo magnus, etiamsi maximis compararetur, præclarissimè dixisse visus est: *Plus prodesse, si pauca præcepta teneas, sed illa in promptu tibi, & in vsu sint, quàm si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* a Ita prorsus est: ecquid opus multis præceptionibus, vbi vna sufficit? si subsilire in cælum liceat ex angulo, quid opus tot gradibus?

Hæc mihi caussa fuit, Ser. Duces, quare iam aliquot annis, Serenitatum vestrarum attentissimis ad sacra hæc auribus, nihil æquè quàm vnum illud commendarim, VELLE QVOD VVLT DEVS. Sciebam equidem à nemine hoc meliùs capi, quàm ab ijs qui iam pridem id fuissent experti.

Sed quia non eadem omnium auditorum mens est, nec æquè capax; videbatur è re fore, si dicta scriptis firmarentur. Hoc agit libellus iste, qui vel ideò etiam ad Serenitates Vestras properat, vt quod auditores ceteri non potuerunt nisi solùm nosse & intelligere e meis verbis, insuper discerent & facere, è tantorum Principum exemplis, atque ita quæ verba erant, fierent facta.

Hoc spectat humanæ voluntatis ad diuinam *Conformatio*, quæ suauiter docet, præstare se semper in vtrumque facilem; omnia & velle cum volente Deo, & cum nolente nolle. In hoc vno præcepto, diuini atque humani iuris peritia omnis consistit. Hac regulâ, vitæ opera distribuenda sunt: ad hanc legem & agat cuncta, & exigat, qui non perfunctoriam pietatem amat. Vbi hæc sanctissima humanæ diuinæque Voluntatis mixtura est, illic indiuiduus ille comitatus est omnium virtutum. Plato non vno loco felicitatem definit, *Dei assimilationem*. Verba ipsa Platonis,

a *Seneca l. 7. de benefic. c. 1.*

Platonis, auro digna, viliore hoc liquore scribantur: *Mortalem hanc naturam & hunc inferum locum, Malum circumstat necessariò & adhæret: Ideò conandum quàm celerrimè hinc illuc fugere: fuga autem* DEI ASSIMILATIO, *quatenus potest.* a Quis autem Deo magis assimilatur, quàm qui suam voluntatem in omnibus subijcit diuinæ, iámque nihil minus vult quàm quod maximè se velle sentit, in id vnum intentissimus, ad diuinæ Voluntatis perpendiculum omnia facere. Quisquis hoc vnum didicit, scientiam vtilem ac necessariam omnem consummauit. Hæc scientia instruit, quemadmodum se quisque, & in dubijs, & in aduersis, & in lætis sapienter gerat, vt dubia prudenter, aduersa fortiter, læta moderatè tractet. Cui cum Voluntate Dei bene conuenit, is fortuita omnia contemnit, supra omnem metum se attollit, animum virtuti consecrat: & quocunque vocat illa, planum putat; in solido ac sereno stat semper; quoties vult, cælo interest; nec vnquam esse potest tam miser, quin suauissimè in sinu Dei respiret. Et quemadmodum artifices, si ex alicuius rei subtilioris intentione oculos defatigent, in publicum prodeunt, & fessam aciem liberâ luce & aurâ delectant: sic animus in hoc tristi domicilio corporis clausus, quoties vult, apertum petit, & in diuinæ Voluntatis contemplatione requiescit, cum religiosissimâ voluptate. Hæc voluptas æqualis est, intrepida, nunquam sensura sui tædium. Hic solida securitas, inconcussa fiducia. Ad humani boni summam peruenit, qui totus in diuinam Voluntatem transijt.

Atque hoc vnicum sapientiæ præceptum traditur, his quinque libris, quos ad vestra, Ser. Principes, genua velut ad Clementiæ aram depono. b Commisi antehac serenissimis manibus, de ÆTERNITATE Considerationes. His addenda omnino fuit, Humanarum actionum Amussis, RECTA INTENTIO. Hanc ordine sequi debuit, Humanæ voluntatis cum diuinâ CONFORMATIO. Humanæ vitæ terminus, est *Æternitas.* Ad hunc terminum *Recta Intentio ducit.* At verò *Rectæ Intentionis* exactissimum exemplar est, *Velle quod vult* DEVS, idque in rebus omnibus. Ita suo velut generi, suæ nectendæ erant species. Et has scriptiunculas à verbis, fateor, rudes & impolitas, sed à re, quam velut digito monstrant, æstimandas, Vestris Serenitatibus omni iure & nomine, libens meritissimò consecro. Nam pænè hoc vnum mihi superest, *Velle non ingratum mori.* Hoc volo, & totâ mente volo, beneficijs quotidianis prouocatus. Ceterùm tantæ in omnem nostrum Ordinem beneficentiæ hic panegyrin orditi, finis epistolæ recusat. Res in aperto est, Nostrum tot locis viuere, beneficijs vestris deberi, ô Magni Principes, quibus nunquam est dandorum beneficiorum inopia, datorum pœnitentia; qui hanc vnam videmini potentiam sortiti, PRODESSE.

Inter cetera beneficia rectè numerauero, si Serenitates Vestræ dignentur & huic libello, serenissimi sui nominis radios non subtrahere. Serenitatibus Vestris Societatem nostram vniuersam, méque vnà submisissimè commendo. Monachij, Die Virginis Matris ab Angelo salutatæ. Anno à Virginis partu MDCXXVII.

Serenitatum VV.

Infimus cliens

Hieremias Drexelius è Societate IESV.

a *Plato in Philebo, & alibi.* b *Plin. l. 11. hist. c. 45. med.*

EN tibi, mi optime Lector, Virtutum (audacter dico) omnium fundamentum solidissimum. Heliotropium placuit appellare, nomine huic rei, arbitror, conuenientissimo, & maximè proprio. Heliotropium pharmacopolijs notissima herba, ad omnem solis motum tam strictâ religione caput suum circumfert, Vt solem etiam nubibus obiectum nunquam non aspiciat; inde sponsam Solis nominarunt. Voluntas humana, si errare nolit, ad omne momentum, & ad Vniuersos nutus diuinæ Voluntatis ita se libret, Vti se ad suum solem Heliotropium. Et hæc illa inexpugnabilis est sapientia; Hoc firmum, & in omnia aduersa impenetrabile scutum. VELLE QVOD VVLT DEVS. Hanc doctrinam de hominis voluntate ad diuinam Conformandâ, epitomen omnium sacrorum Voluminum esse reor, & omnis sanctimoniæ compendium, Quisquis didicit diuinæ Voluntati suam subiungere, iam tota callet Biblia.

Sed hoc maturè monuerim: in re tam seriâ, Vocabulis non inhærendum. Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ: Resignatio suimet in diuinum beneplacitum: Vnio voluntatum humanæ ac diuinæ &c. re prorsus eadem, solo differunt nomine. Veniam da, Lector, & aude non indignari Vocibus parum latinis: Animus est, cum multis hic loqui, & diuinæ Voluntatis arcanum eruere in lucem, non tegere Verborum inuolucris: hæc in remedium animi, non in exercitationem ingenij scripta sunt. Plura quidem è meis in tuas manus peruenisse credam. Præcesserunt.

ÆTERNITATIS Considerationes.

ZODIACVS Christianus, seu, signa XII. Prædestinationis.

HOROLOGIVM Tutelaris Angeli.

NICETAS, seu, Triumphata Incontinentia.

TRISMEGISTVS, de Conscientiæ, Cælitum, Corporis cultu.

RECTA INTENTIO, omnium actionum Amussis. sequitur iam

HELIOTROPIVM; seu, CONFORMATIO humanæ Voluntatis ad diuinam.

Hoc Vltimum, priorum omnium, sed & Virtutum Vniuersarum Summam & Compendium putem. Hoc autem is optimè capiet, qui & priora iam Viderit. RECTA INTENTIO ducit ad Deum; humanæ Voluntatis ad diuinam CONFORMATIO (liceat dicere) introducit in cor Dei. Et Vide, mi Lector, quàm breuis ad beatam Æternitatem, & quàm expedita te ducit Via! His Vnis Verbulis tota describitur: Velle quod vult Deus. Hoc totum iter est, è terrâ in cælum. Lubet hinc eò ascendere? hac Viâ peruenitur. Alijs Vijs ire poteris, nunquam peruenire. Et quæso te, ne tibi hæc Videantur æquo prolixiùs dicta. Hic fundamentũ iacitur ad omnem Virtutem: hic aditus obstruitur omnibus Vitijs. Examina quæ legis: & caput sapiẽtiæ in istis habebis.

Hoc iam Vnum amicè te monuerim, mi Lector, cùm tibi ægrè est, nec multa lubet legere; id saltem à te impetres Velim; Libri primi caput primum, & libri quinti seu Vltimi caput Vltimum inspice, dictorúmque capitum Vel Vnam solummodo partem die Vno perlege, & morbo tuo (penè polliceri ausim) melius erit. Omnia quæ ceteris Videntur mala, & mansuescent tibi, & in bonum abibunt, si didiceris super illa eminere, diuinæ Voluntatis amplexu. Ita, mi Lector, Deum audi, audiendus.

LIBER PRIMVS.

De Diuinæ Voluntatis COGNITIONE.

CAPVT I.

Hypotyposis omnium quinque librorum: duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei Voluntate prouenire ostenditur.

REx Macedo Alexander, cùm Darium bello peteret, æstu & itineris feruore percalefactus, Cydno amni corpus suum immersit, sed hebetatis subito torpore artubus, expiranti similis in tabernaculum delatus est. Huc amicis pariter & medicis admissis, melius sibi fore Rex aiebat, mori strenuè, quàm tardè conualescere: proinde si quid opis aut artis esset, scirent se non tam mortis quàm belli remedium quærere. Itaque medici attentissimo consilio salutis remedia circumspiciebant, qui cùm ad vnam potionem sententiam direxissent, Philippus medicus, Regi puero fidus admodum comes & custos salutis datus, non præceps sed strenuum remedium afferre, potionémque illam suis manibus temperaturum, & eâ vim morbi leuaturum esse promisit. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum, literæ superuenerunt, quibus rex monebatur, ne salutem suam Philippo committeret, mille talentis à Dario esse corruptum. Ingentem animi sollicitudinem litteræ incusserant regi, & quicquid in vtramque partem, aut metus aut spes subiecerat, secretâ æstimatione pensabat. Bibere perseueraret? vitæ periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitæ fidelitas dissuadebat. Diu animo in diuersa versato, nulli quid scriptum esset, enunciauit, epistolámque sigillo annuli sui impressam, puluino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat intrauit. Quo viso, Alexander, leuato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistrâ manu tenens, accepit dextrâ poculum, & hausit interritus: tum epistolam Philippum legere iubet, nec à vultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistolâ perlectâ, plus indignationis

quàm pauoris ostendit, proiectísque amiculo & litteris ante lectum: Rex, inquit, semper quidem meus ex te spiritus pependit, sed nunc verò (arbitror) sacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Laxa paullisper animum, quem sollicitudine intempestiuâ amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant. Non securum modò hæc vox, sed etiam lætum Regem ac plenum bonæ spei fecit. Itaque si tibi permissum esset Philippe, inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluisses: sed certiorem quàm expertus es, ne optasses quidem. Hac epistolâ acceptâ, tamen quod dilueras bibi. Hæc locutus, dextram obtulit Philippo. Vt verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit, primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit: quippe Rex post tertium diem, iam sospes in conspectum militum se dedit. a

Hîc mihi, Lector, quinque obseruabis sedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia nosse voluit quo pharmaci genere iuuari posset. Deinde Philippi medici in se fidem non indiligenter expendit, & quem is animũ erga se gereret, è vultu didicit.

Alterum: Vbi Alexander perspexit Philippum medicum tam intemeratâ fide pro salute suâ sollicitum esse, omni suspicione positâ, medicamentum Philippi manibus temperatum, sine vllâ cunctatione intrepidus hausit.

Tertium: Pro tam constanti erga Philippum medicum iudicio, dignissimam mercedem, integram valetudinem intra triduum recepit. Ideò Philippum seruatorem suum vnà secum perduxit ad statiua militum, vbi pro se quisque dextram medici amplexus, grates habebat velut præsenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex reualesceret, ingens sese impedimentum obiecit, nec vnum duntaxat: Literæ fidissimi Parmenionis b suspicionem veneni pluribus indicijs ingerebant, & amicorum sedula quidem sed vitiosa sollicitudo plurimùm turbabat.

Quintum: Hoc vnicè Regem Alexandrum iuuit, quòd sui medici cùm solertem ac eruditam prouidentiam, tum sanctam & incorruptam in se fidem agnoscere non recusarit, & inde maximam conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recuperauit felicissimè.

En,

a Curtius lib. 3. c. 10. Arianus l. 2. Iustinus l. 11. Valerius l. 3. c. 8. Seneca l. 2. de Irâ c. 23. b Matris, ait Seneca.

En, mi Lector, totius scriptionis & quinque librorum qui sequuntur, Hypotyposin ac summam. Nimirum hoc ordine progrediemur, quo Macedonum regem consanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in diuinâ constituendam esse, hac viâ & connexione trademus.

Primum erit, ostendere, quâ ratione Voluntas diuina sit cognoscenda. Omnium vox & sensus est: Te mihi prius velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander antè audit, quid Philippus medicus velit ac iubeat, quàm ipse medicamentum sumat. Primum ergo est, diuinam voluntatem nosse.

Proximum ab hoc, cum diuinâ Voluntate suam conformare. Cur enim illam scrutari aut nosse volo, si amplecti, si sequi non volo? Non cunctatus est Alexander, quin idem, quod medicus, vellet, traheretque in se ore suo (quod Philippus dicebat) spiritum sui medici.

Tertium est, proponere, quantæ felicitatis sit, diuinam Voluntatem non solùm habere notam, sed suam illi agglutinatam. Non oderat Alexander pharmacum, quia vitam & valetudinem amabat. Certè omnis amaror pharmaci, spe valetudinis dulcescit. Amaritudinis subinde aliquid habere videtur Voluntas diuina, sed illud spe summi boni superandum est.

Quartum erit, impedimenta omnia quæ hanc humanæ voluntatis cum diuinâ consensionem turbant, amouere; voluntatem propriam iugulare, vt amplecti liceat diuinam. Rex Alexander amicissimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accusabatur vt inimicus.

Quinto denique loco, adiumenta illa explicabimus, quæ ad diuinæ humanæque voluntatis concordiam potissimùm valent: Ea sunt, diuinæ Prouidentiæ cognitio, & inde concepta in Deum Fiducia. Perijsset Alexander, nisi medici doctam sincerámque prouidentiam agnoscere, eique fidere voluisset.

Hæc sunt, & in hunc ordinem digesta, quæ his quinque libris sumpsimus exponenda, vt humanæ voluntatis cum diuinâ nexus & certior sit, & firmior. Nunc ad rem.

§. I.

Omnis doctrinæ, quam Christus tot diuinissimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, diuinæ Voluntati seipsum integrè perfectéque in rebus omnibus ac singulis conformare. Hoc Seruator quà verbis quà factis amplissimè docuit, & nobis semetipsum formam

dedit ad imitandum. *a* Ad hanc Domini doctrinam explicatiùs proponendam, duplex cum Theologis ponimus fundamentum.

Primum: Omnem omnino profectûs nostri rationem, in hac humanæ diuinæque Voluntatis Conformatione & concordiâ consistere, ita vt quò ista fuerit sincerior, hòc ille futurus sit vberior. Omnem Christiani hominis perfectionem in *Charitate* sitam esse iam liquet. Volumina diuina testimonijs in hanc rem plena sunt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Hoc est maximum & primum mandatum. *b* Nunc autem manent fides, spes, charitas, maior autem bonum est charitas. *c* Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. Finis autem præcepti est charitas. *d* Charitatis autem actus longè nobilissimus, & assiduè instaurandus, est hæc ipsa cum Dei Voluntate conformitas in omnibus. Eadem velle, & eadem nolle, firma est amicitia; vox est beati Hieronymi, & omnium sapientum.

Alterum fundamentum: Nihil prorsus in Orbe fieri (peccato solùm secluso) sine Dei Voluntate. Fortunæ seu ridentis seu sæuientis imperium nullum est. Hæc idololatrarum somnia sunt, qui humanæ vitæ vicissitudines à nescio quâ deâ dispensari fingebant. Augustinus irridens: Quomodo ergo, inquit, dea Fortuna aliquando bona est, aliquando mala? an fortè quando mala est, dea non est, sed in malignum dæmonem conuertitur, *e* Christiana sapientia fortunam omnem exsibilat. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Sed hoc ipsum in diuinis paginis testatissimum, paullò apertiùs declarandum.

a 2.Thess.c.3.v.9. b Matth.c.22.v.37. c 1.Cor.c.13.v.13.& 14. d 1.Tim.c.1.v.5. e Aug.l.4.de Ciuit. c.18.

§. II.

Omnia Mundi mala (peccatum excipimus) à Deo esse, hac ratione docent Theologi. In omni peccato duo sunt: *Culpa & Pœna*. Deus est auctor pœnæ quæ in peccato est, sed neutiquam culpæ. Ideo si demamus culpam, nullum est malum pœnæ, quod non fiat à Deo, aut ipsi non placeat. Sicut autem mala peccati, seu, pœnæ, sic & mala naturæ oriuntur à diuinâ Voluntate. Naturæ mala vocamus, famem, sitim, morbos, dolores, &c. quæ sæpissime nihil habent cum peccato commercij. Itaque Deus reipsâ, (&, vt in scholis loquuntur, effectiuè positiuè) omnia pœnæ naturæque mala vult, *a* ob iustissimas caussas, solum peccatum, seu, culpam permittit. Ideò hæc Dei voluntas Permittens, illa Ordinans

a Intentione saltem secundariâ.

nans vocatur. Id igitur omne quod nos malum vocamus, à Dei voluntate eſt. Ita Theologi. [a] Hoc fundamentum altiſsimè in animo iaciendum, maximi enim refert, probè iſtud capere, idque ſemper perſuaſiſsimum habere, pœnarum & malorum omnium cauſſam primam eſſe Voluntatem diuinam, culpâ tamen, vt monuimus, ſemper ſeclusâ. Iacto hoc fundamento ſic concludimus.

Quandoquidem Dei nutu imperióque fit, quicquid fit in Orbe, par eſt vt omnia de manu Dei acceptemus, ſanctiſsimæ illius Voluntati noſtram per omnia, & in omnibus ita conformantes, vt nihil incertis euentibus, nihil caſui, nihil fortunæ adſcribamus: hæc veterum monſtra ſunt, inter Chriſtianos minimè toleranda. Neque fortunæ tantùm aut caſui nil aſsignandum, ſed nec negligentiæ aut induſtriæ humanæ, velut primariæ cauſſæ. Vanæ ſunt, & ſteriles hæ querelæ: Hoc illúdue ideò mihi euenit, quia hic vel ille me odit, rem malè direxit, ſocordiùs egit; aliter certè euenturum fuiſſet, ſi mihi beneuolus extitiſſet, negotium hoc cordi habuiſſet, operæ non peperciſſet. Vana & ſtulta eſt hæc Philoſophia. Vera, ſapiens, & ſancta eſt illa: Dominus fecit hæc omnia. Nam, quod iam monuimus: Bona & mala à Deo ſunt.

[a] Præcipuè Alexander Peſantius Rom. in part. 1. D. Thom. q. 19. art. 9. diſput. 1. concluſ. 3. Gabriel Vaſquez tom. 1. in 1. 2. diſput. 129. cap. 9. num. 32. mihi pag. 690. colum. 2. P. Adamus Tanner, quem honoris cauſsâ nomino Præceptorem obſeruandum, hîc aliquid rectè limitans: Malum ſolius pœnæ, inquit, ſeu naturæ, vult Deus non per ſe, ſed per accidens, quatenus ei bonum aliquod coniungitur. tom. 2. Theolog. Scholaſt. diſput. 2. quæſt. 10. dub. 1. aſſert. 10.

§. III.

Hîc plurimi ſeipſos fallunt ignorantiâ miſerabili. Hoc enim ſibi perſuadent, ea tantùm mala quæ à cauſsis naturalibus proueniunt, cuiuſmodi ſunt, Inundationes, terræ motus, agrorum ſterilitas, terræ labes, annonæ caritas, iniuriæ cæli, morborum incommoda, mortes immitti à Deo, cùm plerumque hîc nullum interueniat peccatum, at verò mala illa, quæ à vitijs & malitiâ humana trahunt originem, cuiuſmodi ſunt calumniæ, fraudes, furta, vexationes, inſidiæ, iniuriæ, rapinæ, oppreſsiones, bella, cædes non eſſe à Deo, nec ab ipſius prouidentiâ proficiſci, ſed ab hominum nequitiâ, & peruersâ voluntate illorum, qui hæc talia in alios moliuntur. Hinc illæ voces ſuperioribus annis paſsim iactatæ; Hæc annonæ caritas non eſt à Deo; ab auariſsimis hominibus eſt, à Deo non eſt. Inſanæ ac impiæ voces, homine Chriſtiano prorſus indignæ, & ſub Orcum relegandæ.

Sed vt res sit dilucidissima, exemplo demonstratur id quod dicimus. Est qui alterum bonis omnibus euolutum cupiat: vt hoc nefarium consilium in opus prodeat, in ædes inimici clam subrepit, ignem subijcit, actutum ex ædibus se proripit: domo iam inflammatâ cum ceteris accurrit, velut incendium cum alijs extincturus, sed longè alius est illi animus. Nam si occasio faueat, non flammam compescit, sed prædam sibi facit, & in rem suam spolia subtrahit incendio. Omnes hæ cogitationes in se spectatæ, absque voluntatis peruersitate, omnes hæ actiones, in genere entis (vt scholæ loquuntur) consideratæ, auctorem habent Deum; Deus hæc facit, vti quæuis alia facit in rebus creatis rationis expertibus. Sicut enim istæ nec mouere se possunt, nec operari sine Deo, ita nec incendiarius ille aut domum ingredi, aut eâdem egredi, aut ignes spargere sine Deo potest. Neque verò mali sunt ex se hi actus, nam & cum virtute fieri possunt, at mala est voluntas, pessimum est consilium quod improbus ille secutus est. Huius auctor & caussa Deus non est, quamuis consilium hoc iniri permiserit. Potuisset enim hoc impedire si voluisset. quandoquidem ergo Deus iusto suo iudicio impium illud consilium non impedijt, permisit. Permissionis caussas infrà dabimus.

§. IV.

Eadem prorsus ratio est in alijs quoque peccatis, quod etiam sub hac imagine magis elucescat. Est qui claudicet ex accepto vulnere: gressum hic quidem molitur, sed ægriùs, nec tam decorè atque sanus incedit. Causa motûs in pede est vis impellens naturalis, claudicationis autem caussa est vulnus, non motrix animæ virtus. Simili planæ modo, actionis illius, quam quis peccando exercet, caussa est Deus; erroris autem & peccati in hoc actu caussa est liberum arbitrium. Actioni adiumentum subministrat Deus non aberrationi, non illi à lege & rectâ ratione secessioni.

Quamuis igitur Deus peccati auctor non sit, nec esse possit: Mundi sunt oculi illius, ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non poterit. a Diligit enim iustitiam & odit iniquitatem: b Nihilominus exploratissimæ veritatis est, omne malum pœnæ, à caussis secundis seu rationalibus seu rationis expertibus profectum, quocunque id modo ac ratione accidat, totum prodire à manu Dei, eiúsque suauissimâ dispositione ac prouidentiâ: Deus est, mi bone homo, Deus est qui dexteram te percutientis rexit;

a Abac.c.1.v.13. b Psal.44.v.8.

Deus est qui linguam tibi detrahentis mouit; Deus est qui vires te impiè conculcanti dedit. Ipse Deus de se per Isaiam hoc fassus: Ego Dominus, inquit, & non est alter: formans lucē & creans tenebras, faciens pacem & creans malū: ego Dominus faciens hæc omnia. a Quàm luculenter hoc ipsum confirmans vates Hæbræus Amos: si erit, inquit, malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? b Perinde si dixisset, nullum malum est quod non faciat Dominus, malum culpæ permittendo, pænæ malum efficiendo & ordinando.

Ita Deus adulterium & cædem Dauidis regis, per incesti Absalonis filij peccatum puniturus: Ecce ego, inquit, suscitabo super te malum de domo tuâ, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo &c. Tu enim fecisti abscondité: Ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & conspectu solis. c Præclarissimè dixit Augustinus: Sic Deus per malos erudit bonos. d Sic Iustitia diuina Regibus impijs, & malis Principibus velut instrumentis vtitur, tam ad exercendam proborum patientiam, quàm ad flagellandam improborum petulantiam. Exempla hæc ab omni æuo obuia, vbi Deus per improbas aliorum cupidines bonam suam voluntatem exercet; per aliorum iniustitiam exserit iudicia sua iusta. Et velut pater virgas arripit & filium cædit, sed paullò post filio se conciliatum exhibet, virgis in ignem coniectis: ita Deus per Isaiam minatur, &: Væ Assur, inquit, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem gentium non paucarum. e Quàm clarè Deus tantorum malorum auctorem se fassus, In manu eorum, inquit, indignatio mea: Virga furoris mei est rex Assyrius, ad punienda Iudæorum flagitia: Ego illum misi, vt auferret spolia, deijceréque nimium insolentes & inflatos illorum animos, qui proiectâ fide, idola gentium vesano ritu venerati sunt. Ipse autem rex Assyrius omnia alia cogitans, non sic arbitrabitur, nec ad castigandos veniet, sed ad mactandos & omni modo perdendos: Nihilominus Voluntati meæ deseruiet. At vbi ego gentem meam per Assyrios castigâro, væ huic Virgæ, væ Assyrijs, quos velut instrumentum furoris mei excutiam in ignes. Idem prorsus in alijs vltionibus diuinis est obseruare.

a Is.c.45.v.7 b Amos.c.3.v.6. c 2.Reg.c.12.v.11. d Aug.in Psal.73.v.4. e Is.c.10.v.5.vsque ad 8.

Titus Imperator Romanus cùm Hierosolymorum vrbem arctissimâ obsidione cinxisset, muros circuire, & ipse omnia lustrare oculis instituit. Hîc cùm plenas cadaueribus valles vidisset, altámque saniem tabefactis corporibus defluentem, altùm ingemuit, & elatis in cælum oculis ac manibus Deum testabatur, factum illud suum non esse. a

a Ioseph.l.6.de bello Iud.c.14. post.med.

§. V.

Obijcias: Si res ita se habent, si malorum omnium origo est Voluntas Dei, quid ergo reluctamur, quid morbis pharmaca opponimus, quid hosti armatos cuneos obijcimus, cur portas non illicò pandimus, & intra mænia recipimus nostrum exitium, cur non sanctissimum præsulem Lupum imitamur, & illius vocibus mala nostra omnia sicut ille Attilam, salutamus? *Salue flagellum Dei.* Decorum est, mi homo, non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. a Bellum & omnes clades à Deo sunt, res iam liquida. At hinc mala est ista consecutio: ergo hosti non resistendum, ergo morbis non occurrendum. Nam aliud est voluntas Signi (cum Theologis loquor) aliud voluntas Beneplaciti. Atque de illâ voluntate Signi per leges nobis explicatâ, vt plurimum satis constat. At verò de hac Beneplaciti non item. Neque continuò scire licet, quousque se ista extendat. De quâ infra vberiùs. Nunc exemplo sit *Morbus*. Hic à quacunque caussa ortus, diuinæ voluntatis est, neque hac in re quidquam ambigendum. Cùm autem ægrotus nesciat, quamdiu se velit Deus in morbo cubare, licitè prorsus resistere potest, & recuperandæ sanitati, quicquid est legitimorum remediorum adhibere. Vbi verò tentarit omnia, & nihil profecerit, nec conualuerit, persuasimum sibi habeat, diuinæ Voluntatis esse, se grauiùs ac diuturniore inualetudine vrgeri. Sic ergo ratiocinandum: Vult te Deus, mi æger, ægrotare; at quia nescis an etiam velit te nunquam sanari, eâ de caussâ licitè vteris remedijs. Si autem velit morbum perpetuari, subtrahet pharmacis efficaciam ne saneris. Idem de hostibus dicendum. Sæpe voluit Deus Israëlis gentẽ impugnari, ne torpesceret; quamdiu autem non constabat velle Deum illam etiam expugnari, tamdiu erat resistendum hosti: secus, si monuisset Deus, vti per Hieremiam vatem monuit, dederent sese in seruos regi Nabuchodonosori. Pari ratione si ortum incendium quantiscúnque laboribus restingui non possit, argumento id est, Deum voluisse non solùm incendi domum, sed

a Rom.c.12.v.3.

&

& comburi, ſuis amicis vel experiendis, vel puniendis inimicis. Idem in alijs omnibus obſeruandum. a

Deinde, quemadmodum fit nonnunquam vt vnus aliquis pater det filio ligneum gladium, dicátque: Age puer, defende te contra me; videamus quid apud laniſtam profeceris, in athleticâ. Hîc non filius patri, ſed pugnator aduerſario reſiſtit: ita prorſus cùm quis incendium, cùm hoſtem, cùm morbum cupit extinctum, non diuinæ voluntati pœnam approbanti, ſed culpæ obſiſtit, quam odit Deus. Nam domus incenſa eſt vel iniuriâ, vel inuidiâ, huic culpæ reniti, nemini non permiſſum: Sic qui morbum conatur depellere, non Voluntati diuinæ, ſed humanæ noxæ ſe gerit aduerſarium, vix enim vllus eſt morbus, cui non occaſionem præbuerit aliqua victus intemperantia; quiſquis iam in morbum pugnat, non Deo ſed intemperantiæ, aut certè illius effectui repugnat: Sic qui armis reſiſtit hoſti, non diuinæ Voluntati aduerſatur, ſed illi qui bellum intulit iniuſtum. In his talibus ſe ſuáque defendere, minimè vetitum, niſi aliunde conſtet diſplicituram Deo defenſionem.

a De his infra explicatiùs agendum.

§. VI.

Sed quid miri eſt diuinam Prouidentiam Iuſtitiámque hominibus improbis velut inſtrumentis vti, quando & ipſi dæmones hoc munus obeunt? Fitque mirâ diſpenſatione pietatis, inquit Gregorius, vt vnde malignus hoſtis cor tentat vt interimat, inde miſericors conditor hoc erudiat vt viuat. a In faſtis Regum hæc memorantur de Saule: Poſt diem autem alteram inuaſit ſpiritus Dei malus Saul. Et quomodo malus is fuit ſpiritus, ſi Dei? quomodo verò Dei eſſe potuit, ſi malus fuit? Hoc ipſum eadem Regum hiſtoria ſic explicans: Exagitabat eum, inquit, ſpiritus nequam à domino. Malus erat ſpiritus per deſiderium peruerſæ ſuæ voluntatis, at domini ſpiritus erat, quia miſſus à domino ad torquendum Saulem. Hipponenſis præſul Auguſtinus, hîc lucis plurimum allucet, nec pigebit illius verba ex integro admetiri, hæc ſunt: Quid eſt recti corde? non reſiſtentes Deo. Intendat charitas veſtra, & intelligite rectum cor. breuiter dico, ſed tamen maximè commendandum. Inter rectum cor & prauum cor hoc intereſt. Quiſquis homo quicquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mœrores, labores, humiliationes, non tribuit niſi voluntati Dei iuſtæ (*bene hoc notetur*) non illi dans inſipientiam, quod quaſi neſciat quid agat,

a Greg.l.2.mor.c.24. initio.

quia talem flagellat, & talibus parcit: ipse est rectus corde. Peruersi autem corde sunt, & praui, & distorti qui omnia quæ patiuntur mala; iniquè se pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cuius voluntatem patiuntur: aut quia non ei audent dare iniquitatem, auferunt ei gubernationem: Quia ipse (inquit talis) non potest facere iniquum; iniquum autem est vt ego patiar, & ille non patiatur: concedo enim vt sim peccator, certè sunt peiores qui lætantur, & ego tribulor: quia ergo hic iniquum est, vt etiam peiores me lætentur, & ego tribuler, qui aut iustus, aut minus peccator quàm illi sum: & certum est apud me, hoc esse iniustum, & certum est apud me, quia Deus non faciet iniustum. Deus non gubernat res humanas, nec cura est illi de nobis. Ergo praui corde (inquit Augustinus) id est, distorti corde tres habent sententias: Aut non est Deus, dixit enim stultus in corde suo, non est Deus: Aut iniustus Deus est cui hæc placent, & qui hæc facit: Aut non gubernat Deus res humanas: nec cura est illi de omnibus. In istis tribus sententijs magna impietas. *Et pauculis interiectis:* Sic est ergo rectum cor, fratres. Cuicunque aliquid accidit, dicat: Dominus dedit, dominus abstulit. Ecce rectum cor: Sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra, ne fortè dicatis: hæc mihi diabolus fecit *(hoc mihi damnum nebulo ille intulit)* Prorsus ad Deum tuum, refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, nisi ille permittat, qui desuper habet potestatem, aut ad pœnam, aut ad disciplinam: ad pœnam impijs, ad disciplinam filijs. Flagellat autem omnem filium quem recipit. Ne te sine flagello speres futurum, nisi fortè cogites exhæredari. Flagellat omnem filium quem recipit. Itáne omnem? Vbi te volebas abscondere? Omnem: & nullus exceptus, nullus sine flagello erit. Quid? an omnem? Vis audire quem omnem? Etiam vnicus (Dei filius) sine peccato, non tamen sine flagello. a Institutio nobilissima & Augustino sanè digna. Quia verò Augustini sensu, nec diabolorum nec hominum vllus in alterum quidquam potest, nisi permittente Deo, ideò nunc breuiter dicendum quænam permittat Deus, quâ ratione, quâ de caussâ permittat.

CAP.

a August. in Psal. 31. propiùs finem; sed de hoc plura inferius.

CAP. II.

Quid, quomodo, quare hoc illúdue permittat Dei Voluntas.

MIserrimè hîc vulgus hominum hallucinari solet, cui Permisſio diuina, vix aliud eſt quàm humana, quæ nihil agendo deſidet otioſa, & agere volentes non impedit, etſi poſsit. Ex hoc vno errore mala gignuntur innumera. Hinc alteri in alteros ruimus, & velut omnis infortunij fabros, omnis mali auctores mutuò noſmet & verbis, & manibus, & dentibus laceramus, tanquam ſi Deus interim altercationes noſtras otioſus ſpectet, & grauiſsimas iniurias cùm poſsit impedire, permittat. Seminarium hoc eſt omnium perturbationum. Huic euertendo tria capita ſtatuimus in omni Permiſsione diuinâ conſideranda.

Primum eſt, Voluntas Permittendi: Alterum, cauſſa Permiſſionis: Tertium Voluntas cooperatrix in re permiſsâ. Ad hæc meliùs perſpicienda, repetendum animo, duo eſſe malorum genera: Primum eorum quæ moleſtiam, dolorem, iacturam, infamiam inferunt, vti ſunt paupertas, vincula, morbi, exilium, mors, quæ non tam dicenda ſunt mala, quàm medicamenta amariora, diuinâ manu admota. Alterum genus malorum eſt, quæ vero nomine vocantur mala, vt ſunt peccata. Priora illa verè vult Deus, aut ad pœnam impijs, vt loquitur Auguſtinus, aut ad diſciplinam filijs: poſteriora hæc non velle dicendus eſt Deus, ſed permittere. Cùm enim omnia quæ verè exiſtunt, verè velit Deus, cuius voluntae ſunt omnia, & ſine cuius Voluntate nihil eſt, peccatum (quod impropriè dicitur exiſtere) velle non poteſt, ſed permittere. Vti autem futura omnia perfectiſsimè præuidet Deus, ita facillimè quæcunque voluerit, impedire poteſt; cùm autem innumera non impediat, dicendum eſt, Deum iuſtiſsimâ ſuâ Voluntate ab æterno voluiſſe adeóque decreuiſſe illa permittere. Deus vtique non nolens ſed volens ſinit vt aliquid fiat. Homines quidem plurima permittunt quæ aut impedire nequeunt, aut certè mallent non fieri. Non ita ſupremus rerum arbiter. Eſt igitur in Deo, *Voluntas permittendi*, quam in Permiſsione primum caput ſtatueramus. Hîc iam quæritur cur voluerit Deus permittere peccata, ſiue, quæ in Deo ſit cauſſa huius permiſſionis.

§. I.

§. I.

Nunquam certè Bonitas illa infinita tantam in Orbe malitiam permitteret, nisi maiora inde bona eliceret, & reperta ad perniciem, verteret ad salutem. Permisit Deus fraternam inuidiam in Iosephum innocentem sæuire, sed quanto id bono permisit, non solùm parentum & fratrum, sed totius Ægypti? Permisit Deus insontem Dauid ab impio Saule grauissimis iniurijs exagitari, sed Dauidis totiúsque regni Hebræi bono maximo. Permisit Deus Danielem iniquissimè accusatum in leonum voraginem præcipitari, sed grandi Danielis ipsius, & plurimorum bono. Sed quid hæc narro? Permisit Deus Filium à parricidis crucifigi, sed permisit hoc bono totius humanæ gentis inexplicabili. Ita prorsus ex omni permissione diuinâ, maxima diuinæ gloriæ incrementa, generi humano emolumenta proueniunt copiosissima. Hinc Bonitas Dei ac Misericordia, hinc Liberalitas atque Potentia, hinc Prouidentia, hinc Sapientia & Iustitia modo prorsus admirabili elucescunt: hinc virtus plurimorum crescit, certamina frequentantur, multiplicantur præmia, coronæ augentur.

Et quàm admirandam se præbet diuina Prouidentia in quotidianis his permissionibus! Quid enim magni est si è bono bonum; at maximum si è malo bonum feceris. Mari tranquillo, vt aiunt, quilibet gubernator est. a Neque verò magnæ artis est vento secundo, naui firmâ, mari pacato, astris fauentibus, remigibus peritissimis portum in conspectu positum tenere: At luctantibus inter se ventis nauigio lacero, fremente cælo, insidiantibus piratis, remigibus imperitis, sideribus ereptis, optatum nihilominus portum occupare, hoc demum facinus est in gubernatore admirandum. Talis in suis permissionibus est Deus. Per ea quæ contraria videntur ad felicem deducit exitum, per tot hominum flagitia gloriam suam propagat, in tantis scelerum aceruis amicos suos reddit illustriores: Deo dirigente fraudes in decepti commodum vertunt; vexationes & iniuriæ vexato vires addunt; impietas tot perditorum, pietatem multorum stabilit, & ne pereant, conseruat; & vnde plurimi creduntur deprimendi, emergunt. Iosepho carcer & vincula ad tam sublime dignitatis solium viam aperuerunt: plus ei profuit fratrum inuidia, quàm Orbis totius beneuolentia. Saulis perfidia Dauidi diadema contulit. Danielem fouea leonum altiùs euexit quàm vlli regum fauores potuissent. E cruce Christus in Paradisum migrauit, ex olieto ad Patris consessum peruenit. Quòd si Deus

a Seneca epist. 85. propius finem.

peccata non permitteret, & permissa non ordinaret, & ordinando in bonum deriuaret, vindicem Dei iustitiam vix agnosceremus: At sic altiùs sapere docemur, & admirabilissimam caussarum seriem ac connexionem fateri cogimur, per quam tandem è tantis malis tot emergant bona. Quâ de re Seuerinus Boëthius eruditè: Ordo quidam, inquit, cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Prouidentiæ liceat temeritati. Neque enim fas est homini cunctas diuini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc tantùm prospexisse sufficiat, quod naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta disponat. Quo fit, vt quæ in terris abundare creduntur, si disponentem prouidentiam spectes, nihil vsquam mali esse perpendas. [a] Est ergo (quod alterum erat caput) diuinæ permissionis caussa multiplex.

a Boëth. l. 4. cons. phil. prosâ 6. fine.

§. II.

Tertium est, Voluntas Dei cooperatrix in omni re quam permittit. Non tantùm decreuit Deus ab æterno, quæ temporis successu erat permissurus, neque tantùm iustissimas suæ permissionis caussas, sed voluntatem etiam habuit habétque in omnibus permissionibus cooperatricem. In Theologorum scholis res liquidissima est, omnium eorum quæ verè fiunt & existunt, Deum esse adiutorem. Nihil vspiam rerum sine primæ & summæ caussæ adiumento existit.

Cùm ergo Deus omnia quæ permittit, ab æterno decreuerit permittere, idque iustissimis de caussis, seipsum insuper in suis permissionibus adiutorem præbeat, quid est quòd Deum hominésque tot vanissimis querelis incessimus, quid prouidentiam & iustissimas Dei permissiones toties allatramus? quin omnes rerum euentus diuinis iudicijs adscribimus, certi iustissimas diuinæ permissionis grauissimásque caussas subesse, & propositum maximi momenti finem, cui nos minimè conueniat refragrari: Bonæ malæque voluntates Deo militant, & inter varios fines, veniunt tamen ad hunc, vt sic dicam, finium finem.

Certè sanctissimi quique viri, res omnes tanquam Deo agente sibi euenire exploratissimum semper habuerunt. siquidem mentis oculos ab alieni peccati cogitatione seuocantes, Dei permissiones

quasi

quasi actuosas & effectrices assiduè contemplabantur. Tam enim bonus est Deus, vt nullâ ratione permitteret mala, nisi nosset ex his elicere maiora bona. Ad rem aptissimè Augustinus: Melius, inquit, esse iudicauit Deus de malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Neque enim Deus, cùm summè bonus sit, vllo modo fineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vsque adeò esset omnipotens & bonus, vt benefaceret etiam de malo. a Optimè Theophilus Bernardinus, quem hîc sequimur: Subtilissimè, inquit, nostris erroribus & peccatis insinuat se Deus, non vt approbator & particeps, sed vt auersator & corrector, qui ex malis bona plura, quasi ignem ex aquâ educit. b Hîc cogitandum, vt idem monet, omnes eos qui nos lædunt (quacunque demum id ratione fiat) duplicem personam sustinere. Vnam quâ nobis pessimè cupiunt, & non simplex in nos malum cudunt: Alteram quâ illud omne quod cogitarunt, possunt, & diuinæ iustitiæ nos affligentis sunt instrumentum. Si primam tantummodò personam maleuolorum agerent, nihil nobis nocerent, sed quia etiam alteram illam, quamuis ignari agunt, Deo nos iustè punienti subseruiunt. Sic Dei seruus Nabuchodonosor, sic Attila, sic Totila, sic Tamerlanes, flagella Dei, sic Vespasiani duo gloriæ quidem & propagandi imperij causâ Iudæos perdere conati sunt: sed errarunt. Reuerâ lictores & satellites fuerunt vltionis diuinæ in impiam gentem. Concoquere suam felicitatem Iudæi non potuerunt, nisi adiuti Neronianis his thermis. c Sed vt pressiùs hanc ipsam ratiocinationem prosequamur, libet pauca quærere.

a Aug.tom.3.Enchir.c.27.& c.11. b Theoph.Bern.l.11.de Perseu.c.4.§.7.
c Lips.l.2.Constant.c.7.

§. III.

Ex te, mi Christiane, quæro, ex te potissimùm, qui cælum terrámque non rarò misces querelis. Dic, obsecro, in homine illo, qui te læsit, quid accusas? an voluntatem tantùm lædendi, an tantùm potestatem, an vtrumque? Vtrumque, dices. Sed ego te docebo neutrum accusare. Non voluntatem nocendi, hæc enim sine potestate vana est, nec tibi quidquam nocuit: non nocendi potestatem, quæ à Deo est, quæ iusta & æqua est. Nosti; omnis potestas à Deo est. a Quid ergo conquereris, illum in te posse, quod Deus illi permisit? Grandis mihi fit iniuria, dices. Quænam illa tandem iniuria? Peccata tua punit Deus, patientiam tuam exercet, præmia tua multiplicat, & tibi fit iniuria? Huic, ais, nequam homini, & voluntati

a Rom.c.13.v.1.

eius nequissimæ indignor. Ad hominem tu semper respicis, ego verò ad Deum te suspicere volo. Voluntas humana, quantumuis improba, quid potuit, quid fecit? Tu non adeò doles, quòd voluerit tibi nocere, sed quod nocuerit, aut nocere potuerit. At quæso te, quid & quomodo potuit, vnde potuit, cur potuit? nonne potestate & concessione diuinâ? si diuinâ, nunquid iustâ, laudabili, sanctâ? Ergo vel tace, vel querelas tuas ad diuinam hanc permissionem erige, & hoc animo tuo insculpe: Nunquam permissurum Deum, vt alterius mala voluntas, quidquam in te mali moliatur nisi in tuum bonum, si tu tamen ipse tibi non obsis. Et quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? a Præclarissimè Augustinus: Noli timere inimicum, inquit, tantùm facit quantum acceperit potestatem. Eum time, qui habet summam potestatem. Eum time, qui quantum vult, tantum facit. & qui iniustè nihil facit, & quicquid fecerit iustum est. Putamus iniustum esse nescio quid, & ex hoc quia fecit Deus, crede iustum esse. Ergo, inquis, si quis hominem occidat innocentem, iustè facit an iniquè? Iniquè sanè. Quare hoc permittit Deus? Disputare vis, antequam facias vnde dignus sis disputare, quare hoc permisit Deus? Consilium Dei tibi dicere, ô homo, non possum. Illud tamen dico, quia & inique fecit homo qui occidit innocentem, & non fieret nisi permitteret Deus. Et quamuis ille iniquè fecerit, non tamen hoc iniquè permisit Deus. b

Idem, de Christi Domini nece: Itaque fratres mei, inquit, Iudas malignus traditor Christi, & persecutores Christi, maligni omnes, impij omnes, iniqui omnes, damnandi omnes: & tamen Pater proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Dispone, si potes, distingue si potes: redde Deo vota tua quæ distinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid iustus. Ille voluit, iste permisit. Ille iniustè voluit, iste iustè permisit. Voluntas iniusta damnetur, permissio iusta glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & iudicio permittit: permittit & mensurâ, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantùm ad eum pertine. c

Hæc consequendæ tranquillitati via proxima est, non hominem iniuriam inferentem, sed Deum iniuriam permittentem intueri. Hic Sanctorum mos erat, non quis quâue ratione læderet, sed quis lædentem non impediret, attendere. Hinc ipsas etiam iniurias beneficia interpretabantur: nam isti sunt, aiebant, qui nos beatos faciunt;

a 1. Pet. c. 1. v. 13. b Aug in Psal. 61. propiùs finem. c Aug. ibid.

ciunt; at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt. Ita oculis in Deum ſemper intentis, à diuinis nutibus in omni re pendebant, à Deo omnia expectabant.

Ex hoc verò capite nullius hominis peccatum plus veniæ meretur, quod maius inde bonum eliciat Deus, nam boni occaſionem solùm præbet homo non cauſſam, & occaſionem quidem non ex ſe, ſed ex diuinæ bonitatis abundantiâ. Si pauperculi hominis tugurium improbus quis incenderit, non ideò minus deliquit, quia id pauperculus ille patienter tulit, aut Princeps aliquis decuplò meliorem domum ſubſtituit. Aliena virtus, & felix euentus, incendiarij culpam non diluunt: ita nec peccatum bonitatem vllam acquirit, quòd boni occaſionem præbuit. Sed vt hæc omnia melius capiamus, quàm occulta ſint Dei iudicia, nunc expendendum.

CAP. III.

Quomodo per arcaniſſima iudicia Dei, cognoſcenda ſit Voluntas diuina.

ILlud Hebræi vatis hîc aſsiduè ingeminandum: Iudicia tua, Domine, abyſſus multa: a multa, multa nimis. Iam olim hanc abyſſum velut digito monſtrarunt duo regij miniſtri, Pincerna & Piſtor Pharaonis Ægyptij Monarchæ. Vterque eiuſdem regis famulus, gratiâ excidit vterque, in carcerem & vincula vterque raptus eſt, nec leui de cauſsâ, nam vtrique Rex Pharao iratus, vtriuſque etiam inter epulas recordatus eſt, vtrique vitæ gratiam potuiſſet facere, iuſtitiâ non obloquente, aut vtrumque capite damnare. Et tamen hunc infami ſupplicio addixit, illum officio priſtino reſtituit, Piſtorem in crucem egit & coruis eſcam obiecit, Pincernam in gratiam recepit, ac denuò ad regiæ menſæ miniſterium admiſit. Talia ſunt iudicia Dei, hos ex iuſtitiâ à conſpectu reijcientis, illos autem in conſpectum admittentis ex gratiâ. Iudicia Dei abyſſus multa. Quis ſufficit enarrare opera eius, quis enim inueſtigabit magnalia eius? b

a Pſ.35.v.7. b Eccli.c.18.v.2.& 3.

§. I.

Quàm occulta Dei iudicia circa Nabuchodonoſorem, & Pharaonem illum alterum qui ignorabat Ioſeph? a De quibus eximiè Auguſtinus: Nabuchodonoſor, inquit, poſt innumeras impietates flagellatus, pœnitentiam meruit fructuoſam: contra verò flagellis ipſis durior eſt factus Pharao, & perijt. Ambo homines, reges,

a Exod.c.1.v.8.

Reges impij: ambo flagellis moniti. quid obsecro eorum exitus fecit tam dispares? Vnus Dei manum sentiens ingemuit & resipuit, alter Dei Voluntatem auersatus in peccatis permansit, & interijt. a Ita idem medicamentum, ab eâdem manu confectum, ægrotos duos simillimo morbo oppressos dissimillimè afficit, & hunc quidem ad sospitatem, illum ad tumbam deducit. Ita duo latrones cum Christo in crucem sublati, & in pari culpâ, æquali supplicio, simillimâ morte, dissimillimam post mortem sortiuntur habitationem. Iudicia Dei abyssus multa.

Optimus ille rex Asa, qui, *Fecit quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subuertit altaria peregrini cultûs*, qui omnem aboleuit idololatriam, omnium priorum regum maculam, *Excelsa*, demoliri ausus. Et tamen ille regum optimus, priorem laudem in fine corrupit: diu præclarissimè se gessit, annis triginta optimorum regum exemplar haberi potuit, tandem regi Syriæ plus quàm Deo confisus, Prophetam Hanani eius facti reprehensorem in neruum compegit, è plebe plurimos interfecit, pedum dolore correptus, plus medicorum arti quàm diuinæ opi tribuit. b Ah, quàm non responderunt extrema principijs! sanctissimus Rex quantum à seipso mutauit! Contra Manasses impijssimus, qui omnem vitam suam sceleribus infamauit, tandem in se descendens, principia pessima nobili fine coronauit. Abyssus multa, mi Deus, iudicia tua, abyssus nimis profunda!

a Aug. l. de prædest. & grad. c. 15. b 2. Pat. c. 15. & 16.

§. II.

Saul & Dauid quàm admirandi! Vterque initio laude dignus, vterque in grauia delicta lapsus cum offensâ totius regni, ob hoc vterque punitus, sed euentu diuersissimo. Saul obstinatæ impietatis homo, miserrimè finijt: Dauid pœnam in medicinam vertit, factus Deo familiarissimus. Hîc nefas quærere, QVARE aut CVR HOC? E scholâ dæmonis prodijt CVR istud. Multos perdidit importunissimum istud Cur, & Quare. *Cur præcepit vobis Deus*, quærit olim fallacissimus coluber. Cui respondendum fuisset: Præcepisse scimus, cur præceperit, nostrum non est quærere: hæc Domini Voluntas est; caussæ voluntatis huius nobis minimæ scrutandæ. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia. a At dixerint forsan aliqui: Tamen

a Rom. c. 11, v. 34. & seq.

men rationem aliquam exigere licebit huius vel illius præcepti. A quo? num à Deo? cui vni licet quod libet; & nihil libet nisi quod licet. Si seruus à patrefamilias, subditus à Principe rationes exigat, ille contumeliam putet, hic rebellionem: tibi plus animi aduersus Deum est? Non aliter hæc ratio constat, quàm si nulla reddatur. [a]

Quàm admirandum & illud! Samaritani Dominicis verbis celerrime credunt, rogántque Dominum secum maneat; Geraseni increduli eundem rogant, à se abeat; Iudæi perfidi nec verbis, nec factis, sed nec vllis prodigijs aut miraculis induci possunt vt credant Veritati. Iudicia tua, ô Domine, abyssus multa!

Iulianus Alexandrinus, sanctissimus martyr pedum vsu captus, ad tribunal in sellâ gestatus est à duobus famulis. Horum alter Fidem & Dominum abnegans, turpissimè defecit. alter Eunus nomine, Deo & hero fidelis, perseuerauit. Sic ambo camelis impositi, per vrbem Alexandriam flagellati; tandem in rogum coniecti, sanctissimè finierunt. [b] Hos cùm Besamiles spectaret, & hominum innocentum misertus, insolentiam petulantis plebeculæ cohibere niteretur, delatus ad iudicem, capite plexus est. Nimirum transfugæ illius præmium occupauit. Iudicia tua, ô Deus, abyssus multa.

Narrat Athanasius Alexandrinus præsul, in rebus gestis Antonij Magni, duos fartres ad Antonium suscepisse iter, sed in viâ, ex aquæ penuriâ, alterum siti mortuum, alterum morti proximum iacuisse defectis viribus. Antonius aliquot inde milliaribus distans, & tum fortè in rupe considens, duos è suis ad se subitò euocans: Ite, inquit, festinato gressu, & aquæ lagenam deferte: vnus è duobus fratribus huc commeantibus in itinere iam obijt, alter adhucdum spirat sed ægrè, & nisi maturâ ope subueniatis, nec illum viuum reperietis. Hoc mihi oranti iam primùm significauit Deus. Sic ait, & illi vt iussi, mox iter celerarunt; repertum extincti cadauer terræ mandarunt, alterum fonte refectum sibi comitem iunxerunt. Erat autem iter vnius diei. Hîc opportunissimè Athanasius: Fortasse, inquit, aliquis quærat: Cur non antequam alter moreretur, Antonius monuerit? Indigna prorsus Christianis quæstio, quia non Antonij sed Dei iudicium fuit, qui & in morientem, quam voluit sententiam tulit, & de sitiente reuelare dignatus est. [c]

Hæc arcanissima Dei arcana cùm secum miraretur Antonius, iámque pænè inciperet descendere in hanc diuinorum iudiciorum profundi-

a Quod in summo imperio acutè dictũ, & Tiberio ingestũ à Sallust. Tac. l. 1. Annal.
b Eus. hist. l. 6. c. 34. Niceph. l. 5. c. 30. c Rosvveid. in Vit. PP. l. 1. in vit. S Ant. c. 31.

profunditatem, apud Deum sic familiariter questus est: Mi Domine, illos flagitijs opertos tamdiu sinis viuere, istos ad plurimorum vtilitatem natos abripis? Hi non adeò improbi, tam seuerè à te puniuntur; alij viuunt impunè, & à viuendi prosperitate, peccandi sumunt audaciam. Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. a Hîc vocem audijt: Antoni, ad teipsum intende: hæc iudicia Dei sunt, tibi non scrutanda.

O quàm magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ: vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. b Verè tu es Deus absconditus! c Anno millesimo centesimo supra decimum septimum, cùm Italia tota terræ motibus quateretur, ait Rogerius, aliquot Mediolanenses Patricij sub turri consederunt, erat enim eis de Republicâ negotium. Cùm vox foris audita, quæ vnum nominatim euocabat. Ille cunctari, & dubitare quis vocaret, & quem: itaque hærere, & repetitam vocem expectare: cùm ecce ignotus aliquis ad fores adest, & hunc ipsum rogat vt exeat. Vix dum aliquot spatijs à loco abijt, cùm turris corruit, & vnà omnes oppressit. Cur hîc vnus tantùm, & ceterorum nemo ab interitu seruatus? Iudicia Dei, abyssus multa. Quis non videat prisca hîc prodigia reuocari? Sic Angelus Lothum cum familiâ eductum, Sodomæis incendijs subduxit: sic mille alij inter pereuntium turbam ab exitio defensi sunt.

Anno millesimo quingentesimo supra nonagesimum septimum, in Siciliâ, in monte Regali, d obstinatæ libidinis homo à religioso viro aliquoties monitus, impuram vitam tandem desineret, & meretricium consortium eiuraret. Perstitit tamen miser, sed post extremam monitionem in sinu pellicis confossus est. Alius non dispatis vitæ vir, & qui plurimis annis cum infami feminâ habitauit, vbi lamentabilem hunc exitum inaudijt, alieno malo sapere voluit, & omnem vitam ab annis sexaginta per confessionem relegit. Quid hîc aliud iterum vociferer, quàm hoc ipsum: Iudicia tua, Domine, abyssus multa nimis!

a Psal. 72. v. 7. b Ps. 91. v. 6. & 7. c K. c. 45. v. 3. d Künigsberg.

§. IV.

Et hoc est quod diuinum Paulum in tantam admirationem rapuit. Gemellis illis Iacob & Esau, cùm nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali; &c. dictum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? absit, &c. O homo tu quis es qui respon-

deas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti? a Aurifex argentum & aurum suum, figulus suum lutum pro libitu versat, quamuis inter figulum & lutum non remotissima sit cognatio, qualis inter Deum & hominem, vilissimum terræ vermiculum. Quis igitur Deo dicere potest: cur ita facis? b

Narrat Dorotheus, c nauigium appulisse ad vrbem venalibus mancipijs plenum. Erat in illâ ciuitate virgo sanctissimis moribus, suæque salutis studiosissima. Hæc mirè lætata occasionem offerri, adsciscendæ inde ancillulæ, quam suo nutu ad omnem vitæ sanctitatem etiamnum docilem formaret. Et commodè nauarchus puellas duas habuit, è quibus alteram Virgo liberali pretio emit. Vix hæc abijt cùm adest femina profligati pudoris, histrioniam faciens saltatricula, hæc alteram virgunculam licitata, cùm pretio non grandi parabilem audiret, emptam abduxit. Heu misella, tam scelestam nacta dominam, quàm sanctam altera! Quis hîc iudicij diuini abyssum scrutetur? Vtraque ab annis innocens, vtraque venalis, vtraque suæ sortis ignara, vtraque velut testa recens, odorem seruatura quem primitus imbibisset. Et tamen illa virgineos mores edocta, non difficulter virtuti à teneris assueuit, Angelorum digna consortio: Hæc autem ab illâ furiâ ad omnem petulantiam & lasciuiam instituta, improbos dominæ mores feliciter imitata, nobile fuit spolium diabolo; alia certè futura, si aliam habuisset magistram. Sed iudicia tua, ô Domine, abyssus multa.

Non multum absimile quid in cognato sanguine Gregorius Magnus expertus est. Tres habuit amitas vir iste sanctissimus, Æmilianam, Tarsillam, Gordianam: omnes se Christo & virginum sacrarum collegio deuouerunt: duæ illæ vti virginitatis sponsionem integerrimè seruarunt, sic vitam fine optimo clauserunt. Tertia illa Gordiana nullis obtemperans monitis, illecebrarum appetens, tandem frenum rupit, cœnobio excessit, villicum suum vagâ libidine secuta. d Iudicia tua, Domine, abyssus multa; hàc nemo se immittat: Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, quis poterit scrutari vias eius: e Cautissimus hîc Iessæus rex: Vt iumentum, inquit, factus sum apud te. f Tuis, ô mi Deus, iudicijs, me non immisceo; tuum me iumentum gero; iumenti est, hero iubenti parere, non iussa discutere. Et quid miri hominem in scholis non educatum,

a Rom.c.9.v.11. & seqq. b Iob.c.9.v.12. c Doroth.ser.de occult.Dei iud. d Greg.hom.38.in Euang. e Iob.c.36.v.23.& 26. f Psal.72.v.22.

catum, & qui iuuentutis suæ rudimenta in pecorum custodiâ posuit, ita de se sentire: ipsi Seraphini, spiritus nobilissimi hoc faciunt. Nam cùm in cælo de abdicandis Iudæis ageretur, a Seraphim geminis alis faciem pedésque velabant, professi eò altitudinis se pertingere non posse intelligentiâ, quò sese admiranda Dei opera extollerent: diuina iudicia omnem intelligendi vim excedere: se itaque contentos, scire ter sanctum esse Numen, sanctum in seipso, sanctum in iudicijs, sanctum in operibus. Si sic supremi Angeli arcana Dei iudicia venerantur, quantò magis vilissimos homunciones clamare conuenit: Iustus Dominus in omnibus vijs suis, & sanctus in omnibus operibus suis. b Hîc neminem non plurimùm soletur, quod excellentissimè dixit Augustinus: Potest Deus aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est. c

a Isa.6.v.2. b Psal.144.v.17. c Aug.l.3.contra Iul.c.18.

§. V.

Cernimus quidem mirabiles Mundi reuolutiones, continuas vicissitudines, euentus prorsus inopinatos, & est cur dicamus: Videamus obsecro, quem res exitum sortitura sit. Videmus tandem & miramur, frigidissimum illud nobiscum mussitantes: *Non putassem.* At nescimus miseri, quæ secutura sint, sed nec eorum, vt vt eueniant ratio poscenda. Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cæli à terrâ, sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. a Rationem de occulto Dei consilio quærere, inquit Gregorius, nil aliud est quàm contra consilium eius superbire. Nostrum est in omnibus cum beato Paulo dicere: O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! b In hac vitâ plurima nunquam satis indagabimus. Sufficiat nobis scire, Deum iniquum non esse, nec extremo iudicij die futurum vllum qui non cogatur dicere: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Conatus quidem rex Dauid, hæc Dei arcana iudicia penitus rimari: Existimabá, inquit, vt cognoscerem hoc. Tandem tamen non reperiens vllum exitum: Labor est, ait, ante me, donec intrem in sanctuarium Dei: differenda est hæc occultorum scientia in Orbem meliorem.

Submittamus ergo & nos curiosi ingenij alas. Reciprocus Oceani fluxus & refluxus omnem philosophorum solertiam fatigauit &

a Isa.c.55.v.8.&9.

& quî nos capiamus profundissimos diuinorum iudiciorum recessus? Quis indaget, cur hîc in Turciâ natus, ille inter Christianos? cur in plurimas regiones Christi Euangelium tam serò emanarit, & intereà temporis tot hominum millia perierint; idem tamen Euangelium in alias prouincias tam maturè propagatum sit. Quid, quòd vna regio, tota quanta est, hæresi sit infecta, alia ab omni hæreseos labe immunis floreat? Cur diuina vltio hos prætereat, illos tangat? Cur immeriti aliquot populi euertantur, & culpæ maiorum in posteros ac nepotes transeant? Cur tot Principum, Regum & Imperatorum expeditiones ad recuperandam Palæstinam susceptæ, fuerint irritæ. Fugiamus quærere, cur Adamo Deus, non etiam Lucifero pœnitentiæ locum concesserit: Cur Christus Petri misertus, non Iscariotæ? Cur hic in cunis, ille senex moriatur? Cur hic in flagitijs pereat, non diu flagitiosus, ille à flagitijs resipiscat, ijs diutissimè immersus: Cur hic diuitijs abundet, ille nec panem habeat nec pecuniam. Vaga mens quid per hanc curiosam curam tibi vis? Tangere cælestem illum diuini iudicij ignem? liquesces. Scandere in Prouidentiæ arcem? Cades. Vt papiliones & minuta quædam animalcula vesperè lucernæ lumen identidem circumuolant, donec amburantur: sic humana mens lasciuit circa arcanam illá flammam. Vespertilionum oculi nobis sunt ad hunc solem. Homines sumus, secreta Dei non intelligimus, Mirabilia opera Altissimi solius; & absconsa, & inuisa opera illius. a Nemo vnquam mortalium fuit qui librum intus & foris scriptum aperiret, nemo qui legeret. Liber iste diuinorum iudiciorum est, intus prædestinationis, foris prouidentiæ plenus. Æternus, sapientissimus Deus, omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit. Et virtuti brachij eius quis resistet? b Quid nos audaculi, pondus ignis ponderare, aut flatum venti mensurare, aut diem præteritum reuocare frustra nitimur? c Modò iam istud sciamus, caussam ante omnes caussas esse, *Voluntatem Dei*, à quâ qui quærit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ diuinæ. Nam caussam omnem necesse est, genere quodam priorem & maiorem esse suo effectu: At Deo, & eius Voluntate nihil prius aut maius, non ergo vlla eius caussa. Quid vltrà hîc vis? Deus permisit, Deus voluit, Deus fecit. Summa iustitia est, vt rectè & piè Saluianus ait, Voluntas Dei: Summa prudentia est diuinæ Voluntatis ac prouidentiæ decretis placido animo acquiescere.

CAP.

a Eccli. c. 11. v. 4. b Sap. c. 11. v. 21. c 4. Esdr. c. 4. v. 5.

CAP. IV.

Quomodo Dei Voluntas, in rebus omnibus agnosci possit.

DIVERSI quidem regiminis est, hypocaustum plenum infantibus, gymnasium plenum discipulis, plenam domum famulis, cœnobium plenum religiosis, campum plenum militibus curare, eadem tamen in omnibus gubernandi ratio est per Obedientiam, quæ diuersas voluntates in vnam iubet coalescere. Malè dux imperabit nisi omnes suos milites aut ore gestare possit, aut manu, hoc est, aut voce aut nutu ad omne imperium impellere. Illic bene res geritur, & disciplina sibi constat, cùm in domo paterfamilias, in scholâ magister, in cœnobio antistes, in castris dux suos omnes aut linguâ circumagit, aut dextra; verbo regit aut nutu, & quoquò vult perpellit.

Quemadmodum verò militem sui ducis linguam aut dextram insidere conuenit, ad huius vel illius imperata promptum: ita prorsus hominem Christianum decet, velut in linguâ Dei manúue sic hærere, vt quicquid Deus voluerit, dixerit, iusserit, quoquò nutum intenderit, mox ille idem velit, eò protinus eat, currat, volet. Omnium nostrûm vox sit: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei: [a] in medio memoriæ, intellectûs, voluntatis meæ: Voluntas tua, mi Deus, instar legum omnium mihi est.

Sauli à Christo in terram deiecti, prima omnium quæstio fuit: Domine quid me vis facere [b]? Hæc omnium proborum assidua sit percontatio: Domine quid me vis facere? quæ tua Voluntas, mi bone IESV? verbo, nutu significa: eo, pareo, facio, quicquid me facere volueris. Huic igitur quæstioni ante omnia nunc respondendum, quâ ratione nimirum Dei Voluntas in rebus omnibus sit agnoscenda. Aliquot hîc regulas dabimus, per quas diuina Voluntas facilè poterit explorari.

a Ps. 39. v. 9. b Act. c. 9. v. 6.

I. Regula.

Diuinæ Voluntatis cognoscendæ.

Quicquid abducit à Deo, contra Dei Voluntatem est: quicquid ad Deum inuitat, ad diuinam Voluntatem est. Hæc est enim Voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, &c. [a]

a Thess. c. 4. v. 3.

Itaque si quis tale quid in se deprehendat, vt fateri cogatur: hoc officium, hæc societas, hoc mercimonium, hoc viuendi genus me non reddit sanctiorem; abducor à Deo, sed sensim, & lentis gressibus. ergo nec officium istud, nec illa societas, nec mercimonium istud, nec ista viuendi forma diuinæ Voluntatis est.

II. Regula.

Voluntas Dei per legem Dei & Ecclesiæ luculentissimè nobis declaratur. Ideò in omni ambiguitate non tantùm quærendum, quid Dei aut Ecclesiæ leges velint, sed quid ijsdem magis aut minùs conforme sit. Christus olim opulento iuueni sciscitanti, quâ proximâ viâ iretur ad cælum? hunc optimum diuinæ Voluntatis interpretem designans: Mandata, inquit, nosti. [a] Sanè, Nihil dulcius quàm respicere in mandatis Domini. [b] Hunc ipsum diuinæ voluntatis internuncium Abrahamus Epuloni commonstrans: Habent, ait, Moysen & Prophetas: audiant illos. [c] Diuinus Paulus: Nolite, inquit, conformari huic sæculo, &c. vt probetis quæ sit Voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. *Bona* Dei voluntas decalogo comprehenditur: *Beneplacens* consilijs Euangelicis: *Perfecta*, desiderat à se imperata perfici in terrâ, sicut in cælo.

a Luc. c. 18. v. 20. b Eccli. c. 23. v. 37. c Luc. c. 16. v. 29.

III. Regula.

Hæc à beato Paulo præscribitur: In omnibus gratias agite, hæc est enim Voluntas Dei, in Christo IESV in omnibus vobis. [a] Primum hîc notatu dignissimum, In rebus omnibus gratias agendas, etiam turbatissimis & maximè improsperis. Pulchrè Chrysostomus dixit: Passus es aliquid mali? si velis, malum non est: Age Deo gratias, & iam malum mutasti in bonum. Hoc animi est Philosophici. [b] Prisci Germani optimè liberos instruebant, vt si quando digitum igne læsissent, mox dicerent: Deo gratias. Breue, sed nobile præceptum. Quicquid demum, mi Christiane, te premat vrátque, quicquid affligat, dic centies, dic millies: Deo gratias. Addit Paulus: *Spiritum nolite extinguere.* Suus sit diuinis instinctibus locus. Non rarò Deus voluntatem suam explicat occultis alloquijs, quibus vt verè diuinis tunc tutò creditur, cùm solius Dei gloria sectanda proponitur. Sed & illud Paulus addidit: *Prophetias nolite spernere*: Diuini voluminis explanationes, sacras in templis conciones, præsagas fidorum hominum admonitiones negligi ab

a 1. Thess. c. 5. v. 17. 18. & seqq. b Chrys. in illum locum.

eo minimè conuenit, qui diuinæ Voluntati approbare se cupit. Qui audire non vult, non vult Dei Voluntatem intelligere. Demum præcipit Paulus: *Ab omni specie mala abstinete vos.* Quemadmodum boni numularij monetam adulterinam aut à tinnitu, aut à signo & inscriptione norunt, & reijciunt: ita nos, quicquid vel tenuem vmbram vitij præ se fert, abominemur, tanquam diuinæ voluntati contrarium.

IV. Regula.

Præter Dei & Ecclesiæ leges, alij quoque diuinæ Voluntatis interpretes sunt, maximè in rebus dubijs. Inter hos censendi magistratus tam politicus quàm sacer, iique omnes qui alijs legitimè præsunt: his annumerandi Curiones, Confessarij, Maiores & præsides in sacris familijs. Cùm Saulus iam paratus diuinæ Voluntati parere, quæsijsset: Domine, quid me vis facere? Non illum Dominus præceptis onerauit, neque illi subitò scientiam omnem infudit, sed vt discipulum ad Ananiam mittens: Surge, inquit, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. a Ananias Paulo diuinæ Voluntatis parapharastes fidelissimus fuit, sicut Cornelio Petrus. Ita vult Deus Voluntatem suam homini explicari ab homine. Hinc illæ tam crebræ admonitiones: Consilium semper à sapiente perquire: b Sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. c Anima viri sancti enuntiat aliquando vera (magis) quàm septem circumspectores sedentes in excelso. Et sic in his omnibus deprecare dominum vt dirigat in veritate viam tuam. Ergo cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris obseruantem timorem Dei &c. Et cor boni consilij statue tecum, non est enim tibi aliud pluris illo. d In omnibus igitur dubijs circa Voluntatem diuinam, à nemine potius petendum consilium, quàm à Confessarijs & Maioribus nostris, quibus aut conscientiam aut omnem vitam commisimus. Quâ in re vniuersè dici potest: Omnis Dominorum aut Maiorum, aut Præsidum voluntas (peccatum excipio) Dei Voluntas est. Quod ergo cuiusque Dominus, quod maiores aut præsides iusserint, non aliter quàm certum diuinæ Voluntatis interpretamentum est accipiendum. Beatissimus Paulus exemplo hîc præit, & Galatis scribens: Deinde, inquit, post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnabâ. Quæ caussa itineris tam longi? *Contuli cum illis Euangelium.* En, Orbis concionator per tot annos, tan-

 quam

a Act.c.9.v.7.
b Tob.c.4.v.19. c Eccli.c.32.v.2. d Eccli.c.37.v.15.18. & 19.

post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tuâ auertere [a] (monet Siracides) vt ad Dei voluntatem conuertaris.

Quòd si quid planè indifferens & adiaphorum sit, vt si duo mendici occurrant æquè fortunæ inopes, eleemosyna tamen non suppetat in vtrumque partienda, da cui volueris, animo diuinam Voluntatem exequendi; non errabis. Quod si res adiaphora maioris sit momenti, consilijs opus & precibus. Si verò de vnâ aliquâ pluribúsue actionibus suscipiendis penitus non liqueat, quid diuinæ Voluntatis sit, non facilè vlla earum suscipiatur, dum vtcunque constet illas diuinæ Voluntati non fore contrarias. In omni tali deliberatione plurimum potest Ratio & Conscientia, non mali in incerto consiliarij, qui si paullò velint circumspectiùs agere, facilè pronuntiabunt, quid melius sit factu. Fieri autem potest, vt verecundæ conscientiæ homo in talem deueniat labyrinthum in quo spiritus & caro sic inter se luctentur, vt miser trepidare incipiat, ne forsan diuinæ Voluntati se opposuerit. Hîc solatio sit, quod nonnunquam est ecclesiastæ. Rem sic explicamus. Concionator pomeridianus videt plerosque omnes suorum dormientes. turbatur nonnihil tot sibi annuentibus, id tamen tolerabilius videtur quàm si totidem impudenter garriant. Itaque si duo trésue non dormitent, ait ipse secum, satis id mihi, & est cur pergam: vnus pro millibus est. Non aliter ratiocinetur quomodocunque turbatus: modò duo vigilent oculi *Ratio* & *Voluntas*, modò hi vigiles Voluntatem Dei obseruent, súsque déque vertantur alia, ego verò stabo inconcussus, & quamuis diuinos nutus non proximè assequar, assequi tamen conabor.

a Eccli. c. 18. v. 30.

VI. *Regula.*

Ad explorandam diuinam Voluntatem plurimum valet, cum Paulo rogare: Domine, quid me vis facere? Hic mos Sanctorum, in rebus dubijs & perplexis confugere ad orationis præsidium, vti olim Moses & Aaron ad fœderis tabernaculum. Et sicuti cùm nubes adeò stipatæ coëunt, vt cælum tonare ac mugire incipiat, campanæ in turribus quatiuntur dissipandis nubibus: ita quotiescunque sol diuinæ Voluntatis oculis nostris subducitur, vt pænè quid faciendum sit, ignoremus, proximum est, cælum pulsare precibus. Ita Saulus à subitâ tempestate medijs campis deprehensus exclamat: Domine, quid me vis facere? [b] Hanc precatiunculam sæpius

b Act. c. 9. v. 6.

sæpius iterandi opportunissimum tempus est, cùm epulum cæleste aditur, & Dominicum corpus iam linguâ sustinetur, tunc ardenter ingeminandum: Domine, quid me vis facere? Imò sub re diuinâ quotidie, cùm Eucharistiam sacerdos supra verticem attollit, hoc omnium ardentissimum votum sit: Domine quid me vis facere? A viris religiosis votorum formulam sub sacro quotidie recitari consultissimum. Iacobus Laines alter à sancto Ignatio Societatis IESV Præpositus generalis, quot diebus sub sacri finem post Centurionis verba (Domine non sum dignus) Christum manu tenens aiebat: Placet Domine quod promisi. a Ita quibuscunque alijs, dum cælestis panis in alto monstratur, precandum: Domine sicut vis, ita ego volo; quod rectè statui non reuoco. Hæc quotidiana sui in diuinam Voluntatem oblatio præclarissima est ad vltimum in morte luctamen dispositio.

Si quis autem multo tempore rogarit Deum quippiam, nec id tamen impetrarit, persuasum sibi habeat, nolle optimum patrem, id à se impetrari quod tamdiu petiuit filius, aut certè velle benignissimum parentem, petentis filij perseuerantiam, ad maius præmium exerceri. Nihil hoc dubitationis habet, quin clementissimus Deus frequenter differat postulatam opem, vt constantiores preces, & diuturniorem patientiam copiosiùs remuneretur. Certè à plurimis hæc talia, velut ab auaris numi, non rarò extorquenda sunt. Raras preces & rariorem patientiam à nobis impetraret DEVS, nisi hoc tali modo desides vrgeret. Adeóque nobis sæpe vtilissimum est, diuturnis precibus nihil impetrasse. Nam precum tam prolixarum plerumque maius est emolumentum quàm fuisset impetrationis. Et hoc est quod nemini non magnam tranquillitatem adferat, precationes quidem multas, non tamen ratas inijsse. Rex Hebræus Dauid vt ieiunauit, vt fleuit, vt orauit in terrâ prostratus, antequam nosset Dei Voluntatem de moribundo filiolo: at vbi mortuum audijt, agnouit hanc fuisse Dei decretoriam Voluntatem vt moreretur. Itaque iam lætior de terrâ surrexit, lotus & vnctus, ingressus est domum Domini, & adorauit. b Christus, post trinam deprecationem in horto ad cliuum oliuarium, de paternâ Voluntate iam certus: Dormite iam, inquit, & requiescite. c Ita obsecrationem etiam repudiatam quies & animi tranquillitas excipit, vel ob hanc etiam caussam, quòd iam longè certius constet quid fieri velit optimus Deus. Heli sacerdos narranti

a Res gestæ P. Laines. b 2. Reg. c. 12. v. 16. & seq. c Matth. c. 20. v. 45.

ranti Samueli quam Deus vindictam tam ab ipso patre quàm à filijs esset expetiturus, aliud non respondit quàm hoc, Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. a Perinde si dixisset: Ingrata narrasti, Samuel, sed quia mihi iam liquet de diuinâ Voluntate, narrationem tuam quamuis ingratam beneuolus tamen excipio, & agnosco diuinos nutus: Ego, meique filij pœnas commeruimus: subibimus pœnas, quando ita visum est diuinæ Voluntati, cui nefas refragari. Faciat bonus Deus quicquid ipsius sanctissimæ Voluntati placuerit: nos seruuli, ipse Dominus est; nos variè delinquimus, dominici iuris est, punire delicta. Cùm Paulum Hierosolyma abiturum Cæsareenses lacrimis morari conarentur, Paulus illis animosissimè: Quid facitis, inquit, flentes & affligentes cor meum? Ego enim non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu. Et cùm ei suadere non possent, quieuerunt, dicentes, Domini voluntas fiat. b Hæc vera quies animi, post preces irritas, illud vnicum precari, Domini voluntas fiat. Et hinc sequitur ad diuinam Voluntatem explorandam regula vltima.

a 1. Reg. c. 3. v. 18. b Act. c. 21. v. 13. & 14.

VII. *Regula.*

Nemo mortalium diuinam Voluntatem certiùs explorat, quàm qui sinceriùs ad illam in omnibus se conformare desiderat. Hoc desiderium profectò filum est ad omnium labyrinthorum errores extricandos, omnis hinc ambiguitas circa diuinam Voluntatem tollitur, si quis ignoret quidem, quid velit Deus; aut vtrum malit è duobus licitis, ita tamen animo comparatus sit, vt mente sincerissimâ possit dicere: Domine, si scirem, quid tu hac in re fieri à me velles, ego vtique id facerem. Hac sponsione factâ, liberè, quòd volet, faciat; & perturbare se desinat: diuinam Voluntatem non facilè offendet. Hunc talem filium non deserit amantissimus pater, nec à suâ voluntate grauiùs aberrare permittit. Si desit homo, per quem erudiat, Angelum mittit, vti misit Iosepho, in re graui, quid factu foret optimum, deliberanti: ita tribus ex Oriente dynastis post diuinum infantulum in gramineis cunis adoratum, submissus Angelus, qui Herodianas fallacias cauere, & aliâ in patriam viâ redire doceret. Sic Abrahami ancillæ Agari; sic innumeris alijs contra errores præsidio missus est aut Angelus, aut vice Angeli fidus homo.

Anno trecentesimo vicesimo quarto, Constantinus Magnus, relictâ Româ apud Ilium cœpit vrbem condere, sed quia diuinæ Vo-

luntatis fuit, vt cœptum opus omitteret, & Byzantium in Thraciâ ædificaret, diuersè Deus monuit, nam, vt Beda & Glicas memorant, omne instrumentum fabrile secundùm noctem in altero littore repertum est, occultâ vi transportatum. Ibidem Aquila, quod Zonaras refert, cæmentariorum amussim sustulit, & apud Byzantium ex vnguibus dimisit. a Ita Deus Voluntatis suæ notitiam non negat sincerè petentibus. *Benignus est spiritus sapientiæ* b huius altissimæ, & omnibus sese quàm liberalissimè impertitur. Adest Deus, *omnibus exquirentibus se in veritate*, c & Voluntatem suam tam mirabili quàm suaui magisterio explicat ijs omnibus, qui verâ submissione se hîc discipulos gerunt. Voluntatem Dei optimè nosse discimus faciendo.

a Vide Cæs.Baron.tom.3. Anno 324. b Sap.c.1.v.6. c Eccli.c.22.v.13.

CAP. V.

Quotuplex Dei Voluntas, & quibus potissimùm in rebus, illa sibi conformari velit nostram.

CYprianus, vir & eloquentissimus & sanctissimus, Carthaginiensis præsul, constantissimus martyr, per synopsin complexus est, quid præcipuè à sui cultoribus exigat Voluntas diuina. Verba Cypriano digna, & auro prorsus exaranda sunt. Et vtinam hæc omnium Christianorum templis & ædibus, vtinam & pectoribus inscribantur, velut compendium vitæ ac perfectionis Christianæ. Placet ea in numeros digerere; hæc sunt:

Voluntas Dei quam Christus docuit & fecit, est

1. Humilitas in conuersatione.	2. Stabilitas in fide.
3. Verecundia in verbis.	4. in factis iustitia.
5. In operibus misericordia.	6. In moribus disciplina.
7. Iniuriam facere non posse.	8. Factum tolerare posse.
9. Cum fratribus pacem tenere.	10. Deum toto corde diligere.
11. Amare in illo quod pater est.	12. Timere quod Deus est.
13. Christo nihil pręponere, quia nec nobis ille quidquá pręposuit.	14. Charitati eius inseparabiliter adhærere.
15. Cruci eius fortiter ac fidendenter assistere.	16. Quando de eius nomine & honore certamen est, exhibe-

re in sermone constantiam, quâ confitemur; in quæstione fiduciam quâ congredimur; in morte perseuerantiam, quâ coronamur;

mur. Hoc est cohæredem Christi velle esse, hoc est præceptum Dei facere, hoc est voluntatem patris adimplere. a

a Cypr. tract. de oratione domin. habetur inter indubitata ipsius scripta.

§. I.

Ex his singulariter septimum, octauum, nonum atque decimum documentum altiore mente reponendum: Iniuriam facere non posse: Factam tolerare posse: Cum fratribus pacem tenere: Deum toto corde diligere. Hîc nos miseri sæpe grauiter hallucinamur: Voluntatem Dei munerantem & beneficijs cumulantem affectu pronissimo recipimus; At castigantem velut non Dei voluntatem auersamur, tanquam si homines in nostram salutem & nomen pessimè animati, nesciente Deo aut certè non iubente, consilium ceperint, quo nos penitus delerent, aut grauiter vexarent. Cæcitas & insania manifesta. Grata tantùm & nobis commoda submitti cælitus putamus? imò tristia etiam & incommoda: nec quidquam omnino in hac grandi machinâ geritur, turbatur, miscetur (dempto peccato) cuius non caussa & origo à primâ illâ caussâ. Hieremias lacrimans: Quis est iste, inquit, qui dixit vt fieret Domino non iubente? Ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala? Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis? a Quàm hoc stupidi atque impudentis hominis est, credere quidquam esse quod Deus aut non immittat, aut certè non permittat. Clarissimè Cassianus: Credere inconcussâ fide nos conuenit: nihil sine Deo prorsus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate eius aut permissu agi vniuersa fatendum est. b

Vetustas gigantes fabulata est, qui diuos deturbare aggressi de suâ arce. Mittamus fabulas: Vos queruli, vos ij estis. Si enim mala omnia, quæ hîc premunt, non permissa solùm à Deo, sed immissa, Vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quàm sceptrum illi (quantùm in vobis est) eripitis, & arbitrium regnandi? Creata omnia parent non inuita, & obaudiunt supremæ illi legi; Nobilissimum rerum homo, solus in conditorem suum calces iacit, & resistit. Quid frustra indignamur? omnes clades à Deo sunt, omnes, omnes. Quòd ibi labes terræ, oppida aliquot absorpsit, à Dei prouidentiâ est: quòd alibi pestis, multa millia hominum demessuit, ab

a Hoc est, pro peccatorum supplicio. Thren. c. 3. v. 37. & seqq.
b Cassian. coll. 3, c. 20.

ab istâ est: quòd cædes, bellum, tyrannis, & hîc & istic, ab eâdem istâ est. Sed omissis publicis: Quòd iste tuus aduersarius, mi homo, partem tibi bonorum rapiat, ille famam inficiat, hic modis alijs te lædat, à Deo est hoc omne, non permittente solùm, sed etiam immittente in te. Diuinitus, vt id probè noris, diuinitus hæc omnia immittuntur.

Ergo Voluntas diuina, non hoc tantùm à nobis postulat, vt ab inferendâ alijs iniuriâ tam alieni simus, tanquam si non inferre vllam possimus, sed vult etiam illatas ab alijs iniurias ita toleremus, vt pacem cum omnibus seruemus, etsi non itidem illi nobiscum. Sed vt exactiùs capiamus diuinæ Voluntatis arcana, illud cuius suprà meminimus, breuiter explicandum.

§. II.

Voluntas Dei, Theologis duplex est, vna *Signi*, quâ Deus præcipit, prohibet, permittit, suadet, operatur aliquid, & hanc suis legibus ac præceptis declarat; altera *Beneplaciti*, quâ destinatum quid vsquequaque vult fieri, vel cum conditione, vel sine illâ. Angelis & hominibus æternam felicitatem voluit impertiri, eâ tamen conditione & lege, si ipsi non obsisterent suo arbitrio. Alia vult Deus sine vllâ adiunctione, vti voluit cælum terrámque condere, ita vult esse perpetuum ordinem Orbis totius & gubernationem, quâ cuncta disponit sapientissimè. Huic Dei voluntati nemo potest obsistere; nullas illa leges patitur, nihil quicquam alieno facit Imperio, nulli paret. Ipse Deus per Isaiam id affirmans: Consilium, inquit, meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui. a Nos autem viles seruuli, velimus, nolimus, quicquid ex alto in nos Deus decreuerit, non possumus non ferre. Omnes cum ærumnis plurimis copulati sumus: aliorum aurea catena est & laxa, aliorũ arcta & sordida. Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit: alligatique sunt etiam qui alligauerunt. Omnis vita seruitium est, & supplicium est omnis vita. Assuescendum itaque huic conditioni, & quàm minimè de illâ querendum. Hîc illud ingenti solatio est, scire, sic Deum velle, ita Deo placere, & neminem esse qui diuinæ posit resistere Voluntati. Regina Esther hoc ipsum proclamans: Domine, inquit, Domine rex omnipotens, in ditione tuâ cuncta sunt posita, & non est qui tuæ posit resistere voluntati. Hoc Augustinus

a Is. c. 46. v. 10. & c. 55. v. 11.

gustinus excellenter declarans: Hæc, inquit, sunt magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cùm angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, quâ factum est quod creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene vtens & malis, tanquam summè bonus. a Quamuis igitur impij diuinæ obnitantur Voluntati, suam tamen Deus ex illismet perficit Voluntatem, & illorum voluntate pessimâ optimè vtitur.

E dictis liquet, quomodo Deus omnibus velit salutem, eam tamen non omnes assequantur, quia conditioni latæ non obtemperant, præceptis diuinis rebelles. Quibus seuerè vaticinatus Seruator: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. b Qui sapit, in diuinam Voluntatem totus maturè transit.

a Aug. tom. 3. Enchir. c. 100. ad Laurent. b Matth. c. 19. v. 17.

§. III.

Quæ cùm ita sint, nihil rectius aut præstabilius facere possumus, quàm si nostram diuinæ voluntati penitissimè submittamus & accommodemus, dicamúsque cum Heli sacerdote: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. a cum Ioabo duce: Dominus faciat, quod bonum est in conspectu suo. b cum Dauide rege: Si dixerit mihi Dominus, Non places; præstò sum, faciat quod bonum est coram se c cum Iudâ Machabæo: Sicut voluntas fuerit in cælo, sic fiat. d cum Christo Seruatore: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. e Quòd si filius fuit tam obsequens, vt patris exequeretur voluntatem plenissimè, Nam: Descendi de cælo, inquit, non vt faciam voluntatē meam sed voluntatem eius qui misit me: f Si hoc à filio exigebatur, quantò minùs seruos abnuere imperium fas est. Æquissimum prorsus censeamus, vt homini placeat, quicquid ab omni æuo placuit Deo. Miles in castris, audito viæ signo, vasa colligit; audito pugnæ, deponit, & arma sumit; animo, manu, oculis, paratus ad omnem nutum, & intentus. idem nobis sit, & in hac militiâ sequamur alacres & pleno gradu, quocunque vocantem Imperatorem nostrum.

 Quicquid

a 1. Reg. c. 3. v. 18. b 2. Reg. c. 10. v. 12. c 2. Reg. c. 15. v. 26. d 1. Machab. c. 3. v. 60. e Matth. c. 26. v. 42. f Ioan. c. 6. v. 38.

Quicquid euenerit, feramus, non patientes tantùm, sed etiam volentes, omnémque temporum difficultatem sciamus legem esse naturæ. Et vt bonus miles fert vulnera, enumerat cicatrices, & transuerberatus telis amat eum, pro quo cadit, Imperatorem: sic in animo habeamus illud vetus præceptum: DEVM SEQVERE. Quisquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iussa nihilominus. Quæ autem dementia est, potiùs trahi quàm sequi? quæ stultitia & ignorantia conditionis suæ, dolere, quod aliquid tibi incidit durius; aut mirari aut indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt quàm malis. morbos, dico, funera, debilitates, & cetera ex transuerso in vitam humanam incurrentia. Quicquid ex vniuersi constitutione patiendum est, magno excipiatur animo. Ad hoc sacramentum adacti sumus, ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non est. In regno, certè ad regnũ nati sumus: Deo parere libertas est. a

Diximus, quâ ratione in diuinæ Voluntatis notitiam veniendum. At illam nosse non satis est: suam illi arctissimè coniungere oportet. Quibus autem hæc coniunctio constet, libro sequenti exponemus.

a Seneca l. de vitâ beatâ c. 15.

LIBER SECVNDVS.

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam

CONFORMATIONE.

CAPVT I.

Ingressus ad Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ.

FVit olim magni nominis Theologus qui octennium ipsum assiduis precibus Deum obsecrauit, hominem sibi monstraret, à quo viam doceretur ad cælum compendiosissimam. Eo igitur die quo huius hominis alloquendi desiderio maximo tenebatur, nec aliud mallet quàm videre magistrum tam arcanæ veritatis, vocem cælitus allatam audire sibi visus, quæ sic moneret: Exi forâs ad templi vestibulum, & qualem quæris, reperies hominem. Prodijt ergo in publicum, & ad ædis sacræ limina mendicum inuenit

uenit tibijs vlcerosis, & multo pure fluentibus; vestis mendici vix trium obolorum erat. Huic Theologus candidum precatus est & prosperum manè. Cui mendicus: Non memini, ait, me vnquam habuisse aduersum. Hîc litteratus ille, primam salutationem velut correcturus: Eia, inquit, fortunatum te reddat Deus: At ego, inquit, mendicabulum, infortunatus nunquam fui. Obstupuit ad hanc vocem Theologus, sed ne forsan errasset audiendo, votum suum repetens, sed paullò alijs verbis: Ecquid ais, inquit, felicem esse te iubeo. Mox iterum mendicus: Nunquam, ait, infelix fui. Theologus argutari credens dicacem mendiculum, & vt hominis ingenium experiretur: Eueniant, inquit, volo tibi quæ optas, atque id fiat. Non est, ait iste, quod hic querar: Omnia fiunt vt volo: quamuis fortunæ mea consilia non applicem. At doctor ille denuò salutans an valedicens: Seruet te Deus, inquit, vir bone, si quidem fortunam oderis. Sed dic obsecro, tune solus inter calamitosos mortales beatus? Iob ergo falsus qui asserit: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. & quomodo tu solus euasisti omnes malos dies? non satis assequor animi tui sensa. Ad quæ mendicus: Sic est, mi Domine, vt dixi. Optanti manè prosperum, negaui me vnquam habuisse improsperum. Sorte meâ, quam mihi Deus hic assignauit, contentissimus sum: Non egere felicitate, Felicitas mea est. Monstra illa, Fortuna & infortunium neminem lædunt nisi volentem, aut certè timentem lædi: Nec ego vnquam fortunæ supplico; sed Patri cælesti, qui rerum omnium euentus gubernat. Ita me nunquam infelicem fuisse aio, vt cui omnia ex voto cadunt. Quòd si fame vrgear, Deum prouidissimum patrem ob id laudo. Si frigus me vrat, si nimbus in me ruat, si alijs cælum iniurijs me impetat, Deum æquè laudo; cùm alijs ludibrio sum, Deum non minus laudo. Nam certus sum, horum omnium auctorem esse Deum nec posse non esse optimum quod Deus facit. Idcircò quicquid Deus vel tribuit, vel euenire permittit, gratum sit an ingratum, dulce an amarum, iuxtà habeo, nam hæc omnia velut de manu parentis optimi lætus accepto, & hoc vnum volo quod vult Deus; ita omnia fiunt vt volo. Miser est qui fortunam aliquid in se posse credit, & is demum verè infelix est, qui nescio quam felicitatem in hoc Orbe somniat. Hæc vera est felicitas in hac vitâ, soli Voluntati diuinæ quàm tenacissimè inhærere. Dei Voluntas, optima, rectissima voluntas, quæ non rectior fieri, nec mala esse potest. hæc de omni-

bus iudicat, de hac nulla. Vt hanc ſequar, meum ego ſtudium omne confero, in hanc vnam curam totâ mente incumbo, vt quicquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Eâ de cauſsâ, nequaquam infelicem me cenſeo, quando meam omnem voluntatem ſic integrè in diuinam transfudi, vt apud me non aliud *Velle* ſit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itáne verò, inquit Theologus, tu iſta ex animi tui ſententiâ profers? Sed dic, obſecro, eadémne tibi mens eſſet, ſi te Deus ad inferos ſtatuiſſet præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille ad inferos præcipitare; ad inferos ille? At ſcias duo mihi eſſe brachia miri roboris, his ego illum arctiſsimè ſtringerem complexu inſolubili. Vnum brachium eſt, ſubiectiſsima Humilitas per ſui oblationem, alterum Charitas ſinceriſsima per Dei dilectionem. His ego me brachijs Deo ſic innecterem, vt quocunque ablegarer, illuc eum vnà mecum traherem. Et ſanè multò foret optatius, extra cælum eſſe cum Deo, quàm in cælo ſine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo ſuo agitare cœpit, hanc illam eſſe compendioſiſsimam ſemitam ad Deum. Sed libuit vlterius ſciſcitari, & ſapientiam in domo tam incommodâ habitantem elicere in apertum: Et vnde tu, inquit, huc adueniſti? A Deo veni, reſpondit mendicus. Cui Theologus iterum: Et vbinam locorum, inquit, reperiſti Deum? Vbi res creatas omnes, ait iſte, deſerui. Theologus denuò: Vbi verò, ait, Deum reliquiſti? Subiecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quiſquis ſim, inquit, ſorte meâ tam contentus ſum, vt eam cum omnium Regum opulentijs non commutauerim. Rex eſt quiſquis ſibimet nouit imperare. Ergóne te regem credam? inquit alter, vbi regnum tuum? Illic, ait mendicus, & ſimul digito cælum monſtrauit: Rex eſt, cui regnum illud in alto certis chirographis tranſſcriptum eſt. Denique Theologus finem facturus quæſtionibus: Quis iſta, inquit, te docuit, quis hunc tibi animum iniecit? Reſpondit alter, Dicam Domine: totos ego dies ſileo, & iam vel precibus vel pijs cogitationibus vaco, & hoc vnicè curo vt Deo ſemper ſim coniunctiſsimus. Coniunctio & familiaritas cum Deo diuinâque Voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, ſed in aliud tempus id differendum ratus, in præſenti valedixit. Dum abit, multa ſecum cogitans; En, aiebat ipſe ſibi, doctorem reperiſti rectiſsimæ ad Deum viæ. Quàm verè Augu-

ſtinus:

ſtinus: Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine? a Hoc eſt quod Chriſtus gratias agens: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. b Verè ſub ſordido palliolo ſæpe magna latet ſapientia. Et quis tantum diuinæ eruditionis quærat in homine tam abiecto, quis credat tantum ſpiritûs recondi, in tam illiteratâ ſimplicitate? En, illa duo brachia roboris inuicti, *Oblatiò ſui, & Dilectio Dei*, c Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachijs Deus quàm arctiſsimè ſe ſtringi permittit, alios refugit attactus.

a Aug.l.8.Confeſſ.c.8.initio. b Matth.c.11.v.25.

c Rei narratæ fides ſit penes auctorem; is eſt Ioan.Taulerus, è S.Dominici familiâ, in ſuis inſtitut.mihi.pag. 109. Fuit hic concionator inſignis & pijſſimus, vt de eo Bellarmin.in ſcriptor.Eccleſ. Vixit Anno 1350.

CAP. II.

Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate conformationem ſit maximè idonea.

VT Aſſuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni prouincijs lectiſsimæ adducebantur in Suſan metropolim. His annus erat in vno corporis cultu tranſigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, vnctiones adhibebantur? Quantum ceruſſæ, purpuriſsi, ſtibij, aliorúmque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regijs oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut ruſticana mulier ex agro, in ſummi regis amplexus ruere non vereatur? Vt ergo norit hominis voluntas, diuinis oculis tum demum ſe placituram, ſi non tantùm minimos etiam næuulos conetur abſtergere, ſed ea ſibi ornamenta comparare, quæ diuinam voluntatem inuitent ad hoc cum eâ connubium.

Igitur ordini ſeruando, & vitandæ obſcuritati, ita rem diſtinguimus, vt ſua Voluntati nomina tanquam titulos aſsignemus, è quibus diſcat quâ præparatione ſit opus ad hanc cum diuinâ Voluntate conformationem. Et quemadmodum herus nouum famulum in ſuas ædes admiſſurus multa paciſcitur, &: Volo, inquit, vt non ſit fabulator, non nugigerulus, non luſor, non rixoſus, non ebrioſus; cumprimis verò ſit diligens, ſit fidelis, ſit obſequens. Hoc ius heri eſt, eiuſcemodi leges ſancire famulis. Et cur Deo humanam voluntatem

tatem in amicitiam admissuro, non idem iuris sit? Quocirca sciat voluntas hominis, iam alijs sibi legibus viuendum, præcipuè istis.

§. I.

I. *Voluntas Insons* sit. Hoc cumprimis exigitur. delicatus è cælo sponsus est; sordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda oderit etiam necesse est omne genus sordium: & ita quidem vt non tantùm auaritiæ non studeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, sed etiam si quid propensionis & affectûs sentiat ad hæc inquinamenta, id omne in se viriliter expugnet, nec tantùm nolit obscœna cogitare, sed etiam velit castissima quæque meditari. Sed sermo nobis non est de ijs quæ nemini non clara sunt. Aliud est miræ subtilitatis, sed & maximæ celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas insons sit, & ab hac lue immunem se præstet. Voluntas ad diuinam conformanda sine omni liuore sit; non inuidiâ alienæ felicitatis tangatur, nec prematur suæ. Nam qui Deo verè coniunctus est, videt quidem alios gratiâ, & opibus florere, non tamen inuidet, sed ad Deum versus: O Domine, inquit, vis illum aut istum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec eius rei caussam à te postulo. Mihi satis caussarum, mihi rationum abundè satis est, tua vna atque vnica Voluntas. Certissimus enim sum, nisi tu id permitteres, & quidem meo bono, non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & fortè pauculis verbis confectum est. Sed & in ceteris, scio, tuo fit permissu, mi Domine, vt iste me sic allatret, ille me sic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod sciam, læsi; verùm in tuâ Voluntate satis ad hoc responsi reperio: Tu hæc permisisti, tu iussisti: sint ergo illi Semei, sim ego Dauid, si tibi sic visum est, mi Deus.

Sanctissimus ille Antiochenus antistes & martyr Ignatius: Frumentum Christi sum, inquit, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus mensæ suæ præparat dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides sunt qui nos velut offusum triticum commolunt. Vt hoc altiùs in animum demittamus, consultissimum est, singulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis: *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere? Fiat voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio est, puram esse à næuis,

a Vide Horologium Angeli Tutelaris Horâ II. diei.

à næuis, præſertim ab omni ſimultate ac inuidentiâ. Sed præterea requiritur.

§. II.

II. *Voluntas Tolerans.* Cùm quis rebus aduerſis agitatur, omne præſidium, à patientiâ petat, dicátque ſereno animo: Hoc omne à Deo eſt, quicquid patior; ſed eſt à Deo per hanc occaſionem, per iſtum hominem, per illam cauſſam in me immiſſum. Et huius quidem rei tam certus ſum, atque viuere me ſcio. Hîc plurimis aqua hæret, qui non eâ fide in Deum pollent, vt ſibi certò perſuadeant, tam aduerſa & omnes malignos euentus à Deo eſſe, quàm proſpera & optatiſsimos ſucceſſus. Si hoc certum haberemus, quod in ſe certiſsimum, non facilè quidquam impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi eſſemus: *Vos modicæ fidei.* At verò aduerſa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari, Chriſtus ſic demonſtrans: Nonne duo paſſeres, inquit, aſſe væneunt & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro. Idem repetens: Nonne quinque paſſeres væneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos. a Itáne Deus cum paſſerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippeni Deus ipſe? qui ſicut in rebus creatis omnibus aſsiduè operatur, ita cum piſce natat, ita cum aue volat, cum angue ſerpit, cum quadrupede incedit; non deſerit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia caſſibus ſimul irretiantur, harum tamen nulla & nec minima quidem alaudula ſine Voluntate Dei capitur: *Vna ex illis non cadit ſuper terram ſine patre cœleſti.* Quod autem prouidentiſsimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & paſſerculi, & hominis eſt ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur ſine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus hæres, te vllis aduerſis exerceri, te iniuriâ, te damnis, te triſtitiâ credis affici, Deo non ſingulariter volente? Vt autem exactiùs hoc ipſum caperemus, nec temerè vnquam diceremus, rerum animatarum duntaxat Deo hanc curam eſſe, addidit Seruator: Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt. Quis hominum vnquam capillorum ſuorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quàm vnius hominis, & nolente Deo nullus ſubtrahetur. Quotieſcunque igitur in rebus aduerſis patienti-

 aım

a Matth.c.10.v.29. & Luc.c.12. v.6.

am abijcimus, malè alijs imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plaustro conuitia serimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cùm in mari solus Ioannes, ceteris discipulis id ignorantibus, agnosceret dominum diceretque: Dominus est. Plurimi sunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoscant turbati maris auctorem Deum, sed in eos, quos hostes putant, acerrimè stomachantes: Ille semissis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iste tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequissimo hæc in me cusa est faba. At longè aliter loqui assueuit *Voluntas Tolerans*. Hoc omne malum, inquit, à Deo est: Deus me castigat meritissimò: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Sed progrediamur.

§. III.

III. *Voluntas Hilaris*. Hæc hominem sic instruit vt tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, sit contentissimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, satis est quicquid mihi das, etsi auaritiæ meæ id subinde parum videatur; nec istud quidem vllo modo sum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me sentio.

Nunquam queri solet diuinæ Voluntatis studiosus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautissimè viuunt, & nec dimidium mei laboris suscipiunt; parum serunt & amplissimas colligunt segetes. Optimè olim Venusinus vates quæsijt:

Qui fit Mecænas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illâ
Contentus viuat? laudet diuersa sequentes. a

Hinc est, mi Poëta, hinc est, quòd diuinæ Voluntati tam ægrè acquiescamus. Cupiditas nostra in alia atque alia, & sæpe in longinqua fertur, nec est finis concupiscendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura soluimur. Angustus animus est quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis assiduè ante oculos versetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu verò velut eius desiderio contrahit cæruleum florem. b Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circum agere se cum sole, amore

a Horat. l. 1. sat. 1. b Plin. l. 22. hist. Nat. c. 21.

amore solis. Sol noster, Voluntas Dei est: hæc nobis non semper extra nubem illucet, serenis turbidi dies miscentur, quos pluuiæ, venti, grandines infestant. Nemo Christianorum est, qui non sæpius sentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempestates. At nos instar heliotropij cum sole nostro, cum diuinâ Voluntate nosipsos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus sit nostri sideris illius amor. Et sanè nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget, innumera hîc illic displicebunt, à nullâ re satisfiet, nunquam sorte nostrâ contenti erimus, omnia deesse videbuntur, etsi adsint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppressi tædio, perturbati, pusillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miseri erimus, quamdiu non ad hunc solem, diuinam Voluntatem nos circumegerimus, vt heliotropium. Fixissimis & inconniuis oculis sol iste nobis assiduè aspiciendus est quocunque se vertat, hoc vnicum in animo semper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortisque regula mihi est vnica Dei Voluntas: Sicut domino placuit, ita factum est, ita fiet, sit nomen domini benedictum. Nunc quidem sol noster nube abditur, sed breuî lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium sæculorum decursus, variósque rerum euentus non rarò nubilos post serena principia, sæpe serenos post initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quàm sequi diuinam Voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quispiam, verbis certè promptissimus, Christo se traditurus: Magister, inquit, sequar te, quocunque ieris. [a] Ita nos quà verbis quà factis promptissimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, sequamur quocunque ierit.

a Matth.c.8.v.19.

§. IV.

IV. *Voluntas Longanimis*. Pleraque omnia nostra corrumpimus longanimitatis defectu. Israëlis populus Mosis in monte moras pertæsus ad idola se vertit, & vitulum aureum pro Deo sibi statuit, emansionem nimis diuturnam caussatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, super hæc omnia tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt. [a] Est, ô viri boni, dies tertia, sed nunquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis superest reuiuiscendi; siccine omnis vestra longanimitas consumpta est? O non longanimes! si dies hæc tertia transijsset, si quarta vel quinta iam aduenisset, videremini cum ratione despondere animum. At cùm tertiam hanc diem necdum ad vesperem deduxeritis, quid

a Luc.c.24.v.21.

est quòd de rediuiuo domino tam præproperè diffiditis? Ad vota nostra nimis quàm præproperi sumus, & nisi mox fiat quod cupimus, omnem spem nostram in impatientiam aut etiam desperationem præcipitamus. Longè aliter Deus: Miserator & misericors dominus, longanimis, & multum misericors. a Nec vult perire animam, sed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. b Auarus, sestertium bis térue manu versat dum expendat, sic Deus ad pœnas tardus quasi *retractat* antequam decretoriâ sententiâ feriat, & in gehennam mittat ac supplicia.

Nos, & modicæ fidei, & curtæ spei, si quid à Deo bis térue petierimus, nec impetremus, spem omnem abijciimus, & more mendicorum, qui si ante domum clamore aut pulsu stipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo est domi. Pulsate, ignaui, pulsate; pulsantibus panditur hoc ostium. Quàm in rebus alijs obstinatæ sæpe longanimitatis sumus! sunt qui officium aliquot annis ambiant, & non rarò frustra. Pinguior hæreditas quàm suaui patientiâ expectatur? & ne moras nimium sentiat hæres, temporis velocitate se solatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus & tempus præscribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu supplicandum? tot iam annis clamo, nec exaudis. Nisi domine succurras hoc anno, precari desinam, & actum putabo. In hoc certè non absimiles sumus Bethuliæ ciuibus, qui: Contestamur, aiunt, hodie cælum & terram, &c: vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis. O minimè longanimes! itáne rebus omnibus desperatis ciuitas tradenda hosti? an nullum è cælo auxilium sperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias sacerdos, qui lacrimis infusus: Æquo animo estote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis. c O mi Ozia, ô sacerdos, quàm hîc non altum sapis supra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis constituere diem? adeóne omnis apud vos non extincta tantùm sed & sepulta est longanimitas? Non tulit hoc generosissima Iudith, & accersitis presbyteris:

Quod

a Ps.102.v.8. b 2.Reg.c.14.v.14. c Iudith c.7.v.17.23. & seqq.

Quod est hoc verbum, inquit, in quo consentit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis dominum? non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Quid ergo faciendum suades ô Iudith? Dicamus flentes domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam. expectemus humiles consolationem eius. *a* Hac sanè ratione Longanimis voluntas sic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, sic facias mecum misericordiam tuam: ô Domine, etsi decem annis, etsi viginti aut triginta, etsi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non cessabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis scirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendum; si neges petita, dabis meliora. Itaque si moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non tardabis. *b*

a Iudith.c.8.à v.10.ad 20. b Abac.c.2.v.3.vide.plura de hoc infra l.4.c.5.

§. V.

V. *Voluntas Ardens.* Hæc in eo consistit vt non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, sed propter hoc ipsum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud respuat, istud admittat, ardenti studio, nec vllam aliam habeat caussam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum si quis interroget, cur istud nolit, hoc velit, non aliud se caussæ habere respondebit, quàm quòd Deum id nolle, & velle istud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, amo vt amem, amor enim est qui amatur. *a* Augustini monitum est: Oportet nos in eundem affectum transire, vt sicut Deus omnia voluit esse propter seipsum, ita nos quoque nec nosipsos nec aliud esse velimus, nisi propter Deum & ipsius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid verò est, inquit, dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit, & quod ille noluerit, nec ipse velit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm si consideret quispiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vigente lege priscâ voluit Deus, vt omnis supellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & sic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hæc erant: Omnia vasa quibus mini-

a Bern.in soliloq.mihi pag. 667.

ministratur in sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Hoc eâ de caussâ factum quæ subiungitur: Alij nullâ curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin morientur. a Ita baiuli sacræ supellectilis nihil eorum videbant quæ ferebant, sed solum onus sentiebant, omnia enim cæruleum tegmen oculis subducebat. In hunc planè modum, quisquis se Deo plenè tradidit, suauissimè nescit, sed nec scire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut iubeatur; onus ille quodlibet subit promptissimis humeris, sed onus cyaneo velo coopertum, hoc est, diuinâ voluntate vestitum, hanc illi videre satis est.

a Num.c.4.v.12.& 20.

§. VI.

VI. *Voluntas Omniparens.* Omniparentem dicimus voluntatem, quæ instar fæcundissimæ telluris, omne genus optimorum desideriorum effundit, eáque velut primogenios partus consecrat diuinæ Voluntati. Hîc animus altus, cælique appetens exsurgit, hîc gemitus amoris pleni, hîc suspiria in altum efferuescentia: O mi Deus, quàm ego, cupio, non solùm pati plurima, sed & mori pro te, vel acerbâ morte. Per cælestes hos impetus animi, Deus & homo sic conspirant in rebus prorsus omnibus, vt ex hac tam suaui conspiratione ac consensu, iucundissima inter Deum & hominem nascatur consiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita vt demum homo, ad omnes rerum euentus dicat, Ita Pater, Ita Pater, quia sic fuit placitum ante te, Ita Pater. a Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? b Sic omnia tam molesta quàm grata velut è manu Dei placidissimè accipit. Quâ in re mirum est quantum lucis alluxerit priscis Philosophis. Ex his diuinè monens Epictetus: Nunquam, ait, te quidquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obijt? redditus est. Prædium est ereptum? An non id quoque est redditum? At improbus est qui eripuit. Quid tua id refert, per quem, is qui dederat, repetierit? Sed quamdiu concesserit, tanquam alienum id curato, vt cauponam viator. c

Ita prorsus qui Deo se quàm coniunctissimum cupit, non aliter philosophatur quicquid rerum auferatur, non attendit auferentem, sed Deum sua repetentem. Idcircò illud Christi assiduè ingeminat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te, ita, mi Pater, ita. Hic obserua, obsecro te, Lector, succinctam diuini huius sermonis expli-

a Matth.c.11.v.26. b Iob.c.2.v.10. c Epictet.Enchir.c.15.

explicationem. Cæleſtis Pater iam olim per Iſaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fædus populi, in lucem gentium. Perinde ſi dicat: parum mihi eſt vt reliquias Iſraëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris ſermo octingentis annis virgineum partum præceſsit. a Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, pronißimâ voluntate amplexus filius, reſpondit idem ſe velle quod Pater. Idcircò Matthæus: In illo tempore, inquit, reſpondens Ieſus dixit. Et cui reſpondit, nemine interrogante? Æterno Patri reſpondit, ante tot ſæcula filium alloquenti. Et en quàm lætè filius, voluntatem Patris deoſculatus dicat: Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te: factum à me habeto, Pater, quicquid imperaueris. Sicut autem cæleſtis Pater cum filio per Iſaiam ante tot annos locutus, & filius Patri reſpondit: Sic cum quouis noſtrûm ab æterno ſermocinatus eſt Deus; diſtinctiſsimè ac ordinatiſsimè diſpoſuit quo tempore quilibet hominum naſciturus, quo moriturus; auxilium omne conſequendæ beatitudini parauit; Præuidit quid quiſque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata ſit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benigniſsimè ſit affatus, an non æquiſsimum, vt & nos ſuo quiſque tempore cum Chriſto reſpondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam ſic & ſic, atque ſic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis ſingulis, inſtaurato aliquoties deſiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad vltimum vſque halitum, conſtantiâ inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

a Nam Iſaias occiſus eſt anno Mundi 3340.

Cap. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem ſit conformanda.

Diximus quid præparationis ſit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuinâ cenſeri poſsit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsâ voluntas hominis ad Dei voluntatem ſit conformanda.

§. I.

Optimè Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, eâ ratione Deo probari, ſi eo fiant animo, vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti eſt, vitam etiam & ſan-

guinem

bus iudicat, de hac nulla. Vt hanc sequar, meum ego studium omne confero, in hanc vnam curam totâ mente incumbo, vt quicquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Eâ de causâ, nequaquam infelicem me censeo, quando meam omnem voluntatem sic integrè in diuinam transfudi, vt apud me non aliud *Velle* sit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itáne verò, inquit Theologus, tu ista ex animi tui sententiâ profers? Sed dic, obsecro, eadémne tibi mens esset, si te Deus ad inferos statuisset præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille ad inferos præcipitare? ad inferos ille? At scias duo mihi esse brachia miri roboris, his ego illum arctissimè stringerem complexu insolubili. Vnum brachium est, subiectissima Humilitas per sui oblationem, alterum Charitas sincerissima per Dei dilectionem. His ego me brachijs Deo sic innecterem, vt quocunque ablegarer, illuc eum vnà mecum traherem. Et sanè multò foret optatius, extra cælum esse cum Deo, quàm in cælo sine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo suo agitare cœpit, hanc illam esse compendiosissimam semitam ad Deum. Sed libuit vlterius sciscitari, & sapientiam in domo tam incommodâ habitantem elicere in apertum: Et vnde tu, inquit, huc aduenisti? A Deo veni, respondit mendicus. Cui Theologus iterum: Et vbinam locorum, inquit, reperisti Deum? Vbi res creatas omnes, ait iste, deserui. Theologus denuò: Vbi verò, ait, Deum reliquisti? Subiecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quisquis sim, inquit, sorte meâ tam contentus sum, vt eam cum omnium Regum opulentijs non commutauerim. Rex est quisquis sibimet nouit imperare. Ergóne te regem credam? inquit alter, vbi regnum tuum? Illic, ait mendicus, & simul digito cælum monstrauit: Rex est, cui regnum illud in alto certis chirographis transscriptum est. Denique Theologus finem facturus quæstionibus: Quis ista, inquit, te docuit, quis hunc tibi animum iniecit? Respondit alter, Dicam Domine: totos ego dies sileo, & iam vel precibus vel pijs cogitationibus vaco, & hoc vnicè curo vt Deo semper sim coniunctissimus. Coniunctio & familiaritas cum Deo diuinâque Voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, sed in aliud tempus id differendum ratus, in præsenti valedixit. Dum abit, multa secum cogitans; En, aiebat ipse sibi, doctorem reperisti rectissimæ ad Deum viæ, Quàm verè Augustinus:

stinus: Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine? a Hoc est quod Christus gratias agens: Confiteor, inquit, tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. b Verè sub sordido palliolo sæpe magna latet sapientia. Et quis tantum diuinæ eruditionis quærat in homine tam abiecto, quis credat tantum spiritûs recondi, in tam illiteratâ simplicitate? En, illa duo brachia roboris inuicti, *Oblatio sui*, & *Dilectio Dei*, c Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachijs Deus quàm arctissimè se stringi permittit, alios refugit attactus.

a Aug.l.8.Confess.c.8.initio. b Matth.c.11.v.25.

c Rei narratæ fides sit penes auctorem; is est Ioan.Taulerus, è S.Dominici familiâ, in suis institut.mihi.pag. 109. Fuit hic concionator insignis & pijssimus, vt de eo Bellarmin.in scriptor.Eccles. Vixit Anno 1350.

CAP. II.

Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei Voluntate conformationem sit maximè idonea.

VT Assuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni prouincijs lectissimæ adducebantur in Susan metropolim. His annus erat in vno corporis cultu transigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, vnctiones adhibebantur? Quantum cerussæ, purpurissi, stibij, aliorúmque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regijs oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut rusticana mulier ex agro, in summi regis amplexus ruere non vereatur? Vt ergo norit hominis voluntas, diuinis oculis tum demum se placituram, si non tantùm minimos etiam næuulos conetur abstergere, sed ea sibi ornamenta comparare, quæ diuinam voluntatem inuitent ad hoc cum eâ connubium.

Igitur ordini seruando, & vitandæ obscuritati, ita rem distinguimus, vt sua Voluntati nomina tanquam titulos assignemus, è quibus discat quâ præparatione sit opus ad hanc cum diuinâ Voluntate conformationem. Et quemadmodum herus nouum famulum in suas ædes admissurus multa paciscitur, &: Volo, inquit, vt non sit fabulator, non nugigerulus, non lusor, non rixosus, non ebriosus; cumprimis verò sit diligens, sit fidelis, sit obsequens. Hoc ius heri est, eiuscemodi leges sancire famulis. Et cur Deo humanam volun-

tatem in amicitiam admissuro, non idem iuris sit? Quocirca sciat voluntas hominis, iam alijs sibi legibus viuendum, præcipuè istis.

§. I.

I. *Voluntas Insons* sit. Hoc cumprimis exigitur. delicatus è cælo sponsus est; sordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda oderit etiam necesse est omne genus sordium: & ita quidem vt non tantùm auaritiæ non studeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, sed etiam si quid propensionis & affectûs sentiat ad hæc inquinamenta, id omne in se viriliter expugnet, nec tantùm nolit obscœna cogitare, sed etiam velit castissima quæque meditari. Sed sermo nobis non est de ijs quæ nemini non clara sunt. Aliud est miræ subtilitatis, sed & maximæ celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas insons sit, & ab hac lue immunem se præstet. Voluntas ad diuinam conformanda sine omni liuore sit; non inuidiâ alienæ felicitatis tangatur, nec prematur suæ. Nam qui Deo verè coniunctus est, videt quidem alios gratiâ, & opibus florere, non tamen inuidet, sed ad Deum versus: O Domine, inquit, vis illum aut istum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec eius rei caussam à te postulo. Mihi satis caussarum, mihi rationum abundè satis est, tua vna atque vnica Voluntas. Certissimus enim sum, nisi tu id permitteres, & quidem meo bono, non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & fortè pauculis verbis confectum est. Sed & in ceteris, scio, tuo fit permissu, mi Domine, vt iste me sic allatret, ille me sic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod sciam, læsi; verùm in tuâ Voluntate satis ad hoc responsi reperio: Tu hæc permisisti, tu iussisti: sint ergo illi Semei, sim ego Dauid, si tibi sic visum est, mi Deus.

Sanctissimus ille Antiochenus antistes & martyr Ignatius: Frumentum Christi sum, inquit, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus mensæ suæ præparat dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides sunt qui nos velut offusum triticum commolunt. Vt hoc altiùs in animum demittamus, consultissimum est, singulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis: *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere? Fiat Voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio est, puram esse

à næuis,

a Vide Horologium Angeli Tutelaris Horâ II. diei.

à næuis, præsertim ab omni simultate ac inuidentiâ. Sed præterea requiritur.

§. II.

II. *Voluntas Tolerans.* Cùm quis rebus aduersis agitatur, omne præsidium, à patientiâ petat, dicátque sereno animo: Hoc omne à Deo est, quicquid patior; sed est à Deo per hanc occasionem, per istum hominem, per illam caussam in me immissum. Et huius quidem rei tam certus sum, atque viuere me scio. Hîc plurimis aqua hæret, qui non eâ fide in Deum pollent, vt sibi certò persuadeant, tam aduersa & omnes malignos euentus à Deo esse, quàm prospera & optatissimos successus. Si hoc certum haberemus, quod in se certissimum, non facilè quidquam impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi essemus: *Vos modicæ fidei.* At verò aduersa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari, Christus sic demonstrans: Nonne duo passeres, inquit, asse væneunt & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Idem repetens: Nonne quinque passeres væneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. a Itáne Deus cum passerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippeni Deus ipse? qui sicut in rebus creatis omnibus assiduè operatur, ita cum pisce natat, ita cum aue volat, cum angue serpit, cum quadrupede incedit; non deserit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia cassibus simul irretiantur, harum tamen nulla & nec minima quidem alaudula sine Voluntate Dei capitur: *Vna ex illis non cadit super terram sine patre cælesti.* Quod autem prouidentissimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & passerculi, & hominis est ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur sine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus hæres, te vllis aduersis exerceri, te iniuriâ, te damnis, te tristitiâ credis affici, Deo non singulariter volente? Vt autem exactiùs hoc ipsum caperemus, nec temerè vnquam diceremus, rerum animatarum duntaxat Deo hanc curam esse, addidit Seruator: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt. Quis hominum vnquam capillorum suorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quàm vnius hominis, & nolente Deo nullus subtrahetur. Quotiescunque igitur in rebus aduersis patientiam

a Matth. c. 10. v. 29. & Luc. c. 12. v. 6.

am abijcimus, malè alijs imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plaustro conuitia serimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cùm in mari solus Ioannes, ceteris discipulis id ignorantibus, agnosceret dominum diceretque: Dominus est. Plurimi sunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoscant turbati maris auctorem Deum, sed in eos, quos hostes putant, acerrimè stomachantes: Ille semissis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iste tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequissimo hæc in me cusa est faba. At longè aliter loqui assueuit *Voluntas Tolerans*. Hoc omne malum, inquit, à Deo est: Deus me castigat meritissimò: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Sed progrediamur.

§. III.

III. *Voluntas Hilaris.* Hæc hominem sic instruit vt tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, sit contentissimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, satis est quicquid mihi das, etsi auaritiæ meæ id subinde parum videatur; nec istud quidem vllo modo sum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me sentio.

Nunquam queri solet diuinæ Voluntatis studiosus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautissimè viuunt, & nec dimidium mei laboris suscipiunt; parum serunt & amplissimas colligunt segetes. Optimè olim Venusinus vates quæsijt:

Quî fit Mecænas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illâ
Contentus viuat? laudet diuersa sequentes. a

Hinc est, mi Poëta, hinc est, quòd diuinæ Voluntati tam ægrè acquiescamus. Cupiditas nostra in alia atque alia, & sæpe in longinqua fertur, nec est finis concupiscendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura soluimur. Angustus animus est quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis assiduè ante oculos versetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu verò velut eius desiderio contrahit cæruleum florem. b Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circum agere se cum sole, amore

a Horat. l. 1. sat. 1. b Plin. l. 22. hist. Nat. c. 21.

amore solis. Sol noster, Voluntas Dei est: hæc nobis non semper extra nubem illucet, serenis turbidi dies miscentur, quos pluuiæ, venti, grandines infestant. Nemo Christianorum est, qui non sæpius sentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempestates. At nos instar heliotropij cum sole nostro, cum diuinâ Voluntate nosipsos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus sit nostri sideris illius amor. Et sanè nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget, innumera hîc illic displicebunt, à nullâ re satisfiet, nunquam sorte nostrâ contenti erimus, omnia deesse videbuntur, etsi adsint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppressi tædio, perturbati, pusillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miseri erimus, quamdiu non ad hunc solem, diuinam Voluntatem nos circumegerimus, vt heliotropium. Fixissimis & inconniuis oculis sol iste nobis assiduè aspiciendus est quocunque se vertat, hoc vnicum in animo semper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortísque regula mihi est vnica Dei Voluntas: Sicut domino placuit, ita factum est, ita fiet, sit nomen domini benedictum. Nunc quidem sol noster nube abditur, sed breuî lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium sæculorum decursus, varióśque rerum euentus non rarò nubilos post serena principia, sæpe serenos post initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quàm sequi diuinam Voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quispiam, verbis certè promptissimus, Christo se traditurus: Magister, inquit, sequar te, quocunque ieris. [a] Ita nos quà verbis quà factis promptissimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, sequamur quocunque ierit.

a Matth.c.8.v.19.

§. IV.

IV. *Voluntas Longanimis.* Pleraque omnia nostra corrumpimus longanimitatis defectu. Israëlis populus Mosis in monte moras pertæsus ad idola se vertit, & vitulum aureum pro Deo sibi statuit, emansionem nimis diuturnam caussatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, super hæc omnia tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt. [a] Est, ô viri boni, dies tertia, sed nunquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis superest reuiuiscendi; siccine omnis vestra longanimitas consumpta est? O non longanimes! si dies hæc tertia transijsset, si quarta vel quinta iam aduenisset, videremini cum ratione despondere animum. At cùm tertiam hanc diem necdum ad vesperem deduxeritis, quid

a Luc.c.24.v.21.

est quòd de rediuiuo domino tam præproperè diffiditis? Ad vota nostra nimis quàm præproperi sumus, & nisi mox fiat quod cupimus, omnem spem nostram in impatientiam aut etiam desperationem præcipitamus. Longè aliter Deus: Miserator & misericors dominus, longanimis, & multum misericors. *a* Nec vult perire animam, sed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. *b* Auarus, sestertium bis terue manu versat dum expendat, sic Deus ad pœnas tardus quasi *retractat* antequam decretoriâ sententiâ feriat, & in gehennam mittat ac supplicia.

Nos, & modicæ fidei, & curtæ spei, si quid à Deo bis terue petierimus, nec impetremus, spem omnem abijcimus, & more mendicorum, qui si ante domum clamore aut pulsu stipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo est domi. Pulsate, ignaui, pulsate; pulsantibus panditur hoc ostium. Quàm in rebus alijs obstinatæ sæpe longanimitatis sumus! sunt qui officium aliquot annis ambiant, & non rarò frustra. Pinguior hæreditas quàm suaui patientiâ expectatur? & ne moras nimium sentiat hæres, temporis velocitate se solatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus & tempus præscribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu supplicandum? tot iam annis clamo, nec exaudis. Nisi domine succurras hoc anno, precari desinam, & actum putabo. In hoc certè non absimiles sumus Bethuliæ ciuibus, qui: Contestamur, aiunt, hodie cælum & terram, &c: vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis. O minimè longanimes! itáne rebus omnibus desperatis ciuitas tradenda hosti? an nullum è cælo auxilium sperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias sacerdos, qui lacrimis infusus: Æquo animo estote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis. *c* O mi Ozia, ô sacerdos, quàm hîc non altum sapis supra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis constituere diem? adeóne omnis apud vos non extincta tantùm sed & sepulta est longanimitas? Non tulit hoc generosissima Iudith, & accersitis presbyteris:

Quod

a Ps. 102. v. 8. *b* 2. Reg. c. 14. v. 14. *c* Iudith c. 7. v. 17. 23. & seqq.

Quod est hoc verbum, inquit, in quo consentit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis dominum? non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Quid ergo faciendum suades ô Iudith? Dicamus flentes domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam. expectemus humiles consolationem eius. [a] Hac sanè ratione Longanimis voluntas sic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, sic facias mecum misericordiam tuam: ô Domine, etsi decem annis, etsi viginti aut triginta, etsi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non cessabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis scirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendum; si neges petita, dabis meliora. Itaque si moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non tardabis. [b]

a Iudith.c.8.à v.10.ad 20. b Abac.c.2.v.3.vide plura de hoc infra l.4.c.5.

§. V.

V. *Voluntas Ardens.* Hæc in eo consistit vt non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, sed propter hoc ipsum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud respuat, istud admittat, ardenti studio, nec vllam aliam habeat caussam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum si quis interroget, cur istud nolit, hoc velit, non aliud se caussæ habere respondebit, quàm quòd Deum id nolle, & velle istud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, amo vt amem, amor enim est qui amatur. [a] Augustini monitum est: Oportet nos in eundem affectum transire, vt sicut Deus omnia voluit esse propter seipsum, ita nos quoque nec nosipsos nec aliud esse velimus, nisi propter Deum & ipsius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid verò est, inquit, dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit, & quod ille noluerit, nec ipse velit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm si consideret quispiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vigente lege priscâ voluit Deus, vt omnis supellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & sic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hæc erant: Omnia vasa mi-[illegible]

a Bern. in soliloq. mihi pag. 667.

explicationem. Cælestis Pater iam olim per Isaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fædus populi, in lucem gentium. Perinde si dicat: parum mihi est vt reliquias Israëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris sermo octingentis annis virgineum partum præcessit. a Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, pronissimâ voluntate amplexus filius, respondit idem se velle quod Pater. Idcircò Matthæus: In illo tempore, inquit, respondens Iesus dixit. Et cui respondit, nemine interrogante? Æterno Patri respondit, ante tot sæcula filium alloquenti. Et en quàm lætè filius, voluntatem Patris deosculatus dicat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te: factum à me habeto, Pater, quicquid imperaueris. Sicut autem cælestis Pater cum filio per Isaiam ante tot annos locutus, & filius Patri respondit: Sic cum quouis nostrûm ab æterno sermocinatus est Deus; distinctissimè ac ordinatissimè disposuit quo tempore quilibet hominum nasciturus, quo moriturus; auxilium omne consequendæ beatitudini parauit; Præuidit quid quisque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata sit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benignissimè sit affatus, an non æquissimum, vt & nos suo quisque tempore cum Christo respondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam sic & sic, atque sic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis singulis, instaurato aliquoties desiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad vltimum vsque halitum, constantiâ inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

a Nam Isaias occisus est anno Mundi 3340.

CAP. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem sit conformanda.

DIximus quid præparationis sit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuinâ censeri possit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsâ voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

§. I.

Optimè Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, eâ ratione Deo probari, si eo fiant animo, vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti est, vitam etiam & san-

guinem prodigere, nisi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc tamen vir sanctus assiduè monens: Nunquam, inquit, tuam contrà diuinam Voluntatem statuas; voluntas tua diuinæ semper sit coniunctissima. Hæc autem coniunctio si vera sit, est sincerissima in omnibus cum diuinâ Voluntate concordia, quæ hominem sic instruit, vt illius assiduæ sint hæ voces: Sicut Deus vult, sic & ego: quando Deo complacitum est, tunc & mihi.

Laudatissima Ruth socrum suam Noëmi affata: Quocunque, inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. quæ te terra morientem susceperit, in eâ moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. a Non aliter homo cum Deo concordans sentit, nec aliter loquitur. Elias olim Elisæo: Sede hîc, inquit, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui Elisæus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. b Idque tertium repetijt, hero suo inseparabilis comes adhæsurus. Regi Ioramo suppetias poscenti, Rex Iosaphatus respondit: Ascendam; qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Ita nos Deo intimis animis coniuncti simus, vti Ruth cum Noëmi, Elisæus cum Eliâ, Ioramus cum Iosaphato: dicamus ingenti cum fiduciâ: Voluntas tua, mi Deus, voluntas mea; cor tuum, cor meum: totus sum sub tuo, mi Deus, arbitrio.

Et hanc suæ quisque cum diuinâ Voluntate coniunctionem sedulò curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis semper contentissimus, nec aliud frequentius ore aut corde versans, quàm hoc ipsum: *Fiat voluntas tua.* Quemadmodum verò virtutes omnes in Christi tormentis effulsere clariores, sic & orandi ardor. Christus in extremis angustijs: Pater, inquit, si vis, transfer calicem istum à me: Veruntamen non mea Voluntas fiat, sed tua. c Non est melior, nec ferè breuior; non est perfectior, non gratior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vnâ: Non mea, sed tua voluntas fiat; Non sicut ego volo, sed sicut tu. Dei Voluntas fiat, etsi Orbis ruat. Beata Gertrudis solita est trecenties sexagies ter dicere: O mi amantissime Iesu, fiat voluntas tua. Sed hoc infrà explicatiùs monebimus. Cassianus: Quid est, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, quàm vt sint homines similes Angelis: & sicut

a Ruth.c.1.v.16. b 4.Reg.c.2.v.2. c Luc.c.22.v.42.

ſicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terrâ ſunt, non ſuam ſed eius vniuerſi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere præualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quæ videntur, vel aduerſa vel proſpera, pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magíſque eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſollicitum eſſe, quàm nos ipſos pro nobis. *a* Ita Caſsiani ſenſu, in cæli veſtibulo iam habitat, qui ſuam diuínæ Voluntati ſic accommodat. In cælo certè innumera millena millia beatorum, vnius ſunt voluntatis. Hinc Arſenius Marco Abbati quærenti: eccur, Pater, ad nos non reuiſis? aptè reſpondit: Cùm ijs qui ſupra nos degunt, melius mihi conuenit, cùm omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultûs diſsimilitudo eſt. Qui autem tam in aduerſis quàm in proſperis ad diuinum arbitrium ſe fingit, is probè capit, quid Hebræus Pſaltes hoc ſibi carmine voluerit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. *b* Et quinam hi fratres? Chriſtus & Vir iuſtus; neque enim ſupremus Rex erubeſcit in hunc fraternitatis affectum conſpirare.

a Caſſ. coll. 9. c. 20. b Pſal. 132. v. 1.

§. II.

Eccleſiaſtes olim, velut rem magnam dicturus: Sapientis, oculi ait, in capite eius. *a* Nunquid ergo homines ſtulti oculos habent in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hæc eſt: Qui omnem obtutum in Deo Deíque Voluntate figit, hic verè ſapiens eſt, hic quotquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis, Domitiani, & M. Antonini, omni fortunâ ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis vænijt, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus ceterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritûs habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſsimo putes conſcriptum: Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſsima ſcripſerunt, nec vixerunt ſanctiùs. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*, hic, inquam, de diuinâ voluntate omni

a Eccleſ. c. 2. v. 14.

nisu

nisu sectandâ prorsus diuinè philosophatur, Libet illius verba huc fidelissimè transferre. Appetitum meum, inquit, obedientem præbui Deo: vult ille me febricitare? volo & ipse. Vult me aliquâ re potiri? volo & ipse. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, aut cogere? Non frontem ducis, ô Christiane, non erubescis, refractarie, ad has voces? Sed pergit Epictetus: Vir prudens ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dediderit, se iter tutò confecturum. Quid est istud, Dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit; & quod ille noluerit, & ipse nolit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, nisi considerandâ Dei Voluntate & administratione. Quid mihi dedit meum & mei iuris: quid sibi ipse reseruauit? Liberam voluntatem mihi dedit: & quæ in meâ potestate sunt, ea nec impediri nec prohiberi posse voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, vt à nemine prohiberetur? Subiecit igitur sub vniuersitatis circuitum possessiones, vasa, ædes, liberos, vxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, vt ea quæ mihi data non sunt, quouis modo consequar? Vt data sunt, & quatenus fieri possunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno? a Ita prorsus, mi optime Epictete, ita se res habet: ecquid miseri repugnamus diuinæ Voluntati? vndique conclusi sumus: si duci nolumus, trahemur, aut raptabimur. Seneca de absolutâ libertate disserens: Quæris, inquit, quæ sit ista? Non homines timere, non Deos: nec turpia velle, nec nimia: in seipsum habere maximam potestatem. Inæstimabile bonum est, suum fieri. b At verò suus fieri nemo potest, qui non prius sic Dei fiat, vt omnia cum Deo aut nolit, aut velit. Animus qui suus fieri cupit, vtique ab omnibus externis in se reuocandus est: recedat, quantum potest, ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, etiam aduersa benignè interpretetur. c Hic animus suus esse incipit; hæc animi libertas est. Nec aliter Augustinus: Bonus, inquit, etiamsi seruiat, liber est; malus, etiamsi regnet, seruus est, tot dominorum quot vitiorum. d

a Epictet.l.3.dissert.c.26.paullò ante finem. b Senec.epist.75.fine.
c Senec.de tranquil.c.14. d Aug.l.4.de Ciu.c.3.

§. III.

Fortissimus heros Iudas Machabæus, militibus in hostem inflammandis: Accingimini, inquit, & estote filij potentes, vt pugnetis aduersus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo sic fiat. a

a 1.Machab.c.3.v.58.& 60.

Hoc agamus, viri, & ad nutus diuinos stemus paratissimi, seu nos vinci, cadere, mori; seu vincere nos velit Deus, & triumphare: sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Sic Ioab pugnam initurus periculosiorem, ad Abisai fratrem: Esto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo. a Summi momenti est, in omnibus sic animum instruere, vt omnem rei euentum diuinæ adscribat prouidentiæ. Fit enim non rarò, vt viri docti, prudentes, bellicosi, sancti, & fortiter agant & peritè, exitu tamen minimè secundo, qui tamen non minus in Dei prouidentiam referendus, quàm felicissimus quilque successus. Eâ de caussâ Ecclesiastes: Vidi sub sole, inquit, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus. b Casum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profectò rari est intelligentem & industrium spe suâ fraudari; hoc nos malum casum censemus. At Thomas Aquinas è verbis Ecclesiastæ rectè colligi affirmat, Nihil esse à casu, aut præter voluntatem ac præscientiam caussæ primæ. Casus enim inueniuntur in rebus tempori obnoxijs, & humanæ scientiæ subiectis: diuina vis & prouidentia omnia ab omni æternitate præsciuit, omnia labente æuo moderatur, & in destinatos certósque fines dirigit, dum sua cuique tempora, suas humanis conatibus varietates præstituit, vt vel sic diuinæ prouidentiæ immemores, ab inopinatis casibus aduersísque euentibus discant, suis viribus non nimium tribuere, sibique persuadeant à diuino nutu pendere omnia. Fortuna priscis tantoperè culta nunc quid est? versatilis sed inanis ex Orco larua. Numen illud quod cuncta pro arbitrio seu aduersa seu prospera mortalibus partitur, ipsissima Dei prouidentia est. Versat Deus sanctissimâ Voluntate suâ & Prouidentiâ res humanas instar volubilis rotæ; sortes cæcas & incertas ipse temperat, *Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ipse Dominus faciens hæc omnia* c Priscis Fortuna fuit Bicolor, quàm duplici fingebant vultu, albo anteriore & splendido, posteriore atro, vt penes quam boni ac mali sit arbitrium. Hæc puerorum deliria sunt. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. d Ad rem Seneca sibimet obijciens, & diluens obiecta: Sequitur pars, inquit, quæ solet non immeritò contristare, & in solitudinem deducere, vbi bonorum

a 2.Reg.c.10.v.12. b Ecclef.c.9.v.11. c Ifa.c.45.v.7. d Eccli.c.11.v.14.

am abijcimus, malè alijs imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plaustro conuitia serimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cùm in mari solus Ioannes, ceteris discipulis id ignorantibus, agnosceret dominum diceretque: Dominus est. Plurimi sunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoscant turbati maris auctorem Deum, sed in eos, quos hostes putant, acerrimè stomachantes: Ille semissis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iste tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequissimo hæc in me cusa est faba. At longè aliter loqui assueuit *Voluntas Tolerans.* Hoc omne malum, inquit, à Deo est: Deus me castigat meritissimò: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Sed progrediamur.

§. III.

III. *Voluntas Hilaris.* Hæc hominem sic instruit vt tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, sit contentissimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, satis est quicquid mihi das, etsi auaritiæ meæ id subinde parum videatur; nec istud quidem vllo modo sum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me sentio.

Nunquam queri solet diuinæ Voluntatis studiosus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautissimè viuunt, & nec dimidium mei laboris suscipiunt; parum serunt & amplissimas colligunt segetes. Optimè olim Venusinus vates quæsijt:

Qui fit Mecænas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illâ
Contentus viuat? laudet diuersa sequentes. a

Hinc est, mi Poëta, hinc est, quòd diuinæ Voluntati tam ægrè acquiescamus. Cupiditas nostra in alia atque alia, & sæpe in longinqua fertur, nec est finis concupiscendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura soluimur. Angustus animus est quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis assiduè ante oculos versetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu verò velut eius desiderio contrahit cæruleum florem. b Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circum agere se cum sole, amore

a Horat. l. 1. sat. 1. b Plin. l. 22. hist. Nat. c. 21.

amore solis. Sol noster, Voluntas Dei est: hæc nobis non semper extra nubem illucet, serenis turbidi dies miscentur, quos pluuiæ, venti, grandines infestant. Nemo Christianorum est, qui non sæpius sentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempestates. At nos instar heliotropij cum sole nostro, cum diuinâ Voluntate nosipsos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus sit nostri sideris illius amor. Et sanè nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget, innumera hîc illic displicebunt, à nullâ re satisfiet, nunquam sorte nostrâ contenti erimus, omnia deesse videbuntur, etsi adsint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppressi tædio, perturbati, pusillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miseri erimus, quamdiu non ad hunc solem, diuinam Voluntatem nos circumegerimus, vt heliotropium. Fixissimis & inconniuis oculis sol iste nobis assiduè aspiciendus est quocunque se vertat, hoc vnicum in animo semper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortisque regula mihi est vnica Dei Voluntas: Sicut domino placuit, ita factum est, ita fiet, sit nomen domini benedictum. Nunc quidem sol noster nube abditur, sed breuî lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium sæculorum decursus, variósque rerum euentus non rarò nubilos post serena principia, sæpe serenos post initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quàm sequi diuinam Voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quispiam, verbis certè promptissimus, Christo se traditurus: Magister, inquit, sequar te, quocunque ieris. [a] Ita nos quà verbis quà factis promptissimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, sequamur quocunque ierit.

a Matth.c.8.v.19.

§. IV.

IV. *Voluntas Longanimis.* Pleraque omnia nostra corrumpimus longanimitatis defectu. Israëlis populus Mosis in monte moras pertæsus ad idola se vertit, & vitulum aureum pro Deo sibi statuit, emansionem nimis diuturnam caussatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, super hæc omnia tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt. [a] Est, ô viri boni, dies tertia, sed nunquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis superest reuiuiscendi; siccine omnis vestra longanimitas consumpta est? O non longanimes! si dies hæc tertia transijsset, si quarta vel quinta iam aduenisset, videremini cum ratione despondere animum. At cùm tertiam hanc diem necdum ad vesperem deduxeritis, quid

a Luc.c.24.v.21.

est quòd de rediuiuo domino tam præproperè diffiditis? Ad vota nostra nimis quàm præproperi sumus, & nisi mox fiat quod cupimus, omnem spem nostram in impatientiam aut etiam desperationem præcipitamus. Longè aliter Deus: Miserator & misericors dominus, longanimis, & multum misericors. a Nec vult perire animam, sed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abjectus est. b Auarus, sestertium bis terue manu versat dum expendat, sic Deus ad pœnas tardus quasi *retractat* antequam decretoriâ sententiâ feriat, & in gehennam mittat ac supplicia.

Nos, & modicæ fidei, & curtæ spei, si quid à Deo bis terue petierimus, nec impetremus, spem omnem abijcimus, & more mendicorum, qui si ante domum clamore aut pulsu stipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo est domi. Pulsate, ignaui, pulsate; pulsantibus panditur hoc ostium. Quàm in rebus alijs obstinatæ sæpe longanimitatis sumus! sunt qui officium aliquot annis ambiant, & non rarò frustra. Pinguior hæreditas quàm suaui patientiâ expectatur? & ne moras nimium sentiat hæres, temporis velocitate se solatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus & tempus præscribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu supplicandum? tot iam annis clamo, nec exaudis. Nisi domine succurras hoc anno, precari desinam, & actum putabo. In hoc certè non absimiles sumus Bethuliæ ciuibus, qui: Contestamur, aiunt, hodie cælum & terram, &c: vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate sitis. O minimè longanimes! itáne rebus omnibus desperatis ciuitas tradenda hosti? an nullum è cælo auxilium sperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias sacerdos, qui lacrimis infusus: Æquo animo estote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus misericordiam, Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis. c O mi Ozia, ô sacerdos, quàm hîc non altum sapis supra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis constituere diem? adeóne omnis apud vos non extincta tantùm sed & sepulta est longanimitas? Non tulit hoc generosissima Iudith, & accersitis presbyteris:

Quod

a Ps. 102. v. 8. b 2. Reg. c. 14. v. 14. c Iudith c. 7. v. 17. 23. & seqq.

Quod est hoc verbum, inquit, in quo consentit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis dominum? non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Quid ergo faciendum suades ô Iudith? Dicamus flentes domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam. expectemus humiles consolationem eius. [a] Hac sanè ratione Longanimis voluntas sic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, sic facias mecum misericordiam tuam: ô Domine, etsi decem annis, etsi viginti aut triginta, etsi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non cessabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis scirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendum; si neges petita, dabis meliora. Itaque si moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non tardabis. [b]

a Iudith.c.8.à v.10.ad 20. b Abac.c.2.v.3.vide.plura de hoc infra l.4.c.5.

§. V.

V. *Voluntas Ardens.* Hæc in eo consistit vt non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, sed propter hoc ipsum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud respuat, istud admittat, ardenti studio, nec vllam aliam habeat caussam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum si quis interroget, cur istud nolit, hoc velit, non aliud se caussæ habere respondebit, quàm quòd Deum id nolle, & velle istud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, amo vt amem, amor enim est qui amatur. [a] Augustini monitum est: Oportet nos in eundem affectum transire, vt sicut Deus omnia voluit esse propter seipsum, ita nos quoque nec nosipsos nec aliud esse velimus, nisi propter Deum & ipsius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid verò est, inquit, dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit, & quod ille noluerit, nec ipse velit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm si consideret quispiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vigente lege priscâ voluit Deus, vt omnis supellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & sic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hæc erant: Omnia vasa quibus mini-

a Bern.in soliloq.mihi pag. 667.

ministratur in sanctuario, inuoluent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Hoc eâ de caussâ factum quæ subiungitur: Alij nullâ curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam inuoluantur, alioquin morientur. a Ita baiuli sacræ supellectilis nihil eorum videbant quæ ferebant, sed solum onus sentiebant, omnia enim cæruleum tegmen oculis subducebat. In hunc planè modum, quisquis se Deo plenè tradidit, suauissimè nescit, sed nec scire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut iubeatur; onus ille quodlibet subit promptissimis humeris, sed onus cyaneo velo coopertum, hoc est, diuinâ voluntate vestitum, hanc illi videre satis est.

a Num.c.4.v.12.& 20.

§. VI.

VI. *Voluntas Omniparens.* Omniparentem dicimus voluntatem, quæ instar fæcundissimæ telluris, omne genus optimorum desideriorum effundit, eáque velut primogenios partus consecrat diuinæ Voluntati. Hîc animus altus, cælique appetens exsurgit, hîc gemitus amoris pleni, hîc suspiria in altum efferuescentia: O mi Deus, quàm ego, cupio, non solùm pati plurima, sed & mori pro te, vel acerbâ morte. Per cælestes hos impetus animi, Deus & homo sic conspirant in rebus prorsus omnibus, vt ex hac tam suaui conspiratione ac consensu, iucundissima inter Deum & hominem nascatur consiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita vt demum homo, ad omnes rerum euentus dicat, Ita Pater, Ita Pater, quia sic fuit placitum ante te, Ita Pater. a Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? b Sic omnia tam molesta quàm grata velut è manu Dei placidissimè accipit. Quâ in re mirum est quantum lucis alluxerit priscis Philosophis. Ex his diuinè monens Epictetus: Nunquam, ait, te quidquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obijt? redditus est. Prædium est ereptum? An non id quoque est redditum? At improbus est qui eripuit. Quid tua id refert, per quem, is qui dederat, repetierit? Sed quamdiu concesserit, tanquam alienum id curato, vt cauponam viator. c

Ita prorsus qui Deo se quàm coniunctissimum cupit, non aliter philosophatur quicquid rerum auferatur, non attendit auferentem, sed Deum sua repetentem. Idcircò illud Christi assiduè ingeminat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te, ita, mi Pater, ita. Hic obserua, obsecro te, Lector, succinctam diuini huius sermonis expli-

a Matth.c.11.v.26. b Iob.c.2.v.10. c Epictet.Enchir.c.15.

explicationem. Cælestis Pater iam olim per Isaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fædus populi, in lucem gentium. Perinde si dicat: parum mihi est vt reliquias Israëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris sermo octingentis annis virgineum partum præcessit. a Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, pronissimâ voluntate amplexus filius, respondit idem se velle quod Pater. Idcircò Matthæus: In illo tempore, inquit, respondens Iesus dixit. Et cui respondit, nemine interrogante? Æterno Patri respondit, ante tot sæcula filium alloquenti. Et en quàm lætè filius, voluntatem Patris deosculatus dicat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te; factum à me habeto, Pater; quicquid imperaueris. Sicut autem cælestis Pater cum filio per Isaiam ante tot annos locutus, & filius Patri respondit: Sic cum quouis nostrûm ab æterno sermocinatus est Deus; distinctissimè ac ordinatissimè disposuit quo tempore quilibet hominum nasciturus, quo moriturus; auxilium omne consequendæ beatitudini parauit; Præuidit quid quisque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata sit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benignissimè sit affatus, an non æquissimum, vt & nos suo quisque tempore cum Christo respondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam sic & sic, atque sic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis singulis, instaurato aliquoties desiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad vltimum vsque halitum, constantiâ inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

a Nam Isaias occisus est anno Mundi 3340.

Cap. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem sit conformanda.

DIximus quid præparationis sit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuinâ censeri possit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsâ voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

§. I.

Optimè Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, eâ ratione Deo probari, si eo fiant animo, vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti est, vitam etiam & sanguinem

guinem prodigere, nisi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc Pamen vir sanctus assiduè monens: Nunquam, inquit, tuam contra diuinam Voluntatem statuas; voluntas tua diuinæ semper sit coniunctissima. Hæc autem coniunctio si vera sit, est sincerissima in omnibus cum diuinâ Voluntate concordia, quæ hominem sic instruit, vt illius assiduæ sint hæ voces: Sicut Deus vult, sic & ego; quando Deo complacitum est, tunc & mihi.

Laudatissima Ruth socrum suam Noemi affata: Quocunque, inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. quæ te terra morientem susceperit, in eâ moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. a Non aliter homo cum Deo concordans sentit, nec aliter loquitur. Elias olim Elisæo: Sede hîc, inquit, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui Elisæus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. b Idque tertium repetijt, hero suo inseparabilis comes adhæsurus. Regi Ioramo suppetias poscenti, Rex Iosaphatus respondit: Ascendam; qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Ita nos Deo intimis animis coniuncti simus, vti Ruth cum Noemi, Elisæus cum Eliâ, Ioramus cum Iosaphato: dicamus ingenti cum fiduciâ: Voluntas tua, mi Deus, voluntas mea; cor tuum, cor meum: totus sum sub tuo, mi Deus, arbitrio.

Et hanc suæ quisque cum diuinâ Voluntate coniunctionem sedulò curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis semper contentissimus, nec aliud frequentius ore aut corde versans, quàm hoc ipsum: *Fiat voluntas tua.* Quemadmodum verò virtutes omnes in Christi tormentis effulsere clariores, sic & orandi ardor. Christus in extremis angustijs: Pater, inquit, si vis, transfer calicem istum à me: Veruntamen non mea Voluntas fiat, sed tua. c Non est melior, nec ferè breuior; non est perfectior, non gratior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vnâ: Non mea, sed tua voluntas fiat; Non sicut ego volo, sed sicut tu. Dei Voluntas fiat, etsi Orbis ruat. Beata Gertrudis solita est trecenties sexagies ter dicere: O mi amantissime Iesu, fiat voluntas tua. Sed hoc infrà explicatiùs monebimus. Cassianus: Quid est, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, quàm vt sint homines similes Angelis: & sicut

a Ruth.c.1.v.16. b 4.Reg.c.2.v.2. c Luc.c.22.v.42.

ſicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terrâ ſunt, non ſuam ſed eius vniuerſi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere præualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quæ videntur, vel aduerſa vel proſpera, pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magíſque eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſollicitum eſſe, quàm nos ipſos pro nobis. *a* Ita Caſsiani ſenſu, in cæli veſtibulo iam habitat, qui ſuam diuinæ Voluntati ſic accommodat. In cælo certè innumera millena millia beatorum, vnius ſunt voluntatis. Hinc Arſenius Marco Abbati quærenti: eccur, Pater, ad nos non reuiſis? aptè reſpondit: Cùm ijs qui ſupra nos degunt, melius mihi conuenit, cùm omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultûs diſsimilitudo eſt. Qui autem tam in aduerſis quàm in proſperis ad diuinum arbitrium ſe fingit, is probè capit, quid Hebræus Pſaltes hoc ſibi carmine voluerit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. *b* Et quinam hi fratres? Chriſtus & Vir iuſtus; neque enim ſupremus Rex erubeſcit in hunc fraternitatis affectum conſpirare. a Caſſ.coll.9.c.20. b Pſal.132.v.1.

§. II.

Eccleſiaſtes olim, velut rem magnam dicturus: Sapientis, oculi ait, in capite eius. *a* Nunquid ergo homines ſtulti oculos habent in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hæc eſt: Qui omnem obtutum in Deo Deíque Voluntate figit, hic verè ſapiens eſt, hic quotquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis, Domitiani, & M. Antonini, omni fortunâ ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis vænijt, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus ceterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritûs habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſsimo putes conſcriptum: Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſsima ſcripſerunt, nec vixerunt ſanctiùs. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*, hic, inquam, de diuinâ voluntate omni

a Eccleſ.c.2.v.14.

tatem in amicitiam admissuro, non idem iuris sit? Quocirca sciat voluntas hominis, iam alijs sibi legibus viuendum, præcipuè istis.

§. I.

I. *Voluntas Insons* sit. Hoc cumprimis exigitur. delicatus è cælo sponsus est, sordes & odit, & arcet. Voluntas illi copulanda oderit etiam necesse est omne genus sordium: & ita quidem vt non tantùm auaritiæ non studeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, sed etiam si quid propensionis & affectûs sentiat ad hæc inquinamenta, id omne in se viriliter expugnet, nec tantùm nolit obscœna cogitare, sed etiam velit castissima quæque meditari. Sed sermo nobis non est de ijs quæ nemini non clara sunt. Aliud est miræ subtilitatis, sed & maximæ celeritatis vitium, Inuidia. Hic Voluntas insons sit, & ab hac lue immunem se præstet. Voluntas ad diuinam conformanda sine omni liuore sit; non inuidiâ alienæ felicitatis tangatur, nec prematur suæ. Nam qui Deo verè coniunctus est, videt quidem alios gratiâ, & opibus florere, non tamen inuidet, sed ad Deum versus: O Domine, inquit, vis illum aut istum ad opulentiam, ad honores euehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec eius rei caussam à te postulo. Mihi satis caussarum, mihi rationum abundè satis est, tua vna atque vnica Voluntas. Certissimus enim sum, nisi tu id permitteres, & quidem meo bono, non fieret, nec id vllus hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & fortè pauculis verbis confectum est. Sed & in ceteris, scio, tuo fit permissu, mi Domine, vt iste me sic allatret, ille me sic tractet, hic ita exagitet me, nunquam illos, quod sciam, læsi; verùm in tuâ Voluntate satis ad hoc responsi reperio: Tu hæc permisisti, tu iussisti: sint ergo illi Semei, sim ego Dauid, si tibi sic visum est, mi Deus.

Sanctissimus ille Antiochenus antistes & martyr Ignatius: Frumentum Christi sum, inquit, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Ita nimirum nos Deus mensæ suæ præparat dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides sunt qui nos velut offusum triticum commolunt. Vt hoc altiùs in animum demittamus, consultissimum est, singulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis: *Benedictus Deus in æternum: Domine quid me vis facere? Fiat Voluntas tua.* a Hæc prima voluntatis humanæ præparatio est, puram esse à næuis,

a Vide Horologium Angeli Tutelaris Horâ II. diei.

à næuis, præsertim ab omni simultate ac inuidentiâ. Sed prætereà requiritur.

§. II.

II. *Voluntas Tolerans.* Cùm quis rebus aduersis agitatur, omne præsidium, à patientiâ petat, dicátque sereno animo: Hoc omne à Deo est, quicquid patior; sed est à Deo per hanc occasionem, per istum hominem, per illam caussam in me immissum. Et huius quidem rei tam certus sum, atque viuere me scio. Hîc plurimis aqua hæret, qui non eâ fide in Deum pollent, vt sibi certò persuadeant, tam aduersa & omnes malignos euentus à Deo esse, quàm prospera & optatissimos successus. Si hoc certum haberemus, quod in se certissimum, non facilè quidquam impatienti aut deiecto animo ferremus, nec toties illis vocibus vrgendi essemus: *Vos modicæ fidei.* At verò aduersa omnia à Deo, per quemcunque tandem, ad nos deriuari, Christus sic demonstrans: Nonne duo passeres, inquit, asse væneunt & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Idem repetens: Nonne quinque passeres væneunt dipondio, inquit, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. a Itáne Deus cum passerculo in terram cadit? certè Voluntas Dei, quippeni Deus ipse? qui sicut in rebus creatis omnibus assiduè operatur, ita cum pisce natat, ita cum aue volat, cum angue serpit, cum quadrupede incedit; non deserit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia cassibus simul irretiantur, harum tamen nulla & nec minima quidem alaudula sine Voluntate Dei capitur: *Vna ex illis non cadit super terram sine patre cælesti.* Quod autem prouidentissimam Dei Voluntatem attinet, eadem & Aquilæ, & passerculi, & hominis est ratio. Si ergo auicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur sine Dei Voluntate, & tu Homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus hæres, te vllis aduersis exerceri, te iniuriâ, te damnis, te tristitiâ credis affici, Deo non singulariter volente? Vt autem exactiùs hoc ipsum caperemus, nec temerè vnquam diceremus, rerum animatarum duntaxat Deo hanc curam esse, addidit Seruator: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt. Quis hominum vnquam capillorum suorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quàm vnius hominis, & nolente Deo nullus subtrahetur. Quotiescunque igitur in rebus aduersis patienti-

a Matth.c.10.v.29. & Luc.c.12.v.6.

am abijcimus, malè alijs imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plaustro conuitia serimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Fuit cùm in mari solus Ioannes, ceteris discipulis id ignorantibus, agnosceret dominum diceretque: Dominus est. Plurimi sunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoscant turbati maris auctorem Deum, sed in eos, quos hostes putant, acerrimè stomachantes: Ille semissis homo, aiunt, ille nebulo, hic furcifer, iste tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricauit; ab illo bipedum nequissimo hæc in me cusa est faba. At longè aliter loqui assueuit *Voluntas Tolerans*. Hoc omne malum, inquit, à Deo est: Deus me castigat meritissimò: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Sed progrediamur.

§. III.

III. *Voluntas Hilaris.* Hæc hominem sic instruit vt tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, sit contentissimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, satis est quicquid mihi das, etsi auaritiæ meæ id subinde parum videatur; nec istud quidem vllo modo sum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me sentio.

Nunquam queri solet diuinæ Voluntatis studiosus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alij lautissimè viuunt, & nec dimidium mei laboris suscipiunt; parum serunt & amplissimas colligunt segetes. Optimè olim Venusinus vates quæsijt:

Qui fit Mecænas, vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illâ
Contentus viuat? laudet diuersa sequentes. a

Hinc est, mi Poëta, hinc est, quòd diuinæ Voluntati tam ægrè acquiescamus. Cupiditas nostra in alia atque alia, & sæpe in longinqua fertur, nec est finis concupiscendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura soluimur. Angustus animus est quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis assiduè ante oculos versetur, de quo eleganter Plinius: Heliotropij miraculum, inquit, sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Nocte verò velut eius desiderio contrahit cæruleum florem. b Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circum agere se cum sole,

a Horat. l. 1. Sat. 1. b Plin. l. 22. hist. Nat. c. 21.

amore solis. Sol noster, Voluntas Dei est: hæc nobis non semper extra nubem illucet, serenis turbidi dies miscentur, quos pluuiæ, venti, grandines infestant. Nemo Christianorum est, qui non sæpius sentiat hanc cæli grauitatem & turbulentas tempestates. At nos instar heliotropij cum sole nostro, cum diuinâ Voluntate nosipsos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus sit nostri sideris illius amor. Et sanè nulla nobis vnquam tranquillitas obtinget, innumera hîc illic displicebunt, à nullâ re satisfiet, nunquam sorte nostrâ contenti erimus, omnia deesse videbuntur, etsi adsint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppressi tædio, perturbati, pusillanimes, pleni querelarum & liuoris, nunquam non miseri erimus, quamdiu non ad hunc solem, diuinam Voluntatem nos circumegerimus, vt heliotropium. Fixissimis & inconniuis oculis sol iste nobis assiduè aspiciendus est quocunque se vertat, hoc vnicum in animo semper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortisque regula mihi est vnica Dei Voluntas: Sicut domino placuit, ita factum est, ita fiet, sit nomen domini benedictum. Nunc quidem sol noster nube abditur, sed breuî lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium sæculorum decursus, variósque rerum euentus non rarò nubilos post serena principia, sæpe serenos post initia nubila. Sic igitur nos comparemus, vt ante omnem euentum nihil magis velimus quàm sequi diuinam Voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quispiam, verbis certè promptissimus, Christo se traditurus: Magister, inquit, sequar te, quocunque ieris. [a] Ita nos quà verbis quà factis promptissimi ad omnem diuinæ Voluntatis nutum, sequamur quocunque ierit.

a Matth.c.8.v.19.

§. IV.

IV. *Voluntas Longanimis*. Pleraque omnia nostra corrumpimus longanimitatis defectu. Israëlis populus Mosis in monte moras pertæsus ad idola se vertit, & vitulum aureum pro Deo sibi statuit, emansionem nimis diuturnam caussatus. Ita duo illi viatores Emmauntem tendentes: Et nunc, aiunt, super hæc omnia tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt. [a] Est, ô viri boni, dies tertia, sed nunquid hæc tertia dies iam abijt, an nihil temporis superest reuiuiscendi; siccine omnis vestra longanimitas consumpta est? O non longanimes! si dies hæc tertia transijsset, si quarta vel quinta iam aduenisset, videremini cum ratione despondere animum. At cùm tertiam hanc diem necdum ad vesperem deduxeritis, quid

a Luc.c.24.v.21.

eſt quòd de rediuiuo domino tam præproperè diffiditis? Ad vota noſtra nimis quàm præproperi ſumus, & niſi mox fiat quod cupimus, omnem ſpem noſtram in impatientiam aut etiam deſperationem præcipitamus. Longè aliter Deus: Miſerator & miſericors dominus, longanimis, & multum miſericors. a Nec vult perire animam, ſed *retractat*, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. b Auarus, ſeſtertium bis térue manu verſat dum expendat, ſic Deus ad pœnas tardus quaſi *retractat* antequam decretoriâ ſententiâ feriat, & in gehennam mittat ac ſupplicia.

Nos, & modicæ fidei, & curtæ ſpei, ſi quid à Deo bis térue petierimus, nec impetremus, ſpem omnem abijcimus, & more mendicorum, qui ſi ante domum clamore aut pulſu ſtipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo eſt domi. Pulſate, ignaui, pulſate; pulſantibus panditur hoc oſtium. Quàm in rebus alijs obſtinatæ ſæpe longanimitatis ſumus! ſunt qui officium aliquot annis ambiant, & non raro fruſtra. Pinguior hæreditas quàm ſuaui patientiâ expectatur? & ne moras nimium ſentiat hæres, temporis velocitate ſe ſolatur. Nos tamen ordinationi diuinæ metas figimus & tempus præſcribimus; nimium nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu ſupplicandum? tot iam annis clamo, nec exaudis. Niſi domine ſuccurras hoc anno, precari deſinam, & actum putabo. In hoc certè non abſimiles ſumus Bethuliæ ciuibus, qui: Conteſtamur, aiunt, hodie cælum & terram, &c: vt iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui longior efficitur in ariditate ſitis. O minimè longanimes! itáne rebus omnibus deſperatis ciuitas tradenda hoſti? an nullum è cælo auxilium ſperandum? Hanc ciuium extinctam longanimitatem non modicè fouit Ozias ſacerdos, qui lacrimis infuſus: Æquo animo eſtote fratres, inquit, & hos quinque dies expectemus miſericordiam. Forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam nomini ſuo. Si autem tranſactis quinque diebus, non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti eſtis. c O mi Ozia, ô ſacerdos, quàm hîc non altum ſapis ſupra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis conſtituere diem? adeóne omnis apud vos non extincta tantùm ſed & ſepulta eſt longanimitas? Non tulit hoc generoſiſsima Iudith, & accerſitis presbyteris:

Quod

a Pſ. 102. v. 8. b 2. Reg. c. 14. v. 14. c Iudith c. 7. v. 17. 23. & ſeqq.

Quod est hoc verbum, inquit, in quo consentit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis dominum? non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Quid ergo faciendum suades ô Iudith? Dicamus flentes domino, vt secundùm voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam. expectemus humiles consolationem eius. a Hac sanè ratione Longanimis voluntas sic Deo coniungit hominem, vt quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, sic facias mecum misericordiam tuam: ô Domine, etsi decem annis, etsi viginti aut triginta, etsi annis quinquaginta ad te clamauero, clamare tamen non cessabo, nullos tibi terminos figo: & quamuis scirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendum; si neges petita, dabis meliora. Itaque si moram feceris, expectabo te, quia veniens venies, & non tardabis. b

a Iudith.c.8.à v.10.ad 20. b Abac.c.2.v.3.vide.plura de hoc infra l.4.c.5.

§. V.

V. *Voluntas Ardens.* Hæc in eo consistit vt non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, sed propter hoc ipsum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud respuat, istud admittat, ardenti studio, nec vllam aliam habeat caussam hoc agendi, hoc omittendi quàm diuinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum si quis interroget, cur istud nolit, hoc velit, non aliud se caussæ habere respondebit, quàm quòd Deum id nolle, & velle istud comperiat. Amo, inquit Bernardus, quia amo, amo vt amem, amor enim est qui amatur. a Augustini monitum est: Oportet nos in eundem affectum transire, vt sicut Deus omnia voluit esse propter seipsum, ita nos quoque nec nosipsos nec aliud esse velimus, nisi propter Deum & ipsius voluntatem. Neque aliter Epictetus: Quid verò est, inquit, dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit, & quod ille noluerit, nec ipse velit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm si consideret quispiam voluntatem Dei & gubernationem.

Vigente lege priscâ voluit Deus, vt omnis supellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo inuolueretur, & sic inuoluta portaretur à Leuitis. Iubentis verba hæc erant: Omnia vasa quibus mini-

a Bern in [illegible] mihi pag. 663.

explicationem. Cælestis Pater iam olim per Isaiam vatem allocutus filium: Et dedi te, inquit, in fædus populi, in lucem gentium. Perinde si dicat: parum mihi est vt reliquias Israëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris sermo octingentis annis virgineum partum præcessit. a Hoc igitur Patris decretum tot antè annis promulgatum, pronissimâ voluntate amplexus filius, respondit idem se velle quod Pater. Idcircò Matthæus: In illo tempore, inquit, respondens Iesus dixit. Et cui respondit, nemine interrogante? Æterno Patri respondit, ante tot sæcula filium alloquenti. Et en quàm lætè filius, voluntatem Patris deosculatus dicat: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te; factum à me habeto, Pater; quicquid imperaueris. Sicut autem cælestis Pater cum filio per Isaiam ante tot annos locutus, & filius Patri respondit: Sic cum quouis nostrûm ab æterno sermocinatus est Deus; distinctissimè ac ordinatissimè disposuit quo tempore quilibet hominum nasciturus, quo moriturus; auxilium omne consequendæ beatitudini parauit; Præuidit quid quisque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata sit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benignissimè sit affatus, an non æquissimum, vt & nos suo quisque tempore cum Christo respondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam sic & sic, atque sic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis singulis, instaurato aliquoties desiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad vltimum vsque halitum, constantiâ inuiolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

a Nam Isaias occisus est anno Mundi 3340.

CAP. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei Voluntatem sit conformanda.

DIximus quid præparationis sit præmittendum, huic voluntatum coniunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum diuinâ censeri possit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsâ voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

§. I.

Optimè Thomas Aquinas dixit, Omnes actiones cum virtute coniunctas, eâ ratione Deo probari, si eo fiant animo, vt diuinæ Voluntati obtemperetur. Nullius meriti est, vitam etiam & san-

guinem prodigere, nisi ad diuinæ Voluntatis placitum. Hoc Pamen vir sanctus asiduè monens: Nunquam, inquit, tuam contrà diuinam Voluntatem statuas; voluntas tua diuinæ semper sit coniunctissima. Hæc autem coniunctio si vera sit, est sincerissima in omnibus cum diuinâ Voluntate concordia, quæ hominem sic instruit, vt illius asiduæ sint hæ voces: Sicut Deus vult, sic & ego: quando Deo complacitum est, tunc & mihi.

Laudatissima Ruth socrum suam Noëmi affata: Quocunque, inquit, perrexeris pergam, & vbi morata fueris, & ego pariter morabor. populus tuus, populus meus, & Deus tuus, Deus meus. quæ te terra morientem susceperit, in eâ moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. *a* Non aliter homo cum Deo concordans sentit, nec aliter loquitur. Elias olim Elisæo: Sede hîc, inquit, quia Dominus misit me vsque in Bethel. Cui Elisæus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. *b* Idque tertium repetijt, hero suo inseparabilis comes adhæsurus. Regi Ioramo suppetias poscenti, Rex Iosaphatus respondit: Ascendam; qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. Ita nos Deo intimis animis coniuncti simus, vti Ruth cum Noëmi, Elisæus cum Eliâ, Ioramus cum Iosaphato: dicamus ingenti cum fiduciâ: Voluntas tua, mi Deus, voluntas mea; cor tuum, cor meum: totus sum sub tuo, mi Deus, arbitrio.

Et hanc suæ quisque cum diuinâ Voluntate coniunctionem sedulò curet in rebus omnibus, in negotijs, in officijs, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, diuinis placitis semper contentissimus, nec aliud frequentius ore aut corde versans, quàm hoc ipsum: *Fiat voluntas tua.* Quemadmodum verò virtutes omnes in Christi tormentis effulsere clariores, sic & orandi ardor. Christus in extremis angustijs: Pater, inquit, si vis, transfer calicem istum à me: Veruntamen non mea Voluntas fiat, sed tua. *c* Non est melior, nec ferè breuior; non est perfectior, non gratior Deo, nec homini vtilior oratio præ hac vnâ: Non mea, sed tua voluntas fiat; Non sicut ego volo, sed sicut tu. Dei Voluntas fiat, etsi Orbis ruat. Beata Gertrudis solita est trecenties sexagies ter dicere: O mi amantissime Iesu, fiat voluntas tua. Sed hoc infrà explicatiùs monebimus. Casianus: Quid est, inquit, hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, quàm vt sint homines similes Angelis: & sicut

a Ruth.c.1.v.16. b 4.Reg.c.2.v.2. c Luc.c.22.v.42.

ſicut Voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terrâ ſunt, non ſuam ſed eius vniuerſi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere præualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quæ videntur, vel aduerſa vel proſpera, pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magíſque eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſollicitum eſſe, quàm nos ipſos pro nobis. a Ita Caſsiani ſenſu, in cæli veſtibulo iam habitat, qui ſuam diuinæ Voluntati ſic accommodat. In cælo certè innumera millena millia beatorum, vnius ſunt voluntatis. Hinc Arſenius Marco Abbati quærenti: eccur, Pater, ad nos non reuiſis? aptè reſpondit: Cùm ijs qui ſupra nos degunt, melius mihi conuenit, cùm omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultûs diſsimilitudo eſt. Qui autem tam in aduerſis quàm in proſperis ad diuinum arbitrium ſe fingit, is probè capit, quid Hebræus Pſaltes hoc ſibi carmine voluerit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. b Et quinam hi fratres? Chriſtus & Vir iuſtus; neque enim ſupremus Rex erubeſcit in hunc fraternitatis affectum conſpirare.

a Caſſ. coll. 9. c. 20. b Pſal. 132. v. 1.

§. II.

Eccleſiaſtes olim, velut rem magnam dicturus: Sapientis, oculi ait, in capite eius. a Nunquid ergo homines ſtulti oculos habent in pedibus aut alibi extra caput? Beati Gregorij interpretatio hæc eſt: Qui omnem obtutum in Deo Deíque Voluntate figit, hic verè ſapiens eſt, hic quotquot habet oculos, capiti gerit infixos.

Epictetus illud Philoſophorum ſidus æuo Neronis, Domitiani, & M. Antonini, omni fortunâ ſuperior vixit. Vnica anus in miniſterio ei fuit, vnica lucerna fictilis (hoc domeſticum omne inſtrumentum) ad diuinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte eius mille drachmis, hoc eſt, centum philippeis vænijt, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus ceterorum quidem philoſophorum irriſor, hunc vnum tamen æſtimauit. Hic, inquam, Epictetus præter diſſertationes, etiam Enchiridion ſcripſit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religioſi ſpiritûs habet, & arcanæ ſapientiæ, vt eum à viro religioſiſsimo putes conſcriptum: Hic libellus ſupremi iudicij die in ruborem dabit Chriſtianorum plurimos, qui & ſpurciſsima ſcripſerunt, nec vixerunt ſanctiùs. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille qui omnem philoſophiam in duas traduxit voculas *Suſtine* & *Abſtine*, hic, inquam, de diuinâ voluntate omni niſu

a Eccleſ. c. 2. v. 14.

nisu sectandâ prorsus diuinè philosophatur. Libet illius verba huc fidelissimè transferre. Appetitum meum, inquit, obedientem præbui Deo: vult ille me febricitare? volo & ipse. Vult me aliquâ re potiri? volo & ipse. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, aut cogere? Non frontem ducis, ô Christiane, non erubescis, refractarie, ad has voces? Sed pergit Epictetus: Vir prudens ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dediderit, se iter tutò confecturum. Quid est istud, Dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit; & quod ille noluerit, & ipse nolit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, nisi considerandâ Dei Voluntate & administratione. Quid mihi dedit meum & mei iuris; quid sibi ipse reseruauit? Liberam voluntatem mihi dedit; & quæ in meâ potestate sunt, ea nec impediri nec prohiberi posse voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, vt à nemine prohiberetur? Subiecit igitur sub vniuersitatis circuitum possessiones, vasa, ædes, liberos, vxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, vt ea quæ mihi data non sunt, quouis modo consequar? Vt data sunt, & quatenus fieri possunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno? *a* Ita prorsus, mi optime Epictete, ita se res habet: ecquid miseri repugnamus diuinæ Voluntati? vndique conclusi sumus: si duci nolumus, trahemur aut raptabimur. Seneca de absolutâ libertate disserens; Quæris, inquit, quæ sit ista? Non homines timere, non Deos: nec turpia velle, nec nimia: in seipsum habere maximam potestatem. Inæstimabile bonum est, suum fieri. *b* At verò suus fieri nemo potest, qui non prius sic Dei fiat, vt omnia cum Deo aut nolit, aut velit. Animus qui suus fieri cupit, vtique ab omnibus externis in se reuocandus est: recedat, quantum potest, ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, etiam aduersa benignè interpretetur. *c* Hic animus suus esse incipit; hæc animi libertas est. Nec aliter Augustinus: Bonus, inquit, etiamsi seruiat, liber est; malus, etiamsi regnet, seruus est, tot dominorum quot vitiorum. *d*

a Epictet.l.3.differt.c.26.paullò ante finem. b Senec.epist.75.fine.
c Senec.de tranquil.c.14. d Aug.l.4.de Ciu.c.3.

§. III.

Fortissimus heros Iudas Machabæus, militibus in hostem inflammandis: Accingimini, inquit, & estote filij potentes, vt pugnetis aduersus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo sic fiat. *a*

a 1.Machab.c.3.v.58.& 60.

Hoc agamus, viri, & ad nutus diuinos steinus paratissimi, seu nos vinci, cadere, mori; seu vincere nos velit Deus, & triumphare: sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Sic Ioab pugnam initurus periculosiorem, ad Abisai fratrem: Esto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo. *a* Summi momenti est, in omnibus sic animum instruere, vt omnem rei euentum diuinæ adscribat prouidentiæ. Fit enim non rarò, vt viri docti, prudentes, bellicosi, sancti, & fortiter agant & peritè, exitu tamen minimè secundo, qui tamen non minus in Dei prouidentiam referendus, quàm felicissimus quisque successus. Eâ de caussâ Ecclesiastes: Vidi sub sole, inquit, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus. *b* Casum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profectò rari est intelligentem & industrium spe suâ fraudari; hoc nos malum casum censemus. At Thomas Aquinas è verbis Ecclesiastæ rectè colligi affirmat, Nihil esse à casu, aut præter voluntatem ac præscientiam caussæ primæ. Casus enim inueniuntur in rebus tempori obnoxijs, & humanæ scientiæ subiectis: diuina vis & prouidentia omnia ab omni æternitate præsciuit, omnia labente æuo moderatur, & in destinatos certósque fines dirigit, dum sua cuique tempora, suas humanis conatibus varietates præstituit, vt vel sic diuinæ prouidentiæ immemores, ab inopinatis casibus aduersisque euentibus discant, suis viribus non nimium tribuere, sibique persuadeant à diuino nutu pendere omnia. Fortuna priscis tantoperè culta nunc quid est? versatilis sed inanis ex Orco larua. Numen illud quod cuncta pro arbitrio seu aduersa seu prospera mortalibus partitur, ipsissima Dei prouidentia est. Versat Deus sanctissimâ Voluntate suâ & Prouidentiâ res humanas instar volubilis rotæ; sortes cæcas & incertas ipse temperat, *Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ipse Dominus faciens hæc omnia* c Priscis Fortuna fuit Bicolor, quàm duplici fingebant vultu, albo anteriore & splendido, posteriore atro, vt penes quam boni ac mali sit arbitrium. Hæc puerorum deliria sunt. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. *d* Ad rem Seneca sibimet obijciens, & diluens obiecta: Sequitur pars, inquit, quæ solet non immeritò contristare, & in solitudinem deducere, vbi bonorum

a 2. Reg. c. 10. v. 12. b Eccles. c. 9. v. 11. c Is. c. 45. v. 7. d Eccli. c. 11. v. 14.

exitus mali sunt. Vt, Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio viuere, Pompeius & Cicero clientibus suis præbere ceruicem &c: & quid sibi quisque nunc speret, cùm videat pessima optimos pati? *Responsum audi.* Quid ergo est? Vide, quomodo quisque illorum tulerit: & si fortes fuerunt, ipsorum animos desidera; si muliebriter & ignauè periêre, nihil perijt. Aut digni sunt, quorum virtus tibi placeat: aut indigni quorum desideretur ignauia. a Hæc illa ipsissima sunt, quæ de improborum felicitate, proborum ærumnis, quæ de Sanctorum immaturâ & acerbâ morte Iob, Dauid, Hieremias, Abacuc, & passim alij Prophetæ queruntur. At hic Casus & Fortuna nil sui habent. Vniuersa hæc à prouidentissimo Deo in certos quosque fines sapientissimè disponuntur. Plura de his inferiùs.

a Sen. de Tranquill. c.15.

§. IV.

Israëlitæ olim Beniamitas ob turpe facinus oppugnaturi, verum oraculum consuluerunt, quis futurus esset dux belli? Respondit Deus: Iudas sit dux vester. a Læti hoc responso, & iam pænè certi de victoriâ, magno exercitu, ingenti animo in Beniamitas mouerunt. Et tamen turpissimè victi, viginti duo millia suorum desiderarunt, qui omnes vno prælio sunt cæsi. Sed rursus hanc certaminis aleam subituri, oraculum denuò consuluerunt, non sine prolixis & precibus & ieiunijs, *ita vt prius ascenderent & flerent coram Domino, vsque ad noctem.* b Quibus oraculum iterum præcepit: Ascendite ad nos, & inite certamen. Fecerunt vt iussi: & quia iam secundùm iubente Deo in aciem exibant, optima quæque sibi polliciti, erectis in victoriam animis commiserunt pugnam, & tamen iterum à Beniamitis fugati & cæsi, vt prius, octodecim millibus Israëlitarum in acie prostratis. Et quid hoc tandem rei? Suos Deus bis iussit confligere, neutro tamen prælio victoriam reportarunt, amissis quadraginta millibus selectorum militum. Quis hos Dei iussus capiat? Tertiùm denique omnes Israëlitæ in ædem sacram coëuntes, largis lacrimis, inusitatis ieiunijs, & copiosis victimis Deo supplices facti, super statu suo interrogarunt, & an iterum in aciem exeundum, & signa cum Beniamitis conferenda. Quibus Deus respondit tertiùm in hæc verba: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras. c Pronum hîc fuit pusillanimitati cogitare: Bis iam pugnam suasit oraculum, euentu semper infelicissimo, quis vltra

a Iudic.c.20.v.18. b Ibid.v.23. c Ibid.v.28.

vltra in exitium ruat? pugnet qui velit; ſedere domi tutiſsimum. Sed euicit Fiducia in Deum, quæ denuò iuſsit armis decernere, felici demum ſucceſſu, cæſis Beniamitarum viginti quinque millibus. Hîc duo notatu digniſsima: Primum, Occultiſsima Dei iudicia nulli mortalium ſcrutanda: Alterum, Perſeuerans in Deum Fiducia, de quâ nos ſuo loco plura monebimus. In his omnibus ad ſolam Dei Voluntatem inconniuentibus & irretortis oculis reſpiciendum: Nemo turbetur, ſi bonam cauſſam effectus ſequatur malus, ſi optima principia finem ſortiantur infauſtum. Inuadit temperantiſsimos morbus; validiſsimos phthiſis; innocentiſſimos pœna; ſecretiſsimos tumultus. a Hîc in ſolâ Dei Voluntate acquieſcendum. In alijs liceat dicere, PLVS VLTRA; in his talibus, NON VLTRA. Deus eſt enim qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate. b

a Senec. epiſt. 91. b Philip. c. 2. v. 13.

§. V.

Pelagius priſcus ſcriptor commemorans: Paſtorem abbatem, inquit, interrogauit Ioſeph hoc modo: Dic Pater: quomodo fiam Monachus? Cui Paſtor: Si vis, inquit, requiem inuenire in hoc & in altero ſæculo, dic in omni cauſsâ: Quis ſum ego vt meam voluntatem aut iudicium diuino præferam? dein caue, quemquam iudices, nam Deus hîc habet ſanctos ſuos in omni ſtatu. Conſilium ſaluberrimum. Certè Deus à nemine leges accipit, nec vlli rationem reddit de ſuis actionibus. hic omnis mortalium ſapientia altùm ſileat, & diuinæ Voluntatis veſtigia vbique longè adoret. Quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis? a

Sicut autem in vrbibus plerumque ad horologium primarium vnum diriguntur cetera omnia: Ita prorſus æquiſsimum eſt, vt noſtra nos horologiola, voluntatem quiſque ſuam, ad illud ſupremum, cæleſte, magnitudinis infinitæ horologium, hoc eſt, ad diuinam Voluntatem attemperemus. Nota vox eſt fideliſsimi ſerui ad Chriſtum dominum: Nihil amatorem tuum & cognitorem beneficiorum ita lætificare debet, ſicut voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ &c: Nam voluntas tua, & amor honoris tui, omnia excedere debet. b Sed vt oculis pænè cernamus, quâ ratione quóue modo humana Voluntas cum diuinâ ſit vnienda, en nobiliſsimum huiúſce rei ſpecimen.

a Eccleſ. c. 8. v. 4. b Imit. Chriſti l. 3. c. 22. n. 5.

Franciscus Borgia, Dux Gandiæ, cum coniuge Leonorâ ipsos duodeuiginti annos mirâ concordiâ exegit. Ægrotante illâ, quod alterâ sui parte spoliari se videret, orare frequentiùs, piorum etiam hominum precibus adhibitis, eleemosynis atque ieiunijs. Solus aliquando conclaue, remotis arbitris ingressus, obnixè & fusis lacrimis obtestabatur Deum, saluam coniugem superstitémque vellet: cùm ecce tibi vocem quandam interiorem clarè audire visus est, vt pòst ipse retulit, quæ diceret: *Vxorem si diutius superesse vis, arbitratu tuo fiat: sed tibi non expedit.* Quâ re turbatus, minimè dubitauit Dei vocem esse: tacitè enim redargui se quòd ignoraret quid peteret. Ita rursus in lacrimas solutus, has ex imo pectore prorupit voces: *Domine Deus, vnde hoc mihi, vt arbitratui committas meo, quod in tuâ solius est potestate? Mea permagni refert, tuam sequi in omnibus Voluntatem. Quis enim rectiùs nouit quid è re meâ sit, quam tu mi Deus? Tua itaque Voluntas fiat: nec de vxore solùm, sed de liberis etiam, déque me statuas, rogo, quicquid tibi placuerit: fiat Voluntas tua.* Obseruatum est eo tempore coniugis morbum, statum quemdam tunc tenuisse, vt dubitarent medici, deteriúsne an meliuscule haberet; post has verò preces ad desperationem laborare cœpisse. *a*

a Franc. Schottus in vitâ Borg. l. 1. c. 12.

§. VI.

Sic in difficillimis quibusque rebus voluntas nostra conformanda est ad diuinam. Et en alterum huius conformationis specimen multò præclarissimum. Iessæus Rex Dauid, adeò arcto consensionis nexu voluntatem suam cum diuinâ copulauit, vt Deus sibi de hoc viro quasi gratulatus dixerit: Inueni Dauid filium Iessæ, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. *a* Inueni, inquit, tanquam si sollicitè quæsijsset, & diu, dum inueniret, expectasset. Hoc à Deo elogium Hebronis regi concessum, omnes honorum titulos excedit.

Christus in nullo non obsequentissimus Patri, suo ad id exemplo nos cohortatus: Quia descendi, inquit, de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. *b* Et: Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. Ideò enim de cælo descendi. Et ne quis forsan queratur, *Parcit filio, non seruis:* En, adest filius, attendite quid ei Pater imperaturus sit; nec postremissimus quidem seruorum eiusce-
modi

a Act. c. 13. v. 22. b Ioan. c. 6. v. 38. & c. 4. v. 34.

modi iussa faceret. Cui vestrûm, ô peruicaces, tantum laboris iniunxit, vt filio? quem vnquam tantis & irrisionibus, & calumnijs, & cruciatibus obiecit atque filium, qui Patri obediens fuit vsque in Pilati prætorium, vsque ad columnam funestam, vsque in rupem Golgothanam, vsque ad crucem ignominiosissimam, & acerbissimam mortem, vsque in sepulchrum non suum, vsque in manium ergastulum: Ideò descendi, ait de cælo, vt huic Patris voluntati me perfectissimè subijcerem. Quid ergo faciant serui, si hæc filius? Idcircò Christus præcepta sua omnia in compendium conferens: Non omnis, inquit, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.[a] Quisquis in eum sese ordinem redigit vt quantus quantus est, diuinæ se Voluntati penitissimè committat, is iam in tutissimi montis fastigio degere incipit, habétque infra se sub pedibus nimbos, grandines, fulgura, fulmina & omnem cæli iniquitatem, omnes mortalitatis vicissitudines, extra metum positus; nisi quod vnicum hoc timeat, ne non satis cum diuinâ Voluntate consentiat, eâ de caussâ assiduè clamat: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ. Sed de hoc pluscula capite sequenti.

a Matth. c. 7. v. 22.

CAP. IV.

Quo animo precandum: Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ.

CÆlestem magistrum discipuli rogantes: Domine, inquiunt, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos.[a] Annuit magister, &: Sic ergo, inquit, vos orabitis: Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terrâ &c. Sed, ô Deus, quàm difficilis est hæc oratio! nimium dispares sumus, illi in cælo beatissimi spiritus, & nos exules in hac valle meri absynthij feracissimâ: Superis illis omnia ad votum fluunt, nec est quidquam quod ijs possit non placere; è contrario nobis etiamnum cælo extorribus vix quidquam est quod ex integro placeat: vbique fastidium & nausea; vix paucula idque rarissimè, ex voto cadunt; innumera sunt quæ quotidie displiceant, & stomachum moueant. Iucundissimum illic, simul & facillimum diuinæ Voluntati se attemperare, vbi nil aduersi vellicat. Hîc mille nos molestiæ vexant; opprimimur

a Luc. c. 11. v. 1. & Matth. c. 6. v. 9.

vellicat. Hîc mille nos molestiæ vexant; opprimimur ærumnis; vix est tenue respirandi spatium: bellum ex bello seritur; catenata sunt mala nostra, & continua miseriarum series, liberè precari vix sinit. Sicut ergo non æqualiter cantant saturi, & fame confecti, nec æqualiter saltant illi post lautas epulas, hic post longa ieiunia: ita nec nos æquali cum beatis promptitudine precari possumus: Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ. Nos & illi nimium dispares sumus. Nos illuc transfer, ô Domine, & paria cum illis vota & facta iungemus. Venia dicto sit, ô Christiani, mendici sumus ignauissimi, & nec ore quidem sat prompti. Heu quàm facilè succumbimus, rebus sanè non difficillimis: lenis ventulus nos concutit; horremus quicquid non iucundum expeditu est. Nil docuit Christus facere, ô timidi, quod fieri non possit. Hoc agamus saltem, & toto nisu conemur sic in terrâ diuinam Voluntatem exequi, vti eam Angeli in cælo: si minus re possimus, vel certè votis liberales simus. Optimè Cyprianus: Christus, inquit, orare nos docuit, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, idque non vt Deus faciat quod vult, sed vt nos facere possimus quod Deus vult. a Quicunque igitur Christum in preces voce præeuntem vult sequi, ne verba sub linguâ immurmuret, sed pronunciet impauidè, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ: Attendat autem ad hæc potissimùm, quæ subiungemus, orétque diuinam voluntatem posse exequi.

a Cypr. de hab. virg. c. 23.

§. I.

1. INTENTIONE PVRISSIMA: Fiat voluntas tua, hanc enim sequi statui, non lucri caussâ, non quia vallasti me bonis, a vti Iobum calumniabatur Satan; sed nec pœnæ formidine, ne in gehennam ableger, sed oculo simplici tuam solius Voluntatem intueor: Volo, quia vis, mi Deus.

2. AMANTER: Fiat Voluntas tua, id ego hîc solùm specto, vt id tibi quod ago placeat, útque vel hoc modo, nominis tui maiestas per me seruulum inutilissimum propagetur. Tua, ô Deus, placita tanti æstimo, vt arbitrer satis hoc esse præmij, *Tibi placuisse*. nec aliter Chrysostomum exaudio obijcientem: Verè nescis quid sit placere Deo, si aliam mercedem quæris.

3. PROMPTE: Fiat Voluntas tua. Tardè velle, nolentis est. Gratissima sunt obsequia, parata, facilè occurrentia, vbi nulla mora est. Proprium est libenter facientis, citò facere. Bonæ voluntati

a Iob. c. 1. v. 10.

tantum

tantum gratiæ demitur, quantum moræ adijcitur. Ergo paratum cor meum, Deus paratum cor meum. *a* ad faciendam omnem voluntatem tuam.

4. Hilariter: Quædam ſatis celeriter facimus, ſed non ſatis libenter. Non ex triſtitiâ, aut ex neceſsitate: hilarem enim datorem diligit Deus. *b* Qui Dei Voluntatem in finem ſibi præſtituit, ſi quid tædij aut mœroris intercurrit, non grauatè id deuorat, eas enim delicias inhiat vt dicat: Cibus meus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, Fiat ergo voluntas tua ſicut in cælo & in terrâ.

5. Integre: Fiat voluntas tua, nec apice quidem, illius indice, omiſſo. Homo diuinæ Voluntatis verè ſtudioſus nullas quærit exceptiunculas, nec illius ſunt hæ voces: Volo, domine, ſed nondum: Obtempero, domine, ſed modò iſtud non imperes: Omnium pedes lauabo & oſculabor etiam, modò non cogar hoc officij præſtare hoſti meo: Contemni me feram, modò publicè non pudefiam: Paratus ſum ad omnia, modò illud non exigas à me. Non ita Voluntatis diuinæ amans; nihil excipit, nullis ſe ictibus ſubducit. Contra potiùs: O mi domine, inquit, vis plura, vis acerbiora patiar? ecce me, promptus paratus ſum: grauiora impera, ſeueriùs caſtiga, modò fiat voluntas tua.

6. Perseveranter: Fiat Voluntas tua, poſt primam, nec non poſt alteram, poſt tertiam etiam, poſt denique decimam annorum decadem fiat voluntas tua, & fiat in omne æuum: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum. *c* Vis, domine, vt hoc centum, hoc mille annis perferam? Si vis, volo. Et hoc eſt Dominicam orationem deuotâ voluntate recitare. Hæ illæ ſunt Seraphinorum alæ, quibus ad diuinæ Voluntatis notitiam euehimur altiſsimè.

a Pſal. 107. v. 1. b 2. Cor. c. 9. v. 7. c Pſal. 118. v. 112.

§. II.

Illud hîc ſingulariter obſeruandum, beatos in cælo copioſiùs lætari, de executione Voluntatis diuinæ, quàm de magnitudine ſuæ gloriæ. Hinc omnes, & ſuo ſinguli præmio contentiſsimi ſunt, nec vlli diſplicet ſe minus altero habere. Sic enim qui Deum vident, ad diuinam Voluntatem non tantùm conformati, ſed ab illâ etiam abſorpti, transformatique ſunt in illam, vt iam ſolius Dei velle velint, & magis gaudeant hanc eſſe Dei Voluntatem vt ſint beati, quàm ſe beatitudine hac frui. Hanc humanæ voluntatis cum diuinâ conformi-

formitatem sequitur excellentissimus amoris effectus, qui non tam conformitas, quàm humanæ voluntatis cum diuinâ vnitas vocari potest. & hæc beatos sic afficit, vt totis viribus, & quàm ardentissimè velint Deum esse, qui est, tam sapientem ac potentem, tam misericordem ac iustum, quàm est, tam dignum omni honoris & gloriæ amplitudine ac maiestate. Quemadmodum filius ad optimos mores formatus tam non inuidet suo parenti felicitatem, quàm sibi, támque cupit parentem suum honoribus affici quàm se, aut etiam plus quàm se: ita beati tam gaudent de beatitudine, quâ Deus fruitur, quàm quâ ipsi. Hinc illi concentus in cælo festiuissimi: *Alleluia, Laus & gloria, & virtus Deo nostro est, quia vera & iusta iudicia sunt eius &c: Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei.* a

Hanc beatorum non tam conformitatem, vt dixi, quàm vnitatem cum Voluntate diuinâ, & nos quoque in nostris precibus imitari possumus hac ratione: Intellectus quidem Dei Potentiam, Æternitatem, Sapientiam, Pulchritudinem & Beatitudinem infinitam, immensam, velut attentissimus spectator contempletur: Voluntas verò gaudeat, Deum esse bonum infinitum, omnium opulentiarum fontem, nullius indignum, omnia posse, in omnes liberalem, rebus omnibus præsentem. Hunc maximum ac perfectissimum diuini amoris esse actum censent theologi, sicut enim nullus amor potest esse maior quàm quo Deus seipsum amat; sic & noster amor non potest esse melior, quàm si amori diuino illi quotidie fiat conformior. Philosophorum scitum est, non esse aliud, *amare*, quàm alicui bonum velle. quo constituto sequitur, vt quantò maius bonum cuipiam volumus, illum tantò magis amemus. Atqui Deo bonum immensius velle non possumus, quàm quod ipse est, bonorum omnium bonum immensissimum, ergo nec etiam possumus Deum ardentiùs amare, quàm sua illi bona omnia velle. Quocircà hoc etiam maximè modo Voluntas Dei, sicut in cælo & in terrâ fiet.

a Apoc. c. 19. v. 1. 6. 7.

§. III.

Et hi tam coniunctæ cum Deo voluntatis homines, Fulgura illa sunt, de quibus Iobus: *Nunquid mittes, inquit, fulgura, & ibunt; & reuertentia dicent tibi: Adsumus.* a Fulgur & Fulmen ignes subtilissimi, naturâ petunt sublime; at quia Deus deorsum illa mittit,

a Iob. c. 38. v. 35.

suæ

ſuæ naturæ oblita, incredibili celeritate ad ima ruunt, ferrum, rupes, & quicquid reſiſtit, perruptura. Chriſti fulgura dixeris eos qui ſuam voluntatem peſſundant, vt pareant diuinæ: alta quidem aſpirarent, ſi ſuos impetus ſequerentur, ſed quia Deus vult aliud, ad infima ſeſe non inuiti demittunt, idque alacritate ſummâ; difficultates omniáque impedimenta perrumpunt, nec itione tam crebrâ fatigantur, iuſsis peractis, inſtar fulgurum illorum reuertuntur, dominóque ſuo ſe ſiſtunt; Ecce Adſumus, quid iam? parati ſumus, etiam occumbere; iube quod vis. Sicut autem fulgura (quod hîc obſerues) non ex aquâ vel terrâ, ſed è nube denſâ benéque clauſâ proſiliunt: ita prompta hæc & ad omnem obedientiam ductilis voluntas, prouenit ab Oratione & Meditatione, quæ nubium inſtar ſublimes volant, ſenſibus corporis vndequaque clauſis. Si quis enim attentè conſideret, quibus obſequijs in cælo tot milliones Angelorum ſubſeruiant Numini; quâ ratione ipſe Dei filius Patris voluntatem in præſepi, in pannis ac paleis, in itineribus, in cruciatibus, in cruce ſit amplexus, non ſe continebit, quin velut fulgur, promptiſsimam obedientiam polliceatur, ſuámque voluntatem cum diuinâ integerrimè coniungat. Et hic demum orationem Dominicam, & illud præcipuè (Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terrâ) animo ſincero pronuntiabit.

Aiunt Principem aliquem vni ſuorum nobilium dixiſſe: Oportet te cras mecum ad venationes proficiſci, Aulicus feſtiuum ſe forte ratus: Non oportet, inquit, nam lubens faciam. Qui diuinæ Voluntati ſe intimè deuouit, nihil inuitus aut coactus, ſed omnia lubens facit & volens. Tam paruo emitur tanta libertas. Quàm hîc Epictetus præclarè: Melius, inquit, illud iudico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhæreo illi vt miniſter & pediſſequus: cum illo deſidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipſe volo. a Quid Chriſtiani dicant ſanctius?

a Epictet. l. 4. diſſert. c. 7. circa med.

§. IV.

Beatus Iacoponus è ſancti Franciſci familiâ vir integerrimus, vt ſuam voluntatem diuinæ quàm arctiſsimè adſtringeret, ex animi ſui ſententiâ cupiebat omnes labores, ærumnas, angores, moleſtias & dolores qui verbis exprimi aut animo cogitari poſſent, tolerare pro Chriſto, nec inferorum pœnas perferre recuſaturus, modò ſuam cum diuinâ Voluntate haberet coniunctam: Deum autem à ſe amari hoc indicij loco habebat, ſi Deus negaſſet, quòd ille

ille ardentiùs petijsset. Hic idem dicere solebat, Rationem à Conscientiâ quæsijsse, Cur se non ampliùs, vt olim affligeret, nec sibi iam vllum facesseret negotium, huic verò Conscientiam respondisse: Hoc ego eâ de caussâ facio, quia te diuinæ Voluntati penitus submisisti, & in eo quod illa de te statuit, absque omni expostulatione acquiescis. Huc insignissimè facit illud Augustini, qui præceptum Protoplastis datum de non tangendâ malo examinans, Adami personam indutus: Si bona est arbor, inquit, cur non tango? si mala est, quid facit in paradiso? Huic Deus: ideò est in paradiso, quia bona, sed nolo eam tangas, quia obedientem te volo, non contradicentem seruum. Eccur hoc? quia tu seruus, & ego Dominus sum. En tibi mille rationes sub hac vnâ, quia Deus, noster est Dominus, & Voluntatem suam nobis sequendam proposuit non iudicandam, nos autem serui sumus, æquissimum ergo est, hàc nos ire quà nos ducit Voluntas Domini.

Angelus Apostata callidissimè ac nequissimè quæsijt in paradiso: Cur præcepit vobis Deus? a Quærendum fuisset: Cur huius arboris fructus non editis? Ad hanc enim quæstionem aptissimè responsum fuisset: Quia Deus id præcepit. Ad vaferrimus serpens responsionem præripuit, ex eâque fecit interrogationem, Cur præcepit Deus? Quotiescunque igitur scitur Deum quid velle, non vlterius licet quærere: Cur hoc? Vrgentissima omnium caussarum caussa est: *Deus ita vult.* Abraham filium mactare iussus, quas non rationes potuisset excogitare & opponere? Tacuit tamen & paruit: satis illi fuit hoc vnicum, *Deus ita vult.*

a Gen. c. 3. v. 1.

§. V.

Parentes explorando liberorum genio subinde quærunt: An non iuberet die tam commodâ in hortum concedere, aut rus ire? quid si hodie libris missionem demus, & chartulas pictas substituamus illorum vicem? Si respondeant liberi: Sicut Domino parenti placuerit; prout vult Dominus parens &c: argumentum edunt educationis optimæ, & maturæ prudentiæ. Quòd si ambulatiuncularum & lusûs tam auidos se non dissimulent, & parentibus nondum annuentibus, iam euolent in apricum, indolis non bonæ specimen præ se ferunt, & tunc optime Pater: heus puer, inquit, reconde supellectilem lusoriam, ad scholas hodie itandum. Hîc deiectus vultus, mæror in oculis, murmura, librorum non lectio, sed otiosa volutatio, hîc sæpe fletus & querelæ contra parentum

tyran-

tyrannidem. En ſtultos infantes, & ad parentum nutum parum tractabiles: Tales ſumus ſæpiſsimè; in omnes oblectatiunculas effuſiſsimi & facilè obmurmurantes, cùm Deus, optimus pater, aut ludicrum noſtrum turbat, aut ad opus amandat: Si ſapimus, liberos æmulabimur optimè inſtitutos, nec aliud vnquam dicemus, quàm illud: Prout Domino Patri placuerit: prompti parati ſumus ire, non ire; facere, non facere; laborare, pati, quicquid voluerit pater.

Hoc ipſum Epictetus ſapienter inculcans: Ignauiſsime homo, inquit, aliúdne expetis quàm id quod melius eſt? num verò aliud quippiam melius, quàm quod viſum Deo fuerit? a

Huc appoſitè Ioannes Taulerus (quem ſuprà nominaui) ſi cui Deus, inquit, optionem faciat dicâtque: Vis vt te immunem præſtem ab omnibus & corporis & animi miſerijs, téque Paradiſo reſtituam? Non aliud reſpondendum quàm hoc ipſum: Domine prout vis: & adimere miſerias potes, & relinquere; hoc autem mihi erit gratiſsimum, quod Voluntati tuæ congruentiſsimum. Reuerâ ſic ampliorem gratiam obtinemus, quàm ſi ad arbitrium noſtrum ampliſsima quæque munera capiamus. Deus certè virtutum non lenis exactor, ſicut ſeueri Patres, duriùs ſolet educare ſuos. Itaque cùm videris homines probos Deóque acceptos laborare, ſudare, per arduum aſcendere, malos autem laſciuire & voluptatibus fluere, cogita illos filiorum modeſtiâ delectari, iſtos licentiâ vernularum; illos diſciplinâ triſtiore contineri, iſtorum ali audaciam. Deus hominem ſibi charum in delicijs non habet; experitur, indurat, ſibi illum præparat. Melius in malis ſapimus; ſecunda rectum auferunt. b

Quare nos Deo, velut vacuas ſportas offeramus, arbitratu diuino aut implendas, aut inanes deſtituendas. Hieronymus Iulianum ſubmonens: Tu te putas, inquit, in virtutum culmine conſtitutum, ſi partem offeras ex toto. Teipſum vult Dominus, hoſtiam viuentem: te da Deo, non tua.

a Epict. l. 2. diſſert. c. 7. b Sen. epiſt. 74. med.

Cap. V.

Quæ ſint indicia & ſigna humanæ voluntatis ad diuinam conformata.

NIhili fecerunt militem Romani, qui non habuiſſet firma latera, & toroſos lacertos ad quæuis geſtanda onera; inſuper arma

ma tersa & nitentia, & maximam in suum Imperatorem fiduciam. Nemo se iactet Christi militem, nemo se diuinæ Voluntatis studiosum credat, nisi certa in se signa deprehendat, suam voluntatem in omnibus pendere à diuinâ. Quâ in re vt quis sui ipsius possit experimentum capere, hæc signa siue indicia obseruabit.

§. I.

I. Signum. Omnia cupere ad diuinæ Voluntatis nutum facere: & ideò nihil ordiri rerum, ope diuinâ non prius imploratâ. Qui Dei Voluntatem sequitur, nullum negotium aggreditur quin Deum sibi antè postularit adiutorem. Quòd si quid maioris momenti videatur, aut factu difficilius, subsidium à Deo frequentiùs flagitat. Hoc legis instar sit ijs qui seria tractant negotia, & ad clauum sedent, nil vnquam temerè aggredi, Domino non consulto. Nemo mortalium facilè æstimet quantum hinc damni ferat Orbis vniuersus, quot familiæ malè regantur, quod regna & prouinciæ malè administrentur, quot iniusta bella suscipiantur, quot alijs ab alijs iniuriæ inferantur, hac lege neglectâ. Hæc creberrimorum malorum est origo, quòd patresfamilias, gubernatores, præsides, reges, sæpe homines sui sensûs & arbitrij sunt, nec ratione agunt sed impetu; neque os Domini interrogant, sed ducem sequuntur Temeritatem: ingenio suo fidunt, humeris suis credunt, sibi ipsis magni Atlantes. hinc sæpe negotiorum chaos & fœda confusio, plurimorum damno.

Grauiter impegerunt Israëlis Principes, quòd in fidem receperunt Gabaonitas, *& os Domini non interrogauerunt.* a Nos ab errore illorum nihilo cautiores, sæpe grandia molimur, *& os Domini non interrogamus*; sacerdotium ambimus, matrimonium contrahimus, terras & populos regimus, & tamen *os Domini non interrogamus.* Aliter longè generosissimi duces Machabæi, qui nullum vnquam prælium inierunt quin os Domini interrogarint plus simplici vice. Etenim non solùm ante pugnam, ad preces militem suum cohortati, & vnà cum milite precati sunt, sed & comprecationem hanc, dum pugnarent, continuarunt. Sic Iudas Machabæus hostilem apparatum considerans, extendit manus in cælum, & Dominum prodigia facientem inuocauit, qui non secundùm armorum potentiam sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. b Nec ipse solùm dux Machabæus ante congressum, *os Domini interrogauit* ardentissimis precibus, sed & copias suas ad idem faciendum exemplo suo accendit.

a Iof.c.9.v.14. b 2.Mach.c.vlt.v.21.

accendit. Ita, *qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt.* Neque tantùm ad pugnæ initium, verùm etiam in ipso pugnæ furore, Deum assiduè appellabant: manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, præsentiâ Dei magnificè delectati. *a* Hoc est, os Domini seriò interrogare.

Cassiani consilium est, ante omnes actiones, illud Ecclesiæ vsurpandum: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.* Aut illud: *Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præueni, & adiuuando prosequere, vt cuncta nostra oratio, & operatio, a te semper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Pamboni certè hoc consuetudinis fuit, vt quoties consilium rogaretur, spatium ipse peteret tantisper rem Deo commendandi, nec enim responsi quidquam dare sustinuit, quin prius os Domini interrogasset. Et quidem mos iste huic viro tantum profuit, vt morti iam vicinus, non meminisse dixerit quippiam à se vnquam dictum cuius pœnituisset. Nimirum Deus interrogantibus se continuò respondet: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua. *b* Deo non nititur, nec studiosè diuinam Voluntatem exquirit, qui non rerum omnium initium à Deo ducit. Os Domini in rebus planè omnibus interrogandum est.

a 2.Mach.c.VII.v.27. b Psal.9.v.38.

§. II.

II. Signum veræ deuotionis erga diuinam Voluntatem, est, ærumnas & calamitates non tantùm non expauescere præsentes, sed eas vltrò appetere cùm absunt. & hoc eâ de caussâ, quòd Deus variè afflictis longè sit vicinior per gratiam, quàm quibus omnia fluunt ad votum. Non sinè delectatione cantans Iessæus vates: Vniuersum, inquit, stratum eius versasti in infirmitate eius. *a* Ambrosij & Chrysostomi sensu, Deus ægrotum aut aliter afflictum ijs consolationibus permulcet, ac si ei lectulum sterneret mollissimum: Sicut quandoque principes feminæ, ancillantur ægrotis non sine suaui miserationis affectu; Sic Mater Domini, sic Christus Dominus singulare patrocinium gerunt hominis aut morbo, aut aliâ quauis calamitate pressi: modò sint qui se dignos præstent cælesti hoc patrocinio. Romanus Sapiens multò religiosissimè, pænè dixerim diuinè hac de re philosophatus: Nolite, obsecro vos, inquit, expauescere ista, quæ Deus immortalis velut stimulos admouet animis. Calamitas virtutis occasio est. Illos meritò quis dixerit miseros,

a Psal.40.v.4.

qui

qui nimiâ felicitate torpeſcunt, quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoſcit, exercet: eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis ſeruat. Erratis enim ſi quem iudicatis exceptum; veniet ad illum diu felicem ſua portio. Quiſquis videtur dimiſſus eſſe, dilatus eſt. Quare Deus optimum quemque aut malâ valetudine, aut alijs incommodis afficit? Quare in caſtris quoque periculoſa fortiſsimis imperantur? Dux lectiſsimos mittit, qui nocturnis hoſtes aggrediantur inſidijs, aut explorent iter, aut præſidium loco deijciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, malè de me Imperator meruit: Sed, Bene iudicauit. Idem dicant quicunque iubentur pati timidis ignauíſque flebilia: Digni viſi ſumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura pati poſſet.

Et quàm hoc congruè Sapientiæ proclamanti! Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. a Ergo fugite Delicias; fugite eneruatam felicitatem quâ animi permadeſcunt, niſi aliquid interuenit, quod humanæ ſortis admoneat, velut perpetuâ ebrietate ſopiti. Hanc itaque rationem Deus ſequitur in bonis viris, quam in diſcipulis ſuis præceptor, qui plus laboris ab his exigit, in quibus certior ſpes eſt.

Nunquid tu inuiſos eſſe Lacedæmonijs liberos ſuos credis, quorum experiuntur indolem publicè verberibus admotis? illos ipſi patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros & ſemianimes rogant, perſeuerent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, ſi durè generoſos ſpiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum eſt. Verberat nos & lacerat fortuna? patiamur. non eſt ſæuitia: certamen eſt. quò ſæpius hoc adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum potentiam, animus patientiâ peruenit. Ignis aurum probat, miſeria fortes viros. Quid miraris bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat: ipsâ enim vexatione conſtringitur, & radices certiùs figit. fragiles ſunt quæ in apricâ valle creuerunt. b

En tibi, certiſsimum ſignum humanæ voluntatis in diuinam velut transfuſæ, ſi illa hanc per ardua quoque & aſpera non recuſet ſequi. Quiſquis igitur totis amplexibus diuinam Voluntatem in ſe admiſerit, animoſiùs ſanè quàm Demetrius ille inter ærumnas proclamabit: Hoc vnum, mi Deus, de te queri poſſum, quòd non

antè

a Sap. c. 3. v. 5. b Senec. de Prouid. c. 4. & 5. pauculis mutatis.

antè voluntatem tuam mihi notam feceris. Prior enim ad ista venissem ad quæ nunc vocatus adsum. Vis opes à me aut famam auferre? hæc pridem offerre paratus eram. Vis liberos meos sumere? illos tibi sustuli. Vis aliquam partem corporis? Sume. non magnam rem promitto. breui totum relinquam. Vis spiritum? Quid ni? nullam moram facio, quò minus recipias quod dedisti. à volente feres, quicquid petieris. Nihil cogor, nihil patior inuitus, nec tibi, ô mi Deus, seruio, sed assentior. Hæc est vera geminæ voluntatis vnio.

§. III.

III. Signum, Sui ipsius diffidentia quàm maxima. Hæc verè Christiana virtus est, vix nota priscis idololatris. Qui sibi diffidit, felicissimos etiam successus, non suis viribus, nec industriæ suæ tribuit, sed eos ex toto diuinæ prouidentiæ ac bonitati adscribit; errores & quicquid ab his est, sibi imputat, obseruátque fidelissimè Augustini monitum: Tota præsumptio tua Deus sit, ita vt agnoscas te absque Deo nil penitus posse, & in Deo omnia. Nihilominus hic talis qui rebus suis omnibus diffidit, ac desperat, facere quod in se est, non negligit, tantò certiore fiduciâ in Deo nixus, quantò magis nullâ in seipso: Scit se nihil posse, & posse omnia, sed cum Deo. Pro viribus quidem laborat, sed euentum laboris omnem à Voluutate diuinâ expectat, æquo animo ferens omnia ea quæ non sunt mala, nisi malè sustinenti.

Quàm longè aliter, qui sibi, qui suis viribus, suæque arti, qui suæ prudentiæ ac consilijs fidunt, quàm ij sunt in rerum suarum encomijs facundi, quàm seipsos liberali ore dilaudant, quàm interim in multis remissè agunt, sui fiduciâ nimij?

At verò qui totus ex Voluntate diuinâ pendet, instar libræ, tantò magis alterâ lance in imum deuergit, quantò illa ascendit altiùs.

Dux militiæ qui castrum defendendum suscepit, dum abest hostis, infirmiora loci & immunita considerat, de commeatu prouidet, tormenta bellica disponit, contra omnem irruptionem se parat, scit enim hosti fidendum non esse. Ita Christianus: morbis, inquit, & morti non fidam, sacramentis me præmuniam, precibus & ieiunijs, velut armis me instruam; non fido, nec mihi, nec morti.

At temerarius & suæ virtuti confisus, satis se credit paratum in omnes hostium occursus, aut certè facillimâ sibi sperat fore præparationẽ, cùm res postularit: fidit sibi, & Morti. Rectè de hoc vtroq; homine

homine Salomon: Sapiens, inquit, timet & declinat à malo; stultus autem transilit & confidit.a Sed infrà fusiùs, de hac pessimâ sui fiduciâ.

a Prou.c.14.v.16.

§. IV.

IV. Signum, Fiducia in Deum maxima, è quâ nascitur, vt qui læsus aut offensus est, non continuò vindictam meditetur, sed sibi ipse dicat; Deus hoc vidit, audijt: Deus vlciscetur, idque suo tempore. Atque hoc vno hostibus omnibus euadit superior, quòd certum habeat, licet illi Acheronta moueant, sibi tamen non plus nocituros, quàm Deus permittat. Sed dicas: Sunt qui nullam alijs nocendi occasionem negligant; si damna nequeant inferre, emolumenta saltem aliorum impedire conantur. Sic est: verùm qui Deo fidit, hoc agit, ne quid in se desideretur industriæ, cetera omnia diuinæ prouidentiæ committit. Huic obstare frustra nituntur improbi: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominũ. a Quàm fraudulenter egit Laban cum suo genero Iacob! sponsam mercedem decies mutauit, vt res generi decurtaret. frustra fuit; in generi commodum cesserunt omnia, *Non dimisit eum Deus, vt noceret illi.* b Hierosolymis minatus est extrema Sennacherib, sed nec ipse nec exercitus ipsius vindices Dei manus effugit. Exercitum Angelus, ipsum interfecerunt filij. *Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Hierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium.* c Itaque ini Christiane, fide Deo, & omnem illi vindictam permitte, ille *Dominus vltionum* est. Et hoc vel idololatræ te doceant. Tissaphernes dux Persa, cum Agesilao fœdus icit, sed linguâ, non animo. mox enim cum ingentibus copijs adfuit, & iussit Græcos cedere Asiâ. Agesilaus ad hanc legatorum denuntiationem intrepidè: Duci vestro, inquit, referte, me ipsi amplas agere gratias, quòd fœdus ruperit, eâque re Diuos hominésque inimicos in se concitarit: ita copiæ meæ plurimùm augescent ab hostis perfidiâ. Dictum prorsus Christianum: Sicut locutus est, salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos. d Qui Deo fidit, omnes inimicos suos sibi vectigales habet, quia Deum habet fauentem. Quicquid autem homo Deo nixus, desiderat, id omnium primò à Deo petit. Quâ in re hanc sibi regulam statuit: Hoc quod peto, aut mihi expedit concedi, aut non expedit, quod quidem Deus omnium optimè nouit. Si expediat,

a Prou.c.21.v.30. b Gen.c.31.v.7. c 2.Paral.c.32.v.22. d Luc.c.1.v.71.

expediat, aut id confestim largietur Deus, aut tempore opportuniore, vt interim mea quoque patientia exerceatur: Si neget Deus postulata, certissimus sum, id mihi non expedire quod petij. Hac omnino ratione, neque aliter vnquam supplices libellos Deo porrigit, qui diuinæ Voluntati se solum permisit. Qui hoc diuinæ Voluntatis arcanum ignorant, opem diuinam aut non implorant, aut segniter & remissè, & quàm hoc faciant, prius omnium aures fatigant, plurimorum gratiam ambiunt, atque si aliter nequeant, eam etiam muneribus in se deriuant, fauorem & dignitates velut in nundinis mercantur.

Vidit Ioannes, ille domini ocellus Christum septenas stellas dextrâ gestantem. *a* Et quæ sunt hæ stellæ in hac manu? Ioannes ipse mysterium hoc euoluens: Septem stellæ, inquit, Angeli sunt septem Ecclesiarum, seu, septem Asiæ episcopi. En, episcopi & eorum mitræ infulæque in manu Christi sunt. At verè si vspiam mitra dominum desideret, plurimi sunt qui suum ei caput offerunt, sed non primo rectóque cursu ad manum Christi peruolant: Equidem curritur, sed sæpe prius ad Principum Regúmque, ad Præsulum & Antistitum manus peruenitur, quàm ad Christi curratur. Idem fit in aliorum officiorum & dignitatum ambitu: humanus fauor quæritur, diuinus à paucis ambitur, aut certè post humanum. Luculentus error; contrarium oportet agere: diuinus ante omnia fauor & Voluntas expetenda: sceptra & tiaræ in manu Dei sunt: officia, dignitates, munia, magistratus Deus diuidit: ab illo primitus hæc petenda. Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu domini; quocunque voluerit inclinabit illud. *b* Sicut olitor, horti sui riuulum sub potestate habet, nec ad proximam aut ad primariam semper arborem, sed sæpe ad debiliorem, aut quà vult, aquam educit: ita cor regis, veluti riuus, omnis generis præfecturas & munera continet, Deus instar hortulani (saluo hominis arbitrio) aquas ex hoc riuo in eos deducit, quos ipse delegit. Ideò stultissimè agunt, qui tot preces ac dona in aliorum aures manúsque iactant Deo interim vix eminus & obiter salutato. O deliria hominum! Puriùs ex ipso fonte petuntur aquæ.

a Apoc. c. 1. v. 16. b Prou. 21. v. 1.

§. V.

V. Signum, Omnia generoso silentio posse concoquere. Contemplare mihi patientissimum IESVM, inter innumera & conuitia

& tormenta generosissimè tacentem. Stabant Hebræi sacerdotes & constanter eum accusabant, Iesus autem tacebat: crimina illi diuersa obiectabant, Iesus autem tacebat: instabant illi validis clamoribus, & ad crucem hominem hunc postulabant, Iesus autem tacebat: iam in cruce pendentem irrisionibus acerbissimis flagellare non cessabant, Iesus autem tacebat. Nec aliter Mater Domini, in summis angustijs maximè taciturna. Obseruabat eam Ioseph ferre vterum, & ideò discessionem ab eâ moliebatur. Non hîc aliud mater quàm filius fecit, vt verè dicatur: Maria autem tacebat, & hoc omne diuinæ Voluntati ac prouidentiæ committebat. Audiebat illa hominem sibi charissimum, suum sanguinem mille calumnijs appeti, Maria autem tacebat: videbat illa filium innocentissimum sub crucis mole fatiscentem, in cruce gementem audiebat, cernebat in grauissimis tormentis morientem, Maria autem tacebat. Hunc filium & hanc matrem complures æmulati felicissimè, cùm grauissimorum etiam scelerum accusarentur, ipsi autem tacebant. Norat mansuetissimus rex Dauid miram vim huius silentij, ea propter vim sibi faciens: Obmutui, inquit, & humiliatus sum, & silui à bonis. Idem mox repetit: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. a Silentij caussam non adfert aliam, quàm hanc ipsam, *quoniam tu fecisti*. Ideò sileo quia voluntatis tuæ hoc esse video: Tua, mi Deus, Voluntas hoc mihi silentiũ indixit.

Seuerinus Boëthius, ille scriptis & vitâ illustrissimus vir, insigniter prorsus: Quis autem alius, inquit, vel seruator bonorum vel malorum depulsor, quàm rector ac moderator mentium Deus? qui cùm ex altâ prouidentiæ speculâ respicit, quid vnicuique conueniat, agnoscit, & quod conuenire nouit, accommodat. Hic igitur quicquid citra spem videas geri, rebus quidem rectus ordo est; opinioni verò tuæ peruersa confusio. b Qui verò se totum diuinæ Voluntati mancipat, non suæ opinioni, sed rerum ordini credit, quem omnem tanquam optimum probat silendo.

Fit quandoque vt excitatioris ingenij herus, serui ædes ingressus, disijciat, turbet, misceat omnia, & mox abeat, ne auctor deprehendatur in facto. Seruus domum rediens, & omnem supellectilem disturbatam cernens, grauiter quidem excandescit, at cùm à suo Domino id factum audit, silet & mitescit. Ita Dauid de seipso: Obmutui & non aperui os meum. Cur ita? *quoniam tu fecisti*. Ita prorsus qui diuinæ Voluntati se totum obtulit, aduersa sentit quidem, sed

a Psal. 38. v. 3. & 10. b Boëth. l. 4. de consol. phil. prosâ 6.

sed diuinâ se Prouidentiâ solatur; vanis quæstibus nihil se profecturum non ignorans: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino. a

Rege Assuero & Aman conuiuium celebrantibus, cuncti Iudæi flebant. b Sed quàm citò cruenta hæc tragœdia mutauit, & in auctorem recidit, quicquid in alios mali pararat. Postquàm afflixit ac probauit te Dominus, ad extremum misertus est tui. c Si Lunam accessionibus damnísque mutabilem menstrua paupertas non incesseret, nescissent philosophi eam lumen à sole mutuari: Sic & nos è quotidiano rerum defectu discimus, omne nobis bonum à Deo tribui. Ægrotat quis? iam primum æstimare nouit valetudinem, quam nunquam tanti fecisset, si nunquam perdidisset. Hæc quidem natura mortalium est, vt nihil magis placeat, quàm quod amissum est. Calumnias aliquis patitur? iam capit quàm graue sit crimen, alterius famam lædere, quod quamuis sæpius ipse fecerit, tamen leue quid iudicauit. In egestatem quispiam deductus est? iam incipit meminisse, qualis olim in egenos fuerit. Itaque silet, & hoc ipsum contemplatione expendens, diuinæ se Voluntati committit.

Sed ægrè fortassis siles? Ergo loquere; sed corde, sed Deo. Lingua taceat, mens precetur. Meditare silentium Christi coram Præside; Mariæ coram improbis ciuibus, Dauidis coram aduersarijs. Dignior & maior tibi conuitiatur? tace; conuitiatur æqualis? tace; Vilior & minor conuitiatur? Etiam tunc tace. difficilius hoc, sed generosius: illum sine, Deum adi: precari pro aduersario; sicut Dauid, cuius est illud: Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi; ego autem orabam. d Aduersarium silentio, Deum precibus sibi conciliabat. Ergo sile, & diuinæ Voluntati te penitissimè permitte, illud assiduè voluens animo; *quoniam tu fecisti.*

a Psal. 120. v. 1. & 2. b Esth. c. 3. v. 15. c Deut. c. 8. v. 17. d Psal. 108. v. 4.

§. VI.

VI. Signum, Ardua & quæ vix fieri posse credantur, pro Dei honore aggredi. Quàm magnanimus hac in re Paulus! Scio, inquit, humiliari, scio & abundare: vbique & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: Omnia possum in eo qui me confortat. a Æquè magno & excelso animo Dauid: In Deo meo, inquit, transgrediar murum. b Redeat Pericles, & Pyræos muros struat quadraginta cubitis altos, tam verò latos, vt duo currus inter se iuncti amplius spatium non desiderent, ego tamen,

a Philip. c. 4. v. 12. b Psal. 17. v. 30.

men, ait Dauid hos muros transgrediar. Redeant Carthaginienses, & triplicem educant murum omni æuo celebrem, ego tamen hunc ipsum transgrediar. Reuiuiscat Anastasius Imperator, & mœnia condat octo pedes lata, ego tamen hæc transgrediar. Redeant Babelis architecti, & turrim ædificent, *cuius culmen pertingat ad cælum*, a ego tamen & hanc transgrediar in Deo meo, quoniam in illo eripiar à tentatione. Sed & maiora magisque ardua promittens Dauid: In te, inquit, curram accinctus; in Deo meo transiliam murum. b Parum ei erat currere & sudare, sed armis etiam indutus, & cataphractus vult currere: parum ei erat, murum quantumcunque crassum aut altum transgredi, iam etiam transilire vult vel cælo certantem molem. Celsior aut densior murus vix vlli obijcitur, quàm sua cuique Voluntas, hunc murum & transgredi necesse est, & transilire. Quiuis cogitet: Deus me patientem esse cupit, cupit esse castũ, facilem dare veniam inimicis, bene de alijs sentire, bene loqui me vult Deus. Eccur ego non idem velim? Profectò voluntas mea hactenus vt murus obstitit: at iste me murus non terrebit; transgrediar, transiliam; Omnia possum in eo qui me confortat.

Qui res gestas Diuorum euoluerit, illud regij psaltis sæpius pronunciabit: Mirabilis Deus in sanctis suis: Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ; ipse dedit virtutem & fortitudinem Sanctis suis. Et vt vetera taceamus, Franciscus Xauerius, è Societate IESV, Iaponum Apostolus, quanta vir iste pro Deo ausus, quanta potuit, quos muros non transgressus, quæ mœnia non transilijt, volasse illum dixeris, si quò aliter adire non posset. Deo ille fretus diuinâque Voluntate velut accinctus cucurrit, terras transilijt & maria. Queri solet nonnunquam siticulosus, videri pagum in se combustum, adeò sitim vrgere: videri potuisset Orbis in Xauerij pectore combustus, adeò ille omnium salutem sitiebat. Et quod incendium Xauerius animo circumtulit, dum quibusdam quasi saltibus ex Italiâ in Lusitaniam, ex Lusitaniâ in Indias, ex Indijs in Iaponem, inde ad extremos Sinas sese penetrauit, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. Opponis huic terræ marisque pericula? hæc, inquit, non timet qui Deo fidit: Siluarum tenebras? Satis lucet flamma in pectore: Insanientem Oceanum? Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem: Latronum & piratarum insidias? Nec domi suæ tutus est, quem diuina Voluntas non protegit. c Ita Deo nixus, murum omnem transilijt, ita trecenta millia barbarorum,

a Gen.c.11.v.4.
b 2.Reg.c.22.v.30. Vide de hoc infra, l.5.c.11.vbi de diu.prouid.

rorum, vti Bozius affirmat, Christo adiunxit. *a* Hoc nemo ignorat, arbitror, mille plerunque remoris retineri cogitantem meliora. Sed perrumpendum est vi, & eluctandum ad ardua, etiamsi Satan cum omnibus suis furijs, totóque apparatu aduersetur. Christus nos in hanc rem animans: Si habueritis fidem, inquit, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. *b* Quisquis se totum diuinæ Voluntati tradidit, omnia se posse confidit.

a Thom. Bozius de signis Ecclesiæ l. 6. c. 3. b Matth. c. 17. v. 20.

§. VII.

Vt autem ea quæ diximus tam de cognitione diuinæ Voluntatis quàm de humanæ ad illam Conformatione, quantumcunque rudi, perspectissima fiant, in hanc epitomen dicta componimus.

Quicquid in Orbe fit (peccatum excipimus) à quocunque aut quomodocunque fiat, diuinâ id fieri Voluntate dicendum est. Omnia quæ fiunt, vult Deus fieri; quicquid autem Deus non vult, certissimo non fit. Hinc sapienter Epictetus: Semper, inquit, illud potius volo, quod fit. Atque vt hoc idem omnibus persuadeat: Ne postules, ait, ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. sed si sapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. *a* Nam omnia quæ fiunt, sunt aliquo modo effectus diuinæ Voluntatis. Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? clamat Sapientia. *b* Solum peccatum non vult, sed permittit Deus fieri, volens autem permittit, nam & peccatum impedire posset, id tamen ob caussas sibi notas non impedit. Hoc è Theologiæ arcanis confirmamus: Theologi rem hanc definiunt his verbis: Deus vult omne bonum creatum actu existens, sed quicquid fit extra peccatum, est bonum creatum actu existens, ergo quicquid in Orbe fit, hoc Deus vult fieri, modò absit peccatum. Hinc ille ingenij acutissimi Theologus: Omnia, inquit, quæ fiunt aut sunt, quæ fuerunt aut facta sunt, quæ fient aut erunt, cognoscuntur à Deo in decreto suæ voluntatis. *c* Et nota, mi lector, liberas hominis actiones non eo impediri, quòd eas Deus ab æterno præuiderit & voluerit; sed Deus illas ideò voluit, quia futuras præuidit. *d*

Sed vlterius progrediamur Deus non tantùm vult fieri, quicquid in Orbe fit (dempto peccato) sed id omne reipsâ semper exequitur

a Epictet. l. 4. dissert. c. 7. & Enchir. c. 13. b Sap. c. 11. v. 26.

c Tametsi fortè non solo. Scotus in 1. dist. 39. quæst. vnica. §. Viso de contingentiâ. ita Richard. Caiet. Vasq.

d Hoc fusè & eruditè probat Theophilus Raynaudus in Theolog. Nat. distinct. 8. quæst. 3. art. 4. mihi pag. 947.

quitur quod melius est, imò quod optimum est, & hoc est, vt sic loquamur, ingeniũ Dei & innata eius propensio. a Istud dilucidè Basilius Magnus adstruens: Vnum quidem hoc, inquit, habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quòd nihil eorum quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, vt melius illo excogitare queamus. b In eandem omnino sententiam Damascenus concedens: Omnia, inquit, quæ Dei prouidentiâ fiunt, pulcherrimè ac diuinissimè fieri necesse est, atque ita denique vt meliori modo existere prorsus nequeant. c Præ omnibus audiendus hic Augustinus: Iustitiâ, inquit ille, veri & summi Dei factum est, vt non modò sint omnia, sed etiam sic sint, vt omnino melius esse non possint. d

Quid clariùs? rationem audi: Quicquid enim, inquit, verâ ratione tibi melius occurrerit, hoc scias fecisse Deum tanquam bonorum omnium conditorem. Neque enim tu potes aliquid melius in creaturâ cogitare, quod creaturæ artificem fugerit. e

a Iacob. Granadus in 1. partem D. Thomæ tom. 2. disp. 3. per 6. sectiones. mihi pag. 420. Et sermo est de rebus in quibus non abitur in infinitum.
b Basil. hom. 8. ex var. quòd Deus non est auctor malorum.
c Damasc. l. 2. de fide c. 29. d Aug. tom. 1. l. de quantit. animæ, c. 33. med. ferè.
e Idem. tom. 1. l. 3. de liboro arbitrio. c. 5. post init.

§. VIII.

Quâ ratione autem Deus omnia quæ fiunt, fieri velit, peccata verò fieri permittat, exemplum ponimus huiuscemodi. Iussit olim Summus Pontifex, Iulius II. vt Michaël Angelus inter pictores celeberrimus extremum Orbis iudicium pingeret. Pictor operi manus admouit, sed pro affectu quem in sacros proceres non benignum gessit, præsules etiam & purpuratos Patres in inferorũ flammis collocauit. Pictorem suum sæpius accessit Pontifex, neque nesciijt artificiosam hominis temeritatem, & quamuis eam minimè probarit, certâ tamen ex caussâ dissimulauit videre, illud secum cogitans: Modò finiat opus, mox in carcere penicilli sui errores sentiet, pane solo & fonte cenaturus. Hîc certè Pontifex supremi iudicis tribunal pingi voluit, ídque in emolumentum spectantium, non in contemptum cuiusquam aut iniuriam, eam tamen ob certos fines sciens voléns que non impedijt: ita Deus æternitati nos vult pingere, & opera edere immortalia; at nos affectu & manu exerrantibus, iam hos iam illos in Orco statuimus, hoc est, variè iniurij sumus in eos quos nobis hostes arbitramur. Sed & alia plurima in opere faciendo delinquimus. Nihilominus pictura rerum in

Orbe

Orbe diuersissimarum elaboratur. Est enim mirabilis rerum omnium connexio, series atque concinnitas, vt singula, quæ seorsim deformia, aut certè minus pulchra viderentur, ceteris adiuncta sint longè pulchriora. Deus autem moræ patientissimus expectat, dum omnis pictura hæc finiatur, errores nostros plurimos, tanquam si non videat, dissimulat iustissimis de caussis. Tandem supremo Mundi die patebit, quid quisque dignum æternitate pinxerit, quid in picturâ errarit. Sicut ergo Pontifex, aut Regum quispiam certum quid ac destinatum vult pingi, pictoris autem arbitrium non turbat, errores etiam permittit ob caussas sibi notas: ita Deus omnia quæ fiunt, vult fieri, peccatum verò permittit, sed permittit sciens & volens, cùm illud impedire possit. Ita rex Dauid Ioabo belli duce est vsus; cuius flagitia minimè probauit, tametsi diu dissimulauit. Neque vllus hîc obiecerit; quare homo cogitur impedire peccatum quando potest, & Deus non cogitur, qui semper id potest. Nam præterquam quòd Deus sit Dominus & moderator omnium intentus bono communi, *a* nos mancipia & serui; illud etiam accedit, quòd Deus è peccato re omnium pessimâ boni quid eliciat, quod homo non potest. Augustinus hoc summi opificis artificium admiratus: Ex omnibus, ait, consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo, in quâ etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora sint, dum comparantur malis. *b*

a Propter quod non est impedienda caussa particularis quin suo modo agat.
b August. Enchir. c. 10. & 11.

§. IX.

Sed obijcias primò: Bona sint omnia, sint omnia optima quæ Deus vult, sed certè non mihi sunt. Audacissime mortalium, quid hîc ais? *Æqualiter cura est Deo de omnibus.* a Ita te, ita me, ita singulos curat prouidentissimus Deus, sicut vniuersos, neque tantùm quod melius, sed quod optimum est semper, & tibi, & mihi, & singulis, & omnibus vult, & quod vult exequitur efficacissimè. Gregorius pulcherrimè: Sic, inquit, intendit omnibus, vt adsit singulis; sic adest singulis, vt simul omnibus nunquam desit: sic summa regit, vt ima non deserat; sic imis præsens est, vt à superioribus non recedat. *b* *Cura est Deo de omnibus.* De filijs seu charissimis Dei amicis res certa & euidens: sed nec circa damnandos alium se gerit: pater

a Sap. c. 6. v. 8. b Greg. l. 16. moral. c. 5. med.

ter eſt, nutritor eſt, defenſor eſt vſque ad vltimum vitæ momentum. hîc demum iudex, punitor, hîc vindex eſt tam obſtinatæ in ſe perfidiæ.

Obijcias ſecundò: Et quomodo tantam Dei prouidentiam ac curam tot ſequuntur inconuenientia, & vt miti vocabulo vtar, fiunt hîc illic abſurdorum abſurdiſsima quæque. Vti Deum dicere dormientem nolim, ſic ad minuta quæuis vigilantem affirmare, num bene auſim? O te ouiculam, ſed profectò malam! quamuis crediderim hîc te alienam gerere perſonam. Vtique Deus vigilat ad quælibet vel minutiſsima. Ioannes Damaſcenus tuo ſtupori aptiſſimè reſpondens: Deus, ait, nonnunquam aliquid abſurdi & præpoſteri fieri permittit, vt per eam actionem quæ abſurditatis ſpeciem habet, magnum aliquid & admirabile conficiatur, quemadmodum per crucem hominibus ſalutem comparauit.[a] Num hæc negabis vera? Ergo Deus non quidem peccata vult, ſed efficaciter permittit, ſeu, permittere vult & inde prouentus elicit vtiliſsimos ſibique maximè glorioſos. Auguſtinus perſpicuè id aſſerens: Propterea, inquit, diuinæ Prouidentiæ etiam iſta diſpoſitio tribuenda eſt, non quia ipſa peccatores facit, ſed quia ipſa ordinat cùm peccauerint.[b] Quare licet homini ſecundùm ſe ſpectato melius eſſet non peccaſſe; ſi tamen tota ſeries naturæ & gratiæ attendatur, multò fuit melius à Deo peccatum permitti. Notum Eccleſiæ teſtimonium:[c] Felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Hæc de diuinâ Voluntate tam cognoſcendâ quàm amplectendâ. Vtinam humana gens, vel hac vnâ in re cæcutire deſinat, & diuinam voluntatem, quam facilè poteſt agnoſcere, velit etiam promptè amplecti.

a Damaſcen. l. 2. de Fide c. 29. b Aug. in Pſal. 7. poſt med.
c Eccleſiæ auctoritas. Et hinc Theologorum conſtans aſſertio eſt hæc: Deus omnes effectus veros & reales quarumlibet cauſſarum ſecundarum, adeóq; omnes actiones noſtras liberas, etiam malas quà entia ſunt, ſicut & ipſam peccati cujuslibet permiſſionem; atque etiam mala ſolius pœnæ, ab æterno, adeóque prius tempore quàm fiant, etiam in particulari aliquo modo prædefiniuit ac præordinauit. P. Adamus Tanner tom. 1. Theol. diſp. 2. dub. 7. n. 7.

LIBER

LIBER TERTIVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformatæ

EMOLVMENTIS.

CAPVT I.

Quantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad diuinam conformatio.

DIximus, quâ ratione diuinam Voluntatem noſſe, quâ noſtram illi iungere poſsimus. Nunc porrò dicendum, quid emolumenti proueniat, ſi humana diuinæ ſemper ſit coniunctiſsima.

§. I.

Tam liberalis eſt Deus diuitiarum & donorum, vt non tantùm æternis nos delitijs beare ſtatuerit, ſed diem Æternitatis velut præoccupans, quo nos ad omnia paratiores promptioréſque reddat, è menſâ ſuâ mittit cæleſtis conuiuij promulſidem, iubetque libare ſaltem æternæ felicitatis guſtulum. Ita nec in fætenti huius mortalitatis noſocomio deeſt Magnæ illius æternæque cenæ velut antecena. Etiam in hoc Orbe inferiore quies eſt aliqua, ſunt etiam hîc ſolatia è cælo miſſa. Neque hîc impendijs magnis res agitur, ſolâ opus voluntate ad diuinam conformatâ.

In rupe Taboreiâ vix guttulam guſtarat Petrus cæleſtis beatitudinis, & mox: Bonum eſt, exclamat, nos hîc eſſe. imò iam ebrius videri poterat ab hoc nectare, *non enim ſciebat quid diceret.* a O Petre, præproperum eſt, hîc nectar & ambroſiam expectare: loco meliore dabuntur iſta, ſed nondum.

Angelus ille Apocalypticus Ioannes: Factum eſt, inquit, ſilentium in cælo, quaſi mediâ horâ. *b* Quies aliqua deſignatur, beato Gregorio interprete, quam hîc aſſequuntur, qui diuinam Voluntatem exequi perinde, vt in cælo deſiderant, eâque ratione velut in cæli veſtibulo degunt. Eò anhelans Dauid: Et volabo, inquit, & requieſcam. *c* Quò volatus iſte? Vtique ad diuinæ Voluntatis ſuauiſsimam contemplationem, eò quiſquis pertigerit, iam demum reſpirare incipit & iucundiſsimè quieſcere. Nihil enim ardentioribus votis expedit, quàm hoc vnum: Fiat Voluntas tua, ſicut in

a Marc.9.v.5.& 6. b Apoc.8.v.1. c Pſal.54.v.7.

cælo, & in terrâ. Inter ea certè quæ maximam animo pacem & tranquillitatem conciliant, primarium hoc numeratur: Omnibus votis contendere atque adſpirare ad conſtans diuinæ Voluntatis obſequium. Ita optimus ille ſcriptor præcipiens: Opta, inquit, ſemper & ora, vt Voluntas Dei integrè in te fiat. Ecce talis homo ingreditur fines pacis & quietis. a Quiſquis igitur cum ſanctiſsimo rege illo volare cupit & quieſcere, his profectò alis euehi in altum poteſt & patrare admiranda.

a Thom. à Kemp. l. 3. Imit. Chriſt. c. 23. plura l. 3. c. 18. n. 2.

§. II.

Optimæ fidei ſcriptor a commemorat de viro religioſo, cuius veſtes, vel ſolummodò tactæ valetudinem multis reſtituebant, hinc ille apud ægros venerationi, apud ſuos admirationi eſſe cœpit, cùm tamen nulla in eo virtus ſingulariter ſplendeſceret, vitam enim agebat pro more ceterorum in cœnobio, nec vllis inſolitis rigoribus ſeſe macerabat: hoc vnum ſtudioſiſsimè cauere ſolitus, ne quid aliud vnquam vellet quàm Deus. Cùm itaque ſine pharmacis mederetur ſæpius, rogatus à cœnobiarchâ eius rei cauſſam: Mirari ſeipſum, aiebat, & pudore ob id affici, cùm ceteros ieiunijs & precibus vix æquet, nedum ſuperet. Ita eſt, inquit cœnobiarcha, te hominem lætum eſſe, non neſcimus, cetera non ſuſpiciendum præ alijs. Simul in omnia preſsiùs inquirere, & multa ſciſcitari cœpit antiſtes, ac animi arcanum reſerari cupere. Hìc vir ille religioſus: Eam, inquit, mihi gratiam à Deo factam iure commemini, quòd ad diuinam Voluntatem ita me conformarim, vt aduerſo Deo nil vnquam mouere velim, Neque verò etiam metuo res vnquam fore tam turbidas, vt animo cadere, aut conqueri lubeat: ſed nec vlli, puto, tam proſperi ſucceſſus mihi ſic blandientur, vt ob eos ſingulari me patiar gaudio compleri. Nam omnia ſine diſcrimine de manu Dei accipio, neque poſtulo vt ea quæ fiunt, arbitratu meo fiant, ſed ita fieri quæque volo vt fiunt. Ita nihil me voluptate, nihil mœrore afficit, nihil me turbat, ſed nec beat quidquam, niſi ſola, niſi vna atque vnica Dei Voluntas. Ideò in omnibus omnino precibus, hoc vnicè flagito, vt diuina Voluntas in me ſemper, rebúſque creatis omnibus quàm integerrimè perficiatur. Miratus hæc vehementer antiſtes: Et amabo te, inquit, expone ſodes, quis tibi nuper ſenſus, an non vnà nobiſcum acerbè ferebas, cùm nefarius homo ignem ſubiecit noſtris ædibus, cùm ſtabulum & horreum, tam multum fru-

a Cæſarius Heiſterbacenſ. l. 10. mirac. c. 6. vixit ante CCCC. Annos.

frumenti & pecoris combuſtum, damno pænè irreparabili? Ad quæ cœnobita: Hoc, inquit, ſcias velim, Pater reuerende, nihil inde mœroris me contraxiſſe. Nam in more poſitum habeo, pro his talibus Deo gratias agere, cùm certiſsimus ſim, quicquid rerum fit, diuinâ permittente Prouidentiâ fieri, ídque omne in noſtrum emolumentum. Ideò curæ mihi non eſt, modicum an multum habeamus ſuſtentandæ vitæ: Deo fido, qui quemuis noſtrum æquè fruſtulo panis poterit nutrire, ac pane integro. Ita lætus dego & alacer. Hìc Cœnobiarcha multa contradicere, & varijs quæſtionibus hominem vrgere, vt ſic ſuauiter exprimeret latentes animi ſenſus. Poſt varia: Quin imò, ait iſte, per quotidianam mei oblationem diuinæ Voluntati, eò deueni, vt ſi præſcirem ego, ad inferos me deijciendum decreto immutabili, Deo tamen refractarius eſſe nollem, modò ſimul liceret ſcire, ſic Deo viſum eſſe, ita Deum velle: imò etiam ſi oratione Dominicâ vel ſemel pronunciatâ diuinum illud decretum reſcindere poteſtas eſſet, ſanè id audere non vellem, ſed potius geminas has Deo preces admouerem, Vt æquiſsimam ſanctiſsimámque Voluntatem ſuam in me pergeret exſequi, &, Vt hanc vnam mihi gratiam faceret, quâ vetarer totâ Æternitate, diuinæ Voluntati quidquam contrarium cogitare. Cohorruit ad has voces Cœnobiarcha, & pænè in lapidem ſtetit, oborto vtrimque ſilentio. Demum: Ito, inquit, ito, mi Pater, & propoſiti huius tenaciſsimus maneto. Cælum extra cælum reperiſti, & hoc interpreteris gratiam pauciſsimis factam. Raræ immunitatis eſt à nemine turbari, à nemine lædi poſſe. Arcem quietiſsimam habitat, quiſquis ſe totum ad diuinam Voluntatem conformat.

§. III.

Ita cœnobitam ſuum à ſe dimiſit antiſtes, ipſe alto ſtupore defixus, hæc ſecum cœpit ratiocinari, &: Iam mihi liquet, ait, vnde huic viro, quem hominem ridiculum cenſebant, illa medendi gratia ſit. Hæc tanta cum diuinâ Voluntate coniunctio, ad hoc faſtigij ſcos euehit. Et quî poſsit Deus hunc talem hominem æternis flammis addicere? repugnat id infinitæ bonitati. Et ſanè fateri cogor, nec longum eſſe, nec difficile iter, ad hoc culmen ſolidiſsimæ Tranquillitatis: neque enim hîc opus inuſitatâ vitæ ſeueritate, non crebris ieiunijs, non prolixis vigilijs certandum, omne hoc negotium peragit vnicum generoſum VELLE, ſed hoc VELLE quotidie

instaurandum, firméque statuendum, contra diuinam Voluntatem prudenter nil vnquam admittere. Ita enim, inquit Chrysostomus, *a* *Velle* efficit posse, vti *nolle* efficit non posse. Magna vis est voluntatis, quæ efficit nos posse quod volumus; & non posse illa quæ nolumus. *a*

Quòd si quis manè ita se Deo committat: O Dominus meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: hodie sciens prudénsque contra tuam Voluntatem nil agam: is tamen eodem hoc die aut vetitam ganeam, aut infame prostibulum subeat, aut alijs ad vitia occasionibus temerè sese indulgeat, hic quidem homo cum Deo ludere, & alterâ panem, hac verò manu scorpionem porrigere censendus est. Ita prorsus diuinæ Voluntati subiectißimum se quidem polliceri, nihilominus aliorum opibus, aut famæ nominíque insidias struere, inuidiam in se sponte admittere, ab irâ non præueniri, sed illam vltro accersere, hoc iocari est cum Deo, & vitiorum moram impellere, atque ostium aperire vix dum rogantibus admitti. Et quodnam hoc amoris symbolum? amo te, sed hunc à me colaphum accipe. Aut: non patiar me separari à te, at cùm occasio inuitat in rupis angusto calle, quem verbis antè adeò demulseram, iam manu deijcio in voraginem. At solemus pigerrimis nos vocibus defendere: *Non potui aliter*. His Chrysostomus respondens: Nec enim quisquam, ait, poterit excusari, quasi voluerit, & non potuerit: cùm constet eum idcirco non potuisse, quia noluit, vt nolens volentis exemplo damnetur: & volens, quia impleuit quæ voluit, muneretur. *b*

a Chrys. serm. de Zachæo, fine tomi secundi. b Chrys. serm. de Zach.

§. IV.

Illud ergo colloquium inter duos religiosos viros, captu difficile non est: & fateri cogimur, viam nemini obstructam, ad illum Tranquillitatis apicem; ad hunc paradisum nemini occlusum ostium; quisquis hoc vnum potest, *Velle quod vult Deus*, iam ingressus est: nullius [illegible] ordinis, aut sexûs, aut ætatis homines hinc arcentur. Verùm duo præcipuè in narrato colloquio capita sunt institutionis tam eximiæ, vt ea probè cepisse, sit hîc palmam obtinuisse.

Primum: Altißimè animo imbibere, quicquid fit, diuinâ fieri prouidentiâ, quæ ad suum finem atque ad beatitudinem disponit vniuersa, prout secretißimo Dei iudicio placuit ab omni æuo. Omnia certâ, & in æternum dictâ lege decurrunt. Pulchrè de hoc

Seneca:

Seneca: Caussa pendet ex caussâ, inquit, priuata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideò fortiter omne ferendum est: quia non, vt putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas: & quamuis magnâ videatur varietate singulorum vita distingui, summa in vnum venit. Accepimus peritura, perituri. Quid ita indignamur, quid querimur? ad hoc parati simus. Vtatur, vt vult, suis natura corporibus: nos læti ad omnia & fortes cogitemus, nihil perire de nostro. a

Alterum: Facere quod in se est, cetera omnia diuinæ Prouidentiæ liberalissimâ confidentiâ transscribere: sorte suâ contentum viuere, de alienâ non inquirere, nec vlli beatiorem inuidere. Hæc sunt quæ perducunt in propugnaculum Tranquillitatis inexpugnabile: hæc illa virtutum omnium panoplia est. Hanc verò nunquam induunt illi, qui caduca hæc amant, velut sua & perpetua bona, & qui se propter illa suspici volunt, qui diuinæ Prouidentiæ non satis fidunt: hi ad leuissimarum iniuriarum motus collabuntur; iacent & mœrent, cùm vanos & pueriles animos, omnis solidæ voluptatis ignaros, falsa & mobilia oblectamenta destituunt. At ille qui se lætis rebus non inflat, nec mutatis contrahit, diuinæ de se Prouidentiæ plenissimè fidit; aduersus vtrumque statum inuictum animum tenet, exploratæ firmitatis: omnium virtutum panopliâ munitus est. verbo: Vult quod vult Deus.

a Sen. de prouid. c. 5.

CAP. II.

Fierine possit, vt quis nunquam tristetur, & an id arte illâ impetrandum, quâ nostram diuinæ Voluntati conformamus.

SAlomon humanæ sapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrimè pronuntiauit: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. a Loquitur sapientissimus Rex de rebus fortuitis quæ bonæ menti contra quàm vult, obueniunt, perinde si dicat: Mala voluntaria, vti sunt peccata & noxæ, virum bonum vtique sollicitum habent & dolore afficiunt: at illa fortunæ ludibria, facultatum amissio, honoris iactura, valetudinis dispendium, charorum funera virum iustum tam non affligant & angunt, vt hæc sæpissime beneficij loco numeret, nec mala putet, sed exercitium patientiæ credat, & pro ijs, vt par est, Deo gratias agat. Nam bonæ menti calamitas omnis, occasio est virtutis. Quapropter Hugo, illud (quicquid ei

a Prou. c. 12. v. 21.

acciderit) acutè expendens: Sicut accidens est, inquit, auctore philosopho, quod adest & abest præter subiecti corruptionem: ita præsens tribulatio, & ærumna adest, & abest præter iusti contristationem, & conturbationem.

Ceterùm, quòd erecto ac hilari animo vir iustus exteriora quæuis mala excipiat, Paulus locupletissimus testis: Repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ. *a* Non in fame tantùm aut siti, non in vinculis solùm aut plagis, sed in omnibus ærumnis & angustijs, *in omni tribulatione nostrâ*: Neque leui tantùm lætitiâ afficior, sed, *repletus sum consolatione, superabundo gaudio*, etiam cùm virgis cædor, cùm lapidibus insternor, etiam cùm naufragijs iactor. Turcnensis præsul Martinus à Seuero Sulpitio tot annis nunquam iratus, nunquam mœstus est visus, sed pacatus semper sibique similis. Ita sanè non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Chrysostomus omni calculo sententiam hanc confirmans: Nihil enim aliud, inquit, graue atque acerbum est, quàm in Dei offensionem incurrere. hoc sublato, non afflictio, non insidiæ, non aliud quidquam prudentem animam molestiâ afficere queat. Quin potiùs quemadmodum si exiguam scintillam in magnum pelagus inijcias, eam protinus extinxeris: eodem modo molestia omnis quamlibet ingens, si in animum sibi bene conscium inciderit, confestim perit & euanescit. *b* Hic idem oris aurei doctor, vt rem quasi oculis explicatiùs subijceret, mentem cælo conferens: Cælum, inquit, altius est imbribus ac pluuijs. Cælum quidem cùm nubibus obducitur, pati putatur, sed nihil patitur. Sic & nos etiamsi putamur pati, nihil patimur, id est, tristitiâ quasi nubilis obduci putamur, sed non tristamur. Sed demus humanæ imbecillitati doloris aliquid & mœstitiæ, sed quale hoc aut quantum? Ambrosius: Esto, inquit, in illis, hoc est, in laboribus, aliquid acerbitatis. Quem virtus animi non abscondit dolorem? Neque enim profundum mare negauerim, quia vadosa sunt littora; neque cælum lucidum, quia interdum obtegitur nubibus; neque terram fœcundam, quia aliquibus locis ieiuna glarea est; aut lætas segetes, quia intermixtam solent habere sterilem auenam. Similiter puta beatæ messem conscientiæ interpellari aliquo acerbo dolore, tamen manipulis vitæ beatæ, si quid fortè accidit aduersi atque amaritudinis, tanquam sterilis auena absconditur, aut tanquam lolij amaritudo frumenti suauitate obducitur. *c* Ergo, non contristabit

a 2.Cor.c.7.v.4. b Chrys.hom.1.in ep.2.ad Cor. c Ambros.l.3.de offic.c.5.

ſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Sentiet triſtitiam, non conſentiet, tegetur nubibus cælum, non ſubuertetur; lolium miſçebit ſe tritico, ſed non nocebit. Non ſentire mala ſua non eſt hominis; at non ferre, non eſt viri.

§. I.

Neque ſolùm Chriſtiana ſapientia hoc capit: priſcis etiam hoc animi robur non ignotum. Verè cecinit Venuſinus vates:

Iuſtum & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolidâ: ———
Si fractus illabatur Orbis,
Impauidum ferient ruinæ. a

Suſque deque ferantur omnia, cælum ruat, ſub ruente hac mole cor Deo fiſum non trepidabit. Ampliſsimæ promiſsiones ſunt quæ cor iſtud præmuniant. Deus proclamans: Nolite, inquit, tangere Chriſtos meos, b quos ego gratiæ meæ oleo inunxi: Et verè: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. c Zacharias: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. d Ioannes: Scimus, inquit, quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat (violando charitatem letali noxâ e) ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum, f eâ ſcilicet vi quâ poſsit vincere.

Aſſyrius Rex Sennacherib omnes Iudææ ciuitates expugnauit, Hieroſolymam non potuit, imò nec obſedit, imò nec quidem vidit. Diſertè affirmat Iſaias: Hæc dicit Dominus de Rege Aſſyriorũ, non intrabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi ſagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem: g Ita prorſus vir iuſtus, cuius lex Voluntas Dei, vndique inexpugnabilis eſt, *non contriſtat eum quicquid ei accidat*, licet omnia membra torqueat dolor, licet paupertas vrat, licet mille premant ærumnæ, ille tamen erecto celſoque animo Deum arctiſsimè ſtringit, & etiam tunc ad diuinam Voluntatem ſeſe conformat ex toto. Et quippeni hoc poſsit? libera habet charitatis brachia, nullis vnquam, ſi nolit, catenis vincienda; æternis amplexibus, modò velit, inhæſura diuinæ Voluntati.

Memorant virum eruditione ac virtute magnum, vbi res in maximâ eſſet difficultate, ſolitum dicere: *Salue amaritudo amariſsima, omnis*

a Horat. l. 3. carm. Ode 3. b Pſal. 104. v. 15. c Sap. c. 3. v. 1. d Zach. c. 2. v. 8. e Vide Nicolaum Serarium in hunc locum. f 1. Ioan. c. 5. v. 18. g Iſ. c. 37. v. 33.

omnis gratia benedictionisque plena. Quid hoc aliud quàm cum Socrate philoſopho cicutam haurire ridendo? Meliùs dixero: quid hoc aliud quàm cum Apoſtolo Andreâ crucem amplecti vel eminus ſalutando? Hac certè ratione propter hortum, vt aiunt, ſalutamus & ſepem; & propter fructus, amamus & arborem.

§. II.

Obijcias: Hæc in ſcholis diſſerimus, aliter domi viuimus. Fames, infamia, bonorum iactura, morborum ſæuitia neminem exhilarant, neque enim leniter iſta feriunt: ferreus ſit cuius hilaritatem non ſubruant hi arietes.

Da veniam, mi homo, videris ex familiâ eſſe amicorum Iobi, quibus ille in os: Conſolatores, inquit, onerosi omnes vos eſtis. Verboſi amici mei, ad Deum ſtillat oculus meus. Stillat, non nego, & hoc non voluptatis eſt; ſed ſtillat ad Deum, hoc ſolidi eſt gaudij. Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manum malignis. Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. Ecquid vultis? Manus Domini tetigit me. *a* Ab hac manu feriri, beatius eſt, quàm à quauis aliâ mulceri. hæc Domini manus perſanat vel ſolo tactu; feriendo non morbum ſed ſalutem, non mortem adfert, ſed vitam. Hæc amicis ſuis Iobus, hæc & ego tibi. Simul etiam quæro: Si quis ferreâ chirothecâ te cædat, & ſanguinem eliciat, nunquid in ius ambulare coges chirothecam? manus fecit. nunquid manum ad tribunal rapies? homo te læſit: ita Deus manum quâ ferit, chirothecâ tegit iam ſcorteâ, iam ligneâ, iam & ferreâ; modò fame punit, modò infamiâ, nunc illum in te hominem immittit, nunc alium; quandoque per cognatos, per domeſticos, per fratres te caſtigat. Quid iam tibi vis? eadem Dei manus eſt, idem Deus qui ferit, ſed aliter atque aliter, per alios atque alios te cædit. Quid tu iam blateras, homo? ille nebulo mihi hanc inuidiam conflauit; trifurcifer iſte in has anguſtias me coniecit; hic tenebrio & gratiam mihi & pecuniam ſubduxit. Quid quæſo hîc ais, inſane? quid contra chirothecam litigas? manum attende, Deum aſpice percutientem, Deus hæc omnia fecit. Non recordaris, cuius te ſuprà monuerim? ſiluiſſe, imò & obmutuiſſe ſanctiſsimum regem, hoc vnum cogitando: *quoniam tu feciſti.* Eccleſiaſtes de bonâ malâque die diſſerens: Sicut enim hanc, inquit, ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iuſtas querimonias. *b* Cur igitur non Deo id ſaltem laudis tribuimus quod chirurgo, qui vbi ſcalpello

a Iob. c. 16. v. 2. & c. 8. v. 20. b Eccleſ. c. 7. v. 15.

scalpello dextrè vomicam rupit: Optimè (dicimus) mi magister, ab hoc vulnere quod fecisti, sanitatem ego spero. Medicum quoque laudamus, qui Theriacæ suæ viperam miscet saluberrimo effectu: in Deo cur improbemus, si suis pharmacis humanas noxas & iniurias admisceat? Hoc sciamus, constare illi facti sui rationem, etiam cùm de eâ nihil nobis constat. At interim in Deum occultè queruli mussitamus: O Domine quàm acerbè percutit manus tua, nimis valida tibi brachia sunt ad verberandum. O Christiane, ne Deum accusa, nimis eum esse validum ad verberandum; tu nimis delicatus es ad tolerandum: si te libet tantùm aura tristior, si quis tibi saniem extracturus adsit, occidendum te putas. Iustus quasi fundamentum sempiternum: Iustus in æternum non commouebitur.ª Tandem ibi consistit, vbi nil eum pellat, vbi nil terreat. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

ª Prou. c. 10. v. 25. & 30.

§. III.

Seneca suo Lucilio: Nolo, inquit, tibi vnquam deesse lætitiam. volo illam tibi domi nasci: nascetur, si modò intra teipsum sit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt: leues sunt. nisi tu fortè iudicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus.ª Ita prorsus est: Animus sit super omnia erectus ad Deum, à nutu & Voluntate diuinâ sic pendens, vt illum nec extollant fortuita, nec frangant; & cui vera voluptas sit, voluptatum contemptio. Hunc animum ita liberum, ita interritum ac stabilem, extra turpem metum, extra cæcam libidinem, & fœdas cupiditates positum, cui vnum bonum sit Deus & Voluntas diuina, vnum malum auersio à Deo & diuinâ Voluntate: hunc, inquam, animum non contristabit quicquid ei acciderit; hunc ita fundatum, necesse est, velit nolit, sequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens.ᵇ Reliqua gaudia aut turpia sunt aut infirma & extra hominem. Atque hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem: & quodcunque inuecticium gaudium est, fundamento caret. Aliter planè in viri iusti gaudio est. Nam, Senecâ teste, illud ex se ortum, fidele firmúmque est, & crescit, & ad extremum vsque persequitur. Obserua (ad extremum vsque persequitur) quod vel ipsi Rationi clarum, sola enim virtus præstat gaudium PERPETVVM, securum; etiamsi quid obstat, nubium modo interuenit;

quæ infra feruntur, nec vnquam diem vincunt.[a] Nam reuera talis est animus diuinæ Voluntati affixus, qualis Mundi status super Lunam:

Perpetuum nullâ temeratus nube serenum. b

Siquidem illa pars Mundi superior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret. Eodem modo animus diuinæ Voluntati constanter inhærens, quietus, & in statione tranquillâ collocatus, modestus & compositus est: non contristabit illum, quicquid acciderit. Neque verò Hilaria & Saturnalia semper agitabit, aut Bacchanalia viuet vir ille iustus: placidum & occultum illud gaudium est, & cum grauitate, imò seueritate coniunctum. Neque enim aliud est, quàm interior quies, & pax & concordia animi, & magnitudo cum mansuetudine. Quæ malis aut stultis absunt: vbi cupiditates ipsæ sibi obstrepunt aut pugnant, & semper in eorum animis velut legiones & castra fœdarum, aut acerbarum cogitationum. Mens bona & diuinæ Voluntati in omnibus obsecundans, nunquam malis suis ingemiscit, fortuita hæc despicit, quicquid accidat, boni consulit, in bonum vertit; nunquam de Deo queritur. Hæc illa est quies mentis in tuto collocatæ & sublimitas; hoc illud ex notitiâ diuinæ Voluntatis & obsequentiâ gaudium tam grande & immotum, vt non contristet iustum, quicquid ei acciderit. Nam quod Sapientia in Sacris loquitur, idem Voluntas diuina pollicetur: Qui me audierit, habitabit cum fiduciâ, & requiescet absque timore, ab omni malo.[c] Christianus doctor hæc consignet Ambrosius: Non frangitur sapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis; sed etiam in ÆRVMNIS BEATVS manet. Quia non in delectatione corporis, vitæ beatitudo, sed in conscientiâ purâ ab omni labe.[d]

a Sen epist. 28. & 98. b Lucan. c Prou. c. 1. v. vlt. Interpret. septuag.
d Ambr. l. 1. de Iacob. c. 8.

§. IV.

Itaque sentit ærumnas vir iustus, sensum enim hominis nulla exuit virtus: sed non timet, & inuictus dolores suos ex alto spectat. Clarissimè Romanus Sapiens: Nihil, inquit, accidere bono viro, mali potest.[a] Quasi respondeat, Aduersi aliquid, fateor: nihil mali. & in eo tu erras. Quemadmodum tot flumina non mutant saporem maris, nec remittunt quidem: ita aduersarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum. Manet in statu, & quicquid

a Senec. l. de prouid. c. 2.

euenit, in suum colorem trahit. Est enim omnibus externis potentior: nec hoc dico, non sentit illa: sed vincit, & alioquin quietus placidúsque contra incurrentia attollitur. Omnia aduersa exercitationes putat. Talis profectò Iobus, talis rex Dauid. Nam etsi ambulauero, inquit, in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. *a* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *b* Si Deus pro me, aiebat Paulinus, tunc etiam aranearum telæ instar triplicis muri mihi erunt: si contra me Deus, tunc ipsum hoc subtilissimum textum plus impedire poterit quàm vllus murus. Ita Felix Nolanus presbyter, cùm idololatris impia sacra obiectasset, facto in se impetu, in duorum parietum angustias se abdidit. qui aditus cùm præpansis repentè aranearum telis obductus videretur, nemini recentis latebræ suspicionem reliquit.

Verè, Clamauerunt iusti & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. *c* Orbi hoc fassus Dauid: Exquisiui dominum, inquit, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ergo, Benedictus Deus qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressurâ sunt. *d* Non contristabit iustum, quicquid demum accidat. Nam vti pupillam Christi tangere nemo poterat, nisi is à quo Christus eam voluisset tangi, ita homini probo certissimum, nec pilum sibi posse subtrahi, ni Deus id velit. Quòd si Deo placere quid scierit, mox adest & exclamat: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ: non contristabit me, quicquid à diuinâ Voluntate obtigerit. Ideò Isaias vates velut nuntios emittit ad omnes probæ mentis homines, & dici eis imperans: Dicite iusto, inquit, QVONIAM BENE. *e*

Verùm, ô mi Isaia, viro huic charissima vxor mortua est. Nihilominus, inquit, dicite illi, *quoniam bene.* At domus illi combusta est: Idem hoc illi dicite, *quoniam bene.* At officio & omni gratiâ priuatus est: *quoniam bene.* Sed magnam fecit iacturam honoris. *Necdum malè.* At iam omnium liberorum funera spectauit: Dicite illi non minus, *quoniam bene.* At maximam pecuniæ summam perdidit: *quoniam bene.* nam ipse perijsset, ni prius ipsius pecunia.

Iacob sub dio dormijt, terra ei in cubile, saxum in ceruical fuit: rigidus somnus, fateor, sed vidit huc illuc euntes & redeuntes Angelos, & Deum scalarum capiti acclinē. *f* Multis omnia videntur sa-

a Psal. 22. v. 4. b Rom. c. 8. v. 31. c Psal. 33. v. 18. d 2. Cor. c. 1. v. 4.
e Is. c. 3. v. 10. f Gen. c. 28. v. 12. & 18.

xea, sciunt tamen circa se vigilare insomnes Angelos, & Deum ærumnarum suarum assiduum spectatorem respiciunt, ideò non contristat illos quicquid eis accidit. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. a

Alphonsus, ille Neapolis & Aragoniæ Magnus Rex, qui iam senex Liuium & Cæsarem quotidie legit, epistolas Senecæ in Hispanicum idioma transtulit. & ne putes, Lector, in profanis solùm scriptoribus eum studiosè volutatum, hic vir hic est, qui tota biblia, vetus & nouum Testamentum vnà cum commentarijs decies quater, non obiter sed presso vestigio euoluit: hic, inquam, Rex virtute & eruditione tantus, inter tot alia, diuinum hoc documentum posteris reliquit. Siquidem interrogatus quemnam in hoc Orbe iudicaret beatum, respondit: Hunc ego prorsus beatum iudico in hac vitâ, qui se ipsum Domino Deo summâ pietate & affectu committit, & omnia quæ illi eueniunt, non aliter quàm rem à Deo factam laudat, & acceptat. b Non hoc oraculum dicamus, & vocem cælo lapsam? non veriùs, non sanctiùs dixerit è cælo Angelus.

a Prou.c.28.v.1. b Panormitan.in vitâ Alph.

§. V.

Heraclides Alexandrinus memorat venisse se ad Dorotheum sexaginta annis in cauatâ rupe sanctissimè agentem. Ab hoc ad fontem missus hauriendæ aquæ, serpentem vidit innatantem puteo, & mox pedem retulit cum vacuâ hydriâ. Subridens Dorotheus, & hominem diutule intuitus, capite leniter concusso: Si Deus, inquit, diabolo permittat in omnes puteos deijcere viperas, túne omni potu abstineas? Mox è specu progressus ad fontem, hausit aquam, cruce signauit, & propinans Heraclidi: Vbi crux, inquit, ibi artes Satanæ iacent. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: Nec contristabit iustum quicquid ei acciderit. a

Sed vt quæ hic verba sunt, fiant opera, duplex hoc loco consilium suppeditat Chrysostomus. b Primum: Cùm in corpore dolor diuersus vrget, plerunque fit vt alter præ altero non sentiatur, vt qui læsum & suppurantem habet digitum, simul tamen è stomacho aut capite grauiter laborat, de digito tacet, stomachi aut capitis dolorem queritur: Ita, inquit Chrysostomus, si te iactura pecuniæ, aut honoris & famæ, aut alia quæuis calamitas dolere iubeat, tu dolorem de peccatis excita & ingemisce; cogita Christi ad columnam cæsi, per vias tracti, in crucem appensi contumelias & cruciatus

a Heraclidis paradisus c.1. b Chrys.hom.5.ad pop.

ciatus infandos, simul etiam noxis tuis supplicium deberi agnosce. Hic dolor alterum sentiri prohibebit, mitigabit certè si sentiatur. Ideò Christus: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam, a Vult Dominus timorem vinci timore, & illum ab isto consumi, vt non contristet iustum quicquid ei acciderit.

Alterum: Emplastrum parti læsæ applicandum non sanæ, nec ei cui non congruit: Collyrium oculis medetur non brachijs, catapotium stomacho recipiendum, non eo pes obligandus, malagma vlceri, non vicinæ parti imponendum: ita prorsus Tristitia nec damno pecuniario, nec honoris dispendio, nec morbo aut horum malorum vlli medetur. Mœrore te confice, omnia lacrimis imple, & nec hilum proficies; non pecuniam, non honorem, nec valetudinem luctu reuocabis, sed damnum augebis & dolorem. Huius rei caussa hæc: Tristitia proprium remedium est peccati, hæc lues hoc antidoto curatur; hoc malagma huic vlceri applica; peccasse tristare, non numos perdidisse. Chrysostomus solertissimè nos huius commonefaciens: Mulctatus, inquit, est quispiam pecuniâ: tristatus est, mulctam non emendauit. Filium quis amisiit, doluit, mortuum non resuscitauit. Flagellatus est quis; doluit, contumeliam non reuocauit. In morbum quis incidit grauissimum; doluit, morbum non sustulit, sed difficiliorem reddidit. Vides horum nulli prodesse tristitiam? Peccauit quis; tristatus est, peccatum deleuit, dissoluit debitum. b Clarissimè Paulus: Contristati estis, inquit, secundùm Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur. c Ergo Tristitia, & pharmacum, & venenum est; refert, quâ ratione vtaris illâ. Ergo repeto millies: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

a Matth. c. 10. v. 28. b Chrys. hom. 5. ad pop. c 2. Cor. c. 7. v. 10.

CAP. III.

Humanæ voluntatis cum diuinâ Conformitatem, Deo gratissimum esse sacrificium.

POst Agnum cælestem quotidie offerri solitum, voluntatis propriæ oblationem gratissimum Deo sacrificium esse asserimus. Hieronymus ad Lucinium, optimè distinguens: Aurum depo-

nere, inquit, incipientium est non perfectorum: fecit hoc Crates Thebanus, fecit Anthistenes: seipsum offerre Deo, propriè Christianorum est. a Totum Deo dedit qui seipsum obtulit. Et hoc vnum vnicè Deus ambiens: Præbe, inquit, fili mi cor tuum mihi. b Omnia dedisse censeberis, vbi hoc dederis.

a Hier. epist. 28. ad Lucin. & epist. 103. ad Paulin. b Prou. c. 23. v. 26.

§. I.

Vt autem hæc cordis seu voluntatis oblatio Deo grata sit, in gratiâ necesse est sit ille qui hæc offert. Basilius in illud sacri carminis: Afferte Domini filij Dei, afferte filios arietum: Prius, inquit, sis filius Dei, quàm ea offeras quæ grata sint Deo. a Saltem dolere debes excidisse te gratiâ, & conari redire: Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Præclarissimè Augustinus: Vellem, inquit, vt nihil aliud agerem quàm reddere me, cui me maximè debeo, atque ita Deo fieri, quod ait Poëta, b amicum mancipium Domino. c Ad hoc omnes alios exhortatus: Constanter, inquit, Deo crede, eique te totum committe, quantum potes. Noli esse velle quasi proprius, & in tuâ potestate, sed eius clementissimi & vtilissimi Domini te seruum esse profitere. Ita enim te ad se subleuare non desinet, nihilque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias. d Idem alibi luculentè hoc confirmans: Nihil, inquit, gratius ei possumus offerre, quàm vt dicamus, quod dicitur in Isaiâ, POSSIDE NOS. e Sunt qui ceram voueant aut oleum ad concinnandas in templis lampades. Aliquot sestertiorum sunt hæc vota, ideò non optima nec perfecta. Alius abstinentiam vouet à vino, aut liberalius largiri stipem constituit: pretiosum votum, non tamen omnium optimum. quid enim hîc pauperes faciant? ergo melius restat. Non eligit Deus oleum tuum aut ceram tuam, sed hoc quod redemit, animam tuam, hanc illi offer. Et si me interroges, quomodo animam meam, quam ipse habet in suâ potestate, illi offeram? Respondebo: moribus sanctis, cogitationibus castis, operibus fructuosis. Sic Anna suum Samuelem obtulit, sic Iesum beatissima Virgo: sic Ioannes Baptista infans oblatus est: Ita Gregorius Nazianzenus, ita Dominicus, Bonauentura, Bernardinus, Bernardus, à parentibus oblati Deo, in viros sanctissimos euaserunt. Quòd si tantopere prosit offerri ab alijs, quantum proderit offerri à seipso; quod integer-

a Basil. in Psal. 28. b Horat. l. 2. sat. 7.
c Aug. tom. 1. l. de quantitate animæ c. 20. d Idem tom. 1. l. 2. soliloq. c. 15.
e Idem in Psal. 131. initio & serm. 5. de Natiu. Dom.

integerrimè rex Dauid executus: Voluntariè, inquit, sacrificabo tibi. a

Hoc ipsum mirificè placet cuique nostrûm, si quis se nobis oblatione tam liberali deuoueat. Socrati olim cùm multa multi pro suis quisque facultatibus offerrent: Æschines pauper auditor, Nihil, inquit, dignum te quod dare tibi possum inuenio: & hoc vno modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi quod vnum habeo, Me ipsum. Hoc munus rogo, qualecunque est, boni consulas, cogitésque alios cùm multum tibi darent, plus sibi retinuisse. Cui Socrates: Quid ni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nisi fortè paruo te æstimas? Habebo itaque curæ vt te meliorem tibi reddam quàm accepi. Vicit Æschines hoc munere Alcibiadis parem diuitijs animum, & omnem iuuenum opulentorum munificentiam. b Vides quomodo animus inueniat liberalitatis materiam, etiam inter angustias? Non quanti quæque sint, sed quali dentur animo, quàm pronâ voluntate perspiciendum. Multum dat Deo, imò dat omnia qui quotidie se suámque voluntatem diuinæ penitissimè transscribit. Et hoc diebus singulis non semel duntaxat iterúmque faciendum, sed sæpius, sed centies, & millies, tunc præsertim cùm quis mutari se sentit aut impugnari, cùm quippiam successu carere, aut feliciter succedere animaduertit, tunc clamandum: O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: fiat Voluntas tua. Hoc aduersis rebus patientiam, prosperis sobrietatem & moderationem conciliat. Hoc, etsi omnia teterrimè cadant, hominem afflictum retinet, ne in voces impias & impatientiam prolabatur, hoc meritum auget, hoc homini Deum mirificè propitiat, hoc scutum est aduersus omnem calamitatem. a Psal. 53. v. 8. b Seneca l. 1. de benef. c. 2.

§. II.

Bernardus hoc omnibus persuasurus: Non habeo, inquit, nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potiùs vnum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficijs præuenit, qui toto se totum me comparauit? Alioquin si illâ retinuero, quâ fronte, quibus oculis, quâ mente, quâ conscientiâ vado ad viscera misericordiæ Dei nostri. a Chrysostomus de beato Paulo quotidie seipsum offerente: Abel, inquit, obtulit sacrificium, & inde laudatur: sed si

a Bern. serm. de quadruplici debito, post med.

Pauli hostiam adducamus in medium, quàm cælum à terrâ superior erit.ᵃ Non enim oues offerebat aut boues, sed semetipsum per singulos dies dupliciter immolabat &c. Neque verò his tantùm sacrificijs contentus fuit, sed quia seipsum consecrauerat Deo, etiam Orbem vniuersum studuit offerre.« Hinc igneus iste vir, à sui ipsius oblatione tam alacer nullum fugiebat laborem, nulla horrebat pericula, ad omnia pro Deo sustinendâ paratissimus.

Æuo Diocletiani, Epictetus presbyter & Astion, religiosissimam vitam agentes in Oriente, à Latroniano Almiridensium duce comprehensi, in carcerem ducti sunt. Hîc Epictetus: Si crastino, inquit, nos iudex in quæstionem rapuerit, mi optime Astion, & de nomine, parentibus, patriâ interrogarit, hoc vnum ei respondeamus: Christiani sumus, hoc nomen nobis, hoc genus, hoc patria. Quòd si tormentis lacerari nos Deus voluerit, nil aliud in tormentis, nisi hoc vnum dicamus: domine Iesu, tua Voluntas semper in nobis fiat. Postero die ad tribunal medio foro apparatum, euocantur è carcere. Latronianus pro tribunali sedens, vniuerso populo inspectante, quærere instituit, vnde domo, gente, patriâ essent. Ad quæ Epictetus: Christiani sumus, inquit, & parentibus editi Christianis. Non hoc quæro, ait Latronianus, nomina vestra edite; sectæ vestræ perfidiam iam antè noui. Hîc iterum sancti martyres: Christiani sumus, Christum Iesum adoramus; detestamur idola. His auditis, excandescens iudex imperat deuestitos immaniter cædi. Illi elatis in cælum oculis inter cruentas plagas exclamant: domine Iesu, tua Voluntas fiat in nobis. Hîc Latronianus acerbè insultans; Vbi est, inquit, defensor ille vester, cuius auxilium imploratis? veniat, & vos meis manibus subducat. Post quæ denuò sancti martyres exclamant: Christiani sumus; fiat Voluntas Dei nostri in nobis. His vocibus in rabiem efferatus iudex, in equuleum iubet attolli martyres, & vngulis ferreis atrociter laniari. Sed neque hîc aliæ voces extorqueri poterant, quàm hæ ipsæ: Christiani sumus, ô tyranne Latroniane, fiat Voluntas Dei nostri in nobis. Iudex, sic vinci, turpe sibi ratus, ardentes faces suspensis admoueri præcipit. Neque tamen iam aliæ voces auditæ quàm antè: Christiani sumus; fiat Voluntas Dei in nobis. His perfuncti cruciatibus reducti sunt in vincula. Spectatâ hac tragœdiâ Vigilantius, assessor iudicis, postquam toties ingeminari audijsset illud: Christiani sumus, fiat voluntas Dei in nobis; in eam semet persua-

sionem

a Chrysost. tom. 3. ad finem hom. 1. de laud. S. Pauli post init.

ſionem adduxit, miræ virtutis incantamentum hoc eſſe, quod omnem doloris vim eneruaret, & in ipſis ſupplicijs ſupplicia ſentiri prohiberet. Hæc ipſa igitur verba, tanquam potentiſsimum carmen in omnem noxam, aſsiduè repetere, nec aliud ſtans, ſedens, ambulans, domi, foris, cubitum ſecedens, aut toro ſurgens pronuntiare quàm hoc ipſum: Chriſtiani ſumus, fiat voluntas Dei in nobis. Triduum ſic exegit, Deo ipſius velut infantis non mali miſereſcente. Quartâ demum die, arcanâ vi motus in publicum proſilijt, & palàm vociferari cœpit: Chriſtianus ego ſum, ô tyranne Latroniane, fiat voluntas Dei noſtri in nobis. Admiſſus in carcerem ad martyres, Chriſtianis ſacris imbutus eſt cum omni familiâ: qui vt ſuis doctoribus gratus eſſet, eos poſtmodum capite plexos ſepelijt. Proximâ ab hac die Latronianus Epictetum presbyterum & Aſtionem in conſpectum iubet produci, & iam vulpem induens: Num Dijs, inquit, facitis? an etiamnum inſaniam veſtram perſeueratis: Cui Epictetus: Fruſtra es, Latroniane, Erebi monſtra non colimus: vitam nobis potiùs extorſeris quàm mentem hanc. Diximus, & vſque millies ac millies dicemus: Chriſtiani ſumus; Fiat voluntas Dei in nobis. Hîc demum Latronianus velut leo irrugire, & ad ferales miniſtros: mox, inquit, huc acetum & ſalem; faxo, ſentiant improbi ſe vulneratos eſſe. Et vos ne parcite; laceros artus aceto & ſale confricate. Verùm nec voculam à prioribus mutarunt martyres: eadem vtriuſque conſtantiſsima profeſsio: Chriſtiani ſumus; fiat voluntas Dei in nobis. Sed ab his cruciatibus illæſi, denuò in carcerem contruſi ſunt, è quo poſt triginta demum dies educti, & ora ſaxis contuſi, atque fraxineis virgis crudeliſsimè cæſi ſunt. Verùm idem etiamnum clamabant ambo: Domine Deus noſter, tua voluntas fiat in nobis. Tandem in eos ſuprema ſententia dicta, vt extra vrbem capite pœnas expenderent. Dum ducerentur, his ſeſe mutuis vocibus animarunt: Laudate nomen domini quia facta eſt voluntas Dei noſtri in nobis per omnia. Cùm ad ſupplicij locum perueniſſent, ſuum illud ingenti voce proclamarunt: Benedictus es domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis, & ſuperexaltatus, eò quòd non humana, ſed tua Voluntas per omnia facta eſt in nobis. Iam iàmque ſecuri erant feriendi, cùm inter generoſiſsimos athletas nobile certamen ortum, vter gladium prior exciperet, altero alteri primas deferente honoris cauſsâ. Hîc Epictetus vir ſexaginta annorum, & iam canis inſperſus, ætatis auctoritate vſus, cupere ſe dixit præmitti Aſtionem.

nem. neque diu refragatus Astion: O mi Pater, inquit, & ô ſacerdos Dei venerande, fiat voluntas Dei, & tua. Dixit, & animâ Conditori commendatâ, caput amputandum præbuit. Epictetus pronum ſe abijciens in Astionis cadauer, illúdque arctè complexus, caput & ipſe dedit auferendum. Ita vterque ſanctiſsimè finijt.

a Vide Roſvveid. de vitis Patrum l. 1. c. 12. & ſeqq. vſque ad 20.

§. III.

En ſpecula duo terſiſsima, in quibus mirificè relucet deuotiſsima voluntas ergo diuinam Voluntatem. Ita prorſus ſe quiſque comparet, vt quantumcunque dura experiatur, aſsiduè tamen hoc ipſum ingeminet: Chriſtianus ſum, fiat in me Voluntas Dei: Equidem iſta mihi difficillima, & toleratu grauiſsima videntur, ſed fiat Voluntas Dei: Equidem tam triſtia non expectabam, ſed fiat voluntas Dei: Equidem hic homo mecum iniquiſsimè agit, ſed fiat in me voluntas Dei.

Dux militiæ fortiſsimus Iehu ſcripſit litteras, & miſit in Samariam ad optimates ciuitatis. At illi non diu morati, ſed quàm primùm ad Iehu legatos deſtinarunt qui ſuo loco dicerent: Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent fac. a Et quoties ad nos optimus Deus mittit litteras, monétque variè, ſuámque nobis Voluntatem proponit ſectandam? Quid iam ſinguli noſtrûm aliud renuntiari iubeant quàm hoc ipſum: Serui tui ſumus, quæcunque iuſſeris faciemus, quæcunque tibi placent, fac. Ideò beatus Antonius ſuis identidem ingerens: Si ſemper, aiebat, Dei manibus omnia commiſerimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.

Elias Thesbites cum Baalis ſacerdotibus contendebat, vtra pars verum Deum coleret: Ad eam demum pactionem res venit, vt pars illa vinceret, cuius hoſtiæ igne cælitus libarentur. Cúmque ſacrificuli diu multúmque clamaſſent, neque tamen vllum vel indicium igniculi à Baale ſubmiſsi ſe proderet. Elias, omnes ſuæ victimæ partes perfundi præcepit aquâ, & mox ignis cælo delapſus, omnem victimam conſumpſit. Quantum, obſecro, vbique laboris & fatigationis, quantū clamoris & perturbationis eſt apud plurimos Chriſtianorum? ſudatur & algetur, curritur & certatur, nulli parcitur induſtriæ, at enim plerunque deeſt ignis, vera in diuinam Voluntatem deuotio. Raró & frigidè precamur, Fiat voluntas tua domine, fiat. Ita ſæpius & clamamus, & ſacrificamus, ſed fruſtra, quia ſacrificium nobiliſsimum, propriæ voluntatis oblationē non curamus.

a 4. Reg. c. 10. v. 4. & 5.

Maca-

Macarium olim duo quidam rogarunt, doceret se orare. Quibus ille: Non hîc opus, inquit, multâ verborum copiâ. manus ad Deum crebriùs pandendæ, clamandúmque: Domine Deus, quomodo vis, & sicut tibi placet, ita fiat. Siquidem ipse nouit quæ nobis expediant. a Optimus orandi modus. Nam & Pachomius assiduè precabatur, vt domini Voluntas in omnibus impleretur.

Narrat Alphonsus Salmero, fuisse hominem qui orationis loco, totum ordine alphabetum recitarit (vtique perplexâ necessitate pressus) & hanc apposuerit clausulam: Domine, iunge Tu litteras, & quod tibi magis placet, mihíque magis expedit, largire. b

Est ergo hæc humanæ voluntatis cum diuinâ concordia, ex ijs omnibus quæ quis Deo potest offerre, maximum, Deóque acceptissimum sacrificium ac holocaustum. In alijs enim omnibus sua duntaxat, in hoc offert homo seipsum: in alijs ex parte solum seu temperantiâ, seu liberalitate, seu patientiâ se domat, in hoc autem planè totum se dat, vt de se rebúsque suis diuinum arbitrium disponat, quo modo, & quando voluerit, nullâ re sibi nec minimâ reseruatâ vel exceptâ. Ac proinde quantum pars differt à toto, tantùm differt & hoc sacrificium à ceteris omnibus.

Hîc duo monuerim: Si te, mi homo, sic totum diuinæ Voluntati deuoueas, & velut teipsum tuámque voluntatem iugules, non te facti, pœniteat, obsecro, seu bene sit tibi, seu malè; ne reuoca quod statuisti. Infantum indolem nosti; cùm læduntur, iam nolunt ampliùs illius esse qui læsit, sed sui. Anteà si quæsijsses. *Cuius es?* Tuus, dixissent. At paululum offensi, renuntiant huic amori & fœderi. Ne, quæso te, cum Deo sic agas, mi Christiane: Etiamsi Deus te virgis cædat, etiamsi fuste percutiat, etsi te vinciat & vrat, etsi varijs rerum angustijs te premat, tu tamen nihilominus assiduè clama: Tuus sum, ô mi Deus, tuus, sum; fiat Voluntas tua.

Deinde, si in flagranti quopiam delicto seu Temulentiæ seu Detractionis, siue Luxuriæ, interrogeris, cuiúsnam sunt hæc membra quibus vteris? an non hæc Deo centies, an non millies oblata? & iam in contumeliam, despicatum, & grauissimam iniuriam Dei à te vsurpantur, Ebrietatis, Maledicentiæ, Libidinis instrumenta? Vide quid agas, ô homo. Hoc non est seruare fidem. En linguam, oculos, manus, corpus totum toties oblatum Deo, iam vendis cacodæmoni? Vide quid agas; Deus non irridetur. c Si deseri nolis à Deo, denuò te sanctissimæ illius Voluntati submitte,

a Ruffinus Aquil. n. 208. Pelagius libel. 12. n. 10.
b Salm. tom. 10. tract. 21. mihi pag. 103. c Gal. c. 6. v. 7.

mitte, exequendo quicquid aut leges aut instinctus diuini mandant. Tota Israëlis felicitas in eo erat, Deum sequi ductorem in terras illas fertiles, Nube & Igne præeuntibus: Ita salus nostra in eo vertitur, vt & præeuntem igneam legem Amoris, & opacam diuini reginninis nubem sequamur constanti gressu, dum penetremus in terras illas mellis & lactis verè vberrimas. Ita sequamur, quocunque duxerit Voluntas diuina.

CAP. IV.

Omnem hominis perfectionem consistere, in Conformatione humanæ Voluntatis ad diuinam.

OMnes humanæ actiones pretium sui habent à fine quem spectant: hinc illæ tam bonæ vel malæ, quàm illarum finis est. At verò finem actionum nostrarum nec meliorem, nec sublimiorem reperiemus vllum Voluntate diuinâ, hoc est, ipso Deo: Ergo nec meliores nec sublimiores actiones vllæ sunt, quàm quæ proximæ huic fini. Hinc illud Basilij Magni effatum, totam sanctitatis summam in homine Christiano esse, vt is rerum omnium quà grandium quà exilium caussas ad vnum solúmque Deum referat, & sese in omnibus diuinæ Voluntati promptissimè subijciat. Hæc illa est sanctis Patribus, & sanctioris vitæ magistris toties ac tantopere commendata *Resignatio*, quam vocant, principium omnis tranquillitatis, vt quæ hominem in Dei longè tutissimâ manu collocat, ita quidem vt homo iam nolit esse suus, sed Dei, nec sibi viuere, sed Deo, & nihil non facere propter Deum, tam aduersis contentus quàm prosperis. Hoc Deus adeò in amoribus & delitijs habet, vt Hebræum regem Dauid, augustissimo titulo donans, appellarit Virum secundùm cor suum, qui faciat omnes voluntates suas.[a] Adeò enim rex ille affixum habebat cor, diuino cordi, vt ad omnes Dei nutus se promptum paratum sisteret. Hac omnino ratione plurimum quotidie promereri quis potest, si actiones illas omnes ex se nec vituperio, nec laude dignas, vti sunt esse, bibere, deambulare, dormire &c. ad diuinam referat voluntatem, neque ideò edat aut bibat quòd esuriat aut sitiat, sed quòd Deo id fieri placeat. Bos aut vacca dixerint: Edo quia esurio, bibo quia sitio, iaceo quia dormiturio; longè aliter loquendum homini, qui edere, bibere, stare, sedere, dormire velle potest, non quia hoc sibi suaue sit, sed quia Deo probetur.

§. I.

a Act. c. 13. v. 22.

§. I.

Heliotropium, vt diximus, a soli deuotissimus flos abeuntem solem intueri semper, omnibúsque horis cum eo verti solet & circumagi etiam nubilo die. Huius floris genium humana voluntas æmuletur, & diuinam voluntatem velut suum solem intueatur assiduè, diebus etiam nubilis, rebus etiã turbulentis. In hoc sanè omnis vitæ sanctitas consistit, vt optimè dixerit ille Theologus: b Summa vitæ Christianæ & virtutum omniũ compendium est: Dei Voluntati se in omnibus conformare, idem velle & idem nolle. Ita prorsus, vt quotiescunque Deus quid iubet, promptissimè pro se quisque dicat: Ita Domine, hoc faciam. Quotiescunque vetat aliquid: Ita Domine, hoc omittam. Bernardus: summa humilitatis, inquit, in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ, vt dignũ, subiecta sit Voluntati, sicut ait Propheta: Nonne Deo subiecta erit anima mea? c Omnia quidem Deo vt creatori subiecta, quoniam omnia seruiũt illi, sed ab homine rationis compote voluntariã exigit subiectionem.

Rem mirissimam narrant publicâ monumenta de Iosepho Anchietâ. Fuit hoc æuo vir iste nouus in Brasiliâ Thaumaturgus. Anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto Iosephus ad sinum Ianuariensem rediјt. In reditu Canoam (nauis genus est) conscendit, vnâ cum comite. Erat tunc æstus ingens & molestus, malacia summa, nec auræ quidquam afflabat. Ægrè hanc cæli grauitatem ferebat comes. Fortè fortunâ tunc arborem insederant tres quatuórue grandiores aues, quas incolæ Quaracies nominant, sunt eæ gallinarum magnitudine, colore purpureo in flauum vergente, aspectũ pulcherrimæ. Has Iosephus idiomate Brasilico allocutus: Ite, inquit, & cognatas vestras huc accersite, nostrúmque iter volatu vestro inumbrate. Illæ collo extenso vocem, velut accepti imperij signum misêre, indéque auolantes paullò post magno agmine redierunt, densatæque in nubem tamdiu Canoam superuolantes vmbrã fecêre, donec vnius milliaris decurso spatio, lenis afflare cœpit aura Fauonij. Hîc Iosephus missionem dedit tam fido comitatui, iussítque aliò secedere. Illæ quasi imperio perfunctæ, officiosâ crocitatione, & multis lætitiæ signis auolarunt. Hoc comes, post obitum Iosephi, multis grauibus viris præsentibus iureiurando interposito publicè affirmauit. Neque mirum ad hominis voluntatem cum Dei Voluntate coniunctissimi naturas omnes se attemperare. d

Huic

a Supra l.2.c.2. b Arias part.1.de orat.ment.c.5. c Psal.118.v.91.
d Sebast.Beretarius in vitâ Iosephi Anchietæ l.4.pag.358.

Huic prodigio firmando, adnectam & alterum. Piscatio fiebat ad Maricanam insulam, aderátque vnà Iosephus. Incredibilis piscium copia omnes in admirationem rapuit. Sed cùm ad salem legerentur, ingens marinorũ coruorum aliarúmque aquatilium auium numerus ad expositam escam aduolauit, magnum operis impedimentum. Cùmque non satis ab vllo possent abigi, Iosephus sermone Brasilico eas iubens facessere: Vos, inquit, hinc secedite, dum hi sunt in opere; vbi nos abierimus, tunc redibitis ad capessendum vestrum diarium. Quasi verba vim habuerint humanos sensus auibus imprimendi, seorsim quietæ finem operis expectarunt. Profectis inde cum Iosepho piscatoribus, gregatim ad deuorandas reliquias irruerunt. Inde vsu quotidianum erat, piscatoribus indicare quà copiosam piscationem facerent.

Fuit vt duæ Pantheræ eminus se conspiciendas darent. Hîc comes Iosephi, optare se aiebat illas è propinquo spectare. Respondit Iosephus, opere absoluto eius rei potestatem fore. Dein belluis his magnâ voce inclamat, paullò post vt redeant, esse qui illas cominus velint adspicere. Finito labore, nauim conscendit Iosephus, & traiecto sinu littus appellit. hîc iterum Pantheræ placidè se spectandas præbebant vt eas per otiũ adspicere omnes ad satietatem potuerint.

§. II.

Æquè obstupescendum & illud fuit. Aduertit quadam die Iosephus inter vicanos suos mœstitiam, & ex eâ silentium insolitum. Percunctanti caussam responderunt, cibaria sibi deesse. Ille omnes secum ire iubet ad mare, cibatum haud dubiè reperturos. Negant illi ad piscandum idoneam esse tempestatem, quòd tum cælum, tum mare ipsum aduersetur. Instat nihilosecius Iosephus, & omnes gradum addere hortatur, neminem frustratum voto rediturum. Iuêre omnes; at mare sæuum altiùs atque altiùs intumescebat. Hîc vicani ab oculorum fide argumentum petentes: Vidésne, aiunt, ipse præsens tuis oculis, mare esse intractabile? Iosephus nihilominus ex ijs quærens, quos optarent pisces: Responderunt contemptim, Xareos minutos. Est hoc genus pisciculorum palmi vnius ferè magnitudine, quorum illo anni tempore nulli solent apparere. Tum Iosephus locum ijs circa littus, minus mille inde passibus indicat, ibi eorum piscium copiam fore quantam velint. Eò igitur se conferunt, & paruis reticulis iniectis, atque adeò manibus, quantum quisque voluit, ad satietatem exceperunt.

Ne

Ne mirare, Lector, sexcenta talia in rebus gestis Diuorum reperiri. Nota sunt prisca illa, Mosis baculus, Eliæ pallium, scipio Elisæi, semicinctia Pauli, vmbra Petri. Certè hi tales viri sceptrum à Deo obtinent in res creatas, pro quo illi quod optimum habent, voluntatem dant. Hac mutationis lege homo sic agit cum Deo tanquam si diceret: Domine, omnem ego voluntatem meam tibi trado: Deus; & ego tibi sceptrum meũ, vt imperes bestijs, vt domineris in mare, vt sis denique Deus aliquis in terrâ. Neque enim liberalitate superari vult benignissimus creator: quisquis ipsi dat quod habet charissimũ, nec ipse huic negat quod habet excellentissimum, hoc est, in omnia dominari. Et vti olim Alexander rex, de sibi charissimo Ephestione dixit; Non errasti, nam & hic Alexander est: a ita de homine qui diuinæ Voluntati deuotissimus est, dici potest; Nam & hic Deus est, certè per intimam voluntatis vnionem.

Priscorum Patrum res gestæ, agricolam fuisse memorant, cuius ager fertiliores plerunque segetes tulerit quàm vicinorum. Quî id fieret, rogatus à vicinis. Non esse quod mirentur, respondit sibi optimè conuenire cum cælo, nec aliam vnquam tempestatem esse quàm qualem optaret. Irrident illi, & negant id posse fieri. Imò verò, ait iste, ad votum meum respondet cæli gratia. Num ego nunquam alias tempestatis commutationes volo, quàm quas vult Deus. Cùm igitur diuinum velle, sit & meum, vberiores mihi fruges prouenire voluit Deus quàm vobis, quibus plerunque cum cælo & Dei Voluntate malè conuenit. Nimirum Deus, vti olim, vniuscuiusque voluntati suorum deseruit. b

a Curtius l. 3. c. 24. b Sap. c. 16. v. 21.

§. III.

Pharaoni regi populus Israëlis supplicem libellum per Mosen porrexit olim his verbis: Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus domino Deo nostro. a Viam ad cælum plerique aiunt esse viam trium milliarium. Primo quidem milliari via dicitur PVRGANS, altero ILLVMINANS, tertio VNIENS, hac quidem viâ proximè Deum venitur, cùm diuinæ Voluntati arctissimè adstringitur humana. Christus per Lucam: Nemo bonus, inquit, nisi solus Deus. b Ex hoc fonte sanctorum Patrum & Theologorum effatum est istud: Sicut intellectus diuinus regula est totius VERI, nec falli potest: ita Voluntas diuina regula est totius BONI, nec distorqueri potest. Atque

a Exod. c. 5. v. 3. b Luc. c. 18. v. 19.

vti fieri non poteſt, vt ſit aliquid conforme Intellectui diuino, & non VERVM: ita nihil eſſe poteſt diuinæ Voluntati conforme, quod non ſit BONVM. Optimè Chryſoſtomus: Quod fit iuxta Dei Voluntatem, inquit, quamuis videatur improbum eſſe, tamen omnino Deo gratum eſt & acceptum. Contra quod fit præter Dei Voluntatem, ac ſecus quàm ille vult fieri, quamquam exiſtimatur acceptum Deo, tamen eſt omnium peſsimum & iniquiſsimum. a

Huius rei ſpecimen ſuggerunt Regum faſti. Propheta regem Achabum diuino iuſſu reprehenſurus, quòd Syriæ regi, quem bello ceperat, contra Dei voluntatem peperciſſet, ne tamen primâ fronte agnoſceretur reprehenſor, accedens ſocium: *In ſermone Domini*; inquit, *percute me*. Noluit ille; religioni enim ſibi duxerat Prophetam vulnerare. Sed mox decretum audijt formidabilè: *Recedes à me*, inquit vates, *& percutiet te leo*. Factum, vt prædixit. Ergò alium adiens Propheta: *Percute me*, inquit. b Percuſsit ille Prophetam, & vulnerauit. quod non tantùm impunè fecit, ſed ob id laudem meruit. Quid hoc abſurdius, inquit Chryſoſtomus, fieri poſſit? Qui percuſsit Prophetam, euaſit incolumis; qui pepercit, dedit pœnas. Tanti eſt diuinæ Voluntatis regulam ſectari, vel aſpernari. Cuicunque Voluntas diuina innoteſcit, nefas ei iam vlterius quærere, Cur hoc ita? Omnium cauſſarum loco eſt, Deũ ita velle.

Ergo tutiſsimum Chriſtianæ perfectionis faſtigium eſt, diuinæ Voluntati ſe quàm integerrimè addicere, & deſinere ſuum eſſe; vt poſsit fieri Dei.

a Chryſ. tom. 5. orat. 1. contra Iud. poſt init. b 3. Reg. c. 20. v. 36.

CAP. V.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ, ſummum vitæ bonum eſſe.

PRodigi adoleſcentis frater, acerbè admodum tulit decoctorem patrimonij, epulo tam lauto excipi. Idcirco iniuriam ſui hoc interpretatus, paternas ædes ingredi recuſauit. Pater pleniſsimus humanitatis, homini pacando egreſſus cœpit rogare, ne diei hilaritatem diſſenſione temeraret. At ille in os patri obijciens: En, inquit, contra voluntatem tuam nil vnquam egi; ſeruo me vteris, dum viuo, & tamen nec ſemel quidem vel olidum hircum mihi dediſſes, vt cum amicis hilariùs cenarem, adeò tibi ſordent mea obſequia. Sed poſtquam obediens tuus filius, ille lurco, ille gurges patrimonij & vorago, qui omnia cum mulierculis abliguriuit, domum

redijt,

redijt, mox omnia pretiosa domûs eruuntur, velut in gratulationem rei tam bene gestæ. Quis non indignetur? At verò pater optimus, vt tranquillaret stomachantem: Fili, ait, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. *a* An nescis quòd æquè sis Dominus in domo, atque ego? vno marsupio vtimur: meæ facultates tuæ sunt. His demum mitigatus ingredi domum sustinuit.

Benignissimus Deus hominem suæ Voluntati deuotum sic conseruat, his excitat: Tu semper mecum es, tu es in Intellectu meo, in Memoriâ, tu es in Voluntate meâ: te semper aspicio, singulari te gratiâ complector: Omnia mea tua sunt; mecum cælum, Angeli mei, imò vnigena meus filius tuus est, quin imò ego ipse tuus sum, eròque tuus, Ego ero merces tua magna nimis, *b* per omnem æternitatem.

Neque hoc satis amantissimo Patri, sed vt norit diuinæ Voluntati deuotus homo, quantâ gratiâ polleat apud Deum, dat insuper eam potestatem multis, vt ea faciant quæ diuinis solùm viribus fieri possunt. Opera quæ ego facio, inquit Christus, & ipse faciet, & maiora horum faciet. *c* Certè tales eam obtinent gratiam, quâ norint regere seipsos, & in appetitiones suas maximam habere potestatem. Hoc illud Dei sceptrum est, vti diximus, *d* hæc amantissima promissio, hic continuus cum fauore aspectus. Cum homine Deus diuisum velut imperium habet, cùm omnia quæ Dei sunt, & hominis sint, etiam Deus ipse. Paulus affirmatissimè: Omnia, inquit, vestra sunt, &c: siue Mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia enim vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei. *e* VESTRA sunt, nondum quidem possessione, sed vsu & fine, omnia enim eò condita, vt saluti vestræ subseruiant. Mundus est vester cum rebus creatis omnibus, hæc enim omnia corpori animoque ancillantur: Vestra est vita, vt eam vnicæ Dei Voluntati impendatis: Vestra est mors, vt per eam velut ianuam transeatis in paradisum: Vestra sunt præsentia, tam prospera quàm aduersa, quia his vtimini ad virtutem: Futura quoque vestra sunt, quia his fruemini ad voluptatem: Vobis omnia cooperantur in bonum. *f* Desiderium cordis vestri tribuit vobis Dominus. *g*

a Luc. c. 15. v. 31. b Gen. c. 15. v. 1. c Ioan. c. 14. v. 12. d Cap. præcedente. e 1. Cor. c. 3. v. 22. & 23. f Rom. c. 8. v. 28. g Psal. 20. v. 4.

§. I.

Gloriabatur olim Themistoclis filius, omnem Atheniensium Rempublicam à se gubernari, hoc enim omnes ciues velle quod

ipse velit. Mirantibus audacissimum iuuenis dictum, subiecit: Quod ego volo, illud & mater mea vult (filium enim illa tenerrimè amabat) quod autem mater mea vult, hoc idem vult & pater meus Themistocles, quicquid verò placuerit patri meo, id continuò placere Athenis iam compertum est. Hinc, inquit, Atheniensis Respublica ad meum imperium componitur: Ita prorsus & meliori iure rectissimæ voluntatis homo dixerit: Quod ego volo, hoc vult omnis cælestis exercitus. Nam quod ego volo, id vult Deus (ego enim nihil vnquam volo, nisi quod Deus) quod autem Deus vult, hoc omnes Beatorum, hoc vniuersi Angelorum ordines volunt. Huic pater suauissimum illud ingerit: Omnia mea tua sunt. Solùm improbi etiamnum rebelles sunt. Sed erit cùm & ipsi subdentur iustis: Et dominabuntur eorum iusti in matutino. Dum huius vitæ nox est, ingentia patrantur scelera, & latent; diuinæ Voluntati certatim contradicitur, & tacet Deus. At *in matutino* Orbis supremo die, quo cuncti reuiuiscent, Tunc *dominabuntur eorum iusti; & auxilium veterascet in inferno à gloriâ eorum:* a omnis improborum potentia velut defloccata vestis consumetur. Tunc ex integro dicetur: omnia mea tua sunt. Verissimè Paulus: Qui autem adhæret Domino, inquit, vnus spiritus est, *b* per hanc voluntatis consensionem, è quâ homo tranquillitatem conscientiæ & omnem vitæ sanctitatem haurit, vt semper vigeat vireátque.

Rem miram narrat Brocardus *c* de locis Palestinæ, grauiter asserens, nihil à se commemorari, quod non ipse oculis viderit. Ergo, ante portam Hierosolymorum, inquit, locus est ad teli iactum ab vrbe distans, vbi Christus perorauit ad plebem: eodem hoc loco lapis monstratur, in quo, velut in cathedrâ stetit illa mulier quæ sub mediâ Domini concione exclamauit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. *d* Cliuus hic arenis nunquam integitur, licet illic arenæ velut niues vento agitatæ omnia inuoluant. Accedit & hoc: Æstate & hyeme præsignem viroreni retinet campestris hic locus, prærogatiua singulari. Huic colli semper virenti simillimum eum dixerim, qui diuinam Voluntatem in cordis penetralia sic recipit, perinde si dicat: Tu mihi, mi Domine, hîc concioneris velim; te audiam. Tam bona mens arenarijs ærumnarum fluctibus nunquam sepelitur, nec potest tam bonæ mentis homini vnquam esse tam malè, quin dicat: Domine delicatè me tractas, & nimium mihi parcis; grauiora meritus sum. Sentio quidem hæc quantum-

a Psal.48.v.15.
b 1.Cor.c.6.v.17. c Brocard.in suâ Palæstinâ mihi pag.301. d Luc.c.11.v.27.

quantumcunque leuia, non tamen quid ego sentiam, sed quid tu velis attendo: & quia hæc ita fieri permittis, ego nec quidem hiscere contra habeo: placet mihi, quicquid tibi placere video: decretis tuis omnibus contentissimus, ad omnes nutus tuos paratissimus sum: Iube, impera, decerne, muta, prout vis. Nimis ego inscitus sim & impius, si tibi moderari postulem, aut rerum gerendarum modum constituere. Hunc talem hominem omnis infortunij comitatus nunquam expugnauerit; nullius rei iactura illum à Deo auulserit; hac parte insuperabilis est; æstate & hieme, tam rebus aduersis quàm prosperis viret.

§. II.

Dux belli Iehu occurrentem sibi Ionadabum familiariter affatus: Numquid est cor tuum rectum, inquit, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se in currum, dixitque ad eum: Veni mecum. a Quod Iehu, hoc & Christus Rex Orbis vniuersi fecit: venit is Samariam, quæ vel ipso nomine Mundum spinis horrentem designat: huc autem ideò venit, vt omnem impij Achabi stirpem & Baalis sacrificulos deleret, hoc est, Superbiam, Luxuriam, Idololatriam & omne genus peccati eliminaret. Hic Ionadabum Christus reperit, bonæ voluntatis hominem, quem interrogans: Numquid est cor tuum rectum, ait, sicut cor meum cum corde tuo? Si est, da manum tuam & ascende in currũ meum, & veni mecũ. Huic Deus dextram gratiæ suæ porrigit hunc, in altum Voluntatis suæ currum attollit, cùm hoc vehitur. Nam: Veni mecum, inquit, ducam te per viam Crucis: hæc est ipsissimà via ad vitam eámque æternam. Ne formida; iuxta me sedes, prolabi te non sinam, sed hoc calle perducam ad cælum, vehi mecum, vt semper sis mecum, & iuxta me. Hic ille tutissimus in Orbe locus, quem supra modum ambiens Iobus: Pone me, inquit, iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. b Durabo & mille ictus exibo, à tuâ manu securissimus. Vbi in hunc diuinæ Voluntatis currum peruenerit homo, facilè illi est in intimam cum Christo familiaritatem sese insinuare, imò & Christi cognatum fieri, & propinquitate primâ coniunctum, Christo asseuerante: Quicunque fecerit Voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. c Exclamat hic non immeritò Euthymius: O admirandam virtutem,

a 4. Reg. c. 10. v. 15. b Iob. c. 17. v. 3. c Matth. c. 12. v. 50.

tutem, quæ ad se accedentes ad tantum extollit honorem, vt ipsos Christi faciat esse cognatos? [a] Reuerâ summum vitæ bonum est, humanæ voluntatis cum diuinâ coniunctio.

Vir sanctus dicere solebat: QVICQVID VIS, HOC ES. Quippe tantarum virium est voluntas nostra diuinæ coniuncta, vt quicquid seriò totâque intentione volumus esse, hoc simus. Nemo ardenter vult esse submissus, patiens, verecundus, aut etiam liberalis, qui non is ipse sit quem se esse cupit. *Quicquid vis, hoc es.* Addit idem ille: Si magna facere, aut largiri non possis, magnam saltem habeto voluntatem, eámque extende ad immensa. Pauper es? eius tamen animi esse potes, vt si opes suppeterent, eas liberalissimè in egenos esses partiturus. Exiguarum virium es? ita tamen offerre te potes, vt si tibi mille sint animæ, capita mille, mille tamen animas, capita & vitas mille pro Christo prodigere detrectaturus non sis. Afflictus es, & miser tibi videris? iunge voluntatem tuam diuinæ, & felicissimus eris. Ille verè miser est, qui seipsum nequit regere, de quo vitia, velut de Homero ciuitates litigant, cuiúsnam sit; qui turpissimâ vicissitudine modò Ambitioni, modò Auaritiæ; iam Iræ aut Inuidiæ, iam Ebrietati aut Luxuriæ seruit; vix vnquam suus est, multò minus Dei, quia nunquam Rex in seipsum. De Hercule canit Poëta:

Omnia cùm domuit; Veneri seruiuit & iræ.

Idem pænè de tali affirmes: Omnia licet habeat, seipso caret: Non suus est, sed pecuniæ, sed Libidinis, sed plurimorum vitiorum seruus est. O quantò melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbiũ! [b] Si vis omnia tibi subijcere, subijce te diuinæ Voluntati: multos reges, si te regat Voluntas diuina.

a Euthym. in hunc locum. b Prou. c. 16. v. 32.

§. III.

Deus omni æuo habuit inter homines, quos sibi delegit in amicos & familiares, quibus intimè vteretur, quibus plurima suorum arcanorum panderet, in quorum se consuetudinem quotidianis fauoribus immergeret. Inter quos aliqui velut primæ admissionis sunt, alij secundæ, tertiæ isti, hoc est, alij alijs Deo coniunctiores: nos eiusmodi homines, *Sanctos* vocamus. Seneca: Inter bonos viros ac Deum, inquit, amicitia est, conciliante virtute. Amicitiam dico? imò etiam necessitudo & similitudo; quoniam quidem bonus ipse tempore tantùm à Deo differt, discipulus eius æmulatórque & vera progenies. [a] Aut sumus certè, aut esse possumus.

a Sen. l. de prou. c. 1.

ſumus. Noſtram hac in parte ignauiam meritò caſtigans Epictetus: Si Cæſar, inquit, te adoptaſſet, quis ſupercilium tuum ferret? Nunc cùm Dei filius ſis, non te æſtimas & attollis? Certè, mi ſenex, ſumus, ſed adoptione, quam ſi perdere nolumus, ſanctimoniâ vitæ ſeruamus. Porrò ad hanc vitæ ſanctimoniam proximus gradus eſt, ſe totum in omnibus diuinæ Voluntati addicere; is autem maiorem vitæ ſanctitatem acquirit, qui altiùs in diuinam Voluntatem deſcendit. Ea propter beatiſsimus Paulus hoc vnicè in ſuis deſiderans: Non ceſſamus, inquit, pro vobis orantes, & poſtulantes, vt impleamini agnitione Voluntatis eius. a Non ſatis ei eſt, Voluntatem diuinam à ſuis agnoſci, ſed impleri eos cupit hac agnitione: vult illos in diuinam Voluntatem quàm profundiſsimè deſcendere. Norat vtique Paulus, vbi hoc ipſe ab eis impetraſſet, in omnigenarum virtutum ſtudio eos quàm plurimum, ídque ſine difficultate profecturos.

Quàm autem æquum eſt, vt homini placeat, quod Deo placuit ab æterno? Harpalus cùm filium ſuum epulatus fuiſſet, & Aſtyages Rex, qui illas epulas inſtruxerat, reliqua filij membra, caput, brachia, pedéſque proferri iuſsiſſet, interrogaſſétque: *Et quomodo tibi hæc placent?* Reſpondit: *Quicquid facit rex, illud mihi placet.* Ah miſer! tanti eſt hominem exuere, vt pecudi placeas?

Quin potiùs nos Chriſtiani ad omnia, hoc vnum pronunciamus: *Quicquid facit Deus, illud mihi placet.*

Romana olim adulatio libellis ſupplicibus, qui Cæſari tradebantur, ſubſcribere ſolebat: *Numini Maieſtatique tuæ deuotiſsimus.* Libellos ſupplices tradunt Chriſtiani cùm orant. Quin ergo ſuis quiſque cum orationibus, tum etiam operibus, hanc clauſulam adiungit ſemper: Tuo, mi Deus, Numini Voluntatique deuotiſsimus. Voluntatem ſuam omnem diuinæ deuouere, & obligare quàm arctiſsimè, ſummum vitæ bonum, & verè cælum extra cælum eſt, vt iam demonſtrabimus.

a Coloſ. c. 1. v. 9.

CAP. VI.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ cælum eſſe extra cælum, & veram vitæ beatitudinem.

BEatus es, & bene tibi erit, a quiſquis hanc propriæ voluntatis cum diuinâ conformationem perfectè attigeris, omnia meè velut de manu Dei cupidè amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe

a Pſal. 127. v. 2.

inferiore beatitudo erit; frueris perenni quodam gaudio, & lætitiâ non multis notâ, hac enim felicitate fruuntur homines intimâ familiaritate Deo coniuncti: Beatus es, & bene tibi erit. Certum siquidem Paulinum illud: Non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus. a

Vti autem in cælo nulla est vicissitudo, nullum (sic loquar) Heri aut Hodie, sed continuus quidam sibique semper simillimus æternæ voluptatis affluxus, isque inuariabilis, & nunquam non simul totus: Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt: b Ita & ij qui hanc suæ & diuinæ Voluntatis vnionem adepti sunt, iam pæne immutabiles, quicquid ærumnosæ vicissitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum gustus & oblectatio est Dei beneplacitum; exulat hinc inquietudo atque turbatio, quarum alioquin aliæ atque aliæ sine numero quotidie nascuntur. Voluntas illorum à Dei Voluntate sic suauiter sopita est, vt, cùm videant à Deo proficisci vniuersa, sanctissimámque eius Voluntatem in omnibus impleri, molestiæ ipsæ ærumnæque, particulam gaudij secum afferant, quia in his ipsis molestijs ærumnisque diuinam Voluntatem reperiunt, & certiùs quàm in rebus secundissimis. Ita quietem illorum altissimam si fortè quid incurrat, nihil est certè quod euertat. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in æternum.

a Rom.c.14.v.17.& 18. b Psal.89. v.4.

§. I.

Hæc illa est caussa serenissimæ pacis quâ prisci Patres pascebantur, ac veluti beabantur. Non deerant illis variarum ærumnarum acerui: morbi sæpissimè diuexabant corpus, animum ægritudines incursabant. Nam quò quis sanctior, hoc plerunque afflictior: Vnde illis ergo tam æquabilis serenitas animi, tanta etiam in fronte oculísque constantia & hilaritas? tam perenne Pascha & quasi sabbatum ex sabbato? Non ab alio sanè quàm à perfectissimâ sui ipsius in diuinam voluntatem oblatione. Vano & retuso ruit impetu in eum omnis calamitas, quem sic premunijt diuina Voluntas. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. a Iam tunc igitur sanctissimi illi viri felices erant ac beati, nam in rebus omnibus Dei Voluntatem & agnoscebant, & venerabantur, ideóque in hac vnâ conquiescebant, lætabantur, epulabantur.

a Prou.c.12.v.21.

Neo

Nec prisci Philosophi hoc ignorarunt, à quibus sic definitum: Esse hoc ipsum Beati hominis Virtutem, cùm omnia fiunt conformiter consentientérque Dæmoni siue Genio, qui singulis adest, atque id ex arbitrio & voluntate supremi Gubernatoris. a Epictetus insignissimè: Ostendite mihi aliquem, inquit, qui & ægrotet & beatus sit: qui & in periculo sit, & beatus: qui & moriatur, & sit beatus: qui in ignominiâ sit beatus? Animum ostendat aliquis vestrûm hominis, qui idem cum Deo sentire velit, post hac nec Deum nec homines culpaturus, qui nullâ re frustretur, qui nullo casu lædatur, qui non irascatur, qui inuideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus est opus?) ex homine Deus fieri desideret. b

Quid nos in hac re verius altiúsque dicemus? Et vnde quæso hæc ad profanos illos delata aut illapsa?

Fuit vt duo quidam hac ipsâ de re colloquerentur, quorum alter: Si res ita se habent, inquit, vt omnia quæ fiunt à diuinâ Voluntate proficiscantur, ita vt nec vnicus quidem passerculus, Christo teste, c in casses decidat, quin id Deus præuiderit ab æterno, & voluerit, felices nos erimus, nec infelices esse vnquam poterimus, si hæc capiamus. Felicissimi, ait iste, & iam pænè in cælo degemus: Sed pauci hoc explicatè capiunt, non quia id vlli captu difficile, sed quia animum non applicant. Quamuis & illud in caussâ sit, quòd hoc rariùs aut minus luculentè inculcetur in concionibus; erudita sæpe aut iucunda auditu narrantur, sed parum vtilia, & quæ sciuisse vix quidquam faciat ad cælum. Hoc docendum & vrgendum, hoc assiduè inculcandum, quâ quisque ratione se suáque omnia diuinæ deleget Voluntati, & cælo potiatur extra cælum.

Catharina, illa à Senis, virgo sanctissima dicere solebat: Bonæ mentis homines esse quàm simillimos Seruatori nostro, qui vti beatitudinem animæ in ipsis etiam tormentis nunquam amisit, ita nec illos eam perdere, cùm hæc consistat in conformatione propriæ voluntatis cum diuinâ. Neque hanc beatitudinem impedit, Multa pati, cùm eam sæpe augeat. Non minus enim Deo coniunctus erat Iob cùm acerbissima quæque pateretur, quàm cùm delitijs afflueret: imò verò ausim dicere, Iobum Deo longè coniunctiorem fuisse egenum & vlcerosum in fimo, quàm magnificum & gloriosum in solio. Serenitas mentis cum Voluntate diuinâ copulatæ nullis ærumnarum nubilis auferri potest.

Ff 4 Heliotro-

a Laërt.in Xenone. b Epict.l.2.dissert.c.19. post med. c Matth.c.10.v.29.

Heliotropio, inquit Plinius, [a] sunt æterna folia: idem de hoc tali homine dixeris, Folium eius non defluet; [b] æternùm virebit.

a Plin. l. 22. c. 17. b. Psal. 1. v. 3.

§. II.

Persarum quispiam olim de suorum multitudine gloriatus contra Græcos: Cras, inquit, solum obscurabimus sagittis. Cui festiuè Græcus: Gaudeo, inquit, sic enim in vmbrâ melius præliabimur. [a] Ita qui diuinæ Voluntati verè deuotus est: Ruat, inquit, in me omnis Acherontica vis; adsint hostes, & solem ipsum obumbrent iaculis, non timebit cor meum, [b] sub hac vmbrâ commodiùs pugnauero: Sicut fuerit Voluntas Dei in cælo, sic fiat. [c]

Narrat Cassianus, hominem Alexandrinum iam grandæuum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium vna mens erat, virum hunc vellicare, protrudere, exagitare, mille maledictis, mille iniurijs lacessere, & velut pilam habere quâ datatim luditur, demum vnus per ludibrium quærere, ecquænam miracula ipsius Christus quem tantopere iactaret, designasset? Cui sedatè senex: Hoc inquit, miraculi patrauit; quòd ego iniurias, quibus me oneratis, tolerem, nec animi quietem perdam, grauiores etiam ipsius amore toleraturus, si vos inferre pergatis. [d] Magnum sanè miraculum, & etiam nunc quotidie patrari solitum ab ijs qui se totos diuinæ Voluntati emancipant. Norunt hi quâ ratione medijs in turbinibus ac tempestatibus impauidi, inter ruinas erecti ac stantes persistant, & humana omnia infra se ducant. Nimirum prisca redeunt miracula: Rubus, quem Moses vidit, ardebat, nec tamen deflagrabat: tres Hebræi iuuenes in flammis Babylonicis iacebant, illæsi tamen intactique permanebant. Ita prorsus, multa viris bonis tristia eueniunt: nec hoc dico, sensu carent, sed impatientiâ. Omnia aduersa, sui experimentum interpretantur, & ad diuinam Voluntatem omnia reducunt. Ideò dura ac difficilia non reformidant, nec de Deo aut diuinis permissionibus quidquam queruntur. Quicquid accidit boni consulunt, in bonum vertunt, & nihil non attribuunt diuinæ Voluntati ac Prouidentiæ.

Aiunt Macedoniæ montem Olympum altitudinis esse tam admirandæ, vt ad eius cacumen nec venti, nec pluuiæ, nec niues vnquam pertingant.

——— *Nubes excedit Olympus.* [e]

Purum

a Valer. Max. l. 3. c. 7. fine. Plin. l. 16. c. 36. b Psal. 26. v. 3. c 1. Mach. c. 3. v. 60. d Cassian. coll. 12. c. 13. fine. e Lucan. l. 2. Pharsal.

Purum illic ſincerúmquin cælum eſt extra omnes tempeſtatum furias. Sed nec aues aut alias animantes admittit hic locus, nimiâ ſubtilitate aëris reſpirationi obſtante. In huius rei notitiam ventum eſt hoc modo. Fuerunt qui quotannis eò eluctati, ſecum deferrent humentes ſpongias naribus applicatas, quæ aërem ſtiparent, ſicque promouerent reſpirationem. Hi iugo montis conſcenſo, certos characteres inſcripſerunt pulueri, quos anno elapſo tam non turbatos repererunt, ac ſi eos recèns impreſsiſſent, quod certo argumento erat, illuc nec pluuijs, nec ventis acceſſum dàri. Atque hic ſtatus eſt hominis qui ad eminentiſsimam hanc cum diuinâ Voluntate concordiam peruenit. Mons eſt, Olympus eſt, altior nubibus, ſuperior tempeſtatibus, feris inacceſſus, imperuius ventis; hìc mœroris nubes infrà feruntur, hìc alta & in ſolâ Dei Voluntate iucundiſsima tranquillitas. Auguſtinus: In pace, inquit [a], perfectio eſt, vbi nihil repugnat: & ideò filij Dei pacifici, quoniam nihil in iſtis reſiſtit Deo, & vtique filij ſimilitudinem patris habere debent &c. Et hæc eſt pax quæ datur in terrâ hominibus bonæ voluntatis, hæc vita conſummati perfectique ſapientis. [a] Optimè dixit Dorotheus: Eum qui diuinam Voluntatem in omnibus ſequi conatur, in curru vehi cum omnibus crucibus ipſi alioqui ferendis; alios qui hanc itineris agendi rationem & compendium ignorant, ponè ſequi pedites, & oneroſas cruces aut moroſè trahere, aut laborioſè ferre. [b]

a Aug.tom.4.l.1.de ſerm.Dom.in monte.c.2.poſt.init.
b Doroth.ſerm.de Obed.

§. III.

Hanc ipſam cum diuinâ Voluntate perfectam conſpirationem, ſupremam eſſe extra cælum felicitatem aſſerens Philo: Dum, inquit, de offerendis Deo muneribus agitur, offerentium vtilitati proſpicitur. Dum enim aſſueſcunt aliquam alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt. Quâ re nihil in vitâ poteſt contingere felicius homini. [a] Huic ſententiæ accedens noſtri æui Theologus & concionator: Conſideraui ego aliquando, inquit, poſsitne aliqua excogitari ars, quâ extra cæleſtem beatorum ſtatum, plenè felix poſsit eſſe homo: vnámque hanc eſſe mihi perſuadeo, ſi totum ſe, nullâ ſui parte reſeruatâ, ſuo dedat Creatori, eiúſque ſanctiſsimæ Voluntati. [b]

a Philo.l.d ſacerdot.muneribus.
b Barthol.de Scobat.ſerm.de Samuele poſt.init.

Huic declarando mirificè facit genius Cynocephali, quæ quidem beſtia, manibus pedibúſque, ſed & cetero corpore non abſimilis eſt homini. Illud proprijſsimum huic animanti, occultis viribus à Lunâ gubernari, per huius ſideris miranda defluuia. Nam cùm ſeneſcit Luna, lumina Cynocephali ita deficiunt, vt cùm ſidus ad extremam peruenit egeſtatem, oculi belluæ hient lumine vacui, & pari modo deficiat omne illius corpus. Cùm verò adoleſcit Luna & ſuum reconcinnat aureum orbem, animantis pariter lumina coaleſcunt, totúmque corpus reſumit vires. ita recreatum hoc animal ſibíque reſtitutum, in poſteriores ſeſe pedes attollit, & mirabili corporis flexu, ac venerabundis manibus ad lunarem circulum elatis, ſupplici geſtu adorat lunam: quâ quidem veneratione velut proteſtatur & proclamat, omnem felicitatem Lunæ in acceptis referre, cùm ſua omnia tam pulchri ſideris liberalitati debeat. Inde fit etiam, vt cùm Luna omnem rotunditatem ſuam obtinuit, in capite Cynocephali, circulus velut diadema effulgeat. a Admirabilis prorſus conſenſio inter aſtrum & brutum animal, quod altrici ſuæ tantis obſequijs, tam ſubmiſſo culto nouit agere gratias, & ſemet in mancipium offerre. Quid agimus, ò Chriſtiani, ſi minùs aut ſapimus, aut facimus quàm pecus rationis expers? Deus lux eſt pleniſsima, nobis tamen aut creſcit aut decreſcit lux iſta, prout nos illi attemperamus. Languente in nobis hac luce, languent oculi noſtri, nos tabeſcimus, iacemus, deficimus, perimus; creſcente illâ illuminamur, creſcimus, valemus & vigemus. Quin ergo huic domino eiúſque ſanctiſsimæ Voluntati nos perfectiſsimè auctoramus, paratos ad omnem nutum. Hoc nobis coronam conciliat, non illam ſolùm æternæ gloriæ, ſed & illuſtrem caducæ vitæ; mutamur in Deum, noſtrâ voluntate in diuinam mutatâ.

Hoc igitur vitæ ſanctioris princeps fundamentum eſt, omnia è manu Dei æquo animo acceptare, diuinóque arbitrio ſe totum permittere. Quiſquis es, beatus es, & bene tibi erit. Quicunque diuinæ Voluntati ſeriò deuotus eſt, in paradiſo eſt, factúſque eſt in pace locus eius & habitatio eius in Sion b

Heliotropium, teſte Plinio, formicas necat: Humanæ voluntatis cum diuinâ conſenſus, veriſsimum Heliotropium, tota curarum & ſollicitudinum agmina præfocat.

Hoc omne ſcriptor à ſancti Franciſci familiâ conſignauit in hæc verba: Quiſquis, inquit, verum animi gaudium ac tranquillam in

Deo

a Pierius in hieroglyph. l. 6, pag. 46. b Pſal. 75. v. 3.

Deo vitam desiderat, oportet illud immobili huic fundamento velut lapidi angulari *Voluntatis Dei* perpetuò inniti: ei semper incumbendo, idque per modum *Resignationis.* Potest autem (quod notatu dignissimum, præsertim mœsti ac deiecti animi hominibus) potest autem, inquit, resignatus quis esse etiam dum adest contradictio, ariditas animi, aut subtractio deuotionis, & licet obmurmuret sensus: quin imò si desit animus sic omnia pro Voluntate Dei acceptandi, seseque resignandi, altiùs est exurgendum, & ipsa irresignatio pro Voluntate Dei acceptanda. Quod si adhuc tenebræ adeò densæ sint, vt nec istud agere queat, oportet eas ipsas tenebras resignare. Si denique ratione tepiditatis, nihil horum omnium perficere lubeat, hanc etiam tepiditatem ac defectum voluntatis debet Deo offerre, atque è manibus illius tanquam eius Voluntatem sumere. Hoc modo quæcunque obuiare possunt impedimenta Resignationis reducenda sunt, vt Voluntas Dei possit semper & absque intermissione res omnes velut ignis sorbere & consumere. Atque hoc genus irresignationem ipsam resignandi, illud quod secundùm sensum est, fructu & merito superat, directiúsque ad veram vnionem, sui ipsius mortificationem, & rerum omnium transcendentiam deducit. a Hæc ille.

Vtinam, ô Christiani, vtinam dies noctésque nihil aliud magis agatis, nihil æquè curetis, quàm vt voluntas vestra, fiat Dei in omnibus, & diuina in vestram transeat: dignissima res est, vbi neruos omnes intendatis, vt vobis non aliud velle, nec nolle sit aliud, quàm quod vult aut non vult Deus. Mihi credite, bonum est nobis sic adhærere Deo, ad diuinam Voluntatem sic agglutinari bonum est, & ponere in domino Deo spem nostram. b Hæc vera beatitudo, hoc cælum est extra cælum.

a Benedictus Anglus in Reg. perfect. fine libri; mihi pag. 278.
b Psal. 72. v. 28.

LIBER

LIBER QVARTVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformandæ

IMPEDIMENTIS.

CAPVT I.

Conformationem humanæ voluntatis cum diuinâ, quæ maximè impediant.

SI cui domûs aut vrbis claues committantur, poteſtas etiam vnà committitur domûs aut vrbis ingrediendæ ad lubitum. Claues ad cordis penetralia quandoque diu ambit Chriſtus Dominus, dum eas impetret, liberúmque ad cor acceſſum obtineat. Adeò parum aulicæ humanitatis exhibemus hoſpiti omnium liberaliſsimo. Rem ſcitu digniſsimam narrat Ludouicus Bloſius, *a* de beatâ Gertrude virgine. Huic aſpectabilem ſe præbens Chriſtus: Hac quidem manu, aiebat, ſanitatem fero, hac morbum: elige, filia, vtrum placet? Quid hîc faciat Gertrudis? Sanitatem eligat? impudentiæ videbitur: Morbum ſanitati præferat? nimiæ modeſtiæ adſcribetur. Certè humani moris eſt, cùm amicus huiuſcemodi optionem facit amico, vt iſte vilius eligat, ad teſtandam modeſtiam; ita morbum debuiſſet elegiſſe Gertrudis, ad effugiendos alterius Orbis cruciatus. Non elegiſſet inſcitè, imitata Catharinam Senenſem, quæ longè prætulit ſpineum ſertum aureæ coronæ. Prudentiùs tamen Gertrudis & meliùs elegit neutrum, ſed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens: O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, vt non meam, ſed tuam attendas voluntatem: ideò ego ad vtrumque parata, neutrum eligo: tuum eſt, mi Domine, dignoſcere, vtrum hoc an illud mihi relinquas. Cui Chriſtus: Quicunque cupit à me ſæpius adiri, inquit, ſuæ voluntatis clauem mihi offerat, nec eam à me vnquam repetat. His Gertrudis edocta, precatiunculam fecit conceptiſsimis his verbis: *Non mea ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſsime Ieſu.* Et hoc ipſum trecenties ſexagies quinquies inſtitit ex more repetere: Non mea, ſed tua Voluntas fiat, mi amantiſsime Ieſu. *b* Quæ quidem oratiuncula mille orationibus alijs videtur anteferenda. Optimè fecerit qui hanc diu noctúque aſsiduè ingeminarit, & tunc quidem ardentiùs,

a Bloſ. monil. ſpirit. c. 11. b Bloſ. l. 4. diuinar. inſinuat. c. 23.

tiùs, cùm res aduersæ vehementiùs infestarint. Nemo sit tam occupatus negotijs, aut oneratus ærumnis quin decies, quin vicies aut tricies, quin centies conceptissima hæc verba vel singulis horis pronuntiet: *Non mea, sed tua voluntas fiat, mi amantissime Iesu.*

Verùm, non leue cuiuis negotium videtur hoc VELLE à seipso semper impetrare: Obluctatur quandoque arbitrium, & abnuit impelli ad tam vilia támque aspera perpessu. Ideò necesse est, vt qui suam diuinæ Voluntati quàm coniunctissimam cupit, ad illa præcipuè paratum se promptúmque offerat, à quibus natura deprauatior magis abhorret. Idcircò contumax voluntas ad id potissimùm adigenda, quod plurimum auersatur.

§. I.

Et primò quidem, *Ad omnem penuriam* sese offerat, diuinæ voluntati deuotus homo, dicátque: Mi domine, tam ad egestatem quàm ad diuitias expeditum me tibi offero (durum hoc, sed salubre) neque illam etiam animi paupertatem detrecto ferre, quæ me solatijs priuet, & destituat omni suauiore sensu. Si ita tibi placet, mi Deus, fiat cor meum instar aridissimæ terræ. Tu mihi, domine, propinasti vinum non Apianum, non Falernum, non Aromatiten, sed asperum, Absynthiten, & Myrrhatum; in tuam igitur gratiam ex hoc ipso amariore calice respondebo. Scio, domine, cellam tuam abundare Cretico & condito generosissimo, sed tu ad experiendos seruos tuos, vappam illis & acescens vinum propinare soles: perhauriam ergo, ô bone Iesu, quicquid tu mihi calicis amarioris ingesseris.

Exhibuerat se Deus vni suorum amicorum familiariùs, & varijs animum illius consolationibus permulserat. Visus est sibi homo in rupe Taboreiâ ad Christi radiantem vultum semper consistere. Et quid hoc, aiebat ipse secum, an non in loco mœroris & luctûs degimus, nunquid hoc tempus has sibi suauitates poscit? Itaque deprecatus est tantam animi dulcedinem. Annuit Deus, & quinquennium plurimis eum ærumnis & angustijs exercuit: submisit demum Angelum, qui hominis luctum solatio leuaret: At ille sibi similis & cœpti perseuerans: Non aliud vllum solatium, inquit, expeto nisi vnicum istud, vt sciam placere Deo, me esse iu ægritudine; maximam mihi est omnium dolorum fomentum, Voluntas diuina: modò placeam Deo, non refert quàm sanus aut æger sum; modò Deo placeam. a

a Blos. Monil. spirit. c. 10.

Iosephi, Beatissimæ Virginis sponsi sublimissimam hac in re virtutem meritò sic extollit Chrysostomus: Quæ cùm audisset Ioseph (solum patrium exilio mutandum) nequaquam passus est scandalum, neque dixit; Incerta ista res est ac prorsus ambigua: tu paullò antè dicebas, quia saluabit populum suum,& nunc seipsum quidem non potest de periculis liberare. Sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio ac transmigratio longinqua: contraria omnino sunt facta promissis. Sed horum nihil prorsus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curiosè reuersionis tempus inquirit, quod vtique ab Angelo non signatè fuerat expressum. Verùm ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obediuit libenter, & credidit, omnes prorsus tribulationes cum gaudio sustinendo. a Paratissimus erat Iosephus ad fugam adornandam, ad patriam deserendam, ad omnem penuriam tolerandam. Miseriarum omnium leuamentum est Voluntas diuina. Factâ sui oblatione ad paupertatem, vlteriùs eundum:

a Chrys. hom. 8. in c. 2. Matth. ante med.

§. II.

Primæ igitur succedat altera sui oblatio, *Ad Contemptum & ignominiam*. Ita Paulus præcipiens: In omnibus, inquit, exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros &c. per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces. a Dicat diuinæ Voluntati deditus: Domine, ego me tibi offero, ad ignominiam & contemptum quemcunque, eum maximè cuius ego caussa non sim: Propter te negligi, contemni, abijci, etiam calcari neutiquam recuso. Durus, & crassus hic bolus est, sad tamen glutiendus est, siquidem è pharmacopolio Christi est. Christus ipse non solùm ad omne genus iniuriarum sese obtulit, sed illas etiam pertulit, tanquam hominum abiectissimus, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno. b

Quanti è Sanctorum numero, bipedûm nequissimi olim censebantur, neque illi hoc ignorarunt, sed tolerarunt, etsi senserint. Aliud est improbum haberi, aliud esse. & hoc quidem omnes in cunis didicimus sine magistro, illud autem pauci norunt, & ij solùm exactiùs, qui omnem contemptum perinde vt magnos honores è manu Dei, à diuinâ Voluntate acceptant.

Videte mihi matrem domini, Beatissimam Virginem Mariam, diuinæ Voluntati toto pectore affixam, cùm Iosephus sponsus ob vicinum partum trepidans circumspiceret abitum: an non Virgo siluit,

a 2. Cor. c. 6. v. 4. & 8. b Gal. c. 3. v. 13.

ſiluit, nónne diuinis nutibus quamcunque de ſe opinionem commiſit? Hoc tam grandi exemplo permoti plurimi ſanctorum, qui tametſi grauiſsimorum ſcelerum inſimularentur, tacuerunt tamen, ignominiam tulerunt, ſéque totos cum omni infamiâ permiſerunt Deo.

Sanctus Emmerammus Ratiſponenſis Præſul, non tantùm de turpiſsimo facinore falsò delatus, ſed & immaniſsimè excruciatus eſt. Nam iuſſu Lantberti, qui Theodonis principis filius, ad ſcalas geſtatorias alligatus eſt Emmerammus. Ad tormenta ſic parato digiti manuum pedúmque articulatim præciſi, aures, nares, brachia pedéſque truncati, lingua demum euulſa quàm non multò poſt ſecuta eſt anima. a Ah, potuit hic Antiſtes integerrimus, tótque alij innocentiſsimi hominum extremam ſubire ignominiam æquo animo, quid eſt quod nos mille delictorum rei, leuem deſpicatum & iniuriolam minimam tam intoleranter & indignè feramus? Si Dei Voluntas, à quâ hæc omnia emanant, cordi nobis ſit, non turbabimur facilè quantuincunque graui contemptu; imò ſui ipſius quiſque maximus contemptor erit.

Chriſtus rediuiuus Magdalenæ reuerentiſsimos pedum amplexus paranti: Noli me tangere, inquit, nondum enim aſcendi ad Patrem meum. b Perinde ſi diceret: ſæpius me videbis, Magdalena, nec copia negabitur & tangendi & oſculandi, quod certè permiſſum plurimis ab Hieroſolymâ matronis ſimul id auſis. c Equidem potuiſſet Chriſtus iam tormentis omnibus tam morte perfunctus, ſui tactum iure meritò vetare, quia tamen nondum conſcenderat cælum, immortalitatis domum, non ſolùm à chariſsimis diſcipulis, ſed etiam à feminis ſe tangi permiſit. At nos, homunciones viliſsimi, qui non tantùm in beatorum domicilia nunquam aſcendimus, ſed necdum in ſepulchra vnquam deſcendimus, mortales etiamnum & miſerijs omnibus obnoxij, nihilominus toties vociferamur: Noli me tangere, Noli me tangere &c. Quid? tu mihi inſultes improbe? ego à te tam contemptim appeller? tu meam auctoritatem ſic violare, ſic conuellere? &c. Mille talia cum ſtomacho frequenter effutimus. O Chriſtiani, quanta nos tenet diuinæ Voluntatis ignorantia, quæ nos vſque adeò reddit delicatos, vt nec verbulo

a Anno 750. Vide Bauariam ſanctam, P. Matth. Raderi par. 1. Et par. 1. Annal. Boicorum P. Andreæ Brunner pag. 602.
b Ioan. c. 20. v. 17. c Matth. c. 28. v. 9.

verbulo quidem minus honorifico tangi ſuſtineamus. Qui diuinæ voluntatis myſterium nouit, ipſe ſe ad quoſuis contemptus offert, & : Mi Domine, inquit, dignißimus ſum ab omnibus contemni, & abijci : vbi ergo id me fieri videro, quod pridem meritus ſum, non indignabor : ſcio, Domine, nemo me vnquam deſpicatui habebit, quin prius id faciendi à te poteſtatem acceperit. Nihil ergo conquerar, & vilior fiá quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis.a

a 2. Reg. c. 6. v. 22.

§. III.

Animo ad Inopiam & Contemptum iam parato, ſequitur tertia ſui oblatio *Ad morbum quemcunque.* Lampades fiunt ex argento aut alijs metallis iam artificioſè pendulæ, eâ compage articulorum & vertebrarum inſtructæ, vt quocunque & quomodocunque ferantur, nunquam tamen inuertantur; ſeruant illæ ſuum lumen, ſempérque cælum reſpiciunt. Huic tali lampadi non abſimilis eſt quiſquis diuinæ voluntati verè deuotus eſt, quantumcunque enim acerbè tractetur & improbè, Deum tamen reſpicit diuinámque Voluntatem, nunquam non erectus ad ſuum conditorem, cui ſe frequentiùs ſic offert : Domine, ſi me vis effæto & debili eſſe corpore; aut ſi vis me viuum eſſe cadauer viribus exhauſtum, morbis intabeſcens, doloribus oppreſſum, annis pluribus lectulo affixum, ecce me promptum paratum, ſi tibi ſic placeat, iniquiſsima etiam valetudo gratior mihi erit, quàm quantumcunque diuturna ſanitas; mihi perinde erit ad tuum nutum, & valere, & in morbo eſſe, ac pro eo gratias agere. Obſeruatu dignißimum eſt quod magnus ille virtutis magiſter Ioannes Auila docuit his omnino verbis : Plus valet, aiebat, tempore tribulationis vnum Deo gratias, quàm ſex millia in proſperitate.a Nam Deo gratias agere, cùm bene eſt, plerique omnes norunt inter aduerſa paucißimi.

Refert Ludouicus Bloſius eximiæ ſanctitatis virginem interrogatam, quibus exercitationibus perueniſſet ad eam vitæ perfectionem, reſpondiſſe : Nunquam ita doloribus oppreſſa fui, quin Dei amore grauiores perferre expeterem, indignam me donis tam ſingularibus arbitrata. Hac non inferior alia, integerrima itidem virgo, ipſos inferorum cruciatus ſentire ſibi videbatur; ſed neque ſperari poterat tam citò deſituros. Quare ad Deum toto ſeſe animo conuertens : *Mi amantißime Deus*, aiebat, *memor eſto te Dominum ac creatorem eſſe meum. En ego me in æquißimum iudicium offero, & gratißimæ Voluntati tuæ integrè reſigno, parata hunc infernalem cruciatum*

a Auila tom. 2. epiſt. pag. 20.

ſuſtinere,

sustinere, quamdiu tibi placuerit: Vtere me sicut vis in tempore atque aeternitate. a Ita se Voluntati supremæ impendens, mirabiles fecit in amicitiâ diuinâ progressus.

Ergo etiam huc voluntas impellenda, vt circa valetudinem commodam & incommodam discat esse indifferens, & ad vtrumque parata. Sed progrediendum vlteriùs.

a Blos. Monil. spirit. c. 10. propiùs finem.

§. IV.

Quartò, *Ad mortem* etiam quamcunque illam vltro se offerat voluntas hominis, & nec celerem obitum, nec diuturnam vitam aliter expetat, quàm quemadmodum Deo placuerit. Dicat ergo Voluntatis diuinæ amator: Nec diu viuere, nec citò mori cupio, sed tibi, ô bone Iesu, aut illud aut istud obsequi. Sed neque præscribo, quo mortis genere cupiam obire; quocunque me volueris ad te vocare, eo sequi paratus sum. Solùm, mi Deus, mortem repentinam deprecari cuperem. sed neque hic refractarius esse volo tuæ Voluntati, si subitâ morte defungi me velis, sic fiat, vt vis, per tuam gratiam in tuâ semper gratiâ viuere conabor. Scio, iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. a Itaque nec immaturam mortem auersor, nec maturam postulo; sed nec miseram aut quam oculi reformident, adeò perhorresco. Credibile est multos placidissimè in mortem sopiri, & ad inferos rapi, plurimos horribili acerbâque morte decedere, & cælo recipi. Arcanius est hoc iudicium quàm vt oculis patere possit. Ideò & mite moriendi genus, & immite promptus excipiam, prout Domino visum fuerit. Nam, siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Nemo enim nostrûm sibi viuit, & nemo sibi moritur. b

Turonensis præsul Martinus iam animam acturus: Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat Voluntas tua. Hinc Ecclesia viri virtutem suspiciens: O virum ineffabilem, inquit, nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec viuere recusauit! Sic decet: in vtrumque monendi sumus ac firmandi; & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Q. Curtius: Fortium virorum est, inquit, magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem sui compelluntur ignaui. Ad virtus nihil inexpertum omittit. Vltimum omnium mors est, ad quam non pigrè ire, satis est. c

a Sap. c. 4. v. 7. b Rom. c. 14. v. 7. & 8. c Curt. l. 5. hist.

Vtrumque hoc, & VIVERE & MORI, ex præscripto diuinæ Voluntatis amplectendum. Viuere nos vult Deus? viuamus, seu beatè, seu miserè, modò ad beatitudinem tendamus. Vult nos mori? moriamur animo promptissimo, &, vt priscus scriptor monet, saltem non pigrè eamus ad mortem, vt quæ nos euocet ad immortalem vitam.

Sed heu quàm multi moriuntur non sine querela? quis non recusans, quis non gemens exit? Atqui hoc non est diuinæ Voluntati ex toto se permittere, non esse contentum concesso tempore. Nos oportet in promptu habere quæ in incertum diem data sunt, & appellatos sine querelâ reddere. Pessimi est debitoris creditori facere conuitium. Semper pauci dies erunt, si illos numeraueris. Cogita non esse summum bonum in tempore: quantumcunque est, boni consule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, sed longior. Quantò satius est, non aliorum annos computare, sed suos benignè æstimare, & in lucro ponere. Oportet te non de eo quod detractum est queri, sed de eo gratias agere quod donatum est. a Quia ergo diuinæ Voluntati placet iam me mori, iam moriar, iam & lubens moriar.

a Seneca l.5.de benef.c.17.

§. V.

Quintò demum, *Ad omnia omnino*, quæcunque vel in tempore, vel in æternitate possunt euenire, idque sine omni exceptiunculâ paratissimum se Deo contribuat diuinæ Voluntati deuotus homo. Aquilæ pullus si probæ sit indolis, fixissimis oculis obtuetur solem: voluntas humana, si bona sit, diuinam sic ardet, vt vltro se offerat ad omnia, nec excipiat quidquam. Quis hac in re generosior Paulo, qui diuinam Voluntatem sectabatur per strictos gladios, per micantes hastas, per volantia saxa, per Oceani fluctus, per varios turbines, per sæuissimas tempestates, per inuia deuiáque; ad exequendam diuinam Voluntatem nihil huic viro viam obstruere poterat, non carcerum horror, non virgarum ter iteratum supplicium, non lapidum nimbus, non naufragiorum metus, non periculorum multitudo, non quotidiana moriendi necessitas: Paulus diuino spiritu ardens, in ignes iusseris, ibit. Siquidem: Optabam ego ipse, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quid ais, Paule, inquit Chrysostomus, nónne iam dixisti: Quis nos separabit à charitate Christi? Imò Chrysostome, quia Paulus vnicè amabat Christum, auelli cupiebat à Christo, & à suauissimo Christi consortio, eâ tamen

men lege, vt plures amarent Christum. Itaque optabat Paulus velut ex imperio cæci amoris, separari non quidem à charitate Christi, sed à beatitate & gloriâ cum Christo. En quàm immotos oculos hæc Aquila in diuinæ Voluntatis sole fixerit. Tanti est autem hæc tam fortis ad diuinam Voluntatem Conformatio, vt præ illâ parum sit vel mille Mundos ridere. Plerisque sanctorum martyrum non adeò difficile fuit suum sanguinem vt rem vilissimam tyrannis propinare; inter tormenta solatijs diuinis affluebant, hinc supplicia ipsamque mortem de facili spernebant. Craticulæ candenti, velut fessus viator scamno, incumbit Laurentius; funestam crucem velut thalamum regium salutat Andreas; lapidum imbrem, velut roris guttulas admittit Stephanus. At verò qui sub onere tot ærumnarum quotidie fatiscit, & lentissimè mori se sentit, nihilominus tamen in ius diuinæ Voluntatis concedit, & ad omnia se paratissimum offert, hic sanè rem magnam præstat: Si tamen, vt dixi, AD OMNIA æquè secundùm Dei arbitrium promptus sit. Et ita fieri oportet. nam omnia & corporis, & animi, & quæ vocamus fortunæ bona à Deo accipimus, quid in his reddendis excipere possumus? In scholis quidem tritissimum illud (Nulla regula sine exceptione) hîc penitus explodendum: Diuinæ Voluntatis regula sine omni exceptione est. Quisquis secundùm hanc cupit viuere, discat & se, & sua omnino omnia diuinæ Voluntati subijcere. Huius rei illustrissimum nobis exemplum proponens Bernardus: Audi denique hominem, inquit, quem secundùm cor suum inuenerat Deus. Paratum, inquit, cor meum, Deus, paratum cor meum. Paratum ad aduersa, paratum ad prospera, paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad vniuersa quæ præceperis. Vis pastorem ouium facere? Vis constituere regem populorum? Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. *Si autem dixerit mihi, non places; præsto sum, faciat quod bonum est coram se.* a Digna religiosissimo Principe demissio animi, & propriæ voluntatis abdicatio. Quid est enim? *Non places.* Si dixerit Deus: Nolo te regem esse, nolo te viuere: *Præsto sum,* inquit Dauid. Si iusserit Deus: Volo te iterum exulem, iterum esse fugitiuum, & loco mali soceri, pessimum habere filium, qui patris diadema & iugulum petat. Et tamen, *Præsto sum*, ait Dauid. Quòd si Deus imperet: Volo te rursum subire speluncas, & ferarum latibula; iterum viuere mendicato, & quotidie mortis adire discrimina. Nihilominus, *Præsto sum,* ait Dauid. At si dicat Deus: Volo te solatij loco, in calamitate tuâ, pro-

a 2. Reg. c. 15. v. 26.

ſcindi conuitijs, etiam à tuis ſubditis; lapidibus inſuper appeti, & diris omnibus deuoueri. Nec iſtud quidem reſpuo, ait Dauid, *Dominus faciat quod bonum eſt coram ſe.* O ſanctiſsimi Principis heroicam virtutem quâ vel ſolâ fieri potuit acceptiſsimus Deo, præſertim cùm hæc lacrimans diceret, & veſte lugubri indutus. Tanti faciebat, *placere Deo*, vir ſecundùm cor Dei, vt eam gratiam libertate & liberis, & omnibus diuitijs, vel ipſo regno, vitâ etiam ipsâ libentiſsimè redempturus eſſet. Modò Dauid diuinæ Voluntati poſsit obſecundare, ad illa omnia paratiſsimus dicebat: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. a

a Pſal. 107. v. 2.

CAP. II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria, ſi non patiatur ſe frangi.

MEllifluus doctor Bernardus: Propria voluntas, inquit, quantum in ipsâ eſt, Deum perimit, omnino enim vellet Deum peccata ſua aut vindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult enim eum non eſſe Deum, quæ vult eum aut impotentem aut iniuſtum. a Deinde ad quæſtionem quæ infantiam ſapiat, aut ſtultitiam, reſpondet. Cui rei explicandæ ſubſeruiat hic apologus.

a Bern. ſerm. 3. de Reſurr. Dom.

§. I.

Quondam fæx hominum, & furum, lauernionum, effractorum ampla ſocietas libellos ſupplices porrexerunt iudicibus, rogáruntque patibula & furcas auferrent, rem fœdá ante vrbes, parcendum oculis & naribus viatorum tranſeuntium. His à iudicibus reſponſum eſt, ſi quidem antiquatum cupiant morem patibulandi, prius ipſi conſuetudinem abrogent furandi, iudices in morâ non futuros, quin protinus cruces tollant & patibula, modò ipſi prius ceſſare iubeant furta. Hîc è furum albo audacior vnus: Venerabiles Domini, ait, nos furtorum auctores non ſumus: quod ergo nos non inuenimus, nec etiam abrogabimus. Quibus iudices reſponderunt: Neque nos, ô viri, patibula excogitauimus, ergo nec etiam abolebimus.

Humanæ gentis primi parentes in furto deprehenſi ſunt: hæc ſcelerum origo, hæc inhærentis peccati contagio, & hinc inferorum ſupplicia. Nos iam ſeri nepotes ex hac furum familiâ queri-

mur gehennam constitutam, & ideò sæpe libellos supplices Deo porrigimus,& rogamus: O Domine, tantùm non deturbes nos ad Erebum, ô Domine si rogos Auernales tolleres, continuo nos metu liberares. Iure optimo respondet Deus: Auferte vos culpam,& ego extinguam gehennam; cessent noxæ, & sopientur flammæ. Sed nos iterum obducimus: O Domine, nos primi scelerum inuentores non sumus, cur alienam & natiuam labem luimus: hæc noxa est primigenia. At nobis Deus iterum: Nec ego, inquit,caussa sum inferorũ, sed Superbia, sed Inobedientia: Neque istud Orci principium fuit, torquere homines, sed diabolos: inferorum ignis *paratus est diabolo & angelis eius.* a Ne ergo conqueri possitis, vos alienis malis inuolui, mitissimum ego decretum per seruos meos pronuntiari curabo, cui nemo poterit obtrectare. Quod hoc obsecro decretum, quis pronuntiauit? Bernardus è fidissimis Dei seruis non infimus, tam paucis quàm claris verbis iam pridem proclamat, quâ ratione gehenna facillimè possit extingui. hæc proclamantis verba sunt: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit.* b Et huius rei luculentam rationem sic reddit: Quid enim odit aut punit Deus præter propriam voluntatem? In quem ignis ille desæuiet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cùm frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur nisi propria voluntas? Quòd si voluntariè sustinemus, ipsa iam voluntas communis est (tam scilicet Dei hæc immittentis, quàm hominis hæc sustinentis) Porrò voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ voluntatis. Primò namque seipsam subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tamquam auctori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuriâ? Addit adhuc,& quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nónne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propriâ voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinam vel rebus istis esset contenta, nec in ipsum (horribile dictu) desæuiret auctorem. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sæuissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat,& imitari eum qui non venit facere voluntatem suam. Vnde & in passione: Non mea, inquit, vo-

a Matth. c. 25. v. 41. b Bern. serm. 3. de Resurr. Dom.

luntas, sed tua fiat. *Cesset Voluntas propria, & infernus non erit.* Non ergo puerilis, nec vana est quæstio; An, & quomodo extingui possit gehenna? potest omnino. Non absurdæ sunt preces, rogare Deum, vt destruat Orcum. Paratus est Deus id facere; vnicum istud in sui operis mercedem postulat: *Cesset Voluntas propria, & infernus non erit.* Sed quis omnes omnino homines eò adigat, vt suam quisque voluntatem abdicet, eámque impendat diuinæ? Tu, mi homo, si rem seriò agas, tu tuam in te voluntatem expugna, & iam sustulisti sedem illam cui alligandus, & in quâ cruciendus fuisses apud inferos, perinde ac si Erebus destructus, & Erebi flammæ forent extinctæ, *Cesset Voluntas propria, cesset; & infernus non erit.* Hoc idem & alij cum Bernardo clamant: Oculus, ait ille, ianua cordis est & nuncius, claude oculum & voluntas habendi non erit, cesset voluntas, & ecce infernus clauditur. a

a. Augustin vel quisquis est auctor, hom. 31. ad frat. in eremo.

§. II.

Ah, quanti patiuntur multa grauiáque, sed inuiti, sed repugnantes, neque enim suam diuinæ Voluntati addicunt. Deus vult illos pati, háncque Voluntatem suam apertissimè exponit, cùm ea, quæ patiuntur, immittit, non aliter certè quàm si vox cælo laberetur: Volo vos pati. Abnolient illi, & modò possent, onus quod ferunt, excussissent iam pridem. En voluntatem propriam cum diuinâ minimè consentientem.

Norunt parentes, quanti laboris sit educare liberos illos, quorum contumacia prima non est fracta. quoties in die clamandum: sile, quiesce; hoc age, relinque hoc, omitte istud. Quandoque tam irrequieti eas domi turbas excitant, vt etiam mitissima mater grauiter excandescens, virgas, aut baculum, aut quicquid ministrat ira, corripiat, & in hunc, illum, ac proximum quemque filium fuste sæuiat; quandoque solis vocibus tonans exclamet: Non estis mei liberi, non agnosco vos, nihil mei cerno in vobis, nec patris nec matris ingenium refertis: abite ad carnificem degeneres: Ita Deus agit nobiscũ, veluti parentes cum inquietis ac contumacibus liberis. Quoties ebrioso aut luxurioso minatur? quoties illi suam crapulam, huic luxuriam suam arcanis obiurgationibus ob oculos ponit? quoties dehortatur & monet: En, corpori noces & animo, arcam & valetudinem exhauris, gratiam meam & cælum amittis: scis equidem isthæc à me vetita; nosti Voluntatem meam ab has omni turpitudine quàm plurimum abhorrere; nec ignoras quàm

extremè abominer & detester voluntatem, meæ tam refractariam. Tandem mitissimus pater virgas rapit aut baculum, & improbitatem filij sic punit, vt puniri se sentiat. Vbi hoc sæpius factum, nec ad frugem se corrigit filius, aut è vitijs emergit, demum iratus pater: Super quo, inquit, percutiam vos vltrà? Frustra percussi filios, disciplinam non receperunt. a Spuria vitulamina non dabunt radices altas. b Abite improbi, dimittam vos secundùm desideria cordis vestri, ibitis in adinuentionibus vestris. c Grauissima hæc patris ira est formidabilior omni supplicio.

Ita etiam cum homine superbo & arrogante agit Deus, eúmque increpat: Nec mihi places, nec hominibus, quibus me spreto, plurimum placere cupis: ab ijs quos arrogantiæ tuæ applausuros speraueras, rideris: de meâ tibi Voluntate pridem constabat: scis quod superborum neminem tolerare possim, nec Angelum quidem, ne dum hominem; superbis me singulariter resistere quis nescit? superbiam tu tuam nihilominus perseueras. Sic Auarum Deus, sic & Iracundum; sic Inuidum & Obtrectatorem secretis impulsibus trahit ad meliora, suámque ijs voluntatem variè ingerit sectandam. Vnumquemque ducit Deus per viam ipsi conuenientiorem. Regi Hebræo Sauli in os obiectum: Nónne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? Quare ergo non audisti vocem domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis domini? &c: Pro eo ergo quòd abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis Rex, quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. d Quisquis igitur diuinæ Voluntati etiamnum repugnas, veni, obsecro, veni, non ad Aquilarum, sed ad coruorum gymnasium te ducam, hîc disce.

a Is.c.1.v.5. & Hier.c.2.v.30. b Sap.c.4.v.3. c Ps. 80.v.13. d 1.Reg.c.15.v.17.19. & 23.

§. III.

Cur quæso, Deus Eliam Thesbiten à coruis velut à dapiferis cibos voluit accipere? Quid hoc rei? auium furacissimę prandium & cenam perferunt ad eremicolam obsequijs fidelissimis. Hoc ideò voluit Deus, vt te, mi homo, doceret, quàm etiam brutæ animantes, vel inuitâ naturâ, Voluntati suæ obsequerentur. Quid mirius, quàm à coruo carnium appetentissimo, simul & rapacissimo deferri carnes, quas in viâ centies ipse deuorasset, ni Dei Voluntas aliud fieri mandasset. Sed est qui hîc obijciat: Facillimum est

Deo, quaſcunque feras ad imperium faciendum cogere: non ideò parent, quia volunt, ſed quia debent? Ita eſt, vt dicis, & vel ideò etiam par eſſet te Voluntati diuinæ obſequentiſsimum eſſe, quia te Deus imperijs non coactis ſed voluntarijs vrget, liberam te ſeruitutem vult ſeruire, & ſic quàm plurimum promereri. Sed quæſo te, à ſcholâ coruorum, in antrum Æoli digrediamur, vbi etiam ventorum furor dicto audiens eſt: Imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Hinc populi admiratio: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? a An non & rupes ad luctuoſiſsimum expirantis domini ſpectaculum ingemuerunt, inuſitatis fiſſuris teſtatæ luctum? Solus homo in rupem obrigeſcit, & eam ſæpe quam cœpit contumaciam pertendit. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, b verè INSCRVTABILE. Incipe, amabo, ſcrutari hanc voraginem, & abditiſsimas illic inuenies cogitationes, quæ Deo reluctentur tacitis his ſuſurris: Vis domine, vt inimicos diligam? vt omnibus me ſubmittam? vt voluptates meas eiurem? durum imperium, & in omnia alia voluntas mea fertur. Quid igitur faciam? diſsimulabo rem, & voluntati non nimium renitar, tuæ non nimium obſequar. O inſcrutabile, & ô prauum cor hominis!

Narrat Trebellius Pollio, Marium Romæ tyrannum ſeptimum fuiſſe. hic vno die factus eſt Imperator: altero imperauit: tertio interfectus eſt à gregario milite, qui dum ſicam in pectus Marij adigeret, acerbiſsimum hoc addidit: Hic eſt gladius, quem ipſe feciſti. Nam è cultrarij officinâ peruenit ad diadema. Ei, qui diuinæ Voluntati refractarium ſe gerit, iure ſic inſultatur: Hic eſt gladius quem ipſe feciſti; tuo te gladio ipſe iugulas, hoc eſt, PROPRIA VOLVNTATE. Quòd verò voluntas tam prona eſt ad peccandum, inquit Cæſarius, cauſſa ſubeſt: habet enim diabolus duos ſatellites ſeipſo nequiores, quibus illa impellitur, Carnem & Mundum: Caro concupiſcit, diabolus concupita incendit, Mundus incenſa ne extinguantur, ſe obijcit. A Carne multa oriuntur vitia, Mundus plurima offert oblectamenta, diabolus innumerabilia adhibet vaframenta. Ita res in expedito eſt, vti olim Hieremiæ vati monſtratum: Nonne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hieruſalem? Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis & me ad iracundiam prouocent?

a Matth. c. 8. v. 26. & 27. b Hierem. c. 17. v. 9.

cent. Hîc nauiter sanè res agitur, cùm vterque parens & liberi mutuam sibi operam locant. Et cui hæ placentæ pinsuntur? reginæ cæli, siue, Lunæ; sol enim rex cæli. Voluntas humana Lunæ simillima, continuis gaudet mutationibus: huic reginæ lagana finguntur & collyræ. Caro tanquam chara filia, schidia subministrat, concupiscentias: Superbiæ pater diabolus, focum excitat: Vanitas, velut mater, massam porrigit variè subactam; illecebras, sermones, inuitatiunculas, voluptates suggerit. hinc dulce fit popanum, hinc sacrificium nobile instruitur, non Deo, sed propriæ voluntati.

§. IV.

Hanc humanæ voluntatis contumaciam Augustinus Psalmum centesimum exponens, elegantissimè proponit hunc in modum: Rectum dicitur cor hominis illius, qui omnia quæ vult Deus, & ipse vult. Intendite. Orat aliquis vt nescio quid non eueniat; orat, & non prohibetur. Petit quantum potest, sed contra voluntatem ipsius euenit aliquid. Subiungat se Voluntati Dei, non resistat voluntati Magnæ, quia & ipse dominus sic illud exponit. Ostendens infirmitatem nostram in se, quando passurus erat, ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem, &c. Quid erat illa vox nisi sonus infirmitatis nostræ? Multi adhuc infirmi contristantur futurâ morte. Sed habeant rectum cor, vitent mortem quantum possunt: sed si non possunt, dicant quod ipse Dominus, non propter se, sed propter nos dixit. Quid enim dixit? Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Ecce habes voluntatem humanam expressam: vide iam rectum cor: Verùm non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. Si ergo cor rectum sequitur Deum, prauum cor resistit Deo. Aliquid illi contingat aduersum, clamat: Deus, quid tibi feci? quid commisi? quid peccaui? Se iustum vult videri, Deum iniustum. Quid tam prauum? Prauum est, quia tortum est, & tortam regulam putat. Corrige te, & inuenies rectum, à quo te deprauasti. Ille iustè, tu iniustè: & ideò peruersus es, quia hominem iustum dicis, & Deum iniustum. Quem hominem iustum dicis? Teipsum. Quando enim dicis, quid tibi feci? iustum te putas. Sed respondeat tibi Deus: Verum dicis, mihi nihil fecisti, omnia enim tibi fecisti. Si enim mihi aliquid fecisses, bonum fecisses. Quidquid enim bene fit, mihi fit, quia ex præcepto meo fit. Quicquid autem mali fit, tibi fit, non mihi fit, quia non facit malus ali-

quid nisi sibi, quia hoc non ego iubeo. a Idem sanctissimus præsul de eâdem voluntatis contumaciâ eruditissimè disserit in hęc verba: Ergo bonus Deus Israël. Sed quibus? Rectis corde. Qui sunt recti corde? Qui voluntatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, non Voluntatem Dei ad voluntatem suam curuare conantur. Breue præceptum est, vt homo dirigat cor suum. Vis habere rectum cor? Tu fac quod vult Deus: noli Deum velle facere quod vis tu, &c. Hoc cogitant qui recto sunt corde, qui voluntatem Dei sequuntur, non voluntatem suam: sed qui sequi Deum volunt, faciunt illum præcedentem & se sequentes: non autem se præcedentes, & illum sequentem. Et in omnibus eum bonum inueniunt, siue emendantem, siue consolantem, siue exercentem; siue coronantem, siue purgantem, siue illuminantem, sicut Apostolus ait: Scimus, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. b

En hi germanissimi Aquilæ pulli sunt, qui fixis oculis intuentur solem, qui animum ad diuinam voluntatem seriò applicant. Secus illi qui tacitè nunquam non altercantur cum Deo: Nunc eis cæli rigor, nunc pluuia tempestas displicet, nunc nimium frigus, nunc nimios calores queruntur; modò Deus non satis tribuit necessitati, modò istum aut illum improbum sinit emergere, modò inimicos non punit, prout illis videbantur puniendi: semper caussantur, assiduè obloquuntur; nihil facit Deus quod illi ex toto approbent. Hoc illud cor prauum, hæc propria Voluntas, de quâ etiam audiendus post Augustinum Bernardus.

a Aug. in Psal. 100. in v. 4. med. ferè. b Aug. in Psal. 124. propiùs finem.

§. V.

Grande malum, inquit Bernardus, propria Voluntas, quâ fit vt bona tua tibi bona non sint. quia nihil omnino quod propriâ inquinatum sit voluntate, gustabit is qui pascitur inter lilia. a Hæc autem omnia, similiáque ac dissimilia mala, ex vnâ radice pullulant propriæ voluntatis: huius enim sanguisugæ duæ sunt, insatiabiles filiæ, clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur, vt scriptum est, non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti. hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & iugum quàm multiplex abiecisti. Voluntas propria, subuertens corda hominum, & rationis oculos claudens, inquietum malum, quod spiritui semper incubans, inexcogitabilia meditatur. b Et, Vnde sunt scandala, vnde

a Bern. serm. 71. in Cant. fine.
b Serm. in verba: Ecce nos reliquimus omnia &c. & serm. 2. de Resurr. Dom.

vnde turbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, & temerè quod volumus in corde nostro definientes, si quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuò etiam in impatientiam, in murmurationem, in scandalum proni sumus, non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundùm propositum vocati sunt sancti, & qui nobis casus videtur, sermo quidam Dei est, suam nobis indicans Voluntatem. a Caueamus igitur à propriâ voluntate, tanquam à viperâ pessimâ & nequissimâ, & quæ sola deinceps damnare possit animas nostras. b

Ioannes abbas iam iam moriturus, teste Cassiano, rogatus est ab ijs qui morientis lectulum circumsteterant, breue monitum daret in hæreditatis vicem. Ille ingemiscens: Nunquam feci meam voluntatem meam, inquit, neque quemquam docui, quod prius non ipse fecerim. c Pauci iam tales, & è centenis millibus vix vnus. Innumeri sunt qui veriùs dicerent morituri: Quicquid potui, ad meũ sensum feci, meæ me voluntati totum tradidi; multa docui, plurima præcepi, quæ ipse non feci. Optimus ille senex Pimenius quærenti, quâ ratione nos dæmones impugnarent, respondit: Dæmones nobiscum non multum pugnant, quia voluntates eorum facimus: sed nostræ nobis voluntates, dæmones facti sunt, & tribulant nos. Quod Achilleus vir religiosissimus hoc apologo declarans: Arbores, inquit, in monte Libano collocutæ dixerunt: Quàm grandes sumus & proceræ, & tamen ferro non magno incidimur; & quod peius est, à nobis sumuntur arma quibus impugnemur: ferrum vt vulneret nos, manubrium à nobis accipit. Talis arbor est homo, instinctus diaboli ferrum, voluntas hominis manubrium. d

O quanto melior Iobus concionator in fimo, quàm Adamus in paradiso? Ille: Sicut Domino placuit, ita factum est. Iste; Vocem tuam audiui, & abscondi me. Eleganter de Iobo Tertullianus: Immundam, inquit, vlceris sui redundantiam magnâ æquanimitate distringebat & erumpentes inde bestiolas, in eosdem specus & pastus foraminosæ carnis ludendo reuocabat. e Agnouit vir sanctissimus, hanc Dei esse voluntatem, se taliter exerceri, ideò si quis fortè vermiculus fugam meditaretur, eum in corrosam carnem denuò cogebat, perinde si diceret: quid fugis? ad lacerandum me destinatus es: fac officium, & corpore meo pro macello vtere. Nam ille idem omnino Dominus, qui mihi tot millia ouium, boum, camelorum

a Serm. quomodo voluntas nostra diuinæ &c.
b Serm. de dupl. bapt. c Cass. l. 5. instit. c. 28.
d Pelagius libell. 10. n. 62. & Paschas. n. 3. de impugn. dæm. & n. 4.
e Tertull. l. de patientiâ, c. 14.

lorum liberalissimè dedit, hic etiam morsicantes hos vermiculos benignissimè in me immisit: Vtrumque ex eâdem omninò manu est, ideò tam hoc quàm illud æquo animo acceptandum.

Non aliter Simeon Stylites ebullientibus è corpore suo vermibus dixit: Manducate quod vobis Dominus dedit. Longè aliter vermiculosus aliquis & impatiens Herodes dixerit: Ite in malam maximam crucem execrandæ bestiolæ; pendulam patibuli turbam inuadite; vestri iuris sunt cadauera, quid viuos vellicatis, quid me etiamnum spirantem obsidetis? Hi propriæ voluntatis improbi latratus sunt, contra diuinam voluntatem. Verissimè Chrysostomus: Vnde, inquit, in confesso fuerit, quòd voluntas nostra malorum omnium caussa est. Nullus igitur accuset pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicat: Hanc perdidit forma, huic pulchritudo caussa fuit interitûs: peruersa voluntas malorum omnium caussa est. a Iam olim minatur Deus: Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: pro eo quòd vocaui, & non respondistis; & faciebatis malum in oculis meis; *& quæ nolui elegistis.* b Hæc illa malorum Lerna est, voluntas propria, *quæ nolui, elegistis.*

a Chrys. in c. 7. Gen. hom. 24. post med. & hom. 32. circa med. b Isa. c. 65. v. 12.

CAP. III.

Voluntas propria quâ ratione subiungenda sit diuinæ, in rebus aduersis omnibus.

NEc vllius Angeli, nec hominis voluntas esse potest bona, nisi consentiat cum diuinâ: quantò autem magis illa cum hac consenserit, tantò melior & perfectior erit; quò minus, hòc miserior & peior. Vnica Dei Voluntas Amussis est, & regula, omnium omnino voluntatum cælo terrâque, nec vlla vnquam voluntas dici poterit recta, nisi ad hanc regulam directa sit.

§. I.

Cùm Iessæus psaltes frequentissimè commendet RECTOS CORDE, a Augustinus disertissimè & ad rem nostram appositissimè hanc CORDIS RECTITVDINEM exponens: Videtis, inquit, quanti disputent contra Deum, quàm multis displiceant opera eius. Cùm enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus est, & nouit quid faciat, nec tam attendit nostram voluntatem quàm vtilitatem: illi qui malunt suam potiùs voluntatem impleri quàm Dei, volunt ad suam voluntatem flectere Deum, non

a In Psal. 32. & 35. & 100. de quo priori capite.

non suam corrigere ad Deum. *Rectos decet laudatio.* Qui sunt recti? Qui dirigunt cor secundùm voluntatem Dei: & si eos perturbat humana fragilitas, diuina consolatur æquitas. Quamuis autem corde mortali priuatim aliquid velint, quòd suæ interim caussæ vel negotio, vel præsenti necessitati conueniat, vbi intellexerint & cognouerint, aliud Deum velle, præponunt voluntatem melioris voluntati suæ, & voluntatem omnipotentis voluntati infirmi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus distat ab homine, tantum Dei Voluntas à voluntate hominis. Aliquid proprium velle, difficile est vt non tibi contingat: sed statim cogita, qui sit supra te: illum suprà, te infra illum: illum creatorem, te creaturam: illum Dominum, te seruum: illum omnipotentem, te infirmum & corrigens te subiungénsque voluntati eius ac dicens: Verùm non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. Quomodo disiunctus es à Deo, qui iam hoc vis quod Deus? Eris ergo rectus, & te decet laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si autem curuus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi malè est &c. Et eris insulsus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens quando te flagellat: quasi non & blandiens & flagellans hæreditatem paret. Vide autem quemadmodum deceat rectos laudatio. Audi vocem recti laudantis ex alio psalmo: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Omni tempore & semper, siue in prosperis siue in aduersis. Nam si in prosperis & non in aduersis, quomodo omni tempore? Quomodo semper? Et audiuimus multas multorum tales voces, quando illis prouenit aliqua felicitas, exultant, gaudent, cantant Deo, laudant Deum: non sunt improbandi. Sed isti qui iam Deum laudare ex prosperitatis parte cœperunt, docendi sunt patrem agnoscere & flagellantem, nec murmurare aduersus corrigentis manum, ne semper praui remanentes exhæredari mereantur. *Rectos decet laudatio.* Quid est, recti? vt nihil illis displiceat quod fecerit Deus, possint & in aduersis Deum laudare & dicere: Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum. Tales rectos decet laudatio, non primò laudaturos, posteà vituperaturos. Discite gratias agere Deo, & in prosperitatibus & in tribulationibus: Discite habere in corde, quod habet omnis homo in linguâ, *Quod vult Deus.* Ipsa lingua popularis, plerunque est doctrina salutaris. Quis non quotidie dicit? *Quod vult Deus hoc agat.* a

a Aug. in Psal. 32. post med.

§. II.

§. II.

Hæc Augustini luculenta dissertatio, mirificè cùm dilucidat, tum confirmat hanc omnem de diuinâ Voluntate doctrinam, quæ vel ideò commendatissima sit omnibus, quòd eam sanctissimi ac eruditissimi viri cupiuerint à nemine non quàm optimè capi, præsertim cùm in hoc omnis Christianæ vitæ versetur cardo. Sed hîc nondum abire placet ab Augustino, illuminatissimo scriptore, cuius verba prorsus dignissima sunt quæ ad testimonium citentur fideli calamo. Hic idem Hipponensis sanctissimus præsul, quâ ratione in aduersis etiam à diuinâ voluntate nec latum quidem vnguem sit recedendum, in hæc omnino verba consignat: Quod sæpe diximus, illi sunt RECTICORDES, qui sequuntur in hac vitâ Voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando vt sanus sis: aliquando vt ægrotes. Si, quando sanus es, dulcis est Voluntas Dei; & quando ægrotas, amara est Voluntas Dei: non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad Voluntatem Dei, sed Dei vis curuare ad tuam. Illa recta est, sed tu es curuus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curuanda est ad tuam: & rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo? benedicatur Deus qui consolatur: laboratur in hoc sæculo? benedicatur Deus qui emendat & probat: & eris recto corde dicens, Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. a Et hoc non tantùm Augustinus Hipponis Episcopus, sed etiam Dauid Israëlis Rex quà verbis quà exemplis insignissimè docuit: Cùm enim Absalonem filium rebellem fugeret, & sacerdotes Arcam fœderis eidem fugæ velut præsidium assumpsissent, Rex Arcam referri præcipiens: Si inuenero, inquit, gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi, Non places: præstò sum, faciat mihi quod bonum est coram se. b En, quàm rex iste potentissimus, in miserabili fugâ, in extremis angustijs, sibi tamen præsens fuerit, & compos sui; quàm ad Dei Voluntatem attentis oculis respexerit: Redibimus, inquit, si Deo placuerit: sin aliter illi visum fuerit, *Quod Vult Deus hoc agat.*

O Christiani, si hoc intelligentiâ & ratione, prout par est, comprehendere tam vellemus, quàm facilè possemus; vix ampliùs vlla difficultas foret in tolerandis aduersis, nec nos vllum tam grande malum premeret, quin illud tranquillè & perlibenter sustineremus. Christus ante mortem in Oliuario horto ea de Patris & suâ voluntate locutus est, quæ argumento sint, ad calamitates quascunque perferen-

a Aug. in Psal. 35. prop. fin. b 2. Reg. c. 15. v. 25. & 26.

perferendas, nihil esse quod magis animet, quàm vnionem humanæ voluntatis cum diuinâ. Et quàm hoc in Christo ipso luculentùm? ante preces pauidus, tristis, pallidus, tremit ac horret futuræ mortis imaginem: post preces, post tantam paternæ voluntati delatam reuerentiam, velut resumptis viribus: Surgite, inquit, eamus, occursu voluntario salutaturi hostes, & initium facturi cruentæ tragœdiæ. De hoc etiam præclarè Augustinus: Vnde, inquit, gerens hominem Christus, & regulam nobis proponens, docens nos viuere, & præstans nobis viuere, ostendit hominis quandam priuatam voluntatem, in quâ suam figurauit & nostram, quia caput nostrum est, & ad eum sicut nostis, tanquam membra vtique pertinemus: *Pater*, inquit, *si fieri potest, transeat à me calix iste.* Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam priuatum volens. Sed quia recto corde voluit esse hominem, vt quicquid in illo aliquantum curuum esset, ad illum dirigeret qui semper est rectus: *Verùm non quod ego volo*, ait, *sed quod tu Pater &c.* Hîc ostendit quandam hominis propriam voluntatem, ostendit & correxit te. Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliquid proprium velle, vt aliud Deus velit. [a]

[a] Aug. in Psal. 32. conc. 1. de 1. parte eius Psalmi.

§. III.

Catharina Senensis de seipsâ: Docuit me Christus, inquit, vt mihi intra meipsam secretum conclaue struerem. Et quodnam conclaue istud? Humanæ voluntatis cum diuinâ Vnio. Domicilium istud primo ingressu videtur angustum, sed qui voluerit illi assuescere, demum comperiet id cælo esse amplius, & castris omnibus vel munitissimis securius huc rebus turbidis irruere vetitum; foris stabulantur; hoc enim tutissimum asylum ab omni calamitate: nec superi, nec inferi nocere illi queunt, qui voluntatem suam in omnibus cum diuinâ congruentem retinet: huic vnica lex est, *Quod vult Deus hoc agat.* Eleganter Augustinus: Venit dolor meus, inquit, veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? In monili lucebit, in ornamento lucebit: patiatur tamen fornacem, vt purgatum à sordibus veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à sordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum iusti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio; vbi me ponit aurifex, tolero.

Iubeor

Iubeor ego tolerare; nouit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quasi consumendum me; illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo. Quare? Quia Deo subijcietur anima mea. a

En, vera subiectio humanæ voluntatis erga diuinam, omnis boni origo est. Rectissimè dixit pius ille scriptor: Non est sacrificium maius aut Deo gratius, quàm in omni tribulatione sese conformem facere diuinæ Voluntatis beneplacito. b

Magnus ille Abrahamus hac in re summè laudandus. Nam vt Orbi testatum fieret, Abrahamum omnia ex præscripto diuinæ Voluntatis facere, Deus Voluntatem suam aliquoties quasi mutans, alijs atque alijs & in speciem contrarijs ac planè rigidis imperijs hominem fatigauit. At verò Abrahamus ad omnem diuini arbitrij nutum obsequentissimus semper, hoc omni conatu ac studio, hoc omnibus viribus egit, vt se totum suáque omnia vni atque vnicæ Dei Voluntati quàm liberalissimè impenderet. Notant Hebræi Abrahamum decies rigidè tentatum, an id perpetuò vellet quod voluit Deus. Numeremus experimenta.

I. Iubetur solum vertere, & patriam ac cognatos, exilio mutare. II. Ab annonæ difficultate iterum expellitur peregrinator in Ægyptum. III. In Ægypto apud Pharaonem regem, periculum vitæ, vxor pudicitiæ subit, & à marito abstrahitur. IV. Ob continuas famulorum rixas à charissimo Lotho, quem vt filium habuit, diuellitur. V. Vt Lothum bello captum in libertatem asserat, contra quatuor reges domesticum vernarum exercitum educit. VI. Agarem fidam famulam, & iam vxorem, impulsu Saræ domo cogitur exigere. VII. Iam seni & grandæuo Circumcisio imperatur. VIII. Abimelechus rex Geraræ rursum ei vxorem adimit. IX. Agarem cum filio Ismaële rursum ædibus pellere iubetur. X. Filium vnigenam, amantissimum Isaacum, miraculo natum, in summam posteritatis spem educatum, suâ manu trucidare imperatur. En aceruum calamitatis! præter tot alia non minus acerba, sed minus nota. Abraham tamen permansit Abraham, hoc est, sibi similis & constantissimus diuinæ voluntatis cultor. Hic vir, hic est qui optimè intellexit diuinam Voluntatem omnium miseriarum suarum maximum esse leuamentum.

Hîc obseruandum, montem Moria in quo Isaacus victima Deo cadere debuisset, in prouerbium abijsse: *Vnde vsque hodie dicitur, in monte*

a August. in ps. 61. medio ferè. b Ludou. Gran. l. 1. part. 2. c. 22. Ducis peccator.

monte Dominus videbit. a Hic mons, *Dominus videbit*, afflictis omnibus conscendendus: Statuant secum omnes ærumnosi, & quibuscunque malè est, Deum hæc omnia quæ ipsis eueniunt, præuidisse ab æterno, & vnà decreuisse, vt sic fierent in tempore quæ fiunt: atque hanc eandem Numinis prouidentiam sibi suisque rebus omnibus adfuturam. a Gen.c.22.v.14.

§. IV.

Clades autem & calamitates vniuersas à Deo immitti, hoc nobis exemplum monstret. Quemadmodum Deus illi prouinciæ bellum, huic pestem; ita illi homini podagram, huic nephritidem, isti febrim immittit: hoc verò bellum, & illa pestis, & hæc podagra aut nephritis, aut febris ista, sunt à Deo diuinâque Voluntate immissa. Certissima est ista, & infallibilis notitia. At quomodo sese prouincia illa, & ista, aduersus bellum & pestilitatem, & quî homines isti aduersus morbos se gerant? An possunt nolle, quod vult Deus? non possunt. An ergo nullus defensioni locus? est, si tamen illam admittat Deus. Ecquâ ratione se gessit Abraham in monte Moria sacrificaturus Isaacum? Circumspexit, & vidit hærentem in vepribus hircum, hic succedanea subditus est hostia Isaaco: Ita prorsus regnum bello afflictum, prouincia pestilentiâ infecta, homo podagrâ vexatus circumspiciat quid liciti remedij sit, eoque vtatur auertendo bello, tollendæ pesti, mitigandæ podagræ. Si hoc idem velit Deus, & illud auerti, & istam tolli, & hanc mitigari, submittet hircum, suppeditabit remedium ad illa omnia aut lenienda, aut in integrum restituenda: si nihil sit remedij, aut successum non habeat, clarissimum est velle Deum, vt sacrificetur Isaacus, vt regnum illud bellis atteratur, prouincia illa exhauriatur peste, hic homo podagrâ torqueatur. Eadem prorsus est ratio & paupertatis, & ignominiæ, omniúmque aliarum calamitatum & miseriarum. Ergo, vbi Deus subsidium monstrat, liberatur Isaac; sin, mactandus est. Ergo in his omnibus æqualissimè semper voluntas humana se subdat diuinæ. Hoc est armis aureis pugnare in omnem Casum & Fortunam, Deum cogitare, Deo subijci, & in omni euentu, mentem hanc flectere ad Magnam illam Mundi mentem.

Sanctus Remigius Rhemensis præsul, præuidit maximam annonæ caritatem in proximum annum; eam ob rem, magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipsis, quorum bono

id facere instituit vir sanctus, homines potulenti & proiectæ audaciæ fuerunt, qui inter pocula dicerent: Quid senex noster Iubilæus (erat iam vltra quinquaginta annos sacerdos) ecquid in animo habet, an nouam vrbem condere: quid sibi volunt tot acerui tritici? Annonam videtur velle comprimere. Venite, fingamus fabricam aliquam ad hunc senem, struamus sycophantiam. Facile erat maleuolis & iam ante currentibus calcar addere. Itaque ædibus cum impetu prouolant insani, & mox ad frumenti metas. hîc ardentem tædam subijciens vnus: Videamus, inquit, quàm auidè famelicus Vulcanus Cererem sit deuoraturus. Audacissimum hoc facinus mox celeri nuntio ad Remigium Antistitem defertur: ille continuò equum ascendit, & omni festinatione properat ad incensos tritici manipulos. At vbi aduenit, iam flammæ per omne frumentum præcipitarant, nullâ vi ampliùs sopiendæ. Quid hîc faceret afflictissimus Præsul? num se mœrore conficeret, & aut insanè lamentaretur, aut diras omnes deprecaretur in auctores? Hoc fecit: equo descendit, & quia hiems erat, incendium quà proximè licuit, tanquam se calefacturus accessit, dixítque: Semper bonus est focus, præsertim seni. En integerrimi viri animum diuinæ Voluntati deditissimum, eâque de caussâ in omni sorte tranquillissimum: voluisset quidem, quantum in ipso, ortum incendium reprimere, sed quia nec ratio nec modus erat coërcendæ iam grassantis flammæ, totũ hoc diuinæ Voluntati permisit, & illud Iobi serenâ fronte repetijt: Dominus dedit, dominus abstulit; sit nomẽ Domini benedictũ.

Ita prorsus, ita in alijs omnibus agendum: cùm malum imminens quodcunque vel etiam præsens legitimis remedijs inhibere non possumus, dicamus toto animo: FIAT VOLVNTAS DEI: sacrificetur Isaac, si non subinittatur hircus: immoletur filius, si sic imperet Deus. Pereat domus, pereant bona, omnia pereant, modò fiat Voluntas Dei.

§. V.

Citharædus tamdiu trahit, intendit, aut remittit fides citharæ, dum assonent: ita qui totum se dedere cupit in arbitratum Dei, tamdiu necesse est voluntatem suã exerceat, subigat, astringat, dum obsequatur; doceat etiam quàm ipsi expediat ad omnem beatitudinem, si ad diuinam Voluntatem in omnibus sese conformet, vti beatissimus Dauid: Nónne Deo, inquit, subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meũ. a Dicti huius litteratura Hebræa hæc est: Attamen ad Deũ silebit anima mea, quia ab ipso salus mea. Aptissimè

a Ps. 61. v. 2

fimè nostro instituto, hac enim mente fuit rex Dauid: Quicquid mihi demum eueniat, feliciter an secus, diuinæ tamen Voluntati non contradico: Dei sancita non turbo: & etsi omnia teterrimè cadant, ego non obmurmuro; ad omnem Dei permisionem sileo, diuinâ dispositione semper contentissimus: aspera omnia leniri possunt placidè ferendo.

Quisquis sapientissimum hunc regem imitatus fuerit (quod cuiuis facillimum, modò velit) hic sanè aduersa omnia, & quascunque calamitates tranquillo & imperturbato animo sustinebit; nunquam ei vel vocula excidet, quâ crebras nimium, aut nimium graues ærumnas queratur: Voluntas diuina omnium illi ærumnarum alleuamentum erit: nec vnquam esse poterit tam coopertus miserijs, quin cum religiosissimo illo viro exclamet: Pater sancte, tu sic ordinasti, & sic voluisti: & hoc factum est, quod ipse præcepisti. Sine consilio & prouidentiâ tuâ, & sine causâ nihil fit in terrâ. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis sum ego, sub virgâ correctionis tuæ me inclino: percute dorsum meum, & collum meum, vt incuruem AD VOLVNTATEM TVAM tortuositatem meam, vt ambulem ad omnem nutum tuum, atque super omnia Voluntatem beneplaciti tui semper inquiram. a

Qui hanc institutionem non capiunt, perpetuò erunt miseri, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. b Qui verò studium omne in Dei Voluntate cognoscendâ, & sequendâ posuerint, non patienter tantùm, sed hilariter, & cum gratiarum actione aduersa omnia tolerabunt. Optimè dixit insignis ille concionator: c Omnem diem amissum credite, quo Dei amore propriam non fregistis voluntatem.

a Thomas de Kemp. l. 3. c. 50. b 2. Tim. c. 3. v. 7.
c Ioan. Taulerus epist. 8. mihi pag. 85. vixit anno 1350.

CAP. IV.

Exemplum illustrissimum, hominis recusantis diuinæ Voluntati suam subiungere.

VAtes Hebræus Ionas, nobile fuit paradigma hominis, qui multâ tergiuersatione cunctatur in ditionem diuinæ Voluntatis concedere, eâque de causâ tamdiu tamque variè affligitur dum suam voluntatem omnem subijciat diuinæ.

§. I.

Audiamus quid Voluntas diuina præceperit Ionæ: *Surge, & vade in Niniuen.* a Hæc prima pars præcepti. Altera: *Et prædica in eâ.* Surrexit quidem Ionas, & loco se mouit, sed Niniuen non iuit. *Surrexit Ionas vt fugeret in Tharsis a facie Domini* b Duplex hîc inobedientia: in ciuitate, quâ iubebatur, non tantùm non concionari, sed nec in eam ingredi. Sed mox adfuit vltor à tergo Deus: & ventis, & mari, & omnibus cæli iniurijs pugnauit in obstinatam Ionæ voluntatem. *Dominus autem misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.* Nec tum tamen animaduertit fugitiuus iste, in se has procellas ruere: *& Ionas descendit ad interiora nauis, & dormiebat sopore graui.* Nihil peius, nihil periculosius malâ securitate. Iámque magis ac magis inhorruit iratum mare, & nubes vndique adductæ obruerunt tenebris diem. Discurrebant nautæ ad officia trepidantes, vela tempestati subducebant, & quicquid nauigio videbatur onerosum, iactabant in mare. Sed tempestate mandata fatorum peragente, consilium initium est explorandæ sortis, *Et cecidit sors super Ionam.* Hîc varia interrogatus Ionas, respondit: *Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo.* Itáne vero, mi Iona, Deum times? at cur Dei Voluntati non pares? Plures ita loquuntur: Deum, aiunt, timemus: at interim Dei Voluntatem negligunt. Hoc, ô boni, Deum timere non est, Voluntati eius obstrepere. Nec mare his Ionæ vocibus tranquillari se sinebat, iámque magis exæstuans feruebat, & ingentes aquarum montes voluebat. Ita demum è naui Ionas in pelagus excutitur. Prius autem ipsemet culpam fassus: *Scio enim ego*, inquit, *quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super nos.* Ita te veritas amet, mi Iona, quàm hoc candidè & verè dixisti! Omnem hanc cæli intemperiem, hunc ventorum conflictum, has pelagi furentis insolentias propria voluntas tua concitauit, vnica omnium illorum caussa: Niniuen ire iussus es, non Tharsis. Sed expectat te præceptor marinus, qui doceat idem *Velle* aut *Nolle* cum Deo. *Et tulerunt Ionam, & miserunt in mare. Et præparauit Dominus piscem grandem, vt deglutiret Ionam.* c Hæc præmia sunt propriæ voluntatis: sic docendi sumus, molle iugum diuinæ Voluntatis accipere. Audi quàm sapere didicerit ictus piscator, & quàm facilem se præbuerit diuinis nutibus! Iam viuo ceti carcere conclusus Ionas, iam pænè ad inferos demersus, iam inter mortuos & viuos ambiguus hærens:

a Ion. c. 1. v. 2. & seqq. b Ibid. c Ion. c. 2. v. 1.

gens: *Cùm angustiaretur*, inquit, *in me anima mea, Domini recordatus sum.* Tandem tandem resipiscimus, & incipimus VELLE, quod diu malè noluimus. Iam ergo, Iona, vis ire Niniuen? Volo ire. Niniuitis concionari? concionabor. Num etiam quæ in hoc belluæ cauo vouisti, vis reddere: Reddam. *Et dixit Dominus pisci, & euomuit Ionam in aridam.* Priora igitur iussa diuinæ Voluntatis redeunt: *Surge, & vade in Niniuen ciuitatem magnam, & prædica in eâ prædicationem, quam ego loquor ad te. Et surrexit Ionas, & abijt in Niniuen, iuxta verbum Domini.* a Iam Ionas propriam voluntatem excussit, iam idem omnino vult quod Deus, iam manibus pedibúsque festinat, quò pridem iussus est proficisci, iam clamat & hortatur ad pœnitentiam, iam obtemperat, & morigeratur diuinis iussibus. Vtinam constanter id faciat, & ad propriam non recurrat voluntatem.

a Ion. c. 3. v. 2. & 3.

§. II.

Sed heu mobilitatem & inconstantiam voluntatis humanæ! quæ modò Dei fuit, iterum incipit esse sua. *Et afflictus est Ionas afflictione magnâ, & iratus est.* a Indicia hæc sunt pessima propriæ voluntatis, iam iterum luctantis cum diuinâ. Qui suam voluntatem ad diuinam accommodat, nunquam tantoperè turbatur, nec vnquam ærumnis sic deformatur, vt in iram prorumpat, & indignetur Deo. Quid, obsecro, mi Iona, quid est quod voluntatem tuam diuinæ iam coniunctissimam, denuò in hanc discordiam agit? Noui dissidij caussam audite: *Nunquid non hoc est*, inquit, *verbum meum, cùm adhuc essem in terrâ meâ? &c. scio enim quia tu Deus clemens, & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitiâ.* Hæc illa in Deo & Ionâ voluntatum dissensio est: Voluit Deus parcere Niniuitis; Voluisset Ionas puniri Niniuitas, & hoc ait præsagijsse sibi suum animum, se frustra minas sparsurum, non successura minis supplicia, Deum citò nimis placandum. Nihil ergo ampliùs videtur superesse, quàm Deum rogare: *Domine, tolle, quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quàm vita.* Melior tibi est, Iona, sed forsan Deo, non gratior. id autem propria voluntas non curat; hoc solum attendit quid sibi gratum & volupe sit: Deo id placeat, an non, iuxta habet. *Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbrâ, vt videret quid accideret ciuitati.* Necdum quiescit propria voluntas; vrbem deserit, vt commodiùs spectet excidium vrbis. Cur autem egreditur Ionas, cur ciuium animos non

a Ionæ c. 4. v. 1.

hortari pergit, ad constantem pœnitentiam? quid opus est è textili hederâ nouum sibi domicilium struere? mille domus vrbicæ recepissent non ingratum Pœnitentiæ præconem. Sed aliter placuit propriæ voluntati, cui quandoque non tantùm amplissimæ vrbes, sed terrarum Orbis nimis angustus est. Putauit Ionas ad suum ex vrbe egressum mox igneas cælo ruituras pluuias, mox vrbem funditus euertendam. Ita enim Deus prophetam iusserat minari: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Hanc ob caussam in tuto Ionas se collocat, hîc considet vt videat, an Deus nullam suis sit additurus vim minis: an omnem iniuriam tam facilè oblitteraturus, & parsurus sceleratissimæ ciuitati. Spectaculū è cælo diu expectabat: sed cùm cælum omne ferias agere, cùm nulli volare ignes, nec vlla erumpere saxa, cùm Vindicta omnis dormire videretur; cùm hederacea etiam voluptas exarescere, cùm sol desuper caput ferire, cùm æstus ingens grauiter vexare inciperet, hîc demum Ionas tantam Dei patientiam impatientissimè ferens, & seriò excandescens, *petiuit animæ suæ vt moreretur, & dixit, Melius est mihi mori, quam viuere.* Cùmque super hac suâ excandescentiâ interrogaretur, num eam censeret æquam? respondit audacter: *Bene irascor ego, vsque ad mortem.* Videte, obsecro, tam impotentis iræ caussam. Ideò Ionas tam multum fellis effundit, ideò pænè in languorem incidit præ tristitiâ, *Quia non factum est ei sicut cogitabat.* a O Iona, quàm credula est propria voluntas, maximè sibi suísque versuasionibus! Eccur tam indignè fers miseratioñe & patientiam diuinam? an nescis, Dei proprium esse, misereri & parcere? nunquid Deo induere vis impatientiam humanam? vt quàm primùm læsus, mox feriat, iniurijs affectus mox sua fulmina mittat? Hoc humanam sapit indolem, non diuinam: nos tales sumus: vix tacti, pugnis & calcibus tangentem petimus; vix læsi, feruidissimis ictibus ferîmus, ad rem nullam profectò promptiores quàm ad vindictam: hîc currimus, hîc volamus cùm vlciscendum est. Non talis est Deus, Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors: Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. *b* Nec vult Deus perire animam, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. *c* Quid autem, mi Iona, tantoperè luges hederaceum palatium tuum à verme destructum? neque tu vermem rodere, nec hederam crescere docuisti. Hanc tibi dominus dedit, hanc & abstulit dominus, cur domino indignaris?

Quòd

a 1. Mach. c. 6. v. 8. b Ps. 144. v. 8. & 9. c 2. Reg. c. 14. v. 14.

Quòd si tanti doloris caussa est, vmbraculi hederacei demolitio: & vrbis quæ regnum æquet, euersio non sit dolori? Iam ergo, mi optime Iona, voluntatem tuam ad diuinam omni ex parte conforma. Hedera perijt? velis perijsse: Niniue seruata est? seruatam & tu velis. Nec est quod quidquam vltrà doleas, nisi ob propriam voluntatem non protinus diuinæ subiectam.

§. III.

Videte, Christiani, quid sit sui iudicij suæque voluntatis esse, & in quantos errores hæc vna res sanctissimos etiam viros pertrahat. Nihil agimus, quamdiu voluntatem propriam non penitus expugnamus. Hac stante, & aduersante diuinæ, nec dona Deo vlla, nec vota, nec preces, nec sacrificia grata sunt. Gratum Deo ieiunium est, grata eleemosyna, gratum orandi studium, sed illud solum quod diuinæ Voluntati accommodatum. Nouit quidem & propria voluntas stipem spargere, ieiunia instituere, precationes inire, sed hæc omnia nimis quàm exosa sunt Deo, si diuinæ Voluntati conformia non sint. Ideò Deus (mirissimum dictu) & ieiunia, & sacrificia ceteroqui gratissima prohibens: Nolite, inquit, ieiunare sicut vsque ad hanc diem. a Quid ergo vitij habuit ieiunium istud Hebrææ plebis? Propriam voluntatem nimium olebat: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra: Ieiunium amo, sed propriam voluntatem odi, quæ corrumpit ieiunium. Si quis homini cæpas auersanti, ferculum cetera pretiosissimum proponat, cæpis tamen infectum, nihil inibit gratiæ, nec lassum stomachum peruellet; nauseam mouebit, non appetentiam ciborum: Ita ieiunium velut generosi saporis edulium est, ab Angelo etiam laudatum (Bona est oratio cum ieiunio b) at si huic edulio cæpe & allium propriæ voluntatis misceantur, apage hoc fastidium à cælesti mensâ. Chrysostomus: Qui peccat & ieiunat, inquit, non ad gloriam Dei ieiunat, nec se humiliat, sed suæ substantiæ parcit. c Omnia fœdat & perdit Voluntas propria.

Et hæc illa deiectorum ad inferos extrema miseria est; tantâ eos furere contumaciâ voluntatis, vt hæc in omnem æternitatem, diuinæ Voluntati nunquam sit consensura: Nunquam volent damnati quod Deus, nec velle poterunt. Clarè Augustinus: Voluntas enim eorum, inquit, talis erit, vt habeant in se semper malignitatis suæ suppli-

a Isa.58.v.3. & v.4. b Tob.c.12.v.8. c Chrys. in Matth.

supplicium, nunquam tamen percipere possint bonitatis affectum. quia sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in supplicio ignis æterni, cum diabolo, & angelis eius deputati, sicut nullam habebunt vlterius requiem, sic & nullatenus bonam poterunt habere voluntatem. *a* Ah, quid vspiam esse potest formidabilius gehennâ, si in illâ vel vnicum hoc supplicium sit, à sanctissimâ Dei Voluntate in omnem æternitatem esse auersissimum, nec cum eâ vnquam conciliari posse? Ergo, mi Deus, vt deseram ego voluntatem meam, doce me facere voluntatem tuam. *b*

a Aug. l. de fide ad Petr. b Ps. 142. v. 10.

CAP. V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment.

INter grauissima quæ Dominus Hierosolymorum vrbi exprobrat, illud est: Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas Et NOLVISTI. *a* Propriæ voluntatis obstinatio, scelerum omnium origo: Ego VOLVI, inquit Deus, tu NOLVISTI.

Abbas Pastor dicere solebat: Ferreus murus est propria voluntas, à Deo nos seiungens & separans: Et NOLVISTI; hinc illæ lacrimæ. *b* Nec aliter Augustinus: Suspirabam, inquit, ligatus non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate. VELLE meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. *c* Voluntatem autem propriam mirè roborant hæc tria,

a Matth. c. 23. v. 37. b Doroth. serm. 5. c August. l. 8. confess. c. 5.

§. I.

Primum, *Consuetudo praua*. Augustinus hoc explicans: Quippe, ait, ex voluntate peruersâ, facta est libido: & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellaui) tenebat me obstrictum dura seruitus. Voluntas autem noua quæ mihi esse cœperat, vt te gratis colerem, fruique te vellem, Deus nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, vna vetus, alia noua, illa carnalis, ista spiritualis confligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam; plusque in me valebat deterius insolitum, quam melius insolitum. *a*

a Aug. l. eod. c. 5. & 11.

Ita cùm vitia abeunt in mores, non relinquitur ampliùs remedijs locus. Nam hic omnium vitiorum genius est, vt nisi quantocyus domo eijciantur, difficulter & raro, cùm irroborarint, expelli possint. Verè Gregorius: Cùm culpa, inquit, in vsum venerit, ei iam animus, etiamsi cupiat, debiliùs resistit: quia quot vicibus prauæ frequentationis adstringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. a Facile est teneros adhuc annos componere; inueteratos difficile. Væ ollæ cuius rubigo in eâ est, & rubigo eius non exiuit ab eâ. b Nimirum asperam & insuauem virtutum viam facit vitiorum consuetudo. c Verissimè Chrysostomus: Nihil, inquit, tam firmum est in rebus humanis quàm veteris consuetudinis tyrannis. d Ideò Augustinus admonens: Peccator, inquit, de proximo reuiuiscat; non eat in profundum sepulturæ; non accipiat desuper consuetudinis molem. e

Plato iuuenem aleâ ludentem acerbiùs reprehenderat. Iuuenis huic monitori asper: Quàm parua, inquit, redarguis? Mox Plato: At non est paruum quid, ait, consuetudo. Certè Cretenses cùm acerbissimâ execratione aduersus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt malâ consuetudine delectentur, optant. modestóque voti genere, efficacissimum vltionis euentum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiscere, & in eo perseueranter morari, exitio ea dulcedo vicina est. f

a Greg.l.4.mor.c.25.post med. b Ezech.c.24.v.6.
c Hieron.ep.14.ad Celant. d Chrys.hom.7.in 1.ad Cor.
e Aug.serm.14.de verb.Dom. f Valer.Max.l.7.c.2.fine.

§. II.

Alterum, quòd propriam voluntatem adeò corroborat, est, *Longanimitatis defectus.* Hæc nostra est in rebus plurimis præcipitantia, cùm id quod valdè volumus, ad destinatum tempus non impetramus, mox in impatientiam agimur, & quandoque in rabiem. Tales sumus; moræ impatientissimi. Quoties audias hominem longanimitatis expertem dicere: Iam volo, statim volo; non expecto, nolo differri; ni breuî hoc fiat, despondi animum. Ita rex Hebræus Saul non potuit vnam quæ restabat alterámue horulam expectare Samuelem: ideò illi in os apertè obiectum, quòd stultè egisset. a Ita plerunque & nos cum Deo agimus, si non mox obtineamus quod impetratum volumus, cadimus animo, & in tristitiam ac querelas soluimur. Nostræ preces plerunque sunt quales

a 1.Reg.c.13.v.13.

les erant saltatricis puellæ: *Volo vt protinus des mihi.* a Ita sæpe spem omnem & patientiam consumimus, vt impatientiam & desperationem proruamus. Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dominum. b Rex Ioachim triginta septem annis attinebatur carcere: post tantam temporis intercapedinem, sibi & regno restitutus, docuit quàm longanimi patientiâ diuinum auxilium sit expectandum. Magnæ virtutis est, id quod velis, non velle statim fieri: Maximarum virium est longanimis patientia, quæ aridissimum etiam baculum triennio rigatum, in frondes & flores potest educere. c Hinc illa Siracidæ monita: Sustine sustentationes Dei; coniungere Deo, & sustine. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tuâ patientiam habe. Respicite filij, nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius. d At propria voluntas in contrarium semper nititur, & quod appetit, imperiosissimè sic exigit: Protinus da, continuò fiat, mox annue, confestim exhibe, ne mora sit, cunctatione omni abiectâ. Ideò monendi sumus assiduè: Expecta fili, donec videamus, quem res exitum habeat. e Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. f

Christum in cruce variè vrgebant hostes, ne vellet videre finem suorum cruciatuum: si filius Dei es, aiunt, descende de cruce. g Pulchrè his respondet Chrysostomus: Ideò de cruce non descenderat, quia filius Dei erat. Expectabat Christi longanimitas, dum dicere liceret, CONSVMMATVM EST. Quod autem in capite cernimus factum, hoc & membris imitandum: Voluntas patris ad supremum vsque halitum exsequenda. Quâ de re præclarissimè Ludouicus Blosius, quem sic placet recitare, vt verbum è verbo exprimamus: Felix igitur ille est, inquit, qui angustijs & pœnis afflictus, non aliquid inquirit quo illas euadat, sed ad finem & vltimum vsque punctum eas sustinet: nolens de cruce descendere, nisi Deus illum soluat ac deponat. Felix planè qui se in abyssum diuini beneplaciti ita demergit, & terribilibus occultísque Dei iudicijs ita se resignat, vt in huiusmodi doloribus ac pressuris, non tantùm vnâ hebdomadâ, aut vno mense, sed vsque ad extremi iudicij diem, vel etiam perenniter consistere paratus sit, non recusans ipsius quoque inferni tormenta

a Marc.c.6.v.25. b Baruch.c.4.v.21.& 27.
c Vide in vitis PP. Rosvveid.l.4.mihi pag.542. d Eccli.c.2.v.3.& seqq.
e Ruth.c.3.v.18. f Abac.c.2.v.3. g Matth.c.27.v.40.

tormenta (si Deus ita vellet) subire. Quæ quidem resignatio omnem aliam resignationem longè vincit. Vel mille mundos relinquere, in huius resignationis comparatione nihil est. a

Quàm verò hic propria voluntas obluctetur, sic explicat: Irresignatus quisque, dum in hunc modum duris scopis à Domino atteritur, omnia se perdidisse arbitratur: vnde & in grauem tristitiam, horribilémque desperationem prolapsus dicit: Iam de me actum est, perij. Ceterùm qui solidâ tranquillitate intra se frui cupit, ad hoc eniti debet, vt resignato liberóque animo, & Deo, & seipso, & creaturis omnibus carere possit, veram pacem intus interim retinens. Vndecunque accidant pressuræ, de manu Domini suscipiendæ sunt, cuius permissu eueniunt. b Ergo, vt propriam domes voluntatem, esto longanimis, & expecta Dominum, etiamsi moram fecerit, quia veniens veniet & non tardabit.

a Blos. in Appendice c. 1. medio. b Blos. ibid.

§. III.

Tertium denique quo propria voluntas supra modum inualescit, est, *Mutabilitas perpetua*. Parum est cum Lunâ circumagi, & aliam atque aliam formam induere: in dies, in horas mutamur, manè aliud, & aliud placet vesperi, hodie volumus, cras nolumus: nunquam ijdem, nec similes quidem nobis, adeò in diuersum aberramus; quotidie consilium permutamus & votum: vt nubes à quouis vento huc illuc impellimur. Et hoc voluntati propriæ solennissimum est, vt cùm firmissimè illi columnæ Voluntati diuinæ nolit alligari, seipsam rebus caducis ac vanis indulgeat, quibuscum non possit non creberrimè mutari. Hac tantâ propriæ voluntatis instabilitate, cupimus quidem quotidianis tædijs occurrere, verùm hac ipsâ ratione sæpe nobis tædium è tædio creamus, dum illud tam sollicitè studemus vitare. ita Sisyphi saxum voluimus, & doliũ Danaidum implemus, dum idem & volumus & nolumus, eâdem sæpe horâ. Voluntas nostra, & quod inde pendet, omnis sanctitas nostra, non est turris inexpugnabilis in montis iugo, aut editâ rupe collocata, sed domus lutea, quæ ad omnem incursum cedit & collabitur. Probus es; sit ita. hoc illúdue præclarè incipis, hîc aut illic rem optimè agis; neque hoc negem, sed hoc quamdiu & quàm constanter? Ah, quàm facilè ad omnẽ auræ sibilum mutamur, & sæpe turpiter deijcimur! vt folium arboris, à vento non magno rapimur, & ventilamus nos in omnem ventum, & imus in omnem viam. a

Multi.

a Eccli. c. 5. v. 14.

Multiformes planè sumus, & nobis ipsi dispares, nec vnum agimus hominem, sed plures. Quod in Sacris de Iobo scribitur *Fuit vir vnus*: id ita Hieronymus interpretatur: Non per diuersa mobilis, & instabilis ferebatur, sed firmus atque inconcussus persistens erat vir vnus. Nos plerunque non vnum virum agimus, & sæpe nec quidem viri sumus, tam debiles in virtutis actibus, quàm inconstantes. Hæc propriæ voluntatis illustria sunt facinora. Sed de hoc humanæ voluntatis Euripo explicatiùs alibi. a

Itaque libera voluntas nos facit nostros, mala diaboli, bona Dei. Qui enim, inquit Bernardus, voluerunt esse sui, vtique sicut Dij scientes bonum & malum, facti sunt non tantùm iam sui, sed & diaboli. Sanè diabolo nos nostra mancipat voluntas, non ipsius potestas. Nostra autem voluntas perfecta non erit, quousque suo creatori perfectè subiecta sit. Profectò expedit nobis magis omnino non esse, inquit, quàm nostros permanere. b Augustinus de Aquilis: Dicuntur pulli Aquilarum, inquit, sic probari, patris scilicet vngue suspendi, & radijs solis opponi. qui firmè solem contemplatus fuerit, filius agnoscitur, si acie palpitauerit, ab vngue dimittitur. Nos viles homunculi magis sub arbitrio Dei sumus, quàm sub patris vngue Aquilæ pullus; à Deo magis pendemus quàm radius à sole, calor ab igne; plus Deo in nos potestatis est, quàm in lutum figulo, & tamen hunc solem nostrum, diuinam Voluntatem liberrimè auersamur. Iubemur inimico ignoscere? Nolumus. Effrenem libidinem coërcere? æquè nolumus. Impotentem iram domare? Nec hoc volumus. Illo aut isto familiari vitio abstinere? pigerrimè volumus, hoc est, modestè nolumus. O pullos non Aquilarum, sed noctuarum, qui non solem diuinæ Voluntatis, sed tenebras propriæ sectantur. Hinc autem omne malum, & omnis pæna. Narrante Ludouico Blosio, Christus sanctæ cuidam virgini familiarem se præbens: Volo te nosse, inquit, quòd omnes pœnæ quibus homines in mundo affliguntur, in voluntate consistunt: quia si voluntas esset ordinata, & concors cum voluntate meâ, careret quodammodo pœnâ. Quamuis enim is qui hac sanctâ ordinatâque voluntate præditus est, sentiat laborem ac dolorem, quicquid tamen amore mei sponte patitur, quasi sine pœnâ portat. Libentissimè enim illud sustinet, considerans & sciens meam esse voluntatem, atque permissionem, vt patiatur. Mens eius in quouis dolore corporali libera est, cùm voluntas ipsius in omnibus sit conformis,

a In Trismeg.l.1.c.8.de humanæ volunt.inconstantiâ. b Bern.de grat.& lib.arb.

ormis, & vnita Voluntati meæ. Igitur ablatâ voluntate propriâ, spiritus hominis tranquillus est, & pace gaudet.[a]

a Blos. Monil. spirit. c. 10. fine.

CAP. VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum esse, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipsâ morte.

HIc Rhodus, hic saltus. In rebus subinde minutulis non ita difficulter voluntatem nostram diuinæ attemperamus, at in ijs quæ momenti sunt grauioris, in iacturâ opum, honoris vitæ hîc tergiuersationes, & excusationes, hîc moræ & tricæ, hîc multa refractariæ voluntatis contumacia, hîc nostrum nobis & VELLE & NOLLE stat contra Dei & VELLE & NOLLE. Sed quid miseri luctamur frustra, stat Voluntas diuina, stabítque æternum velut immobilis rupes; non illam ad nos trahemus, sed ad se nos illa. Rideamus, si is qui cimbam ad rupem alligauit, funem identidem trahat, & rupem ad se accedere censeat, cùm ipse ad illam propiùs ac propiùs accedat: Et non maior nostra stultitia est, qui ad rupem illam diuinæ Voluntatis nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obsequi, non nos ipsi?

§. I.

Sunt qui & se & alios diuinam legem doceant & hi quidem intelligentiam suam Deo consecrant; at vbi est voluntas rerum omniũ pretiosissima? Hanc sibi seruant, partione factâ cum Deo haud æquâ. Optimè olim alteri alteris sic precabantur: Benefaciat vobis Deus, &, det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius voluntatem corde magno, & animo volenti.[a] Hi corde prorsus exiguo, & animo minimè volente Deum colunt, qui in re quapiam facili voluntate suâ cedunt; at vbi vel bonorum alea iacitur, vel honoris punctum, aut vitæ cardo vertitur, hîc ius propriæ voluntatis tenacissimè retinent, hic sui sunt. O non Volones, quales olim sponte suâ militiæ nomen dederunt, pro Dominis pugnaturos se polliciti: Eâ de caussâ in ciuitatem recepti, & liberi esse iussi sunt.[b] Quòd si contumaces illi & diuinæ Voluntati tam refractarij vltro se dederent, suámque voluntatem sponte submitterent supremæ illi, certe ius cæli obtinerent, futuri liberi in omnem æternitatem. Inter Volones istos præsignis planè, Hebræus rex Dauid: In me, inquit, sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.[c]

Sub

a 2. Machab. c. 1. v. 3. b Liu. l. 3. bell. Pun. c Psal. 55. v. 13.

Sub cælo nihil tam liberum atque hominis voluntas: omnia alia admirabili subiectione conditori obtemperant. In solo homine ea est libertas, quâ vult quodcunque lubet, etiamsi hoc cælo, inferis, Deo repugnet. Nihil tam in nostrâ est potestate quàm voluntas. Integrum est homini, quotiescunque libuerit, dicere NON, & abnuere, vel ipso etiam Deo annuente. Et hæc scelerum omnium Lerna est, Deo dicente: Volo hoc fieri, hominem tamen obloqui audere: Nolo hoc facere. aut dicente Deo: Hoc fieri nolo. hominem tamen dicere: hoc volo facere. Et quoties Deus: Hæc est, inquit, mea Voluntas. nihilominus homo; At hæc, inquit, mea non est. Ob hoc Deus grauissimè questus: A sæculo, inquit, confregisti iugum meum; rupisti vincula mea, & dixisti: Non seruiam. a Hæc ipsissima est radix omnium delictorum: non sit hoc impium VOLO, non erit vtique delictum. Enimuerò medicina ea optima est, quæ sic morbum curat, vt & morbi radicem euellat. Proprium peccati pharmacum. Pœnitentia, quæ tunc demum vera est, si rebellionem hanc comprimat, & humanam voluntatem diuinæ penitus subijciat. Primus autem Voluntatis actus est AMARE, vti est aurium audire, cernere oculorum: qui verò quippiam amat seriò, ei cor suum voluntatémque cum voluptate impendit; non eum labor, non dolor, non terrifici quidquam inde auocat. Ita voluntas quæ se Deo verè transscribit, omnia præ Deo nihili facit, tam aspera quàm iucunda, & suauia promptè amplectitur, prout scierit supremæ id voluntati probari. Huius sibi mentis conscius rex Dauid: In me, inquit, sunt Deus vota tua. Non reperio quas tibi gratias agam, mi Domine, quòd hanc in me felicitatem ac promptitudinem, erga tuam Voluntatem experiar; promissiones tibi à me factæ, in intimis apud me præcordijs asseruantur, ne excidant. Tale sit voluntas Christiani hominis promptuarium, vnde facilè depromi possit, quicquid est ad Domini gustum. Penarium verè opulentum, omni genere quà esculentorum quà poculentorum instruitur: Si Dominus velit oleum, aut mel, aut aromata, vel vinum siue Chium, seu Thasium, siue Creticum: adferuntur & oleum, & mel, & aromata, & vinum non cibarium & ignobile, sed quale iussit adferri: Si Dominus cupiat perticem, aut altilem gallinam, illicò perdix aut gallina promitur: si panem niueum petat & primarium, mox adest hic panis: si aliud quid postulet, confestim aduolat postulatum. Talis sit voluntas nostra, & olearia, & mellaria, & vinaria, & omnigeni penoris cella, vt quicquid dominico palato placuerit, inde promatur.

a Hier. c. 2. v. 20.

ur: ita quidem, vt si Deus animum cupiat ad paupertatem, ad morbum, ad ignominiam, ad mortem paratum, hunc ipsum inueniat paratissimum, de quo Deus ipse dixerit: In te, ô homo, sunt vota mea. Talis certè rex Dauid, vir secundùm cor Dei: a Non in rebus solùm minutioribus, sed in maximis æquè ac minimis, cùm iactaretur, cùm per ardua sursum & deorsum iret, à diuino semper nutu pendebat. a Act.c.13.v.22.

§. II.

Anno quingentesimo vicesimo tertio, in Consilio Vzecensi episcopus fuit, cuius nomen, Quod vult Deus. a Fuit & alius eiusdem nominis Carthaginiensis Pontifex, vir sanctissimus, qui vnà cum Clero à Genserico rege Ariano, fractis nauibus absque remigijs & velis, præter omnem spem Neapolim appulit, ibique exul sanctè finijt. Omnium hoc Christianorum & nomen sit, & studium vnicum, Quod vult Deus. At maligni hominis est, tunc solùm dicere: Quod vult Deus, cùm nec operosa, nec ardua iubentur: Ille fert omne punctum, qui, cùm paupertas vrget, cùm morbus exercet, cùm ignominia premit, cùm mors vocat, nihilominus mente liberrimâ pronuntiat: Quod vult Deus; si opes, si valetudinem, si famam, si & vitam velit eripi, Quod vult Deus, hoc fiat. Nec disputat, cur iam, cur hoc loco, cur hoc morbi genere sibi moriendum sit, sed paratissimus ad omnia, hoc vnum assiduè ingeminat, Quod vult Deus. Præclarissimè dixit Seneca: Quid tibi opus est vt sis bonus? VELLE. b Quid autem melius potes velle, quàm quod vult Deus? Hîc ego te, qui aliter sentis, & diuinæ Voluntati obniteris, compello Annæi verbis: Tamen tu indignaris aliquid, aut quereris: & non intelligis, nihil esse in istis mali, nisi hoc vnum quod indignaris, & quereris: Non feram me, quo die aliquid ferre non potero. Malè valeo? familia decubuit? fenus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri, hoc parum est: debuit fieri. Decernuntur ista, non accidunt. Si quid credis mihi, intimos affectus tibi cùm maximè detego: in omnibus quæ aduersa videntur & dura, sic formatus sum. Non pareo Deo sed assentior: ex animo illum, non quia necesse est, sequor (*erubesce, Christiane, ab erubesce*) Nihil vnquam mihi incidet, quod tristis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum inuitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expauescimus, tributa vitæ sunt.

a De quo Baron. tom. 7. An. 523. n. 15. Martyrol. Baronij die 28. Octobris.
c Sen. epist. 80. init.

sunt. Horum nec speraueris immunitatem, nec petieris. a Ad hanc legem animus noster aptandus est, hanc sequatur, huic pareat: & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet: nec velit obiurgare naturam. Optimum est pati, quod emendare non possis: & Deum, quo auctore cuncta proueniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est, qui Imperatorem gemens sequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, nec deseramus hunc operis pulcherrimi cursum, cui quicquid patimur, intextum est. Sic viuamus, sic loquamur. paratos nos inueniat atque impigros Fatum, seu, Voluntas Dei. Hic est magnus animus qui se Deo tradidit: at contra ille pusillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mundi malè existimat, & emendare mauult Deum quàm se. Carpit diuina & prouidentiam; alia illa esse vellet magis quàm se alium. Ingrati sæpe diuinorum interpretes sumus. Inde est quòd nec viuere volumus, nec mori: vitæ nos odium tenet, timor mortis. Nutat omne consilium nostrum, nec implere nos vlla felicitas potest.

a Sen. epist. 96.

§. III.

Quanti verò momenti sit in morbo lethali, nostræ voluntatis ad diuinam conformatio, insignissimè docet Ludouicus Blosius; hunc in modum: Moriturus quisque meritis Saluatoris nostri IESV Christi, magis quàm suis innitetur. In illius bonitate & in precibus beatæ Mariæ Virginis ac Sanctorum electorúmque Dei satis confidet. Christi amarissimam passionem mortémque sibi proponet, & ineffabilem illam charitatem, quæ eum tam indigna sustinere coegit, memoriâ repetet, atque in patentia vulnera, & in profundissimum pelagus immensæ misericordiæ eius, sese cum vniuersis peccatis atque negligentijs suis demittet, immergétque. Ad summam Dei gloriam seipsum, velut hostiam viuam offeret ipsi Domino, ad perferendum pro acceptissimâ eius voluntate patienter, ex vero amore omnem languoris acerbitatem, ipsam etiam mortem, & quicquid sibi Dominus in tempore, & in æternitate immittere voluerit. Hoc si reuerâ facere potuerit: Si, inquam, sese ex purâ dilectione cum perfectâ sui resignatione, ad omnem pœnam pro honore diuinæ iustitiæ tolerandam animo spontaneo obtulerit, ipse neque infernum, neque purgatorium subibit, etiamsi solus omnia totius Mundi peccata commisisset. a Nullum igitur exercitium in extremis vtilius esse potest, quàm vt quis seipsum ex

integro

a Optimum in morte exercitium Resignatio sui.

integro diuinæ Voluntati resignet: humiliter, amorosè, plenéque confidens in immensâ Dei misericordiâ ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in huiusmodi verâ perfectâque resignatione cum sanctâ erga Deum fiduciâ ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia euolet. Nam sicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorij in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amorémque Deo vnitus est. Hoc animo iustus ille Latro moriebatur in cruce, qui non salutem corporis à Domino postulauit, nec orauit vt à pœnis purgatorijs seruaretur, sed libenter pro peccatis suis, próque Dei gloriâ moriens, se totum in diuinam resignauit voluntatem, se totum Christo obtulit, vt ille secum ageret quicquid vellet. Nihil nisi misericordiam & gratiam petijt dicens: Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuũ. Quòd si morte imminente infirmitas naturæ mœret, aut trepidat; huiusmodi mœstitia & formido in Deum per resignationem proijcienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuã soletur. Ille præcessit, præcesserunt & innumeri electi eius: non igitur pigeat te sequi. Corpus quod modò deponis, vile quoddam vestimentum est. Quid ad te si computrescat, & ad tempus in terrâ occultetur? Posteà ipsum idem corpus tuum resurget, iámque immortale, incorruptibile, gloriosum ac fulgidum erit. Pensandum quoque est, quàm resignati ac voluntarij fuerint ad moriendum antiqui iusti Abraham, Isaac, Iacob, Moses, Dauid, & ceteri consimiles, cùm nondum ianua regni cælestis esset aperta. Vnde in fine Deuteronomij legimus, Dominum dixisse ad Mosen: Ascende in montẽ istum &c: & vide terrã Chanaan quam ego tradam filijs Israeël obtinendã, & morere in monte. Ecce quàm resignato animo iuxta Dei beneplacitum, mortẽ excepit Moses amicus Altissimi. Nõ transiuit quidem ad terram illam visibilẽ, sed in inuisibilem & meliorem receptus est, videlicet in secretum sinũ pacis, & limbum in quo iustorum animæ tunc magnâ tranquillitate requiescebant. Iam verò iustis aditus patriæ cælestis, per Christum Dominum reseratus est. a

Ergo, mi optime Christiane, cùm vicinam sentis mortem, imò etiam antequam sentias, voluntatem tuam quàm perfectissimè iunge cum diuinâ, illíque te totum committe: nec aliud cogites vel loquaris, quàm hoc ipsum, *Quando Domino visum*.

a Blos. Consol. pusillan. mihi pag. 128. & seqq.

§. IV.

Sed istud QVANDO plerosque omnes homines ægrè habet.

Moriendum sibi sciunt,& mori volunt,sed nondum : cupiunt naturæ soluere quod debent, sed nondum : desiderant cælo recipi, sed nondum : Adeò misellì insanimus, vt cupiamus desinere esse miseri, sed nondum; vt felices & beati esse velimus,sed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulum ædificas, vt multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutius scias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus funus tuum prospicias, cogitationum lento tormento? Eundum est, seu hodiernâ, seu crastinâ. At scio, quid multos decipiat: cùm mors pulsat, ante tempus adesse putant importunum exactorem. Stulti; tunc tempus est, QVANDO Domino Mortis visum est, Quid tergiuersaris, quid immaturam ætatem obijcis,quid moram poscis? ad mortem maturus pridem fuisti. Sed nec concessa mora paratiorem te faciet, aut promptiorem. Nam & post hanc morari voles, minùs forsan paratus, quò plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio est, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali potest velle. Ergo tergiuersationem tolle, & dic animo: QVANDO & QVOMODO Domino visum, sic fiat. a

Ad hoc ipsum luculentissimam facem prælucet Romanus Sapiens, &: Siue alios,inquit,obseruare volueris,siue teipsum, fauore seposito; & senties hoc,& confiteberis,nil ex his optabilibus & charis vtile esse,nisi te contra leuitatem casûs,rerúmque casum sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querelâ, inter singula damna dixeris: *Deo aliter visum est*. b Ita dices: Antehac quidem diutius me victurum arbitrabar, At, *Deo aliter visum est*, & bene sic visum est. Ita propriâ voluntate in diuinam transmutatâ, omnia tibi reddentur facilia. Nam vti malus omnia in malum vertit, etiam quæ specie optimi veniunt: ita rectus atque integer corrigit praua vitæ,& dura atque aspera, ferendi scientiâ mollit: idémque & secunda gratè excipit modestéque, & aduersa constanter atque fortiter. Hic idem Voluntati diuinæ tam addictus,nunquam malis euentibus maledicit, nunquam accidentia tristis excipit, ciuem esse se vniuersi & militem credens, labores velut imperatos subit. Quicquid incidit, non tanquam malum aspernatur,& in se casu delatum, sed quasi delegatum sibi. Hoc qualecunque est,inquit,meũ est.asperum est,durum est: in ipso nauemus operam,nec de Dei prouidentiâ queramur. Si Dijs,inquit Epictetus, ita visum fuerit, ita fiat. c

§. V.

a Vide Horolog. Angeli Tutelaris, horâ Die IX.
b Sen. epist. 98. c Epict. enchir. c. 79. seu vlt.

§. V.

Et hæc sciuerint idololatræ. Christiani aut nesciant, aut quæ sciunt non faciant; videant meliora probéntque, sequantur deteriora? Nihil tam acerbum est, in quo æquus animus solatium non inueniat. At verò solatium nec vberius nec certius erit quàm Dei voluntas; ad hanc in omnibus aduersis assiduè suspiciendum.

Iobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit, Chrysostomo teste, plúsque sibi promeruit pauculis solùm verbis, quàm omnibus suis etiam largissimis eleemosynis. Cùm enim Iobus vndique afflictus diceret: Sicut domino placuit, ita factum est; Sit nomen domini benedictum: diuinæ Voluntati magis se probauit, quàm cùm stipem liberalissimam erogauit. Nam, quod à sancto Bonauenturâ discimus, Perfectius est aduersa tolerare patienter, quàm bonis operibus insudare. a Quoniam Deus bonorum nostrorum non eget. b

Quisquis igitur diuinam Voluntatem sincerè quærit, sanúsne sit an æger, perinde habet, quandoquidem Dei Voluntas, omne nostrum bonum est. In morbo autem sic Medico & medicinis fidendum, vt interim fiducia omnis in Dei prouidentiâ & Voluntate collocetur. Quod cùm rex Asa non fecerit, meritò reprehensus est: Nec enim in infirmitate suâ quæsiuit dominum, sed magis in medicorum arte confisus est. Melius Ezechias qui morbi sui curationem non ficubus, nec eas imponenti, sed Deo adscripsit. Quòd si pharmaca nil proficiant, aut Medicus vim morbi non perspiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuò huic illíue culpa impingenda, sed omnia diuinæ prouidentiæ ac voluntati attribuenda, nec aliud cogitandum, quàm, Deus non vult vt saner, aut vult vt saner tardiùs.

Lydwina, Virgo sanctissima, omnigenis doloribus exercitata, miserabile spectaculum, & velut conducta domus omnium ferè morborum, adeò tamen defixit in Domino voluntatem suam, vt nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret displicere Deo. Fertur cum patientissimo Iobo sæpius dixisse: Hoc mihi domine acceptissimum erit, vt affligens me dolore non parcas, c cùm tuæ Voluntatis executio, sit mihi summa consolatio. d Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficacissimum remediũ fecit, qui semper diuinæ se Voluntati submisit.

a Bonau. de grad. virt. c. 24. b Psal. 15. v. 2.
c Iob. c. 6. v. 10. d Sur. t. 7. p. alt. vit. c. 1. mihi pag. 28.

LIBER QVINTVS

De

Humanæ Voluntatis ad Diuinam conformandæ

ADIVMENTIS.

CAPVT I.

Conformationem humanæ voluntatis ad diuinam consistere non posse sine magnâ in Deum Fiduciâ.

OBlatio sui in diuinum arbitrium nunquam erit integra, nisi Deo in omnibus plurimùm fidamus. Quomodo enim alteri de rebus omnibus assentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter aut sollicitè curaturum? Ideò de fiduciâ in Deo collocandâ nunc agendum.

§. I.

Porrò cupienti scire quid diuinæ paginæ de hac virtute sentiant, nostri æui scriptor respondet: In scripturis sanctis vix vllum inuenitur caput, in quo Deus opem, gratiam & prouidentiam omnibus illis non promittat, qui in illo confidunt. *a* Beatissimus rex Dauid, huius Fiduciæ magister excellentissimus, hanc vnam pleno ore ingerit, in psalmis pænè omnibus. Et quàm illa confidentis animi sunt? Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. *b* Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adiutor meus; & sperabo in eum: Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. *c* Qui habitat in adiutorio Dei altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. *d* Qui confidunt in Domino &c. non commouebitur in æternum; *e* In te, Domine, speraui, non confundar in æternum. *f* Erat huic regi cor amplissimum, & plenissimum ingenti Dei Fiduciâ. Nimirum hos ructarat, quos biberat diuinos fontes.

Eandem in Deum Fiduciam sapientissimi ac sanctissimi viri plurimùm semper commendarunt. Illud sapientiæ miraculum Salomon:

a Ludou. Granat. l.7. Memorial. c.9.
b Psal.4.v.10. c Psal.17.v.3. Psal.26.v.1.2.3. d Psal.90.v.1.
e Psal.124.v.1. f Psal.30.v.1.

mon: Habe, inquit, fiduciam in Domino, ex toto corde tuo. [a] Non qualemcunque fiduciam exigit, sed quæ prodeat *ex toto corde*. Nam & Apostolorum Princeps: Omnem, inquit, sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis. [b] Et psaltes: Iacta, inquit, super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. [c] Sed & Salomon iterum monens: In omnibus vijs tuis, inquit, cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. [d] Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine. [e] Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cùm venerit æstus. & erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. [f] Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui sperant in eo, non infirmantur. [g] Beati omnes qui confidunt in eo. [h] Hæc enim fiducia Deum obligat, vt tibi in se confidenti benefaciat. Ergo, Confide in Deo, & mane in loco tuo; [i] sorte tuâ contentus, statûs tui mediocritatem amplectere, neque vltra mensuram regulæ, quâ mensus est tibi Deus, teipsum extende: Memento, non in solo pane viuere hominem, posse Deum etiam è lapidibus suscitare filios Abrahæ, nec esse difficile Domino saluare vel in multis, vel in paucis. [k]

a Prou.c.3.v.5. b 1.Petri c.5.v.7. c Psal.54.v.23. d Prouerb.c.3.v.6. e Psal.117.v.8. f Hier.c.17.v.7.& 8. g 1.Mach.c.2.v.61. h Psal.2.v.13. i Eccli.c.11.v.22. k 2.Cor.c.10.v 13. 1.Reg.c.14.v.6.

§. II.

Hebræus Rex Amasias militem scripserat centum talentis argenti, [a] quibus centum millia hominum ad signa euocauit. Quo facto, venit homo Dei ad illum (ita Regum fasti narrant [b]) dixitque: O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël, non est Dominus cum Israël, & cunctis filijs Ephraim. Quòd si putas in robore exercitûs bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitq; Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi dare possit multò his plura. Paruit Amasias Deo nixus, & viginti millia hostium occidit. Tanti est, Deo fidere, & non humanis viribus.

Thomas Morus notæ sanctitatis ac eruditionis vir, ad filiæ Margaretæ obiectiones hisce omnino verbis in carcere respondens: Nihil, inquit, contingere potest, quod Deus non velit. Quicquid

a Sunt 60000. philippei b 2.Par.c.25.v.7.

autem ille vult, vtcunque nobis malum videatur, est tamen re verâ optimum. De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, vtcunque me debilem ac fragilem præsentiam. Imò si in eo me terrore & consternatione cernerem, vt iam iam lapsurus viderer, meminero tamen diuum Petrum vnico venti flatu ex modicâ fide submergi cœpisse, faciámque quod ille fecit, Christum compellabo: Domine saluum me fac. Spero enim quòd extendens manum suam apprehendet me, nec submergi patietur. Quòd si verò Petri partes adhuc vlterius me agere, planéque præcipitem cadere, iurare & abiurare permitteret, spero nihilominus fore, vt oculo misericordiæ pleno me respiciat, & erigat, vt de nouo veritatem confitear, conscientiam exonerem, pœnam & pudorem prioris abnegationis fortiter perferam. Denique illud compertissimum habeo, quòd absque meâ culpâ Deus me non deseret. a Christianè & sapienter. Interest enim rebus omnibus diuina Prouidentia, & scimus ab eâ innumeros ne laberentur detentos, nullos vt laberentur impulsos. Imò, si hic talis ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. b Quomodo autem is lædatur, qui in puluinar cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

a Thom. Staples de tribus Thomis, mihi pag. 297. & seq. b Ps. 36, v. 24.

§. III.

Ecquid denique Christus tam variè inculcat & vrget, atque hanc vnam in Deum Fiduciam? Quàm variè diuinus hic Magister argumentatur ab auiculis, à flosculis, à capillis, ab ipsis etiam idololatris, persuadendæ huic fiduciæ? ita coruos, lilia, passerculos oculis subijciens: Considerate, inquit, coruos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrûm cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant, neque nent, dico autem vobis, nec Salomon in omni gloriâ suâ vestiebatur sicut vnum ex istis. Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quantò magis vos pusillæ fidei! Pater vester scit, quia his indigetis. a Et quot experimentis discipulos suos inspexit, vt eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia hominum epulo excepturus in vastâ solitudine, Philippum interrogat, vnde panes emendi sint, *Hoc autem dicebat*

a Luc. c. 12. v. 24. & seqq.

tentans

tentans eum. a Sic & quatuor millia hominum cibo refecturus, discipulos in eam rem consultores adhibens: Quot, inquit, panes habetis? At illi non magnæ fiduciæ: Vnde istos quis poterit, aiunt, hîc saturare Panibus in solitudine? *b* O viri, Deus poterit, qui nos sibi in rebus omnibus vult fidere quàm integerrimè. Prouidentia diuina falli non potest; fallere non vult: stabit Deus promissionibus suis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis. Erigat proinde se homo in spem magnam, & audeat se suáque omnia in DEI sinum profundere fiduciâ quàm erectissimâ.

a Ioan.c.6.v.6. b Marci c.8.v.4.

§. IV.

Tostatus, præsul Abulensis, illud eruditionis miraculum, super Regum fastis differens: Ita est, inquit, lex Adam, quam debet homo tenere cum Deo, scilicet quòd homo humiliet se coram Deo, & colat Deum quantum potuerit, & Deus erit sollicitus pro eo. *a* Etenim ad quem clamamus? Pater noster qui es in cælo. Vtique opulentus hic Pater omnibus abunde prouidebit. Quòd si parua animalia, inquit Hieronymus, absque Deo auctore non decedunt, & in omnibus est prouidentia, & quæ in his peritura sunt, sine voluntate Dei non pereunt; vos qui æterni estis, non debetis timere, quòd absque Dei viuatis prouidentiâ. *b* Cur ergo illi non quàm integerrimè fidamus, & animos induamus tanto patre dignos? Nec in medijs quidem flammis desperandû. Res angustæ domi sunt? Dominum habemus diuitem, qui nunquam passus est suos extingui fame. Inimica insurgunt agmina, siue terris nata, siue inferis excitata? Ducem habemus potentiorem, qui vno flatu regnorum disperdet exercitus. Maledicæ premunt linguæ, & falsis onerant criminationibus? Deum intueamur iudicem vindicémque, & humana non metuemus. Neque enim se vinci ab homine patietur Deus, aut munificentiam suam ab humanâ fiduciâ superari. Audet quis fidere? maiora donare audebit Deus. Audet sperare magna? vincet humanam spem Deus, & è locuplete cælorum thesauro longè maioribus bgabit, ita vt ad pellendam egestatem humanam, satis sit spem suam posuisse in Deo, ac de illius liberalitate magna sperasse. Quò enim spes maior est, maiora sunt dona cælestia, vt non tantùm æquari, sed innumeris modis vinci à diuinâ benignitate, humanam spem fiduciámque videamus. Nobilissima est hæc concertatio, ingens hominis in Deum fiducia, cum

a Tostat.in l.2.Reg.c.7.v.19.quæst.11.
b Hieron. apud S. Thom.in catenâ in c.10.Matth.

cum immensâ Dei liberalitate composita; quasi æmulâ vtrimque fiduciæ & munificentiæ largitione, tanquam si vinci nollet homo, cùm tamen vinci non posit Deus. a

a Scribanij Superior l. 1. c. 27.

§. V.

Hîc Hipponensem Antistitem Augustinum luculentissimè ratiocinantem audite: Fecit Deus, inquit, cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Si ergo omnia quæ in eis sunt, & te; parum dico, te: passerem, locustam, vermiculum, nihil horum non ille fecit, & cura est illi de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertineo ad Deum. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum; quia Deus fecit & animam tuam, & corpus tuum. Dicis fortè: non numerat me Deus in magnâ multitudine. a Te non numeret, qui etiam capillos tui capitis omnes habet numeratos? Sed, ais, subinde ijs miserijs inuoluimur, adeò solatijs omnibus & auxilijs destituimur, vt mirum non sit, quandoque fiduciam nonnihil vacillare. Hîc etiam Augustinus pro me respondebit. Et obsecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, sanctissimi viri responsum altissimo pectore reponite: Quicquid ergo, inquit Augustinus, hîc accidit contra voluntatem nostram, noueris non accidere nisi de voluntate Dei, de prouidentiâ ipsius, de ordine ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius: & si nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipsius prouidentiæ, quia non fit sine caussâ. b Hoc ipsum, idem beatissimus Pater, diuinus scriptor confirmans; Nos, inquit, diuina prouidentia admonet, non res insipienter vituperare, sed vtilitatem rerum diligenter inquirere, & vbi nostrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, sicut erant quædam quæ vix potuimus inuenire, quia & ipsa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio. c Et vt res pateat ab exemplis: Quis, inquit, disposuit membra pulicis & culicis, vt habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? Vnam bestiolam breuem, minutissimam considera quam volueris. Si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vitæ quâ mouetur, pro se fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, deuitat molestias, exerit sensus diuersos, viget in motu congruo sibi. Quis dedit aculeum culici quo sanguinem sugat? quàm tenuis fistula est quâ sorbet?

a Aug. tom. 8. in Ps. 145. medio ferè. b Aug. in Ps. 148. post med.
c Aug. l. 11. de ciu. Dei c. 22. post init.

bet? quis disposuit ista, quis fecit ista? Expauescis in minimis, lauda Magnum. a Ita iudicem Deum time, muneratorem spera, nec alium; ita humanis omnibus celsior in solo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipsum posse, nec velle. Nullus sperauit in Domino, & confusus est. b Beati omnes qui confidunt in eo. c

a. Aug. in Ps. 148. post med. b Eccli. c. 2. v. 11. c Ps. 2. v. 13.

CAP. II.

In quo Fiducia in Deum consistat.

MIseri nos, quàm tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid diuini luminis haurimus. Hoc scimus, Deum esse Summum Bonum, & quidem tam immensè summum, vt nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non possimus impetrare, certè suo tempore consecuturi omnia, modò tantisper non cadamus animo, sed maximâ in Deum fiduciâ erecti, sciamus præstolari cum silentio salutare Dei. a Gemma gratissima, expectatio præstolantis, quocunque se vertit, prudenter intelligit. b Bonus est dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. In quo autem hæc fiducia in Deum præcipuè consistat, nunc porrò videbimus.

a. Thren. c. 3. v. 25. & 26. b. Prou. c. 17. v. 8.

§. I.

Spem quidem hoc superat Fiducia, quòd Fiducia non qualiscunque spes sit, sed robustissima & perfecta. Clarè id discriminis notans Seneca: De te, inquit, spem habeo, nondum fiduciam. a Hæc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur necesse est, nam in omnibus omnino rebus, maximis minimis, & omnibus vitæ momentis, Deo quàm sincerissimè fidendum est, eum suis nunquam defuturum.

Rex Dauid gymnasium instituit palæstricum, & præcepit vt docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro iustorum. b Hanc institutionem Ionathas regius iuuenis præuertit docilitate, tam enim certus erat dirigendo arcu, vt hoc laudis ferret ab amantissimo sui Dauide: *Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum*, neque enim leniter ferire, aut superficiem radere, sed ipsa penetrare arma hostium solebant tela Ionathæ. Fiducia in Deum talis est arcus, cor Dei & tangit, & penetrat iaculis suis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem Israëlis & Iudæ regibus (erant triginta

a. Sen. epist. 16. b. 2. Reg. c. 1. v. 8. & 22.

nouem vniuersè) quótnam illorum hoc arcu poterant vti? Tres aut quatuor è toto numero; Dauid, Ezechias, & Iosias, quibus & Iosaphat accenseri posset, modò impia sacrificia in montibus aboleuisset. Horum certè regum cor cum Deo perfectum erat, & maximâ in Deum Fiduciâ semper plenissimum.

Cùm ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Iosaphato immineret, & ille viribus nequaquam par esset hosti, ingenti fiduciâ *totum se contulit ad rogandum Dominum*. a Iàmque prolixiùs precatus, præclarissimam hanc clausulam adiecit: Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Hîc Iahaziel diuino afflatu æstuans, proclamat è turbâ: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Hierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem, non enim est vestra pugna, sed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantúmmodò *confidenter* state, & videbitis auxiliũ Domini super vos. His vocibus mirè animatus rex Iosaphat, exercitum duxit in hostem, ne verò suus miles ad tantæ multitudinis occursum trepidaret, instar strenuissimi ducis omniũ animos oratione præmuniens: Audite me viri Iuda, inquit; credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. Et mox, contra quàm fieri solet in prælio, statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent, ac voce consonâ dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius. En regem cum milite in aciem, velut Episcopum cum suis sacerdotibus ad templum prodeuntem. Res planè insolens, & ridicula in bellis, imbellem cantantium turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Iosaphato, tantâ Dei fiduciâ pugnaturo. Cumque cœpissent non milites tela iacere, sed cantores sacra carmina canere, hostes in seipsos versi, mutuis sese vulneribus conciderunt. Porrò Iosaphati exercitus cùm progrederetur, omnem campum cadaueribus stratum reperit, nec supererat cui necem liceret effugere. In tantâ verò cadauerum strage, spolia inuenta sunt tam opima & copiosa, vt asportandis ijs nec triduum quidem suffecerit. En, quid possit sincera in Deum Fiducia, rerum omnium potens, inexpugnabilis.

a 2.Par.c.20.v.3.12.& 20.

§. II.

Et quamuis in actionibus planè omnibus, vt dixi, Fiducia in Deum sit necessaria, maximè tamen cùm aut preces fundendæ, aut res aduersæ sunt perferendæ. Istud sequenti capite, illud nunc examinabimus.

Et

Et de precibus quidem differens Bernardus, ait multorum orationem aut esse timidam, aut tepidam, aut temerariam. Timida quidem oratio, inquit, cælum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, vt oratio, non dicam, non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit: resistitur enim ei; nec tantùm non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: vnde certum est quòd vacua redire non poterit. a Ante omnia oratio necesse est, fidelis sit. Quàm multi antequam incipiant orare, incipiunt desperare: *non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, frustra clamabo.* O Legatum miserum! vix domo prodit, & corruit, fiduciæ defectu. Quomodo autem fiducia in precibus erga Deum sit erigenda, Christus nos instruens: Iudex erat in ciuitate, inquit, qui Deum non timebat & hominem non reuerebatur. b Sed & vidua erat in eâdem ciuitate, quæ assiduis precibus vindicari cupiebat ab aduersario. At iudex longissimam moram interponebat, improbus cunctator. Demum importunitate viduæ tam constante victus, controuersiam dijudicauit. En robustam prorsus & contumacẽ spem, quæ viduæ illi assiduè hoc instillabat: *hodiè tibi ius dicetur*; vbi spes hodierna decollasset, crastina monebat: *cras hoc fiet, aut perendie: hac hebdomade, hoc mense, hoc certè anno sententia dicetur.* Vicit demum perseuerans fiducia, quam Christus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum est virium oratio apud improbissimum quemque, quantarum erit apud ipsam Misericordiam? Mens nostra velut vidua, aduersarios numerat quàm plurimos. Quid ergo moratur, quin æquissimum iudicem appellet, & omnem illi caussam suam integerrimâ fiduciâ deleget? Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? c Sanctissimus Rex Dauid hoc vnicè commendans: Reuela, inquit, Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. d Quid trepidas? quid diffidis, pauidissimè mortalium? Aliquis te maledictis figit, aut injurijs afficit? Deo id querere, *& ipse faciet.* Tua tibi caro iniqua est? Deo supplica, *& ipse faciet.* Varios tibi arietes cacodæmon admouet? Deum in auxilium inuoca, *& ipse faciet.* Quicquid agas, *spera in Deo, & ipse faciet.*

§. III.

a Bern. in quadrag. serm. 4. de orat. & ieiunio, fine.
b Luc.c.18.v.2. c Ibid.v.7. d Psal.36.v.5.

§. III.

Et ô exiguæ fidei homo, nunquid oblitus es, quid in hanc rem Christus commemoret: Si quis amicorum ad amicum venerit intempestæ noctis medio, & hospiti suo tres panes petierit: At ille iam somno sepultus variè cœperit tergiuersari, & demum apertè negare postulata, non possum surgere, & dare tibi. Si verò alter, & fores pulsando, & panes postulando perseuerarit, iste demum non familiaritate, sed importunitate compulsus, dabit illi quotquot petiuerit panes. Et ego dico vobis, inquit Christus, Petite & dabitur vobis: quærite & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. a Nil gratius Deo, quàm vt se tantâ fiduciâ, quanta amicus amicum, appellemus. Neque verò vllus hominum intempestiuè vnquam Deum appellabit. Videte mendicum pro numulo simplo, aut panis frustillo, patientissimè vel ante ædes expectantem, aut post transuolantes quadrigas currentem.

Blandáque deuexæ iactantem basia rhedæ. b.

Quid par est nos facere, cùm liberalitatem ditissimi regis obsecramus, an non patientissimâ fiduciâ hîc opus? Ille Apostolorum charissimus, Ioannes: Et hæc est, inquit, fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus secundùm voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos, quicquid petierimus. c Quis parens filiolo pro pane silicem, pro pisce serpentem, pro ouo porrigit scorpionem? Si ergo vos, inquit Christus, cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis Pater vester de cælo, dabit spiritum bonum petentibus se. d Hoc tamen sæpissime fit, vt nos ipsi nobis non panem sed lapidem, non piscem sed anguem imperitissimè rogemus. Nam quid oremus sicut oportet, nescimus: e & cùm Deus nostram nobis negat perniciem, indignamur optimo parenti, & nostras preces non admitti murmuramus frementes. O fatui! An non parentes sæpius pomum aut pirum negant filiolo, cui aliquot millium florenorum hæreditas minimè negabitur? Tarsensis Paulus carnis stimulum deprecatus, rem se petere putabat æquissimam; at precibus Deus non annuit. Hoc quotiescunque fit, liquere nobis debet, aut è re nostrâ non esse, petita concedi, aut ea rectè differri, tempore longè opportuniore concedenda, & vt interim Deum fiduciâ constantiore propitiemus. Creberrimè

non

a Luc.c.11.v.5. & seqq. b. Iuuenal.sat.4.v.118. c 1.Ioan.c.5.v.14.
d Luc.c.11.v.13. e Rom.c.8.v.26.

non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem, inquit Iſidorus. a Neſcire non poteſt æterna Prouidentia, quid nobis potiſſimùm conducat; nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod nobis cognouerit expedire. Ipſa autem optimè nouit tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideò nil vnquam à Deo petendum, ſine maximâ voluntatis ſubiectione, ſeu, reſignatione. *Quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos.* Idcirco in omnibus omnino precibus, illud Domini pro clauſulâ vſurpandũ: Veruntamen non mea, ô Deus, ſed tua voluntas fiat. Quòd ſi obſtinatè quippiam à Deo extorquere contendamus, verendũ, ne quod vt optimus pater negauit, vt rigidus iudex permittat in noſtrum malum, & oratio fiat in peccatum. b Hoc nobis longè ſit certiſsimum, nullas preces cum debitâ voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas, nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fiduciam mirificè accendat, *Quia quodcunq; petierimus, ſecundùm voluntatem eius, audit nos.*

a Ibid. in ſentent. b Pſal. 108. v. 7.

CAP. III.

Quâ ratione in aduerſis firmanda, & erigenda ſit ad Deum Fiducia.

GVbernatorem in tempeſtate, in acie militem, in arenâ pugilem intelligas. Nemo ſciet quid poſsis, ne tu quidem ipſe, ni varijs ærumnis exercearis. Opus eſt ad notitiam ſui experimento. Quid quiſque poſſet, niſi tentando non didicit. Itaque quidam vltro ſe ceſſantibus malis obtulerunt, & virtuti in obſcurum ituræ occaſionem, per quam eniteſcerent, quæſierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquando rebus aduerſis, non aliter quàm fortes milites bellis. Auida eſt periculi virtus, & quò tendat, non quid paſſura ſit cogitat: quoniam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt. His Deus conſulit, quos eſſe quàm honeſtiſsimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animosè fortitèrque faciendi: ad quam rem opus eſt aliquâ rerum difficultate. a Vnde poſſum ſcire quantum in Fiduciâ erga Deum profeceris, ſi cuncta ſuccedant ad votum? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus paupertatem tibi animi ſit, ſi diuitijs diffluis? Vnde poſſum ſcire, quantum aduerſus ignominiam & infamiam odiúmque populare conſtantiæ habeas, ſi inter plauſus ſeneſcis, ſi vitam ſine aduerſario tranſis? Sanè ad notitiam ſui opus eſt experimento. Non eſt ar-

a Sen. l. de prouid. c. 4.

tis inter prospera dicere: Dominus firmamentum meum, &c. Si tunc primum dicat mendiculus: *Iam bene spero, hac hebdomade non moriar fame*, cùm turgentem habet panibus saccum, nullius spei hominem se prodit. Spes quæ videtur, non est spes, nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. a Ergo tunc maximè Fiducia nostra enitescit, cùm fluens sanguis vulnera ostendit, cùm fluctus nauiculam insiliunt, cùm aduersis cingimur, hîc locus, hîc tempus Fiduciæ. Quâ verò ratione inter aduersa potissimùm sit exercenda Fiducia, jam dicemus. a Rom.c.8.v.26.

§. I.

Duo hîc in fundamentum ponenda. Primum: Hoc probè sciamus, miseriarum & calamitatum vbique & in omni vitæ genere plurimum esse, neque verò aliter hanc vitam constare. Christus prædixit: In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici Mundum. a Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. b

Alterum: Sciamus & hoc, quod Paulus asseuerat: Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

Iacto duplici hoc fundamento, primus venit Cyprianus, c qui fiduciam doceat in aduersis hoc modo: Deliquit in te famulus tuus, colaphos aut fustes meritus. Tu hominem leni brachio vix tangis; cùm ille mox furere, seruitium renuntiare, ab ædibus excurrere, & aduersario tuo nescio quantas iniurias queri: Si ego huic tali homini patrocinari velim, an molles apud te aditus reperiam? Sanè hic famulus non vnâ re grauissimè offendit: castigari meruit, & quidem seueriùs, at ille correctori contumax profugit domo, quod capitalis noxa; quòd si amicos quæsijsset deprecatores, videri potuisset furere cum ratione; at verò profugere ad hostes, & apud illos innumeras in Dominum querelas euomere, hoc demum facinus est nimis capitale.

Agnosce, mi Christiane, sub hoc serui schemate teipsum. Si tu à Deo puniaris, & quidem longè remissiùs (quod Dei proprium est) quàm sis meritus, cur detrectas pœnam persoluere, cur improbas has voces spargis? Ergo audebo aliquid Gyaris & carcere dignum, ergo me vino obruam, vt ærumnas obliuione sepeliam? cur

a Ioan.c.16.v.33. b 2.Tim.c.3.v.12. c Cypr.orat.1.contra Iudæos.

cur meus ipse sim carnifex? cur non subinde genio indulgeam, tot malis à Deo pressus? Hoc est, mi homo, ad hostes profugere. quin tu potiùs Dei amicos adis, & ab illorum patrocinio veniam speras? Fide Deo, & de integro incipe bonum te famulum præbere. Vbi fiducia in Deum, ibi voluntas coniuncta Deo. Turpissimum est, cùm Dominus tam bonus punire vult seruum tam malum, hic tamen dicere audet: Nolo puniri; pœnam non merui, aut certè non merui tam grauem. Apage has voces, Confide in Deo, & mane in loco tuo. Hieronymus ad hanc fiduciam extimulans: Multæ sunt, inquit, præstigiæ & innumerabiles laquei: at nos dicamus, Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo, quia tu mecum es: si consistant aduersum me castra (omnium ex Orco diabolorum) non timebit cor meum, si exurgat aduersum me prælium (omnium in Orbe impiorum hominum) in hoc ego sperabo. Quòd si dæmonum multitudo te turbauerit, & ad singula vitiorum cœperis æstuare, & dixerit tibi cogitatio tua; quid faciemus? respondebit tibi Elisæus: Noli timere, quia plures nobiscum sunt. a Præclarè Ambrosius: Ibi plus est, inquit, auxilij, vbi plus est periculi, quia Deus adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. b Deus est qui petram mutauit in cellam, & mellariam, & oleariam, vt Israëlis populus sugeret mel de petrâ, oleúmque de saxo durissimo; c tot centena millia hominum fonte limpidissimo illic refecit, vbi nec passerculus reperisset, quod ipsius siti fuisset satis. Deus alatos habet famulos támque celeres, vt etiam ventos præuertant, has suis mittit suppetias. Quin ergo fiduciam habemus in Domino, ex toto corde nostro, Dominus nobiscum est. At nobis nihilominus sæpe animus esset quærere, quod ex Angelo quæsiuit Gedeon: Obsecro, mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi sunt mirabilia eius? De Dei in nos Prouidentiâ mira narrantur; iubemur Deo rebus in omnibus fidere; interim varijs calamitatum fluctibus huc illuc miserè raptamur: si Dominus nobiscũ est, quomodo tot conflictamur incommodis, tot oneramur malis? Ad quæstionem hanc aptè responderit Bernardus.

a Hieron. ad Fabiolam de 42. mans. b Ambr. l. de Ioseph. c. 5.
c Deut. 32. v. 13.

§. II.

Bernardus, inquam, abbatem sancti Nicasii ob Drogonis è cœnobio discessum solaturus: Non ergo, ait, hæc te tam horrenda demergat tempestas aquæ, &c: sollicitè studeat humilis prudentia

tua

tua non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vinces autem, spem tuam in Deo fortiter figendo, & rei finem longanimiter expectando. Bonum est tibi humiliari sub potenti manu Dei, & nequaquam velle resistere supernæ dispositioni. a Diabolus sanè fremat licet & sæuiat, nemini nocet iniussu diuino, nam nec porcos quidem audet tangere, nisi annuente Christo. b Quomodo igitur inuadet te, tanget te, exagitabit te, si Christus non annuat? Quid ergo timemus Cerberum catenâ vinctum, nec vlli periculosum, nisi propiùs accedenti? Latrare potest, ait Augustinus, sollicitare potest, mordere non potest, nisi volentem. c

Sed audio non neminem dicentem: Nonnunquam mihi ad inferos deiectus videor, ita variè crucior. Sed num ideò, mi Christiane, fiduciâ excidas? Ne crede te solum talia sentire: Ad hos inferos deueniunt plures, sed inde salui remeant. Vir integerrimæ vitæ Tobias, his etiam inferis mersus: Quoniam, inquit, tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam. d

Vt Apostoli de seipsis suâque fiduciâ experimentum caperent, in nauim eos secum deduxit Christus, deditque licentiam ventis concitandi mare turbidum. Inter has procellas discipuli, iam pænè medio mari natare se rati, & quod deterrimum videbatur: *ipse verò dormiebat* e exclamant igitur: Domine, salua nos, perimus. Hic Christus: Quid timidi estis modicæ fidei? Quid tanto percellimini timore? Vbi vestra in me fiducia? Quid refert, si dormiat homo, modò pro vobis vigilet Deus, qui nunquam dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nusquam enitescere magis, quàm in medijs periculis, aut cùm omnia sunt turbatissima. Inter quos turbines Iobus, & inter quas ruinas, ipse tamen erectissimus stabat? Hostes omne pecus abegerunt, quicquid supererat hosti, absumpsit ignis cælo delapsus; omnes liberos vnica ruina sepeliuit: ipse Iobus non vlcerosus, sed iam vnum pænè vlcus, cognatorum & coniugis etiam linguâ miserè laceratus, omnia perdidit, præterquam generosissimam in Deum Fiduciam. Siquidem iam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes vndique vermiculos, defluentem saniem non linteolo, sed testulâ excipiens, nihilominus velut triumphans athleta vociferatur: Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo: Et ipse erit saluator meus. f Luctuosissimam hanc tempestatem grande serenũ, & tranquillitas excepit lætissima. O quoties

Flebile

a Bern.ep.32. b Luc.c.8.v.33. c Aug.serm.197.de Temp.
d Tob.c.13.v.2. e Matth.c.8.v.24. f Iob.c.13.v.15.

Flebile principium melior fortuna secuta est! a

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum augeat. Quid enim, obsecro, mi homo, agis cùm te subitus imber opprimit? in vrbe tectum, credo, subis; deprehensus in campo, patulam circumspicis arborem, quâ nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en asylum securissimum, Fiduciam in Deum: nec vnquam tam opportunum esse potest in solitudine hospitium, in imbre tectum, in frigore ignis aut balneum, atque tibi erit in omnibus aduersis, Fiducia in vniuersi Dominum, quæcunque demum in te ruant procellæ, tutissimus stabis sub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & vti nautæ omnia ad nauigandum comparant, ventum à Deo præstolantur, ita tu officio tuo non desis, cetera curabit Deus: tu propositiones pone, conclusionem Deo relinque; fac antecedens, consequentiam faciet Deus. Si videris quod corrigi non potest, tolera, & cum patrefamilias messem expecta; Fide Deo.

a Ouid. l. 7. metamorph.

§. III.

At dicas: Grandius hoc malum est quàm putetur; non à malis solùm, sed & ab ijs qui probi censentur, exagitari; hoc vrit & vexat. Nil noui hoc est, mi homo, iam Apostolorum æuo commune hoc & peruagatum vitium erat, fictum pictúmque ius producere, Fraudi mantelum Iustitiæ aptare; nec inusitatum quid, ab amicis, à cognatis, ab ijs iniurias accipere quibus plurimum benefeceris;

——— non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero. fratrum quoque gratia rara est:
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti a

Hoc iam amplius est: beneficia in scelus vertuntur; & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Dauidem regem non tantùm Achitophel, qui ei à consilijs fuit, neque tantùm Saul socer, sed & Absalon filius extremè persecutus est Et Christus à quibus occisus est? non tantùm ab impijs idololatris, sed & à charissimo populo. His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me. b Imò verò quid à suismet discipulis iniuriarum non accepit Christus? Iscariotes, cui paucis antè horis, & pedes lauit, & corpus suum in edulium dedit, hunc suum Dominum ingratissimus quæstor vendidit, amantissimus Petrus hunc ipsum negauit, deseruerunt ceteri. quid miramur? Inimici hominis domestici eius. c Sed qui

a ouid. l. 1. metamorph. initio. yy Deo

b Zach. c. 13. v. 6. c Mich. c. 7. v. 6. & Matth. c. 10. v. 36.

Deo fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quomodo hæc Fiducia ad Deum in aduersis erigenda? En tibi sex documenta compendio.

Primum. Cùm tibi malè est, quàm primum & eo statim momento ad Deum te verte, & illi querere quicquid dolet. Hîc plerique omnes grauiter erramus, cùm nos vrgent aduersa, complurium aures querelis innumeris opplemus, omnium postremus Deus, cuius opem imploramus, ordine prorsus præpostero. Longè aliter rex Dauid: Leuaui, inquit, oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi: auxilium meum à domino. a Qui hoc non facit principio cuiusque mali, ab irâ, dolore, iniuriâ sic occupatur, vt sui fiat impos. Quamprimum ergo commotum te sentis, dic: Domine, quid me vis facere? & respondebit tibi diuinæ Voluntatis interpres: Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. b Malignas cogitationes, quantum potes, coërce, & hoc assiduè cogita: Domine quid me vis facere?

Alterum. Tace, & saltem os ac linguam contine, si minus potes animum. A rege sapientissimo hoc consilium accipe: Dixi, ait, custodiam vias meas vt non delinquam in linguâ meâ. Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator aduersum me: Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis. c Ergo tace, nam si inter ærumnas aut iniurias frenum permiseris linguæ, certo scias in præceps te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præsertim de tuis aduersarijs. Non potes de ijs loqui bene? saltem ne loquaris malè. Tua te conscientia soletur & æquissimus iudex Deus, cuius oculos nec aduersarij tui, nec eorum machinationes exire possunt. Deo fide & sile.

Tertium. Vbi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in diuinæ Voluntatis ius concede; diuinæ Voluntati te totum quàm arctissimè adstringe & deuoue. Sed & gratias Deo age, quòd dignum te iudicet, qui patiaris innocens, aut si nocens, patientiâ tamen repares innocentiam. In hoc diuinæ Voluntatis amplexu, homo Deum velut brachijs stringat, dicátque quod Iacob cùm Angelo luctatus: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. d

Si naui periclitante in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita sese complectantur, vt alter alterum brachijs implicet, necessarium prorsus est vt vnà pereant, si pereat nauis. quò enim periculum est maius, eò arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino Voluntas diuina

a Psal.120.v.1.&2. b Ps.26.v.14. c Ps.38.v.1.2.3. d Gen.c.32.v.26.

diuina & vnà Deus amplexandus est, vt insolubili nexu Deo inhæreat homo, dicâtque: Non dimittam te, ô mi Deus, sub ipsas mecum aquas te traham, vnà mergendi sumus, in ipsis te fluctibus circumplectar, tantò plus confisus tibi, quantò minus mihi.

§. IV.

Quartum. Vbi tempestas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem domini, sanctósque Angelos ad caussæ tuæ patrocinium inuita, ijsque omne negotium tuum commenda. nec id semel iterúmque fecisse satis est: compluribus diebus, annis & lustris, si res illud exigat, idem factita, nec cessa dum pugnum, quem tibi Deus, velut vir robustissimus compressis digitis clausum ostendit, fiduciâ grandi & obsecratione constanti explices. Rex Ezechias, cùm impias Sennacheribi litteras accepisset, *Ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & orauit.* a Illud autem pectore & ore assiduè versabat Ezechias: *In Domino Deo nostro habemus fiduciam.* b Expande & tu, quisquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quicquid querelarum habes, apud hunc æquissimum iudicem, & benignissimum patrem depone. Si verò quod petis, non impetres, arcanissima Dei iudicia & certissimam ab æterno prouidentiam suspice, eíque te totum permitte. Fecisti quod in te erat, cetera curabit bonus Deus.

Quintum. Vtere consilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: Fili, ait, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. c Summoperè etiam caue ne tuos affectus tuúmque impetum sequaris. Perdidisti mansuetudinem, perdidisti patientiam omnem, si consiliarios admittis affectum & impetum, consiliarios sanè pessimos. Deus hanc telam, quam miraris, orsus est, & ipse omnium optimè nouit, quâ ratione illa sit pertexenda. Quod si tu importunè interuenias, illúdque ingemines:

Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. d

Suauissimam Dei dispositionem, quantum in te, turbabis, & ideò euentus malos nemini, præterquam tibi adscribes. Omne nobis malum ex eo est, quod Baruch ingemiscens: Non credidimus, inquit, diffidentes in eum & non fuimus subiectibiles illi, & non audiuimus vocem domini Dei nostri, vt ambularemus in mandatis eius. e Idcircò habe fiduciam in Deo, tantò enim eris ab omni hoste securior, quantò fiducia tua in Deum fuerit robustior.

a 4.Reg.c.19.v.14. b 4.Reg.c.18.v.22. c Eccli.c.32.v.24.
d Iuuenal.Sat.6.v.222. e Bar.c.1.v.17.& 18.

Sextum. Quòd si adhibitâ omni diligentiâ, nihil succedat è voto, ne indignationem in Deum, nec in vllam rem creatam conuertas; hoc potiùs cogitato, scire Deum ad vnguem omnia, quæ passus aut passurus es, eúmque velle, hæc esse constantiæ tuæ experimenta. Eâ de caussâ, quicquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, Beati sumus Israël, quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis. a

Nemo dicat: Vt video, frustra laboro; Petiui quippiam à Deo, magnâ in Deum fiduciâ, magnâ in diuinam voluntatem resignatione, sed nihil impetro. Quid enim nouit Deus, & quasi per caliginem iudicat, nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat. b Impiorum hæc cantilena est: Nullo modo frustra fit, quicquid bene fit. Num Deus vnam solummodo arcam ærariam habet, ita vt qui ex eâ nil doni accipit, nil speret ex aliâ? Fatui ingenij seruus est, qui cùm Dominum suum habet debitorem, monetam aliam quàm sestertios recusat admittere. Quid si Dominus monetâ aureâ, quid si frumento selectissimo nomen velit expedire, num seruus obstinatè clamet, sestertios volo, sestertios? Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certissimus sciat, non frustra se rogasse, impetraturum certò alia, & meliora.

Quòd si Deus ferire non cesset filios, eósque alijs atque alijs calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quisque pater materue faciunt. Parentes cùm liberos virgis castigant, subinde post vnam alterámue plagulam quærere solent: Vis culpam non repetere? si cæsus taceat, pergit pater cædere: si contumax puer nec dum respondeat, verberare pater perseuerat, identidem quærens: Eho, vis culpam non repetere? idque vrget tam diu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abi iam, inquit, & caue culpam hanc repetas. Ita & Deus punire nos solet & quærere: Vis meæ voluntati te plenè subijcere, in omnibus mihi fidere? Quia verò aut peruicaciter tacemus, aut non seriò respondemus diuinæ voluntati obsecuturos, ideò Deus sæpe verbera continuat, nec aliud expectat, quàm vt animo dicamus: Volo, mi pater, volo voluntati tuæ parere per omnia, quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere?* O verbum breue, sed plenum, sed viuum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedietniæ formâ, qui suam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipsi, sed quid Dominus

a Bar.c.4.v.4. b Iob.c.22.v.13.14.15.

minus velit, omni horâ requirant, dicentes ſine intermiſsione, *Domine quid me vis facere?* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quàm noui Apoſtoli imitatores. Quid vis (ait Dominus ad cæcum illum) vt faciam tibi? Quanta miſeratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille quia non conſiderauit, non expauit, non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, ſic omninò dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profectò, ſic multorum vſque hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quæri oporteat: Quid vis vt faciam tibi? non ipſi quærunt: Domine quid me vis facere. a

Hæc porrò, de quâ loquimur, Fiducia in Deum, diu non ſtabit, niſi eam Patientia firmet ac Perſeuerantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Iachim, hæc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perſeuerantia optimè conferuntur; his pilis fulcienda eſt Fiducia. Nimiam triſtitiam reprimit Patientia: Perſeuerantiæ non nimis longum eſt, quicquid tempore clauditur. His baſibus attollens ſeſe in Deum Fiducia, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum. b

a Bern.ſerm.1.de conuerſ.S.Pauli poſt med. b Pſal.124.v.1.

Cap. IV.

Quantâ in Deum Fiduciâ omnes Sancti fuerint.

CHriſtiani ſanguinis vera nobilitas eſt, Deo in rebus arduis fidere, & illo ſolo niti. Hic animus nobilis & generoſus, hic magnus & excelſus eſt, qui Deo tunc maximè fidit, cùm maximam capit calamitatem. E ſtirpe hac nobiliſsimâ complures ſanctiſsimi viri prodierunt.

§. I.

Tacebo Abrahamum, qui Deo fretus, *contra ſpem in ſpem credidit, qui in repromiſsione Dei non haſitauit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſsimè ſciens, quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere*: a qui filium vnigenam diuinæ Voluntati mactare non recuſauit, qui cum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggreſſus vicit, ſummâ in Deum Fiduciâ. Tacebo & Ioſephum Ægypti proregem, qui toties ad extremas deuolutus anguſtias, animo tamen non cecidit, erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Moſes Deo nixus quæ prodigia non patrauit? vniuerſos Ægypti

a Rom.c.4.v.18.

exercitus vno maris sepulchro clausit. In Amalecitano bello pro omni curili tormento virgam habuit, sic enim Imperatorem affatus: Elige viros, inquit, & pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu meâ. a Obstupescendum! Moses stans velut spectator otiosus, totos prosternit exercitus. Mosis Panoplia fuit Dei virga, & in Deum Fiducia. At verò, Iosue dux belli incredibili prorsus fiduciâ pollens ausus est imperare soli, ac dicere: Sol contra Gabaon ne mouearis. Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Non fuit anteà & posteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël. b Ita breuî totius Palestinæ reges expugnati. Quid hoc aliud, quàm eos omnes, qui in alios habent imperium, monere, vt fiduciam locent in solo Deo, qui animos hominum versat, iubétque summa, ima, medio cursu sistere. Quid de Calebo memorem, qui tantæ fuit in Deum fiduciæ, vt tot centenis hominum millibus variè tumultuantibus, vnus ille animosè obsistens proclamarit: Nolite rebelles esse contra Dominum; neque timeatis populum terræ huius, quia sicut panem, ita eos possumus deuorare, recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere. c Et quantæ in Deum fiduciæ fuit Gedeon, ad trituram potiùs quàm ad militiam educatus, qui cum trecentis viris tot hostium millia & inuadere est ausus, & vincere. d

Porrò rex Ezechias ingenti plenus fiduciâ non tantùm quindecim annos vitæ suæ auctarium impetrauit, sed & in huius rei testimonium, Solis vmbram per decem lineas reuocauit. Sicut autem Iosue Solem stitit, sic Ezechias solem retroëgit itinere prorsus immenso. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, vt Orbem turbet, & naturas mutet. Sed num hoc tam grande prodigium est decem lineis reduci solem? rem paucis aperiam. Si Ptolomæo credimus, sol in æquinoctio vnâ horâ percurrit 365223. hoc est, trecenta sexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, siue leucas, quarum singulæ horam vnam exigunt. Sol ergo cum decem lineis, seu, quod idem decem horis recessit, tres milliones, siue, tricies sexies centena millia, quinguaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculum inauditum! idem tamen tam facile fuit, ac si sol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechiæ potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hierosolymis imminente, priùs cilicium quàm loricam suasit induendum, quo armatus

a Exod. c. 17. v. 9.
b Iosue. c. 10. v. 12. 13. 14. c Num. c. 14. v. 9. d Iudic. c. 7. v. 20.

matus Ezechias primus ipſe templum adijt, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: Viriliter agite, inquit, & confortamini: nolite timere, ne paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem &c. Cum illò enim eſt brachium carneum: nobiſcum Dominus Deus noſter, qui auxiliator eſt noſter, pugnátque pro nobis. *a* En pleniſsimam fiduciæ adhortationem! Quî verò factum quod miſer Sedecias nil ſimile patrarit, cùm tamen ei copioſior quàm Ezechiæ miles fuerit? Hoc ipſum hunc regem perdidit; ſuis viribus plus æquo tribuit & perijt, confidens ſuper baculum arundineum confractum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam. *b*

a 2.Par.c.32.v.7.& 8. b Iſ.c.36.v.6.

§. II.

En hoc etiam eſt quod optimum illum regem Aſam perdidit. Triginta ſex annis præclariſsimè ſe geſsit Rex Aſa, ob id Deo chariſſimus, demum collectam gratiam effudit omnem, ob vnam hanc noxam, quòd humanis viribus fuiſſet confiſus. Quamuis hoc Aſæ factum, ſi ad humanæ rationis amuſsim examinetur, videri poſsit minimè damnandum. quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadado ſubmiſit aurum, & eius rei rationem addens: Fœdus inter me & te eſt, aiebat, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quamobrem miſi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baaſa rege Iſraël, facias eam à me recedere. *a* Quid hîc obſecro iniqui? Nihilominus Hanani propheta liberè obiurgans Aſam: Quia habuiſti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euaſit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Oculi enim Domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore, aduerſum te bella conſurgent. *b*

Idcircò Iobus: ſi vidi Solem, inquit, cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum eſt cor meum in abſcondito, & oſculatus ſum manum meam ore meo. *c* Bona, inquit Gregorius, quæ fecit ſic narrat, vt ea Deo adſcribat. Non ſolebat Iobus induſtriæ ſuæ gratulari, nec manus ſuas diſſuauiari, neque enim in ſe ſuâque dominatione, ſed in Deo fiduciam omnem collocabat. Ita Carolus V. Imperator Auguſtus verè Pius, verè Felix dicere ſolebat: Veni, vidi, ſed Vicit Deus.

a 2.Par.c.15.v.3. b Ibid.v.9. c Iob.c.31.v.26.& 27.

Regem Hebronis Dauid ad tantum sanctitatis fastigium euexit, summa in Deum Fiducia. hac ille virtutue pollebat, si vllus mortalium. Inspice psalmos, & mecum senties. a Quàm ille assiduè, & ore & pectore versabat hæc talia: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.

Ionas in ceti cauo delitescens, iamque vltimæ lineæ admotus, nihilominus tamen velut in tutissimâ naui preces concipere, nec vnquam aut vsquã meliùs fiduciæ virtutem exercere potuit: *Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum.* Precibus & votis vbique locus est. Quid ergo precatus? *Circumdederunt me aquæ vsque ad animam,* inquit, *abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum: Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.* b En fiduciam ingentem! Ita Daniel inter impastos leones, ita tres Hebræi iuuenes in Babylonijs flammis plenas fiduciæ preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus. facultates, & patriam, & oculorum vsum perdidit, egenus, & exul, & cæcus, fiduciam tamen retinuit tenacissimè. Et licet tam cognati, quàm vxor, & parentes ipsum irriderent, dicerentque: Vbi est spes tua pro quâ eleemosynas & sepulturas faciebas? manifestè vana facta est spes tua. Ipse tamen eos increpans: Nolite ita loqui, aiebat, quoniam filij Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo. c Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam, & oculorum vsum restituit, & præmium insuper contulit æternum.

Et quantus hac virtute Tarsensis Paulus, qui sæpius seipsum quasi funerans, nihilominus: Scio, inquit, cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. d Hac armatus fiduciâ nullum aut laborem, aut periculum horrebat. per saxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope diuinâ nixus, & in Deo suo sæpius ferreos etiam muros transgrediebatur.

a Præsertim psal. 17. & 26. b Ionæ.c.2.v.2. & v.6. c Tob.c.2.v.18. d 2.Tim.c.1.v.12.

§. III.

Inter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Iuditha, facinus ausa inauditum. Cùm enim consilium cepisset trucidandi Holofernis, precibus ardentissimis suam in Deum fiduciam accendens: Subueni, aiebat, quæso te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti, a & hoc factum est quod

a Non quòd in Dei cogitatione quam vnicum Æternitatis NVNC metitur, sit prius & posterius, sed quod res alijs aliæ sint posteriores.

quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti. Non in multitudine est virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum &c. exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. Ex eadam obstupescenda fiducia illud Holoferni respondit: Viuit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu meâ, hæc quæ cogitaui. Cúmque iam ante lectum temulenti Holofernis staret, lacrimas precésque silentio fundens: Confirma me, inquit, Domine Deus, vt hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam. Perfecit felicissimè. Iámque Bethuliæ portis recepta, in primas has voces erumpens: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se. a

Huic iure accensetur Susanna, nobilissimum & Pudicitiæ, & Fiduciæ specimen. Hæc cùm ad capitis supplicium, & saxatiles nimbos iam duceretur, flens suspexit ad cælum, *erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.* b Nec frustra: omnium calculo, Daniele iudice, omni crimine liberata est.

Hac non inferior Esther, rem magnam aggressa, per hanc itidem in Deum Fiduciam. Lex erat in Assueri aulâ, vt si quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, nisi rex virgam auream protendisset, in signum clementiæ. Cùm verò Estherem hinc Mardochæus assiduis precibus vrgeret, vt regem adiret, illinc obstaret lex & terreret, hoc demum inijt consilij: Iudæi omnes iussi sunt triduum totum inter preces & ieiunia exigere: quod idem & Esther fecit cum suis virginibus. Triduo sic exacto, Regina fiduciam in Deum amplissimam concipiens, ingressa est ad regem pro suâ gente deprecatura. Ex voto cesserunt omnia.

Si nouæ legis sanctissimos quosque viros feminásque considerem, mirâ in Deum fiduciâ claruisse omnes reperio. Ex tot millibus vnicum produxisse testem satis fuerit. Anno Christiano millesimo sexagesimo tertio, testibus Bertholdo abbate Vrspergensi, & Desiderio abbate Cassiniensi, litteris item ciuium Florentinorum ad Alexandrum Pontificem datis, Florentiæ graue ortum est dissidium inter populum, & vrbis Antistitem Simoniæ accusatum. Plebs omnia sui Præsulis sacra execrabatur. hinc sine sacramentis

 obibant

a Iudith. c. 9. diuersis vers. c. 12. v. 4. & c. 13. v. 7. & 17. b Dan. c. 13. v. 35.

obibant plurimi. Petrus Damianus diſsidentes partes componere nitebatur, ſed fruſtra. Demum pro illius æui more iudicium commiſſum eſt igni, hoc modo. Petrus monachus Ioannis Gualberti diſcipulus vir modeſtiſsimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipſis Cineralibus peractâ re diuinâ, lineam ſacerdotis veſtem indutus, manu crucem præferens, nudis pedibus luculentum ignem per certa ſpatia extenſum ingreſſurus, ſic cœpit precari: Domine Ieſu, miſericordiam tuam imploro, vt ſi Petrus Florentinus epiſcopus pecuniâ ſedem occupauit: Tu mea ſalus in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, méque illæſum veſtigijs non aduſtis conſerues, ſicut olim tres iuuenes in fornace Babylonicâ ſeruaſti. Dixit, & ignem illæſus tranſijt; iámque egreſſurus, ſtrophiolum tranſeunti ſibi excidiſſe aduertens, animosè redijt, & illud ſuſtulit. Hinc PETRVS IGNEVS eſt dictus. a Hic vir quamuis è nobiliſsimâ ſtirpe Aldobrandinorum oriundus, tam ſubmiſsi tamen & Deo fidentis animi fuit, vt præſidis ſui Gualberti iuſſu pecoris cuſtodem agere non recuſarit. Sed quia virtus ab infimis ſolet eminere, à pecore Petrus, & à pedo ad tiaram euocatus, Præpoſitum egit, pòſt Abbatem; inde Epiſcopus, ab hoc Cardinalis lectus eſt.

a Baronius tom. 11. An. 1063.

§. IV.

Vniuersè de viris feminíſque omnibus vitæ ſanctimoniâ præcellentibus affirmari poteſt: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Catharinæ Senenſi. Hæc licet verborũ ceteroqui parciſsima, cùm autem de fiduciâ in Deum ſermonem miſcere cœpit, nullum pænè dicendi finem reperire, aut ſi alios de hac virtute diſſerentes audijſſet, nunquam ſatiari potuit audiendo, perdius & pernox ſtetiſſet ad hos tales de fiduciâ ſermones attentiſsima. Iure meritò; nullus ſperauit in domino & confuſus eſt. a

Bernardus cùm graui morbo afflictus, extremum iam pænè ſpiritum traheret, viſus eſt ſibi ad Dei tribunal ſtare. Adfuit autem & Satan ex aduerſo, & virum improbis accuſationibus incurſauit. Vbi ſua omnia executus fuit accuſator, & iam Bernardo pro ſe dicendum eſſet, ſic cœpit perorare fiduciâ ingenti: Fateor, nec mihi nec meis actionibus deberi cælum; tanto præmio indigniſsimus ſum. At verò duplici iure Dominus meus id obtinuit, & Patris hæreditate, & Crucis perpeſsione; altero ipſe contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredem fore confido.

a Eccli. c. 2. v. 11.

confido. Pudefacto ad hanc vocem aduerſario, & conuentu ſoluto, Bernardus ad ſe redijt. a

Hugo, Lincolnienſis Præſul, vir integerrimus, nocte quadam grauibus curis infeſtatus, cùm eas excutere non poſſet, turbari animo cœpit. At primo manè ad ſe rediens, & altùm ingemiſcens: *Heu*, inquiebat, *grauiter deliqui, quòd non vti hominem Chriſtianum decet, omnem curam ſuper Dominum, iuxta prophetæ monita, iactauerim.* b

Nec illud ſilentio inuoluendum. Dux Saxoniæ Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Chriſtiano milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quarto obijt: Hic princeps aliquot ante obitum annis, Friderico è Comitum ſtirpe Antiſtiti Magdeburgico litem, & ab eâ bellum cœpit mouere. Quod vt prudentiùs gereret, & cuncta cederent feliciùs, exploratorem miſit, qui de apparatu bellico & conſilijs aduerſæ partis cognoſceret. Factum: exploratis omnibus renuntiatum eſt, nil opportunum bello parari, ſed nec militem ſcribi: Antiſtitem præterea dixiſſe, cauſam ſe commiſſurum Deo, qui pro ſeruo ſuo arma ſumeret. Hoc vt Elector audiuit: Alius, inquit, inſaniat, & bellum inferat ei, qui confidit cauſsâ ſuperiorem ſe futurum Deo defenſore. Laudandus Præſul, qui Dei patrocinio fiſus eſt: laudandus Princeps qui poſitis armis Deum veritus eſt aduerſarium. c

a Auctor vitæ Bern. l. 1. c. 13. b Sur. in vitâ S. Hugonis.
c G. Fabr. hiſt. de Electoribus Saxoniæ.

§. V.

Elcearius Comes, notæ ſanctitatis vir, eâ in Deum fiduciâ pollebat, vt periculis omnibus iret excelſior, quod vel inde poteſt liquere. Mari ſe commiſerat Elcearius, Neapoli cũ familiâ totâ Prouinciam repetiturus. Dum vela facit, infremit mare, ventis commotum. Franguntur arbores, rumpuntur funes, excutiuntur gubernacula, deſeruntur remi, clamoribus incompoſitis atque vlulatibus omnia complentur; oculis mors præſentiſsima obuerſabatur: qui in naui erant, ſpirare tantùm, ſperare nihil ampliùs: certè vultu omnes iam vmbræ ac manes erant, nec iam aliud deeſſe videbatur, quàm nauim ſepeliri aquis. Solus Elcearius poſitâ formidine conſtabat ſibi: eadem illi ſerenitas, idem oris color, eadem mentis malacia. Nam dum alij cum iratis fluctibus luctabantur, ille ſuauiter cum Deo agebat, & cælum fatigabat precibus. Interim venti poſuere, maris ira detumuit, paullatim vox & ſenſus metu exanimatis redijt. Tandem ſubductâ in portum naui, nonnullos è

ſuis

ſuis grauiter incuſauit. Elcearius, quòd clamoribus & lacrimis ſatis oſtendiſſent, perexiguâ ſeſe fiduciâ in Deo niti, nimiúmque à morte abhorrere. Seorſum autem Dalphina coniux interrogabat Elcearium, an ipſe ſolus in tam præſenti periculo deſijſſet eſſe homo, & mortem tam vicinam non timuiſſet? Cui ille: Totum me, inquit, diuinæ Voluntati tradidi, paratus, ſi ſaluis omnibus, ſolus haurirer fluctibus. Hoc eſt, quod Hebræus Sapiens monuit: Habe fiduciam in domino, ex toto corde tuo. a Porrò qui hac fiduciâ ſunt vacui, humana tantùm circumſpiciunt, omniáque humanis viribus metiuntur. Et ferè contingit vt hos in manu conſilij ſui deſtituat Deus, hinc illi fruſtra irritóque conatu Magna expectant, & in miſerâ ſpe languentem trahunt animam, & plerunque infelici euentu humanas has cogitationes claudunt. Contra verò noſtra in Deum fiducia, diuinæ beneficentiæ potentiſsima eſt conciliatrix. Gaudet Deus beneficijs dandis, & munificentiæ ſuæ dona ſpargit in eos præcipuè qui in magnam exurgunt fiduciam. Quòd ſi Deus munificam ſuam manum contrahat contineátque, nec liberalitatis ſuæ nubem explicet, aut non niſi per lentiſsima ſtillicidia depluat, tacitus ſecum cogitet homo, quis cæleſtem illam nubem, pendulam ſemper pronámque paratámque in imbres, ſiccauerit ſtiterítque; ſe; inquam, cogitet, delicta ſua, teporem, languorémque ſuum, maximè verò ſuam in Deum diffidentiam accuſet, in nouam exurgat fiduciam, & pro ſtillicidijs nimbos ſperet. Impedimentis enim ſublatis nunquam non pluent illæ nubes: nec iam ſperatos imbres, ſed toto cælo flumina mariáque iaculabuntur, vt anhelum validúmque fiduciâ pectus munificentiæ ſuæ ſepeliant aquis. Non enim ſponſionibus quàm factis locupletior eſt Deus. Etiam montes promiſit transferendos, mortuos ad vitam reuocandos. Audeat proinde ſperare homo, maiora qui poteſt largietur Deus. b

Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius: c Nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt.

a Prou.c.3.v.5. b Scribanius in Super.Relig.l.1.c.27. c Hierem.c.17.v.7.

Cap. V.

Quantis præmijs Deus humanam in ſe fiduciam remuneretur.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in æquore; multi nihilominus galeâ operti perimuntur,

tur, loricâ tecti traijciuntur, anchorâ instructi merguntur: At verò qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commouebitur in æternum. a Nam vti Sionis rupem nulli turbinum incursus, nulli fluctuum assultùs loco mouerint, non tantùm quia mons est, sed quia mons Deo sacer est, ita hominem illum nullus ærumnarum impetus subuerterit, qui verè confidit in domino, cupitque diuinæ Voluntati in omnibus parere.

Hæc in Deum fiducia, est galea nullis rumpenda vulneribus, est lorica nulli penetrabilis telo, est anchora nulli obnoxia naufragio. Hanc, Sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam. b

a Ps.124.v.1. b Heb.c.6.v.19

§. I.

Obseruauit Orbis Ecclesiastes Paulus, quorundam è suis fiduciam vacillare, tanquam si spe vanâ lactarentur; hos nimium pusillanimes instruendos ratus: Teneamus, inquit, spei nostræ indeclinabilem confessionem. Nolite itaque amittere confidentiã, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, vt Voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulùmque, qui venturus est, veniet & non tardabit. Ergo, nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. a

Et prima quidem huius remuneratio ista est: Fiducia hæc neminem fallit aut pudore afficit. Spes non confundit. b Fallax illa rerum humanarum fiducia millies decipit, nec tamen cautiores efficit deceptos. Pulchrè Plato: Spes mortalium, inquit, somnia vigilantium, aut potiùs desiderantium. Anno Christiano millesimo octogesimo quarto, Odo antistes, Guilielmi Angliæ regis frater, sortilegorum vaticinijs inductus, proximum à Gregorio VII. Pontificem se futurum credidit, & vt viam sibi muniret ad hoc solium per argenteos gradus, pecuniam per nefas vndecunque contraxit, iámque Romanis arcibus spe imminens, à fratre Guilielmo in carcerem coniectus est, vbi totum exegit triennium; hoc scilicet solium huic spei debebatur. Nec vnquam Odo Romanam tiaram suo capite recepit. Ita multis alijs spes sua dedecori est & damno. Spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procellâ dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. c Spes ac fiducia in Deum, nulli mortalium probro est:

Spes

a Ib.c.10.v.35.&c. b Rom.c.5.v.5. c Sap.c.5.v.15.

Spes non confundit. Scitote, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? *a* In hanc fiduciam regius Pſaltes ſeſe attollens: In te, Domine ſperaui, ait, non confundar in æternum. *b* Scitè Auguſtinus: Quis eſt, inquit, qui confunditur? qui dicit, ego quod ſperabam non inueni. non immeritò. Sperabas enim de te, aut ſperabas de homine amico, maledictus autem qui ſpem ſuam ponit in hominem. Confunderis quia fefellit te ſpes poſita in mendacio, omnis enim homo mendax. Si autem ponas ſpem tuam in Deo tuo, non confunderis, quia ille in quo ſpem poſuiſti, falli non poteſt. *c* Spes non confundit.

Hìc tu mihi obſecro, fiduciam Moſis, quàm ea pudefacta non ſit expende. Cùm Hebræi ex Ægypto digreſſi, in arctum omnes concluſi eſſent, iam enim à tergo hærebat hoſtis Pharao, in oculis montes & mare fugam omnem negabant, Moſes in has preces effuſus dicitur: Domine, tuum eſt hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic poteſt te iubente aperiri, aut in planitiem ſolui, poteſt & mare in terram verti; poſſumus & nos per aërem ſublimes effugere, ſi nos ita ſeruari, tibi placeat. *d* Hæc precatus, mare virgâ percuſsit, quo ictu repentè ſciſſum tranſituris expeditiſsimum iter monſtrauit. Spes non confundit. Primum igitur fiduciæ munus eſt, *Non fallere.*

a Eccli.c.2.v.11.& 12. b Pſ.30.v.1. c Aug.tom.8.in Pſ.36.conc.2.ante med. d Ioſephus l.2.Antiq.Iud.c.7.

§. II.

Altera eiuſdem Fiduciæ remuneratio eſt, Maxima vitæ tranquillitas. Qui Deo ſeriò fidit, officia ſua quamuis latiſsimè pateant, ſine tumultu obit, etiam inter aduerſa lætus. Lætentur omnes qui ſperant in te, Domine. *a* Spe enim ſalui facti ſumus. *b* Beati omnes qui confidunt in eo. *c* Auguſtinus pro more ſuo pulcherrimè, in verba Pſalmi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Quaſi peruersè, inquit, videtur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim manducant fructum laborum ſuorum: laborant in vineâ, ipſum laborem non manducant, ſed quod de labore ipſorum naſcitur, &c. Quid ſibi vult labores fructuum tuorum manducabis? Modò labores habemus; fructus poſteà erit. Sed quia & ipſi labores non ſunt ſine gaudio propter ſpem, de quâ paullò antè diximus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes: modò

a Pſal.5.v.12. b Rom.c.8.v.24. c Pſal.127.v.2.

nos ipsi labores nostri iucundant, & lætos nos faciunt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari: & potuit iucundare, manducatus fructus laboris ipsius qualis erit? a

Germanorum vetus verbum est, parietibus etiam inscribi solitum: Quisquis omnia Deo commiserit, & hîc tranquillus, & illic beatus erit. b Verè sic est; Deo semper omnia committere, in hac vitâ tranquillitatem, in alterâ beatitudinem obtinet. Sed Deo sic committenda sunt omnia; è manu Dei æquè omnia sic accipienda sunt, vt hæc regula exceptionem non admittat. Clarissimè pius ille scriptor: Et nota, inquit, hanc regulam, Omnia è manu Dei acceptandi, tam esse vniuersalem, vt ab eâ nulla prorsus admittenda sit exceptio: adeò vt non tantùm cruces, afflictionésque extrinsecæ Mundi & Proximi, à Deo acceptari debeant, verùm etiam intrinsecæ quæ ex imperfectionibus nostris enascuntur, nam omnia cooperantur in bonum dilgentibus Deum. c

a Aug. tom. 8. in Psal. 127. circa med.

b Gott alle ding ergeben/ Gibt hie die zeitlich Ruhe/
Und dort das ewig Leben.

c Benedictus Anglus, in Reg. perfect. fine libri, mihi pag. 278.

§. III.

Tertia Remuneratio, Robur in aduersis, & animus calamitate insuperabilis. Iustus quasi fundamentum sempiternum, iustus in æternum non commouebitur. a Animosissimus rex David: In Domino sperans, inquit, non infirmabor. b Optimè Theodoretus: Gubernatorem, inquit, habeas Deum & aurigam, & res tuæ ab illâ prouidentiâ pendeant, nam hoc modo inconcussus manebis & immutabilis. Tales se gesserunt tot centena millia sanctissimorum Martyrum. Res noua & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & iocari. Multitudinis concursum fieri, cùm missilia sparguntur, cùm donatiua aut congiaria, cùm viscerationes dantur, nil noui est; at verò cùm capita decutiuntur, cùm sartagines, cùm rotæ & cruces proferuntur, cùm omnis generis supplicia inferuntur, esse tamen qui accurrant & certent quis prior moriatur, hoc nouum, hoc inauditum, hoc tamen, inquit Eusebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hîc alter alterum præuenire contendens porrigebat ceruices. Carnifices defecerunt & gladij: fessi sedebant, alij succedebant, mutabantur gladij, dies non sufficiebat: nullus

ex

a Prou. c. 10. v. 25. & 30. b Psal. 25. v. 1.

ex eis nec paruulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas inuincibiles: non commouebantur, sicut mons Sion. Huc apposité Chrysostomus: Montem dixit, spem in Deum immutabilem, inquit, firmam & constantem, inuincibilem & inexpugnabilē. Quemadmodum enim si quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec conuellere nec labefactare poterit; ita etiam qui eum aggreditur, qui spem in Deum collocauit, reuertetur domum vacuis manibus: Sed cur non dixit absolutè, *Sicut mons*, sed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum deijcere in calamitatibus, nec ab eis pessundari, sed à spe in Deum pendentes, omnia ferre fortiter, & bella, & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque desertus & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat prosperitatem, veteri statu recepto, cùm incolæ redijssent, & miracula rursus ostenderentur, ita etiam vir fortis & generosus, licet ab innumerabilibus inuadatur calamitatibus, minimè euertitur. a

Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in diuinam) assument pennas sicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. b Beati omnes qui confidunt in eo. Ergo viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. c

a Chrys. in Psal. 124. initio, & paullò post init. b Is. c. 40. v. 31.
c Psal. 3[?]. v. 25.

§. IV.

Quarta remuneratio, Immunitas à plurimis vitijs. Et non delinquent omnes qui sperant in eo. a Bernardo teste, Perfecta conuersio est ad bonum, vt nil libeat nisi quod deceat vel liceat. Et tunc demum perfecta erit voluntas, cùm plenè fuerit bona, & bene plena. b Hanc autem bene plenam, & plenè bonam voluntatem habere censendus est is, qui non suam ampliùs, sed iam pro suâ diuinam amplectitur Voluntatem, eíque se totum deuotissimâ subiectione transcribit. Et hic est qui Deo in omnibus fidit. Quisquis autem felicissimam hanc artem callet, ac reipsâ tam Prouidentiæ diuinæ, quàm Voluntati perfectè se tradit, graues vitiorum insultus non metuit. Vera in Deum Fiducia, non tantùm inquieti pectoris agitationem, sed & huic contrarium torporem mentis ac seniuin tollit. Disertè hoc ipsum confirmans Bernardus: Ita, inquit, animus si non præsumat de se, sed si confortetur à Deo, poterit vtique dominari sui, vt non dominetur ei omnis iniustitia. Ita, inquam,

a Psal. 33 v. 23. b Bern. tract. de grat. & lib. arb. ante med.

Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel stantem deijcere, vel subijcere dominantem. Alioquin frustra nititur, si non innititur. Disce ergo Deo fidere, etiamsi omnia tibi aduersa sint; disce contra spem in spem credere, & voluntas domini in manu tuâ dirigetur. a a Is.c.53.v.10.

§. V.

Quinta remuneratio, per veram in Deum Fiduciam velut Omnipotentes efficimur. Liberè proclamat Paulus: Omnia possum in eo qui me confortat. a Et quamuis cuique nostrûm hîc obijci possit: Tu longè sequere, & Pauli vestigia adora Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animosè dicat? Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos? b Sed quid opus testimonijs? Christus disertissimè: Si potes credere, inquit, omnia possibilia sunt credenti. c In quæ Domini verba egregiè Bernardus: Quidni, inquit, omnia possibilia sint innitenti super eum, qui omnia potest? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. An non omnipotens cui omnia possibilia sunt. d

Quâ in re nescio an vnquam præclarius quid dictum scriptúmue sit, quàm quòd idem Bernardus præclarissimè dixit scripsítque in hæc verba: Dulcissima liberalitas, inquit, in se sperantibus non deest. Hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem saluum fecit. In te sperauerunt Patres nostri, sperauerunt & liberasti eos: ad te clamauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quemcunque enim locum calcauerit pes vester, vester erit. Pes vester, vtique spes vestra est, & quatumcunque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, vt firma sit, & non titubet. e

Cùm Apostoli secretò Dominum interrogassent, cur non & ipsi lunaticum adolescentem illum malo genio insessum potuerint liberare? Christus caussam omnem diffidentiæ adscribens: Propter incredulitatem, inquit, vestram: Amen quippe dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. f Hîc non Christiana solummodò fides commendatur, sed & illa fiducia quæ diuinâ se Omnipotentiâ sic induit, vt ardua quæuis aggrediatur, & ad- miranda

a Phil.c.4.v.13.
b Iob.c.17.v.3. Rom.c.8.v.31 c Marc.9.v.23. d Bern.serm.85.in Cant.
e Bern.in Ps.Qui habitat.serm.15. post med. f Matth.c.17.v.20.

miranda patret. Quamuis Christus non dixerit: *Edite miracula*, sed, *Habete fidem Dei*: querelas contra Dei dispositionem omittite, pusillanimitatem ad ardua trepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: si non possitis calcare basiliscos & dracones, superbiam calcate; si non voce incendia domare, libidinum vestrarum flammas extinguite; si non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; si non mortuos ad vitam reuocare, Inuidiam vestro malo viuacissimam iugulate; si non aridas arbores ad virorem reducere, vacuam liberalitate manum, fœcundiore stipe instruite. Hoc est quod exigit Christus: Habete fidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbo argenti quippiam & auri colligit, quod artificij diuini est, Nam vti Boëthius, sola est diuina vis cui mala quoque bona sunt, cùm eis competenter vtendo, alicuius boni elicit effectum. *a* Sed de hoc alibi vberiùs.

a Boëth.l.4.de consol. phil.pros. 6. fine.

Cap. VI.

Fiduciam in Deum sine cognitione diuinæ Prouidentiæ vacillare.

IN mœstissimâ illâ profectione Abrahami in montem Moriam, vbi iugulandus erat filius, cùm tertiâ iam die dilucesceret, & mons in oculis esset, Isaacus qui ligna humeris subuehebat, patrem gladio armatum interrogans: Pater mi, inquit, ecce ignis & ligna, vbi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter. *a* Vtinam & nos, tunc maximè, cùm aqua nobis hæret, cùm exitum nullum reperimus, hoc vnum asiduè volueremus animo: *Deus prouidebit, fili mi, Deus prouidebit.* Exemplo demonstratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc vnum anxiè sollicitus, quid suis liberis sit futurum: frustra vir bonus se cruciat: Deus prouidebit. Alius corpore quidem sanus, sed æger animo secum disquirit ipse: *Vt sese res meæ habebunt, cùm hoc auxilium, aut auxiliator iste deerit?* vana plerunque sollicitudo: Deus prouidebit. Alius auri diues & auorum, non item virtutum: *Quid si*, ait ipse sibi, *præter sententiam & spem hoc mihi eueniat?* Homo pusilli animi! Deus prouidebit. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. *b* Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. Sicubi res aduersæ animum eius sollicitarent, conceptum à se symbolum proferebat: *Dominus prouidebit.* c Ita prorsus, ita ad Deum mentis acies con-

a Gen.c.22.v.7.& 8. b Sap.c.3.v.9.
c German. Alles gut / in Gottes hut.

conuertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in se.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum diuinis promissis, vt videbatur, rectà contrarium, quàm inexplicabili fiduciâ exequi est aggressus? Dici non potest, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus est, illud secum assiduè repetendo: Deus prouidebit. Verè prouidit, modo prorsus admirando. Nam pater, inquit Chrysostomus, sacrificauit, filius seipsum obtulit, Deus vtrumque acceptauit, & vita tamen mansit victimæ. Sic Abraham confisus Deo, peruenit vsque ad montem, vsque ad aram, ad ipsum vsque gladium, ad ipsum vsque filij iugulum, quod iam iam erat secandum. Nimirum altissimè combibit animo vir sanctus, illud vsquequaque certissimum: DEVS PROVIDEBIT. Diuinum hoc pronuntiatum quisquis vult capere, quotidiano id vsu discet optimè, támque in se quàm in alijs mira deprehendet diuinæ prouidentiæ vestigia. Et quæso, vitam nostram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus diuina nos duxit prouidentia, quot quantísque periculis nos suauiter subtraxit? Quiuis nostrûm iure dixerit: Misit de cælo & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis. Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum: liberauit me, quia complacuit ei. *a* Et quanta vitæ, quanta corporis animique discrimina non adij? sed euasi: Deus prouidit, Deus prouidebit, Fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non assequetur, nisi qui & Prouidentiam Dei probè cognouerit. An sit Prouidentia, fugimus quærere, nam rectè Clemens Alexandrinus: Sunt, inquit, quæstiones quædam dignæ quæ puniantur: cuiusmodi est quærere probationes, An sit Prouidentia, cùm sit manifesta diuina Prouidentia ex aspectu omnium quæ videntur effectorum, quæ arte & sapientiâ constant. *b* Est ergo Prouidentia. *c*

a 2.Reg.c.22.v.17. & 19. b Clem.Alex.l.5.Strom.sub.init.
c Hanc illustrissimis argumentis & testimonijs demonstrat in Theol. Natur. Theophilus Raynaudus distinct.8.quæst.3.mihi pag.293.

§. I.

Sed quid est prouidentia? Est ipsa, inquit Boëthius, diuina ratio in summo Principe constituta, quæ cuncta disponit. *a* Optimè de hac re Damascenus: Prouidentia, inquit, est Voluntas Dei, per quam res omnes aptè congruéq; gubernantur. *b* Rem sic capiemus: Vidit

22 2

a Boëth.l.4.de consol.phil.prosâ.6.paullò à princ.
b Damasc.l.2.de Fide Orthodoxâ cap.29. Quamuis autem Prouidentia Dei consistat in actu intellectus diuini, illum tamen comitatur actus voluntatis.

Vidit Deus ab æterno quâ ratione quæuis res creata ſuum finem possent aſſequi; ſimul etiam omnia impedimenta vidit, quæ in aſſequendo fine occurſura eſſent. Deinde hic idem optimus Deus, ſanctiſsimâ ſuâ Voluntate, ea delegit ſubminiſtranda auxilia, per quæ omnes homines ad ſuum finem quàm optimè ducerentur. Hæc verò ſtatim ab Orbis ortu propoſuit, & in opus deduxit per immenſam ſuam potentiam. Ita diuina Prouidentia, vt Dorotheus loquitur, fons eſt bonorum omnium. Hanc omnes Philoſophorum turbæ agnouerunt. hinc illa: Deum ſequere; Cum dijs pugnare noli; Id ſuperis curæ; Viderit Iupiter; Hoc in genibus Iouis ſitum, aliáque talia priſcis vſitata. Et hanc ſuam prouidentiam Deus mox ab initio, ipſis etiam oculis ingeſsit per Orbis diluuium, per Sodomæum incendium, per Calamitates Ægyptias, per Alimoniam è nubibus ſubmiſſam tot centenis millibus Hebræorum: quibus inſuper inſpectantibus leges condidit, præſentiam ſuam monſtrauit, viæ ducem ſtatuit columnam lucidam & igneam, emiſit effuſiſsimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus prouidentiam omnium omnino rerum creatarum. Res certiſsima eſt. Clamat Sapientia: Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. [a]

Vt autem nos Prouidentiæ diuinæ notitiam altiſsimâ mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil vſpiam Orbe toto fieri fortuitò, & caſu. Si res ad noſtram duntaxat ſeu prouidentiam, ſeu ſcientiam examinemus, plurima caſu quodam & fortè fortunâ fieri putabimus, ſi ad diuinam intelligentiam, nihil fit caſu. Diuina namque intelligentia infinita eſt, extenditque ſe ſine vllo labore ad omne quod intelligi poteſt. Deus puncto temporis, vno eodémque, ſic dicam, ictu oculi ſinus omnes & abyſſos cæli, terræ, maris, inferorum penetrat ac peruidet. Rectiſsimè Iobus: Nihil, inquit, in terrâ ſine cauſsâ fit. [b] Omnia in menſurâ, & numero, & pondere diſpoſuit Deus [c] ab æterno. Ita in rebus omnibus diuinæ gubernationis admirabiliſsima elucet prouidentia, quæ non præeſt ſolùm rebus omnibus, ſed intereſt, imò ineſt. Nos cæculi plurima putamus caſu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei conſilio & prouidentiâ proueniunt.

§. II.

a Sap.c.6.v.8 b Iob.c.5.v.6. c Sap.c.11.v.21.

§. II.

Sapientiſsimè Auguſtinus: Et ſic omnia, inquit, ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ ſtulti quaſi caſu, & temerè, & nullâ diuinâ adminiſtratione fieri putant. *a* Exemplo res patefiet: Herus è domeſticis duos, herilis conſilij ignaros, diuerſis vijs mittit ad eundem omnino locum. Hîc alterum alteri occurrere caſus eſt non Domino, ſed ſeruis: Ita theſaurum reperiri à paupere foſſore, caſus eſt quidem illi pauperculo, ſed non Deo, qui opes illic ideò recondi voluit, vt eas hic ipſe mercenarius eò loci foſſurus reperiret & diteſceret, non caſu ſed paternâ Dei prouidentiâ. Deo nil penitus fortuitum eſt. Idcircò;

——— Nemo temeraria credat
Fortuitóue geri mundana negotia caſu.
Omnia lege meant, quam rerum conditor illis
Sanxit ab æterno ———

Canem pinxerat Apelles, cúmque in reliquâ omni parte ſibi ipſe ſatisfeciſſet, exprimere in eo ſpumam anhelantis ſe poſſe non iudicabat. diſplicebat autem ars ipſa, nec alia inueniri poterat, & videbatur ſpuma illa pingi, non ex ore naſci, ſicque longius à veritate diſcedere: Abſterſerat ſæpius, mutauerátque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo ſibi approbans, cùm in picturâ verum eſſe non veriſimile vellet. Poſtremò iratus arti, ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpumâ equi ſimiliter impactâ ſpongiâ ſecutus dicitur. *b* Nos hæc talia merìſsimos caſus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in picturâ fecerit naturam. Erramus ſplendidè; nam quod fortunam dicimus, altiſsima Dei ſapientia & prouidentia eſt. Qui fortunæ aliquid tribuunt, Dei prouidentiam ſepeliunt. Non caſu fiebat, quòd maximè caſu factum videbatur, vt cadauer, metu latronum abijceretur in ſepulchrum Eliſæi, cuius oſſa cùm attigiſſet homo ille ſepeliendus reuixit. *c* Non caſu Moſes in vimineâ fiſcellâ expoſitus, à filia Pharaonis inuentus, & adoptatus eſt. *d* Nec caſu rex Achab inter ceruicem & ſcapulas læſus eſt: Accidit autem vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret. *e* Certiſsima Dei manu ferebatur hoc telum, ſicut & illud in Iulianum Apoſtatam: ſolùm iacienti res erat incerta. Non caſu aut fortuitò hirundines

a Aug. in Pſal. 9. poſt med. b Plin. l. 35. c. 10. poſt med. c 4. Reg. c. 13. v. 21. d Exod. c. 2. v. 3. & 9. e 2. Par. c. 18. v. 33.

dines Tobiæ domum inuolabant, & virum optimum visu priuabant. Hanc tentationem ideò permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ. Disertè Angelus: Quia acceptus eras Deo, inquit, necesse fuit vt tentatio probaret te. a Nihil fit casu. Ita minimè casu factum, quòd Christo nascituro vniuersus Orbis ab Augusto describeretur. b Ad fontem Sichar non casu consedit Christus cum Samaritide collocuturus. c Hæc omnia in tabulis diuinæ Prouidentiæ annotata sunt, ab omni æuo.

a. Tob.c.2.v.12. & c.12.v.13. b. Luc.c.2.v.1. c. Ioan.c.4.v.5.

§. III.

Cùm Cyprianus & Iustina velut capitis rei ducerentur, Theoctistus equo vehens, hoc solum dixit: Cum his hominibus iniquè agitur. mox à Felicio assessore iussus est equo deijci, & cum ijsdem duci ad supplicium. Iudicia tua, Domine, abyssus multa! subitus hic casus videri potuit; Dei prouidentia fuit.

Cùm sanctus Ignatius Loiola è pedis vulnere iaceret æger, fallendo tempori librum petijt, qui equestria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At casu factum (ita nos loquimur) vt ea fabularum mendacia domi nusquam essent, sed eorum vicem duo longè melioris argumenti codices ægro ferrentur. Altero Vita résque à Christo Domino gestæ, Altero ab Cælitibus reliquis facta facinora perscribebantur. Hi libri salutis principium fuere Ignatio, alijsque post Ignatium innumeris. At hos libros non Casus aut Fortuna, sed æterna Dei Prouidentia benignissimè, huic loco, huic & lectori destinauit.

Paphnutius interrogatus, quid caussæ foret, quòd illi proficerent, deficerent isti, sub eodem magisterio; hi caderent, illi starent? Respondit: Quæcunque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permissione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute coniuncta essent, secundùm Dei beneplacitum; cetera verò quæ cum vitijs haberent affinitatem, damna & iniurias in Orbem inueherent, Dei permissu fieri. Cur autem Deus tanta támque frequentia mala permittit? Hîc iubet Plato quiescere: Iudicia Dei abyssus multa. Hoc optimè cepit, qui dixit: Sine consilio & prouidentiâ tuâ, & sine caussâ nihil fit in terrâ. Didici etiam ex hoc inscrutabile iudicium tuum expauescere, qui affligis iustum cum impio, sed non sine æquitate & iustitiâ. a Præclarissimè Augustinus: Surgunt procellæ stagni huius, inquit, vides malos florere, bonos laborare; tentatio est,

a Thom. de Kemp. l. 3. c. 50. n. 4.

est, fluctus est, & dicit anima tua: O Deus, Deus, hæccine est iustitia tua, vt mali floreant, & boni laborent? & Deus tibi respondet: Hæccine est fides tua? Hæccine tibi promisi, aut ad hoc Christianus factus es, vt in sæculo floreres? a

Componamus ergo animos, & in Prouidentiâ Dei acquiescamus, quamuis impios dominari, pios opprimi, religionem euerti, iustitiam extingui videamus: nihil enim horum fieret, nisi Deus id singulariter permitteret, non permitteret autem, nisi iustissimæ rationes ei suppeterent, atque adeò nisi melius esset, sic permittere quàm impedire. At inde grauia incommoda, & ingens animorum iactura sequitur? Dolendum hoc quidem, sed moderatè, quia iustissimis de caussis sic placuit Deo, qui è magnis malis bona maiora, velut gladium è vaginâ nouit educere. Nec refert hoc arcanum Dei regimen non ita iam apparere: supremo dierum tanquam in speculo cernetur totus humani generis decursus, & omnis prouidentiæ diuinæ ratio, quâ Deus & in singulis regnis, oppidis, familijs, & cum singulis hominibus est vsus, vt pateat quàm benignus fuerit Deus in delinquentes, & quàm quisque illorum plus minúsue sit inexcusabilis, quàm denique hæc gubernandi forma, quâ vsus est Deus, fuerit & naturis rerum, & patefaciendæ ipsius gloriæ accommodata. Hoc iam sciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid tristius gentis humanæ lapsu? eam tamen Deus sic iterum erexit, vt præstare videatur sic lapsam esse, quàm semper stetisse. Mors Christi, summum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis salus.

a. Aug. in Ps. 25.

§. IV.

Pachomium quondam adijt Theodorus vehementi capitis dolore vexatus, petiitque hanc à suo capite intemperiem precibus auerteret. Cui Pachomius: Putásne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut simile quid, sine Dei permissione & voluntate contingere? Sustine, & cùm voluerit Deus, medebitur: bona est à cibis abstinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cùm patiens & longanimis nutum diuinum attendit. Hinc intelligere licet quàm is minimè tranquillo futurus sit animo, qui in diuinâ Prouidentiâ non quàm optimè fuerit fundatus. Sed nec ille diu miser esse poterit, qui hoc diuinæ Prouidentiæ arcanum fide viuâ penetrarit. Multæ quidem tribulationes iustorum, at de

de omnibus his liberabit eos Dominus. a Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur. Tot in humano corpore ossicula sunt & ossa, vt hominem dixeris Ossuariam. Ossium quædam clauorum vice sunt, vt dentes: alia sunt vt pyxides, vbi medulla, præsertim in coxis & tibijs; aliqua quasi consuta sunt vt craneum, alia alijs infixa sunt sicut ianuæ vncus cardini. Galenus medicorum Princeps in humano corpore ossa ducenta numerat. b Viringus inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor assignat. Horum quodlibet, vti Galenus docet, quadraginta fines seu scopos, in vsum corporis habet, adeò artificiosè inter se omnia collocata sunt. Ergo vt ossa solùm humani corporis in ordinem reponantur, plusquam octies milie scoporum seu finium obseruandi. Vnicum ex his non conteretur, Deo non annuente; Custodit Dominus omnia ossa eorum. Neque verò Deus vt architectus est, qui cùm struxit domum, deserit: Deus operi suo momentis omnibus non adest tantùm, sed assiduè in eo habitat.

Seraphinus Firmanus vir eruditus & sanctus, secretum notatu dignissimum exponens: Sanctorum vitam, inquit, per singula rerum ac temporum momenta à Deo sic temperatur ac regitur, vt omnia in eorum cedant bonum. Quid in omnia? Nam, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. c Ita Deus suos singularissimâ tuetur prouidentiâ; adiecit illis oculum, qui non sopietur. Hinc amabilissimum illud inter Deum sanctósque homines certamen: Illis nil suauius, quàm id semper velle facere, quod Deo placeat: Nec cedit his Deus, facítque semper, quod suos scit velle. Ludouicus Carbo vir æuo nostro inter Venetos magnus, rationibus docet, virum iustum tam esse gratiosum apud cæli Regem, vt quicquid rogat, impetret. Ioannes Apostolus hoc ipsum planissimè affirmans: Fiduciam, inquit, habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. d Et eadem ista tertiùm repetit ne vllus sit locus diffidentiæ.

Dictauerat Deus Ezechieli vati panem immundum ex hordeo, fabâ, lente, milio pinsendum, & humano fimeto contegendum. Horrorem ostendit Vates, mox sententiam mutauit Deus. e Iacob luctator: Non dimittam te, inquit, nisi benedixeris mihi. f Factum. Thomas Aquinas in morbo peregrinos pisces esurijt, mox eos

a Psal. 33. v. 20. & 21. b Galen. l. de format. fœtus. c Rom. c. 8. v. 28. d 1. Ioan. c. 3. v. 22. e Ezech. c. 4. f Gen. c. 32. v. 26.

eos miraculo accepit. Res liquet; Deus voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. *a* Sed & arcanissima quæque suis detegens Deus: Num, inquit, celare potero Abraham quod gesturus sum? *b* Nec aliter Christus: Vos autem dixi amicos, inquit, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. *c*

a. Psal. 144. v. 19. b. Gen. c. 18. v. 17. c. Ioan. c. 15. v. 15.

§. V.

Ludimagister qui puerulos litteras formare docet, quandoque manum vnius ducit, alterius nullam habet curam. Quid caussæ est? Ille puerulus bonæ indolis est, ingenuus, docilis, morigerus; iste importunus, inobsequens, intractabilis, asinus ad lyram. Ita Deus voluntatem timentium se facit, sicque illos custodit ac regit, per singula rerum ac temporum momenta, vt omnia in eorum bonum cedant: immorigeris istis & rebellibus dicitur: Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam. *a* Quid ita, aiunt, cur nos non æquè custodit ac regit Dominus, sicut illos, & illos, & istos? Vos ipsi in culpâ estis: Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini (vultus indignatione plenus) super malos, vt perdat de terrâ memoriam eorum. *b* Morigeris illis à Deo promissum: Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te, cùm ambulaueris in igne, non comburêris; clamabis, & dices: Ecce adsum. *c* Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloriâ ero in medio eius. *d* Hominis ad Dei voluntatem se formantis animum, Deus velut solium suum occupat, in eoque tanquam rex residet. Adsint iam qui hunc hominem velint lædere, Deo licentiam non concedente. Insignissimè dixit Ambrosius: Dominus dormit tepidis, vigilat perfectis. Non quòd illorum obliuiscatur quos monet, reprehendit, excitat, castigat; sed quòd suam in suos prouidentiam singularibus modis & argumentis plurimis demonstret. Iacob interrogatus à fratre de comitatu: Paruuli sunt, respondit, quos donauit mihi Deus seruo tuo. *e* Ita placidè illum docuit (ait Chrysostomus) quanta erga se Dei fuerit prouidentia. A Deo probi curantur, vt amici, vt filij, improbi vt mancipia & serui. Et quamuis Deus pænè inuitus naturæ turbet ordinem, eum tamen millies, iterúmque millies in amicorum suorum gratiam inuertit. Hinc

a Is. c. 1. v. 15. b Psal. 33. v. 16. & 17. c Is. c. 43. v. 2. & c. 58. v. 9. d Zach. c. 2. v. 5. e Gen. c. 33. v. 5.

Hinc res gestæ Diuorum tot prodigijs & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Prouidentia instar scalæ est, quam Iacob sub dio pernoctans vidit à terrâ in cælum vsque pertingentem. Omnia cæli terræque negotia prouidentissimus Deus iam ab æterno habuit in expedito. Attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Nam, Tua, Pater, Prouidentia ab initio cuncta gubernat. a Non enim est alius Deus quàm tu cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam non iniustè iudicas iudicium. Ea huius prouidentiæ vis est, vt re nullâ impediri, falli, tardari aut flecti possit: ea verò suauitas, vt nil agat contra cuiuscunque naturam, fortissimè ac suauissimè omnia & præuidendo & disponendo.

Simile quid somniarunt veteres, catenam auream fabulati quæ cælo demitteretur in terram, & vbi omnia comprehendisset, in cælum denuò attraheretur. b

Est igitur in Deo, fuit, eritque peruigil illa & perpes cura, quæ res omnes inspicit, adit, cognoscit: & cognitas immotâ quadam & ignotâ nobis serie dirigit ac gubernat. c Id autem est quod Prouidentiam hîc vocamus, de quâ sæpe non dubitamus, sed querimur, vt pueri seueriorem patris disciplinam exosi. Mittamus aliquando has querelas, &, si sapimus, sequamur ab alto attrahentem illam vim, & æquum censeamus, vt homini placeat, quicquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei prouidentiam quotidie confugiamus. Cùm enim Orbem tot ac tantis sceleribus oppletum aspexerimus, illud vnà veniet cogitandum: Quoniam prospicit quod veniet dies eius. d Si ex Orbe reducamus oculos domum, & nos ipsos intueamur, Prouidentiam circa nos tam peruigilem, tam plenam amoris obseruabimus, vt nec vnicus quidem capillus capite defluat, id ignorante aut vetante diuinâ Prouidentiâ. Hinc Augustinus excelso animo: Quid mihi deerit, inquit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? e

a Sap.c.8.v.1. & c.14.v.3. b Homer. Iliade 8. c I.Lips.l.1.Constant.c.13. d. Psal. 36. v. 13. e Aug. serm. 4. de mart.

CAP. VII.

Quanta Dei Prouidentia sit circa vita necessaria.

OMnia quidem in manu Dei sunt, non malè tamen quispiam dixit, tres claues Deum penes se habere, quas nemini committat:

mittat: vnam quidem clauem ad promendas pluuias, ventos, niues, & alios eiusmodi partus aëris; clauem alteram ad reseranda sepulchra, & reuocandos in vitam mortuos, tertiam ad penu & omne genus alimoniæ. Quòd si Deus has promptuarias cellas occludat, quis aperiet? Ergo Deus rerum omnium promus condus: ab ipso impetrandum, quicquid ducendæ vitæ necessarium est.

§. I.

Marcus anachoreta dicere solebat: Qui Deo non fidit in his caducis, quantò minus fidet in alijs æternitatem spectantibus. Et primum argumentum quo Christus in nostram diffidentiam vsus, hoc est: Nónne anima plus est, quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum? a Hîc validissimis argumentis eximit animo sollicitudinem illam pessimam circa vestitum & victum, docétque in almâ Dei Prouidentiâ vnicè confidendum. Si enim Deus tam prouidens & liberalis est in ijs, quæ videntur operosiora, cur Deum obliuionis arguimus aut incuriæ in ceteris minus operosis? Si corpus dedit, cur vestem neget? qui donat equum, cur subtrahat frenum? Nónne vita pretiosior est quàm id quo alitur vita, & corpus præstantius quàm id quo tegitur corpus? vtique. Qui ergo nihil sollicitis, imò nec quidem existentibus nobis in rerum naturâ, vitam corpúsque dedit, dabit procul dubio & ea quibus vita & corpus sunt sustentanda, præsertim cùm ipse voluerit vitam corpúsque his indigere. Si ergo maiora dedit vltro, declarauit se minora etiam & posse, & velle dare. Dabit autem non quidem otiosis nobis, quos non ad otium creauit, sed vacuis sollicitudine, hanc enim Deus in se vult reijci. Pulchrè Iobus de coruorum coco interrogans: Quis, inquit, præparat coruo escam suam, quando pulli eius clamant vagantes, eò quòd non habeant cibos. b Hoc ipsum ab auibus sumptum argumentum ingerens & Christus: Respicite, inquit, volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa: Nónne vos magis pluris estis illis? Hoc ipsum sæpius inculcans hic è cælo magister: Nónne, inquit, duo passeres asse væneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis passeribus meliores estis vos. c

Alterum argumentum sumit à brutis animantibus, quæ citra omnem sollicitudinem pascuntur, vt vel in illis discamus amplitudinem

a Matth. c. 6. v. 25. b Iob. c. 39. v. 3. c Matth. c. 10. v. 29. & Luc. c. 12. v. 7.

dinem diuinæ prouidentiæ, in quam recumbamus. Hanc enim vt apertissimam faciat, non adducit pastum in deserto Israëlem annis quadraginta: non laudat Eliam à coruis nutritum, sed brutas animantes obijcit, ídque non leones, vrsos, elephantes, aut alia id genus grandia animalia, quæ & ipsa diuinitus pascuntur, sed animalium minima, auiculas, quæ cùm cantui ferè vacent, & veluti obiter sumant cibum, maximè à sollicitudine liberæ videntur. Et homo qui pluris est innumeris auiculis, Deúmque non Dominum tantùm, sed & Patrem agnoscit, sic angatur animo?

Post demonstratam Dei Prouidentiam in auiculas & capillos, quam circa flosculos gerat ostendens: Considerate, inquit, lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent, Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloriâ suâ coopertus est, sicut vnum ex istis. Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos minimæ fidei? a Videte igitur quàm non solliciti sint agrestes flosculi, de suo, quo triumphant vestitu, nam omnem decorum suum vni Deo referunt acceptum, apertè professi se nihil debere humanæ curæ. Rerum naturam, quæ à Dei Prouidentiâ est, hominum industria & cura imitari potest, assequi non potest. Adeò vt magnificentissimi Regis Salomonis exquisitus, atque ad miraculum vsque ornatus ac pretiosus cultus, floris contemptissimi elegantiam neutiquam exæquet. Vos iam ipsi iudicate, si Deus vilissimas herbas breuî demetendas & in furnum rapiendas tam pulchrè amicit, quantò magis vos, immortalitati à se conditos vestiet, curabítque necessaria, non tegendo tantùm corpori, sed si opus sit, etiam ornando. His & tertium quoque argumentum adnectit Christus, &: Quis autem vestrûm cogitans, inquit, potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum? Imò minuet potiùs sollicitudine: nihil hic vllius industria profecerit. Si ergo, inquit Lucas, b neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis? si rem tantillam vel maxima sollicitudo non promouet, vt scilicet coporis statura nonnihil augeat, quomodo corpus in vitâ seruare poterit quantauis annonæ opúmque congesta copia, nisi adspiret Dei Prouidentia? Inanis & irritus est omnis labor vester, nisi Deus illum prosperet. Huic ergo alendi coporis curam permittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentissimè ac suauissimè, vestris curis nil opitulantibus facier. Aperit ille manum suam & implet omne animal benedictione. c

§. II.

a Matth. c. 6. v. 28. b Luc. cap. cit. c Psa. 144. v. 16.

§. II.

Cùm ergo Deus, quæ ad vitam necessaria, prouideat omnibus, Nam, æqualiter cura est illi de omnibus, [a] quî fit tantam vbique multitudinem esse hominum egentissimorum; videtur Deus res humanas suo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum, Dei Prouidentia est. Verè Chrysostomus: Non tantùm pauperes diuitibus, inquit, sed hi illis indigent, & magis. [b] Et fingamus duas vrbes, quarum illam soli diuites, hanc pauperes [c] soli habitent, nullum poterit inter has esse commercium; in illâ nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic sartor, pistor, sutor, nullus faber, institor, agricola; has artes opulenti non factitant, nulli hîc serui, ancillæ nullæ. qualis igitur hæc vrbs, si alienâ ope destituatur? In alterâ sat erunt eorum qui calceos suant, qui vestes conficiant, qui agros colant, qui sibi denique re modicâ sufficiant. Si omnibus itaque abundè suppeterent ea quæ vitæ sustentandæ sunt, quid demum sequeretur? Interitus omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Substructiones, nauigationes, aucupia, piscationes, mercaturæ pessum irent: & qui Domini forent, si nulli essent qui seruos se profiterentur? Ita Paupertas conseruat humanam gentem & ornat: Paupertas industrios facit & laboriosos: Paupertas suscitat artes. Exulet Paupertas penitus ab Orbe, simul boni mores, & Virtutes pænè omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helluari, græcari & pergræcari, primarium erit negotium: Luxum comitabitur luxuria, Diuitias vitia. Vbi rerum omnium abundantia est, ibi plerunque etiam vitiorum. Testantur hoc vberes anni, quibus plenæ potatorum cauponæ, in omne genus turpitudinis & insaniæ despumant. Testatur hoc Diluuium cuius principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plena libidinibus vita omnium. En, quanta Dei prouidentia, quæ à lasciuiâ ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos citat. Quicquid vspiam pulchri cernimus, ab ijs elaboratum est, qui pecuniâ non abundarunt, ideò labores suos vendere coacti sunt.

In ipsâ porrò paupertate quantâ Deus prouidentiâ succurrit! Non affliget Dominus animam iusti. [d] Beatus Franciscus coram Assisinate Præsule vili duntaxat linteo tectus: Nunc, inquit, liber-

rimè

a Sap.c.6.v.8. b Chrys.tom.5. orat. de diuit. & paup.
c Pauperes vocamus, qui victum manu aut laboriosâ industriâ parant.
d Prou.c.10.v.3.

rimè dixero: Pater noster qui es in cælis: Idem suis in viaticum dare solitus est illud psaltæ: Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. *a* Romano autem Pontifici de alimentis sciscitanti respondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, sed patrem ditissimum. Ita prorsus est: hic pater tantâ suos curâ & prouidentiâ complectitur, vt cùm humana desunt auxilia, subministret diuina. Vt annonam præstaret Eliæ, suam nobis prouidentiam ingessit. Primò quidem, prophetæ dapiferos iussit esse coruos. *Corui quoque deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes vespere.* b En aues rapacissimæ quæ alioqui commissum sibi commeatum consumpsissent in viâ, nisi obstitisset diuina Prouidentia, iam etiam à dapibus sunt, & ad cyathos stant. Deinde hunc ipsum Eliam Deus per pauperculam viduam pauit, cuius omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo vngeretur, non quo vesceretur, & tamen quot farinæ modij, quot libræ olei in paupertino hoc penore latebant? Tertiò cùm Elias egestatem suam securo somno solaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, vti Habacuc Danieli messorum tulit delitias. Eandem hanc singularem beneuolentiam Deus sexcentis alijs suorum amicorum exhibuit, farinam, panes, oleum, vinum, occultâ vi augendo, aut cùm hæc penitus deessent, insperatâ gratiâ submittendo. Et quamuis hæc talia nos ipsi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens vbique diffidentia est trepidantium, ne desint vitæ necessaria: cùm Iudæis etiamnum vociferamur: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? Numquid & panem poterit dare? Adhuc Philippi vox auditur: Sed quid hæc sunt inter tantos? c tot hominum fami non sufficient ista. O verè minimæ fidei homines! Scit pater vester quia his omnibus indigetis. *d* Numquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

a Psal.54.v.23. b 3.Reg.c.17.v.6. c Psal.77.v.19.& 20. Io.c.6.v.9.
d Matth.c.6.v.32.

§. III.

Paulo inter anachoretas primo, annis sexaginta dimidium panem detulit coruus, integrum præsente Antonio. Ioannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium visus, ceruæ lacte pastus est. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane, quemadmodum Elias à coruo. Non vnus eremicolarum

colarum illorum è palmis & cibum & vestem impetrauit; vna illis arbor & sartor fuit & pistor. Anno Christiano sexcentesimo quinquagesimo tertio Iudocus Britonum Regis Rethaëli filius, spreto solio in sacerdotium venit, solitarium vitæ genus amplexus, in Brahic loco riuulis cincto cœnobium & templum condidit. Hic in egenos tam piè effusus fuit, vt quodam die non nisi panis vnicus familiæ superesset, hunc ipsum tam in quatuor partes secari, & quadram dari mendico iussit. At ille idem mendiculus mutatâ veste quartùm rediit, & omne penu mendicando abstulit. Hîc Vlmarus socius mussare & obloqui, atque liberalitati nimiæ indignari. Iudocus hominem solatus, è cælesti penore subsidium petere docuit. Paullò post quatuor nauiculæ commeatu onustæ illic appulerunt & omnem religiosæ familiæ indigentiam subleuarunt. a Optimè dixit Augustinus: An putas qui Christum pascit, à Christo non pascitur? b

Beatus Dominicus sub initium sui Ordinis duos è suis misit qui alibi locorum concionarentur. Illi sub vesperem & fessi & famelici, sed & tristes gemebant se ignotos ad pauperrimas casas deuenisse, vbi auxilij nihil sperandum. Hîc vnus aliquis occurrens & mœroris caussas eliciens: Omnia, inquit, Dei caussâ deseruistis, magnâ vtique in Deum fiduciâ, & nunc trepidatis velut omni spe destituti: pecudes Deus pascit, & filios sinet perire fame? Cum dicto se subduxit. Illi oppidum ingressi, post preces in templo fusas, à Curione inuitati sunt ad cenam. Sed & alius quispiam interuenit, qui hos ipsos hospitio recipere contendit; hîc amica lis inter duos, à tertio demum dirempta est, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum, & alterum hospitij ius offerentem in suas ipse ædes pertraxit & omnes lautè habuit. Ita Christus suis post toleratos nocte totâ labores: Venite, inquit, prandete. c Et tamen hæc omnia quandoque nostram nobis diffidentiam non eripiunt. quicquid rerum suppeditet Deus, egestatê metuimus; inter aquas aquarum penuriam formidamus, & nisi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis deesse credimus. Improba nos identidem cogitatio vellicat: Vbi est quod speras? Cui optimè respondens Augustinus: Spes, inquit, nondum peruenit ad rem; & ouum est aliquid, sed nondum est pullus.

§. IV.

a Zachar Lippelo. 13. Decembris.
b Aug. l. de eleem. c Io. c. 21. v. 12.

§. IV.

Mendicum aiunt fuisse, qui vbi manticam iam oppletam, & vndequaque fartam panibus vidisset, dicere solebat: *Iam spero*. Huic nos mendico simillimi sumus, tum scilicet speramus cùm in annos plurimos lautè prospectum nobis credimus. Nimirum tantum spei concipimus, quantum rei præsentis cernimus. Longè aliter Ioannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à diuinâ prouidentiâ pendebat, quâ vnâ re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit vt tredecim frumentariæ naues, quarum singulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media ferè pars ciuium Alexandrinorum ingenti hoc damno affecta est: ideò nautæ aliique in Asylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox schedulam misit Ioannes, in quâ hoc solum perscripsit: Dominus dedit, Dominus, vt voluit, abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum. Exite filij, nihil ob hoc veriti: Dominus sollicitus erit de crastino. Postero ab hoc die adfuerunt qui optimum Præsulem ob acceptam cladem solarentur, at ille modestè præoccupans, & culpam omnem in se deriuans: Ego, inquit, liberalem me credebam in dandâ stipe, & forsan ob id elatioris animi fui, iustè igitur amantissimus pater, filium vanè intumescentem corripuit hac clade. Admonet Deus & reuocat clementer, plagas aliquot infligens, vt ijs admoniti ad nos redeamus, imò ad ipsum. Sed est prorsus idem ipse ille Deus qui Iobi æuo fuit, æquè potens, æquè misericors, qui non deseret nos. Ita ipsos consolatores suos integerrimus Antistes solatus est. Nec diu fuit, ait Leontius, cùm grande illud damnum duplicato lucro pensatum est, & Ioannes pristinam in egentes liberalitatem repetijt. a Diffidentiam certè ac pusillanimitatem in his talibus exhibere, idem pænè est, ac dicere; Aut auarus est Deus, aut obliuiosus. Sed apage impias has voces.

Sanctus Amatus nobile fuit speculum omnibus ijs sedulò inspiciendum, qui diuinam prouidentiam aut ægrè capiunt, aut tacitè accusant. Hic post annos triginta in monasterio Agaunensi exactos, in rupe solitariâ vitam egit continentissimam. Nam è cœnobio assignatus ei socius Berinus, solùm tertio quouis die, panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commeatûs, & obsequij ratio. Ægrè tulit hanc abstinentiam cacodæmon. Itaque captatâ occasione, cùm vir sanctus in preces effusus genibus niteretur,

a Leontius in vitâ S. Ioan. c. 27.

retur, aduolans coruus hydriam euertit pedibus, & panem rostro asportauit. ita omnis in triduum commeatus perijt. Quid ad hæc Amatus? fortaſsis indignari coruo, & rapaciſsimam auem diris omnibus deuouere, atroces voces in Dei prouidentiam iactare, hæc diaboli machinamenta execrari? Nil horum Amatus: nostræ sunt hæ cantilenæ. Ille manus mentémque cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Iesu, quòd sanctiſsimæ Voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore ieiunio. Scio hoc mihi vtile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur abſque tuâ prouidentiâ. [a]

Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur abſque prouidentiâ diuinâ, sine quâ nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naues mergi, fortunas eripi, famam violari, sopitâ & dormitante hac prouidentiâ putatis? rectiùs senserunt vel ipsi idololatræ: nam quibuscunque illorum sapientiæ aliquid aut sanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cæco impetu ferri miscerique censuerunt. Ideò, inquit Seneca, fortiter omne ferendum, quia non, vt putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. [b] Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur?

a Zach. Lippeloo. 13. Sept. b Sen. l. de prouid. c. 5.

§. V.

Ad eandem hanc Prouidentiam aſsiduâ mente cogitandam, quotidianis pænè documentis ducimur. Non ita pridem vir religiosus Valentiæ nouem milliarium iter ingressus, sed viâ nondum omni decursâ, æstu, fame, sitique ad omnem laſsitudinem confectus, abiecit se sub pirum, & precari cœpit. dum preces iterat, in summâ arbore pirum grandiusculum videt: eodem tempore transiens illic viator hominem sub arbore fatiscentem allocutus, vbi audijt quæ cauſſa progressum moraretur, panem album & bene magnum protrahens partem præsecuit, & dedit instaurandis viribus. Hæc vtique credimus, sexcenta talia contingere non nescimus, similia & ipsi experti sumus, nihilominus tam exigua est sæpe nostra in diuinam prouidentiam fiducia, vt nisi marsupia, cistæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta sint, animus quoque spe vacuus iaceat, cùm verò crumenam cernimus numis differtam, hîc demum speramus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non est spes: Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non vide-*

mus, speramus; per patientiam expectamus. a Ea demum vera est in Deum Fiducia, quando spes in angusto est, & cum rebus arctissimis colluctatur. Videmus mala nostra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloriæ.

Narrat Theodoretus beato Mæsimæ duo fuisse dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberalissimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus ad vitam necessarijs, illud misericordiâ, liberalitate, prouidentiâ plenissimum & exundans; neutrum exhauriri potest. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum est, cùm reculæ nostræ in fundo suspirant. Modò vnicum hoc probè discamus, DEO FIDERE, & sanctissimæ ipsius Voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum est: Si faceremus quæ deberemus: Deus faceret quæ vellemus. *b* Hieronymus id confirmans: Sit homo, inquit, qui esse debet, & mox addentur ei ab eo omnia, per quem facta sunt omnia. c

a Rom. c. 8. v. 24. & 25.

b Wann wir thäten/ was wir solten/ So thät Gott was wir wolten.

c Hier. in c. 6. Matth.

CAP. VIII.

Quanta Dei prouidentia sit in Amicos.

MAgnificum Dei promissum: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. *a* Et quantâ Deus curâ iuuenem illum citharædum (cùm Laurentio Iustiniano loquor) est prosecutus, quantis in periculis, quàm multiplici prouidentiâ seruauit, perinde si vnicum hunc hominem suscepisset curandum. Ipse rex Dauid testatus: Domine, inquit, tu cognouisti omnia, nouissima & antiqua: tù formasti me & posuisti super me manum tuam: tu cognouisti sessionem meam & resurrectionem meam: intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam & funiculum meum inuestigasti, & omnes vias meas præuidisti. *b* Mea omnia, Domine, à te iam ab æterno ad minutissimum punctulum expensa sunt.

a Zachar. c. 2. v. 8. b Psal. 138. v. 2. & seqq.

§. I.

Sanguinem & vitam Dauidis rex Saul perpetuis insidijs petijt. Frustra: Deus protexit. Cùm verò Dauid in Maonis solitudine

lateret,

lateret, mox adfuit Saul, & copioso milite Dauidem *in modum coronæ* a sic vallauit, vt nullus esset nec effugij, sed nec spei locus. Putabatur fera indagine & canibus cincta. Hic res Dauidis desperatissimæ videbantur; Saul pænè iam victor, illius capiti proximè imminebat; leo iam faucibus tenere prædam sibi videbatur. Sed frustra & hoc: Deus protexit. Nam subitò allatus est Sauli tristis nuncius, irruptionem fecisse alicunde Philistæos; quare properaret, & hostem arceret finibus. Ita Dauid post omnem desperationem, iam vnguibus hærens ferocissimæ tigridis, repentè dimissus est liber: Deus protexit. Ita omnes impij regis insidias diuina Prouidentia elusit suauissimè. Non autem mirum, Dauidem, velut oculi pupillam, à Deo sic protectum; norat exactissimè Dauid diuinæ se Prouidentiæ attemperare. Et en specimen nobilissimum: Cùm Iessæus Rex Dauid rebellem filium Absalonem fugeret, occurrens in viâ Semei, & atrocissimis maledictis regem lacerans: Egredere, egredere, aiebat, vir sanguinum & *vir* Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domûs Saul, quoniam inuasisti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es. b En prodigiosam hominis improbitatem! Nec diuinam legem, nec Principem populi, nec suum regem quidquam reueritus, eum contumeliosissimè & in os appellat homicidam, sicarium, tyrannum, inuasorem regni. Indignissimum facinus! Neque hoc satis, Principi omnium hominum mitissimo, ac suorum subditorum amantissimo, extremâ insuper calamitate afflicto, ac pænè prostrato, tot probris insultare. Maiora facinorosus Semei est ausus. Rex Dauid iam è beato miser, quâ vnâ re nihil est miserabilius, nudis pedibus, vultu lacrimis confuso incedebat, eum tamen Semei lapidibus velut furiosum canem appetijt, & pro floribus cænum in eum coniecit. c verè vnguis in vlcere fodicando. Hic iam singularem & omnibus sæculis admirandam Dauidis tolerantiam vide, quâ ille diuinæ Prouidentiæ subiectissimum se gessit, & grauissimam iniuriam quasi diuinitus imperatam agnouit. Dixerat Abisai, Principis Ioabi frater: *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? Vadam & amputabo caput eius.* Hic Princeps religiosissimus, iam tertium in regem electus, ab impurissimo capite, à suomet subdito, quem nec verbo nec facto violarat, tam grauiter offensus, non tantùm non irasci & fremere, non vlcisci & saxa reuoluere, sed sui calumniatoris patronum agere,

a aa 2 militum

a 1. Reg. c. 23. v. 26. b 2. Reg. c. 16. v. 7. & 8. c Vti vult Theodoret. q. 32.

militum suorum vim ab eo defendere, culpam in se admissam extenuare, violatæ maiestatis reum, diuinæ Prouidentiæ instrumentum agnoscere, Deum denique horum omnium auctorem fateri, sic demum præcipere: *Dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret David: & quis est qui audeat dicere quare sic fecerit.* a Diuinum quid in hac petulantissimi hominis nequitiâ obseruans Dauid: Dominus, inquit, præcepit ei vt malediceret. Quamuis autem grauissimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideò præceptum id ei dicitur, vt malediceret, quandoquidem Deus pessimâ Semei voluntate, quam non fecerat, optimè vsus est ad corripiendum Dauidem. b

Eadem prorsus est ratio, in omnibus aliorum hominum vexationibus & iniurijs, in quibus optimus Deus, pessimorum hominum arbitrio vel ad insontes exercendos, vel ad puniendos sontes vtitur. Hæc flagelli loco sunt cùm peccauimus; freni loco, ne peccemus. Ideò quisquis iniquè vexatur ab alijs, cum Dauide rectè dixerit: *Propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam* in hunc hominem; ego me non vlciscar. Viuit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moriatur. c Ita in diuinam Prouidentiam animo semper excelsissimo feramur. Et quamuis nostri contra nos inimici prudentissimis sese consilijs muniant, non est tamen quòd eos formidemus: Domini nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus super Absalon malum. d Eo loco apud Deum sunt probi homines, vt de illis iam olim Deus pronuntiarit: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.

a 2.Reg.c.16.v.10. b De quâ re August. de grat. & lib.arb.c.20. & seq.
c 1.Reg.c.26.v.10. d 2.Reg.c.17.v.14.

§. II.

Considerate mihi obsecro Iosephum Ægypti proregem, per quos anfractus, per quas ductus est ambages, dum ad illud honoris culmen peruenerit: Tantæ gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hîc stitit malorum impetus: Domesticam inuidiam ingens excepit malum: Ismahelitis velut mancipium venditus est, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum sors in Ægypto salutauit. Hic fauor dominæ tam exitiosus fuit optimo iuueni, quàm anteà fratrum odium. Cùm enim iuuenis castissimus, quotidianas heræ pellecebras surdis auribus transmitteret, apud herum falsò delatus, ad carcerem raptatus, triennio illic innocens detentus

tus est. Sanè non statim atque in Ægyptum peruenit, currui triumphali est impositus:

Per varios casus, per tot discrimina rerum

Ad hoc solij demum euectus est. Et hæc omnia diuinæ Prouidentiæ iussu sunt facta. Locupletissimus testis ipsemet Iosephus, cùm apud fratres de diuinâ hac Prouidentiâ dissereret: Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum. a Nolite timere, num Dei possumus resistere Voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Hæc non solùm audiamus nos, inquit Chrysostomus, sed & imitemur, & ita solemur eos qui nos afflixere, non imputantes eis, quæ in nos admiserunt, sed omnia magnâ ferentes beneuolentiâ. b Siquidem ita solet prouidentissimus Deus deterrimos etiam amicorum suorum euentus lætissimis successibus commutare. Sæpe beneficijs locum fecit iniuria; multi ceciderunt, vt altiùs surgerent & in maius. Diuina Prouidentia non modò rectè factis, sed etiam peccatis, ad ea quæ destinauit, vti solet. Vidisti Ioseph? tolle malitiam fratrum eius, tolle inuidiam, tolle parricidij commentum, quo in fratrem sæuierunt, simul abstuleris omnia illa quibus Ægypti stetit incolumitas. Nulla fuisset regij somnij interpretatio, nulla in septennium frumentatio, fame perijsset Ægyptus, perijssent & finitimæ regiones. Vis clariora? tolle Iscariotæ auaritiam, & Iudæorum inuidiam simul abstuleris gentis humanæ litrum, Christi sanguinem & mortem. Tolle diabolos; certamina, victoriæ, præmia, magnâ ex parte cessabunt. Tolle tyrannos; vbi martyres erunt? Hic diuinæ Prouidentiæ mos est, non solùm bonis, sed etiam malis ad bonum vti. Iosephi certè venditio, si actionis huius naturam spectes, efficienter fuit à Deo, at verò ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à pessimâ fratrum voluntate. Prouidit autem Deus plurima, quibus hanc omnem iniuriam emendaret. Pulchrè hîc Gregorius. c Ecce, inquit, quomodo sapientes, in ipsâ suâ sapientiâ vis diuina comprehendat! Ideò venditus fuit Ioseph, ne adoraretur, & ideò est adoratus quia venditus. Idem Mosi contigit. Quem enim Pharao rex morti destinarat, hunc Pharaonis filia, Deo instigante, sibi educandum commendabat. In aulâ tuâ, Pharao, nutrire cogeris eum, qui vindicaturus est illos, quos tu extremè persequeris. Nouum miraculum, inquit Augustinus, filia

aaa 3

a Gen. c. 45. v. 8. & c. 50. v. 19. & 20. b Chrys. tom. 1. in c. 45. Gen.
c Greg. l. 6. mor. c. 14.

lia parricidæ, fecit opus maximum misericordiæ. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. a

a. Prou. c. 21. v. 30.

§. III.

Chariton, cùm Hierosolyma tenderet, latronum insidijs interceptus, in spelæum illorum tractus, & catenis alligatus est. Latronibus aliò ad prædam dilapsis, Charitoni hoc vnum agere, Deum diuinamque Prouidentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permissionem secum expendere, ob eámque patri amantissimo gratias agere, eidémque se impensissimè commendare, nec aliud velle quàm diuinam in se Voluntatem perfici. Dum hæc animo voluit, serpens è latebrâ prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largiùs non vocatus hospes, sed pro symbolâ, quod ingrati solent, venenum refundit. Vbi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractam sitim lacteâ promulside propitiare: biberunt liberaliùs quàm serpens, sed ita vt nil biberent ampliùs, nam paullò post concepto intra venas veneno, extincti sunt omnes. Ergo iam Chariton latronum ex asse hæres, & solus infamis latibuli dominus, diuinæ se Prouidentiæ ardentiùs quàm vnquam commendauit: nec frustra; vinculis ope diuinâ laxatis, pro miserabili ergastulo habitaculum reperit opulentum. & pecuniam quidem illic inuentam, partim subleuandis egenis, partim monasteriolo condendo adhibuit. Ipsa latrocinantium specus in templum mutauit, vbi tam Iudæi quàm Idololatræ Christianis sacris imbuti sunt. a O admiranda diuinæ Prouidentiæ strategemata! Optimè Tobias: Si meipsum, inquit, tradam tibi seruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ. b

Sancta Monegundis ad illam vitæ sanctimoniam nunquam peruenisset, nisi eam diuinam Prouidentia, per varias ambages illuc duxisset. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem impendit mater, tunc temporis parum pia. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit diuinæ Prouidentiæ. Ita ambæ filiæ præmaturâ morte sublatæ sunt. Mater suo ipsa funeri velut superstes, omnem odisse vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris solatium spernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè sequi moriendo. Postquam lacrimis nonnihil egestus dolor, luctu iam remittente, compos sui facta Monegundis: An non, inquit, insigniter fatua sum quæ diuinæ

Pro-

a Metaph. die 28. Sep. Floruit Chariton An. 276. b Tob. c. 9. v. 2.

Prouidentiæ tam contumaciter reclamo? quid ago? an nesciebam me genuisse filias mortales? an ad hoc natæ sunt; vt mori non possent? Dei mater, Dei filius, homines Deo charissimi moriuntur, & ego indigner filias meas desijsse viuere? quæ forsan ideò morte occubuerunt, ne succūberent vitijs. Quid igitur meis querelis Deum incesso, qui nihil potest mali velle; quin stultam hanc lamentationem finio, & in diuinæ Voluntatis ac Prouidentiæ sinu me totam compono? Ita dixit, ita & fecit; Mundum res suas habere iussit, ipsa in domunculam cum ancillulâ se conclusit, Deo deinceps omni conatu seruitura. Hanc vitæ mutationem superis placuisse, miracula manifestum fecerunt. Monegundis namque plurimos ægrotorum, sine pharmacis consanauit, Gregorio Turonensi teste. a Tanti est ex integro diuinæ Prouidentiæ se permittere. Verissimè dixit Augustinus: Qui habuit curam tui antequam esses, quomodo non habebit curam tui, cùm jam hoc es, quod voluit vt esses? b

a Greg. Tur. de Glor. Confess. c. 24. b Aug. tom. 8. in Ps. 39.

§. IV.

Robertus, primus Molismensis abbas, diuinæ Prouidentiæ studiosissimus cultor, quicquid potuit in pauperes erogauit. Fuit vt duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes iuberet dari: at œconomus se opponere, & nec in prandium quidem suffecturam annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? Nescio, ait œconomus. Subolait hîc viro sancto, aliquid tenacitate malè prouidâ recondi. Igitur re diuinâ peractâ cùm signum daretur ad mensam, sciscitatus est abbas, vnde panes allati essent? paucos, inquit obsonator, pro nobis reseruaui. Robertus religiosè excandescens, panes omnes in canistrū iussit colligi, & mox ad mendicos foràs efferri, & ad suos versus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi nostræ latiùs grassentur, ieiunium & fames docebunt nos Deo fidere. Volebat Robertus, vt sui omnes à liberalissimâ Dei Prouidentiâ toti penderent, velut infans à matris vberibus. Optimum pharmacum malæ parsimoniæ inedia.

Narrat Dorotheus, senem religiosissimum è stomachi languore cibos nauseasse diebus aliquot. Iuuenis qui seni seruiebat, appetentiam cibi reuocaturus, edulia mellita censuit coquenda. Itáque è duabus ampullis illam arripit inconsideratus, quâ fœtidissimum oleum è lino seruabatur. errorem texit vasorum similitudo. Ergo vt seni faceret bene, largiùs affudit non mel, sed ipsam

pænè mortem; coxitque pulticulam, nec cani quidem apponendam. Senex ægrotus vix gustauit fatuum cibum, & sui coci manum errasse deprehendit, siluit tamen, & vltra vires comêdit. tandem reluctante stomacho posuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptissimum ferculum conquestus. Hîc socius hortari, & vrgere, liberaliùs ederet dulciculum opsonium, se omnem in eo artem consumpsisse, valetudini hoc mirè facturum, & verò etiam se præire velle, nobilem hanc dapem sumendo. At optimus senex adeò bilem in statione continuit, vt non tantùm non asperiore voce vllâ, sed nec cogitatione quidem acerbâ in socium commotus, hoc vnum excusarit, succumbere se his ciborum cupedijs. Socius ergo mellitas has pultes vix primoribus labris gustauit, & mox ad genua senis aduolutus: Occidi te pater, ait, & cur obsecro, temerariam meam incogitantiam silentio tuo confirmasti? Cui senex: Ne, inquit, angaris animo, fili: Si enim voluisset Deus vt mel ederem, mel vtique cibo affudisses. Optimè, inquit Dorotheus, locutus est senex, certò enim sciebat, quòd si voluisset Deus mel à se comedi, socium suum errare non permisisset, aut, quod æquè facilè Deo, fœdissimum illud oleum in liquorem melleum vertisset. a

Ita se gerit, qui diuinam in omnibus Prouidentiam agnoscit: non vertit omnia in peius nec quærit cui casum suum imputet, sed peccata hominum, ad Dei Prouidentiam potiùs refert. Quicquid accidit, benignè interpretando leuat.

a Doroth. serm. de omnibus contingentibus ad Deum referendis.

§. V.

Hîc velim, Lector, vnum aliquid enucleatissimè à te capi. Hieronymi dictum est: Omnia prouidentiâ Dei gubernantur, & sæpe quæ putatur pœna, medicina est. Vbi mirabile illud obseruandum: Diuinam Prouidentiam sinere suis quæque motibus ferri, vsque in certum tempus. Hic enim diuinæ Prouidentiæ mos est, vt paullatim & per incrementa temporum, ad destinatos quæque fines perducat, nam minima æquè ac maxima ordinat. Eam ob caussam philosophorum sol Epictetus excellentissimè dixit: Ne postules ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri, sed si sapis, ita fieri quæque velis, vt fiunt. a Christianum, diuinum documentum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Simillimè locutus Basilius: Quoniam, inquit, res non ita eueniunt vt volumus; quemadmodum eueniunt, sic

a Epict. Ench. c. 13. & c. 78. 79.

sic velimus. a Eodem prorsus modo Nilus abbas: Non ora, inquit, vt fiant quæ fieri velis, sed potiùs ora, sicut orare didicisti, vt fiat Voluntas Dei in te. b Non aliter pijssimus ille scriptor Thomas à Kempis: Homo internus, inquit, citò sese colligit, & sicut res eueniunt, sic se illis accommodat. c *Ita fieri quæque velis, vt fiunt.* Huius rei veluti caussam reddens Epictetus: Necessitati, ait, qui probè se accommodat, sapit, éstque rerum diuinarum conscius. Sed & tertium illud addit: O Crito, si Dijs ita visum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere sanè possunt, lædere verò non possunt. Quid magis Christianè dici potuisset? & quàm perspicaces oculos in diuinam Prouidentiam fixisse censendus est Epictetus, cuius illud vel vno die millies repetendum: *Ita fieri quæque velis, vt fiunt; si Deo ita visum, ita fiat.* Ergo nullos euentus certos expectemus, nil certi vnquam designemus, nisi hoc vnum vnicum, vt Dei fiat Voluntas. Ecquid aliud beatus Chrysostomus, quid aliud sanctorum Patrum senatus vniuersus clamat, quàm hoc ipsum: *Neminem lædi nisi à seipso.* Morbus est corporis impedimentum, inquit Epictetus, instituti non item, nisi ipse velis. Claudicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Quòd si singulis in rebus quæ incidunt, consideraris, inuenies eas alterius cuiuspiam rei, non tui esse impedimentum. d

Hinc tam animosè Iacobus anachoreta, dæmoni plagas minitanti respondens: Si tibi, inquit, permissum est à Deo, percute, quid moraris, percute, & plagas libenter accipiam, vt qui ab illo feriar qui feriri me permisit. Si autem id tibi permissum non sit, non percuties me, etsi millies insanias. e Hinc etiam Irene Imperatrix à suo seruo deiecta imperio: Ego, aiebat, Deo acceptum refero, quòd me orphanam & indignam euexerit ad imperium. Quòd verò iam me deijci permittat, meis id peccatis adscribo. In omnibus autem bonis & malis sit nomen Domini benedictum. f Certissimum: Nemo læditur nisi à seipso. Ideò Augustinus: Constanter Deo crede, inquit, eíque te totum committe quantum potes; ita enim ipse te ad se subleuare non desinet, nihílque tibi euenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias. g

Vt autem hoc quisque sibi persuasissimum habeat, expedit vt fundamentum illud assiduè menti obuersetur: Nihil vlli vspiam aduersi sine nutu Voluntatéque Dei posse accidere. Nec enim

a Basil. ad Eustach.
b Nil. c. 29. de orat. c Thom. à Kemp. l. 2. c. 1. d Epict. Enchir. c. 13.
e Theodoret. in vitis SS. Patr. c. 21. f Paulus Diac. l. 23. g Aug. in soliloq. c. 15.

diabolus nec mortalium vllus obesse nobis poterit, si Deus id non permiserit. Quisque nostrûm cum Iacobo eremitâ in omnes inimicos suos liberrimè proclamet: Tu non percuties me, nec tu, nec iste, nec ille, nec vos omnes me vnquam percutietis, etsi millies insaniatis & ringamini, si à Deo id vobis non sit permissum. Neque tantùm à Deo omnia, grauissimas etiam ærumnas, tanquam à supremo Rege prouenire credendum, sed eadem sic etiam prouenire tanquam ab amantissimo patre in nostrum commodum & vtilitatem immissa; atque adeò neminem omnino lædi nisi à seipso prout castissima Iuditha nos instruens: Nos ergo, inquit, non vlciscamur nos, pro his quæ patimur: sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia, minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, *ad emendationem; & non ad perditionem nostram euenisse credamus.* a Tam rectæ Deus voluntatis est, vt non velit, nec velle possit, nisi quod nobis bono sit, & quidem maiori bono. Quid ni hoc velit Deus? Optimus est. quid ni possit? Maximus est. adeóque vires nullæ sunt supra ipsum, vti nullæ nisi ab ipso. Vndequaque & ex omni parte, bonâ Dei Voluntate ita circummuniti sumus, vt ad nos nihil nisi per Prouidentiam diuinam, per ipsum Deum possit pertingere. Verè Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. b Nemo igitur indignetur sibi hoc illudue triste accidere; sciat illa ipsa quibus lædi videtur, ad conseruationem vniuersi pertinere, & ex his esse quæ cursum Mundi officiumque consummant.

Antonium Magnum subinde ingens diuersarum belluarum exercitus ab Orco circumdedit, qui extrema omnia minabatur. Irridens hunc omnem bestiarum cuneum Antonius: O miseri, ait, vt me terreretis, belluas induistis, vel multitudine victuri: si quid vobis esset virium, me vna è vobis vinceret, sed quia retusis viribus inualidi in nos pugnatis, exercitum obijcitis. Si quam vobis in me licentiam permisit Deus, inuadite, lacerate, sorbete me: si iuris nil dedit, laborem frustra sumitis.

Fidamus ergo Prouidentiæ diuinæ: Dominus regit nos, & nihil nobis deerit.

a Iudith.c.8.v.26.& 27. b Psal.5.v.13.

CAP.

CAP. IX.

Quanta Dei Prouidentia sit tam in amicos quàm inimicos.

VEtus est apologus qui Prouidentiam diuinam hunc in modum proponit. Ad riuulum lusitabat inter flores puerulus. Tandem puerili discursatione fatigatus, iuxta aquas loco periculoso consedit, & obdormijt. Mox adfuit Fortuna, & dormitantem puellum increpitans: En, inquit, miselle, quàm pronum est hinc in aquam delabi: Surge, & vicino periculo te subtrahe, ne si quid tibi mali eueniat, omnes in me culpam deriuent, dicantque non te, sed me dormijsse, quæ te dormientem neglexerim. Pulchrè hoc Prouidentiæ Dei asserendæ excogitatum. Inter omnes Christianos constat, de quo illud pronuntiarit psaltes: Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. a

Platoni Deus tam acres habet oculos, vt eos nihil effugiat; aures habet tam acutas, vt eas nil prætereat, nil fallat, vt qui ipsas etiam audiat cogitationes; porrò brachia manúsque habet tam longas, vt ijs nemo elabatur. b Hoc philosophos ratio docuit, quod nos non solùm è ratione, sed etiam è sacris paginis discimus.

a Psal. 120. v. 4. b Plato de Rep.

§. I.

Siracides de diuinâ Prouidentiâ dilucidè: A sæculo, inquit, vsque in sæculum respicit: & nihil est mirabile in conspectu eius. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis eius. Non est dicere, quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur. a Præterita, præsentia, futura distinctissimè vnóque intuitu peruidet Deus: Omnes ipsius oculis præsentes sumus, Adam & Antichristus, omne humanum genus, creata omnia. Tam autem diuina Prouidentia falli non potest, vt rectè dixerit idem Siracides: Omnia opera Domini bona, & omne opus horâ suâ subministrabit. Non est dicere, Hoc illo nequius est: Omnia enim in tempore suo comprobabuntur. b Hinc meritò dixit Augustinus: Confiteri, Deum esse, & negare præscium esse futurorum, apertissima insania est. c Verè Prouidentia Dei attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. d A supremis Angelorum Seraphinis, ad minimos in terrâ vermiculos,

a Eccli. c. 39. v. 24. 25. & 26. b Eccli. c. 39. v. 39. & 40. c Aug. l. 5. de Ciu. c. 9. d Sap. c. 8. v. 1.

miculos, insomnes Dei curæ descendunt, imò nunquam absunt. Moses olim & Aaron proclamant: Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de terrâ Ægypti, & manè videbitis gloriam Domini. a Sanè in mortis vesperâ cognoscemus nos omnes, obstupescendam Dei in nos Prouidentiam. Nam à Domino diriguntur gressus viri, quis autem hominum intelligere potest viam suam? b Longè prouidentissimè ducit nos Deus, sed sæpe per flexos aditus, & labyrinthos pænè inextricabiles, sed ille nouit quâ nos viâ educat in cæli viridaria. Quid ergo querimur contra circumspectissimum hunc ductorem? Si quis cum tabellario viarum peritissimo iter ingrediatur, & vbi salebrosæ, difficiles, ac flexuosæ se viæ obtulerint, incipiat queri, dicátque: per quæ me auia ducis, vir bone? nisi me valdè fallo, iam dudum itinere decessimus. Huic viæ auctor promptè respondebit: Ne sollicitus sis, mi Domine, & hanc mihi curam relinque: per aliquas, fateor, ambages te duxi; quòd si limite recto iuissemus, in paludes illas ineluctabiles incidissemus: fide mihi; sic ducam, vt te huius comitis non pœniteat. Semita trita & tuta, nemini nimium longa sit aut aspera. Ita nos diuina ducit Prouidentia: per crebros quidem anfractus, pérque varios viæ flexus incedendum est: sed quid indignamur optimo duci? modò via sit secura, quid refert, si sit salebrosa?

a Exod. c. 16. v. 6. b Prou. c. 20. v. 24.

§. II.

Videte mihi regem Saul, regum optimum, si tam bene finijsset, quàm cœpit. Non erat vir de filijs Israël melior illo. a Hic ipse dum patris sui asinas quæsiuit, regnum inuenit. Sed diuinam in hunc virum Prouidentiam paullò altiùs consideremus. Dixerat Deus Samueli: Hac ipsâ horâ, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terrâ Beniamin, & vnges eum ducem super populum meum Israël. b Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis asinas amisit, has quæsitum amandauit filium. Saul patris dicto audiens, adscito in viam comite, omni conatu iumenta quæsijt: Ephrimum montem transcendit, terram Salisa percurrit, asinas non reperit: tractum Iemini, & oram Salim lustrauit, sed nullum vspiam asinarum vestigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus; ne patri meo grauiorem nos sollicitudinem inijciamus quàm asinæ, cogatúrque quærere quærentes. Hîc comes consilium suggerere & dicere, non procul inde virum Dei habitare, videri prorsus

a 1. Reg. c. 9. v. 2. b Ibid. v. 16.

ſus optimum factu, ſi hunc adeant, & ſuper amiſsis iumentis interrogent. Saul occaſionem nō ſpernendam ratus, inſtituit & iſtud viæ deuorare: Sic ſanè poſt longa diuerticula delatus eſt ad Samuelem, futurorum planè ignarus. Vix autem in mutuum aſpectum & colloquium ventum eſt, cùm Deus Samueli dixit, hunc ipſum eſſe, quem Hebræo imperio deſtinaſſet, hunc in regem vngendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & aſinas inuenit quas quæſiuit, & regnum reperit quod nunquam ſomniauit. O quanta diuinæ Prouidentiæ abyſſus, arcanum quantum! & quàm diuina ab humanis iudicijs diuertunt! Nihil minus Saul cogitabat quàm ſceptrum & diadema, cùm in ſolium diuino calculo attollitur. Ita non caſu perditæ ſunt aſinæ: Non caſu miſſus eſt Saul qui eas indagaret: nec caſu factum vt illas non ſtatim inueniret, ſed nec caſu conſilium adeundi Samuelis à famulo ſuggeſtum: ſingulari Dei prouidentiâ, eóque fine facta ſunt hæc omnia, vt Sauli deferretur ſceptrum in Iſraëlem. Sed quæras forſan, cur Deus Saulem in regem vngi voluerit, quem præſciuit multa impiè facturum, & peſsimè finiturum? Idem quæram & ego: Cur Deus Angelos creauit in gratiâ, quos ſciuit æternùm torquendos in gehennâ? Cur Adamum in amœniſsimo horto collocauit, è quo eum breui ſciuerat exturbandum? Cur Chriſtus Iudam Iſcarioten in Apoſtolum elegit, quem præſciuit fore proditorem? Cur Apoſtolos ſuos in ciuitatem Samaritanorum miſit, quos præuidit non recipiendos? Quid hoc luſûs eſt? Et tamen eius generis infinita ſunt. Hieronymus ad rem reſpondens: Vis, inquit, ſcire rationem? Deus præſentia iudicat non futura, nec condemnat ex præſcientiâ, quem nouerit talem fore, qui ſibi poſteà diſpliceat: ſed tantæ bonitatis eſt, & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit malum futurum, dans ei poteſtatem conuerſionis & pœnitentiæ. [a] Neque ideò peccauit Adam quia Deus peccaturum præſciuerat, ſed ideò præſciuit Deus, quia ille propriâ voluntate erat peccaturus: Nec in eo, inquit Ambroſius, læſus eſt vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus eſt: non enim neceſsitatem Deus vel illi præuaricationis, vel huic proditionis impoſuit; quia vterque ſi quod acceperat, cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet. Quos ſcit Deus in bono manſuros, frequenter antè ſunt mali; & quos ſcit malos permanſuros, aliquoties prius ſunt boni. [b] Stas modò? vide ne cadas. Apoſtolus, Eccleſiæ princeps

a Hieron. l. 3. contra Pelagian. c. 2. b Ambr. in c. 9. epiſt. ad Rom.

ceps lapsus est: Tu vigila. Iudas cecidit, vt tu stares. Hinc magnum discimus documentum, inquit Euthymius, quod neque humana promptitudo quidquam efficiat absque diuino auxilio, neque diuinum auxilium prosit absque promptitudine humanâ. Vtriusque rei exempla sunt Petrus & Iudas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum reiecto; neque rursus putare seipsos omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otiosi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur: sed ab vnoquoque quod nociuum est auferens, quod vtile est nobis relinquens. [a] a Euthym. c. 64. in Matth.

§. III.

Sed Saul etiamnum mihi in animo est. Admirabilis fuit in omnibus circa hunc regem Prouidentia Dei. Nam qui toties Philistæorum mucrone Dauidem perdere malitiosè studuit, ipse ingenti Philistæorum exercitu vallatus à Deo desertus, Pythone per summum scelus consulto Samuelem habuit nuncium imminentis ruinæ, quàm nec ferre miser potuit, nec vitare. Heu, quàm vigilans est Vindicta diuina! Qui seipsum neci dederat, vt hostiles illusiones effugeret, ille idem præ omnibus Israelitarum regibus, illusus & contumelijs affectus est. Nam caput eius totâ Palæstinâ ludibrio circumlatum, cadauer volucribus in escam abiectum est. Et, ô Devs, quàm nihil Prouidentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Amalecitas, Deo iubente, penitus delere noluit, eo miseriarum redactus est, vt beneficij loco duceret ab Amalecitâ interfici. Pondus & statera iudicia Domini sunt. [a]

Solet autem diuina Prouidentia, nec statim omnia scelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam esse Prouidentiam multi dicerent, si verò in omnia mox animaduerteret, nihil post hanc vitam vel præmij, vel supplicij superesse crederent. Ita Deus dum quædam punit, prouidentiam suam ostendit, dum quædam relinquit impunita, ad futuræ vitæ reseruat supplicia. Eodem consilio quosdam suorum periculis subducit, alios impiorum furori vexandos obijcit: prouidentissimè omnia. Sic tres Hebræos iuuenes Babylonis flammis eripuit, septem Machabæos fratres ab Antiocho excarnificari sustinuit: tam illud quàm istud, & iustè & prouidè.

Illustrissimum & hoc diuinæ Prouidentiæ argumentum fuit, quod

a Prou. c. 16. v. 11.

quod plures commemorant. a Cyrus Panopolites, poëta nobilissimus, princeps architectorum, pace & bello insignis, quàm enim sapiens, tam etiam fuit industrius, sed, quod vnum illi deerat, nondum Christianus. Hic in Eudociæ Imperatricis Augustæ familiaritatem sese insinuans, tantam sibi gratiam suâ poësi conciliauit, vt ab Imperatore Theodosio iuniore proximus, Vrbi & Prætorio præfectus, Patricius, Consularis, summis denique dignitatibus fulgeret. Simul tamen varijs & acerbis casibus vir iste iactatus est, & demum perijsset, nisi naufragium fecisset, quo alij solent perire. Nam magnâ Dei Prouidentiâ, è summis, aleâ vertente, ad ima deiectus est. Siquidem eâ re, quâ apud ciues magnam gratiam collegit, apud Imperatorem non mediocriter offendit. Verùm saluti fuit, quod esse credebatur exitio. Cùm enim Cyrus, Constantinopolis veteres muros demolitus, duobus interuallis additis, alios intra sexagesimum diem extruxisset, populus inauditi operis festinatam pulchritudinem obstupescens, in Circo, præsente Imperatore exclamauit: *Constantinus condidit, Cyrus instaurauit.* Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum sub eo prætexta, quòd Græcæ superstitionis cultor esset, Præfecti dignitate priuari, & bona illius publicari iussit. Accesserunt & aliæ quoque calamitates. Vxorem Cyri filiamque cacodæmon, inuisus hospes insedit. Hæc quidem Cyro, inuidiâ Principis (vt videbatur) benignissimâ tamen Prouidentiâ Dei sic euenerunt, vt vim medicamenti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot signa atque prodigia, etiamnum Deorum cultor perseuerabat, violento remedio curandus erat, & reddendus sanæ menti. Itaque Cyrus tot ærumnis pressus, ad Christianorum Deum confugere instituit, sacris Christianis imbutus, & in Clericum attonsus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratias agat Cyrus diuinæ Prouidentiæ maximas: Sanè perierat, nisi sic perijsset.

a Cedrenus, Euagrius, Nicephorus, sub annum Christianum 440.

§. IV.

In hunc modum res aduersas omnes quæ in hac vitâ eueniunt, diuina Prouidentia suâ gubernatione tam amanter complectitur, vt vniuersas vitæ miserias disponat, & ordinet in nostrum bonum, & ipsa etiam peccata permittat, ob altos & secretos sui regiminis fines. Eiusdem enim diuinæ Prouidentiæ est, & facere

bona,

bona, & permittere mala. Certè Deus nil vnquam mali permitteret, nisi adeò potens & bonus esset, vt è quouis etiam malo bonum eliceret. Dic, obsecro, quæ vnquam maiora in Orbe mala fuerunt quàm facinus Adami, & occisio Christi? Et tamen noxa primigenia, Deum in humana membra è cælo detraxit: Mors Christi cælum nobis, & bona omnia restituit. Is artifex est Deus, vt è malis omnibus, velut è nummis plumbeis eliquare possit probatissimum aurum: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. a Magdalenæ vitiositas multos correxit, Lapsus Petri quàm plurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmauit. Deo illud laudi est: *Metis, vbi non seminasti.* Cùm enim peccata non seminet, ex eis tamen colligit messem complurium bonorum. Verè Deus mel de petrâ, oleúmque de saxo durissimo b sugit, cùm è grandibus malis, bona non minora elicit.

Ita verò diuina Prouidentia circa nos nostráque omnia vigilat, vt omnes & corporis molestias minutissimè iam decretas habeat. Ea propter quiuis hominum, ad cuiussis morbi principium, secum ipse ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque caussâ, siue meâ intemperantiâ, siue alterius maleuolentiâ, vel aliunde contractus, à diuinâ prorsus Prouidentiâ est, quæ illum viribus meis sic accommodauit, vt illius initium, grauitas, incrementum, inclinatio, remissio ab eâdem omnino pendeant, ita vt humor (verbi gratia) qui iam caput afficit, non possit in aliam partem defluere, nec crescere, aut plures horas durare quàm decreuerit Deus. Eadem pariter Prouidentia diuina remediorum, & curationis euentus sic disponit, vt medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non assequatur, & erret; & vt pharmaca vel apta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque vt cetera medicamenta vel leuent morbum, & ad sanitatem proficiant, vel malè respondeant, & à morbo vincantur, ita vt nil penitus horum casu accidat. Omnia morbi momenta, & minimè quæuis motiunculæ, Deo moderante, eò diriguntur, vt quod diuina Voluntas constituit, assequatur. Certè sanitas & ægritudo, vita & mors à Deo sunt, à Deo est omnis medela. c

Eodem prorsus modo in omnibus aduersis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de diuinâ Prouidentiâ ratiocinandum est: Inimicus tibi maledicit? Vide, mi homo, omnes illius calumnias, omnia

a Rom.c.8.v.28. b Deut.c.32.v.13. c Eccli.c.11.v.14. & c.38.v.2.

omnia verba, syllabas omnes, quas in te ore tragico euomit, à diuinæ Prouidentiæ staterâ iam ab æterno appensa sunt; quantum illi permissum est, hoc in te dicet, & nec vnicâ quidem syllabulâ amplius. Quid igitur pugnas, & incassum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miserijs tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intensio, tempus, conditio, ad vnguem constituta sunt à diuinâ Prouidentiâ. Huic te submitte & dic: Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. a Tu mi Deus, tu hæc fecisti, tua Prouidentia, Voluntas, Permissio hæc in me immisit: quia ergo tu hæc omnia fecisti, impius ego sim, qui contra te querar. Ergo Voluntati tuæ pareo, & quicquid ab eâ est, tolero.

Quæ hactenus dicta, Clemes Alexandrinus consignans: Hic ergo, inquit, tali cognitione præditus, quique est fidelis & cui est persuasum, quæ sunt in Mundo optimè administrari æquo certè fert animo omnia quæ eueniunt. Nota: *Cui persuasum est, quæ in Mundo sunt, optimè administrari.* Sed profectò non ratione hominum, qui toties grauissimè errant, sed Dei ratione, optimè omnia administrantur, Deus enim per instrumenta etiam pessima, suam tamen Voluntatem perficit. Consilium eius stabit, & omnis Voluntas eius fiet. b

a Ps. 38. v. 10. b Is. c. 46. v. 10.

§. V.

Hæc diuinæ Prouidentiæ quotidiana consideratio altissimam animo pacem conciliat, & omnem hominis voluntatem subijcit diuinæ, idque suaui negotio. Quisquis igitur diuinæ Prouidentiæ totum se regendum committit, is iam liber ab innumeris molestijs, sedet *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.* a Hinc Allois abbas dicere solebat: Non habebit homo requiem, nisi dixerit in corde suo: Ego & Deus soli sumus in hoc Mundo. b Hoc ipsum Augustinus confirmans: Sic curas, ô DEUS, vnumquemque nostrûm, inquit, tanquam si solum cures, & sic omnes tanquam singulos. c Ipsissimum hoc & Gregorius asserens: Sic Deus intendit singulis, inquit, ac si vacet à cunctis, & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis. d Ita, mi homo, te curat; ita tibi prouidet Deus, ac si aliud, quod curet, prorsus non habeat. Hominum multitudo diuinam Prouidentiam non turbat, idem illi vnus, & mille homines: quemadmodum Noëmum cum alijs septem hominibus arcâ conclusum, aut vnicum in Elysijs campis Adamum curæ habuit, sic omnes nunc habet. Huic prouidentissimo

a Is. c. 32. v. 18.
b Doroth. Doct. 7. c Aug. l. 3. confess. c. 11. d Greg. l. 25. mor. c. 19.

ſimo curatori ſuo, proborum quiuis dixerit: Dilectus meus mihi & ego illi: Ego Deum & diuinos nutus ſic obſeruo, perinde ſi aliud in Orbe non ſit quod obſeruem aut æſtimem: mea viciſsim ſalus ſic Deo curæ eſt, tanquam ſi aliud in Orbe non ſit quod curet aut cogitet; ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me: *a* ego ſeruulus ad dominicos iuſſus paratus. nam ita ille pactus eſt mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te: obliuiſcere tu tui, & memineris mei, ſic ego memor promiſsi mei, viciſsim iugem tui curam habebo.

Hîc illud ſolatij plenum eſt: Deus non ſic gubernat nos, vt Princeps prouinciam, Rex regnum, ſummus Pontifex Chriſtianum Orbem, quibus opus eſt tot aliorum operâ. Pontificis curas tot Archiepiſcopi, tot Epiſcopi, tot alij magiſtratus ſacri ſublenant: Regibus proreges, principes, dynaſtæ, conſiliarij, ſenatores ſunt, in quos illi ſuæ gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus; eâ prouidentiâ gubernat vniuerſos quâ ſingulos, ita vnumquemque hominum peculiari, ſicut omnes generali curâ complectitur. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos: Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat. *b*

Vtinam in ſingulariſsimæ huius planeque paternæ Prouidentiæ abyſſum liberrimo nos iactu præcipitemus. Quiſque ſibi ſecuriſsimè polliceatur: Dominus ſollicitus eſt mei, Dominus regit me & nihil mihi deerit. Si quidem animi tranquillitatem amamus; ſi Deo fidere, ſi diuinæ Voluntati in omnibus parere deſideramus diuinam hanc Prouidentiam aſsiduè in oculis habeamus, tantò futuri deuotiores diuinæ Voluntati, quantò fuerimus Prouidentiæ diuinæ fidentiores.

a Iſ.c.48.v.17. b Prou.c.15.v.3. & c.5.v.21.

CAP. X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo ſit diffidentia.

NIL crebriùs Chriſtus, nil & acerbiùs in ſuis diſcipulis caſtigauit quàm diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, peruerſam appellauit ſæpius: varia tentauit optimus magiſter, vt ſui dediſcerent diffidentiam. Quò enim ille Domini ſopor in nauigio, illa panum penuria, quò examen ſuper commeatu in ſolitudinem peruehendo, quò illa Petri in aquis fluctuatio ſpectabat: diffidentia proponebatur dediſcenda; & hoc

ſibi

sibi volunt voces illæ: Modicæ fidei, quare dubitasti? perinde si dixisset sapientissimus doctor: Ergone vos tam indociles, vt primam hanc summè necessariam institutionem non possitis capere?

In varias sese formas diffundit diffidentia. Sunt qui ideò diffidunt Deo, quòd putent illum suis hostibus nimium indulgere, & laxare omnes habenas: Alij diffidunt se impetraturos à Deo quod rogant, præsertim si ob admissa olim peccata, conscientiæ angoribus vrgeantur, metuántque ne Deus veniam negarit etiam petentibus: Alij Deo diffidunt, ne fortè subtrahat victui necessaria. Triplex hoc diffidentiæ genus plurimos hominum tectissimâ fraude à Deo abducit, & præcipitat. Hoc autem diffidentiæ vitium tantò magis noxium, quantò minus notum est. Quod si originem huius vitij libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam nasci diffidentiam, quòd quis ipse sibi nimium fidat. Quàm hoc & frequens & periculosum sit, sibi ipsi fidere, antequam ad alia progrediamur, hîc exponendum.

§. I.

Salomon hanc sui fiduciam grauiter perstringens: Qui confidit in corde suo, inquit, stultus est. Ideò toties monet: Ne innitaris prudentiæ tuæ: Ne sis sapiens apud temetipsum.[a] Nimirum prima stultitiæ rudimenta sunt, se sapientem credere. Quis autem ille Phænix est, qui res suas non æstimet, qui parui pendat; qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam suam subinde blandis oculis circumspiciat? sed suo damno, Nam, qui confidit in cogitationibus suis, impiè agit.[b] Deus, vt hanc nobis impietatem extorqueat, sæpe nos grauiter castigat, aut indociles disciplinâ suâ penitus excludit.

Videte mihi Goliathum tantoperè sibi præfidentem, quasi vno spiritu difflaturus sit totos exercitus, Cúmque vidisset contra se progredientem pastoritium iuuenem Dauid, acerbo scommate tantillum aduersarium contemnens: Veni, aiebat, vt discerpam te, in pabulum bestijs obijciendum. Sed quàm hæc sui fidentia compressa est! quis enim ita lapidem rexit, vt rectissimâ Goliathi frontem peteret, nisi Dei certissima manus? quæ fastuosam illam turrim, non ballistis aut catapultis immanibus, sed lapillo vnico deiecit.

Holofernes æquè præfidens sibi, tanti non erat Deo, vt virili dex-

a Prou. c. 3. v. 5 & 7. b Prou. c. 12. v. 2.

trâ caderet; omnem illius arrogantiam femina triumphauit. Chaldæus monarcha Nabuchodonoſor in palatio ſuo obambulans: Nonne hæc eſt, aiebat, Babylon magna, quam ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei? a An non vrbs inclyta eſt? ego illius conditor ſum. O mi Nabuchonoſor, antehac centena tibi fercula in regium prandium cenámque apponi ſolebant, deinceps apponetur vnicum & valdè inſuetum, dum diſcas rectiùs & cogitare & loqui. Vt verò tibi ſapiet ientaculum boum? fœnum tamdiu comedes, dum ſapere diſcas, & ſtylum vertas. Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica veſtis capilli tui, pro anulis vngues auium habebis. Cùmque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex, regnum tranſibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum beſtijs feris erit habitatio tua: fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntuntur ſuper te, donec ſcias quòd dominetur Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit det illud. b Ita nimiâ ſui fidentia hominem in feram mutauit: Sed audi vt è ferâ in hominem remigrarit, & Deo non ſibi fidere didicerit. Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & Altiſsimo benedixi, & viuentem in ſempiternum laudaui, & glorificaui: quia poteſtas eius, poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generatione & generatione. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: iuxta Voluntatem enim ſuam facit tam in virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui eius, & dicat ei, Quare feciſti? c

Grande malum ſui confidentia, quæ & Apoſtolorum principem in præceps egit. O Petre cur fles canente gallo? anteà flere decuiſſet, cùm Dominus ſingulis valediceret, cùm mœſtiſsimam mortis mentionem ſuper cenâ inijceret, hîc ſanè decoræ fuiſſent lacrimæ. At ſui confidentia tunc omnes extinxit lacrimas, pro lacrimis ingens audita pollicitatio: Etiamſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. d Itáne, Nunquam? paucula horæ ibunt, & omne hoc promiſſum à ſolâ ſui confidentiâ exortum corruet. Cenſet omninò Baſilius neminem ſuperari ab vllâ tentatione, niſi ſibi plus æquo fidentem. Qui autem ſibi ſeriò diffidit, nihil vnquam agere inſtituit, quin prius diuinum ſubſidium imploret.

Ambroſius

a Dan.c.4.v.27. b Dan.c.4.v.28.& 29. c Ibid.v.31.& 32. d Matth.c.26.v.33.

Ambrosius olim Augustini matri Monicæ contra filium Augustinum hoc potissimùm queritur, fidere illum ingenio suo. Nec prius Augustinus sapuit quàm hanc sui confidentiam correxit. Hoc & ipse de se fassus: Credebam, inquit, me sufficere per me, nec perspiciebam quoniam tu regebas me. donec aliquantulum elongasti à me, & cecidi statim in me. & vidi & cognoui. a

Sicut autem ingenio aut prudentiæ, vel arti suæ, sic & viribus suis fidere vitiosum est. Maximinus Imp. tantæ molis & roboris fuit (Capitolinus refert) vt vxoris armillâ pro anulo sit vsus. huic vnus aliquis in theatro græcos hos versiculos occinuit:

Elephas grandis est, & occiditur;
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris horribilis est, & occiditur;
Caue multos, si singulos non times.

Nemo robori suo, nemo arti, nemo stemmati & diuitijs, nemo eruditioni & sapientiæ suæ fidat, est cùm hæc omnia leui flatu corruunt. Non glorietur sapiens in sapientiâ suâ, & non glorietur fortis in fortitudine suâ; & non glorietur diues in diuitijs suis. b

a Aug. soliloq. c. 15. b Hierem.c.9.v.23.

§. II.

Sed non tantùm non in seipso vllus, sed nec in vllo altero spem & fiduciam figat. Hieremias vates vociferatur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. a Hîc acutè Origenes, explicans illud: *Maledictus homo qui pendet in ligno.* Existimo, inquit, hanc eandem esse sententiam cum illâ: *Maledictus homo qui confidit in homine.* E ligno namque pendere, idem est quod spem suam ex homine, velut fragili trunco, suspensam habere.

Consuerunt venatores, vt elephantem capiant, tales instruere insidias. Arborem cui elephas inniti solet capiendo somno, dissecant in imo, sed erectam nihilominus, velut sanam & integram relinquunt. Elephas cùm ex more venit accubitum, succisæ innititur. sic vnà & arbor & bestia magno impetu corruunt. Sunt innumeri qui arbores sibi seligant, quibus innitantur: hic Principi laboriosissimè studet placere, iste opulenti Præsulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam se insinuat; sunt qui aliorum beneuolentiam largitione consectentur, alij alijs modis captant fauorem. O miseri! vos ipsos fallitis, & in vestrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus innixuros cogitatis, iam pridem occulto vulnere succisæ sunt,

a Hier.c.17.v.5.

cùm minimè putaueritis, subitò ruituræ, & cum ijs omnes confidentiæ vestræ. Augustinus fallaciam hanc monstrans: Multi, ait, de amicis potentioribus præsumpserunt: ceciderunt illi de quibus præsumpserunt, & inuoluerunt eos, qui de se præsumpserant. a

Ionas Propheta fecit sibimet vmbraculum, & sedebat subter illud in vmbrâ: Et lætatus est Ionas super hederâ, lætitiâ magnâ. b O lætitiam, & breuem, & inanem! Nam hederacea hæc diæta duplicem hostem habuit, & Solem, & vermem, ita vno die omnis hæc vmbratilis voluptas euanuit. Orbem mihi considera, & plenú reperies his talibus vmbraculis; florent hæc aliquanto tempore, sed proximum semper exitium huic hederæ imminet à diuersis verminibus. Humanis fauoribus niti, heu quàm commune & peruagatum est vitium! Vtinam non etiam viri religiosi suæ hîc dignitatis obliuisci vellent, & aliorum sibi gratiam & fauorem tectis studijs colligere. Vmbratica hæc tuguriola sunt, quæ varij vermes inuidiæ, obtrectationis, calumniæ, mortis denique arrodunt, dissipant, exedunt. Est famulus cui in suo domino plurimum fiduciæ; breuî mors dominum rapit, & iam totum famuli vmbraculum vbi est? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipsius opes ac potentia imminuuntur, ita iam huius etiam hedera exaruit. Filij subinde parentum auctoritate, officijs, dignitate præclarè se defensos credunt; subitò Deus aufert hoc vmbraculum, iámque miseri contra quàm sperarant, vruntur à sole, quia perijt domus hederacea. Sic ille Assueri oculus Aman, cognatis & vxori in irâ gratulatione narrauit, non videri sibi quidquam ad omnem felicitatem deesse; apud regem præter se neminem æquè gratiosum esse, masculâ insuper prole decem filiorum, & opum abundantiâ se mirificè beari. O pulchrum vmbraculum, sed breuî à sole & vermibus fœdè consumendum! Et Aman & omnes Amanis filij in altam crucem sunt acti. Hoc Mausolæum habuit tam præfidens sibi felicitas.

a Aug. in Ps. 131. circa med. b Ion. c. 4. v. 5. & 6.

§. III.

O homines, Dei opulentiâ, fauore, ac potentiâ innitendum est, non hominum. Contentè vociferatur Dauid: *Nolite confidere in principibus.* a Cur obsecro, mi optime Dauid, ijs non confidamus, qui plurimùm inter nos valent potentiâ? Caussam mox addit Psaltes: *in filijs hominum, in quibus non est salus.* Hoc ipso in nullo nec potentissimorum regum, nec inuictissimorum Cæsarum fiducia

a Ps. 145. v. 3. 4. 5. 6.

repo-

reponenda, quia & ipsi homines sunt. Quid enim, ô homo, confidis homini in quo non est salus? Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam: in illâ die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipsius. Spem in homine, vmbram esse ait sacra pagina: Habentes fiduciam in vmbrâ Ægypti. a Quid fugacius, quid inconstantius & fallacius vmbrâ? talis est fiducia in homine collocata. Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum. b

Iacob è Mesopotamiâ redux in Chanaan, cùm obuium haberet fratrem germanum Esau, quadringentis viris stipatum, timuit sibi velut ab hostili exercitu, & diuinam opem sedulò implorauit. Adfuit vocanti Deus, & amplissimum auxilium est pollicitus, eum tamen claudicantem à se dimisit. Et quod istud, inquis, subsidij aut prouidentiæ genus? Auxilium implorat Iacob, & coxâ debilis dimittitur. Hoccine est manum commodare, claudum efficere? Ita prorsus, hoc erat iuuare. Nam est cùm & vulnera sanant, & iactura in tempore lucrum est, & pleraque sunt in quibus bono nostro vincimur. Et ideò Deus Iacobum à se sic fractum remisit, vt & ille & per illum nos omnes disceremus, non nobis aut nostris, nec etiam alienis viribus fidere, sed Dei solius potentiâ & bonitate niti. Sed quia sanus valetudini, firmus robori, litteratus eruditioni, pollens auro, sapiens ingenio fidit, quia tenuis diuite, imbecillis multipotente fulciri sperat, ideò frequenter Deus hæc talia sapientissimè aufert, vt cùm fulcra, quibus nitebamur, desunt, niti discamus vno sóloque Deo.

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum missionem dedit, trecentis solùm retentis, sic enim Deus iusserat: Ne glorietur contra me Israël, & dicat, Meis viribus liberatus sum. c Benadad Rex Syrus Achabo regi Israëlis imbecillitatem opprobrans, minabatur interitum, sed hæ minæ fuerunt ex pelui. Nam etsi Benadad triginta duos reges belli socios secum traxerit, equitum etiam & falcatorum curuum incredibilem numerum, primo tamen prælio fusus fugatúsque est: conflictu altero centum millia Syrorum die vnicâ ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium septem millia ruente muro in Aphec obtriti sunt. d *Hoc habet* Benadad: eat nunc & sibi suísque fidat viribus. Iniuriam non leuem irrogat Deo, qui ad humanam potius opem quàm ad diuinam oculos circumfert, plúsque ab exili riuulo quàm ab immenso sperat oceano.

bbb 4 Opti-

a Is. c. 30. v. 2. b Prou. c. 29. v. 26. c Iudic. c. 7. v. 2. d 3. Reg. c. 20. v. 30.

Optimus rex Asa (cuius nunquam sine miseratione meminimus) fiduciâ in Deum magnâ fuit, si modo etiam fuisset constante. Illam certè Deus sic remuneratus est, vt decies centena millia militum, quos Æthiopiæ rex sub signis habuerat, illustrissimâ victoriâ profligarit. Sed heu post tot annos præclarè actos, optimum hunc regem hæc vna in humanas vires fiducia perdidit. Sic apertè propheta: Quia habuisti, ait, fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò euasit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Longa inde malorum series secuta est.

Eximiè Augustinus: Odisti, ait, obseruantes vanitates superuacuè. Ego qui non obseruo vanitatem, in Domino speraui. Speras in pecuniâ, obseruas vanitatem; speras in honore & sublimitate aliquâ potestatis humanæ, obseruas vanitatem: in his omnibus cùm speras, aut tu exspiras, & ea hîc dimittis; aut cùm viuis, omnia pereunt, & in spe tua deficis. a Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium pænè rerum nausea & neglectus; vbi diffidentia, ibi æternus naufragij metus, æternæ tempestates ac iactationes. Nimirum qui sibi aut hominum alteri confidit, in arenâ ædificium struit: in rupe fabricatur, qui Deo fundatur.

a Aug. in Psal. 30.

§. IV.

Sed dixeris, vsu nos quotidiano doceri, sic sua cuique negotia succedere, prout is diues, industrius, potens, exercitatus, ac vafer fuerit. Argumento sit, res ante annos non multos gesta. Vir magni nominis, & Catholicæ institutionis captiuus tenebatur à principe nouitiæ religionis, apud quem ille de diuinâ prouidentiâ cœpit disserere. Non diu hoc tulit morosus auditor; mox enim amarùm subridens, & manum capulo admouens: Hac, inquit, prouidentiâ nitendum est. Hîc suum illud rex Alphonsus meritò exclamarit: Vox bouis & non hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quosdam è Deorum cultoribus. Antoninus imperator (vti Dion Nicæus memorat) cùm pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à senatoribus vi atque minis extortam profudisset, obiurgatus à matre, quæ aliquam pecuniæ partem aliò conferri voluisset: Desine, inquit, de numis esse sollicita, mater; & simul strictum gladium ostendens: Quamdiu, ait, habebimus hoc ferrum, tamdiu nobis non deerit argentum. Verè, vox bouis, non hominis, aut profectò non bene sani. Aliter nos docuit Christus; Deo fidendum, non ferro, non viribus, sed nec formæ aut doctri-

ræ, aut vlli bono tam fragili. Nec eſt ferè quòd tantoperè diſpliceat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amicisſimis ſibi, grauiter puniuit.

Moſes, vir Deo longè chariſsimus, quia tamen diffidentiâ bis deliquit, morte hanc noxam luit, nec fertiliſsimas illas terras niſi eminus videre permiſſus eſt. Prima Moſis diffidentia fuit, cùm ille velut ſollicitus paterfamilias macelli rationes poneret, diceretque: Sexcenta millia peditum huius populi ſunt, & tu dicis, Dabo eis eſum carnium menſe integro. Nunquid ouium & boum multitudo cædetur, vt poſsit ſufficere ad cibum? vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient? O Moſes, hoc eſt cum ſuâ diffidentiâ rationes ponere, non cum Prouidentiâ diuinâ: Nunquid manus Domini inualida eſt? [a] Cautiorem hoc reddere debuiſſet Moſen, ſed rediit non multum abſimilis priori diffidentia. Nam populo ad rupem congregato exclamauit Moſes: Num de petrâ hac vobis aquam poterimus eijcere? Quamprimum vox cælo ruit, diffidentiæ pœnam denuntians: Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. [b] Quocirca Deus Moſi iam iam morituro fertiliſsimam regionem illam eminus è montis vertice oſtendit; ſed mox quaſi inſultans: Vidiſti eam, inquit, oculis tuis, & non tranſibis ad illam. [c] Tanti refert hanc diffidentiæ peſtem ex animo penitus eliminaſſe, in quam Deus (vt pote honori ſuo maximè aduerſariam) tam ſeuerè ſolet animaduertere.

At verò ipſe Iſraëlis populus longè grauiſsimè peccauit, & quidem ſæpius repetitâ diffidentiâ. Nec eam vlla prodigia aut miracula ſatis corrigere potuerunt: ſi quid non ſtatim oculis cernere, aut manibus palpare licuit, mox Iudæi in priſtinam relapſi diffidentiam id fieri poſſe negarunt: eò etiam diffidentia illorum progreſſa eſt, vt Deum continuis querelis, aut obliuionis arguerent aut incuriæ. Et quàm improbi erant clamores illi? Vtinam mortui eſſemus in Ægypto, & non in hac vaſtâ ſolitudine! Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducantur captiui. Nónne melius eſt reuerti in Ægyptum? Dixerúntque alter ad alterum, Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Ita, ô improbi, quaſi non vbique pereundi ſit locus.

Sint forſan qui mirentur, eccur Deus populo ſuo non tantùm

a Num. c. 11. v. 22. & 23. b Num. c. 20. v. 11. & 12. c Deut. c. 34. v. 4.

quidem è suis desiderato, sed alia insuper opimissima spolia, velut foenus, recuperatæ prædæ adiunxit. En, quâ ratione spes superanda, & in rebus etiam desperatissimis, Deo tamen minimè diffidendum.

Prædixerat olim Elisæus, in summâ annonæ caritate, breuî maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quispiam regis Samariæ, & per diffidentiam irridens: *Etiamsi*, ait, *Dominus fecerit Cataractas in cælo* (& pluerit frumento) *Nunquid poterit fieri quod loqueris?* Cui Elisæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis, & inde non comedes.*[a] Euenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis, ad vrbis portam à turbâ compressus, & conculcatus est. Nimirum hoc præmium debebatur diffidentiæ. Verè, cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ.[b] Deus autem æquè certò scit omnia, tam futura, quàm præsentia, & præterita. Nota est enim illi operis sui series: omnium ei rerum per manus suas iturarum scientia in aperto semper est: nobis ex abdito subit; & quæ repentina putamus, illi ab æterno adsunt prouisa. Hinc Ecclesiæ preces illæ: Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur.[c] Quia verò hæc prouidentiæ abyssus longè abditissima, multi cùm vident tot flagitia impunè abire, & à Deo dissimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentiæ voraginem se præcipitant, perinde ac si Deus humanis se rebus non misceat, cùm inter probos improbósque sæpe nullum pateat discrimen. Ecclesiastes: Vniuersa, inquit, æquè eueniunt iusto & impio, bono & malo; mundo & immundo, immolanti victimas & sacrificia despicienti.[d] Hæc nobis temerè & casu fieri videntur. In quo idem nobis euenit quod ei qui horologium in turri considerat: hic gnomonem quidem, seu, indicem horologij videt, ipsum horologium, & artificiosam rotularum constructionem non videt. Paganus infans sit, aut fatuus, qui credat gnomonem seipso moueri, idque non consultò sed casu. Homines ciuici probè norunt, indicem illum à seipso non circumduci, sed ponè parietem latere horologium. Ita prorsus gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima; indicem illius in rebus omnibus videmus, sed admirabile diuinæ prouidentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatuæ plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia casu videntur euenire. Aliter sentiunt qui altiùs sapiunt; nullam in rebus fortunam agnoscunt,

a 4. Reg. c. 7. v. 19. b Sap. c. 9. v. 14. c Domin. 7. post. Pent. d Eccl. c. 9. v. 2.

agnoſcunt, cùm ſciant omnia Dei manu prouidentiſsimè guberna-ri. Ita Gregorius Nazianzenus: Ego quidem, inquit, exploratum habeo, apud ſummam rationem, nihil rerum noſtrarum expers rationis eſſe. a

Hoc diuinæ Prouidentiæ horologium, cuiuis hominum ſuas omnes horas ad minima quæuis punctula deſcriptas in ſe continet. Rex Babylonis Balſaſar, b in opulentiſsimâ cenâ iam temulentus, manum vidit in aduerſo pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc ſcripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cuius eſt hæc manus? Si nota eſt, quomodo ignotus ſcriba? Si nondum aut illam aut iſtum noris, cur adeò formidas? Conſulit infelix omnes vrbis ſapientes, ſuper hoc litterarum myſterio, ſed id nullus intelligit; indicem omnes vident, horologium nullus. Sed quis dubitet eſſe gnomonem ab horologio diuinæ Prouidentiæ rotatum. Venit ergo Daniel, & quæ hora regi deſignaretur, ſic pronunciauit: Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. c Hora vitæ tuæ, ô Rex, iam inſtat vltima, eáque iam laborat in fine: quare propera viuere, propera, iam vltimum clepſydræ defluit; propera, horæ finis imminet. Et quomodo Daniel hæc ſciuit? In diuinæ Prouidentiæ horologio vidit.

a Greg. Naz. epiſt. 63. b Alij, Balthaſſar. c Daniel c. 5. v. 26.

§. VI.

Hinc liquet, omnes hominum euentus tam aduerſos quàm proſperos, in diuinæ Prouidentiæ horologio ad amuſsim, & ad numerum exactiſsimè deſcriptos eſſe, & nec vno quidem apice aut punctulo falli poſſe hoc horologium, quin omnia habeat directa ad id, quod magis expedit. Iota vnum aut vnus apex non præteribit; Nec dimittam niſi compleuero vniuerſa quæ dixi. a Quòd ſi horologio cui peritiſsimus eſt curator, non inuiti credimus, quid hoc ſtultitiæ aut inſaniæ eſt, erroris quandoque arguere magnum illud Orbis totius horologium, quod non poteſt errare, in quo omnes omnium euentus longè optimè diſpoſiti ſunt: Tua autem, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat: quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſsimam, oſtendens, quoniam potens es ex omnibus ſeruare, etiamſi ſine rate aliquis adeat mare. b Vti reuerà, non vni tantùm ſanctorum pro nauigio fuit pallium, pro nauigij malo baculus, adeò nuſquam diuinæ Prouidentiæ diffidendum. Nihilominus cùm optimi quique hominum

a Matt. c. 5. v. 18. Gen. c. 28. v. 15. b Sap. c. 14. v. 3. & 4.

num cernuntur premi, affligi, opprimi; improbi autem florere, & omnia molimina sua ad lætos exitus deducere, diuina Prouidentia aut dormire, aut conniuere nimium videtur. Et hæc cogitatio sanctissimos etiam viros nonnihil turbauit: at illorum turbatio, nostra fuit instructio, & confirmatio: Rex Dauid de seipso: Mei autem pænè moti sunt pedes, inquit, pænè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo sine caussâ iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. a Putabat planè Rex Dauid se huius rei caussas indagaturum, Nam, existimabam, inquit, vt cognoscerem hoc: labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei. Hæc olim in cælo videbimus, nunc minimè penetranda. Sic etiam Hieremias vates, ob hoc ipsum nonnihil turbatior: Iustus quidem tu es Domine, inquit, si disputem tecum; veruntamen iusta loquar ad te: Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt. Plantasti eos & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum. b Idem questus & Habacuc: Quare, inquit, non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem. c Hæ tales querelæ inde sunt, quia vnam tantùm diuinæ Prouidentiæ partem videmus, altera nostris oculis neutiquam patet, & cùm expectandus foret rei exitus in supremo iudicio manifestandus, nos ante iudicium illud temerè iudicamus: Ideò Paulus: Nolite, inquit, ante tempus iudicare: quoadusque veniat Dominus qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. d Augustinus similitudine diuersâ hoc explicat: si quis in opere musiuo, aut emblemate vermiculato lineam obliquam videat, velatis partibus ceteris; aut si quis in picturâ monstrum, vel imperfectum quid aspiciat, reliquis non ostensis, vix se continebit, quin dicat: num hic pictor, num arcularius hic faber non plus artis habent? quòd si opus monstretur totum ac perfectum, mirantur atque dilaudant, & ordinem partium, & artem. Eodem modo si quis audiat pronuntiari versum non integrum, & minimè fluentem, mox dicet: non est bonum hoc carmen. Expecta sis, finiam prius, & tunc cense, num suis constet pedibus. Ita nos prorsus diuinæ Prouidentiæ particulam videmus, totum illius ordinem,

a Ps. 72. v. 2. 3. 12. 13. 16. & 17.
b Hier. c. 12. v. 1. & 2. c Habac. c. 1. v. 13. & 14. d 1. Cor. c. 4. v. 5.

nem, nexum ac progressum non videmus: quid annis prioribus euenerit, fortasse scimus, nec tamen integrè; quid euenturum sit posterioribus, planè ignoramus, hinc Dei Prouidentiam temerè ac falsò accusamus. Hoc, inquit Augustinus, perturbat te hominem Christianum, quia vides malè viuentes felices, rerum istarum copiâ circumfluere, sanos esse, superbis dignitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia suorum, obsequia clientium; excellentissimas potentias, nihil triste interpellare vitam ipsorum. Mores nequissimos vides, facultates copiosissimas respicis, & dicit cor tuum, nullum esse diuinum iudicium; omnia casibus fieri, & fortuitis motibus ventilari. Nam si Deus, inquis, res humanas respiceret, non floreret illius iniquitas, & mea innocentia laboraret. Quid ergo tu? Spera in Dominum, illi enim sperant non in Dominum: spes illorum mortalis, spes illorum caduca, fragilis, volatica, transitoria, inanis erit. a Ergo Nolite ante tempus iudicare. Nemini hæc scire licet, donec intret in sanctuarium Dei. Olim cùm non indicem tantùm magni illius horologij; sed & ipsum diuinæ Prouidentiæ horologium, idque totum inspicere licebit, tunc omnium sæculorum decursus, tunc suæ quisque vitæ periodos omnes clarissimè intuebitur; tunc luculentissimè apparebit, quantâ prouidentiâ omnes & singulos homines gubernarit Deus, quam paternâ prorsus curâ singula vitæ momenta cuiusuis hominis disposuerit, in ipsius bonum & salutem, nec vlli quidquam vnquam euenire permiserit, quod non ita expediret. Tunc patebit cur permiserit Deus Angelos ruere, Protoplastos labi: Cur Iudæos ferreæ ceruicis homines in suum populum elegerit, abiecerit ceteros: Cur hos voluerit nasci Christianos, illos progigni permiserit inter idololatras: Cur hunc ærumnis omnibus maturè liberarit, illum inter calamitates senescere, & expirare siuerit. Tunc in pretio erit quicquid iam Christi caussâ patienter toleratum fuerit. Quisquis hæc seriò cogitat, sceptrum Assueri, hoc est, omnem castigationem Dei reuerenti osculo salutat.

a Aug. in ps. 136. primâ parte psalmi.

§. VII.

Hîc forsan afflictus quispiam & æger animo dixerit: Ah, idem pænè mihi contingit quod Sauli, *Qui consuluit Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.* Ego hoc, & hoc perdidi, in morbum hunc incidi; quò ibo nisi ad magos? Id verò te Deus prohibuerit. Sustine sustentationes Dei

a 1. Reg. c. 28. v. 6.

coniungere

coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tuâ patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò acceptabiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te; & dirige viam tuam, & spera in illum. *a*

Grata superueniet quæ non sperabitur hora.

Cogita non esse magnum quid, se rebus prosperis fortem gerere, vbi secundo cursu vita procedit: nec gubernatoris quidem artem, tranquillum mare & obsequens ventus ostendit: aduersi aliquid incurrat oportet quod animum probet. Plena & infesta varijs casibus vita est, à quibus nulli longa pax, vix induciæ sunt. Si malè fers, magna onera; si bene, magna solatia. Nullam tam miseram nominabis domum, quæ non inueniat in miseriore solatium. Tu, si voles, & quantum voles, plora. bibes nihilominus illud poculum mœroris, quod non temerè tam plenum tibi cælestis medicus propinat. Si bonus es, ærumnis exerceri te sentias; si lapsus, alleuari; si improbus, puniri. Ne dixeris quod Saul ad Samuelé: Coarctor nimis, siquidem Philistijm pugnant aduersum me, & Deus recessit à me. Nó recessisset à te, ô rex, nisi tu prius ab illo. Hoc & tu mi Christiane, cogites: neminem deserit Deus nisi desertus. Si sapuisset Saul, id quod Mauritius Imperator, dixisset: Domine hîc potiùs me punias quàm ibi. Sic, ô Christiane, ne in angustijs, ad magos, Dei inimicos curre, ne animum desponde, ne Deo diffide: tu potiùs ad Dei amicos, ad cælites Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge, hîc tuum est asylum, hîc salus tua, hîc illud Dauidis & Iobi vociferare: Ego autem semper sperabo, & adijciam super omnem laudem tuam: Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. *b*

Ille plurimorum intolerabilis & error & abusus est, vt priùs ad humana sese auxilia conuertant, quàm ad diuina, neque hæc, nisi illis omnibus frustra tentatis, rebúsque iam planè depositis censeant aduocanda. Quo sanè fit, vt humana remedia ordine plerunque præpostero adhibita, vindicante Deo, incassum nobis eant.

Sed quæras fortè, qui Deus permittat tot homines maleficis artibus deuinciri, & necari? Ne mirare: summa in Deum diffidentia, etiam hoc supplicij genus meretur. multis vix alius medicus, quàm magus, nec alius pharmacopæus quàm diabolus quæritur. Iure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat, Ambrosio episcopo nullum vnquam magum nocere potuisse,

a Eccli.c.2.v.3.4.5.6. b Ps.70.v.14.Iob.c.13.v.15.

tuisse, ob illius firmissimam in Deum fiduciam. Mortuâ namque Iustinâ Imperatrice Arianâ, cùm Innocentius magus in quæstionem raperetur, inter tormenta fassus est, Angelum Ambrosij custodem, suum esse tortorem. Nam viuâ Imperatrice se nocte intempestâ sub templi tectum ascendisse, & sacrificasse, eo fine vt Ambrosium infamem inuisumque faceret plebi; nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis efflorуisse: missos etiam à se Dæmones qui Ambrosium necarent, sed ijs vltra ædium fores progredi non licuisse. En, quibus excubijs Deus illos defendat, qui omnem in se solo collocant fiduciam. Et plerunque qualis est hominis in Deum confidentia, talis est Dei in hominem liberalitas. Sed heu quàm in Orbe rari sunt, qui Deo fidant toto animo! mores hominum considera, & plurimum vbique reperies diffidentiæ, quæ quotannis pænè eadem redit ac reuiuiscit, & inde tam vani timores. Iam fruges metuunt niuibus suffocandas, aut in herbâ necandas à siccitate, iam pluuijs mergendas, aut grandine sternendas, vel fulmine exurendas: Iam aliunde vexandam annonam timent: Iam verò ne valetudini, aut incertis casibus desint necessaria, formidant: Iam ad rumores bellicos consternantur, & spem omnem abijciunt: Iam ad funerum, aut aliarum cladium nuntios penitus exanimantur; in quocunque demum laboris aliquid ac difficultatis sentiunt, de eo mox diffidunt, & cùm animum gerant cæcum, manus semper oculatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentiâ parum rectè parùmue liberaliter sentiunt, hinc illa animi de rerum temporariarum prospectu nunquam secura, semper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clauis est ad ærarium, è quo Deus cælestes diuitias solet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium est plurimorum scelerum, aut finis.

CAP. XI.

E cognitione diuinæ Prouidentiæ, magnam in Deum fiduciam; è fiduciâ, veram cum Deo diuinâque Voluntate concordiam nasci.

SIcut in aureâ torque anulus ex anulo pendet, sic è notitiâ diuinæ Prouidentiæ nascitur fidentia, ex hac facillimè sequitur humanæ voluntatis cum diuinâ conformatio. Da mihi hominem qui Dei Prouidentiam in omnibus agnoscat, eique fidat, mox dabo qui se diuinæ Voluntati exactissime subijciat. Ita nos instituit Deus,

Vt

Vt notum faceret nobis sacramentum Voluntatis suæ, secundùm beneplacitum eius, quod proposuit in eo. Et, Vt impleamur cognitione Voluntatis eius, in omni sapientiâ & intellectu spirituali. In Noëmo id totum liquidissimè videre est.

§. I.

Principio Noëmus de infinitâ Dei Prouidentiâ instruendus erat. Ideò Deus fidelissimâ narratione huic viro aperuit, in quem vsum Arca, quàm etiam longa & lata, quámque alta esset fabricanda; quâ ratione omnis generis animantes in eam cogendæ, quomodo suum singulis pabulum comportandum, quo denique modo, in perfectam à se arcam cum septem coniunctissimis sibi hominibus ingrediendum foret, decretum enim esse vniuersum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noëmus mirissimam Dei Prouidentiam addidicit; in hac porrò tam exactè cognitâ summam reposuit fiduciam, quâ certissimo sibi persuasit, se cum suis inter Orbis funera seruandum. Hac conceptâ fiduciâ, facillimum ei fuit, suam in diuinâ Voluntate constituere, omniaque ad perpendiculum diuinæ Voluntatis facere. Hinc illud amplissimum Noëmi encomium, *Fecit Noe omnia quæ præceperat ei Deus* a Hîc obseruatu dignissimum, quòd Noëmo cum suis Arcam ingresso, Deus Arcæ ostium foris clauserit, quâ ratione clauem ad Arcam reserandam secum abstulisse dicendus est. Sed percontari libet, an non consultius fuisset, clauem illam Noëmo tradere, vt eluuione subsidente Arcam ipsemet Noëmus reseraret egressui. Verùm ideò Deus hanc clauem nulli committere, sed sibi voluit reseruare, vt Arcâ inclusi eâdem manu educerentur, quâ fuerant introducti, itaque non in alio vllo quàm in suæ libertatis ac salutis auctore fiduciam collocarent.

Hac ipsâ ratione Ioseph Ægypti Prorex, vt diuinam Prouidentiam nosceret, tam admirandis casibus docendus erat: vbi Prouidentiam Dei in suos semper vigilantissimam nosse didicit, etiam fiduciâ fuit imbuendus, ideò enim permisit Deus, vt Pharaonis pincerna tam officiosè rogatus, interpretis sui meminisse vellet, biennio tamen toto obliuisceretur, vt sic Ioseph disceret non hominum fauore niti, sed Dei solius, cui libertatem suam omnem acceptum referre deberet. Chrysostomus egregiè super hac re philosophatus: Considera, inquit, quomodo post restitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus

a Gen.c.6.v.22.

opportunum, vt maiori cum gloriâ inde educeretur. Si enim præfectus pincernarum ante somnia Pharaonis recordatus, auctoritatẽ suâ eum liberasset, fortasis non tam perspicua fuisset alijs eius virtus. Nunc autem omnipotens & sapiens Deus, sciens sicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterum inde reduci: permittit ad tempus biennij pręfectum pincernarum illius obliuisci, vt & tempus somniorum Pharaonis veniat, & compellente necessitate ipsâ, iustus ille in toto regno Pharaonis notus fiat. a Hinc illa Iosephi in diuinam Voluntatem tanta deuotio, vt omnia quæ sibi contigerunt mala, in hanc vnam referret: hinc illa nobilissima ad fratres oratio, quâ diuinæ Voluntatis arcanum explicans: Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum: hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: Nolite timere: num Dei possumus resistere Voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. b Nisi Ioseph diuinæ Voluntatis secretum tam probè cognitum habuisset, in crucem fratres rapi iussisset, non tot beneficijs præuenisset. Quod in Noëmo & Iosepho fuit diuinæ Voluntatis studium, hoc in sanctissimis quibusque viris est videre; de quouis illorum affirmari potest: Semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei. c

a Chrysf.hom.63.in Gen.circa med.
b Gen.c.50.v.20. c 2.Cor.c.8.v.5.

§. II.

Polycarpus Smyrnensis Pontifex non semel quæsitus ad necem, diuinam circa se Prouidentiam expertus est variè, nam locum è loco feliciter mutauit sæpius. tandem, cùm effugio etiamnum pateret locus, velut æstu quodam in diuinam Voluntatem abreptus, paratæ neci se offerens dixit: Fiat Voluntas Domini. a Vicit hic quidem; vicerunt & alij, sed sæuientem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Augustini consilio sic suadentis: Non nos teneat Voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Mundus, b seu sæuiens seu blandiens. Quisquis diuinam circa omnia Prouidentiam, & oculum illum nunquam dormitantem considerat, contumelias, verba probrosa, ignominias, & cetera dehonestamenta, velut clamorem hostium fert, & longinqua tela, saxáque sine vulnere circa galeas crepitantia. c

Anno Christiano millesimo nonagesimo quinto, cùm Vrbanus II. Pontifex Maximus, in Gallijs, in Concilio Claromontano, publi-

a Euseb.l.4.Eccles.hist.c.15.
b Aug.serm.1.de S.Vincent. c Sen.de Constit.c.16.

publicè de Palæstinâ recuperandâ perorasset, omnium animis ad sacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum est ab omnibus, DEVS VVLT, DEVS VVLT. a Hæ voces deinde ab vniuerso excercitu illo, plusquam trecentis millibus hominum, pro militari tesserâ sunt vsurpatæ. Maximè verò cùm res conflictum iam spectaret & acies vtrinque concurrerent, Christianus miles generosè succlamauit, *Deus vult, Deus vult*. b

In terram verè sanctam, in terram viuorum tendimus nos omnes, quotquot Christiano nomine censemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cùm pericula premunt, cùm occulti hostes lacessunt, læti vociferamur, *Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.*

Aldegundis sanctissima Virgo cùm miros in virtute progressus fecisset, cælestibus ostentis sæpius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam reuisens, iubebat à Dei matre quod vellet postulare, facilè impetraturam quod petijsset. Huic Aldegundis alacriter respondens: Hoc vnum, inquit, postulo, vt fiat, quod vult Deus: mea vnica voluptas, Domini Voluntas. c

Eudoxia Augusta Theophili Imperatoris coniux, cetera non laudabilis, hoc vno tamen plurimùm commendanda, quòd cùm eius filius graui morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro Episcopus fuerit accersitus, vt suis precibus valetudinem filio restitueret. In eam rem Antistes operam suam spopondit, si tamen Dioscorus hæreticus exigeretur vrbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, visum fuerit, viuet filius meus: sin eum ille qui dedit, auferre constituerit, fiat voluntas eius. Aptè hîc Bernardus: Vita enim, inquit, in Voluntate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius non dubitemus, quod eius congruit Voluntati. Et propterea quàm sollicitè conseruare volumus vitam animæ nostræ, tam solliciti simus quod possumus ab eâ non deuiare. d Nam, vt idem optimè, Totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ (vt dignum est) subiecta sit Voluntati. e Hæc autem subiectio vix erit diuturna & firma, nisi diuinæ Prouidentiæ notitiâ fuerit fulta.

a Gott will es / Gott will es. b Gulielmus Tyrius de bello sacro, & Rupertus Abbas Bergensis, ad Annum 1095.
c Sur. tom vlt. die 11. Nouemb. d Bern. serm. de verbis Abac. proph.
e Serm. Quomodo voluntas nostra diuinæ, &c.

§. III.

Sanctus Franciscus Xauerius, qui primus è Societate Iesv in Indiam & Iaponiam Christi Euangelium inuexit, ita altè imbiberat animo diuinam Prouidentiam, vt plurima incredibilis in eam fiduciæ specimina ediderit; ex hac porrò fiduciâ tantum diuinæ se Voluntati conformandi studium nascebatur, vt Xauerius ad Ignatium ex Indiâ litteras scripserit in hæc omnino verba. Gratia & Charitas Christi Domini nostri.

Mi Pater in Christi visceribus vnice. Te ego pater animæ meæ, summéque mihi venerande, positis humi genibus suppliciter oro, vt mihi à Deo impetres, vt dum viuam, sanctissimæ Voluntatis suæ mihi det, & planè cognoscendæ, & omnino exequendæ facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum diuinâ Voluntate consensionem persuasit summa in diuinam Prouidentiam fiducia. hac armatus alta spectabat, ingentiáque conabatur. Vbicunque enim diuinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculóue. ita nihil moliebatur quod non efficeret, nihil inchoabat quod non absolueret, Deo nixus. In vltimam Orientis regionem Iaponiam, lembo vectus piratico ire sustinuit, securus periculorum, quæ ab amicissimis peritissimísque hominibus & plurima denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quòd tam exiguam haberent fiduciam Dei, in cuius illa omnia essent potestate: Equidem, aiebat, cùm Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò sciam, nihil omnino metuo præter ipsum Deum, cùm res ceteræ quamuis noxiæ, non nisi quatenus ille sinit, nocere hominibus queant. Itaque Dei vnius præsidio per tot maris terræque discrimina, per tot gentes sermone moribúsque dissonas, Indiæ vastitate non contentus, Malacam, Moluccas insulas, Mauricam, Iaponiam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque industriâ complexus, ad vltima Orientis penetrauit, oceanóque toties remenso Christianis mysterijs feras barbarásque gentes instituit, ac mitigauit. Nec verò vnquam illum Dei fiducia fefellit. Illæsus venena bibit, sagittas transijt, ter naufragium fecit: ac semel tabulæ incubans, biduum triduúmue fluctibus impunè iactatus euasit, aliáque innumera pericula effugit: Illud autem asiduè animo versauit: Si Deus pro nobis quis contra nos? turpissimum ratus, & omnium periculorum maximum, diuinæ Prouidentiæ atque potestatis spem fiduciámque abijcere. Ita vnicum in Orbe hostem timuit diffidentiam. Præsertim (sic ipse loquebatur)

cùm

cùm neque dæmones ipsi, neque eorum satellites ac ministri, quicquam nos lædere queant, nisi Dei permissu ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potissimum fuit studium, diuinam Prouidentiam cognoscere, è cognitâ in fiduciam assurgere, è fiduciâ in suauissimam cum diuinâ Voluntate vnionem transire, in hac quotidie crescere, hoc demum agere vt propria voluntas suaue sibi ducat in diuinam colliquescere. Et certè qui Dei Voluntatem semper fieri optat, is in omnibus gratificatur suæ. quid enim ei resistat, qui pro suâ voluntate agnoscit diuinam? Et hinc etiam priscorum Patrum laudatissima consuetudo, quâ omnia, quocunque modo & ratione euenissent, in vnius Dei Prouidentiam Voluntatémque reiecerunt. Res prorsus memorabilis. Iosephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimùm laudandi, quòd cùm pecuniam emendo tritico allatam, in singulis saccis repositam reperissent, obstupefacti, *mutuò dixerunt: Quid nam est hoc quod fecit nobis Deus?* a Verba dignissima obseruatu, *quod fecit nobis Deus.* Quis nostrûm non dixisset: Hæc quidem manifesta fraus est; occasionem quærunt Ægyptij ad perdendos nos: hoc factum est struendæ in nos calumniæ. Nisi forsan œconomus ex incuriâ numorum oblitus, eos nescio quo casu in saccos frumentarios raptim abdiderit: Quid si fortassis eleemosynæ loco, reddere nobis voluerit monetam nostram? Quid si plures hac ratione emptores allicere cogitarit? Illi nihil horum, sed sapienter omnino: *Quidnam est hoc,* aiunt, *quod fecit nobis Deus?* Quicquid erroris interuenerit aut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium caussa est Voluntas Dei, sine cuius nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec passerculus ex aëre decidit.

Nos frequentissimè, more canum, percussi fustem aut lapidem mordemus, aut ob scripturam malam calamo indignamur, aut in picturâ errorem penicillo assignamus, & manum iacientis, scribentis, pingentis non consideramus; Dei manus facit hæc omnia. Ita sanè loquendum, ita & sapiendum in omnibus: Deus disponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia. Et vt optimè capiamus hunc & loquendi & sapiendi modum, paradigmata dabimus complures, è Christi & Diuorum ore petita,

a Gen. c. 42. v. 28.

§. IV.

Christus Dominus in æternam Patris Prouidentiam velut suauissimo æstu abreptus: Ita Pater, inquit, quoniam sic fuit placitũ ante te. *a* Ita mi Pater, rectè omnia fecisti; nec mortalium vllus in tuâ dispositione, aut in iudicijs tuis quidquam damnet, quoniam sic placuit Tibi. En, quàm suauiter doceamur diuinæ potestati modum definire, Dei iudicia non scrutari, decreta non examinare, sed hoc vno acquiescere, quia Deo sic placet. Patri sic placuisse Seruator asserit, quare sic placuerit, non exponit. Siquidem diuinæ Voluntatis caussa nec assignanda est, nec quærenda. Mille caussarum loco est, Deum sic voluisse. Diuinæ Prouidentiæ Voluntas, est summa iustitiæ norma; nec aliter eius rationes constant, quàm si nulli hominum reddantur. Idcircò in omnibus omnino rebus faciendis aut omittendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Christi, ô Christiane, dic semper: *Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater.* etsi hoc vno die millies, etsi ter millies ingeminandum: *Ita Pater.* Et tunc magis id dicendum, & assiduè repetendum, cùm magis premunt aduersa, in omnibus tuam sanctissimæ ipsius Voluntati subijciendo: *Ita Pater.* Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus, & æger, & moriens identidem pronuntia, velut si dicas: Domine, nil possum tibi negare, tu scis. Sicut ergo vis, sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod Voluntati tuæ rectissimæ, Optimæ vel minimùm aduersetur. *Ita Pater*, ita fiat & nunc, & semper, & in omnem æternitatem.

Hoc pacto è priscis Patribus quidam precari solitus est: Fili Dei, Fili Dei, sicut scis & sicut vis, miserere mei, Fili Dei. In hunc ferè modum ille diuinæ Voluntati deuotissimus scriptor: Domine, inquit, dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quicquid tibi placuerit. Non enim potest esse nisi bonum, quicquid de me feceris. Si me vis esse in tenebris, sis benedictus: & si me vis esse in luce, sis iterum benedictus: Si me dignaris consolari, sis benedictus: & si me vis tribulari, sis æquè semper benedictus. Domine libenter patiar pro te, quicquid volueris venire super me. Indifferenter volo de manu tuâ, bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triste suscipere; & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere. *b* Hoc est, ô Christiani, verò nomine Devote precari, deuotè agere.

A prioribus nec ista differt oratio: O bone Iesu, sic me amasti, vt

a Matth. c. 11. v. 26. b Thom. de Kempis. l. 3. de imit. Christi. c. 17.

vt totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid iam magni ſit, ſi totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, ſed verè paternas. Certus ego ſum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum eſt in oculis tuis, tua enim ſunt omnia, nec eſt qui tuæ poſsit reſiſtere Voluntati. Quià tu Domine ſicut voluiſti, feciſti. Nec eſt in hominis poteſtate conſilium tuum. *a* Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: Nunc, inquit, Domine, ſecundùm Voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meũ. *b* Sic Iudith precata: Dicamus, inquit, flentes Domino, vt ſecundùm Voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuã. *c*

a Ionæ.c.1.v.14. b Tob.c.3.v.6. c Iudith.c.8.v.17.& c.9.v.4.& 5.

§. V.

Mirum dictu eſt, quoties liber de imitando Chriſto Domino inculcet hanc ipſam de quâ agimus, diuinæ Prouidentiæ agnitionem, & ſanctiſsimum quod inde naſcitur, diuinæ humanæque voluntatis connubium. Nam poſt varia præcepta, velut præſtantiſsimum, imò compendium omnium traditurus: Nihil ergo, inquit, amatorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum, ita lætificare debet, ſicut Voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ diſpoſitionis tuæ: de quâ tantùm contentari debet & conſolari, vt ita libenter velit eſſe minimus, ſicut aliquis optaret eſſe maximus: & ita pacificus & contentus in nouiſsimo, ſicut in loco primo: atque ita libenter deſpicabilis & abiectus, nullius quoque nominis & famæ, ſicut ceteris honorabilior, & maior in Mundo. Nam Voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet. *a* Hoc ipſum inculcat alibi hac occaſione: Quæſtio eſt ſæpius agitata, in quo demum verus in virtute profectus conſiſtat. Quæſtioni ſic reſpondetur: In offerendo te ex toto corde tuo, Voluntati diuinæ, non quærendo quæ tua ſunt, nec in paruo nec in magno, nec in tempore nec in Æternitate, ita vt vna æquali facie, in gratiarum actione permaneas, inter proſpera & contraria, omnia æquâ lance penſando. *b* Qui adhæret Deo, vnus ſpritus eſt, *c* cum Deo, non naturæ puritate, ſed voluntatis conformitate.

Obijcias hîc forſan: Si velit Deus parentes meos mori, quâ ratione poſsim ego parentum meorum obitum velle? Quòd ſi Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipſum velim & ego? Mi bone homo, patrem tuum matrémque vult Deus mori, non eo ſolùm quo illis

a Thom.à Kemp.l.3.c.22.fine. b Idem.auctor l.3.c.25. c 1. Cor. c.6.v.17.

illis eripiatur vſura vitæ, ſed vt ſatisfiat debito iuſtitiæ, vel vt ſeruetur ordo naturæ, quod & te velle conuenientiſsimum eſt. Ita prorſus ſi damnari te velit Deus, non hoc ideò vult, vt tibi malum inferat, ſed vt malum puniat, & iuſtitiam defendat, quâ ratione par eſt & te velle, puniri noxas, etiam in teipſo. Sed opportunè hoc loco illud tibi ingero, quod diſertiſsimus eccleſiaſtes ante centenos & plures annos memoriæ conſignauit in hunc modum: Si te, inquit, quotidie ex integro diuinæ Voluntati ad omnes illius nutus promptum paratúmque offeras, veniam noxis obtines, tantúmque gratiæ mereris, vt poſsis non tantùm inferorum rogos, ſed & piaculares flammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei Voluntatem exequendam, pœnitentiarum, & indulgentiarum, & eleemoſynarum loco eſt. [a]

Quid ergo tergiuerſamur? creatæ res omnes, diuinæ parent Voluntati, & hoc (indignum prorſus) detrectet ſolus homo? Deus propoſitum ſibi finem in rebus omnibus ſpectat, & conſequitur: conſequemur & nos noſtrum, ſi cognitâ eius prouidentiâ, noſtram ipſius Voluntati ſemper ſubiunxerimus. Sed heu, nimis ſubinde molles ſumus, & ad omnes moleſtias grauiter ingemiſcimus. Veriſsimè Seneca: Quomodo hic poteſt Deo parere, inquit, & quicquid euenit bono animo excipere, nec de fato queri, caſuum ſuorum benignus interpres, ſi ad voluptatum dolorúmque punctiunculas concutitur? [b] Si quid Deus immiſerit, quod grauiorem ingerat moleſtiam, quódque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Chriſti occaſionem cogitemus, dicamúſque cum Chriſto. Non mea ſed tua Voluntas fiat. Hoc eſt diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati ſe integrè committere, vt ipſe de nobis ſtatuat, quod, quantum, & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus.

Ludouicus Bloſius hæc omnia ſuis verbis conſignet: Propriam, inquit ille, voluntatem vbique deſerat: eam Deo reſignet, eam integrè in Deum transfundat, eiúſque Voluntati perfectè vniat. Nunquam ore, nunquam corde dicat (ſpectando ſeipſum & proprium commodum) verba iſta: *Volo hoc, Nolo illud; Eligo hoc, Reſpuo illud.* Neque in tempore, neque in æternitate aliquid ſuum quærat: ſed omni proprietate reiectâ, ſe prorſus ſeipſo ſpoliet priuétque, & ſibi rebúſque omnibus ſic moriatur, ac ſi nunquam creatus eſſet. Quærat

a Ioan. Gailer à Kaiſerſperg. de ſpirit. peregrino, proprietate 7. mihi pag. 87.
b Sen. de vitâ beatâ c. 15.

rat autem vbique Deum, eiúsque honorem ac Voluntatem, ita vt ipsis quoque orationibus piisque desiderijs suis, humilem sui abnegationem, resignationémque coniungat, petens, non suam sed Dei Voluntatem fieri. Omnia quæ sibi eueniunt, referat ad ipsam Voluntatem diuinam, & ea nudè de manu Domini suscipiat, sine cuius Prouidentiâ nec vnum quidem folium arboris decidit in terram. Permissionem ordinationémque illius sicut in prosperis, ita & in aduersis; in damnis rerum, in iniurijs, calumnijs, opprobrijs, ludibrijs atque sui contemptu; in doloribus corporis, in angustijs pressurisque cordis; in mœroribus, in derelictione calamitatéque internâ, & in quibuslibet afflictionibus patienti ac tranquillo animo ferat, eúmque laudet: credens illum & velle, & posse salutem suam in omnibus promouere. a

a Blos. Instit. spirit. c. 2. initio, mihi pag. 355.

Cap. XII.

Epilogus

seu

Omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

Compendiariam hîc docere, beneuole Lector, cogitamus, & huius institutionis de conformandâ voluntate nostrâ cum diuinâ, summam & epitomen dare, vt semper sit in oculis, quod cupimus semper esse in animo.

Hactenus dicta digessimus in hunc ordinem.

Et primo quidem libro egimus de *Diuinæ Voluntatis Cognitione*. Altero, de *Humanæ Voluntatis ad diuinam Conformatione*. Tertio de huius *Conformationis Emolumentis*. Quarto autem, de *Conformationis istius impedimentis*. Quinto deniqne, de *eiusdem Conformationis Adiumentis*. Hæc iam summatim & compendio, sic trademus, vt ea quidem quæ dicta sunt non temerè repetamus, sed dictis confirmationem addamus.

§. I.

Diuinæ Voluntatis

COGNITIO.

De hac eruditè Bernardus: Formidolosa est, inquit, scrutatio Maiestatis, at Voluntatis tam tuta quàm pia. Quid ni totâ diligentiâ scrutando instem sacramento Voluntatis Dei, cui mihi paren-

dum per omnia scio? *a* Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus est Deum velle, aut quod certus est eum nolle, id velle præsumat? Quis ille tam proteruæ frontis, tam exhausti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potiùs meam, ô Deus, quàm tuam fieri Voluntatem, quia meam vtiliorem tuâ iudico. Ego ipse mihi prouidebo; æternæ prouidentiæ tuæ me totum committere, nec securum nec tutum est. Hæc forsan dicere pudori ducimus, non item facere. O multos, nimis modicè verecundos, qui voces has quidem detestantur, sed voce solùm, non re & factis. Hîc profectò grande periculum est, dum infeliciter nobis blandimur, & palpando nosmetipsos seducimus. Nam dissimulamus Dei voluntatem nosse, dum nostram facere, & aliquam de ignorantiâ habere volumus excusationem. Præclarissimè hîc instruens Bernardus: Propterea rogo vos, inquit, diligenter attendite, quia nihil mihi occurrit quod vtilius possitis audire. Vbi certa est Dei Voluntas, omnino nostra sequatur, in his videlicet in quibus certum aliquid in scripturis inuenimus, aut ipse spiritus manifestè clamat in cordibus nostris, quid sentiendum sit, vt est Charitas, Humilitas, Castitas, Obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere Deo scimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est quòd oderit ea Deus, vt est fornicatio, impatientia. In his verò rebus, in quibus nil certi possumus inuenire, nihil certum voluntas nostra definiat: pendeat inter vtrumque, aut saltem neutri parti, nimis inhæreat, cogitans semper ne fortè altera pars Deo magis placeat: & parati simus Voluntatem eius sequi in quamcunque partem, eam cognouerimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæsitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo sibi in dubijs iudicium vendicet, præcipitétue sententiam, & experiemur quod scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Ergo quod certum est Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum est eum nolle, similiter execremur & nos: quod autem incertum est vtrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. *b*

Hæc longè vtilissima Bernardi instructio, dubijs omnibus occurrit, defectibus actionum nostrarum omnibus medetur. Exemplo demonstratur id quod dicimus. Egenis stipem largior: Hîc sanè nescio,

a Bern. serm. 62. in Cant. b Bern. serm. Quomodo voluntas nostra diuinæ subijci debeat. mihi pag. 402.

nescio, velitne Deus à me fortasse plus erogari. Ergo ad diuinam Voluntatem confugio: Mi Deus, si scirem te velle in eleemosynis dandis me largiorem esse; vtique mox essem largior. Pari modo: Per horæ partem precationes ineo; Mi Deus, si nossem te velle prolixiùs me precari, abiectâ omni cunctatione id facerem. Eodem modo: Ieiunia ineo; Mi Deus si exploratum mihi esset te velle, strictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptissimus id exequerer. Idem in omnibus alijs actionibus factitandum, cùm Deo sic semper paciscendo: Mi Deus, ita hoc, ita omnia alia facere vellem, prout tu à me id fieri velles: quòd si ego minus assequor voluntatem tuam, tu meam instrue, impelle, coge prout vis; possideme. mea voluntas non sit mea ampliùs sed tua, proinde tu illâ vt tuâ vtere. Hìc iuuerit illam Ecclesiæ precatiunculam crebriùs iterare: *Oblationibus nostris quæsumus, Domine, placare susceptis, & ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates.* a Sed & breuissimum illud vel vno die centies repetijsse proderit: *Mi Deus, doce me facere Voluntatem tuam* b Aut: *Domine quid me vis facere?*.

Hinc etiam ad callidissimas illas diaboli quæstiunculas in promptu responsio est. Solet interdum dæmon interrogatiunculis vrgere hominem: Si quis tibi hoc illúdue obijceret, quid responderes? in hoc illoue rerum euentu quid consilij caperes? Si spes tua te falleret, si quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia versutissimus argutator ingerit, & vt cautiùs irretiat, vera falsáque miscet. Frequenter rem eo modo proponit, vt vtram in partem aliquis se flectat, muscipulam inueniat, perplexus fiat, & noxiâ non careat. Tutissimum hìc non respondere: victus es si cum vaferrimo Sophistâ hoc cœperis disputare. Ergo disputationem cum aduersario tam subtili ne ingredere, sed velut compressis oculis hoc vnum oppone: Si velit hoc Deus, & ego volo: si nolit, & ego nolo: diuinæ Prouidentiæ ac Voluntati me totum do, dico, addico; in Dei arbitratum quantus quantus sum, transij; sicut Deo placuerit, sic fiat. Hoc vno diuinæ Voluntatis clypeo, diaboli tela omnia eluduntur: sic vincitur disputator ex Orco, sic sua homini tranquillitas conseruatur. Ad vberiorem autem diuinæ Voluntatis notitiam, plurimum conducet arbitror, sequens præceptio.

Memorant virum tam eruditum quàm pium, morti iam vicinum

a Oratio in sacris, pridie Dominicæ Passionis, & Dom. 4. post Pentecost. b Psal. 142. v. 10.

num ab amicis & cognatis rogatum hoc modo: Quandoquidem ad Æternitatis ostium iam staret, & ad illas oras, vbi placidissima quies, pararet abitum, hoc vnum se rogare, sui aliquod monimentum relinqueret. Non abnuo, inquit æger, hanc rem vobis gratificari paratus sum. Multa de Deo déque virtutibus me disseruisse memini, nunc dissertationum mearum omnium epilogum, imò virtutum omnium Summam, omnis doctrinæ breuiarium dabo. At scitote, sæpe nobis exiguum videri, quod ad diuinam æstimationem maximum est. Virtutum ergo summarium hoc est: Omnia quæ nobis Deus euenire permittit, æqualiter ab illius manu accipere, nec aliud vnquam velle, quàm omnia ad diuinæ voluntatis perpendiculum facere. En, cognati optimi, hæc omnium virtutum epitome, hoc summarium est omnis probitatis. Sed quæretis forsan, quis modus sit diuinæ Voluntatis in rebus omnibus cognoscendæ? Modum ergo hunc habetote: Si quis in omnibus ita se affectum sentiat, vt si Dei Voluntatem perspectam haberet, eam sine morâ sequeretur promptissimè, hic à Dei Voluntate non facilè aberrabit; implebitur agnitione Voluntatis Dei, *a* & Voluntas Dei in manu eius dirigetur. *b* Et quò talis à ratione & conscientiâ sæpe se impelli ac trahi persenserit, eò vocantem Deum securè sequetur, modò impulsus isti nil à sacris paginis, aut Ecclesiæ legibus alieni suadeant. *c*

Sed hîc illud obieceris, quod plurimos pessimè angit: Et vnde, aiunt, scio Deum & hoc, & istud, & illud velle? Tunc sanè scis, mi Christiane, & hoc, & istud, & illud, Deum velle, cùm cernis permittere: si nollet, non permitteret: An Deus nolit, quod ab æterno permittere decreuit? Locupletissimum produco testem Augustinum, qui dilucidissimè: Deus, inquit, quasdam voluntates suas vtique bonas, ita implet per malorum hominum voluntates malas, sicut per Iudęos maleuolos bonâ voluntate Patris Christus pro nobis occisus est. Propterea magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates eius, vt miro & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius fit Voluntatem, quia non fieret si non sineret; nec vtique nolens sinit, sed volens. Nec sineret bono fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene *d* Obserua hoc, mi Christiane: *Non fieret, si non sineret, nec vtique nolens sinit, sed volens.* Quod ergo vides vel audis Deum permittere,

a Coloss. c. 3. v. 9.
b Is. c. 53. v. 10. c Ioan. Taulerus fine sermonum de Sanctis, mihi pag. 443.
d Aug. tom. 3. in Enchirid. c. 100. ad Laurent. Romæ Primicerium.

lere, ſcias velle. At dices: Etiam peccatum permittit Deus. Ita eſt; ſed non ignoras in omni peccato & culpam & pœnam, velut duos vermiculos in putrido dente, aut cariosâ trabe delitescere; culpam non vult Deus, ſed certè pœnam, & ita quidem, vt omnem omnino pœnam, non tantùm in nos ſtatuat, ſed eâ nos ipſe afficiat. hinc ſæpiſsime peccatū punitur peccato, ita per facinus Abſolonis inceſti punitum eſt crimen Dauidis adulteri. Eadem eſt ratio ceterorum.

Hanc eandem diuinæ Voluntatis cognitionem promouet illud Siracidæ præceptum: Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe. a Quid enim tibi poterit manus tui amans, & ſapiens imponere, quod tibi non conueniat? Rex cæli pater tuus eſt, ſapiens eſt, bonus eſt, omnia poteſt. Cur in te permittat, niſi quod è re tuâ ſit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicitum, qualecunque demum & à quibuſcunque applicetur, id diuinæ Voluntatis eſſe ſcito, & ideò quam agnoſcis, hanc & ſequere Voluntatem. Memento, ne ea quæ fiunt, velis arbitratu tuo, ſed ita fieri, prout fiunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus, Prouidentiam ac Voluntatem diuinam facilè agnoſces. Optimè Auguſtinus: Acquiris, inquit, pecuniam, perdis innocentiam: Perde potius pecuniam, cuſtodi innocentiam, & vide directionem quâ diriget te Deus, vt omnia quæcunque vult, velis & tu: ipſa enim eſt directio. b Quocirca prudentiæ aut prouidentię ſuæ nemo fidat: Medicus quidem, ait Tullius, ingraueſcentem morbum ratione prouidet, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator, & tamen ipſi ſæpe falluntur, qui nihil ſine certâ ratione opinantur. Incertæ ſunt Prouidentiæ noſtræ, c incertiſsimæ: Neminem fallit, nunquam fallitur diuina Prouidentia.

a Eccli.c.2.v.4. b Aug.in pſal.36.fine primæ concionis. c Sap.c.9.v.14.

§. II.

Humanæ voluntatis ad Diuinam CONFORMATIO.

Voluntatem diuinam noſſe non ſatis eſt, oportet & facere. Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis. a Rectâ ſequitur diuinæ Voluntatis notitiam, humanæ cum illâ Conformatio. Sanctiſsimam Dei Voluntatem agnoſcis? ergo & amplectere, & tuam illi ſubiunge. An forſan hoc expectas, vt illa ſe tuæ ſubijciat &

a Luc.c.12.v.47.

& conformet? Frustra es. Deus operatur omnia secundùm consilium Voluntatis suæ, *a* Et fac velle hoc Deum, quod tu vis, tuo id damno vellet. Non potest esse bona voluntas, quæ non conuenit cum omnium bonarum voluntatum normâ & regulâ. Fundamentum est immobile: Pax hominibus bonæ voluntatis: at non potest esse non bona, quæ conuenit cum optimâ Voluntate.

Fit quandoque vt materfamilias hypocaustum reperiat plus æquo calefactum, putétque balneum se ingressam, non cænaculum. Hinc bona mulier tota in fermento esse, & in ancillam bilem omnem effundere; stomachosis etiam vocibus sic illam obiurgare: Eccur, improba, hypocaustum sic calefecisti? ad cenandum huc conuenimus an ad lauandum? quid opus frustra consumere lignorum tam grande pretium? vtrimque noces, & nobis, & lignis. At ancilla: Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperauit herus. Illa, mox, vbi herum ita fieri voluisse audit, restringit bilem, & mitiùs loquitur, calorémque ingratum aliàs, discit non sentire. Atque hic finis est pugnæ in verbosissimam litem alioqui protrahendæ. Tanti est illud vnicum respondisse: *Herus ita voluit.* Idem nobis, in aduersis omnibus mansuetum silentium persuadeat, hoc vnicum cogitasse: *Deus ita voluit.*

Eleganter & verè diuus Prosper: Nec aliud in nobis, inquit, libera voluntas melius agere potest, quàm vt illi se commendet, qui malè agere non potest. *b* Quæ cùm ita sint, nihil rectius aut melius facere possumus, quàm inuictæ Dei Voluntati nostram penitus submittere, nec aliud vnquam in animum admittere quàm quòd Heli sacerdos dixit: Dominus est, quod bonum est, in oculis suis faciat. *c* Plenissima philosophiæ verba vocat hoc effatum Chrysostomus, *d* quo seipsum Heli ad omnem æquanimitatem, etiam in aduersis animauit. Bene hoc quidem Heli, sed optimè Christus: Pater, si vis, transfer calicem istum à me, veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat. *e* Prima petitio infirmitatis fuit, altera virtutis; illud, inquit Leo, optauit ex nostro, istud elegit ex suo; vt superiori voluntati cedat inferior, Fiat Voluntas tua. Hæc vox Christianos instruit, hæc martyres accendit, virgines confirmat, certantes animat, pusillanimes roborat, iacentes erigit, mœstos recreat, afflictos sanat. Tandem à Christi voce illorum omnium vox vna est: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat Voluntas tua.

a Ephes. c. 1. v. 12.
b Prosp. in sent. ex Augustino, num. 318. c 1. Reg. c. 3. v. 18.
d Chrys. l. 3. contra vitup. vitæ monast. e Luc. c. 22. v. 42.

tua. a Hic præstantissimus Dei cultus est, cùm diuinæ Voluntati nostram penitus accommodamus, & in eâ conquiescimus immobili & imperturbatâ tranquillitate, siue prosperis nos Deus excitet, seu aduersis emendet. Hoc enim est quod assiduè petimus: Fiat Voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ. Neque enim solùm precamur, vt Dei voluntas fiat à nobis, exequendo quod iusserit, sed etiam de nobis, & in nobis, sustinendo quicquid immiserit. Et hoc prisci Patres exercitium Magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Iobus & Dauid exactissimè præstiterunt. Ille: Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit; Sicut Domino placuit, ita factum est; Sit nomen Domini benedictum. b Perinde si dicat: Dominus ista commodauit nec à se abdicauit dominium; quod ergo suum est repetere potest, sit illa benedictus, illi agantur gratiæ. Nec aliter rex Dauid: Benedicam, inquit, Dominum in omni tempore, c & aduerso, & prospero, vtcunque ille mecum egerit. Hæc suæ voluntatis in diuinam resignatio, supremæ perfectionis, & sinceri amoris opus est, summus enim amicitiæ gradus est, idem VELLE & NOLLE. Sic homo sub iugum mittit affectus omnes, & ad diuinam Voluntatem se totum componit, lætúsque canit cum beato Bernardo: Vita mea in voluntate tuâ, Domine. d Egregiè Hieronymus de hoc disserens: Bonus est Deus, inquit, & omnia quæ bonus facit, bona sint, necesse est. Mariti orbitas irrogatur? plango quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius? durum quidem, sed tolerabile; quia sustulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negauerint, vacabo à vitijs: nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas? extremam expectabo horam, & breue putabo malum, quod finis melior subsequatur. Sanus sum? gratias refero creatori. Langueo? & in hoc laudo Domini Voluntatem. virtus spiritûs in carnis infirmitate perficitur. e Cedendum est, ait Iustinus Martyr, Voluntati Dei, sicut lutum obsequitur suo figulo. f

Hæc omnia Ludouicus Blosius in compendium conferens auro scribendum: Qui veræ perfectionis amans est, inquit, non à Deo solatium internum, non hoc aut illud præcipuè postulare, sed eius gratissimam Voluntatem votis omnibus expetere debet. Licet enim

a Matth. c. 20. v. 42.
b Iob. c. 1. v. 21. c Psal. 33. v. 1. d S. Bern. serm. 14. in Can.. ferè med.
e Hieron. ad Paulam de obitu Blesillæ. f Iust. l. de rectâ confess.

enim illa alia peti possint in gratiâ, immoderatiùs tamen ea appetere, imperfectio est. Planè super omnia Deus à nobis exigit, vt nostram voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipsum facere quicquid volet. Et per hoc verâ pace in omnibus gaudemus. Multò acceptius Deo est, vt cum Apostolo ex animo dicamus: Domine quid me vis facere? quàm si mira quædam ex voluntate propriâ, pro illius amore nos libenter facere velle dicamus. Super omnia namque quæ vel dicere vel facere possemus, hoc à nobis maximè exposcit Deus, vt intus in corde dicamus: Domine fiat gratissima Voluntas tua. Inter omnes preces quas Christus in hoc Mundo fudit, illa summa & excellentissima fuit; Pater, non mea sed tua Voluntas fiat. Iucundum quidem est, dum pro gratiâ & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus: multò tamen delectabilius atque vtilius est, potissimo Dei beneplacito se resignare. Vbi quis ad hoc peruenerit, vt seipsum ex toto resignans, & offerens Deo, omnia propter ipsum intus ac foris pati aut subire paratus sit: tunc reuera cum ipso bene agitur & non antè. Bona voluntas virtutum omnium fundus siue fundamentum est. Vnius autem esse cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio est. Quisquis enim ita bonâ præditus est voluntate, vt sese abneget ac propriæ renuntiet voluntati, seque liberrimè resignet ac dedat voluntati Dei, eius bona voluntas est perfecta, idémque absque formidine & anxiâ sui curâ vitam transigit, & de vitâ æternâ obtinendâ quandam se sentit habere certitudinem. Eiusdem enim in omnibus cum Deo voluntatis est, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, suauiter, ac tranquillè ferre nouit & verba aspera, & truces gestus, sæua opera, & quicquid demum iniuriæ, siue in ipsum, siue in amicos eius conferri possit. Sedatè, inquam, & æquanimiter tolerat omnia, quæ ipsi vndecunque, siue à Deo, siue à creaturis quibuscunque accidere queant. Eum perturbare nihil potest, neque iactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis aduersa valetudo, neque ignominia, neque mors, neque vita, neque purgatorium, neque dæmon, neque infernus. Quia enim ex vero amore diuinæ se permisit atque resignauit Voluntati, & nullius mortiferi peccati conscientiâ tenetur, facile illi toleratu est, quicquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cum aliquid patitur, & in omni rerum euentu, ita cogitat ac dicit: Domine, sicut ipse ab æternitate, antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non vt ego volo. Non

meum commodum, non meam delectationem quærere debeo, sed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi est tua sancta Voluntas, quàm optandi libertas. En igitur meipsum dedo, resigno, & permitto tibi Deus meus, non in tempore modò, sed etiam in æuum sempiternum.

Plurimi sunt qui hunc aut illum viuendi modum, hæc aut illa bona appetant; sed plerunque totum quod agunt ex propriâ voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel vnicam salutationem angelicam cum sui ipsius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem vtilioremque esse multis Psalterijs ex propriâ voluntate perlectis. [a] Ita Blosius.

Millies ergo ingeminandum, quod pijssimus hic scriptor toties inculcans: Verissima deuotio, inquit, in humillimâ sui resignatione sita est: quando videlicet homo non solùm in abundantiâ, sed etiam in penuriâ & mœrore, & alijs quibuscunque casibus ac euentibus in sanctissimâ Dei Voluntate plenissimè acquiescit. [b] Nam, vt optimè Chrysostomus & Bernardus: Humilitatis summa in eô consistit, si voluntas nostra per omnia diuinæ Voluntati subiecta fuerit. [c]

Epictetus haud aliter: audi dignissima quæ gemmis scribantur: Mihi quidem, inquit, optabile est à morte me inuadi, nullâ aliâ re, nisi voluntate meâ curandâ occupatum, vt perturbatione vacuus & liber, dicere possim Deo; Nunquid præcepta tua violaui? nunquid ad alia sum abusus facultatibus quas mihi dedisti: num sensibus? num te vnquam incusaui? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotaui, quia voluisti. Ægrotarunt & cæteri, sed & ego volens. Pauper fui te volente, sed lætus. Non imperaui, quia tu voluisti. Nunquam appetiui imperium. Nunquid me vnquam hac de caussâ tristiorem vidisti? Nunquid vnquam vultu minus hilari te accessi? Paratus si quid mandes, si quid imperes: Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quàm possum maximam habeo, quòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hæc me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupet mors. [d] Quàm hæc omnia Christianè ac sapienter!

Quæstio inter duos nascebatur super dicto Gersonis, cùm alter interrogauit: Recténe Gerson assereret, Iobum plus meruisse

ddd quòd

a Blos. Farrag. Institut. mihi pag. 542. & seq.
b Idem in dictis Patrum c. 11 mihi pag. 611.
c Chrys. hom. 3. in Matth. Bern. l. supra cit. d Epict. l. 3. dissert. c. 5.

quòd illatam à Satanâ ceterísque suis hostibus iniuriam patienter tulerit, quàm si suo libitu opes suas omnes pauperibus erogasset? Rectissimè, inquit iste, nam præmio digni sumus maiori, si ærumnas vndecunque ortas, sine querelâ & expostulatione, sine diuinorum iudiciorum reprehensione, sine inimicorum accusatione & odio sufferamus, quàm si crebris ieiunijs, flagris, cilicijs carnem maceremus. Tanti est propriæ Voluntatis resignatio. Contra verò impium est, tolerare nolle, quæ Deus per quoscunque demum, immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona est, nisi quà diuinæ conformis est; tantò autem seipsâ melior est, quantò diuinæ conformior; illa demum voluntas censenda est perfectissima, quæ subiectissima diuinæ. Hinc tantum quisque proficit in virtute, quantum in suæ voluntatis ad diuinam conformatione. Et hoc libro secundo pertractatum.

§. III.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformatæ

EMOLVMENTA.

Verbo dixero: Humana voluntas cum diuinâ in omnibus consentiens, Panoplia est virtutum omnium. Nimirum ex hoc armamentario arma suppeditantur in omne genus calamitatum. Is certè qui suam voluntatem agglutinauit ad diuinam, quicquid in rerum naturâ triste aut formidabile occurrerit, serenâ mente despiciens, hoc vnum ingeminabit: Fiat Voluntas Domini. Eripiantur ei opes, conflagrent ædes, dicet: Fiat Voluntas Domini. Infestetur morbis, exagitetur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit: Fiat Voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumelijs innumeris exagitetur, necdum suum illud desinet: Fiat Voluntas Domini. Omnes illum homines diuexent, omnes illi dæmones insultent; ruat cælum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc: Fiat Voluntas Domini. In summis calamitatibus, summum illius solatium, posse dicere: Sic Domino placuit; hoc vult Deus.

Bion interrogatus, quis in vitâ maximè videretur anxius? Illum arbitror, respondit, qui in maximis rebus cupit esse fortunatus. mille curis angitur vt assequatur quod optat, assecutus torquetur ne amittat. Nimirum habere satagimus, non adepti dolemus, adepti

timemus;

timemus; mouent erepta, sollicitant eripienda. Quisquis autem integrè diuinæ se Voluntati permittit, hinc & hinc liber est, nec enim angitur quid acquirat aut perdat, sed quid Deus perdere se velit vel acquirere. At quomodo scit Deum hoc vel illud velle? Iam dixi: quia cognoscit permittere. In hanc Dei permittentis Voluntatem sic pridem transfudit suam, vt si omnia Orbis mala in se vnum coniurent, hanc tamen illi ereptura non sint liberrimam vocem: Fiat Voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde sequitur, tranquillitas inæstimabilis. Sed ordine videamus huius in diuinam Voluntatem deuotionis commoda.

Primum. *Pax & gaudium ingens.* Quis restitit ei & pacem habuit? a Rectè Augustinus: Fecisti nos Domine ad te, inquit, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. b Proinde saluberrimum Iobi consilium est: Acquiesce ei (conformando tuam ad illius voluntatem) & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. c Cui conuenit pium illud monitum: Dixi tibi sæpissimè, & nunc iterum dico: Relinque te, resigna te, & fruêris magnâ internâ pace. d Nihil profectò tam acerbum est, in quo æquus animus solatium non inueniat. Quod autem in hoc Orbe maius vspiam possit esse solatium, quàm sanctissimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantissimè complecti? Adhibeamus modò rationem difficultatibus, & nostram diuinæ Voluntati per omnia subdamus, hac vnâ ratione facillimè possunt & dura moliri, & angusta laxari, & grauia scitè ferentes minus premere. Omnia nobis & facilia erunt & iucunda, modò nos in omnem Dei arbitratũ dedamus.

Secundum. *Singulares Dei ductus in rebus omnibus.* Nam qui adeò liberaliter diuinæ Voluntati se totum permittit, vt nil ardentiùs cupiat, quàm illam in rebus omnibus & nosse & sequi, huius certè vita momentis singulis sic à Deo temperatur & regitur, vt pænè in omnibus videat quid velit Deus, & vt omnia in suum cedant bonum. De Iosepho Ægypti prorege hoc asseritur: Fuítque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitauitque in domo Domini sui, qui optimè nouerat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gererentur ab eo, dirigi in manu illius. e Ita fit prorsus: homo diuinæ Voluntati deditus, ac deuotus, in cunctis actionibus singulariter manu diuinâ ducitur, & dirigitur, ad intelligendam & exequendam Dei Voluntatem.

ddd 2 Tertium.

a Iob.c.9.v.4. b Aug.l.1.confess.c.1. c Iob.c.22.v.21.
d Thom.de Kemp.l.3.c.37. e Gen.c.39.v.2.& 3.

Tertium. *Singularis animi demißio & constantia.* Cùm enim hic talis, non mutabilibus rebus suam voluntatem applicet, sed immutabili Deo affigat, ac cum eo sic vnus efficiatur spiritus, vt velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamuis caduca hæc & mortalia labantur, & fluant, & mutentur, & pereant, ipse tamen stat semper idem, sicut idem est cui perpetuò inhæret. Mundus transit & concupiscentia eius (inquit Ioannes) qui autem facit Voluntatem Dei, manet in æternum. *a* Venustè Bernardus: Eris, inquit, inter aduersa & prospera mutabilum temporum, tenens quandam Æternitatis imaginem, vtique hanc inuiolabilem, & inconcussam constantis animi æqualitatem, benedicens Dominum in omni tempore, proindéque vendicans tibi, etiam in huius mutabundi sæculi dubijs euentibus, ceterísque defectibus, perennis quodam modo incommutabilitatis statum, dum te cœperis renouare & reformare, in insigne illud antiquum similitudinis æterni Dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, quippe sicut ipse est, ita & tu eris in hoc Mundo, nec in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. *b* Constantiam repræsentaturi, rupem pingunt marinis fluctibus cinctam, cum inscriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo diuinæ voluntati deuotus, hoc idem dixerit in omni sorte. Deprimunt aduersa? *Idem sum.* Extollunt prospera? *Idem sum.* Flagellat Deus? *Idem sum.* Solatur? *Idem sum semper.* Qui facit Voluntatem Dei, manet in æternum.

Quartum. *Felix & suæ, & alienæ salutis procuratio.* Qui sui sensûs ac propositi tenax est, cùm se non facilè aliò sinat inflecti, multas necesse est sibi vias obstruat, & opportunitates rectè agendi intercipiat. Neque tantùm seipsum, sed & alios impediet, quò minus ad optatum finem pertingant. Nihil deterius quàm sic esse suum. Væ filij desertores, clamat Isaias, vt faceretis consilium & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum. *c* Vultis esse vestri: sinam esse, sed in supplicium. nam breuî nec vestri eritis nec mei. Homo cerebrosus, & sui arbitrij, non rarò alijs, sibi sæpissime & molestus, & noxius est. At verò qui non suo semper iudicio stare, nec suo viuere ingenio cupit, sed se ad omne vnius diuinæ Voluntatis momentum librare nouit, hic & sibimet ipsi semper, & alijs prodest sæpissime. Nam in omni euentu, etiam pessimo ac turbatissimo, exempla is suppeditat optima omnigenæ virtutis, neque enim aliud ferè audietur dicere quàm hoc vnum: Sicut Domino

a 1.Ioan.c.2.v.17. b Bern.serm.21.in.Cant.circa med. c Is.c.10.v.1

mino placuit, ita factum est, fiat Voluntas Domini. Ita quò eum Deus vocat, aduolat, & quò auocat, reuolat, nec aliter quàm rex Dauid loquitur: Si autem dixerit mihi: non places, præstò sum, faciat quod bonum est coram se. a

Quintum. *Fastigium & culmen est Christianæ perfectionis*, hæc humanæ voluntatis cum diuinâ Conformatio. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitiâ, & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo. b Nimirum, hoc primarium hominis Christiani studium est, exquirere quid velit Deus, quâue ratione sanctissima Dei Voluntas colenda sit, & exequenda, vt in re qualibet, & quouis momento, cum Paulo dicat: Domine quid me vis facere? & cum Christo, Fiat Voluntas tua de me, in me, circa me, per me, tam in vitâ quàm in morte, tam in tempore quàm in æternitate. De hoc tali homine Chrysostomus: Melior est, inquit, vnus faciens Voluntatem Domini, quàm innumeri peccatores. c De hac tali mente Isaias: Vocaberis, inquit, *Voluntas mea* in eâ, quia complacuit Domino in te. d Qui virtutibus omnibus studere vult compendio, hoc agat; suam voluntatem affigat diuinæ, & iam virtutes omnes perdidicit. Multum facit qui rem bene facit, optimè facit qui promptiùs diuinæ quàm suæ se voluntati subijcit. Hoc est quod Orbis Ecclesiastes Paulus tantâ sollicitudine vrget, quod tantâ diligentiâ commendat, quod suorum auribus toties inculcat, &; Ideò, inquit, & nos ex quâ die audiuimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, *vt impleamini agnitione Voluntatis eius*, in omni sapientiâ, & intellectu spirituali, vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, facientes Voluntatem Dei ex animo. Vt stetis perfecti, & pleni in omni Voluntate Dei. e Idem hortatur Augustinus: Stantem te, inquit, inueniat omnis casus. f Verè stat, & omnem calamitatis impetum impauidus excipit, qui suam diuinæ Voluntati iam transcripsit: Stantem hunc inueniunt omnes casus. Mentem diuinæ Voluntati adstrictam nullæ hostium vires auellunt. Fare age Susanna, quid pateris, quibus in periculis luctaris? Angustiæ mihi sunt vndique: g omnibus rebus vrgeor; me plurima depressum eunt, timor, sollicitudo, horror; angustiæ vndequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis sic anxia animi, atque incerta? *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* h O vocem plusquàm virilem, ô constantiam inuinci-

a 2.Reg.c.15.v.26.
b Ephes.c.5.v.9.& 10. c Chrys.tom.3.hom.8.in Act.Apost. d Is.c.62.v.4.
e Coloss.c.1.v.9.& c.4.v.12. f Aug.in Ps.86. g Dan.c.13.v.22 h Ibid.

uincibilem! Susanna iudicat suauius esse mori, quàm diuinæ Voluntati non obsequi: In quascunque, ait, angustias adducar, quibuscunque calumnijs infamer, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus, Voluntatem ante oculos statuo; satius est millies perire, quàm Voluntatem tuam vel semel deserere. En, ô Christiane, Virtutum Panopliam in feminâ! Stantem inuenerunt Susannam mœstissimi casus. Animus diuinæ Voluntati deuotus, supra omne omnium malorum imperium est: fastigium & culmen attigit, vbi semet in diuinæ Voluntatis sinum suauissimè infudit.

Præclarè Abbas Lætiensis Blosius: Quando nobis Deus, inquit, præsentiæ suæ consolationem subtrahit, adeóque se à nobis elongat, ac si inter ipsum & nos densissimus murus interpositus sit, quando item nos in angustijs, afflictionibus ac miserijs nostris veluti relinquit (sicut Christus à Patre suo relictus fuit) & perinde nos quasi confugientes ad se, neque videre neque audire vellet, solos certare sinit: tum in ipsâ nostrâ desolatione immobiles permanere, & in nullâ mortali creaturâ vel negotio solatium quærere debemus, nisi in illo duntaxat verbo, quod & Christus ipse dixit: *Fiat Voluntas tua.* Hoc verbum & iucundissimum, & Deo gratissimum est. Beatus qui illud ex animo tunc dicere potest. [a] Et hæc humanam voluntatem cum diuinâ conformatam emolumenta comitantur. Sed quia non desunt quæ impediant, ideò tertio, quartus liber adnectendus fuit.

a Blos. Farrag. Institut. mihi pag. 542.

§. IV.

Humanæ voluntatis ad diuinam conformandæ,

IMPEDIMENTA.

Voluntas humana tetriorem in Orbe pestem nullam inuenit sè ipsâ. Hæc illa remora est, & omnium grauissimum impedimentum, quò minus diuinæ Voluntati se subdat mens humana. Summum hominis malum, voluntas propria, non consentiens cum diuinâ. Cùm Intellectum & Voluntatem arctissimum amicitiæ vinculum copularit, in procliui est, si Voluntas cuiuspiam rei cupiditate flagret, Intellectum non solùm ad consentiendum, sed etiam ad comprobandum, quod cupit, induci. Est enim intellectus tanquam Iureconsultus. qui blanditijs & nummis corruptus, leges explicat

plicat non ad mentem legislatoris, ſed ad votum largientis: ita Voluntati difficile non eſt, Intellectum in ſuos errores quadam familiaritatis ſuauitate deducere. De propriâ & malâ voluntate ſcitè Anſelmus: Solus Deus, ait, quicquid vult, debet velle propriâ voluntate; ita vt aliam quam ſequatur, non habeat ſupra ſe. Cùm igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quaſi ſuam coronam: ſicut enim corona ſoli regi competit, ſic propria voluntas ſoli Deo: & quemadmodum regem grauiſsimè læderet, qui coronam ei auferret, ſic homo Deum plurimùm offendit, qui ſibi rapit quod Deo conuenit. Sed ſicut propria voluntas Dei, fons eſt & origo totius boni, ita propria voluntas hominis, totius eſt exordium mali. *a* Ita eſt prorſus; nihil impedimentorum deeſt, vbi propria voluntas adeſt; mille ſunt obſtacula, cùm vnica voluntas claudicat.

Ah, quid reſiſtimus miſeri, quò minus nos vltro dedamus Deo, & conſtituamus noſtram in diuinâ Voluntate? Omni iure diuinæ Voluntati obligatiſsimi ſumus. Quidquid enim ſumus, non vno ſed plurimis nominibus Dei ſumus, velimus nolimus. Ille nos condidit, ille reparauit, ille adhuc conſeruauit. Illi debemur nos omnes vt conditori, vt Liberatori, vt Conſeruatori. Serui ſumus & naturâ, & emptione. Et nos ſcilicet præſcribemus Deo, quid de nobis ſtatuere debeat: ſuâ re non vtetur Deus arbitratu ſuo, ſed libidine noſtrâ? Quid præpoſterum magis? Quapropter ſi eſſe volumus, qui eſſe debemus, miniſtri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitam, & ſingulas vitæ actiones inſtituere nos decet, ita quidem, vt Dei Voluntate non probante nec pedem, neque digitum moueamus, ſed hoc vnum ſummo ſtudio agamus, vt ad amuſsim & perpendiculum diuinæ Voluntatis, omnia perficiamus, idque quantâ poſſumus animi alacritate. Ecce, ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, *b* ita oculi noſtri vigilent, vt vniuerſos nutus & indicia diuinæ Voluntatis obſeruent. Ite degeneres, ite ſpuria vitulamina, ſi veſtris vos placitis & arbitrio delectet viuere; nimis grande hoc ſerui ſupercilium eſt, & intolerabilis arrogantia, ſi ea tantùm mandata velit perſequi, quæ ſibi probantur, & allubeſcunt. Et quid indignius, quàm vt homo Chriſtiani ſanguinis, qui quotidie rogat, vt Dei voluntas à ſe & in ſe perficiatur, ſuam tamen audeat diuinæ Voluntati anteponere, velitque certo iudicio, quæ patienda ſunt, ſibi deligere, illis aut

a Anſelm. ſimil. c. 8. b Pſal. 122. v. 2.

aut illis miserijs inuolui se sinat, non alijs; illac tenus calamitosus fieri sustineat, non vltra. O nimis emunctæ naris, & perfrictæ frontis homines! Si molestiæ ac cruces essent, quales nos esse vellemus, cruces non essent. Si Deo velis seriò placere, hoc tibi ab ipso petendum, vt te ducat quò ipse iudicat & vult, non quò tu putas & vis. Periculosum impatientiæ genus est, cùm nobis ipsi eligimus, quæ toleranda censemus, perinde si dicamus, vti quandoque etiam dicimus: *Hoc patiar, hoc non; istud tolerabo, illud minimè.* Non hoc seruorum est, sed Domini. Rectè Augustinus: Optimus, inquit, minister tuus est qui non magis nititur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle, quod à te audierit. [a]

Damnat non immeritò Plato illam vulgi precationem: Deus det tibi quicquid velis: Imò nunquam det, inquit, sed faciat vt velis quod ipse vult. Hæc enim est pura religio; sic te religes Deo. [b]

Hoc ergo summâ voluntate conemur, vt ad Dei arbitrium nos totos fingamus; instar mille legum sit, vnicum Dei VELLE. Suauia sint an acerba, cùm à Deo sint, sine recusatione omnia, & sine exceptione perferenda sunt. Quidam diuinæ Voluntati se dedunt sed cum exceptione, pænè vt priores illi. De his optimè religiosissimus scriptor: Quidam se resignant, inquit, sed cùm aliquâ exceptione: non enim plenè Deo confidunt, ideò sibi prouidere satagunt. Quidam etiam primò totum offerunt, sed posteà tentatione pulsati, ad propria redeunt, ideò minimè in virtute proficiunt. Domine, quoties me resignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni horâ: sicut in paruo, sic & in magno; nihil excipio. Alioquin quomodo poteris esse meus, & ego tuus, nisi fueris ab omni propriâ voluntate, intus & foris spoliatus? Quantò celerius hoc agis, tantò meliùs habebis: & quantò pleniùs & sinceriùs, tantò mihi plus placebis, & ampliùs lucraberis. [c] Si enim voluntas prompta est, secundùm id quod habet accepta est, non secundùm id quod non habet; [d] dixit beatus Paulus hoc sensu: Vis & meritum virtutis in prompto voluntatis studio consistit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo: subinde, inquit, æquatur merito, qui distat impendio; quia potest par esse animus, vbi dispar est census. [e] & Anselmus: Hic omnes, ait, tam pauperes quàm diuites æqualiter dant, si quisque ex tanto det quantum habet. Vt ergo seria sit & efficax voluntas, in actum sese ita exerat,

a Aug. l. 10. confess. c. 26. b Plato in Critone. c Thom. de Kemp. l. 3. c. 37.
d 2. Cor. c. 8. v. 12. e Leo serm. 4. de ieiunio 10. mensis.

secundùm id quod habet, vt pro viribus aut opibus det, aut faciat quod potest, alioqui tantùm velle, non robusta censebitur voluntas. Volumus subinde sed languidissimè, & sine omni neruo. Sic olim Deus per Isaiam queritur: Scire vias meas volunt, quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo volunt. a En egregiam propriæ & flaccidæ voluntatis adumbrationem. *Scire vias meas volunt?* In consilia & decreta diuina, eorúmque rationes inquirunt, quare permittat Deus populum in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur ieiunijs se atteri, & à Deo non audiri: quin etiam *appropinquare Deo volunt,* non vitæ sanctimoniâ, sed vt cum eo disputent, eiúsque iudicia examinent, & in ius vocent. Horum hominum hodiéque affatim est, qui semper queruntur malè secum agi, cùm enim caduca bona inhient, iniquè ferunt, ea sibi non largissimè à Deo suppeditari; inter diuinæ Voluntatis cultores censeri volunt, sed volunt frigidissimè; neque enim ad Dei Voluntatem quam iactant, suam applicant. Proximus est nolenti, qui vult tam frigidè.

Ioannes à Kempis, Thomæ frater, natu maior, vir religiosissimus dicere solebat: Volumus esse humiles, sed sine despectione; patientes, sed sine tribulatione; obedientes, sed sine coarctatione; pauperes, sed sine defectu; virtuosi, sed sine labore; pœnitentes, sed sine dolore; volumus laudari, sed sine virtute; amari, sed sine bonitate; honorari, sed sine sanctitate. b Sic velle non multò dignius est quàm nolle. Sic quandoque viuere nolumus, nec tamen volumus mori, vt iure nobis obijciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hîc respondere par sit, Bernardus docet, & voce præit: Viuere erubesco, quia parum proficio, & mori timeo, quia non sum paratus. Paratissimus eris, mi homo, si tuam diuinæ Voluntati delegaueris. Proinde sibi quisque persuadeat: Hæc mihi iusto Dei iudicio, aut in delictorum pœnam; aut in virtutis exercitationem, aut præmij augmentum eueniunt. Sanè qui certò in animum suum induxerit, à Deo optimo parente siue immittente, siue permittente, hæc omnia prouenire, gaudebit aduersis, nec homini aut hosti ea imputabit, sed diuino fauori.

Ecquid obsecro luctamur, quin nos voluntati Dei quàm integerrimè impendamus? Væ qui contradicit fictori suo, testa de Sa-

a Is.c.58.v.2. b Ioan. Buschius de Vir. illust. VVindes. c.35. c Is.c.45.v.9.

mijs terræ. nunquid dicet lutum figulo suo quid facis? *a* Ecce sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu meâ. *b* Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eâdem massâ facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? *c* Quid igitur, ô lutum, ô testa Samia, figulo tuo resistis, cur non diuinæ Voluntati te formandum plenissimè committis? Cedamus seu volenti, seu nolenti Deo, moniti sequamur meliora. Tam præclarè quàm verè dixit ille apud Moguntinos in æde summâ ecclesiastes: nisi cor nostrum se immergat in diuinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam potest amaritudinem suam expellere. Animum nostrum modò hæc, modò alia torquet amaritudo. Huic malo, frustra medemur, frustra prorsus, nisi penitus, prout instruimur, in diuinam voluntatem immergamur. *d* Qui benignam & amantem Dei voluntatem spreuerit, iustam sentiet.

a Is.c.45.v.9. b Hierem.c.18.v.6. c Rom.c.9.v.20.21.
d Ioan.Ferus in Ecclesiastæ c.9.v.7.

§. V.

Humanæ Voluntatis cum diuinâ conformandæ. ADIVMENTA.

Principem hîc locum tenent, *diuinæ prouidentiæ Cognitio*, & quæ ex hac oritur, *constans in Deum Fiducia*. Seria cogitatio de Dei Prouidentiâ, vnicum est remedium aduersus innumeras eásque stultissimas hominum sollicitudines. Quid enim verò stultius quàm à Deo optimo Maximo minima non sperare, qui maxima vltro largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Iobi: Nihil in terrâ sine caussâ fit, *a* nihil, nihil; nec etiam quidquam rerum minutissimarum. Æternæ Prouidentiæ manus hæc omnia versat sapientissimè. Non casu nobis mala eueniunt, neque è terrâ germinant vt herbæ. Ab alto sunt omnia. Eam quam aliqui fortunam fingunt, nos altissimam Dei Prouidentiam agnoscimus. Diuinæ Prouidentiæ consilia sunt abscondita quidem, sed iustissima; sunt à diuinâ Prouidentiâ rerum progressus occulti, sed certissimi. Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. *b* Dum hîc viuimus, sortes nostræ velut in sinu, vel vrnâ videntur esse incertæ, dum eas mors extrahat: sed tamen quod alij præ alijs ad opes, ad honores capessendos euocentur, non fortunæ est, sed Prouidentiæ Dei, qui cuncta & vel minima quæque sic temperat, vt

a Iob.c.5.v.6. b Prou.c.16.v.33.

vt illis sors felicitatis obtingat, hi eâ excidant, non casu, sed Dei certissimâ ordinatione. Augustinus hoc astruens: Non fit aliquid, ait, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. a Ideò rex Dauid tantâ fiduciâ: Ego autem, inquit, in te speraui Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ: b Omnes vitæ mortísque vices à tuâ pendent Prouidentiâ & Voluntate; non viuam nisi quamdiu tu volueris, non moriar nisi quando tu quoque volueris; viuendi ac moriendi sors omnis in tuâ manu versatur.

Sigismundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui sæpiusculè sorti suæ grauiter indignabatur, & verò rem indignam esse, seruos optimè meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantùm spargi munera, qui iam anteà opibus affluerent, ceteros tot annorum seruitio exhaustos, vix vllis vnquam munusculis hilarari; præposteram hanc esse liberalitatem quæ in vasa iam plena effunderet. Inaudijt Cæsar se ab aliquo suorum perstringi: Vt ergo dicacitatem hominis mitissimâ obiurgatione corrigeret, & os satis importunum obstrueret, hoc ingeniosè commentus: Pyxides duas parari iussit, æqualis omnino formæ ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere præcepit. Iámque accersitum hominem humaniùs affatus: Vt scias, inquit, non mihi benefaciendi animum, sed tibi gratiam accipiendi beneficia defuisse: En tibi duas has pyxides, vtramque plenam, vnam auro, plumbo alteram, tu iam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua est. ea enim quam abdicaueris, proximo cuique dabitur. Ergo age, res tui arbitrij est. Hîc miser æstuare, modò hanc modò illam pyxidem curiosissimè contemplari, iámque istius, iam & alterius pondus manu explorare, sed æqualissimum deprehendere, nec vllum auri aut plumbi vestigium reperire, sic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis quàm plumbeam paupertatem perhorrescere. Arrecto demum animo, velut si auream fortunam iam manu teneret: Augustissime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Cæsar, hanc ipsam & tibi gratias ages, si potuisti non errare. Protinus aperta est pyxis illa post longum examen delecta, quæ cùm plumbum exhiberet, Imperator occasionem nactus: Vides, inquit, tuæ paupertatis caussam, mi homo, non mihi, sed diuinæ Prouidentiæ adscribendam: hîc tibi non Cæsaris, sed Dei Voluntas defuit: Si Deus annuisset, hunc errorem tua manus non commisisset. c

Optimè

a Aug. Enchir. c. 96. b Psal. 30. v. 15. c Casp. Peucer. in Chronicis.

Optimè igitur Rex Dauid: Dixi, ait, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ; omnes vitæ meæ periodi, quin imò singula momenta sic à Deo reguntur, & ordinantur, vt omnia, si quidem ego ipse velim, in meum cessura sint bonum. Eadem in hoc omnium hominum est ratio. Augustinus verissimè: Nihil fit, aiebat, in istâ totius creaturæ amplissimâ quadam immensâque Republicâ, quod non de summi Imperatoris aulâ aut iubeatur, aut permittatur, secundùm ineffabilem iustitiam præmiorum atque pœnarum. a At nos incautissimi oris, & nullius ferè prouidentiæ homines, modò culpam diabolo impingimus, modò hominis illius negligentiam, modò imprudentiam istius, modò quorundam maleuolentiam accusamus: iam æmulorum inuidia (vt putamus) nobis obstruit, iam cognatorum fraus impedit, iam cessant amicorum subsidia, iam miseriæ nostræ caussa est domesticorum nequitia: Nunquam desunt in quos caussam & culpam transferamus; & cæci, diuinam Prouidentiam, rebus omnibus maximis minimis moderantem, non suspicimus. Quid homines accusamus, ô homines? Homo, inquit Augustinus, nil potest in hominem, nisi Deus illi det potestatem. b Æquè parum in nos possunt diaboli, ceteroqui ad hæc inferiora miscenda, turbanda, euertenda potentissimi. Sed illos Deus velut rabidos canes sic constrictos tenet, vt sine permissu diuino, ipsi nihil sint, nihil possint, nec porcos quidem insidere, nisi annuente Domino. Hanc Dei Prouidentiam Iobus accuratissimè agnorat, ideò tantis gratiarum actionibus ærumnas suas salutarat. Iobo certè diaboli, & omnes hostium cunei, non tantùm non ouium greges, sed nec vnius ouiculæ flocculum rapere potuissent, nisi Deus singularem eius rei licentiam dedisset.

Quid quod eâdem hac Dei Prouidentiâ decernente, omnia etiam rationis expertia tantâ ratione in suos quæque fines tendant, vt ab omnibus diuinæ Voluntati obtemperetur exactissimè. Sine diuinæ Prouidentiæ legibus nihil omnino nascitur, nihil denascitur aut perit; nihil mouetur, nihil quiescit. Illa suis omnia finibus destinat, & singulis præsidens intiméque insidens, propriam cuiusque indolem format, perquam vniuersa, in congruas sibi functiones se dirigi sinunt. Et solus homo rationis compos, gubernationi & legibus Prouidentiæ diuinæ se subtrahere aut illam ad suos calculos reuocare conetur? Rem mihi dixisse visus est, qui temeritati hu-

a Aug. in sent. apud Prosp. b Aug. in psal. 32.

humanæ ingemiſcens: Non eſt, aiebat, vllius artis aut ſcientiæ diſcipulus tam rudis & miſer, qui tot magiſtros, doctores, criticos, cenſores patiatur, quot æterna Dei Prouidentia ac ſapientia, quæ iuſtificatur à filijs ſuis. a Verùm, vti Gregorius loquitur, ſapientes in ſuâ ſapientiâ, & aſtutiâ Dominus comprehendit, quando eius conſilijs humana facta etiam tunc congruè ſeruiunt, cùm reſiſtunt. b Multæ cogitationes in corde viri; Voluntas autem Domini permanebit. c Sic diuinum conſilium, dum deuitatur, impletur: ſic humana ſapientia, dum reluctatur, comprehenditur. d Et quamuis homo dum peccat, diuinæ Prouidentiæ legibus non pareat, hoc ipſum tamen non perpetrat ſine lege Prouidentiæ, à quâ vires accipit, quibus in ſuam perniciem abutitur, & ea ſinitur agere, quæ abſque permiſſu agere non poſſet: ita certis circumſcribitur limitibus, ne aliter aut amplius malè agat, quàm Deo viſum fuerit permittere. Pulcherrimè Auguſtinus: Non ſic, ait, conſtituta ſunt opera Domini, vt creatura in arbritrio libero conſtituta, creatoris ſuperet Voluntatem, etiamſi contra eius faciat Voluntatem. Non vult Deus, vt pecces, nam prohibet: tamen ſi peccaueris, non putes hominem feciſſe quod voluit, & Deo accidiſſe quod noluit. Sicut enim vult vt homo non peccet, ita vult peccanti parcere, vt reuertatur & viuat, ita vult poſtremo in peccato perſeuerantem punire, vt iuſtitiæ potentiam contumax non euadat. Ita quicquid elegeris. Omni potenti non deerit, vnde ſuam de te compleat Voluntatem. e Sic omnia prorſus intra Prouidentiæ diuinæ ambitum concluſa ſunt, vt eam nihil vſpiam, nec latentiſsima quidem, ac ſubtiliſsima cogitatiuncula poſsit effugere.

Hanc Dei Prouidentiam agnouiſſe, eſt maximum gradum ad Fiduciam in Deum feciſſe. Cùm enim diuina Prouidentia ſic paſcat auiculas, vt ſua illis alimenta, cubilia, tegumenta diſpertiat; ſic veſtiat floſculos, vt ſuos illis odores, elegantias, colores diſtribuat, quomodo filiorum obliuiſci poſsit, quibus ius regni dedit? Cùm ergo Deus maximam ſuorum, & peruigilem curam gerat, & nihil ſine ipſius nutu & Prouidentiæ conſilio fiat, nō eſt quòd quidquam timeamus vel hominum potentiam, vel dæmonum terriculamenta, vel beſtiarum ſæuitiam, vel quicquid vterque orbis terribilium minatur. Si Deus pro nobis quis contra nos? Nec vnicus è noſtris pilus lædetur, Deo non volente. Neque ille nobis quidquam ab

vllo

a Matth.c.11.v.19. b Greg.l.6.mor.c.12.fusè & eleganter.
c Prou.c.19.v.11. d Greg.ibid. e Aug.in pſal.110.

vllo irrogari finet, quod non cedat in grande bonum, modò ipsi nobis non desimus, & quascunque demum illatas iniurias quo par est animo excipiamus. Hac in Deum Fiduciâ imbutus Dauid: In te, inquit, curram accinctus, & in Deo meo transiliam murum. *a* Est aliquid tam potentem & ætate iam fractum regem currere, longè plus est, indutum armis currere; vix credi potest eundem regem tanti esse animi, vt armis indutus velit etiam murũ transilire. *b* Nimirum has vires suggerit Fiducia. Ita sanctus Ignatius verissimè: Nescitis, inquit, quantas vires habeat magna in Deum Fiducia. Adeóque in hoc præcipuè nostra elaborare debet meditatio vt huius in Deum fiduciæ quàm altissimas radices agamus. Estque nobis eò vsque enitendum, vt pro re quacunque natâ, mox ad istud diuinæ prouidentiæ asylum, ceu munitissimam arcem, confugiamus ingenti cum fiduciâ. Eâ de caussâ Bernardus omnibus viribus ad hanc fiduciam vnumquemque nostrûm excitans: Crede ergo te Deo, inquit, committe te ei, iacta in eum cogitatum tuum, & ipse te enutriet, vt fiducialiter & fideliter dicas: Dominus sollicitus est mei. Neque enim hoc sapiunt homines amantes seipsos, curam carnis perficientes desiderijs, surdi ad vocem dicentis: Omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, ipsi enim cura est de vobis. Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei sed perfidiæ est. *c* Deo in omnibus fidere hoc virtutis est, & ita quidem fidere, vt nec scire quidem cupiamus, quid de nobis statuerit Deus. Quemadmodum opulentus Dominus ita domum suam fideli œconomo committit, vt ipse quid supellectilis domi habeat, iucundè ignoret, illud secum reputans, pauperis esse numerare pecus. Hoc in Ægypto Iosephus de hero suo: Ecce Dominus meus, inquit, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo suâ. *d* Hoc singularis in Iosephum fidentiæ argumentum erat. Ita prorsus, magnam is in Deum gerit fiduciam, qui piè simul & eruditè nescire cupit, quid circa vitæ mortísque suæ periodos decreuerit Deus, illud asiduè versans animo, Deum & sapientissimum gubernatorem, & potentissimum regem, & optimum patrem esse, qui & prouidentissimè norit, & efficacissimè possit, & amantissimè velit, cùm vera bona suppeditare, tum vera mala auertere. Proinde huic vni & sapientissimo gubernatori, & potentissimo regi, & optimo patri in omnibus sine omni trepidatione

plenissimè

a 2.Reg.c.22 v.30. b Vide supra l.2.c.5. §.vlt.
c Bern.serm.3.in vig.Natiu.Dom. d Gen.c.39.v.8.

plenissimè fidendum esse. Ruat iam Orbis, & ridebit homo sic fidens Deo.

Hæc illa sunt adiumenta, quibus in ipsa diuinæ Voluntatis penetralia suauiter deducimur. Quisquis diuinam Prouidentiam nosse didicerit, eidem se committere nil dubitabit; qui autem hoc modo se Deo permiserit, huic facillimum erit in diuinæ Voluntatis ius atque ditionem penitissimè concedere, animo sic composito, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem in rebus omnibus collineet, nec tantùm non aliud iam velit, nolítue, quàm quod Deus vult, aut non vult, sed etiamsi liceret sibi à Dei voluntate dissentire, nihilominus non aliud velle vnquam aut nolle cuperet, quàm quod Voluntati diuinæ placere sciret.

Hoc est quod Catharina Senensis rectissimè monet, vt qui seriò student virtuti, secretum DIVINAE VOLVNTATIS conclaue in suomet sibi pectore struant, hîc sese concludant, in eo perpetuò habitent, nec inde vnquam vel curiosiorem oculum, vel liberiorem manum, vel pedem petulantiorem proferant, sed sicut apis in alueari suo, aut in suo monili adhærescit gemma, sic illi in diuinâ Voluntate persistant constantissimè. Virtutum omnium complexum breuî obtinet, qui ex animo totum se Voluntati diuinæ deuouet.

Ad Antiochum regem missus est à senatu Romano Caius Popilius legatus cum his mandatis, a vt rex Antiochus se bello, quo Ptolemæum lacessebat, abstineret. Rex mirâ humanitate virum complexus, amicissimo vultu dextram ei porexit; at suam inuicem porrigere noluit Popilius, & fronte ad maiestatem compositâ: Seponamus, inquit, priuatam amicitiam; publica iam curanda sunt, & vnà senatusconsultum protulit, quo iubebatur rex aut Ægyptum non incessere, aut bellum habere cum populo Romano. Tabellas ab senatu missas vt legit Antiochus, dixit se cum amicis collocuturum. Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert; tollenda est omnis cunctatio. Atque simul virgâ, quam manu gerebat, pauimentum denotauit, & in eo circulum describens: Prius, inquit, quàm hoc circulo excedas, da responsum quod senatui referam. Non legatum locutum, sed ipsam curiam ante oculos positam crederes. Continuò enim rex affirmauit fore, ne amplius de se Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius manum tanquam socij apprehendit: sic eodem momento Syriæ regem terruit,

a Liu.l.45.post init. Valer. Max.l.6.c.4.

ruit, Ægypti protexit. Idem pænè nobis quod Antiocho contingit; cum Deo amici esse volumus, sed in Dei Voluntatem transire non lubet. Ergo filius in Orbem legatus à Patre missus, diuinæ Voluntatis circulum circa nos designans: Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit Voluntatem Patris. [a] En, mi homo, in hoc circulo conclusus es, nec prius egredieris quàm dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis viuere. Si tibi pax cordi sit, si nolis esse hostis Numinis, si impium cum Deo bellum oderis, illicò responsum dabis. Ah, mi bone Christiane, quid tergiuersaris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si sapis, regem illum imitaris, & paratissimè respondes: Mi Deus, sanctissimæ Voluntati tuæ me totum perfectissimè trado, & adstringo, paratus omnia & agere, & pati, viuere, mori, prout tu volueris. In quibuscunque vel grauissimis etiam ærumnis summo mihi solatio erit rectissima Voluntas tua. Hanc ego mihi nunc vnam vnicam & viuendi & moriendi regulam statuo; Fiat Voluntas Domini, fiat, fiat. Varijs omnia procellis disturbenter, furant arma mutuis concursibus, classes classibus frangantur, fora litibus dies perpetuos strepant, omnia negotiosis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotij sumo, vt ad vnam atque vnicam Dei Voluntatem me totum componam. Iámque illud intimo pectore amplector sanctissimum oraculum: Mundus transit & concupiscentia eius: qui autem facit Voluntatem Dei, manet in ÆTERNVM. [b]

a Matth. c. 7. v. 21. b 1. Ioan. c. 2. v. 17.

FINIS.

Laus Deo, B.^{mæ} virgini Mariæ, & omnibus SS. Angelis.

INDEX
RERVM NOTATV
Digniorum
E

Septem libris confectus, quorum hæc sunt nomina; & hic inter illos ordo.

ÆTERNITAS
ZODIACVS
HOROLOGIVM
NICETAS
TRISMEGISTVS
AMVSSIS
HELIOTROPIVM

In
HOC RERVM INDICE NVMERVS paginam designat.

Aqua

F.

Volunta-

G.

 etiam

H.

I.

Lucerna

Mortificæ-

N.

O.

Tristandum

INDEX
THEMATVM MORALIVM
QVÆ
EXPLICANDIS EVANGELIIS
in omnes totius anni Dominicos & festos dies, vsui esse potuerunt concionatoribus.

AD

OMNES TAMEN CONCIONATOres, imo ad omnes Religiosos, & sacri, sed & politici statûs homines, præfatiunculam seu monitum præmittimus:

PERITI spiritûs magistri norunt, quædam nunquam satis dici, nunquam inculcari satis posse; qualia sunt: *Intentio Recta*, quæ omnium actionum nostrarum vita est; *Humanæ Voluntatis ad diuinam Conformatio*, quæ omnium virtutum & totius sanctimoniæ fundamentum est; *Continentia* & pudicitia cuiuis statui necessaria, quam in Orbe passim negligi docet NICETAS; Arcta & angusta via ad cælum, quam *signa Prædestinationis* monstrant; Vltimus finis noster, ad quem beata ducit ÆTERNITAS &c: Hæc, inquam, talia nunquam nec dici, nec inculcari satis possunt, ideò ea simul vel per sacros Aduentûs, vel per maioris ieiunij dies, aut certè crebriùs per annum inculcanda erunt. In hunc vsum Æternitatis, Zodiaci, Nicetæ, Amussis, Heliotropij &c: scriptio suscepta est: Ex eâ hic Index cum curâ factus, eóque modo, vt omnibus statis concionibus, non tantùm thema, sed & vberior illustrandi thematis materia subijceretur. Atque hoc in rem Concionatorum maximè facturum putauimus.

Sed & Religiosis alijs, & cuiuscunque ordinis hominibus, quibus paullò familiarius est meditandi exercitium, occasionem damus, atque materiam subministramus meditationis super Dominicis & Festis Euangelijs instituendæ. Quâ quidem ratione & hi concionatores sunt. nam is sibi ipse concionatur, quisquis rectè meditatur.

Methodus Indicis istius hic est. Primò, Euangelij verba ponuntur pro themate. Additur materia quæ themati illustrando faciat. Tertiò pars huius voluminis aliqua nominatur, verbi gratia, Æternitas, Zodiacus, Horologium, Heliotropium &c: signato libro, capite, & cùm opus, etiam paragrapho.

Si hæc, mi optime Lector, tuo instituto prosint, fruere: & scito prodesse nos voluisse.

INDEX
IN
OMNES DOMINICOS DIES.

DOMINICA I. ADVENTVS.

Scitote, quia propè est regnum Dei. Luc. 21. Quæstio hîc proponi potest. Quid sit Æternitas? Ad hanc quæstionem respondetur per varia symbola. ÆTERNITAS, Consideratione. 1. initio, & §. 1. & Consid. 2. initio.

Notandum: posse toto Aduentu agi vtilissimè de cultu & examine Conscientiæ; explicatis simul Confessionis legibus. De conscientiâ TRISMEGISTVS lib. 1. toto. Si cui aliud placeat, materiam in diuersos dies distributam inueniet suis locis.

Cælum & terra transibunt. Luc ibid. Posset his quatuor Dominicis diebus cum fructu proponi, Humanæ voluntatis inconstantia, de quâ TRISMEGISTVS fusè lib. 1. cap. 8. Addi possent quæ proponuntur in HELIOTROPIO lib. 5. cap. 12. seu. vlt.

DOM. II. ADVENTVS.

Quid existis in desertum videre arundinem vento agitatam? Matth. 11. De Inconstantiâ humanâ nobilissimum exemplum habet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 10.

Quid existis videre hominem mollibus vestitum? Matth. ibid. De nimio corporis cultu & vestium pompâ fusissimè TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 5. sufficiet pluribus concionibus. Huc etiam faciunt sequentia huius libri capita, maximè 11. seu vltimum.

DOM. III. ADVENTVS.

Dirigite viam Domini. Ioan. 1. Hîc opportunè dici potest de voluntariâ corporis afflictatione, quæ viam Domino ad nos venturo parat, de quo NICETAS lib. 2 cap. 4.

Dirigite viam Domini. Ioan. ibid. Recta Intentio in omnibus actionibus, hanc viam quàm optimè dirigit. AMVSSIS lib. 2. cap. 10. conclusiones septem habet. Atque hoc etiam in sequentem Dominicam suffecerit.

DOM.

DOM. IV. ADVENTVS.

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionẽ peccatorum. Luc. 3. Apud inferos pœnitentia eſt, ſed furioſa & nimis ſera, ideò falſa & irrita; ideóque nulla illic remiſſio peccatorum, Iubilæum nullum, nec ſpes vlla veniæ. Hîc reperi poteſt quæſtio de Æternitate, ÆTERNITAS Conſid. 1. §. 2. vbi de mari mortuo, & Iubilæo deſperato plura.

Parate viam Domini. Luc. ibid. De rectâ Intentione aliquid, vt in priore Dominicâ notatum eſt. Item dicendi hîc locus de humanæ voluntatis ad diuinam conformandæ impedimentis, de quibus HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. §. 4.

NATIVITAS DOMINI IESV.

Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis Luc. 2. Quæ autem hæc bona voluntas ſit tantoperè ab Angelis laudata; quomodo eam Ioſephus caſtiſſimus Virginis ſponſus; quomodo illam B. Virgo Maria, Domini mater; & ipſe diuiniſſimus infans in præſepio exercuerit, docet AMVSSIS lib. 2. cap. 1. quod huc propriè ſpectat, nam hæc doctrina coram Ser. Electore Maximiliano Boiariæ Duce, hoc ipſo die publicè tradita eſt, poſt ſacri Aduentûs dies in tradendâ Intentione rectâ exactos.

Videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Luc. ibid. Cognitio diuini huius Verbi conſiſtit in cognitione diuinæ Voluntatis. Tranſeamus ergo cum pijs paſtoribus, & properemus hanc vnam quàm exactiſſimè cognoſcere. HELIOTROPIVM lib. 5. c. 12. §. 1.

S. STEPHANVS.

Et noluiſti. Matth. 23. Humanæ Voluntatis inconſtantia pluribus concionibus tractanda, de quâ fusè TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 8.

Et noluiſti. Matth ibid. Humanæ voluntatis contumacia quàm exitioſa ſit homini, docet HELIOTROPIVM lib. 4. c. 4.

Lapidabant Stephanum. Actor. 7. Quibus Stephanus ſuos lapides vendere noluerit, & cui demum eos vendiderit, appoſitè huc docet AMVSSIS lib. 2. cap. 2.

S. IOANNES.

Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his. Ioan. 21. Quomodo Ioannes parturientem feminam, & inſidiantem illi draconem viderit, & quantum recta Intentio à diabolo impugnetur, AMVSSIS lib. 2. cap. 3. quod huc propriè ſpectat.

Quid ad te, tu me ſequere. Ioan. ibid. Ille Deum verè ſequitur, qui in rebus omnibus ſuâ ſemper voluntate diuinam comitatur, nec vnquam aliud vult aut non vult, quàm quod Deum velle aut nolle cognoſcit. HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. §. 2.

SS. INNOCENTES MART.

Occidit omnes pueros qui erant in Betlehem. Matth. 2. Ah, cur Deus inauditam hanc tyrannidem non vetuit? tot innocentes Angelos iugulari tur permisit? Vide quid dicat HELIOTROPIVM de diuinis permissionibus lib. 1. cap. 2. nisi hoc Dominicâ 4. post Epiphaniam potiùs dicendum videatur.

DOM. INTRA OCTAVAM.

Ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die Luc. 11. Sancti Dei oratione & mortificatione optimè coluntur, quod docet TRISMEGISTVS lib. 2. cap. 4.

CIRCVMCISIO DOMINI IESV.

Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in saeculum. Psal. 112. Benedicendus Deus tam inter læta & prospera, quàm inter aduersa & tristia, planè prout ille mendicorum optimus fecit, cuius duo robustissima brachia, ipsum Deum ligantia in xenium auditoribus dari poterunt. HELIOTROIPVM lib. 2. cap. 1.

Hæc loquere & exhortare in Christo IESV *Domino nostro, ad Tit. 2.* Nihil ad annum optimè inchoandum auspicatius esse potest, quàm suam omnem in diuinam voluntatem penitus transfundere. Hæc concionatores loquantur & exhortentur in Christo IESV; eiúsque rei quinque illustrissima emolumenta proponant, de quibus HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 12. §. 3.

EPIPHANIA DOMINI IESV.

Audiens autem Herodes Rex turbatus est. Matth. 2. Malæ Intentionis nobilissimum exemplar est Herodes Magnus, Ascalonita, qui quatuordecim millia infantum occidit, de quo fusius AMVSSIS lib. 1. cap. 11.

Responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem. Matth. ibid. Mirabilis est Dei prouidentia præsertim in amicos, quos per singula vitæ momenta ita ducit regitque, vt illis omnia in bonum cedant, etiamsi hoc illi ignorent. Non permisit Deus hos optimæ Intentionis dynastas ab Herode rege grauiùs decipi. Explicatu ergo dignissimum est, quanta Dei prouidentia sit in amicos, de quo HELIPTROPIVM lib. 5. cap. 8. nisi hoc dicendum seruetur in diem Natiuitatis B. Virginis.

DOMIN. I. POST EPIPHANIAM.

Et erat subditus illis. Luc. 2. Inobedientis & libidinosi iuuenis tragicissimum exemplum habet NICETAS l. 2. cap. 12. propiùs finem. Monitum Obedientiæ habet HOROLOGIVN Horâ 2. Diei. *Nescie-*

& non prius cum Deo redire in gratiam per examen conſcientiæ: quid autem contra hoc obijci ſoleat, docet TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 7.

Vis imus, & colligimus ea? Matth. ibid. Quomodo Voluntas Dei in rebus omnibus agnoſci poſſit, ſeptem regulæ traduntur in HELIOTROPIO lib. 1. cap. 4.

DOM. VI. POST EPIPHAN.

Simile eſt regnum cælorum fermento. Matth. 13. Vnica ſubinde ſententiola bona, totum hominem, velut fermentum farinaceam maſſam, immutat & meliorem reddit. Regnum cælorum hîc Eccleſia, ſeu, cætus fidelium eſt. Vide TRISMEGISTVM lib. 2. cap. 7.

Abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatũ eſt totum. Matth. ibid. Tribus his ſatis conferri poſſunt Contemptus ſui, charitatis donum, operum Chriſti guſtus, de quibus ÆTERNITAS Conſid. 6. §. 1.

SEPTVAGESIMA.

Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Matth. 20. De Prædeſtinatorum exili numero ſi cum reproborum multitudine conferatur, agit ZODIACVS, qui poſt 12. ſymbola Prædeſtinationis, habet Coronidem de hac ipsâ ſaluandorum paucitate: quod in plures conciones ſufficiet.

Quid hîc ſtatis totâ die otioſi? Matth. ibid. Contra otium, malorum omnium largiſſimum fontem hîc diſſerendum. NICETAS lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 8.

SEXAGESIMA.

Semen eſt Verbum Dei. Luc. 8. Hodie proprijſſimè dicitur de auditione Verbi diuini, de quâ ZODIACVS ſymb. 6 §. 1. 2. & 3.

Aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt. Ibid. Luc. Plurimorum concionem audientium Malam, aut certè non Bonam vel Nullam eſſe Intentionem oſtendit AMVSSIS lib. 1. cap. 10. §. 2.

QVINQVAGESIMA.

Ecce aſcendimus Ieroſolymam. Luc. 18. Chriſtus Dominus ſuæ ipſe morti obuiam iuit. Chriſtianum, imitatione Chriſti Domini, decet promptitudo ad mortem. ZODIACVS ſymb. 2. §. 1. 2. & 3.

Et conſpuetur. Luc. ibid. Etiamnum conſpuitur Chriſtus à multis, qui Animum, Dei imaginem, modis indignis tractant, corpus nimio luxu exornant, de horum ſtultitiâ vide quid dicat TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 11. ſeu vlt. vbi fusè humana fatuitas demonſtratur.

DOMI-

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

Ostendit ei omnia regna Mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo. Matth 4. Mentiris Orciniane veterator, non tua sunt regna Mundi; cur rem alienam superbissimè spondes in præmium? Sed sint tua, quàm sunt caduca & fluxa! Transit momento Mundi gloria. Igitur annos æternos in mente habeamus, & omnes ex Orco larvas facilè spernemus. ÆTERNITAS Consid, 4. ante §. 1.

Et cùm ieiunasset 40. diebus & noctibus, postea esuriit. Matth ibid. De abstinentiæ & Ieiunij vtilitate, NICETAS lib. 2. cap. 7.

DOM, II. QVADRAGESIMÆ.

Domine, bonum est nos hic esse. Matth. 7. Transfiguratio Domini IESV. gustulus solùm fuit æterni conuiuij, quid ipsum erit conuiuium æternum? Hic de æternæ vitæ præmio agi potest. ÆTERNITAS Consid. 9. §. 2.

Bonum est, nos hic esse. Matth. ibid. In nullo statu bonum est esse, nisi bona simul sit Intentio, AMVSSIS lib. 2. cap,. 8. §. 6.

DOM. III. QVADRAGESIMÆ.

Reuertar in domum meam, vnde exiui. Luc. 11. Hic explicanda detestatio præteritorum peccatorum, de quâ ZODIACVS symb. 10 §. 1. 2, & 3.

Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Luc. ibid. Ergo, ATTENDE TIBI IN OMNIBVS, & præuide futura, ne in easdem sordes relapsus grauiùs mergaris. Præuide, quæso, quid secuturum, præuide & attende tibi, de hoc AMVSSIS lib, 2. cap, 12. §. 4. 5. & 6.

DOM. IV. QVADRAGESIMÆ, seu, LAETARE.

Est puer vnus hic qui habet quinque panes hordeaceos. Ioan. 4. Christus opulentissimus conuiuator, suis conuiuis vnicum apponit ferculum; pisces cum pane; de vino nulla penitus mentio. Contra gulam hîc dicendum, & mensæ lautitia iure castiganda, NICETAS lib. 1. cap. 4.

Sed hæc quid sunt inter tantos? Ioan. ibid. Hic sermo exiguæ in Deum fiduciæ fuit. Quid fiducia in Deum sit, & in quo ea consistat, docet HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 1. & 2.

DOM. V. QVADRAGESIMÆ. seu, PASSIONIS.

Ego non quæro gloriam meam. Ioan. 8. De vanâ gloriâ multa tradit AMVSSIS lib. 1. cap. 4, & lib. 2. cap. 4. 5. & cap. 9. signo. 6.

Abraham Pater vester exultauit vt videret diem meum; vidit & gauisus est. Ioan. ibid. Omnes nostræ, Christi actionibus iungendæ sunt; sic Abrahami filij, sic Christi fratres erimus. AMVSSIS lib. 2. cap. 7. §. 7.

DOM. VI. QVADRAGESIMÆ, seu, PALMARVM.

Soluite & adducite mihi. Matth. 21. Si videre, audire, loqui &c. si sensibus exterioribus vti volumus, eos quidem ligatos soluere possumus, sed ad Christum adducere debemus. ideò sensuum exteriorum sollicita sit custodia, de quâ NICETAS lib. 2. cap 9 fusè: thema sæpius tractandũ.

Plurima turba strauerunt vestimenta sua in via Matth. ibid Vestium pompã maximi quiq; viri calcarunt, nam eorũ summa semper fuerat in cultu corporis modestia, quod prosequitur TRISMEGISTVS lib. 3. c. 8.

RESVRRECTIO DOMINI IESV.

IESVM *quæritis Nazarenum*, CRVCIFIXVM. *Marci 16.* Mirabile, lætissimo Paschatis die, etiamnum crucis & crucifixi mentionem fieri Imò verè rectè hoc nam vbi Nazarenus, hoc est, floridus, ibi est & crucifixus. Dicendum qui Christus per crucem, & maximas ærumnas peruenerit ad triumphum gloriæ. ZODIACVS symb. 5. §. 1. & 2. Quæ tum Christo, tum nobis applicanda.

Ibi eum videbitis. Marc ibid. Christo IESV crucifixo & rediuiuo nostros oculos, nostráque omnia debemus, cuius rei nobilissimum exemplum est in AMVSSI lib. 2. cap. 10 §. 1. & 2.

FERIA II. PASCHATIS.

Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Luc. 24. Certissima via est ad cælum, regia via Crucis. ZODIACVS symb 5. §. 3. & 4.

Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem? Luc. ibid. Contra turpia & impura colloquia acriter, prout digna sunt, differendum. NICETAS lib. 1. cap. 8.

FERIA III. PASCHATIS.

Obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Ioan. 21. Quid melius aut suauius? piscẽ, in quo fel compressum est, comedère, an tridüo maximos dolores sustinere? Stulta videtur quæstio: ad eam respondet ÆTERNITAS Consid. 6. §. 1. Vbi quinque priscorum Patrum dicta huc applicari possunt.

Ego sum; nolite timere. Ioan. ibid. Illi profectò timent & trepidant sæpissime,

Petite

Petite & accipietis. Vnius hominis preces quàm validæ sæpe fuerint, docet TRISMEGISTVS lib. 2 cap. 8.

In nomine meo. Ioan ibid. Nec dies auspicandus, nec vllæ preces incipiendæ sine Deo, Deique nomine, hoc est, sine praxi bonæ Intentionis. AMVSSIS lib. 2 cap. 8. §. 1. 2. & 3.

ASCENSIO DOMINI IESV.

Ecce duo viri adstiterunt iuxta illos in vestibus albis. Actor. 1. De SS. Angelorum in Christum obsequijs HOROLOGIVM Horâ 8. Noctis.

Exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis. Marci 16. Non est damnosior cordis durities, quàm suam voluntatem cum diuinâ nolle coniungere. Quod plerunque inde nascitur, quòd Deo non fidamus: Deo autem hinc non fidemus, quia prouidentiam eius non agnoscimus. Qui ergo eleuari vult cum Christo in cælum, & assumi, ante omnia diuinam prouidentiã agnoscat; ex hac cognitione fiducia nascetur; fiduciam humanæ & diuinæ voluntatis coniunctio sequetur, de quo HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 14.

DOM. VI. POST PASCHA.

Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Ioan. 16. Hic proprio & suo loco tractanda quæstio est, Vtrum bona Intentio possit opus malum, facere bonum. De hoc AMVSSIS distinctè lib. 1. cap. 6. Ergo innocentes occidere bonâ intentione, bonum non est.

Hæc locutus sum vobis, vt cum venerit hora, eorum reminiscamini. Ioan. ibid. Vult Christus vt sui aduersos casus omnes præuideant & præmeditentur, quò ijs sustinendis fortiores sint. Sibi ipsi non attendere; omnium vitiorum origo est. AMVSSIS lib. 2. cap. 12. §. 1. & 2.

PENTECOSTE.

Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Ioan. 14. Deus vbique est, non per gratiam vbique, sed per præsentiam, de quâ hoc triduo Pentecostes vtiliter ageretur. Dei præsentiam in omni loco explicat NICETAS lib. 2. cap. 10. quod caput velut eliquatus succus est materiæ sacro Aduentu toto tractatæ de Dei præsentia.

Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Ioan ibid. Ille verè timet, verè honorat, verè diligit Deum, qui Dei voluntatem facit. Quam autem voluntatem Deus in homine requirat, docet HELIOTROPIVM lib. 1. cap 2. Quod pluribus concionibus suffecerit.

FERIA II. PENTECOSTES.

Omnis qui male agit, odit lucem. Ioan. 3. Qui peccant, Deúmque gra-

gentiam agente. Luc. 15. Quàm multæ drachmæ perditæ in tenebris vitiorum latent: at vbi lux Æternitatis accenditur, drachma perdita inuenitur. ÆTERNITAS Consid. 5. ante §. 1.

Hac Dominicâ pluribus locis festus dies S. Angeli Custodis agitur, de quo infrà Dominicâ penultimâ.

DOM. IV. POST PENT.

Per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5. Frustra laboramus, & in altâ nocte degimus, si nostri notitiam non habemus, de quâ TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 4.

In nomine tuo laxabo rete. Luc. ibid. Incassum prorsus laboratur, & nihil capitur, vbi Intentione mala laboratur de hoc AMVSSIS lib. 1. cap. 4. Nisi feriâ 3. Pentecostes hoc tractatum sit.

DOM. V. POST PENT.

Vade priùs reconciliari fratri tuo. Matth. 5. De reconciliatione & amore inimicorum hîc agendum, cùm huc propriè spectet de hoc ZODIACVS symb. 9. per septem paragraphos. Copiosissima dicendi materia, etiam alibi tractanda, & seuerè inculcanda: res magni momenti est, cor purum habere ab omni odio. De misericordiâ præsertim in inimicos, aliquid etiam HOROLOGIVM, Horâ 6. Diei.

Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Matth. ibid. Iusta sunt Dei iudicia, sed arcana. De his copiosam dissertationem vide in HELIOTROPIO lib. 1. cap. 3.

DOM. VI. POST PENT.

Ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Marci 6. Propter Christum relinquenda sunt omnia, & amplectenda etiam paupertas, hoc est enim discumbere super terram, quod hic etiam Dominus *præcepit turbæ, discumbere super terrã.* Vide ZODIACVM symb. 4. §. 1. & 2.

Vnde istos quis poterit hîc saturare panibus in solitudine? Marc. ibid. Sic plerunque argumentamur miseri, omnia ad modulum humanæ rationis metientes. Cur non potiùs fidimus Deo, illúdque Abrahami vsurpamus, DEVS PROVIDEBIT. Quantum autem vacillantem fiduciam diuinæ Prouidentiæ cognitio erigat, exponit HELIOTROPIVM lib. 5. c. 6.

DOM. VII. POST PENT.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Matth 7. Ignis semper duraturi, & mortis æternæ supplicium apud inferos est. ÆTERNITAS Consid. 9. §. 1. post præcedentes 7. conclus.

Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fru-

Eius facere. Matth. ibid. Arboris laus aut vituperium à radice est: actionum nostrarum bonitas vel malitia, ab Intentione bonâ vel mala prouenit. Quæ omnium optima sit Intentio, docet AMVSSIS lib. 1. cap. 5.

Qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Matth ibid. Hic humanæ voluntatis ad diuinam Conformatio, expressissimè docetur. Atque hoc vnum pænè assiduè, & omnibus concionibus inculcandum. Vide HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 3.

DOM. VIII. POST PENT.

Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione suâ sunt. Luc. 16. Quàm vanis studijs Æternitatem quæsierunt Romani, & ideò eam inuenire non potuerunt! O verè vanitas vanitatum, & omnia vanitas! ÆTERNITAS Consid. 3. ante §. 1.

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. ibid. De examine conscientiæ, & ratione quotidie reddendâ, TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 1. 2. & 3.

Facite vobis amicos de Mammonâ iniquitatis. Luc. ibid. De dandâ eleemosynâ fusiùs agit ZODIACVS symb. 7. §. 1. 2. & 3.

DOM. IX. POST PENT.

Quia si cognouisses & tu. Luc. 19. Stupenda & incredibilis hominum cæcitas est in agnoscẽdis rebus cælestibus & diuinis. ÆTERNITAS Consid. 9. ante §. 1. vbi per sex conclusiones intelligentia humana eruditur.

Si cognouisses & tu. Notitia sui cuiuis summè necessaria, de quâ TRISMEGISTVS lib. 1. cap. 5. Vbi de modo examinandæ conscientiæ agitur. Vide HOROLOGIVM Horâ 12. Diei, vbi practicus examinandæ conscientiæ modus docetur.

DOM. X. POST PENT.

Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Luc. 18. Hic vilis sui æstimatio explicanda, de quâ ZODIACVS symb. 8. §. 1. & 2. De Iustitiâ quam sibi arrogabat Pharisæus, HOROLOGIVM paucula Horâ 5. Diei. Idem de Humilitate Horâ 10. Diei.

Non sum sicut cæteri hominum. Luc. ibid. De Vanâ gloriâ quâ hic Pharisæus maximâ laborabat, AMVSSIS lib. 1. cap. 4. strictim, sed copiosissimè lib. 2. cap. 4. 5. & cap. 9. signo 6. Plures inde conciones poterunt parari. Res necessariò sæpius instillanda. Hoc enim morbo, non tantùm ægroti, sed & sani, mirabile, aut qui esse videntur sani, laborant.

DOM. XI. POST PENT.

Et statim apertæ sunt aures eius. Marci. 7. Insanabili pænè surditate laborat, qui formidabilissimum illud tonitru, *Æternum Æternum Æternum*

num non audit. Quo effectu & quinam suo bono id audierint, ÆTERNITAS Consid. 4. §. 3.

Bene omnia fecit. Marc. ibid. Quomodo Dei Voluntas in rebus omnibus, excepto peccato, inueniatur, ostendit HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 5. §. 7. seu vlt.

DOM. XII. POST PENT.

Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo. Luc. 10. De diuini amoris actibus HOROLOGIVM Horâ 8. Diei. Idem, de Charitate Horâ 11. Diei.

Hoc fac & viues. Luc ibid. FACERE non DICERE ad cælum euehit. Voluntas efficax, & in omnibus cum diuinâ consentiens, quæ etiam pro facto reputatur, ea est quæ vitam homini confert. Quæ autem signa sint efficacis huius voluntatis, tradit HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 5. per sex paragraphos.

DOM. XIII. POST PENT.

Occurrerunt ei decem viri leprosi. Luc. 17. Mali socij quicunque, verè leprosi sunt, qui lepram suam alijs tacitè affricant, de his NICETAS lib. 1. cap. 9.

Ite, ostendite vos sacerdotibus. Luc. ibid. De crebrâ peccatorum confessione. NICETAS lib. 2. cap. 6.

DOM. XIV. POST PENT.

Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Matth. 6. Figamus oculum in Æternitate beatorum, & omnia salua erunt nobis. ÆTERNITAS Consid. 6. §. 2.

Nónne anima plus est quàm esca? Matth. ibid. Omnes pænè sollicitudines nostræ ad corpus eunt, & corporis cultum: At verò animus magis colendus est. TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 1.

De vestimento quid solliciti estis? Matth. ibid. De superfluo corporis cultu quid sancti Patres & Scriptura senserint, docet TRISMEGISTVS lib. 3. cap. 6.

Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis. Matth. ibid. Quanta Dei prouidentia sit circa vitæ necessaria, copiosè tradit HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 7.

DOM. XV. POST PENT.

Ecce defunctus efferebatur. Luc. 7. Vide HOROLOGIVM Angeli Tutelaris. vbi initio tam diurnarum quàm Nocturnarum horarum semper de Morte monitum reperies, *Disce mori.* Hæc 24. monita, sint veluti 24 faces, quæ in defuncti funere, iuxta feretrum feruntur. Atque ex his vtiis concio poterit concinnari.

DOM.

DOM. XX. POST PENT.

Incipiebat enim mori. Ioan. 4. Quàm primum incipimus viuere, & mori simul incipimus. Verùm mors illa formidanda non est, post quam vita sequitur: Mors illa nimium horrenda est, quæ est æterna; hæc incipit, & nunquam finit. ÆTERNITAS Consid. 4. §. 1.

Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Ioan. ibid. Hîc differendum qui sint gradus rectæ Intentionis, & quomodo Deo seruiendum propter Deum, non metu supplicij, non spe præmij, sed ob amorem Dei. AMVSSIS lib. 1. cap. 7.

DOM. XXI. POST PENT.

Simile est regnum cælorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Matth. 18. Examen & ratio conscientiæ quotidie reddenda commendatur omnibus statibus, in TRISMEGISTO lib. 1. cap. 9.

Oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talenta. Matth. ibid. Omnia possunt numerari; at verò nec dies, nec anni Æternitatis numerabiles sunt: Æternitas omnes omnino numeros transilit. ÆTERNITAS Consid. 4. §. 2.

DOM. XXII. POST PENT.

Viam Dei in veritate doces. Matth. 22. De amore Veritatis aliquid HOROLOGIVM Horâ 8. Diei.

Cuius est imago hæc & superscriptio? Matth. ibid. Contra impuros libros & impudicas imagines ac picturas acerbè differendum. NICETAS lib. 1. cap. 5. & 6.

Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Matth. ibid. Quid magis Deo debemus quàm amorem & fiduciam? Tanta nihilominus plurimorum de Deo diffidentia est, vt ijs Deus meritò dixerit: *Quid me tentatis hypocritæ?* Diffidentiam istam explicat HELIOTROPIVM lib. 5. cap. 10. §. 5. 6. & 7.

DOM. XXIII. POST PENT.

Filia mea modò defuncta est. Matth. 9. Omnis afflictio, omnis calamites & pœna, omnia Mundi mala, morbi & mors, à Deo & diuinâ Voluntate sunt. HELIOTROPIVM lib. 1. cap. 1.

Et ecce mulier quæ sanguinis fluxũ patiebatur annis duodecim. Matth. ibid. Luxuria, seu, Incontinentia ingens Orbis malum, & verè sanguinis fluxus, tam corporis, quàm fortunæ, atque animi bona omnia corrumpit & perdit, de quo NICETAS lib. 1. cap. 10.

DOM. XXIV. POST PENT.

Qui legit, intelligat. Matth. 24. Lectio sacra piorum librorum hoc loco valde commendanda est, de quâ NICETAS lib. 2. c. 3.

Abominatio desolationis. Matth. ibid. Verè desolatio, verè abominatio coram Deo Luxuria & libido, cuius nouem ingentia damna recenset NICETAS lib. 2. c. 12. de quibus etiam dici potest, die B. Magdalenæ, aut alijs diebus.

DOMINICA S. ANGELI CVSTODIS.

Angeli eorum vident faciem Patris mei qui in cælis est. Matth. 18. Cur sancti Angeli præ ceteris cælitibus summè venerandi sint, nouem caussas assignat HOROLOGIVM, initio ad Horas Noctis. In eodem, Horâ 2. Noctis Tres curiosæ quæstiones de Sanctis Angelis ponuntur. Et Horâ 3. Noctis Viginti septem meditatiunculæ de SS. Angelis proponuntur, in quibus pleraque eorum in nos beneficia comprehenduntur.

Nónne omnes sunt administratorij spiritus? Hebræor. 1. De SS. Angelorum fidissimis in nos obsequijs & officijs HOROLOGIVM Horâ 7. Noctis. SS Angelis totum Horologium consecratum est.

DOMINICA DEDICATIONIS TEMPLI.

Quærebat videre IESVM quis esset. Luc. 19. Intentio recta in omnibus, hoc vnum assiduè quærit, Iesum videre. Hîc proponi possunt nouem quæstiunculæ illæ super bonâ Intentione positæ, de quibus AMVSSIS lib. 2. cap. 6.

Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus. Luc. ibid. Non metuebat Zachæus, ne si tam largam stipem erogaret, ipse demum egere inciperet: fidebat Deo. Quantâ autem in Deum fiducia omnes Sancti fuerint, explicat HELIOTROPIVM lib. 5. c. 4.

INDEX
IN FESTOS DIES
SANCTORVM.

S. ANDREAS.

Faciam vos fieri piscatores hominum. Matth. 4. Ingens fuit Apostolorum in Christum fiducia, cùm omnibus, & quæ habebant, & quæ habituros se sperabant, relictis, statim sequerentur Dominum. Mox vnà præmium aliquod secutum, nam qui anteà pisces tantùm, posteà homines ipsos piscabantur. Ita solet Deus maximis præmijs humanam in se fiduciam remunerari, de quâ re HELIOTROPIVM l. 5. c. 5.

Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. Matth. ibid. Quid omnis vita nostra agit, nisi quod texat retia? sed planè retia aranearum. Relinquamus & nos tandem cum Apostolis hæc retia & nugacissimam hanc texturam. ÆTERNITAS Consid. 5. §. 1.

S. NICOLAVS.

Ecce alia quinque super lucratus sum. Matth. 25. Sæpe vanissima quæque discimus & docemus: ecquis tam auidè discit lucrari cælum, quàm nummum? ÆTERNITAS Consid. 8. §. 1.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua: Vt sit eleemosyna tua in abscondito. Matth. 6. S. Nicolaus non tantùm eleemosynam dedit, sed & vanam gloriam fugit, quæ humanæ genti in omnibus actionibus insidiatur. de quo AMVSSIS lib. 2. cap. 4. & 5. & etiam lib. 1. cap. 9. Vbi illud explicatur: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Additúrque explicatio de dextrâ dante, & sinistrâ ignorante quid dextra det.

S. THOMAS.

Dominus meus, & Deus meus, Ioan. 20. Hîc explicanda est propensio voluntatis in bonum, seu, Conformitas humanæ voluntatis cum diuinâ, ZODIACVS symb. 11. §. 1. 2. & 3.

Dominus meus, & Deus meus. Hîc etiam explicari possunt preces iaculatoriæ. *Benedictus Deus in æternum* &c: HOROLOGIVM Horâ 2. Diei. Et Horâ 9. Diei illud: *Deus meus & omnia*; dictum B. Francisci.

PVRIFICATIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Lumen ad reuelationem gentium. Luc. 2. De lumine hominis interno ZODIACVS symb. 1. §. 1. 2. & 3.

Vt darent hostiam, secundum quod scriptum est in lege Domini. Luc. ibid. Non est melior oblatio, non est dignius Deo sacrificium, quàm humanæ voluntatis cum diuinâ consensus & conformitas. HELIOTROP. l. 3. c. 3.

S. MATTHIAS.

Venite ad me omnes. Matth. 11. De Christo inuitante, & Adamo lamentante, ÆTERNITAS Consid. 7. §. 1. & 2.

Et reuelasti ea paruulis. Matth. ibid. Huc fecerit Exhortatio ad Religiosos & ad Aulicos super rectâ Intentione, AMVSSIS lib. 2. cap. 11.

ANNVNTIATIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Et regni eius non erit finis. Luc. 1. Explicantur hæc in Æternitate Consid 3. §. 1.

Missus

quantum noceat, & quòd etiam famam inquinet. NICETAS lib. 1. cap. 11. & 12.

Lacrimis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat. Luc. ibid. Ad beatam Æternitatem alia via non est, nisi via veræ Pœnitentiæ & Patientiæ. de vtraque hac ÆTERNITAS Consid. 3. §. 3. De Patientiâ HOROLOGIVM Horâ 1. Diei. Vbi etiam de actu Contritionis & Accusatione sui ipsius explicatè plura.

Fides tua te saluam fecit: Vade in pace. Luc. ibid. Is sanè in pace vadit, qui peractâ pœnitentiâ, nihil voluntatis propriæ, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipsâ morte retinet: hic homo fines pacis ingreditur. HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 6.

S. IACOBVS.

Quid vis? Matth. 20. Quàm multa, quàm & diuersa atque inter se pugnantia, vel vno solum die, vel vnâ solùm horâ volumus? Interim omnis perfectio hominis consistit in Conformatione humanæ voluntatis ad diuinam. HELIOTROPIVM lib. 3. cap. 4.

Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei, Possumus. Matth. ibid. Oportet hominem paratum & resignatum esse, ad omnem penuriam, ad contemptum & ignominiam, ad quemcunque morbum, ad quamcunque mortem, ad omnia omnino vel in tempore, vel in Æternitate perpetienda; hoc est enim calicem Domini bibere, de quo HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 1.

S. LAVRENTIVS.

Qui amat animam suam, perdet eam. Ioan. 12. Vbique Christus, animæ odium, viam arctam, & portam angustam ad cælum in diuinissimis suis concionibus ingerit. ÆTERNITAS Consid. 9. Conclus. 7. Conferatur S. Laurentius in prunis cum S. Benedicto in spinis, de cuius illustrissimo facinore NICETAS l. 2. cap. 1. & 3. Cum his etiam conferri potest ipse Nicetas in lecto pugnans cruentâ linguâ, de quo lib. 1. cap. 1.

Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Ioan. ibid. Nemo fideliùs ministrat Christo Deo quàm qui in rebus omnibus Dei voluntatem quàm perfectissimè cupit facere. Et hæc humanæ voluntatis ad diuinam conformatio, summum vitæ bonum est. HELIOTR. l. 3. c. 5.

ASSVMPTIO BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Porrò vnum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ. Luc. 10. Hoc vnum vnicè necessarium est, in omnibus beatam Æternitatem quærere, omnia Æternitati facere; hæc illa pars optima. ÆTERNITAS Consid. 9. §. 3. omnium vlt.

Optimam

Optimam partem elegit. Pessimam partem eligunt qui magis corpus quàm animum colunt, TRISMGISTVS lib. 3. cap. 4.

S. BARTHOLOMÆVS.

Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro animâ suâ. Iob. 2. Hodie explicandum illustrissimum inauditum facimus Nicetæ, de quo NICETAS lib. 1. cap. 1. & c. 2. Ostendendum hic quomodo culter S. Bartholomæi contra luxuriam adhibendus.

Et erat pernoctans in oratione Dei Luc. 6. Non est melior oratio quàm illa quam nos Dominus IESVS verbo exemplo docuit, Fiat voluntas tua, HELIOTROPIVM lib. 2. cap. 4.

NATIVITAS BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIAE.

Ex quâ natus est IESVS *qui vocatur Christus. Matth. 1.* Duodecim salutationes ad B. Virginem, Domini Matrem habet HOROLOGIVM Horâ 7. Diei. Sed hæ salutationes erunt paullò fusiùs explicandæ.

Iacob autem genuit Ioseph, virum Mariæ. Matth. ibid. Considera mihi hanc regiæ stirpis admirandam seriem, quantâ Deus prouidentiâ ab vsque Dauid, ab vsque Abraham, per tot velut canales, per homines sanctissimos vnà & scelestissimos regium sanguinem ad Ioseph & Mariam, Virginisque filium deduxerit. Amplus hic dicendi campus, quantâ Deus prouidentiâ vtatur in suos amicos, de quo HELIOTROPIVM l. 5. cap. 8.

S. MATTHÆVS.

Sequere me. & surgens secutus est eum. Luc. 5. Nihil æquè periculosum & noxium est atque pœnitentiam differre. De Coruo crocitante malæ dilationis symbolo. ÆTERNITAS Consid. 7. §. 3.

Relictis omnibus. Luc. ibid. Dilatio humanæ vitæ damnosissima. HOROLOGIVM in Epilogo post Horas Noctis.

Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Matth. 11. Iudicium hoc planè temerarium erat, quod Christus repressit. De Iudicio temerario fusè AMVSSIS lib. 2. cap. 7.

S. MICHAEL.

Millia millium ministrabant ei, & decies, centena millia assistebat ei. Dan. 7. De SS. Angelorum naturâ & numero HOROLOGIVM Horâ 4. Noctis. Quâ verò ratione pingantur SS. Angeli, Horâ 5. Noctis fusiùs explicatur.

Factum est silentium in cælo. Apoc. 8. De cantu & officijs SS. Angelorum, HOROLOGIVM Horâ 6. Noctis.

Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Matth. 18. De cultu & veneratione SS. Angelorum, idem HOROLOGIVM Horâ 12. Noctis.

SS. SIMON & IVDAS.

Nunc autem excusationem non habet de peccato suo Ioan. 15. Mala Intentio nequitiarum omnium mater, omnibus sese actionibus nouit insinuare, & hæc hominis conscientiam facit inexcusabilem. Vide AMVSSIM lib. 11. cap. 11. vbi fusè malæ Intentionis varietas ostenditur. Et lib. 2. cap. 11. exhortationis pars illa, ad omnis ordinis homines huc faciet stabiliendæ Intentioni rectæ, quæ nunquam satis poterit inculcari.

Nunc autem & viderunt & oderunt. & me, & Patrem meum. Ioan. ibid Tria sunt quæ illam humanæ voluntatis contumaciam alunt, Nimirum praua Consuetudo, Longanimitatis defectus, & Mutabilitas perpetua, de his HELIOTROPIVM lib. 4. cap. 5.

OMNES SANCTI & SANCTÆ DEI.

Beati pauperes, beati mites, beati qui lugent. Matth. 5. Paupertate, Mansuetudine, Fletu obtinetur beatorum Æternitas. ÆTERNITAS Consid. 3. §. 2.

Merces vestra copiosa est in cælis. Matth. ibid. Cultus & veneratio Sanctorum asseritur in TRISMEGISTO lib. 2. cap. [illegible]2.

S. MARTINVS.

Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Luc. 11. Dicendum contra oculos vagos, curiosos, emissitios, impudicos. NICETAS lib. 1. cap. 7.

Si oculus tuus fuerit simplex. Recta Intentio hic simplex oculus esse dicitur à Sanctis Patribus, qui diuinas litteras interpretantur. Atque hic oculus ad omnes actiones nostras illustrandas summè necessarius est. AMVSSIS lib. 1. cap. 3. & 4.

S. CATHARINA.

Exierunt obuiam sponso & sponsæ. Matth. 25. De conformatione humanæ voluntatis ad diuinam breuiter quid tradit HOROLOGIVM Horâ 9. Diei, vbi etiam aliquid de Castitate. Vberior laus Castitatis in Nicetâ lib. 2 cap. 12. §. seu C. 9. & vltimo.

Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Nihil in Orbe melius, quam ad omnem nutum diuini arbitrij semper paratum esse. Hæc enim Conformatio humanæ voluntatis ad diuinam, cælum est extra cælum, & vera vitæ beatitudo. HELIOTROPIVM lib. 3. cap. 6.

INDEX
HISTORIARVM APOLOGORVM ET ILLVSTRIVM exemplorum.

A.

S.

L.

M.

N.

Nutu

FINIS.

ERRATA.

Pagina 46. *versu penult.* Abberratum, *lege*, Aberratum. *Pag.* 47. ℣. 5. à fine, letúmque, *l.* lætúmque. *P.* 59. ℣. 5. extra omnem luctum, *lege lectum.* *P.* 82. *medio*, gaudere in sæcula, *lege*, sæculo. *P.* 108. ℣. 3. *à fine*, ex eo, *lege*, ex eâ. *P.* 111. ℣. 18. inquietem, *lege*, in quietem. *P.* 117. ℣. 3. boni, *lege*, boui. *P.* 134. ℣. 9. *à fine*, degit, *lege*, dedit. *P.* 138. ℣. 2. vt mereatis, *lege*, merearis. *P.* 141. ℣. 10. miseri mos, *lege* miseri nos. *P.* 157 *medio*, ire, *lege*, iræ. *P.* 160. ℣. 4. prædestinati, *adde*, peccata. *P.* 175. ℣. 7. mundauerunt, *lege*, inundauerunt. *P.* 176. ℣. 6. *à fine*, quà imminens, *lege*, quàm. *P.* 179. ℣. 23. quos dæmon, *lege*, quas. *P.* 179. ℣. 12. *à fine*, si quid, *lege*, sic qui. *Pag* 188. ℣. 12. Hic egô, *lege*, Hic ergo. *P.* 203. ℣. 2. opulentia conuiuia, *lege*, opulenta. *P.* 206. *circa finem*, diuinæ, *lege*, diuini. *P.* 207. *circa med.* solen t, *lege*, solent. *Pag. ead. paullo post*, iniuria, *lege*, iniurias. *Pag.* 211. *in citatione*, Iacob, *lege*, Iob. *P.* 227. *circa med.* vestimentum tuam, *lege*, tuum. *P.* 232. *fine*, b Psalm 67. *lege*, Daniel. c. 7. v 10. *P.* 236. *fine*, 2. Mach. l. 2. c. 19. *lege*, c. 10. v. 29. *P.* 251. ℣. 4. in Ægypti, *redundat* in. *P.* 260. *med.* ad spectaculum, *lege*, speculum. *P.* 266. ℣. 7. habete, *lege*, habeto. *P.* 314. ℣. 11. Contioentia, *lege*, Continentia. *P.* 323. ℣. 13. ipse, *lege*, ipsæ. *P.* 343. ℣. 28. trophea, *lege*, trophæa. *Pag. eadem.* ℣. *eod.* solamme, *lege*, solam ne. *P.* 353. ℣. 24. faienda, *lege*, facienda. *Pag.* 357. ℣. 11. *à fine*, ad hos verberationis, *lege*, ad hoc. *Pag.* 358. ℣. 2. funuculos, *lege*, funiculos. *P.* 363. ℣. *penult.* preces, *lege*, ad preces. *P.* 375. ℣. 21. ab hæreticis Catholicos, *lege*, Catholicis. *P.* 382. ℣. 18. exultate lusibus, *lege*, exultare. *P.* 400. ℣. 17. *à fine*, qui Deus, *lege*, qui Deum. *P.* 431. ℣. 4. *à fine*, morbem, *lege*, morbum. *P.* 436. ℣. 5. lumna, *lege*, lumina. *P.* 438. ℣. 12. in tetris, *lege*, terris. *P.* 470. ℣. 6. *à fine*, suffosis, *lege*, suffossis. *P.* 471. *medio*, Tetium, *lege*, Tertiũ. *P.* 474. ℣. 8. *à fine*, quo læuo, *lege*, quòd læuo. *P.* 477. ℣. 14. si dicam, *lege*, sic dicam. *P.* 483. ℣. 27. ante somniũ, *lege*, Ante somnum. *P.* 490. ℣. 23. Et non, *lege*, Et non nisi. *P.* 491. ℣. 18. Nomo, *lege*, Nemo. *P.* 495. *medio*, rectius dixisses, Volo, *lege*, dixisses, Nolo. *P.* 499. ℣. 6. valetudinem, *lege*, ad valetudinem. *P.* 506. ℣. 22. misi considera, *lege*, mihi considera. *P.* 522. ℣. 5. Æternitaet, *lege*, Æternitate. *P.* 537. ℣. 8. in vitâ, *lege*, in viâ. *P.* 562. ℣. 7. secedenti, *lege*, secedendi. *P.* 571. *medio*, hoc nostræ, *lege*, hoc posteræ. *P.* 600. ℣. 10. *à fine*, spectaculo, *lege*, speculo. *P.* 609. ℣. 2. nisi inexting. *lege*, nisi ignem extinguibilem. *P.* 611. ℣. 8. sunt ceteræ, *lege*, sunt certæ. *P.* 651. ℣. 8. brue, *lege*, breui. *P.* 706. ℣. 19. deculpo, *lege*, decuplo. *P.* 757. *in medio*, predet, *lege*, perdet. *P.* 783. *circa finem*, exploratricem, *lege*, expoliatricem. *P.* 784. *circa finem*, runcat, *lege*, truncat. *P.* 801. ℣. 14. vilissimum, *lege*, vtilissimũ. *P.* 834. ℣. *vlt.* vibeatorum, *lege*, vi beatorum. *P.* 848. *in medio*, habeas, *lege*, habeat. *P.* 869. ℣. *vlt.* magi, *lege*, magis. *P.* 923. ℣. 5. re, *lege*, te. *P.* 917. ℣. 18. rerram, *lege*, terram. *P.* 933. ℣. 11. deoscusatus, *lege*, deoscu-

osculatus. *P. 946. med.* ad vaserrimus, *lege*, at vaserrimus. *P. 973. §. 24.* amisijt, *lege*, amisit. *P. 983. med.* Num. *lege*, Nam. *P. 987. med.* prolabite, *lege*, prolabi te. *P. 1001. § penult.* ad virtus, *lege*, at virtus. *P. 1011. §. 12. omitte*, semel meam, *nam superfluum est.* *P. 1020. §. 17.* Initium, *lege*, initum. *P. 1022. §. 23.* Versuasionibus, *lege*, Persuasionibus. *P. 1031. §. 3*, fueri, *lege*, fieri. *P. 1055. §. 2.* fidudiam, *lege*, fiduciam. *P. 1072. med.* quid in, *lege*, quidni. *P. 1079. §. 7.* tam, *lege*, rum. *P. 1086. §. 10. à fine*, diuinam, *lege*, diuina. *P. 1096. §. 6. à fine*, minime, *lege*, minimæ. *P. 1102. §. 9.* plenu, *lege*, plenum. *P. 1103. §. 7. à fine*, curuum, *lege*, curruum.

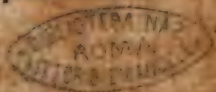
Errata in Indice.

A

Athenienses, optimè decermus, *lege*, decernimus.

O

Officia Angelorum probantis, *lege*, probantur.

F I N I S.

11